

NAGY FERENC
MÁSODIK ÉS HARMADIK KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI

1946. november 22.–1947. május 31.

A. KÖTET

NAGY FERENC
MÁSODIK ÉS HARMADIK
KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI
JEGYZŐKÖNYVEI

1946. november 22.–1947. május 31.

A. kötet

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI
II.

FORRÁSKIADVÁNYOK
46.

NAGY FERENC
MÁSODIK ÉS HARMADIK
KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI
JEGYZŐKÖNYVEI

1946. november 22.–1947. május 31.

A. KÖTET

Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta
SZŰCS LÁSZLÓ ÉS G. VASS ISTVÁN

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 2008.

Készült a Magyar Országos Levéltárban
a Nemzeti Kulturális Alapprogram

nka

Nemzeti Kulturális Alap

támogatásával

Lektorálta
BARÁTH MAGDOLNA

ISSN 0073-4055
ISBN 978 963 631 154 4

© Szűcs László, © G. Vass István, 2008.
© Magyar Országos Levéltár, 2008.

Kiadja a Magyar Országos Levéltár, Budapest
Felelős kiadó: a Magyar Országos Levéltár főigazgatója
Tördelés és műszaki szerkesztés: Fodor Bt.
A nyomdai munkálatokat a Palatia Nyomda és Kiadó (Győr) végezte
Felelős vezető: Radek József

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	7
Nemzetközi körülmények – külpolitika	7
A békeszerződés	7
A szovjet befolyás további erősödése	9
Kapcsolatok a szomszédos országokkal	16
Amerikai és nyugat-európai remények	23
Belpolitika	27
Gazdasági helyzet, gazdasági intézkedések	27
A pártok, politikai erőviszonyok	35
A kormány működése	41
A kormány és a vezető tisztviselői kar átalakulása	41
Változások a kormányzati intézmények szervezetében, hatáskörében	52
A kormány működésének ellentmondásai	63
Tájékoztató a jegyzőkönyvekről és a kötetről	67

A MINISZTERTANÁCSI ÜLÉSEK JEGYZŐKÖNYVEI

A. kötet

[1] 150. 1946. november 22.	73
[2] 151. 1946. november 29.	126
[3] 152. 1946. december 6.	166
[4] 153. 1946. december 10.	209
[5] 154. 1946. december 11.	223
[6] 155. 1946. december 13.	243
[7] 156. 1946. december 20.	301
[8] 157. 1946. december 30.	350
[9] 158. 1947. január 10.	415
[10] 159. 1947. január 17.	468

[11] 160. 1947. január 24.	510
[12] 161. 1947. február 5.	540
[13] 162. 1947. február 8.	617
[14] 163. 1947. február 13.	638
[15] 164. 1947. február 19.	686
[16] 165. 1947. február 26.	746
[17] 166. 1947. március 5.	794
[18] 167. 1947. március 13.	848

B. kötet

[19] 168. 1947. március 20.	886
[20] 169. 1947. március 27.	926
[21] 170. 1947. március 31.	972
[22] 171. 1947. április 10.	1001
[23] 172. 1947. április 17.	1059
[24] 173. 1947. április 24.	1104
[25] 174. 1947. május 1.	1159
[26] 175. 1947. május 8.	1179
[27] 176. 1947. május 16.	1228
[28] 177. 1947. május 22.	1286
[29] 178. 1947. május 28.	1326
[30] 179. 1947. május 29.	1330
[31] 180. 1947. május 31.	1365

FÜGGELÉK

Kimutatás az egyes ülések résztvevőiről	1372
A minisztertanácsi ülések napirendi pontjainak jegyzéke	1376
Az egyes jegyzőkönyvek mellékleteként közölt dokumentumok jegyzéke	1437
Földrajzi nevek mutatója	1444
Személynevek mutatója	1452
Tárgymutató	1475
Felhasznált irodalom	1526
Rövidítések jegyzéke	1534
FÉNYKÉPEK, FAXIMILÉK	1537

BEVEZETÉS

Nagy Ferenc kormányának 1946. november 22.
és 1947. május 31. közötti minisztertanácsi jegyzőkönyveihez

Nemzetközi körülmények – külpolitika

A békeszerződés

Az időszak legfontosabb eseménye a nagyhatalmak által jóváhagyott békeszerződés 1947. február 10-én történt aláírása volt.¹ Ezzel az eseménnyel a magyar kormány és a nemzetnek tudomásul kellett vennie, hogy az igazságtalan trianoni határok Magyarország javára történő módosítására nem került sor, sőt újabb három községet csatoltak át Csehszlovákiához. A két világháború közötti nemzetiségi konfliktusokból a szövetséges hatalmak azt a következtetést vonták le, hogy a nemzetiségek kollektív jogainak elismerése káros hatással van a nemzetközi kapcsolatokra, s ezért ezt a kérdést az emberi szabadságjogok deklarálása révén vélték megoldhatónak. A magyar kormány által kidolgozott és a békedelegáció által a párizsi értekezlet elé terjesztett kisebbségi kódex elfogadására esély sem volt. Ennek következtében a szomszédos államokban élő magyarság érdekeinek védelmét sem sikerült biztosítani. Nem talált megértésre és támogatásra a magyar kormány gazdasági béketerve sem. A környező országokkal új alapokra helyezett gazdasági kapcsolatok kiépítésére nem volt reális lehetőség. A békeszerződés aláírásáig a magyar kormány még bízott kisebb könnyítések elérésében, de ezek a remények nem váltak be.²

A békeszerződés a magyar társadalom várakozása ellenére – nem hozta meg az ország szuverenitásának helyreállítását. E várakozások és remények realitását tovább csökkentette, hogy Kárpátalja bekebelezésével a Szovjetunió Magyarország közvetlen szomszédjává vált. Formailag a békeszerződés

¹ A békeszerződéssel kapcsolatos érdemi kormányzati tevékenységről lásd: NF mt. jkv. 1946, Bevezetésének 49–56. oldalát, továbbá BALOGH, 1988, BÉKÉS, 1990, FULÓP, [1994], KERTÉSZ, 1995, ROMSICS, 2006, SORSDONTÉSEK.

² Ez a bizalom azonban nem volt teljesen egységes. A munkáspártok a következő évtizedek magyar külpolitikáját előrevetítő módon hangsúlyozták, hogy nincs értelme olyan problémákat felvetni, amelyek megzavarják az atmoszférát. Rákosi Mátyás eleve úgy fogalmazott a békeszerződés elfogadásáról folytatott vitán, „hogy az elszakított területen maradt magyarság kérdésének felvetése sem nagyon szerencsés, mert ezzel a jugoszlávok és a románok úgy fogják érezni, hogy az ő jóindulatú megnyilatkozásait nem vesszük figyelembe. A románoknál igen komoly felfizessenés volt, amikor a határainkon kívül élő magyarság rossz helyzetét érintettük, s nem lenne szerencsés, ha most erre még egyszer visszatérnénk. Ez felesleges piszkálódásnak látszik.” Lásd e kötet [11] 160. sz. jkv. [23] napirendi pontját.

letébe helyezéséig, azaz Nagy Ferenc kormányának egész működési ideje alatt továbbra is a három győztes nagyhatalom képviselőiből alakult Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelte a fegyverszüneti egyezmény előírásainak a betartását, illetve a magyar társadalom eseményeit. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság azonban valójában a szovjet hadsereg főparancsnokság vezetésével működött s így ténylegesen a Szovjetunió ellenőrzését, sőt irányítását valósította meg.³

A békeszerződéstől a szovjet megszálló csapatok kivonását is várta a magyar társadalom, mivel az idegen katonaság jelenléte nem csak a közügyekben, a politikai életbe való közvetlen külföldi beavatkozás lehetőségét, sőt mindennapos gyakorlatát jelentette, de tömegénél, magatartásánál fogva is befolyásolta a lakosság hangulatát. Az egymilliós létszámúra becsült katonaság ellátásának költsége pedig oly mértékben terhelte az ország gazdaságát, hogy az az újjáépítésnek és a lakosság elvárható színvonalú ellátásának egyaránt gátja volt.⁴

A békeszerződéstől a magyar társadalom továbbá azt is remélte, hogy Nyugat felé kinyílik előtte a világ, hogy az addigi félf feudális vagy diktatórikus rendszerek felszámolása után lehetővé válik az ország demokratikus átszervezése. Ismeretes volt természetesen a magyar közélet előtt, hogy a politika parlamenti irányítása, ellenőrzése, a magántulajdon szentsége, a korrupció kiküszöbölése, a faji, nemzeti, vallási, egyházi érdekek és érzékenységek tiszteletben tartása, a szociális gondoskodás Nyugaton sem működött zavartalanul, mégis az ottani állapotokra követendő példaként tekintett. Az ország szovjet érdekszférába kerülése azonban ezeknek az eszményeknek a félretolását jelentette. A polgári demokratikus berendezkedési igényekkel szemben a Szovjetunió merőben más értékrendszere érvényesült.

A kommunista eszméknek megfelelő – jogban, közéletben, az egyének magatartásában megjelenő – ösztársadalmi civilizáció azonban – mint ismeretes – magában a Szovjetunióban sem alakult ki. Hirdetett elveinek is elmentmondó szovjet gyakorlatot súlyosbította az, hogy a sok különböző kultúrájú, vallású és erkölcsű népet összefogó és össze is keverő orosz illetve szovjet birodalomban – az irodalom, a zene és tudomány terén rendkívüli teljesítményt nyújtó értelmisége ellenére – az európai közkerkölcsöktől lényegesen eltérő társadalmi mentalitás alakult ki: az Európában otthonos egyéni felelősség és szerepvállalás helyébe a felsőbb politikai, hatalmi tényezőktől való kötelező függés törvénye lépett. Ez az őszintétlen, kevert, összezavart erkölcsű társadalom és az erre épült szovjet politika határozta meg Kelet-Eu-

³ SZEB JKV., 7–37.

⁴ A Vörös Hadsereg Magyarországon tartózkodó alakulatainak élelmezésére havonta 7–12, sőt egyes esetekben 25 millió, a katonák zsoldjára 8–9 millió, szállításukra 6–18–29 millió, ipari ellátásukra 1–4 millió, távközlési és postai költségeikre 2–4 millió forintot kellett biztosítani. – Lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [44], a [2] 151. sz. jkv. [8]–[9], a [6] 155. sz. jkv. 4. és 6., a [7] 156. sz. jkv. 7., a [9] 158. sz. jkv. 1., a [10] 159. sz. jkv. 6., a [12] 161. sz. jkv. 5–6., a [16] 165. sz. jkv. 3–4., a [17] 166. sz. jkv. 1., a [18] 167. sz. jkv. 4. és 6., a [19] 168. sz. jkv. [2], a [20] 169. sz. jkv. 11. és a [30] 179. sz. jkv. [7] napirendi pontját és jegyzeteiket.

rópa és Magyarország sorsát. Ennek a befolyásnak a tartós érvényesülése lett a második világháború és a békeszerződés legkeserveesebb és a mai napig ható eredménye.

A szovjet befolyás további erősödése

A szovjet–magyar kapcsolatokat Nagy Ferenc kormányának időszakban mindvégig súlyosan megterhelte a jóvátételi kötelezettség és a német javak átadásának eltérő értelmezése, az egyre erőteljesebb szovjet gazdasági térhódítás, illetve a politikai csatározásokba és a kormányzati munkába történő gyakori szovjet beavatkozás.

A jóvátételi egyezmény számos nem kellően tisztázott előírása – a korábbi időszakhoz hasonlóan – 1946 őszén és 1947-ben is napirenden volt. A 300 millió dolláros jóvátételi kötelezettség – amelyből 200 millió dollár illetve a Szovjetuniót – önmagában is messze túlhaladta a háború utolsó szakaszában lepusztult, kifosztott Magyarország teherbíró képességét. A jóvátétel azonban valójában ennél az összegnél is jóval nagyobb tehernek bizonyult. Elsősorban – s ezt a magyar kormány ismételten felvetette – az egyes jóvátételi célt szolgáló termékek árainak megállapítása volt irreális. A jóvátételi egyezményben az 1938-as dollár-árakat vették alapul, s ehhez hozzászámították ipari berendezéseknél a 15%-os, más áruknál a 10%-os háború alatti áreltolódást, de a szovjet fél állásfoglalásának megfelelően – a magyar szakemberek világgazdasági tájékozatlansága, megfélemlíttessége folytán – az árakat eleve alacsonyan állapították meg, gyakran a felár nélküli, 1938-as világpiaci dömpingárakat sem vették alapul.⁵ Számolási, sőt tizedespont-eltolódási hibákból is óriási differenciák keletkeztek. További zavarokat okozott, hogy szovjet részről olyan mennyiségű és minőségű pótalkatrész-szállítást kértek, amelynek az elkészítése az egyezményben előírt árakon nem volt lehetséges. Esetenként a szovjet fél a leszerelt, használt gépek ármegállapítását vette alapul az újonnan legyártásra került gépek esetében is. A szovjet szervek nem számították be a csomagolás értékét a szállított áru árába, ami további 8–10%-kal növelte az ország jóvátételi megterhelését.

Mindezek folytán a jóvátételi egyezmény ármegállapításai az 1938-as áraktól annyira eltértek, hogy 1 jóvátételi dollár átlagban 10–11 1938-as pengőértéknek felelt meg, a stabilizáció után pedig 1 jóvátételi dollár 35–40 forintot jelentett. Ezzel szemben 1938-ban 1 dollár ténylegesen 5,11 pengő, 1946 őszén, 1947 elején pedig 7–11 forint volt.⁶ A stabilizáció után Magyarország

⁵ Többek között egy tonna búza ára 1938-ban 41,20 dollár volt, a szovjet jóvátételi parancsmegrendelésekben viszont csak 26 dollárral szerepelt; zsírt az 1938-as tonnánkénti 550,60 dollár helyett 210 dollárban, a sertést 259,80 helyett 140, a szarvasmarhát 250 helyett csak 83 dollárral számolták. MOL XIX-L-1-k Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások IV/1. 245. doboz.

⁶ Reményeket keltett e tekintetben a békeszerződés, amely 23. cikkének (2) bekezdésében, anélkül, hogy a fegyverszüneti egyezményre és az 1938-as árszintre és felárba utalt volna, a jóvátételi kötelezettséget amerikai dollárban állapította meg. Ez felvetette a lehetőségét annak, hogy a kormány a jóvátételi kötelezettség meghatározott volumenén belül az érintett államok-

havonta átlagosan 1,2–1,8 millió dollár, azaz 35–50 millió forint értékű ipari terméket és 330 ezer dollár, azaz mintegy 15–20 millió forint értékű mezőgazdasági terméket szállított a Szovjetunióknak, így négy–ötszörösét fizette meg az ország a jóvátételnek.⁷

A nagy anyagi megterhelés enyhítése szempontjából vetődött fel még 1946 tavaszán a romániai petrosényi kőszénbánya-vállalat magyar tulajdonban volt részvényeinek (a legnagyobb magyar külföldi érdekeltségnek) jóvátétel fejében a Szovjetunió számára való átadásának terve. A bányák összes részvényeit 40 800 000 dollárra értékelték, ennek mintegy 62 százaléka, tehát mintegy 25 300 000 dollár értékű részvény volt magyar vállalatok tulajdonában. A hosszas tárgyalás során a szovjet fél ennek az összegnek csak egy töredékét (6–6,5 millió dollárt) volt hajlandó beszámítani a jóvátételbe. Végül 12 000 000 dollár fejében adta át a magyar kormány a részvényeket a Szovjetunióknak azzal, hogy ebből 3,5 millió dollár az 1946. évi, 6 millió dollár az 1947. évi, 2,5 millió dollár pedig az 1948. évi jóvátételi szállítások fejében fog elszámolást nyerni.⁸

1946 végén, 1947 elején a Szovjetunió a Potsdami Egyezménynek⁹ a magyarországi német vagyon átadására vonatkozó kérdéskomplexumát helyezte előtérbe. A magyar kormány az egyértelműen német vállalatok, ingatlanok átadását lényegében gyorsan megoldotta: összesen 95 részvénytársaság, 37 közkereseti társaság és 69 egyéni cég, betéti társaság, illetve szövetkezet, összesen 201 cég átadására került sor. Nagyobb problémát jelentett az, hogy a Szovjetunió nem csak a tisztán német tulajdonban lévő vállalatokra tartott igényt, hanem a vegyes tulajdonú vállalatokra is, sőt, gyakran a németek által a háború során megszállt országok vállalkozásainak magyarországi tulajdonára is. Így osztrákok, franciák, hollandok, sőt svájciak, amerikaiak és a zsidók német birtokba vett vagyonára is. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet vezetősége nem volt tekintettel a szövetséges hatalmak 1943-ban elfogadott, szovjet részről is aláírt londoni nyilatkozatára, sem az eredeti tulajdonosok tiltakozására, és úgy foglalt állást, hogy minden vagyon

kal (Szovjetunió, Csehszlovákia, Jugoszlávia) új tárgyalásokat kezdjen, s az 1938-as dömping-árak helyett az 1938-as világgiazi árakat, illetve az adott időben érvényben lévő nemzetközi dollár-árak alapulvételét kérje a jóvátételi árak megállapításánál. A Pénzügyminisztérium 1947 márciusában e tárgyalások előkészítésére munkaközösség szervezését kezdeményezte, tudatában volt azonban annak, hogy e törekvés sikerét „nem annyira a dokumentumokkal alátámasztott ármegállapítások helyessége, mint inkább az érdekelt államok ez irányú készsége, és nem utolsósorban a mindenkori külpolitikai atmoszféra fogja meghatározni.” MOL XIX-L-1-k Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások. Jóvátétel. Tájékoztató Vásárhelyi államtitkár úr részére a jóvátétel jelenlegi állásáról. 28–29. old. 243. doboz.

⁷ Lásd a jelen kötetben [2] 151. sz. jkv., [8]–[9], a [7] 156. sz. jkv. 7., [9] 158. sz. jkv. 1., a [12] 161. sz. jkv. 6., valamint 121. napirendi pontját és g)–h) mellékletét, a [19] 168. sz. jkv. [2] napirendi pontját. Lásd továbbá BALOGH–FÖLDESI, 1998.

⁸ Lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 1., a [9] 158. sz. jkv. 1., a [12] 161. sz. jkv. 120., a [14] 163. sz. jkv. 69. napirendi pontját, és az ezek jegyzeteiben hivatkozott irodalmat.

⁹ Lásd NF mt. jkv. 1946, [29] 112. sz. jkv.-ben a 73. és a [64] 147. sz. jkv. 2. napirendi pontját, valamint jegyzeteiket és az utóbbi napirendi pont a) mellékletét.

őket illeti, ami a háború végén német kézben volt, tekintet nélkül arra, hogy milyen körülmények között került azok birtokába. Ez viszont azt eredményezte, hogy a külföldi tulajdonosok Magyarországtól követeltek kártérítést a Szovjetunióknak átadott vagyonukért.¹⁰

Ezen túlmenően a fegyverszüneti egyezmény értelmében a magyar kormány köteles volt a Magyarországon lévő német javakat az 1945. január 20-ai állapotuknak megfelelően megőrizni, s az időközben ezekben keletkezett károkat a Szovjetunióknak megtéríteni. A károsodások azonban a magyar szervek által meg nem akadályozható okokból (hadműveletek, bombázások, német, illetve szovjet igénybevételek, elszállítások) származtak, ezért a kormány megpróbálta mérsékelni a kártérítés összegét, mégis miután kénytelen volt elvállalni 11 millió forint megtérítését és 1946. októberétől kezdve havi 1 millió forintos részletekben való törlesztését, szovjet részről újabb ilyen jellegű igényekkel léptek fel: a stabilizáció idején Magyarországon megállapított alacsony árak folytán a volt német vállalatokat ért veszteségek megtérítését igényelték.¹¹

További hosszan elhúzódó viták tárgyát képezte a magyar vállalatok német vállalatokkal szembeni tartozásainak és követeléseinek a kérdése. A magyar kormány igyekezett azt bizonyítani, hogy Magyarország a háború végére nem tartozott Németországnak, mivel a kölcsönös szállítások folytán sokkal nagyobb követelése keletkezett Németországgal szemben, mint amekkorára tartozása volt. Ezzel kapcsolatban a szovjet fél rámutatott arra, hogy a békeszerződés 30. cikkében foglaltak szerint Magyarország a maga és állampolgárai nevében lemondott a Németországgal és a német állampolgárokkal szembeni mindennemű követeléséről, kivéve azokat, amelyek 1939. szeptember 1-je előtt kötött szerződésekből vagy más kötelezettségekből, valamint szerzett jogokból származtak, illetve Magyarország német megszállása után keletkeztek. 1947. február 18-án a Szovjetunió képviselői Magyarország Németországgal szembeni tartozása címén 1679,3 millió forint (140 millió dollár) megtérítését követelték, s jelezték, hogy ez az összeg az újabb bejelentések alapján napról napra növekszik, úgyhogy március 10-én a követelés már meghaladta a 2400 millió forintot, azaz a 200 millió dollárt. Ezt a magyar kormány természetesen nem fogadta el – nem is lett volna képes a teljesítésére. Rámutatott arra, hogy a Szovjetunió képviselői a követelések összegének megállapításánál és értékelésénél a tévedések sorát követték el. Hivatkozott arra, hogy a Szovjetunió követelése – miután az ipar és a bányászat jelentős része állami tulajdonba, illetve állami kezelésbe került, „vagy pedig már átadott a Szovjetunióknak” – kizárólag a magyar nemzeti jövedelem terhére vagy a nemzeti vagyon további részeinek átadá-

¹⁰ Lásd a jelen kötetben a [8] 157. sz. jkv. 20., a [27] 176. sz. jkv. 69. napirendi pontját és c) mellékletét.

¹¹ Lásd NF MT. JKV. 1946, a [66] 149. sz. jkv. 6. és a jelen kötetben a [15] 164. sz. jkv. 37. napirendi pontját és b)–c) mellékletét, továbbá DL MT. JKV., a [6] 186. sz. jkv. [7] napirendi pontját, valamint i), l) és r) mellékletét.

sa útján lett volna kielégíthető. Kérte, hogy a szovjet kormány vizsgálja felül a 200 millió dolláros követelésére vonatkozó adatait és számításait.¹²

A Szovjetunió magyarországi gazdasági behatolása az előző két évhez hasonlóan folytatódott a Gerő Ernő és Bán Antal által 1945 augusztusában, Moszkvában aláírt gazdasági és kereskedelmi megállapodások alapján.¹³

A kereskedelmi szerződés alapján a Szovjetunióból érkezett nyersanyagok és megrendelések – kétség kívül hozzájárultak Magyarország gazdasági előbbre lépéséhez –, de ezek révén is a Szovjetunió biztosított magának újabb előnyöket az országban. A magyar árukat gyakran csak a termelési költség-nél is alacsonyabb árakon volt hajlandó átvenni. Az egyezmény eredményeiről készített beszámolók ellentmondásos adatai is jelzik, hogy az együttműködés nem volt zavarmentes. A magyar kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 1947. január 10-én keltezett jelentése szerint 1945 végétől 1946. december 31-éig a Szovjetunió 13 600 000 dollár értékű árut szállított Magyarországra, míg Magyarország viszonzásként ugyanezen idő alatt 15 250 000 dollár értékben szállított a Szovjetuniónak. Ezzel szemben a szovjet és a magyar kereskedelemügyi miniszter 1947. február 8-i keltezésű, bizalmas jelzésű jegyzőkönyvtervezetében a szovjet áruk értéke ugyancsak 13 600 000 dollár volt, de a magyar áruk csak 11 400 000 dollár értékkel szerepeltek, azzal a megjegyzéssel, hogy Magyarország még 2 000 000 dollárt tartozik készpénzben fizetni a Szovjetuniónak és a kölcsönös áruszállítások kiegyenlítése céljából további 200 000 dollár értékű pamutszöveteket kell szállítania. Mindezzel nem teljes összhangban a Szovjetunió Magyarországi Kereskedelmi Kirendeltsége az árucsereforgalmi szállítások 1946 végén készített mérlegében Magyarország terhére állítólag mutatkozott 4 000 000 dolláros hátralék kifizetésére tartott igényt.¹⁴ A magyar szempontból kedvezőtlen, ellentmondásos kereskedelmi együttműködési szerződés megújításának előkészítésére még Nagy Ferenc kormányának idején került sor, de csak 1947. július 15-én írták alá Moszkvában az új egyezményt.¹⁵

A gazdasági együttműködési megállapodás alapján létrehozott öt közös vállalat, a Magyar–Szovjet Polgári Légiforgalmi Rt. (MASZOVLET), a Magyar–Szovjet Hajózási Rt. (MESZHART), a Magyar–Szovjet Nyersolaj Rt., (MASZOVOL), a Magyar–Szovjet Olajművek (MOLAJ), és a Magyar–Szovjet Bauxit–Alumínium Rt. (MASZOBAL) révén Magyarország két alapvető nyersanyagának hasznosítását, és földrajzi helyzetének a közép-európai közlekedés szervezése szempontjából történő kiaknázását is biztosította magának a Szovjetunió. E vállalatok 50–50%-ban magyar és szovjet tulajdont

¹² Lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 37. napirendi pontját és a hozzá tartozó b)–c) mellékletet, továbbá a [30] 179. sz. jkv. [8] napirendi pontját.

¹³ Lásd DMB MT. JKV., a 47. sz. jkv. 9. és az 59., sz. jkv. 1. napirendi pontját és a) mellékletét.

¹⁴ Lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 28. napirendi pontját és c) mellékletét, a [17] 166. sz. jkv. [59] napirendi pontját és d) mellékletét, valamint a [30] 179. sz. jkv. [47] 45. napirendi pontját.

¹⁵ Lásd DL MT. JKV., a [3] 183. sz. jkv. 8. és a [14] 194. sz. jkv. 75. napirendi pontját, valamint az utóbbi napirendi ponthoz tartozó c) mellékletet.

képeztek ugyan, de tényleges vezetésük szovjet kézbe került: a szovjet vezérigazgatók döntöttek a gazdasági irányításukról, pénzügyeikről és a kinevezésekről. A vállalatoknak biztosított jogosítványok kizárták azt, hogy e területeken a Szovjetunió kívül más ország is szerephez jusson Magyarországon: adó és illeték kedvezményekben részesültek, sőt e vállalatok vámmentességet kaptak, ami természetesen jelentős jövedelem-kiesést jelentett a magyar államnak.¹⁶

A példa nélküli inflációt lezáró stabilizáció bizonytalanságától félve, s tapasztalva, hogy a petrosényi kőszénbánya részvényeinek átadása a Szovjetunióknak, nem csökkentette a remélt mértékben a jövátételi terheket, a magyar kormány szükségesnek találta, hogy a súlyos pénzügyi megterhelésről gazdasági tárgyalásokat kezdjen az országot kézben tartó Szovjetunióval. A szovjet–magyar pénzügyi és gazdasági kérdések rendezéséről 1947 januárjában Budapesten indult tárgyalások – a belpolitikai válság átmeneti rendezése és a pénzügyminiszter személyében bekövetkezett változás után – 1947 májusában Moszkvában indultak újra. Magyar részről – januárban – elsősorban a Szovjetunió által követelt különféle szolgáltatások folytán az államháztartásra nehezedő terhek enyhítését, így a jövátételi árak revízióját, a megszállási költségek mérséklését és a Potsdami Egyezmény alapján támasztott igények méltányos rendezését, illetve a nyugati gazdasági kapcsolatok kialakításának engedélyezését kívánták elérni. Eredetileg Szviridov altábornaggyal, illetve a SZEK-bel tervezték e kérdések megbeszélését. Rác pénzügyminiszter azonban kénytelen volt megállapítani, hogy a SZEK „referensek rendkívül erőszakosak és túlbuzgók” s velük nem lehet nyugodt hangulatú megbeszéléseket folytatni, ezért javasolta, hogy a moszkvai vezetőkkel egy küldöttség tárgyalja le e kérdéseket.¹⁷ Nem gondolt azonban arra, hogy Moszkvában is erőszakos, túlbuzgó szovjet vezetőkkel és tisztviselőkkel kerül szembe a magyar delegáció s hónapokra elhúzódhatnak a tárgyalások.

A szovjet fél már Budapesten is azokat a kérdéseket helyezte előtérbe, amelyek számukra hozhattak gazdasági előnyöket, a magyar kormány által fontosnak tartott kérdések azonban szinte szóba sem kerültek. Még inkább így volt ez a moszkvai tárgyalások során: elsősorban a közös vállalatok anyag- és devizaellátásával, osztaléktranszferével, adósságrendezésével, vám- adó- és illetékkedvezményeivel, a magyar állam által megváltott magánvasutakban való szovjet részesedéssel, valamint a bauxitkutatás monopóliumával

¹⁶ Lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 27. és a [22] 171. sz. jkv. 19. napirendi pontját.

Kérte a Szovjetunió azt is, hogy a részére átadott volt német vállalatok, valamint a magyar–szovjet vegyesvállalatok vétessenek ki a vagyondézsma-rendelet hatálya alól. Arra hivatkozott, hogy ez a Potsdami Egyezmény alapján német jövátétel fejében a Szovjetuniót megillető vagyon állagát csökkentené. Hasonló módon tiltakozott az előző két évet illetően a jövedelemadó fizetése ellen is, utalva arra, hogy ezeknek a vállalatoknak 1945–1946-ban tulajdonképpen nem volt jövedelmük. MOL XIX–L–1–k Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások I/4. 245. doboz.

¹⁷ Lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 20. napirendi pontját és b) mellékletét.

összefüggő szovjet igényekről egyezkedtek hónapokon keresztül.¹⁸ Tárgyaltak a magyar vállalatok német vállalatokkal szembeni állítólagos tartozásának kérdéséről is. A magyar kormány – noha valójában nem ismerte el a követelés jogosságát – a Szovjetunió iránti hajlandóságát bizonyítandó, kezdetben kész volt ennek fejében 10 millió dollárt fizetni. A szovjet tárgyalófél ezzel szemben eredetileg 200 millió dollárt követelt. Hosszas alkudozás után az 1947. december 9-én aláírt egyezményben – a szovjet fél erőfölényét megszemlélően tudomásul véve – a magyar kormány 45 millió dollár kifizetését vállalta, azzal, hogy 30 millió dollárt a következő három évben, 15 millió dollárt pedig az azt követő négy évben fog törleszteni.¹⁹

Számos más gazdasági kérdéssel is folytak megbeszélések a Szovjetunió képviselőivel. Az 1940. évi szovjet–magyar árucserre forgalmi és fizetési egyezmény likvidálásával kapcsolatban 532 700 dollárt és ennek 1941. június 22-től számított 4,5%-os kamatait tartozott a magyar kormány megfizetni. Követelte továbbá a szovjet fél az 1945-ben általa hadizsákmányként lefoglalt magyar terményből nyújtott úgynevezett élelmiszerkölcson fejében 43 000 000 forint és az ugyancsak 1945-ben lefoglalt pengő bankjegyek kölcsönadása fejében további 3 millió dollár²⁰ fizetését, mindezekon kívül állítólagos német adósságai miatt, a szovjet fél a Weiss Manfréd művek, illetve a Dunai Repülőgépgyár átadását is követelte.²¹

A szovjet–magyar kapcsolatoknak a gazdasági kérdések mellett voltak más vonatkozásai is. Így például – a békekötés utáni helyzetre felkészülve

¹⁸ A szovjet igényekről és az ezekkel kapcsolatos magyar álláspontokról számos feljegyzés található a Pénzügyminisztérium iratai között. Többek között a magyar kormány igyekezett elhárítani a szovjet félnek azt az elvárását, hogy a szovjet és a szovjet–magyar vegyes vállalatok a magyar külkereskedelmi, készletgazdálkodási és devizagazdálkodási rendszabályok figyelembevétel nélkül köthessenek külföldi bérmunkaszerződéseket, illetve vihessenek ki árut az országból. Hangsúlyozta, hogy a kivitt és behozott áruk feletti felügyelet a magyar kereskedelempolitika szuverenitásának természetes részét képezi. A szovjet és a vegyes szovjet–magyar vállalatok osztalékának transzferálásával kapcsolatos további szovjet igényt illetően magyar részről rámutattak arra, hogy külföldi érdekeltségű vállalatok részére 1931 óta általában nem engedélyezte a magyar állam az osztalék kivitelét, azt a tulajdonosok csak Magyarországon használhatták fel. Mégis, mivel az 1945. augusztus 27-én kelt magyar–szovjet gazdasági egyezmény az osztalék transzferálását bizonyos kikötések mellett kilátásba helyezte, végül hozzájárult ahhoz, hogy 1947 elejétől kezdve a szovjet és a vegyes szovjet–magyar vállalatok osztalékának arányos részét a szovjet fél kivihesse. Hangsúlyozta azonban, hogy kívánatos volna, „ha ezek a nyereségek a vállalatok termelőképességének a fokozására fordíthatnának, miután megállapítást nyert [...], hogy a vállalatok általában hiányos berendezéssel rendelkeznek, és túlságosan drágán termelnek.” MOL XIX–L–1–k Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások I/6., I/8. 245. doboz.

¹⁹ Lásd e kötetben a [24] 173. sz. jkv. [71] és a [25] 174. sz. jkv. 2. napirendi pontját, továbbá: DL MT. jkv., a [4] 184. sz. jkv. [53], a [6] 186. sz. jkv. 1–14., a [8] 188. jkv. 1–14., a [13] 193. sz. jkv. 3., a [14] 194. sz. jkv. 44., a [15] 195. sz. jkv. 3., a [16] 196. sz. jkv. 1., a [17] 197. sz. jkv. 24–30., 70., a [18] 198. sz. jkv. 76–78., a [20] 200. sz. jkv. 81., a [21] 201. sz. jkv. 75. napirendi pontját és mellékleteiket. Lásd továbbá Nagy F., 1990, 118–122.

²⁰ Lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 23., a [20] 169. sz. jkv. 2., és a [25] 174. sz. jkv. 2. napirendi pontját.

²¹ Lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 55. napirendi pontjának e) mellékletét.

– szovjet konzulátusokat szerveztek egyes magyar városokban²² vagy az, hogy a szovjet hadsereg kijevei művészegyüttese előadásokat tartott Budapesten.²³

A szovjet–magyar kapcsolatok alakulása szempontjából meghatározó szerepe volt a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak, nem csak a nagyjelentőségű ügyekben, hanem a mindennapi kérdések intézésében is. A SZEB szovjet törzse megyei megbízotti hálózattal rendelkezett. Szviridov altábornagy vezetésével a megbízottak havonként megbeszélést tartottak s részletesen beszámoltak az általuk figyelemmel kísért megyék politikai, gazdasági viszonyairól: a pártok, tömegszervezetek összetételéről, a politikai rendőrség működéséről, a mezőgazdasági munkák állásáról, a jótéteti szállítások helyi előkészítéséről. E megbízottak olyan utasítást kaptak, hogy törekedjenek bizalmas információs hálózat kiépítésére, lehetőleg ne avatkozzanak bele a megyék ügyeibe, követeléseiknek a kommunisták útján szerezzenek érvényt, továbbá, hogy „segítsenek a Kommunista Pártnak dolgozni a mi sztálini módszereinkkel.”²⁴ A kiadott instrukciók ellenére a SZEB területi szervei még 1947-ben is gyakran közvetlenül beavatkoztak a helyi bíróságok, önkormányzatok és intézmények ügyeibe. Másrészt az általuk beszerzett gazdasági jellegű adatok birtokában a szovjet szervek pontosan tudták, hogy meddig mehetnek el követeléseikben, mi az, amit a magyar kormány – minden protestálása ellenére – végül is teljesíteni tud.

A szovjet–magyar kapcsolatokról szólva végül meg kell említeni, hogy 1945 szeptemberétől Szekfű Gyula, a korszak legjelentősebb magyar történésze volt az ország moszkvai nagykövete. A fentiekben említett események formálásában nem volt különösebb szerepe. Megírta viszont s 1947-ben kiadta Forradalom után című könyvét, amely lényegében azt a célt szolgálta – nem csak történelmi, hanem követi teljesítményként is –, hogy elfogadtassa népével, a nemzettel a szovjet jelenlét tényét, a Szovjetunióval való minél szorosabb és őszintébb kapcsolatok kialakításának szükségességét. A kötet végén mégis azt hangsúlyozta, hogy erre Magyarország boldogulása miatt van szükség, „ehhez pedig az kell, hogy az új viszonyok között is magyarok maradjunk. Nem mintha ezt bárki is el akarná venni, inkább arról lehet szó, hogy magunktól megfeledkezünk azon tulajdonságainkról, melyek mindenkor biztosították megmaradásunkat. Az egyik vallásunk, a másik történelmünk, hagyományos műveltségünk.”²⁵

²² Lásd a [9] 185. sz. jkv. 50., és a [24] 173. sz. jkv. 40. napirendi pontját.

²³ Lásd az [1] 150. sz. jkv. [62] 61. napirendi pontját.

²⁴ SZEB JKV., 13–14.

²⁵ SZEKFŰ, 1947, 203–204.

Kapcsolatok a szomszédos országokkal

Magyarországnak a nemzetközi politikában való elhelyezkedését a Szovjetunió mellett természetesen meghatározta a szomszédos országokhoz, közülük is elsősorban a háborút a győztesek oldalán befejező Jugoszláviához és Csehszlovákiához fűződő viszonya is.

A két országgal külön-külön kötött jóvátételi egyezmény lényegében megegyezett a szovjet–magyar egyezménnyel, a jugoszláv egyezmény azonban az árak és a szállítási feltételek tekintetében mégis nagyobb figyelemmel volt Magyarország lehetőségeire.

Magyarország a Jugoszláviának járó 70 millió dollár jóvátétel fejében 1946 végén, 1947 elején havonta átlagban 15–16 millió forint ipari és 1 millió forint értékű mezőgazdasági terméket szállított, míg Csehszlovákiának 30 millió dollár jóvátétellel tartozott, amit ebben az időben havi 4–5 millió forint ipari és 2,5–3 millió forint értékű mezőgazdasági termék szállításával törlesztett.

A háborút végigküzdő *Jugoszláviának* kommunista vezetése ellenére nagyobb önállósága volt a Szovjetunióval szemben. Az 1944–1945. évi vajdasági magyarüldözések²⁶ ellenére – aminek emlékére mindkét fél igyekezett fátylat borítani – Jugoszlávia és Magyarország kapcsolata viszonylag kedvezően alakult. Ezt jelezte, hogy 1946 őszén normalizálták a két ország diplomáciai kapcsolatát, december 23-án kereskedelmi és árucserre forgalmi egyezményt írtak alá Belgrádban,²⁷ 1947 tavaszán pedig megkötötték a magyar–jugoszláv alumínium-ipari szerződést, ami elősegítette a két ország fontos nyersanyagának feldolgozását, és lényeges részét képezte a jugoszláv ötéves, illetve a magyar hároméves gazdasági tervnek.²⁸ Biztató volt, hogy a Vajdaságban több magyar tannyelvű iskola megnyitotta kapuit, s megkezdte működését a szabadkai Magyar Színház is. Diplomáciai téren is segítette egymást a két ország: Trieszt hovatartozását illetően Magyarország támogatta Jugoszlávia Olaszországgal szembeni igényét, Jugoszlávia viszont közbenjárt a prágai politikusoknál a szlovákiai magyarok széttelepítésének megszüntetése érdekében.²⁹

Csehszlovákiával másképp alakultak a kapcsolatok: kézenfekvő lett volna a fejlett iparral rendelkező Csehszlovákia és a főleg mezőgazdasági jellegű Magyarország gazdasági együttműködése, e helyett a nemzeti ellentétek kerültek előtérbe. Két világháború közötti demokratikus, majd jórészt németellenes politikája miatt Csehszlovákiára a nyugat-európai hatalmak rokonszenvvel tekintettek, s mint szláv állam, a Szovjetunió bizalmát is élvezte.

²⁶ Lásd ILLÉS, 2007,

²⁷ Lásd a [2] 151. sz. jkv. 35., és 59., [6] 155. sz. jkv. 20., és 46., a [9] 158. sz. jkv. 18., a [14] 163. sz. jkv. 7. napirendi pontját.

²⁸ Lásd [26] 175. sz. jkv. 34., napirendi pontját és b)–c) mellékletét, továbbá a [28] 177. sz. jkv. [12] napirendi pontját.

²⁹ Lásd a [16] 165. sz. jkv. 68. napirendi ponthoz tartozó a) mellékletet.

A két ország vitájában Magyarország kevésbé számíthatott a szövetséges hatalmak, de különösen a térségünkben meghatározó szerepet játszó Szovjetunió támogatására. E támogatással a hátuk mögött a német megszállással szemben (vagy annak hatására) felerősödött nacionalizmustól fűtött cseh és szlovák politikusok az első világháború után létrehozott államuk területén évszázadok óta élő német és magyar lakosság felszámolására és tisztán szláv állam létrehozására törekedtek. A magyarokkal szembeni politikát befolyásolta az a hatalmi harc is, amely a cseh és a szlovák fél között a háború során kettévált állam újbóli egyesítése körül folyt. A szlovákok többséget kívántak biztosítani maguknak a Felvidéken.

1946 őszére végképp megromlott a két ország viszonya. Egyrészt Magyarország nem volt hajlandó elkezdni a lakosságcsere lebonyolítását mindaddig, amíg a csehszlovák fél az 1946. február 27-én aláírt egyezményben vállalt kötelezettségeit nem teljesíti. A magyar kormány mindenekelőtt azt sérelmezte, hogy az elkobzott, nemzeti gondnokság alá helyezett magyar vagyont nem adták vissza tulajdonosaiknak, és az elbocsátott felvidéki közalkalmazottaknak nem biztosítottak semmiféle szociális juttatást, továbbá, hogy az egyezmény VIII. cikkének pontatlan megfogalmazását kihasználva többtízezer felvidéki magyar lakost akartak háborús bűnösneként, egyoldalúan áttelepíteni, végül, hogy a magyar–csehszlovák vegyesbizottságnak a lakosságcsere-egyezmény tételes rendelkezésével ellentétes 16. sz. véghatározata értelmében az áttelepülők csak ingóságaiuk töredékét hozhatták volna magukkal.³⁰ Ezzel szemben a csehszlovák kormány nehezen tudta elfogadni, hogy a Békekonferencia – a Szovjetunió támogatása ellenére – elutasította a 200 000 felvidéki magyar egyoldalú áttelepítésére vonatkozó célkitűzését a magyar lakosok Cseh- és Morvaországba történő áttelepítésével, szétszórásával, és ily módon gyors asszimilálásukkal fogja elérni. A deportálás jellegű, vagyoneklobzással járó akció 1946. november 15–19-én Felső-Csallóközben kezdődött s fokozatosan terjesztették ki a keleti települések felé. Egyben elhatározták a magyar lakosságú terület szlovák telepesekkel való benépesítését.

Gyöngyösi János külügyminiszter a minisztertanács november 22-ei ülésén tájékoztatta a kormányt a csehszlovák fél újabb szerződésesszegő intézkedéséről, és megette a szükséges diplomáciai lépéseket, hogy a Szövetséges Hatalmak közbelépését elérje.³¹ A kérdés ugyanis nem maradhatott a csehszlovák állam belügye vagy csupán a Csehszlovákia és Magyarország közötti vita tárgya. A csehszlovák intézkedések élesen ellenkeztek a második világháborúban győztes hatalmak által meghirdetett, és általánosan elfogadott emberi szabadságjogokkal és demokratikus eszményekkel. A magyar kormány, a politikai pártok, társadalmi szervezetek és egyházak, valamint a

³⁰ SZABÓ–É. SZÓKE, 1981. POPÉLY, 2006, VADKERTY, 2001.

³¹ Lásd az [1] 150. sz. jkv. [34], valamint a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját, és ez utóbbi d) mellékletét

szellemi élet vezetői ezekre az erkölcsi értékekre hivatkozva fordultak ismételten a nyugati hatalmakhoz, egyházi vezetőkhez.

A kormány a következő hetekben is többször tárgyalt a kérdésről és – többé-kevésbé egységesen – azt az álláspontot foglalta el, hogy a lakosságcsere-egyezmény végrehajtásának megkezdéséhez csak akkor járul hozzá, ha a korábbi követelései teljesítésén túl a csehszlovák fél a magyarok deportálását is leállítja, illetve a Szudéta-vidékre áttelepítetteket hazabocsátja és ingatlanait visszakapják. A kormány határozott fellépése, de főleg a nyugati közvélemény – és nem utolsósorban az amerikai külügyminisztérium üzenetének – hatására a csehszlovák kormány 1947. február 23-án megszüntette a szlovákiai magyarok széttelepítését. Az 1946 novembere és 1947 februárja között áttelepített mintegy 43 000, egyes források szerint 70 000 felvidéki magyar helyzete azonban továbbra is kilátástalan maradt, mivel sokan a későbbiekben sem tudtak visszatérni szülőföldjükre, mert házukat, földjüket és ingóságjaikat a szlovák hatóságok időközben elkobozták, vagy kiutalták a Szlovákia északi területeiről, a szomszédos országokból, részben éppen Magyarországról odatelepített szlovákoknak.³²

A lakosságcsere végül 1947. április 12-én kezdődött, anélkül, hogy a végrehajtás gyakorlati kérdéseiről folytatott tárgyalásokat lezárták volna. Ez elsősorban a magyar fél szempontjából bizonyult később hátrányosnak. Az első ütemben 3000 család kölcsönös átköltözését tervezték. Ezzel azonban újabb viták indultak, mivel főleg vagyontalan vagy szegényebb sorsú magyarországi szlovákok jelentkeztek áttelepülésre, míg a szlovákiai magyarok közül az ottani hatóságok elsősorban nagygazdákat jelöltek ki a cserére, noha a lakosságcsere-egyezmény értelmében figyelembe kellett venni az áttelepítendőek vagyoni és foglalkozási rétegződését és arányosan kellett volna végrehajtani a cserét.³³ Ennek az aránytalanságnak a megszüntetését nem csupán Nagy Ferenc kormánya idején nem sikerült elérni, de az e körüli vita végig kísérte a lakosságcsere egész folyamatát, és egyik oka volt annak, hogy a magyar kormány 1948-ban a lakosságcsere leállítása mellett döntött. Folytatódott az a vita is, amely a csehszlovák hatóságok jogfosztó intézkedései elől 1945–1946 folyamán átmenekült magyar lakosoknak a lakosságcserebe történő beszámítása körül alakult ki. A magyar fél 33 000 menekültet tartott számon, míg szlovák részről csupán 3000 ilyen személyt akartak csak elismerni.

Csehszlovák részről számos más, a lakosságcserét közvetlenül vagy közvetve érintő intézkedést tettek, ami fokozta a bizalmatlanság légkörét. A pozsonyi hídfő létesítése érdekében igényelték a Duna szemközti oldalán fekvő három község átcsatolását, amit a Békekonferencia meg is ítelt számukra. A csehszlovák kormány nem volt hajlandó továbbá hazaengedni azo-

³² Lásd elsősorban a jelen kötet [1] 150. sz. jkv. [34], a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját és az ezekhez tartozó hivatkozásokat, továbbá POPÉLY, 2006.

³³ Lásd a jelen kötetben a [16] 165. sz. jkv. 68., a [19] 168. sz. jkv. [37], a [20] 169. sz. jkv. 14., a [21] 170. sz. jkv. 3., a [25] 174. sz. jkv. [1] és a [27] 176. sz. jkv. 17. napirendi pontját.

kat, a magyar nemzetiségű volt hadifoglyokat, akiket az 1938. november 1-je után Magyarországhoz csatolt felvidéki területekről a magyar hadsereghez hívtak be katonának. Az 1946 nyarán elhatározott reszlovakizáció révén, propagandával és bizonyos előnyök kilátásba helyezésével, a magyar lakosságot igyekeztek rávenni arra, hogy vallják magukat szlováknak, azt állítva, hogy eredetileg szlovákok voltak, csak elmagyarosodtak. Egyes felvidéki városokban a polgármester falragaszokban szólította fel a lakosságot, hogy az utcán ne beszéljenek magyarul, megtiltották azt is, hogy a hivatalokban a tisztviselők a felekkel magyar nyelven érintkezzenek. A pozsonyi nemzeti bizottság végzéseiben értesítette a magyar lakásbérlőket arról, hogy bérletüket megszünteti, és lakásukból kilakoltatja őket. Egy részüket Ligetújfaluban, a zsidók, majd a németek volt gyűjtőtáborában helyezték el.³⁴

Ezekről a kérdésekről a két ország között folytatott tárgyalások során a csehszlovák fél a háborúban győztes ország pozíciójából tárgyalta a magyar politikussal. Gyöngyösi János külügyminiszter a minisztertanács ülésén felháborítónak minősítette azt, hogy amikor a csehszlovákok „hajlandók valamit végrehajtani, amit vállaltak, csak olyan feltételekkel hajtják végre, ha még újabb feltételeket köthetnek.”³⁵

Ez a szokatlan magatartás a csehszlovák–magyar kapcsolatok más területén is jelentkezett. Viliam Siroky, a csehszlovák kormány alelnöke például a vádak özönét zúdította a Magyar Külügyminisztérium kommunista osztálytanácsosára s hangsúlyozta, hogy a magyar kommunista vezetők „dogmákkal, Lenin-idézetekkel próbálták bebizonyítani, hogy a nemzetiségi kérdés megoldásának rossz útját járják. Ők pedig – mondta – az élő Sztálinhoz, a nemzetiségi ügy legkomolyabb szakértőjéhez fordultak, aki nekik adott igazat.”³⁶

Ilyen körülmények között jelentősebb gazdasági kapcsolat kialakulására nem kerülhetett sor. Ennek ellenére gyakran utaztak magyar vasúti, postai, hajózási, illetve légügyi szakemberek Csehszlovákiába, mivel Prága lett Közép-Európában a közlekedési útvonalak szervezésének központja.

Romániával – legalábbis látszólag – sokkal kedvezőbben alakultak a kapcsolatok. Az 1944. őszi magyarellenes terrorakciókat a szovjet katonai közigazgatás ideiglenes bevezetése, majd az 1945 februárjában kiadott román Nemzetiségi Statútum jórészt lezárta. Ez utóbbi kimondta, hogy Románia minden állampolgára egyenlő és a nemzetiségek szabadon használhatják anyanyelvüket a közéletben, illetve hivatalos ügyeik intézése során. Számos magyar tannyelvű iskola, kulturális intézmény folytathatta tevékenységét. A kedvezőnek ígérkező fordulat a román politikában annak következménye volt, hogy a román közigazgatás Észak-Erdélyben történő ismételt beveze-

³⁴ MOL XIX–J–25–a 119/res. 1947. Értesítő, I. évf. 4–5. sz. 1947. augusztus–szeptember, 208–209.

³⁵ Lásd a [9] 158. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

³⁶ PIL 274. f. 10. cs. 54. ö. e. Heltai György jelentése.

téséhez Sztálin azzal a feltétellel járult hozzá, hogy az új román kormány vállaljon felelősséget Erdély rendjéért és nyugalmaért, a nemzetiségek jogainak biztosításáért. Erre Groza miniszterelnök ígéretet tett a szovjet kormánynak.³⁷ 1946 novemberében a választásokon a Magyar Népi Szövetség 29 képviselője került be a bukaresti parlamentbe. Petru Groza miniszterelnök a magyarok iránti barátságának ismételt jelét adta, többször is nyilvánította, hogy a Magyarország és Románia közötti vámuniót kedvezőnek találná, 1947. május 2-án pedig 100 tagú delegációval Budapestre látogatott.³⁸

A román politikának ezt a magatartását befolyásolhatta az is, hogy mindkét ország a vesztesek oldalán fejezte be a háborút, és miután Erdély egy részének hovatartozása még nyitott kérdés volt, kedvező benyomást kívántak kelteni a békeszerződéseket fogalmazó hatalmaknál. De talán annak átlátása is szerepet játszott politikai magatartásuk alakulásában, hogy a két nem szláv nemzet egymásra találását a kelet-európai kis államok együttműködése szempontjából hasznosnak remélték.

Ugyanakkor a hagyományos nacionalista közhangulat is jelen volt Romániában, ami bántóan érintette a magyar lakosságot: folyamatosan csökkenték a magyar köztisztviselők számát; a bíróságok a háborús bűncselekmények tárgyalása során a magyarokkal szemben szigorúbb ítéleteket hoztak; nem ismerték el a hatóságok az 1940–1944-ben Magyarországra költözött, majd 1945 után Erdélybe visszatelepült személyek román állampolgárságát, aminek vagyoni jogi kihatásai is voltak; a magyar iskolák nem kaptak megfelelő, a román iskolákkal azonos állami támogatást; folyóiratokat, könyveket nem lehetett Magyarországról Romániába bevinni és terjeszteni. A romániai magyarság sérelmei azonban gazdasági téren voltak a legsúlyosabbak. Így a földreform során a magyar nemzetiségűektől a törvényes birtokminimumnál kisebb földeket is kisajátítottak, másrészt a magyar parasztság a román parasztokhoz viszonyítottan számarányánál kisebb mértékben részesült földjuttatásban. (Ezeket a jelenségeket a Külügyminisztérium figyelemmel kísérte, de a kormány érdemben nem foglalkozott velük.)

A legnagyobb sérelmet azonban a magyar vagyon zár alá vétele jelentette. Az 1944. szeptember 12-én aláírt román fegyverszüneti egyezmény 8. szakasza arra kötelezte Romániát, hogy akadályozza meg az ellenséges országok (Németország, Magyarország) állampolgárai, vagy ezek területén, illetve az általuk elfoglalt területen lakhellyel bíró személyek tulajdonát képező bármilyen természetű vagyon kivitelét vagy kisajátítását. Előírta továbbá, hogy e vagyontárgyakat a Szovjetunió által megállapított feltételek szerint őrizze meg. Ennek értelmében a román kormány 1945. február 10-én kiadott 91. sz. törvényével létrehozta az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárt.³⁹ A törvény végrehajtásáról az 5822 sz. rendelet intézkedett, amely

³⁷ FÜLÖP–VINCZE, 1998, 12.

³⁸ Lásd e kötetben a [22] 171. sz. jkv. 79. napirendi pontját.

³⁹ Casa de Administrare si de Supraveghere a Bunurilor Inamice-ről, – a CASBI-ről lásd NF

létrehozta a CASBI megyei hivatalait és szabályozta az ellenséges személyek, vállalatok vagyonának számbavételét, a zár alá vett javak felügyelőinek hatáskörét. A CASBI-hatóságok összesen 203, mintegy 80 millió dollár értékűre becsült magyar érdekeltségű ipari és kereskedelmi vállalatot helyeztek zár alá. Ezen kívül több mint 4000 magyar állampolgárságú személy és 30 000 magyar nemzetiségű román állampolgár magántermészetű vagyona: mezőgazdasági- és házingatlana, műhelye, üzlethelyisége, mindennapi használathoz szükséges ingósága (bútor) került zár alá. E vagyonok kezelésére rendelt igazgatók, illetve gondnokok, felügyelők azonban számos esetben a megőrzési kötelezettségükkel össze nem férő módon jártak el. A kinevezett vállalati vezetők legtöbb esetben szakképzettség, gyakorlat és kvalitások híján, de sokszor egyéni érdekből a vállalatok lezüllesztését idézték elő: a pénzkészleteket elköltötték, a készárut és nyersanyagot értékesítették, eladták a berendezéseket, nagy értékű, több ezer dollárban valorizált hiteleket vettek fel. A vállalatok jórészt román gazdasági befolyás alá kerültek. A CASBI – a fegyverszüneti egyezményben foglalt rendelkezéseken túllépve – átvette a felügyelete alá került vállalatok vezetését és a javak feletti korlátlan rendelkezést.⁴⁰ Ennek a folyamatnak a figyelemmel kísérése és lehető lefékezése céljából hozta létre a magyar kormány a Romániai Magyar Javak Bizottságát.⁴¹

A román fegyverszüneti egyezmény 8. szakasza eredetileg csak a hadműveletek idejére kívánta zár alá venni az akkor ellenségnek minősült országok és polgáraik vagyontárgyait. Magyarország azonban 1945. január 20-án fegyverszünetet kötött a Szövetséges Hatalmakkal, így ekkortól már nem volt ellenséges állam, és indokolatlanná vált a magyarok vagyonával kapcsolatban a CASBI-rendelkezések alkalmazása. A magyar kormány ezért 1946 tavaszától kezdve ismételten kérte a Szovjetuniótól, illetve a párizsi békekonferenciától a CASBI alá került magyar javak felszabadítását. Kiemelkedő fontosságú kérdésként kezelték a Petrozsényi Kőszénbánya Rt. ügyét. Mint már említettük, a magyar kormány jóvátétel fejében át akarta adni a bánya részvényeinek az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. és a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. tulajdonát képező 62%-át a Szovjetunióknak.⁴² Ennek híre román kormánykörökben nagy megrökönyödést keltett, mivel a vállalat fontos szerepet játszott a román vasutak szénellátásában s a maguk részéről az államosítását tervezték, tartottak továbbá attól is, hogy ez az esemény jelentősen megnöveli a Szovjetunió romániai befolyását. Ezért igyekeztek mindent megtenni a bánya zár alatt tartásának meghosszabbítása érdekében. Ez a román magatartás váltotta ki feltehetőleg a bányák részvé-

mt. jkv. 1946, [17] 100. sz. jkv. 5. napirendi pontjának 17. jegyzetét, valamint a [25] 108. sz. jkv. a) mellékletének a 41. jegyzetét.

⁴⁰ MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-1751 (6884) és VINCZE, 2000.

⁴¹ NF MT. JKV. 1946, [55] 136. sz. jkv. [6] és a jelen kötet [6] 155. sz. jkv. 2. napirendi pontja.

⁴² Lásd NF MT. JKV. 1946, [17] 100. sz. jkv. 5. napirendi pont 17. jegyzetét és a [19] 102. sz. jkv. [1] napirendi pontját, illetve 11. jegyzetét.

nyelvei kapcsolatos magyar javaslatot kedvezőnek találó Szovjetunió döntését: 1946. október 12-én Szuszajkov vezérezredes, a romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke felszólította a román kormányt a magyar javak zárlatának feloldására.⁴³ A román kormány állandóan hangoztatott jóindulata ellenére az ezt követően kiadott jogszabályai csak részleges mentesítésekre adtak lehetőséget. A veszett fejsze nyelének mentése céljából a petrozsényi bányák szovjet kézre adásának idején román részről mindent elkövettek a Magyar Általános Hitelbank érdekeltiségébe tartozó bódi és marosvásárhelyi cukorgyárak, a Weiss Manfréd konszern érdekeltiségébe tartozó Metalloglobus és a Hungária vállalat tulajdonát képező nagybányai Phónix gyár államosítása érdekében. Ennek nyomán a magyar kormánykörökben felmerült, hogy e négy vállalatot is fel kell ajánlani jóvátétel fejében a Szovjetunióknak.⁴⁴ A magyar kormányzat egyes képviselői – így elsősorban Rácz pénzügyminiszter – viszont aggályosnak tartották magyar érdekeltségek sorozatos jóvátételi felhasználását, mivel ez – vélekedésük szerint – tápot adhat olyan román felfogásnak, hogy a magyar kormány nincs kellő bizalommal a két ország közötti gazdasági kapcsolatok elmélyítését célzó törekvéseik iránt, sőt a gazdasági kapcsolatok lazításával számol. Felhívták a figyelmet arra is, hogy a magyar vállalatok a romániai magyarság részére biztosítottak megélhetési lehetőséget s a magyar kézből való elidegenítésük ezeket a magyarokat előbb-utóbb súlyos anyagi helyzetbe sodorhatja.⁴⁵

Ilyen körülmények között a magyar kormány kezdeményezte a CASBI-val kapcsolatos kérdések rendezését,⁴⁶ ami román részről kezdetben kedvező fogadtatásra talált. 1947. január 17-én a CASBI főkormánybiztosa közölte a bukaresti magyar politikai misszió vezetőjével, hogy készek a javaslat megtárgyalására, módosítják a CASBI-val kapcsolatos rendelkezéseket, így mindenekelőtt hozzájárulnak a mezőgazdasági ingatlanok azonnali felszabadításához, a magyar állampolgárság bizonyításának leegyszerűsítéséhez és a CASBI irányítása alatt álló vállalatok felszabadításának együttes megállapításához.⁴⁷ Kedvező esemény volt az is, hogy a román kormány kezdeményezte az 1931. augusztus 12-én Sinaiban kötött letelepedési, kereskedelmi és hajózási egyezmény megújítását, ami a CASBI alól felszabaduló magyar érdekeltségek részére a legfőbb kedvezmény elvét biztosította.⁴⁸ A magyar vállalatok és ingatlanok államosítására törekvő Román Kommunista Párt vezetőinek követelésére azonban Petru Groza 1947. őszén váratlanul leállította a magyar–román tárgyalásokat. A magyar javak felszabadítása

⁴³ MOL XIX-A-7. IV-139., közli Vincze, 2000, 21/c. irat, 268–270.

⁴⁴ MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-10 959.

⁴⁵ MOL XIX-A-1-1 1946-VIII-9511 (11 713).

⁴⁶ Lásd e kötet [6] 155. sz. jkv. 18. napirendi pontját és c) mellékletét, valamint a [30] 179. sz. jkv. [109] 108. sz. napirendi pontját.

⁴⁷ MOL XIX-J-25-a-119/res 1947 – Értesítő, I. év. 1. sz. 232.

⁴⁸ Lásd e kötet [27] 176. sz. jkv. 8. napirendi pontját és a) mellékletét.

ezt követően évekre elhúzódó viták tárgya lett, melynek során a magyar kormány fokozatosan lemondott a magyar érdekek képviselőéről.⁴⁹

Kelet- és Dél-Európa szovjet megszállás alá került országai közül *Bulgáriával* és *Lengyelországgal* csupán diplomáciai, kereskedelmi kapcsolatok felvételére került sor, illetve paraszti, mezőgazdasági tapasztalatcsere építése ügyében történtek kezdeményezések.

Az időlegesen ígéretes jugoszláv–magyar, illetve román–magyar kapcsolatok fokozatos megromlásával elveszett a lehetősége annak, hogy Kelet-Közép-Európában egy olyan gazdaságpolitikai együttműködés jöjjön létre, amely mérsékelhette volna a túlnyomó szovjet befolyást.⁵⁰ Kelet felé a Szovjetunió lett Magyarország – és a többi ország – egyetlen meghatározó gazdasági és politikai partnere. Ez a kapcsolat azonban – ahogy Iklódi Dezső külügyminisztériumi miniszteri tanácsos fogalmazott – rideg, hivatalos keretek között mozgott, közvetlen személyi vagy magántermészetű együttműködés – még a kommunista vezetők között – sem alakult ki.

Amerikai és nyugat-európai remények

A magyar gazdasági, kulturális, tudományos életnek a nyugati országok felé évtizedes múlttal rendelkező intenzív üzleti- és személyes összeköttetései voltak,⁵¹ amelyeknek helyreállításában nem csupán a kigazdapárti politikusok, de az SZDP vezetőinek egy része is bízott. A nyugati országok – elsősorban a győztes hatalmak – azonban Magyarországot a hitleri Németország utolsó szövetségeseiként tartották számon.⁵² Ez világosan megnyilvánult abban, hogy már a béketárgyalásokon a szomszédos országok – főleg Csehszlovákia – Magyarország iránt nem mindig mértéktartó igényeit támogatták.⁵³ Fokozatosan tudomásul vették a Szovjetunió Magyarországgal szembeni megtorlás-jellegű büntető magatartását. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságban résztvevő nyugati missziók vezetőinek tevékenysége csupán arra korlátozódott, hogy figyelemmel kísérték a fegyverszüneti egyezmény végrehajtását, a magyarországi eseményeket, legfeljebb észrevételeket tettek, de érdemben nem befolyásolták ezek intézését. Mégis az angolszász országok vezetői valamelyes megértést tanúsítottak a nehéz politikai-gazdasági helyzetbe került Magyarországgal szemben. Így – mint már említettük – felléptek az ellen a csehszlovák követelés ellen, hogy a békeszerződés Magyarországot 200 000 felvidéki magyar befogadására kötelezze, másrészt fellép-

⁴⁹ Lásd DL MT. jkv., [3] 183. sz. jkv. 97. napirendi pontját és c–g) mellékletét, a [9] 189. sz. jkv. 65., valamint a [11] 191. sz. jkv. [32] napirendi pontját és 39. sz. jegyzetét, illetve VINCZE 2000., 75. és köv., illetve 115–135.

⁵⁰ Lásd többek között Gyarmati, 1992 111–121., FÜLÖP–VINCZE, 1998, 129.

⁵¹ MOL XIX–A–1–j–1946–XXIII–1751 (6884.)

⁵² Borhi, 2000, 22–28.

⁵³ Lásd jelen kötet [10] 159. sz. jkv. [56] napirendi pontját, jegyzetét, valamint c) mellékletét.

tek a szlovákoknak az egy tömbben élő magyar lakosság széttelepítésére, deportálására indított akciója ellen. Javaslatokat készítettek az ország gazdasági viszonyainak rendezésére,⁵⁴ s a javaslatok mellett tényleges segítséget is nyújtottak. Az Amerikai Egyesült Államok kormánya visszaszolgáltatta nem csak a Németország területére hurcolt és amerikai csapatok kezébe került magyar állami tulajdont képező értékeket, műkincseket – hozzájárulva ezzel a pénz stabilizálásához, de a zsidók elkobzott értékeinek egy részét is.⁵⁵ Intézkedett az értékes rakományokkal Németországba vitt uszályok, Duna- és tengerjáró hajók visszaadásáról.⁵⁶ Az Egyesült Államok a korábban biztosított 10, majd 15 millió dolláros árukölcsönt⁵⁷ – 1947 februárjában fel-emelte újabb 15 millió dollárral, amiből mozdonyokat, hajókat, gépkocsikat, szerszámokat, röntgenkészülékeket vásárolhatott az ország.⁵⁸ Ezt a kölcsönt Magyarország számára kedvező módon, 1952. július 1-jétől 1976. július 1-jéig, 25 év alatt kellett – 1947. július elsejétől számított $2\frac{3}{8}\%$ -os kamattal együtt – az Egyesült Államoknak visszafizetni. Az Egyesült Államok a magyarországi költségeinek, továbbá a kamatoknak a fedezésére magyar pénzben vagy magyarországi vagyontárgyakban történő törlesztést igényelhetett.⁵⁹ 1947 májusában azonban a győztes hatalmak közötti feszültségek növekedésével párhuzamosan megromló magyar–amerikai viszony következtében az amerikaiak leállították a még igénybe nem vett 15 millió dollár folyósítását.

Ezen kívül a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesülete egy new york-i banktól 10 millió dolláros kölcsönt vehetett fel – a magyar ipar szempontjából fontos – gyapotvásárlás céljára.⁶⁰ Az 1947. évi kenyérgabona-válság idején pedig 23 000 tonna amerikai gabona kedvezményes vásárlására kapott lehetőséget Magyarország.⁶¹

Nagy-Britannia parlamentje 200 000 angol font értékben szerszámgépeket adományozott Magyarországnak azzal, hogy a gépeket a katalógusár felével számolva, 678 db helyett 1200 darab ajándékozására került sor.⁶²

Több nyugati országgal kötött Magyarország árucsereforgalmi megállapodást, illetve folytatott ilyen célú tárgyalásokat, így Ausztriával, Belgium-

⁵⁴ BORHI, 2000, 22–26.

⁵⁵ NF MT. JKV. 1946, a [49] 132. sz. jkv. 30. az [57] 140. sz. jkv. 48. és a jelen kötet [16] 165. sz. jkv. 28. napirendi pontját.

⁵⁶ NF MT. JKV. 1946, a [28] 111. sz. jkv. [79], a [41] 124. sz. jkv. 70., az [58] 141. sz. jkv. 20., továbbá a jelen kötet [1] 150. sz. jkv. [26] és [28], a [3] 152. sz. jkv. 31. és a [19] 168. sz. jkv. [54] napirendi pontja.

⁵⁷ NF MT. JKV. 1946, a [6] 89. sz. jkv. 1. napirendi pontja.

⁵⁸ Lásd a [16] 165. sz. jkv. 20., a [19] 168. sz. jkv. [29] és a [23] 172. sz. jkv. 33. napirendi pontját.

⁵⁹ Lásd a [14] 163. sz. jkv. 71., illetve a [23] 172. sz. jkv. 20. napirendi pontját és a) mellékletét.

⁶⁰ Lásd a jelen kötet [11] 160. sz. jkv. [42], a [12] 161. sz. jkv. 94., a [24] 173. sz. jkv. [86] napirendi pontját.

⁶¹ Lásd a [26] 175. sz. jkv. 38., a [28] 177. sz. jkv. [65] napirendi pontot.

⁶² Lásd a [6] 155. sz. jkv. [76] napirendi pontot.

mal, Dániával, Franciaországgal, Hollandiával, Nagy-Britanniával, Olaszországgal és Svédországgal. Az árucserforgalmi egyezményeken kívül számos külkereskedelmi ügy lebonyolítására is sor került, így francia autókat, amerikai, angol, francia lovakat, amerikai gabonát, cigarettát és nyersgyapotot, angol bakancsot, holland nyersbőrt, kakaóbabot, ír vágómarhát, stb.-t hoztak be; másrészt magyar gyümölcsöt, konzerveket, húsárút és mezőgazdasági termékeket szállítottak – a szomszédos országokon kívül – Angliába, Svájcba.

A háborúban tönkrement ország a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban az aktívabb részvételre, főleg a devizaszerzés szempontjából fontos exporttevékenység fejlesztésére azonban – a német, majd a szovjet csapatok gyárleszerelése folytán – mérsékelten működő iparával s a földosztás miatt, illetve az aszályos években gyenge termést hozó mezőgazdaságával alig volt képes. Súlyos nemzetközi kötelezettségei voltak az országnak – a jóvátételen kívül – a nyugati országok felé is. Elsősorban az Egyesült Államoknak mintegy 10 millió dollárral tartozott a háború előtt felvett kölcsönök miatt s további 35 millió dollárra tehető kár keletkezett a háború alatt a magyarországi amerikai tulajdonban.⁶³ Hasonló, korábbi időből származó tartozásai voltak Magyarországnak Svájjal, Svédországgal és más országokkal szemben.⁶⁴ A magyar kormány gazdasági békejavaslata a külföldi valutára szóló tartozások összegét az 1945. szeptemberben történt összeírásában 1964 millió aranypengőben, azaz 578 millió dollárban, a pengőre, tehát nem külföldi valutára szóló tartozást pedig 889 millió pengőben határozta meg.⁶⁵ Az 1946/1947 évi állami költségvetésben azonban ezek törlesztésére – a tartozások ünnepélyes elismerése mellett – a pénzügyminiszter semmiféle előirányzatot sem állított be, „abban a reményben, hogy az ország régi hitelezői meg fogják érteni, hogy az ő érdekeiket sem szolgálná, ha az adósságszolgálat beiktatásával az állami költségvetés deficitje olyan arányban növeltetnék, ami inflációra, és az ország gazdasági összeomlására vezetne.”⁶⁶

A halasztást nem tűrő gazdasági és pénzügyi feladatok megoldásához, az újjáépítés komolyabb arányokban való megindításához – legalábbis a polgári közgazdászok és kormányzati tényezők szerint – az országnak külföldi tőketámogatásra lett volna szüksége.

1946-ban már kapott a kormány 4 millió dollár segílyt az Egyesült Nemzetek Segélyezési és Újjáépítési Hivatalától.⁶⁷ Ez a segíly azonban kifejezetten a szociális jellegű problémák megoldását célozta, ennél többre volt szükség. Ilyen nagyszabású külföldi tőketámogatást az adott körülmények között

⁶³ BORHI, 2000, 26–27.

⁶⁴ Lásd e kötet [28] 177. sz. jkv. 34., illetve [17] 166. sz. jkv. 8. és [18] 167. sz. jkv. 53. napirendi pontját

⁶⁵ Lásd NF MT. JKV. 1946, [33] 116. sz. jkv. 5. napirendi pontja és a) melléklete.

⁶⁶ Lásd NF MT. JKV. 1946, [33] 116. sz. jkv. 5. napirendi pontját és a) mellékletét, valamint a jelen kötet [4] 153. sz. jkv. [1] napirendi pontját és a) mellékletét.

⁶⁷ Lásd NF MT. JKV. 1946, [8] 91. sz. jkv. 3., és a jelen kötet [12] 161. sz. jkv. 111. napirendi pontját.

csak a Nemzetközi Monetáris Alap és az Újjáépítés és Fejlesztés Nemzetközi bankja, illetve az Egyesült Államok Export-Import Bankja lett volna képes nyújtani. Rácz Jenő pénzügyminiszter ezért ismételten javasolta, hogy Magyarország lépjen kapcsolatba ezekkel az intézetekkel. Jelezte, hogy a Monetáris Alapba való belépés esetén Magyarország a külkereskedelmi kapcsolataihoz szükséges idegen valutát saját valutája ellenében megvásárolhatná, az Újjáépítés és Fejlesztés Nemzetközi Bankja biztosíthatná a nemzetközi forgalomban érdemleges szerepre képes magyar termelési ágak talpraállításához szükséges tőkét, az Export-Import Bank pedig, mint az Egyesült Államok hivatalos szerve, az amerikai magánvállalatok által nyújtott áruhiteltek tekintetében nyújthatna garanciát. A nyugati gazdasági kapcsolatok erősítése szempontjából rendkívül fontos javaslatot a Magyar Kommunista Párt, s a Gazdasági Főtanács is megvitatta, végül a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének, Szviridov altábornagynak – tehát a szovjet kormánynak – az állásfoglalása alapján a magyar kormány levette a napirendről. Az említett fórumok döntésében alapvetően az játszott szerepet, hogy kizárják, megakadályozzák a nyugati körök informálódását, illetve beleavatkozását az ország gazdasági ügyeinek irányításába.⁶⁸ Ez az eset mintegy előtörténete volt a nem sokkal később felmerült Marshall-tervben való részvétel elhárításának.⁶⁹

A gazdasági összeköttetésekhez hasonlóan vontatottan alakult a diplomáciai, államközi kapcsolatok építése is a nyugati országokkal. Ebben az időben részt vett Magyarország az egyes országok törvényhozó testületeinek együttműködését segítő Interparlamentáris Unió konferenciáján (Kairóban), továbbá az Egyesült Nemzetekhez tartozó, illetve vele együttműködő Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetnek, a FAO-nak, valamint a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek, az ILO-nak a munkájában, szerepet játszott továbbá számos más nemzetközi szervezet, így a Nemzetközi Iparjogvédő Unió, a Nemzetközi Állategészségügyi Hivatal, a Nemzetközi Vasúti Unió munkájában; részt vett más nemzetközi konferenciákon, így a londoni búzakonferencián, a statisztikusok római konferenciáján, a mezőgazdasági termelők hágai értekezletén, a nemzetközi postaügyi és távközlési, a katonarvosi és más konferencián.⁷⁰

A nyugati gazdasági és politikai kapcsolatok fejlesztésének gátat szabott az, hogy Magyarország nem volt szuverén állam. A békeszerződés aláírása után éppen ezért az ország önállóságának aláhúzása, kihangsúlyozása céljából rövidesen kérte felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. A kormány az ország demokratikus átalakulásának elismerését, a Magyarország

⁶⁸ Lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. 1. napirendi pontját és 2. jegyzetét, valamint a [8] 157. sz. jkv. 20. napirendi pontjához tartozó c) mellékletet; lásd továbbá: FORRÁSOK IX. kötet 377–383.

⁶⁹ DL MT. JKV., [9] 189. sz. jkv. 1. napirendi pont.

⁷⁰ Lásd a jelen kötetben többek közt az [1] 150. sz. jkv. [38], a [12] 161. sz. jkv. 34. napirendi pontját és b) mellékletét, és a [16] 165. sz. jkv. 69. napirendi pontját.

iránti nemzetközi bizalom visszanyerését várva tette meg előterjesztését, hangsúlyozta, hogy vállalja a tagsággal járó kötelezettségeket, remélve egyben, hogy részesül a tagság előnyeiben is.⁷¹ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa azonban 1947. augusztus 21-én a második világháborúban legyőzött országok felvételi kérelmét – köztük Magyarországot is – elutasította. Magyarország esetében ebben nyilvánvalóan közrejátszott az újabb belpolitikai válság, többek között Nagy Ferenc eltávolítása a politikai életből. (A kérelem elfogadására csak 1955. december 14-én került sor.) A magyar belpolitika alakulásán túl az ENSZ állásfoglalását minden bizonnyal meghatározta egy világtörténelmi fontosságú esemény, az, hogy az Egyesült Államok elnöke, Harry S. Truman 1947. március 12-én meghirdette a kommunizmus ellen küzdő államok támogatásának politikáját, ami a világháború során kialakult szövetségi rendszer felbomlását, a szovjet–amerikai szembefordulást, a hidegháborús korszak kezdetét jelentette. Ezzel jórészt lezárultak Magyarországnak a nyugati kiút keresésébe vetett reményei.

Belpolitika

Gazdasági helyzet, gazdasági intézkedések

A fegyverszüneti egyezményből, a Potsdami Egyezményből és a szovjet megszállásból következő kötelezettségeken túl az országnak számos súlyos gazdasági kérdés megoldásával kellett szembenéznie.

Közel másfél évvel a háború befejezése után meghatározó tényező volt az áruhiány.

A mezőgazdasági termelés az 1946. évi szárazság miatt visszaesett. Nem csak Magyarországon, de az élelmiszerellátás szempontjából meghatározó európai országokban is rossz volt a termés. Így behozatal révén sem lehetett javítani az ellátáson. Az 1945-ben végrehajtott földreform is hozzájárult a termelés visszaeséséhez. Az újonnan földhözjuttatottak a legtöbb esetben nem rendelkeztek megfelelő eszközökkel, állatállománnyal, sőt hozzáértéssel sem, ami gazdaságaik rentábilis működéséhez elengedhetetlen lett volna. A beszolgáltatási rendszer fenntartása révén és a stabilizáció során kialakított kedvezőtlen árviszonyok következtében folyamatos tőkekivonás történt a mezőgazdaságból, amit a látványosan meghirdetett vetőmag-, tenyészállat- és gép-akciók aligha ellensúlyoztak. További gond volt a földtulajdonlás bizonytalansága. 1946 őszén még hatszázötvennégy községben, összesen hatszáznyolcvankétezer katasztrális hold területen nem telekkönyvezték a földosztás eredményét. A parasztok egy része bizonytalanságban volt a juttatásokat illetően. Nem voltak biztosak abban, hogy ha vetnek, ők fognak-e aratni is. De ugyanilyen bizonytalanságot eredményezett a mezőgazdasági

⁷¹ Lásd e kötetben a [22] 171. sz. jkv. 74. napirendi pontját és a) mellékletét.

lakosság mozgását jelentő csehszlovák–magyar lakosságcsere, a svábok kitelepítése, illetve összetelepítése, a menekült székelyek elhelyezése stb.

Hasonló volt a helyzet az iparcikkek termelése terén is: a bombázások, háborús események során tönkrement üzemek megmaradt gépeit a németek, majd a szovjetek elszállították. A megindult termelés nem a lakosság igényeinek kielégítését, hanem a jóvátételt szolgálta. A magyar mezőgazdaság és ipar együttes termelése a háború előtti szintnek csak mintegy 50%-át, a fogyasztási cikkek termelő ipar pedig csak 20–25%-át érte el.

A rendkívül alacsony árukínálat meghatározta az árak alakulását, 1946 nyarán, a stabilizáció előkészítése idején a mezőgazdaság területén – jó terméseredményekkel számolva – az 1939-es árszintet próbálták visszaállítani. Az iparcikkek árait viszont – figyelemmel arra, hogy jóvátételre főleg ipari termékeket kellett szállítani – a lakossági igények visszaszorítása céljából az 1939-es árak kereken háromszorosára emelték. Befolyásoló tényező volt az is, hogy a stabilizációt követő időszakban megnövekedtek a világszerte árak. Az Egyesült Államokban egy év alatt 30%-kal emelkedett az árszint. Az ipari nyersanyagokban, felszerelésekben különben is szegény Magyarország importárai 20%-kal nőttek.

Mindez arra vezetett, hogy 1946 őszére–telére a mezőgazdasági élelmiszeri cikkek eltűntek a piacról, illetve az eredetileg tervezettnél csak jóval magasabb áron voltak elérhetőek. Az iparcikkek árai is elviselhetetlenül magasnak bizonyultak. A közellátási nehézségek a dolgozók tiltakozását, demonstrációit váltották ki. Ezeket a tüntetéseket egyébként a munkáspártok – elterelve a figyelmet a stabilizációban, az árak megállapításában játszott saját szerepükről – a kisgazdapárti miniszterek által vezetett közellátásügyi, illetve földművelésügyi tárca, azaz a Kisgazdapárt elleni politikai akciók szervezésére használták fel. Kirívó példája volt ennek a Parlamentbe, sőt a minisztertanács üléstermébe is benyomuló tüntetők esete.⁷² A kormány rákényszerült az élelmiszerek árának újabb szabályozására, a beszolgáltatás jobb megszervezésére és teljesítésének hatósági eszközökkel való kikényszerítésére, jegyrendszer bevezetésére, az ellátandók számának csökkentésére, másrészt az iparcikkek árának mérséklésére.⁷³

A munkabéreket és a fizetéseket a kormány a rendelkezésre álló árúmeny-

⁷² Lásd a [3] 152. sz. jkv. [10] napirendi pontját.

⁷³ Az árak szabályozásáról lásd a [2] 151. sz. jkv. [16] napirendi pontját, a [3] 152. sz. jkv. 13. sz. jegyzetét, a [4] 153. sz. jkv. 4–5., az [5] 154. sz. jkv. 2., a [28] 177. sz. jkv. [1] napirendi pontját; a beszolgáltatások szabályozásáról a [6] 155. sz. jkv. [80], a [22] 171. sz. jkv. 126., és a [26] 175. sz. jkv. 69. napirendi pontját.

Ezzel a kérdésekkel a kormány egész működése idején nem tudott megbirkózni. Kemény György pénzügyi államtitkár 1947. július 4-én egy Párizsban élő barátjának többek között a következőkről panaszkodott: „A gabonaárakat kénytelenek voltunk felemelni, éspedig 50%-kal a beszolgáltatás-köteles gabona árát, és 100%-kal az ezen a körön kívüli értékesítésre kerülő gabona árait. A kenyér ára a munkások és tisztviselők részére – bonyolult kiegyenlítési rendszer alapján – ugyan változatlan marad, mégis ez a korrekútúra a tavalyi kétségkívül elmaradt gabonaáraknak formálja majd felfelé az általános árnívót. Az ipari árak indexét pedig stabilan kell tartanunk, mert különben a mezőgazdák újabb árkövetelésekkel lépnek fel; de ettől füg-

nyiséggel arányosan próbálta szabályozni és fenntartani. Az ipari munkabérek vásárlóértéke a háború előttinek kerekén 50%-át tette ki. Magyarországon azonban a háború előtt is alacsonyak voltak a bérek, 50%-os csökkenésük csak alig elviselhetően alacsony életszínvonalat biztosított. Számottevő volt az építőipari, illetve a mezőgazdasági és földmunkások körében az építkezések leállása, illetve a nagybirtokok felszámolása folytán kialakult munkanélküliség.

1946/1947 telén, majd a tavasz folyamán az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium közmunkák szervezése és az épület-helyreállítási munkák kötelező elvégzetése útján próbált megoldást találni. Nyolc vármegyében, tíz törvényhatósági jogú városban, huszonhét megyei városban, nyolc községben, harmincegy ármentesítő társulatnál és nyolc MÁV ügyintézőség területén 32 769 munkás számára szervezett közmunkát. Budapesten pedig mintegy 6000 munkanélküli számára biztosított munkaalkalmat. A tárca becslése szerint azonban 1947 januárjában a munkanélküliek száma több mint 100 000 fő volt. Sőt egy korabeli közgazdasági kiadvány a minisztérium és a Szakszervezeti Tanács egyeztetett adatai alapján több mint 250 000-re tette az 1947 eleji munkanélküliek számát. Az egyes városokban, községekben tüntető tömegek követelték a munkaalkalmak biztosítását. A kormány azonban – minden próbálkozása ellenére – érdemleges megoldást nem tudott biztosítani.⁷⁴

A falusi lakosság legszegényebb, földnélküli, vagy 5 holdnál kisebb területtel rendelkező, 3–400 000-re (családtagjaikkal együtt 900 000–1 200 000-re) tehető gazdasági munkavállaló (napszámos) rétegén a kormány a betegség-biztosításuk, társadalombiztosításuk meg-, illetve újjászervezésével próbált segíteni.⁷⁵

Jelentősen csökkentett illetményeket kaptak a közalkalmazottak és a magánalkalmazottak is. Amíg a háború előtt egy állami alkalmazott évi átlagos fizetése 3416 pengő volt, 1946-ban a költségvetési adatok szerint 3727 forintot tett ki. A vásárlóképeség alapján azonban 1 pengő 4 forintra volt egyenértékű. Ez azt jelentette, hogy egy állami tisztviselő reális vásárlóerőben csak mintegy 25%-át kapta a háború előtti illetményének. Még súlyosabb helyzetben voltak a nyugdíjasok és a stabilizáció előkészítésének időszakában, az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében végrehajtott B-listázások során elbocsátott tisztviselők, alkalmazottak. Ez utóbbiak közül a 45 éven aluliak nyugdíjban egyáltalán nem részesültek. A közigazgatási feladatok ellátásához azonban a stabilizáció után be kellett tölteni az állásokat és különben is megélhetést kellett biztosítani az elbocsátott embereknek, kénytelen volt végrehajtani az állam a B-listázások revízióját.

getlenül, az ipar exportképessége már a mai árnívón is többé-kevésbé problematikus.” MOL XIX-L-1-ee. 1. dosszié 236.

⁷⁴ Lásd a [8] 157. sz. jkv. 70. napirendi pontját és e) mellékletét, valamint a [22] 171. sz. jkv. 1., és a [24] 173. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzetét.

⁷⁵ Lásd a [17] 166. sz. jkv. [54] napirendi pontját és c) mellékletét.

Ezt a munkáspártok felhasználták ugyan politikai szempontjaik érvényesítésére, azaz az általuk megbízhatatlannak talált személyek visszavételének megakadályozására, mégis ez többek ismételt munkába állását tette lehetővé.⁷⁶

Visszafogott illetményeik miatt nagy várakozással tekintettek a közszolgálati alkalmazottak a status- és fizetésrendezésük elé. A pénzügyi tárca több tervezetet is készített, ezekben 13,3 millió forinttól 26,2 millió forintig terjedő költségkihatást is indokoltnak talált volna, végül azonban az államkincstár helyzetére tekintettel, 7 millió forint havi kiadást jelentő tervezetet terjesztett a minisztertanács elé. Elsősorban az alacsonyabb fizetési kategóriák szerény felemelését javasolta, a VII. s az ennél magasabb fizetési osztályokban pedig egyelőre nem tervezte megváltoztatni a fizetéseket. A nyugdíjasok járandóságát az utóljára élvezett fizetésük 60%-a helyett 70%-ban kérte megállapítani. Nem tért ki a pénzügyminiszter javaslata – majd a kiadott rendelet sem – az egyes közszolgálati ágazatok (postások, pedagógusok) fizetésének rendezésére. Ezekről később külön intézkedtek, mint ahogyan további rendezést javasolt a kormány az önkormányzati alkalmazottak illetményének szabályozása terén is.⁷⁷

Az államháztartás egyensúlyának biztosítása érdekében a lakosságra rákényszerített alacsony életszínvonal azonban távolról sem oldotta meg a magyar gazdasági élet súlyos feszültségeit. A kormány legfőbb feladatának tekintette, hogy az infláció utáni stabilizáció biztonságát megőrizze, az államháztartási kiadások más területen se lépjenek túl a bevételeket. Ennek a veszélye mégis fennállt. Az 1946/1947. évi költségvetés 4 045 876 000 Ft bevétellel számolt, a kiadások összege pedig már eleve 4 420 685 000 Ft-tal szerepelt. A pénzügyminiszter 1946. decemberében készített feljegyzése szerint a költségvetési év első öt hónapjában az állami közigazgatási bevétel 18 millió Ft-tal volt kevesebb, mint az előirányzat, a kiadások pedig ugyanezen időszak alatt 110 millió Ft-tal haladták meg a tervezett összeget. A jótétel, a megszálló hadsereg ellátása és a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos kiadások 91 millió Ft-tal haladták meg a költségvetésben erre az időszakra beállított összeget. A kormány mindent elkövetett ezeknek a kiadásoknak a csökkentése érdekében. Ebből a célból a jótételre szállított iparcikkek átvételi árait a belföldi forgalomban érvényes áraknál lényegesen alacsonyabb szinten állapította meg, másrészt korlátozta a jótételi szállítások előlegeinek kifizetését és a költségvetési év első öt hónapjában 120 millió Ft adóssága keletkezett a vállalatokkal szemben. Ennek következté-

⁷⁶ Lásd elsősorban a [2] 151. sz. jkv. [11], a [6] 155. sz. jkv. 3., a [17] 166. sz. jkv. 3., a [20] 169. sz. jkv. 4., a [22] 171. sz. jkv. 2–3., a [26] 175. sz. jkv. 5., 26., és a [28] 177. sz. jkv.[36] napirendi pontját.

⁷⁷ Lásd az [1] 150. sz. jkv.[3], a [10] 159. sz. jkv. 37. és a [11] 160. sz. jkv. [25] napirendi pontját; a közszolgálati alkalmazottak soron kívüli előléptetéséről a [16] 165. sz. jkv. 26. napirendi pontját; a tanyai tanítók soron kívüli előléptetéséről a [10] 159. sz. jkv. [54] napirendi pontját; az önkormányzati alkalmazottak státuszrendezéséről a [15] 164. sz. jkv. 66., a [22] 171. sz. jkv. 80., és a [24] 173. sz. jkv. [46] napirendi pontját.

ben a főleg jóvátételre szállító vállalatok jórészt deficitese gazdálkodásra kényszerültek, hiányaikat jegybanki hitelek útján fedezték. Ezek a hitelnyújtások viszont csökkentették más, belföldi fogyasztásra, vagy nagyobb jövedelmet jelentő exportra termelő vállalatok hitelszükségletének kielégítését. Mindezek ellenére az erőszakosan alacsonyan tartott termelési költségek is lényegesen magasabbak voltak, mint amennyivel a szállított árukat a jóvátételi kötelezettség teljesítésébe beszámította a tulajdonképpeni megrendelő, a szovjet, a jugoszláv vagy a csehszlovák fél. Úgyhogy a jóvátételi kötelezettség dollárban kifejezett terhe forintra átszámítva lényegesen magasabb volt, mint amennyit a dollár összegének a magyar hivatalos árfolyamon történő átszámítása mutatott.⁷⁸

Hozzájött ehhez a magyar–csehszlovák lakosságcsere, a németek kitelepítésének költsége, a Vörös Hadsereg ellátásánál az előirányzattal szemben rendszeresen felmerült túlkiadás, valamint a magyar vállalatoknak Németországgal szembeni – korábban már említett – állítólagos tartozásának a Szovjetunió részére való megtérítése, a magyarországi német vagyonban keletkezett kár kifizetésére irányuló igény, a szovjet–magyar közös vállalatoknak biztosított kedvezmény és egy sor más követelés teljesítése. Mindezek a terhek a magyar állam közigazgatási kiadásainak több mint felét tették ki, illetve az 1946/47. évi nemzeti jövedelem több mint 10%-át jelentették.

Ilyen körülmények mellett a mezőgazdasági termelés fejlesztéséhez, az ipari kapacitás működtetésének, termelő apparátusának szükségszerű kiegészítéséhez, a tönkrement épületvagyon helyreállításához, a lakosság, a vállalkozók által elvárt újjáépítéshez szükséges tőke a termelés alacsony színvonala – és a banki betétképződés szerénysége, növekedésének lassúsága miatt – alig vagy egyáltalán nem volt biztosítva. A kormány ezért mindent megtett a tartozásai kiegyenlítésének elodázása, illetve az állami jövedelmek, bevételek fokozása érdekében.

Rácz Jenő pénzügyminiszter – és a Kisgazdapárt túlnyomó többsége – a nyugati, elsősorban az amerikai bankoktól kívánta igénybe venni, mint korábban már jeleztük, a magyar gazdaság talpon maradásához nélkülözhetetlen tőkét. Ez az elgondolás a polgári fejlődés megerősödését jelentette volna – és természetesen a Szovjetunió, a Magyar Kommunista Párt heves ellenállását váltotta ki.

Agazdaság kapitalista irányú, nyugati segítséggel tervezett újjászervezésével szemben a baloldalnak, a Kommunista Pártnak is megvolt a maga elgondolása, aminek egyes elemeivel a Kisgazdapárt egy része is egyetértett. Ez a baloldali terv jelentősebb külföldi forrás igénybevétele nélkül a hazai erők központosítását, a magántőke és a helyi, önkormányzati erők fokozott igénybevételét helyezte előtérbe.

Ennek a baloldali elgondolásnak a jegyében került sor a Nagy Ferenc kor-

⁷⁸ Lásd a [4] 153. sz. jkv. [1] napirendi pontját és a) mellékletét, valamint MOL XIX-L-1-k 246. doboz B. dosszié Feljegyzés Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetéről.

mányának bemutatkozása napján, 1946. november 22-én, három nehézipari vállalat, a Ganz, a Rimamurány-Salgótarján és a Weiss Manfréd Rt.-nek – kinyilvánítottan – a jóvátétel-fizetés, illetve az újjáépítés időszakára szóló állami kezelésbe-vételére. A munkáspártok azonban az állami kezelésbe-vételt a vállalatok államosításához vezető első lépésként kezelték. Rövidesen a három nehézipari vállalat és leányvállalatai, illetve más cégek is állami ellenőrzés alá kerültek. 1946. decemberében az állami szektor aránya az ipar 45 százalékára nőtt.⁷⁹ Az állami kezelésbe vett – nem csak nehézipari – vállalatok gazdasági irányítására létrehozták a Nehézipari Központot, az állam jelentős hitelekkel nyújtott e vállalatoknak, illetve garanciát vállalt a hiteleikért.⁸⁰ Mindez az államosítás jegyében történt.

Az anyagi eszközöknek a koncentrációja jegyében került sor – hivatkozással a jóvátétel fizetésének terhére – a községi (városi) bor- és húsfgyasztsági adóból, valamint a fővárosi egyenes adóból az állam részesedésének a felemelésére.⁸¹

Hasonló tendenciák érvényesültek a különböző adókra vonatkozó rendeletek sorozatos módosítása terén. Külön ki kell emelni ezek közül az illetménytöbbslet adóról szóló 1946. évi rendeletben biztosított mentesítések túlnyomó részének megvonását,⁸² továbbá a jövedelemtöbbslet adóról, valamint a vagyonadóról szóló rendeletet. Jövedelemtöbbslet adót tartozott fizetni mindenki, akinek havi 1000 Ft-ot meghaladó összegű tiszta jövedelme volt. A jövedelem 1000 Ft-on felüli részének első 500 Ft-ja után 10%-ot, és a többslet-jövedelem nagyságától függően fokozatosan emelkedett az adó százaléka. A 3000 Ft-on felüli rész adóját 75%-ban állapították meg. Az eredeti tervezet azonban szigorúbb előírásokat tartalmazott – és a Kisgazdapárt heves tiltakozása nyomán mérsékeltek valamelyest az adó kulcsát.⁸³

Vagyonadót tartozott fizetni a 20 000 Ft-ot meghaladó értékű vagyonnal rendelkező magyar állampolgár, továbbá a külföldön élő magyar állampolgár is a magyar állam területén lévő vagyona után. Az adó évi összege 25 000 Ft-ig 100 Ft volt, majd progresszíven emelkedve 19 és 20 millió Ft értékű vagyon esetében elérte a 600 000 Ft-ot, ami az ennél nagyobb vagyonok esetében 500 000 Ft-os fokozatok szerint 3%-kal emelkedett.⁸⁴

A jövedelemtöbbslet adó és a vagyonadó természetesen teljes egészében az államot illette, pontosabban a gazdasági nehézségek baloldali leküzdésének céljait szolgálták.

Több további intézkedés történt, amely a pénzgazdálkodás központosítá-

⁷⁹ Lásd az [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontját és c–d) mellékletét, valamint a [15] 164. sz. jkv. 55. napirendi pontját és e) mellékletét.

⁸⁰ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 54., a [14] 163. sz. jkv. 39. és a [15] 164. sz. jkv. 34. napirendi pontját.

⁸¹ Lásd a [17] 166. sz. jkv. 9. és 10., valamint a [20] 169. sz.jkv. 1. napirendi pontját.

⁸² Lásd a [16] 165. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

⁸³ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 52., illetve a [23] 172. sz. jkv. 11., és a [24] 173. sz.jkv. [78] napirendi pontjait.

⁸⁴ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 51. napirendi pontját.

sát, fokozott ellenőrzését szolgálta. A kormány az infláció utáni hónapokban a pénzforgalom szigorú csökkentése útján is igyekezett tartóssá tenni a stabilizáció nehezen elért eredményét. Ez a centralizált utasításos módszerek erősödését vonta szükségképpen maga után, ami a kiépülő új rendszer szerves részévé vált. A GF havonként hozott határozatokat a bankjegyforgalomról és igyekezett ezeket minden eszközzel betartatni. A pénzügyi kormányzat megszüntette a jótételti szállításokra a vállalatoknak nyújtott előlegeket és – ezeket a felhasználás ellenőrzésére nagyobb lehetőséget biztosító bankhitelek formájában biztosította.

A stabilizáció után a Magyar Nemzeti Bank újraértékelt mérlegének elkészítésekor megállapodás született arról, hogy a bank nyereségéből az üzletvitelhez szükséges tőke biztosítása után fennmaradó rész az államot illeti.⁸⁵ Később kiegészítették ezt a megállapodást azzal, hogy a bank váltóleszámitolási kamatjövedelmének egy részét az államnak köteles átadni. Ez utóbbi intézkedés indoklása hangsúlyozta, hogy a „leszámitolási kamatláb megállapítása állami elhatározás következménye, tehát a Magyar Nemzeti Bank csakis ily módon juthat jövedelemhez anélkül, hogy annak megszerzése tekintetében anyagi áldozatot vagy felelősséget kellene vállalnia. Ily körülmények között joggal kérhet tehát az állam abból a jövedelemből részesedést, amelyet elsősorban az állami hatalom biztosított a Bank számára.”⁸⁶

A munkáspártok leállították a pénzügyminiszter azon kezdeményezésének továbbvitelét, hogy a Magyar Nemzeti Bank aranykészletének egy részét Svájcban vagy valamely más alkalmas országban helyezték letétbe abból a célból, hogy az erősen csökkent devizakészlet folytán akadozó nyersanyag-behozatal céljára könnyebben kaphasson külföldi kölcsönt az ország.⁸⁷ Az egyébként ésszerűnek látszó javaslatot a munkáspártok feltehetőleg azért is elnezték, mert az amerikaiaktól nehezen visszakapott aranykészlet Nyugatra történő kimentésétől tartottak – ami esetleg nem is volt idegen egyes körök elképzelésétől.

1946 végén, de főleg 1947 elején az úgynevezett összeesküvés ügy légkörében felerősödtek a gazdasági élet kézbevitelére irányuló baloldali törekvések. A munkáspártok már 1945-től kezdve ismételten felvetették a bankok, pénzügyintézetek állami ellenőrzésének kérdését, de ez a Kisgazdapárt ellenállása folytán ismételten lekerült a napirendről. A Kisgazdapárt attól tartott – és pedig nem alaptalanul –, hogy a politikai téren sem simán működő koalíciós párt-együttműködésnek a magángazdaság kényes és érzékeny területére való átvitele az ország gazdasági életére katasztrofális következményekkel fog járni.⁸⁸ Hosszas pártközi viták után 1947 tavaszán végül megállapodás született arról, hogy a pénzügyminiszter által a Pénzügyintézeti Központ I.

⁸⁵ Az államnak azonban ebből a forgalomban volt adópengőjegyek beváltásával kapcsolatos kötelezettségeit kellett teljesítenie s a bankkal szembeni adósságait kiegyenlítenie.

⁸⁶ Lásd az [1] 150. sz. jkv. [63] és a [24] 173. sz. jkv. [80] napirendi pontját.

⁸⁷ Lásd a [20] 169. sz. jkv. 84. napirendi pontját.

⁸⁸ PÁRTKOZI ÉRT., 395–409.

kúriájába tartozó tíz bankhoz kiküldött biztosok útján valósítják meg ezek állami ellenőrzését.⁸⁹ Az 1947. június 1-jén, tehát már a Dinnyés-kormány idején megjelent rendelet többek között kimondta, hogy a miniszteri biztosnak jogában áll részt venni a pénzügyintézet közgyűlésén, igazgatósági, végrehajtó-bizottsági és ügyvezetőségi ülésein. Óvást emelhetett a miniszteri biztos a pénzügyintézet bármely olyan ügylete ellen, amely közérdekű feladatainak folyamatos ellátását, illetőleg vagyoni állapotának épségben tartását veszélyeztette. Elrendelte a tárca a pénzügyintézetek leltárának elkészítését és azt, hogy a természetes és jogi személyek – a Magyarországon teleppel rendelkező külföldi cégek is – kötelesek bejelenteni a Pénzügyintézeti Központnak a tíz megjelölt legfontosabb pénzügyintézet által kibocsátott részvényeiket. Mindez teljesen egyértelműen a pénzügyintézetek államosításának az előkészítését, illetve a hároméves terv pénzügyi alapjainak biztosítását szolgálta.

A tervgazdálkodás bevezetésének szükségessége azonban érdekes módon először nem a munkáspártok, hanem a Kisgazdapárt részéről merült fel. Rác Jenő már 1946 februárjában javasolta, hogy a pártok közösen dolgozzanak ki egy hosszabb időre szóló, a gazdasági élet irányításának minden fontosabb problémáját magában foglaló programot. Célja az volt, hogy kiküszöbölje a koalíciós pártok gazdaság- és szociálpolitikai rivalizálását, egymásnak gyakran ellentmondó követeléseit, és a fő feladatokra összpontosítsa a figyelmet.⁹⁰ A Kommunista Párt által 1946 őszén megfogalmazott hároméves gazdasági tervnek viszont már egészen más célkitűzései voltak. A koalíciós pártok együttműködésének biztosítása helyett a polgári, a kapitalista irányzatot képviselő erők háttérbeszorítása, a szovjet példa követése, a magyar társadalom szovjet mintára történő átszervezésének igénye került előtérbe. A nagyvonalúnak ígérkező terv megvalósításához azonban – a magyar gazdaság pénzügyi forrásainak kifacsarása ellenére – jórészt hiányoztak az anyagi eszközök. Ezen a ponton találkozott az állami hatalmat fokozatosan birtokába vevő Magyar Kommunista Párt és az országot megszállva tartó egyre nagyobb gazdasági követelményekkel fellépő Szovjetunió egymást kiegészítő érdekei. Feltehetőleg a hároméves terv anyagi szükségleteire, a magyar társadalom bolsevik jellegű átalakítására tekintettel engedett 1947 második felében a moszkvai gazdasági tárgyalásokon, majd a későbbiekben is a szovjet fél a korábbiakban megfogalmazott, a háborús jóvátétel megduplázását jelentő követeléseiből. Ez vetette meg az ország átalakításának, az ún. népi demokratikus rendszernek az alapjait.⁹¹

⁸⁹ Lásd a [27] 176. sz. jkv. 70., és a [30] 179. sz. jkv. [41] napirendi pontját.

⁹⁰ FORRÁSOK, IX., 383–387.

⁹¹ Lásd DL MT. JKV., [20] 200. sz. jkv. 81. napirendi pontját és mellékleteit, valamint a [21] 201. sz. jkv. 75. napirendi pontját.

A pártok, politikai erőviszonyok

A kormány átalakítására, Nagy Ferenc újabb összetételű kormányának létrehozására súlyos politikai válság idején került sor. A Kisgazdapárt az ország legnagyobb politikai szervezetéhez méltó módon igyekezett minden tekintetben eljárni, de – Moszkva elvárásait is több tekintetben túlteljesítve – fokozatosan a legerőszakosabb párt vette át a politikai élet irányítását. A Magyar Kommunista Párt 1946. szeptember 28. és október 1-je között tartott III. Kongresszusa célul tűzte ki a szocializmushoz vezető népi demokrácia polgárháború nélküli mielőbbi megvalósítását.⁹² Ennek érdekében egy sor határozatot hozott az ország lakosságának túlnyomó részét kitevő parasztság megnyugtatósa, megnyerése, a Kisgazdapárttól való elhódítása érdekében. Ugyanekkor éles támadást indított koalíciós kormányzati partnere, a polgári politikai irányzatot is képviselő Kisgazdapárt ellen. „A Kisgazdapárt – olvasható a kongresszusnak a magyar néphez intézett felhívásában – a népi demokrácia ellenségének szolgálatába szegődött, bomlasztja a kormányzat egységét, bénítja a törvényhozás munkáját, megnehezíti a közéletet.”⁹³ A Baloldali Blokk Végrehajtó Bizottsága által megfogalmazott követelések és a Kisgazdapárt erre adott válaszána megvitatása során az egyes konkrét kérdésekben (árleszállítás, szövetkezeti törvény, malmok ellenőrzése, stb.) sikerült is nagyjából megállapodásra jutni. A leglényegesebb kérdésben, a politikai helyzet megítélésében azonban álláspontjuk nem közeledett, mint ahogyan nem is közelíthetett egymáshoz. A Kommunista Párt a Kisgazdapárt egy részét továbbra is a reakciós politikai irányzat támogatásával vádolta – a Kisgazdapárt viszont állította, hogy a Kommunista Párt az állampolgároknak a választások alkalmával nyilvánított állásfoglalásával szemben az ország bolsevizálására törekszik.⁹⁴ A Kommunista Párt a Baloldali Blokkhoz tartozó Parasztpártban és Szociáldemokrata Pártban is fellépett a politikai célkitűzéseivel szemben jelentkezett nézetek, szervezkedések ellen.

Kovács Imre, a Nemzeti Parasztpárt alelnöke és Kovács Béla, a Kisgazdapárt főtitkára 1946 őszén tárgyalásokat folytatott a két párt együttműködéséről, azzal a céllal, hogy megbontva a Baloldali Blokkot, a két munkáspárttal szemben egy nagy, egységes paraszti pártot hoznak létre. A Kommunista Párt, főleg Erdei Ferenc, Darvas József és Veres Péter útján elérte, hogy a Parasztpárt előbb az 1946. november 2–3-i nagyválasztmányán, majd decemberben kiadott állásfoglalásában elutasította ezt a tervet.⁹⁵

Ugyancsak a Kommunista Párt nyomására szállt szembe a Szociáldemokrata Párt kisebbségét jelentő baloldala azzal a reális lehetőséggel, hogy Peyer Károly és társai fellépése nyomán a Szociáldemokrata Párt felmondja a kommunistákkal kötött szövetséget, s összefogjon a Kisgazdapárttal. Peyer

⁹² LÁSD NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 69–70., MKP–SZDP HAT. 1945–1948.

⁹³ MKP–SZDP HAT. 1945–1948., 264.

⁹⁴ PÁRTKÖZI ÉRT., 292–326.

⁹⁵ VIDA, 1976

Károly, Valentiny Ágoston, Pozsgai Gyula, Györki Imre 1946. december 8-án a Szociáldemokrata Párt vezetőségéhez eljuttatott memorandumukban bírálták a párt 1945 utáni politikáját, elsősorban a Kommunista Párttal való együttműködését. A szovjet orientáció helyett a semlegességen alapuló külpolitika követését sürgették, helytelenítették az államosításokat s a kormány több intézkedését, továbbá hangsúlyozták, hogy a kommunistákkal kialakított egységfront gyengítette a Szociáldemokrata Párt önállóságát. A politikai vonal átalakítása érdekében személyi változásokat kívántak végrehajtani a párt vezetésében. A Szociáldemokrata Párt vezetősége december 14-én tartott ülésén, majd a december 20-ára összehívott pártválasztmány többsége a baloldal nyomására elutasította a memorandumban foglaltakat. Peyer Károly és társai fellépését természetesen elítélte a párt 1947. január 31.–február 3. között tartott XXXV. Kongresszusa is.⁹⁶

A Kisgazdapárt és a Parasztpárt, illetve a Szociáldemokrata Párt közötti együttműködés fellazítása, sőt felszámolása mellett a Kommunista Párt állandó nyomás alatt tartotta a kisgazda pártvezetést, amely – a Szovjetunió által megkívánt – koalíciós kormány fennmaradása érdekében lépésről lépésre helyt adott a baloldal kívánságainak. Egy korábbi megállapodás alapján viszonylag simán elfogadta a három nehézipari vállalat állami kezelésbe vételét.⁹⁷ Ezt követően Nagy Ferenc 1946. december 3-án tíz pontba foglalt programnyilatkozatot tett közzé. Ebben a párt hozzájárult a nagybankok állami ellenőrzéséhez, s a Kommunista Párt által javasolt, egy vagy három évre szóló, gazdasági terv kidolgozásához, felszólította a párt tagjait, hogy szakítsák meg kapcsolataikat Sulyok Dezső ellenzéki Szabadság Pártjának tagjaival, bírálta az egyházak konzervativizmusát, szükségesnek tartotta a magas jövedelmek mérséklését, a megengedettnél nagyobb hozamra törekvő tőkés vállalatok felelősségre vonását, fellépett az árdrágítók ellen, a költséges életmód korlátozása érdekében, egyben az új gazdák gazdasági helyzetének rendezését követelte.⁹⁸ Valójában, a kisgazda felsővezetés – anélkül, hogy egy percig is lemondott volna céljairól: a magyar társadalom polgári jellegű konszolidálásáról, a munkásosztály és az MKP gazdasági és politikai befolyásának visszaszorításáról – átmenetileg megpróbálta békés úton rendezni a belpolitikai ellentéteket.

Az 1946. szeptember végén kezdődött belpolitikai válság így elhúzódott az úgynevezett összeesküvés ügy leleplezéséig, azaz a Kisgazdapárt elleni kommunista hadjárat más feltételek melletti és más eszközökkel való folytatásának kezdetéig.

A biztonsági szervek által felfedezett illegális szervezetek tagjai egykori horthysta katonatisztek és politikusok voltak. Nem volt egységes programjuk sem. Szélsőségesebb részük nem ismerte el az 1945. évi választásokat,

⁹⁶ Népszava 1946., december 15., és december 21., valamint PIL 283. f. 2. cs. 3. ö. e., továbbá SIMON, 2006,

⁹⁷ Lásd [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontját.

⁹⁸ Kis Újság 1946. december 5.

a legfontosabb demokratikus intézkedéseket, a földreformot, a Köztársaságot, a népbíróságokat; más részük csak a polgári demokratikus rendszer védelmét tűzte ki célul, de egyik csoport sem kívánta Horthyt államfőként visszahozni. A politikai rendszer átalakítását a baloldali túlzások, a bolsevizálási tendenciák visszaszorítását a békeszerződés életbelépése, a szovjet csapatok kivonása után kívánták végrehajtani.⁹⁹

E csoportoknak voltak ugyan politikai és szervezeti kapcsolataik a Kisgazdapárttal, de nem tudtak érdemi befolyást gyakorolni a párt magatartásának alakulására. Másrészt a párt vezetői – ha voltak is értesüléseik a szervezkedésekről – ezekben nem vettek részt. Ennek megfelelően kezelték az ügy leleplezését, s maguk is követelték a szervezkedők felelősségre vonását.

Ezzel szemben a Magyar Kommunista Párt nem csak arra törekedett, hogy az összeesküvés kísérletet felszámolja, hanem arra is, hogy annak felgöngyölítéséből a baloldali erők maximális politikai hasznot húzzanak. A párt Központi Vezetősége ezzel kapcsolatos célkitűzéseit a következőkben jelölte meg: „a reakció fedezékeivé vált Kisgazdapárt befolyását a tömegekre, elsősorban a paraszti tömegekre megingatni, a Kisgazdapártot, mint a horthysta reakció fészket leleplezni, szakítást előidézni a reakciós és demokratikus elemei között, és egy valóban demokratikus kormányt létrehozni, amely új választásokat tart, és biztosítja az 1945-ös választásokon kialakult erőviszonyok megváltozását a demokrácia javára.”¹⁰⁰ Ilyen alapon egyre több kisgazdapárti vezető politikust, képviselőt, így Hám Tibort, a párt Központi Bizottságának titkárát, Mistéth Endre újjáépítési minisztert, Saláta Kálmánt, a párt országos vezetőségének tagját keverték bele az összeesküvés ügybe. Ezek az események, főleg azonban Kovács Bélának, a párt főtitkárának a megvádolása ráébresztette a kisgazda politikusokat arra, hogy a horthysta összeesküvés vádjával, a paraszti-polgári demokrácia fennmaradását veszélyeztetve, egész pártjuk ellen indult átfogó támadás. Hathatós ellentámadásra, védekezésre azonban nem volt képes a párt vezetése. Ehelyett Nagy Ferenc, illetve a Kisgazdapárt Politikai Bizottsága megpróbált folyamatosan igazodni a Kommunista Párt kritikájához, s meghirdette a párt visszatérését az 1930-ban kidolgozott békési programjához, a radikális paraszti politikához, felszólította az ezzel egyet nem értőket, hogy távozzanak a pártból, egyben fegyelmi bizottságot állított fel a jobboldali párttagok szerepének megvizsgálására, sőt felvetette, hogy a tőkés, burzsoá elemek eltávolítása után a párt kész csatlakozni a Baloldali Blokkhoz.¹⁰¹

⁹⁹ CSICSERY-RÓNAY-CSERENYÉY, 1998.

¹⁰⁰ MKP-SZDP HAT., 1944–1948. 470., idézi VIDA, 1976, 249–250.

¹⁰¹ Lásd e kötet [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját, továbbá a Kis Újság 1947. január 31. és február 12. számát.

A Kisgazdapárt vezetőségének ilyen megnyilatkozásairól értesülve Gordon Ferenc svájci követ, volt pénzügyminiszter Tildy Zoltán köztársasági elnöknek írva aggodalmainak adott hangot: „Mi – írta 1947. március 15-én – nem véletlenül szorgalmaztuk a Szociáldemokrata Párttal a szövetséget. Tudtuk és világosan láttuk, hogy mindenfajta szélsőséggel szemben ez az összefogás az egyedül lehetséges mentség. És ez a tétel lényegében ma sem vesztett érvé-

A Kommunista Párt kívánságára elállt a Kisgazdapárt a Kovács Béla, illetve az összeesküvés ügyének kivizsgálására Kovács István képviselő által kezdeményezett 25 tagú parlamenti bizottság kiküldésétől.¹⁰²

A hosszan elhúzódó politikai válság során a Kisgazdapárt súlyos presztízvesztést szenvedett, tömegbefolyása megrendült, s közel jutott a széteséshez. Politikai Bizottságában négy jobboldali politikus helyébe baloldali személyek kerültek. A parlamenti csoportból tizenhét képviselőt kizártak, heten kiléptek, négyen önként mondtak le mandátumukról, három politikus párttagságát felfüggesztették, így összesen 32 fővel csökkent a Kisgazdapárt parlamenti frakciója. A pótképviselők közül 13-an léptek vissza. A fővárosi és más helyi szervezetekben is hasonló változások történtek. A válságos helyzetbe került párt, egyben a kormány vezetéséről Nagy Ferenc ismételten le akart mondani.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai részlegének vezetője, Weems tábornok 1947. március 5-én jegyzéket adott át Szviridov altábornagynak, a SZEB szovjet elnökének, amelyben a baloldali pártokat tette felelőssé a kialakult politikai válságért, s javasolta, hogy a három nagyhatalom képviselői a magyar miniszterelnökkel, a belügy-, a hadügy- és az igazságügy miniszterrel együtt vizsgálja felül az összeesküvés ügyet. Szviridov altábornagy elutasította a javaslatot. Az amerikai fellépés azonban felbátorította a Kisgazdapártot, hogy az összeesküvés ügygel kapcsolatos sérelmeit és megoldási javaslatait pártközi értekezlet elé vigye – a Kommunista Párt pedig, taktikai megfontolásból és feltehetőleg a Szovjetunió által tett észrevételek alapján, készséget mutatott a megbeszélésekre.¹⁰³ Az 1947. március 11-én megtartott pártközi értekezleten megállapodásra jutottak a pártok, ami a hónapok óta tartó politikai válság formai lezárását jelentette. A megegyezés nyilvánosságra hozott szövegének csaknem minden pontja a baloldali törekvé-

nyéből. Pillanatnyilag sem lehet kétséges, hogy csak ily koalíció alakíthat oly egészséges haladó polgári – vagy nevezük liberális szocialista – irányzatot, mely képes lehet megfelelő ellensúlyt alkotni a szélsőséges kommunista agitációval szemben. Azzal a szélsőséges kommunista agitációval szemben, mely végeredményben semmiféle tényleges magántulajdon-rendszert nem tűr, mert természeténél fogva nem bír el. Tisztában vagyok azzal is, hogy a szociáldemokratákban nem kaptuk meg azt a támogató erőt, amelyre számítottunk. Ez azonban semmi esetre sem lehet ok arra, hogy a parasztság most már a maga részéről másik szövetségesét, a haladó polgárságot hagyja viszont cserben, ily módon azt is, de multhatatlanul önmagát is bukásra ítélve. Az ésszerűség, a jól felfogott önérték és legvégül, last not least, a tisztesség is parancsolóan azt követelik, hogy a pártvezetőségnek a parasztság és a haladó polgárság szövetségét nem lazítani, hanem azt véglegesen összekovácsolni kell.”

„Kétségtelen tény – írta Gordon Tildynek egy 1947. Március 23-án kelt következő levelében –, hogy pártunk és így annak mai vezetői is a polgárság legmesszebbmenő támogatásával kerültek nyeregbe. Ezt én, aki annak idején kívánságra néhány hónapig a párt anyagi ügyeinek intézését végeztem, tudom a legjobban. Sőt arról is meg vagyok győződve, hogy a polgárság, a 'tőke', azóta is érdemlegesen támogatja a pártot.... De ugyanígy tudnia kell Ferinek és Bélának is.” FKGP Lt. 285. f. 6. cs. 176. ö. e. 52–57.

¹⁰² Lásd e kötet [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját, és jegyzetét, továbbá a Hétfői Független Magyarország, 1947. február 10-i és a Magyar Nemzet, 1947. február 12-i számát.

¹⁰³ PÁRTKÖZI ÉRT., 122. sz. irat, 478. és jegyzetei.

sek érvényesülését tükrözte. Megállapodtak abban, hogy az összeesküvés ügyet gyorsan le kell zárni, az összeesküvőket mielőbb meg kell büntetni. A kormány munkaprogramjának legsürgősebb feladatává tették a hároméves terv részletes kidolgozását azzal, hogy ebbe bele kell dolgozni a Kisgazdapárt és a Parasztpárt gazdasági tervét is. Elfogadták a szövetkezeti törvény végleges rendezésének tervét, az egységes szövetkezeti központ létrehozásával. A gazdaságpolitika lényeges célkitűzésekként jelölték meg az agrárrolló leszűkítését és megszüntetését. Megállapodtak a szociális biztosítás továbbfejlesztéséről, különös tekintettel a falvak dolgozóira. Új demokratikus köznevelési terv kidolgozását is elhatározták, így az általános iskola kötelezővé tételét, az egységes tankönyv és a „lelkiismereti szabadságot biztosító” fakultatív hitoktatás bevezetését. Kívánatosnak találták a demokrácia és az egyházak viszonyának tárgyalások útján való rendezését. A Kisgazdapárt vezetősége kijelentette, hogy véget vet annak a pártra és az országra nézve káros helyzetnek, hogy különféle népellenes elemek a pártot fedezékül használják a demokrácia elleni támadásokra, vállalta, hogy azokat, akik a megállapodást nem tartják be, haladéktalanul eltávolítják a pártból.

A megállapodásnak volt egy további, nyilvánosságra nem hozott része, amellyel a pártok közötti viszonyt „barátságosabbá” kívánták tenni, s amelyet a szorosabb demokratikus szövetség kiindulási pontjának szántak. Ebben már több olyan passzus volt, ami a Kisgazdapárt – részben a Szociáldemokrata Párt – törekvéseit, sérelmeinek orvoslását célozta. Kimondták, hogy helytelenítik a pártok erőszakos tagtoborzását, s különösen a közalkalmazottak esetében súlyt kell helyezni arra, hogy szabadon választhassák meg pártállásukat. Felszólították a koalíciós pártokat, hogy sajtójukat utasítsák a koalíciós szellem érvényesítésére, s a jelentősebb személyek sajtóban való megtámadását az érintett párttal való megbeszélés előzze meg. A Baloldali Blokk pártjai vállalták, hogy azokban az államigazgatási és egyéb közterületeken, ahol a Kisgazdapárt a nemzetgyűlési választásokon elért eredményéhez képest a munkáspártokkal szemben aránytalanul kisebb számban van képviselve, támogatják jogos törekvései elérésében, így abban is, hogy a rendőrtiszti karba kisgazdapárti demokratikus paraszt ifjakat vegyenek fel. Egyetértettek azzal, hogy a Parasztszövetség alapszabályait kiadják. A demokrácia védelme érdekében egységesen vállalták az antidemokratikus erőknek a koalíció elleni támadásával szembeni harcot mind a Parlamentben, mind a Parlamenten kívül. Nem tartották viszont szükségesnek a politikai szabadságjogok külön kodifikálását, hivatkozva arra, hogy ezek a köztársaságról szóló törvény bevezetőjében le voltak már fektetve.¹⁰⁴

A Kisgazdapárt azonban továbbra sem kapta meg azokat a pozíciókat, amelyeket másfél éve hiába követelt.

Mindezzel együtt a politikai válság és az 1947. március 11-i pártközi egyez-

¹⁰⁴ Lásd e kötet [18] 167. sz. jkv. 1. napirendi pontját és a Pártközi ért., 123. jegyzőkönyvét és ennek c)–d) mellékletét, 485–501.

mény a Kommunista Párt számára sem hozta meg a kívánt eredményt. A politikai hatalom sorsa eldöntetlen maradt, a Kisgazdapárt nem bomlott fel, tömegbefolyását nem veszítette el. A pártból kivált baloldali érzelmű tagok nem a Kommunista Párthoz, hanem elsősorban a Parasztpárthoz vagy a Szociáldemokrata Párthoz csatlakoztak, a pártvezetés túlzott engedékenysége miatt távozóik pedig új pártokba tömörültek. A Kisgazdapártnak továbbra is sikerült megállnia a maga lábán, sőt helyzete március–április folyamán konszolidálódni kezdett, kiállt a magántulajdon és a piacgazdaság intézményrendszerének védelme mellett.

A kormányzat egyébként jórészt alapul vette a pártközi értekezlet határozatait, annak nyilvánosságra hozott pontjaival kapcsolatban a következő hónapokban többnyire meghozta a szükséges döntéseket. Már a pártközi megbeszélésekkel párhuzamosan tárgyalt a szövetkezeti törvényről és az egységes szövetkezeti központról.¹⁰⁵ Intézkedtek a földreformmal kapcsolatos telek-könyvi munkák meggyorsításáról, és megtörtént egyes mezőgazdasági cikkek árának felszabadítása.¹⁰⁶ Az egységes állami tankönyvek kiadásáról, főként annak pénzügyi vonatkozásairól két alkalommal tárgyalt a kormány,¹⁰⁷ a fakultatív hitoktatásról azonban a minisztertanács nem tárgyalt, csupán az új kultuszminiszter, Ortutay Gyula nyilatkozott bevezetéséről, s meg is kezdte annak előkészítését. A szülők és a diákok heves ellenállása miatt azonban ez a kérdés egyelőre lekerült a napirendről.¹⁰⁸

A Kommunista Párt május végén kierőszakolta a bankok ellenőrzéséről szóló rendelet keresztülvitelét, bár erről a pártközi megállapodás nem szólt, és nem csupán a Kisgazdapárt, de az SZDP is hevesen ellenezte.¹⁰⁹ Mindenesetre ez a rendelkezés már – a beruházások finanszírozására hivatott tervbank felállítására vonatkozó igényével együtt –, kifejezetten a hároméves terv jogi–intézményi háttérének megteremtését szolgálta. Jellemző módon azonban magáról a hároméves tervről a minisztertanács ülésén csak egy alkalommal, Rákosi Mátyás napirenden kívüli felszólalása nyomán folytattak rövid vitát.¹¹⁰ Ennek előkészítése mindvégig pártközi egyeztetéseken folyt, ahol a Kommunista Párt könnyebben tudta érvényesíteni akaratát a Kisgazdapárttal szemben, amelynek többsége csak a gazdasági élet korlátozott irányításának szükségességét ismerte el.

Közben, 1947. május 9-én az MKP már a nagybankok államosításának kérdését is felvetette, s azzal rögtön a nyilvánosság elé is lépett. A koalícióban részes többi párt azonban ezt a lépést a kapitalizmus, a polgári társadalom elleni döntő támadásként értékelte, s kezdetben egyöntetűen ellene

¹⁰⁵ Lásd a [17] 166. sz. jkv. [60] és a [18] 167. sz. jkv. 25.

¹⁰⁶ Lásd a [27] 176. sz. jkv. 57., illetve a [28] 177. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

¹⁰⁷ Lásd a [24] 173. sz. jkv. [69] és a [26] 175. sz. jkv. 44. napirendi pontját.

¹⁰⁸ Mészáros, 1989, 66–88.

¹⁰⁹ Pártközi Ért., 125. dokumentum D pontja és 10. jegyzete. Lásd a [27] 176. sz. jkv. 70. és a [30] 179. sz. jkv. [40] napirendi pontját, és ez utóbbi jegyzetét.

¹¹⁰ Lásd a [24] 173. sz. jkv. 2. napirendi pontját és jegyzetét.

voltak. Balogh István a Kisgazdapárt nevében leszögezte, hogy a bankok államosításába nem mennek bele, nem csak azért, mert a párt a magántulajdon alapján áll, hanem azért sem, mert szüksége van az országnak a nagybankok külföldi gazdasági összeköttetéseire. Hangsúlyozta, hogy a magyar gazdaságnak külföldi kölcsönre van szüksége.¹¹¹ A kibontakozott vitát a Kommunista Párt tömegmozgalmak szervezésével igyekezett befolyásolni. E megmozdulások hatására a Szociáldemokrata Párt a kommunista javaslaton is túlmutató álláspontra helyezkedett, s a hitelszervezet teljes államosításának programba vételét indítványozta.¹¹² A Parasztpárt – hosszas hallgatás után – szintén bejelentette, hogy támogatja a hitelélet államosítását.¹¹³ A koalíciós kormányban részes pártok közül egyedül a Kisgazdapárt tartott ki egy darabig amellet, hogy a magyar gazdasági életet nyugati kölcsön igénybevételével kell és lehet szanálni. A Kisgazdapárt egységfrontját azonban váratlanul megbontotta a Kommunista Párthoz közelálló Dinnyés Lajos Cegléden tartott beszédében, aki – feltehetőleg értesülve a Magyar Közösség ügyében tervezett újabb vádemelési tervekről – kijelentette, hogy a „földreform megvalósította a demokráciát, meg kell valósítanunk a nagybankok államosítását” is.¹¹⁴ A lemondott, illetve lemondatot Nagy Ferenc után Dinnyés Lajos kapott megbízást az új kormány vezetésére, s az ő miniszterelnöksége idején került előterjesztésre a hároméves terv, valamint a bankok államosításával kapcsolatos törvényjavaslat.¹¹⁵ A kormány és az ország így fokozatosan megindult a Kommunista Párt által képviselt szocialista arculatú népi demokrácia kialakítása felé.

A kormány működése

A kormány és a vezető tisztviselői kar átalakulása

A belpolitikai élet jelentős eseményei voltak a személyi változások, így elsősorban természetesen a kormány összetételének módosulásai, a miniszterek cseréi, mivel ezek többnyire az adott tárca s a minisztertanács politikai, szakmai vezetését is befolyásolták. Ezért az ilyen változásokhoz a koalíciós pártok, a minisztertanács, és a Magyar Köztársaság elnökének egyetértésén túl a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, azaz a szovjet kormány előzetes hozzájárulására is szükség volt. 1946. november 21-én három miniszter kinevezésére került sor. Ez azért is emlékezetes eseménnyé vált, mert a Kisgazdapártnak, pontosabban Nagy Ferencnek a koalíciós válság idején talán

¹¹¹ Szabadság, 1947. május 12. és Hírlap, 1947. május 15.

¹¹² Népszava, 1947. május 24.

¹¹³ Szabad Szó, 1947. május 24.

¹¹⁴ Szabad Nép, 1947. május 29.

¹¹⁵ Lásd DL Mt. jkv., [3] 183. sz. jkv. 5. napirendi pontját és a) mellékletét, valamint az 1947: XVII. tc.-t, illetve a [11] 191. sz. jkv. [28] napirendi pontját és az 1947: XXX: tc.-t.

ez volt az egyetlen bátor intézkedése, amit a Baloldali Blokk és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság egyet nem értése, sőt tiltakozása ellenére kezdeményezett és vitt keresztül.

Bárános Károly addigi közellátásügyi minisztert – Dobi István leváltásával – földművelésügyi miniszterré, Eröss Jánost, a Jóvátételi Hivatal elnökét közellátásügyi miniszterré, és Bognár Józsefet – Balla Antal felmentése után – tájékoztatásügyi miniszterré nevezték ki.¹¹⁶

A kiváló szakmai felkészültségű Bárános Károly és Eröss János továbbra is ki volt téve a Kommunisták Párt támadásainak, mégis Nagy Ferenc kormányának végéig, sőt azon túl is mindketten miniszterek maradtak. A Kisgazdapárt centrumához tartozó tájékoztatásügyi miniszter, Bognár József viszont élvezte a munkáspártok bizalmát – mint ezt egész további pályafutása bizonyította.

A munkáspártok felé tett gesztus volt viszont, hogy Nagy Ferenc az új miniszteri kinevezéseket követően – lemondásra szólította fel azt a B. Szabó István kisgazdapárti államminisztert, akit 1946 februárjában miniszterelnökké történt kinevezésekor Dobi István államminiszter helyére neveztek ki. Ekkor – a baloldal kívánságára – ismét Dobi István lett a Kisgazdapárt államminisztere.¹¹⁷

Az úgynevezett összeesküvés ügy kapcsán a miniszterek közül egyedül Mistéth Endre építés- és közmunkaügyi miniszter letartóztatására került sor, de már a vádak felmerülésekor, 1947. január 14-én lemondott tisztségéről.¹¹⁸ Miután több minisztertanácsi ülésen az államtitkár képviselte a tárcát, 1947. március 14-én Veres Pétert, a Nemzeti Parasztpárt elnökét nevezték ki építés- és közmunkaügyi miniszterré.¹¹⁹

Ugyanekkor rendezték a munkáspártok bírálatainak hatására még 1946

¹¹⁶ Dr. Bárános Károly (1892–1956) 1910-től dolgozott a Földművelésügyi Minisztériumban, 1941-től államtitkári kinevezést kapott. 1945 novemberétől 1946 novemberéig közellátásügyi, majd 1947 szeptemberéig földművelésügyi miniszter volt. Bővebben lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 13. – Eröss János (1889–1962) 1946 februárjától 1946 novemberéig a Jóvátételi Hivatal elnöke, majd 1947 szeptemberéig közellátásügyi miniszter. Bővebben lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 18. – Bognár József (1917–1996) részt vett a Márciusi Front munkájában, 1943-ban lépett be a Kisgazdapártba. 1945 júniusától nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1945 októberétől a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. 1946. november 21-től 1947. március 14-éig tájékoztatásügyi miniszter. 1947 februárjától a Kisgazdapárt budapesti főtitkára s a Politikai Bizottság tagja. 1947 júniusa után a párt baloldalának egyik vezetője. 1947. július 18-tól 1949 júniusáig Budapest polgármestere volt. Ezt követően 1990-ig különböző vezető tisztségeket töltött be.

A miniszterek kinevezéséről lásd a jelen kötet [1] 150. sz. jkv. 1. napirendi pontját és a) mellékletét.

Dobi Istvánról és Balla Antalról lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 12., illetve 13.

¹¹⁷ B. Szabó Istvánról lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 15., Bárános Károly egyébként javasolta, hogy bízta meg a kormány a magyar lótenyésztés országos felügyeletével, a munkáspártok azonban megakadályozták a kinevezését. Lásd a jelen kötet [11] 160. sz. jkv. [36]. napirendi pontját.

¹¹⁸ Mistéth Endréről lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 15–16.

¹¹⁹ Veres Péter (1897–1970) 1939-ben a Nemzeti Parasztpárt egyik megalapítója, 1945-től elnöke, a párt parlamenti képviselője, az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke volt. 1947.

novemberében lemondásra kényszerült, de 1947. március 14-éig hivatalában maradt Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter utódjának kinevezését. Az új miniszter kiválasztását befolyásolta az, hogy a koalíciós kormányban a Parasztpártnak biztosított tárca betöltésére nem találtak olyan megfelelő felkészültségű katolikus személyt (mivel ez a minisztérium hagyományosan katolikus irányítás alatt állt), aki számba jöhetett volna miniszterként. Ilyen alapon tekintettek el a szóba került protestáns Darvas József kinevezésétől. A Keresztury Dezső elleni sorozatos kommunista párti támadások¹²⁰ miatt a tárcát Nagy Miklós államtitkár képviselte az új miniszter kinevezéséig a minisztertanácsi üléseken.¹²¹

Az 1947. március 11-én tartott pártközi értekezlet állásfoglalásának, illetve a Kisgazdapárt Politikai Bizottságának határozata alapján Bartha Albert hadügyi, Bognár József tájékoztatásügyi és Rácz Jenő pénzügyminiszter beadta lemondását. A már korábban lemondott parasztpárti Keresztury Dezső utóda a Kisgazdapárthoz tartozó Ortutay Gyula lett, nyilvánvalóan annak rekompenzálásaként, hogy Veres Péter kapta meg a mindaddig a Kisgazdapárthoz tartozó építésügyi tárcaét. Bognár József helyett Mihályfi Ernő lett a tájékoztatásügyi miniszter, Bartha Albert utóda pedig Dinnyés Lajos. Ortutay és Mihályfi a Kisgazdapárt baloldalához tartozott, s kinevezésükkel Nagy Ferencék a Kommunista Párt felé akarták dokumentálni, hogy pártjuk nem a jobboldal felé tájékozódik.¹²² Különös figyelmet szentelt a Kommunista Párt az új pénzügyminiszter személyének kiválasztására, mivel Rácz Jenővel szemben kezdettől fogva fenntartásaik voltak. Rákosi Mátyás már a kinevezésekor feltette a kérdést Nagy Ferencnek, hogy nem tudna-e a Kisgazdapárt megfelelőbb személyt találni. „Ha ragaszkodtok hozzá – írta – természetesen ebből a kérdésből kabinetkérdést nem csinállok, de kötelességemnek tartom véleményemet megegyeszer tudomásodra hozni.”¹²³ Mégis – főleg Rácz Jenőnek a szovjet–magyar tárgyalások során tanúsított szigorúan szakmai, kritikus magatartása és a nehéz gazdasági helyzetből kiutat keresve, a nyugati segítség igénybevételét sürgető állásfoglalásai miatt követelte a baloldal – talán éppen szovjet instrukció alapján – a leváltását. Nos Nyárádi Miklós új pénzügyminiszter személyében Rácz Je-

március 14-étől 1947. szeptember 24-éig építés- és közmunkaügyi miniszter, majd 1948. szeptember 9-éig honvédelmi miniszter.

¹²⁰ Lásd e kötet [9] 158. sz. jkv. 29. napirendi pontját.

¹²¹ Keresztury Dezsőről lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 14., Keresztury lemondásáról uo. [65] 148. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzetét. – Nagy Miklósról lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 26.

¹²² Dr. Ortutay Gyula (1910–1978) 1935 és 1944 között a Magyar Rádió munkatársa, osztályvezetője. 1942-től a Kisgazdapárt tagja, 1943-ban a párt Polgári Tagozatának egyik megalapítója. 1945-től a Magyar Központi Híradó RT. elnöke. 1947 márciusától 1950 februárjáig vallás- és közoktatásügyi miniszter. Bővebben lásd DL MT. JKV., Bevezetés 29.

¹²³ MOL XIX-A-1-e I/2.-1945–1947. 788/1946., I. doboz 88.

nőhöz hasonló felfogású és felkészültségű, de taktikusabb, hajlékonyabb szakember került a Pénzügyminisztérium élére.¹²⁴

A Kommunkista Párttal szemben egyre bátrabban fellépő Gyöngyösi János külügyminiszter, aki a békeszerződés aláírása alkalmából köszönetét fejezte ki támogatásukért az Egyesült Államok és Nagy-Britannia külügyminiszterének, ugyanakkor Molotov szovjet külügyminiszterhez írt levelében sajnálkozását fejezte ki afölött, hogy a Szovjetunió Magyarország törekvéseit nem támogatta, illetve mivel ismételen vitába szállt a kommunista miniszterekkel, 1947. május 31-én kénytelen volt lemondani tisztségéről.¹²⁵ A tárca vezetésére Mihályfi Ernő tájékoztatásügyi miniszter kapott megbízást.

Figyelemre méltó, hogy a tizennygy szaktárcából, a miniszterelnökkel és az államminiszterekkel együtt tizennyolc miniszterből álló kormány valamennyi kigazdapárti miniszterének személyében változás állt be 1946. november 22. és 1947. május 31. között. A kigazdapárti minisztereken kívül csak a Nemzeti Parasztpárt miniszterének személyében történt változás. Egyébként is a személycserék jelentős része a baloldal erősödését jelentette.¹²⁶

A kormány összetételének változásait áttekintve külön kell szólnunk a miniszterelnök sorsának alakulásáról. Nagy Ferenc már a kormány átalakításakor, 1946. november 20-án, az új miniszterek kijelölésével kapcsolatos jogának szovjet részről történt kétségbevonása alkalmával bejelentette lemondási szándékát,¹²⁷ majd 1947. február 11-én, az „összeesküvésí ügy” parlamenti bizottság útján történő kivizsgálására Kovács István által tett javaslat visszavonásakor,¹²⁸ illetve február 27-én, Kovács Béla letartóztatásakor is le akart mondani, végül 1947. március 11-én, a Baloldali Blokknak adott engedmények után is bejelentette Tildy Zoltán köztársasági elnöknek, hogy leköszön minden állami és pártfunkciójáról.¹²⁹ Ezek a nyilatkozatok azonban – bár komolyságukat nem vonhatjuk kétségbe – nem a tényleges távozás szándékát, hanem a talpon maradás, mindenekelőtt a Nagy Ferenc-féle politika erkölcsi tisztaságának a védelmét szolgálták. A munkáspártoknak tett engedmények ellenére távolról sem jelentették azt, hogy Nagy Ferenc elismerte volna politikája megbukását. Az amerikai és más nyugati politikai és gazdasági tényezők továbbra is rá, illetve irányzatára számított-

¹²⁴ Nyárádi Miklós (1905–1976) részt vett az ellenállási mozgalomban, 1945-től volt a Kigazdapárt tagja. 1946 áprilisától 1947 márciusáig a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára, 1947 márciusától 1948 decemberéig pénzügyminiszter. Mint miniszter, hivatalos külföldi útjáról nem tért haza. Bővebben lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 24–25.

¹²⁵ Személyi adatait lásd TZ MT. JKV., 12. és 71. p., továbbá NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 13. p. Az említett levelekről lásd: FÜLÖP, [1994], 186. és 193.

¹²⁶ Meg kell itt említeni, hogy Nagy Ferenc 1946. november 20-a előtti kormányában öt alkalommal került sor minisztercserére. Ezek közül négy kigazdapárti és csak egy kommunista párti (Nagy Imre és Rajk László) miniszter személyét érintette.

¹²⁷ Lásd e kötet [1] 150. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzetét.

¹²⁸ Lásd a [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját és jegyzetét.

¹²⁹ Lásd a [18] 167. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

tak a SZEB megszűnése, s a szovjet csapatok kivonása utáni időben Magyarország követendő politikájukat illetően. Így bár nem vett részt a békeszerződés életbelépése utáni politikai átalakítással kapcsolatos szerkesztésekben (az un. összeesküvésben), a Kommunista Párt és a Szovjetunió részéről mégis – a maguk szempontjából indokoltan – következetesen arra törekedtek, hogy kikapcsolják őt a magyar politikai életből. A Magyar Kommunista Párt, főleg Rákosi, már 1947. április elsejétől olyan információkat adott a szovjet vezetőknek, hogy Nagy Ferenc részt vett, sőt irányító szerepet vitt az összeesküvésben. Igyekeztek még a békeszerződés életbelépése előtt, a szovjet megszállás idején elérni a félreállítását.¹³⁰

Nagy Ferenc 1947. május 14-én kikapcsolódás és tapasztalatszerzés céljából utazott el Svájcba feleségével együtt. Kérdésként merül fel, hogy ha teljesen egyértelmű volt Rákosiék és a szovjet vezetők számára az „összesküvés ügyben” való részvétele, miért engedték ki az országból. Utóbb úgy állították be a magyar társadalom előtt, hogy Nagy Ferenc eleve disszidálási szándékkal hagyta el az országot. Ez utóbbi állításnak ellentmond az, hogy ötéves kisfiát nem vitte magával – ami ismerve a kommunista vezetés kíméletlen magatartását – a külföldön maradás tervezése esetén nehezen lett volna megérthető. Más kérdés az, hogy a Kommunista Párt részéről milyen szempontok játszottak szerepet a kisfiú készséges kiküldését illetően. Feltételezhető, hogy egyszerűen csak mielőbb meg akartak szabadulni az összeesküvésben való részvétel vádjáról Svájcban értesülő miniszterelnöktől.

Nagy Ferenc egész politikai pályafutását, s a kormányának második felében tanúsított magatartását ismerve nem lehet egyetérteni Szekfű Gyulának – az 1947. évi napi-politikai eseményektől és elvárásoktól is befolyásolt, majd jórészt a köztudatba is átment – álláspontjával, miszerint „a hivatalos felelősséggel is megterhelt, külföldre szökött miniszterelnök” semmiképp sem menthető fel annak a felelőssége alól, hogy elszalasztotta bekapcsolni a középosztályt az országnak a munkáspártok által megtervezett újjáépítésébe.¹³¹

„Erre csak azt válaszolhatom – írta Nagy Ferenc, ismerve vagy nem ismerve Szekfű Gyula könyvét –, hogy a magyar politikát több mint két esztendőn keresztül inkább jellemezték a kényszerűségek, mint az eredmények.

¹³⁰ Rákosi már április 5-én arról írt Sztálinnak, Molotovnak és másoknak, hogy „Nagy Ferenc miniszterelnök mindenképpen részt vett az összeesküvésben, sőt feltételezhető, hogy a legutóbbi időszakban ő adott politikai tanácsokat az összeesküvőknek.” G. Korotkevics szovjet megbízott ugyancsak áprilisban Rákosival folytatott megbeszéléséről többek között a következőket jelentette: „Politikai téren a legfontosabb feladat az, hogy megbontsuk a Kisgazdapárt és az egyház szövetségét. Kovács Béla, a Kisgazdapárt vezére kompromittálódott, most Nagy Ferencen a sor.” Április 29-én Rákosi Molotovval folytatott megbeszélése során kijelentette: „Mindent kizáróan tudjuk, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök is részese volt az összeesküvésnek. A letartóztatottak tanúvallomásaiból kiderül, hogy Nagy Ferenc az összeesküvők csoportjának egyik vezetője. Kérte egyben, hogy a szovjet fogságban lévő Kovács Bélát adják ki akár csak 2–3 órára a magyar hatóságoknak, hogy vallomást tegyen a magyar nép előtt Nagy Ferencnek az összeesküvőkkel fennállt kapcsolatáról. Lásd: MOSZKVÁNAK JELENTJUK, 159., 176., 195., 203.

¹³¹ SZEKFŰ, 1947, 170.

Az 1946 májusától 1947 májusáig eltelt esztendő a Szovjetunió sorozatos győzelmeinek az esztendeje volt. A nagyhatalmak éppen úgy állandó engedményeket tettek, mint ahogy engedményekre kényszerültem én, a Szovjetunió által megszállt kis ország miniszterelnöke. [...] Én – írta – hajlandó vagyok beismerni a magam hiszékenységét és naivitását, ha velem együtt a beismerés útjára lépnek mindazok, akik a világpolitika színpadán hasonló tévedéseket követtek el, s akik döntéseikkel és állásfoglalásaikkal szinte megtévesztettek bennünket kelet-európai kis népek »tapasztalatlan« és »hiszékeny« vezetőit.¹³²

Nagy Ferenc egy és negyedévi kormányelnöksége – számos eredménye ellenére – nem mondható sikeresnek. Munkája mégis a Rákosiék által megteremtett diktatúra előtt az utolsó kísérlet volt az ország demokratikus átalakítására.

*

A miniszterek tevékenységét a kormány-koalícióhoz tartozó pártok által delegált államtitkárok segítették (illetve kontrollálták). A politikai államtitkárok a miniszterüket is helyettesítették, távollétük esetén, a minisztertanács ülésein, egyesek közülük a kormányzat egy-egy speciális feladatkörét, mint kormánybiztos irányította. Az adminisztratív államtitkárok az egyes tárcák szakszerű, jogszabályoknak megfelelő megszervezésével voltak megbízva.¹³³

Ismereteink szerint Nagy Ferenc 1946. november 20. előtti kormányában a Kisgazdapárt az egyes tárcáknál összesen 11, a Kommunista Párt 8, a Szociáldemokrata Párt 6, míg a Parasztpárt 4 politikai államtitkárral rendelkezett ezen kívül a Kisgazdapártnak 6, a Kommunista Pártnak 2, a Szociáldemokrata Pártnak 9, a Parasztpártnak 3 adminisztratív államtitkára volt. Az 1946. november 22. utáni időben az államtitkárok körében is – a miniszterek esetében jelzett jellegű – változások történtek.

A miniszterelnökség területén az első változást Eröss János kisgazdapárti politikai államtitkárnak, egyben a Jóvátételi Hivatal elnökének közellátásügyi miniszterré történt kinevezése jelentette. A Jóvátételi Hivatal elnökeként végzett feladatkörét részben a Hivatal elnökhelyettese, Szentpétery György, részben – elsősorban a német javaknak a Szovjetunió részére való átadása terén – a pénzügyminiszter vette át. A Jóvátételi Hivatal vezetésének a kérdését végül csak 1947 áprilisában a kisgazdapárti Pesta László kinevezésével oldották meg, akit egyben a Miniszterelnökség politikai államtitkárává is kineveztek.¹³⁴ Meg kell jegyezni, hogy a jóvátétellel és a német javak Szovjetunió részére történő átadásával kapcsolatos ügyek eldöntésében

¹³² NAGY F., 1990, 2. kötet 179., 181.

¹³³ Lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 16–26.

¹³⁴ Dr. Pesta László (1902–1998) 1937-től 1947-ig Újpest tisztiorvosa volt. 1945-ben lépett be a Kisgazdapártba. 1945 júniusától nemzetgyűlési, majd 1947 szeptemberétől 1990-ig országgyűlési képviselő. 1947. április 24-től a Miniszterelnökség politikai államtitkára, s egyidejűleg

és intézésében – a jogi szabályozástól függetlenül – meghatározó szerepet játszott a Gazdasági Főtanács főtitkára, Vas Zoltán is.

A Hazahozatali Kormánybiztosság vezetőjét, Millok Sándor szociáldemokrata miniszterelnökségi államtitkárt 1947. április 24-én felmentették, de feladatát ellátta még május 31-éig.¹³⁵ A kormánybiztosság feladatkörét a Belügyminisztérium vette át.

A Miniszterelnökséghez tartozó Áttelepítési Kormánybiztosság vezetőjét a parasztpárti Jócsik Lajost 1947. március 31-én felmentették. Jócsik Lajos egyébként a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára volt s ez utóbbi feladatkörét 1949-ig ellátta. A kormánybiztosi feladatok átmeneti irányítására helyettese, dr. Bolya Lajos államügyész kapott megbízást. A kormánybiztosság vezetőjévé dr. Hajdú Istvánt, a Földművelésügyi Minisztérium osztályfőnökét, egyben az Országos Földhivatal vezetőjét nevezték ki, azzal a megbízatással, hogy az áttelepítési feladatokat fokozatosan olvassza be az Országos Földhivatal hatáskörébe. Erre azonban csak később, a lakosságcsere lezárása után, 1949-ben került sor.¹³⁶

A külföldre hurcolt javak hazahozatalával kapcsolatos kormánybiztosi teendőket Nyárádi Miklós pénzügyminisztériumi államtitkár, későbbi pénzügyminiszter látta el.

Az Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumhoz kinevezték adminisztratív államtitkárrá a parasztpárti Borbíró Virgilt. Ugyancsak az Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumhoz kapott kinevezést a szociáldemokrata Vas-Witteg Miklós, és adminisztratív államtitkári címet a kommunista Lakatos Miklós.¹³⁷

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnál is több államtitkári kinevezés történt, így a Népjóléti Minisztériumból áthelyezték Zsebők Zoltán pa-

a Jóvátételi Hivatal vezetője. A fordulat éve után is jelentős közéleti tisztségeket töltött be. Lásd e kötet [23] 172. sz. jkv. 2. napirendi pontját.

¹³⁵ Millok Sándorról lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetésének 18. jegyzetét és a jelen kötet [22] 171. sz. jkv. 87. és a [24] 173. sz. jkv. 6. napirendi pontját.

¹³⁶ Jócsik Lajosról lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 22., felmentéséről a jelen kötet [21] 170. sz. jkv. [4] napirendi pontját. – Dr. Hajdú Istvánról lásd DL MT. JKV., [4] 184. sz. jkv. 15. napirendi pontját és 16. sz. jegyzetét; kormánybiztosi kinevezéséről: a [22] 171. sz. jkv. 9. napirendi pontját.

¹³⁷ Borbíró [Bierbauer] Virgil (1893–1956) építész, tanulmányait külföldön végezte. Több jeles középület tervezője. 1928–1942 között az általa alapított Tér és forma c. folyóirat szerkesztője. A II. világháború után a Nemzeti Parasztpárt tagja lett. 1945 májusától a Fővárosi Közmunkák Tanácsának meghívott szakértője volt. Ebben a minőségében megszervezte az Építésügyi Kormánybiztosság kirendeltségeit, és részt vett a nagy-budapesti rendezési tervek előkészítésében. 1947. március 31-től 1949 júniusáig volt közigazgatási államtitkár, ezt követően a Műszaki Egyetem tanára. Lásd a [20] 169. sz. jkv. 7. napirendi pontját. – Vas-Witteg Miklós (1895–1975) géplakatos, szakszervezeti vezető, szociáldemokrata politikus. Az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium politikai államtitkári tisztségét 1947. május 3-ától 1947 novemberéig töltötte be. Pártjából – a két munkáspárt egyesülését ellenző álláspontja miatt – 1948 márciusában kizárták. Lásd NF MT. JKV. 1946, [59] 142. sz. jkv. 20. napirendi pontját és 19. jegyzetét, valamint a jelen kötet [24] 173. sz. jkv. 3. napirendi pontját. – Lakatos Miklósról (1904–1965) lásd NF MT. JKV. 1946, [5] 88. sz. jkv. [32] és a jelen kötet [28] 177. sz. jkv. [48]. napirendi pontját.

rasztpárti politikai államtitkárt, a kommunista párti Alexits Györgyöt először adminisztratív, majd 1947. április 3-án politikai államtitkárrá nevezték ki, politikai államtitkárrá nevezték ki, továbbá a parasztpárti Kovács Mátét, adminisztratív államtitkári kinevezést kapott a szociáldemokrata párti Bóka László, ugyanakkor felmentették a szintén szociáldemokrata Simon Lászlót. Végül a kisgazdapárti Nagy Miklóst felmentették politikai államtitkári tisztségéből és adminisztratív államtitkárrá nevezték ki.¹³⁸

A Kommunista Párthoz tartozó Népjóléti Minisztériumhoz 1946 novemberében a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba átment Zsebők Zoltán helyébe az ugyancsak parasztpárti Sz. Szabó Pált nevezték ki politikai államtitkárrá.¹³⁹

A Szociáldemokrata Párthoz tartozó Igazságügyminisztériumból a kisgazdapárti Pfeiffer Zoltán politikai államtitkárnak a munkáspártok nyomására 1946. december 31-én történt lemondatása után a kisgazdapárti Hompola Mihály kapott politikai államtitkári megbízatást. Különböző vádaskodások ürügyén, valójában az „összeesküvés ügy” kérdésében az igazságügyminiszterrel történt összeütközése miatt rövidesen felmentését kérte. Hompola utóda az államtitkári pozícióban az ugyancsak kisgazdapárti Pongrácz Aladár lett.¹⁴⁰

Az ugyancsak szociáldemokrata párti irányítás alatt működő Iparügyi Minisztériumhoz a szociáldemokrata Hajdú Gyulát nevezték ki politikai államtitkárrá.¹⁴¹

¹³⁸ Zsebők Zoltánról lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetésének 36. jegyzetét, és a jelen kötet [1] 150. sz. jkv. [8] napirendi pontját. – Alexits Györgyről (1899–1978) lásd a jelen kötet [20] 169. sz. jkv. 7. napirendi pontját, illetve életrajzát: a DL MT. JKV., [2] 182. sz. jkv. [1] napirendi pontjának 3. sz. jegyzetét. – Kovács Mátéről (1906–1972) lásd a jelen kötet [22] 171. sz. jkv. 96. napirendi pontját, valamint a DL MT. JKV., [3] 183. sz. jkv. 1. napirendi pontjának 9. sz. jegyzetét. – Bóka László (1910–1964) 1935-től 1946-ig könyvtárosként dolgozott. 1946 áprilisában szolgálattételre berendelték a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba, ahol megbízták a tanulmányi felügyelet központi irányításával, illetve különböző szervezési feladatokkal. 1947. április 14-től, a minisztérium személyi állományába való kinevezésétől 1950 augusztusáig volt a minisztérium adminisztratív államtitkára. Lásd a jelen kötet [22] 171. sz. jkv. 97. napirendi pontját, valamint a DL MT. JKV., Bevezetés 44. p. – Simon László (1912–1968) pedagógus, geográfus 1945 nyarán lett az SZDP tagja. 1945. február 16-tól 1947. március 27-ig volt a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. A minisztériumi szolgálattól 1949-ben vált meg. Lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 26., és a jelen kötet [22] 171. sz. jkv. 95. napirendi pontját.

¹³⁹ Sz. Szabó Pál (1912–1975) parasztpárti nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1946. novemberétől 1947. augusztus 22-ig volt a Népjóléti Minisztérium államtitkára. 1947. nyarán kilépett a pártjából, 1948 júliusában az Egyesült Államokba távozott. Lásd a jelen kötet [1] 150. sz. jkv. [8] napirendi pontját.

¹⁴⁰ Pfeiffer Zoltánról (1900–1981) lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 21. p. – Dr. Hompola Mihály (1900–1967) 1930-ban ügyvédi, később bírói vizsgát tett. 1930-tól tagja volt a Kisgazdapártnak. 1945-ben beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd a Nemzetgyűlésbe is. Pfeiffer Zoltán lemondása után, 1947. január 30-ától február 21-éig az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára volt. 1947. július 25-én megvált a nemzetgyűlési tagságtól, szeptember 16-án felmentését kérte minden párttiszttség alól, visszavonult a politikai élettől. – Pongrácz Aladárról (1899–1973) lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 32.

¹⁴¹ Hajdú Gyula (1886–1973) 1947. január 25-étől 1947. november 15-éig volt iparügyi poli-

A Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztériumhoz a kisgazdapárti Szolnoki Istvánnak a munkáspártok nyomására történt lemondása után Koszér Nándor kisgazdapárti politikus kapott politikai államtitkári kinevezést.¹⁴²

*

A kormány politikájának érvényesítésében kiemelkedő szerepet vittek a vármegyékben és a törvényhatósági joggal bíró városokban az államfő által kinevezett főispánok, akik a törvényhatóság területén egyben a közellátási kormánybiztos szerepét is ellátták.¹⁴³ A kormány 1946. november 22. utáni időszakában a főispánok körében is történt bizonyos változás:

Zemplén vármegye kisgazdapárti főispánja 1947 márciusában elhunyt, utódjául az ugyancsak kisgazdapárti Pásztor József nyert kinevezést.¹⁴⁴

Tolna vármegye kisgazdapárti főispánját Sente [Szenthe] Lászlót 1947. március 27-én a belügyminiszter felmentette s még ugyanezen a napon az „összeesküvésben” való részvétele miatt letartóztatták. Utódjául Ferencz Péter kisbirtokost nevezte ki a köztársasági elnök.¹⁴⁵

*

Mérsékeltlen tovább bővültek az ország diplomáciai kapcsolatai.¹⁴⁶ Még 1946 novemberében Szántó Zoltán kapott megbízást a belgrádi követség vezetésére.¹⁴⁷ Bulgáriával felvette az ország a diplomáciai kapcsolatot,¹⁴⁸ de követ kinevezésére csak később került sor. Jékely Lászlót, a köztársasági elnök hivatalának vezetőjét kinevezték Belgiumba, illetve Hollandiába követnek, kiutazása után azonban hivatalát nem foglalta el, és Nyugaton maradt.¹⁴⁹ Borsodi Istvánt, a washingtoni követség II. osztályú követségi tanácsosát a külügyminiszter a New York-i főkonzulátus vezetésével akarta megbízni, a munkáspárti miniszterek ellenzése miatt azonban ez lekerült a napirendről.¹⁵⁰

titkai államtitkár. Lásd a jelen kötet [11] 160. sz. jkv. 2. napirendi pontját, valamint a DL MT. jkv. [2] 182. sz. jkv. [1] napirendi pontjához tartozó 2. sz. jegyzetét.

¹⁴² Szolnoki István (1908–1986) 1946. október 1-jétől december 31-éig volt a KSZM államtitkára. Életrajzát lásd: NF MT. jkv. 1946, Bevezetés 22. p. – Koszér Nándor (1904–1979) 1947. január 11-étől 1948. december 8-áig volt a KSZM politikai államtitkára. Lásd a jelen kötet [9] 158. sz. jkv. 2. napirendi pontját, valamint DL MT. jkv., [1] 181. sz. jkv. 1. sz. jegyzetét.

¹⁴³ Lásd NF MT. jkv. 1946, Bevezetés 31–36.

¹⁴⁴ Lásd a jelen kötet [15] 164. sz. jkv. 7., illetve Pásztor Józsefről a [17] 166. sz. jkv. [78] napirendi pontját, valamint a DL MT. jkv., 1. napirendi pontját és 3. sz. jegyzetét.

¹⁴⁵ Sente Lászlóról lásd NF MT. jkv. 1946, Bevezetés 33. p, valamint a jelen kötet [22] 171. sz. jkv. 11. napirendi pontját. Ferencz Péterről lásd a jelen kötet [26] 175. sz. jkv. 8. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁴⁶ Az 1946. november 22. előtti külképviseletekről lásd NF MT. jkv. 1946, Bevezetés 36–37.

¹⁴⁷ Lásd a jelen kötet [2] 151. sz. jkv. 35. napirendi pontját.

¹⁴⁸ Lásd a jelen kötet [6] 155. sz. jkv. 21. napirendi pontját.

¹⁴⁹ Lásd NF MT. jkv. 1946, [10] 93. sz. jkv. 16. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a jelen kötet [26] 175. sz. jkv. 24. napirendi pontját.

¹⁵⁰ Lásd a jelen kötet [17] 166. sz. jkv. [51] és a [18] 167. sz. jkv. 11. napirendi pontját.

Felvette a kormány a diplomáciai kapcsolatot Egyiptommal is.¹⁵¹ A kairói követ kinevezésére azonban már Dinnyés Lajos kormánya idején került sor. A kijelölt követ, Oltványi Imre azonban nem foglalta el ezt a számára ekkor kijelölt állomáshelyet.¹⁵²

*

Ennek a kiemelt fontosságú vezető garnitúrának a munkáját segítette, állásfoglalásait előkészítette, döntéseik végrehajtásáról gondoskodott a köztisztviselők, a közsolgálati alkalmazottak széles tábora. A pártok természetesen törekedtek ennek a nagy befolyással rendelkező társadalmi rétegnek a saját oldalukra állítására, illetve a régi garnitúra visszaszorítására és saját „káderek” pozícióba helyezésére. A munkáspártok, főleg a Kommunista Párt, a jobboldali személyek félreállítását szolgáló igazolásokon, majd a bizonyos revízióval enyhített B–listázásokon túlmenően is mindent megtettek, hogy a saját pártjuknak megfelelő személyeket állítsanak be a közéletbe. A politikai elvárások előtérbe kerülése miatt azonban a szakmai felkészültség figyelembevételére többnyire háttérbe szorult a kinevezéseknél. Az egyes – főleg munkáspárti – miniszterek gyakran kérték egyes, baloldali magatartásuk miatt 1945 előtt elbocsátott személyek rehabilitálásához, közülük többek magasabb besorolás szerinti munkába állításához a minisztertanács hozzájárulását. Ugyancsak gyakran kérték az egyes miniszterek az általuk kinevezésre javasolt személyek esetében a jogszabályokban előírt képesítési kellékek meglétének az elengedését, vagy pártjuk pozíciószerzési szempontjainak figyelembe vételét.

A külügyi területet különösen érzékenyen érintették ezek a jelenségek. Bolgár Elek kommunista államtitkár, továbbá Sebestyén Pál, Velics László, Kvassay László és Kertész István párton kívüli külügyminisztériumi vezető tisztviselők közös beadvánnyal fordultak ez ügyben Gyöngyösi János külügyminiszterhez, kérve a pártpreferenciák felszámolását.¹⁵³ Nem csupán

Borsodi [Borsody] István (1911–2000) újságíró, 1937–től 1944–ig Prágában a Magyar Hírlap szerkesztője volt. 1945 után a Nemzeti Parasztpárt tagja lett, szerkesztette az Új Magyarországot és a Szabad Szót, majd a Washingtoni magyar követség sajtóattaséja volt. Személyét az 1945 előtti újságírói tevékenysége miatt csehszlovák részről támadták. Nagy Ferenc miniszterelnök eltávolítása után lemondott állásáról és az Egyesült Államokban maradt, részt vett az emigráció munkájában.

¹⁵¹ Lásd e kötetben a [30] 179. sz. jkv. 106. napirendi pontját.

¹⁵² DL MT. jkv., [31] 183. sz. jkv. 102. napirendi pont és jegyzete.

¹⁵³ „Nálunk... – olvasható a beadványban – a követek, beosztottak, sőt a segédszemélyzet kinevezése is túlnyomólag politikai protekcionizmus és az azzal párosuló nepotizmus alapján megy végbe. E körülmény külképviselteink színvonalának olyan csökkenését fogja eredményezni, amely egyre inkább ártalmas lesz a demokratikus Magyarország presztízse szempontjából és botránys állapotokat fog teremteni egész külügyi szervezetünkben. Ma már a pártok olykor nemcsak személyeket protezsálnak, hanem egyenesen megjelölik a részükre a Külügyminisztériumban vagy valamelyik külképviseletnél követelt állást és ily módon a külügyminiszter kizárólagos hatáskörébe avatkoznak be.” Észrevételezték továbbá, hogy a „koalícióban résztvevő pártok egyre rendszeresebben igyekeznek kizárólag pártpolitikai szempontokat érvényesíteni a külügyi kinevezéseknél, úgyhogy külképviselteink felállításánál a rátermettség

pártpreferenciáról volt azonban szó, hanem az államapparátus személyi állományával szemben támasztott sajátos igényről is, amely mindenekelőtt az utasításoknak való engedelmességet, azok gondolkodás nélküli végrehajtását várta el a köztisztviselőktől. Jellemző erre Gerő Ernő egyik felszólalása a Borsodi István kinevezéséről folytatott vitában, amikor Gyöngyösi János azon érvelésére, hogy a külügyi munkában komoly felkészültségre és tudásra van szükség, lakonikusan azt válaszolta: „inkább ne legyenek olyan felkészültek.”¹⁵⁴

Szolnoki István kisgazdapárti kereskedelem- és szövetkezetügyi államtitkár egy Nagy Ferenc miniszterelnökhöz írt jelentésében ugyancsak élesen felvetette a külkereskedelmi kirendeltségek személyi összetételében a munkáspártok térfoglalásának kérdését.¹⁵⁵

A régi tisztviselők 1945 utáni eltávolítását követően vidéken a községekben szintén felborultak az igazgatási állapotok. A belügyminiszter viszonylag hamar átlátta, hogy a lakosság túlnyomó részét jelentő parasztság kézbentartása szempontjából alapvető fontosságú a helyi igazgatási feladatok ellátására legalább alapfokon képes tisztviselői gárda munkába állítása. Ezért a régi kétéves tanfolyamok helyett rövidebb, mindössze három hónapos tanfolyamokat szervezett, amelyeken paraszt és munkás embereket készített fel a községi jegyzői feladatok ellátására.¹⁵⁶

Hasonló jellegű és célú tanfolyamokat más területeken is szerveztek.

Az egyetemeken és főiskolákon szerezhető képesítés elnyerésének megkönnyítéséről szóló 11 140/1945. ME sz. r.¹⁵⁷ kiegészítéseként Ortutay vállás- és közoktatásügyi miniszter kezdeményezte, hogy azokat a hallgatókat, akik a tudományegyetemek jog- és államtudományi karán szervezett kétéves munkástanfolyamot elvégezték, a közigazgatásban mindazokra az állásokra,

és szakszerűség kívánalmait ma már mérlegelés tárgyává sem tételnek. Sajnálatos és beteges jelenség, hogy a pártok főleg a külföldi posztokat ma kizárólag saját céljaikra (pártpolitikai érdekért való jutalmazásokra) vagy egyeseknek Magyarországról való eltávolítására) akarják felhasználni.” (MOL XIX–J–1–u 1946–9/res MK 22. d.). Meg kell említeni, hogy az ügyirat mellékletét képezi a Külügyminisztérium II–IX. fizetési osztályba tartozó 135 kinevezett, továbbá 16 szerződéses vagy tiszteletdíjas munkatársának felsorolása – pártállásuk, illetve pártunkívüliségük feltüntetésével. Közülük 14 személy a Kommunista Párt, 18 a Szociáldemokrata Párt, 11 a Nemzeti Parasztpárt, 1 a Polgári Demokrata Párt és 41 személy a Kisgazdapárt ajánlatára került a minisztérium állományába.

¹⁵⁴ Lásd a [18] 167. sz. jkv. 41. napirendi pontját.

¹⁵⁵ „Az eddig kinevezettek és már kint működők mind munkáspártiak s nemcsak a mi pártunk szempontjából kifogásolható ez, de aligha veszik jó néven a nyugati és északi hatalmak, hogy részünkről a Külkereskedelmi Igazgatóság munkáspártiakat küld ki. Különben is kifogásolható az, hogy ezek a Külkereskedelmi Igazgatóság kirendeltségeinek vezetői kereskedelmi attachékká válnak azonnal s a diplomáciai kar tagjaivá. Ez azért aggályos, mert az eddig kiküldöttek semmi esetre sem ütnek meg erkölcsileg és felkészültségbelileg a diplomáciai kar színvonalát, és ez biztosíthat nekik olyan szabadságot, amellyel félős, hogy vissza is élnek, ami a legrosszabb megítélést vonná maga után kormányunkra.” MOL–XIX–A–1–e–1/2 1945–1947 1d.

¹⁵⁶ Lásd a jelen kötet a [6] 155. sz. jkv. 1. és a [11] 160. sz. jkv. 6. napirendi pontját és jegyzeteiket.

¹⁵⁷ MK november 27., 186. sz., lásd TZ mt. jkv. [3] 70. sz. jkv. [36] napirendi pontját.

amelyekhez egyébként jogi vagy államtudományi, illetőleg közgazdaságtudományi tudori oklevél volt szükséges, alkalmazni lehessen. Másrészt kimondta, hogy a legalább „jó” minősítésű vizsgaeredményt elérő hallgató „rendes egyetemi tanfolyam hallgatása nélkül a bizonyítvány keltétől számított hat-hat hónapos időközökben az egységes jog- és államtudományi doktori fokozat elnyeréséhez szükséges szigorlatokra és írásbeli értekezésre bocsátható.”¹⁵⁸

Mindezekon túlmutató, az egész magyar értelmiség nagyszabású átalakítását vette célba a kollégiumi mozgalom. Keresztury Dezső kezdeményezte, hogy a Nemzetgyűlés alkosson törvényt a paraszt- és munkásszármazású szegény és tehetséges gyermekek nevelésére. „Intézményes megsegítés nélkül ugyanis – mondta – az a veszély fenyeget, hogy egyrészt ezek az értékes népi rétegből származó gyermekek felnőtt iskolai tanulmányokat végezni nem képesek és ennek következtében nem érhetik el a társadalomban azt a helyet, amelyet tehetségük és rátermettségük folytán megérdemelnének, másrészt a magyar paraszt- és munkásrétegek tehetséges fiaik és leányaik iskoláztatásának elmaradásával nem foglalhatják el a magyar közösségben azt a helyet, ami őket származásuknál, és vállalt és végzett munkájuknál fogva méltán megilleti. A paraszt- és munkásdolgozók tehetséges gyermekei iskolázásának intézményes megszervezésétől viszont joggal remélhető, hogy a nemzet szellemi irányítására hivatott értelmiség kellő mértékben és megfelelő módon megújul, s ezzel a magyar nemzeti közösség korszerű életfeladata betöltésére minden szempontból alkalmassá válik.”¹⁵⁹ A nagyszerű nemzeti vállalkozásként indult kollégium-szervezésre azonban a Kommunista Párt fokozatosan rátette a kezét: a fiatalokból nem a nemzet, a demokrácia, hanem a saját törekvései számára igyekezett új gárdát nevelni.¹⁶⁰

Az értelmiségi középosztálynak ez az átformálása – minden kisiklás ellenére – a földreformhoz, az ipar államosításához hasonlítható, máig ható fontos következményekkel járt.

Változások a kormányzati intézmények szervezetében, hatáskörében

A kormány az előző időszakhoz hasonló keretek közt folytatta tevékenységét, több tekintetben megőrizte a Horthy-korszak igazgatási formáit, ami a munkáspártok, főleg a Kommunista Párt bírálatát váltotta ki.

Így Rajk László belügyminiszter ismételten tett kritikai észrevételeket, indulatos kitörései azonban inkább csak a Miniszterelnökség politikai államtitkára ellen irányultak.¹⁶¹ Mélyebben érintették a minisztertanács hatáskörét a GF főtitkárának, Vas Zoltánnak az ügyintézés és az ügyvitel racio-

¹⁵⁸ Lásd e kötetben a [30] 179. sz. jkv. [15]. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁵⁹ PIL 274. f. 12. cs. 3. ö. e. 1–3.

¹⁶⁰ Lásd PATAKI, 2005.

¹⁶¹ Lásd a [3] 152. sz. jkv. 60., valamint a [6] 155. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

nalizálását szolgáló javaslatai. Indítványozta, hogy a 25 millió forintnál nem nagyobb póthitelek engedélyezését a minisztertanács helyett a pénzügyminiszterből, a GF főtitkárából és az adott ügyben érdekelt miniszterből álló felülbíráló bizottságra kell bízni.¹⁶² Ugyancsak Vas Zoltán javaslata alapján hoztak határozatot arról, hogy a tárcák kinevezési javaslatainak a tárgyalásával ne foglalkozzanak az egyes minisztertanácsi ülések, hanem – az egységes áttekintés érdekében – csak minden hónap utolsó minisztertanácsi ülésén kerüljön erre sor.¹⁶³ Ez a határozat azonban még átmenetileg sem valósult meg, a személyi javaslatok előterjesztésének és megtárgyalásának módja csak alig változott.

Vas Zoltán részéről ismételten felmerült az igény, hogy a Miniszterelnökség adja át a GF-nek a Központi Statisztikai Hivatal felügyeletét. Ettől azonban Nagy Ferenc miniszterelnök határozottan elzárkózott, utalva arra, hogy a KSH nem pusztán gazdasági jelentőségű intézmény, igen fontos demográfiai és szociális vonatkozású adatgyűjtéseket végez, s általános működése folytán a kormányfő hatáskörébe kell, hogy tartozzék.¹⁶⁴ Kezdeményezte a GF a közigazgatási iratkezelés modernizálását, az iratok, határozatok szerkesztésének egyszerűsítését. Az ennek alapján kiadott rendelet szakított azzal a korábbi alapelvvel, mely szerint a hivatal elsősorú tisztviselőjének kellett aláírnia a kimenő levelet, ezzel felelősséget vállalva az abban foglaltakért, – előírta, hogy az előadó nevét is fel kell tüntetni a levélen. Ezzel lehetővé vált, hogy az illetékes vezető megkerülésével az érintett szervek előadói lépjenek érdemleges levelezésbe egymással, ami viszont egyszerűsítés helyett végül az ügyintézés áttekinthetetlenné válásához vezetett.¹⁶⁵

A Miniszterelnökséget illető intézkedések vagy tervezett változtatások kapcsolatban álltak a Gazdasági Főtanáccsal. Nagy Ferenc, mint a GF elnöke egyébként ritkán vett részt a Főtanács ülésein, helyettesítését a pénzügyminiszter látta el. A pénzügyi tárca vezetője azonban szovjetellenesnek, illetve nyugatbarátnak minősített megnyilatkozásai, állásfoglalásai miatt a Kommunista Párt megfélemlítő akcióinak volt kitéve. Ennek folytán a bővülő hatáskörű GF tényleges irányítása egyre inkább Vas Zoltán főtitkár, azaz a Kommunista Párt irányítása alá került.

A Miniszterelnökséget illetően maga Nagy Ferenc vetette fel, hogy nincs megfelelő apparátusa arra, hogy a SZEB ellátásával, illetve a szovjet igények kielégítésével kapcsolatos fizetési kötelezettségeket megfelelően ellenőrizze, ezért javasolta, hogy a Jóváételi Hivatalt és általában a gazdasági kérdésekkel foglalkozó hivatalokat vegye át a kormány elnökségétől a Pénzügyminisztérium. A Jóváételi Hivatal azonban továbbra is a Miniszterelnökség alá tartozott azzal, hogy közvetlen irányítását jórészt a GF látta el.¹⁶⁶

¹⁶² Lásd [16] 165. sz. jkv. 39. napirendi pontját.

¹⁶³ Lásd a [24] 173. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

¹⁶⁴ Lásd a [16] 165. sz. jkv. 2. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁶⁵ Lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 10. és a [18] 167. sz. jkv. 3. napirendi pontját.

¹⁶⁶ Lásd a [14] 163. sz. jkv. 5., és a [16] 165. sz. jkv. 2. napirendi pontját és jegyzetét.

Felmerült annak a terve is, hogy a Miniszterelnökség adja át az Áttelepítési Kormánybiztosságot a Külügyminisztériumnak. A Kormánybiztosság felügyelete azonban az áttelepülő, főleg mezőgazdasággal foglalkozó családok elhelyezési gondjaival együtt az Országos Földhivatalra, illetve a földművelésügyi miniszterre hárult.¹⁶⁷

Hosszabb fontolgatás után a Hazahozatali Kormánybiztosságnak a Belügyminisztériumba történő beolvasztását szintén elhatározta a kormány.¹⁶⁸

Ismételten foglalkozott a minisztertanács az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának a felszámolásával.¹⁶⁹ A Kormánybiztosság Elnöki Tanácsának elnöke Balogh István politikai államtitkár volt, így a kérdés nagyon szorosan érintette a Miniszterelnökséget és a pártok befolyását az elhagyott javak további kezelésében. A háború végén külföldre távozott személyek, elhurcoltak, hadifoglyok, zsidók, külföldi magyar befektetők értékeinek kezelését, szükség esetén eladását, pártoknak, társadalmi szervezeteknek történő átadását vagy állami tulajdonba vételét a kormánybiztosság egyre nehezebben tudta megoldani. A feladatot valamely állami szervre (Pénzügyminisztériumra) vagy egy létrehozandó vállalatra (Állami Javak Kezelősége Rt.) kívánták bízni, de az eltérő érdekek miatt nem tudott a kormány elhatározásra jutni. Abban sem tudtak megállapodni, hogy rendelet útján, vagy törvénnyel rendezzék-e a kérdést.¹⁷⁰ Dinnyés Lajos kormánya idején is folytatódott a kérdés tárgyalása.¹⁷¹ Végül az 1948: XXVIII. tc. és az ennek végrehajtásáról szóló 8920/1948. Korm. sz. r. (MK RT augusztus 27., 192. sz.) zárta le a kormánybiztosság ügyét.

A kisgazdapárti miniszterek irányítása alatt állott egyes tárcáknál az adott időszakban a következő szervezeti változások történtek:

A Pénzügyminisztériumnál a legfontosabb változás az volt, hogy a bankok államosításának előkészítése jegyében a tárca ellenőrökét küldött ki a nagybancokhoz.¹⁷² Továbbá a korábbi magyar kormányok, vagy azok szervei által eszközölt közszállításokból származó kincstári követelések és tartozások megállapítására, illetve rendezésére külön ügyosztályt létesítettek a tárcánál.¹⁷³ A minisztertanácsi jegyzőkönyvekből megállapíthatóan ezen kívül csak annyi változás történt, a Pénzügyminisztérium területén, hogy 25 új dohánytermesztési mintagazdaságot szerveztek.¹⁷⁴

¹⁶⁷ Lásd a [16] 165. sz. jkv. 2. napirendi pontjának jegyzetét, továbbá a [21] 170. sz. jkv. b) mellékletének kommentárját, illetve a [23] 172. sz. jkv. 49. napirendi pontját és b) mellékletét.

¹⁶⁸ Lásd a [16] 165. sz. jkv. 2., a [22] 171. sz. jkv. 87. és a [24] 173. sz. jkv. 6. napirendi pontját.

¹⁶⁹ Lásd NF MT. JKV. 1946, [65] 148. sz. jkv. 2., és a [66] 149. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

¹⁷⁰ Lásd [3] 152. sz. jkv. 8., a [10] 159. sz. jkv. 1., a [20] 169. sz. jkv. 5., a [22] 171. sz. jkv. 5., és a [24] 173. sz. jkv. 5. napirendi pontját, illetve jegyzeteiket.

¹⁷¹ Lásd a DL MT. JKV., 233. sz. jkv. 56., a 245. sz. jkv. 8., és a 250. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

¹⁷² Lásd a [27] 176. sz. jkv. 70., és a [30] 179. sz. jkv. [41] napirendi pontját.

¹⁷³ Lásd a [19] 168. sz. jkv. [24] napirendi pontját.

¹⁷⁴ Lásd a [3] 152. sz. jkv. 16. napirendi pontját, valamint a jelen Bevezetés Belpolitika, Gazdasági helyzet, gazdasági intézkedések című fejezetét.

A Külügyminisztérium feladatkörét – a követségek és konzulátusok már említett létesítésén túl – próbálták pontosabban meghatározni. A tárca vezető tisztviselői még 1946. november elején felhívták a miniszter figyelmét arra, hogy a szorosan vett külszolgálat megszervezésén túl a minisztériumnak újból kézbe kell vennie minden területen a magyar állam nemzetközi reprezentálásának egységes irányítását. A nemzetközi szervezetekkel és külhatalmak képviselőivel való érintkezés koordinálásán kívül különösen szükségesnek jelezték a külkereskedelmi és gazdasági megbízottak tárgyalásainak összehangolását a külpolitikai érdekekkel, és általában a különféle címeken történő hivatalos és félhivatalos külföldi utazások figyelemmel kísérését.¹⁷⁵ A külügyminiszter egyrészt annak szabályozását kezdeményezte, hogy nemzetközi jellegű kongresszusok és gyűlések rendezéséhez előzetesen kérjék ki a szervezők a tárca hozzájárulását,¹⁷⁶ másrészt javasolta szabályozni a nemzetközi szervezetek munkájában való magyar részvétel engedélyezését.¹⁷⁷ Mindezeknek megfelelően a Külügyminisztériumban létrehozták a Nemzetközi Kapcsolatok Csoportját, Osztályát, amelynek hatáskörébe utalták mindenekelőtt az Egyesült Nemzetek Szervezetével és az annak alárendelt intézményekkel, szervekkel való kapcsolattartás ügyeit. Ennek a csoportnak, illetve osztálynak a feladatává tették mindazon nemzetközi intézmények, szervezetek nyilvántartását, amelyeknek Magyarország vagy valamely hivatalos magyar kormány szerv tagjává vált, továbbá azokat a nemzetközi konferenciákat és értekezleteket, amelyekben Magyarország vagy valamely magyar kormány szerv részt vett.

A Földművelésügyi tárca területén 1944 szeptemberével lényegében megszűnt az Országos Mezőgazdasági Kamara és az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület, ezek mezőgazdasági érdekképviseleti feladatainak ellátására létrehozták az Országos Földművelésügyi Tanácsot és a földművelésügyi tanácsokat.¹⁷⁸ E szervek létesítésének kezdeményezésénél számításba vette ugyan a miniszter a Kisgazdapárt által sürgetett mezőgazdasági érdekképviseletről szóló javaslatot (amely ügyében azonban, mint ismert, intézkedés nem történt), de ezek létrejöttéig is szükségesnek jelezte a demokratikus igényeknek megfelelő tanácsok működését, főleg a tervgazdálkodásra való áttérés előkészítése szempontjából. A földművelésügyi tanácsokban tagsága volt a Parasztszövetségnek, a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének, a Földműves-szövetkezetek Országos Központjának és a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központnak, továbbá a szakigazgatás képviselőinek.

A földreform befejezése érdekében szükségessé vált szervezeti kérdésekről szóló 1947: V. tc. megszüntette a megyei (fővárosi) földbirtokrendező tanácsokat és a községi földigénylő bizottságokat, ezek hatásköre a megyei (fővárosi) földhivatalokra szállt át. A megyei (fővárosi) földhivatalok, mint első-

¹⁷⁵ MOL XIX-J-1-u 1946 9/res MK-22. d.

¹⁷⁶ Lásd a [6] 155. sz. jkv., és a [11] 160. sz. jkv. 21. napirendi pontját.

¹⁷⁷ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 34. napirendi pontját és b) mellékletét.

¹⁷⁸ Lásd a [3] 152. sz. jkv. 27. napirendi pontját.

fokú földbirtokrendező hatóságok működtek, amely ügyekben másodfokon az Országos Földhivatal járt el. A törvény leszűkítette az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörét, feladatának jelentős részét az Országos Földhivatalnak adta át, amely így végső fokon eljáró földbirtokrendező hatósággá vált, sőt azokban az ügyekben is illetékességet kapott, amelyek még az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörében maradtak. Az Országos Földhivatal a földművelésügyi miniszter felügyelete alá tartozott. Így a népi paraszti mozgalomként indult földbirtokreform lezárása lényegében központi, hivatali irányítás alá került.¹⁷⁹

A földművelésügyi miniszter kezdeményezésére létrehozták a Dunavölgyi Agrártudományi Intézetet, a szomszédos országok mezőgazdaságának és a parasztság életviszonyinak tanulmányozása céljából. Az intézet mellett megszervezték az egyes kérdéseknek kormányhatóságokkal, mezőgazdasági érdekképviselőkkel való megtárgyalásának elősegítését szolgáló Dunavölgyi Agrártudományi Bizottságot.¹⁸⁰ Hasonló feladat ellátására vállalkozott a tárca a Külföldi Agrártudományi Bizottság létrehozásával. E bizottság célja a földbirtokreform következtében kialakult kisbirtokos üzemszervezés működéséhez szükséges külföldi szaktudás megszerzése, a magyar és külföldi szakemberek tapasztalatcseréjének elősegítése volt.¹⁸¹

Miután Magyarország 1946. szeptemberében tagja lett a Food and Agriculture Organisation-nak (FAO), azaz az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének, az agrártárca kezdeményezésére létrehozták az élelmezési és mezőgazdasági, erdészeti, stb. ágazatok és tudományos intézmények képviselőiből a FAO magyar nemzeti bizottságát.¹⁸²

Újjászervezte a földművelésügyi tárca az 1944 őszi megszűnt Országos Természetvédelmi Tanácsot.¹⁸³

Felhatalmazást kért és kapott a miniszter a legelőgazdálkodás újjászervezése érdekében a legelő- és réttulajdonosok egységes szervezetbe tömörítésére.¹⁸⁴

A Közellátásügyi Minisztérium az 1946/1947. évi terménybeszolgáltatás biztosítása érdekében 1947. januárjában miniszteri biztos kiküldésére és vidéki elszámoltatási szervezet létesítésére kényszerült.¹⁸⁵ Ezt követően 1947 márciusában, illetve áprilisában hasonló, bizonyos fokig szigorúbb előírásokat tartalmazó rendelkezés kiadására került sor.¹⁸⁶ A tárca ezen kívül széles

¹⁷⁹ Lásd a [3] 152. sz. jkv. 28., majd a [6] 155. sz. jkv. 42., és a [7] 156. sz. jkv. 28. napirendi pontját.

¹⁸⁰ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 98. napirendi pontját.

¹⁸¹ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 93. napirendi pontját.

¹⁸² Lásd a [1] 150. sz. jkv. [38] napirendi pontját.

¹⁸³ Lásd a [16] 165. sz. jkv. 55. napirendi pontját.

¹⁸⁴ Lásd a [24] 173. sz. jkv. 27. napirendi pontját.

¹⁸⁵ Lásd a [6] 155. sz. jkv. [80] napirendi pontját.

¹⁸⁶ Lásd a [18] 167. sz. jkv. 80., és a [22] 171. sz. jkv. 126. napirendi pontját.

intézkedési joggal miniszteri biztost nevezett ki az ország válságos kenyér-és lisztellátásának irányítására.¹⁸⁷

Növelte a tárca feladatkörét az, hogy a terménybegyűjtés biztosítása érdekében a daráló- és malomellenőrök létszámát 65, illetve 90 főről 300-ra emelte fel.¹⁸⁸

Budapest területén a burgonyakészletek bejelentéséről és zár alá vételéről 1946. november 27-én rendeletet adott ki a tárca, amely előírta, hogy a készleteket csak a miniszter rendelkezése szerint szabad felhasználni.¹⁸⁹ Ugyanakkor a minisztertanács a közellátásügyi, a pénzügyi, a külügyi, a kereskedelem és szövetkezetügyi, a földművelésügyi tárca és a GF képviselőiből egy úgynevezett hatos bizottságot hozott létre az élelmiszerek be- és kivitelével kapcsolatos egységes álláspont érvényesítésére, e kérdéskör irányítására. E szempontból különös gondként jelentkezett az, hogy az ország az USA-ból gabona (ezen belül kukorica) behozatalára szorult, ugyanakkor kénytelen volt szembenézni a Szovjetunióba irányuló gabonakivitel kényszerével.¹⁹⁰ Utasította továbbá a kormány a közellátásügyi minisztert az ellátandó személyek számának megállapítására, illetve csökkentésére. Ez utóbbi kérdéskör rendezésére tárcaközi élelmiszerjegy-bizottságot szerveztek, amelyben részt vett a közellátásügyi miniszteren kívül az ipaügyi, a földművelésügyi, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, a közlekedésügyi, valamint az építés- és közmunkaügyi tárca, továbbá a Szakszervezetek Országos Központjának képviselője.¹⁹¹ Ugyanakkor a közellátásügyi igazgatás szabályozásáról szóló rendeletet úgy szigorította a kormány, hogy megsabta egyes törvényhatóságok fogyasztói részére kiutalt élelmiszerek és egyéb közszükségleti cikkek egységes szempontok szerinti szétosztását.¹⁹²

A Tájékoztatásügyi Minisztérium feladatkörének bizonyos kiegészítését jelentették az 1848/49 centenáriumnak megünneplésével kapcsolatos előkészületekből rá hárult feladatok.¹⁹³

A Honvédelmi Minisztériumnál nem történt szervezeti változás, a honvédség létszámának felemelésére, fejlesztésére vonatkozó javaslat azonban feltétlenül maga után vonta a későbbiekben a minisztérium feladatkörének, szervezetének átalakítását is.¹⁹⁴

A koalíciós megállapodás szerint kiscgazdapárti; majd a kormány időszakának végén parasztpárti miniszter irányítása alá került Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium esetében a legjelentősebb esemény az építésügyi, városrendészeti és közmunkaügyi igazgatást szabályozó 1946: XXIV. tc. végrehajtásának kezdeményezése volt. A tervezet természetesen foglalkozott az

¹⁸⁷ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 109. napirendi pont és e) mellékletét

¹⁸⁸ Lásd a [2] 151. sz. jkv. [17], és a [9] 158. sz. jkv. 77. napirendi pontját.

¹⁸⁹ Lásd az [5] 154. sz. jkv. 2. napirendi pontját és 7. jegyzetét.

¹⁹⁰ Lásd a [23] 172. sz. jkv. 78. és a [28] 177. sz. jkv. [65] napirendi pontját.

¹⁹¹ Lásd az [5] 154. sz. jkv. 2. napirendi pontjának határozatát és jegyzetét.

¹⁹² Lásd a [14] 163. sz. jkv. 59. napirendi pontját.

¹⁹³ Lásd a [9] 158. sz. jkv. 75. és a [23] 172. sz. jkv. 87. napirendi pontját.

¹⁹⁴ Lásd a [26] 175. sz. jkv. 37. napirendi pontját és d) mellékletét.

építés- és közmunkaügyi miniszter felügyeleti jogkörével.¹⁹⁵ Kezdeményezte a tárca a városrendezésről és építésügyről szóló 1937: VI. tc. egyes rendelkezéseinek módosítását is.¹⁹⁶ A két javaslat közül azonban csak az utóbbira tért vissza a minisztertanács a későbbiekben.¹⁹⁷ Indítványozta a tárca az Országos Falusi Kislakásépítő Szövetkezet (a FAKSZ) létrehozását, amelynek a felügyeletét és irányítását maga az építés- és közmunkaügyi miniszter vállalta. A javaslat szerint a FAKSZ közgyűlésén a szavazati jogot az államkincstár tulajdonát képező üzletrészek 70%-a alapján a miniszter gyakorolhatta volna,¹⁹⁸ azonban ennek a rendeletnek a kiadására sem került sor. Része volt a tárcának a minisztériumok elhelyezésére (kormányzati negyed kialakítására) vonatkozó terv elkészítésében.¹⁹⁹

A parasztpárti miniszter, majd kiskgazdapárti miniszter felügyelete alá tartozó Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hatáskörét, szervezetét több rendelkezés is érintette. A miniszter javaslata alapján rendezte a kormány az 1945-ben létrehozott Országos Könyvtárügyi Tanács és az Országos Könyvtári Központ helyzetét. E szerint a könyvtári szakmai szervezetek képviselőiből álló Tanács elnökét a köztársasági elnök, alelnökét pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezte ki.

Az Országos Könyvtári Központot a rendelkezés a vallás- és közoktatásügyi miniszter közvetlen felügyelete alá helyezte, azzal, hogy elnökének kinevezése szintén az államfő hatáskörébe tartozott. Megszüntette az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központot, ennek feladatait és személyzetét jórészt beolvastotta az Országos Könyvtári Központba.²⁰⁰

Tárgyalta a minisztertanács a levéltárügy kérdéséről alkotott törvénytervezet egyes részeit. Főleg a levéltárak országos felügyeletét, ezzel kapcsolatban a káptalanok és konventek által őrzött hiteleshelyi országos levéltárak felügyeletét, a kutatások engedélyezésének kérdését vitatták meg ismételtén. A felügyeleti jogot a törvény ebben az esetben is a vallás- és közoktatásügyi miniszterre ruházta.²⁰¹ A törvénytervezet nemzetgyűlési tárgyalására és elfogadására azonban csak a Dinnyés-kormány idején került sor.²⁰²

Itt kell megemlíteni, hogy a Baloldali Blokk és a Kiskgazdapárt közötti hat hónapon át tartó válság lezárásának időszakában a Kiskgazdapárt, ismerve a Szovjetunióknak az egyházakkal szembeni ellenséges indulatát, s kedvező benyomást remélve a munkáspártoknál, felvetette a fakultatív hitoktatás, valamint az állami és egyházi iskolákban az egységes tankönyvek alkalmazásának tervét. A Kiskgazdapárt abban a reményben tette meg ezt a lépést,

¹⁹⁵ Lásd a [9] 158. sz. jkv. 41., és a [10] 159. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

¹⁹⁶ Lásd a [23] 172. sz. jkv. 41–[42] napirendi pontját.

¹⁹⁷ Lásd a DL MT. JKV. [7] 187. sz. jkv. 81., és a [9] 189. sz. jkv. 77. napirendi pontját.

¹⁹⁸ Lásd a [3] 152. sz. jkv. 57., és a [6] 155. sz. jkv. [71] napirendi pontját.

¹⁹⁹ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

²⁰⁰ Lásd a [10] 159. sz. jkv. [53] napirendi pontját.

²⁰¹ Lásd NF MT. JKV. 1946, [66] 149. sz. jkv. 21., és a jelen kötet [12] 161. sz. jkv. 57. napirendi pontját.

²⁰² Lásd a DL MT. JKV., [2] 182. sz. jkv. 4. napirendi pontját, illetve az 1947: XXI. tc.-t.

hogy más, ezen túlmenő kérdésekben megvédheti majd az egyházak érdekeit. A magyar közvélemény azonban – jogosan – úgy érezte, hogy ez a kommunisták újabb térhódítását jelenti, s tiltakozott a fakultatív vallásoktatás bevezetése ellen. Az egyházak vezetői eleinte úgy nyilatkoztak, hogy megfelelő formában elfogadják a szabad vallásgyakorlás tervét – bízva abban, hogy a családok mindenképpen beírattják gyermeküket a hitoktatásra –, később azonban maguk is éles támadásba kezdtek az új rendszer ellen. A fakultatív vallásoktatásra vonatkozó javaslatot ekkor levették a napirendről.²⁰³

A Magyar Kommunista Párthoz tartozó három tárca közül a Belügyminisztérium hatásköréből kivették a háztartási alkalmazottak és a háztartási alkalmi munkások munkaviszonyával kapcsolatos ügyek felügyeletét, és a Népjóléti Minisztérium feladatkörébe utalták.²⁰⁴

A Szlovákiából áttelepülő magyarok elhelyezésével, illetve a német lakosság egy részének kitelepítésével összefüggésben több, a Belügyminisztérium feladatkörét érintő szervezési javaslat merült fel, amelyek megvalósításáról nincsenek ismereteink.²⁰⁵ Kapcsolatban állt e kérdéssel, hogy a kitelepített németek visszaszivárgásának megakadályozása céljából döntött a kormány a Nyugaton lévő magyarok hazahozatalának a Belügyminisztérium hatáskörébe utalásáról, az ügykörnek a német lakosság kitelepítésével való egyesítéséről, illetve a Hazahozatali Kormánybiztosságnak a Belügyminisztériumba történő beolvasztásáról.²⁰⁶

A Közlekedésügyi Minisztérium számos delegációt küldött különböző országokba vasúti, hajózási, légügyi közlekedési kérdések tisztázása, és más fontos, pl. rádiózási, stb. kérdés tárgyalása céljából, de tudomásunk szerint lényeges szervezeti változtatásra nem került sor a tárca területén.

A Népjóléti Minisztérium feladatkörében történt egyik változást a Belügyminisztériummal kapcsolatban fentebb már említettük.

A mezőgazdasági munkavállalók társadalombiztosításának rendezése kapcsán a népjóléti miniszter községenként gazdasági társadalombiztosítási bizottságokat hozott létre, ezek szervezetét és feladatkörét is meghatározta.²⁰⁷ A Szovjetunióból Románián keresztül hazatérő magyar hadifoglyok gondozása, szállítása céljából delegációt küldött ki a tárca – a Külügyminisztériummal együttműködve – Moszkvába, illetve Romániába.²⁰⁸ Ezekkel az ügyekkel kapcsolatban módosult a Népjóléti Minisztérium feladatköre – és bizonyos fókig a szervezete is.

²⁰³ Lásd a jelen kötet [24] 173. sz. jkv. [69], és a [26] 175. sz. jkv. 44. napirendi pontját, továbbá DL MT. JKV., az [1] 181. sz. jkv. 4. napirendi pontját és jegyzetét, a [3] 183. sz. jkv. 37., a [4] 184. sz. jkv. 71., és a [21] 201. sz. jkv. 33. napirendi pontját, továbbá NAGY F., 1990, 111–112, és MÉSZÁROS, 1989, 66–88.

²⁰⁴ Lásd a [23] 172. sz. jkv. 36. napirendi pontját.

²⁰⁵ Lásd a [6] 155. sz. jkv. 10. napirendi pontjában Szakasits Árpád felszólalását, e jkv. b) mellékletét, és annak 96. sz. jegyzetét, illetve a [21] 170. sz. jkv. [6] napirendi pontját.

²⁰⁶ Lásd a [24] 173. sz. jkv. 6. napirendi pontját és a) mellékletét.

²⁰⁷ Lásd a [17] 166. sz. jkv. [54] 55. napirendi pontját.

²⁰⁸ Lásd a [28] 177. sz. jkv. [5], és [6], valamint a [30] 179. sz. jkv. [80] napirendi pontját.

A Szociáldemokrata Párthoz tartozó három tárca közül az Igazságügyi Minisztériumnál – a minisztertanácsi jegyzőkönyvek tanúsága szerint – nem történt szervezeti változás.

A tárca több fontos intézkedést kezdeményezett. Közülük a legfontosabbak a zsidó lakosság jogaiba való visszahelyezésével, üldözésük idején elvesztett vagyonuk visszajuttatásával, kártalanításukkal kapcsolatos rendelkezések.²⁰⁹ Meg kell itt említeni, hogy a zsidók kártalanítása ügyében más tárcák – így a Népjóléti Minisztérium és a Földművelésügyi Minisztérium is – rendelkezett.²¹⁰ Hasonlóan fontos rendelkezéseket kezdeményezett a tárca a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetése érdekében.²¹¹

Az Iparügyi Minisztérium tekintetében a legjelentősebb változást a nehézipari vállalatok (a Weiss Manfréd, a Ganz és a Rimamurány- Salgótarján) állami kezelésbevétele jelentette. E vállalatok és az érdekeltségükhöz tartozó üzemek (WM konzervgyárak) az Iparügyi Minisztériumhoz tartozó Nehézipari Központ üzletviteli irányítása alá kerültek.²¹²

A szénbányászat államosításáról szóló 1946: XIII. tc.²¹³ felhatalmazást adott arra, hogy az iparügyi tárca – a Pénzügyminisztériummal egyetértésben – az állami tulajdonba vett vagyontárgyak, valamint az állam egyéb bányászati vagyonának kezelésére állami vállalatot létesítsen. A Magyar Állami Szénbányák Rt. alapszabályának kidolgozására ekkor került sor. A vállalat vezérigazgatóját az iparügyi miniszter nevezte ki, az Rt. közgyűlésén a szavazati jogot a részvények 51%-ának megszerzése alapján az iparügyi miniszter gyakorolta.²¹⁴ Ezek az intézkedések a tárca feladatkörét jelentősen bővítették. A szénbányák államosításáról szóló törvény alapján állami tulajdonba vett energiatelepek, távvezetékek és a villamosenergia elosztására szolgáló berendezések kezelése, valamint az ilyen jellegű, új, állami berendezések létesítése céljából javasolta a minisztérium – az általa kidolgozott terv alapján – az Állami Villamosművek Rt. megalakítását.²¹⁵

Ugyanekkor az iparügyi miniszter – figyelemmel a gazdasági életben végbemenő változásokra – kezdeményezte az iparügyi miniszteri-biztosi szervezet fokozott leépítését. Az egyszerűsítés és a takarékoság szempontjából a miniszteri biztosok által ellátott műszaki, gazdasági feladatokat a helyi szakmai szervekre javasolta áthárítani, hogy így az Iparügyi Minisztérium

²⁰⁹Lásd a [6] 155. sz. jkv. [65], a [8] 157. sz. jkv. 52–53., a [10] 159. sz. jkv. 22. és 24., a [11] 160. sz. jkv. 15., a [16] 165. sz. jkv. 82., a [17] 166. sz. jkv. [66], a [22] 171. sz. jkv. 16., a [24] 173. sz. jkv. [73], a [28] 177. sz. jkv. [30], [31] napirendi pontját.

²¹⁰Lásd a [15] 164. sz. jkv. 89. és a [16] 165. sz. jkv. 52. napirendi pontját.

²¹¹Lásd a [10] 159. sz. jkv. 21. és a [20] 169. sz. jkv. 23. napirendi pontját.

²¹²Lásd az [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontját és c)–d) mellékletét, valamint a [15] 164. sz. jkv. 55. napirendi pontját és e) mellékletét.

²¹³NF mt. jkv. 1946, [11] 94. jkv. 71. napirendi pont.

²¹⁴Lásd az [1] 150. sz. jkv. [47] napirendi pontját.

²¹⁵Lásd az [1] 150. sz. jkv. [48], a [2] 22. sz. jkv. [98] napirendi pontját, és jegyzetét.

a tulajdonképpeni feladatát jelentő irányító, felügyelő, ellenőrző és jogalkotó tevékenységre több figyelmet fordíthasson.²¹⁶

Az iparügyi miniszter kérte elrendelni a kartell-megállapodások és határozatok újbóli bemutatását, hogy a rábízott kormányhatósági ellenőrzést elláthassa. A bemutatás elmulasztása esetén a megállapodás hatálytalanításának kimondását javasolta és a bemutatás elmulasztásában vétkes vállalt-hoz állami ellenőr, illetve vállalatvezető kirendelését helyezte kilátásba.²¹⁷

Létrehozta a tárca a háború utáni gazdasági helyzetben sokak számára megélhetést biztosító háziipar támogatására az Országos Háziipari Tanácsot.²¹⁸

Kezdeményezte a tárca az egyes vállaltokhoz a dolgozók szociális ellátását szolgáló rendeletek végrehajtását segítő üzemi gondozók kinevezését.²¹⁹ A terv végrehajtásáról nincsenek ismereteink.

Bizottságot küldött ki a háború által érintett ipari szabadalmi jogok helyreállításával kapcsolatos kérdések egyezmény útján való rendezése céljából a Nemzetközi Iparjogvédelmi Unió neuchateli konferenciájára.²²⁰

Bán Antal iparügyi miniszter – hatáskörén túllépve – az ugyancsak szociáldemokrata kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, illetve a külügyminiszter közbejöttének kikapcsolásával külkereskedelmi tárgyalást folytatott Belgrádban, ami az említett tárcák közötti hatásköri vitákat vont maga után.

A jugoszláv–magyar egyezmény egyébként létrehozott egy jugoszláv–magyar vegyes-bizottságot, amely lerakta egy ötéves kereskedelmi együttműködésnek az alapját. E megállapodás folytatásaként került sor a jugoszláv–magyar alumíniumipari szerződés megkötésére.²²¹

Más vonatkozásban is részt vett az iparügyi tárca a nemzetközi gazdasági kapcsolatok létesítésében. Így az iparügyi államtitkár – a külügyminiszterrel, illetve a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel ugyancsak hatásköri ellentmondásba keveredve – árucere-forgalmi megállapodásról folytatott tárgyalásokat Svájcban.²²²

A hasonló hatásköri viták elkerülése érdekében egy 10 millió dolláros amerikai pamut-árúkölsön tárgyalásával kapcsolatban a GF – az iparügyi tárca vezetésével – több minisztérium képviselőiből összeállított nyolctagú delegáció kiküldését javasolta New Yorkba.²²³

²¹⁶ Lásd a [2] 151. sz. jkv. [52] és [56] napirendi pontját, jegyzetét és d) mellékletét.

²¹⁷ Lásd a [8] 157. sz. jkv. 33. napirendi pontját.

²¹⁸ Lásd a [15] 164. sz. jkv. 54. napirendi pontját.

²¹⁹ Lásd a [20] 169. sz. jkv. 65. napirendi pontját.

²²⁰ Lásd a [9] 158. sz. jkv. 20. napirendi pont.

²²¹ Lásd a [18] 167. sz. jkv. 2., a [24] 173. sz. jkv. [53], a [26] 175. sz. jkv. 34. napirendi pontját és b)–c) mellékletét, továbbá a [28] 177. sz. jkv. [12] napirendi pontját.

²²² Lásd a [6] 155. sz. jkv. [48] napirendi pontját.

²²³ Lásd a [11] 160. sz. jkv. [42], és a [12] 161. sz. jkv. 94. napirendi pontját.

Később a Földművelésügyi Minisztérium feladatkörébe is beavatkozva élelmiszerek kiviteléről kezdett tárgyalásokat az iparügyi tárca egy Budapesten tartózkodó angol delegációval.²²⁴

Hasonló hatásköri viták merültek fel az Alkaloida Vegyészeti Gyár igazgatójának a kinevezése kapcsán, mivel ez ügyben a földművelésügyi és a népjóléti miniszter is illetékesnek tartotta magát. Végül azzal odázódott el a kérdés, hogy az iparügyi miniszter nem igazgatót, csak ellenőrt rendelt ki a gyárhoz.²²⁵

A Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium területén, belkereskedelmi vonalon még ekkor is mintegy 200 000 kereskedő iparigazolványának az elmaradt felülvizsgálata jelentett bizonyos szervezeti változást. A feladat ellátására a miniszter nyolc munkacsoportot szervezett a tárca belkereskedelmi és közigazgatási főosztályának felügyelete alatt.²²⁶

Szabályozta a tárca az áruhitel-közvetítő irodák tevékenységét. Előírta, hogy ezt a korábban szabad ipart a továbbiakban csak a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter által kiadott iparendély alapján lehessen folytatni, azaz ilyen irodát működtetni.²²⁷

A minisztérium – a kereskedelemben érdekelt szervezetek képviselőinek részvételét is biztosítva – Árumintavásári és Kiállítási Tanácsot, valamint Árumintavásári és Kiállítási Központot szervezett.²²⁸

Jelentős szerepe volt a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek a pártvitákat és minisztériumok közötti ellentéteket felszínre hozó szövetkezeti törvény, egyben az Országos Szövetkezeti Központ létrehozásában. A szövetkezeti törvényt 1947: XI. tc-ként fogadta el a Nemzetgyűlés. A Magyar Országos Szövetkezeti Központ létesítésével kapcsolatos személyi és egyéb kérdésekről külön rendelet intézkedett.²²⁹

A tárca a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóságnál külön külkereskedelmi lefoglalási szervezetet állított fel és tekintettel az Árkiegyenlítő Alap kezelésével kapcsolatos feladatok ellátására, jelentősen növelte az igazgatóság létszámát.²³⁰

Az adott időszakban tizenöt országgal folytak kereskedelmi tárgyalások, és létesültek árucserre-forgalmi megegyezések. A kapcsolatok építése során az egyes tárcákkal – mint fentebb is említettük – sorozatosan keletkeztek

²²⁴ Lásd a [28] 177. sz. jkv. [14] napirendi pontját.

²²⁵ Lásd a [9] 158. sz. jkv. 19., a [16] 165. sz. jkv. 47., a [17] 166. sz. jkv. 30. napirendi pontját.

²²⁶ Lásd a [7] 156. sz. jkv. 41., a [9] 158. sz. jkv. 27., a [12] 161. sz. jkv. 11. és a [17] 166. sz. jkv. [58] napirendi pontját.

²²⁷ Lásd a [17] 166. sz. jkv. [61] napirendi pontját.

²²⁸ Lásd a [22] 171. sz. jkv. 121., a [27] 176. sz. jkv. 43., és a [28] 177. sz. jkv. [29] napirendi pontját.

²²⁹ Lásd a [13] 162. sz. jkv.-ben Rónai Sándor felszólalását és az ehhez fűzött 25. sz. jegyzetet, a [17] 166. sz. jkv. [60], és a [18] 167. sz. jkv. 25. napirendi pontját, valamint jegyzeteiket, továbbá DL MT. JKV., [5] 185. sz. jkv. 84. napirendi pontját.

²³⁰ Lásd a [12] 161. sz. jkv. 13–14. napirendi pontjait.

hatásköri összeütközések. A Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium a konfliktusok kiküszöbölésére törekedve, a külkereskedelem irányítását teljes egészében a saját hatáskörébe kívánta vonni. Javaslatot készített a tárca ezen feladatkörének a pontos meghatározására. A javaslat minisztertanácsi megtárgyalására azonban nem kerülhetett sor, ez mégis előrevetített egy koncepciót, amely csak két és fél év múlva, 1949 júniusában, a kormány akkori átszervezése során, a Külkereskedelmi Minisztérium létrehozásával valósult meg.²³¹

*

Nagy Ferenc második kormányának idején összesen tizenegy törvényjavaslat került a minisztertanács elé. Közülük a legfontosabb a képviselői összeférhetetlenségről szóló 1946: XXVI. tc., a földreform befejezéséről rendelkező 1947: V. tc., a külföldön tartózkodó egyes személyek magyar állampolgárságtól való megfosztásáról szóló 1947: X. tc., a szövetkezetekről szóló 1947: XI. tc., az 1946/47. évi költségvetésről szóló 1947: XIV. tc. és a levéltárakról szóló 1947: XXI. tc. volt.

Ugyanezen időszak alatt a jegyzőkönyvekben jórészt tárgyalt mintegy 150 kormányrendelet kiadására került sor. (Közülük egyesek előkészítése még 1946. november 22. előtt történt, másrészt több, még 1947. május 31-e előtt tárgyalt rendelet már a Dinnyés-kormány idején jelent meg a Magyar Közlönyben.)

A kormány működésének ellentmondásai

Nagy Ferenc második és harmadik kormányának időszakában egyre élesebben kiütköztek a szovjet kormány által megkívánt koalíciós vezetés ellentmondásai. Az állam ügyeinek intézése, a kormányzat és az igazgatás több tekintetben eltért a jogszabályokban rögzített normáktól és a polgári demokráciákban követett gyakorlattól.

A leglényegesebb eltérés az volt, hogy a nemzet egészét, a lakosság alkotmányos jogait a személyi szabadságot, a magántulajdon sérthetlenségét érintő intézkedések a baloldal magatartása folytán – feltehetőleg a Kisgazdapárt parlamenti többségének a kikapcsolása céljából – gyakran nem kerültek a nemzet akaratának képviselőjére illetékes Nemzetgyűlés elé. A többi párt előtt nem mindig ismert kommunista párti közreműködés révén a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke, azaz a szovjet vezetés gyakran az illetékes magyar fórumok előzetes ismerete nélkül szerzett tudomást nagy fontosságú kérdésekről és nyilvánított – a magyar politikai vezetők számára kötelezően figyelembeveendő – véleményt ezek eldöntéséről. Hozzáértőként e gyakorlathoz, hogy a Kommunista Párt vezetői, elsősorban Rákosi Mátyás rendszeresen tájékoztatta a szovjet vezetőket a magyar kormányza-

²³¹ Lásd a [15] 164. sz. jkv. 91. napirendi pontját és jegyzetét.

ti kérdésekről, kért és kapott szempontokat, utasításokat ezek kezeléséhez.²³²

Rendszeressé vált az is, hogy a politikai kérdésekben a Baloldali Blokk által kialakított kötelezőnek számító állásponthez, elváráshoz kényszerült igazodni nemcsak a Kisgazdapárt, de maga a kormányzat is.

Külön fontosságuk volt a pártközi értekezleteknek, amelyek már szinte kötelező határozatokat hoztak a kormány soron lévő feladatairól.

Mindezekon túl a Gazdasági Főtanács – gyakran nem csak gazdasági ügyekben nyilvánított véleményt, sőt hozott intézkedéseket a kormány megbízása alapján – vagy gyakran anélkül is.²³³

A koalíciós kormányzás jellegzetessége volt az, hogy az egyes pártok a minisztériumokat, szakterületeket kizárólagos birtokukba vették. Így a minisztériumok nem annyira a kormány politikáját szolgálták, hanem inkább a tárcát kezében tartó párt érdekeit.²³⁴ Hozzájárult ehhez az a körülmény, hogy 1945 után nem dolgozták ki a köztisztviselők szolgálati pragmatikáját (jórészt a Horthy-korszak – baloldal által gyakran bírált – hagyományai éltek tovább), így a tisztviselők több esetben nem a hivatali előjáróik, hanem a politikai felettesek elvárásai vagy utasításai szerint jártak el.

Megfigyelhető a minisztertanács szerepének fokozott korlátozására irányuló tendencia is. A korábbi időszakhoz képest egyre kevesebb ügyben folytattak beható vitákat az előterjesztések felett. Fontos kérdéseket gyakran levettek a napirendről s a kormány ülésén nem is tértek vissza ezekre, vagy esetleg csak a megváltozott összetételű későbbi kormány idején. Megemlítést érdemel, hogy a Szovjetuniót érintő és érdeklő ügyekben a minisztertanácsi előterjesztéseket, javaslatokat gyakran átdolgoztatták, enyhítették – egyben természetesen a magyar érdekek képviseletét is részben feladva –, hogy a nyers tények ismertetése ne sértse a moszkvai vezetők önértékét, érzékenységet.

A minisztertanácsi üléseken a nagyfontosságú kérdések beható elemzése helyett egyre több olyan tárgy került napirendre, amelyeknek csak a miniszterek tájékoztatása szempontjából volt bizonyos jelentőségük. A minisztertanácsi ülések – a jegyzőkönyvekből kitűnően – így tartalmilag fokozatosan kiüresedtek. Feltehetőleg e gyakorlat következtében a jegyzőkönyvek egyre felületesebbek, rosszul fogalmazottak, pongyolább jellegűvé váltak.

Ismételten felmerült, hogy egy-egy kérdés törvényhozási úton történő rendezése helyett csak rendelet kiadására kerüljön sor – többnyire úgy, hogy ne az adott kérdést, csak egyes részeit szabályozzák. Így lehetőség nyílt arra, hogy a politikai viszonyok változásának megfelelően kiegészítő rendelkezésekkel alapjaiban módosítsák a rendelkezés lényegét.

²³² MOSZKVNÁK JELENTJÜK, 159–215. és MAGYAR–SZOVJET KAPCSOLATOK 1944–1948.

²³³ A Gazdasági Főtanácsról lásd: TZ mt. jkv., Bevezetés 41–47. p.

²³⁴ Lásd többek közt a [23] 172. sz. jkv. 61. napirendi pontját, elsősorban Balogh államtitkár ismételt felszólalását.

Mindezeken túl a koalíciós rendszer jellegzetessége volt, hogy kormányon kívüli ellenzéke tulajdonképpen nem volt, így a politikai versengés a kormányon belül játszódott le. Ez egyrészt legyöngítette a demokratikus fejlődést, a feladatok különböző szempontok szerinti megközelítésének, megvitatásának lehetőségét. Az óhatatlanul többféle helyzetmegítélés viszont elengedhetetlenül a koalíció szétesése felé vezetett. Más megközelítésben a kormány magába foglalta saját ellenzékét. Ennek abszurditását mutatta a Baloldali Blokk létrehozása, ami a munkáspártok részéről szinte szükségszerű, de legalább olyan mértékben káros is volt, mivel a baloldalt fokozatosan, egyre élesebben szembeállította a választásokon többséget kapott Kisgazdapárttal, így a pártok közötti hatalmi harcot, s nem a koalíció által vállalt közös nagy feladatok megoldását segítette. A Kommunista Párt, a Baloldali Blokk irányítója valójában a hatalmi monopóliumért, az ország bolsevizálásáért, a szovjet igények maradéktalan érvényesítéséért harcolt. E cél érdekében tulajdonképpen kezdettől, de 1946 végétől egyre szembeszökőbben minden eszközt, legálisat és illegálisat egyaránt igénybe vett.

A baloldal, a politikusok, köztisztviselők közül, de még a kormányon kívül is horthystának, fasisztának bélyegzett bárkit, aki a Kommunista Párt véleményével, magatartásával nem értett egyet. Ennek ellenére a magyar társadalom erős nemzeti érzésére tekintettel – jórészt propaganda céljából – maga Rákosi is tett tiltakozó nyilatkozatokat a nemzetet sértő eseményekkel kapcsolatban,²³⁵ Révai Józsefnek pedig külön pártmegbízatása lehetett a szabadságharcos hagyományok németellenes irányzatának ápolását illetően. Hasonló türelmetlenséggel lépett fel a Kommunista Párt a hatalmas világszervezettel rendelkező, s jelentős ellenfélként kezelt katolicizmus, a katolikus keresztény egyház és hívők ellen.

Ezen túlmenően is a baloldallal nem rokonszenvező politikusok, személyek ellen minden eszközzel felléptek.²³⁶ megrágalmazták őket, bírósági eljárást provokáltak ellenük.²³⁷ A Kommunista Párt fontos politikai eszközeivé váltak a tömegdemonstrációk, amelyeket a követeléseik szerinti intézkedések kieroszakolása érdekében, illetve az általuk nem kívánatosnak talált események ellen céltudatosan úgy szerveztek, mintha azok a munkások spontán megnyilvánulásai volnának.²³⁸

*

„Saját korunk és viszonyaink leírásánál ugyanazon nehézségekbe ütközünk, mint a történetírás, melynek elmúlt korok *minden* eseményét kellene felismernie, s ehelyett csak vonalakat húz az áttekinthetetlen múlt halott anyá-

²³⁵ Lásd pl. e kötet [1] 150. sz. jkv. [34] napirendi pontját.

²³⁶ Lásd e kötet [1] 150. sz. jkv. 1. napirendi pontját és a) mellékletét, az [5] 154. sz. jkv. 1., a [9] 158. sz. jkv. 29., a [11] 160. sz. jkv. [32] 31. és a [25] 174. sz. jkv. 3. napirendi pontját.

²³⁷ Lásd e kötet [13] 162. sz. jkv.–t.

²³⁸ Lásd a jelen kötet [3] 152. sz. jkv. [10] napirendi pontját és b–c) mellékletét.

Bevezetés

ga fölé, melynek gazdagságát képtelen reprodukálni. Hogy a vonalakat elfogadjuk-e, mint egy komplikált múlt reprezentációt, ez megrajzolójuk módszerétől, őszinteségétől függ” – írta Szekfű Gyula mintegy saját korrajzát is mentegetve Forradalom után című munkájában.²³⁹ Ilyen vonalnak tekintjük mi is a jelen kötetben közölt minisztertanácsi jegyzőkönyvek nem mindig teljesen szabatos, jól értelmezhető feljegyzéseit – és jórészt e feljegyzésekre épített fenti Bevezetésünket.

²³⁹ SZEKFŰ, 1947, 181.

Tájékoztató a jegyzőkönyvekről és a kötetről

A Magyar Országos Levéltár az 1944. december 23. utáni időben keletkezett minisztertanácsi jegyzőkönyveket a XIX-A-83-a jelzetű fondban őrzi.

A jegyzőkönyvek géppel írt eredeti tisztázatok. Hiteles iratok, ezt egyrészt a jegyzőkönyveket felvevő adminisztratív államtitkárnak, másrészt – az esetek jelentős részében – a miniszterelnöknek a jegyzőkönyv végére vezetett sajátkezű aláírása, harmadrészt a minisztereknek s államtitkároknak a jegyzőkönyv első oldalán található jelenléti ívén – nevük említésénél – szereplő ugyancsak sajátkezű aláírása igazolja.

Az 1944. december 23-a utáni üléseket eggyel kezdve folyamatosan számozták.

A minisztertanács elé került ügyeket az egyes tárcák készítették elő. A miniszterek – hogy alkalmat adjanak egymásnak az előzetes véleményformálásra – írásos előterjesztéseiket kölcsönösen megküldték egymásnak. A Miniszterelnökség megküldte az előterjesztéseket a pártoknak is az előzetes tájékozódás és véleményformálás céljából. A fontosabb ügyekben a vezetők pártközi értekezleteken egyeztették álláspontjaikat. A Miniszterelnökségen – amelynek feladata volt többek között az ülések előkészítése és a minisztertanács adminisztrációjának vezetése – az előterjesztéseket, tárcánként külön-külön borítólapokba téve a jegyzőkönyv mellett helyezték el.

Az üléseken a miniszterelnök elnökölt, távollétében, megbízása alapján az egyik miniszterelnökhelyettes-államminiszter látta el a feladatot. A jelen nem lévő minisztert az adott tárca politikai államtitkára helyettesítette. Gyakran részt vettek az üléseken – valamely őket közvetlenül érintő kérdés tárgyalásakor – az egyes kormánybiztosok. A minisztertanácsi ülésen a miniszterelnök – vagy távolléte esetén a helyettese – által meghatározott sorrendben, tárcánként csoportosítottan ismertették a miniszterek az előterjesztéseiket. Az előterjesztést és a miniszterek illetve államtitkárok ehhez fűzött észrevételeit, javaslatait, valamint a kialakult álláspontot határozat formájában a jegyzőkönyvben rögzítették. Egyes kérdések tárgyalása több ülésen át folytatódott. Hetente általában két ülést tartottak, az egyiket politikai, átfogó kérdéseket, a másik ülésen gyakorlati, adminisztratív jellegű ügyeket tárgyaltak.

A gazdasági kérdéseket részletes megvizsgálásra kiadták a Gazdasági Főtanácsnak, amelynek elnöke a miniszterelnök volt, bár rendszeresen a pénzügyminiszter helyettesítette. Ennek tárgyalásain az érintett miniszterek vagy képviselőik is részt vettek – s így tulajdonképpen a Gazdasági Főtanács üléseiről felvett jegyzőkönyvek szervesen kiegészítik a minisztertanácsi ülések jegyzőkönyveit.

*

A jelen kötet Nagy Ferenc kormányának az 1946. november 22-e és 1947. május 31-e között tartott, 150-től 180-ig sorszámozott harmincegy minisztertanácsi üléséről felvett jegyzőkönyvét tartalmazza. Minden egyes jegyzőkönyv teljes – kihagyások nélküli – szöveggel, az egykorúlag kapott számozásnak megfelelő sorrendben szerepel a kötetben. Az egyszerűbb tájékozódás céljából azonban a jegyzőkönyvek a jelen kötetben elfoglalt helyük jelölésére szolgáló, eggyel kezdődő – szögletes zárójelbe tett – sorszámot is kaptak. Ez azt jelenti például, hogy a jegyzőkönyvek teljes sorozatában az 1946. november 22-ei 150. számú jegyzőkönyv – amely a jelen kötet első önálló dokumentuma – az [1] 150. sorszámmal szerepel. A sorszám alatt – az eredeti formának megfelelően – minden jegyzőkönyv esetében az ülés kelte, a jelenlévők felsorolása található. Ezt követik a jegyzőkönyvenként előlről kezdődő sorszámmal ellátott napirendi pontok ismertetései. Meg kell jegyezni, hogy a napirendi pontok számozását egykorúlag több helyen elvették; ilyen esetben, a hibás számozást is meghagyva, szögletes zárójelbe tett számokkal tettük folyamatossá a sorszámozást, a hivatkozások, utalások minden esetben ez utóbbiakra vonatkoznak. A napirendi pontok ismertetését követik az ezekhez kapcsolódó hozzászólások, majd nagyobb bekezdéssel írva a határozat. A jegyzőkönyv végén található a jegyzőkönyvvezető és a miniszterelnök aláírása.

A jegyzőkönyvekhez tartozó előterjesztésekről minden esetben tájékoztatást adunk. A legfontosabb napirendi pontokhoz tartozó előterjesztéseket az adott jegyzőkönyv mellékleteként általában teljes terjedelmükben közöljük akkor is, ha történetesen a jegyzőkönyv mellett nem található meg, de valamely más levéltári fondban sikerült felkutatnunk. A kevésbé fontos napirendi pontok előterjesztéseit – ha a kérdésről több információt nyújtanak, mint ami magában a jegyzőkönyvben olvasható, bőséges kivonat formájában jegyzetben közöljük. Megemlítjük jegyzetben az előterjesztés meglétét azonban akkor is, ha részletesebb információt nem tartalmaz.

A jegyzőkönyvnek a mellékleteit a jegyzőkönyv után, annak sorszámát az ábécé betűivel ellátva helyeztük el, utalva egyben arra, hogy az adott jegyzőkönyv melyik napirendi pontjához tartoznak, pl.: Az [1] 150. sz. jkv. a) melléklete a [10] napirendi ponthoz.

Az egyes dokumentumok (e szempontból önálló dokumentumnak véve a mellékleteket is) után szerkesztői záradék (legenda) található, amely a dokumentum egészére vonatkozó forráskritikai megjegyzéseket tartalmazza.

Nem adtuk meg azonban itt a jegyzőkönyvek és a mellettük található előterjesztések őrzési helyét, mivel ezek kivétel nélkül a MOL XIX-A-83 jelzet alatt találhatóak. Az előterjesztések, melléletek egy kisebb hányadát azonban más fondokban fellelt irat alapján közöltük, ilyenkor az eredeti őrzési helyet természetesen feltüntettük. A szerkesztői tájékoztatóban adtunk ismertetést az irat jellegéről, előállításának módjáról, eredetiségéről, a rajta található, az irat egészére vonatkozó megjegyzésekről, aláírásokról, a hitelesítésről, az esetleges pecsétlenyomatról; ugyancsak itt szoltunk az irathoz tartozó melléletekről, az egykorú napirendi jegyzékekről.

A szerkesztői záradék után található az adott iratban tárgyalt kérdésre vonatkozó egykorú ügyintézési, esetleg történeti vagy bibliográfiai tájékoztatás (a kommentár). Jegyzőkönyv esetében ilyen jellegű tájékoztatásra csak akkor került sor, ha az egész jegyzőkönyv egyetlen napirendi ponttal foglalkozott, gyakrabban volt alkalom erre az egyes melléletek esetében.

Mind a jegyzőkönyvek egyes napirendi pontjaihoz, mind pedig a melléletek egyes részeihez fűzött szöveggkritikai megjegyzéseket vagy tárgyi magyarázatokat lapalji jegyzetekben adtuk meg, ezeket jegyzőkönyvenként előlről kezdődő sorszámokkal láttuk el.

A szerkesztésnél a szövegű közléshez ragaszkodtunk. Ettől csak annyiban tértünk el, hogy az esetleges elírásokat – amennyiben efelől teljesen bizonyosak voltunk – korrigáltuk; más esetben szögletes zárójelbe helyeztük a tőlünk származó szövegkiegészítést. Változatlanul hagytuk az esetleg csak a mondat teljes átírásával javítható szövegezési hibákat, ilyen esetben [sic!] jelölést alkalmaztunk.

A kötet bevezető tanulmánya a minisztertanács működésének körülményeiről, feladatairól, eredményeiről, korlátairól, valamint a kormány összetételéről, a vezető tisztviselőkről szól.

A kötet használatát az ülések napirendi pontjainak jegyzékével, továbbá mutatókkal igyekeztünk megkönnyíteni. A napirendi jegyzékben ezúttal – figyelemmel a Minisztertanács jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei 1944. december 23.–1947. május 31. című segédlet részletes tájékoztatására – terjedelmi okokból a személyi, kinevezési, rehabilitálási stb. előterjesztések egyenkénti felsorolását elhagytuk, és ezekre csak összefoglaló címmel (pl. személyi ügyek) utaltunk. A napirendi jegyzékhez kapcsolódva külön kimutatás hívja fel a figyelmet az egyes jegyzőkönyvek melléleteiként közölt iratokra. A tárgymutató a napirendi pontok címeiben található tárgyi elemekről az igazgatási ágazatoknak nagyjából megfelelő alfabetikus csoportosítás szerint ad tájékoztatást, feltüntetve a megfelelő jegyzőkönyvnek a kötetben belüli sorszámát, valamint a napirendi pont számát. A földrajzi mutató és a személynévmutató ugyancsak alfabetikus rendben ad tájékoztatást a kötetben előforduló nevekről, utalva a megfelelő oldalszámra. A személynévmutatóban vastagított oldalszámmal utaltunk arra a helyre, ahol az adott személyről részletesebb adatok találhatóak.

Táblázat nyújt áttekintést az egyes ülések résztvevőiről, külön csoportban

felsorolva a minisztereket, majd az államtitkárokat, végül a meghívott szakértőket. A kötetben előforduló rövidítések feloldásáról külön jegyzék ad tájékoztatást. Hasonló módon külön jegyzékben adtuk meg a felhasznált levéltári jelzetek, illetve szakirodalmi munkák, rövidített címének feloldását.

Ez utóbbival kapcsolatban jelezzük, hogy nem csupán azokat a munkákat soroljuk fel, amelyekre a jegyzetekben tételesen hivatkoztunk, hanem mindazokat a műveket (pl. lexikonokat, kronológiákat, kézikönyveket), amelyeknek adatait külön hivatkozás nélkül felhasználtuk. Különösen vonatkozik ez a nagyszámú személyi ügyre, amelyek esetében – mintegy jelezve azt, hogy a minisztertanácsi jegyzőkönyvet tartalmazó sorozat szerves egységet képez – legtöbbször csak a korábbi kötetekben megjelent saját jegyzeteinkre utalunk, de természetesen annak tudatában, hogy az illető személyekre vonatkozó teljes körű információt a kutató az irodalomjegyzékben megadott kézikönyvekben fogja megtalálni. Részben hasonlóképpen jártunk el a tárgyi jegyzetknél is, amelyek csak a legszükségesebb esetekben utalnak arra, hogy az egyes szakirodalmi művekben az adott kérdésről további információk találhatók.

A kötetet a miniszterek arcképeivel és néhány irat fakszimiléjével egészítettük ki. A nagy terjedelemre való tekintettel, a kiadványt A) és B) félkötetre osztottuk. Az A) félkötet a Bevezetést, valamint az 1–18. sz. minisztertanácsi jegyzőkönyvet, a B) félkötet a 19–39. sz. jegyzőkönyvet és a mutatókat tartalmazza.

*

A jelen kötet a Nemzeti Kulturális Alap Levéltári Szakkollégiumának nagyvonalú támogatásával jöhetett létre, amiért ezúton is köszönetet mondunk.

Köszönetet mondunk továbbá az Országos Levéltár, a Politikatörténeti Intézet Levéltára és Könyvtára, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, a Független Kisgazdapárt Levéltára és a Magyar Nemzeti Múzeum Fényképtára által a kötet elkészítéséhez, a jegyzetanyag felkutatásához, összegyűjtéséhez a fényképek kiválasztásához nyújtott készséges segítségért.

Külön köszönjük Gecsényi Lajosnak, a Magyar Országos Levéltár főigazgatójának a megértő segítségét és Baráth Magdolnának, a kötet lektorának a tanácsait.

Megköszönjük Haász Rékának – a kötet tervezett harmadik szerkesztőjének – a névmutató elkészítéséhez nyújtott segítségét, továbbá Faludi Pálnénak, Jánossy Krisztinának és Nagyné Szűcs Zsuzsannának a szövegek leírása és szerkesztése terén végzett értékes munkáját. Végül köszönet illeti a kötet műszaki szerkesztőjét, Fodor Gábort körültekintő és gondos munkájáért.

Budapest, 2008. október 15.

Szűcs László G. Vass István

A MINISZTERTANÁCSI
ÜLÉSEK
JEGYZŐKÖNYVEI

A. kötet

[1] 150.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi november hó 22. napján délelőtt 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
B. Szabó István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Bárányos Károly dr. földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem-
és szövetkezetügyi miniszter
Dr. Keresztury Dezső vallás- és
közoktatásügyi miniszter
Dr. Ries István igazságügy-
miniszter
Bartha Albert honvédelmi
miniszter

Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre építés- és
közmunkaügyi miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi
miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Jócsik Lajos áttelepítési
kormánybiztos
Dr. Balogh István miniszter-
elnökségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] Miniszterelnök: megnyitja a minisztertanács ülését. Szeretettel köszönti a kormány új tagjait. Az új miniszterek nagyon nehéz helyzetben küszködő kormányban foglalnak helyt. Elsősorban köszönti Erőss János közellátásügyi minisztert és kívánja, hogy nehéz és felelősségteljes posztján, a magyar nép élelemmel és közszükségleti cikkel való ellátásában minél eredményesebben működjön. Köszönti Bognár József tájékoztatásügyi minisztert, kire az a feladat vár, hogy soha többet Magyarország el ne felejtessék, másrészt a magyar közvélemény a demokrácia fejlődéséről megfelelő tájékoztatást kapjon. Köszönti Bárányos Károly minisztert abból az alka-

lomból, hogy régi tárcáját otthagya elvállalta a magyar mezőgazdaság irányítását.¹

¹ A három miniszter kinevezése a Kisgazdapártnak a Kommunista Párttal szembeni átmeneti sikerét jelentette. Erről Ortutay Gyula, a Magyar Rádió és a MTI, illetve a Magyar Központi Híradó Rt. elnöke számára készített hírósszefoglaló a következőket rögzítette:

„November 20-án – a politikai élet egyik érdekesen zajló napján – a következők történtek. A délelőtti folyamán minden előzmény nélkül átszóltak a köztársasági elnökségről, hogy egy órára küldjön az MTI egy munkatársat, mert a három miniszter leteszi az esküt. Azt már tudtuk, hogy a három miniszter Bárányos, Eröss, és Bognár, mert Bognár végül mégis kötélnek állt.

Zalánál mentem át és mindenekelőtt a felmentési és kinevezési kéziratoakat kerestük. Ilyeneknek azonban nyoma sem volt. Megállapodtunk, hogy erről nem is adunk közlést, hanem egyszerűen csak az eskütételről adunk kommunikét. Az egésznek azonban egy kicsit puccs-íze volt.

Elmúlt egy óra, majd fél kettő, sőt két óra is, a miniszterek azonban nem jöttek. Két óra után kijött Jékely kabátban–kalapban azzal, hogy nyugodtan menjünk el, ő is elmegy, mert lehet, hogy talán csak másfél óra múlva lesz eskü. Visszamentem az MTI-be és onnan többször érdeklődtem, végre azt válaszolták, hogy három óraker lesz az eskütétel. Megint vártunk de csak pár perccel hét után jelent meg a miniszterelnök és a három új miniszter és történt meg az eskütétel. Az előzményekről a következőket sikerült megtudni:

Az oroszok, a kommunisták kezdeményezésére, az utolsó pillanatban vétőt emeltek. Erre Nagy Ferencnél tanácskozások kezdődtek, amelyeknek során a kommunisták különböző követelésekkel álltak elő. Nagy Ferenc délután Tildynek telefonon bejelentette lemondását. Ezután került sor a Szviridovnál való megbeszélésre, amelynek az lett a vége, hogy mégis eljöttek esküt tenni. Értesülésem szerint, Nagy Ferenc határtalanul fel volt háborodva és kijelentette, hogy ezentúl vagy másképp mennek a dolgok, vagy nem vállalja a miniszterelnökséget.

Az eset előzménye – mint később kiderült – az volt, hogy a szovjet forradalom évfordulóján rendezett operaházi előadáson Nagy Ferenc felkereste Szviridovot a páholyban és akkor Szviridov szóbeli hozzájárulását adta Bárányos és Eröss kinevezéséhez. Szerdán, az eskütétel napján, a három úr háromnegyed egy óraker ott volt feketében, útra készen Nagy Ferencnél és már indulni akartak, amikor megjelent egy orosz őrnagy és közölte, hogy a SZEB nem járul hozzá Bárányos kinevezéséhez. Hosszas tárgyalás következett az oroszokkal, amelyek vége az lett, hogy Nagy Ferenc írásban közölte a SZEB-bel, hogy amennyiben este hétig nem lesz kezében az engedély, másnap összehívja a minisztertanácsot, és visszavonhatatlanul bejelenti a kormány lemondását. Szviridov haladékat kért azzal, hogy érintkezésbe kell lépnie Vorosilovval. Hét óra előtt tíz perccel azután közölte, hogy sikerült beszélnie Moszkvával és Vorosilov hozzájárulása alapján a SZEB megadja a hozzájárulást a kinevezésekhez. A dolognak egyik ára volt azonban az, hogy Dobi megmarad a földművelésügyben – mint államtitkár.” (MOL–XIX–I–1–v. Ortutay Gyulának a Kisgazdapárttal kapcsolatos iratai, szám nélkül. 41. doboz.)

Az idézett kézirat teljes szövegét Szűcs László közölte az Archívnet 2005. februári számában. – Lásd még: NAGY F, 1990, 1. kötet. 367–371.

A Bárányos Károllyal kapcsolatos szovjet tiltakozás – feltehetőleg nem egyetlen – jellemző mozzanata volt, hogy Sabalin vezérőrnagy, a Szovjetunió Magyarországi Szállítások Hivatalának főnöke november 14-én, a jótételteli gabonaszállítások hiányairól Nagy Ferenc miniszterelnököt intézett levelében – nem véve figyelembe a rossz gabonatermést – szinte rágalmozón úgy fogalmazott, hogy „véleményünk szerint Bárányos Károly úr szántsándékkal elhúzza a Szovjetunió számára teljesítendő gabonaszállításokat.” (MOL XIX–A–1–e–1946–VIII–2588., 37–39.)

Az új miniszterek kinevezésével kapcsolatos kommunista párti magatartásra jellemző, hogy Rákosi Mátyás – miután többször is megsértették a kormány elnökének alkotmányos jogait – még az adott minisztertanács ülés napján, a koalíciós kormányzás és a demokrácia védelmét hangsúlyozva külön levélben is kifogást emelt Nagy Ferenc eljárása ellen. Lásd e jegyzőkönyv a) mellékletét. A Kommunista Párt széleskörű tiltakozó akciót is indított Bárányos Károly és Eröss János kinevezése ellen, és egyben Keresztury Dezső leváltása érdekében. Lásd többek

[2] 1.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége az elmúlt év karácsonyán akciót szervezett és karácsonyi ajándékokat osztott szét menhelyek, árvaházak, hadifoglyok, sokgyermekes anyák gyermekei stb. között. Ez évben ismét célul tűzte ki karácsony alkalmából akció szervezését, amelynek során 100 000 magyar gyermek felruházását tervezi. Felkérték őt, hogy ehhez a munkájukhoz a kormány erkölcsi támogatását kérje ki. A maga részéről ezt kilátásba helyezte.²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a pénzügyminiszter napirend előtt kíván felszólalni.

[3] 2.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az előbbi Gazdasági Főtanács ülésén elhangzottak alapján bejelenti a következőket. A Főváros folyó hó 27-i közgyűlésén javaslatot fog tárgyalni a fővárosi alkalmazottak státuszrendezésével kapcsolatban, átlagban 70 forintra tehető fizetésemelés iránt. Ez kb. 1 millió forintos többlet. Ha ez a fizetésemelés a Fővárosnál keresztülmegy, akkor nem volna elkerülhető a közalkalmazottaknak a fizetésemelése sem. Az államtartásban ez azonban 18 millió forint kiadást jelentene. Az a szempont alakult ki a Gazdasági Főtanács ülésén, hogy a Főváros polgármesterét felkérjük ezen fizetési emelés tárgyalásának levételére és tekintettel arra, hogy december hónapban amúgy is egy 10–15 százalékos karácsonyi segély kiutalását vették tervbe, január 1-jéig a fizetésemeléseket halassza el. Feltétlenül szükséges az, hogy mind a Fővárosnál, mind az államnál egyforma mértékben történjék meg a fizetésrendezés. Az államnak azonban erre nincs fedezete. Előterjeszti azon korábbi javaslatát, hogy a házadó-részesedés, illetményadó-részesedés, jövedelmi adó, forgalmi adó-részesedés leszállítható s akkor kiegyenlítődik az a különbség, amely nélkül ez keresztülvihető nem volna. Igen nagy különbség van a Főváros és az állam büdzséje között. A Főváros kiadásai aránytalanul kevesebbek, nincsenek jóvátételi kiadások, és ellátási költségek sem merülnek fel. Ha összehasonlítja a Fő-

között Dombegyház baloldali szervezeteinek Nagy Ferenchez 1946 decemberében intézett memorandumát. (MOL XIX-A-1-e IX. dosszié, 1946-2975.)

² A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége 1946. évi karácsonyi segélyakcióját a kormány eredetileg csak erkölcsileg tervezte támogatni. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIX-23 635), végül azonban az 1946. december 20-áig jogerős ítélettel elkobzott külföldi fizetési eszközök, külföldi értékpapír és arany hivatalos árfolyamon számított forint-ellenértékéből 10 000,- Ft-ot ítelt meg erre a célra. 24 450/1946. ME sz. r., MK december 17., 288. sz.

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége 20 000 élelmiszer és 20 000 ruhanemű csomagot osztott szét, 324 vidéki szervezete részére is küldött szétosztandó ajándékokat. A kerületi és vidéki csoportok további 60 000 csomagot adtak át a rászorulóknak. (PIL 274. f. 19. cs. 7. ő. e., 31., illetve 14. ő. e., 80-82.)

város jelenlegi kiadásait az 1938-as évével, akkor azt tapasztalja, hogy az akkori kiadásokhoz viszonyítva 1 pengő 1,40 forintnak, most pedig egy pengő 1,70 forintnak felel meg. Megoldható lenne a fizetésemelés a fővárosi alkalmazottak részére egy pótlékkal s a vidékieknél így bizonyos megtakarítást jelentene.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³

[4] 3.

[Jócsik] Áttelepítési kormánybiztos: a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi és a következő minisztertanács tárgysorozatára kéri felvenni.⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[5] 4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét, [a] létszámában történt üresedések terhére [az] 5000/1946. ME. sz. rendelet alapján elbocsátott Greifenstein Henrik portás, Rajkovich Tivadar és Kotosán Viktor gépkocsivezetőknek a tényleges szolgálatba való visszahelyezése tárgyában.

[Rajk] Belügyminiszter: azokat, akiket az 5000/1946. ME. sz. rendelet alap-

³ A GF ugyanezen a napon, a minisztertanács előtt, tartott ülésén nem helyeselte, hogy Budapest székesfőváros polgármestere a belügyminiszter és a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása nélkül a székesfővárosi alkalmazottak státuszrendezésére olyan javaslatot terjesszen a közgyűlés elé, amely az alacsonyabb fizetési osztályokba tartozó alkalmazottak illetményét az állami alkalmazottakénál magasabb összegben állapítaná meg. Felkérte a pénzügyminisztert, hogy ezt Budapest székesfőváros polgármesterének hozza tudomására és hasson oda, hogy a megállapítandó karácsonyi segélyre (lásd a jelen kötetben a [2] 151. sz. jkv. 1. napirendi pontját) való tekintettel is az előterjesztést a közgyűlés ne tárgyalja. A pénzügyminiszter ennek megfelelő eljárásra kérte Kővágó Józsefet, Budapest polgármesterét. A miniszterelnök és a miniszterelnök-helyettesek közölték, hogy a pártjaik székesfővárosi tagozatára ugyanilyen értelemben fognak hatni. (MOL–XIX–A–10. Stab. XX. 1946. november 22., 1. pont, illetve MOL XIX–A–1–e–IX. dosszié, 49–50.). Lásd még a jelen kötet [10] 159. sz. jkv. 37. és a [20] 169. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

Kővágó József (1913–1996) gépészmérnök volt. Részt vett az ellenállási mozgalomban, amiért 1944-ben letartóztatták, és elítélték. 1945-ben a Kisgazdapárt tagja és nemzetgyűlési képviselő, majd Budapest alpolgármestere lett. 1946-tól 1947-ig Budapest polgármestere volt. 1956-ban külföldre távozott.

⁴ Jócsik Lajosról lásd NF Mt. jkv. 1946, Bevezetésének 32. jegyzetét.

A kormánybiztos 6349/1946. sz. előterjesztésében a Csehszlovákiába áttelepülő magyar közszolgálatban álló egyének szolgálati viszonyának szabályozását, s a Csehszlovákiából Magyarországra áttelepülő és Csehszlovákia szolgálatában állott közalkalmazottak nyugdíjviszonyainak rendezését vetette fel. Előzményéről lásd NF Mt. jkv. 1946, a [61] 144. sz. jkv. 3., és a [66] 149. sz. jkv. 4. napirendi pontját. A kérdést a jegyzőkönyvben jelzett következő alkalommal ([2] 151. sz. jkv. 3. napirendi pont) sem tárgyalták, csak a [3] 152. ülésen (5–7. napirendi pont) foglalkoztak érdemben a kérdéssel.

ján B–listáztak, azokat a rendes eljárás alapján kell felülvizsgálni. Nem jó, ha ez precedenst képezne a jövőre nézve.

Dr. Balogh István [államtitkár]: csak a megengedett létszám után eltávoztak alapján megüresedett helyre veszik ezeket vissza, és ezek a 2. bekezdés 3. pontja alapján lettek B–listázva.

[Rácz] Pénzügyminiszter: hozzájárul a javaslatához azzal, hogy az illetmények megállapítása tárgyában a pénzügyminiszter hozzájárulása kikérendő.

Minisztertanács az előterjesztéshez a pénzügyminiszter módosító javaslatával hozzájárult.⁵

[6] 5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát az állami üzemek rentabilitását vizsgáló bizottság tiszteletdíjának fedezésére 50 000 forint hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az állami üzemek rentabilitását vizsgáló bizottság tiszteletdíjának fedezésére ötvenezer forint hitelt engedélyezett.⁶

[7] 6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát dr. Láng János miniszteri osztályfőnökké, Timár László miniszteri tanácsossá leendő kinevezése tárgyában a Gazdasági Főtanács létszámába.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

⁵ Az 5000/1946. ME sz. r. (MK 1946. május 19., 113. sz.) a B–listázásokról, azaz a létszámcsökkentésekről intézkedett. A rendelet 2. §-ának 3. pontja arról szövegezt, hogy amennyiben valamely szerv létszáma nem csökkenne a demokratikus szellemű átalakulást nem szolgáló, vagy a kellően nem felkészült, illetve a nem szorgalmas dolgozók elbocsátásával a 1937/1938-as költségvetési évben alkalmazottak számának 90%-ára, ennek eléréséig végelbánás alá kell vonni azokat a közszolgálati alkalmazottakat is, akik a hivatali teendőik ellátása szempontjából nélkülözhetőknek minősülnek, mellőzni kell azonban azoknak az elbocsátását, akikre nézve ez – figyelemmel családi körülményeikre és anyagi elhelyezkedésükre – a többiekhez képest különösen súlyos hátrányt jelentene.

A 10 938. ME II. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a pénzügyminiszter a kinevezésekhez 113 264/1946. II. sz. alatt előzetesen már hozzájárult.

⁶ A GF 1946. október 10-én kelt határozatában kezdeményezte az állami üzemek gazdasági működésének és rentabilitásának vizsgálatát végző bizottságok kiküldését. Javasolta, hogy a bizottságok egy-egy tagját a pénzügyminiszter az illetékes szakminiszter, illetve a GF főtitkára küldje ki. A bizottságok tagjainak díjazására 50 000,- Ft előirányzat nélküli kiadás engedélyezését kérte. (MOL–XIX–A–10. Stab. XIII. 1946. október 10., 5. pont.) A GF 8600/1946. sz. alatt ennek a határozatnak megfelelően tett előterjesztést.

⁷ A szám nélküli előterjesztés szerint *Láng János* (1907–1978) közgazdász végzettséggel rendelkezett. 1935-től 1938-ig a Kisipari Kiviteli Intézet igazgatója, majd egy piackutató vállalat vezetője volt. A háború alatt szovjet fogságba került, antifasiszta iskolán közgazdasági előadásokat tartott. 1946-tól az Újjáépítési Minisztériumban, majd a GF Titkárságán dolgozott.

Timár László (1899–?) a Keleti Kereskedelmi Akadémián végzett, majd külföldön tanult,

[8] 7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Sz. Szabó Pál népjóléti politikai államtitkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Sz. Szabó Pál politikai államtitkárrá való kinevezéséhez a Népjóléti Minisztériumba hozzájárult.⁸

[9] 8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát Húvös Sándorné sz. Venetianer Ágnes szfőv. irodafőtisztnek a Gazdasági Főtanács személyzetének létszámába min. segédtitkárrá a VIII. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Húvös Sándornénak a Gazdasági Főtanács személyzetének létszámába min. segédtitkárrá a VIII. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁹

[10] 9.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Jugoszláviában elitelt magyar állampolgárok vagyonek Kobzására vonatkozó kölcsönösségi tervezet tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: ez a javaslat nincs a programon, s tüzetesebb vizsgálatot kíván.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

illetve nyugati cégeknél dolgozott. A második világháború idején a SZDP tagja lett, s 1946-tól a párt gazdaságpolitikai osztályát vezette, majd az Újjáépítési Minisztériumban teljesített szolgálatot.

A miniszterelnök előterjesztéseit összefogó borítólapon ennek a napirendi pontnak a címe mellé – feltehetőleg Láng Jánosra vonatkoztatva – egykorúlag gépirással a következő megjegyzést fűzték: „Egy elmaradt ügy, a kinevezés nem került minisztertanács elé.” Lásd még e kötet [22] 171. sz. jkv-ének 117. és [30] 179. sz. jkv-ének 24. napirendi pontját.

A Tímár Lászlóra vonatkozó címhez kézírással a következő megjegyzést írták: „C. m. osztályfőnök.”

A megjegyzés indokáról az SZDP iratai között a következő feljegyzés szerepel: „A kinevezés már régebben megtörtént, úgy, hogy Láng miniszteri osztályfőnök lett, Tímár elvtársunk pedig osztályfőnöki ranggal miniszteri tanácsos. Ez meg is jelent a Magyar Közlöny augusztus 2-i számában. A minisztertanácsi előterjesztés méltánytalan lenne Tímár elvtársra nézve, Bojta elvtárral megbeszéltük, hogy módosítani fogja az előterjesztést. Kérjük figyelemmel kísérni.” (PIL 283. f. 31. cs. 56. ó. e., 1.)

⁸ Sz. Szabó Pál (1912–1975) parasztpárti nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1946. novemberétől 1947. áprilisáig a Népjóléti Minisztérium államtitkára volt. 1947. nyarán kilépett a pártjából, 1948 júliusában az Egyesült Államokba távozott.

A miniszterelnök előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címéhez kézírással a következő megjegyzést tették: „Zsebők helyett.”

⁹ Húvös Sándorné Venetianer Ágnes feltehetőleg a neves újpesti zsidó értelmiségi család tagja volt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰

[11] 10.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a népbírák kiküldetési illetményei tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a rendelettervezet 1. §-ába kéri felvenni a következő szöveget: „a rendszeres állásra kinevezett közszolgálati alkalmazottak kiküldetési illetményeire vonatkozó jogszabályok értelemszerű alkalmazásával.”

Minisztertanács az előterjesztéshez a pénzügyminiszter által javasolt kiegészítés felvételével elfogadta a javaslatot.¹¹

[12] 11.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Pacsi Jenő ítélőtáblai bíró kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Pacsi Jenő budapesti ítélőtáblai elnöki titkárnak budapesti ítélőtáblai bíróná való kinevezéséhez hozzájárult.¹²

[13] 12.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Dobos Kálmán [gyűjtőfogházi gépész] időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[14] 13.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Tóásó Ferenc [irodatiszt] özvegyének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

¹⁰ Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A vonatkozó iratok jórészt megtalálhatók a MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-b-12 583 sz. iratban. Az Igazságügyminisztériumnak az előterjesztéssel kapcsolatos feljegyzését e jkv. b) mellékleteként közöljük. Lásd még e kötet [17] 166. sz. jkv-ének [67] napirendi pontját.

¹¹ Az igazságügyminiszter 4049/1946. sz. előterjesztése rámutatott arra, hogy a demokratikus állami rendszer és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946: VII. tc.-ben meghatározott büntettek elbírálása az ítélőtáblák székhelyein alakított népbíróóságok hatáskörébe tartoztak, de a tárgyalás lefolytatására gyakran a büntett helyszínén került sor. Ilyenkor a népbírónak a népbíróóság székhelyén kívülre kellett utaznia. Méltányosnak találta, hogy ilyen esetben a bíró a 15 forintos tárgyalási napidíjon kívül külön illetményben részesüljön.

Lásd a népbírák kiküldetési illetményéről szóló 23 610/1946. ME sz. r.et, MK november 29., 273. sz.

¹² Dr. Pacsi Jenő (1911-?) 1946. január 1-jétől a budapesti ítélőtábla elnöki titkára volt.

[1] 150. 1946. november 22.

[15] 14.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Szentpétery József [járásbíró] Irén nevű árvajának kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[16] 15.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magyar állampolgárok gondozatlanul maradt külföldi vagyonának kezelése céljából gondnok kirendelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹³

[17] 16.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az egyes közületi szerződések felmondása tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtítkára*: ezt a rendeletet egy minisztertanács már elfogadta, de nem közöltük, mert a tárgyalás alkalmával az igazságügyminiszter távol volt, később nem volt felhatalmazása a kormánynak.

Dr. Balogh István [államtítkár]: emlékezete szerint ez nem lett elfogadva, de amennyiben elfogadást nyert, úgy természetesen most is elfogadható.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

¹³ Az előterjesztés nincs a jkv. mellett, csak a kiadott rendelet tervezete. Az SZDP iratai között található T. 4071/1946. IM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 10 490/1946. ME sz. r. (MK szeptember 10., 205. sz.) már intézkedett a külföldön lévő, magyar állampolgárok tulajdonát képező, de rendelkezésük alól jogellenesen elvont vagyontárgyak kötelező bejelentéséről. (NF MT. JKV. 1946, [52] 135. sz. jkv. 36. napirendi pont.) Felhívta egyben a figyelmet arra, hogy egyes külföldi – főleg osztrák hatóságok – a magyar pénzügyminiszter ilyen ügyekben eljáró kiküldötteinek rendelkezési jogát az elhalt vagy eltűnt tulajdonosok vagyontárgyai tekintetében kétségbe vonták, és arra hivatkoztak, hogy csupán a gyámhatóság által szabályszerűen kirendelt gondnok rendelkezési és képviselési jogát ismerhetik el. (PIL 283. f. 31. cs. 56. ó. e., 6–11.)

A tervezett intézkedés szerint a gondnok kirendelését – a tulajdonos vagy legközelebbi hozzátartozói hozzájárulása alapján – a pénzügyminiszter kérhette az egész országra nézve Budapest főváros árvaszékétől. Lásd a 23 600/1946. ME sz. r. et, MK november 29., 273. sz.

¹⁴ 1946. szeptember 13-án már szerepelt ez a kérdés a minisztertanács ülésén (lásd: NF MT. JKV. 1946, [55.] 138. sz. jkv. [2] és [58] napirendi pontját), de határozatot akkor nem hoztak. Az ekkor előterjesztett jogszabály az államkincstár, a vármegye, a város és a község által 1946. augusztus 1-jét megelőző időben közszállításra (így a honvédség szükségleteinek kielégítésére, valamint az 1945. V. törvénybe iktatott fegyverszüneti egyezmény 11. pontjában vállalt kötelezettségek teljesítésére) kötött szerződés alapján fennállott bármely jogviszony harminc napon belüli – kártérítés nélkül történő – felmondására adott lehetőséget. Lásd a 14 200/1946. ME. sz. r. et, MK 1946. december 3., 276. sz. A kiadott rendelet egyébként félreértésre, egyeseknek félremagyarázásra adott alkalmat. Így észrevételt tett a Hofherr–Schrantz–Clayton–Schuttleworth Magyar Gépgyári Művek Rt. vezérigazgatója is. Előadta, hogy az IKART a jogszabályra hivatkozva minden 1946. augusztus 2. előtt feladott jóvátételi megrendelést, feltehetően a szovjet igények megváltozása miatt, a szerződésben biztosított kártérítési igény megtagadása

[18] 17.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Stangl Miklós előléptetése tárgyában ny. áll. alezredessé.

[Rajk] *Belügyminiszter*: formailag kifogásolható az előterjesztés, ugyanis nem visszavételről van szó, mert a csendőrség megszűnt, így oda nem lehet előléptetni, csak a honvédségbe lehet felvenni.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: a javaslatot olyként fogja módosítani, hogy ny. honvéd alezredessé lépteti elő.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

[19] 18.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Korbusz-Lipthay Ede nyugalomba helyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

[20] 19.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Magyar Lajos előléptetése tárgyában ny. áll. hadnaggyá.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

mellett hatálytalanított. Jogilag is kifogásolta ezt, mivel a rendelet csak a megszálló csapatok szükségleteinek fedezésére szolgáló megrendelések felmondását tette volna lehetővé, de főleg gazdaságilag minősítette tarthatatlannak a rendelet révén kialakult helyzetet. Hangsúlyozta, hogy az IKART számos vállalatot kényszerített olyan, üzletkörén kívül eső cikkek előállítására, amelyekhez külön kellett berendezkedniük. Kiemelte, hogy az amúgy is forgótöke nélkül tengődő vállalatok nem nélkülözhetik a jóvátétel részére készített áruk ellenértékét, mivel egy megrendelés lemondása a nemzetet kell, hogy terhelje, nem feltétlen az egyes gyárakat. (MOL-XIX-A-1-e, IX. dosszié, 1946. 111., 61-62.)

A Hofherr-Schrantz-Clayton-Schuttleworth Magyar Gépgyári Művek Rt. kispesti székhelyű cég 1857-ben, illetve 1884-ben alakult. Államosítása után Vörös Csillag Traktorgyár néven működött.

Az IKART, azaz iparművek Képviselői Állami Érdekeltségű Részvénytársaság részben vagy egészben állami kezelésbe került iparvállalatok felügyeleti szerve volt. 1948-ban felszámolták.

Lásd még e kötet [2] 151. sz. jkv-ének [5], valamint a [8] 157. sz. jkv-ének 5. és 66. napirendi pontját.

¹⁵ A 14 127/1946. HM Eln. sz. előterjesztésében a miniszter *Stangl Miklós* volt csendőr századosnak a honvédség nyugállományú alezredessé váló előléptetésére tett javaslatot. Jelezte, hogy nevezett 1919-ben, a Tanácsköztársaság kezdetén, Szerencsen katonai biztos szerepet vállalt, s ellenforradalmi tevékenység miatt több katonai személyt letartóztatott. Ezért később kitüntetéseitől és rendfokozatától megfosztották, s börtönbüntetésre ítélték. (MOL XIX-I-1-s-Min. tan. 1946-6458.)

¹⁶ A honvédelmi miniszter 14 329/1946. Eln. sz. előterjesztésében *Korbusz-Lipthay Ede (György)* 1938-ban a kormányzó és a nyilasok elleni nyilatkozata miatt lefokozott, majd nyugállományba helyezett főhadnagynak a rehabilitálására tett javaslatot.

¹⁷ A honvédelmi miniszter 19 170/1946. Eln. sz. előterjesztésében *Magyar Lajos* 1919-es alhadnagy rehabilitálására és nyugállományú hadnaggyá váló előléptetésére tett javaslatot.

[1] 150. 1946. november 22.

[21] 20.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Somogyi Imre jóvá-
tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁸

[22] 21.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 5. és 6.
sorszám alatt szereplő előterjesztéseit a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁹

[23] 22.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MÁV fizikai mun-
kások elbocsátása kapcsán kiadott utasításhoz utólagos hozzájárulás tár-
gyában. A Miniszterelnökség megopponálta ezt az előterjesztést. Formailag
igaza is van a Miniszterelnökségnek, azonban egyrészt a legjobb szakmun-
kásokról van szó, másrészt pedig elképzelhetetlennek tartja, hogy egyszer-
re több ezer munkást kitegyenek. Ezek az emberek effektíve dolgoznak s
utólagosan kéri jóváhagyni javaslatát. A MÁV-nak szüksége van ezen mun-
kaerőre, mert különben ideiglenes munkásokat kell alkalmaznia. Így is már
16 000 embert elbocsátottak.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: felteszi a kérdést, hogy az 1946/47-es előirányzott
létszámot túllépi-e vagy sem.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nyilván túllépi.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: akkor pedig baj van, mert ez megint csak kés-
leltetni fogja a költségvetésnek a Parlamentben való benyújtását.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: pedig ezeket szeptember 1-től kezdve
kívánja besorolni. A rendelet szeptember 1-[jév]el lép életbe, de csak akkor
hajtható végre, ha az 5000. számú rendelet végrehajtása befejezést nyer.

¹⁸ A 422 697/1946. HM szü. sz. előterjesztés megtalálható a VKM irataiban. E szerint Somogyi Imre volt törzsőrmestert a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartása miatt 1920-ban a hadbíróóság lefokozásra és szabadságvesztésre ítélte. A miniszter javasolta alhadnaggyá tör-
ténő előléptetését és nyugdíjazását. (MOL XIX-I-1-s–Min. tan. 1946–6552.)

¹⁹ A honvédelmi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 5. sorszám alatt Práger Imre
nyugalmozott százados és Herendi Dezső nyugalmazott főtörzsőrmester rehabilitálására vo-
natkozó javaslat szerepel. A 29 094/1946. Eln. HM sz. előterjesztés szerint *Práger Imre százados*
Landler Jenő belügyi népbiztos szűkebb törzséhez tartozott, a svájci követségre küldték ki.
1919 után Csehszlovákiában telepedett le. 1929-ben hazatért, ekkor értesült arról, hogy rend-
fokozatától megfosztották. *Herendi Dezsőt* 1918-ban beválasztották a veszprémi katonatanács-
ba, majd főbizalmi lett. 1919 után végkielégítés nélkül tartalékos állományú őrmesterként a
hivatalos állományból elbocsátották.

A 6. sorszám alatti 21 267/1946. Eln. H M sz. előterjesztés *Estefányi Jenő* volt százados re-
habilitálására vonatkozó javaslatot tartalmazza. Nevezett részt vett az 1918-as mozgalmakban,
majd tagja lett a katonatanácsnak. 1919 után börtönbüntetéssel sújtották, nyugdíjazták, majd
rendfokozatától is megfosztották.

[Rácz] Pénzügyminiszter: csak annyit kell besorolni, amennyire hely van. Nem járulhat többhöz hozzá.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a pénzügyminiszter és közlekedésügyi miniszter megegyezésével válik végérvényessé.²⁰

[24] 23.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Budai Károly, Katona Endre, dr. Baranyi Ferenc, Nánássy Béla és Szöllösi Ferenc MÁV igazgatóhelyettesek kinevezése tárgyában államvasúti igazgatókká.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

[25] 24.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Bezerédy [Bezerédi] Aladár posta-főellenőri besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

²⁰ A közlekedésügyi miniszter – mint 62 862/1946. KözlM I. 1. sz. előterjesztésében olvasható – 1946. október 3-án a létszámleépítésről szóló 5000/1946. ME sz. r. végrehajtását a MÁV-nál végző bizottság szakminiszteri kiküldöttjének olyan utasítást adott, hogy elbocsátani csak olyan személyeket lehet, akik 1946-ban, illetve 1947-ben a 60. életévüket már betöltötték, vagy be fogják tölteni, az államvasutak üzemvitelének alapját képező, nagy gyakorlattal rendelkező fiatalabb munkások közül csak az ország demokratikus szellemű újjáalakítását tevőlegesen nem szolgáló vagy a feladatukat nem a megkívánt mértékben ellátó munkatársak esetében engedélyezte. Ez azt eredményezte, hogy ötezerrel több munkatársa maradt volna a MÁV-nak, mint amennyit (az 1938. évi létszám 90 %-át) az 5000/1946. ME sz. r. értelmében megtarthattott.

Az előterjesztés szerint 1938-ban 28 000 dolgozója volt a MÁV-nak, 1946-ban – a létszámcsökkentés előtt – pedig 52 000. A B-listázás korlátozott végrehajtását az államvasutak lerombolt állapotával indokolták. A létszámcsökkentést egyébként – a rendelet értelmében – 1946. augusztus 31-ig be kellett fejezni.

²¹ A VKM iratai között megtalálható 12 273/1946. KözlM Eln. sz. előterjesztés szerint a kinevezésekre a Magyar Vasút fennállásának 100. évfordulója alkalmából került sor. *Dr. Buday Károly* (1891–?) jogi doktorátussal rendelkezett. 1912-től állt a MÁV szolgálatában, ekkor az anyagbeszerzési főosztály vezetője volt. *Katona Endre* (1891–?) gépészmérnöki oklevelet szerzett, 1914-től volt a MÁV munkatársa, ekkor a pénzügyi főosztályt vezette. *Dr. Baranyi Ferenc* (1888–?) 1912-ben lépett a MÁV szolgálatába; a minisztérium vasút-igazgatási osztályának vezetője volt. *Dr. Nánássy Béla* (1889–?) jogi végzettsége volt. 1913-tól dolgozott a MÁV-nál. Ekkor a minisztérium díjszabási osztályát vezette. *Szöllösi Ferenc* (1894–?) 1912-től dolgozott az államvasútnál. A MÁV Igazgatóság forgalmi főosztályát vezette. (MOL XIX–I–1–s–Min. tan. 1946–6746.)

²² Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A SZDP iratai között szerepel a közlekedésügyi miniszter 260 128/1946. IV. 1. sz. előterjesztése szerint *Bezerédi Aladár* (1883–?) 1903-tól állt a Posta szolgálatában. A Tanácsköztársaság idején és ezt követően tanúsított baloldali magatartása miatt hátrányok érték, majd 1922-ben végelbánás alá vonták. A miniszter javasolta nevezettnek a szolgálatban töltött idejének beszámítását és 40 szolgálati év figyelembevételével posta főellenőrré való kinevezését. (PIL 283. f. 31. cs., 56. ő. e., 12.)

[26] 25.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a magyar hajópark átvételére és hazahozatalára kiküldendő bizottság összeállítása tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: felhívja a figyelmet arra, hogy ha ezek a hajók Budapestre érkeznek, ünnepség keretében kell fogadni őket. Nyárádi Miklós az elhurcolt javak hazahozatali kormánybiztosa közlést tett, hogy az amerikaiak fedezik majd a költségeket.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: nem hajlandók az amerikaiak fedezni a költségeket.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

[27] 26.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Sólyomváry Károly és dr. Major Ferenc Csehszlovákiába való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

²³ A Nyugatra hurcolt magyar hajópark hazahozatalával a minisztertanács már korábban is több alkalommal foglalkozott. Lásd: TZ MT. JKV., a [4] 71. sz. jkv. 41., NF MT. JKV. 1946, a [28] 111. sz. jkv. [79], a [41] 124. sz. jkv. 70. és az [58] 141. sz. jkv. 20. napirendi pontját. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont címe mellett zárójelben a 64 421/1946. ügyiratszám szerepel. E tárgyra vonatkozóan lásd még a jelen jegyzőkönyv [28], továbbá a [3] 152. sz. jkv 31., a [8] 157. sz. jkv. 63., a [11] 160. sz. jkv. [29] 28., a [19] 168. sz. jkv. [54] 53. és a [26] 175. sz. jkv. 76. napirendi pontját.

Az Egyesült Államok kormánya 1946. november elején járult hozzá a német területre vitt magyar hajók egy részének visszaszolgáltatásához. A Párizsban, illetve Bécsben e kérdésekről tárgyaló Nyárádi Miklós és a frankfurti Magyar Visszaszolgáltatási Bizottság vezetője, Hahn Sándor jelentései szerint az amerikaiak elsősorban a MFTR, a Földművelésügyi Minisztérium és a magántulajdonban lévő hajók, köztük a 13 uszály rakományukkal (gépekkel, alkatrészekkel, nyersanyagokkal) együtt történő visszaadását tervezték. Azt kérték viszont, hogy Magyarország biztosítsa a szállításhoz szükséges fűtőanyagot, a legénységet és ezek ellátásához szükséges élelmet. (Lásd e jkv. [28] napirendi pontját és jegyzetét.)

1946. december elején Passauból már el is indultak a hajók, amelyek közül a Szent István, a Szent Imre, a Zsófia, a Szent Gellért és a Leányfalu nevű személyszállító, a Kassa és a Szeged nevű tengerjáró, továbbá a Széchenyi és a Baross nevű vontató gőz- és motorhajó volt a legjelentősebb egység. (MOL–XIX–A–1–e IX. dosszié 48., 51–52. old. 1946: 2728, 1506, 2888. sz. jelentés.)

A közlekedésügyi miniszter által Trajnyin szovjet ellentengernagy részére adott tájékoztatás szerint a tárca dr. Vágó Ferenc miniszteri osztálytanácsost bízta meg a hajók hazahozatalára alakított bizottság vezetésével. A bizottságban részt vett a pénzügyminiszter és a MFTR képviselője. Az említettekén kívül 140 főnyi hajósszemélyzetet, főként vonalkormányosokat, matrózokat és fűtőket kívánt kiküldeni. (FORRÁSOK, V., 145. sz. irat) A dokumentumhoz fűződő jegyzet szerint 185 hajó, illetve uszály több fázisban történő hazaszállítására került sor.

²⁴ A 63 914/1/3.–1946. KözlM sz. előterjesztés bejelentés és a csehszlovák közlekedésügyi miniszter 1946. december 2. és 7. közötti időre nemzetközi tehervonatúgyekkel foglalkozó értekezletet hívott össze, amelyen az átmenő teherforgalom lehetőségeit, a vonatok menetrendjének kérdését fogják tárgyalni. Dr. Sólyomváry Károly államvasúti tanácsos és dr. Major Ferenc államvasúti titkár kiküldését javasolta, azzal a feladattal, hogy a magyar államvasutak számára az átmenő forgalom minél nagyobb mértékű megszerzését próbálják elérni.

[28] 27.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar hajópark hazahozatalával kapcsolatosan 1 700 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában szállítási költségekre.

Minisztertanács a magyar hajópark hazahozatali költségeire egymillió hétszázezer forint póthitelt engedélyezett.²⁵

[29] 28.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Dukay Kornél küldetése tárgyában a folyó hó 23-án Belgrádban kezdődő vasúti konferenciára.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

[30] 29.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Szabó István Szföv. Gázművek főtanácsosának képzésére alóli mentesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

[31] 30.

[Rajk] *Belügyminiszter*: napirenden kívüli előterjesztései vannak, amelyek technikai okokból nem kerültek a programba, ezért kéri azt letárgyalni. Előterjeszti 551 625/1946. számú javaslatát 6 000 db takaró és egyéb felszerelési tárgyak [sic!] beszerzése céljából költségvetésének 14 000 000 forinttal való felemelése tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a belügyminiszter eljuttatta hozzá ezt a kérelmet, azonban a kérelem az 1946/47. évi költségvetésnek a Parlamentbe való

²⁵ A 65 020/1946. II. fő., KözlM sz. előterjesztés szerint a jelzett összegű póthitel az amerikai megszállási övezetben lévő Duna-szakaszon veszteglő magyar hajópark hazaszállításához szükséges üzemanyag beszerzésének és továbbításának költségeit, valamint a szállítást lebonyolító személyzet illetményeit, élelmezési költségeit foglalta magába. (Lásd e jkv. [26] napirendi pontját és jegyzetét.) Gerő Ernőnek, illetve Vas Zoltánnak a GF iratai között található előterjesztései hangsúlyozták, hogy a hajók hazahozatala nem csupán közlekedési, hanem eminens közgazdasági érdek is. (MOL XIX-A-10. Stab. 1946. november 19., 24. pont.)

²⁶ A 64 614/1946. KözlM sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette, hogy a Belgrádban megrendezésre kerülő vasúti értekezletre a minisztertanács 1946. november 15-én hozott határozata (NF MT. jkv. 1946, [66] 149. sz. jkv. 37. napirendi pont) értelmében kiküldött MÁV delegáció *Dukay Kornél* államvasúti felügyelővel való kiegészítését szükségesnek tartja, mivel az ő területeihez tartozó kocsiszolgálati kérdések is az értekezlet napirendjére kerültek.

²⁷ A 185 551/1946. III.-3. BM sz. előterjesztés szerint *Szabó István* (1896-?) szociáldemokrata párttagként, s pártjának támogatásával került 1929-ben a Székesfővárosi Gázművekhez. A főtanácsosi állás betöltéséhez szükséges főiskolai végzettséggel azonban nem rendelkezett. 1945. május 1-je óta egyébként fizetéses szabadságon volt, mivel ekkortól a Szociáldemokrata Párt javaslatára Fejér vármegye és Székesfehérvár főispáni tisztségét töltötte be.

benyújtását nagymértékben hátráltatja. Állandóan új kívánságokkal jönnek a miniszterek. Tekintettel arra, hogy igen súlyos az összeg, hozzájárulását nem tudta megadni. Egyik kérésében az összes államrendőrségi alkalmazottak [sic!] részére rendőrségi pótlék megszavazását kéri, ezen kívül a belügyi szolgálatot teljesítők részére rendkívüli pótlékot. Erre vonatkozóan tárgyalások folytak, nem tudta megadni a hozzájárulást, tekintettel arra, hogy igen jelentős összegekről volt szó. Az ilyen kiterjedt pótlékok a többi minisztérium hasonló kérelmét vonnák maguk után. Miután január 1-től kezdődően a legalacsonyabb fizetési osztályra nézve egy méltányos rendezéssel kívánja a nehéz problémát megoldani, kéri, hogy ne vegyék ezt már fel a költségvetésbe, és ne hátráltassák ezzel a benyújtást. Az 1946/47. évi költségvetésben még jelentékeny számú állás rendszeresítését is kérte olyan szakokon, amelyek eddig még nem voltak. Ezt nem teszi lehetővé a törvény sem, és megint csak maga után vonná az egyéb tárcák hasonló kérelmét. Ennek, részint a költségkihatását, részint a tekintély lejáratását nem kell részleteznie. A jelen jogszabályok által meg nem engedett új állásokat ne alkalmazzanak.

[Rajk] *Belügyminiszter*: a stabilizáció bevezetése alkalmával már felemlítette azt, hogy az ország közbiztonságát biztosító szervek [munkatársai] nem lehetnek egy és ugyanazon fizetési osztályba sorolva, mint a többi állami alkalmazott. Meg kell említenie, hogy egy rendőrnek az életveszélyes szolgálaton kívül igen sok ruha-, csizma-koptatása van. Havi átlag szolgálata 400 óra, szemben a köztisztviselők 180 munkaórájával. Ennek dacára fizetése minimális és nincs felszerelése. Eddig elég szép pótlékot tudunk adni a próbarendőröknek [sic!]. Figyelembe véve a legalsóbb kategóriákat ez csak egy jelképes emelés lenne, de hatása óriási volna. Egy rendőralezredes fizetése 450 forint, tehát ugyanannyi, mint a megfelelő fizetési osztályban lévő közalkalmazottnak, semmi természetbeni ellátást nem kap, sokkal terheesebb szolgálati ideje mellett. Ehhez a problémakörhöz tartozik az is, hogy az államvédelmi osztály és a gazdasági rendőrség valamivel több fizetést kapjon. Ez, véleménye szerint, teljesen indokolt. Elengedhetetlen, hogy a vezetők működési pótlékot kapjanak. Olyan minimális lenne ez az összeg, havonta 160 000 forint, nem lenne indokolt egy ilyen összeg miatt nem érvényesíteni [sic!]. Ez nem jelentene precedenst egyéb állami tisztviselők felé, mert ez a múltban is így volt. Ezért kéri a minisztertanácsot, hogyha nem is akar most dönteni, ne utasítsa el, hanem tanulmányozzák át, az összeg nem nagy és vele csak kivételezettebb helyzetet teremtünk, nem kivételest. A besorolásra vonatkozólag se foglaljon [el] negatív álláspontot a minisztertanács, mert a csendőrség és rendőrség összevonásával sok olyan funkciót el kell látnia, s jelentéktelen szaporítást jelentene az eddigi fizetési osztályokra [sic!].

[Nagy] *Miniszterelnök*: a belügyminiszter azt kérte, hogy ne utasítsuk el kérelmét, bár ez a költségvetés előterjesztése szempontjából igen hátrányos. Kéri erre a pénzügyminiszter állásfoglalását.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: a legmeggyőzőbbnek ott látja a belügyminiszter

kérelmét, ahol a vezetői állás betöltöttek [sic!] részére kér pótlékot, de ennek a különbségnek az érvényre juttatását a belügyminiszter nehezíti meg, amikor a számvevőségnek, segédhivatalnak stb. szintén ilyen pótlékokat kíván biztosítani, holott ugyanolyan közalkalmazottak, mint a többiek és ezek őr-
szolgálatot nem teljesítenek.

[Rajk] *Belügyminiszter*: viszont ezeknek egészen alacsony pótlékolást javasolt.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: ez a legveszélyesebb része a dolognak, mert a többi tisztviselővel szemben [sic!] igen veszedelmes precedens, s itt már nincs meg a kellő magyarázat. Hol nem vitásan [sic!] nehéz szolgálatról van szó, maga a belügyminiszter mondja, hogy a próbarendőrök pótlékával meg van elégedve. Viszont az összes többi tárcánál felmerül a jogosságnak méltánylása s akkor nincs megállás.

[Rajk] *Belügyminiszter*: nem egy vitára érdemes probléma, mert kis tételről van szó. Felveti, vajon az államháztartásban eltűrhető-e, hogy egy rendőrnek annyi legyen a fizetése, mint ugyanazon fizetési osztályban lévő állami tisztviselőnek, vagy altisztnek, holott a szolgálata még életveszéllyel is jár.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: ha elfogadják a belügyminiszter kérelmét, azzal a határozott megjelöléssel fogadják el, hogy ez nem képez precedenst, mert a határavadászoknak ugyanilyen kérelmük van, amit nem tud másképpen elhárítani.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: javasolja, hogy 161 000 forint havi folyósításához járuljon hozzá a minisztertanács s a további kérést nézze meg a Gazdasági Főtanács, talán megoldható esetleg ruhakoptatási átalánnyal a probléma s akkor nincs precedens.

Minisztertanács a belügyi tárca részére rendőrségi pótdíjak címén havi 161 000 forint folyósításához hozzájárult. A rendőrség részére 6000 db pokróc megvásárlásához hozzájárult. A belügyminiszter további kérelmét előzetes felülvizsgálat és véleményezés végett Gazdasági Főtanács elé utalta.²⁸

²⁸ Korábban, 550 053/1946. IV. 1. c. sz. előterjesztésében már kérte a belügyminiszter a rendőrség felszerelését szolgáló 16 320 000 Ft 1946/47. évi költségvetési előirányzat 14 000 000 Ft-tal való felemelését. Ezt az előterjesztést azonban a minisztertanács nem tárgyalta. (MOL XIX-I-1-s. 12. Min. tan. 1946-5894.)

A jegyzőkönyv nem rögzítette kellő pontossággal a belügyminiszter 551 625/1946. IV/1. c. sz. előterjesztésében foglaltakat, mivel a tárca költségvetésének eredetileg igényelt tizennégymillió forinttal való felemelését – a pénzügyminiszter korábbi észrevételei alapján – mérsékelte és csak hétmillió forinttal való kiegészítést kérte. Megemlítette, hogy a pénzügyminiszter az amerikai árukölcsön keretében javasolta megoldani a rendőrségi igények kielégítését, illetve arra az esetre helyezte kilátásba a hétmillió forintos póthitelt, ha az amerikai kölcsönből nem biztosíthatná a kívánt felszerelési tárgyakat. Az előterjesztés egyébként felsorolta az államrendőrség ruházati, felszerelési (rádió, gépkocsi, távbeszélő), kiküldetési, költözködési igényeinek kielégítését szolgáló összegeket. Ebből kitűnik, hogy a 6000 darab takaró beszerzése 900 000 forint póthitel-igényt jelentett.

A GF e kérdéssel foglalkozva azt is leszögezte, hogy az amerikai árukölcsönből a Belügyi-

[1] 150. 1946. november 22.

[32] 31.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a mozgófénykép-üzemek újabb felosztása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ez előzetes átvizsgálás nélkül mégsem tárgyalható le, kéri levenni a napirendről.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁹

[33] 32.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Franciaországban, a spanyol polgárháborúban résztvettek nemzetközi konferenciát tartanak, melyre 52 állam között Magyarországot is meghívták. Háromtagú küldöttség kiküldetésével kapcsolatban kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az állam költségén utazhassanak. A Külügyminisztérium költségvetési tervezete szerint három személynek 8–9 napos utazása 5 500–6 000 forintba kerülne.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

[Nagy] *Miniszterelnök*: a külügyminiszternek tárgysorozaton kívül bejelentése van. Felkéri, ismertesse azt.

nisztérium 7 millió forintos kerete terhére a rendőrség részére 20 000 garnitúra meleg alsórúhat kell biztosítani. (MOL–XIX–A–10. Stab. XVII. 1946. november 5., 6. pont.) A belügyminiszter 251 278/1947. IV. 1. o. sz., a pénzügyminiszterhez intézett átiratára hivatkozással a rendőrség felszereléseinek kiegészítésére a GF – a korábban engedélyezett hitelen túl – hozzájárult 2 640 000 Ft felhasználásához. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 19. pont.)

A GF a jelen minisztertanácsi ülést követően, az államrendőrségi alkalmazottak közül, a korábban már engedélyezett pótlékok betudásával, december 1-jétől kezdve a karhatalmi, valamint az irodai és számvéveségi állománycsoportba tartozó személyek részére fizetési osztályonként 28-tól 98- Ft-ig terjedő pótlékokat engedélyezett. (MOL–XIX–A–10. Stab. XXI. 1946. november 26., 9. pont.) A rendőrségi pótlékokról lásd még a [12] 162. sz. jkv. 117. napirendi pontját.

²⁹ A 605 189/1946. BM IV. sz. előterjesztésében a filmszínházak engedélyesei által fizetett 12 %-os közérdekű szolgáltatás összegének a felosztására vonatkozó javaslatról volt szó. A javaslat szerint a Nemzeti Segély 28 %, a Magyar Gyermekebarátok Egyesülete 7 %, az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium 10 %, az Országos Mozgóképvizsgáló Bizottság 9 %, az Országos Magyar Színművészeti Akadémia 5 %, a Györfly István Kollégium 5 %, a magyar filmgyártás 28 %, a VKM 7 %, a Népjóléti Minisztérium 5 %-ban részesült volna. Ehhez a VKM, a PM is hozzászólt, s kérte a felosztás módosítását. (MOL XIX–I–1–s–Min. tan. 1946–6601.) Lásd a jelen kötet [3] 152. sz. jkv-ének 62. napirendi pontját.

³⁰ A Rajk László vezetésével Párizsba utazó küldöttségben részt vett dr. Münnich Ferenc spanyolországi brigádparancsnok, ekkor rendőr tábornagy, *Szalvay Mihály*, a spanyol polgárháború hadosztályparancsnoka, és *Mód Péter* a francia ellenállási mozgalom részese, ekkor a Külügyminisztérium munkatársa, a Magyar Kommunista Párt központi vezetőségének tagja. A konferencia megemlékezett Madrid védelmének tizedik évfordulójáról. Rajk megbeszélést folytatott francia kommunista vezetőkkel és előadást tartott Magyarország politikai viszonyairól. (Szabad Nép, 1946. december 3. Rajk párizsi beszéde a volt spanyolországi önkéntesek értekezletén.)

[34] 33.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: igen nyugtalanító hírek érkeztek csehszlovákiai magyarjainkról. Öt községben idézést kézbesítettek közmunkaügyben, természetesen a közmunkarendeleten messze túlmenően. A családfőnek el kellett mennie. A behívottakat összeterelték, akik ellenszegültek, azokat megverték. Különösen Kőbölkútról érkeztek szomorú hírek. A lakosság körében igen nagy a riadalom. Igyekeznek menekülni és elhagyni az országot. 19-én több csónakban megkísérelték a Dunán való átkelést, az ottani védőgáton felsorakoztatott csehszlovák karhatalom sortüzet adott le a menekülőkre. A magyar őrk viszonzták a tüzet, és így történt, hogy Sindler Ferenc 48 éves kovácsot a csehek nyakszirten lötték, és az meghalt. A jelentésekből világosan megállapítható, hogy itt nem csupán a közmunkarendelet megszegéséről van szó. Ma már konkrét adatok állanak rendelkezésre. A csehszlovák követtel azonnal érintkezésbe lépett és bejelentette előtte, hogy a csehszlovák kormány kivonta magát a közvetlen tárgyalások alól és befejezett tények elé állította Magyarországot. Felhatalmazást kér a kormánytól, hogy táviratilag fordulhasson a külügyminiszterek értekezletéhez, bejelentve a történeteket és azt, hogy a csehszlovákok intézkedései illuzórikussá teszik a békekonferencia határozatát. Felhatalmazást kér arra, hogy a belügyminiszterrel érintkezésbe lépjen, s amikor arra szükség mutatkozik határozást rendeljen el ebben az irányban, miután a felizgult állapotban nagy tömegek jönnek át. Vannak bizonyos jelek, hogy az ilyen átmenekülést csehszlovák fináncok idézik elő, rábeszélve őket, hogy hagyják el az országot. Végül bejelenti, hogy a vegyes bizottság magyar tagjait utasította, hogy ezt az ügyet vigyék a vegyes bizottság elé. Csehszlovák oldalról nem akartak ezzel a kérdéssel foglalkozni, tagadták, hogy ebben illetékes lenne a vegyes bizottság. Végül mégiscsak kitűzték a vegyes bizottság hétfői ülésére a sérelmek tárgyalását. Kérte a bizottság csehszlovák elnökét, hogy ha szükségét látja, szakítsa félbe a tárgyalásokat azzal, hogy kormányának jelentést tesz. Kőbölkútról az ottani rendőrparancsnokságtól [sic!] kapott egy jelentést, ami erősen túlzott. A közlés szerint 16 embert agyonlőttek. Sajnos nem használható fel a jelentés, mert nincs megjelölve egy személynek a neve sem, kik áldozatul estek. Az asszonyokat, kik férjeik után mennek, puskatussal verik szét. Az elhagyott lakásokba azonnal megkezdték a romániai és jugoszláviai szlovákok betelepítését.

Rákosi Mátyás államminiszter: a külügyminiszter javaslatát el kell fogadni és a sajtóban is propagálni kell a gyalázatos viselkedésüket. Úgyszintén a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak is kell jelentést tenni s a táviratban felháborodásunknak kell kifejezésre jutnia. A táviratról pedig az összes külképviseleteket [sic!] értesítjük.

[Jócsik] *Áttelepítési kormánybiztos*: tegnap Rajka községben tartózkodott, ahol eddig 165 az áttelepült. Kizárólag Rajka községben 40 községből tartózkodnak átmenekültek. A község lakossága nagy szeretettel és megértéssel fogadta őket és igyekezett élelemmel is ellátni, azonban szükségesnek

látszik addig is, míg ügyük végleges rendezést nyer, a legminimálisabb élelmezési célokra 5000 forint kiutalása.

Minisztertanács a külügyminiszter bejelentését tudomásul vette, egyúttal az átmenekült szlovákiai magyarok megsegítésére ötezer forint élelmezési gyorssegély folyósításához hozzájárult.³¹

[35] 34.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti 26 768/1946. számú javaslatát a moszkvai külügyi szolgálattal kapcsolatban a külügyi tárca 2. címének (Külföldi szolgálat) 1. „Dologi kiadások” elnevezésű rovatához 340 000 forint, 2. a „Külföldi hírszolgálat” elnevezésű rovatához pedig 100 000, s ugyancsak azon hitelhez 58 350, összesen tehát 498 350 forint póthitel igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács a külügyi tárca részére négyszázkilencvennyolcezer-háromszázötven forint póthitel folyósításához hozzájárult.³²

³¹ A csehszlovák köztársasági elnök általános munkakötelezettséget elrendelő 1945. évi 88. sz. dekrétuma alapján „cseh és szlovák nemzeti szervek” 1946. augusztus 6-án és 7-én Pozsonyban tartott értekezletükön döntöttek arról, hogy a Szudéta- vidéken, a németek kitelepítése miatt előállt munkaerőhiányt belső lakosságátcsoportosítással, elsősorban a dél-szlovákiai magyar lakosság áttelepítésével oldják meg. Egyben a magyar lakosságú terület szlovák telepesekkel való benépesítését, elszlovákosítását is elhatározták.

A cseh és szlovák állami vezetést a határozat radikális végrehajtására ösztönözte az, hogy 1946 szeptember–októberében a párizsi békekonferencia elutasította 200 000 szlovákiai magyar lakos Magyarországra való egyoldalú áttelepítésére vonatkozó igényüket. Ezt követően csehszlovák vezetők hivatalos nyilatkozataikban többször hangsúlyozták, hogy Csehszlovákia saját maga is meg tudja oldani a magyar kisebbség felszámolásának kérdését.

A magyar lakosság ellen végrehajtott deportálás-jellegű, vagyoneklobzással járó akció 1946. november 19-én a Felső-Csallóközben kezdődött, s fokozatosan terjesztették ki a keleti települések felé. A sorra került falvakat katonai egységek zárták körül, majd előre elkészített névjegyzékek alapján felszólították az elszállítandó családokat a csomagolásra. A kitoloncolásra ítélteteket egy „Utasítás”-ban tájékoztatták a további sorsuk alakulásáról, a magukkal vihető élelemlről, háztartási felszerelésekről, illetve ingatlanuk, gazdaságban alkalmazható lovaik, marháik, gépeik kötelező visszahagyásáról, azaz elkobzásáról.

A magyar lakosság megpróbált Magyarországra menekülni. A magyar kormány diplomáciai úton tiltakozott a csehszlovák eljárás ellen: jegyzéket küldött a SZEB-hez, a négy nagyhatalom külügyminiszteréhez és a csehszlovák kormányhoz. (A kérdésről részletesebben lásd BALOGH, 1988. 117–126., JANICS, 1979. 177–249., KERTÉSZ, 1995. 259–261., VADKERTY, 1999. 95–110.) Lásd még a jelen kötet [9] 158. sz. jkv-ének 51. napirendi pontját, az ahhoz tartozó jegyzeteket és d) mellékletét.

³² Az előterjesztés szerint a követség háború után tatarozásra szorult, s ezt az orosz állami szerv, a „Bürobin” végezte el, az igényelt 240 000 Ft e hivatal számlájának kiegyenlítését szolgálta. Jelezte továbbá, hogy a legutóbbi időben a moszkvai nagy drágulás következtében emelkedtek a reprezentációs költségek, e miatt igényelték a 100 000 Ft póthitelt. Végül előadta, hogy Moszkvában nagyon kevés a bérkocsi, s ezek igénybevételére a magas viteldíj miatt sem kerülhetett sor a nagy távolságok miatt, ezért volt indokolt a személygépkocsi beszerzése. Erre a célra kérte az 58 350 Ft-ot.

A GF e póthitelek engedélyezését véleményezve hozzájárult a moszkvai magyar követség személyzete részére megállapított illetményelőlegeknek egyelőre 50%-kal való felemeléséhez

[36] 35.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti kérelmét a közeljövőben Olaszországból és Franciaországból bejövő gépkocsik közül 5 új kocsinak tárcája részére való [meg]vétele tárgyában. Ezzel szemben a régi gépkocsikat értékesítené.

[Nagy] *Miniszterelnök*: azt hiszi nem lesz szükség ilyen akcióra, mert a Gazdasági Főtanács felhatalmazta a közlekedésügyi minisztert, hogy a minisztériumok részére 200 db új személygépkocsit vásároljon.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ha az rövidesen keresztülvihető, nagyon örvendetes lesz, de attól tart, hogy hosszadalmasan tart.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: kétszer kétszáz gépkocsira van ajánlat. Éspedig 200 kis Renault és 200 db Fiat kocsi, mely utóbbiból 100 darab 4 üléses, 100 db hatüléses. A tárcáknak 200 kocsinál többre nem lesz szükségük és a másik kétszáz eladásánál a kiadások jelentős része megtérül. Az összes gépkocsi megvétele így előnyösnek látszik.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

[37] 36.

Szakasits Árpád államminiszter: felkéri a minisztertanácsot, hozzon határozatot arra nézve, hogy külföldre utazó egyének csak a külügyminiszter útján kaphassanak megbízó, vagy ajánlólevelet, mert a külügyi képviselőkénél igen gyakran jelentkeznek egyesek a magyar kormány megbízólevelével, s a követség egyáltalán nem is tud kiküldetéséről. [sic!] Valamiképpen összhangba kell hozni ezeket.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ezen a téren már történtek lépések és kiadott egy körrendeletet is erre vonatkozólag.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁴

azzal, hogy a külképviseleteknél működő alkalmazottak illetményeit vizsgáló bizottság mielőbb a helyszínen állapítsa meg a moszkvai követség alkalmazottainak fizethető illetmények mértékét. (MOL–XIX–A–10. Stab. XVIII. 1946. november 12., 4. pont.)

³³ Ezt megelőzően a GF ülésén a közlekedésügyi miniszter előadta, hogy alkalom nyílna Franciaországból 200 Renault gyártmányú új gépkocsi darabonkénti 800–1200 dolláron való behozatalára. A gépkocsikat az állam venné át; árukat a használt gépkocsi eladásából fedeznék. A főtanács felhatalmazta a közlekedési minisztert a behozatal ügyében a tárgyalások lefolytatására. (MOL–XIX–A–10. Stab. XIX. 1946. november 19., 1. pont.)

³⁴ A GF korábban felhívta már a gazdasági minisztereket, hogy külföldi tárgyalásokat a pénzügyminiszter megkerülésével ne folytassanak, ilyen megbízásokat ne adjanak, felhívta továbbá a külügyminisztert, szólítsa fel a külképviseleteket, hogy a pénzügyminiszter írásos felhatalmazása nélkül külföldi kölcsönök ügyében tárgyalni kívánó személyektől minden támogatást tagadjanak meg, és a külföldi hatóságoknál juttassák kifejezésre, hogy ilyen személyeknek meghatalmazásuk nincsen. (MOL–XIX–A–10. Stab. XVII. 1946. november 5., 20. pont.)

Lásd még e kötet [6] 155. sz. jkv-ének ,f48], és [12] 161. sz. jkv-ének 34. napirendi pontját és b) mellékletét.

[38] 37.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyarországi FAO Nemzeti Bizottság megszervezése tárgyában. A tárgyalások meglehetősen előrehaladott állapotban folynak. A rendeletbe a közellátásügyi minisztert társként javasolja felvenni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: tekintettel arra, hogy nemcsak földművelésügyi és közellátási problémákat tárgyal a bizottság, kéri, hogy a szövetkezeti miniszterrel egyetértésben történjék a döntés. Tehát mindenhol, ahol a közellátásügyi és földművelésügyi miniszter szerepel, ott a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter felvételét javasolja.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a módosításhoz hozzájárult.

Minisztertanács az előterjesztést a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter által javasolt kiegészítéssel elfogadta.³⁵

[39] 38.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „az elemi kár címén igényelhető adókedvezmények megszüntetéséről szóló rendelet hatályaon kívül helyezése” tárgyában. Az ideiglenes nemzeti kormány egy rendelettel megszüntette azt a lehetőséget, hogy súlyos elemi kárral kapcsolatban adókedvezményt lehessen engedélyezni. Aggályok vannak a pénzügyminiszter részéről, amelyeket utólag még letárgyalnak. Az a javaslata, hogy elvben járuljon hozzá a minisztertanács attól feltételezetten, hogy a pénzügyminiszterrel a részletekben megállapodnak.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ő nem a méltányosság szempontjából, hanem tisztán technikai alapon kéri a földművelésügyi minisztert, hogy észrevételeit bírálja el. Ugyanis megsemmisültek a kataszteri ívek és a nehéz közlekedési viszonyok is lehetetlenné teszik a tényleges kár megállapítását. Ez most csak a 47-es károkra vonatkozik, így nincs késedelem, ha később kerül is a rendelet kiadásra.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: csupán elvi hozzájárulást óhajt, s

³⁵ A Food and Agriculture Organisation (FAO), az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (székhelye: Róma) 1945-ben alakult. Az egyes országok élelmezésének és mezőgazdaságának termelési és értékesítési kérdésein kívül kiterjedt a kapcsolatos egészségügyi, erdészeti, halászati, kereskedelmi, munkaügyi és nevelésügyi kérdésekre is. Az 1946. szeptember 2-án tartott koppenhágai kongresszusán felszólította a tagországokat, hogy hozzák létre az egyes érdekelt gazdasági ágazatok és tudományos intézmények képviselőiből a nemzeti bizottságait, amelyek biztosíthatják a kapcsolatot a FAO központi szervezeteivel. Magyarország 1946. szeptemberben lett tagja a FAO-nak (később megszüntette a tagságát, de 1968-ban ismételtén felvételt nyert). Korábban többször tárgyalta a minisztertanács a szervezethez való csatlakozásról, lásd NF Mt. jkv. 1946, a [41] 124. sz. jkv. 27., a [48] 131. sz. jkv., 60., az [50] 133. sz. jkv. 8., a [61] 144. sz. jkv. [25] és a [66] 149. sz. jkv. 56. napirendi pontját és jegyzeteiket.

A 84 811/1946. IV. 1. sz. előterjesztésében a földművelésügyi miniszter az említett nemzeti bizottságnak a létrehozására tett javaslatot. Lásd a 23 560/1946. ME sz. r.et, MK november 29., 273. sz.

amennyiben a pénzügyminiszterrel megállapodás jön létre, akkor hozza ki a rendeletet.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta. A rendelet csak a pénzügyminiszterrel való megállapodás után jelentethető meg.³⁶

[40] 39.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sorszám alatt szereplő előterjesztését, miután a pénzügyminiszter még személyesen kíván a kérdéssel foglalkozni, a napirendről leveszi a következő minisztertanácsig.³⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[41] 40.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát [Bánó] J. István dr., Czell Vilmos dr., Igmándy Emil dr. és Györfy Ferenc dr. [részére] miniszteri osztálytanácsosi cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

³⁶ A 23 939/1946. FM IV. 2. sz. előterjesztésében a Debrecenben kiadott 801/1945. ME sz. r., (MK május 6., 23. sz.) hatályon kívül helyezését kérte a földművelésügyi miniszter. Hangsúlyozta, hogy ez a rendelkezés a mezőgazdasági termelés és a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság érdekeit rendkívüli mértékben sértette. Különösen kiemelte a földreform révén földhöz jutott kistermelők helyzetét, akiknek a megélhetése is veszélybe kerülhetett egy súlyosabb természeti csapás esetén. Hangsúlyozta az előterjesztés – egyebek mellett – azt is, hogy „míg a régi rendszer lehetővé tette az önhibájukon kívül, tehát el nem hárítható elemi csapás által szenvedett károsodás esetén a földadó törlését és ezáltal a nehéz helyzetbe jutott gazdálkodókon való – egyébként sem túlságosan jelentős – segítséget, – addig a jelenlegi demokratikus rendszer erre csak rendkívüli megszigorított keretben ad lehetőséget, holott ezáltal kivétel nélkül kis egzisztenciák, nem pedig nagybirtokosok megsegítéséről van szó.” Külön hangsúlyozta a globális alapon történő kármegállapítás és adókedvezmény helyett a károk egyénenkénti, gazdaságonkénti feltérésének fontosságát, mivel a károsodások egy községen belül is nagyon eltérők lehetnek.

A kérdésről csak több mint félévvel később, 1947. június 12-én tárgyalt ismét a minisztertanács a pénzügyminiszter előterjesztése alapján. Lásd: DL. M. jkv., a [3] 183. sz. jkv. 48. napirendi pontját és jegyzetét. Az elemi csapások által a földbirtok termelésében okozott rendkívüli károk címén a földadó elengedéséről, illetve leszállításáról a 7450/1947. ME sz. r. (MK június 17., 134. sz.) intézkedett.

³⁷ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sz. címe szerint a tartósított élelmiszerek előállításával és az élelmiszerek hűtésével, mélyhűtésével foglalkozó ipar egyes kérdéseinek szabályozásával kapcsolatos előterjesztés napirendről való levételére került sor. Lásd e kötet [2] 151. sz. jkv-ének [46] napirendi pontját.

³⁸ Az 5813/1946. FM elnöki 1. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy mind a négy miniszteri titkár megérdemelte volna a magasabb fizetési osztályba való előléptetést. Erre azonban nem volt mód, mivel az adott évre a 2500/1945. ME sz. r.-tel (MK június 17., 54. sz.) biztosított soron kívüli előlépési lehetőség kimerült. Ezért tett javaslatot a miniszter egyes esetekben csak a magasabb állás címének az adományozására.

[42] 41.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Horváth Fülöpnek számvevőségi igazgatói cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

[43] 42.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Simányi Rikárdnak miniszteri [tanácsosi] cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

[44] 43.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: a közellátásügyi miniszter képviseltében 5 millió forintot kér a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatban.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatban ötmillió forint rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.⁴¹

[45] 44.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését az iparfelügyeletre vonatkozó jogszabályok módosítása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

³⁹ A 6461/1946. eln. szvig. sz. előterjesztésben Horváth Fülöp (1881-?) fő-erdőszámtanácsos részére kérte a tárca a cím adományozását.

⁴⁰ A 9268/1946. FM eln. szvig. sz. előterjesztés szerint Simányi Rikárd (1893-?) 1942. decemberétől számvevőségi igazgató volt.

⁴¹ A pénzügyminiszter e tárggyal kapcsolatban a GF-hez tett előterjesztésében jelezte, hogy 1946. augusztusában 2,5, szeptemberében 8, októberében 6, novemberében 3, azaz a stabilizáció kezdete óta 19,5 millió forintot bocsátott a Jóvátételi Hivatal rendelkezésére. Megemlítette, hogy 1946. novemberében azért adott csak 3 millió forintot, mert a költségvetési előirányzat nagyobb hitelt nem tett lehetővé. A Jóvátételi Hivatal azonban bejelentette, hogy ez az összeg a tényleges költségeket nem fedezte és további hitel megnyitását kérte. (MOL-XIX-A-10-XXI/1-c-1946-8398.)

A GF e kérdéssel foglalkozva a következő határozatot hozta: „A Vörös Hadsereg élelmezésére a költségvetési évben eddig rendelkezésre bocsátott 19,5 millió forinton felül további 5 000 000,- Ft rendelkezésre bocsátásához járul hozzá azzal, hogy az említett hiteltüllépés a november hóra megállapított emissziós-kereten felül, a Nemzeti Bank felértékelési nyereségéből fedezhető.” (MOL-XIX-A-10. Stab. XIX. 1946. november 19., 3. pont.)

⁴² Lásd e kötet [2] 151. sz. jkv-ének [56] napirendi pontját és jegyzetét.

[46] 45.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti napirenden kívül a Gazdasági Főtanács által ma tárgyalt javaslatát az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbe vétele tárgyában.⁴³ A rendelet elfogadásával az a régen húzódó

⁴³ Előzményéről lásd NF MT. JKV. 1946, a [21] 104. sz. jkv. 34. napirendi pontját és 33. sz. jegyzetét.

A nagy fontosságú kérdésről a különböző politikai, gazdasági irányító fórumokon viták folytak. A gyárak tulajdonosai az utolsó pillanatig keresték a kivezető utat. Azon az alapon tiltakoztak az állami kezelésbevitel ellen, hogy termelésüket addig is teljes egészében az állami (jövételi) megrendelések szolgálatába állították. A Kisgazdapárt megértést mutatott a gyárosok álláspontja iránt. A Kommunista Párt elvi és hatalmi okokból a végleges államosítás szempontjából, első lépésként ítélte meg a kérdést. A Szociáldemokrata Pártban mindkét állásfoglalás képviselőre talált. Így az 1946. augusztus 28-án tartott gazdasági bizottsági ülése szerint az állami kezelésbevitelt úgy kell megcsinálni, „hogy ebből már végleges államosítás legyen”, s a rendelkezés csupán a jövételi időre vonatkozó állami kezelésről szóljon ugyan, de a tartósabb igénybevételre utalva „be lehetne csúsztatni »a jövételi és az újjáépítési időtartamra« kifejezést” is; továbbá, hogy a részvénytársaságok igazgatóságait szüneteltetni kell, s holdingigazgatási testületeket kell létrehozni. Ugyanezen az értekezleten megfogalmazták azt is, hogy az állami kezelésbevitel időpontjában leltárt kell készíteni, hogy az esetleges visszaadásnál ezt vehessék alapul, illetve, hogy „legalábbis eleinte” az egyes vállalatok munkarendjébe, a termelés folyamatosága érdekében nem szabad beavatkozni, az azonos termeléssel foglalkozó vállalatok vertikális szervezetét nem kell horizontálisan átszervezni; rögzítették, hogy a vállalatok részvényesei kárpótlásra nem tarthatnak ugyan igényt, hiszen a tulajdonviszonyok nem változnak, de az állam sem tarthat igényt a kezelés költségeire, továbbá, hogy a vállalati nyereséget a kezelésbevitel tartama alatt beruházásra kell fordítani, az esetleges visszaadások az elért nyereséget nem kell a részvényeseknek átengedni, hanem az állam javára kell lefőlözni. (PIL 283. f. 32. cs. 9. ó. e. 57–60.) Az értekezlet jegyzőkönyvét közli FORRÁSOK, IX., 303–305.)

Az intézkedéssel kapcsolatos megelőző vitákról lásd még e jkv. c.) és d.) mellékletét.

Az állami kezelésbevitellel kapcsolatos kérdések tisztázása előtt azonban a GF ügy intézkedett, mintha a rendelkezést már kiadták volna. Így a november havi pénzgazdálkodási igényekről tárgyalva a következő határozatot hozta: „A nehézipar részéről nyilvánuló állandó hitel-szükséglet túlméretezettsége súlyos anyagi nehézségekre enged következtetni. Ezért a Gazdasági Főtanács a nehézipar pénzügyi helyzetének megvizsgálására hármas bizottságot alakít, amelynek tagjai az iparügyi miniszter, a pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács főtájkára. A hármas bizottság minden intézkedést megtehet, ami a nehézipari üzemek termelésének és pénzügyi helyzetének racionalizálása érdekében szükséges. Ebből a célból maga, vagy kiküldöttjei által a nehézipari vállalatok ügyvitelét és elszámolásait felülvizsgálhatja, üzleti könyveikbe betekinthez, tőlük adatokat követelhet és a vállalatokat a szükséges racionalizálási intézkedések megtételére a hatályos jogszabályok keretei között kötelezheti.” (MOL XIX–A–10. Stab. XVII. 1946. november 5., 1. pont c. fejezete.)

A minisztertanácsi jkv. mellett nem szerepel, de az SZDP iratai között megtalálható a 72 875/1946. IpM. I. sz. – november 21-én kelt előterjesztés. Ez abból indult ki, hogy a koalíciós kormányprogram egyik nagyjelentőségű pontja valósul meg a Ganz, a Rimamurány–Salgótarjáni és a Weiss Manfréd állami kezelésbevitelével. Hangsúlyozta, hogy a három nagyvállalat kóre a legkülönbélebb iparvállalatok egész hálózata létesült, amelyek irányítása a nagyvállalatok tulajdonosainak kezében összpontosult, tehát a vállalatok érdekkörébe tartozó iparüzemek közgazdasági értelemben az anyavállalatokkal mindig egységes egészet alkotnak, azoktól el nem választhatók. Ezért a tárca az egész összefüggő vállalatrendszer állami kezelésbe vételét tűzte ki célul.

Jelezte a miniszter, hogy a kezelésbevitel többféle lehetősége közül a legcélszerűbbnek – a meglévő felépítés és szervezet érintetlenül hagyása mellett – a gazdasági életben kialakult holding–vállalat példáját követve egy központi szerv, a Nehézipari Központ útján kívánja megoldani a vállalatok irányítását és racionalizálását.

kérdés nyerne megoldást, hogy a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt., a Ganz és Társa Villamossági, Gép, Wagon- és Hajógyár Rt. és a Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt. budapesti bejegyzett cégek vagyontát 1946. évi december hó 1. napjával az állam kezelésbe veszi.⁴⁴ A rendelettervezet, melyet itt most előterjeszt, lényegében a következőket tartalmazza: az 1. § 1. bekezdésében a rendelet kiemeli a jóvátételi kötelezettségek teljesítéséhez és a gazdasági élet újjáépítéséhez fűződő érdekeket. Az 1. §. 2 bekezdése felhatalmazást ad arra, hogy állami kezelésbe kerüljenek a leányvállalatok is, így nemcsak a csepeli vasmű, hanem mindazon üzem, amellyel egy gazdasági egésznek képez. A vállalatok kötelesek bejelenteni tőkeérdekeltségüket s akkor kiderül, hogy melyik vállalatnak, hol vannak ilyen érdekeltségei. Hosszú vizsgálatot kíván annak megállapítása, hogy valójában mit jelentenek ezek a vállalatok. A legbonyolultabb konszern a Weiss Manfréd gyár,

Megemlítette, hogy november 20-án a politikai pártok és az érdekelt szakminisztériumok képviselőinek részvételével tartott értekezlet (lásd e jkv. c., és d., mellékletét) határozatainak alapulvételével készült el az intézkedés tervezete, amelynek egy példánya megtalálható az előterjesztés mellett. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 113–117.)

Rövidesen ezt követően, anélkül, hogy részletesebben tárgyalt volna erről, felkérte a GF az iparügyi minisztert, hogy a Rimamurányi, a WM és a Ganz állami kezelésbe vételére vonatkozó jogszabály-tervezetet terjessze a legközelebbi minisztertanács elé. (MOL XIX–A–10. Stab. XIX. 1946. november 19., 8. pont.) A rendelettervezettel 1946. november 22-én rendkívüli ülésen foglalkozott még a GF, de ennek az anyaga nem található az adott jegyzőkönyv előadói részében.

⁴⁴ A Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű Rt.-t a Wiener Bankverein és a Wiener Länderbank 1888-ban alapította 7 350 000 Ft alaptőkével, ami 1941 végéig 24 180 000 P-re emelkedett (NAGY MAGYAR COMPASS, 1942–1943, 91–93.). 1921-től érdekközösséget létesített a vállalat a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.-vel. Számos üzem, bánya, erdőbirtok mellett érdekeltségi körébe tartozott a Romeiser B. és Fiai Rt., amely 100 000 P alaptőkével 1922-ben létesült (u. o. 301.), továbbá az 1896-ban egymillió korona alaptőkével (ami 1938-ra 2 880 000 P-re emelkedett) alakult Magyar Wagon- és Gépgyár Rt. (u. o. 311.)

A Ganz és Társa Villamossági Gép-, Wagon- és Hajógyár Rt. 1876-ban alakult 1 920 000,- Frt alaptőkével, ami 1940-ig 12 862 000 P-re nőtt (u. o. 280–281), majd számos vállalatot olvasztott magába. Érdekkörébe tartozott az 1928-ban egymillió P alaptőkével létesült Hajózási Gépkereskedelmi Rt. (uo. 282.) az 1889-ben alakult Magyar Építő Rt., amelynek alaptőkéjét 1940-ben 164 724 P-ben mutatták ki (uo. 177.) és az 1910-ben 700 000 korona alaptőkével létrejött Magyar Vegyipari Gépgyár Rt. (uo. 294.)

Weiss Manfréd (1857–1922) bátyjával, Weiss Bertholddal együtt 1882-ben Pesterzsébeten konzervgyárat létesített. 1886-tól tölténgyártással is foglalkozott. 1892-ben Csepelen megalakította az elsősorban hadianyaggyártó Weiss Manfréd Acél- és Fémműveket. A Weiss Manfréd konszern üzleti és családi kapcsolatok révén a Weiss, a Chorin, a Kornfeld és a Mautner család birtokába került. A Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt. alaptőkéje 1940-ben 8 400 000 P volt. Önálló vállalatként működött az 1935-ben egymillió P alaptőkével létrehozott Weiss Manfréd Alumínium Rt., valamint a hatmillió P alaptőkével létesült Weiss Manfréd Repülőgép- és Motorgyár Rt. (a három vállalatról lásd uo. 309.), továbbá az 1923-ban 960 000 P alaptőkével alakult Weiss Manfréd Első Magyar Konzervgyára és Ércárugyára (uo. 159.), az ugyancsak 1923-ban 960 000 P alaptőkével létrehozott Labor Bizalmi Rt. (uo. 553.), a szintén 1923-ban 500 000 P alaptőkével létesült Metalloglobus Fémkereskedelmi Rt. (uo. 296.), az 1922-ben 500 000 P alaptőkével létrehozott Ferroglobus Vasárkereskedelmi Rt. (uo. 277.), az 1923-ban 50 000 P alaptőkével létesített Agrárglobus Mezőgazdasági Gépkereskedelmi Rt. (uo. 267.), az 1927-ben 150 000 P alaptőkével szervezett „Termoglobus” Egészségügyi Berendezések és Csőkereskedelmi Rt. (uo. 305.), a szintén 1927-ben 600 000 P alaptőkével létrehozott Sigg Rt. Alumíniumgyár (uo. 302.), és ilyen önálló vállalat volt a Csepeli Üvegyár Rt. is.

amely a Hermann Göring Művekkel létesített egy megállapodást, ez azonban természetesen megszűnt.⁴⁵ A 3. bekezdésben a javaslat szerint a W. M. csepeli telepével való összefüggése folytán az állam a Csepeli Üveggyár Rt. vagyonát is kezelésbe veszi.

[Nagy] *Miniszterelnök*: mielőtt a rendeletet tovább részleteznék az iparügyi miniszter, meg kell, hogy jegyezze, hogy a három vállalat igazgatóságától egy levelet kapott. Ebben felajánlják a három vállalatnak az állam részére való bérbeadását.⁴⁶

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ilyen javaslatot eddig nem kapott, ki kell emelnie, hogy a Labor Rt. tulajdonosai nincsenek is Magyarországon. Úgy tudja Portugáliában tartózkodnak, és igen bonyolult lenne a szerződés megkötése.⁴⁷ Aggályosnak tartja, hogy a minisztertanács sokat foglalkozzék ezzel a problémával. Egy kicsit elkésettnek találja az ajánlatot. Feltétlenül vigyázni kell arra, hogy a Ganz, mint világgiazi cég ne tűnjék el. Ugyanez szól a többiekre is. Súlyos pénzügyi problémáikkal sokat foglalkozott a Gazdasági Főtanács, s a hitelkérelmeket bírálta felül, s állapította meg, hogy baj van a vállalatokkal. Egy rendkívüli bizottság (pénzügyminiszter, iparügyi miniszter és Gazdasági Főtanács főtitkára) lett megbízva az ellenőrzéssel.⁴⁸ Árukészletek halmozódtak fel. A vas ára például eddig kétféleképpen alakult ki a két különböző vállalatnál. Nehéz problémákat csak úgy tud megoldani, ha a hozzájárulást úgy kapja meg, ahogy azt a javaslatban előterjesztette. Ez egy tiszta üzleti megoldás, amely szerződéskötés folyamán nem lehet tudni, mit eredményezne. A vállalatok goud-villjére⁴⁹ vigyáztak és a javasolt konstrukció is megfelel. A tiszta nyereségből igyekeztek biztosítani egy részt a vállalatok javára, ezzel szemben olyan helyzetbe kell kerülnie az államnak, hogy egész iparával koordinálva rendelkezessen. Ezért nem tartja a bérleti ajánlatot elfogadhatónak.

⁴⁵ A Weiss Manfréd konzern egyes gyárai német megrendeléseket teljesítettek a második világháború idején. Ennek következtében szoros kapcsolatba kerültek a Hermann Göring Művekhez tartozó Steyer Művekkel és a Wiener Neustadt-i repülőgépgyárral, s német részről az érintett WM gyárak átadását igényelték. (BEREND-RÁNKI, 1958, 452–453.)

A WM valamennyi gyárának német kézre juttatásáról, 25 évre való bérbeadásáról Kurt Becher SS-ezredes kötött megállapodást Chorin Ferencsel, Weiss Manfréd vejével, annak ellenében, hogy a család zsidó származású tagjait mentesítik a deportálástól és kiengedik őket Svájcba, illetve Portugáliába. (KARSAI-SZINAI, 1961, 680–719; HORTHY MITTKOS IR., 440–444; WILHELMSTRASSE ÉS MO. 856–856., 866–867, SZÉCHENYI, 2006, 62–67.; EDELSHEIM GYULAI, 2000, 239.)

⁴⁶ Lásd e jkv. e.) mellékletét.

⁴⁷ A Labor Bizalmi Rt.-t a Weiss Manfréd-örökösök 1923-ban hozták létre. A Weiss Manfréd konzern legfelsőbb szerve volt, ennek útján bonyolítottak le minden pénzügyi tranzakciót, ez a szerv tartotta kézben a konzernhez tartozó egyes vállalatok együttműködését. A Labor tevékenysége azonban nem terjedt ki az egyes vállalatok szakmai, műszaki vezetésére. Lásd még e kötetben a [15] 164. sz. jkv. e) mellékletét.

A Labor Bizalmi Rt. tulajdonosai a háború végén a zsidó-üldözések miatt menekültek Portugáliába. Lásd fentebb a 45. sz. jegyzetet.

⁴⁸ Lásd e jkv. 43. sz. jegyzetét.

⁴⁹ Helyesen: goodwil-jére, azaz kedvező megítélésére.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ha nem érdemel figyelmet, úgy folytassuk a rendelet részletezését, a maga álláspontja szerint nem találja elfogadhatónak.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a vállalati szerződésekkel beláthatatlan bonyodalmaknak tennénk ki magunkat. Mindenesetre helyes volna úgy megoldani, hogy „az állam az érdekeltségekkel történt megállapodás alapján kezelésbe veszi”.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ez csak komplikációt okozna. Az előzetes megbeszéléseken az a differencia támadt, hogy az iparügyi miniszter, vagy a minisztérium terjeszti ki [sic!] a kezelésbevételt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ne vegye magára egyedül az iparügyi miniszter a felelősséget.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: e szerint módosítja a javaslatát. A taxatív felsorolás csak azt jelenti, hogy ezek a vállalatok biztosan 50 %-ot meghaladó részvénykötvénnyel vannak érdekelve, tehát ezek állami kezelésbe veendőek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: „igénybe vehető” kifejezés helyett „igénybe veszi” kifejezést kell használni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: helyesli a leányvállalatok kezelésbevételét. A szénbányák államosításával kapcsolatban tapasztalatai vannak.⁵⁰ Az egyik vállalatból a másikba átsíbolják a tőkét. Ha tehát a Csepeli Üvegyárat igénybe kell venni, akkor azt világosan ki kell fejezni. Az idevágó szöveg jó. A taxatív felsoroláson kívül, amennyiben még megállapítást nyer, hogy vannak 50 %-on felüli vállalatok, akkor azok is bevehetőek lesznek. A 4. bekezdés helyére javasolja már jelen rendelet értelmében „kezelés alá vétetnek” kifejezést felvenni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: kétségtelen, hogy együttműködő vállalatokkal képződik ki egy egész. Meg kell közelebbről nézni. Az a felhatalmazás, hogy még később is javaslatot tehet az iparügyi miniszter, nem helyes, a vállalat nem bírja ki sokáig a bizonytalanságot, ezért határidőhöz kell szabni. Két hónapi határidőt javasol. Ugyanis annak a megállapítására, hogy mely vállalatok tartoznak pl. a W. M. konszernhez [át]látható időn belül, ez egy nyugalmi helyzetet teremt.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: meg kell említeni, hogy az 5. bekezdést részben érintetlenül kell hagyni, mert a két hónapi határidőt csak azokra a vállalatokra lehet akceptálni, amelyek bejelentik a százalékos érdekeltségüket. A bejelentést követő két hónapra meg kell történnie az igénybevételnek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: felteszi a kérdést, hogy módunkban van-e rendelettel kezelésbe venni ezeket a vállalatokat, vagy törvényt kell hozni?

[Ries] *Igazságügyminiszter*: minthogy az állami kezelésbevétel az államháztartás egyensúlyát segíti elő, így megvan a rendeleti felhatalmazás.

⁵⁰ A szénbányák államosításáról lásd: NF MT. JKV. 1946, a [11] 94. sz. jkv. [71] napirendi pontját, illetve az 1946: XIII. tc.-t

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ha nem vesszük állami kezelésbe, akkor az egész büdzsé 10%-a rámegegy 300 millió forint deficitet jelentene. Magáévá teszi az iparügyi miniszter álláspontját.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a 6. bekezdésben az „iparügyi miniszterhez benyújtott” kifejezés helyett „minisztériumhoz” kifejezést kell alkalmazni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: reméli, hogy az a koalíciós bizalmatlanság, ami megnyilvánul, nem személye ellen irányul, különben elfogadja „a minisztérium” kifejezést.

[Nagy] *Miniszterelnök* eltávozik. Felkéri Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes az elnöklésre azzal, hogy ha esetleg szavazásra kerülne sor, azt a kérdést tartsák függőben a jövő minisztertanácsig.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a konferencián nyitva maradt a 4. §. 1 bekezdése és az a) pontja. A konferencia egy részének véleménye az volt, hogy a minisztertanács hozzájárulása kell a megbízatáshoz, azonban nem minden vállalatnál, hanem csak a három nagy vállalatnál. Meglehet, hogy egyes vállalatoknál olyan vezérigazgatót találnak, aki meghagyandó. Nyitva maradt továbbá a 4. §. 1 bekezdése is.⁵¹

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: egészségtelen dolognak tartja, hogy a pénzügyminiszter három taggal legyen képviselve.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: állami javakkal való gazdálkodással [sic!] ugyanolyan mértékben kell, hogy képviselve legyen, mint a szakminiszter. Itt szükséges a három tag, és pedig a költségvetési, hitelügyek, és az általános közgazdasági ügyek referenseinek állandóan részt kell venniük. Ez nem stallumhajhászás, mert javadalmazással nem jár. Nincs jelentősége.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: feltétlen kér ő is tagságot.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a miniszterelnöknek is fent kell tartani egy tagságot. Esetleg fel lehet emelni a tagságot 10-re, plusz elnök. Az iparügyi majoritása így is megvan.

Rákosi Mátyás államminiszter: a 7. §-ban az alaptőke szempontjából jött a részvénytőke helyébe [sic!]. A vállalatokat tulajdonképpen el lehetett volna árverezni, hiszen 125 millió adótartozásuk van.

[Erőss] *Közlekedésügyi miniszter*: ha nem ad osztalékot a direkciónak, akkor valamit kell tenni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ha a 3 %-ot megkapják, akkor elérhető a nyereség fele.

Rákosi Mátyás államminiszter: óriási hírű vállalatok, mint például a Déli vasút, soha nem ad osztalékot, de azért a vállalat részvényeit jegyzi a piacon.

⁵¹ A „konferencia” szóval feltehetőleg az Iparügyi Minisztériumban (lásd e jegyzőkönyv d) mellékletét) folyt megbeszélésre utalt a miniszter. A 4. §. az állami kezelésbe vett nehézipari vállalatok főfelügyeletét ellátó Nehézipari Központ (NIK) létrehozásáról szolt. A 4. §. (1) bekezdésének „nyitva maradásá”-ra utalás a NIK igazgatótanácsának összetételére és tagjainak számára vonatkozott. Lásd PETŐ-SZARÁCS, 1985, 81–82., valamint RÁ CZ, 1965. írását.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az 5. § (4) bekezdésénél „kezelésbe vétel” után beveendő „szolgálati jogviszonyban áll”.⁵²

[Ries] Igazságügyminiszter: kimondandó, hogy hatóságok és bíróság előtt az állami kezelésbe vett vállalatokat csak a Kincstári Jogügyi Igazgatóság képviselheti.

Minisztertanács az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbe vételéről szóló előterjesztést elfogadta a javaslat azon módosításával, hogy az 1. § (2) bekezdésében „az iparügyi miniszter előterjesztésére a minisztérium” szöveg kerül „az iparügyi miniszter” helyére, – az 1. § (4) bekezdés első mondata helyére az alábbi szöveg írandó: „A második bekezdés értelmében már jelen rendelet életbeléptetésével állami kezelésbe vétetnek” szövegrész kerül, – az 1. § (5) bekezdés szövegében pedig felveendő az, hogy a (4) bekezdésben felsorolt, de a (2) bekezdés rendelkezése alá tartozó vállalatok tekintetében az igénybevétel a rendelet 2. §-ában meghatározott határidő elteltétől számított 60 nap alatt eszközendő, – kivéve azon vállalatokat, amelyekre nézve a 2. § szerinti bejelentési kötelezettségnek nem tesznek eleget, – az 1. § (6) bekezdése szövegében „az iparügyi miniszterhez benyújtott kérelem alapján” szöveg helyébe „a minisztériumhoz benyújtott kérelem alapján” szöveg vétetett fel; továbbá a 4. § (3) bekezdésének a) pontja szerinti vezérigazgatót a három törzsvállalatra vonatkozólag az iparügyi miniszter előterjesztésére a minisztérium nevezi ki, – a 4. § (1) bekezdés szerinti igazgatótanács 10 tagból és elnökből áll, tagjai az igazgatótanácsnak a miniszterelnök, valamint a közlekedésügyi miniszter képviselője is, – az 5. § (4) bekezdés ezen szövegében „szolgálati viszonyban áll” helyett „a kezelésbe vételt követően szolgálati viszonyban áll”, – továbbá felveendő a rendelet szövegébe, hogy „hatóságok és bíróságok előtt az állami kezelésbe vett vállalatokat csak a Kincstári Jogügyi Igazgatóság képviselheti”, – a 7. § (2) bekezdésének, továbbá a 8. § második mondatának szövegéből „rendelettel” szó kihagyandó, – végül pedig, hogy a rendelet címében az államháztartás egyensúlyára való utalás is kifejezendő.⁵³

⁵² Elírás történt, helyesen: „a kezelésbe vételt követően szolgálati jogviszonyban áll.”

⁵³ Lásd az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbe vételéről szóló 23 550/1946. ME sz. r. et, MK november 28., 272. sz. Ezzel az állam kezére került a kohászati termelés száz százaléka, a vas- és fémipar több mint hatvan százaléka, a gépgyártásnak több mint a fele. Az érdekeltségek révén az állami tulajdon számottevő szerephez jutott a könnyűiparban és a vegyiparban. A nehézipari üzemekkel együtt a hozzájuk tartozó kereskedelmi vállalatok is állami kezelésbe kerültek.

Lásd még e kötet [15] 164. sz. jkv-ének 55. napirendi pontját és d) mellékletét. (PETŐ-SZAKÁCS, 1985, 79–80.)

[47] 46.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Szénbánya Rt. alapszabályai tárgyában.⁵⁴ Ebben az ügyben konferenciát tartottak, az igazságügyminiszter kijelentette, hogy most már közölhető a rendelet.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 15. § (1) bekezdésébe bele kell venni, hogy a vezérigazgatót a „minisztérium” nevezi ki.⁵⁵ A 9. §-t nem tartja elfogadhatónak. Megint csak meg kell állapítani, hogy egészségtelen állapot a pénzügyminiszternek 26 %-kal való képviseltsége.

⁵⁴ Előzményekről lásd NF MT. JKV. 1946, a [65] 148. sz. jegyzőkönyv 20. és a [66] 149. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját, illetve jegyzeteiket.

A jelen jegyzőkönyv mellett nem található az előterjesztés, csupán a Magyar Állami Szénbányák Rt. alapszabályának tervezete. Az MKP iratai között megtalálható a 68 806/1946. IpM I. sz. előterjesztés. Ez hivatkozott arra, hogy a szénbányászat államosításáról szóló 1946: XIII. tc. felhatalmazást adott arra, hogy az iparügyi tárca – a pénzügyminiszterrel egyetértésben – az állami tulajdonba vett vagyontárgyak, valamint az állam egyéb bányászati vagyonának kezelésére állami vállalatot létesítsen, s arra az államot megillető szénkutatói és bányavállalati jogot, valamint az állami tulajdonba vett vagyontárgyak tulajdonjogát átruházza. A szénbányászat államosítására vonatkozó törvény indoklása is kívánatosnak tartotta azonban, hogy ez a vállalat ne a nehézkes, adminisztratív kötöttségekkel járó állami igazgatás keretei között létesüljön, hanem állami részvénytársaság formájában működjön.

Ennek megfelelően biztosítani kívánta, hogy a vállalatnak önálló jogi személyisége, ennél fogva önálló hitelképessége, s így a bányászat tőkeszükségeinek fedezése könnyebb legyen. Csökkenteni kívánta az államkincstárnak a vállalat tartozásai fejében keletkező kötelezettségét, az állam tehát mint részvényes csak részvénybefizetési kötelezettségének mértékéig tartozzék felelősséggel. Ezen kívül a részvénytársaság alkalmazottai számára nem a közszolgálati, hanem a magánalkalmazotti illetményeket kellett fizetni.

Hangsúlyozta azonban az előterjesztés, hogy a részvénytársasági forma által biztosított előnyöket az állami üzemek üzletviteléből leszűrt tapasztalatok alapján olyan rendelkezésekkel igyekezett párosítani, amelyek alkalmasak arra, hogy a vállalat állami jellegét kidomborítsák és a vállalat által kezelt közvagyon ellenőrzését lehetővé tegyék. (PIL 274. f. 13. cs. 43. ó. e., 91–98.)

Az 1946: XIII. tc.-vel államosított szénbányászat irányítását azonban hónapokon keresztül nem rendezték. Felügyeletét kezdetben az Országos Államosítási Főmegbízotti Hivatal, majd az 59/1946. GF sz. (MK július 26., 167. sz.) által az iparügyi miniszternek, a GF főtitkárának és a közellátási miniszternek a részvételével létrehozott háromtagú szénbizottság, illetve a hármashbizottság által alakított Magyar Állami Kőszénbányák Központi Végrehajtó Bizottsága látta el.

Az iparügyi miniszter az államosított szénbányák kezelésére a 62 400/1946. IpM sz. rendeletével (MK szeptember 29., 222. sz.) intézményként létrehozta a Magyar Állami Szénbányák (MÁSZ) nevű vállalatot, amely az említett hármashbizottság irányításával működött. Ennek az operatív munkára alkalmatlan hivatalnak hatékonyabb részvénytársasággá való átalakítására került ekkor sor.

Az államosított szénbányászat felügyeletével, irányításával foglalkozó valamennyi szerv szinte kizárólag a két munkáspárt képviselőinek a részvételével működött. A GF főtitkára, Vas Zoltán rendszeresen, úgynevezett szénkonferenciákon tárgyalta meg az érdekeltekkel a legfontosabb kérdéseket. (Részletesebben lásd: ERDMANN–PETŐ, 1977, 74–79.)

⁵⁵ Az alapszabály-tervezet 15. §. (1) bekezdésében az szerepelt, hogy az igazgatóság bizonyos intézkedéseket – így a vezérigazgató kinevezését – csak az iparügyi miniszter jóváhagyásával tehet meg. Gerő Ernő a „miniszter” szót javasolta „minisztériumra” kicserélni. A minisztertanács így is határozott. A Magyar Közlönyben megjelent rendeletben mégis a „miniszter” szó szerepel.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: szintén kéri tárcája tagságát.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: az 51 és 26 %-ot szükséges biztosítani azért, hogy a kincstár képviselőjét ne lehessen leszavazni oly kérdésben, amely 75 %-os többséget képvisel.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: elismeri, hogy gyakorlati jelentősége súlytalan, de elvi szempontból ragaszkodik a megváltoztatáshoz.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: akkor vétőjogot kér saját részére biztosítani.⁵⁶

Rákosi Máttyás *államminiszter*: azt tapasztalja, hogy új stílus van. A pénzügyminiszter bizonyos biztosítékokat kíván magának az iparügyi miniszterrel szemben, holott mindannyian együttesen vagyunk felelősek a cselekedetekért. Egyetlen egy esetben fordult elő két év óta a szavazás. Jobb, ha ezt a szellemet idejekorán elfojtjuk, s megpróbáljuk eliminálni. A bizalmatlanság új szellemét ne vigyük bele a koalícióba. A régi gyakorlat azon időben jött létre, amikor még egypártrendszer volt. Az egész gazdasági élet kezd átalakulni a termelés szempontjából, kezdenek mások lenni a viszonyok, mint a múltban.⁵⁷ A fennmaradó 23 %-ot kell megosztani igazságosan a közlekedésügyi, kereskedelem- és szövetkezetügyi, földművelésügyi és az újjáépítési miniszter között. A közlekedésügyinek 8 %, a többinek mindnek 5 % jutna.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: sokallja a pénzügyminiszter százalékát.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: ha nem tud befolyást gyakorolni az állam ügyvitelére, akkor bizonyos konzekvenciákat le kell vonnia.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a részvényeket különben sem lehet elidegeníteni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: csak abban az esetben járul hozzá, ha kap két igazgatósági tagságot a nehézipari vállalatoknál.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: akkor fel kell emelni 17-re az igazgatósági tagságot azzal a megjegyzéssel, hogy tiszteletdíjat nem kaphatnak.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: az első három évben működő igazgatóság kinevezésénél ezeket a szempontokat szem előtt kell tartani.

⁵⁶ Az alapszabály szerint a részvénytársaság alaptőkéje egymásmillió forint volt, amely 100 000, egyenként 1000 Ft névértékű névre szóló részvényre oszlott. A tervezet 9. §-a azt mondta ki, hogy a társaság közgyűlésén minden egyes részvény egy szavazatra ad jogot, továbbá, hogy a szavazati jogot a részvények 51 %-a alapján az iparügyi miniszter, 26%-a alapján a pénzügyminiszter, 8–8 %-a alapján a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter és a közlekedésügyi miniszter, végül 7 %-a alapján a földművelésügyi miniszter egy-egy írásban kirendelt képviselője gyakorolja.

A vita során elfogadott alapszabályban – az iparügyi és pénzügyminiszterre vonatkozó rész meghagyása mellett – 8 %-kal szerepelt a közlekedésügyi miniszter, 5–5 %-kal a kereskedelem- és szövetkezetügyi, a földművelésügyi, valamint az építés- és közmunkaügyi miniszter.

⁵⁷ A MÁSZ Rt. ekkor napirendre került alapszabályainak vitája során első alkalommal került előtérbe, hogy a Kommunista és a Szociáldemokrata Párt kizárólagos irányítása mellett a Kisgazdapárt is részt kapjon – és az, hogy milyen mértékben kapjon részt – az államosított szénbányászat felügyeletében. A minisztertanács ülésén kibontakozott vita erről szól, erre vonatkozott Rákosi Máttyásnak a koalíciós partner által képviselt „új stílus”-ra vonatkozó megjegyzése. A szavazásra, amire ugyanó utalt, a minisztertanács 1946. december 22-ei ülésén, a magyarországi németek kitelepítésére vonatkozó rendelet vitájának lezárásaként került sor (TZ MT. JKV., [10] 76. sz. jkv. [2] napirendi pont).

[Bán] Iparügyi miniszter: tehát a következőképpen alakul a 13. § szerinti igazgatóság:

Iparügyi	9, ebből 1 elnök
Pénzügy	3
Közlekedésügy	2
Kereskedelem	1
Föld	1
Építés	1 ⁵⁸

[Ries] Igazságügyminiszter: fel kell vesse itt is a bíróságok előtti képviseletet, amit szerinte csak a Kincstári Jogügyi Igazgatóság gyakorolhat. A legnagyobb bajok származnak abból, hogy különböző jogi képviseletek vannak. Az államnak érdeke, hogy egységesen történjék a jogi képviselet. A jogi osztályok válogatottan rossz jogászokkal vannak ellátva, akik nem tudnak mint önálló jogászok megélni, elhelyezkednek ilyen jogi osztályokon. Ha nem vesszük be a rendeletbe, akkor viszont nem képviselheti az államot, mert csak olyan ügyet képviselhet, a Jogügyi Igazgatóság, amely a rendeletben szerepel.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: a Jóvátételi Hivatal olyan tökéletesen szuperált, miután jogi ügyeit a Kincstári Jogügyi Igazgatóság látja el, hogy fel is oszlatta a hivatal jogügyi osztályát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 15. § (1) bekezdésébe felveendő, hogy a vezérigazgatót a „minisztérium” nevezi ki, – az igazgatósági tagságok számát a 13. §-nál 17-re emelte fel a javasolt megosztással. A javaslatba felveendő, hogy a részvénytársaságot hatóságok és bíróság előtt csak a Kincstári Jogügyi Igazgatóság képviselheti.⁵⁹

[48] 47.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az Állami Villamosművek Rt.-ről.⁶⁰

⁵⁸ A tervezet 13. §-a szerint az igazgatóság elnökét az iparügyi miniszter előterjesztése alapján a minisztérium nevezte volna ki, az igazgatóság nyolc tagját az iparügyi, három tagját a pénzügyminiszter egy-egy tagját a kereskedelem- és szövetkezetiügyi, a közlekedésügyi, illetőleg a földművelésügyi miniszter által kijelölt személyek közül kellett volna választani.

⁵⁹ Lásd a MÁSZ-ról szóló 23 500/1946. ME sz. r.et (MK november 26., 270. sz.) és mellékletét.

⁶⁰ Előzményekről lásd NF MT. JKV. 1946, a [29] 112. sz. jkv. 56. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett található 69 789/I. 1946. IpM. sz. minisztertanácsi előterjesztés a szénbányák államosításáról szóló 1946: XIII. tc., valamint az 1946: XX. tc. alapján állami tulajdonba vett energiatelepek, távvezetékek és a villamosenergia elosztására szolgáló berendezések üzemeltetésére, kezelésére és fejlesztésére, valamint ilyen jellegű új, állami berendezések létesítésére és általában közérdekű energiagazdálkodási feladatok megvalósítására javasolta létrehozni az Állami Villamosművek Rt.-t. Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy az említett feladatok ellátása nem nehézkes, adminisztratív, állami igazgatás keretei között működő vállalat, hanem kevesebb formasághoz kötött, önálló hitelképességgel rendelkező, az államkincstárt csak a

[1] 150. 1946. november 22.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az államosítási törvény kimondja, hogy előbb fel kell állítani az Országos Villamossági Tanácsot a végrehajtás előtt.⁶¹

[Ries] Igazságügyminiszter: az angol megbízott értesítette a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökét, hogy az angoloknak a Dunántúli Villamosművekkel szemben 700 000 forint követelésük van.⁶²

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ez nem változtat a dolog lényegén, mert az adós eddig is állami vállalat volt.

[Bán] Iparügyi miniszter: felteszi a kérdést: mi szükség van az OVT megalakítására? Az Energiagazdálkodási Tanácsot bármikor meghallgathatja.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a törvény, amely ezt kimondja, az iparügyi miniszter fogalmazása.

[Bán] Iparügyi miniszter: a részvénytársaság az a szerv, mellyel gazdálkodni fogunk az energiával. Ez egy gyakorlati szerv, mellyel dolgozni tudunk. Nem érti, miért kell junktimba hozni a két kérdést.

Dr. Balogh István [államtitkár]: azt a szervet, amely hivatott javaslatot tenni, életre kell hívni.

Rákosi Mátyás államminiszter: tekintettel arra, hogy ez a kétely megvan, három nap alatt meg lehet a Tanácsot alakítani és a következő minisztertanácsra a tanács meghallgatása után újra be lehet hozni a javaslatot.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶³

[49] 48.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Molnár Lajos nyugbéré tárgyában.

részvények arányában terhelő állami részvénytársaság létesítését tartja szükségesnek. Alkalmazni kívánta a kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tc.) általánosan ismert előírásait, ugyanakkor a részvények elidegenítési tilalmának kimondásával a részvénytársaság állami tulajdonban tartását hangsúlyozta.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete és a részvénytársaság alapszabályának tervezete. Az előterjesztés jelezte, hogy mindkettő kidolgozásánál az államosított szénbányákra vonatkozó jogszabályoknál (a jelen jkv. [47] 46. napirendi pontja) alkalmazott megoldásokat követték.

⁶¹ Az Országos Villamos Energiagazdasági Tanács létesítését a Villamosművek, energiatelepek és távvezetékek állami kezelésbe vételéről szóló 1946: XX. tc. 16. §-a írta elő.

⁶² A Magyar Dunántúli Villamossági Rt. 1927-ben alakult budapesti székhellyel, 1 millió pengő alaptőkével. Majd az angol kormány „A” sorozatú kötvénykölcsön formájában 708 300 £-t, és egy angol bank „B” sorozatú kötvényekben 2 280 431 £, kölcsönt bocsátott az Rt. rendelkezésére.

⁶³ Az Állami Villamosművek Rt. létrehozására vonatkozó javaslat ismételtlen (lásd e kötet [24] 173. jkv. [50] és a [26] 175. sz. jkv. 33. napirendi pontját) előterjesztésre került, de levették a napirendről; érdemben csak 1948. február 6-án tárgyalták (222. sz. jkv. [98] napirendi pont), s adták ki a részvénytársaságról és más villamosművekről szóló 1650/1948. Korm. sz. r. et, MKRT február 14.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

[50] 49.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Gálfi János időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

[51] 50.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Tóth György időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

[52] 51.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Nyeste Mihály jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

[53] 52.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Vajda Pál miniszteri osztálytanácsosnak Csehszlovákiába való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

[54] 53.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti 72 637 számú javaslatát Tóth Béla angliai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

⁶⁴ A 64 159/V. IpM 1946. sz. előterjesztés szerint *Molnár Lajost*, a MÁVAG volt lakatosát 1919 után baloldali magatartása miatt fegyházbüntetésre ítélték és elbocsátották állásából.

⁶⁵ A 64 160/V. IpM 1946. sz. előterjesztés szerint *Gálfi Jánost* a MÁVAG volt gyalusát baloldali magatartása miatt 1920-ban elbocsátották.

⁶⁶ A 64 669/V. IpM sz. előterjesztés szerint *Tóth Györgyöt* a MÁVAG lakatosát 1919-es magatartása miatt 1920-ban elbocsátották.

⁶⁷ A miniszter szám nélküli előterjesztésében az 1919-es magatartása miatt hátránnyal sújtott *Nyeste Mihály* volt múzeumi szakaltiszt rehabilitálását, valamint a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet főművezetőjévé való kinevezését javasolta.

⁶⁸ A 6044/el. IpM 1946. sz. előterjesztés szerint *Vajda Pált*, a minisztérium jóvátételei osztályának vezetőjét, illetve a Magyar Bauxitbánya Rt.-hez delegált igazgatósági tagot a Csehszlovákiába utazó bizottság tagjaként javasolta kiküldeni, a székesfehérvári hengermű kiegészítéséhez szükséges gépek beszerzése céljából.

⁶⁹ Az előterjesztés nem szerepel a jegyzőkönyv mellett.

[1] 150. 1946. november 22.

[55] 54.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti 5622/1946. számú javaslatát a kezelési létszám kiegészítése végett három új szerződéses alkalmazott felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

[56] 55.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Sipos László miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Sipos Lászlónak miniszteri osztálytanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.⁷¹

[57] 56.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti beszámolóját az olasz–magyar árucserre egyezmény tárgyában. Röviden csak annyit jelent be, hogy pénzügyi vonatkozású ügyeket is vizsgáltak. Megállapodtak abban, hogy Magyarország Olaszországtól 39 millió líra értékben vásárolhat árut.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: a közellátásügyi tárca részéről jegyzi meg, előreláthatólag nem igen fognak tudni teljesíteni burgonyaszállításokat. Sajnálattal vette tudomásul, hogy rizst nem kötöttek le.

⁷⁰ Az előterjesztés hivatkozott arra, hogy a minisztérium az előző év végén alakult, s szervezete még a létszámcsökkentés megkezdésekor sem volt teljesen kiépítve, így az előírt elbocsátások sokkal súlyosabban érintették, mint a többi tárcat. A minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra e napirendi pont címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Fel kell hívni a figyelmet az 5000/1946. ME sz. rendelet (MK május 19., 113. sz.) 12. §-ára, amely szerint az új alkalmazások a 2. §. (3) bek. alapján végelbánás alá vontakból esz-közlendők.”

⁷¹ A 3169/1946. Eln. fő. KSz M sz. előterjesztés szerint Sipos László mérnök a Jóvátételei Hivatal ipari nyersanyag és külkereskedelmi osztályának vezetője volt. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Ez az a Sipos, akit B-listára helyezett a bizottság, de a Kommunista Párt részére nyitva hagyott helyen a Jóvátételei Hivatalnál átvétetett. Személye a Jóvátételei Hivaltól beérkezett bizalmas információk szerint aggályos. Rónai miniszter úr bizonyára Hardi kívánságára terjesztette elő.”

Az előterjesztés mellett Sipos László korábbi B-listázásával, illetve kinevezésével kapcsolatos, a Miniszterelnökségre érkezett átiratok találhatók. Szolnoki István, a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium kiszagdapárti államtitkára külön levélben is tiltakozott Nagy Ferencnél Sipos István kinevezése ellen. Egyrészt kifogásolta, hogy a pártok közötti arányosítási tárgyalások lezárása előtt újabb kommunista párti ember odahelyezésével rontsák a Kiszagdapárt helyzetét, másrészt – mint írta – Siposnak „pénz ragad a kezéhez és már eddig is, a Jóvátételei Hivatalnál való működése ideje alatt Hardi Róbert kereskedelemügyi minisztérium főosztályvezetővel összejárt és aggályos volna éppen Hardi Róbert főosztályába való kinevezetése és beosztása.” A miniszterelnök azonban, a minisztertanácsi ülés előtt látta ugyan a levelet, de ad akta tétette. MOL XIX–A–1–e XII/1. 1946–2732., 349.

Miniszttertanács a tájékoztatást tudomásul vette.⁷²

[58] 57.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy a Belkereskedelmi Igazgatóság felállításáról szóló 2120/1946. ME sz. rendelet végrehajtásáról szóló 31 800/1946. KSzM számú rendelet kiegészítése tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.⁷³

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.

[59] 58.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. és 2. sorszám alatt szereplő előterjesztéseit a napirendről leveszi azzal, hogy a levéltárügyi rendezéséről szóló törvényjavaslathoz a társminiszterek észrevételeiket küldjék meg, utána újból miniszttertanács elé hozza.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁴

⁷² A 47 669/1946. III. KSzM sz. előterjesztés nyújtott részletes tájékoztatást az 1946. október 16-tól november 9-ig Rómában folytatott magyar–olasz kereskedelempolitikai tárgyalásokról. A miniszter beszámolója hangsúlyozta, hogy „az olaszok elsősorban élelmiszerszállításokhoz ragaszkodtak és csak másodsorban voltak hajlandók vas- és acélárúk, valamint ásványolajtermékek átviteléről tárgyalni. Sajnálattal vették tudomásul, hogy hagyományos kiviteli cikkeink közül nélkülözniök kell a búzát és a szarvasmarhát, holott főleg éppen ezekre számítottak. Felajánlott mezőgazdasági cikkeinket általában kevesellték. Végül is megállapodtam az olasz kormányval abban, hogy 1947. március 1-től 50 000 q burgonyát fogunk szállítani, feltéve, hogy a szállításra vonatkozó magánkompenzációs ügyletek létre fognak jönni.”

Megemlítette a beszámoló, hogy a tárgyalások során súlyos nehézséget okozott az árkérdés, mivel az olaszok ragaszkodtak a világgiazi árakhoz, míg magyar részről a belföldi, illetőleg az egyéb viszonylatban korábban kialakított árakból kellett kiindulni. Különösen aláhúzta, hogy a „kivitelre is tekintetbe jövő iparcikkeink belföldi ára sürgősen felülvizsgálatra szorul, mivel a belföldi árak mellett e cikkek külföldön elhelyezhetetlenek, vagy pedig kivitelük igen súlyos áldozatot igényel.”

Az előterjesztés összefoglalóan ismertette az egy évre szóló megállapodás szerint kivitelre, illetve behozatalra kerülő árakat. A beszámoló mellékletét képezi a magyar–olasz árucserforgalmi, és fizetési megállapodás, valamint a tárgyaló felek ezzel kapcsolatos levélváltásának francia nyelvű másolata.

⁷³ A 43 750/I. 1. 1946. KSzM sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesülete a magyar textilárúk külföldi piacokon való versenyképességének fokozása érdekében kérte a textiláru irodák fenntartását célzó 1 %-os hozzájárulási díjnak az exportra kerülő textilárúk esetében való elengedését. A hozzájárulási díj felszámítását a Belkereskedelmi Igazgatóság felállításáról szóló 2120/1946. ME sz. r. (MK március 1., 50. sz.) végrehajtásáról intézkedő 31 800/1946. KSzM sz. r. (MK július 21., 163. sz.) vezette be, ezért kérte a rendeletek módosítását. Jelezte az előterjesztés, hogy a pénzügyminiszter is magáévá tette az intézkedés szükségességét azzal a megjegyzéssel, hogy a GF állásfoglalásával egyezően minden – az exportálandó árut terhelő – belföldi illetéket elenged. Az előterjesztésnek a napirendről való levételét – feltehetőleg – ennek a további intézkedésnek a megfontolása váltotta ki.

⁷⁴ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztéseit összefogó boríték 1. sorszáma alatt említett, a levéltárügy rendezéséről szóló előterjesztés címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Tisztázandó lenne, hogy milyen pénzügyi következményekkel

[60] 59.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Tildy Zoltán Tanulmányi Alappal kapcsolatban a paraszt és munkásszárma-
mazású szegény és tehetséges gyermekek kollégiumi neveltetésének biztosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában.

[Mistéth] Építés- és közmunkaügyi miniszter: kéri, hogy a végrehajtásnál
törtéjék gondoskodás arról, hogy az adatokat rendszeresen rendelkezésére
bocsássák, mert ő is foglalkozik ezzel a tárggyal.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁵

jár most ez a komplexum.” A levéltárügy rendezéséről szóló törvényjavaslat megtalálható a jegyzőkönyv mellett. A törvénytervezetet ismételten levették a napirendről. Lásd NF MT. jkv. 1946, a [37] 120. sz. jkv. 57. és [66] 149. sz. jkv. 21. napirendi pontját. Elfogadásáról lásd e kötet [12] 161. sz. jkv. 57. napirendi pontját.

A tárca 2. sorszám alatti előterjesztése a külföldről hazaszállításra kerülő kórházfelszerelési javak 20 %-ának a kultuszárca rendelkezésére bocsátásával foglalkozott. A 128 793/1946. VI. ü. VKM sz. előterjesztés szerint az 1944. őszén nyugatra vitt egészségügyi felszerelések mintegy 20 %-a az egyetemi klinikák és bábaképző intézetek tulajdonát képezte. Ezek visszaszármaztatására tartott igényt.

⁷⁵ Korábban többször szerepelt e kérdés a minisztertanács előterjesztései között. Lásd NF MT. jkv. 1946, az [56] 139. sz. jkv. [15], az [57] 140. sz. jkv. 46, az [58] 141. sz. jegyzőkönyv 36., és az [59] 142. sz. jkv. 47. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a paraszt- és munkásszárma-
mazású szegény és tehetséges gyermekek kollégiumi neveltetésének biztosításáról szóló törvény tervezete, a törvénytervezet indoklása pedig az MKP iratai között található: PIL 274. f. 12. cs. 3. öe., 1-3.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter az indoklásban a köztársasági elnök által a Gyórfy István Kollégium évzáró ünnepségén, 1946. július 10-én tartott beszédéből indult ki, amely megdöbbentő tényként jelezte, hogy „a parasztság fiainak a száma nemhogy emelkedésben volna az ország iskoláiban, főleg egyetemein, hanem csökkenőben van. A magyar demokráciának, az egész demokratikus magyar társadalomnak feladata, egyben megfellebbezhetetlen kötelessége, hogy ezen az állapoton segítsen és változtasson.” A köztársasági elnök szavaitól indítva javasolta a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy a Nemzetgyűlés biztosítson lehetőséget paraszt- vagy munkásszárma-
mazású szegény és tehetséges gyermekek nevelésére. „Intézményes megsegítés nélkül ugyanis – olvasható az indoklásban – az a veszély fenyeget, hogy egyrészt ezek az értékes népi rétegből származó gyermekek felnőtt iskolai tanulmányokat végezni nem képesek és ennek következtében nem érhetik el a társadalomban azt a helyet, amelyet tehetségük és rátermettségük folytán megérdemelnének, másrészt a magyar paraszt-
is munkásrétegek tehetséges fiaik és leányaik iskolázásának elmaradásával nem foglalhatják el a magyar közösségben azt a helyet, ami őket számarányuknál, és vállalt és végzett munkájuknál fogva méltán megilleti. A paraszt- és munkásdolgozók tehetséges gyermekei iskolázásának intézményes megszervezésétől viszont joggal remélhető, hogy a nemzet szellemi irányítására hivatott értelmiség kellő mértékben és megfelelő módon megújul, s ezzel a magyar nemzeti közösség korszerű életfeladata betöltésére minden szempontból alkalmassá válik.”

A törvénytervezet a Tildy Zoltán Tanulmányi Alap létrehozására, kollégiumok létesítésére ingyenes vagy kedvezményes kollégiumi elhelyezésre, ösztöndíjak juttatására vonatkozó rendelkezéseket tartalmazott. A Tanulmányi Alap részére közületi és magántámogatást javasolt biztosítani. Az Alap kezelését öttagú kuratóriumra kívánta bízni, amelynek elnökekévé a köztársasági elnök megbízottját, tagjaivá a vallás- és közoktatásügyi, valamint a belügyminiszter, illetve két további tagjává a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége és a Magyar Kollégiumi Egyesület egy-egy küldöttét javasolta kinevezni. A tervezet a kollégiumokat, mint tanulmányi és nevelő intézményeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyelete alá rendelte.

A benyújtott törvényjavaslatról (NGY IROMÁNYOK II. KÖT. 84. sz. 153–155.) a Nemzetgyűlés

[61] 60.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Molnár Ferencné Varga Ilonának a IX. és Bede Piroskának a X. fizetési osztály szerinti illetményekkel, szerződéses alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

[62] 61.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: bejelenti, hogy az orosz katonai színház 10 napos látogatásra Budapestre jön s e célból a Magyar Nemzeti Színházat kérte erre az időre. Attól eltekintve, hogy volt olyan rendelet a színház megalapításakor, hogy a Nemzeti Színházban csak magyar nyelven folyhat előadás és ezt még nem is szegték eddig meg, Major Tamás előterjesztésére és kérésére, kérné ettől eltekinteni és javaslata az volna, hogy esetleg nem a Nemzeti Színházat, hanem vagy a Városi Színházat, vagy a Magyar Színházat vegyék erre a célra igénybe. A Nemzeti Színház ugyanis bérlőivel fennakadna.

Minisztertanács felhatalmazta a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy a Nemzeti Színház esetleges átengedése ügyében a tárgyalásokat saját hatáskörében folytassa le.⁷⁷

1946. december 3-án tárgyalta, majd kiadta a Közoktatásügyi Bizottságnak, amely azt kisebb módosításokkal elfogadta. A törvény kiadására azonban nem került sor.

Itt található a tárcza egy további, a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének a támogatását célzó javaslata. Ez a meghatározott közlekedési eszközök menetjegyének árából 10, illetve 20 fillér felhasználására tett javaslatot. Ez ellen az igazságügyminiszter T. 4224/1946. sz., a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett levelében tiltakozott (e levél másolata a jegyzőkönyv mellett megtalálható). Elsősorban arra utalt, hogy csak a létrehozott tanulmányi alap támogatására lehet rendeletet kiadni, másrészt a támogatásnak az említett formáját kifogásolta jogi szempontból. A rendelettervezet minisztertanácsi tárgyalására, feltehetőleg ennek a tiltakozásnak az alapján, nem került sor. Lásd még e kötet [7] 156. sz. jkv-ének 70. napirendi pontját.

⁷⁶ A 126 963/1946. VIII. u. o., VKM sz. előterjesztés *Molnár Ferencné Varga Ilona* középiskolai tanárnak az Országos Szabadművelődési Tanácsnál, míg *Bede Piroška* szigorló bölcsésznek a Pest vármegyei szabadművelődési felügyelőségen való alkalmazására tett javaslatot.

⁷⁷ A 131 846/1946. VII. VKM sz. előterjesztés rámutatott arra is, hogy a szóban lévő vendégjáték miatt a színház másora eltolódnék vagy lényegesen megváltoznék, így a működését biztosító bérlők megkárosodnának, s a kiesésért a késő nyári hónapokban sem tudnák pótolni őket.

A szovjet hadsereg kijevi száztagú művészegyüttese végül Budapesten a Művész Színházban lépett fel 1946 decemberében. Először *Szolovjov*nak A nagy fejedelem című művét adták elő. *Kovai Lőrinc* méltatása szerint a „közönség még akkor is hatalmas élményben részesül, ha az orosz nyelv ismerete nélkül nézi végig ezt a hullámzó, tragikus erejével a legmagasabb orموkat csapkodó, fojtottan izgalmas alkotást.” (Szabad Nép, 1946. december 5.) Ezt követően *Molière* Figaró házasságának előadására került sor. *Molnár Miklós* méltatása áttételes kritikát is tartalmazott: „De hol voltak az előadáson a nagyképű, önhitt pesti rendezők... Ha el is jöttek – elsomfordáltak a második vagy a harmadik felvonás után. Pedig jó lenne már egyszer tanulni, mert színpadjainkon is érik az idő, s elmúlik egyszer a polgári színjátszás kényelmes divatja.” (Szabad Nép, 1946. december 14., Figaró tudja a helyét...)

[63] 62.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ismerteti a Magyar Nemzeti Bankkal kötött „Megállapodás”-t.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁸

[64] 63.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Külforgalmi Rt. rézhulladék importjának pénzügyi fedezetére szolgáló devizakölcsönrel kapcsolatos állami kezességvállalás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

⁷⁸ Előzményéről lásd NF МТ. жкв. 1946, a [61] 144. sz. жкв. [16] sz. napirendi pontját.

A 79 500/1946. IV. o. PM. sz. előterjesztésben a pénzügyminiszter a Magyar Nemzeti Bankkal a bank újraértékelt mérlegének elkészítéséről, az abban mutatkozó nyereség felhasználásáról és az államnak a bankkal szemben fennálló adósságai rendezéséről kötött megállapodásról adott összefoglaló tájékoztatást.

Ez alapvetően a következőket tartalmazza: „A Magyar Nemzeti Bank közgyűlésére és működésére vonatkozó egyes rendelkezések tárgyában kiadott 8070/1946. ME sz. r. (MK 1946. július 20., 162. sz.) 4. §-ában akként rendelkezett, hogy a forintérték bevezetése után a bank újraértékelt vagyonmérlegét megállapítás végett a közgyűlés elé kell terjeszteni. Az aranyra, vagy külföldi pénzürtékre szóló tartozásokat meghaladó arany- és devizakészletnek a forintérték bevezetésével kapcsolatos újraértékeléséből származó nyereség abban a részben, amely a felértékelésből eredő egyéb veszteségek fedezése, a saját tőkének az üzletvitelhez szükséges mértékben történő pótlása, valamint a nyugdíjalapnak megfelelő kiegészítése után fennmarad, az államot illeti. Az államot illető nyereségből elsősorban az államnak a forgalomban levő adó-pengőjegyek beváltásával kapcsolatos kötelezettségeket kell teljesíteni, ezt követően a Bankkal szemben fennálló adósságát kell kiegyenlíteni, a nyereség esetleges fennmaradó részének mikénti kiszolgáltatása, illetőleg elszámolása tárgyában pedig a pénzügyminiszter létesít megállapodást.”

A megállapodás három fejezetre tagolódott. Az I. fejezet rögzítette, hogy az újraértékelésből eredő nyereségből 55 millió forint, illetve 270 334 960,89 forint az államnak a Bankkal szembeni követelése, ezen kívül létezett a bank 33 millió forintot kitevő titkos tartaléka, amelynek egy része szintén az államot illette. Az állam a bankkal szembeni követelése terhére vállalta az 1946. augusztus 1-je (a stabilizáció) előtti időben folyt eseményekkel kapcsolatban a banknál keletkezett veszteségek rendezését. A II. fejezet megállapította, hogy az államnak a bankkal szemben a pengőre szóló kincstárjegyek alapján 300 millió forint, és svájci frankra szóló kincstárjegyek alapján 15 097 968,49 svájci frank összegű tartozása állt fenn. A III. fejezet az állam-adósságok törlesztéséről, a közönség kezén lévő adójegyek beváltásáról szólt. Végül egy külön fejezet a Gazdasági Főtanácsnak a megállapodással kapcsolatos észrevételeit tartalmazza. Ez utóbbiak elsősorban az átvonuló Vörös Hadsereg által igénybe vett szolgáltatások rubelben fizetett ellenértékének elszámolásával álltak kapcsolatban.

Magának a megállapodásnak a teljes szövegét közölte: FORRÁSOK, IX, 260–264. A megállapodás mellékletét képezi a Magyar Nemzeti Bank vagyonának, illetve tartozásainak – keltezés nélküli – kimutatása. (Ezt a megállapodást a hivatkozott közlés nem tartalmazza.) Lásd még a [24] 173. sz. жкв. [80] napirendi pontját.

⁷⁹ A 161 218/1946. IV. o. PM sz. előterjesztés előadta, hogy a Magyar Külforgalmi Rt. 800 tonna rézhulladékot vásárolt 51 000 angol font értékben egy londoni cégtől. A vételár fedezetére a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület készfizető kezességét vállalt. A Magyar Nemzeti Bank azonban, bankszerű követelményekre tekintettel, az állami kezességvállalást is megkívánta, mivel az új alapítású Magyar Külforgalmi Rt. helyzetét még nem tudta áttekinteni. A részvénytársaság 100 %-ban kincstári vállalat volt, ezért a pénzügyminiszter indokolt-

[65] 64.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Szovjetunió Kereskedelmi Képviselete, s a Szovjetunió Magyarországi Vállalatait és Vagyonát Kezelő Hivatal jogi helyzete tárgyában. Az igazságügyminiszternek írásban megküldött álláspontját tudomásul veszi.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

[66] 65.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát ifj. Lengyel Lászlónak, Bokányi Sándornak és dr. Fuchs Pálnénak a Pénzügyintézet Központnál való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

[67] 66.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Irmey Jánosnak pénzügyi segédtitkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Irmey Jánosnak pénzügyi segédtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁸²

nak találta egyetemlegesen a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesülettel a kezesség elvállalását.

⁸⁰ A 161 182/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés felvetette, hogy a Potsdami Egyezmény értelmében a Szovjetunióknak átadott német vagyont ténylegesen a Szovjetunió Kereskedelmi Képviselete, valamint az ennek kebelében működő másik szerv, a Szovjetunió Magyarországi Vállalatait és Vagyonát Kezelő Hivatal veszi át és kezeli, de a két hivatal jogi helyzetét nem tisztázták. A Szovjetunióval gazdasági kapcsolatba kerülő magyar természetes és jogi személyek érdekében is szükségesnek találta a két hivatal jogi helyzetének rendelet útján való szabályozását. Javasolta, hogy a minisztertanács kérje fel az igazságügyminisztert a rendelet elkészítésére.

Az igazságügyminiszter álláspontját rögzítő irat nem található a jegyzőkönyv mellett.

A pénzügyminiszter előterjesztése ugyancsak a Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban felvetette a német állampolgárnak vélt, de valójában magyar állampolgár Meinhardt Frigyes Kurt vagyonának, az Angol Parknak, a Barlangvasútnak, a Symplon kávéháznak és más ingatlanainak a Szovjetunió részére történt téves átadásának az ügyét. Kérte, hogy a belügyminiszter igazolja nevezett magyar állampolgárságát a Szovjetunió megbízottjai előtt, s ennek alapján visszakérhesse a Jóváételi Hivatal az említett vagyonokat.

⁸¹ A 160 672/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés a három személy tisztviselői, hivatalsegédi, illetve gyors- és gépirókénti kinevezése esetében a közszolgálati és egyéb alkalmazási tilalom tárgyában kiadott 8100/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) előírásai alóli felmentést kérte.

⁸² A 129 982/1946. XVI. PM. sz. előterjesztés szerint Irmey János közzgazda jeles, illetve kitünő eredménnyel végezte a középiskolai és egyetemi tanulmányait, ezért – a kinevezési tilalom ellenére – indokoltnak találta, hogy esetében a közszolgálati alkalmazottakról szóló 2500/1945. ME sz. rendelet (MK június 17., 54. sz.) 2. §. (3) bekezdésében foglalt kivételes kinevezési lehetőséggel éljen.

[1] 150. 1946. november 22.

[68] 67.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Lukács József ny. pénzügyőri szemlélsz kiskorú László és Károly nevű gyermekei kegynevelési járuléka tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[69] 68.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Ágoston János jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸³

[70] 69.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a hollandiai nyersbőrbehozatalhoz 199 357,50 dollár értékű devizahitel tárgyában.

Minisztertanács a hollandiai nyersbőrbehozatalhoz 199 357,50 dollár értékű devizahitelhez hozzájárult.⁸⁴

[71] 70.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Littke Lászlónak miniszteri osztálytanácsosi és dr. Bozsó Ernőnek miniszteri titkári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Littke Lászlónak miniszteri osztálytanácsosi és dr. Bozsó Ernőnek miniszteri titkári kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁵

[72] 71.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a magyar–olasz [sic!] árucserre forgalom keretében 30 millió forint további ellátmány engedélyezése tárgyában az Árkiegyenlítő Alap részére.

⁸³ A 13 693/1946. III. PM sz. előterjesztés szerint Ágoston János altisztet 1919. évi baloldali magatartása miatt 1921-ben ítélték hivatalvesztésre.

⁸⁴ A VKM iratai között található 161 388/1946. PM XI. a. sz. előterjesztés szerint a devizaimport bizottság a Magyar Külforgalmi Rt. részére hollandiai nyersbőrimport céljára négy rendbeli devizahitelt szavazott meg. Ezen kívül nyers ökörbőr behozatalára is devizahitelt vett fel az Rt. Ezeket a hiteleket 1947. február 18-ig, illetve május 10-ig kellett visszafizetni. Tekintettel arra, hogy a Külforgalmi Rt. 100%-ban kincstári érdekeltségű vállalat volt, javasolta a PM e hitelekért a Kincstár kezesség elvállalását. (MOL XIX-I-1-s. 12. Min. tan. 1947-6622.)

⁸⁵ A 4423/1946. PM eln. A. sz. előterjesztés szerint dr. Littke László közgazdász, a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, majd a GF előadója, dr. Bozsó Ernő jog- és államtudományi oklevéllel rendelkezett, s szintén a GF titkárságának előadója volt.

Minisztertanács a magyar–olasz [sic!] árucserre forgalom keretében harminc millió forintot engedélyezett az Árkiegyenlítő Alap részére.⁸⁶

[73] 72.

[*Eröss*] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kováts Titusz és társai kinevezése tárgyában. (17 137/1946. sz.)

Minisztertanács Kováts Titusz és társai kinevezéséhez Kabay István kivételével hozzájárult.⁸⁷

[74] 73.

[*Eröss*] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Viczián Pál és társai kinevezése tárgyában. (17 136/1946. sz.)

Minisztertanács dr. Viczián Pál és társai kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁸

[75] 74.

[*Eröss*] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Czövek István és Szabó Jenő szabadpályán eltöltött szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁹

⁸⁶ Egykorúlag elírás történt: nem a magyar–olasz, hanem a magyar–orosz árucserre-forgalomhoz igényelte az ellátmányt a tárca.

Az SZDP iratai között megtalálható 198 979/1946. PM XII. sz. előterjesztés szerint ugyanis a Szovjetunióba 1946. július 27-e után szállított áruk ki nem egyenlített ellenértékének részbeni kifizetése céljából a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére kérte a tárca a 30 millió Ft ellátmány engedélyezését. Az előterjesztés rámutatott arra, hogy az Alapnak importmegterhelés címén fennálló követelése – minden erőfeszítés ellenére – a konstrukcióban rejlő alapvető nehézségek folytán csak igen vonatottan folytak be, a magyar–szovjet külkereskedelmi viszonylat nem volt képes önmagát finanszírozni, s így mindenképpen jelentős árkiegyenlítésre volt szükség. Jelezte, hogy az 1946/47. évi költségvetési előirányzatban ez a 30 millió Ft nem szerepelt, s így arra költségvetési hitel nem biztosítható, tehát az Alap részére nyújtott előlegek előirányzat nélküli kiadást jelentettek. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 69.)

A Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap létesítéséről a 12 170/1945. ME sz. r. (MK december 23., 208. sz.) intézkedett; lásd: TŰ MT. jkv., a [3] 70. sz. jkv. [24] 22. sz. napirendi pontját és b) mellékletét.

⁸⁷ Az előterjesztés *Kováts Titusz* közellátási tanácsos és *dr. Kopeczky György* közellátási felügyelő miniszteri osztálytanácsossá, továbbá *Kabay István* közellátási tanácsossá, *Szauer János* közellátási felügyelővé, *Ursányi Bertalan*, *Dallos Lajos*, *Proyer István* és *Sárosi János* közellátási felügyelővé való kinevezésére tett javaslatot.

⁸⁸ Az előterjesztés *dr. Viczián Pál* miniszteri osztálytanácsos és *Kováts Titusz* közellátási tanácsos miniszteri tanácsossá, valamint *Porochnavecz Iván* miniszteri titkár miniszteri osztálytanácsossá való előléptetésére vonatkozott.

⁸⁹ A 17 095/1946. KM sz. előterjesztés *Czövek István* miniszteri osztályfőnök, valamint *Szabó Jenő* közellátási tanácsos szabadpályán eltöltött 20, illetve 15 évének a nyugdíjba beszámítható szolgálati idejéhez való hozzáadásának engedélyezését kérte.

[1] 150. 1946. november 22.

[76] 75.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kereszty Barna képesítési kellék alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁰

[77] 76.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Hummel István képesítési kellék alóli mentesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹¹

Minisztertanács 3 óra 10 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet, de ezek között nem szerepel Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, B. Szabó István, Bán Antal, Rónai Sándor, dr. Ries István, Jócsik Lajos, dr. Balogh István és Bojta Ernő Béla aláírása. Nem szerepel a felsoroltak között Vas Zoltán államtitkár neve és így aláírása sem, bár jelen volt és többször fel is szólalt az ülésen.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a [4]–[8], [11]–[17], [19]–[20], [22], [26]–[30], [37]–[38], [40]–[42], [45]–[52], [54], [68], [70], [72]–[76] számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

⁹⁰ A 16 671/1946. eln. KM sz. előterjesztés szerint *Kereszty Barna* közellátási főfelügyelő a Kereskedelmi Akadémián végzett, gazdaságtudományi, statisztikai és jogi egyetemi tanulmányokat folytatott, ezért kérte mentesítését a 10 070/1945. ME sz. rendeletben (MK október 26., 161. sz.) előírt képesítő tanfolyam elvégzése alól.

⁹¹ A 17 043/1946. eln. KM sz. előterjesztés szerint *Hummel István* közellátási felügyelő, mivel érettségi után 1938-tól közszolgálatban állt, az állásához szükséges megfelelő képzettséggel és szakértelemmel rendelkezett, ezért kérte mentesítését a 10 070/1945. ME sz. r-ben (MK október 26., 161. sz.) előírt képesítő tanfolyam elvégzése alól.

Az [1] 150. sz. jkv. a) melléklete az [1] napirendi ponthoz.

[Rákosi Mátyás levele Nagy Ferenchez a kormányátalakítás
személyi kérdéseiről]

Magyar Kommunista Párt
Központi Vezetősége Budapest, 1946. november 22.
Budapest, V., Akadémia utca 17.
Nagy Ferenc
miniszterelnök úrnak
B u d a p e s t

Kedves Barátom!

A Magyar Kommunista Párt nevében közlöm Veled, hogy a koalíciós kormányzatra és a demokráciára károsnak tartjuk azt a módot, ahogy a Kisgazdapárt a tárcacseréket keresztülvitte.

Hibáztatjuk, hogy a tárcacserék a szokásos, a koalíció szellemének megfelelő, pontos pártközi megállapodás, s ellenvetéseink figyelembevétele nélkül történtek, s az új miniszterek eskütételéről csak az egyik kisgazda lapból értesültünk.⁹²

Helytelennek tartjuk azt is, hogy a tárcacserék, melyeknek jellege kétségtelen jobbratulódás, most a Baloldali Blokkal folyó tárgyalások befejezése előtt és annak menetétől függetlenül jöttek létre.⁹³

Különösen hibáztatjuk, hogy Bárányos Károly a közellátást ilyen kritikus élmezési helyzetben hagyta ott, s a tárcacserével csak fokozta a nehézséget. Nem tartjuk szerencsésnek, hogy Bárányos, aki Horthy idején földművelésügyi államtitkár volt, most a demokrácia második évében ugyanoda mint miniszter térjen vissza.⁹⁴

⁹² A Kis Újság 1946. november 21-i számában közlemény jelent meg arról, hogy a Kisgazdapárt képviselőcsoportja kedden (azaz november 19-én) délután ülést tartott, s Nagy Ferenc bejelentette, hogy szerdán (november 20-án) délelőtt megtörténik az új kisgazdapárti miniszterek kinevezése.

⁹³ Az MKP III. kongresszusa után a Baloldali Blokkhoz tartozó pártok memorandumot nyújtottak át Nagy Ferencnek, amely a Kisgazdapárttal szembeni követeléseiket tartalmazta, így a vegyipari vállalatok, malmok, bankok államosítását illetve állami ellenőrzését a választójogi törvény módosítását, a reakciósook, a jobboldal elleni közös fellépést, az üzemi bizottságok jogkörének bővítését, az ipari árak csökkentését illetően. (PIL 274. f. 7. cs. 151. ó. e. 23–33.) A Kisgazdapárt – elsősorban az államosításokkal – nem értett egyet (SzKL 1. f. 10. ó. e. 1946. 1. doboz): Hosszas, 1946. november 5-étől december közepéig húzódó pártközi megbeszélés tárgyát képezte a különböző álláspontok egyeztetése. (Pártközi értekezletek, 327–427.)

⁹⁴ A jelen jegyzőkönyv 1. jegyzetében idézett, Ortutay Gyula számára készített feljegyzés egy helyen említette, hogy a kommunisták külön támadást indítottak Bárányos ellen, akit „nagyon nem szívesen látnak a földművelésügyben. Egyrészt félnak attól, hogy Bárányos, aki tulajdonképpen földművelésügyi szakember, tényleg rendet csinál ott és megszünteti Donáth császárságát, másrészt nem veszik szívesen, hogy ez a »reakcióso« miniszter most elhagyja a tisztán szakszektort és olyan tárcát vállal, ahol nagyon érvényesül a miniszter politikai befo-

[1] 150. 1946. november 22.

Emiatt fenntartjuk magunknak azt a jogot, hogy ezekre a tárcacserékre és a vele kapcsolatos körülményekre visszatérjünk.⁹⁵

Tisztelettel
Rákosi Mátyás

MOL XIX-A-1-e-I/2-1945-1947.

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének nyomtatott fejlécű levélpapírjára írt, gépelt tisztázatot, Rákosi Mátyás sajátkezű aláírásával.

Az [1] 150. jkv. b) melléklete a [10] napirendi ponthoz.

[Igazságügyminisztérium]
„Bizalmas”

Feljegyzés

a háborús bűnösök ingatlanainak elkobzására vonatkozó
magyar–jugoszláv megállapodás tárgyában a folyó évi november hó 22-i
minisztertanácson történő előterjesztésről.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő jugoszláv delegáció a Fegyverszüneti Egyezmény 14. pontjára hivatkozással Eisele Bálint háborús bűnös, jugoszláv állampolgár magyarországi ingatlanainak jugoszláv hatósági határozat alapján elkobzását és a tulajdonjognak a jugoszláv állam javára történő bekebelezését kérte az Igazságügyminisztériumtól.⁹⁶

Mint hogy a konkrét esetben előterjesztett kérelem elvi jelentőségű, tekintettel arra, hogy nem csupán erről az egy esetről lesz a jövőben szó, hanem az ingatlanok egész sorozatáról, a kérdés megoldása alapos megfontolást

lyása is.” Ellátási ügyben – olvasható a feljegyzésben – a hozzáforduló asszonyoknak dühösen kijelentette – „Hát ha tudni akarják, hol van a krumpli, megmondom: az oroszoknál.” (Lásd e kérdésről az [5] 154. sz. jkv. 2. napirendi pontját és 6. jegyzetét.)

Szovjet részről a sajtó útján is megtámadták a közellátásügyi minisztert: „Báránys megrágalmazta, nyilvánvalóan hamisított adatok felhasználásával a Vörös Hadsereget.” „Ehhez fogható lelkiismeretlenséget mindezeidig felelős államférfiúktól nem tudunk feltételezni és reméljük, hogy ehhez fogható valótlanságot felelős államférfiú a jövőben sem fog állítani. Az ilyen miniszter többet árt a forrtnak és a népnek, mint a reakciós álhíresztelők elvetemült hadának egész dandárja.” – olvasható a Vörös Hadsereg Új Szó című magyar nyelvű lapjának 1946. november 22-i számában.

⁹⁵ Lásd a [3] 152. sz. jkv. Eröss János lemondását követelő tüntetéssel kapcsolatos részét, valamint a [11] 160. sz. jkv. [32] napirendi pontját.

⁹⁶ A Fegyverszüneti Egyezményről lásd DMB MT. JKV. 7. sz. jkv.-ének b) mellékletét. A 14. pont foglalkozott a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásával, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásával és az ítélkezéssel.

Eisele Bálint vagyonának elkobzásáról és a jugoszláv államnak való átadásáról lásd még e kötet [17] 166. sz. jkv.-ének [67] napirendi pontját.

kíván. Annál is inkább szükséges ez, mert Jugoszláviában a háborús bűnösöknek két kategóriája ismeretes. Ex lege, a kollektív bűnösség elve alapján háborús bűnösnek tekintik valamennyi német nemzetiségű jugoszláv állampolgárt, és ezen kívül van a (nép) bíróságok által elítélt háborús bűnösök csoportja. Az első csoportba tartozók ex lege büntetése az országból kiutasítás és a teljes vagyonelkobzás (bárhol fekdjék is a vagyon), míg a második csoportba tartozók büntetését az egyéni bűnösség mértékéhez igazodva a bíróságok állapítják meg esetleg a vagyonelkobzást is kimondó ítéletükben.

A magyar Külügyminisztérium és a jugoszláv delegáció között történt jegyzékváltás során a jugoszláv delegáció eleinte arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Fegyverszüneti Egyezmény 14. pontja értelmében Magyarország köteles a háborús bűnösök ügyében a jugoszláv bíróságok és hatóságok által hozott vagyonelkobzó határozatok alapján a Magyarországon lévő ingatlanvagyonot elkobozni és a tulajdonjogot a jugoszláv állam javára bekebeleztetni. Később a delegáció oda módosította kérelmét, hogy az csak a jugoszláv állampolgárságú háborús bűnösök vagyonának elkobzására terjedne ki és késznek nyilatkozott e tekintetben a Fegyverszüneti Egyezménytől független megállapodás kötésére.

Addig is, amíg a kérdés végleges rendezést nem nyer, a jugoszláv delegáció a szóba jöhető vagyonok sürgős zár alá vételét kérte.

Vitán felül áll, hogy a jugoszláv delegáció kérelmének teljesítése nem egyeztethető össze sem a jelenleg is érvényben lévő belső tételes magyar joggal: a Btk.⁹⁷ 18. §-ával – amely szerint külföldi büntetőbíróság ítélete (és annál kevésbé a jugoszláv vagyonelkobzó bizottság határozata) Magyarországon nem hajtható végre, – sem a nemzetközi jog egyetemes érvényű két szabályával: lex rei sitae elvével, és az állam területén belül a bíraskodási szuverenitás kizárólagosságának tételével.

A jugoszláv delegációnak az az érvelése, hogy Magyarország a Fegyverszüneti Egyezmény 14. pontja alapján volna köteles ilyen külföldi ítéletek alapján külállam javára vagyonelkobzásokat foganatosítani, nem helytálló, mert ilyen kötelezettségről a Fegyverszüneti Egyezmény nem szól (sőt a békeszerződés tervezetében sincs hasonló rendelkezés), márpedig nemzetközi megállapodásokat nem lehet kiterjesztőleg magyarázni. Egyébként a jugoszláv delegációnak az a magatartása, hogy a Fegyverszüneti Egyezménytől eltérő más jogalapon is hajlandónak mutatkozik tárgyalni, ékes bizonyítéka, hogy maga a jugoszláv delegáció is tisztában van azzal, hogy ilyen kötelezettséget nem lehet a Fegyverszüneti Egyezményből levezetni és nem valószínű, hogy ilyen kötelezettséget bármely nemzetközi fórumnál is sikerülne Magyarországgal szemben megállapíttatnia.

Az a feltevés, hogy a Fegyverszüneti Egyezménytől eltérő más, külön megállapodásban lefektetett jogalap esetén a magyar kormány kitérhet az esetleg hasonló követeléssel fellépő más külállam kérésének teljesítése alól, nem

⁹⁷ 1878: V. tc.

megnyugtató. Ha ugyanis a belső tételes jog és a nemzetközi jog fent említett szabályainak feladásával egyetlen egy külállammal szemben is áttörnénk a területi szuverenitás elvét egy külön megállapodással, amely a külföldi büntetőítéletek alapján minden további nélkül lehetővé tenné a külállam javára a vagyonek kobzást belföldön, a hasonló érdekeltségű államok joggal hivatkozhatnának erre a precedensre.

Egyébként egy konkrét ügyből kifolyólag az Igazságügyminisztériumnak tudomása van arról, hogy a román kormány a bolgár kormányra vezetni kért bűnügyi zárlat elrendelése iránti kérelmét elutasította, ami bizonyítja, hogy a nemzetközi jog fent idézett két elvét a környező államokban jelenleg is érvényesnek tekintik és ezeknek az elveknek az érvényesüléséhez ezek az államok saját helyesen felfogott érdekükben, szuverenitásuk megóvása végett szigorúan ragaszkodnak is.

Éppen ezért nem helytálló az a jugoszláv érvelés, hogy ha Magyarország nem hajlandó a külföldi büntetőbírói ítéletek, illetőleg a jugoszláv törvényben tételezett vagyonek kobzást büntetést végrehajtó birtokelkobzó bizottsági határozatok alapján a vagyonek kobzásokat fogadosítani, akkor ezzel menedékjogot nyújt a háborús bűnösök Magyarországon fekvő vagyonainak. Rá kell ugyanis mutatnunk arra, hogy a közönséges büntettesek üldözése estében sem ismeri a nemzetközi büntetőjog a külföldi büntetőítéletek belföldön végrehajtását, pedig az államok igen széleskörű bűnügyi jogsegélyegyezményeket kötnek egymással. De nyilvánvaló a fentiekből az is, hogy ilyen vagyonek kobzási kérelemmel más külállamhoz hiába fordulna a jugoszláv kormány, mert a nemzetközi jogba ütköző kérelme határozott elutasítást találna. Gyakorlatilag tehát az a helyzet állna elő, hogy egy jugoszláv háborús bűnös Magyarországon lévő vagyont el lehetne kobozni a jugoszláv állam javára, de már pl. a Franciaországban vagy Svájcban lévő vagyont nem.

Legyen szabad továbbá rámutatni arra, hogy tudomásom szerint szuverén államok ez ideig egyetlen esetben sem kötöttek egymással olyan egyezményt, amely büntetőbírói ítéletek vagy más határozatok végrehajtására irányuló kölcsönös kötelezettséget állapítana meg.

Kétségtelen, hogy a vagyonek kobzást a jugoszláv állam gazdasági érdekeit érinti. A jugoszláv törvény, illetőleg bírósági határozatok a vagyonek kobzást azért mondják ki, hogy az elítélt az őt sújtó halál-, vagy szabadságvesztés büntetésén kívül gazdasági, vagyoni kártérítéssel is járuljon hozzá a megsértett jogrend helyreállításához.

A külügyminiszter úrral egyetértőleg eddig azt a jogi álláspontot képviseltük, hogy a Fegyverszüneti Egyezmény 12. pontjában Magyarország terhére rótt jóvátételi összegből Jugoszlávia javára eső 70 millió dollár konsumálja mindazokat az igényeket, amelyeket Jugoszlávia Magyarországgal szemben akár pénzügyi, vagy gazdasági, akár más, még erkölcsi jogcímen is a háborúból kifolyólag velünk szemben támaszthat. Ha beleegyeznénk abba,

hogy a háborús bűnösök Magyarországon lévő ingatlanvagyonát Jugoszláviának átadjuk, ez újabb szintén jóvátételi jellegű kötelezettség vállalását, illetőleg a már reánk rótt jóvátételi összegnek bizonytalan összegű felemelését jelentené, minthogy hozzávetőleg sem ismeretes még az, hogy a már elítélt, vagy még elítélendő jugoszláv háborús bűnösök magyarországi vagyona milyen értékösszeget képvisel.

Ezzel az eredetileg képviselt tisztán jogi állásponttal szemben áll a magyar Külügyminisztériumnak az az újabb álláspontja, amely szerint figyelemmel a jugoszláv részről tett arra az engedményre, hogy a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság kizárólag olyan ingatlanok elkobzására tart igényt, amelyek jugoszláv állampolgárok tulajdonában vannak, továbbá arra, hogy a Jugoszláv Népköztársaság immár a feltétlen viszonzosság biztosítására is hajlandó, (amely viszonzosságnak biztosítását az Igazságügyminisztérium eredetileg tárgyalási alapul tekintette, de amely viszonzosság a dolog természeténél fogva gyakorlatilag nem bír jelentőséggel, mert magyar részről nem tudunk hasonló mértékű vagyoneklobzási követelést támasztani) nem lehet a jugoszláv kérelemmel szemben teljesen elutasító magatartást tanúsítani, miért is véleménye szerint szükségesnek mutatkozik a kérdést a fenti szempontokra figyelemmel a minisztertanács elé hozni, hogy az ügyben valamilyen kormány-álláspont alakulhasson ki.

Ez annál is inkább szükségesnek látszik a magyar Külügyminisztérium szerint, mert a jugoszláv delegáció részéről azt közölték a Külügyminisztériummal, hogy a kérelem késedelmes elintézése miatt kénytelenek lesznek most már a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól hiteles magyarázatot kérni a Fegyverszüneti Egyezmény 14. pontját illetőleg olyan értelemben, hogy az az ítéletek végrehajtására vonatkozó kötelezettséget is magában foglalja. Viszont tartani lehet esetleg attól, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a jugoszláv kormány álláspontját fogja honorálni.

A jugoszláv delegáció főként azt nehezményezi a Külügyminisztérium szerint, hogy a kérdés késedelmes elintézése miatt az érdekeltek esetleg elidegeníthetik ingatlanaikat. Ehhez képest azt is megfontolandónak tartja a magyar Külügyminisztérium, vajon nem kellene-e a szóban forgó ingatlanokat jugoszláv megkeresésre zár alá venni, illetőleg a zár alá helyezés lehetőségét rendeletileg biztosítani.

Tekintettel arra, hogy a kérdés elbírálásánál két egymással ellentétes álláspont áll szemben, tisztelettel arra kérem a minisztertanácsot, hogy az ügyben elvileg állást foglalni és az állásfoglalás eredményétől függően a szükséges intézkedések megtételéhez a felhatalmazást megadni szíveskedjék.

Az esetben, ha a minisztertanács úgy találná, hogy a jugoszláv határozatok vagyoneklobzásra vonatkozó rendelkezéseinek eleget kellene tennünk, mind a magyar bírászkodás szuverenitásának, mind az általános nemzetközi jogelvek érvényének megóvása, mind pedig a magyar gazdasági érdekek védelme szempontjából is az egyedül helyes eljárásnak azt a magyar Külügyminisztérium által javasolt megoldást tartom, hogy a vagyoneklobzást a

[1] 150. 1946. november 22.

jugoszláv határozatok alapján a jugoszláv kormány megfelelően előterjesztett kérelmére magyar bíróságok mondják ki oly módon, hogy a jugoszláv állampolgárságú háborús bűnös, elítéltnek Magyarországon lévő ingatlanvagyonra a magyar állam javára koboztassék el. Addig pedig, amíg az illetékes bíróság ezt kimondja, a szóbanlevő vagyonra nézve zárlatot kell elrendelni.

Budapest, 1946. évi november hó 21. napján.

MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII/b-12 588 (23 546).

Gépelte, aláírás nélküli tisztázat karbonpapírral készített egykorú másolata.

A feljegyzés mellett dr. Csánk Béla igazságügyminisztériumi osztályfőnök által fogalmazott, a miniszterelnökhöz intézett 1946. november 21-én kelt kísérelővel található, amelyben a miniszter bejelentette, „hogy a legközelebbi minisztertanácson a csatolt feljegyzésben foglaltakat szándékozom előterjeszteni.”

Az ügyiratban található továbbá az igazságügyminiszter által a külügyminiszterhez intézett 1946. december 27-én kelt levelének a miniszterelnök számára megküldött másolata. A kormány a Külügyminisztériumban 1946. december 11-én tartott értekezleten elhangzott érvek alapján elzárkózott a kérdés általános rendezése elől és csak Eisele Bálint ügyének lezárását javasolta. Így vagyonának elkobzása helyett annak állami kiszájtítását, s a kártérítési összegnek a jugoszláv állam részére való kifizetését vetette fel. (MOL-XIX-A-1-j-1946-XXIII/b-12 588 (56/1947))

Az [1] 150. sz. jkv. c) melléklete a [46] napirendi ponthoz.

[Miniszterelnökség]

Jelentés

a nehézipari vállalatok állami kezelésbe vétele tárgyában tartott tárcaközi értekezletről

Az iparügyi tervezet kormányrendelettel⁹⁸ igénybe akarja venni a Weiss Manfrédot, a Ganzot és a Rimát, valamint ezeknek bizonyos érdekelttségű leányvállalatait is. A leányvállalatok tekintetében az iparügyi miniszter előterjesztésére a kormányrendelettel tehetne kivételt.

A két délelőttön keresztül folytatott értekezleten Bán miniszter úr elnökölt. Függetlenül maradt kérdések:

1/ Lehet-e rendelettel szabályozni ezt a kérdést, nem kell-e törvény?

2/ Általánosságban legyenek-e kezelésbe veendőek a leányvállalatok, és csak mentesítsen a kormány, vagy fordítva, a leányvállalatok általában ne legyenek kezelésbe vehetőek, csak azok, amelyeknek állami kezelésbe vételét a kormány elrendeli.

3/ Az állami kezelés alá került vállalatok egy MANERT⁹⁹ elnevezésű közös

⁹⁸ A jelentés mellett megtalálható az állami kezelésbevitelről szóló rendelet tervezete.

⁹⁹ A MANERT, azaz Magyar Nehézipari Részvénytársaság elnevezés helyett Nehézipari Központ néven jött létre a csúciszerv.

csúcscrészvénytársaság üzletvitele alá kerüljenek, vagy állami üzem legyen a megoldás.

4/ Kell-e máris rendelkezni és miképpen lehet a visszabocsátás kérdéseiről.

Az első 3 kérdés tárgyalásában Bán miniszter úr személyesen részt vett.

ad 1/ Az igazságügyi tárca képviselője szerint az állami kezelésbevétel csak törvény mondhatja ki, mert az 1946: VI. tc. (felhatalmazási törvény) szerint a minisztérium az állam gazdasági rendjének biztosítása érdekében a fennálló törvényektől eltérő rendelkezéseket megállapíthat ugyan, de a Nemzetgyűlés által alkotott törvényektől eltérőt nem. Márpedig az 1946. I. tc.,¹⁰⁰ mint az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogát, kifejezetten biztosítja a tulajdonjogot, az állami kezelésbevétel pedig a tulajdonjogot nyilván élenken érinti.

Bán miniszter úr azt válaszolta, hogy a kérdést megbeszéli az igazságügyminiszterrel; ha az vállalja a rendelet formájában való szabályozást, akkor ez által a parlamenti felelősséget is vállalta.

Ad 2/ A miniszterelnök képviselője feltette a kérdést, az állami kezelésbevétel nem jelent-e a stabilizáció szempontjából káros terhet az államháztartásra és a pénzügyi khatások nem tisztázandók-e még a kezelésbevétel elhatározása előtt?

Az iparügyi miniszter azt válaszolta, hogy az állami kezelésbevétel a stabilizációt nem hogy veszélyeztetné, hanem erősíti. A vállalatok deficitjeit eddig is az állam volt kénytelen fedezni, hogy a munka meg ne álljon; a vállalatok deficitet hangoztattak, holott tiszta nyereségük is volt, amelyet részben új vállalatokba fektettek, részben gyanú van rá, hogy kisíbtak; végül a vállalatok külföldön lévő értékeiket (pl. már kifizetett, kitűnő szerszámgepeket) nem hajlandók hazahozni és ezzel a nemzetnek kárt okoznak. Leányvállalatokat pedig azért kell állami kezelésbe venni, mert a tőkék egymásba vannak fonódva, és noha termelési egységben vannak a fővállalattal (pl. a fővállalat félkészgyártmányát a leányvállalat fejezi be) egymásnak keresztbe számláznak, ezzel az árat drágítják és a hasznot a leányvállalathoz számítják. Van olyan eset is, hogy a leányvállalat termelésileg nem függ ugyan szorosan össze a fővállalattal, de nyereséges és éppen nyereségével van hivatva a fővállalat deficitjét enyhíteni.

A miniszterelnök képviselője hangsúlyozta, hogy az állami kezelésbevétel eredeti terve csak a három fővállalatra terjed ki; ha mégis a kezelésbe vétel céljához (jóvátétel és gazdasági újjáépítés), termelésileg vagy logikailag valamely leányvállalat kapcsolódik, akkor ennek kezelésbevételét a minisztérium ám rendelje el külön rendelettel; de mellőzendő az a megoldás, amely általánosságban minden olyan leányvállalat kezelésbevételét generálisan kimondja, amely leányvállalat az iparügyi tervezetben foglalt bizonyos ismervek szerint a fővállalattal valamennyire is összefügg és ez alól csak a

¹⁰⁰ Az államformáról szóló törvény.

minisztérium tehessen kivételt. Az eredeti iparügyi tervezet vonatkozó része éppen megfordítandó, vagyis automatikus állami kezelésbe csak a három nagyvállalat kerül, leányvállalat csak akkor, ha ezt a kormány külön rendelettel kimondja.

Az igazságügyminiszter képviselője azt javasolta, hogy amennyiben vannak okvetlenül kezelésbe veendő leányvállalatok, a kezelésbevételről szóló általános jogszabály a három nagyvállalaton kívül mindjárt ezeket is sorolja fel taxatíván és rendelje el kezelésbe vételüket. Ez után jöhet még, hogy az iparügyi miniszter előterjesztésére kormányrendelet még továbbiakat is állami kezelésbe von.

Az iparügyi miniszter és szakértői hangsúlyozták, hogy az összes leányvállalatok, amelyek az iparügyi tervezetben foglalt ismérvek alá esnek, azért vonandók generálisan állami kezelésbe, hogy az állam birtokon belül legyen, különben féltő, hogy mire ezeket kormányrendelet szintén állami kezelésbe vonja, vagyonukat máshova elmentik, vagyis kibújnak a kezelésbevétel alól. Maga az iparügyi miniszter is elismerte azonban, hogy ez a kibújás nem lehetséges, ha az általános jogszabállyal egy időben mindjárt megjelenik a kormányrendelet e leányvállalatok kezelésbevételére.

A miniszterelnök képviselője ismételten hangsúlyozta, hogy álláspontjától eltérni nem tud, részben, mert az fedi az eredeti tervet, részben, mert leányvállalatok igénybevételére az általa javasolt megoldás szerint is van mód, végül, mert az állam birtokbanlétéből származó haszon csak jelentéktelen lehetne, t. i. a vállalatok így is átsíbolnák vagyonukat részben azokba a leányvállalatokba, amelyek az iparügyi tervezet szerint amúgy sem esnének a kezelésbevétel alá, részben, amelyeknek mentesítése remélhető lenne.

Az iparügyi miniszter kijelentette, hogy e kérdést a miniszterelnökkel fogja megbeszélni.

Ad 3/ Az iparügyi miniszter a MANERT elnevezésű részvénytársaság mellett foglalt állást. Indokai: ebben az Rt.-ben nemcsak a kezelésbe vett vállalatok, hanem állami üzemek is egyesíthetők rugalmas vezetés alatt; elmarad az állami üzem bürokráciájának nehézsége; módjában van megbízható, munkás- és közgazdasági rétegből összeállított, szakemberekből álló igazgatóságon keresztül irányítani és racionalizálni.

A miniszterelnöki, igazságügyi és pénzügyi tárcák részéről elhangzott elvetések:

A részvénytársaság amúgy is fiktív valami lenne, mert hiszen nem lennének forgalomképes részvényei és közgyűlése. Ha egyesíti magában a kezelésbe vett összes vállalatokat [sic!] és még állami üzemeket is, mamutvolta folytán vagy elvész a rugalmassága, vagy szétesik vállalati önállóságokra, miáltal létezése indokolatlanná válik. A deficit csökkentése, vagy a nyereség emelése szempontjából az igazgatóság adminisztrációs költségei aggályosak.

Egy pl. három tagból álló és összetételében mindent felölelő tanács által támogatott üzemi vezetőséggel való megoldás nyújtja mindazt az előnyt, amit az rt., annak hátrányai nélkül. Kiemelkedik az egyéni felelősség, ami

az állam számlájára való gazdálkodás jelen esetében rendkívül fontos; megmarad az üzleti mozgékonyság; az egyes vállalatokhoz kinevezett igazgatókon keresztül, de egyébként is az üzemi vezetőség intenciói érvényesülhetnek; végül elesnek az adminisztrációs költségek. Az üzemi vezetőség és a tanács ugyanúgy összeállítható független szakértőkből, sőt még inkább, mint egy rt. igazgatóság.

A kérdés eldöntése függőben maradt.

ad 4/ A miniszterelnök képviselője szerint nem lényeges fontosságú már ma rendelkezni a 8 év múlva bekövetkező visszabocsátásról, mert kérdéses, hogy egy ma hozott jogszabály e tekintetben 8 év múlva miként fog érvényesülni. Ha azonban egyáltalán rendelkezni kell már ma ebben a kérdésben, a méltányos rendelkezés az, hogy az állami kezelésbe vett vagyonok abban az értékben bocsátandók vissza, amely értéket a kezelésbevétel pillanatában képviseltek. Nem lehet tehát leírni a kezelésbevételkor fennállott értékből az elhasználódást, amely gépeknél pl. amúgy is 80 %-ot tenne ki, mert az elhasználódást a termelés okozta, amelyből származó nyereségben viszont a tulajdonos a kezelésbevétel tartama alatt nem részesülhet.

A kérdésben döntés – már csak az iparügyi miniszter távolléte miatt is – nem történt.

Budapest, 1946. évi szeptember hó 12-én.

Viczián Imre¹⁰¹ L.: Bojta

MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-10 411.

Gépelt tisztázat karbonpapírral készített másodpéldánya, Viczián Imre és Bojta Ernő Béla sajátkezű aláírásával, illetve láttamozásával.

Az [1.] 150. sz. jkv d) melléklete a. [46] napirendi ponthoz.

[A Miniszterelnökség által képviselt álláspont
a nehézipari vállalatok államosítása ügyében]

Nehézipar államosítása

A nehézipari vállalatok államosítása tárgyában f. hó 20-án, szerdán délelőtt értekezlet volt az Iparügyi Min.-ben Bán, Rácz Jenő és Vas Zoltán személyes részvételével. A rendeletet Bán az f. hó 22-iki, pénteki minisztertanácsba akarja bevinni.

Megvédendő pontok:

1/ Az iparügyi és az igazságügyminiszter véleményével ellentétben a magántulajdont ennyire érintő szabályozás csak törvénnyel történhetik, mert ilyen rendelet kibocsátására a kormánynak nincs felhatalmazása.

¹⁰¹ Viczián Imre okleveles mérnök, a Miniszterelnökség miniszteri tanácsosa volt.

[1] 150. 1946. november 22.

2/ A rendelet a három fővállalaton – Weiss Manfréd, Ganz és Rima – ki mondja bizonyos leányvállalatok állami kezelésbevételét is, név szerint felsorolva, és felhatalmazza az iparügyi minisztert további leányvállalatok kezelésbevételére.

Miniszterelnök képviselője hangsúlyozta, hogy a miniszterelnök elvileg a leányvállalatok államosítása ellen van; ha a felsoroltak és azokon kívül még további leányvállalatok államosításáról szó lehet, ez csak minisztertanácsi hozzájárulással történhessék, tehát ne az iparügyi miniszter legyen erre jogosítva.

3/ Az állami kezelésbe vett vállalatok vezetését egy 9 tagú igazgatótanács fogja ellátni. Tisztázandó, hogy ezeket a tagokat – akiket az iparügyi miniszter úr nevez ki – ki fogja kijelölni. Kívánatos lenne, hogy helyet foglaljon az igazgatótanácsban a miniszterelnök részéről, a pénzügyminiszter részéről, sőt a kezelésbe vett vállalatok részéről jelölt tag is.

4/ A vállalatok vezérigazgatóit az igazgatótanács nevezi ki. A kinevezés minisztertanácsi hozzájáruláshoz kötendő.

5/ Tisztázandó, hogy mit van joga a vállalat vagyonából az igazgatótanácsnak elidegeníteni, mert ez a magántulajdont lényegében érinti. Erre a jogszabályban ki kell térni.

Viczián

1946. XI. 20.

MOL XIX-A-1-e-II. 34.

Gépell tisztázat Viczián Imre sajátkezű aláírásával, az irat keltezése is az ő kézírásával szerepel az iraton.

Az [1] 150. sz. jkv. e) melléklete a [46] napirendi ponthoz.

[A három érintett nagyvállalat tulajdonosai a vállalatok állami kezelésbe vételének elkerülése céljából bérleti szerződés kötését javasolják]

Ganz és Társa Villamossági Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt.

Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű Rt.

Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt.

Budapest, 1946. november 21.

Miniszterelnök Úr!

Hivatkozással azon tárgyalásokra, amelyeket egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbevételével kapcsolatban folytattunk, készségünket nyilvánítjuk az irányban, hogy üzemünket bérleti szerződések megkötése útján bocsássuk a kormányzat rendelkezésére oly feltételek mellett, amelyek alkal-

masak az említett tárgyalások folyamán a kormányzat részéről megnyilvánult intenciók megvalósítására.

A kérdésnek ily módon való megoldása kiküszöbölné azokat a nehézségeket, amelyek az állami kezelésbevétel rendeleti úton való szabályozása esetén tulajdonjogi vonatkozásban és az érdekelt részvénytársaságok, társaságok társasági [sic!] szerveinek további működésével összefüggésben felmerülnének. Ezen kívül közhiteli szempontból és mértékadó külföldi politikai és gazdasági tényezők várható állásfoglalására való tekintettel mindenképpen előnyösebbnek látszik, ha az állami kezelésbevétel ügye az érdekelttel létesített megállapodás útján nyer rendezést, mintsem rendeleti úton az államhatalom egyoldalú intézkedése által.

Meg vagyunk győződve arról, hogy az e tárgyban kezdeményezendő tárgyalások a legrövidebb időn belül eredményesen befejezhetők lesznek.

Mély tisztelettel

Ganz- és Társa
Villamossági Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt.

Rimamurány–Salgótarjáni
Vasmű Rt.

Weiss Manfréd
Acél- és Fémművei Rt.

MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII-23 970.

Gépelváltást mindhárom részvénytársaság részéről két-két igazgató sajátkezű aláírásával, illetve alig olvasható kézzel.

A Ganz és Társa részéről feltehetőleg *Hubert Lipót*, és *Odescalchi Károly* igazgató, a Rimamurány–Salgótarján részéről feltehetőleg *dr. Lamotte Károly* és *dr. Chorin Ferenc* igazgató, a Weiss Manfréd részéről feltehetőleg *Jünker Géza* cégvezető és *Lázár Andor* igazgató sajátkezű aláírása szerepel.

[2] 151.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi november hó 29-én de. 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
B. Szabó István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
képviselőtében Dulin Jenő
államtitkár
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
képviselőtében Szolnoki István
államtitkár
Dr. Keresztury Dezső vallás- közok-
tatásügyi miniszter

Dr. Ries István igazságügy-
miniszter
Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre építés- és
közmunkaügyi miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Dr. Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszter-
elnökségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök:* megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy a pénzügyminiszter a karácsonyi segélyről napirend előtt kíván előterjesztést tenni.

1.

[Rácz] *Pénzügyminiszter:* igen sürgős a karácsonyi segély problémáját minisztertanács elé hozni, mert egyes üzemek eltérő összegeket fizetnek ki, s ez ellenkezik az egyenlőség elvével. A legutóbbi minisztertanács elhatározása alapján a szakszervezettel megbeszélést folytatott, ennek eredménye a javaslat. A családi pótlékban nem részesülő alkalmazottak részére, amennyiben az állami rendszerű IV–XV. fizetési osztályba vannak sorolva, fizetési osztályra tekintet nélkül 30 forintot, az egy vagy két családi pótlékban részesülő alkalmazottak részére, ha az állami rendszerű IV–X. fizetési osz-

tályba tartoznak 60 forintot, a három vagy annál több családi pótlékban részesülő alkalmazottak részére, ha az állami rendszerű IV–X. fizetési osztályba tartoznak 80 forintot, ha az állami rendszerű XI–XV. fizetési osztályba tartoznak 100 forintot, azoknak a közszolgálati alkalmazottaknak, akiknek illetménye nem az állami rendszerű fizetési osztályok szerint van megállapítva, abban az esetben, ha havi törzsfizetésük (törzsilletményük) nem haladja meg a 200 forintot, a XI–XV. fizetési osztály szerint, ha pedig 200–720 forintig terjedő összegű törzsilletményt élveznek, a IV–X. fizetési osztály szerint kell a karácsonyi segély összegét megállapítani; a honvédség zsoldban részesülő tagjai részére személyenként 30 forint karácsonyi jutalmat kell kifizetni. Az ellátásban részesülő közszolgálati nyugdíjasok (özvegyek, árvák stb.) karácsonyi segélyének összege, fizetési osztályra és családi állapotról tekintet nélkül 40 forint.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: négy nagy üzem munkásainak küldöttsége, s minisztériuma tisztviselői jártak nála a kérelemmel, hogy tiltakozzon ez ellen a tervezet ellen. Véleménye szerint, ha nincs pénze az államnak, akkor egyáltalán ne folyósítsunk segélyeket, de ilyen neveléségesen kis összegekkel, mint 30 forint nem lehet a munkások szemét kiszúrni. A tisztviselői azt mondták, hogy ők inkább lemondanak az egész segélyről, minthogy ilyen kis összeget átvegyenek.

Szakasits Árpád államminiszter: a munkások határozottan tiltakoznak az ellen a tervezet ellen, mert a 30 forint nem is akkora összeg, hogy egy családnak a karácsonyi vacsorája kikerüljön belőle. Azonban a forint védelme szempontjából nem felemelést, hanem azt javasolja, hogy ezen az összegben felül valami élelemmel kell segíteni a munkásokat.

Rákosi Mátyás államminiszter: javasolja, hogy az élelemmel való megsegítésen felül fel kell emelni a tervezet munkásokra vonatkozó részét.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: belátja, hogy 30–50 forintos segéllyel nem túl sokat lehet segíteni, azonban a szakszervezettel együtt állapotok meg ebben az összegben, mert az államháztartás jelenleg nem bír el nagyobb kiadást.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a legnagyobb békeidőben sem volt a köztisztviselők karácsonyi segélye nagyobb, mint 20–30 pengő.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ő is volt tisztviselő a Közigazgatási Bíróságon, de a legalacsonyabb karácsonyi segély 100 pengő volt.

Szakasits Árpád [államminiszter]: a Közigazgatási Bíróság egy nagyon kivételes és előkelő hely volt. Itt most két rendkívül fontos szempont ütközik egymással: az államháztartás egyensúlya és az üzemek munkásainak lelki egyensúlya. Az üzemekben kétségkívül egy nyugtalanság érzékelhető. Azonban nem mehetünk tovább. A pénzügyminiszter előterjesztése szerint ez a segély az államháztartásra nézve összesen 50 millió kiadást jelent. A stabilizáció számára ez már úgyis igen nagy összeg, s ha átszakad valahol a gát, akkor megint kezdődik a viaskodás az árakkal. Feltétlenül más módon kell az üzemi munkások segítségére sietni. Ha élelmiszerekkel segítenénk, akkor

az elért eredmény kiegyenlítené a különbséget. Nagy érdekek fűződnek az üzemi munkások hangulatához. A termelési statisztikánk rendkívül kedvező képet mutat. Európa-szerte csökkent a termelés. Nálunk van egy egészséges fejlődés, s meglehetősen szépen funkcionál a termelés. A munkát honorálni lehetne azzal, hogy nem nyúlván a karácsonyi segély összegéhez, de valami módon juttassunk az élelmezésben valami kedvezményt. Ezt érdemes megfontolás tárgyává tenni.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: ezen a vonalon már történtek intézkedések 1500 mázsa szaloncukor már kiment a gyárakhoz szétosztás végett. S annyi eredményt tudtunk elérni, hogy 15 forint 72 filléres áron lehet majd a gyárakban árusítani. Ezen kívül, a karácsonyi ünnepek előtt történik egy soron kívüli jegyre burgonya-kiosztás, további 40 dkg cukor és 40 dkg zsír, vagy olaj kerül kiosztásra személyenkint, minden jegy felhasználása nélkül.

Rákosi Mátyás államminiszter: a pénzügyminiszter javaslatát el kell fogadni. A munkásság joggal követel valamelyes segílyt, mert az árak felmentek. Semmi túlzás nincs azzal kapcsolatban, hogy a legfontosabb ipari és mezőgazdasági cikkeknek az ára [november] elseje óta legalább 30–40 %-kal emelkedtek. A munkásság élénkebben reagál, mert igen szűkre van szabva a büdzséje. Az államháztartásnak 15 millióba kerül, s az egész kiadás 50 milliót tesz ki. Valamivel többet kell adni, ha van rá mód. Az ipari munkások többet adtak, mint amit követeltünk tőlük. A 75 %-ot, ami február végére volt várható, már november végére, vagy december elejére elérik. Ez a munkateljesítmény jogossá tenne egy béremelést. Ennél fogva indokolt az is, hogy valamivel több segílyt kapjanak karácsonyra. Különösen a sokgyermekes családoknál volna ennek jelentősége. Kétségbeesett panaszok érkeznek be hozzá. Pl. a zöldségárak emelkedésével a különbözet egy munkás jövedelmének 1 %-át teszi ki. Azt hiszik, hogy az államháztartás veszélyeztetése nélkül fel lehet emelni a karácsonyi kiadások összegét 20 millióval.

Szakasits Árpád államminiszter: ő is azt hiszi, ezt az emelést el lehet fogadni, de ezen kívül lehet élelemmel is még segíteni. Rendkívül csekélyek az árukészletek. Feltétlenül gondoskodni kell több árurol, ami felszívja ezt a kidobott pénzt. December 1-je és 22[-e] között néhány rendkívül fontos cikkre fog összpontosulni az érdeklődés. A juttatások, melyeket a közellátásügyi miniszter felvetett, elég jelentékenyek, de ő még több cukrot adna, mert ez a legalkalmasabb arra, hogy az államháztartás visszaszívhasa a kiadott forintot. Az emberek sérelmezik, hogy a zsír maximális ára 20 forint, holott a csarnokban lehet 14 forintért hájat kapni. Igen kevesen fogják a pénzüket cukorra költeni, inkább a textil fog most jobban fogyni.

Rákosi Mátyás államminiszter: nagy mennyiségű textil kerül karácsony előtt piacra, igen alacsony áron. Amikor megjelent a textil a piacon, sorbaállítás volt, most már, hogy bőven van az üzletekben, már minden sorbaállítás nélkül lehet kapni. De ha nem gondoskodunk arról, hogy elegendő legyen, akkor azt fogják hinni, hogy eltűnik a textil. A cukorellátást karácsony előtt

jobban ki kell dolgozni. Májusban, amikor már több a zöldség, nem fog annyira fogyni a cukor. Egy programot kell kidolgozni és a maximumot kidobni most a piacra. Ha vissza akarjuk szorítani az árakat, minél több árunak kell piacon lenni. A tervezett összeget 15 millióról fel kell emelni 25 millióra, vagyis az egész összeg 65 millió legyen.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem tudja azonban nem-e [sic!] lenne megnyugtatóbb, ha a lapok nem azt hoznák le, hogy a karácsonyi segélyek 40–50 forintban lettek megállapítva, hanem, hogy a kormány a karácsonyi segélyek kifizetésére 65 millió forintot bocsát rendelkezésre. Ezzel demonstrálnánk, hogy a kormányzat igyekszik meghozni minden áldozatot.

Rákosi Mátyás államminiszter: ez nem jelentene sokat, mert az egyén mindjárt azt nézi, hogy ebből mi az övé.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: a felsoroltakon kívül még egy csomó közellátási cikk fog piacra kerülni és segélyként el fog jutni a munkásokhoz. Ott van pl. a 100 000 pár bakancs, 1000 tonna cukor, 1000 tonna konzerv és egyéb élelmiszer. A cukor fejadagot 1 kg-ra felemeli karácsonyra. Lent Banyában és Zalában már lehet 6–7 forintért cukrot kapni szabadon.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ez onnan származik, hogy a gazdák együttesen hozatták ki a cukorrépáért járó cukrut, s most nem tudják eladni, mert jegyre kap mindenki. Ez a cukor azonban hamarosan el fog tűnni, mert kisíbolják Csehszlovákiába.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: esetleg olcsó pálinkát is lehetne a közönség rendelkezésére bocsátani.

Rákosi Mátyás államminiszter: a közellátásügyi miniszter dolgozzon ki egy tervezetet, amelyben a közönség áruval való ellátását biztosítani tudja és hozza le a sajtóban, hogy a közönség szükségletét, mint egy bőségszaru fogja ontani. [sic!]

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: 65 millió forintnak a kiöntése kétségkívül igen komoly dolog a mai helyzetben. Ha más rendszabályokat nem fogantatosítunk, akkor az eddigi rendszabályok semmivé válnak, minek következtében egy újabb áremelkedés fog beállni. Az árumennyiség fokozása a pénz egy részének felszívódását jelenti. Helyesli Rákosi Mátyás javaslatát. Feltétlenül vissza kell szívni nagyobb mennyiségű pénzt. Az árak rögzítése érdekében abszolút eredménytelen a karácsonyi segélyek nagymérvű folyósítása. Bizonyos adófajtákat emelni kell. E nélkül nagy áremelkedési hullám lesz. Ha az árutulajdonosokat kényszeríteni fogjuk, hogy árukat hozzanak forgalomba, sikerülni fog az árak letörése. A 65 millió bedobása igen veszélyes lesz gazdasági szempontból.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: elismeri, hogy veszélyes zónában vagyunk. Egyetlen mód, amit Rákosi Mátyás javasolt, hogy a vállalatokat kötelezni kell a 10–20 forintos emelésen kívül legalább 1 kg cukor kiszolgáltatására. Az államháztartás szempontjából ez nem vág földhöz. Az egyes kategóriáknál való emelés oly módon történjék, hogy több cukrot bocsássanak rendelkezésükre, főleg a többgyermekes családoknál. Budapesten hivatalos

áron már megjelent a karton és flanel, de vidéken még mindég nincsenek meg az árak.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: december hónapban fel kell szabadítani a vezető állásúak tekintetében azokat az összegeket, melyeket zároltak, vagyis az 1 500 forinton felüli jövedelmeket. Viszont itt akkor bizonyos aránytalanság lesz. Ha már megígértük, akkor december hónapban ezt teljesíteni is kell.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az egész mintegy három és fél millió forint összeget tesz ki, ennek felét kell csak december hónapban felszabadítani és másik felét januárban kifizetni.

Rákosi Mátyás államminiszter: ha decemberben kell felszabadítani, úgy ajánlja, hogy december 25-én történjék a felszabadítás, nehogy a piacra dobott árak egyszerre eltűnjenek. A forint visszaszívására bizonyos adónemeket decemberben előre kell fizettetni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ezt csak valami kedvezmény kecsgetésével lehetne megcsinálni. A felszabadításokat azonban legalább 15-én eszközölni kell, mert még ők is akarnak vásárolni.

Minisztertanács 65 millió forint összegű karácsonyi segély folyósításához hozzájárult, továbbá tudomásul vette, hogy a közellátásügyi miniszter még több vonalon igyekszik elősegíteni a karácsonyi segélynek természetben való kiegészítését.¹

[2]

[Nagy] *Miniszterelnök* bejelenti, hogy Rajk László távollétében a belügyminisztert Rákosi Mátyás államminiszter helyettesíti.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²

¹ Nincs nyoma annak – miként erre az előterjesztés elején utalás történt – hogy a minisztertanács e tárgyban korábban felszólította volna a pénzügyminisztert a szakszervezettel való megbeszélésre. A GF viszont az ezt megelőző napokban úgy foglalt állást, hogy az államkincstár mai helyzetében mintegy a havi fizetések 10 %-ának megfelelő karácsonyi segély indokolt lenne, „akként, hogy az alacsonyabb fizetésű alkalmazottak valamivel magasabb, a nagyobb fizetésűek pedig alacsonyabb %-os arányban megállapított segélyben részesüljenek. A segély kiszámításánál – olvasható a jegyzőkönyvben – a fizetésen kívül alapul kellene venni a családi pótlék és a lakbérsegély összegét is.” Felkérte a pénzügyminisztert, hogy ilyen alapon dolgozza ki a karácsonyi segély folyósításának módozatát és pénzügyi kihatásait. (MOL XIX–A–10. Stab. XX. 1946. november 22., 1. pont.)

A pénzügyminiszter 9334/1946. II. sz. előterjesztésében, figyelemmel egyrészt „a dolgozók közismerten nehéz anyagi helyzetére” másrészt a forint védelmére, javaslatot tett a közszolgálati alkalmazottak, valamint a magánalkalmazásban állók karácsonyi kisebb–nagyobb összegű pénzbeli, vagy természetbeni jutalomban részesítésre. Javaslatra szerint ez a kincstárra mintegy 15 millió forint terhet rótt és az ország összes dolgozója esetében kerekén 50 millió forint kiosztását jelentette volna. – Lásd a 23 760/1946. ME sz. r–t, MK december 1., 275. sz.

A vezető állásúak javadalmazásának – az iparügyi miniszter által említett – részbeni zárolásáról a 12 100/1946. ME sz. r. (MK október 20., 240. sz.) intézkedett; lásd NF МТ. jkv. 1946. [61] 144. sz. jkv-ének [20] napirendi pontját.

² Lásd a jelen kötet [1] 150. sz. jkv-ének [33] napirendi pontját.

[3] 2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozat 1. sorszám alatt felvett előterjesztését, az áttelepítési kormánybiztos távolléte miatt a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³

[4] 3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Statisztikai Hivatalnál alkalmazottak visszavétele tárgyában. A B-lista során elbocsátott 180 alkalmazott közül revízió révén csak 6 fő helyeztetett vissza a szolgálatba. Számos szakképzett tisztviselő elbocsátása lényegesen bénította a Statisztikai Hivatal munkáját s jelenleg, midőn a GF fokozottabb mértékben kívánja a Statisztikai Hivatal munkásságát igénybe venni, elengedhetetlenül szükséges gondoskodni arról, hogy képzett statisztikus szakemberek kerüljenek vissza a szolgálatba.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtákará: az előterjesztett 12 személy visszahelyezése a szakszervezet véleménye szerint Dubravszky László kivételével rendben van, és nem esik kifogás alá.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Dubravszky egészen szürke kis tisztviselő, de prima munkaerő s nálunk a költségvetési osztályon nélkülözhetetlen. Ha visszavételéhez hozzájárul a minisztertanács, úgysem engedi át a Statisztikai Hivatalnak, mert a Miniszterelnökségen nélkülözhetetlen.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem tartja helyesnek, hogy aki felett még a négyes bizottság fog dönteni, azt külön behozzuk a minisztertanácsba. Ez teljesen a négyes bizottság szuverenitása.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Dubravszkyval szemben csak személyi üldözésről van szó.

Minisztertanács az előterjesztéshez Dubravszky László személyének kivételével hozzájárult azzal, hogy ő a revíziós négyes bizottság döntése alá esik.⁴

³ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszámmal a Csehszlovákiába áttelepülő magyar közszolgálatban álló egyének szolgálati viszonyának szabályozására, valamint a Csehszlovákiából Magyarországra áttelepülő és Csehszlovákia szolgálatában álló közalkalmazottak nyugdíjának folyósítására vonatkozó tárgymegjelölés szerepel. A Miniszterelnökségen e tárgy mellé a következő megjegyzést fűzték: „Jócsik kell, hogy előterjessze.”

Már az előző minisztertanácsi ülésen is levették a kérdést a napirendről ([1] 150. sz. jkv. [4] napirendi pont). A jegyzőkönyv mellett található ugyan az előterjesztés eredeti, a kormánybiztos által saját kezűleg aláírt példánya, de mivel érdemi intézkedést csak a következő [3] 152. sz. ülésen hoztak (6–7. napirendi pont) ennek közzlésére a kérdés könnyebb áttekintése céljából, ott kerül sor.

⁴ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefoglaló borítólapra e tárgyhöz a következő megjegyzést fűzték: „Vass (helyesen Vas) államtitkár kezdeményezte.”

A jegyzőkönyv mellett található 23 630/1946. ME sz. előterjesztésben jórészt a Balogh államtitkár által a jegyzőkönyvben rögzített indoklás olvasható. A MOL XIX-A-1-j-1946-

[2] 151. 1946. november 29.

[5] 4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács előterjesztését az egyes közületi szerződések felmondása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵

[6] 5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozat 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶

[7] 6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztosság által javasolt Dudás József postai gépkocsivezető kirendelési idejének meghosszabbítása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: legfeljebb december 31-ig hosszabbítható meg, mert akkor úgylis feloszlatandó a Hazahozatali Kormánybiztosság.

Minisztertanács Dudás József postai gépkocsivezető kirendelési idejének december 31-ig való meghosszabbításához a 7760/1946. ME sz. rendelet 2. §-a jogkörében hozzájárult.⁷

XXXIII–23 630 sz. ügyiratban, illetve az ehhez kapcsolódó további iratokban megtalálható a visszavételre javasolt tisztviselők, köztük *dr. Supka Ervin* miniszteri fogalmazó, *L'Eplattenier Lajos* és *Sass Leó* statisztikai tanácsos, *Mészöly Kálmán* főtiszt, *Árvai Imre* statisztikai ellenőr, s a többi tisztviselő neve és beosztása. Az ügyiraton szereplő ceruzafeljegyzések szerint valamennyien a Kisgazdapárt tagjai voltak. Feltehetőleg ezzel állt kapcsolatban az aktán olvasható megjegyzés, miszerint „kiadás után lássa hozzájárulás végett: Rákosi miniszterelnök–helyettes úr.” Az ügyirat végén viszont Bojta államtitkár aláírásával és Balogh államtitkár ellenjegyzésével a következő feljegyzés látható: „Balogh államtitkár utasítása folytán mindaddig függőben, míg Dubravszky személyi ügye el nincs intézve. Ennek kedvezőtlen elintézése esetén az egész mellőzendő. Budapest, 1946. december 2.”. Ugyanitt található további feljegyzés szerint „Dubravszky visszavétele 17 221/1947. sz. alatt 1947. V. 12-én megtörtént. Budapest, 1947. V. 20., Szathmáry” Az nem derül ki az ügyiratból, hogy Dubravszky személye miért volt fontos Balogh államtitkár számára.

A B–listázásokról és ezek revíziójáról lásd e jkv. [11] napirendi pontját és jegyzetét.

⁵ Az előzményekről lásd az [1] 150. sz. jkv. [17] sz. napirendi pontját. – Az előterjesztéshez hozzáfűzve 27 492/1946. II/1. sz. levelében a belügyminiszter felhívta a figyelmet arra, hogy a lakásbérleti szerződésekre is ki kellene terjeszteni a felmondás megkönnyítését. Példaként említette az államrendőrség elhelyezése céljából kötött lakásbérleti szerződéseket, amelyek az államrendőrség nagymérvű létszámcökkentése következtében indokolatlan megterhelést jelentettek. – Lásd még e kötet [8] 157. sz. jkv-ének 4. és 66. napirendi pontját.

⁶ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólap 4. sorszám alatt a „Székely telepések kérései” című előterjesztés szerepel. E tárgyhöz kézírással a következő megjegyzést fűzték: „átküldeni PM.” Az előterjesztést e jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

⁷ A 14 172/1946. ME I. sz. előterjesztés arra hivatkozott, hogy a Hazahozatali Kormánybiz-

[8] 7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelentést tesz a Jóvátételi Hivatal részére október hónapban folyósított hitelek tárgyában.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸

[9] 8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelentést tesz a Jóvátételi Hivatal 1946. év augusztus havára eső kiadásai tekintetében.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹

tosságnál csak két altiszt működött, s munkájukra a kormánybiztosság felszámolása során szükség volt.

A kormánybiztosság megszüntetésével, felszámolásával kapcsolatban hivatalos döntés ekkor még nem született. Az ügy részletesebb ismertetését lásd e kötetben a [22] 171. sz. jkv. 87. napirendi pontjához tartozó jegyzetben.

A 7760/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) az eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottak kirendelési idejének megállapításáról, illetményeik folyósításáról szolt. A 2. §. (1.) bekezdése a kirendelés idejének meghosszabbításáról, illetve annak megszüntetéséről intézkedett.

⁸ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhöz a következő megjegyzést fűzték: „Egyszerű tájékoztatás.”

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Miniszterelnökség 14 061/1946. sz. feljegyzése, eszerint a pénzügyminiszter a Jóvátételi Hivatalnak 1946. október havában a következő célú hiteleket bocsátotta rendelkezésre: orosz ipari jóvátétel 38,- millió Ft, jugoszláv ipari jóvátétel 30,9 millió Ft, cseh ipari jóvátétel 5,- millió Ft; orosz mezőgazdasági jóvátétel 23,8 millió Ft, jugoszláv mezőgazdasági jóvátétel 2,5 millió Ft, cseh mezőgazdasági jóvátétel 3,- millió Ft; Vörös Hadsereg ipari ellátása 6,2 millió Ft, Vörös Hadsereg élelmezése 6,- millió Ft, Vörös Hadsereg zsoldja 13,9 millió Ft, Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos közületi támogatás 1,05 millió Ft, megszálló csapatok szállítása 6,7 millió Ft; vegyes kiadások 2,5 millió Ft; SZEB Katonai Bizottság 4,- millió Ft, SZEB elhelyezésével kapcsolatos építkezések 0,2 millió Ft, SZEB élelmezése 0,5 millió Ft, SZEB elhelyezési költségei 0,4 millió Ft, SZEB egyéb kiadásai 0,4 millió Ft; német javakban a Szovjetuniót ért károk megtérítése 1,- millió Ft; francia követség elhelyezése 0,3 millió Ft. Összesen 146,75 millió Ft.

Erre a tájékoztatásra – és a következő [9] napirendi pontban foglalt jelentésre – feltehetőleg azért is szükség volt, mert a GF egy korábbi ülésén jóvátételi gyártásokra kifejezetten megtiltotta november 1-jétől kezdve az előlegek folyósítását. Kimondta, hogy a szükségleteket kizárólag bankhitel útján teljesítsék, és hogy az augusztus 1-je óta folyósított előlegek is bankhitelekkel alakítandók át. (MOL XIX–A–10. Stab. XVII. 1946. november 5., 17. pont) Az adott napirendi ponthoz tartozó irományok között szereplő feljegyzés szerint mindazideig a Jóvátételi Hivatal útján kaptak gyártási előlegeket a vállalatok. Ez a rendszer azonban a szállítási határidők pontatlan betartásához, vagy a hitelek más célra való felhasználásához vezetett. (Lásd még e tárgyban a MOL XIX–A–1–j–1946–XXVII/a–11 604. sz. ügyiratot.) Az intézkedéstől azt várták, hogy a vállalatok kénytelenek lesznek számolni a bankváltóhitel minden konzekvenciájával, és a szállításokat pontosan fogják teljesíteni.

Ugyancsak a GF november 5-i jegyzőkönyve mellett található egy határozat, amely többek között felszólította a Jóvátételi Hivatalt, hogy haladéktalanul készítsen kimutatást az augusztus 1. óta folyósított előlegekről és tegyen előterjesztést a november hónap jóvátételi hitelszükségletéről.

⁹ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhöz hozzáfűzték: „Egyszerű tájékoztatás.”

[10] 9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát az 1946/47. évi statisztikai munkaterv tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy ha valamelyik miniszternek még észrevétele van, a Miniszterelnökséggel közölje a Nemzetgyűlés elé való benyújtás előtt.¹⁰

[11] 10.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 5000/1946. ME sz. rendelet revíziós idejének december 31-ig való meghosszabbítása tárgyában. Erre azért van szükség, mert még 5–600 felülvizsgálatra szoruló ügy van s ezek november hó végéig már el nem intézhetőek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

A 23 235/1946. ME sz. előterjesztés szerint 1946. augusztusában ipari orosz jóvátételre 40 750 000; ipari jugoszláv jóvátételre 4 500 000; ipari csehszlovák jóvátételre 500 000; mezőgazdasági orosz jóvátételre 5 000 000; mezőgazdasági jugoszláv jóvátételre 11 000 000; mezőgazdasági csehszlovák jóvátételre 1 250 000; a Vörös Hadsereg ipari ellátására 750 000; a Vörös Hadsereg élelmezésére 2 500 000; a Vörös Hadsereg zsoldjára 6 000 000; a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatban közületek támogatására 250 000; a megszálló csapatok szállítására 350 000; a Vörös Hadsereg vegyes kiadásaira 391 540; a SZEK katonai bizottságra 3 120 172; a SZEK építkezésére 950 000; a SZEK berendezéseire és felszereléseire 385 000; a SZEK élelmezésére 996 812; a SZEK elhelyezésére 581 000; a SZEK egyéb kiadásaira 612 586; az orosz élelmiszer kölcsön megtérítésére 2 500 000; a francia követség elhelyezésére 250 000,- Ft-ot biztosított a Jóvátételi Hivatal útján a magyar kormány.

¹⁰ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólpra e tárgyhoz hozzáfűzték: „A Nemzetgyűlés elé kell majd terjeszteni.” A Nemzetgyűlés azonban a munkaterről nem tárgyalt, törvény kiadására nem került sor. A részletes statisztikai munkaterv mellett található előterjesztés tartalmazza a javaslat legfontosabb elemeit. Lásd e jkv. b) mellékletét.

¹¹ A közszolgálat körében történt létszámcsökkentésről lásd a NF MT. JKV. 1946, [25] 108. sz. jkv. 1. és a [26]109. sz. jkv. 12. napirendi pontját; illetve az 5000/1946. ME sz. r.-et. (MK május 19., 113. sz.) A létszámcsökkentés revíziójáról lásd NF MT. JKV. 1946, [42] 125. sz. jkv. 2., valamint a [44] 127. sz. jkv. [18] napirendi pontját, s elsősorban a 9050/1946. (ME sz. r.-et MK augusztus 6., 177. sz.) Mindkét rendeletet többször módosították, illetve kiegészítették.

A Miniszterelnökség szám nélküli előterjesztése felidézte, hogy a közszolgálat körében történt elbocsátások felülvizsgálatának határidejét a 12 620/1946. ME sz. r. (MK október 31., 249. sz.) 1946. november 30-ában határozta meg. Felhívta a figyelmet arra, hogy egyes ügyek nem lesznek befejezhetőek a megadott időpontig. Külön kiemelte, hogy a vallásfelekezeti iskoláknál elbocsátott személyzet visszavételére tett előterjesztés benyújtásának határideje a 11 880/1946. ME sz. r. (MK október 16., 236. sz.) szerint november 30., s így ezeknek az ügyeknek a felülvizsgálata csak december folyamán történhet meg. Ezen felül hivatkozott arra, hogy a honvédelmi tárcanál a létszámcsökkentési eljárás is elhúzódtott és így a felülvizsgálat még meg sem kezdődhetett. Mindezek alapján javasolta a felülvizsgálat határidejének 1946. december 31-ig való meghosszabbítását. Jelezte azonban azt is, hogy kivételesen még a december 31-e utáni időben is szükséges lesz ilyen ügyekkel foglalkozni, elsősorban azért, mert a felülvizsgálat kettős vonalon folyt. Az erről intézkedő 9050/1946. ME sz. r. (MK augusztus 6., 177. sz.) a helytelen tényállásra alapított sérelmes döntések felülvizsgálatáról, míg a 11 000/1946. ME sz. r. (MK szeptember 24., 217. sz.) a jogszabálysértéssel hozott elbocsátó határozatok felülvizsgá-

[12] 11.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a nyugdíjasok B–listázására megszabott határidő december 31-ig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

[13] 12.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Havas Andor orvos jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

[14] 13.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Dubovitz Dénes min. titkár kinevezése tárgyában a közegészségügyi felügyelők és orvosok létszámába a VII. fizetési osztályba.

Minisztertanács dr. Dubovitz Dénesnek a VII. fizetési osztályba közegészségügyi felügyelővé való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁴

[15] 14.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát a peštszentlőrinci és sashalmi lakótelepek gondnokságánál megüresedett munkahelyek betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

latáról intézkedett. Ez utóbbi rendelet értelmében egyébként is december 31-éig kérhették az érdekeltek az elbocsátást kimondó határozat megsemmisítését. Rámutatott az előterjesztés arra, hogy a két rendelet nem volt összhangban egymással a revízió során visszavehető személyek számának megállapítása, illetve az alaprendelet szerint az 1938-as létszám 90 %-ára való csökkentése tekintetében. – Lásd a 23 750/1946, ME sz. r.-et, MK december 1., 275. sz.

¹² Lásd a 23 810/1946. ME sz. r.-et, MK december 5., 278. sz.

¹³ A 218 474/1946. VII. NM sz. előterjesztés szerint *dr. Havas Andor* a Tanácsköztársaság idején a rokkantügyek különmegbízottjának a helyettese volt, miniszteri tanácsosi rangban, majd emigrációban élt; hazatérése után rehabilitációját kérte. A tárca az Országos Közegészségügyi Intézethez javasolta kinevezni az V. fizetési osztályba tartozó tisztviselőként. A minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra a tárgyhoz a következő megjegyzést fűzték: „Nem tűnik ki, hogy ténylegesen kinevezett volt-e, megjelent-e a kinevezés a közlönyben, vagy szerződéses volt.”

¹⁴ A 199 684/1946. V. NM sz. előterjesztés szerint *dr. Dubovitz Dénes (1913–?)* orvosi végzettséggel rendelkezett és 1945 nyarától volt a minisztérium munkatársa.

¹⁵ A 253 238/1946. I/3. NM sz. előterjesztés a peštszentlőrinci lakótelep gondnokságára 13, a sashalmi lakótelep gondnokságára 3 munkás kinevezését, továbbá egy számadásvezetői és egy vízvezeték–szerelői képesítésű személy alkalmazását javasolta. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Az előterjesztés szerint a pénzügyminiszter hozzájárult, bár feltűnő a fizetési osztályok magasabb volta.” Az

[Nagy] *Miniszterelnök*: felkéri a közellátási minisztert, hogy mielőtt a tárgysorozat további tárgyalására rátérnének, a közellátási árak emelkedéséről adjon ismertetőt.

[16] 15.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: amikor hivatalát november 21-én elfoglalta, az azt megelőző két hónapról befutottak a jelentések és megállapítást nyert az, hogy az úgynevezett hasznos és nélkülözhetetlen zöldség-készlet ára 3–4 forint között mozgott. A zöldségféléből egyes árak felemelése azért vált szükségessé, mert a volt árakat a fekete piacon kialakult árak már többszörösen túlhaladták. Arra figyelemmel, hogy ebben az évszakban amúgy is mindenkor emelkedtek a zöldségárak, a szokásos 30–40 % feletti áremelkedés éppen az árletörést célozta – egyfelől, másfelől pedig azt, hogy a várhatólag 10–15 nap alatt bekövetkezett fagy beállta előtt a felhozatalt meggyorsítsa, a Székesfehérváros szakértőivel megállapodva hozták ki az új árakat, melyeket az összes szakértők rentábilisnak mondtak. Elismeri, hogy az áremelkedés mindenkor izgalmas, de a zöldségfélék árai karácsony táján mindég emelkedtek, s ebben még nem kell inflációt sejteni. Azóta naponként kapja a jelentéseket, a fővárostól, a gazdasági rendőrségtől és különböző helyekről, a felszállítás növekedéséről. A kiadott rendelet 4 napig volt hatályban. Ezen idő alatt a szokásos felhozatal felülhaladta az áruknak Budapestre való felérkezése. Az árak egy nap alatt óriásit estek. A hagyma ára pl. 4.80-ról 2.70-re ment le egyik napról a másikra. A hatás két irányban jelentkezett, az árufelhozatal emelkedése és a feketeárak letörése terén. A mai jelentést még nem látta, de az izgalmakat teljes mértékben indokoltnak tartja. Volt egy félreértés a savanyú káposzta drágítása körül, de ez is csak 10 filléres árdifferenciát tett ki.¹⁶

Rákosi Mátyás államminiszter: kétségkívül visszaéltek a fővárosi szakértők azzal a körülménnyel, hogy a közellátásügyi miniszter még nincs jól

előterjesztés mellett található az igazságügy miniszter T. 4206/1946. sz., a népjóléti miniszterhez intézett levele, amely a kinevezések kapcsán a B-listázások revíziójának nem megfelelő alkalmazására hívta fel a figyelmet, és közölte, hogy jogi észrevételei miatt nem ért egyet a javaslattal.

¹⁶ Ezt megelőzően az MKP Politikai Bizottsága – feltehetőleg a Kisgazdapárt által a közellátásügyi, illetve a földművelésügyi tárca vezetése terén tervezett változtatás (lásd az [1] 150. sz. jkv. [1] napirendi pontját) megakadályozása céljával is foglalkozott a nehéz közellátásügyi helyzettel, a minisztérium munkájában mutatkozó hiányokkal, mulasztásokkal, a drágaság kérdésével. (MKP–SZDP HAT., 301., 69. sz. dokumentum.) Rákosi Mátyás a Politikai Bizottság határozata alapján napirend előtt előadta az észrevételeket a minisztertanács 1946. november 15-ei ülésén. (NF MT. JKV. 1946, [66] 149. sz. jkv. 1. napirendi pontja.) Ez volt az egyik közvetlen előzménye annak, hogy az új közellátásügyi miniszternek, néhány nappal a tárca átvétele után számot kellett adnia az élelmiszerek árváltozásairól. Az adott időszakban egyébként az egyes főzélék és gyümölcskonzervek (92 634/1946. KM sz. r., MK november 10., 257. sz.) a vöröshagyma és a dughagyma (92 780/1946. KM sz. r., MK november 17., 263. sz.), a savanyított konzervárúk (92 900/1946. KM sz. r., MK november 30., 274. sz.), a szilvaíz és az aszalt szilva (93 040/1946. KM sz. r., MK december 1., 275. sz.) illetve a kukorica áráról (93 050/1946. KM sz. r., MK december 1., 275. sz.) rendelkezett a minisztérium.

tájékoztatva. A káposztának 1 forinttal való felemelésének, árdragításon kívül, semmi más eredménye nem volt. Pár napig nem érkezett fel káposzta a fővárosba. A konzervgyárosok vásárolják fel, s nem sajnálnak érte többet is adni. Tegnap egy kicsit már visszaszrófolódott az emelkedés. Krumplit pl. alig lehet kapni, 5–600-as sorállás van, mindennapos dolog, hogy az utolsó 100–200 asszony már nem tud krumplit kapni. Egyedüli dolog, amit korlátlanul lehet kapni a kelkáposzta, de ez is egy nap alatt 75 fillérről 1.24-re ugrott fel. A szegény ember menüje igen egyhangú, mert nem tud mást megvásárolni, csak a kelkáposztát. Egy munkásnak, ha 80 fillérral emelkedik a zöldségféle, annyit jelent, hogy elvesztette a fele jövedelmének 1/8-át. Nem engedjük a béremelést, de viszont nem tudjuk biztosítani az ellátást. Igen rossz a helyzet. A fővárosi szakértők nyilván csak Budapestet tartották szem előtt, s nem vették figyelembe azt, hogy az itteni árak emelkedésével a vidék is felemeli árait, vagy pedig, ha nem tartja érdemesnek, egyáltalán nem szállít fel semmit. Ha az áremelkedésekkel egy munkás elveszti jövedelmének jelentős százalékát, akkor megértjük az izgalmat is. Nagyon kéri a közellátásügyi minisztert, hogy fogja ő is vaskézzel az ő szakértőit. Ha jobban megnézi a szakértők véleményének hátterét, rájön, hogy azok cselekedetei magánérdekekhez vezetnek.

[*Eröss*] *Közellátásügyi miniszter*: nem egészen helyesek Rákosi miniszterelnök-helyettes adatai, mert a kibocsátott rendelet hatására Budapestre igen sok káposzta érkezett fel. A főváros tisztviselői vidékre mentek le s ott összevásárolták a káposztát a főváros számára.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: de áron felül vásárolták össze. A főváros valósággal feketézik. A piac és az árak úgy reagáltak a kiadott rendeletre, hogy a magas árak letörtek.

[*Dr. Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: azt szeretné kérni, hogy most, amikor a legnehezebb helyzete a közellátásügyi miniszternek van, az egész kormány mindenben igyekezzen segítségére lenni s akkor az eredmények is jobbak lesznek. Ő maga részéről nem mindég tapasztalta ezt a jóindulatot. Mindenkor össze kell dolgozniuk. Most pl., szétosztják a bolgárföldeket, ahonnan Budapestre mindég a legtöbb zöldség került.¹⁷ Meg kell, hogy jegyezze,

¹⁷ Az utalás feltehetőleg a házhelyek, valamint közérdekű telkek juttatásáról szóló 2400/1946. FM sz. r. (MK május 6.) kiegészítéséről intézkedő 189 100/1946. FM sz. r-re (MK november 22., 266. sz.) vonatkozott. E rendelkezésekben intézkedtek a kastélyok kertjeinek, parkjainak és egyéb ingatlanok (például a bolgárkertészek területeinek) országos érdekű szociális, művészeti, tudományos vagy irodalmi célra való juttatásáról.

A földművelésügyi miniszter előterjesztése alapján a főváros zöldségeállításának biztosítása érdekében december 10-én a GF több fontos határozatot hozott. Így hozzájárult ahhoz, hogy a földművelésügyi miniszter szükség esetén külön jogszabállyal intézkedjen a főváros tulajdonában lévő kertgazdálkodásra alkalmas területek ilyen célra való felhasználásáról, s felkérte a pénzügyminisztert, olyan utasítás kiadására, hogy adómentes üzemanyag kertészeti célokra is kiszolgáltatható legyen, továbbá a közellátásügyi minisztert, hogy a kertészet részére tegye lehetővé a beszolgáltatás kertészeti termékekben való teljesítését; a közlekedésügyi miniszter-től a Nagyvásártelepre irányuló zöldségszállítmányok számára 20 %-os tarifakedvezményt kért; a kertészeti hitelkeretnek kedvezményes elbírálását javasolta; végül hozzájárult ahhoz, hogy

egyetlen külföldi országban sincs jobban a közellátás megoldva, mint nálunk. Feisst miniszter¹⁸ magyarországi látogatása alkalmával kijelentette, hogy ami nálunk van, az egy csoda.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: kéri, hogy a feketepiac és spekuláció gyors és eredményes megrendszabályozása és kiirtása érdekében éppen a folyó év december 1-jén az ilyen bűncselekményekre bevezetett statáriális eljárás legenergikusabb végrehajtásáról feltétlenül gondoskodják a kormány, ha kell külön erre a célra felállítandó büntető tanács útján is.¹⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[17] 16.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy mivel a földművelésügyi, pénzügy-, és belügyminiszter észrevételeket tettek [sic!] a javaslattal kapcsolatban, és a közlekedésügyi miniszter is a napirendről való levételt kérte, a malomipar hivatalos érdekképviseléről szóló rendelettervezetről készült előterjesztését a mai napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

[18] 17.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a hús- és zsiradék-hivatalnál 40apidíjas alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

[19] 18.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: napirenden kívül előterjeszti javaslatát Lácó Miklós egyetemi hallgató, újságírónak miniszteri s. fogalmazóvá a X. fizetési osztályba való kinevezése és képesítési kellék felmentése tárgyában.

a termelők kapjanak biztosítékot, hogy a jövő évi zöldség- és főzelékáraknál az igazolt termelési költségeken felül méltányos haszonhoz jutnak, sőt hogy esetleg ezek árának felszabadítására is sor kerülhet. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIII. 1946. december 10., 4. pont.)

¹⁸ Feltehetőleg *Ernst Feisstre (1897–1968)*, Svájc későbbi magyarországi követére vonatkozott az utalás.

¹⁹ Lásd e jkv. [32] napirendi pontját és jegyzetét.

²⁰ A 11 014/1946. KM sz. előterjesztés – hivatkozva a minisztertanács 1946. november 8-i ülésére (NF Mt. jkv. 1946, [65] 148. sz. jkv. 35. napirendi pontja) a malomellenőrök létszámának felemelésével kapcsolatban az Országos Magyar Malomipari Szövetségnek a malomipar hivatalos és kötelező érdekképviselétévé nyilvánítását illető állásfoglalására –, rendelet kiadását javasolta. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszter ezzel kapcsolatos észrevétele. Lásd még a jelen kötet [9] 158. sz. jkv-ének 77. napirendi pontját.

²¹ A 17 650/1946. KM eln. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a B-listázások során a Hús- és Zsirihivatal létszámát 44 fővel kellett csökkenteni, a sertésvágások megindulásakor azonban csak úgy tudja a zsiribegyűjtést megoldani, ha 1947. március 31-éig 40 nyugdíjassal kiegészítheti a személyi állományát.

Minisztertanács Lackó Miklósnak segédfogalmazóvá a X. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult és a képesítés meglétét az 1150/1945. ME sz. rendelet 2. §-a jogkörében elengedte.²²

[20] 19.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a gépjárművek vámmentes behozatalának 1947. évi június 30-ig való meghosszabbítása tárgyában.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőként Szolnoki István államtitkár]: kéri bevenni a rendeletbe, hogy vele egyetértésben.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a közlekedésügyi miniszter a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel egyetértésben jár el.²³

[21] 20.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Szabó Pálnak a Magyar Államvasutak Igazgatóságán az államvasúti rendszerű VI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő illetménnyel külön szerződéses minőségben francia fordítóként való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

[22] 21.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a tévedésből az iparügyi miniszter tárgysorozatára felvett, de tárcájához tartozó „közúti és vízi gépjárművek gázolajfogyasztásának szabályozása” tárgyában.

²² A 12 651/1946. NM eln. sz. előterjesztés utalt arra, hogy *Lackó Miklós* (1921–?) tagja volt a Béke pártnak, részt vett az illegális mozgalomban, csak 1945 után iratkozott be az egyetemre, 1946-ban az „Ifjúság” című hetilap munkatársa, illetve szerkesztője lett.

Az 1150/1945. ME sz. r. (MK május 4., 21. sz.) a közszolgálati alkalmazáshoz szükséges képesítési kellékekről szól.

²³ A 63 417/1946. VI/1. KözlM sz. előterjesztés javasolta a minisztertanács 1946. március 12-én, a gépjárművek vámmentes behozataláról hozott határozatában (NF Mt. jkv. 1946, [12] 95. sz. jkv. 16. napirendi pontja) megszabott, 1946. december 31-éig terjedő határidő 1947. június 30-ig való meghosszabbítását. Indoklásként a motorosítás fejlesztésének fontosságát emelte ki, felemlítve, hogy a vámmentes behozatalnak is tulajdoníthatóan a gépjárműállomány, a motorkerékpárokkal együtt, 23 000 darabra növekedett. Felemlítette, hogy a vámbevételi jövedelemcsökkenést messze meghaladta, a gépjárművekkel kapcsolatos segédiparok (gépjárműjavító üzemek, gumiabroncs- és üzemanyag-kereskedelem) fejlődése folytán, az adóbevétel emelkedése. Ezen kívül jelezte, hogy a bevételi hiányt a gépjárművek kötelező szavatossági biztosításának előírásával is pótolni lehet. Végül szükségesnek mondta a magyar gépkocsigyártás védelme érdekében korábban elrendelt vas- és gumifázisadó elengedését is. – Lásd a 2820/1947. ME sz. r.-et, MK március 4., 52. sz.

²⁴ A 11 806/1946. Eln. KözlM sz. előterjesztésből kiténik, hogy *Szabó Pál* (1898–?) a Keleti Kereskedelmi Akadémiát végezte, majd 1924-től 1938-ig Franciaországban élt, s a párizsi egyetemen francia nyelv-tanári oklevelet szerzett.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁵

[23] 22.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: kéri a minisztertanács állásfoglalását a Széchenyi palota kisajátításával kapcsolatos fellebbezés tárgyában. Szeretné, ha ebben a kérdésben véglegesen döntene a minisztertanács. Egy előzetes minisztertanács úgy határozott, hogy hozzájárul ennek a háznak a kisajátításához. A háznak a megbízottja a kisajátítás ellen fellebbezést adott be. Most dönteni kell, hogy a fellebbezést elutasítsák-e. Jogászai szerint a felhozott fellebbezési indokok nem jogszerűek, mert itt a 2010/1946-os törvényszerűségeket [sic!] támasztani nem lehet. A fegyverszüneti egyezmény rendelkezései nem helytállóak, mert a 11. § 12 pontjának (2) bekezdése csak a háborús károk megtérítését rendeli el, de nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy kisajátításokból eredő károkat meg kell téríteni. Ha a szóban forgó ház tulajdonosa nem magyar, hanem amerikai állampolgár, a háborús sérülések előtti értéket kell-e a tulajdonosnak megtéríteni.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: itt egy politikai huzavona van egy ház körül. Meg kellene próbálni a tulajdonossal kiegyezni oly irányban, hogy az álláspont a fellebbezés elutasítása, ezért inkább egyezzen ki, s hozzunk inkább mi is egy kis nemzeti áldozatot.

[Erőss] Közlekedésügyi miniszter: a közlekedésügyi miniszter jogászainak véleménye nem helytálló.

Minisztertanács azt az elvi álláspontot foglalta el, hogy a kártérítés tekintetében a tulajdonosokkal kívánatos megegyezni.²⁶

²⁵ A 65 429/1946. VI/2. KözlM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 12 410/1946. ME sz. r. (MK október 27., 246. sz.) a gépjárművek benzin és motorolaj használata tekintetében megszüntette a kötött gazdálkodást, de a közúti és vízi gépjárművek gázolaj fogyasztása továbbra is kötött gazdálkodás alá tartozott. Indokolatlannak tartotta ez utóbbi fenntartását, mivel az ásványolaj-finomító gyárak termelése bőségesen fedezte az 500 tonnánál nem magasabb havi gázolaj szükségletet. – Lásd a 23 700/1946. ME sz. r.-et, MK december 1., 275. sz.

²⁶ Előzményéről lásd NF МТ. jkv. 1946, [48] 131. sz. jkv-ének 1. napirendi pontját. – A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címe mellé a Miniszterelnökségen a következőket jegyezték fel: „A közlekedésügyi miniszter hatáskörébe tartozik a fellebbezés elbírálása, azonban ő a kormány állásfoglalását kéri, ugyanis a Széchenyi-palotát a szovjet céljaira kisajátították, ez ellen a fegyverszüneti egyezményre való hivatkozással az amerikai részről [sic!] tiltakoztak és ez a vita most az előterjesztés anyaga.” – Lásd még a jelen kötet [3] 152. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

A 2010/1946. ME sz. r. (MK február 26., 47. sz.) a kisajátítási jog szabályainak kiegészítéséről intézkedett. A kisajátításról szóló 1881: XLI. tc. 1. §-át azzal egészítette ki, hogy „kisajátításnak van helye a magyar állam javára valamely külföldi állam diplomáciai képviselőletének vagy a képviselő személyzetének elhelyezése végett szükséges ingatlanokra is.”

A fegyverszüneti egyezményt az 525/1945. ME sz. r.-tel (MK március 17., 9. sz.) hirdették ki. A jegyzőkönyvben a rendelet 11. §-ára való utalás helytelen, mivel 1. §-ának 12. pontjára és (2) bekezdésére kellett volna hivatkoznia; ez mondta ki azt, hogy „Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, melyeket a háború más szövetséges államoknak és azok polgárainak okozott. A kártérítés mértéke később nyer megállapítást.” A kérdés megítélése szempontjából azonban valójában a fegyverszüneti egyezmény 1. §-ának 13. pontja volt irányadó, amely szerint

[24] 23.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát az állatorvosi állásoknak választás útján való betöltésének engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

[25] 24.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát községi és körbába állásoknak választás útján való betöltésének engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

[26] 25.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát özv. dr. Landler Jenőné sz. Horváth Ilona részére özvegyi nyugdíj folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

[27] 26.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Marczali Tibor min. o. tanácsos kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Marczali Tibor min. o. tanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.³⁰

„Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy magyar területen a háború előtti helyzetnek megfelelően állítja vissza az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeltségeit, és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonait.”

²⁷ A 168 975/1946. III/2. BM sz. előterjesztés Békéscsaba városba két, Békésszentandrás, Csorvás, Kondoros, Tótkomlós, Szeghalom községekbe egy–egy állatorvos, illetve Cinkota községbe egy körállatorvos kinevezésére tett javaslatot.

²⁸ A 168 974/1946. III/2. BM sz. előterjesztés Hajdúszalonta, Szalonna, Dövény, Szendrő, Rakacaszond, Jánoshalma, Átány, Kömlő, Izsák, Peszéradacs és Kölesd községbe egy–egy községi, illetve körbába kinevezését javasolta.

²⁹ A 7316/1946. BM eln. sz. előterjesztés *dr. Landler Jenő* volt belügyi államtitkár, majd belügyi népbiztos özvegyének nyugellátását kezdeményezte.

³⁰ A 7015/1946. BM eln. sz. előterjesztés nem csak *dr. Marczali Tibor* alsó-jászsági járási főjegyzőnek a belügyminisztériumi kinevezésére, hanem egyben *dr. Varga Antal* jászkiséri ügyvédnek alsó-jászsági főjegyzőként való ideiglenes megbízására vonatkozó javaslatot is tartalmazott.

[2] 151. 1946. november 29.

[28] 27.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Altordai Sándor rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

[29] 28.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Kovács Gyula miniszteri titkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

[30] 29.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát a nemzetgyűlési választói névjegyzék 1946. évi helyesbítésének elhalasztása, továbbá helyesbítést végzett bizottságok [sic!] tagjainak díjazása tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: felteszi a kérdést, hogy kérnek ehhez pénzt, vagy sem.

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin Jenő államtitkár]: az egész összeg 3 milliót tenne ki. Megjegyzi, hogy az igazságügyminiszter aggályokat táplál, melyet írásban közölt.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: egyszerűen úgy kell kiigazítani, hogy „a választói névjegyzék kiigazítása ez évben elmarad”.

[Ries] Igazságügyminiszter: a felhatalmazási törvény kimondja, hogy azokat a törvényeket, amelyeket Nemzetgyűlés hozott, csak törvényhozással lehet megváltoztatni. Tehát egy egyszakaszos törvényt kell hozni, amely kimondja, hogy az idén ezt mellőzik.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta az igazságügyminiszter javaslatára szerint.³³

³¹ Az 515 561/1946. IV/1. a. BM sz. előterjesztés előadta, hogy dr. Altordai Sándor 1939-től rendőrségi fogalmazó volt, 1941-ig Kelebián teljesített szolgálatot, majd a csáktornyai határszéli rendőrkirendeltség vezetésével bízták meg. A helyi zsidó lakossággal és a baloldal ottani vezetőivel fenntartott szoros barátsága miatt feljelentették. A lefolytatott vizsgálat eredményeként három évre megvonták tőle az előlépés lehetőségét és áthelyezték Jászberénybe. 1943 augusztusában lemondott állásáról. Továbbra is kapcsolatot tartott az ellenállási mozgalommal. Javasolta a miniszter a rehabilitálását és rendőr-századosná való előléptetését.

A javaslat teljesítését – jogszabályok előírásaira hivatkozva – az igazságügyminiszter T. 4276/1946. IM sz. levelében ellenezte.

³² A 7241/1946. BM eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy dr. Kovács Gyula (1920–?) a Győrffy István kollégium tagja volt, részt vett a Béke párt és az illegális diákmozgalom munkájában. 1944. novemberében a nyilasok letartóztatták, 1945. után a MADISZ-ban, majd a Parasztpártban dolgozott, a debreceni „Szabad Szó” főszerkesztője volt, 1946 nyarától a Parasztpárt közgazgatási osztályát vezette.

³³ A 70 198/1946. BM II/1. sz. előterjesztés hivatkozott a nemzetgyűlési választásokról szóló

[31] 30.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti 33 305/1946. sz. előterjesztését dr. Nagy Károly és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

1945: VIII. tc. 78. §-ának (3) bekezdésére, amely felhatalmazta a belügyminisztert, hogy a törvény hatálybalépését követő naptári években szeptember 1. és december 31. közötti időben gondoskodjék a nemzetgyűlési választási alap-névjegyzék helyesbítéséről. Az 1946. és 1947. évre vonatkozó helyesbítés azonban nem kezdődött el, „mert a politikai tárgyalások – olvasható az előterjesztésben – igen valószínűvé tették, hogy az 1945: VIII. törvénycikknek a választójog-sultságra és a választhatóságra vonatkozó rendelkezései olyan mértékben módosíthatnak, hogy teljesen új nemzetgyűlési választói alap-névjegyzéket kell készíteni.” „Jóllehet – folytatódott az előterjesztés – a választást illetőleg az időközben felmerült problémákban még ma sincs kialakult állásfoglalás”, mégis az idézett törvényben foglalt időponttól eltérően javasolta a névjegyzék helyesbítésének 1946. december 1. és 1947. április 1. közötti végrehajtását. Jelezte az előterjesztés, hogy a munka mintegy hárommillió forint költséggel járna, de javasolta, hogy az összeíró bizottságok tagjait ne díjazzák, s így a költség mintegy harmada megtakarítható legyen.

Az előterjesztés mellett megtalálható a törvény tervezete. Az igazságügyminiszter frásos észrevétele feltehetőleg a jegyzőkönyvben is rögzített felszólalásával volt azonos.

Az előterjesztésnek a választójog-sultságra és a választhatóságra vonatkozó politikai tárgyalásokkal kapcsolatos hivatkozása a Kommunista Párt III. kongresszusán (1946. szeptember 28–október 1.) hozott határozat alapján kibontakozott vitára vonatkozott. A határozat felszólította „a párt valamennyi szervezetét, hogy készüljön a választásokra.” Egyben utasította a Központi Vezetőséget, „küzdjön a Baloldali Blokkal, elsősorban a szociáldemokrata testvérpártunkkal karöltve azért, hogy az új választójogi törvény zárja ki a reakciósoakat, a fasisztákat és hozzátartozóikat a választójogból, tekintetbe véve az 1945 őszi választások tanulságait és azt, hogy a demokrácia nem bízhatja sorsát saját ellenségeire.” Mintegy fenyegetésként hozzáfűzte ehhez a határozat, hogy „szükség esetén karöltve a Baloldali Blokkal és más demokratikus szervezetekkel, a pártnak latba kell vetnie a munkásság és a dolgozó parasztság szervezett tömegerejét.” (MKP–SZDP HAT. 272.)

A Kisgazdapárt jogfosztó szándékúnak minősítette a Kommunista Párt határozatát – azon az alapon, hogy ki fogja megmondani azt, ki minősül reakciónak, vagy fasisztának –, s a demokrácia nevében tiltakozott ellene. (Kis Újság, 1946. október 24.)

Lásd még a jelen kötet [4] 153. sz. jkv. 2. napirendi pontját, valamint DL MT. JKV., a [10] 190. sz. jkv. [3], [4] és [5] napirendi pontját és mellékleteiket, továbbá a [16] 196. sz. jkv. 4., illetve a [18] 198. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

³⁴ Az előterjesztés dr. Nagy Károly és dr. Szűcs János kúriai tanácselnöki, dr. Várady Sándor, dr. Jankó Péter, dr. Pálos Béla és dr. Gálfalvi István kúriai bírói, dr. Ferencz Tibor legfőbb államügyész-helyettesi, dr. László Dezső budapesti ítéletáblai tanácselnöki, dr. Zaboretzky Ervin államügyészi, dr. Sárkány Kálmán budapesti büntető törvényszéki tanácselnöki kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra a Miniszterelnökségen a tárgyhoz a következő megjegyzést tették: „Az előterjesztés kúriai tanácselnöki és kúriai bírói állásokat is betölt. Az igazságügyminiszter indoka az, hogy ezek a bírák roppant nagy feladatot tölthettek be a népbírászkodás terén. Véleményem szerint a bírák elsőklasszisú jogászok, kivéve dr. Gálfalvit, akinek képességei nem az első sorban állanak. Álláspontom szerint nehéz opponálni a kérdést, ellenben fel lehetne vetni, ha arról van szó, hogy ezeket a bírákat jutalmazták. Történjék meg a kinevezés, de csak a kormány külön engedélyével kerüljenek tényleges kúriai beosztásba. Ugyanis máshol is tevékenykedhetnek. Ezt a felfogást tisztázni kell az igazságügyi államtitkárral.”

[2] 151. 1946. november 29.

[32] 31.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a rögtönbíráskodási eljárás kiterjesztése és kihirdetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

[33] 32.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az uzsorabírószági eljárás meggyorsítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁶

[34] 33.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az országos büntető intézetek részére vásárlandó teherautók tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[35] 34.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a külföldi magyarok szociális és kulturális támogatására 1946. évi november hóra 55 000 forint előirányzat nélküli hitel igénylése tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: ezt azonban meg kell téríteni a Kivándorlási Alapnak.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

³⁵ Az igazságügyminiszter 77 959/1946. IV. sz. előterjesztésében előadta, hogy a gazdasági életben – a forintérték bevezetésével beállott megszilárdulás és nyugalmi helyzet után – mind sürűbben jelentkeztek olyan jelenségek, amelyek a stabilizáció eredményeit a legnagyobb mértékben veszélyeztették. Különösen az áruhiányt, az árdragítást célzó cselekmények, és az árucsempészés kiküszöbölésének fontosságát hangsúlyozta. A legjelentősebb ilyen esetekben a legsúlyosabb büntetés gyors kiszabására és elrettentő példa statuálására lehetőséget teremtő jogszabály kiadását tartotta szükségesnek. Jelezte, hogy az ilyen esetekben „a rendes eljárás keretében is helye van halálbüntetés kiszabásának.”

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 23 700/1946. ME sz. r.-et, MK november 30. 274. sz. – Lásd még a [3] 152. sz. jkv. 50. napirendi pontját.

³⁶ A T. 4302/1946. IM sz. előterjesztés arra tett javaslatot, hogy valamennyi uzsorabírószági ügyben, kiváltképp az árdragítási ügyekben folyó eljárást a vádirat benyújtásától számított három napon belül kezdjék el, és lehetőleg fejezzék is be, mivel a gyors elintézés hozzájárulhat a bűncselekmények elleni küzdelem hatályosságához.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 23 710/1946. ME sz. r.-et, MK november 30., 274. sz.

³⁷ A 91 269/1946. KÜM. sz. előterjesztés jelezte, hogy a külföldi magyarok szociális és kulturális támogatását 1944-ig a Belügyminisztérium által biztosított Kivándorlási Alapból fedezték. A belügyi tárca 1946. október 26-án azonban közölte, hogy a Kivándorlási Alap bevételei 1947. március 31-éig le vannak kötve (az Alap tulajdonát képező házak tatarozására, egy 100 ágyas kivándorló otthon létesítésére, stb.), 1947. április 1-jétől azonban az Alap bevételeinek egy részét újból át tudják adni a külföldi magyarok gondozásának céljaira. Az előterjesztés

[36] 35.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Szántó Zoltánnak belgrádi követté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

[37] 36.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Csécsy Imre jóvá-tétele tárgyában. Becske Frigyesné rehabilitálása iránti kérelmetől eláll.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

[38] 37.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: elvi határozatot kér a rehabilitálások határ-ideje tekintetében. Lehetetlen állapot, hogy még mindig, határidő nélkül lehet rehabilitálást kérni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: felkéri az igazságügyminisztert, hogy erre nézve dolgozzon ki javaslatot.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

mellékletét képezi az 1946. november havára kért 55 000 forint hitel felhasználására vonatkozó kimutatás. E szerint a párizsi Magyar Ház, a katolikus és protestáns missziók, a párizsi Magyar Intézet támogatására 35 150, továbbá a bécsi és brüsszeli magyar tanítók, szociális nővérek, illetve a Magyarok Világszövetsége dotációjára 19 850 forintot kívántak fordítani.

³⁸ A 8188/1. 1946. KÜM sz. előterjesztés Szántó Zoltán nemzetgyűlési képviselőnek a felállítandó belgrádi követséghez rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterre való kinevezésére tett javaslatot.

Szántó Zoltán (1893–1977) 1918-ban kapcsolódott be a munkásmozgalomba. 1920-tól Bécsben élt. 1926-ban hazatérve a Magyar Kommunista Párt Központi vezetőségének tagja lett. 1927-ben nyolc és fél évre elítélték. Büntetésének kitöltése után a Szovjetunióba ment, a Kommunista Internacionáléban dolgozott, a második világháború idején a moszkvai rádió magyar adását vezette. 1945-ben visszatért Magyarországra. A Magyar Kommunista Párt nemzetgyűlési képviselője, az Észak-Dunántúli Pártbizottság titkára volt. 1947-től 1949-ig belgrádi, 1949-től párizsi, 1954-től 1956-ig varsói követ, 1954–1956-ban a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének titkára volt.

³⁹ Az előterjesztést nem csatolták a jegyzőkönyvhöz.

Csécsy Imre (1893–1961) szociológus, polgári radikális politikus, szerkesztő. 1918-ban Jászai Oszkár titkára lett a Nemzetiségi Ügyek Minisztériumában, onnan a Külgügyminisztériumba, majd a Külgügyi Népbizottságra került. A Tanácsköztársaság bukása után állásvesztésre ítélték. 1945 után a Magyar Radikális Párt elnöke, 1947-től országgyűlési képviselő. Kiadta a Haladás című hetilapot, feltámasztotta a Huszadik Század című folyóiratot, 1949 után azonban visszavonult a politikai tevékenységtől.

Becske Frigyesné Weisshaus Zsuzsa hírlapíró – férjével együtt – a Tanácsköztársaság idején titkári minőségben teljesített szolgálatot a bécsi követségen, majd 1920-ban elbocsátották. A Miniszterelnökség attól tette függővé a rehabilitálását, hogy kinevezett, vagy csak szerződéses tisztviselő volt-e a követségen. Az utóbbi esetben ugyanis rehabilitálásra nem volt lehetőség. A Külgügyminisztérium nem tudott választ adni erre a kérdésre, ezért is állt el a javaslatától. MOL–XIX–A–1–j–1946–XVI–57 (23 552/1946)

⁴⁰ Lásd e kötet [9] 158. sz. jkv. 6 és a [10] 159. sz. jkv. 21. napirendi pontját.

[39] 38.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát özv. Keffer Alajosné sz. Barján Rozália és társai jóvátétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

[40] 39.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a szeszestital-forgalmi illetékről szóló 3550/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.⁴²

[41] 40.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Bogyó Tamás okl. mezőgazda, címzetes egyetemi adjunktus kinevezése tárgyában a VIII. fizetési osztályba és részére a kísérletügyi II. osztályú főadjunktusi cím adományozását javasolja.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

[42] 41.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Dely Gábor ny. m. kir. főállatorvos rehabilitálásául özvegye nyugdíjának újból való megállapítása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

⁴¹ Az 55 996/1946. XXIII. a. PM sz. előterjesztés özv. Keffer Alajosné, Sárközi Gézáné, Rinóczy Albertné özvegyi nyugellátásának, továbbá Lochner Gáspárné, Hajek Jánosné, özv. Szabó Gyuláné, özv. Zakariás Györgyné és Tüge Mihályné baloldali magatartást tanúsított volt dohánygyári munkások nyugdíjának megállapítását kérte. Az előterjesztés mellett megtalálható Bacsó Ferenc igazságügyminisztériumi osztályfőnök levele, amely észrevételezte, hogy az előterjesztés nem részletezte egyenként a baloldali érdemeket, s közölte, hogy így nem áll módjában a javaslatot elfogadni.

⁴² A 122 400/1946. IV. PM sz. előterjesztés azért javasolta módosítani a 3550/1946. ME sz. rendeletet (MK március 31., 74. sz.), mert abban adópengőben volt megszabva a szeszestital várható forgalma alapján történő illetékkivetés. Ezt kellett forint-összegben megadni rendeletmódosítás formájában. – Lásd a 23 800/1946. ME sz. r.-et, MK december 4., 277. sz.

⁴³ A 215 165/1946. XI. I. FM sz. előterjesztésből kitűnik, hogy dr. Bogyó Tamás (1918–) okleveles mezőgazda a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mezőgazdasági növénytani intézetében végzett növényöröklési nemesítési kutatásokat. 1938-ban meghívták a Walesban, majd 1939-ben a Wageningenben működő örökléstani tanszékre. A háború következtében lecsökkent mezőgazdasági termelés újjáépítése és fejlesztése céljából szükségesnek tartotta a miniszter a kísérletügyi területen való – állás hiányában nem a képzettségének megfelelő csak alacsonyabb besorolású, de mielőbbi – munkába állítását.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztériumnak a kinevezés módja ellen jogi szempontok alapján tiltakozó T. 4246/1946. sz. levelének másolata.

⁴⁴ A 23 187/1946. III. 1. FM sz. előterjesztés szerint Dely Gábor (1865–1941) volt Szabolcs

[43] 42.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Zarka Elemér volt c. és j. műszaki tanácsos részére kegydíj újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

[44] 43.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Soós Gábor szerz. előadónak min. fogalmazóvá a IX. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Soós Gábor szerződéses előadónak min. fogalmazóvá a IX. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁶

[45] 44.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Lengyel Géza egyetemi ny. r. tanár és dr. Takács Imre min. tanácsos előzetes szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁷

[46] 45.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a tartósított élelmiszerek előállításával és az élelmiszerek hűtésével, mélyhűtésével foglalkozó iparra vonatkozó egyes kérdések szabályozása tárgyában. Bejelenti, hogy valamennyi társminiszter észrevételét bedolgozta, s úgy hozta újból minisztertanács elé.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: nem érti, hogy miért kell kivenni a konzervgyárakat a közellátásügyi miniszter felügyelete alól.

vármegyei főállatorvost 1919-es magatartása miatt 1921-ben hivatalvesztésre ítélték, majd nyugdíjazták, özvegyének helyzetén kívánt javítani a miniszter.

⁴⁵ A 95 557/1946. VII. 1. FM sz. előterjesztés szerint *Zarka Elemér* az Országos Vízépítési Igazgatóság közegészségügyi mérnöki osztályán dolgozott. 1909-ben azonban 17 évi állami szolgálatából, ellátási igényének fenntartása nélkül, eltávozott. 1941-ben számára megállapított kegydíját 1944-ben elvesztette, ennek újbóli engedélyezésére tett javaslatot a tárca.

⁴⁶ A 8928/1946. eln. 1. FM sz. előterjesztés *dr. Soós Gábor* (1922–?), a földművelésügyi államtitkár közvetlen munkatársát, jelentős tudományos tevékenysége alapján javasolta véglegesíteni és előléptetni.

⁴⁷ A 137 944/1946. X. 1. FM sz. előterjesztés szerint *dr. Lengyel Géza* (1884–1965) 1908-tól a budapesti Vetőmagvizsgáló Intézet munkatársa, végül igazgatója, 1940-ben származására tekintettel kérte nyugdíjazását. 1946-ban egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezést kapott.

Dr. Takács Imre (1902–?) 1926-tól a Műegyetem Közgazdaságtudományi Karának mezőgazdasági közigazgatási tanszékén volt gyakornok, illetve tanársegéd, 1929-től a földművelésügyi közigazgatásnál dolgozott, 1933-tól a Földművelésügyi Minisztérium előadója volt. Miután magántanári képesítést szerzett, 1946-ban folyamatban volt az egyetemi tanári kinevezése.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezt a kérdést a Gazdasági Főtanács kézbe vette s ő utalta a földművelésügyi miniszter hatáskörébe. 51 év óta a Földművelésügyi Minisztériumban történik a gondoskodás felette. Ezt gyakorlatilag nem is tudja más csinálni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: azért foglalkozott a Gazdasági Főtanács a kérdéssel, mert hat minisztériumhoz volt szétágazva. Csak most, hat hónap után tudott egyezséget létesíteni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: már megegyezés történt, hogy a közellátási cikkekre vonatkozólag a közellátásügyi miniszter az illetékes.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

[47] 46.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Jóna Mátyas vármegyei másodfőjegyző tb. vármegyei tiszti főügyész, dr. Takács József telepítésügyi titkár és dr. Mata József szolgabíró miniszteri segédtitkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

[48] 47.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a községi földigénylő bizottságok működésének szabályozása” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁰

⁴⁸ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a földművelésügyi miniszter e tárgyban tett 41 528/1946. FM I/A. 2. ü. o. sz. előterjesztése, valamint a rendelet tervezete. Lásd e jegyzőkönyv c) mellékletét, valamint a 23 780/1946. ME sz. r.-et, MK december 1., 275. sz.

A GF a több tárcához tartozó konzervipar irányítását – az iparügyi miniszter iparrendészeti és közigazgatási hatáskörének érintetlenül hagyása mellett – a földművelésügyi miniszter felügyelete alá javasolta utalni, egyben indítványozta ez ügyben egy állandó tárcaközi bizottság alakítását. (MOL XIX–A–10. Stab. XIII. 1946. október 10., 21. pont.) Meg kell említeni, hogy a földművelésügyi miniszter november 28-án a rendelettervezet eredeti szövegét visszavonta és az érdekelt tárcákkal, intézményekkel való együttműködést biztosító új javaslatot terjesztett a minisztertanács elé. (PIL 283. f. 31. cs. 57. ó. e., 14–25.)

⁴⁹ A 8268/1946. eln. 1. FM sz. előterjesztés szerint dr. Jóna Mátyas (1907–?) Hajdú vármegyében kezdte a szolgálatát, 1943 májusától dolgozott a Földművelésügyi Minisztériumban; dr. Takács József (1918–?) 1940 júniusában került a minisztériumhoz, egy ideig az Országos Földműves Szövetkezetek Központjának irodáját vezette; dr. Mata József (1911–?) a Belügyminisztérium munkatársa volt, s 1944 augusztusában került át a Földművelésügyi Minisztériumba.

⁵⁰ A jegyzőkönyv mellett csak a rendelettervezet iktatószám nélküli másolati példánya található. Lásd a 194 900/1946. FM sz. r.-et, MK december 1., 275. sz. A rendelet a megyei földbirtokrendező tanácsok, illetve az Országos Földbirtokrendező Tanács szoros felügyelete alá helyezte a községi földigénylő bizottságokat: csak a tanács határozata alapján alakulhattak újjá, vagy egészülhettek ki új tagokkal, továbbá a felterjesztett juttatási javaslatot és felhasználási tervet a jóváhagyás előtt nem változtathatták meg, s ez a jóváhagyás után is csak a felsőbb tanács engedélye alapján vált lehetővé. – Lásd még e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 28. napirendi pontját és jegyzetét.

[49] 48.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: a kártékony rovarokkal kapcsolatos értekezletekre bizottság kiküldetése vált szükségessé Svájcba és Franciaországba. A most megtartott francia mezőgazdasági kiállításról hazaérkező delegációt kívánja újból kiküldeni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

[50] 49.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: szükségesnek tartja, hogy a parasztság a külföldi parasztsággal kapcsolatot tartson fenn. [sic!] Ennek tanulmányozására kívánatosnak tartaná, ha néhány szakértő a külföldi parasztsággal kapcsolatot tartson fenn. Ennek tanulmányozására néhány szakértőnek Svájcba, Franciaországba, Dániába és Angliába való kiküldetése vált szükségessé. A kiküldendők Takács Ferenc, Nagy Imre, Kiss Sándor, Halász Ágoston és Patay Ernő volnának.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: helyesnek tartja a gondolatot, de javasolja, hogy Jugoszláviába és Bulgáriába is menjenek el.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: akkor Anglia helyett Bulgáriát és Jugoszláviát veszi fel.

Minisztertanács az előterjesztéshez a javasolt módosítással hozzájárult.⁵²

[51] 50.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 8. sorszám alatt szereplő előterjesztését Rónai Géza okl. erdőmérnök kinevezése tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵³

⁵¹ Előzményekről lásd NF MT. jkv. 1946, az [51] 134. sz. jkv. 56. és a [64] 147. sz. jkv. 12. napirendi pontját.

⁵² 1946. december közepén mezőgazdasági delegáció utazott Franciaországba, Dániába és Svájcba. A küldöttség tagja volt *Nagy Imre* (lásd DMB MT. jkv., Bevezetés 70–71.) *Takács Ferenc* (u. o. 73.), *Halácsy Ágoston*, az Országos Mezőgazdasági Kamara igazgatója, *Patay Ernő* a Földművelésügyi Minisztérium osztályvezetője és *Kiss Sándor* (lásd NF MT. jkv. 1946, [46] 129. sz. jkv [42] napirendi pontjának 28. jegyzetét). Látogatásokat tettek parasztszövetkezeti központokban, értékesítő szövetkezeteknél, gabona központokban, mezőgazdasági igazgatási szervezetknél. (Szabad Nép, 1946. december 19., 31., továbbá Kiss, 1983, 82.) E látogatások eredményeként kerülhetett sor 1947-ben gazdaijak franciaországi, svédországi és dániai tanulmányútvására (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-2372; MOL XIX-I-1-e, 151/3-1946-113 039; 1947-22 656; 1947-146 988, 160 173), valamint mezőgazdasági gyakoronokok svájci tanulmányútvására. (PIL 283. f. 12. cs. 86. ó. e.)

⁵³ A 8472/1946. eln. V-1. FM sz. előterjesztés szerint *Rónai Géza* (1898-?) erdőmérnök 1925 óta erdőgondnokként működött. Erdőtanácsossá való kinevezéséhez a 8100/1946. ME sz. r-ben

[2] 151. 1946. november 29.

[52] 51.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparügyi miniszteri biztosokról szóló 1620/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁴

[53] 52.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Tauszig Friderika jóvá-
tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

[54] 53.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Ipartestületek Országos
Központjára vonatkozó egyes rendelkezések módosítása tárgyában.⁵⁶

(MK július 17., 159. sz.) foglalt kinevezési tilalom miatt a minisztertanács hozzájárulására volt szükség.

⁵⁴ Az iparügyi miniszteri biztosokról szóló, helyesen 1620/1945. ME sz. r. (MK május 10., 26. sz.) kiegészítésére vonatkozó 68 500/1946. IpM I. sz. előterjesztés megállapította, hogy a gazdasági viszonyok javulása folytán indokoltá vált a szervezet leépítése. Javasolta az iparfejlesztéssel kapcsolatos feladatok túlnyomó részének az iparfelügyeletre való átruházását, s a biztosok egy részének ide történő átcsoportosítását, illetményeik ennek megfelelő rendezését, s az elbocsátásra kerülők felmondási idejének szabályozását.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium T. 4212/1946. sz. alatt tett észrevétele. Javasolta annak kimondását a rendeletben, hogy az iparügyi miniszteri biztosok az iparfelügyelői teendők ellátására csak akkor kapjanak megbízást, ha egyébként az ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőről szóló 1893: XXVIII. tc. 10. §-ában megszabott minősítéssel és képzéssel rendelkeznek. Nem tartotta indokoltnak továbbá az új beosztásba kerülő iparügyi miniszteri biztosok illetményeivel kapcsolatban az eseti körülmények kizárásával történő általános intézkedést. Leveléhez csatolta a rendelettervezet általa helyesnek tartott szövegét. A rendelettervezet azonban az iparügyi miniszter által eredetileg előterjesztett szövegezésben került elfogadásra. Lásd a 23 790/1946. ME sz. r.-et, MK december 1., 275. sz.

⁵⁵ Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A VKM iratai között megtalálható 5705/1946. IpM eln. sz. előterjesztés szerint dr. Tauszig Friderika (1901–?) középiskolai tanárt kommunista magatartása miatt 1928-ban állásából elbocsátották. 1932-től a pesti Izraelita Hitközség Női Szaktanfolyamán óraadó tanár, majd Újpesten tanonciskolában alkalmazták, 1945-től a pesti Izraelita Hitközség Ipari Leány középiskolájában volt tanár. A miniszter a szolgálaton kívül töltött idejének a beszámításával a VII. fizetési osztály 2. fokozatába való besorolásának engedélyezését kérte. (MOL XIX-I-1-s. 12. Min. tan. 1946-6643.)

⁵⁶ A 69 405/1946. IpM sz. előterjesztés felidézte, hogy az Ipartestületek Országos Központját (IPOK) az ipartestületekről szóló 1932: VIII. tc. hozta létre. A bécsi döntések révén visszacsatolt területeken működött ipartársulatokra, valamint a gazdasági változásokra tekintettel azonban szükségessé vált a törvény módosítása, ez a 920/1944. ME. sz. r. révén történt meg. Az 1945-ben megváltozott viszonyok következtében azonban indokolatlan volt érvényben tartani az alaptörvény kiegészítését, de egyes előírásokat a törvényben foglaltakhoz képest is újból kellett szabályozni. Erre tett javaslatot az iparügyi miniszter. Így mindenekelőtt kérte hatályon kívül helyezni a 920/1944. ME sz. r.-et. Az ipartestületek teherviselő képességének alapulvételével javasolta újból megállapítani a tagsági díj kulcsát, az IPOK anyagi alátámasztása érdekében egyúttal megjelölte az összes ipartestület által fizetett tagsági díj legkisebb mértékét. Kérte,

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselésében Szolnoki István államtitkár]: az IPOK átszervezése kapcsán nem tartja helyesnek, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter nem szerepel. Javasolja továbbá, hogy a nagyobb vármegyék és városokból egy taggal több hívassék be az IPOK választmányába.

[Bán] Iparügyi miniszter: a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert érdektelennek tartja a felvetett résznél.

[Mistéth Endre] Építési és közmunkaügyi miniszter: kéri, hogy a 6., 11. és 12. §-ban⁵⁷, ahol a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter szerepel, az építésügyi miniszter is felvétessék tekintettel arra, hogy az építőipar is helyet foglal az IPOK-ban.

[Rácz] Pénzügyminiszter: valamelyes arányosítást indokoltnak tart, mert nem helyes, hogy a kis vármegyék, mint pl. Bereg és Szatmár ugyanannyi taggal legyenek képviselve, mint pl. Debrecen városa. Ez ideig a komoly munkát a kamarák végezték és igen nagy összeggel, tehát valami térítést kell, hogy kapjanak.⁵⁸

[Bán] Iparügyi miniszter: az arányosítás ellen nincs kifogása, bár maguk az iparosok tárgyalták és fogadták el oly módon a javaslatot, hogy minden vármegye egy taggal legyen képviselve. A másik észrevétel ellen azonban meg kell jegyeznie, hogy valószínűleg póthitelt kell igénybe venni.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az egész IPOK megszüntetését kéri a kisiparosok.

[Bán] Iparügyi miniszter: az IPOK körül van valami, ugyanis egy versenyes indult meg szemben a kamarákkal.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta, felhatalmazta az iparügyi minisztert, hogy a nagy vármegyék és városok iparosságának több tag képviselést [sic!] is biztosíthasson, továbbá, hogy a kereskedelem- és

hogy az állam egyszázhuszezer forinttal támogassa az ipartestületi központot, és hogy a kereskedelmi és iparkamarák hatvanezer forinttal járuljanak hozzá költségeinek fedezéséhez. Javasolta csökkenteni az IPOK elnökeinek, alelnökeinek számát, egyben indítványozta újra szabályozni a közgyűlés összehívásának, a tanácskozások megtartásának módját, a küldöttek számát, díjazását illetően. Csökkenteni javasolta a választmányi tagok számát is, azzal együtt, hogy arányosabbá kívánta tenni a vidéki ipartestületeknek a választmányban való részvételét, ugyanakkor indokoltnak találta, hogy a kereskedelmi és iparkamarák ne küldjenek tagokat a testületbe. Végül kérte újra szabályozni az IPOK tisztviselőinek illetményét.

⁵⁷ A rendelettervezet 6. §-a közgyűlés összehívásával, 11. §-a tagsági díj kulcsának jóváhagyásával, míg 12. §-a a rendelet kihirdetésével és végrehajtásával foglalkozott.

⁵⁸ A kereskedelmi és iparkamarákra utalt, amelyek létrehozására, a cég-rendszer felszámolása kapcsán, a XIX. század közepén került sor. Egységes elvek szerinti szervezésükről az 1868: VI. tc. intézkedett. A gazdasági szempontból kiemelkedő jelentőségű városokban (Budapestben, Debrecenben, Szegeden, Győrben, Miskolcon, Pécsen és Sopronban) 1937-ig, majd 1945 után is kereskedelmi és iparkamarák működtek, amelyek egy-egy országrész kereskedőinek és iparosainak érdekeit képviselték, támogatták a kormány és a törvényhatóságok munkáját a gazdasági igazgatás terén. Megszüntetésükről az 5590/1948. Korm. sz. r. (MK május 21., 114. sz.) intézkedett. Érdekképviselési feladataik jórészt a megfelelő szakszervezetek vették át.

szövetkezetügyi miniszter tagságát is felvehesse ott, ahol ennek cél-szerűségét és szükségét találja.⁵⁹

[55] 54.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Ipari Termelési Tanács-ba való kinevezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. Felhatalmazta az iparügyi minisztert, hogy a Jóváételti Hivataltól rövidesen távozó Kovács Gábor helyett más tagot nevezzen ki saját hatáskörében.⁶⁰

[56] 55.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparfelügyeletre vonatkozó jogszabályok módosítása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: tárcaközi értekezletet javasol a rendelet letárgyalására.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: erre való tekintettel javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶¹

⁵⁹ Lásd az 1770/1947. ME sz. r.-et, MK február 27., 48. sz.

⁶⁰ Az Ipari Termelési Tanácsról lásd NF Mt. jkv. 1946, [29] 112. sz. jkv. 57., és a [60] 143. sz. jkv. 12. napirendi pontját, továbbá a 6540/1946. ME sz. r.-et, MK június 9., 130. sz., illetve a 11 960/1946. ME sz. r.-et, MK október 22., 241. sz.

68 434/1946. sz. előterjesztésében az iparügyi miniszter a tanács tagjává javasolta kinevezni dr. Antall Béla címzetes államtitkárt és dr. Érsek József, illetve Csűrös László miniszteri tanácsost és Vajda Pál miniszteri osztálytanácsost az iparügyi, dr. Harsányi Istvánt a belügyi, Köhény Mihály miniszteri osztálytanácsost a közlekedésügyi, Lékaí Andor miniszteri műszaki tanácsost az építés- és közmunkaügyi tárca, Zala Ferencet és Bölcsföldi Tibort a Szakszervezeti Tanács, Mihályfi Dezső ügyvezető igazgatót és dr. Mann Kálmán GYOSZ szakosztályi ügyvezetőt a GYOSZ, Klein Mihály bádogos és szerelőmestert az IPOK, Kovács Gábor főosztályvezetőt a Jóváételti Hivatal részéről.

⁶¹ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett, de szerepel a VKM iratai között az 1946. november 19-én kelt 69 122/1946. IpM sz. előterjesztés, és a rendelet tervezete. Az előterjesztést a jelen jkv. d) mellékleteként közöljük.

Az iparügyi miniszter 69 259/1946. VIII. sz. előterjesztése megtalálható a GF iratai között. A GF tíz nappal korábban, november 19-én hozzájárult az iparügyi miniszter azon javaslatához, hogy az addigi 13 helyett 20 iparfelügyelői körzetet létesítsenek. Kitért arra, hogy egybe kell olvasztani az iparfelügyeletet az iparügyi miniszteri biztosi intézménnyel, ugyanakkor felvette, hogy az iparfelügyelői kerületek irányítását öt, Budapest, Győr, Pécs, Miskolc és Szeged székhellyel működő ipari főfelügyelőség lássa el. Elfogadta a GF továbbá az iparfelügyelet munkakörének az iparügyi miniszteri biztosok ügykörével (iparindítás, iparfejlesztés, ipari termelés fokozása), valamint további újabb feladatokkal (ipari anyaggyártás, ipari termelés racionalizálása, ipari terveggyártás) való kibővítésére vonatkozó miniszteri javaslatot. (MOL XIX-A-10. Stab. XIX. 1946. november 19., 19. pont.)

A javaslatra csak évek múlva tértek vissza, lásd az 1550/1949. Korm. sz. r.-t, MK RT február 18., 37. sz.

[57] 56.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Anyag- és Árhivatal személyzeti létszámának kiegészítése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a Gazdasági Főtanács foglalkozott a kérdéssel és hozzájárult, nem ismervén az egész szervezetet. Egy nagy bürokratikus szervezetté duzzasztjuk ezt a hivatalt. Különbéféle dolgokkal, anyagelosztással stb. foglalkozik.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: 650 fő igen nagy létszám, azonban az Anyag- és Árhivatal annakidején kapott megbízatásai[nak] végrehajtására az apparátus szükséges. Tény az, hogy folyosói tele vannak felekkel és igen nagy munka folyik. Annakidején nem lett kihasználva az engedélyezett létszám. Fontos kérdéseknél a feladatok elvégzésére kiszabott határidő kitolását kérik, mert nem tudják előre elvégezni. Ez indokolja, és szükségessé teszi a létszám felemelését.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem annyira az érdemhez kíván hozzászólni, hanem egy körülményt ismertet az iparügyi miniszterrel, amit Varga, az Anyag- és Árhivatal elnöke közölt vele. Szemrehányást tettek, hogy az Elitex textilgyár kalkulációját a hivatal elhúzza. Az a tisztviselői csoport, amely ezzel foglalkozott két hétig nem tudta megcsinálni, amikor külön munkadíjat ajánlottak fel számukra, két nap alatt elkészültek a kalkulációk.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: sajnós ez nem egyedülálló jelenség. De viszont nem tud mit szólni, mert 130–200 forintos fizetésekből tényleg nem csoda, ha nem halad a munka. Tapasztalja, hogy a munkatempó igen megromlott.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: meg kell szavazni, hogy milyen fizetési osztállyal alkalmazhatók a tisztviselők.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: nincs felmondási határidő. Meg kell állapítani, hogy miként szerződtesse alkalmazottakat az állam.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶²

[58] 57.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az árszabályozó rendeletek ismertetésének kiadásaira 100 000 forint hitel engedélyezése tárgyában.

⁶² Az 5790/1946. eln. IpM sz. előterjesztés az Anyag- és Árhivatal 444 főből álló létszámának 650 főre való kiegészítését kérte. Jelezte, hogy a hivatal megalakulásakor 492 főnyi létszámmal rendelkezett, a B-listázások révén történt elbocsátások után azonban – főleg mivel feladatai a kötött gazdálkodás kiépítése, a tervgazdálkodás előkészítése, az árszabályozás és árelőirányítás, az anyaggazdálkodási járulék ellenőrzése, behajtása folytán jelentősen megnöttek – nagyon nehezen képes elvégezni a munkáját. Megemlítette végül az előterjesztés, hogy az egész évi személyzeti kiadást – a kért 156 fős kiegészítéssel együtt – a hivatal háromhavi anyaggazdálkodási járulék-bevételéből bőségesen fedezni képes.

[2] 151. 1946. november 29.

Minisztertanács az árszabályozó rendeletek ismertetésének kiadásaira egymillió forint hitel folyósításához hozzájárult, de az összegszerűséget előzetesen még a pénzügyminiszter hatáskörébe utalta.⁶³

[59] 58.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az egyes ipari faanyagok és a faszén szállításához szükséges igazolványok után fizetendő díj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

[60] 59.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar–jugoszláv árucserre tárgyalásra Hegedűs Tibor kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

[61] 60.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István államtitkár]: előterjeszti javaslatát az egyes nem rendszeres alkalmazottak illetményeinek megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

⁶³ Az 5986/1946. eln. IpM sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a mindenkori árszabályozó rendeletekről nemcsak a hivatalos közegeket, hanem minél szélesebb körben a közönséget is tájékoztatni kell. Jelezte, hogy a felmerülő kiadások a rendeleteket ismertető kiadványok eladásából részben meg fognak térülni. Feltehetőleg az Anyag- és Árhivatal árfelügyeleti osztályának Árfelügyelet című, dr. Sz. Zsótér Bertalan közellátási tanácsos által szerkesztett időszaki kiadványára utalt az előterjesztés. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXI-24 416.)

⁶⁴ Az 58 710/1946. IpM sz. előterjesztés kívánatosnak mondta a tárcsa bevételeinek emelése szempontjából is az igazolvány díjának bevezetését, ugyanakkor figyelemmel volt arra nehogy túlságosan terhelje az összeg az ipari árszínvonalat. Lásd a 1010/1947. ME sz. r.-et, MK február 13., 36. sz.

⁶⁵ Előzményéről lásd NF MT. jkv. 1946, [51] 134. sz. jkv. 66. napirendi pontját. Az iparügyi miniszter 6087/1946. sz. előterjesztésében azért kérte a személye mellett dolgozó Hegedűs Tibor mérnök-előadónak a Jugoszláviába kiutazó bizottságban való részvételét, mivel a tárgyalási anyag összegyűjtését, rendezését is ő végezte, így jelenléte elősegíthette a megállapodás megkötését. Lásd még e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 20. napirendi pontját, és az ott jelzett további napirendi pontokat.

⁶⁶ 5669/Eln. fő. 1946. KSzM sz. előterjesztésében a miniszter kérte, hogy Füzesi István, Kovács Pál, dr. Krüzsely József és dr. Tihanyi Miklós miniszteri havidíjas előadó illetményeit a VII. fizetési osztály szerint folyósíthassa. Ugyanakkor jelezte, hogy a pénzügyminiszter ehhez nem járult hozzá, csak a VIII. fizetési osztálynak megfelelő illetményeket engedélyezte; sőt a pénzügyminiszter a kérdés minisztertanácsi előterjesztéséhez sem járult hozzá.

[62] 61.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István államtitkár]: előterjeszti javaslatát Zsombor László vámszaki felügyelő be-
rendelésének fenntartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

[63] 62.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István államtitkár]: előterjeszti javaslatát állami kereskedelmi középiskolai tanerők
kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

[64] 63.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát
Zempléni Antal, Keresztényi József és Ragdánzky Matild képesítési kellék
alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

[65] 64.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát
Berzeviczy Gizella jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

⁶⁷ 5581/1946. Eln. fő. KSzM sz. előterjesztésében indoklásként előadta a miniszter, hogy tárcája kérésére a pénzügyminiszter már az 1880-as évektől kezdve a kereskedelempolitika és a vámigazgatás harmonikus összeműködése céljából rendelkezésére bocsátott egy széles áruismerettel, áruvizsgálati tudással, helyes judíciummal rendelkező vámszaki főtisztviselőt. Ilyen vámszakértő volt a kereskedelem és szövetkezetügyi tanácsnál Zsombor László, aki az áruk vámtarifális osztályozását, az áruk tarifális és minőségi vizsgálatát vámjogi, kezelési, végrehajtási és ezekkel kapcsolatos kereskedelempolitikai ügyeket intézte.

⁶⁸ A 45 777/1946. I/4. KSzM sz. előterjesztés *Krassay János, dr. Kalmár Géza, Steiner Andor, L'Auné Jenő, Szalay István, Illyevölgyi János és dr. Vid Józsefné Rozgova Mária* állami kereskedelmi iskolai tanárokká, továbbá *Harai András* altisztté váló kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazza.

⁶⁹ A 130 965/1946. IX. VKM sz. előterjesztés a tárca testnevelési ügyosztályán fogalmazási munkakörben eredményesen dolgozó *Zempléni Antal* főelőadónak, továbbá *Keresztényi József és Ragdánzky Matild* segédelőadónak a főiskolai képesítés megléte alóli felmentését kérte.

⁷⁰ *Berzeviczy Gizella* (1878–1954) tanári oklevelének megszerzése után 1904-től 1908-ig a budafoki polgári iskola, 1908–1909-ben a szabadkai felső leányiskola, majd 1909-től 1919-ig az aradi leánygimnázium tanára volt. 1918-ban megszervezte a Magyarországi Tanítók Szakszervezetének aradi csoportját, a szakszervezet országos választmányának tagja lett. 1919 áprilisában kinevezték a budai Erzsébet Nőiskola igazgatójává. 1920-ban 8 évi és 100 napi börtönbüntetésre ítélték. 1922-ben csereakció révén a Szovjetunióba került, ahol ugyancsak pedagógiai téren tevékenykedett. 1946-ban tért vissza Magyarországra. A 12 517/1946. V. VKM sz.

[66] 65.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 123 717/1946. számú javaslatát dr. Tárnok Gyula és társai kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez dr. Tárnok Gyula kivételével hozzájárult.⁷¹

[67] 66.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát 6546/1946. sz. alatt dr. Szöllősy András és társai kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy Szöllősy András a VIII. fizetési osztályba nyer beosztást.⁷²

[68] 67.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Udvarhelyi Andrásné rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

előterjesztés állami gimnáziumi igazgatók létszámába az V. fizetési osztály 1. fokozatába való besorolására tett javaslatot.

⁷¹ A vallás- és közoktatási miniszter *Tárnok Gyula* református teológiai tanár, nyugalmazott alezredes szabadművelődési főtanácsossá, *dr. Kecskés József* református lelkész, szegedi középiskolai tanár, *dr. Dedk Gábor* esztergomi református lelkész, *dr. Jablánczy László* közművelődési egyesületi munkatárs, *Komáromy József* operaházi irodavezető, *dr. Balogh László* nagykőrösi református gimnáziumi tanár, *Tibor István* győri római katolikus tanítóképző-intézeti tanár és *dr. Karácsonyi Lajos* zenetanár szabadművelődési fogalmazóvá, tanácsossá, illetve titkárrá való kinevezésére tett javaslatot. Tárnok Gyula esetében az V. fizetési osztályba való kinevezésre vonatkozott a javaslat, ehhez az előterjesztés szerint a pénzügyminiszter nem járult hozzá, mivel a VI. fizetési osztályban, mint alezredes, nem töltött el három évet. Ezért tekintett el a miniszttertanács a kinevezésétől. – Lásd még a jelen kötetben a [12] 161. jkv. 88. napirendi pontját.

⁷² A miniszter a X. fizetési osztályba, tanügyi segédfogalmazóvá javasolta kinevezni *dr. Szöllősy Andrást*, *dr. Balázs Jánost*, *dr. Vidonyi Gyulát*, *dr. Boreczky Lászlót*, *dr. Walkó Györgyöt*, és *Benkő Tibor* újságíró, továbbá a minisztérium számvevőségi szakába hús, az irodai szaklétszámába harminchat, iroda-segédtiszi létszámába négy, az altiszti szakba hat munkatársat javasolt kinevezni.

⁷³ A 127 703/1946. V. ü. o. VKM sz. alatt a miniszter előadta, hogy *Udvarhelyi Andrásné Fodor Ilona* (1918–?) marosvásárhelyi állami gimnáziumi tanárnőt 1940-ben demokratikus és németellenes beállítottsága miatt állásából elbocsátottak. 1945-ben megtörtént a tanári létszámába való visszavétele, a miniszter azonban szükségesnek tartotta az ügy rehabilitálás útján való lezárását azért is, mert az „Ifjúság” című hetilap 1946. július 5-i számában megjelent „Hogyan nevelik a jövő értelmiségét a Mária Terézia leánygimnáziumban” című cikk hamis vádjai alapján a tanárnőt (és Seemann Ilona tanárnőt) a B-listázások során állásvesztésre ítélték. Vizsgálata során megállapította, – olvasható az előterjesztésben – hogy az említett hetilap 1946. szeptember 6-i számában helyreigazító közlemény jelent meg, amely elismerte, hogy az Udvarhelyi Andrásnéra vonatkozó terhelő adatok „helytelen információk alapultak.” Az előterjesztés idézte *Nó Györgynek*, a MADISZ országos főtitkárának Szávai Nándor budapesti tankerületi főigazgatóhoz intézett levelét, amely az intézet növendékeinek meghallgatása

[69] 68.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát özv. Frenyó Lajosné részére özvegyi ellátás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[70] 69.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Nadas József hírlapíró, szerz. sajtóelőadónak a Tájékoztatásügyi Minisztérium fogalmazói létszámába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Nadas József hírlapírónak miniszteri tanácsossá való kinevezéséhez miniszteri osztályfőnöki címmel, hozzájárult.⁷⁴

[71] 70.

[Mistéth] *Építési és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Perczel Károlynak a VII. f. o.-ba műszaki tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

alapján elismerte a vádak alaptalanságát és támogatta a tanárnők visszavételei kérelmét. Ez utóbbi ügynek a jóvátétele miatt is kérte a tanárnő rehabilitálását és a Mária Terézia Leánygimnáziumba való visszahelyezését.

⁷⁴ A 2811/1946. TM sz. előterjesztésben Nadas József életrajzi adatai szerepelnek. A SZDP iratai között található napirendi pont-jegyzékben, a következő – gépelési hiba miatt nem teljesen jól olvasható – feljegyzés szerepel: „Nadas József elvtársunk kinevezési ügyét Balogh államtitkár levette a napirendről. Kérjük, hogy Szakasits elvtárs közvetlen a közellátási miniszter előterjesztése után vesse fel a kérdést. Szeretnénk ezt a kérdést lezárni. Téves az, hogy Tájékoztatásügyi Minisztériumban a Szociáldemokrata Párt túl lenne képviselve. Valóság ezzel szemben az, hogy Réczei »elvtárs« kívül más funkcionáriusunk ott nincs benn, a Kisgazdapárt 7, a Kommunista Párt 5 vezető állásban lévő képviselőjével szemben.” (PIL 283. f. 31. cs. 56. ó. e., 2.) A feljegyzésben említett dr. Réczei László adatait lásd: NF MT. jkv. 1946. a [48] 131. sz. jkv. 70. napirendi pontját és jegyzetét.

Nadas József (1897–1975) szociáldemokrata, illetve kommunista újságíró, költő, 1920-tól Ausztriában, illetve Romániában élt. Írásai a bécsi Jövőben, az Arbeiter Zeitungban, a kolozsvári Korunkban jelentek meg. Hazatérése, 1926 után a Munka című folyóirat állandó munkatársa volt. 1928-tól 1940-ig Skandináviában élt. Állandó cikkírója volt a Magyar Nemzetnek és a baseli National Zeitung-nak. Ismételt hazatérése után a svéd szociáldemokrata sajtó budapesti tudósítója volt. 1944. március 19-én a Gestapo letartóztatta és Mauthausenbe deportálták. 1945 után a Népszava munkatársa lett. 1946. januárjától a Tájékoztatásügyi Minisztérium belügyi osztályának vezetőjeként dolgozott, később a Külügyminisztérium munkatársa volt.

A tárca előterjesztésének borítólapján e napirendi pont címe mellett a következő gépirással írt megjegyzés olvasható: „Javaslatom az, hogy miniszteri tanácsosi állásra, de osztályfőnöki címmel, úgy, mint Vidor Gyulánál történt.”

Dr. Vidor Gyula kinevezéséről lásd NF MT. jkv. 1946. [59] 142. sz. jkv-ének 21., és [70] napirendi pontját.

⁷⁵ A jegyzőkönyv mellett nem a miniszter előterjesztése, hanem a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke, Fischer József által a miniszterelnökhöz írt 15/1946. eln. sz. levél található. Ez Perczel Károlyn kívül Győri László számvevőségi főtanácsos, Börsök László szerződéses munkatárs és Szabolcs Zoltánné irodasegédtsízt átsorolására vonatkozó javaslatokat tartal-

Minisztertanács d. u. 2 óra 5 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelte tisztázta a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön.

Aminiszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, ezek sorában nem szerepel Rákosi Máttyás, Szakasits Árpád, B. Szabó István, Bán Antal, a Rónai Sándort helyettesítő Szolnoki István, továbbá dr. Ries István, Gerő Ernő és dr. Balogh István aláírása. Dulin Jenő helyett Rajk László, Keresztury Dezső helyett Nagy Miklós, Mistéth Endre helyett Bencsik Gyula látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet. A felsorolásban nem szerepel Vas Zoltán neve, s így kézjegye sincs a jegyzőkönyvön, bár többször is felszólalt az ülésen.

A jegyzőkönyv mellékleteként megtalálható az 1., [3]–[8], [10]–[11], [13]–[15], [17]–[22], [24]–[33], [35]–[36], [39]–[48], [51]–[52], [54]–[55] és az [57]–[71]. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [2] 151. sz. jkv. a) melléklete a [6] napirendi ponthoz.

[A bukovinai székely telepések helyzetével kapcsolatos kérdések]

Magyar Miniszterelnökség

„Z” 3 2 8 8
1946. ME. III.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

Tisztelettel előterjesztést teszek a Minisztertanácsnak aziránt, hogy 1/ a Magyarországra költözött bukovinai székelyek visszamaradt javai elszámolásának kérdése vétessék fel a magyar–román pénzügyi tárgyalások anyagába. Felkérem a Külügyminiszter Urat, hogy ez irányban tegye meg az előkészítő lépéseket és mozdítsa elő, hogy a javak számbavétele céljából az érdekeltek részéről kiküldött bizottság Romániába kiutazzék,⁷⁶

mazza. A levélben Perczel Károly nevét ceruzával aláhúzták. *Perczel Károly* (1913–?) 1945. július 6-án szerződéses alkalmazottként dolgozott a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál. Korábban, az eredeti előterjesztéstől eltérően, a IX. fizetési osztályba nevezték ki, ennek módosítását, a VII. fizetési osztályba való átsorolását javasolta a tanács elnöke.

⁷⁶ A jelek szerint a külügyminiszter hozzájárulásával Bónis Lajos vaskúti tanító vállalkozott arra, hogy egy vagy két társával kiutazzon Bukovinába a székelyek ottmaradt vagyonával kapcsolatos kérdésekben való tájékozódás céljából. A Miniszterelnökség által ez ügyről 1947. januárjában készített feljegyzésben többek között a következőket rögzítették: „A bukovinai székelyek vagyoni ügyeinek három fázisa van: adatgyűjtés, tárgyalások a román kormánnyal, a tárgyalások eredményéhez képest a bukovinai székelyek kártalanítása. Az adatgyűjtést magánúton, ottmaradt hozzátartozókkal, teljes csendben kellene elvégeztetni, leutazásuk ráírás-

2/ hogy a székely telepeseket megyénként tömörítsék olyan községekbe, amelyekben már eddig is nagyobb számban települtek székelyek, amennyiben erre a német nemzetiségűek kitelepítése, vagy a földjuttatások revíziója során lehetőség adódik. Felkérem a Földművelésügyi Miniszter Urat, hogy ily értelemben bocsásson ki rendelkezéseket;⁷⁷

3/ hogy a székely telepések, beszámítva a folyó adófizetési évet, három évig mentesüljenek a ház- és földadó, valamint a terménybeszolgáltatási kötelezettség alól. Felkérem a Pénzügyminiszter Urat és a Közellátási Miniszter Urat, hogy ily értelemben bocsásson ki rendelkezéseket;⁷⁸

4/ hogy a németek áttelepítése során elsősorban azoknak a községeknek a kitelepítendő lakosságát költöztessék el, amelyekbe székelyeket telepítettek. Felkérem a Belügyminiszter Urat, hogy ily értelemben bocsásson ki rendelkezést.⁷⁹

Indokolás:

A bukovinai székelyeket a magyar kormány 1941. és 1942. években azzal az ígérettel telepítette a Délvidékre, hogy ott kb. a Bukovinában visszahagyott ingatlanvagyonuknak megfelelő juttatásban fognak részesülni, és a kapott javak és a visszamaradt vagyon közötti különbözetet pedig később fogják megkapni, ha a vagyon elszámolása a magyar és román kormány között megtörténik. Az ügyre vonatkozó iratok elvesztek. Az ügy természetéből követ-

nyítaná a román kormány figyelmét az akcióra, azt minden valószínűség szerint kontrakarírozná, sőt nem tartom lehetetlennek, hogy le is tartóztatná őket." A feljegyzés szerint egyébként a külügyminiszter nem járult hozzá Bónisék kiküldéséhez, „személyes leutazásukat eredménytelennek, sőt politikai szempontból veszedelmesnek” is tartotta a Külügy Politikai osztálya, viszont méltányosnak találta, hogy Bónis igazolt budapesti utazásainak költségét megtérítsék. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXXVII-833. sz.)

A kérdés érdemi tárgyalása hosszan elhúzódott. 1947 augusztusában Bodor György, a székely telepések ügyeinek közismert gondozója felvetette, hogy a kormány adjon bizalmas felkérést egy bukaresti ügyvédnek a bukovinai földbirtok-kataszterek másolatainak beszerzésére, és ennek alapján lépjen fel a magyar állam, vagy a telepések által választott bizottság a román kormánynál, amikor ezt célszerűnek és szükségesnek találja. A javaslatot a Miniszterelnökség a Külügyminisztériumnak támogatólag küldte meg. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXXVII-10 745. sz.)

⁷⁷ Tolna Vármegye, és főleg Bonyhád lett már 1945 áprilisától a bukovinai székelyek központja. Itt szervezte meg Bodor György a Telepítési Hivatalt, vagy ahogy a székelyek mondták, a „Kormánybiztosságot”. A kérdésről részletesebben lásd: FÖLDI, 1987.

⁷⁸ Nem ismerünk olyan, ebben az időszakban kiadott rendelkezéseket, amelyek a székelyeket a ház- és földadó fizetése, illetve a terménybeszolgáltatási kötelezettség teljesítése alól felmentette volna. Tudomásunk szerint csak jóval később, az 1957. évi 11. és 47. sz. tvr.-ek (TRHGy 1957. 145., 205–206.) tartalmaztak e tekintetben lényeges könnyítéseket, amennyiben a Csehszlovákiából, valamint Romániából (Bukovinából) áttelepített személyeket a juttatott ingatlanok és ingóságok megváltási árának megfizetése alól mentesítette, illetve elidegenítésük stb. korlátozását megszüntette.

⁷⁹ A németek összetelepítéséről lásd e kötet [21] 170. sz. jkv.-ének [6] napirendi pontját, illetve a 4300/1947. ME sz. rendeletet, MK április 4., 77. sz. Az erre vonatkozó előterjesztés, illetve a minisztertanács ülésén lezajlott vita az intézkedést a Szlovákiából áttelepítendő magyarok elhelyezésével indokolta, a székely telepésekről nem tett említést.

[2] 151. 1946. november 29.

kezik azonban, hogy a kérdést a meginduló magyar–román tárgyalások alkalmával fel kell vetni.

Tekintettel arra, hogy a székelyekkel szemben a magyar államot bizonyos felelősség terheli, továbbá, hogy a kétszeres költözködéssel sok veszteség érte őket, méltányos, hogy 3 évig mentesüljenek a közterhek alól.

Tömörítésük iránti kérésük nem szorul indoklásra, de csak az adott gyakorlati lehetőségek közt teljesíthető.

Gépelte, aláírás nélküli tisztázat

A [2] 151. sz. jkv. b) melléklete, a [10] napirendi ponthoz.

[Az 1946/1947. évi statisztikai munkaterv]

11 966/1946. ME II.

Minisztertanácsi előterjesztés

Kérem a minisztertanács hozzájárulását, hogy az 1946/47. évi hivatalos statisztikai munkatervről szóló jelentésemet az 1929: XIX. tc. 10. §-ban foglalt rendelkezések alapján a Nemzetgyűlés elé terjeszthessem. Bár az Országos Statisztikai Tanács nem működik, azáltal azonban, hogy nemcsak az új adatgyűjtések megállapítása, de a meglévők módosítása is az érdekelt szakminisztériumok, továbbá a fontosabb érdekképviseltek és szakértők meghallgatása után történt, a munkaterv összeállításánál az összes szakszemponatok érvényesültek.

Az 1946/47. évi munkaterv feltünteti azokat az adatgyűjtéseket is, amelyek az 1929: XIX. tc. 10. §-ában foglalt felhatalmazás alapján munkaterven kívül, a minisztertanács előzetes engedélye alapján hajtattak végre. Ezek a munkaterven kívül végrehajtott adatgyűjtések a következők:

- a/ A háborús események következtében előállott károk összeírása,
- b/ a hadi és a polgári alkalmazottak összeírása.

Az előbbi adatgyűjtés végrehajtása a béke-előkészítés és az újjáépítés érdekében, az utóbbi adatgyűjtés pedig a népjóléti miniszter úr felkérésére a hadi vagy a polgári gondozásra szorulóknak megállapítása céljából történt.

Első ízben, illetőleg lényegesen módosított formában szerepelnek a hivatalos statisztikai munkatervben a következő adatgyűjtések:

- 1/ délszláv nemzetiségűek összeírása,
- 2/ munkabér-statisztika,
- 3/ munkásjóléti intézmények statisztikája,
- 4/ közmunkára kötelezettek összeírása,
- 5/ hadi és polgári gondozottak statisztikája,
- 6/ a szomszédos államok területéről átköltöztetettek statisztikája,

- 7/ állatösszeírás,
- 8/ cséplési statisztika,
- 9/ létfenntartási indexszámok,
- 10/ általános iskolák statisztikája,
- 11/ dolgozók középiskoláinak statisztikája,
- 12/ a háborús események következtében előállott károk összeírása,
- 13/ népbírósi bűnügyek statisztikája,
- 14/ gyorsfelvétel.

Gépelte tisztázat, egykorúlag készített másolata.

Az előterjesztés mellett megtalálható „Az új és lényegesen módosított formában végrehajtott adatgyűjtések ismertetése” nyomtatott formában, amit a kormány a Nemzetgyűlés elé terjesztett.

A Nemzetgyűlés elé terjesztett jelentés a fentiekhez képest, több információt szolgáltat. Így megemlítette, hogy az 1943. és 1944. évi statisztikai munkaterveket az akkori háborús viszonyok mellett a parlament nem tárgyalta, s az azt követő események is megakadályozták, hogy az 1945. évre hivatalos munkaterv készüljön, ezért a KSH a minisztertanácstól kapott engedély alapján folytatta tevékenységét. Jelezte továbbá, hogy az 1946/47. évi munkatervbe több olyan feladatot is felvettek, amelyek nem tartoztak szorosan a hivatal feladatkörébe. Elsősorban az 1941. évi népszámlálás alkalmával magukat német anyanyelvűnek vagy német nemzetiségűnek valló személyekről a KSH által községenként készített kimutatásokat, s a nemzetiségi hovatartozásról szóló igazolványok kiadását, másrészt a béke-előkészítéssel és a magyar–csehszlovák népcsere-egyezménnyel kapcsolatos feladatokat említette. Rámutatott továbbá arra, hogy több országos statisztikai munkát vettek tervbe, így például az új népszámlálást, mezőgazdasági felvételt, állatszámmlálást, továbbá a szakszervezeti munkaközvetítésre, munkanélküliségre, a szakszervezetek taglétszámára, építkezésekre, közszolgálati alkalmazottakra, szövetkezetekre vonatkozó adatgyűjtést.

A jelentést előzetes tárgyalás és jelentéstétel céljából kiadták a Nemzetgyűlés közigazdasági és közlekedési, valamint pénzügyi bizottságának, amely azt lényegesen módosította. Lásd a bizottságok jelentésének 1. és 2. sz. mellékletét, azaz a jóváhagyott adatgyűjtések felsorolását, valamint az új adatgyűjtések ismertetését. NGY IROMÁNYOK 1945–1949. III. köt. 177. sz. 115–116. és 117–126.) A bizottságok által a Nemzetgyűlésnek tett jelentés kelte: 1947. április 22.

A [2] 151. sz. jkv. c) melléklete, a [46] napirendi ponthoz.

[A földművelésügyi miniszter javaslata az élelmiszeripar fejlesztésére]

Magyar Földművelésügyi Miniszter

41 528/1946. I. A. 2. ü. o.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

I.

A tartósított élelmiszerek előállításával, hűtésével, mélyhűtésével és szárításával foglalkozó iparra vonatkozó egyes kérdések szabályozása tárgyában.

II.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot járuljon hozzá ahhoz, hogy a tartósított élelmiszerek előállításával, az élelmiszerek hűtésével, mélyhűtésével és szárításával foglalkozó iparra vonatkozó egyes kérdések szabályozása tárgyában készített, egy példányban csatolt rendelettervezetemet, mint a Magyar Köztársaság kormányának rendeletét kiadhassam.

A háborús termelés kényszerű adottságai ráterelték a figyelmet, a hazai nyersanyagot feldolgozó mezőgazdasági iparágak fejlődésképeségére és nemzeti jövedelemfokozó jelentőségére.

Négy háborús esztendő alatt – 1939–1943-ig – mezőgazdasági iparunknak összkivitelben részesedése négyszeresére, konzerviparunké tízszeresére emelkedett. Iparunk 1943. évi 8,5 milliárdos termelési értékének 25 %-át élelmezési iparunk adta. Ipari többletérték-termelése a vas és fémiparban elért 15 %-kal szemben 35 % volt. Összkivitelünk egynegyedét a béke éveiben: búza és élőállat tette ki.

A háború pusztítása, illetve a földreform okozta állomány- és termelési kiesések folytán a 40-es években alig remélhetünk tömeges kivitelt e két agrárproduktumban. De a távolabbi jövőben sem lesz megengedhető az, hogy feldolgozatlan nyersterményeket vihessünk külföldre. Csak a mezőgazdasági ipar kinemesített termékeit küldhetjük a külföldi piacokra. Elsősorban a sok munkást foglalkoztató gyümölcs, zöldség szőlő, ipari és kereskedelmi növénytermelés továbbá a gabonatermelés és állattenyésztés feldolgozott termékeit. Olyan iparpolitikára van tehát szükség, amely mezőgazdasági ipari üzemeink:

- 1) termelési gócpontokra decentralizált települését,
- 2) nyers- és üzemanyag ellátását,
- 3) hitelellátását,
- 4) adó- és illetékkedvezmény engedélyezését agrárszellemben intézi.

Mezőgazdaságunk és országunk jövője és boldogulása a mezőgazdasági iparnak az agrártermeléssel egybehangolt fejlesztésétől függ. Ilyen mező-

gazdasági iparpolitikát pedig csak a Földművelésügyi Minisztériumtól várhatunk, mert

1) az Iparügyi Minisztérium a nehéziparok irányítására és fejlesztésére van beállítva,

2) a legmagasabb értékszámot adó évek állatkivitelével egyenlő exporteredményt elért konzervipar előretörése a földművelésügyi kormányzat anyagi és erkölcsi támogatásának eredménye,

3) a szinte órák alatt romlandó nyersanyagokkal dolgozó mezőgazdasági iparok munkája a termelés folyamatától el nem választható. A tárcák közötti átiratok küldözgetését e romlékony szerves termékek anyaga, még kevésbé színe, íze, zamata, vitamintartalma nem tűri meg. Termelésük és feldolgozásuk csak egy kézben hozhat teljes eredményt. Ezeknek az iparoknak munkája valójában legtöbb esetben nem is ipari át- vagy feldolgozás, csupán tartósítás. (Éppen természetes alakjukban el nem tarthatóságuk folytán.)

4) Európa több államában már külön élelmezési ipari minisztérium van.

5) A 62 esztendővel ezelőtt megalkotott ipartörvényünk idejében az Iparügyi és [a] Földművelésügyi Minisztérium egy tárca volt. Az azóta előállott és változott életkörülmények folytán azonban az ügyeknek ez alapon egy kézben tartása ma nem szolgálja az agrárérdekeket.

6) A mezőgazdasági iparok nyersanyagellátása kétségtelenül agrárfeladat. A külföldi piacok igényeinek megfelelő fajták és minőségek termelése (paradicsom, gyümölcs, zöldség, baromfi, stb.) az ezekhez gyors alkalmazkodás megköveteli, hogy termelés és tartósítás egységes gazdaságpolitikai irányítást kapjon.

7) Az élelmiszervizsgálat és rendészet munkáját már 51 esztendeje (1895: XLVI. tc.) látja el a Földművelésügyi Minisztérium.

8) A mezőgazdasági iparok fejlesztését és ellenőrzését a Földművelésügyi Minisztérium 300 főnyi kísérletügyi létszámmal dolgozó 40 intézettel és álmóssal látja el.

9) A mezőgazdasági ipari szakoktatás (tanfolyamok) már négy éve a Földművelésügyi Minisztérium feladata.

A rendelet megállapítja, mely terményeket, termékeket kell tartósított élelmiszereknek és félgyártmányoknak tekinteni. Szabályozza a tartósított élelmiszerek előállításával, hűtésével, mélyhűtésével és szárításával foglalkozó iparok tekintetében az egyes tárcák feladatkörét. Véleményező és javaslattevő szervként Országos Konzervipari Tanácsot állít fel. A tanács az egyes tárcák szakelőadóiból, valamint a tudományos és gyakorlati élet szakférfiaiból áll.

Tervezetemben foglaltakat a Gazdasági Főtanács felhívására az iparügyi miniszter úrral egyetértve készítettem.

Gépelte, iktatószám és aláírás nélküli tisztázat, egykorúlag készített másolata.

A 151 sz. jkv. d) melléklete az [56] napirendi ponthoz.

[Az iparügyi miniszter javaslata az iparfelügyeletek átszervezésére]

69.122/1946. sz.

IpM

I.

Minisztertanácsi előterjesztés.

Kérem a t. Minisztertanácsot: méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy az iparfelügyeletre vonatkozó jogszabályok módosítása tárgyában készített, egy példányban mellékelte rendeletet, mint a Magyar Köztársaság kormányának rendeletét közzétegyem.

II.

Több, mint öt évtizede annak, hogy az ipari és gyári alkalmazottaknak bal-eset elleni védelméről és az iparfelügyelőről szóló 1893: XXVIII. törvénycikk hatályba lépett. E hosszú idő eltelte, figyelemmel az ipar fejlődésére, a műszaki tudomány haladására és a társadalmi viszonyok változására, általában egyedül is elegendő indok arra, hogy a törvény rendelkezéseit módosítsuk. Különösen a közigazgatás részéről, de a gazdasági élet köréből is már több mint tíz év óta hangoztatják az iparfelügyeletre vonatkozó jogszabályok módosításának szükségességét. Ennek a követelménynek kívántam eleget tenni a rendelettervezet elkészítésével.

Ha közelebbről vizsgáljuk azokat az okokat, amelyek az új szabályozást szükségessé teszik, különösen a következőket kell előadni.

Az 1893: XXVIII. törvénycikk értelmében az iparfelügyelő hatásköre általában azokra a gyárakra, illetőleg ipartelepekre terjed ki, amelyekben valamely elemi erő által hajtott erógép van alkalmazásban, vagy legalább hús alkalmazottat rendszeresen foglalkoztatnak, vagy amelyek csak telepengedélyezési eljárás alapján állíthatók fel. Különösen az első világháború utáni megváltozott gazdasági és szociális helyzet mellőzhetetlenné teszi, hogy az iparfelügyelet hatáskörét kiterjesszük általában minden ipari üzemre, ideértve a közületek által fenntartott üzemeket is. önként értetődően ki kell terjednie az iparfelügyelet hatáskörének szociálpolitikai és iparpolitikai okokból a mezőgazdasági mellékiparágakra is, amelyek egyébként az 1893: XXVIII. tc. 16. §-a értelmében ezidőszerint is az iparfelügyelet ügykörébe tartoznak.

Az iparfelügyelők az ezidőszerint irányadó jogszabályok értelmében is közreműködnek egyes iparfejlesztési teendők ellátásában. Az iparfejlesztési teendőkön felül számos olyan ipari, műszaki és gazdasági tennivaló van, amelyet tulajdonképpen az iparügyi miniszternek alárendelt szakhivataloknak, szakhatóságoknak kellene ellátniuk. Mivel ilyen különleges szervek ez idő szerint nincsenek, a szóbanlévő teendőket jelenleg az Iparügyi Minisz-

térium személyzetéből kiküldött tisztviselőknek kell elvégezniök. Az ügyigazgatás egyszerűsítése, s az államháztartásban érvényesítendő takarékosági szempontok egyaránt megkívánják, hogy ezeket a teendőket lehetőleg helyi szakszervek lássák el és az Iparügyi Minisztérium személyzete ettől tehermentesítve, a kormányhatóságok tulajdonképeni feladatát képező, irányító, felügyelő, ellenőrző és jogalkotó munka fokozott szolgálatába állítható legyen. Ennek szem előtt tartásával az iparfelügyelők ügykörébe az iparfejlesztés, valamint általában az ipari műszaki és gazdasági tennivalók körében számos feladatot kell utalni.

Régi helytálló panasz, hogy az iparfelügyelőknek nincsen hatósági jogkörük. az 1893. évi törvény szerint az iparfelügyelő, ha a vizsgálat során törvénybe ütköző mulasztásokat talál vagy, ha a munkaadó az észlelt hiányokat figyelmeztetés ellenére sem pótolta, az eljárás megindítása végett az iparhatósághoz köteles fordulni. A dolog természetéből következik, hogy az első- és másodfokú iparhatóság a vállalkozó által előadott kifogásokra nézve az iparfelügyelőt meghallgatja és így az eljárás voltaképpen kettős: az iparfelügyelő véleményező és az iparhatóság ügyintéző eljárása párhuzamosan halad. Az iparhatóság azonban az esetek túlnyomó többségében magáévá teszi az iparfelügyelő álláspontját és ilyképpen az iparhatóság igénybevétele a munkásvédelmi ügyekben voltaképpen felesleges. Ennek megfelelően az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének védelmére szükséges berendezések létesítésére és fenntartására vonatkozó jogszabályok végrehajtását, ideértve a fennálló hiányok és mulasztások következtében szükséges intézkedések megtételét és a munkaadónak a tapasztalt hiányok pótlására kötelezését is, az iparfelügyelet feladatává kell tenni, más szóval az iparfelügyelőket ebben a tekintetben hatósági jogkörrel kell felruházni.

Az iparfelügyelők hatósági jogkörrel felruházása megkívánja az iparfelügyelet hatósági rendjének kiépítését. Nevezetesen a szükséghez képest megállapítandó számban ipari főfelügyelőket kell kinevezni, – az elgondolás szerint a húsz kerületi iparfelügyelőn felül öt ipari főfelügyelőt – aki az iparfelügyelők által tárgyalt ügyekben másodfokú hatóság gyanánt járnak el, és ezen felül a kerületi iparfelügyelők felett közvetlen felügyeletet gyakorolnak.

Az iparfelügyelők határozatai ellen a tervezet a demokrácia elveinek megfelelően széleskörű jogorvoslati lehetőséget biztosít.

Az új szabályozást indokoltá teszi az iparfelügyelet személyzetében való alkalmazás feltételeinek korszerűsítése és az iskolai végzettséget pótló gyakorlati szakismeretekkel rendelkezők alkalmazásának lehetővé tétele is.⁸⁰

MOL XIX–I–1–s 12. Min. tan. 1946–6492.

Gévelt tisztázatról sokszorosítási eljárással készített egykorú másolat.

⁸⁰ Az előterjesztés további, mintegy másfél oldal terjedelmű része a rendelettervezet egyes §-át ismerteti.

[3] 152.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi december hó 6. napján de. 11 órakor
Rákosi Mátvás elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Szakasits Árpád államminiszter
B. Szabó István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
képviselőtében *Róth Pál*
államtitkár
Rónai Sándor kereskedelem-
és szövetkezetügyi miniszter
Dr. Ries István igazságügy-
miniszter

Dr. Keresztury Dezső vallás-
és közoktatásügyi miniszter
Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre építés- és közmunka-
ügyi miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

Rákosi Mátvás államminiszter: megnyitja a minisztertanács ülését. Beje-
lenti, hogy a közlekedésügyi miniszter napirend előtt kíván előterjesztést
tenni.

1.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* kénytelen a Széchenyi-palota kisajátítá-
si ügyével kapcsolatban újból felszólalni. Bár a minisztertanácsi jegyzőkönyv-
ben a vitából világosan kiderül, hogy a minisztertanács úgy határozott, hogy
a fellebbezést elutasítja, a határozatba ez kifejezetten nem került be, már-
pedig neki erre, mint határozatra kifejezetten szüksége van, mert különben
nem tudja a kisajátítást végrehajtani. A második ok, amiért újra miniszter-
tanács elé hozta a kérdést, a külügyminiszter azon javaslata, hogy a felekkel
igyekezni kell kiegyezni, nem valósítható meg. A fél nincs itt, csak valami
gondnoka van Magyarországon. A gondnoknak nincs felhatalmazása, hogy
bármilyen lényeges kérdésben döntsön. Tehát a minisztertanács most ki-
fejezetten hozzon olyértelmű határozatot, hogy a fellebbezést elutasítja.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ezt el lehet fogadni, de határidőt kell megszabni a megegyezés megkísérlésére.

Rákosi Mátyás államminiszter: tekintettel arra, hogy csak a megbízott van itt, egy hét időt kell engedélyezni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ha ez a döntés, bár ennek bizonyos veszélyét látja, akkor azt kéri, hogy a kártérítést illetően valóban a forgalmi értéket adják meg.

Rákosi Mátyás államminiszter: a jelenlegi forgalmi értéke a háznak 15 vagy 20 %-a a békebeli értéknek, tehát ennél inkább többet kell adni, és hajlandó túlmenni a külügyminiszter javaslatán.

Minisztertanács a Széchenyi-ház kisajátításával kapcsolatban benyújtott fellebbezés elutasításához hozzájárult.¹

2.

Dr. Bojta Béla államtitkár: előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék jelentése tárgyában az 1943. évi zárszámadás iránt.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: azt az elvi kérdést teszi fel, hogy miért hagyja ez a kormány jóvá a reakciós kormányoknak a zárszámadásait.

Dr. Bojta Béla államtitkár: nem mi hagyjuk jóvá, hanem a Nemzetgyűlés, amely esetleg nem adja meg a felmentvényt.

Minisztertanács az 1943. évi zárszámadásoknak a Nemzetgyűlés elé való terjesztéséhez hozzájárult.²

3.

Dr. Bojta Béla: [államtitkár] előterjeszti javaslatát az állami mezőgazdasági birtokok összeírása tárgyában.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a maga részéről is javasolja, de kéri, hogy az 1. pontba felvétek, melyik állami szervhez tartozik a földbirtok.

Rákosi Mátyás államminiszter: ez az első kérdés a kérdőívben, úgy, hogy ez a módosítás felesleges.

[Rajk] *Belügyminiszter*: felveti azt az igen komoly elvi kérdést, vajon nem zavarja-e most meg a közigazgatás munkáját ez az összeírás. Annak idején a sorozás alá tartozók összeírását is elhalasztotta a honvédelmi miniszter a közigazgatási apparátus túlterhelése miatt.

Rákosi Mátyás államminiszter: összesen 2–300 bejelentésről van szó.

¹ Az előzményekről lásd e kötet [2] 151. sz. jkv-ének [23] sz. napirendi pontját és jegyzetét.

² A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont címéhez a következő észrevételt fűzték: „Régen esedékessé vált jelentés, ami elmaradt, de pótlandó a Nemzetgyűlés elé való terjesztés végett.” A 23 295/1946. ME I. sz. előterjesztés az 1870: XVIII. tc. 22. és 23. §-ára hivatkozással mutatta be az Állami Számvevőszék jelentését. Ez utóbbi nem található a jegyzőkönyv mellett.

[Rajk] *Belügyminiszter*: csak azért említette, mert nem rendelkezünk olyan kimutatásokkal, amelyeknek alapján meg lehetne állapítani, hogy melyek az állami birtokok, s ezek révén ki lehetne tölteni ezeket az íveket, így nagy apparátus felállítása lenne szükséges.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem fogadja el a belügyminiszter álláspontját. Az igaz, hogy december és január nagy elfoglaltságot jelent a közigazgatásnak, de kétségkívül nem olyan méretűt, mint a tavaszi vetési munkák, vagy augusztus idején. Ez a munka nem hasonlítható össze a honvédelmi miniszter által rendelt hadkötelezettségek kimutatásai [sic!] elkészítésével. Nem valószínű, hogy zavarná a közigazgatás munkáját.

[Rajk] *Belügyminiszter*: abban az esetben, ha a minisztertanács hozzájárulna az előterjesztéshez, módosító javaslata lenne, ezt a javaslatát írásban valamennyi miniszternek megküldötte. Külön kiemeli, hogy a rendelet késői előterjesztésére való tekintettel az összeírás határidejét legalább december 31-ig kéri meghosszabbítani. A rendelet alkotására felhatalmazó törvényre való hivatkozás pontos szövege: „az 1946:XVI. tc. 1. §-ában foglalt és az 1946:XXVIII. tc.-kel meghosszabbított felhatalmazás alapján...”. Kéri tehát a szövegnek ilyen módosítását. Az itt említett javaslatait írásban a jegyzőkönyv mellékletéül becsatolja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a belügyminiszter által javasolt módosítások összeegyeztetendők.³

4.

Dr. Bojta Béla államtitkár: előterjeszti javaslatát az 5000/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában kiadott 11 000/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában [sic!].

Rákosi Mátyás államminiszter: miután a szociáldemokrata miniszterek jelenleg az Elnök úrnál tartózkodnak, ezt az előterjesztést kéri addig függőben tartani.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴

³ A szám nélküli előterjesztés az 1929: XIX. tc. 10. §-ában foglaltakra hivatkozással kérte az állami tulajdonban lévő mezőgazdasági birtokok (erdők, terméketlen területek, elköbzott, megváltott területek, az áttelepített németek által hátrahagyott földek) minél gazdaságosabb kihasználása érdekében a statisztikai adatgyűjtés elrendelésének engedélyezését. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet és az összeírólap tervezete, a Statisztikai Hivatal észrevétele, amely az összeírás határidejének meghosszabbítását célozta, valamint a Belügyminisztérium levelének másolata, amely a rendelettervezet következtelenségeit, és az önkormányzatok év végi túlterheltségét tette szóvá. A Belügyminisztérium tulajdonképpen a javaslatnak a napirendről való levételét kérte. Lásd továbbá a MOL XIX-A-1-j-1946-XXII-23 430. sz. ügyiratot.

Lásd a 23 430/1946. ME sz. r.-et, (MK december 20., 291. sz.), amely az összeírás végrehajtásának határidejét, az észrevételekre tekintettel 1946. december vége helyett, 1947. január 15-ében állapította meg.

⁴ A B-listázásról szóló 5000/1946. ME. sz. r.-et (MK május 19., 113. sz.) módosító 11 000/1946. ME. sz. r. a MK szeptember 24-ei, 217. sz.-ában jelent meg. A Miniszterelnökség előterjeszté-

5.

Dr. Bojta Béla államtitkár: előterjeszti az Áttelepítési Kormánybiztosság javaslatát a Csehszlovákiából áttelepülő magyar[ok] szállítása és átmeneti elhelyezése tárgyában.

[Rajk] Belügyminiszter: javasolja, hogy csak elvben fogadják el a rendeletet, mert ez még szakszerű előtanulmányokat igényel, amit a kormánybiztosság még nem folytatott le. Az sem állapítható meg, hogy ki viseli a költségeket, stb., stb.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a miniszterelnök, belügyminiszter és népjóléti miniszter a részleteket egyetértőleg állapítsák meg.⁵

6.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az előbbi előterjesztéssel kapcsolatban az áttelepítési kormánybiztos kezdeményezésére két előterjesztést a minisztertanács elé terjeszt. A Csehszlovákiából áttelepített közalkalmazottak nyugdíjának folyósítása az egyik javaslat, amely az időközben Csehszlovákiában lejátszódott eseményekkel kapcsolatban ez [sic!] igen időszerűvé vált. Kéri a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶

seit összefogó borítólapon e tárgy címe mellett a következő észrevétel olvasható: „A népjóléti miniszter kezdeményezésére B–lista osztályunk készítette. A javaslat indokoltnak látszik, és igazságos megoldásokat tartalmaz.” Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. – Lásd még e jkv. 11. napirendi pontját, illetve az ügy elintézésére a jelen kötet [6] 155. sz. jkv-ének 3. napirendi pontját.

⁵ A 23 096/1946. ME sz. előterjesztés az áttelepítési kormánybiztos kérése alapján felhívta a figyelmet arra, „hogy sor kerülhet a mai lakásvizonyok közepette a Szlovákiából Magyarországra áttelepítendő személyeknek katonai beszállásolás módján történő elhelyezésére.” Felhatalmazást kért az áttelepítési kormánybiztos számára, hogy a vármegyei alispánok útján az áttelepülők katonai beszállásoláshoz hasonló elhelyezéséről gondoskodjék.

⁶ Az előzményekről lásd e kötetben a [1] 150. sz. jkv. [4] és a [2] 151. sz. jkv. [3] napirendi pontját. A Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság e tárgyban készített minisztertanácsai előterjesztését (amely egyébként a [2] 151. sz. jkv. mellékletei között található) a jelen jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük. – A Csehszlovákiában lejátszódott eseményekről lásd e kötet [1] 150. sz. jkv. [34] napirendi pontját és jegyzetét.

A pénzügyminiszter 15 990/1946. III. sz. alatt tett előterjesztést a Csehszlovákiából áttelepülő magyar közszolgálati alkalmazottak, nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátásának szabályozása tárgyában. Az előterjesztés rögzítette, hogy a rendelkezésére bocsátott névjegyzék szerint a Csehszlovák Kormány 3207 köztisztviselő, illetve családtagjaik áttelepítését vette tervebe, de jelezte, hogy rajtuk kívül számításba kellett venni azokat is, akik korábban költöztek át Magyarországra területére, és a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény függeléke alapján az áttelepített személyek számára beletartoztak. Javaslatot tett a miniszter ezen közszolgálati alkalmazottak és arra jogosult hozzátartozóik ellátásának rendelet útján való szabályozására.

A rendelettervezet, illetve annak indoklása kimondta, hogy az ellátás megállapítása során az állami nyugdíjtörvény, az 1912: LXV. sz. tc., illetve az azt kiegészítő jogszabályok alapján kell eljárni. Rögzítette, hogy az áttelepített személyek magyar állampolgárságukat nem köte-

7.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Csehszlovákiába áttelepülő közalkalmazottak illetményei rendezése tárgyában. A jelentkezők illetményeinek folyósítása mellett azonnal rendelkezési állományba kell őket helyezni s ezek névsorát az illető szakminiszter a pénzügyminiszterrel, azonnal közölje.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a szakminiszternek nem áll módjában a névsort megállapítani.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ezeknek a száma százon alul van, s a pontos névsor az áttelepítési kormánybiztos rendelkezésére áll.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: nagyon meg kell fontolni ezt a kérdést, ti. nehogy a jelentkezés következtében hátrányosabb helyzetbe kerüljenek, s ezzel kényszerítő látszatát keltsük a jelentkezések visszavonásának.

[Rácz] Pénzügyminiszter: nem kerülnek hátrányosabb helyzetbe, mert teljes fizetést élveznek.

Rákosi Mátyás államminiszter: nálunk is ugyanazt a rendszabályt kellene alkalmazni, mint Csehszlovákiában, az illetmények azonnali beszüntetésével kapcsolatban.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ez nagyon veszélyes, mert anyagi fenyegetésekkel készítenék őket a jelentkezések visszavonására.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ezt a kérdést még meg kell nézni, mert két szempontból is jelentős. Egyrészt nagy összeget tesz ki, másrészt pedig a nyugdíjasokkal kapcsolatban meg kell állapítani a politikai magatartást is, mert igen sok igazolatlan elem jön át most Magyarországra.

[Rácz] Pénzügyminiszter: óreájuk is pontosan vonatkoznak az igazolási eljárások, és ezt követően kapják a nyugdíjat.

Minisztertanács elvben elfogadta az előterjesztést, a részletek letárgyalását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.⁷

lesek külön igazolni, tekintettel arra, hogy áttelepítésük ténye által magyar állampolgárokká váltak. Megállapította, hogy kiket kell közszolgálati alkalmazottnak vagy közszolgálati nyugdíjasnak, özvegynek, illetve árvának tekinteni. Kitért arra, hogy az ellátás megállapításánál mind a magyar, mind a csehszlovák közszolgálatban eltöltött időt be kell számítani. „Tekintettel arra – olvasható az előterjesztésben, – hogy a magyar nemzetiségű csehszlovák közszolgálati alkalmazottak egyrészt a trianoni békeszerződés következtében beállott államfordulat, másrészt később a magyar nemzetiségű alkalmazottak elnyomása következtében szolgálatukat esetleg többször kénytelenek voltak megszakítani”, kimondta, hogy az ilyen szolgálati időket a megszakításra tekintet nélkül össze kell számítani. Szólt a tervezet az állami, önkormányzati, vagy nem állami tanszemélyzetről, a honvédség, a csendőrség tagjainak ellátásáról, utalt arra, hogy az államvasúti alkalmazottak ügyében külön fognak rendelkezni. Az eljárási szabályokon kívül külön szólt az előterjesztés az érdekeltek politikai magatartásának felülvizsgálatáról, a nyugállományú honvédtisztek igazolásáról. – Lásd: 24 530/1946. ME sz. r., MK december 22., 293. sz.

⁷ A pénzügyminiszter december 6-án 114 769/1946. II. sz. alatt a GF-hez tett előterjesztésében – összegezve a korábbi tárgyalásokat – e vonatkozásban a következőkre hívta fel a figyelmet: „A Csehszlovákiába való kitelepülésre jelentkezett magyar közalkalmazottak ez idő szerint még tényleges szolgálatot teljesítenek. Ezek a személyek a magyar állam iránti hűség és a

8.

Dr. Bojta Béla államtitkár: előterjeszti javaslatát az Elhagyott Javak Kormánybiztosáról és a Kormánybiztosság Elnöki Tanácsáról szóló 10 490/1945. ME sz. rendelet egyes rendelkezéseinek kiegészítése tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kéri ezt az előterjesztést a napirendről levenni, még a tárgyalások folynak ebben a tárgyban, és nem fejeződtek be.

Rákosi Mátyás államminiszter: az ügy nincs rendben. Három héttel ezelőtt azzal vette le a minisztertanács az előterjesztést, hogy a kérdés még letárgyalandó. Értesülése szerint ez meg is történt és Balogh István államtitkár alá is írta a tárgyalások eredményét, tehát teljesen elkészítve került minisztertanács elé. Ezen értesülésével egyidejűleg azonban azt is hallotta, hogy aláírták ugyan, de illetékesek még húzzák a kérdést.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: az iparügyi miniszternek szintén az a kívánsága, hogy vegyék le a napirendről.

Dr. Bojta Béla államtitkár: az előterjesztést a mai tárgysorozatról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸

közzolgálati fegyelem szempontjából annál kevésbé megbízhatók, mert a Csehszlovák–Magyar Vegyesbizottság 7. számú véghatározata értelmében (Magyar Közlöny 192. sz., 1946. augusztus 25.) az áttelepülésre jelentkezett személyek bizonyos korlátok között konzuli jogvédelmet élveznek. Bár kétségtelen, hogy ezeknek a személyeknek magyar közzolgálatban való megtartása nem kívánatos, mégsem javasolhatom azt, hogy minden ellátás nélkül elbocsáttassanak a közzolgálatból – annak ellenére, hogy Csehszlovákia így járt el a Magyarországra való áttelepítésre kijelölt ottani közalkalmazottakkal szemben. Ilyen intézkedésünket ugyanis Csehszlovákia esetleg jogcímül használná fel arra, hogy a területén élő magyar nemzetiségű lakosok ellen újabb kényszerintézkedéseket alkalmazzon. Ezek az intézkedések pedig sokkal több magyart sújtának, mint ahány kitelepülő személyt a mi rendelkezésünk érintene.

Az előadottak alapján, kerülni akarván ennek a kérdésnek rendeleti úton való szabályozását, rövid úton felkértem az áttelepítési kormánybiztos urat, hogy a Csehszlovákiába való kitelepülésre kerülők első csoportjába azokat a személyeket ossza be, akik jelenleg magyar közzolgálatban állanak. Tudomásom szerint az erre vonatkozó előkészületek meg is történtek.

A legutóbbi csehszlovákiai események folytán az áttelepítések végrehajtása előreláthatólag hosszabb időt vesz igénybe. Mivel azonban ezeknek a személyeknek a szolgálati beosztásban való további megtartását nem tartom megengedhetőnek, tisztelettel javaslom, hogy a Csehszlovákiába való kitelepülésre jelentkezett közzolgálati alkalmazottak – illetményeik folyósítása mellett – azonnal rendelkezési állományba helyeztessenek, és a szakminiszterek névsorukat mielőbb közöljék a pénzügyminiszterrel és az áttelepítési kormánybiztossal.” Feltehetőleg ugyanezt a javaslatot terjesztette a pénzügyminiszter a minisztertanács elé is. A GF határozatot hozott arról, hogy az áttelepített személyek szigorú igazoltatás után, a nyugdíjterhek csökkentésére ügyelve lehetőleg minél nagyobb számban az államnál és az önkormányzatoknál üresedésben lévő, megfelelő állásokra neveztessenek ki; másrészt tudomásul vette a pénzügyminiszter azon indítványát, hogy „a Csehszlovákiába kitelepítésre jelentkezett közzolgálati alkalmazottak – illetményeik folyósítása mellett – azonnal rendelkezési állományba helyeztessenek.” (MOL XIX–A–10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 2. pont.)

⁸ Az előzményekről lásd: DMB mt. jkv. 65. sz. jkv. 6. napirendi pontját, illetve NF mt. jkv. 1946. [65] 148. sz. jkv. 2., és [66] 149. sz. jkv. 5. napirendi pontját. A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon a következő észrevételt fűzték: „Balogh államtitkár úr és Rákosi miniszterelnök-helyettes úr tárgyalták le a Szikra vállalat miatt.” Lásd még a jelen kötet [6] 155. sz. jkv-ének 5., és a [14] 163. sz. jkv-ének 8. napirendi pontját.

9.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: egy igen sürgős napirenden kívüli előterjesztése van. Az Új Magyarország részére december hónapra 50 000 forint folyósítása vált szükségessé.

Minisztertanács az Új Magyarország támogatására december hónapra ötvenezer forint folyósításához hozzájárult.⁹

[10]

A minisztertanács ülésén megjelenik a háznagy és bejelenti, hogy sajnálatos eset történt. Mintegy ezer, főként asszonyokból álló tömeg hatolt be a Nemzetgyűlés épületébe. A 9-es számú kapu betörése következtében jutottak be a Ház belsejébe. A parlament őrsége nem tudott ellenállni a nagy tömegnek, amely a kupolacsarnokba hatolt. Az élelmiszercikkek leszállítását, a textilanyagoknak forgalmát [sic!] és Erőss János távozását követelik, mert a közellátásügyi miniszterrel nincsenek megelégedve. Kötelességének tartotta, hogy megfelelő intézkedések végett ezt a minisztertanácsnak bejelentse.

Rákosi Mátyás államminiszter: felkéri Erőss János közellátásügyi minisztert és Bojta Béla államtitkárt, hogy menjenek ki a tömeg lecsillapítására, mondjanak pár megnyugtató szót.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: nem vállalja. Már napok óta ezt csinálja.

Rákosi Mátyás államminiszter: ő hiába megy ki, hiszen az ő álláspontját ismeri a tömeg.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: ha ismerné, akkor nem lenne itt.

Rákosi Mátyás államminiszter: szükséges, hogy a közellátásügyi miniszter ismertesse a közellátási helyzetet.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: ezt az utóbbi napokban már többször megtette.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: végeredményben ez egy koalíciós kormány. Menjen ki az egész kormány, bár veszedelmes és forradalmi jelenség, hogy a kormány a tömeggel tárgyaljon, egy felizgult tömeggel, amely lélektanilag már nem tud uralkodni magán. Ez képtelenség.

Rákosi Mátyás [államminiszter]: mialatt itt tárgyalás folyik, odakint jöveteletlen hibák történhetnek. Javasolja a minisztertanács felfüggesztését, kimegy és megpróbálja a tömeget lecsillapítani.¹⁰

⁹ Az Új Magyarország a Külügyminisztérium felhivatalos lapjaként 1945 júliusától hetenként jelent meg. Főszerkesztője Boldizsár Iván volt. 1946. április 15-étől angol és orosz nyelvű kiadása New Hungary, illetve Novaja Vengrija címen jelent meg. Egy alkalommal, a béketárgyalások idején francia nyelven is kiadták, Nouvelle Hongrie címen. A lap 1948-ban – a politikai változásokkal összefüggésben – megszűnt. Békés, 1990., 83–93. – Lásd még: e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 76., a [12] 161. sz. jkv. 118., a [16] 165. sz. jkv. 70. napirendi pontját és a [23] 172. sz. jkv. 6. napirendi pontját.

¹⁰ A stabilizáció idején magasan megállapított ipari árak, illetve az augusztusban alacsonyan megszabott, de a tél közeledtével felemelkedett mezőgazdasági árak rendezését a kormány

A minisztertanács ülése fél órát szünetelt.

Rákosi Mátyás államminiszter: a 1/4 1 órakor a minisztertanács helyiségébe bejttek felkérte, hogy hagyják el a termet, és csak azok maradjanak bent, akik a minisztertanács tagjai. Három kisgazdapárti képviselő Mocsányi János, Gyulai József és Andrassy Dániel bentmaradását engedélyezte.

Öt tagból álló női küldöttség lép a terembe. A küldöttség nevében *Fáy Boriska* szólalt fel. Azt hiszi, hogy a parlamentbe benyomuló női küldöttség panaszait és kívánságait nem kell ecsetelnie. A dolgozó nők nem hajlandók tovább tűrni az állapotokat és az asszonyokat nagyon nehéz most már fékentartani. Egy memorandumban szerkesztették meg a követeléseiket, amit átnyújt Rákosi Mátyás államminiszternek.¹¹ A memorandum lényege az,

napirenden tartotta – a Kommunista Párt azonban az ügyet fel akarta használni a Kisgazdapárttal szembeni támadásai eszközüül. A párt Politikai Bizottságának az árak és a drágaság letörésével foglalkozó november 14-i ülése (MKP–SZDP hat., 301.) utáni napon nemcsak a minisztertanács előtt vetette fel Rákosi Mátyás a kérdést (lásd: NF mt. jkv. 1946., [66] 149. sz. jkv. 1., illetve 29. napirendi pont), hanem mindjárt a tömegeket is mozgósították. Akciójukat gondosan előkészítették, megtervezték (lásd e jkv. b) és c) mellékletét). Egymást érték a nagygülések, a tömegdemonstrációk, a minisztereknél a küldöttségjárások, a Kommunista sajtóban megszapordtak a magas árak ellen tiltakozó cikkek.

A csak néhány napja közellátásügyi miniszterre kinevezett Eröss János már többször is kényszerült szembenézni a Kommunista Párt által szervezett nőküldöttségekkel, ezért jogos méltatlankodással háritotta el az államminiszter felszólításának teljesítését, a Parlament elé irányított asszonyok előtti újabb magyarzkodásának szükségességét, s utalt – félre nem érthető szarkazmussal – arra, hogy a nők tömege aligha ismeri Rákosi Mátyásnak és a Kommunista Pártnak a tüntetés szervezésében játszott tényleges szerepét. Ezzel kapcsolatban lásd a jelen napirendi pont végén Gyöngyösi János külügyminiszter felszólalása nyomán kibontakozott vitát.

A Nemzetgyűlés háznagya 1946 júliusától *dr. Révész László* (1889–1965) ügyvéd, 1939-től, majd 1944. december 21-étől 1948 júniusáig kisgazdapárti képviselő volt.

¹¹ Talán ez volt az első alkalom, hogy a minisztertanács ülésén tüntetőkké képviselői jelentek meg – a sajtótudósítások feltehetően ezért is eltérőek a jegyzőkönyvben foglaltaktól. A Szabad Nép többek között arról írt, hogy tizenöt tagú küldöttség jelent meg az ülésen és Kara Ágnes adta elő a nők panaszait.

A három kisgazdapárti képviselő valószínűleg a tüntetőkkal együtt nyomult be a minisztertanács helyiségébe. *Mocsán József* (1899–1984) középparaszt nevét feltehetőleg rosszul rögzítették a jegyzőkönyvben. 1945. november 4-étől nemzetgyűlési, majd 1948. november 16-ától behívás útján országgyűlési képviselő volt. A párt baloldalához tartozott, híve volt a munkáspártokkal való együttműködésnek, de 1949 tavaszán lemondott mandátumáról. *Gyulai József* (1903–1958) középparaszt szintén 1945. november 14-étől volt nemzetgyűlési képviselő. 1947-ben is országgyűlési képviselővé választották, de 1948 nyarán lemondott mandátumáról. Földjétől megfosztották, letartóztatták. Vasesztergályos lett. 1956-ban beválasztották a sztálinvárosi Forradalmi Bizottságba, amiért 1957-ben ismét letartóztatták. *Andrassy Dániel* (1893–1965) ügyvéd volt. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945 elején belépett a Kisgazdapártba, nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945 decemberétől Szabolcs vármegye főispánja, de 1946 augusztusában leváltották. 1947 júniusától a Kisgazdapárt Országos Központjában a Szociálpolitikai Osztály vezetője volt.

Fáy (Fái) Boriska (1908–1982) gyógytornász végzettséggel rendelkezett. 1937-ben Franciaországba emigrált, belépett a Francia Kommunista Pártba. 1942-ben hazatért, részt vett a háborúellenes mozgalomban, amiért eljárás indult ellene. Alapító tagja volt a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének, később a szövetség főtitkárává választották. 1945-ben tagja lett

[hogy] a kormány gondoskodjék arról, hogy a statárium¹² tényleg végrehaj-
tassék, a csempészek tényleg elnyerjék méltó büntetésüket, a meglévő élel-
miszereket igazságosan osszák szét. Szerezzon a kormány minél előbb érvényt
rendeleteinek. Az élelmiszerek szállítását a kormány. A magyarság
munkásai joggal azt mondják, hogy az újjáépítésben a nők hozták meg a
legnagyobb áldozatot. Azok, akik ingyen éltek és vagyontokat harácsolnak
össze, most is jól élnek. A kispesti textilgyárból jöttek és a dolgozó munkás-
asszonyok kívánságait, és panaszait tolmácsolják. Az asszonyok nem vehet-
nek karácsonyra a gyermekeiknek ruhát, mert eltűnt a kreton, elfekették
a textiltömeget. A helyzet olyan súlyosan esik a latba, hogy már nem akar-
nak a munkások dolgozni. Kéri a kormányt, hogy mielőbb történjék valami
megnyugtató. A bűnösök nyerjék el méltó büntetésüket. Tudják, hogy az
ipari árak tekintetében a Gazdasági Főtanács egy határozatot hozott, mely
szerint százalékosan le kell szállítani az iparcikkek árát. Az a kérésük és
kifejezett követelésük, hogy ezeket az árakat valóságosan is szállítsák le, és
ne kalkulációs alapon állapítsák meg, hanem úgy, hogy azt a legprimitívebb
munkás is ki tudja számítani. Tehát fix árakat kérnek. A kötött [és] szövött
árakba legyen belenyomva a fogyasztói ár. Ha az Anyag és Árhivatal nem
tudja a reá bízott feladatot megelégedésre elvégezni, távozzon Varga István
az éléről, s helyébe kerüljön megfelelő ember.¹³ Kifejezett követeléseik vannak
a közellátásügyi miniszterhez. Azt a legutóbbi rendeletét, amely a dolgozó
életszínvonalának lecsökkentését célozza, a legsürgősebben vonja vissza.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: melyik az a rendelet.

Szendró Margit: amelyik értelmében 5 élelmiszert megkötött és a többi
szabad piaci forgalomba bocsátott. [sic!] Kirívó eset, hogy a zsír ára a piacon
15–16 forint, jegyre pedig 20 forint.¹⁴

a Fővárosi Törvényhatósági Bizottságnak. 1948-tól a Külügyminisztérium munkatársa volt, a Nyugat-európai, majd az ENSZ osztály vezetését bízták rá. 1957-től 1970-ig a Magyar Vörös-keresztnél dolgozott.

A memorandumot nem sikerült megtalálni. Lásd e jkv. b) mellékletének jegyzeteit.

¹² Lásd a [2] 151. sz. jkv. [32] napirendi pontját és jegyzetét.

¹³ A GF az Anyag- és Árhivatal elnökének az előterjesztése alapján hozzájárult több iparcikk (vas- és fémárak, bőripari cikkek, vegyi és textíliák, építőanyagok, papír- és játékárak) árának a stabilizáláskor megállapított hatósági árakhoz viszonyított mintegy 5–20 %-os leszállításához, továbbá az elektromos energia, a gáz, a víz, a csatornázási díj 15 %-os mérsékléséhez, valamint a szabó- a kovács- és a bognáripari árak leszállításához. A GF mérsékelte textil- és a papír-nagykereskedők haszonkulcsát, felszólította egyben az Anyag- és Árhivatalt a pamuttextil fogyasztói árának további csökkentésére. Függetlenül tartotta a határozat a faipari árak, valamint az alumínium árának kérdését, felszólította továbbá a MAORT-ot a nyersolaj-árak leszállításának előkészítésére. (MOL XIX–A–10. Stab. XX. 1946. november 22., 2. pont.)

Ennek megfelelően 1946. november végétől több iparügyi árleszállítási rendelkezést adtak ki.

¹⁴ Varga Istvánról lásd NF MT. JKV. 1946, a Bevezetés 39. jegyzetét.

Lásd e kötet [2] 151. sz. jkv-ének [16] 15. sz. napirendi pontját és 16. jegyzetét. A sajtó már ezt megelőzően közölte, hogy a zsír hatósági ára 9,20 helyett 8,60 Ft lesz. (Szabad Nép, 1946. december 4.)

Szendró Margitról nincsenek ismereteink.

Rákosi Mátyás államminiszter: azok a követelések, amelyek az árdragítók ellen irányulnak teljesen jogosak és ugyanez a falu kívánsága is, mert ugyanazt a bakancsot veszi a falu népe is, mint a munkás. A követelések általában jogosak, de hiba esett ott, amikor a fékezetlen tömeg a parlament épületébe betört. Ez igen fegyelmetlenül képet ad a pesti munkásasszonyokról. Rajta vagyunk, hogy december és január hónapban a gyártelepek munkásai külön mindenféle juttatásban részesüljenek. Karácsonyra 1 kg külön cukor kerül szétosztásra, továbbá zsiradagok, textil, szaloncukor stb. fogja megkönnyíteni a karácsonyi gondokat.¹⁵ Láthatják, hogy a kormány minden szigorú rendszabályt megtett a feketézők ellen. Behozta a statáriumot. Most van két olyan eset, amely tényleg olyan méretű, ahol a halálbüntetést is alkalmazni lehet.¹⁶ Meg lehet nyugtatni a nőket, hogy a gazdasági helyzet enyhülni fog. Természetes, hogy a reakció nem nagyon szereti, hogy a forint stabil. A kormány tervbe vette és minden igyekezetével rajta lesz, hogy tényleg javuljon az élelmezési helyzet is. Ez a delegáció menjen ki, vigye ki a tömeget az utcára, és a parlament lépcsőjéről nyugtassa meg őket, hogy mi megértéssel vettük tudomásul ezeket a panaszokat és rajta leszünk, hogy amennyiben ez lehetséges, hamarosan javítsunk is a helyzeten. Ennek a mai napnak jelentősége megvan, mindenki láthatja, hogy mennyire el vannak keseredve és valóban sürgős és hatékony jogszabályokra, és azok végrehajtására van szükség. Menjenek ki és mondják meg, hogy mindazt, amit itt előterjesztettek, megfontolás tárgyává tesszük, látjuk, hogy mennyire nehéz a helyzet és meg fogják látni, hogy minden vonalon ebben az irányban fogunk haladni. Megjegyzi azonban, hogy csodát ne várjanak, de észrevehették, hogy a spekulánsok megijedtek, az áremelkedések megszűntek, és ugyanez van a textilvergonon is. Felkéri a küldöttség tagjait, gondoskodjanak róla, hogy minél hamarabb elhagyják a Parlament épületét, mert fegyelmetlenségükből rossz következményt [sic!] fognak levonni.

B. Szabó István államminiszter: szeretne a kiküldöttekhez néhány szót intézni. A panaszokat teljes egészében megérti. Látják azt a rettenetes drágaságot, de be kell látniuk, hogy ugyanakkor, amikor elégedetlenek a dolgozók, ugyanakkor éppen olyan elégedetlenek a falu munkásai is. A termelői ár és a fogyasztói ár között nagy különbség mutatkozik. Mi, kisparasztok egy fillérrel sem szeretnénk, hogy emelkedjenek az árak, csak az iparcikkek árait kellene a termelő árakkal összeegyeztetni. Minden erejével azon van, hogy ami élelmiszer az országban található a munkásság felé mindent feladjon, de természetesen ennek következménye, hogy parasztság is látni akar-

¹⁵ Lásd a jelen kötet [2] 151. sz. jkv. 1 napirendi pontját.

¹⁶ Ezekben a napokban a sajtó ismételt foglalkozott a textilkereskedők által külföldre csempészett 275 000 méter flanel ügyével. Többek között beszámolt arról, hogy az ügyész halálbüntetést kért két személyre (Szabad Nép 1946. december 5., 7.). Feltehetőleg a másik eset az volt, hogy a gazdasági rendőrség 1946. november 9-én az ÁFOSZ raktárában lefoglalt két teherautónyi, mintegy másfél millió forint értékű csempészárut: 4681 db. esőkabátot, 1276,80 kg feketeborsot, 51,40 kg cigarettát, stb. (MOL XIX-A-10. Stab. XXI. 1946. november 26., 10. pont és 8939/1946. sz. melléklete.)

ja, hogy a többi dolgozó réteg is mindent megtesz annak érdekében, hogy munkájának eredményét lássa, és termeléséért megkaphassa a szükséges iparcikkeket. A parasztság mindent el fog követni annak érdekében, hogy a dolgozók ne éhezzenek.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: szívesen beszélt volna a nagy tömeg előtt is, azonban jóakarói vagy rosszakarói, nem tudja, de elállták útját. A tegnapi nap folyamán az építőipari munkások székházába személyesen ment el és ott meg is tudta magát értetni, és megegyezés jött létre a munkásság és közötté.¹⁷ Ez a hang, amit a küldöttség most is használt helyes és jó. Az összkormányhoz beszélt és nagyon örül annak, hogy itt vannak. Vannak azonban bizonyos dolgok, amiket nem lehet követelni. Ő egyedül csak egy reszortminiszter és a miniszter csak a kormány rendelkezéseit hajtja végre. 14 napja, hogy miniszter, ezen idő alatt a gazdasági rendőrség útján igyekszik a spekulációt kipusztítani, az árakat leszorítani. A legszigorúbb rendszabályok bevezetését ajánlotta. A fő közlekedési utakon 500 méterenkint fel kell állítani egy–egy bitófát. Jelentheti, hogy a jövő hét első napjaiban a zsír ára 1,40 és 90 fillérrel le fog szállni.¹⁸ A közvetítőket az eladásoknál kikapcsolták. A delegáció fő panasza, mint kint hallotta, a zöldség és a zsír magas ára. Ez, mint említette a jövő héten már mérséklődni fog, amint megindult a nagyobb felhozatal.

Rákosi Mátyás államminiszter: félbeszakítja a közellátásügyi minisztert és felkéri a küldöttséget, minél hamarabb vigye ki a tömeget az utcára. Ígéretet tesz, hogy amennyiben a küldöttség már kint lesz, a kormány valamelyik tagja szintén megnyugtató beszéddel fogja a parlament lépcsőjéről a tömeget lecsillapítani. Azt a kérelmet, hogy Eröss János közellátásügyi miniszter távozzék, nem tudják teljesíteni.¹⁹

A küldöttség eltávozik.

Rákosi Mátyás államminiszter: felkéri a minisztertanács tagjait, hogy önként jelentkezzenek a tömeg lecsillapítására. Három minisztert kíván kiküldeni. Önként jelentkező nem lévén, B. Szabó István államminisztert, Rajk László belügyminisztert és Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkárt kéri fel a

¹⁷ A tárgyalásról és megegyezésről nincsenek ismereteink.

¹⁸ A 93 070/1946. KM sz. r. (MK december 8., 281. sz.) a marha, a borjú- és bányahúsok, a 92 210/1946. KM sz. r. (MK december 10., 282. sz.) az élősertés és húsipari termékek árait szabályozta, illetve több tekintetben mérsékelte.

¹⁹ Két nappal korábban Nagy Ferenc miniszterelnök a drágaság ellen tüntető munkásoknak az Eröss és Pfeiffer leváltására vonatkozó követelésére válaszolva kijelentette, „hogy ezek az emberek a munkáspárti államférfiak hozzájárulásával kapták pozíciójukat.” (Sokezes munkástömeg követelte a miniszterelnökségen a drágaság letörését. Szabad Nép, 1946. december 5.) Rákosi ezért nem akart nyíltan ellentmondani a kormányfőnek, bár a kommunista sajtó és a Miniszterelnökségre küldött szélsőséges baloldali beadványok sora követelte a leváltásukat. (MOL–XIX–A–e–IX/6. dosszié 1–65., valamint MOL–XIX–A–1–j–1946–XXIII–23 650.) Pfeiffer Zoltán igazságügyi államtitkárról lásd NF mt. jkv. 1946, a Bevezetés 30. sz. jegyzetét.

küldöttség elé való megjelenésre. [sic!]²⁰ A minisztertanács ülését 3/4 1 óra-
kor ismét megnyitja, felkéri Bojta Béla államtitkárt a napirend tovább foly-
tatására.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ha ilyen komoly a szituáció, a miniszterta-
nács nem térhet napirendre felette. Tűzze ki azonnal tárgyalásra ezeket a
fontos kérdéseket, és az összkormánynak kell vállalnia a felelősséget. Vegyük
elő az egész kérdést. Meg kell vizsgálni, hogy valóban történtek-e mulasztá-
sok, lehet-e valamit csinálni, vagy sem, s a tömeget fel kell világosítani.
Végeredményben nem látja a felelősség kérdését felvetve, nem látja tisztán,
hogy lehet-e valamit csinálni és, hogy mi tulajdonképpen a mulasztás. Ha
ez nem történik meg az utca tovább fog zajongani. Elő kell venni a panamá-
zásoknak, a korrupciónak azt a vádját is, amely a kormányt a parlamentben
és az utcán állandóan éri. Vállalatok vannak, amiket támadnak, embereket
vádolnak azzal, hogy rengeteget keresnek. Ez a probléma szorosan össze-
függésben van az utca hangulatával. Vizsgáljuk meg és indítsuk meg a har-
cot a korrupció ellen.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: úgy véli, a szakminiszterek nincsenek kel-
lően felkészülve erre a tárgyalásra és nincs is a napirendre tűzve.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: azonnal is lehet foglalkozni a kérdéssel.
Ma be is jelenti, hogy nem ragaszkodik pozíciójához, e pillanatban itt hagy-
ja szívesen, mert nem tűrheti, hogy mesterségesen előkészített formában és
kimunkált úton-módon felé irányuljon a vádolás. Az bizonyos, hogy 14 napos
minisztersége alatt annyi intézkedést hozott, amit csak napi 15–16 órai meg-
feszített munkával tudott elérni. Nem bírja a rendeleteket kihozni, mert nap,
mint nap küldöttségeket fogad reggeltől estig. Az építőiparosok székházában,
ahol értelmes emberekkel és nem egy felheccelt tömeggel beszélt, meg tudta
magát értetni. Ha a kormány, mint koalíciós kormány ilyen okosan és töké-
letesen képviselt álláspont mellett meg nem marad, mint amit itt Rákosi
miniszterelnök-helyettes képviselt, és nem segít neki odakint az utcán ab-
ban, hogy igenis egységes a felelősség, akkor nincs mód és lehetőség arra,
hogy tudjon a dolgokon segíteni, és az ügyeket továbbvigye. Nem alkalmas
ez a pillanat, hogy most átmenjünk az egész kérdéskomplexumon. El kell

²⁰ B. Szabó István államminiszter a parlament előtt, békítőleg azzal próbálta magyarázni a
tömegnek a drágaságot, hogy „láncoló kereskedelem ékelődött be a termelő és a fogyasztó réte-
gek közé, amely a hasznot maga vágja zsebre és a dolgozó népet súlyosan kizsákmányolja.”

Rajk viszont a tömeghez szólva – mintegy előre jelezte a néhány héten belül nyilvánosságra
hozott (de akkor már megtervezett) koncepciók célját, illetve titkát – kijelentette, rövidesen,
talán gyorsabban, mint ahogy azt gondolnák, erőteljes, komoly tettek következnek a reakció
letörésére, a fekete árak ellen és a dolgozók életszínvonalának emeléséért. Ígérjük, hogy dia-
dalra visszük a dolgozó munkásság, parasztság és értelmiség nagy nemzeti összefogásával
nemcsak az asszonyok mostani követelését, de a dolgozók szabad, demokratikus Magyarorszá-
gát is!” Ezután a tömeg a feketézők ellen tüntetve az Igazságügyminisztérium, majd a Markó
utcai büntetőtörvényszék elé vonult.

Az eseményről lásd Szabad Nép, 1946. december 7., Tizenötezer asszony tüntet a parlament
előtt. Későbbi ismertetésként lásd Sipos Levente: Nőtüntetés az Országházban. Harc a drága-
ság ellen. Magyar Nemzet, 1989. február 25.

kerülni, hogy akár a miniszterelnökre, vagy reá a felelősség átháríttassék **akkor**, amikor 50 %-os arányban, egy koalíciós arányban ülnek a minisztertanácson. Ilyen felelősséget sem reá, sem a miniszterelnökre áttenni nem lehet. Javasolja, hogy tekintet nélkül az Anyag és Árhivatal álláspontjára, a minisztertanács és a Gazdasági Főtanács árkérdésben hozott döntéseit sürgősen tegye megfontolás tárgyává, és azonnal intézkedjen az ipari áraknak leszállítása iránt. A kiindulási alapul a stabilizáció indulásakor, 1946. augusztusi árak szolgáljanak. Kéri továbbá, hogy ne irányíttassék az utca hangulata igaztalanul a felelősségben nem többet viselő miniszterelnök és közellátásügyi miniszter felé.

Rákosi Mátyás államminiszter: tavaly ilyenkor, amikor hasonló volt a helyzet, azzal akadályozták meg a tömegek bevonulását, hogy Tildy akkori miniszterelnökkel és Szakasits miniszterelnök-helyettessel leültek a Parlament-lépcsőre és elbeszélgettek velük. Most azonban senki nem fogadta őket. A tömeg sokat szenvedett és ők vezetők inkább csak visszatartólag hatnak a tömegekre, de őszintén szólva csodálják a tömegek türelmét. Eltűnt például a burgonya a nép legfontosabb élelmiszere.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: hová lett a burgonya?

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: sehová se lett.²¹

Rákosi Mátyás államminiszter: az egyik dolog, amire reflektálni akar, a szisztematikus izgatás. Ezt már hallják 1 év óta. A béreket nem emeljük, de igyekezünk visszatartani azt a megnyilvánulási folyamatot, amit az általános elkeseredés vált ki. Ha két héttel hamarabb jönnek ezek a tüntetések, azt hiszi, egy csomó rendszabály mellőzhető lett volna. A közellátás alól egy kicsit kicsúszik a talaj. A másik, amire reflektálni óhajt, a gyanú és a kormányfelelősség. Együttesen vagyunk felelősek az egyes miniszterek tevékenységéért. Hallhatta a közellátásügyi miniszter, amikor azt követelte a delegáció, hogy a közellátásügyi miniszter azonnal mondjon le, ezt kategorikusan elutasította. De ezt mégsem lehet mechanikusan nézni. A kormánytagjai is, és a közellátásügyi miniszter is, csak az újságokból tudja az árakat. Bizonyára a miniszter tudta nélkül csináltak olyan intézkedéseket, amikért az egész kormány, de külön a közellátásügyi miniszter a felelős. Rossz munkát végzett a közellátási apparátus. Természetes, hogy a szakminisztert emlegetik, ha rossz az apparátus. Ez hozzátartozik a kormányzáshoz. Hangsúlyozza, hogy inkább visszatartó a kommunista párti vezetők álláspontja. Tehát a szisztematikus izgatás nem felel meg a tényeknek. A jövő szerdára rendkívüli minisztertanácsot kell kitűzni, melynek tárgysorozatára kerüljön egy jelentés a közellátásügyi minisztertől, megfelelő segédanyaggal és egy jelentés az ármegállapításról. A minisztertanácsra meghívandó Varga István, az Anyag- és Árhivatal elnöke.²²

²¹ A burgonya eltűnésével kapcsolatban lásd a jelen kötet [1] 150. sz. jkv. a) mellékletét és jegyzetét, valamint az [5] 154. sz. jkv. 2. napirendi pontját és 6. jegyzetét.

²² Lásd a jelen kötetben a [4] 153. sz. jkv 4. és 5., valamint az [5] 154. sz. jkv. 2–5. napirendi pontjait.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a maga részéről szükségesnek tartaná, hogy ezeket az úgynevezett korrupciós ügyeket kivizsgáljuk. Ő abban az esetben, ha ilyet tapasztal, azonnal kivágja, és a pártból is meneszti az illetőt. Azért jegyzi meg, mert ha véletlenül elkerülte volna a minisztertanács figyelmét a külügyminiszter felszólalása, reagáljunk rá, nehogy úgy tűnjön fel, mintha nem akarnánk ezt figyelembe venni.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: parlamenti bizottságot kell kiküldeni az egész kérdésben.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: a berni követet állandó sajtótámadások érik a West-Orienttel kapcsolatban.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: az egész közéletünk be van pocskolva.

[Ries] Igazságügyminiszter: csak általánosságban beszélnek a korrupcióról és nem konkrétumokról.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: jöjjön a parlamenti bizottság és vizsgálja ki, s majd lesznek konkrétumok is.

Rákosi Mátyás [államminiszter]: ez meglehetősen előkészületlenül van, meg kell bízni valakit, hogy ezt a kérdést készítse elő. A parlamenti bizottságra azért nem szeret ilyet bízni, mert ez politikai pecsenye lenne, annál is inkább, mert a kormány programjában is benne van. Ezt a kérdést a közmelegnyugvással elkezdjük és be is fejezhetjük. Jelentést kell tenni a miniszterelnöknek és keressünk valami modus procendit, meg van győződve, hogy a berni követ is a legjobban kapálózna, hogy ezt a kérdést bolygassuk. A West-Orient-nek külön mellékíze van, mert elsősorban a siberek jövedelmét csökkentette le az állam javára. A miniszterelnököt kell felkérni, hogy ezt a kérdést valamilyen formában dolgoztassa ki és hozza ide a minisztertanács elé.²³

²³ A West-Orient Nemzetközi Kereskedelmi Kft.-t – a GF kezdeményezésére – a stabilizáció előkészítése érdekében hozták létre. (MOL XIX-A-10. XLV. 1946. július 3., 7., 8. és 9. pont). Az állam javára export–import tevékenységet folytatott, valuta és árukészlet felhalmozásával foglalkozott.

A szóban forgó kérdés feltehetőleg kapcsolatban állt a kft.-nek 1946. augusztusában az orosz textilbérmunka festékanyag-szükségletének biztosítása céljából 1947. január végéig kölcsönzött 2 330 000 svájci frank ügyével. A hosszulejáratú kölcsönt Bárányos Károly akkori közellátásügyi miniszter ellenezte, s vállalkozott a kérdés kivizsgálására. Lásd: NF MT. jkv. 1946, a [48] 131. sz. jkv. 24. napirendi pontját.

Az üggyel kapcsolatos korrupciós vádak elsimításában politikus körök érdekelve lehettek. A GF az előző napokban foglalkozott a kérdéssel, s arra az elhatározásra jutott, hogy a West-Orient és az Elitex közötti tranzakció ügyében kiküldött bizottság jelentését, figyelembe véve az egyik bizottsági tag által betervezett külön észrevételt is – minthogy a Kincstárt károsodás nem érte – tudomásul veszi, s a vizsgálatot befejezettnek tekinti. Az adott jegyzőkönyv mellett található többször átjavított külön feljegyzésen a következő, utóbb áthúzott, de feltehetőleg a határozathoz hozzá tartozó szöveg olvasható: „Egyben megállapítja, hogy a készletek likvidálása során az illetékes kormánytényezők szándékaival nem egyező tranzakció arra vezethető vissza, hogy a textilkészletekkel való gazdálkodásban az intézkedő szervek hatásköre nem volt összehangolva. A Gazdasági Főtanács ezért úgy döntött, hogy a textil-nagybizottságot az Anyag-és Árhivatal alá rendeli, viszont utasítja annak elnökét, hogy a textilelosztás alapvető kérdéseiben a Gazdasági Főtanács főtitkárával egyetértően járjon el.” (MOL XIX-A-10. Stab. XXI. 1946. november 26., 13. pont és melléklete.)

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

11.

Dr. Bojta Béla [miniszterelnökségi] államtitkár: az előbb függőben tartott előterjesztését adja elő az 5000/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában kiadott 11 000/1946. ME sz. rendelet kiegészítése iránt.

Szakasits Árpád államminiszter: ezt alaposan meg kell nézni. Kéri a napirendről a vitát képező előterjesztéseket levenni.

Dr. Bojta Béla [miniszterelnökségi] államtitkár: a tárgysorozaton szereplő 3. és 6. sorszám alatt felvett előterjesztéseket a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

B. Szabó István [államminiszter], Rajk László belügyminiszter és Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkár eltávozik a tömeg lecsillapítására.

12.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a budapesti (csepeli) kikötőben lévő kikötői berendezések bérleti szerződése tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: a tervezet előkészítésénél nem vett részt és a Kincstári Jogügyi Igazgatóságtól sem kapott értesítést.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a Kincstári Jogügyi Igazgatóság látta és hozzájárult.

Szakasits Árpád államminiszter: miután szerződésről van szó, kell, hogy megnézze az igazságügyminiszter is. Elvben elfogadható, amennyiben az Igazságügyminisztériumnak vannak észrevételei, akkor újra minisztertanács elé hozandó, amennyiben nincs észrevétel, a minisztertanács hozzájárul.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvben hozzájárult. Az igazságügyminiszter esetleges észrevételei figyelembeveendők.²⁵

13.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Polgári Légiforgalmi Rt. megalakulásával kapcsolatban felmerült

²⁴ A jkv. 4. és 8. napirendi pontjában ismertetett javaslatok ismételt levételére került sor. Tárgyalásukról lásd a jelen kötet [6] 155. sz. jkv-ének 3. és 5. napirendi pontját.

²⁵ A 65 904/1946. KözlM sz. alatt a tárca előterjesztette a Magyar–Szovjet Hajózási Rt. alapításáról létrejött és 1946. március 19-én aláírt egyezményben vállalt magyar kötelezettségnek megfelelő, a budapesti (csepeli) kikötő bérletéről a MESZHART Magyar–Szovjet Hajózási Rt.-vel kötendő szerződés tervezetét. A szerződés a csepeli kikötőben lévő berendezések, kikötőhelyek, épületek, raktárak, gépi berendezések, elevátorok, és egyéb műtárgyak 30 évi időtartamra történő bérbeadásáról szólt. A bérleti díjat a bérbe adandó műtárgyak üzembentartásából eredő évi tiszta haszon 65 százalékában állapította meg. A szerződést magyar részről Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, a MESZHART részéről Konstantin Samsonovics vezérigazgató és Lakos Pál vezérigazgató-helyettes készítette elő.

12 110 290 000 P, 2 586 000 000 P és 77 milliárd adópengő hitelhez utólagos hozzájárulás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

14.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet légiforgalmi egyezmény értelmében, magyar–szovjet szakbizottság kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

[15]

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti a 12 000/1946. ME rendelet alkalmazása tárgyában javaslatát a Pénzintézeti Központ tekintetében.²⁸

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem érti, mi szükség van erre a rendeletre, úgyis felszabadítják a fizetéseket.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: a PK tisztviselők keveslik a 3200 forint havi fizetést. Kérik, hogy nekik engedélyezzünk ennél magasabb fizetést is.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: nem egészen jogtalan a kérésük, mert azt kívánják megállapítani, hogy ez a rendelkezés csak a magánvállalatokra vonatkozik, s mint ilyen a PK-ra nem alkalmazható.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: viszont ez egy minisztertanácsi elvi határozat, tehát őreájuk is vonatkozik. A PK kollektív szerződést nem kötött, a Nemzeti Bank státusához nem alkalmazkodik, tisztviselői nem állami alkalmazottak. Olyan fizetést adhat bárkinek, amilyet akar. Most pl. 14. hó-

²⁶ A 64 748/1946. KözlM sz. előterjesztés szerint a 14 696 000 000,- pengőre a MASZOVLET-tel kapcsolatos cégbejegyzési, hitelesítési, közjegyzői, részvényutalvány-előállítási kiadások miatt, a 77 milliárd adópengő hitelre pedig a repülőterek ideiglenes sürgős helyreállítására, és a repülés előfeltételeinek biztosítása céljából volt szüksége a tárcának.

²⁷ A 64 747/1946. KözlM sz. előterjesztés a MASZOVLET-nek apportként átadandó vagyontárgyak értékelését végző magyar–szovjet szakbizottság magyar tagjainak moszkvai kiküldetésére vonatkozó javaslatot tartalmazza. A bizottság elnökéül Koós Imre légügyi tanácsost, tagjául Tihanyi László légügyi főtanácsost, Simics Sándor MASZOVLET igazgatót, Bánhidi Antal MALÉRT forgalmi repülőkapitányt és Csiszér Imre miniszteri számellenőrt hozta javaslatba, jelezve, hogy esetleg más szakértőt is kész bevonni a bizottságba.

²⁸ A pénzügyminiszter 161 001/1946. IV. sz. előterjesztésében előadta azt az igényt, hogy a Pénzintézeti Központot vegyék ki a munkakörüknél (vezetőállásuknál) fogva kollektív szerződés alá eső munkavállalók javadalmozását korlátozó 12 100/1946. ME sz. r. (MK október 20., 240. sz.) hatálya alól. Indoklásként előadta, hogy a PK külön törvényben (1920: XXX. tc.) meghatározott közérdekű működést kifejtő intézmény, így a Szakszervezeti Tanács, valamint a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete között létrejött kollektív szerződés a PK-ra nem vonatkozik, s az intézet a Szakszervezeti Tanáccsal más kollektív szerződést sem létesített. Végül megemlítette, hogy a PK nem vállalat, hanem olyan közintézmény, amelynek törvényben meghatározott célja az ország területén működő pénzintézetek, s ezek révén a közgazdaság érdekeinek ápolása és előmozdítása.

napi fizetést akart kifizetni tisztviselőinek, de a tilalom rá is vonatkozik. Javasolja, hogy az a határozat, mely szerint 3200-nál magasabb fizetést nem kap[hat]nak, a PK-ra is vonatkozik s azt, hogy milyen alapon kapják a fizetésüket, a Gazdasági Főtanács állapítsa meg.

[Ries] Igazságügyminiszter: elvi kifogása van. A pénzügyminiszter előterjesztésében azt kéri kimondani, hogy a PK-ra nem vonatkozik a rendelet. Ez az álláspont jogilag téves, mert az 1920 évi XXX. törvénycikkkel szabályozták a jogi konstrukcióját, s ezt nézve a kereskedelmi törvény hatálya alatt áll. Az alapszabályokban meghatározott keretekben ingatlanokra kölcsön-ügyleteket köt, vagyis kockázattal járó kereskedelmi ügyletekkel is foglalkozik. Tehát szövetkezet és így a kollektív szerződések alá eső alkalmazottakat foglalkoztathat. A korlátozások alá esik.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: az a véleménye, van mód arra, hogy a 3200 forinton felül fizetést lehet adni, csak egy bizottság bírálja felül. A pénzügyminiszter el tudja bírálni, hogy kinek adható ez meg.

[Rácz] Pénzügyminiszter: itt jelenleg csak két személyről, Faragóról és Poschról²⁹ van szó. Ez utóbbi viszont csak két hónapig kapná ezt a magasabb fizetést.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: elvileg kell felfogni a kérdést.

Rákosi Mátyás államminiszter: tekintettel arra, hogy a gátat nem tanácsos áttörni, a javaslat elutasítandó, mert erre van felépítve az egész rendelet.

[Rácz] Pénzügyminiszter: javaslatát akkor most leveszi a napirendről, és az igazságügyminiszterrel le fogja tárgyalni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

16.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát 25 dohánytermesztési mintagazdaság létesítése tárgyában.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: belátja, hogy pénzügyi szempontból a dohány nagyon fontos. De az ország termelése szempontjából még 1/2 százalékot sem tesz ki. Van Debrecen mellett Pallagon egy nagy dohánytermelési kísérletünk. Véleménye szerint a dohányt nem lehet kiszakítani a többi termelési ágából. Ezért állították fel a kísérletügyi intézetet. Azt elfogadja, hogy a kísérletügyi intézet vezetője a pénzügyminiszter által kijelölt legyen, de ne csináljunk még külön mintagazdaságokat.

²⁹ Faragó László (1896–1967) jogász, közgazdász. 1920-tól a Szociáldemokrata Párt tagja, 1925-től a magántisztviselők szövetségének alelnöke. 1945-től nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő, 1945 májusától a Pénzügyminisztérium vezérigazgatója. 1948. februárjában kizárták a pártjából, 1950-ben kitelepítették. Az ötvenes évek közepén visszatérhetett Budapestre, s a Kereskedelmi Kamara jogi tanácsadója lett. Posch Gyula (1878–1946) ügyvéd, 1935-től a Pénzügyminisztérium vezérigazgatója, majd 1943-tól 1944 októberéig a Magyar Nemzeti Bank elnöke volt, de már 1944 áprilisától nem vett részt a Bank irányításában, 1945 után ismét a Pénzügyminisztérium vezető tisztviselője volt.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a felvételhez járuljon hozzá a földművelésügyi miniszter és koordinálják a kettőt.

Rákosi Mátyás [államminiszter]: az összecszerúséget is tudni kell. Mert ha ezt most megcsináljuk, akkor ezután jön a cukorrépa, len stb. mintagazdaságainak létesítése.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta, részletes kidolgozás végett a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.³⁰

17.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az újjáépítési állami sorsjáték jövedelmének gyarapítása tárgyában.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: kéri, hogy ezt a javaslatot a Nemzetgyűlésre eltávozott igazságügyminiszter visszaérkezéséig tartsák függőben.

[Rácz] Pénzügyminiszter: addig leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

18.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát, az államkincstár tulajdonát képező ingatlanok eladása tárgyában az Amerikai Egyesült Államok budapesti követsége részére.

[Mistéth Endre] Építési és közmunkaügyi miniszter: úgy kell feltüntetni, hogy a kisajátítás a magyar állam javára történik, és azután eszközzendő az eladás.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ez természetes.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

³⁰ Az 54 406/1946. XIII. a. PM sz. előterjesztés a Dohánytermesztési Kísérleti Intézet és a dohányjövédéki mintagazdaságok létesítéséről szóló 2260/1946. ME. sz. r-re (MK március 3., 52. sz.) hivatkozva jelezte, hogy az ország dohányt termesztő vidékein az egyes dohánybevéltő hivatalok körzeteiben 1–1, a budapesti körzetben 2, összesen 25 dohánytermesztési mintagazdaságot kell létesíteni. Előadta, hogy a földbirtokreform juttatása révén 17 mintagazdaság létesült, tehát további 8 mintagazdaság szervezésére volt szükség. A már létező és a létesítendő gazdaságok részére összesen 16 képzett vezető, továbbá két megfelelő tudományos és gyakorlati felkészültséggel rendelkező okleveles gazda szerződéses alkalmazására jelentette be igényét.

³¹ Lásd a jelen jkv. 51. napirendi pontját.

³² A 4485/1946. PM XIV. sz. előterjesztés hozzájárulást kért ahhoz, hogy az Amerikai Egyesült Államok részére a budapesti új követségi palotájának, illetve tisztviselői lakóházainak építése céljából egyes ingatlanokat eladhasson. A követség igénye alapján javasolta az V., Zrínyi u. 2–4. a gróf Vigyázó Ferenc u. 1. és 5. szám alatt fekvő 1945,30 négyszögöl területű négy ingatlan 4 millió forintért; az V., Szabadság tér 12. szám alatti ingatlan 100 000 dollárért, az I., Verbőczy utca (ma Táncsics Mihály utca) 9. szám alatti ingatlan 45 000 dollárért és az I., Disz tér 1–2. szám alatti ingatlan 25 000 dollárért való eladását. Ugyancsak az amerikai kö-

19.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 4221/1946. sz. javaslatát pénzügyigazgatósági tisztviselők kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

20.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a 7760/1946. ME sz. rendelet 2. §-a (1) bek. értelmében átengedett tisztviselők eredeti létszámukban való visszatartása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: nem járul hozzá, mert precedenst képez. Ha ezt elfogadjuk, áttörjük a frontot. Az adott eset célszerű, de minden minisztérium a más tisztviselőivel fog gazdálkodni.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: a közlekedésügyi miniszternek igaza van, de ez egy különleges akció és ne tekintsük ezt precedensnek. Ő neki nincs módjában bírakat előbbre vinni, kinevezni.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ez tényleg egy egészen kivételes eset, tehát egyelőre 6 hónapra engedélyezhető.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: akkor azzal a megjelöléssel járul hozzá, hogy tekintettel a különleges helyzetre, kifejezetten erre a célra, precedenst nem képezhet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy ez kivételezésre jogot nem szolgál.³⁴

vetség részére kért engedélyt a miniszter az V., gróf Vigyázó Ferenc u. 3. szám alatti ingatlan kisajátítására.

Az előterjesztés hangsúlyozta egyrészt, hogy az ingatlanok forgalmi értékét szakértői bizottság állapította meg, és a szakvélemény szerint a felajánlott vételárak messze meghaladták a közönséges forgalmi értéket, másrészt azt, hogy a „vételárak, valamint a kisajátítási költségek az amerikai áruhitellel kapcsolatban fennálló tartozásunk javára kerülnek elszámolásra.” A GF ezt megelőző határozata szerint az ingatlaneladások az amerikai hadfelszerelési kölcsön törlesztése keretében esedékessé vált 2 millió dollár értékű forintösszeg részbeni kiegyenlítését szolgálta. E szerint a Zrínyi utcában, a Dísz téren, a Verbőczy utcában, valamint a Szabadság téren lévő épületek ára összesen 527 000 dollár volt. (MOL–XIX–A–10. Stab. XIX. 1946. november 19., 6. pont.)

A Verbőczy utca 9. sz., több középkori épület maradványát magában foglaló épületét, amely Tánicsics Mihály, Kossuth Lajos és mások börtöne is volt, 2006-ban kapta vissza Magyarország az Egyesült Államoktól.

³³ A pénzügyminiszter 4221/1946. XVI. sz. előterjesztésében, a pénzügyigazgatóságok vezetésével mindaddig ideiglenesen megbízott 12 miniszteri főtanácsosnak, illetve tanácsosnak pénzügyigazgatóvá, azaz pénzügyigazgatóság vagy pénzügyigazgatósági kirendeltség vezetőjévé való kinevezésére tett javaslatot. Így dr. Molnár Szilárdot a bajai, dr. Liszonyi Viktort a balassagyarmati, dr. Csekei Istvánt a berettyóújfalui, dr. Csire Ferencet a debreceni, Szalay Pált az egri, dr. Szűcs Károlyt az esztergomi, dr. Antal Ferencet a makói, dr. Nagyfalusi Ferencet a nyíregyházi, Illésy Artúrt a soproni, dr. Zakariás Károlyt a székesfehérvári, dr. Kovács Józsefet a szikszói és Dus Jenőt a zalaegerszegi pénzügyigazgatóság vezetésével javasolta megbízni.

³⁴ A miniszter 4504/1946. PM XVI. sz. előterjesztésében kérte, hogy a tárcájához tartozó még

21.

[Rácz Jenő]Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Tóbiás László visszavétele és szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

22.

[Rácz] Pénzügyminiszter: napirenden kívül előterjeszti javaslatát állami kezességvállalás tárgyában a Magyar Külforgalmi Rt. amerikai és brazil nyersgyapot behozatalára szolgáló devizahittel kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

23.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak nyugellátására vonatkozó szabályok módosítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: ez hosszabb tárgyalást igényel, és nincs a napirenden, kéri a tervezet levételét.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁷

24.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Szénbányák forgótőke biztosítására 5 millió forint engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

1945-ben a földreform lebonyolítása céljából Állami Földméréstől a Földművelésügyi Minisztériumhoz, illetve a vármegyei földhivatalokhoz szolgálattételre kirendelt 35 mérnöki képesítésű műszaki tisztviselő a kirendeléseknek korlátot szabó rendelkezés ellenére – megmaradjon az Állami Földmérés státusában.

Az eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottak egyes kérdéseiről a 7760/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) intézkedett. E rendelet 2. §-ának (1) bekezdése szerint a kirendelt közszolgálati alkalmazottat két hónap elteltével, de hat hónap eltelte előtt annak a hatóságnak állományába kellett átvenni (kinevezni), amely hatóságnál, tényleg működött, vagy pedig meg kellett szüntetni a kirendelést.

³⁵ A 129 667/1946. XVI. PM sz. előterjesztés Tóbiás László 1919 után elbocsátott pénzügyi díjnok rehabilitálására és pénzügyi irodatisztté való kinevezésére tett javaslatot.

³⁶ A SZDP iratai között található 161 864/1946. PM IV. a. sz. előterjesztés szerint a Magyar Külforgalmi Rt. által a Paul Reinhardt svájci céggel kötött 916 tonna nyersgyapot behozatalához szükséges hitel biztosításáról volt szó. A 709 000 dollár utalványozásához a Magyar Nemzeti Bank megkívánta az állam szavatosságvállalását, amit – a textilgyárak sürgős nyersanyag-szükségletére tekintettel – a pénzügyi tárca el is vállalt. Ennek az utólagos jóváhagyását kérte a pénzügyminiszter. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 108.) Lásd még e kötet [7] 156. sz. jkv. 19. napirendi pontját.

³⁷ Lásd e kötet [6] 155. sz. jkv. 23. napirendi pontját.

³⁸ Lásd a [15] 164. sz. jkv. 56. napirendi pontját. Lehet, hogy a kérés a GF azon határozatá-

25.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az üzleti könyvek illetékének átalányösszegben való lerovása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

26.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az egyes illetékeknek könyvhasználatával illeték lerovása [sic!] tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁰

27.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Földművelésügyi Tanács és földművelésügyi tanácsok létesítése tárgyában.⁴¹

val állt kapcsolatban, hogy a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ által a Magyar Állami Szénbányák részére, a munkások gabonaszükségletének kielégítésére nyújtott 5,4 millió Ft összegű áruhitelt a MÁSZ-nak 1947 januárjától kezdve három hónap alatt vissza kellett fizetnie. (MOL XIX-A-10. Stab. XVIII. 1946. november 12., 16. pont.)

³⁹ A SZDP iratai között található a 209 040/1946. PM XI. a. sz. javaslat rámutatott arra, hogy az üzleti könyvek és könyvelési szabadívek illetékének évi átalányösszegben való lerovására a 130/1942. ME sz. r. (MRT 1942. január 16., 10., sz. 95. old.) által adott lehetőséget a 12 640/1946. ME sz. r. (MK november 1., 250. sz.) 1946. december 31-ével megszüntette. (NF mt. jkv. 1946., [64] 147. sz. jkv. 45. napirendi pont.) Erre – az előterjesztés szerint – azért volt szükség, mert az üzleti könyvek és könyvelési szabadívek illetékének átalányösszegben való fizetése nem vált be, mivel a vállalat üzleti mérlegében kimutatott cselekvő vagyonrész értéke és a vállalat által használatba vett üzleti könyvekre és szabadívekre járó illeték mértéke között semmiféle arányosításra alkalmas kapcsolat nem állt fenn. Így az átalányt csak azok a vállalatok vették igénybe, amelyek számára ez kedvezőnek mutatkozott. Ez a szabályozás tehát az egyes vállalatoknak indokolatlan előnyt jelentett, az államkincstár illetékbevételét viszont hátrányosan befolyásolta. A vállalatok részéről azonban meg volt az igény az illeték átalányösszegben való fizetésére, s mivel ez a kincstári adminisztráció szempontjából is előnyös volt, javasolta a miniszter a kérdés újbóli, módosított formában való szabályozását. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 96–97.) Lásd: 24 000/1946. ME sz. r., MK december 13., 285. sz.

⁴⁰ Az előterjesztés nincs a jkv. mellett, és tárgyát a jegyzőkönyv értelemzavaró elírással rögzítette. A SZDP iratai között megtalálható 88 957/1946. PM XI. a. sz. előterjesztés tárgya: „Egyes illetékeknek lerovása illetéklerovási könyv használatával.” Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy az adózóknak a demokratikus jogrendből fakadó több joguk és ennek megfelelő nagyobb felelősségük következtében a közterhek viseléséhez saját tevékenységükkel is hozzá kell járulniuk, így csökkentve egyben gyorsítva a pénzügyi adminisztrációt. Javasolta, hogy a vállalatok az esedékes illetéket hatósági közreműködés nélkül saját maguk számítsák ki és írják le. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 101–102.) Lásd a 24 100/1946. ME sz. r.-et, MK december 13., 285. sz.

⁴¹ A 225 573/1946. VIII. 2. ü. o. FM sz. előterjesztés előadta, hogy az Országos Mezőgazdasági Kamara és az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület testületi szerveinek működése a 85 934/1944. FM. sz. r. (MRT szeptember 30., 559. sz., 1864. old.) értelmében 1944. szeptemberétől szünetelt, illetve közgyűlésük és választmányuk hatáskörét az elnökség gyakorolta. Mivel azonban az elnökség tagjainak megbízatása 1946. végével megszűnt, végképp elveszett a kamarák cselekvő- és intézkedési képessége. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy a kamarák hatáskörét gyakorló elnökség tagjai közül az elnök és az alelnökök még 1939-ben kapták megbízatásukat, tehát a mezőgazdaság felépítésében bekövetkezett változás is megkívánta, hogy

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: minden szerv benne van a Tanácsban, ha valami köze van hozzá. Ezért nem szükséges még külön a földművelésügyi miniszternek is benne lenni. Furcsán hangzik, ha a földművelésügyi tanács az Országos Földművelésügyi Tanácstól tanácsot kér. Ne legyen benne a földművelésügyi miniszter, hiszen úgyszólván benne van az Országos Tanácsban.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: de nem szavazati joggal.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: kéri a 3. § (2) bekezdése utolsó mondatát kihagyni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: elfogadja.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: súlyt helyez a földművelésügyi miniszter arra, hogy az Országos Mezőgazdasági Kamara igazgatója legyen a Tanács igazgatója.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: Halász Ágoston politikailag nem kifogásolható.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 2. § b. pontot nem tudja elfogadni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 2. § b. pontja kihagyatott, az előadónak nincs szavazati joga, a 3. § (2) bekezdés utolsó mondata kihagyatott.⁴²

28.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a tárgysorozaton 2. sorszám alatt felvett előterjesztését a legközelebbi Gazdasági Főtanácson kéri tárgyalni, mert talán megoldható úgy, hogy nem kell törvényhozás elé vinni, hanem rendeleti úton is elintézhető. A Gazdasági Főtanács letárgyalása után a pénzügyi minisztertanács elé kívánja hozni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

az azóta létrejött demokratikus szervezetek is képviselőt kapjanak. Számításba vette ugyan, hogy a mezőgazdasági érdekképviselőkről szóló törvényjavaslatot rövidesen elfogadják (erre azonban, mint ismert nem került sor), de az új keretek kialakításáig is szükségesnek tartotta, hogy a demokratikus kívánalmaknak megfelelő formában működjenek, különösen fontosnak tartotta ezt a tervgazdálkodás előkészítése és megvalósítása szempontjából. A földművelésügyi tanácsokban tagságot kívánt biztosítani a Parasztszövetségnek, a Földmunkások és Kisebirtokosok Országos Szövetségének, a Földművelésügyi Szervezetek Országos Központjának és a Mezőgazdasági Szervezetek Központjának, továbbá a szakigazgatás és a szakszerűség képviselőinek. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

⁴² Lásd a 24 070/1946. ME. sz. r.-et. (MK december 10., 282. sz.)

A rendelettervezetnek az Országos Földművelésügyi Tanács tagjaival foglalkozó 2. §-ának – a rendeletből kimaradt – b. pontja a következőket tartalmazta: „a földművelésügyi miniszter által a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkozók sorából kiküldött két tag.” A rendelettervezet 3. §-ának (2) bekezdéséből nem az utolsó, hanem a következő két mondatot hagyták el: „A földművelésügyi tanács előadója a mezőgazdasági kamara igazgatója, illetőleg annak helyettese. Az előadót a tanácsüléseken szavazati jog illeti meg.”

Halász Ágoston az Országos Mezőgazdasági Kamara igazgatója volt.

⁴³ A Földművelésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefoglaló borítólapon 2. sorszám alatt a következő tárgymegjelölés szerepel: „Törvénytervezet a földreform befejezése érdekében szük-

29.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az Agrártudományi Egyetem teherautó-vásárlására cca. 28 000 forint hitel folyósítása tárgyában. Bejelenti, hogy a termelési osztály már kifizetett 15 amerikai autót és most jelentették, hogy csak 10 autót fog kapni.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtthkára: majd utána fog nézni, hogy megkapják a kifizetett autókat.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

30.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti 110 985/1946. számú javaslatát a vadászati felügyelők létszámának betöltése tárgyában. Megjegyzi, hogy a belügyminiszter észrevételezte a tervezetet és javasolta a felügyelők újra priorálását. Bár ezek mind már leigazolt egyének, fegyverviselési engedéllyel rendelkeznek, s régi állami alkalmazottak, de nem zárkózik el az újra priorálásától. [sic!]

[Vas] Gazdasági Főtanács főtthkára: a jövő költségvetési évben már a MA-LERT viseli a költségeket.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a vadászati felügyelők újólag lepriorálandók.⁴⁵

séges szervezeti és eljárási rendelkezésekről.” Maga az előterjesztés nem található a borítólapban.

A GF a következő napokban két napirendi pontban is tárgyalt a földreform-ügyekről, de nem a szervezeti vonatkozásokkal, hanem elsősorban a földbirtokreform során megváltott vagy elkobzott ingatlanokhoz tartozó mező- és erdőgazdasági üzemek igénybevételének kérdésével foglalkozott. Megbizta a földművelésügyi és az iparügyi minisztert, hogy leltározzák fel a megváltás, illetve elkobzás alá kerülő üzemeket. Jelezte, hogy ezeknek az adatoknak a birtokában kíván az ilyen gazdaságok igénybevételével, azaz a megfelelő jogszabállyal foglalkozni. Másrészt hozzájárult ahhoz, hogy a földművelésügyi miniszter a földbirtokreform során ki nem osztott, műveletlenül álló 100 000 kataszteri hold föld megművelése iránt kezelésbevitel vagy megművelésre való kiadás útján intézkedjék. Erre a célra 3 millió Ft hitelt engedélyezett a tárcának. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 5., és 6. pont.)

Az előzményekről lásd: NF MT. jkv. 1946, [13] 96. sz. jkv. 61. és a [15] 98. sz. jkv. I. napirendi pontját. A továbbiakban a jelen kötetben található [6] 155. sz. jkv. 42. és a [7] 156. sz. jkv. 28. napirendi pontjában foglalkoztak a kérdéssel.

⁴⁴ A 139 498/1946. X. 1. FM sz. előterjesztés szerint a teherautók vásárlását az tette időszerrűvé, hogy a Mezőgazdasági Kar budapesti osztályát, a Kert- és Szőlő-gazdaságtudományi Kart, és a központi hivatalt át kívánták költöztetni az egyetemnek átengedett volt Bólyai János Honvéd Műszaki Akadémia épületébe. Ezen kívül felemlítette, hogy a tüzelőanyag beszerzéséhez, valamint a hallgatónak a martonvásári tangazdaságba való kiszállításához is szükség volt autók beszerzésére.

⁴⁵ Az előterjesztés hivatkozott arra, hogy a miniszttertanács 1946. szeptember 13-i ülésén (NF mt. jkv. 1946, [55] 138. sz. jkv. [42.] napirendi pont) 80 főben állapította meg a vadászati felügyelői létszámot, ennek terhére 76 fő szerződéses alkalmazására tett javaslatot. A miniszter utalt arra, hogy a további 4 állást a létszám pontos felülvizsgálata után kívánja betölteni. Az előterjesztés mellékletét képezi a kinevezésre került személyek nevét és adatait tartalmazó jegyzék.

31.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a németországi hajópark hazaszállítása alkalmából két mérnöktisztviselő és 14 főnyi hajószemélyzet kiküldetése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

32.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Hegedűs Jánosnak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁷

33.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Fókásy Lászlónál képesítési kellékek meglétének elengedése tárgyában.

Miniszttertanács Fókásy László képesítési kellékének meglétét az 1150/1945. ME sz. rendelet 2. §-ának jogkörében elengedte.⁴⁸

⁴⁶ Előzményéről lásd e kötet [1] 150. sz. jkv-ének [26] napirendi pontját és jegyzetét. A 99 280/1946. VI. B. 2. FM sz. előterjesztés tulajdonképpen csak bejelentette, hogy a vízügyi műszaki szolgálat Németországba kihurcolt, s Passau közelében, az amerikai hadsereg ellenőrzése alatt álló Duna-szakaszon lévő hét megrongált úszómű (az épségben lévő Radvány gőzös, az Újpest daru, az FM 1. és FM 3. jelű uszály, továbbá a megrongált Vihar gőzös, a Duna-tengerjáró és a kettétört FM 8. jelű közszállító uszály) kijavíttatásának és hazaszállításának megszervezése céljából küldte ki a mérnököket és a hajószemélyzetet. Jelezte, hogy az amerikai kormányzat előzetesen hozzájárult a hajók visszaadásához. A sajtó szerint 184 kereskedelmi hajó visszaadásáról döntöttek az amerikai hatóságok, de több hajóról még vita folyt. (Szabad Nép, 1946. november 30.) Így az 1946. december 6–7-én hazainduló hajók közül három egységet, a Zsófia és a Szent Gellért utasszállító hajót, továbbá a 310-es uszályt Linz-ben feltartóztatták, s a MFTR 1933 előtti időből származó hat angol hitelezővel szembeni 351 000 angol font tartozásának biztosítása céljából az osztrák hatóságok lefoglalták. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXXVI-24 438-1663/1947). A kérdés rendezéséről lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 63., a [11] 160. sz. jkv. [29], a [19] 168. sz. jkv. [54] és a [26] 175. sz. jkv. 76. napirendi pontját. A magyar kormány tiltakozására a zárlatot rövidesen feloldották, de a Duna eljegesedése miatt ezek a hajók csak 1947 tavaszán térhettek vissza. (Lásd még: Szabad Nép, 1946. december 28.)

⁴⁷ A 151 415/1946. XII. 1. FM sz. előterjesztés Hegedűs János (1911-?) gazdasági felügyelőnek a „személyével kapcsolatos sérelmek orvoslása és egyéb méltánylást érdemlő körülményekre való tekintettel” gazdasági főfelügyelővé történő soron kívüli kinevezésére tett javaslatot. Az előterjesztés szerint 1944 októberében Baranya vármegye gazdasági felügyelőségének vezetésével bízták meg, de az nem derül ki, hogy nevezett milyen sérelmek érték. Az igazságügyminiszter T. 4334/1946. sz. alatt jogi észrevételt tett a soron kívüli előléptetés ellen.

⁴⁸ A 216 111/1946. XI. 1. FM sz. előterjesztés szerint Fókásy László (1895-?) az Országos Kémiai Intézet növényvédőszer ellenőrző osztályának vezetője, az Országos Növényegészségügyi Tanács tagja volt. Az egyetem kémia-matematika és fizika szakán 8 félévet végzett, de nem szerezte meg a záró szigorlatot. Ennek elengedését és nevezett kísérletügyi fővegyésszé való kinevezését kérte a miniszter.

Az 1150/1945. ME sz. r. (MK május 4., 21. sz.) a közszolgálati alkalmazáshoz előírt képesítési kellékekről szolt. A 2. §. kimondta, hogy a törvényekben és rendeletekben előírt képesítés

34.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Tóth József ny. miniszter[i osztálytanácsos] özvegyének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

35.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy annakidején 500 vagon tavaszbúza vetőmag behozatalára kapott engedélyt. Most már úgy látszik, hamarosan meg lehet venni. A leszállítás azonban nem látszik egészen biztosnak. Január elejére kell itt lenni a vetőmagnak, de egy amerikai hajóssztrájk esetén nem érkezik meg időben a szállítmány. A vetőmag nem olcsó és félős, hogy ez utóbbi „vis major” fog fennállni. Kéri a minisztertanács állásfoglalását atekintetben, hogy erre az esetre is vásárolja-e meg a vetőmagbúzáat, mert ha nem olajosmagvakkal, hanem dollárral fizetünk, egy mázsa búza ára 200 forintba jönne.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: olajos magvakkal nem nagyon tudunk már fizetni, mert nincs. Az olajos maggal való fizetésnél egy métermázsa búza 80 forintba kerül.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: ezek manitoba búzák, ezekre általános behozatali tilalom van.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezek mind olyan tételek, amelyek behozhatók.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: igen soknak tartja a 200 forintos búzáat, gazdaságilag rendkívül hátrányosnak látszik s igen sok a bizonytalanság a behozatalra.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: kötések csak időre lehet csinálni.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: zsr-kötésünk is volt, s bár minden garanciánk meg volt reá, hogy a mi disznóvágásainkig megérkezik és mégis csak most fog majd Magyarországra jönni a lekötött zsr. Kéri, hogy a földművelésügyi miniszter álljon el ettől a vásárlástól, s inkább reálisabb élelmezési gabonát kössünk le. Inkább lisztet hozunk be közellátás céljaira.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: nem vehetné le a napirendről ezt a kérdést, mert ha úgy számolunk, hogy 50 %-os lesz az eredmény, és 200 forintos búzával számolunk, akkor ez nagyon jól jönne ki.

kellék nélkül is kinevezhető az, akinek az illetékes miniszter annak meglétét, vagy igazolását elengedi, végleges alkalmazás esetében azonban, ha az érvényes törvények vagy rendeletek főiskolai képesítést írtak elő, a kormány engedélyéhez kötötte a felmentést.

⁴⁹ A 192 833/1946. VII. 1. FM sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy Tóth József okleveles mérnök, miniszteri osztálytanácsos már nyugdíjazása után kötött házasságot, így özvegye nyugdíjban nem részesülhetett. Ezért kérte az özvegy részére a nyugdíj hetven százalékaival felérő kegydíj engedélyezését.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: tavaszbúza-vetésünk 50–60 000 kat. hold lesz.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: örömteljes dolog, hogy olyan nagymértékben emelkedett az őszi mélyszántás, hogy legalább tízszer annyi lesz, mint tavaly volt.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: ezzel kapcsolatban az a véleménye, hogy a tavaszbúza kevés eredményt hoz. Ha ebbe a földbe elvetünk kukoricát, és a kenyeret kukoricával százalékosan keverjük, sokkal nagyobb eredményt tudunk elérni. Egyedül vetőmag játszik itt most szerepet.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: termelési politikát tulajdonít a kérdésnek. Magyarországon a tavaszbúzát nem érdemes favorizálni. Tavaszbúza vetőmagból állandóan kell egy kvantumnak lenni, de ez hosszabb lejáratú kérdés.

Rákosi Mátyás államminiszter: vetőmag-feljavítás szempontjából nem fontos a kérdés. Ha olyan ígéretre számíthatunk, amely biztosítaná, hogy Amerikából tényleg garantáltan vetőmagot hoznak át, és nem a már Európában felhalmozott készletekből adnák ki nekünk a vetőmagot, akkor érdemes lenne. Felveti a kérdést, hogy nem-e [sic!] lenne jobb élelmezési célra felhasználni ezt a búzát, mert úgy véli, hogy vetőmagnak nem alkalmas rozsdás búzát kapunk. Ha 200 forintot számolunk mázsánként, ez a mostani maximális áraknak ötszörösét jelentené. De még közellátási szempontból is drága. Ne forszírozzuk még a dolgot. Abban az esetben, ha január 15-ig megérkezik, elfogadjuk.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: attól függ, hogy mivel fizetünk?

Minisztertanács az Amerikából vásárlandó vetőmag behozatalához azzal a fenntartással járult hozzá, ha január 15-ig leszállítást nyer.⁵⁰

⁵⁰ Az 1946. évi rossz termés miatt ismételten foglalkoztak a kormányservek az 1947. évi vetőmag biztosításának a kérdésével. (Előzményéről lásd az NF mt. jkv. 1946, [65] 148. sz. jkv. 36. napirendi pontját.) A GF elvben hozzájárult ahhoz, hogy a Földművelésügyi Minisztérium az őszi kenyérgabona vetésterületeken fennálló hiányok pótlására 500 vagon észak-amerikai tavaszbúza vetőmag behozatala iránt intézkedjék, az ügyletet legelőnyösebben vállaló importőr útján. Hozzájárult továbbá egyelőre 326 vagon búza megvásárlásához szükséges mintegy 450 000 dollár, és a külföldi fuvardíjhoz szükséges deviza rendelkezésre bocsátásához, valamint a devizák vásárlására szükséges hitel folyósításához. (MOL XIX–A–10. Stab. XXI. 1946. november 26., 21. pont.) Erre a határozatra hivatkozott a földművelésügyi miniszter az előterjesztésében. A GF jegyzőkönyvében azonban – észrevehetően Vas Zoltán kezdeményezésére – ezt a pontot áthúzták. Más megoldásokat kerestek (MOL XIX–A–10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 16., 18. pont). Elrendelték az 1946. július 27-e előtti dézsmagabonából a malmoknál lévő mintegy 281 vagon készlet igénybevételét, és a péktermékek készítésének korlátozását. A Földművelésügyi Minisztériumban 1946. december 24-én, közellátásügyi és pénzügyi minisztériumi szakértők részvételével tartott értekezleten a földművelésügyi tárca bejelentette, hogy lemond a tavaszi búzavetőmag behozataláról, csupán a kenyérgabona amerikai importjának megszervezését sürgette. A gazdáknaál lévő kukorica- és árpamennyiséget 500 vagon zab cserekénti felajánlásával javasolta vetőmag céljára megszerezni. Az 500 vagon zabot a jugoszláv jóvátételi zabszállítás leállítására révén kívánta biztosítani. Ezen kívül 67 vagon étolaj ellenében 600 vagon vetőburgonya Csehszlovákiából való behozatalára tett javaslatot. A GF a kérdés újabb minisz-

36.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Rosenberg[er] János időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

37.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Csavniczky János időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

38.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Garami Ernőné kegydíjának felemelése tárgyában. Ennél a kérdésnél még vita van, hogy a teljes nyugdíj, vagy az özvegyi nyugdíj folyósíttassék-e részére.

[Ries] Igazságügyminiszter: írásban tette meg észrevételét ellene.

[Rácz] Pénzügyminiszter: havi 68 forintos különbségről van szó. Javasolja, hogy ezt a különbséget a Miniszterelnökség rendelkezési alapjából folyósítsák.

Minisztertanács az előterjesztéshez eredeti szövegében hozzájárult.⁵³

39.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 138 882/1946. számú javaslatát a szabadművelődés státusába való kinevezések tárgyában.

tertanács elé bocsátása nélkül mindezek figyelembevételével határozott (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1947. január 7., 3-4., 15. pont és az ezekhez tartozó előterjesztések). Ennek ellenére sor került 5000 tonna amerikai eredetű tavaszi búza és 10 000 tonna bajor eredetű árpa, majd további gabonátétel vásárlására. (MOL XIX-A-1-j-1947-XVI-1348.)

⁵¹ A 64 668/1946. IpM sz. előterjesztés szerint Rosenberger János (1881-?) a MÁVAG munkatársa volt, 1920-tól a Szociáldemokrata Párt tagjaként élénk agitációs tevékenységet folytatott, s ezért 1927-ben munkaképessége ellenére nyugbérrezték. A miniszter nevezett rehabilitálását és nyugbérének ennek megfelelő felemelését kérte.

⁵² A 67 771/V. 1946. IpM sz. előterjesztés szerint Csavniczky Jánost (1902-?), a MÁVAG lakatosát 1941-ben kommunista agitációs tevékenysége miatt elbocsátották, és fogházbüntetésre ítélték. Az előterjesztés nevezett rehabilitálását, nyugbérének ennek megfelelő megállapítását javasolta.

⁵³ Az 5082/1946. Eln. fő. KSzM sz. előterjesztés Garami Ernő (1876-1935) szociáldemokrata politikus, a volt Károlyi-kormány kereskedelemügyi miniszterének özvegye részére biztosított nyugdíj felemelését kérte. Az Igazságügyminisztérium T. 4312/1946. sz. észrevételében jogszabályellenesnek minősítette a nyugdíj felemelését, mivel erre a közszolgálati alkalmazotak illetményéről és nyugdíjáról szóló 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) nem adott lehetőséget; javasolta, hogy amennyiben méltányossági alapon a minisztertanács szükségesnek találná a nyugdíj felemelését, kezdeményezze a jogszabály ennek megfelelő módosítását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

40.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a vallásfelekezeti iskoláknál alkalmazott tanárok, tanítók és egyéb személyzet létszámcsökkentéséről szóló 8230/1946. ME sz. rendelet alapján történt elbocsátások felülvizsgálata tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

41.

[Dr. Keresztury Dezső] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Pogány Károly Londonba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

42.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Ilyés Gyula Franciaországba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

43.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Oriskó István gyogyeped. rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

⁵⁴ A miniszter huszonhét tanító, tanár, tanügyi előadó szabadművelődési státuszba való kinevezését javasolta.

⁵⁵ A 6923/1946. Eln. VKM sz. előterjesztés a vallásfelekezeti iskoláktól a 8230/1946. ME sz. r. (MK július 21., 163. sz.) alapján elbocsátott egyes személyek visszavétele iránti előterjesztések benyújtási határidejének 1946. november 30. helyett december 31-ig való meghosszabbítását, azaz a 11 880/1946. ME sz. r. (MK október 16., 236. sz.) módosítását kérte. Lásd: 24 050/1946. ME sz. r.-et, (MK december 8., 281. sz.), valamint a [10] 159. sz. jkv. [55] napirendi pontját

⁵⁶ A 6803/1946. Eln. VKM sz. előterjesztés dr. Pogány Károly miniszteri tanácsosnak, az Iparművészeti Akadémia miniszteri biztosának a British Council rendezésében Londonban megnyílt iparművészeti kiállítására való kiküldését javasolta.

⁵⁷ A 138 815/1946. X. ü. o. VKM sz. előterjesztés Ilyés Gyula (1902–1983) írónak, a Magyar Népi Művelődési Intézet elnökének Franciaországba 6–8 hétre való kiküldéséhez kért hozzájárulást. Reményét fejezte ki, hogy a francia szellemi élet vezető egyéniségeivel a megújuló személyi találkozások révén „az új Magyarország híre és neve értékének megfelelő módon ismeretessé válik majd Franciaországban, és az eddiginél nagyobb mértékben szerephez jut a francia irodalomban.” – Ilyés Gyula úti beszámolóját közli: Források, VIII. 62–67.

⁵⁸ A 114 166/1946. IV. VKM sz. előterjesztés Oriskó Istvánnak (1911–?), a Vakok József Nádor Országos Intézetéhez, az állami gyógyítva nevelő iskola gyogyepedagógusi rendes tanárává való kinevezését javasolta.

44.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Molnár Teréz, Ruber Katalin és Törzsök Béla népiskolai tanítói kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

45.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 137 918/1946. sz. javaslatát, népiskolai tanítói kinevezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁰

46.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Jávor Iván törvényszéki bírói kinevezése tárgyában a VII/3. fizetési osztályba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶¹

47.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Kovács Lajos és Német Sándor [altiszti] kinevezését a XV/3. fizetési osztályba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

48.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti 36 001/1946. IME számú javaslatát dr. Jónás Imre volt kolozsvári ügyvédnek a budapesti büntető törvényszékhez tanácselnökké a VI. fizetési osztályba, dr. Olti Vilmos az Igazságügyminisztériumba berendelt budapesti törvényszéki jegyzőnek a budapesti büntető törvényszékhez bírónak a VII. fizetési osztályba való kinevezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶²

⁵⁹ A 137 917/1946. IV. VKM sz. előterjesztés a három ének és zene képzésű tanítónak a békési körzeti általános iskolához való kinevezését javasolta.

⁶⁰ A miniszter a létszámcsökkentő eljárás során megüresedett állások terhére javasolt kinevezni tizenhat okleveles tanítót.

⁶¹ A 34 492/1946. E. IM sz. előterjesztés dr. Jávor Ivánnak (1919–?) a debreceni népügyészség korábbi vezetőjének a budapesti büntetőtörvényszékhez a VII. fizetési osztály 3. fokozatába törvényszéki bírónak való kinevezésére tett javaslatot.

⁶² Az előterjesztés szerint dr. Jónás Imre (1888–?) 1914-től 1919 márciusáig a nagyszombati törvényszék munkatársa volt. A románok által kért hűségesköt megtagadva megvált hivatásától. Kolozsvárott ügyvédi gyakorlatot folytatott 1942 januárjáig, a magyarországi zsidótörvények értelmében azonban ettől is eltiltották. 1944 novemberétől a kolozsvári törvényszéknél

49.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti 34 640/1946. I. ME számú javaslatát dr. Frank László kaposvári vezető népügyésznek a VI. fizetési osztályba főállamügyészi helyettessé, dr. Csillag Dezső budapesti és dr. Sárkány György gyulai népügyészeknek a VI. fizetési osztályba államügyészekké és dr. Aczél Endre budapesti népügyésznek a VII. fizetési osztály 3. fokozatába államügyésszé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

50.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát az uzsorabíróság eljárásainak meggyorsításával kapcsolatban 500 000 forint póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez a Gazdasági Főtanács véleményezésétől függő hatállyal hozzájárult.⁶⁴

51.

[Rácz] Pénzügyminiszter: miután az igazságügyminiszter most visszaérkezett, újból előterjeszti javaslatát, az újjáépítési állami sorsjáték jövedelmének gyarapítása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: kéri a napirendről levenni és a következő minisztertanácson tárgyalni.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁵

tanácselnök lett, de a román közigazgatás visszatérével elbocsátották, ezért átjött Magyarországra. Dr. Olti Vilmos (1914–?) 1942-től a budapesti törvényszéken dolgozott bírósági jegyzőként. 1945 augusztusától az Igazságügyminisztériumban teljesített szolgálatot. Mindkét bíró kinevezését az uzsorabírósági ügyek gyors ellátása érdekében hozott rendeletek végrehajtása szempontjából jelezte fontosnak az előterjesztés.

⁶³ Az előterjesztés utalt arra, hogy a javaslatot már előzőleg is megtette, a minisztertanács 1946. június 14-én tartott ülésén tárgyalta (NF mt. jkv. 1946., [32] 115. sz. jkv. 39. napirendi pont), de érdemi döntés a létszámcsökkentési eljárás, másrészt az új költségvetési létszám megállapítása miatt akkor nem született.

⁶⁴ Előzményéről lásd a [2] 151. sz. jkv. 32. napirendi pontját.

Az előterjesztés az SZDP iratai között megtalálható. A 80 134/1946. IM V. sz. előterjesztés szerint az uzsorabírósági eljárás gyorsításával és a rögtönbíráskodásnak az árdragító bűncselekményekre való kiterjesztésével kapcsolatban felmerült dologi kiadások fedezésére igényelte a tárca a póthitelt. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 161.) Lásd még a jelen kötetben a [7] 156. sz. jkv. 65. napirendi pontját.

⁶⁵ Előzetesen e tárgy a jelen jkv. 17. napirendi pontjában szerepelt.

A 162 182/1946. X. a. PM sz. előterjesztés hivatkozva a versenyfogadásokból származó állami bevételről intézkedő 1894: XXIX. tc.-re, kérte a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a jótékony célú sorsjáték-alapot illető löverseny-fogadási illeték a jótékony célú állami sorsjáték

52.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. és 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi. Az elsőt előzetesen Gazdasági Főtanács elé kívánja vinni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁶

53.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Turcsányi Gyula, Császár Nándor és Merényi Emil ausztriai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

54.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Kovacsev Zsivó özvegyének özvegyi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

szünetelése idejében az azt helyettesítő újjáépítési állami sorsjáték jövedelmének a gyarapítására szolgáljon. A kérdés nem került ismét a minisztertanács elé.

⁶⁶ A honvédelmi miniszter 1. sorszám alatti 32 980/1946. eln. jogi o. sz. előterjesztése arra vonatkozott, hogy a tárca előirányzat nélküli kiadásként igénybe kívánta venni azt az 1 245 000,- Ft-ot, amellyel a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.-nek tartozott a katonai célokat szolgáló fűzfői ipartelepek energiaellátása ügyében 1927-ben kötött szerződés felbontása miatt. A jegyzőkönyv mellett megtalálható indoklás szerint a fűzfői ipartelepek energiafogyasztása 1945 után erősen lecsökkent, s így a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.-gal kötött szerződés a kincstár részére súlyos ráfizetést jelentett. Ezért a Honvédelmi Minisztérium a szerződés határidő előtti felbontását kérte, amit a részvénytársaság tudomásul is vett, de kérte az energiaellátást biztosító felszerelések, anyagkészletek értékének, valamint az elbocsátott alkalmazottak végkielégítését szolgáló összegnek a megtérítését. A kérdés eldöntését befolyásolta az, hogy a részvénytársaságot 1946 októberében a kincstár átvette. Lásd még a jelen kötetben a [6] 155. sz. jkv. [60] 57., a [7] 156. sz. jkv. 58. és a [9] 158. sz. jkv. 72. napirendi pontját.

A honvédelmi miniszter 2. sorszám alatti előterjesztése Nagy Kálmán, 1920 szeptemberében kivégzett 1919-es századparancsnok rehabilitálására és főhadnaggyá való előléptetésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

⁶⁷ A honvédelmi miniszter 32 732/1946. eln. Köz. sz. előterjesztésében a volt Haditechnikai Intézet Puchberben lévő anyagának felderítése és hazaszállítása, valamint a Dunán elsüllyesztett uszályon lévő felszerelés kiemelésének előkészítése céljából javasolta kiküldeni Ausztria orosz megszállási övezetébe Turcsányi Gyula ezredest, Császár Nándor mérnök-századost és Merényi Emil hadnagyot.

⁶⁸ A 30 839/1946. Eln., ill. HM sz. előterjesztésből kitűnik, hogy Kovacsev Zsivó volt főtörzs-őrmester nyugdíjas korában kötött házasságot, ezért özvegye a jogszabályok értelmében nyugellátásra nem volt jogosult; egészségi állapotára és anyagi helyzetére tekintettel javasolt a miniszter részére bizonyos összegűt megállapítani.

55.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát 151 482/1946. sz. alatt a hadifogolygondozó osztály és felügyelete alá tartozó kirendeltségek, valamint otthonok munkaerőinek alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

56.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Haimann János megválasztott OTI vezérigazgató-helyettes alkalmazásának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

57.

[Mistéth] *Építési- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Falusi Kislakásépítő Szövetkezettel kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában. A Gazdasági Főtanács már hozzájárult.

Szakasits Árpád államminiszter: a kérdés meglehetősen fontos és beható tanulmányozást igényel. Kéri a napirendről levenni.

[Mistéth] *Építési- és közmunkaügyi miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷¹

⁶⁹ Előzményéről lásd NF mt. jkv. 1946, [57] 140. sz. jkv. 53. napirendi pontját.

A miniszter a tárca szociális gondozási és hadifogolygondozó osztályán, valamint az ennek felügyelete alá tartozó hadifogolygondozó pályaudvari kirendeltségeknél, otthonoknál 46 főfoglalkozású, nem rendszeres minőségű tiszteletdíjas tisztviselőt, 32 nem főfoglalkozású tiszteletdíjas orvost, valamint 128 nem rendszeres minőségű tiszti munkást kívánt alkalmazni (MOL XIX-I-1-s. min. tan. 1946-6809.)

⁷⁰ A 45 997/1946. II. NM sz. előterjesztés szerint az Országos Társadalombiztosító Intézet két vezérigazgató helyettese nyugdíjba vonult. Az így megürült állások egyikét olyan személyvel kívánta betölteni az intézet, aki hosszú szakszervezeti és intézeti önkormányzati munkássággal rendelkezett. Az OTI ilyen alapon Haimann Jánost, a Magyarországi Vas- és Fém-munkások Szakszervezetének szakmai titkárát választotta meg. A 8100/1946. ME sz. r-ben (MK július 17., 159. sz.) foglalt alkalmazási tilalomra tekintettel kérte a miniszter ehhez a kormány hozzájárulását.

⁷¹ A 30 941/1946. ÉKM sz. előterjesztés, valamint a hozzá tartozó rendelettervezet megállapította, hogy az Országos Falusi Kislakásépítő Szövetkezet (FAKSZ) felett a felügyeletet és az irányítást az építés- és közmunkaügyi miniszter jogosult gyakorolni. Rögzítette, hogy a FAKSZ közgyűlésén a szavazati jogot az államkincstár tulajdonában lévő üzletrészek alapján 70 %-ban az építés- és közmunkaügyi miniszter, 10-10 %-ban a pénzügyi és a földművelésügyi miniszter, 5-5 %-ban pedig a belügy- és a népjóléti miniszter kiküldöttje gyakorolja. Szólt továbbá a tizen-négy tagú igazgatóság, a felügyelő bizottság megalakításáról, valamint az elnök és az alelnök kinevezéséről.

A GF a fentieknek megfelelő értelemben foglalkozott a kérdéssel (MOL XIX-A-10. Stab. XXI. 1946. november 26., 15. pont).

Szeder Ferenc, az SZDP főtitkár-helyettese által Szakasits Árpád részére adott vélemény

58.

[Mistéth] *Építési- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az építőmunkások részére a karácsonyi segély szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷²

59.

[Mistéth] *Építési- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közmunkaváltáság késedelmes befizetése után járó illeték-csökkentés tárgyában. A pénzügyminiszter kívánságára úgy szabályozza ezt az illetéket, mint a késedelmes adók után járó illetékeket, ami jelenleg 3 %.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷³

60.

[Rajk] *Belügyminiszter*: egy elvi kérdést kíván felvetni. Most, amikor nagy problémák vannak, országos szempontból igen kicsinyes problémákat vetnek fel. Az utóbbi időben gyakran előfordult, hogy valamilyen okból minisztertanácsi előterjesztése nem került napirendre. Ilyen volt legutóbb 300–400 jegyzőnek a kinevezése. Azt az értesítést kapta levélben Balogh István aláírásával, hogy a Miniszterelnökségnek nem áll módjában napirendre tűzni miután a pénzügy nem járult hozzá.

Dr. Bojta Béla államtitkár: nevezetesen a 8100/1946. ME sz. rendelet szerint a tilalom ellenére való alkalmaztatás a minisztertanács kivitelezése alapján, de a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával engedélyezhető. A jelen esetben a pénzügyminiszter nem járult hozzá a belügyminiszter javaslatához, sőt ellenzi azt. Így az előzetes hozzájárulás hiányában a belügy-

szerint indokolatlan lett volna, ha a FAKSZ üzletrészeiből 70 %-ot kap az Építés-és Közmun-
kaügyi Minisztérium és csak 5 %-kal részesülne a földművelésügyi tárca. Elsősorban a falusi
kislakásépítés terén érdekelt földművelésügy számára kívánt nagyobb szerepet biztosítani a
FAKSZ igazgatóságában. (PIL 283. f. 31. cs. 58. ó. e., 36.)

Lásd még e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [70] napirendi pontját.

⁷² Ezt megelőzően a GF, meghallgatva az építés- és közmunkaügyi miniszter beszámolóját a munkanélküliség enyhítésére irányuló közmunkákról, felkérte a minisztert, hogy a közmun-
kákknál foglalkoztatottak karácsonyi segélye, valamint a december folyamán az építőipartól
elbocsátott munkások karácsonyi segélye ügyében szükséges jogszabálytervezetet tárgyalja
meg az iparügyi miniszterrel és csak megegyezés hiányában terjessze az ügyet ismét a GF elé.
(MOL XIX-A–10. Stab. XXII. 1946. december 3., 14. pont)

Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A tárca előterjesztéseit összefogó bor-
ítólapra kézirással a következőket vezették: „építőmunkások karácsonyi segélye korm. rende-
let Sc.” Lásd még e kötet [6] 155. sz. jkv-ének 1. napirendi pontját és jegyzeteit.

⁷³ Az újjáépítési közmunka-kötelezettség szabályozásáról szóló 11 310/1946. ME sz. r. (MK
október 2., 224. sz.) a közmunkaváltáság késedelmes fizetése esetében havi 10 %-os pótlék fize-
tését rendelte el. A pénzügyminiszter viszont az együttesen kezelt közadók esetében az adópót-
lék kulcsát havi 3 %-ra szállította le. A két rendelkezés összhangba hozása érdekében javasol-
ta a tárca, hogy az újjáépítési váltásghátralék után is mindig a pénzügyminiszter által megállá-
pított pótlékot kelljen fizetni. – Lásd a 24 120/1946. ME sz. r.-et, MK december 11., 283. sz.

miniszter kérelme csak akkor volna teljesíthető, ha a 8100/1946. ME sz. rendeletet megváltoztatja a kormány.

Rákosi Mátyás államminiszter: ez esetben a miniszternek jogában álljon előterjesztését a minisztertanács elé hozni, tárgysorozaton kívül, legfeljebb a minisztertanács elutasítja azt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁴

61.

[Rajk] Belügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a közigazgatás ideiglenes rendezéséről szóló 14/1945. és 1030/1945. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában, a napi-rendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁵

⁷⁴ Rajk László felszólalása azzal állt kapcsolatban, hogy a november 29-én tartott [2] 151. sz. minisztertanácsi ülés napirendjére felvetett három javaslatát (a közigazgatás ideiglenes rendezéséről szóló 14/1945. ME sz. r. és az 1030/1945. sz. r. módosítása, a rövidített tanfolyamokon végzett és jegyzői oklevelet nyert egyének alkalmazása, valamint a mozgófényképezemek engedélyesei által fizetett 12 %-os járulék közérdekű felhasználása tárgyában) feltehetőleg a miniszterelnökségi államtitkár rendelkezésére már a tárgyalás előtt levették a napirendről. (PIL 283. f. 31. cs. 57. ó. e., 1–2.)

A SZDP iratai között szerepel a 168 977/1946. BM II/2. sz. azzal kapcsolatos minisztertanácsi előterjesztés, hogy a 200 878/1946. BM sz. r. (MK július 12., 155. sz.) alapján Egerben, Nyíregyházán és Szombathelyen rendezett rövidített községi közigazgatási tanfolyamon végzett 300 hallgatónak a létszámcsökkentés során kiesett tisztviselők utánpótlásakénti kinevezését engedélyezze a kormány. A belügyminiszter előterjesztésében jelezte, hogy a pénzügyminiszter ezzel szemben a B-listázások során elbocsátottak közül a jegyzői teendők ellátására képesített személyek kinevezését tartotta szükségesnek. (PIL 283. f. 31. cs., 58. ó. e., 3–4.)

A belügyminiszter előterjesztéseit összefogó horítólapra a Miniszterelnökségen feltehetőleg Balogh államtitkár a következő megjegyzést írta: „A belügyminiszter elő kívánja terjeszteni 300 jegyző alkalmaztatása iránti kérelmét. Én ezt nem tűztem ki minisztertanácsra, hanem átiratban közöltem a belügyminiszterrel, hogy a törvényes előfeltételek hiányoznak. Nevezetesen a 8100/1946. ME sz. rendelet [MK július 17., 159. sz.] szerint a tilalom ellenére való alkalmaztatás a minisztertanács kivételzése alapján, de a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával engedélyezhető. A jelen esetben a pénzügyminiszter nem járult hozzá a belügyminiszter javaslatához, sőt ellenzi azt. Így az előzetes hozzájárulás hiányában a belügyminiszter kérelme csak akkor volna teljesíthető, ha a 8100/1946. ME sz. rendeletet megváltoztatja a kormány.”

Lásd még e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 1. és a [11] 160. sz. jkv. 6. napirendi pontját és jegyzeteiket.

⁷⁵ Előzményeiről lásd e jkv. 60. napirendi pontját és jegyzetét. A belügyminiszter 169 837/1946. III/1. sz. előterjesztésében észrevételezte, hogy a vonatkozó rendeletek értelmében a városokban és a községekben választott tisztviselők járnak el a köztartozások behajtása terén. Nem kívánható azonban – olvasható az előterjesztésben – „lelkiismeretes és pártatlan munka a tisztviselőtől, ha attól kell tartania, hogy a törvényhatósági bizottságnak vagy a városi, illetőleg a községi képviselőtestületnek valamelyik tagjával, annak rokonával, vagy jóbarátjával szemben való jogos eljárása esetén, tekintettel alkalmaztatásának ideiglenes jellegére, állását vesztheti.” Ezért a stabilizációs sikere szempontjából fontos közadók kivetését, kezelését, a köztartozások behajtását végző tisztviselők választások alapján való alkalmazása helyett ezek végleges jellegű kinevezését, szükség esetén, a helyi kötöttségektől mentesítő áthelyezését javasolta.

62.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a mozgófényképezemek engedélyesei által fizetendő 12 %-os közérdekű szolgáltatás összegének felosztása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: alapján véve nem jó az elosztás. A Nemzeti Segély támogatása túlzott, a hadirokkantoknak feltétlenül többet kell a jövedelemből [adni].

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a repülősport-alap részére is kér bizonyos százalékot biztosítani.

[Mistéth Endre] *Építési és közmunkaügyi miniszter*: tárcája részére is kér juttatást, mert a Nemzeti Színház és az Opera újjáépítése ebből fedezendő.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: az oktatófilmekkel kapcsolatban legalább 5 %-ot kér biztosítani.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: az oktatófilmekkel kapcsolatban a mezőgazdasági oktatásra is kér bizonyos százalékot.

Rákosi Mátyás államminiszter: az építési és közmunkaügyi miniszter hajlandó elállni részesedéséről.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az építésügyi miniszter 10 %-a felosztandó és pedig 5 % a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 5 % a népjóléti miniszter rendelkezésére bocsátandó, utóbbi a hadigondozottak részére.⁷⁶

63.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az UNRRA bizottság tagjainak december havi ellátásával felmerült kiadások fedezésére 160 000 forint előirányzat nélküli kiadás folyósítása tárgyában.

Másrészt megállapította, hogy a köztartozások behajtására és a közellátás biztosítására vonatkozó rendeletek végrehajtása azért nehézkes, mert a tisztviselők oktatása nincs megszervezve. A szakszerűség biztosítása érdekében javasolta, hogy a vármegyei főjegyzői, a járási, a törvényhatósági jogú és megyei városi főjegyzői, valamint a községi vezető jegyzői és közjegyzői állásokat átmenetileg kinevezés útján maga a belügyminiszter tölthesse be.

A javaslat a helyi demokratikus választási rendszer felszámolását, a központosítást célozta. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelettervezet szövege. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „A miniszter úr és Rákosi miniszterelnök-helyettes úr megállapodása szerint előbb pártközi értekezleten tárgyalandó le, ha ez nem történik meg, úgy a minisztertanácsról leveendő. A javaslattal szemben komoly aggályok vannak, lényegében véglegesíti a mai helyzetet a közigazgatásban és így a választás eredményeit, már eleve kizárja.”

Lásd még e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzeteit.

⁷⁶ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellett a következő megjegyzés olvasható: „A közlekedésügyi miniszter már észrevételte és egyébként is kifogás alá esik a megosztás %-os aránya. Zák miniszteri tanácsos közlése szerint a belügyminiszter a minisztertanácscon módosításokat fog eszközölni.”

Dr. Zák Ferenc (1905–?) belügyminisztériumi miniszteri tanácsos volt.

Minisztertanács az UNRRA bizottság tagjainak december havi ellátásával kapcsolatos kiadások fedezésére százhatvan-ezer forint előirányzat nélküli kiadás folyósításához hozzájárult.⁷⁷

Minisztertanács 3 óra 10 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával.

Rákosi Mátyás, a miniszterelnököt helyettesítő államminiszter aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön.

A miniszterek, illetve az őket helyettesítő államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet, ezek sorában azonban nem szerepel Szakasits Árpád, B. Szabó István, Gyöngyösi János, Bán Antalt helyettesítő Róth Pál, Rónai Sándor, Ries István, Gerő Ernő, Bognár József és Bojta Ernő Béla aláírása. Keresztury Dezső miniszter helyett Nagy Miklós államtitkár aláírása szerepel e felsorolásnál. Nem tüntették fel a jelen voltak között Vas Zoltán államtitkárt, s így aláírása sem szerepel a jegyzőkönyvön, bár ismételten felszólát az ülésen.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2–3., 5–6., 12–21., 27., 29–34., 36–49., 52–57., 59., 61., és a 63. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [3] 152. sz. jkv. a) melléklete a 6. és 7. napirendi ponthoz.

MAGYAR ÁTTELEPÍTÉSI
KORMÁNYBIZTOSSÁG
Budapest, V., Géza u. 2.
6349/1946.

Minisztertanácsi bejelentés

I.

a/ A Csehszlovákiába áttelepülő magyar közszolgálatban álló egyének szolgálati viszonyának szabályozása.

b/ A Csehszlovákiából magyar földre áttelepülő s Csehszlovákia szolgálatában állott közalkalmazottak nyugdíjainak folyósítása.

⁷⁷ Az UNRRA-ról, az UNRRA-bizottság tagjainak ellátásáról lásd: TZ mt. jkv., a [7] 74. sz. jkv. 9., a [11] 78. sz. jkv. [71] 70., és a [16] 83. sz. jkv. 52. napirendi pontját, valamint NF mt. jkv. 1946, a [8] 91. sz. jkv. 3., a [40] 123. sz. jkv. [72], az [59] 142. sz. jkv. [68] és a [65] 148. sz. jkv. 34. napirendi pontját. – Lásd még e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 57. napirendi pontját.

A miniszter 290 825/1946. sz. előterjesztésében jelezte, hogy az UNRRA-árak értékesítéséből 7 348 007,54 forint összegű bevétel keletkezett, így a felmerülő kiadásokra ebből fedezetet találtak. Az előterjesztés részét képezi az 1946. december havi kiadások (fizetések, utazások, felszerelések, élelmezés, bérleti költségek) előzetes tervezete.

II.

A f. évi szeptember hó 20-án tartott minisztertanácsnak⁷⁸ a következő bejelentést tettem:

„A Csehszlovákiából kitelepített egyének között nagyon sok a nyugdíjas köztisztviselő (állami-, törvényhatósági-, községi), akik részére a magyarságuk folytán 1944. december hó 1. óta semmiféle nyugdíjat nem folyósított a csehszlovák állam, annak ellenére, hogy közülük számtalan az 1938. Cs. Sz. R.⁷⁹ ideje alatt vonult nyugdíjba [sic!], soha semmiféle politikai pártnak tagja nem volt és semmiféle bíróság előtt felelősségre nem vonatott.

Tisztelettel kérem a minisztertanács állásfoglalását és sürgős intézkedését, hogy a fentebb említett áttelepült nyugdíjasoknak az elmarad nyugdíjukat, Magyarország területén, az illetékes tárcák terhére azonnal folyósítsák.

Kívánatos lenne az áttelepített nyugdíjasok által a Cs. Sz. R-be [sic!] befizetett nyugdíjalapot a Csehszlovák Köztársaság által Magyarország részére visszatéríttetni, avagy a háborús jóvátételben elszámolni.”

A minisztertanács ezt a bejelentésemet elfogadta és a pénzügyminiszter hatáskörébe utalta.

Ugyancsak a szeptember 20-án tartott minisztertanácsnak szándékoztam előterjeszteni a következő bejelentésemet, amely azonban nyilván félreértés folytán nem tűzetett napirendre:

„A csehszlovák–magyar népcseré során Csehszlovákiába áttelepedésre jelentkeztek között sokan vannak jelenleg is szolgálatot teljesítő és nyugdíjas magyarországi közalkalmazottak (állami, törvényhatósági, községi alkalmazottak). Ezeknek a közszolgálatban való megtartása, működése a magyar közérdeket sérti, mert áttelepedésre jelentkezésük következtében most már bizonyára inkább Csehszlovákia, mint Magyarország érdekeit szolgálnák a magyar közhivatalokban. E közalkalmazottak között található az állami igazgatás minden ágában működő tisztviselők (tanítók, tanárok, orvosok, papok, rendőrségi, pénzügyi tisztviselők, stb.).

Az áttelepedésre jelentkezett és magukat szlovák nemzetiségűnek vallott magyar közalkalmazottak szolgálati ügyében sürgős intézkedés szükséges.

Az intézkedéssel kapcsolatban felmerült a kérdés, hogy a szóban forgó szlovák nemzetiségű magyar közalkalmazottak illetménnyel, vagy illetmény nélkül szabadságoltassanak, felfüggesztessenek, avagy a közszolgálatból elbocsáttassanak-e? Külön kérdés, mi legyen az eljárás a nyugdíjasok esetében.”

A Miniszterelnök Úr f. évi október hó 10-én 11 060/1946. szám alatt kelt és hozzám intézett ügyiratában⁸⁰ kifejezett kívánságára a fenti két rende-

⁷⁸ Lásd: NF mt. jkv. 1946, [57] 140. sz. jkv. 63. napirendi pontja.

⁷⁹ Cs. Sz. R. (ČSR), Csehszlovák Köztársaság

⁸⁰ A 11 060/1946. ME sz. ügyiratban (MOL XIX-A-1-j XXXIV.) csak Jócsik Lajos 1946. december 13-án kelt, a miniszterelnökhöz intézett Eln. 477/II. 1946. sz. levele található. A levél mellékletét képezi a Csehszlovákiából áttelepülő közalkalmazottak magyar közszolgálatba való

zésre váró kérdést egyesítve újból bejelentem, miután a két kérdés junktimba hozható.

Mindezek után tisztelettel kérem a minisztertanácsot, szíveskedjék a két kérdésben elvi álláspontot elfoglalni, ennek megfelelően

a/ a magyar pénzügyminiszter urat a Csehszlovákiából áttelepülő, de csehszlovák közszolgálatban állott köztisztviselők nyugdíjainak folyósítása tárgyában megfelelő kormányrendelet bemutatására felhívni;

b/ a Magyarországból Szlovákiába áttelepülő közszolgálati alkalmazottak szolgálati viszonyának rendezése, illetve megszüntetése tárgyában az illetékes szakminiszter urakat a szükséges intézkedések azonnali megtételére utasítani azzal, hogy az e tárgyban teendő intézkedéseikről engem tájékoztatni szíveskedjék.

Az áttelepedésre jelentkezett szlovák nemzetiségű magyar közalkalmazottak névjegyzékét a szakminiszter urak rendelkezésére fogom bocsátani.⁸¹

Budapest, 1946. október 29.

dr. Jócsik Lajos
államtitkár,
kormánybiztos.

Gépelte tisztázata, a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság nyomtatott fejlécű levélpapírján, dr. Jócsik Lajos sajátkezű aláírásával.

átvétele tárgyában a Kormánybiztosságon december 3-án tartott minisztériumok közötti értekezlet jegyzőkönyve, valamint az Igazságügyi Minisztérium által ugyanezen ügyben a Pénzügyminisztériumhoz intézett levél másolata. Az ügyiratban nem található a Miniszterelnökség állásfoglalása.

⁸¹ A névjegyzék nem ismerjük.

Az áttelepítési kormánybiztosságon tartott minisztériumok közötti értekezlet fentebb említett jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a csehszlovák kormány által átadott kitelepítési listán név szerint 3484 közalkalmazott szerepelt. Közülük 813 nyugalmazott közalkalmazott, 110 tanító, tanár, 373 lelkész, 177 orvos, gyógyszerész volt. Hangsúlyozta a kérdést előadó Szabados Mihály, a kormánybiztosság telepítési főosztályának vezetője, hogy ezek a számok egész biztosan emelkedni fognak, viszont a Magyarországról kitelepülő, magukat szlováknak valló 1741 közalkalmazott száma a visszalépések következtében csökkenni fog. Az utóbbiak közül 449 személy volt nyugalmazott közalkalmazott, 243 tanító vagy tanár, 52 lelkész és 947 személy egyéb területhez tartozott.

A [3] 152. sz. jkv. b) melléklete a 10. napirendi ponthoz.

[Az MKP Nőtitkárságának javaslata
a drágaság elleni tüntetések szervezésére]

Magyar Kommunista Párt
Központi vezetősége
Nőtitkárság
Budapest, VIII., Tisza Kálmán tér 27.

Budapest, 1946. november 27.

Magyar Kommunista Párt
Politikai Bizottságának
Budapest

Igen tisztelt Elvtársak!

A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének Központja a f. hó 15-én megtartott nagygyűléssel megindította országos mértékekben a drágaság elleni harcot.⁸²

A gyűlésen elfogadott határozat alapján f. hó 18-án 150 tagú küldöttség kereste fel a kormány elnökét és négy miniszterét, akik előtt ismertették a gyűlés határozatait.⁸³ Egyidejűleg a küldöttség bejelentette, hogy december 2-án ismét jelentkezik a beígért eredményekért. A miniszteri válaszokat a MNDSZ kerületi csoportjaiba[n] nőnapok kereteibe[n] ismertették és közölték, hogy a december 2-ára ígért válasz, illetve az addig történő események határozzák majd meg a további lépéseket.⁸⁴

Időközben megtörténtek az árredukciók, tervbe vették a hivatalos árellenőrzést is.⁸⁵ A bíróságok kötelességüket azonban még mindig nem teljesítik, a feketezés tovább folyik, a piacokon újabb drágulás észlelhető, az asszonyok körében az elkeseredés fokozódik.

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége a következőkre készül:

⁸² A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége és a Szaktanács Nőbizottsága által a Sportsarnokban tartott nagygyűlésen Majlát Jolán (Erdei Ferencné), az MNDSZ ügyvezető elnöke volt az előadó. Követelte a jegyrendszer kiterjesztését, a kislakások bérének 20 %-kal, a közszükségleti cikkek, gyermekruhák, cipők árának 25 %-kal való leszállítását, az iskolák ablaküveggel, tüzelővel való ellátását. (Szabad Nép, 1946. november 16.)

⁸³ A sajtó szerint száztagú asszonyküldöttség adta át a Szaktanács Nőbizottsága és a MNDSZ drágaság elleni nagygyűlésnek határozatát Nagy Ferenc miniszterelnöknek, az igazságügy-miniszternek, a közellátásügyi miniszternek és az Anyag- és Árhivatal vezetőjének. (Szabad Nép, 1946. november 19.)

⁸⁴ December 2-án 58 angyalföldi asszony jelent meg a parlamentnél és követelt határozott intézkedéseket a stabilizáció védelmére. (Szabad Nép, 1946. december 3.)

⁸⁵ Lásd e jkv. 13. sz. jegyzetét, valamint a közellátás javításáról, a zsír, a cukoradagok fel-emeléséről, a kenyér és a burgonyaellátás biztosításáról szóló sajtótudósítást. (Szabad Nép, 1946. november 20.)

1/ 29-én egy 20 tagú küldöttség keresi fel Ries igazságügyminisztert, és sok ezer nő aláírással ellátott memorandumban kéri a három elfogott nagy textilcsempész felkötését.⁸⁶

2/ December 6-ra egy nagy asszonydemonstrációt terveznek a szakszervezetek nőbizottságával közösen (4000–5000 asszony részvételére számítanak). Felvonulnak a parlament elé, ott követelik a kormánytól az árdrágítási ügyek népbíróság elé vitelét, asszonyok bevonását az uzsora- és népbíróságokba, a hivatalos árelenőrző bizottságokba.

Követelik az Ár és Anyaghivatal vezetőinek leváltását, felvonul az Ár- és Anyaghivatal elé, tüntet Varga István ellen.

Felvonul a Markó utcai törvényszék elé és követeli az árdrágítók felett enyhén ítélkező bírák béli távítását.

Felvonul a Közellátásügyi Minisztérium elé és tüntet Eröss miniszter rossz intézkedései ellen.⁸⁷

Kérjük javaslatainkat tárgyalás alá venni, a tüntetést és az arra javasolt követeléseket jóváhagyni. Jóváhagyását, vagy megállapítását kérjük a tüntetés időpontjának is.

Szabadság!

Szirmai István⁸⁸

Gépelt tisztázat, a Magyar Kommunista Párt nyomtatott fejlécű levélpapírján Szirmai István sajátkezű aláírásával.

PIL 274. f. 19. cs. 14. ő. e.

A fejléc alatt kézírással az „Elintézve” szó olvasható.

⁸⁶ Lásd e jkv. 16. sz. jegyzetét. *Várkonyi Nándort* flanel külföldre csempészése miatt halálra, *Feledi Dénest* pedig életfogytiglani fegyházra, ugyanakkor *zsircsempészés* miatt *Alexander Popescut* halálra, *Konstantinidesz Andreast* életfogytiglani fegyházra ítélte a bíróság. (*Szabad Nép*, 1946. december 14.)

⁸⁷ A jelen jkv. [10] napirendi pontjában szereplő tüntetés közvetlen előkészítését vázolta a feljegyzés készítője. A valóságban azonban a tervezettnél erőszakosabb fellépésre került sor.

⁸⁸ *Szirmai István* (1906–1969) újságíró, 1929-től a román, 1941-től a magyar Kommunista Párt vezető munkatársa volt. 1946-ban az MKP központi vezetőségében a tömegszervezeti osztály vezetésével bízták meg. Később a Magyar Rádió vezetője, 1956-tól az Esti Budapest szerkesztője, 1957-ben a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának vezetője volt, több magas párttiszségeket töltött be.

A [3] 152. sz. jkv. c) melléklete a 10. napirendi ponthoz.

[Az MKP Titkárságán készült tervezet az 1946. december 6-ai
nőtüntetés előkészítésére]

Javaslat

az MNDSZ december 6-i drágaság elleni tüntetéséhez.

Cél: Nagy háziasszonyi tömegtüntetést rendezni (üzemek nélkül) a drágaság ellen, erős [sic!] intézkedései, Pfeiffer Zoltán ellen, szigorú ítéleteket követelni, az elfogott textilcsempészek felakasztását, Varga István leváltását.⁸⁹

Tüntetés lefolyása: Gyülekezés a kerületi MNDSZ helyiségek előtt ½ 10-től. (Minden nő [sic!]: szakszervezeti, üzemi küldöttségek, pártok női is.) Sorakozás és piros–fehér–zöld karszalaggal ellátott rendezőgardisták irányításával a menet kijelölt útvonalon a többi csoporttal egyesülve vonul a parlamenthez. (1/2 11.) Menet feliratos táblákat visz előre megadott jelszavakkal. (A rendezőgardia az MNDSZ rendezőiből és kölcsönként rendezőkből áll. Kölcsönkérünk 200 embert, 170 nőt, 30 férfit, akik szintén hétköznapi öltözetben, nemzeti színű karszalaggal vonulnak.) Menet közben éneklés nincs. Jelszavakat és ritmusos versikéket kiabálnak előre megadott anyag szerint. Minden kerülethez egy központi ember lesz beosztva, aki felelős azért, hogy a kerület a tüntetés idején a megadott terv szerint járjon el. Buda és Pest a parlamentnél találkozik. Küldöttség megy Nagy Ferenchez és átadja az MNDSZ memorandumát. Utána a menet a Közellátásügyi Minisztérium elé vonul tüntetve, itt 5 perces beszéd, majd a törvényszék elé, szintén 5 perces beszéd, utoljára az Anyag- és Árhivatal elé, itt 10 perces beszéd hangzik el. Utána a tüntetők széteszanak.

Teendők:

1/ A Budapesti párttitkároknak felhívni a figyelmét, utasítani támogatásra, hogy az MNDSZ irányítása szerint járjanak el. Halassal⁹⁰ rendezők végett beszélni.

(Felelős: Veres,⁹¹ november 30.)

2/ Ház megbízott testületnek levelet írni, amelynek alapján Gondos szorgalmazza az akciót.

(Felelős: Bíró L.,⁹² november 30.)

3/ Pártnapi felhívást megfogalmazni.

⁸⁹ Feltehetőleg Eröss János intézkedéseire kívánt utalni; Pfeiffer Zoltánról e tekintetben lásd e jkv. 19. sz. jegyzetét, a textilcsempészekről lásd a 86. sz. jegyzetet; Varga Istvánról, az Anyag- és Árhivatal elnökéről lásd e jkv. 13. sz. jegyzetét.

⁹⁰ Ismeretlen személy

⁹¹ Feltehetőleg Veres Józsefné, (1919–) gyári munkás, ekkor az MNDSZ budapesti szervezetének vezetőségi tagja volt.

⁹² Bíró Livia (1920–) a Kommunisták Pártja budapesti bizottságának munkatársa, a VIII. kerületi MADISZ titkára volt.

(Felelős: Bíró L., december 2.)

4/ Előadói sillabuszt csinálni.

(Felelős: Fái,⁹³ december 2.)

5/ Szakszervezetekkel a felhívást, üzemi küldöttségeket megbeszélni.

(Felelős: Rajkné, Visontai,⁹⁴ december 2.)

6/ Minden nőnapon megtárgyalni.

(Felelős: Mester és Nagyné,⁹⁵ december 5-ig.)

7/ 15 legnagyobb üzemben röpgyűlést tartani.

(Felelős: Bíró L. és Erdősné,⁹⁶ december 5-ig.)

8/ Pártnapokon felolvastatni.

(Felelős: Visontai, december 3.)

9/ Jelszavakat, versikéket kidolgozni.

(Felelős: Bíró L., december 3.)

10/ Útvonalat és gyülekezési időpontot kidolgozni. (Felelős Bíró L., december 3.)

11/ Kerületeknek útvonalat, jelszavakat kiküldeni.

(Felelős: Visontai, december 3.)

12/ A rendezőgardával megbeszélést tartani. Párt külön!

(Felelős: Visontai, december 4.)

12/a A kerületi MNDSZ vezetői értekezletén megbeszélni a kerületi szervezőmunkát.

(Felelős: Kara, december 3.)⁹⁷

13/ Küldöttség, szónokok kijelölése.

(Felelős: titkárság, december 4.)

14/ 250 karszalagról gondoskodni.

(Felelős: Antal,⁹⁸ december 4.)

15/ Utolsó előtti nap sajtófelhívások, rádióközlés,

⁹³ Lásd e jkv. 11. sz. jegyzetét.

⁹⁴ Rajk Lászlóné Földi Júlia (1914–1981) védőnő, 1937-től Franciaországban élt, részt vett az Antifasiszta Nőbizottság munkájában, hazatérése után bekapcsolódott a kommunista mozgalomba. 1945 után az MNDSZ budapesti titkára, majd 1946. áprilisától 1948. áprilisáig főtitkára, illetve elnöke. 1949-ben letartóztatták, s hamis vádak alapján ötévi börtönbüntetésre ítélték. 1955-től könyvtáros, 1956-ban Romániába deportálták. 1959-től 1974-ig a Magyar Országos Levéltár munkatársa volt.

Visontai Ilona (1912–) a Kommunista Párt budapesti bizottságának tagja, a MNDSZ budapesti titkára volt.

⁹⁵ Mester Erzsébet (1917–) munkás, ekkor az MNDSZ szervező titkára volt. Feltehetőleg Nagy Sándorné (1903–) munkásnőről az MNDSZ budatétényi szervező titkárról volt szó.

⁹⁶ Feltehetőleg Erdős Józsefné Kassitzky Ilona (1910–1985) festő-, grafikusművészről volt szó, aki 1945 után az MNDSZ-t képviselte a Közellátásügyi Minisztériumban.

⁹⁷ A 12/a pontot kézírással vezették a javaslat szövegébe. Kara Anna (korábban Löwy Regina) (1900–1985) varrónő, 1924-től a csehszlovákiai, a franciaországi, majd a magyar kommunista mozgalomban vett részt. Farkas Mihály felesége volt. 1945 után az MNDSZ instruktora, 1947–1948-ban a Nőszövetség országos szervezési osztályán dolgozott, majd a Népjóléti Minisztérium gyermekvédelmi osztályát vezette.

⁹⁸ Feltehetőleg Antal Frigyesről volt szó, aki 1945-től az MNDSZ központi kulturális osztályán dolgozott.

[3] 152. 1946. december 6.

(Felelős: Binetter⁹⁹)

16/ Memorandum kidolgozás.

(Felelős: Rajkné, Jóború,¹⁰⁰ Bíró L., december 5.)

17/ Szónokokkal a beszéd végső kidolgozása.

(Felelős: Visontai, Bíró V.,¹⁰¹ Bíró L., december 5.)

18/ Nagy Ferencnél bejelenteni a küldöttséget.

(Felelős: Rajkné, december 5.)

Az egész akció végrehajtásáért felelős: Visontai és Bíró L.

19/ Rendőrség bejelentés: Bíró Lici.

Küldöttség Nagy F.: 5. ker. ember, 5 szaksz. vezető, – Döbrentei¹⁰² és Fái – beszél Fái.

Szónokok: Anyag Árhiv: Döbrentei,

Közellátás: Szaksz.¹⁰³

PIL 274. f. 19. cs. 14. ő. e., 69–70.

Gépelő karbonpapírral készített, egykorú, aláírás nélküli másolat.

⁹⁹ Binetterre vonatkozó adatot nem találtunk.

¹⁰⁰ Jóború Magda (1918–1982) tanárnő, kollégiumi igazgató, 1947-től 1953-ig a MKP, illetve az MDP parlamenti képviselője. 1947-től a párt Nőtítkárságának vezetője, 1948-tól az MNDSZ főtitkára, majd 1958-ig az oktatásügyi miniszter helyetteseként dolgozott, 1954-től az UNESCO munkájában is részt vett, 1958-tól az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója volt.

¹⁰¹ Bíró Vera (Nonn Györgyné), (1918–) Rákosi Mátyás egyik unokahúga, az MNDSZ IX. kerületi szervezetének munkatársa, majd titkára, 1949-től a Népjóléti, majd a Művelődésügyi Minisztérium munkatársa, később főosztályvezetője volt.

¹⁰² Döbrentei Károlyné (1913–) vasmunkás, később jogász. Ekkor a Kommunista Párt budapesti bizottságának, illetve az MNDSZ vezetőségének tagja, később egy ideig Újpest polgármestere volt.

¹⁰³ A 19. pontot kézírással vezették a javaslat szövegébe.

[4] 153.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi december hó 10. napján de. 10 órákor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
B. Szabó István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
[Dr.] Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
képviselőként *Róth Pál*
államtitkár
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezet-ügyi miniszter
képviselőként *Szolnoki István*
államtitkár
Dr. Ries István igazságügy-
miniszter

Dr. Keresztury Dezső vallás-
és közoktatásügyi miniszter
képviselőként *Nagy Miklós*
államtitkár
Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre újjáépítési miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[1.]

[Nagy] Miniszterelnök: megnyitja a minisztertanács ülését. A pénzügy-
miniszter a mai napon nyújtja be költségvetését,¹ és helyes lett volna, ha a
minisztertanács részleteiben vizsgálta volna felül. Azonban a megfelelő idő
már nem áll rendelkezésre, ellenben a tárgyalások során még módosítások
felvethetők. Kéri a társmiszterek nyilatkozatát, hogy általános észrevéte-
leik vannak-e, hogy esetleg azokat a pénzügyminiszter expozéjában figye-
lembe vehesse. Ha a minisztertanács általánosságban elfogadja a pénzügy-
miniszter előterjesztését, úgy szükségesnek tartja, hogy a pénzügyminiszter

¹ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [28] 111. sz. jkv. 13. napirendi pontját és a) mel-
lékletét, a [37] 120. sz. jkv. 11. és a [61] 144. sz. jkv. [18] napirendi pontját, valamint a MOL
XIX-A-1-j-1946-IX-7753 és 11 124. sz. ügyiratát. Lásd még e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [28]
napirendi pontját és jegyzetét, továbbá a [14] 163. sz. jkv. 62. napirendi pontját.

nemzetgyűlési beszámolóján a teljes kormány részt vegyen. A költségvetés olyan előrehaladása a magyar demokráciának, hogy messzemenően ki kell fejezni annak jelentőségét.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: leszögezi, hogy általában kívánatos lett volna részleteiben is letárgyalni a kérdést. Belátja, hogy végigmenni egyes tételein lehetetlen, de alkalmat kellett volna adni rá, hogy észrevételeit megtehesse. Az idő rövidsége miatt ez nem volt lehetséges, azt is tudomásul veszi, amit a pénzügyminiszter közölt vele, hogy régebben ez nem volt szokás és csak a keretköltségvetést terjesztették a minisztertanács elé. A múlt bennünket nem kötelez arra, hogy ez precedenst képezne a jövőre nézve. Van-e a pénzügyminiszternek olyan természetű bejelentése, amely az összkormányzatot érinti, megmagyarázza-e és aláhúzza-e a költségvetés felépítésének alapvető elgondolásait és mintegy kiemeli-e azokat a szempontokat, amelyek a nyomtatás összeállításánál érvényesültek? Magát azt a tényt, hogy van költségvetésünk, nagyon fontosnak tartja természetesen, ha vannak is olyan tételek, amelyek bizonyos változást fognak szenvedni, akkor is óriási lépés.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az az észrevétele, hogy tételes intézkedések adnak módot az esetleges gazdasági helyzetnek megfelelő változtatásokhoz. A Gazdasági Főtanács ezt a kérdést bármikor felvetheti, természetes, hogy póthitel formájában a hitelek fokozhatók, bizonyos rugalmasságra mód van a költségvetési év folyamán. Pártvonalon is mód van a kifogások felvetésére. Az expozéval kapcsolatban két olyan előterjesztést tesz, amire a kormány előzetes hozzájárulását kéri. 1. A gazdasági élet irányítása tekintetében fokozott tervszerűség érvényesítésére, a 2. bejelenti [sic!], hogy a kormány jóváhagyásával a legutóbbi napokban a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőjéhez fordult, annak kérésére, hogy tegye lehetővé a nemzetközi újjáépítési bankokkal való kapcsolatok felvételét.² Végül kéri a minisztertanács

² Az 1. sz. javaslatra nézve lásd: *FORRÁSOK, IX.*, 383–387.

A 2. sz. javaslatot illetően lásd e kötet [8] 157. sz. jkv-ének c) mellékletét. A Nemzetközi Újjáépítés és Fejlesztés Bankja az Egyesült Nemzetek által 1944. július 1–22-e között Bretton-Woodsban tartott Nemzetközi Monetáris és Pénzügyi Értekezlet határozata alapján létesült. Célja az volt, hogy a háború utáni újjáépítést és a szegényebb országok megsegítését előmozdítsa. A Nemzetközi Újjáépítés és Fejlesztés Bankjába való belépés feltétele volt, hogy az adott állam csatlakozzék a Nemzetközi Valutáris (vagy Monetáris) Alaphoz, ami az ország gazdasági fejlettsége szerinti tagsági kvóta befizetésével járt együtt. A befizetésekből létrejött pénzügyi eszközök alapján segítette a Nemzetközi Újjáépítés és Fejlesztés Bankja (ami valójában nem bank, hanem szervező- elosztószerv volt) a résztvevő országok külkereskedelmének fellendítését, átmeneti fizetési zavaraik áthidalását, devizaellátási gondjaik enyhítését, beruházásaik támogatását, új munkaalkalmak létesítését. Ehhez a szervezethez csatlakozott az Egyesült Államok Export-Import Bankjának a világkereskedelem fellendítését célzó áruhitellel kapcsolatos garanciavállalási támogatási akciója.

A washingtoni magyar követség 1946. októberében ismételt felhívta a magyar kormány figyelmét – az egyoldalú szovjet kereskedelmi és pénzügyi kötelezettségvállalással szemben – ezekre a nyugati gazdasági kibontakozási lehetőségekre. (MOL XIX–A–1–j–1946–XVI–12 476., valamint 12 763.) A pénzügyminiszter ezek alapján írásban kérte a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökétől az említett szervezetekhez való csatlakozás engedélyezését. Szviridov altábornagy azonban – az MKP tartózkodó állásfoglalását is figyelembe véve – határozottan elle-

hozzájárulását, hogy az 1947. évi január hó 1. napjától 1947. évi február hó 28. napjáig terjedő két hónapi időtartamra az államháztartás ügyeinek vitelére felhatalmazást – indemnitást kérhessen.

[Nagy] *Miniszterelnök*: erre mindenesetre szükség van, az év végéig már nem tudják letárgyalni. Ha biztosítani lehetne, hogy a költségvetést vita nélkül fogadja el a Ház, akkor azt mondaná, hogy még a mai napon terjeszse elő ezt a javaslatot is, de így azt javasolja, hogy csak a holnapi napon terjessze elő ez irányú javaslatát.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a múltban tényleg az volt a gyakorlat, hogy részleteiben nem tárgyalódott az egész költségvetés, bár jobb, ha erre mód adatik. A földművelésügyi tárca részéről nem járult volna ahhoz hozzá, hogy a földművelésügyi tárca rendelkezési alapját betegyék a földművelésügyi tárca költségvetésébe. Eltorzítja a földművelésügyi tárca költségvetési képét. 48 millióban jelenik meg egy alap, ez annyit jelent, mintha túl jól volna tárcája dotálva, holott két alap nincs is benne, a totalizátor és az öntözési alap.³

nezte a csatlakozást. (PIL 274. f. 12. cs., 28. ő. e., 2–4., továbbá 35. ő. e. és 194. ő. e., 64–67. A SZEB-hez intézett pénzügyminisztériumi levelet és az utóbb említett párhatározatokat közli: FORRÁSOK IX. köt. 377–383.)

³ A földművelésügyi tárcához három, meghatározott célokat szolgáló alap tartozott.

A legjelentősebb – a korábbi Telepítési Alapot is magába foglaló – Földbirtokrendezési Alap volt, amely az 1945: VI. tc.-vel törvényerőre emelt 600/1945. ME sz. r., (MK 1945. március 18., 10. sz.) alapján létesült. Feladatát képezte a földreform végrehajtásával kapcsolatos pénzügyi kérdések megoldása. Bevétele a földhözjuttatottak által fizetett megváltásból, az állami tulajdonba került ingatlanok felhasználásából, gyümölcsöztetéséből, a Telepítési Alapból és az állami hozzájárulásból származott. Ez 1946 végén 48 486 000 Ft-ot jelentett, amelyből 13 159 200 Ft volt az állami hozzájárulás.

A tárcához tartozó Öntözési Alapot az 1937: XX. tc. hozta létre. Feladatát képezte elsősorban a Tiszán és a Hármas-Körösön duzzasztóművek létesítése, öntözési csatornarendszerek építése. Az alap bevétele 1946 végén 3 845 000 Ft volt, amelyből 3 800 000 Ft-ot jelentett az állami hozzájárulás.

A Totalizátor Alap az 1894: XXIX. tc., az 1918: XI. tc., az 1921: II. tc. és az 1921: XXXIV. tc. alapján létesült. Feladatát a lótenyésztés fejlesztése, illetve ekkor a háború során megfoglyatkozott lóállomány külföldi vásárlások útján való pótlása képezte. Bevétele a lóversenyek jövedelméből származott.

1946 végén a különböző tárcáknál összesen 28 alap létezett. Ezek a közfeladatok pénzügyi ellátásáról gondoskodó állami költségvetés mellett a szakfeladatok megoldására, a minisztériumoknál külön kereteket jelentettek. Bevételeik a kiadások fedezésére közvetlenül felhasználhatók voltak, az alapok kezelése a költségvetési évvel nem zárult le, hanem átnyúlhatott a következő évekre is, aminek különösen a beruházásoknál volt jelentősége.

Az adott időszak gazdasági és pénzügyi helyzetében, a stabilizáció biztosítása, az államháztartás egyensúlyban tartása érdekében a Gazdasági Főtanács felvetette az alapok lehetőség szerinti megszüntetését, illetőleg az állami költségvetésbe való beolvasztásának igényét. Ez természetesen a tárcák, a miniszterek önállóságának szűkítését, a szakfeladatok egységes és átfogó programba illesztését, átcsoportosításának megkönnyítését jelentette. Az alapok felszámolását tulajdonképpen az 1947/1948. évi költségvetési törvény keretében kívánták megoldani, de már az 1946/1947. évi költségvetés esetében is próbáltak lépést tenni ebbe az irányba. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 2. pont, illetve az 1948–865. GF alapszámhoz tartozó 3000/1947. sz. irat)

Minisztertanács a pénzügyminiszter által előterjesztett költségvetés és expozé előterjesztéséhez hozzájárult, továbbá hozzájárult ahhoz is, hogy 1947. év január hó 1. napjától 1947. évi február hó 28. napjáig terjedő két hónapi időtartamra az államháztartás ügyeinek vitelére felhatalmazást kérhessen.⁴

2.

[Rajk] *Belügyminiszter*: tekintettel arra, hogy a Ház minden valószínűség szerint december 18-án szabadságra megy, december 31-ig rendezni kell a választói névjegyzék helyesbítését. Kéri a minisztertanács hozzájárulását, hogy törvényjavaslatát a választói névjegyzék helyesbítésének elhalasztása tárgyában a Parlament elé benyújthassa.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵

3.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: fontosnak tartja, hogy a földreform befejezése érdekében szükséges szervezeti és eljárási rendelkezésekről szó-

⁴ Az ország első forint-költségvetésével kapcsolatban a pénzügyminiszter a legfontosabb költségvetési, gazdasági kérdésekről a külföldi segélyek szükségességéről exposéjának megküldésével tájékoztatni kívánta a SZEB elnökét és a külföldi követségeket. Lásd erről e jkv. a) mellékletét. Lásd továbbá e kötet [5] 154. sz. jkv-ének 1. napirendi pontját.

A költségvetési törvény tervezetéről, a pénzügyminiszter előterjesztéséről 1947. február 6., 7. és 12-én folytatott vitát a Nemzetgyűlés. (NN 1945–1947, V. köt. 91–92. és 94. ülés.) Ezt követően 1947. február 12-étől március 26-ig az egyes tárcák költségvetését vitatták meg a képviselők. (NN 1945–1947, V. köt. 95–101. ülés, VI. köt. 102–112. ülés, VII. köt. 113–115. ülés.)

ASZDP iratai között megtalálható a pénzügyminiszter 158 091/1946. I. a. sz. előterjesztése, amelyben felhatalmazást kért az államháztartás ügyeinek vitelére az 1947. január 1. napjától 1947. február 28-áig terjedő időre. Hivatkozott arra, hogy a rendkívüli viszonyok miatt az 1945 utáni időre költségvetés nem készült, s az államháztartás ügyeinek vitelére az Ideiglenes Nemzetgyűlés az 1945: X. tc., majd a Nemzetgyűlés 1946: XVI. és XVII. tc. által adott felhatalmazást. Az utóbbi felhatalmazás 1946. december 31. napján lejárt, tehát a költségvetési törvény életbeléptetéséig, de legkésőbb 1947. február végéig kérte a felhatalmazás meghosszabbítását. Jelezte, hogy az 1946/47. évi költségvetés elkészült, azt december 10-én terjeszti a Nemzetgyűlés elé, de az 1946-ban már nem lesz tárgyalható, a törvényen kívüli állapot elkerülése végett kérte a meghosszabbítást. (PIL 283. f. 31. cs. 62. §. e., 71–72.) Ezt a meghosszabbítást az 1947. január 4-én kihirdetett 1947: II. tc. adta meg a költségvetési törvény életbeléptéig, de legkésőbb 1947. február 28-áig.

Meg kell említeni ezzel kapcsolatban, hogy a Nemzetgyűlés elnöke, Varga Béla, más törvények kihirdetésével kapcsolatos késlekedéseket is szóvá téve nyomatékkal felhívta a miniszterelnök figyelmét arra, hogy az államháztartás vitelére vonatkozó törvényes felhatalmazás hiánya, alkotmányos következményekkel jár. „A kormány – olvasható a levelében – nem jogosult rendeletek kibocsátására, illetve az így kibocsátott rendeletek tulajdonképpen hatálytalanok, míg pénzügyi felhatalmazás hiányában bekövetkezett az ex lex.” Lásd ezzel kapcsolatban a jelen kötet [16] 165. sz. jkv. 25. napirendi pontját és jegyzetét.

⁵ Előzményéről lásd e kötet [2] 151. sz. jkv-ének [30] napirendi pontját és jegyzetét.

A Nemzetgyűlés 1946. december 17-én tartott 82. sz. ülésén elfogadta a választói névjegyzék helyesbítésének elhalasztásáról szóló törvényjavaslatot. Az 1947: III. tc. a helyesbítés végrehajtására az 1947. szeptember 1. és december 31-e közötti időt jelölte meg.

ló törvényjavaslat mielőbb benyújtassék. Ebben az ügyben esetleg pártközi értekezlet is tartandó. Egymásután történnek újabb és újabb visszavételek, amelyek tökéletesen felfordítják a helyzetet. Javaslatát a legközelebbi minisztertanács elé hozza.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶

4.

Szakasits Árpád államminiszter: szeretné, ha a földművelésügyi miniszter a közellátásügyi miniszterrel egyetértésben a legközelebbi minisztertanácsok egyikére behozná a mezőgazdasági áralakítások problémáját.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: a mai Gazdasági Főtanács már foglalkozik ezzel a kérdéssel.⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

5.

Szakasits Árpád államminiszter: felhasználja az időt és felveti az ír vágómarha kiosztásának problémáját. A megérkezése a hét végére várható. Az a kérése, hogy az a hús, amely valószínűleg fagyasztott állapotban kerül Magyarországra, a nagyüzemek munkásai között legyen széjjel osztva, önköltségen. Ezzel sokat segítenénk a karácsonyi segély megtoldásában. Egészen kielégítő adagokat lehet szétosztani. Főleg a bányászok és nagyobb gyárak munkásaira gondol.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: legalább annyit kell rajta keresni, hogy a hűtőben lévő 400 vagon körüli hús differenciája tűnjön el.⁸

⁶ Lásd e kötet [6] 155. sz. jkv-ének 24. és [43], a [7] 156. sz. jkv-ének 17. és 28. napirendi pontját.

⁷ Lásd e kötet [5] 154. sz. jkv-ének 2–5. napirendi pontját.

A GF ugyanezen a napon tartott ülésén megbízta a földművelésügyi és a közellátásügyi minisztert, az Anyag- és Árhivatal elnökét, valamint a GF főtitkárát, hogy a jövő évi árszínvonal tervezetét egy hónapon belül dolgozzák ki és terjesszék elő. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIII. 1946. december 10., 3. pont). A GF ezen ülésének jegyzőkönyve mellett megtalálható a Földművelésügyi Minisztérium mezőgazdasági és termelési költségvizsgáló intézetének a mezőgazdasági termelési átlagokra, költségekre vonatkozó — 1951-ig előretekintő — részszámítása. Ennek alapján a GF arra az elhatározásra jutott, hogy 1947-ben a búza, árpa, rozs, kétszeres és a zab kivételével valamennyi mezőgazdasági termény forgalmának és árának felszabadítását kezdeményezi. Kedvező terméseredmény esetén mellőzhetőnek találta a beszolgáltatási rendszer fenntartását is.

Ugyanezen az ülésen foglalkozott a GF Budapest zöldségellátásával, a zöldségek árával, valamint az árdrágító bűncselekmények uzsorabíróság elé utalásával kapcsolatos költségek biztosításával. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIII. 1946. december 10., 4. és 7. pont.)

⁸ E kötet [5] 154. sz. jkv. 2. napirendi pontjában Rákosi Mátyás és Eröss János is utalt arra, hogy Írországból 50 vagon, azaz 200 tonna marhahús fog érkezni még karácsony előtt. Ugyanakkor a felszólalásokból az is kitűnt, hogy marhahúsból feleslege volt az országnak. Bárányos Károly megjegyzése feltehetőleg arra vonatkozott, hogy az ír hús ingyen vagy nagyon alacsony áron érkezik, és így a hűtőiparban tárolt hazai húst kedvezőbb áron értékesíthetik.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: minden jel azt mutatja, hogy a drágaság letörése érdekében mi sokat elérni nem tudunk, legfeljebb annyit, hogy az áremelkedést megállítjuk, mert ha valami csökkentést el is érünk, az a munkások és a kisfizetésű munkások büdzséjében oly kis százalékban jelentkezik, hogy meg sem érzik. A mezőgazdasági év eredménye sok mindent meghatározott, itt döntő eredményeket elérni nem tudunk. Igen nagy nyugtalanság és igen nagy nyomor van. Nem azért, mert Budapestre nem érkezett fel elég élelem, hanem azért, mert az elosztás rendkívül egyenlőtlen és azért, mert az iparcikket nem tudják megvásárolni. Helyesnek tartaná, hogy a karácsony előtt bizonyos könnyebbséget hozzunk olyan élelmiszerek vonalán, amelyek nem drágák. Igaz, hogy mindenki kap 1 kg cukrot és 40 dkg zsírt, de ez egy nagyobb családnál 20–30 forintot tesz ki. Azt javasolja, hogy 5 nappal karácsony előtt fejenként 2 kg burgonyát osszanak szét. Ez Nagy-Budapestben maximálisan 300 vagon. Ez nem jelent pénzügyileg nagy megterhelést és mégis sokat jelent élelmezés szempontjából. Javasolja továbbá, hogy legalább 40 dkg lisztet osszanak ki karácsony előtt fejenként. Úgy tudja, hogy jön 500 vagon liszt.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: az még nagyon messze van.⁹

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: egészen bizonyos, hogy nagy megnyugvást keltene. Legalábbis pszichológiai jelentősége lenne. Még akkor is meg kell csinálni, ha később kell majd megbőjtölni. A háztartásokban legjobban hiányzik még a zöldségféle. Talán hüvelyesekkel, babbal, borsóval és lencsével is nagy hatást lehetne elérni.

[Nagy] Miniszterelnök: ezekkel a kérdésekkel a holnapi minisztertanács ügyis fog foglalkozni, ezért a minisztertanács ülését berekeszti.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

Minisztertanács délelőtt 11 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének sajátkezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A miniszterek, illetve az őket helyettesítő államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet, ezek sorában nem szerepel azonban Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, B. Szabó István, Gyöngyösi János, Rajk László, Róth Pál, Ries István, Gerő Ernő, Bognár József és Bojta Ernő Béla aláírása.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztések nem találhatók.

⁹ Lásd a jelen kötet [3] 152. sz. jkv-ének 35. napirendi pontját és jegyzetét.

A [4] 153. sz. jkv. a) melléklete az 1. napirendi ponthoz.

[A SZEK és a külföldi követségek tájékoztatása az 1946/1947. évi állami költségvetésről – a pénzügyminiszter levéltervezete]

Követ Úr (Altábornagy Úr)

Van szerencsém csatoltan rendelkezésére bocsátani a magyar pénzügyminiszter által a Nemzetgyűlésnek 1946. évi december hó 10-én tartott ülésén az 1946–47. évi költségvetés benyújtása kapcsán mondott exposé kivonatos szövegét.

Az exposé hű képet ad az ország gazdasági helyzetéről és részletes számszerű adatok felsorolásával világítja meg annak legfontosabb jelenségeit. Magától értetődik azonban, hogy az exposé, amely a stabilizációs törekvések jegyében született, nem téveszthette szem elől azt a szempontot, hogy a stabilizáció egyik leglényegesebb előfeltétele a széles néprétegek bizalma a pénzügyérték és a pénzügyi politika iránt. Ezért a következtetések levonásakor inkább a kedvező és biztató jelenségeket állítja előtérbe és nem tér ki részletesebben azokra a nehézségekre és problémákra, amelyek a stabilizációval kapcsolatban annyi gondot okoztak és okoznak a magyar kormánynak.

Amidőn tehát a magyar kormány köszönetét tolmácsolom a Szovjetunió (az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság) kormánynak, a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak, azért a megértő támogatásáért, amellyel a stabilizáció megvalósítását a maga részéről elősegítette, kötelességemnek tartom, hogy a magyar költségvetés helyes értékelése érdekében kormányom nevében rámutassak a következőkre:

1/ A költségvetés, miként azt a pénzügyminiszteri exposé nevezi, ú. n. deduktív költségvetés, vagyis szerkesztésénél abból a maximális bevételi lehetőségéből indultak ki, amellyel a nemzeti jövedelem várható alakulása mellett reálisan számolni lehetett, s ehhez kellett a kiadásoknak alkalmazkodniok. A bevételi oldal ezek szerint adva volt és figyelemmel arra, hogy kizárólag az állam céljaira a nemzeti jövedelem 14 %-át, az önkormányzatokkal együtt pedig csaknem 30 %-át veszi igénybe, további fokozása nem remélhető. Mindaddig tehát, amíg a kiadásokat sikerül az előirányzott keretben tartani, a pénz stabilitását az államháztartás oldaláról nem fenyegeti veszély. Bármilyen komoly kiadási többlet jelentkeznék azonban akár a személyi, akár a dologi kiadásoknál, akár végül a nemzetközi kötelezettségeknél és a békeszerződési terheknél, ezekre a kiadásokra a nemzeti jövedelem adott keretei között újabb fedezetet találni már nem lehetne, s ha azok finanszírozása mégis megkíséreltetnék, ez feltétlenül inflációs jelenségeket idézne elő. Márpedig, ha az elmúlt két év alatt lezajlott példátlan arányú infláció után néhány hónap múlva Magyarország ismét inflációs gazdálkodásra kényszerülne, ez az újabb infláció az ország gazdasági és politikai összeomlásához vezetne.

A magyar kormány úgy véli, hibát követne el, ha mindazon tények mellett,

amelyek ebben a vonatkozásban a pénzügyi exposéban előadattak, nem mutatna rá arra, hogy a költségvetési év első 5 hónapjában az állami közigazgatás bevételei 18 millió forinttal (2 %-kal) maradtak az évi előirányzat $\frac{5}{12}$ -ed része alatt, míg az állami kiadások – beleértve az állami üzemek és a bányák hiányát is – 110 millióval (9 %-kal) haladták meg az évi előirányzat $\frac{5}{12}$ -ed részét, annak ellenére, hogy a békeszerződés alapján a Szövetséges Hatalmak állampolgárainak járó kártérítésekre még semmiféle fizetés nem teljesített, és annak ellenére, hogy a közigazgatás rendes kiadásainál az előirányzattal szemben 127 millió (19 %) megtakarítás jelentkezett. Ajóvátétel, a megszálló hadsereg ellátása és a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos kiadások 91 millió forinttal (23 %-kal) haladták meg az előirányzatot, ami azzal a következménnyel jár, hogy bár az 1947. évi január hó 20-ával az egyezményekben előírt progresszió folytán a jóvátételi terhek emelkedését kellene számításba venni, a most felsorolt nemzetközi kötelezettségek címén az évi átlagban egy hónapra előirányzott 80 millió forinttal szemben a költségvetési év hátralévő hét hónapjában elméletileg már csak havi 68 millió forintra van fedezet. Ezt az összeget még további havi 17 millióval csökkenteni kellene amiatt, mert az infláció elkerülése érdekében a kormány már eddig is korlátozta a jóvátételre dolgozó vállalatok részére a kifizetéseket, és ezért a költségvetési év első öt hónapjában velük szemben 120 millió forinttal adósodott el, amit a hátralévő idő alatt kellene törleszteni.

A magyar kormány mindent elkövetett annak az érdekében, hogy a jóvátétellel és a megszálló hadsereg ellátásával kapcsolatos kiadásai a lehetséges minimumra csökkenjenek. Ebből a célból a jóvátételre szállított iparcikkék átvételi árait a belföldi forgalomban érvényesülő áraknál lényegesen alacsonyabb színvonalon állapította meg, hivatkozással arra, hogy a jóvátételre történő termelés esetén a vállalatok a nagybani produkció előnyeit élvezik, s amellet az egyes költségelemek – így pld. az áruelosztás és a propaganda költségei – megtakaríthatók. Ez az árleszállítás olymértékű volt, hogy azok a vállalatok, amelyek főleg jóvátételre termelnek ma túlnyomórészt deficitese gazdálkodást kénytelenek folytatni. E deficit egy része ideig-óráig a vállalatok tulajdonában volt árukészletek felélése útján egyenlítődik ki, jelentékeny részét azonban a jegybank kénytelen a vállalatoknak nyújtott hitelek útján fedezni; az ilyen hitelnyújtások természetesen más vállalatok hitelszükségletének rovására történnek, tehát csökkentik a belföldi fogyasztásra vagy exportra szolgáló termelés fokozásának lehetőségeit. Valójában tehát a jóvátétel többbe kerül, mint amennyit az állami költségvetés kimutat; ez a többlet egyrészt az államnak a jóvátételre szállító vállalatokkal szemben mutatkozó, már említett eladósodásában, másrészt a jóvátételre dolgozó vállalatoknak a jegybankkal szemben keletkező tartozásaiban jelentkezik. Meg kell azonban jegyezni, hogy még az ilyen erőszakosan leszorított termelési költségek is lényegesen magasabbak, mint amennyivel a szállított áruk a jóvátételi kötelezettség teljesítésébe beszámíthatók, úgyhogy a jóvátételi kötelezettségnek dollárban megállapított terhe forintra átszámítva lényegesen

magasabb, mint amennyit e dollárösszegnek a magyar hivatalos árfolyamon történő átszámítása eredményezne. Nyilvánvaló ezekből az adatokból, hogy a nemzetközi kötelezettségek terén a költségvetés egyensúlyát fenyegető veszélyt csak akkor lehet elhárítani, ha sikerül a petrozsényi szénbányának magyar tulajdonban lévő részvényeit a valóságos értéknek megfelelő összeggel a jóvátételbe beszámíttatni,¹⁰ a fennmaradó jóvátételi kötelezettség teljesítésénél a tényleges termelési költségekhez közelebb álló beszámítási árakat elérni, végül, ha a megszálló hadsereg és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátása címén a költségvetési év hátralévő időszakában a békeszerződés megkötése folytán számottevő kiadásokkal már nem kell számolni.

A jóvátétel felül jelentkező békeszerződési terhek összecszerűségét pontosan meghatározni a magyar kormányban ebben a pillanatban még nem áll módjában. Ezen a címen az 1946/47. évi költségvetésbe 200 millió forintot állított be a pénzügyminiszter. Ez az összeg azonban a Szövetséges Hatalmak állampolgárainak járó kártérítés törlesztésén felül a magyar–csehszlovák áttelepítési akciónak, a potsdami megállapodásban előírt német kitelepítésnek, úgyszintén a jóvátételnél és a hadsereg ellátásánál az előirányzattal szemben mutatkozó túlkiadásoknak is az egyedüli fedezete. Ezt az összeget is számításba véve, a fegyverszüneti és a békeszerződésből eredő összes terhek 1 167,5 millió forint összegű előirányzata 42,4 %-át teszi ki a 2 753,2 millióval előirányzott összes közigazgatási kiadásoknak és 9,9 %-át a 11,8 milliárd forintra becsült 1946/47. évi nemzeti jövedelemnek. Ezek a számok leplezetlenül feltárják azokat a nehézségeket, amelyeknek az előrelátása a magyar kormányt arra indította, hogy a békekonferenciához és a külügyminiszterek tanácsához intézett számos jegyzékben mutasson rá a békeszerződés gazdasági rendelkezéseiben a magyar gazdasági és pénzügyi életet fenyegető veszélyekre. Mivel a bevételi keretek tágítása és a kiadási keretek szűkítése egyformán lehetetlen, a magyar nép hallatlan erőfeszítései árán elért stabilizáció eredményei egy új inflációban semmisülnének meg, ha a békeszerződésen alapuló kötelezettségek teljesítése során a költségvetésben előirányzott összegeket túl kellene lépni.

Ugyanezen megfontolás alapján a kormány a háború előttről származó külföldi adósságok szolgálata címén – azok fennállásának ünnepélyes elismerése mellett – semmiféle előirányzatot nem állított be a költségvetésbe; tette azt abban a reményben, hogy az ország régi hitelezői meg fogják érteni, hogy az ő érdekeit sem szolgálná, ha az adósságszolgálat beiktatásával az állami költségvetés deficitje olyan arányban növeltetnék, ami inflációra és az ország gazdasági összeomlására vezethetne.

2/ Súlyos feszültséget jelent úgy az államháztartás, mint [sic!] az egész gazdasági élet egyensúlya szempontjából a lakosságra a stabilizáció érdekében rákényszerített alacsony színvonal. Különösen a munkások és a tiszt-

¹⁰ Lásd NF Mt. jkv. 1946, [19] 102. sz. jkv., [1] napirendi pontjának 11. jegyzetét, továbbá uo. az [55] 138. sz. jkv. [22] és a [62] 145. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

viselők életszínvonala ma is oly alacsony, hogy az hosszabb időn át nem viselhető el. Ez nem csak az állami alkalmazottakra, hanem a magángazdaságban foglalkoztatott tisztviselőkre és munkásokra is vonatkozik, mert a gazdasági egyensúly megvalósítása és ennek keretében a fizetéseknek és munkabéreknek a rendelkezésre álló árumennyiséggel összhangba hozása a stabilizációnak ugyanolyan lényeges előfeltétele, mint az állami bevételek és kiadások összhangja.

Legnagyobb az életszínvonal-süllyedés kétségkívül az állami tisztviselőknél. A pénzügyminiszteri exposéban közölt adatok szerint az 1937–38. pénzügyi évben egy állami alkalmazott átlagos évi fizetése 3 416 pengő volt, a mostani költségvetés szerint 3 727 forint. Tehát az állami alkalmazottak átlagos illetményeinél egy háború előtti pengőnek 1,10 forint felel meg, holott a vásárlóképeség alapján 1 pengő 4 forintra volna egyenlő értékű. Ez azt jelenti, hogy az állami tisztviselő reális vásárlóerőben csak kb. 25 %-át kapja háború előtti illetményeinek. Ilyen illetménycsökkentés mellett a tisztviselők legnagyobb része csak vagyontárgyainak eladásával képes családja fenntartását biztosítani, sokáig azonban természetesen ez az eszköz sem vehető igénybe. Még súlyosabb helyzetben vannak a nyugdíjasok és az államháztartási terhek enyhítése érdekében elbocsátott állami tisztviselők. Ez utóbbiak közül a 45 éven aluliak nyugdíjban egyáltalában nem részesülnek.

Az ipari munkabérek által képviselt vásárlóerő kereken 50 %-át teszi ki a háború előttinek, amikor is figyelembe kell venni, hogy Magyarországon a háború előtti munkabérek is igen alacsonyak voltak, 50 %-os csökkenésük tehát alig elviselhető életszínvonalat jelent, mobilizálható vagyontárgyakkal pedig a munkásosztály még kevésbé rendelkezik, mint a tisztviselők. Nem szabad elfelejteni ezzel kapcsolatban azt sem, hogy a felszabadulás és a stabilizáció közt eltelt másfél év alatt, vagyis az infláció korában a magyar dolgozók munkájukért csaknem semmi ellenszolgáltatást nem kaptak, és mialatt az ország újjáépítését nem kis mértékben előbbre vitték, túlnyomórészt a meglévő gazdasági és biológiai tartalékaik terhére éltek.

A fix jövedelműek életszínvonalának itt vázolt alacsonysága a legnagyobb társadalmi feszítő erőt képviseli, és igen súlyos teherpróba elé állítja a kormányzatot és az egész fiatal magyar demokráciát. A stabilizáció sikere attól függ, sikerül-e és meddig a tömegek béremelési törekvéseit lefojtani és az életszínvonalat a jelenlegi szinten tartani, mindaddig, míg a termelés fokozódása annak emelését lehetővé nem teszi.

A magyarországi életszínvonal egyébként nemcsak az említett kategóriákban, hanem abszolút mértékben is oly alacsony, hogy a jelenlegi szintnek hosszabb időre való fenntartása – mint arra a magyar kormány már több ízben rámutatott – a nyomor stabilizálásával volna egyértelmű. Ezt világítják meg az alábbi közellátási adatok is (lásd a táblázatot a következő oldalon).

A táblázatból kitetszően a kenyérgabona-ellátás az árpa és a tengeri bevonása ellenére sem fedezi a szükségletet. Rendkívül kedvezőtlen a burgonyahelyzet. A cukorellátás alacsony ugyan, azonban a külföldi jótékonysági

akciók keretében kapott és az importált cukor hozzászámításával a múlt évi helyzethez képest mégis lényeges javulást mutat.

A húsellátás, amely a felszabadulás óta rendkívül kedvezőtlen volt, az ősze vége felé megjavult annak következtében, hogy a takarmányhiány folytán jelentős kényszervágások történtek. A javulás persze csak átmeneti – legfeljebb tavaszig tarthat – és távolról sem öröndetes, mert azt jelenti, hogy az amúgy is nagyon alacsony szarvasmarhaállomány még tovább csökken. A beromfiállomány a háborús pusztítások után bizonyos mértékben regenerálódott, de az utóbbi hónapokban a baromfivész nagy pusztítást okozott az állományban.

Az iparcikkek közül a ruhaneműekben az ellátási helyzet javult ugyan, de még távol áll attól, hogy a legnyomósabb szükségleteket kielégítthesse. A textilfelékben a kormány egészen szűkre szabott adagolás bevezetését tervezi. Mint maximális juttatás fejenként és évenként egy öltözet és egy váltás fehérnemű kiosztása remélhető. A lábbeliellátás tekintetében még kedvezőlenebb a helyzet: a juttatható mennyiség alig 1/3-át tehetné a háború előtti, már magábanvéve is igen alacsony fogyasztásnak.

Magyarország lakosságának évi élelmiszerfogyasztása 1 000 q-ban

	Az 1938/39 évi	A népszövetségi norma szerint kívánatos	Az 1946/47. évben rendelkezésre áll
	élelmiszerfogyasztás		
Búza és rozs	19 254	18 500	9 663
Árpa és	—	—	330
Tengeri	—	—	4 889
Gabonaneműek összesen:	19 254	18 500	14 882*
Burgonya	10 542	9 000	5 925
Cukor	1 249	1 300	615
Zsiradék	965	2 100	779**

* Ebből fedezendő a jóvátétel és a szovjetorosz hadsereg szükséglete is.

** Ebből 460 000 q szalonna és zsír és 319 000 q olaj.

3/ A pénzügyminiszteri exposé utalt arra, hogy miután a fizetőeszköz-szükséglet feltöltése a stabilizáció első öt hónapjában befejeződött, az ország hitelellátása most már úgyszólván kizárólag a pénzügyintézeteknél meginduló betétképződésre támaszkodhatik. A betétképződés szükségszerűen lassú folyamata azonban távolról sem képes az ország tőkeszükségletét biztosítani. Az alacsony nemzeti jövedelem következményeként a tőkeképződés Magyarországon már a háború előtt is lassú volt, az ország jelenlegi legyengült állapotában pedig szó sem lehet arról, hogy a jóvátétel, az újjáépítés és az életszínvonal szükségszerű megjavítása érdekében igényelt hatalmas tőke-

szükségletet a belső tőkeképződés útján hamar ki lehessen elégíteni. A beruházási és a forgótőkeszükséglet egyaránt hatalmas feszítőerőként jelentkezik a stabilizáció által adott lehetőségekkel szemben: a tőkehiány állja útját a mezőgazdasági termelés fokozásának, a meglévő ipari kapacitás kihasználásának, a termelő apparátus kiegészítésének, a házvagyon helyreállításának és az egész nemzeti jövedelem nagyobb mérvű fokozására irányuló minden törekvésnek. Az a 434 millió forint, amit a folyó évi költségvetés az újjáépítés és beruházások céljaira előirányoz, alig 3,4 %-a a nemzeti jövedelemnek, a magángazdaság beruházásai pedig ebben a költségvetési évben ennél lényegesen kevesebbet fognak kitenni, mert a nemzeti megtakarítást csaknem teljes egészében az állam veszi igénybe. Figyelembe kell itt venni, hogy a jóvátétel és az egyéb nemzetközi terhek költségvetésileg előirányzott összegei már önmagukban is kerekén 10 %-át kötik le a nemzeti jövedelemnek, holott a háború előtt lényegesen magasabb nemzeti jövedelem mellett a magyar tőkeképződés a legkedvezőbb évben is összesen csak 7,4 %-át tette ki a nemzeti jövedelemnek.

A mindennemű tőkeszükségletben jelentkező feszítőerő szintén komoly teherpróbáját jelenti a stabilizációnak, s a politikai stabilitásnak is, mert a munkások, s a vállalkozók egyaránt nehezen nyugodnak bele abba, hogy termelő tevékenységüknek a hitelellátás korlátolt volta szab határt, s éppen ezért a tőlük telhető legnagyobb nyomást fejtik ki abban az irányban, hogy a hitelszükségletet az állam vagy a jegybank elégítse ki. Nyilvánvaló azonban, hogy ez éppúgy inflációra vezetne, mint az állami kiadások további fokozása vagy a bérek további felemelése.

A magyar kormány és a magyar nép a gazdasági rend és stabilitás biztosítása, valamint nemzetközi kötelezettségei teljesítése érdekében meghozza azt a legnagyobb áldozatot, amit a veszített háború következményeinek viselése terén meghozni képes. Az előadottak alapján azonban kétségtelen, hogy a stabilizáció tartóssá tételének és a békés gazdasági fejlődés biztosításának számos olyan előfeltétele is van, amelynek megteremtése meghaladja az ország erejét, s csak a külföld megértő támogatása esetén remélhető. Különösen szüksége van Magyarországnak erre a támogatásra oly irányban, hogy 1/ a fegyverszüneten és a békeszerződésen, úgyszintén a háború előtti kötelezettségeken alapuló terhek címén teljesítendő fizetések az 1946/47. költségvetési évben semmi esetre se haladják meg azokat a kereteket, amelyeket ilyen célokra a költségvetés megállapít, továbbá 2/, hogy az élelmiszerekben, – különösen kenyérgabonában – más elsőrendű közszükségleti cikkekben és a legfontosabb termelő eszközökben mutatkozó hiány a külföld megértő támogatásával enyhíthetessék, és ezáltal az életszínvonal elviselhetővé tétessék, végül 3/ hogy a rendkívül nagy tőkehiány enyhítése érdekében a külföldi tőke kölcsönök nyújtása útján siessen segítségére.¹¹

¹¹ Lásd az utóbbi kérdésről a [8] 157. sz. jkv. 5. napirendi pontját és az ehhez tartozó a)

Tisztelettel kérem Követ Urat, hogy kormányánál a magyar kormány erőfeszítéseinek lehető támogatása érdekében hathatósan közbenjárni szíveskedjék.

Fogadja Követ Úr, megkülönböztetett tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1947. január 7.

MOL XIX-A-1-j-1947-III-2364

Gévelt, aláírás nélküli, karbonpapírral készített egykorú másolat. A fenti levéltervezetet 1947. január 3-án a következő kísérőlevéllel küldte meg a pénzügyminiszter a miniszterelnöknek:

„A Pénzügyminiszter úrral történt megbeszélés eredményeként felmerült a szüksége annak, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének és a külföldi követségeknek figyelmét felhívjam a költségvetés adataira és néhány egyéb súlyos tényre.

A fent említett célt szolgálja a mellékelt feljegyzés. További célja viszont az lenne, hogy előkészítse a Szviridov altábornagy úrral és az amerikaiakkal folytatandó tárgyalásokat.

Felkérlek, hogy a mellékeltlen megküldött feljegyzésekkel kapcsolatos állásfoglalásodról engem a lehetőséghez képest minél előbb értesíteni szíveskedjél.

Kérlek, fogadd őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Ráczy Jenő¹²

Az ügyiraton a következő válasz-tervezet szerepel:

„Magánlevél szám nélkül!

ME Úr írja alá

Pénzügyminiszter Úrnak

B u d a p e s t

A csatolt levéltervezetet azzal juttatom vissza Hozzád, hogy az abban közölteket és a kifejezésre jutó intenciókat teljes mértékben osztom. Csupán annyi észrevételem lenne, hogy az ismertetett anyagba szervesen beleillene külkereskedelmi helyzetünk sommás ismertetése is.

Közölnöm kell, hogy a közelmúltban Szviridov altábornagytól levelet kaptam, amelyben tiltakozik az ellen, hogy magyar hivatalos szervek a SZEB megkerülésével közvetlenül adnak gazdasági, pénzügyi, stb. adatokat Budapesti diplomáciai képviselőeknek.¹²

Ezért arra kérlek, hogy eredeti intenciódtól eltérőleg a levelet ne küldd meg a követségnek, hanem csupán a SZEB-nek mégpedig olyan szöveggel, amelyben kéred, hogy bírálat

mellékletet, valamint az adott jkv. 20. napirendi pontját és ennek c) mellékletét, elsősorban ez utóbbi 8. pontját.

¹² Szviridov altábornagy 1947. február 27-én kelt levelében kérte a miniszterelnököt, hogy az ország gazdasági és pénzügyi helyzetére vonatkozó adatokat bármely magyarországi idegen diplomáciai misszióknak csakis a SZEB-en keresztül szolgáltatasson ki. A magyar kormány ezt elsősorban a jóvátételi szállítások teljesítéséhez szükséges külkereskedelmi megállapodások lebonyolítása szempontjából – főleg a békeszerződés aláírása utáni időben – feleslegesnek találta, ezért próbált ellene tiltakozni. (MOL XIX-A-1-j-1947-VIII-1446.)

[4] 153. 1946. december 10.

után leveled¹³ másodpéldányait a SZEK-ben képviselt államok követeinek a SZEK küldje meg.

Célszerű lenne ezért leveledhez megfelelő példányszámban leveled angol szövegét mellékelni.

Szívélyesen üdvözöl
igaz híved,”

A levelet Nagy Ferenc láttamozta, s 1947. február 21-én küldték meg a pénzügyminiszternek.

Ismereteink szerint további intézkedés nem történt.

¹³ E mondat mellett – feltehetőleg Bojta államtitkár által piros ceruzával írt – következő megjegyzés olvasható: „bírálat után adja át.” A „mégpedig olyan szöveggel, amelyben kéred, hogy bírálat utáni leveled” szövegrészt, valamint a mondat végén lévő „a SZEK” szavakat feltehetőleg Viczián Imre miniszteri tanácsos tintával, kézzel írta a gépírási fogalmazványba.

[5] 154.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi december hó 11. napján déli 1 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
B. Szabó István államminiszter
Rajk László belügyminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
[Dr.] Rácz Jenő pénzügyminiszter
[Dr.] Báránys Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
képviselőiben *dr. Róth Pál*
államtitkár
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
Dr. Ries István igazságügyminiszter
A vallás- és közoktatásügyi minisz-
ter képviselőiben *Nagy Miklós*
államtitkár

Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre építés- és közmunka-
ügyi miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Varga István, az Anyag- és Árhiva-
tal elnöke
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Nagy] Miniszterelnök megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy Rákosi Mátyás államminiszter napirend előtt kíván szólni.

1.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem volt jelen tegnap a költségvetés be-
terjesztésénél és így csak a Magyar Nemzetből értesül arról, amit a pénz-
ügyminiszter a költségvetés bemutatása alkalmával a Parlamentben mon-
dott. Volt a pénzügyminiszterrel egy megállapodásuk, aminek alapján a
pénzügyminiszter kérte, hogy tekintettel arra, hogy kizárólag a büdzsét ter-
jeszti elő, az indemnitást minden vita nélkül adják meg. Az ilyen kijelenté-
sek, amelyek a Magyar Nemzet szerint a pénzügyminiszter részéről elhang-
zottak, ezt a megállapodást megszegik. A pénzügyminiszter a politikában
még ifjú és járatlan, és amennyiben erre a térre téved, igen súlyos hibákat

követ el. Például a nemzeti jövedelem emelését a tüntetések is előidézhetik. A tüntetés politikai manőver, amely nem minden esetben elítélendő és semmi esetre sem demagógia. Szokatlan, hogy az első büdzsé bemutatását ilyen módon akarják jellemezni és kellemesebbé tenni. Nehéz így megszavazni az indemnitást. Szeretnék elkerülni a pénzügyminiszter nyílt színen való megtámadását, ezért kéri a pénzügyminisztert, hogy a jövőben tartsa magát a megállapodásokhoz, és ne tévedjen ilyen politikai mezőnyökre. Ha ez továbbra is így megy, akkor kénytelenek lennének a közvélemény elé vinni a dolgot.¹

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: megjegyzi, hogy tegnap kérdést intézett a pénzügyminiszterhez, hogy lesznek-e olyan kijelentései, amelyek érintik az egész kormányt.² A pénzügyminiszter parlamenti beszédében burkolt támadást intézett pártja ellen.

¹ A Magyar Nemzet aznapi, december 11-i számában jelent meg tudósítás Rácz Jenő parlamenti beszédéről. Az újság általában visszafogottan tolmácsolta az expoé politikailag érzékenyebb részeit. A Rákosi Mátyás által kifogásolt mondatok a közleményben a következőképpen hangzottak: „A nemzeti jövedelem fokozását nem mozdítják elő tüntetések, politikai manőverek. Itt csak önfegyelem és munka segít. De van másfajta demagógia is: vannak, akik keveslik a közcélokra fordított összegeket.”

A parlamenti naplóból kiderül, hogy a pénzügyminiszter beszédének több olyan része volt, amely érzékenyen érintette a Kommunista Pártot, illetve a Szovjetuniót. Többek között hangsúlyozta, hogy „a négyszáz éves német befolyás mögött álló erők megsemmisülése után a magyarság soha többé nem lehet idegen érdekek vazallusává. (Élénk taps a Kisgazdapárt és a Szabadságpárt részéről.)”, továbbá, hogy „az osztályuralom megdőlt, és soha többé nem kerülhet sor arra, hogy az ország sorsának intézését egyik vagy másik osztály, vagy bármiféle szűkebb csoport ragadhasa magához. (Élénk taps a Kisgazdapárt és a Szabadságpárt oldalán.)” Felémelte, hogy a tömegek életszínvonala a háború előttinél 45–50 %-kal alacsonyabb. „Olyan tény ez – fűzte ehhez a Rákosi által kifogásolt véleményt –, amelyről meg kell állapítanunk, hogy ezen nem segíthet semmiféle politikai manőver. (Élénk taps a Kisgazdapártban.) Csak türelem és önfeláldozás – folytatta –, csak a válságos idők parancsainak megértése, csak a közvéleményt képviselő pártok önfegyelme (Taps) segíthet ezt a tényt elviselni, és a fejlődést szükségszerűen lassú ütemben megváltoztatni. (Taps a Kisgazdapárt részéről.)”

„Nemrég a koalíciós pártok vezetőihez emlékirattal fordultam – folytatta egy újabb kérdés-csoportra rátérve –, s ebben rámutattam a koalíciós kormányzással szükségképp együttjáró különféle nehézségekre és veszélyekre.” Kifejtette, „hogy a napi politikának a gazdaságpolitika területére való benyomulása milyen veszélyekkel jár. (Kisgazdapárti helyeslés.) A napi politika velejárója, hogy az abban résztvevő pártok a maguk hatalmi és népszerűségi szempontjainak figyelembevételével formulázzák meg azokat a kívánásokat, amelyeket program, illetőleg »követelés« alakjában a nyilvánosság előtt képviselnek. A pártok között így bizonyos licitálás fejlődik ki.” A koalíciónak ezt a nemkívánatos kísérő jelenségét javasolta kiküszöbölni egy közös, három éves gazdasági terv létrehozásával. Ezt a pártok rokonszenvvel fogadták – de, mint mondta – még nem jelölték meg az általuk képviselt irányelveket. A maga részéről azt javasolta, hogy az újjagazdák korszerű mezőgazdasági felszerelésekkel való ellátását, öntözési terv kidolgozását, falusi bekötőutak építését, a falvak villamosítását, a falusi lakosság egészségügyi ellátását, öregségi és betegségi biztosítását kell a tervben előtérbe helyezni.

Végezetül – s ez már sérthette a szovjet érdekeket is – javasolta, hogy Magyarország kérje felvételét az Újjáépítés Nemzetközi Bankjánál és a Nemzetközi Valutáris Alapnál. (NN 1945–1947, IV. kötet, 77. ülés 583–607. oldal.)

² Lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

[Rácz] Pénzügyminiszter: nem érti, hogy beszédének melyik része érintetett burkoltan bárkit is.

[Bognár] Tájékoztatásügyi miniszter: a cikk nem oly szövegű a Magyar Nemzetben, mint ahogy a pénzügyminiszter a Nemzetgyűlésen felszólalt.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kijelenti, hogy egyik párt vezetőségét sem kívánta támadni beszédében. Nyilvánvaló, hogy van az országban elégedetlenség, de ez egyik pártnak sem hibája.

[Bognár] Tájékoztatásügyi miniszter: a Magyar Nemzet kiélezett a beszéd-ből másfél mondatot. Ennek alapján nem lehet ítéletet alkotni. A parlamenti napló alapján lehet a vitát eldönteni.

Rákosi Máttyás államminiszter: a parlamenti napló nem jut a nyilvánosság elé, a Magyar Nemzet viszont igen.

[Nagy] Miniszterelnök: véleménye szerint itt az a megoldás, hogy a pénzügyminiszter kijelenti a minisztertanács előtt, hogy nem kívánt támadni senkit, különösen pedig pártokat nem kívánt megbélyegezni, és ezt a nyilvánosság számára is közölné.

[Rácz] Pénzügyminiszter: készséggel hajlandó ilyen kijelentésre ahol, és ahogy a minisztertanács kívánja.

[Ries] Igazságügyminiszter: úgy kell megfogalmazni a közleményt, hogy a Magyar Nemzet kiélezetten tette közzé a pénzügyminiszter parlamenti beszédét.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³

[Nagy] Miniszterelnök: felkéri a közellátásügyi minisztert, ismertesse a minisztertanáccsal az általános közellátási helyzetet.

2.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: legutóbb elhatározta a minisztertanács, hogy a mezőgazdasági és ipari árkérdések, közellátási kérdések, a drágaság letörésének kérdésében rendkívüli minisztertanácsot tart. Úgy érzi, hogy itt kettőjüknek van feladata: az iparügyi miniszternek és neki. Miután a kiindulás a közellátási vonal, olyan általános képet kíván adni, amellyel tájékoztatná a minisztertanácsot a mezőgazdasági árak, a készletek és a gazdasági esztendő eredményei felől. Így módjában lesz a minisztertanácsnak a részletekre vonatkozóan tett javaslatokat megtárgyalni. A mezőgazdasági

³ A Magyar Nemzet másnapi számában a minisztertanács üléséről szóló tájékoztatóban többek között a következő olvasható: „a pénzügyminiszter napirend előtt szóvá tette, hogy költségvetési expozéját a Magyar Nemzet nem megfelelő hűséggel közölte. A közlés azt a lát-szatot kelti, mintha azt mondta volna, hogy egyes pártok tüntetések és politikai manőverek útján demagógiát üznének. A nemzetgyűlési naplóból megállapította, hogy sem ilyen, sem pedig ilyennek értelmezhető kijelentést nem tett. Ellenkezőleg azt hangsúlyozta, hogy a koalíciós pártok vezetőinek a napi politikán felülemelkedő egyetértése megteremtette a stabilizációt.” (Magyar Nemzet, 1946. december 12.) Hasonló közlemény jelent meg a Kommunisták Párt lap-jában is. (Szabad Nép, 1946. december 12.)

eszközök, igaerő hiánya, fogyatékosága és gyengesége, az ennek folytán hiányosan művelt területek, a csökkent jószágállomány következtében adódó trágyahiány, a mostani csapadék-szűk gazdasági évnek külön csapásával eredményezi ezt a tényállapotot, amely mellett hiányosságok mutatkoznak az ország közellátásában, és amelyek befolyásolják a drágaság kérdését is. Az eredeti rendelkezések úgy készültek, hogy az ország belső szükségletei és a jótételti szállítások, a Szövetséges Hatalmak itteni hadseregrészeinek ellátása mindenben biztosítva legyen, és a beszolgáltatást úgy állapították meg, hogy az ne tegye tönkre az amúgy is igen gyenge mezőgazdaságot.⁴ Nehézség volt az alaprendelet megalkotásánál az a körülmény, hogy semmiféle adatok [sic!] nem álltak rendelkezésre, a folyó gazdasági évben külön nehézséget okozott az is, hogy a mezőgazdasági termelvények egész vonalán egyik se érte el a múlt évi átlagot. Az 1945. évi 515 kg-os átlaggal szemben az idén eddig feldolgozott búzamennyiség 494 kg-os átlagot mutat, ami majdnem 0,25%-os esést jelent. Részletesen ismerteti a főbb termelési ágakban az 1945. évi és az 1946. évi termés közötti különbséget. 1946. évben lényegesen alacsonyabb terméseredmény mutatkozott, mint az előző évben. Az országos átlag jobbat mutat, mint a részleteredmények, mert vannak az országban vármegyék, ahol az átlageredmények 45-50%-kal alacsonyabbak, sőt, vannak gazdaságok, ahol kenyérgabonában alig a 15 mázsát, burgonyában alig 5 mázsát értek el. A nagyobb megművelt területre figyelemmel a kenyérgabona 4 millió mázsával többet mutat. Figyelembe kell venni, hogy éppen a mostani kenyérgabona-szűke miatt kenyérgabona-számba megy az árpa és a kukorica is. Árpából és zabból félmillió mázsával, kukoricából 5 200 000 q-val, burgonyából 4 400 000 q-val kevesebb az idei termés, mint a tavalyi. Így adódik, hogy 9 996 000 q búza és 3 036 000 q rozs, kereken 13 millió q kenyérgabonából, a vetőmagszükséglet levonása után 8 940 000 q maradt a közellátás rendelkezésére. Ebből a nem egész 9 millióból kell fedoznünk az ország szükségletét. A beszolgáltatások mennyiségét a közellátásügyi minisztérium 5 000 000 q-ban állapította meg, azonban ebből a mennyiségből az aszálykárok miatt sok kiesik. Részletesen ismerteti az eddig beszolgáltatott mennyiséget és annak hovatfordítását. Visszafizettünk az oroszok által nyújtott kölcsönre két részletben 21 000 q búzát, 26 500 q rozst és 5500 q árpát, de még vannak tartozásaink.⁵ Budapest székesfőváros-

⁴ A közellátás 1946/47. évi szükségletének biztosításáról, a beszolgáltatási kötelezettségről a 2340/1946. ME sz. r. (MK március 3., 52. sz.) intézkedett. Lásd: NF mt. jkv. 1946, [8] 91. sz. jkv. 24. napirendi pontja és jegyzete.

⁵ 1945 elején a szovjet kormány jelentős mennyiségű (főleg az ország területén lefoglalt) élelmiszert bocsátott kölcsönként a magyar kormány rendelkezésére. (Lásd: DMB mt. jkv. a 18. sz. jkv. [1], a 33. sz. jkv. [9] és a 36. sz. jkv. 1. napirendi pontját.) A kölcsön visszafizetését szovjet részről már 1945 őszén szorgalmazták (DMB mt. jkv. 55. sz. jkv. 6. napirendi pont), de lehetőséget is adtak annak egy évvel való elhalasztására, (NF mt. jkv. 1946, 59. jkv. 2. napirendi pontjához tartozó 27. sz. jegyzet). A GF felkérte a miniszterelnököt, hogy az orosz hatóságokkal folytatandó tárgyalás során, a jótételti szállításoknál és az árucsereforgalom terén elért eredményekre tekintettel igyekezzenek a Vörös Hadsereg által kölcsön adott 2231 tonna hús

nak 247 000 q búza, 174 000 q rozs, 15 500 q árpa ment ki. A bányák 74 000 q búzát, ugyanannyi rozst és 37 000 q árpát kaptak. Üzemek és közkonyhák 52 000 q búzát, megyék és városok 206 000 q búzát, 87 000 q árpát kaptak. Július 31-ig a Közellátási Hivatal az ismert adatokból levont következtetések alapján, és a még befolyó terményekre figyelemmel úgy állapítja meg, hogy búzában 1 139 000 q, rozsban 698 000 q, árpában 160 000 q, zabban 40 000 q és kukoricában 314 000 q-nak kell még befolyjni, van még Budapesten péktartalék 54 000 q, béketartalék 22 000 q, úgyhogy ez 2 430 000 q-t tesz ki kenyérgabonában. A szükséglet ezzel szemben havi 370 000 q, ami kitenne augusztus 1-ig 2 960 000 q-t és így mutatkozik itt 530 000 q hiány, aminek vagy úgy kell pótlódnia, hogy fokozzák a beszolgáltatást, vagy pedig az ellátandók csökkentése útján. Takarmánykérdésben a szalastakarmány termés 7 millió q volt, ez az évi szükségletnek egy negyed része, úgyhogy a takarmányellátás szükségletünk, figyelemmel a kb. 1 millió db sertésre, szintén nem kielégítő. [sic!]

[Nagy] *Miniszterelnök*: ezek a felsorolások így nem maradnak meg az emlékezetben. Helyes lenne, hogyha ez a részletkimutatás közöltetnék írásban is. A rendelkezésre álló kevés időt a tennivalók megtárgyalására kell fordítani.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: itt van a burgonyakérdés. Eddig 75 000 q burgonya jött fel Budapestre, hogy ez hol van, az rejtély.⁶ A bejelentés itt Budapesten olyan rossz eredménnyel járt, hogy nem is akar róla beszélni. A bejelentés ellenőrzése rosszul szuperált. Összesen 10 000 házból érkezett eddig bejelentés, pedig a rendelet szerint nemleges jelentést is be kell adni. Naponként 2 és 1/2 vagon burgonya jön fel Budapestre,⁷ a bányák 35 000 q burgonyát kaptak és 7000 még útban van a bányavidékek felé. Hüvelyesek-

viSSzaadásának elengedését, vagy a teljesítés méltányos feltételeit biztosítani. MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1947. január 3., 30/g. pont. Lásd még e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 2. napirendi pontját.

⁶ Egy hónappal korábban még úgy nyilatkozott a közellátásügyi miniszter, hogy Budapest burgonyaellátása biztosítva lesz. Lásd: NF mt. jkv. 1946., [65] 148. sz. jkv. 37. napirendi pontját. November 20-án már arról adott tájékoztatást a miniszter, hogy a bányák, nagyüzemek dolgozóinak ellátására kellett fordítani a készletet, s hogy felhozott burgonyaszállítmány 50 %-át a Vörös Hadsereg rendelkezésére kellett bocsátani. (Kis Újság, 1946. november 20. Mi történt a fővárosba érkező burgonyával.) Nem sokkal ezután bejelentette, hogy a Budapestnek szánt mennyiségből adtak át burgonyát a Vörös Hadseregnek, sőt, hogy a burgonyatermelők elszámoltatásához az oroszok közvetlen „támogatást nyújtanak” s hogy az általuk rendelkezésre bocsátott kocsikban adják át és szállítják el Szabolcs vármegyében a burgonyát. (Magyar Nemzet, 1946. november 24. Báránys földművelésügyi miniszter nyilatkozata a Vörös Hadsereg részére történt burgonyaszállítással kapcsolatban.) A burgonya sorsáról lásd még a jelen kötetben az [1] 150. sz. jkv. a.) mellékletét és jegyzetét.

⁷ A burgonyakészletek Budapest területén történő bejelentéséről és zár alá vételéről a 11 310/1946. KM sz. r. (MK november 27., 271. sz.) intézkedett. E szerint a kereskedők, vendéglátó-iparosok és mindazok, akik forgalombahozatal céljából burgonyát tároltak, kötelesek voltak készletüket öt napon belül bejelenteni az Élelmiszerjegy Központnak. A készleteket csak a közellátásügyi miniszter rendelkezése szerint lehetett felhasználni. Az a magánszemély pedig, aki háztartási szükségletére burgonyát tárolt, minden 50 kiló után tartozott egy burgonyajegyet leadni az illetékes élelmiszerjegy-fióknál.

ben biztosítva vagyunk. Húsnál, cukornál ugyanaz a helyzet. Marhahúsnál feleslegünk van, itt export lesz szükséges. Közel 70 000 darabos felajánlás van itt. Sertésenként tisztán csak [a] takarmányhiány az, amit meg kell említeni, mert éretlenül, vagy félérésben kell a sertéseket levágni. Baromfi, bár nagy vész volt, mindenesetre van, és így ezen a téren veszély nincs. Kívánatosnak tartaná felhívni a minisztertanács figyelmét arra, hogy az utóbbi heteknek van egy tünete, amely abban nyilvánul meg a kenyérgabona területén, hogy a nagyobb kapacitású malmoktól elment feltűnő nagymértékben a vámórlás, ami a malomellenőrök jelentése szerint azért jelentkezett, mert a kisebb malomüzemeknél nincs könnyvezetés és a feketezés, úgy látszik, ide megy le, a kis-malom vonalra. Ez egy általános jelenség, mert érzik, hogy jön a gazdaelszámoltatás, és ezért történik egy ilyen sürgős fekete kiórlás. Ezért kívánatosnak tartaná, hogy a malomellenőrzés vonalán igen sürgősen történjék valami, mert különben elcsorog a kenyérgabona-mennyiség tekintélyes része.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a malomellenőrzés nem a közellátásügyi miniszter hatáskörébe tartozik?

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: de igen. Legutóbb levétette a minisztertanács a napirendről ezt a kérdést.⁸ Minden malomnak legalább hetenként egyszeri ellenőrzése biztosítva kell, hogy legyen. Az ehhez szükséges felszerelésről, mint például gépkocsik és kerékpárok, melyek a gyors és váratlan megjelenést biztosítják, gondoskodás történt. Sürgős volna, hogy ezzel a kérdéssel a minisztertanács foglalkozzék. Röviden átszalad az árkérdésben is. Miután a kiindulási pont mindig az augusztus 1-i állapot, és a bérkérdésben is az volt a kiinduló pont, tehát ő is ahhoz tartja magát. Részletesen ismerteti a különböző élelmiszerekben elért árleszállítást. Csak a burgonyánál nincs árleszállítás, sőt, az ella-burgonyánál bizonyos áremelés is történt, amivel a minisztertanács is foglalkozott. Hagyma, zöldség és főzelékkfélék terén az árakat ismeri a minisztertanács.⁹ Ezek voltak a nagy izgalmak okozói. Meg kell mondania, hogy az áremelés kártékony hatásától eltekintve ezekben az árakban az augusztus 1-én volt árakat meghaladó 70–100%-os áremelkedés mutatkozik hivatalos vonalon. A feketepiaci áremelkedést ismerjük. Kétségtelen, hogy a felhozatal csökken. A kenyérvérvényben ugyan csak nem fogja most a részleteket ismertetni, mert azok nagyrészt ismeretesek a minisztertanács előtt. Ha a minisztertanács a kenyér árával is foglalkozni kíván, lehetséges lenne 2 vagy 4 filléres árleszállítás, de nincs fillérünk, és így az egész intézkedés csak zavart okozna. A baromfi és tojásárakat nem tudnánk leszállítani, a húsipari cikkek árát le lehetne szállítani, de az a felhozatal kárára menne. Rendelkezésre áll 100 000 darab nyúl a hűtőházban. Itt is lehetne 40 filléres ármérsékletet elérni, de azt a kormánynak a saját számláján kellene elszámolnia. Érintenie kell a rizskérdést.

⁸ Lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [17] napirendi pontját és jegyzetét.

⁹ Lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [16] napirendi pontját és jegyzetét.

A belföldi rizst a termelők 26–28 forintos árban adják piacra. A 3850/1946. ME számú rendelet¹⁰ emelni akarta a termelési kedvet és ezért szabaddá tette a gazdáknak a visszamaradó rizsmennyiség feletti rendelkezést. A rizskérdés egyike azoknak, amely a legjogosabb elégedetlenkedést váltja ki. [sic!] Szerinte Magyarországon a rizstermelés soha nem lesz komoly, ezért annak túlságos elősegítése nem indokolt. Viszont a kormánynak előbb említett rendelete bizonyos ígéretet jelent a termelők felé, melyet nem szeghetnek meg. Mérlegelni kell, hogy fussunk-e az itteni rizstermelés után, amikor ajánlata van olyan rizs behozatalára, amelyet itt a hazai rizsnél sokkal olcsóbban, 5 forinton aluli árban tud forgalomba hozni. Ezt a rizst bab kompenzációval tudná behozni, a babból van feleslegünk. 185 vagon babért adnának 100 vagon rizst, amivel 300 vagon finomlisztet takarítanánk meg. Kéri, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzák a minisztertanács.¹¹ Általában ennyi volt az, amit elő kívánt adni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a közellátásügyi miniszter tájékoztatója szerint 125 000 vagonra tehető a burgonyatermés. Ebből 7500 vagon jött fel Budapestre. Az ország egész termését figyelembe véve ez nem is jelentős tétel. Felteszi, hogy a fennmaradó burgonyamennyiség valahol rendelkezésre áll. Kérdést intéz a közellátásügyi miniszterhez, hogy vannak-e becslések a rendelkezésre álló készletekre vonatkozóan.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: a közellátási felügyelőségektől befutott jelentések alapján van a termésmennyiség összeállítva, és ennek a vetőmag-szükségleten felüli részénél pontos adatok nincsenek.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: Budapest ellátására békében 10 000 vagon burgonya volt szükséges.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: itt igen nagy tételről van szó, amelyhez képest Budapest szükséglete jelentéktelen. Nem érti, miért nem tudják ezt fedezni. A burgonya a legfontosabb népelelmezési cikkek egyike, ezért igen fontos a burgonyaellátás. Ha ilyen nagy készlet van az országban, akkor nem lehet probléma az, hogy Budapestre a hiányzó burgonya felkerüljön. 10 000 vagon burgonya felhozatala nem lehet probléma, főleg amikor a proletáriátus szempontjából ez a fő-élelmezési cikk.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a vetőmagra is kell bizonyos mennyiséget biztosítani.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: 60 000 vagon vetőmagra megy.

¹⁰ Az 1946. évi rizs termesztésének és értékesítésének szabályozásáról valójában a 3840/1946. ME sz. r. (MK április 7., 79. sz.) intézkedett.

¹¹ A közellátásügyi miniszter 182 326/1946. V. sz. december 9-i feljegyzésében ajánlotta a GF-nek a rizs behozatalát, jelezve, hogy az egyiptomi rizst 5 forintos fogyasztói áron lehetne forgalomba hozni, amit előnyösnek mondott, mert a belföldi kötött rizs ára 3,66 forint, a szabad rizs ára 22–26 forint volt kilogrammonként, míg a felajánlott olasz tételnél 100 kg rizs ellenében kompenzációként 185 kg étkezési bab szállítása lehetővé tette ennek a rizsnek 4 forint/kg fogyasztói áron való értékesítését. Ennek megfelelően a GF hozzájárult 200 vagon babnak, 100 vagon rizs ellenében való kiszállításához. (MOL XIX–A–10. Stab. XXV. 1946. január 3., 12. pont és melléklete.)

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: akkor még mindig marad 65 000 vagon, ebből feljött Budapestre 7500 vagon és ennek is eltűnt a nagy része.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: 8200 vagon jött fel eddig Budapestre. Az elvermelt burgonyánál viszont az a helyzet, hogy nem nyitják ki a vermeket és tavasz felé, amikor kezd megfeketedni és elromlani, akkor jönnek a kérelmekkel, hogy adjunk szeszfőzési engedélyt.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ahogy ő elképzelte a dolgot, mást vártak a közellátásügyi minisztertől. Azt, hogy konkrét javaslatokat fog előterjeszteni, miként képzelel el a legközelebbi jövőben a közellátás megjavítását egyrészt, másrészt a jövőben hogyan gondolja biztosítani az ország élelmezését. Ezzel összefügg az árleszállítás és az iparcikkek árának leszállítása is. Egyrészt a hiányos ellátás biztosítására, másrészt az árkérdésre vonatkozóan vártak konkrét javaslatokat.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a helyes elosztás kérdésében is javaslatot vártak.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ez a kérdés a Gazdasági Főtanács előtt volt már, ezért itt nem is említette. A közellátásügyi miniszter azokkal a konkrét javaslatokkal sem foglalkozott, amelyeket a tegnapi minisztertanácson ő felvetett.¹² Most különösen a karácsonnyal kapcsolatban van feszültség a munkások között, és arra is felhívta a figyelmet, hogy a juttatások ne jelentsenek komoly anyagi megterhelést, amit a munkások nem bírnának el. Nincs bosszantóbb dolog, mint amikor a kiutalt árukat nem tudják átvenni, mert nincs pénzük. Javasolta, hogy a meglévő burgonyakészleteket most ne fecséreljék el apránként. Közvetlenül karácsony előtt, 18–19-én adjanak jegyre, lehetőleg korlátozva azok számára, akiknek kapniok kell, mert rá vannak szorulva, fejenként 2 kg burgonyát. Másik javaslata az, hogy meg kell nézni, milyen lehetőségek vannak fehérliszt adására. A legtöbb panasz erre van. Esetleg lehetne adni 40 dkg-ot, vagy ha ez sok, a családfőnek 40 dkg-ot, a többi családtagnak pedig 25 dkg-ot. A hüvelyesek vonalán is lehet valamit csinálni. Lehetne lencsét kiadni, ez megkönnyebbülést jelentene, mert az emberek unják már a folytonos babot. Ezekre a javaslataira szeretett volna konkrét választ kapni. Ha a beígért citrom vagy narancs megérkezik, esetleg azt is ki lehetne jegyre adni. A szállítmánynak 16-án kell elindulnia.

Szakasits Árpád államminiszter: erre látatlanba meg lehet mondani, hogy nem fog karácsonyra megérkezni.

Rákosi Mátyás államminiszter: javasolja, hogy az Írországból útnak indított 50 vagon hús terhére, karácsonyra adjanak ki bizonyos mennyiséget.¹³

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: beszámolójában általános helyzetképet kívánt adni, mert a legutóbbi minisztertanács azt határozta el, hogy a közellátási vonalon a mezőgazdasági árak, ipari vonalon az ipari árak kérdésé-

¹² Lásd a XIX-A-10. Stab. XXIII. 1946. december 10. jkv. 3. pontját, valamint a jelen kötetben a [4] 153. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

¹³ Lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

ben kíván tárgyalni. Előrebocsátotta, hogy a részletekre ezután fog visszatérni. Nem hiszi, hogy a karácsonyi ellátás tárgyában szükséges lenne külön minisztertanácsot tartani.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az egész komplexumért viszont érdemes, és erről van szó.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: ha a minisztertanácsnak az lesz az álláspontja, hogy a liszt-vonalon is hozzányúljon a kérdéshez, annak sincs akadálya, mert legutóbb felhoztak 113 vagon lisztet. Jelenleg 20-ig a szállítási kötelezettségek miatt nem tudják kiegészíteni a lisztartalékot. A részletekre itt is később fog kitérni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: több megjegyzése volna. Egyrészt azt hiszi, ha a közellátásügyi miniszter betiltaná a zsemlyesütést, ezzel lényegesen enyhítene a finomliszt-problémán. Ugyanígy a cukrászsütemények forgalomba hozatalát is szabályozni kellene, akkor a karácsonyi lisztadagot biztosítani lehetne. Ilyen módon időnként emelni tudnák a juttatást. Meg kell említenie, hogy egy újsághírt olvasott nemrégiben a Népszavában, mely szerint Svájc hajlandó 1 q malátáért 3 q búzát adni.¹⁴ Ha van olyan ország, amely ilyen cserére hajlandó, azt rögtön meg kell fogni. Kéri a közellátásügyi minisztert, menjen a dolog után. Pénzügyi vonalon a szaloncukornál elengedte az ipari cukoradót, ez olcsóbbodást jelent. Felhívja a figyelmet arra, hogy a forgalmi adót nem lehet elengedni, mert ez kellemetlen precedens lenne, és utána már nem lehet megállítani az ilyen folyamatot.¹⁵ A közellátásügyi miniszter által említett rizsbehozatal tervét nyomatékosan támogatja. Felhívja a közellátásügyi miniszter figyelmét arra, hogy a vendéglőkben a már elrendelt előírásokat szigorúan kell venni, hogy mindenhol legyen 1–1 olcsó menü, és amelyik vendéglő ezt nem akarja vállalni, azt súlyosan meg kell adóztatni. 50 %-os adót javasol ebben az esetben. A citromnál helyesnek találja a jegyre való kiosztást. Támogatja azt a javaslatot, hogy burgonyát osszanak szét karácsonykor, és a hűtőházakban lévő húsból adjanak bizonyos mennyiséget az Írországból várható hús terhére. Borsót, lencsét, ha van, akkor okvetlen adjanak, mert az emberek torkig vannak a babbal.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: a zsemlyesütési tilalomra vonatkozó rendelet 3 nap óta kint van. Ez alól igen kevés kivétel van, kizárólag kórházak, gyógyintézetek, vagy orvosi bizonyítvánnyal rendelkezők kaphatnak zsemlyét. Az édesipar felé azért nem akar egyelőre tiltó rendelkezést kiadni, mert közeledik a karácsony és annyira kevés a fehérliszt a közönségnél, hogy így mégiscsak tudnak valami süteményhez jutni az ünnepekre. A rendelet egyéb-

¹⁴ Az újsághírt nem találtuk meg.

¹⁵ A szaloncukor legmagasabb árát a 93 058/1946. KM sz. r. (MK december 5., 278. sz.) szabályozta. E szerint Budapesten és a közellátás szempontjából hozzácsatolt városok és községek területén a kiskereskedők a szaloncukor beszerzési árához legfeljebb 20%, az ország más részében pedig 25 % bruttó hasznot számíthattak hozzá, s hogy az így kiszámított ár magában foglalta a forgalmi adót is.

ként kész van erre vonatkozóan is és december 27-én, a karácsonyi ünnepek után kívánja megjelentetni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtükára*: várják meg akkor a szilvesztert is és inkább január 2-án jelenjék meg ez a rendelet.¹⁶

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: van egy rendelettervezet készen a vendéglátóipari üzemekben kiszolgáltatandó, megkötött árú menürendszer tárgyában is, de ezt még le kell tárgyalnia az érdekeltségekkel.¹⁷

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: kéri az ő bevonását is a tárgyalásokba.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a levegőben lóg a marhaexport, folyamatban van a baromfi és vadkiviteli kérdés. Baromfinál már jelentkezett visszaesés a kínálatban az exporthírek hatására. E tekintetben állást kell foglalni, hogy kívánunk-e exportot kezdeni, vagy tartsunk mindent vissza. Ezt elvben tisztázni kell.

[Nagy] *Miniszterelnök*: azt mindenesetre le kell szögezni, hogy rosszul néz ki az, hogy mi lázasan érdeklődünk az ír marhaszállítmány felől, ugyanakkor pedig marhát exportálunk. Ha azt állítjuk, hogy marhahiánnyal küzd a magyar mezőgazdaság, nem lehet kivinni az országból. Ez egyébként is a spekuláció kérdése és éppen ezért el kell vetni. A reménybeli marhaexportőrök erőltetik ezt az ügyet. Inkább arra kell törekedni, hogy meglévő csekély marhakészletünket jól osszuk szét az országban.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a kínálat amúgy is kezd csökkenni. A rizstermelés kérdésében ki kell jelentenie, hogy ő maga mindig is ellene volt a hazai rizstermelés erőltetésének, mert a természetet erőltetni nem lehet. Újabban azonban éppen a Földművelésügyi Minisztérium termelési osztálya igen makacsul magyarázza azt, hogy kb. 20 000 vagonra tehető rizszükségletből 15 000-et a magyar rizstermelés fedezni tud. Amíg az import vonalán nem tudunk biztosítani elegendő rizst, addig talán ne bolygassuk ezt a kérdést, mert a rizstermelés feljavítja a talajt, tehát kárt semmi esetre sem tesz. Akkor kell ezt a kérdést bolygatni, ha tudunk elegendő rizst külföldről behozni.¹⁸ A cukrászsütemények betiltása ügyében véleménye az,

¹⁶ A zsemlyesütés eltiltásáról a 11 430/1946. KM sz. r. (MK december 14., 286. sz.) intézkedett.

A kétszersültek, tápszerek készítésével, forgalomba hozásával, gyógyászati célú ostyák, az egyházak igényeinek kielégítése melletti leállításával, a cukrászsütemény és a pereckészítés megtiltásával a GF csak 1947. januárjában foglalkozott. Felszólította a közellátásügyi minisztert a szükséges intézkedések megtételére, „keresse meg a gazdasági rendőrséget a sütőipari és cukrászipari termékek zugforgalmának a hatékony ellenőrzése céljából.” (MOL XIX-A-10. Stab. XXVI. 1947. január 7., 4. pont.) Újabb rendelet kiadására azonban nem került sor.

¹⁷ A 11 340/1946. KM. sz. r. (MK 1946. december 14., 286. sz.) hatályon kívül helyezte a vendéglátóipari üzemekben az ételek kiszolgáltatásának szabályozásáról szóló 10 880/1946. KM sz. r. (MK augusztus 3., 175. sz.) 2. §-ában foglalt azon előírást, hogy tilos húsból és állati belső részből ételt készíteni és kiszolgálni.

¹⁸ A GF a földművelésügyi miniszter előterjesztése alapján felkérte a pénzügyminisztert, hogy a belföldi termelésű rizsre, valamint a külföldről származó rizsre egyaránt kg-onként külön 30 filléres rizsforgalmi adó rendszeresítése iránt tegyen előterjesztést. Kimondta továbbá, hogy a rizsforgalmi adó hozamának megfelelő összegben a földművelésügyi tárca költség-

hogy ezzel nem lesz több fehér liszt a kötött forgalom kezében, mert az édesipar nem kiutalt lisztből táplálkozik, hanem nagyrészt a feketepiacon szerzi be szükségleteit.

Rákosi Mátyás államminiszter: két dologra hívja fel a figyelmet. Az egyik a karácsonyi rendkívüli kereslet. Az ünnepek alatt mindenki szeretne egyszer legalább jóllakni. Ezt nagyon nehéz kielégíteni. Ezt se rizzsel, se citrommal nem lehet megoldani. Feltétlenül kell nekik fehérlisztet adni. Az összes panaszok mind a fehérlisztet keveslik. A másik kérdés a burgonya. A 70–80 forintos új vásárlóerő, amely részben a karácsonyi segélyekből, részben megtakarításból ered, el kell, hogy helyezkedjék, mégpedig anélkül, hogy egyes cikkekben óriási kereslet és áremelkedés legyen. Úgy tudja, kapnak cukrot és húst. Ez nem nagy könnyebbséget jelent, mert eddig is lehetett marhahúst kapni a csarnokokban, nagyrészt hivatalos áron alul. 2 kg burgonyát is kell adni fejenként. Ez menni is fog. Fejenként kb. egy negyed kiló lencsét, a rendes zsírfejadagon felül pedig kb. 40 dkg zsírt is lehet adni, bár ez még mindig kevés. Valami alkohol is kerül kiosztásra. De mindez csak az első probléma. A legfontosabb kérdés az, hogyan húzzuk ki az új aratásig. Itt komoly bajok vannak. Ha az összes jegyeket veszi, akkor egyszeri ilyen burgonyaosztás annyit jelent, hogy még egyszer 2 és egyszer 1 kg burgonyát tudunk fejenként adni és többé semmit. Ez nagyon kevés. Tud arról, hogy télen is ki lehet bontani a vermeket. A közellátásügyi miniszternek feltétlenül csinálnia kell valamit olyan irányban, hogy ez a mennyiség szaporodjon. Ebben a hónapban még kibírják a régi tartalékok, de a jövő hónapban nem tudunk már 1 kg cukrot adni és a zsír is kevés. Nagyon nehéz lesz így kihúzni tavaszig. Külön gondoskodni kell arról, hogy márciusban, a vermek kinyitásakor, valóban jöjjön is fel burgonya a fővárosba, mert az idén ezzel nagyon lecsúsztunk.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: javasolja, hogy a húskérdés enyhítésére karácsony hetére meg kell adni az engedélyt a sertéshús szabad felhozatalára és kimérésére.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: az üzemeknek ad ki a karácsonyi ünnepekre sertés és marha felhozatalára engedélyt. Londonból vett értesülés szerint elindult 200 tonna hús és ez ingyen van. Sajnos nem valószínű, hogy ez karácsonyig megérkezik.

Rákosi Mátyás államminiszter: egész biztos, hogy ez nem lesz itt karácsonyra. A hús egyébként is nagyon drága népelelmezési cikk. Még békében sem volt mindennapos eledele a munkásságnak. Ez nem fogja kielégíteni őket. December hónapon túl is kell valamit csinálni. Január és február nagyon sötéten néznek ki. [sic!] Burgonya nem lesz, bab igen kevés, zsír és

vetésében a rizstermelés támogatására hiteltüllépés engedélyezhető és pedig a hozam 70 %-a az öntözés előfeltételeit biztosító vízművek készítésére, 30 %-a pedig a rizstermesztés hitellel való támogatására. (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1946. január 3., 23. pont.)

Lásd még e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 65. napirendi pontját.

gabona semmi, itt igen komoly bajok lehetnek. 5300 vagon a hiány a kenyérgabonában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: le lehet csökkenteni az adagokat.

Rákosi Mátyás államminiszter: július 1-ig, illetőleg augusztus 1-ig nem vagyunk ellátva. Ez igen komoly probléma. Valami nagy erély ezen a téren nem mutatkozik. Úgy tudja, hogy a Budapestre érkezett 7500 vagon burgonyának egy része tovább ment [sic!] bányavidékekre.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: nem. Az közvetlenül oda van irányítva.

Rákosi Mátyás államminiszter: az emberek sok burgonyát esznek. Azt a bizonyos bejelentési akciót valahogy le kell bonyolítani. Néhány elrettentő példát kell szolgáltatni, benézni néhány gazdag kamrába és megjelentetni az esetet az újságban. Erőteljesebben kell venni a beszolgáltatást. A földadóval hátralékban lévők közt igen sok a tehetős ember. Ugyanígy a beszolgáltatással hátralékban levők közt is. Ezek számítanak arra, hogy nem fognak erőszakos eszközökhöz nyúlni. Gyorsan kell valamit tenni, mert április végén kifogyunk mindenkiből.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: a hátralékban lévőknel nincs megfelelő késedelmi kamat előírva?

[Rácz] Pénzügyminiszter: az adónál van, viszont a beszolgáltatásnál nincs.

Rákosi Mátyás államminiszter: gyorsan és eréllyel kell cselekedni. A hús árának lecsökkentését örömmel hallja. Vidéken már 6 forintért veszik a disznót.¹⁹ Ez pontosan az ellenkezőjére mutat. Ugyancsak mondják, hogy az utóbbi időben rendkívül megcsappant a hízott baromfi felhozatala.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ez nem jelent semmit, lejárt a szezonja.

Rákosi Mátyás államminiszter: az exporthírek is közrejátszanak. Az élelemexporttal legyünk rendkívül óvatosak. Nyugtalanul nézi ezt a képet. Agrárországot nem lehet import útján élelmezni. Nagyon sötét ez a kép és nagyon nyugtalanító.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: azzal számolni kell, hogy a vermelt burgonya megbontása nem megy. Az csak úgy menne, hogyha van egy-két enyhe nap, akkor gyorsan kibontanak egy-egy vermet, és azt azonnal felszállítják, amíg az enyhe idő tart. De ennek is csak Budapest számára lenne jelentősége. A rizskérdésben meg lehet várni azokat az időket, amikor lehet kísérletezni, de kéri a minisztertanácsot, hogy a 28 forintos rizsárat szállítsa le 10 forintra, és egyben járuljon hozzá ahhoz, hogy kivigye a köztudatba, hogy hozzájárult a minisztertanács rizsnek külföldről való behozatalához. Baromfi vonalon dönteni kell a minisztertanácsnak, hogy ne térjünk-e át arra a

¹⁹ A vágómarha, vágóborjú, vágójuh és vágóbárány, valamint az ezekből kitermelt hús és melléktermékek árának megállapításáról a 93 070/1946. KM sz. r. (MK december 8., 281. sz.), míg az élősértés és húsipari termékek árának megállapításáról a 92 210/1946. KM sz. r. (MK december 10., 282. sz.) intézkedett.

rendszerre, hogy érintetlenül hagyva a fogyasztói árat, bizonyos lehetőséget adunk a kereskedőnek is.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: magasabb termelői árat is kell adni akkor.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: de a fogyasztói árat nem emelheti. Ha a minisztertanács hozzájárul, hogy kiadja ezt a rendeletet, az megmozdítaná a baromfipiacot, mert akkor a kereskedő kisebb haszonnal dolgozna.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: viszont csak exportra lenne baromfi.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: legutóbb arról volt szó, hogy az aktuális nehéz kérdéseket elintézik, és a következő termés végéig megcsinálják azokat a rendszabályokat, amelyek biztosítják a nyugalmat a közönség számára és a legszükségesebb ellátást. Az első kérdés, hogy azonnal kell adni valamit a dolgozóknak. Ez nem jelent különösebb megterhelést. Szerinte fehérlisztben ez nem jelenthet többet, mint 25–30 vagont.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: sokkal többet jelent.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: szerinte legfeljebb 40 vagont tehet ki ez a többlet. A jelenlegi rossz hangulatot ez némileg lecsillapítaná. Súlyosabb kérdés a következő fél esztendő kérdése, a búzahiány. Ha 30 dkg lisztfejadagot számítanak, akkor naponta 45 vagon lisztet kellene kiosztani. A legszigorúbban utána kellene menni annak, hogy kik azok, akik kettős ellátásban részesülnek.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: arra számított, hogy az iparügyi minisztérium ipari vonalon jön segítségére. Hogy hogy gondol ipari vonalon az árkérdéshez hozzájárulni, mit kíván ipari vonalon nyújtani a termelőknek, stb.²⁰

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: a szarvasmarha felhozatalhoz is hozzászól, mert ez nemcsak közellátási tényező, hanem részben ipari nyersanyag is. Nem közömbös, hogy a marhák bőre kimegy-e az országból, vagy sem.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: nem megy ki a bőr az országból.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: ha élő állatokat exportálunk, kikerül. Kéri ezen kívül, hogy a borjúvágásokat tiltsa be a közellátásügyi miniszter, mert értesülései vannak, hogy részben a takarmányhiány miatt, és más okok miatt is, borjúvágások történtek.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nincs borjúvágás az országban.

²⁰ Ezt megelőzően is több iparcikk árának a mérséklésére került sor. (Lásd a jelen kötetben a [3] 152. sz. jkv. 13. jegyzetét). Ekkor jelent meg a vas- fém- és műszaki áruk kereskedelmi bruttó haszonkulcsát mérséklő 156 174/1946. IpM sz. r. (MK december 10., 282. sz.), a bakancsok áráról a 156 280/1946. IpM sz. r. (MK december 12., 284. sz.), az üvegárak, porcelánok áráról a 167 510/1946. IpM sz. r. (MK december 17., 288. sz.), a vegyipari cikkek áráról a 167 540/1946. IpM sz. r. (MK december 17., 288. sz.), a mezőgazdasági gépek és eszközök áráról a 156 254/1946. IpM sz. r. (MK december 22., 293. sz.), az építőanyagok áráról a 172 010/1946. IpM sz. r. (MK december 22., 293. sz.), a kisiparosok és háziiparosok által előállított textilárak árát megállapító 165 800/1946. IpM sz. r., MK december 28., 296. sz.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: az ő értesülései szerint van. Az iparcikkekre vonatkozólag meg kell jegyeznie, hogy a raktárakban meglehetősen nagymennyiségű készáru van. Főleg textil és bőráru. Az utalványokra nem tudják felvásárolni az árukat. A kérdés az, hogyan lehetne a raktáron lévő készárukat a dolgozókhoz juttatni.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ismerjük azokat a határokat, amelyek megszabják a magyar közellátás keretét. Nagyon szegényesen állunk. A kérdés az, hogy tudunk-e élelmiszert behozni? Véleménye az, hogy tudunk. Vannak igen konkrét ajánlataink, amelyeknek alapján meglehetősen olcsón tudnánk élelmiszert behozni az országba. Kompenzációs tárgyalások folynak, de ezek szétfolynak a különböző kezekben. Minden további nélkül tudunk pl. egy vagon malátáért 3 vagon lisztet kapni. A községi élelmiszergyárnak van 3 vagon marhanyelve, ezért is lehet 18 vagon ételmet kapni. Libamáj-készletek is vannak, ezért a svédektől kapunk ételmet. Ezek a tárgyalások mind szétfolynak, és mindezek az üzletek bizonyos kompenzációval kapcsolatosak, és ki akarják használni az árakat. A legutóbbi kakaóbab-behozatalon 900 000 forintot kerestek meg az üzlet lebonyolítói. Élelmiszerre van szükségünk, egyetlen segítség, ha mi az élelmiszerkivittelt és behozatalt a szűkös időkre monopolizáljuk. Ha pl. a községi élelmiszerüzemet megbízzuk ezzel a feladattal, biztos, hogy jól megoldja. Elsősorban meg kell szabni, hogy élelmiszert kivinni tilos. Fel kell húzni 10 napon belül egy monopolisztikus szervet, amely az élelmiszerek kivitelét és behozatalt egyedül intézi. Nemrégiben is be tudtunk hozni 80 vagon zsírt, tehát vannak igen jelentős vásárlásaink. Ha magánkezek bonyolítják le ezeket a vásárlásokat, mi kifizetjük a legkülönbözőbb jutalékokat és az áru még mindig nincs itt. Ezek a magánkezek csak azon vannak, hogy ők [a] maguk nyereségét megkapják, és a többi őket nem érdekli. Igen jelentős lépésnek tartaná az ország közellátása szempontjából, ha a minisztertanács megbízná esetleg a Gazdasági Főtanácsot, hogy dolgozzon ki konkrét javaslatot az élelmiszerkivitel és behozatal monopolisztikus intézésére, mégpedig 1947. január 1-ig.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: ezt ő már azelőtt is kérte és akkor ki is mondták, hogy minden exportra kerülő élelmiszer fejében élelmiszert kell behozni az országba. Ez járható út, csak fél a nehézségektől.

[Nagy] Miniszterelnök: az az érzése, hogy így ebből a minisztertanácsból nem jön ki semmi. Elrészletezték a kérdéseket anélkül, hogy azokat rendszerbe foglalnák, holott a tapasztalat azt igazolja, hogy konkrét javaslatra van szükség. Pusztán feldobott kérdésekből nem jön ki semmi sem. Ha a közellátásügyi miniszternek javaslatai vannak, azt konkrét formában hozza a minisztertanács elé.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: elsősorban a rizskérdés eldöntését tartja fontosnak. Állja-e a kormány a rizstermelők felé tett ígéretét a 28 forintos rizsárra vonatkozólag, vagy pedig leszállítja azt legalább 50 %-kal és engedélyt ad arra, hogy 185 vagon rizst hozzon be az országba, amit 5 forinton aluli áron tudna szétosztani.

[Rónai Sándor] Kereskedelem és szövetkezetügyi miniszter: kérdést intéz a közellátásügyi miniszterhez, hogy megvan-e ez az ajánlata írásban, mert amikor legutóbb Olaszországban tárgyalt, azt a felvilágosítást kapta, hogy semmi áron nem adnak rizst. Ez az újabb ajánlat ellenkezik azzal, amit neki mondtak erre vonatkozólag.²¹

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: megvan írásban is ez az ajánlat. Amikor a kereskedelemügyi miniszter lent tárgyalt Olaszországban, még egy előnyösebb ajánlatra vártak az olaszok, ez azonban közben tárgytalan lett és így kaptuk mi ezt az ajánlatot. Amennyiben a minisztertanács hozzájárulna ennek a rizsmennyiségnek a behozatalához, ez egyrészt javítaná az árakat, másrészt megtakarítanánk általa 300 vagon fehérlisztet. A rizst egyébként is nagyon keresik, babból viszont a belső szükséglet fedezésén felül kb. 450 vagon áll rendelkezésre kompenzációs célokra.

Szakasits Árpád államminiszter: ez így nem vezet semmi jóra. A közlekedésügyi miniszter legutóbb azt ajánlotta, hogy egységes tervet készítsenek az árkérdésben és az elosztás kérdésében is. Ez a most felállított bizottság készítsen javaslatot a minisztertanács részére. Teremtsünk végre rendet. Azzal nem teszünk eleget sem a közönség követeléseinek, sem a ránk háruló felelősséget nem hárítjuk el, ha igen sokat tanácskozunk, de semmiféle konkrét eredményt nem hozunk ki. Előre látja, hogy augusztus 1-ig, az új termésig a legszörnyűbb zavarok lesznek, ha ez így megy tovább.

[Nagy] Miniszterelnök: a pillanatnyilag elének kerülő konkrét javaslatokat sem tárgyaljuk le.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ketté kell választani a kérdést. A karácsonyi juttatásokkal kapcsolatos intézkedéseket határozzuk rögtön el, a többi kérdéseket [sic!] pedig egységesen kell idehozni. A legfontosabb, hogyan lehet biztosítani az élelmiszerellátást az aratásig. Ez a fő-szempon. Hogyan lehet biztosítani a lisztellátást, a burgonyaellátást, hogyan tudjuk a hiányzó készleteket behozatal vagy más intézkedés útján pótolni, hogyan lehet a fogyasztást csökkenteni azoknak a rétegeknek a kikapcsolásával, amelyek most közellátásban részesülnek, de nem szorulnak rá, hogyan lehet új készleteket felkutatni, azokat igénybe venni, stb. Mindezt először be kell hozni a Gazdasági Főtanácsba és azután, két héten belül minisztertanács elé kell terjeszteni.

[Nagy] Miniszterelnök: a karácsonyi juttatásokra vonatkozólag megállapodtak és megvan a közellátásügyi miniszter határozata erre vonatkozólag.²²

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: a burgonyán kívül még a lisztjuttatás is meg fog történni. Lencse, borsó, bab, félkilós mennyiségekben kiosztásra fog kerülni. Itt nincs hiány. Azonban a monopolisztikus tervvel nem tud egyetérteni. Ez megint egy korrupciós szervezet fog létesíteni. Itt a közellátásnak

²¹ Lásd NF mt. jkv. 1946, [66] 149. sz. jkv. 12., és a jelen kötetben az [1] 150. sz. jkv. [57] napirendi pontját.

²² Lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

csak egy feladata lehet: felkutatni a készleteket, azokat megfelelően elosztani, és az ármegállapítás. A következő gazdasági év terveit január hó végéig közös megbeszélésekben előkészítjük, február–márciusban kihozzuk. Tervet csinálni közellátási vonalon ma nem lehet. Készletfelkutatás, számbavétel és elosztás, ez a közellátás mai feladata.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: az ellátandók számát kell csökkenteni.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: folyamatban van a közellátásban részesezők ellenőrzése és bizonyos résznek a kirekesztése.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ami a közelebbi terveket illeti, maga az a három kérdés, amit a közellátásügyi miniszter felvetett, alkalmas arra, hogy a feleletet megadva, a terv alapja meglegyen. Tehát a közellátásügyi miniszter igen jól fogta meg, hogy mi a feladata, a dolog azonban úgy van, hogy mégiscsak arranézve, hogy a felkutatás, azután a meglévő készlet felosztása és az ár megállapítására nézve valami elgondolást kell létesíteni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az ilyen dolgoknál nagyon erős kézzel kell megfogni a dolgokat. [sic!] Ki kell pl. mondani, hogy 20 %-kal csökkentik az ellátandók számát és a közellátásügyi miniszter keresse meg a megoldás módját. Ezzel az egész probléma körülbelül meg is lenne oldva.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: a dolgok természetes folyamata az, hogy rendszerint januártól az ellátatlanok száma növekedni szokott, nem csökkenteni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: az eddig nyilvántartásba vett ellátatlanok számát csökkenteni lehet, viszont számítani kell rá, hogy bekerül ebbe a számba sok olyan bányavidéki paraszt, akiről eddig azt hittük, hogy el van látva, és most kiderül, hogy nincs kenyerük.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a rizskérdés megoldásához hozzájárul, de azt is be kell venni ebbe az általános külkereskedelmi élelmiszertervbe. Addig függessze fel a közellátásügyi miniszter az erre vonatkozó tárgyalásokat. Az árleszállítást nem helyesli. Egy már meghirdetett árat a termelők felé nem lehet csökkenteni.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: nem hirdették meg ezt az árat, csak arról volt szó, hogy a dézsmában leadott 30 q-n felüli mennyiséggel szabadon rendelkeznek a termelők.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: kiegészítené a pénzügyminiszter javaslatát azzal, hogy egységesíteni kell az irányítást. Ha kimennének a tömegbe azzal a hírral, hogy a minisztertanács 1 millió dollárt megszavazott élelmiszer-behozatal céljára, mindjárt megnyugodna a közvélemény.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ez a megszavazott 10 millió forint nem magának a monopolisztikus szervnek létesítésére, hanem élelmiszerek külkereskedelmi úton való behozatalára fordítandó. Erre a célra egy bizottság alakul, amelynek tagjait a minisztertanács jelöli ki és ez a bizottság fog foglalkozni az említett 100 vagon rizs behozatalával is.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: addig, amíg le nem

kontrollálja, hogy vajon kedvező-e a magyar kereskedelem szempontjából a rizskompenzáció, ne határozzon a minisztertanács.

[Nagy] *Miniszterelnök*: erre lesz hivatva a felállítandó bizottság, és az nézze meg ezt a kérdést. Az üzletet mindenesetre minél előnyösebbé kell tenni. A rizsárat pedig állapítsa meg a közellátásügyi miniszter, mégpedig a mainál lényegesen alacsonyabban.

Minisztertanács elvileg hozzájárult 100 vagon rizsnek 185 vagon bab kivitele ellenében való behozatalához. A közellátásügyi, pénzügy-, külügy-, kereskedelem- és szövetkezetügyi, földművelésügyi miniszter és a Gazdasági Főtanács bevonásával egy olyan bizottság létesítését határozta el, amely élelmiszerek be- és kivitelével kapcsolatosan egységes álláspontot érvényesít, irányít és kezdeményez. Ez a bizottság sürgősen megalakítandó. A rizsár megállapítását a közellátásügyi miniszter saját hatáskörében eszközölje. Utasította a közellátásügyi minisztert, hogy az ellátandók számának újabb meghatározása és csökkentése tárgyában sürgős javaslatot terjesszen elő.²³

²³ Az áruk külföldre szállításának szabályozásáról szóló 53 000/1946. KSz.M sz. r. (MK 1947., 1. sz.) az élelmiszer, gabona, gyümölcs, ital, faárúk, ágytoll, élő állatok, állati nyers termékek külföldre szállítását, vagy akár kiejánlását a Külkereskedelmi Igazgatóság engedélyezéséhez kötötte.

Az úgynevezett hatosbizottság Vajda Imre kereskedelemügyi államtitkár elnökletével, Hardi Róbert és Szilágyi Mihály kereskedelemügyi miniszteri tanácsosok, Jánky Gyula közellátásügyi miniszteri osztályfőnök, Somogyi Iván pénzügyminisztériumi tanácsos, Seregély Gyula, a MNB főellenőre, Szász Antal, a MNB főfelügyelője és Somogyi Balázs iparügyi miniszteri tanácsos részvételével alakult meg. A bizottság munkájába bevontak még szakértőket is. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXIII. 1947. február 25., 7. pontjának melléklete.)

Az Olaszországból történő rizsbehozatalról lásd a jegyzőkönyv 11. sz. jegyzetét. A rizs árának megállapításáról a 93 95/1946. KM sz. r. (MK december 22., 293. sz.) intézkedett.

Az ellátandók számának csökkentése ügyében az élelmiszerjegy-rendszer szabályozásáról szóló 11 440/1946. KM sz. r. (MK december 24., 294. sz.) intézkedett. A rendelet Budapest és a közigazgatási szempontból hozzátartozó városok és községek kivételével – ahol a korábbi jegyrendszer maradt érvényben –, megkülönböztetett ellátatlanokat, önellátókat (tulajdonképpen a mezőgazdasággal foglalkozókat) és pótelátásban részesülőket (testi, illetve nehéz testi munkásokat, terhes és szoptató anyákat). A különböző kategóriába soroltak eltérő mennyiségű élelmiszer vásárlására kaptak lehetőséget. Az önellátók csak általános közellátási élelmiszerjegyet, illetve 12 éven aluli gyermekeik csak állami közellátási jegyet kaptak. A jegyeket igényelni kellett a megfelelő hatóságnál. Az önellátók le is mondhattak a jegyekről. A hatósági élelmiszerellátás körüli vitás kérdések elbírálására tárcaközi élelmiszerjegy-bizottságot szerveztek, amelyben részt vett az iparügyi, a földművelésügyi, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, a közlekedésügyi, az építés- és közmunkaügyi, továbbá a közellátásügyi miniszter, valamint a Szakszervezetek Országos Központja által kiküldött egy-egy képviselő.

Meg kell említeni, hogy a GF továbbra is szorgalmazta az ellátatlanok számának 20 %-kal való csökkentését. (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1947. január 3., 30. pont). Ennek nyomán adták ki a kenyér- és lisztgazdálkodás újabb szabályozásáról szóló 100 110/1947. KM sz. r.-t, MK január 25., 20. sz. Ez február 1-jétől kezdve általában mérsékelte az egyes személyeknek kiosztható kenyér és liszt mennyiségét. Így például húsz dekagramm kenyér helyett csak tizenöt dekagramm fejadagot állapított meg azok számára, „akiknek az ország jelenlegi gazdasági helyzetében az átlagosnál kedvezőbb kereseti viszonyaik folytán jobb táplálkozásuk egyébként is biztosítva van.” Ugyancsak tizenöt dekagramm kenyeret kaptak a rendelkezés értelmé-

3.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a baromfikérdésben is dönteni kell. A baromfikereskedők érdekképviselője tett olyan kötelező nyilatkozatot, hogy exportra kerülő baromfinál hozzájárulnak a lefölözéshez, tekintet nélkül a beszerzési áraikra. Kötelezik magukat arra is, hogy 25 %-át az így felvásárolt baromfinak a közfogyasztás céljaira hatósági áron rendelkezésre bocsátják. Ezt rendeleti úton szabályozná és ezzel az exportot és a szállítási kötelezettségeket megoldaná, és megfelelően lefölöznék az állam.

[Nagy] *Miniszterelnök*: azok az aggodalmak a javaslattal szemben, hogy az nem fog a hazai piacon segíteni, mert így minden baromfikereskedő exportra fog törekedni. Ez az aggodalom azonban elesik abban az esetben, ha az élelmiszerkivitel egységesen korlátozva és ellenőrizve lesz.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: a baromfikérdés is kerüljön a megalakítandó bizottság elé.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ott van a Külkereskedelmi Igazgatóság, amely hivatásszerűen kell, hogy eszközölje a lefölözést. Az kapja az utasítást, hogy a lefölözést gyakorlatilag hajtsa végre.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: elvileg hozzájárul-e a minisztertanács ahhoz, hogy rendeletileg megállapítsák a legalacsonyabb termelői és a legmagasabb fogyasztói árat, hogy ezen a téren a kereskedő játszhasson?

[Nagy] *Miniszterelnök*: ez a termelői érdek is.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: legalább 50 %-os junktumot kötne ki a baromfinál. Meggondolandó az egész kérdés.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: azelőtt is így volt. A nagy cégek általában agyonverték a kiskereskedőket, mert volt tőkéjük.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a valóság az, hogy e pillanatban csak a kiskereskedő lépi túl a megállapított árat. A nagykereskedő alkalmazottakkal dolgozik, könyveket vezet, így sokkal nehezebben tudja az árakat túllépti.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: ez a bizottság, amelyet fel fognak állítani, meg fogja szabni, hogy mennyit lehet kivinni és kimondja, ha szükséges, hogy több kivitel baromfiból nem lesz. Így tehát ez a rendelet veszedelmet nem hozhat. Általában azonban limitálni kell a kivitelt, és ezt is össze kell kapcsolni a bizottság működésével.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: kéri a minisztertanácsot, hogy elvben járuljon hozzá a baromfikérdés rendezése tárgyában tett előterjesztéséhez, és a részletek megoldása tekintetében utalja az egész kérdést a megalakítandó bizottság elé.

ben azok, akiket közellátás elleni bűncselekményekért, vagy árdrágításért jogerősen elítéltek. Korlátozta a rendelet a pékek búzaliszt felhasználását is.

Nem szólt a határozat arról – de a sajtó hangsúlyozta –, hogy a minisztertanács egymillió dollárt szavazott meg élelmiszer-behozatal céljára. (Szabad Nép, 1946. december 12.)

Minisztertanács elvben hozzájárult a közellátásügyi miniszternek a baromfikérdés rendezése tárgyában tett előterjesztéséhez, és a részletek megoldása tekintetében a döntést a megalakítandó bizottság elé utalta.

4.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: itt van még az olajexport kérdése. Van rendelkezésre álló olaj, a belső fogyasztás sérelme nélkül 450–500 vagon. Ez a legkeresettebb cikk az egész világon, ezt kenyérgabona beszerzésére kell fordítanunk. A minisztertanács mondja ki elvileg, hogy az olajat kizárólag kenyérgabona ellenében lehet exportálni, és akkor menjen ez a kérdés is a bizottság elé.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: az a baj, hogy ott, ahol olajra van szükség, nincs kenyérgabona. Valahogy meg kell oldani ezt a kérdést is.

Minisztertanács az olajexport kérdését a megalakítandó bizottság elé utalta azzal a kikötéssel, hogy olajat kizárólag kenyérgabona ellenében exportálhat.²⁴

²⁴ 1946. december 9-én kelt 182 326. sz., a GF-hez intézett feljegyzésében a közellátásügyi miniszter a következőket adta elő: „Az ország kenyérgabona-mérlege, pótszerekkel együtt, a még várható beszolgáltatást is figyelembe véve, a jelenleg érvényes fejadagok mellett kb. 6000 vagon fedezetlen hiányt mutat, amely a Földművelésügyi Minisztérium által igényelt 2000 vagonos tavaszárpa vetőmag átadása esetén 8000 vagonra növekszik. A hiány kiegyenlítése, a beszolgáltatások szorgalmazása és a már elrendelt egyéni jutalmazás és büntetés, továbbá a tervbe vett kollektív jutalmazás révén aligha lesz elérhető, – tehát változatlan fejadagok mellett kizárólag a külföldi behozatal oldaná meg a kérdést.

Megoldandó kérdés a belföldi áraknál magasabb importárak kiegyenlítése és a behozatal finanszírozásához szükséges külföldi kifizetések biztosítása. E célból rendelkezésünkre állna nagyobb mennyiségű olajosmag készlet, ami az ország zsiradékellátásának szempontjából nélkülözhető.

A vonatkozó nyers számítások azt igazolják, hogy 100 kg tengerentúli búzáért legfeljebb 70 kg olajosmagot, vagy ennek megfelelő olajat kellene kivinnünk, mely esetben a búza ára nem haladná meg a belföldi árakat. Még olcsóbb cserearányal lehetne behozni kisebb tétel transzjordániai, úgynevezett „Durum” búzát. (MOL XIX–A–10. Stab. XXV. 1947. január 3., 117/1947. ikt. sz. melléklete.) A feljegyzésre a GF-nél ceruzával ráírták: „300–400 W olaj devizáért kimehet. Exportőrök az olajgyárak maguk.” Egy másik, ceruzával írt megjegyzés azt is tartalmazta, hogy „a devizát adják be a NB-nak.”

Rövidesen úgy határozott a GF, hogy kenyérgabona behozatala érdekében két kormány megbízott, a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részéről Korányi Jenő miniszteri tanácsos, a Közellátásügyi Minisztérium részéről pedig Szongoth Miklós főtanácsos utazzon Washingtonba. (MOL XIX–A–10–XXVI. Stab. 1947. január 7., 8. pont.) Sajtótudósítás szerint az volt a feladatuk, hogy a Nemzetközi Élelmezési Tanács segítségét kérjék, illetve, hogy az UNRRA hátralekös szállításait lehetőség szerint kenyérgabonára próbálják átcsereltetni. (Szabad Nép, 1947. január 17.) Rövidesen táviratilag közölték is, hogy a Nemzetközi Élelmezési Tanács 40 000 tonna gabonát szavazott meg az UNRRA pedig február 3-án 5 400 tonna gabonát indított útra Magyarország részére. (Szabad Nép, 1947. február 15.)

5.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: itt van a zsír árának szabályozása. Leszállították a margarin és az étolaj árát, most a zsír árát is leszállította, és az így mutatkozó különbözetet rátette a kereskedők számlájára. Itt van azonban a dézsmazsír, ahol, ha nem tesznek intézkedést, akkor ez meg fog drágulni és a különbözetet az állam terhére kell elszámolni. Javaslat az, hogy ezt a zsírt 20 %-ban olajjal kell keverni. Ez a keverés a tapasztalat szerint egyáltalán nem érezhető és a zsír ugyanúgy élvezhető, mint a keverés nélkül. Így hozzá lehet idomítani a dézsmazsír árát a rendes zsír árához.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: aggályosnak találja ezt a keverést, és nem tudja elképzelni, hogy ugyanúgy élvezhető legyen az olajjal kevert zsír.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ez a megoldás mindenképpen jó és ki is van próbálva többszörösen.

Minisztertanács a dézsmazsírnak 20 %-ban olajjal való keveréséhez hozzájárult.

Minisztertanács délután 15 óra 45 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A miniszterek, illetve az őket helyettesítő államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet, nem szerepel azonban a jegyzőkönyvön Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, B. Szabó István, Gyöngyösi János, Róth Pál, Rónai Sándor, Ries István, Gerő Ernő, Varga István és Bojta Ernő Béla aláírása. A jelen voltak között nem említették meg Vas Zoltánt és így ő sem szignálta a jegyzőkönyvet, bár ismételten felszólalt az ülésen.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztések nem találhatók.

[6] 155.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi december hó 13. napján de. 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
B. Szabó István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Báránys Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
képviselőként Róth Pál
államtitkár
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
képviselőként Szolnoki István
államtitkár

Dr. Keresztury Dezső vallás- és
közoktatás-ügyi miniszter képví-
seletében Nagy Miklós államtitkár
Dr. Ries István igazságügyminiszter
Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre újjáépítési [sic!]
miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

1.

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy napirend előtt a belügyminiszter kíván felszólalni.

[Rajk] *Belügyminiszter*: két kérdés szövegére tettele tárgyában kért napirend előtt felszólalási engedélyt. A legutóbbi minisztertanács határozat hozatott abban a tekintetben, hogy a szakminisztereknek módjában van előterjesztéseiket az esetben is minisztertanács elé hozni, ha ahhoz előzetesen a pénzügyminiszter véleménye nem kéretett ki, vagy az esetleg mereven elutasította. Ennek dacára két előterjesztését is fel akarta a tárgysorozatra vetetni, azt időben be is jelentette, s mégsem került rá a tárgysorozatra. A miniszterelnökségi államtitkár, kérdésére azt a választ adta, hogy nem áll módjában a kért előterjesztéseket tárgysorozatra tűzni, mert az még előzetes megfontolás tárgyát képezi. Az egyik előterjesztése az 1030/1945. ME sz. rendelet módosítása, a másik pedig a most tanfolyamon végzett jegyzők kinevezése

lett volna.¹ Kénytelen felhívni a minisztertanács figyelmét a Miniszterelnökség adminisztrációjának hibás voltára.

[Nagy] *Miniszterelnök*: meg kell mondania, hogy nem a Miniszterelnökség adminisztrációja a hibás ebben az esetben, hanem ő Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettesnek azt a gondolatot vetette fel, hogy ezek a kérdések a folyó pártközi megbeszélésekbe bevonassanak, és előzetesen képezzék politikai tárgyalások anyagát. Kéri a belügyminisztert, ne vegye figyelmen kívül azt a tényt, hogy a két javaslat nem vétetett fel tárgysorozatra.²

[Rajk] *Belügyminiszter*: ezt a tényt nem tudta és a választ tudomásul veszi. Másik panasza: az utóbbi időben elég gyakran előfordult, hogy az egyes minisztériumok rendelkezései nincsenek összhangban az irányt adó törvényekkel és rendeletekkel. Egyes minisztériumok nem hatáskörükbe tartozó intézkedéseket tesznek. Ez nem egyszerű tárcakérdés, hanem az ország stabilizációjának a biztosítása függ tőle. Ezzel kapcsolatban megemlíti, legutóbb december 3-án az építés- és közmunkaügyi miniszternek megjelent egy olyan rendelkezése, hogy a vármegyei és községi építőmunkásoknak karácsonyi segély fizettségük ki.³ Ez a rendelkezés az idevonatkozó rendelettel szoros ellentétben áll. Ennek igen komoly kihatása van. Úgy az építés- és közmun-

¹ Lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 60–61. napirendi pontját és jegyzetét.

Az 1030/1945. ME sz. r. (MK április 26., 17. sz.) a közigazgatás ideiglenes rendezéséről szolt. A belügyminiszter által kívánt módosítást a hivatkozott napirendi pontokhoz kapcsolódó jegyzetekben ismertetjük.

² Nincs tudomásunk arról, hogy a két előterjesztést pártközi értekezleten tárgyalták volna. Ezzel szemben a jelen kötet [7] 156. sz. jkv-ének a belügyminisztériumi előterjesztéseket tartalmazó borítólapján – anélkül, hogy a kérdés az adott ülésen tárgyaltatott volna – a Miniszterelnökségen a következő feljegyzést rögzítették:

„A Belügyminisztérium kérte a 1030/1945. ME számú rendelet módosítására vonatkozó javaslatát (egyes vármegyei, stb. tisztviselők véglegesítése választás nélkül) kitűzését, [sic!] továbbá a közigazgatási tanfolyamot végzetek kinevezésére vonatkozó engedély megadását. Miután Miniszterelnök Úr a folyó hó 13-iki minisztertanácson bejelentette, hogy a fenti javaslatokat pártközi értekezlet kell hogy megelőzze, a kitűzést mellőztem.

A 300 közigazgatási tanfolyamot végzett személyeire [sic!] kapcsolatban fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy a fennálló rendelkezések szerint a minisztertanács az alkalmaztatási tilalom alól kivételt engedélyezhet ugyan, de csak a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása esetén. A fenti belügyminiszteri előterjesztéshez a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása nemcsak hogy hiányzik, hanem ellenkező álláspontot foglalt el és így miután a kormányrendeletek a minisztertanácsot kötik, csupán a 8100/1946. ME számú rendelet [MK július 17., 159. sz.] módosításával volna a belügyminiszter előterjesztése tárgyalható. Legcélszerűbb, ha megállapodik a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel, esetleg a Miniszterelnök Úr bevonásával. Esetleg közölje a névsort, kikről van szó.” Lásd még e kötetben a [11] 160. sz. jkv. 6. napirendi pontját és jegyzetét.

³ A MK 1946. december 3-i számában, de más napokon sem jelent meg olyan rendelkezés, amelyre a belügyminiszter utalt. A GF viszont 1946. december 3-án tartott ülésén meghallgatta az építés- és közmunkaügyi miniszter beszámolóját a munkanélküliség enyhítésére irányuló közmunkálatokról. Felkérte a minisztert, hogy a foglalkoztatottak karácsonyi segélye, valamint az építőiparból december folyamán elbocsátott építőmunkások karácsonyi segélye ügyében felmerült kérdéseket, illetőleg az utóbbi kérdés rendezésére vonatkozó jogszabály tervezetét a pénzügyminiszterrel tárgyalja le és csupán megegyezés hiánya esetén terjessze az ügyet a GF döntése elé. (MOL XIX-A–10. Stab. XXII. 1946. december 3., 14. pont.) Előzményéről lásd a jelen kötet [3] 152. sz. jkv. 58. napirendi pontját.

kaügyi miniszter által annakidején kiadott rendelet, valamint az idevonatkozó ME rendelet kimondja, hogy minden költség a munkáltatót terheli, és azt is kimondja, hogy [ha] az önkormányzatok külön karácsonyi segílyt akarnak folyósítani, azt törvényhatósági ülésen kell letárgyalni, tehát az önkormányzat feltételes hozzájárulásától függ a döntés.⁴ Ennek ellenére most az építésügyi miniszter utasítja az önkormányzatokat a karácsonyi segíly folyósítására, ő a maga részéről pedig kénytelen volt a kifizetéseket leállítani. Kéri a minisztertanácsot, mérlegelje, hogy milyen hatást vált ki, amikor már elterjedt a hír a karácsonyi segílyek kifizetéséről és akkor azt egy másik miniszter leállítja. Nem kívánja sem a maga részéről, sem pártja részéről vállalni a felelősséget ilyen intézkedésekért. Amióta ezt az intézkedést megtette, máris zúdulnak reá a különböző tiltakozások. Nyomatékosan kéri a minisztereket, hogy a referensek előterjesztéseit alaposabban nézzék meg, s a miniszterek rendelkezései az elfogadott és kiadott rendeletektől ne legyenek eltérőek.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter:* a helyzet itt a következő. Formailag a belügyminiszternek tökéletesen igaza van. Ő a maga részéről összesen 31 000 néhány [sic!] embert foglalkoztat s ezek közül 16 300 a vármegyéknél és községeknél dolgozik. Ezek a községeknek és vármegyéknek a vagyontárgyai megjavításánál dolgoznak. Ő annakidején kikötötte ezekre [az] államkincstári alkalmazotti jelleget, hogy a közületek más helyre ne alkalmazhassák őket. Itt sajnos két munkaadó van. A vármegyék és községek elbocsáthatják ezeket a munkásokat, a munka végrehajtásával kapcsolatban őket terheli mindaz a felelősség, amely a munkavállalatokra és vállalkozókra hárul. Ő fizeti a betegsegélyzót, valamint minden balesettel járó kártalanítást. Ezek után jött az a rendelkezés, hogy a kollektív szerződések alá tartozó munkásokat a munkavállaló [sic!] köteles fizetni. Ő ebbe is belemege, de csak úgy tudja megoldani, ha a vármegyék és községek rovására a jövőben annyival kevesebb munkást fog foglalkoztatni, hogy ezt a karácsonyi segílyt valahol be tudja hozni. Neki erre fedezete nincs. A karácsonyi segílyt a városok is elvállalják részben, mert pl. a székesfehérvári polgármester alá is írta a kifizetéseket. Tehát, ha ezt a belügyminiszter sérelmesnek látja, akkor annyival kevesebb munkást fog majd alkalmazni.

[Rajk] *Belügyminiszter:* ő csak azt kéri, hogy egy megjelent ME rendelet után ne egyéni értelmezések érvényesüljenek, hanem ragaszkodjunk szigorúan a rendeletekhez, amelyek pontos, körülhatárolt formulázásokat tartalmaznak, mert az ellenkező és a közhangulat szempontjából igen kellemetlen kihatással lenne. [sic!] Ő megérti, és természetes folyamatnak tekinti, hogy egy új minisztériumban, amely most van csak megalakulóban és átalakulóban, hatásköri túllépések vannak.

[Nagy] *Miniszterelnök:* a minisztérium koordinálására vonatkozó kijelentéseket helyesnek találja, azonban [ez] itt egy konkrét kérdés, amelynek

⁴ Lásd a jelen kötetben a [2] 151. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzetét.

kapcsán felvetette a belügyminiszter ezt a témát. Helyesebbnek találja azt, hogy fizessék ki most már a belügyminiszter hozzájárulásával ezeket a segélyeket, miután az építésügyi miniszternek erre fedezete nincs.

[Rajk] *Belügyminiszter*: a 28 790/1946. IX. számú határozatával az építési miniszter kimondotta, hogy a közmunkánál foglalkoztatott munkások kivétel nélkül az építési minisztériummal állanak munkaviszonyban.⁵ Most pedig a karácsonyi segélyek folyósításánál ezt meg akarja cáfolni.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: de ugyanebben a rendeletben az előbbiekre történt hivatkozás is.

[Rajk] *Belügyminiszter*: ugyanezen rendelet 5 pontja [sic!] ugyancsak ebben a vitás kérdésben abszolút tiszta helyzetet teremt.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: meg kell jegyezni, hogy ismét hatalmas összegek mennek ki karácsonyi segélyekre. Ezen a minisztertanácsban a népjóléti miniszter is akar előterjeszteni karácsonyi segély iránti kérelmet a hadirokkantak számára.⁶ Ez mind előre nem számított kiadást jelent.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: ennek az összege, cirka 30 000 embert számítva másfél millió forint lenne, 50 forintot számítva személyenként.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az sem lehet, hogy ők többet kapjanak, mint a közalkalmazottak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: javasolja, hogy a két miniszter egyezzen meg ebben a vitás kérdésben.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: itt most azt kell eldönteni, hogy adjanak-e segélyt és akkor kevesebbet tud dolgoztatni, vagy ne adjanak segélyt, és akkor több munkást tud foglalkoztatni.

Rákosi Mátvás államminiszter: az utóbbi mellett van inkább.

Minisztertanács a vitás kérdés eldöntését a belügyminiszter, építés- és közmunkaügyi miniszter, valamint a pénzügyminiszter együttes meg-egyezésére és hatáskörébe utalta.⁷

[Nagy] *Miniszterelnök*: felkéri dr. Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkárt, a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

⁵ A határozat nem jelent meg a MK-ben.

⁶ Lásd e jkv. [69] napirendi pontját.

⁷ Feltehetőleg a három miniszter között létrejött megállapodás alapján tették közzé a 24 490/1946. ME sz. r.-t (MK december 19., 290. sz.), amely a karácsonyi segélyekről kiadott 23 760/1946. ME sz. r. (MK december 1., 275. sz.) kiegészítéseként egyrészt kimondta, hogy a nő, de családi pótlékban nem részesülő munkavállalónak 80 forint karácsonyi segélyt kell kifizetni, másrészt, hogy minden munkavállalónak ha december folyamán két vagy több munkaadónál is alkalmazásban volt, a segélyt az a munkaadó tartozik kifizetni, akinél a munkavállaló szolgálati jogviszonya december hó folyamán először szűnt meg, végül, hogy segélyt minden munkavállaló részére csak egy alkalommal lehet kifizetni. – Lásd még e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 70. napirendi pontjához tartozó e) mellékletet.

2.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti a Romániai Magyar Javak Bizottságának működése tárgyában jelentését.⁸

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy a mai minisztertanácsra van egy bejelentése a CASBI-tárgyalások mielőbbi megkezdése tárgyában.⁹

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: nincs kifogása ellene, csak az a kívánsága, hogy miután tárcaközi bizottságról van szó, munkáspárti miniszterek is vétessenek be a tárgyalásokba.

[Nagy] Miniszterelnök: a szakminiszterekkel együtt állapíttassék meg.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a pártokkal való megállapodás után.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: felhívja a figyelmet, hogy miután úgysis jóvátételi vonalon mozog ez a probléma a Jóvátételi Hivatallal kell végeztetni.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: ügyis az fogja végezni. De személyi kiadások is merülnek fel. Így pl. Iklódi¹⁰ fizetése is innen folyósíttatik, meg kell téríteni a Külügyminisztérium részére.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: akkor is be kell állítani a költségvetésbe, s egy felelős gazdát adni az egésznek.

Rákosi Mátyás államminiszter: tekintettel arra, hogy itt nagyon sok szempont van, gondoskodni kell róla, hogy ez a probléma még alaposan letárgyalassék.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvben hozzájárult, 100 000 forint rendkívüli hitel folyósítását engedélyezte. Személyi vonatkozásban a pártvezérek meghallgatása után történik intézkedés.

3.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti javaslatát az 5000/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában kiadott 11 000/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában. A rendeletet az indokolja, hogy a hadifoglyokat és a hadigondozottakat nem egyenlő elbánás alá vonta a 11 000/1946. ME sz. rendelet. Ezt az eltérést küszöböli ki a javaslat, amely a népjóléti miniszter kezdeményezésére szövegeztetett.

[Rajk] Belügyminiszter: elvben helyesli és szükségesnek is tartja, a gya-

⁸ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címéhez a következő megjegyzést írták: „Az írásbeli előterjesztés szétküldetett. Azzal a kiegészítéssel terjesztem elő, hogy a kiadás voltaképpen csak előleg, amely megtérül.” – Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, az [55] 138. sz. jkv. [6] napirendi pontját, és jegyzetét.

A Miniszterelnökség előterjesztését a jelen jkv. a) mellékleteként közöljük.

⁹ Lásd a jelen jkv. 18. napirendi pontját.

A CASBI-ról, azaz a Casa de Administrare si de Supraveghere a Bunuritor Inaminc-ről (Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárról) lásd: NF MT. jkv. 1946, a [17] 100. sz. jkv. 5. napirendi pontját és 17. jegyzetét.

¹⁰ Iklódi Dezső I. o. követségi tanácsos volt Bukarestben.

korlatban azonban nem helytálló. Úgy véli, hogy ez a későbbi időben a pénzügyminiszter kifogását is fogja képezni. Természetesen ők is rászorultak, de ezen az alapon mindenkit vissza fognak venni s az államháztartás nem bírja el. Meg kellene nézni, hogy milyen szempontok alapján bírálják el a kérdést.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: az eddig fennálló rendelkezések értelmében csak arról van szó, aki munkájában fogyatékos.

[Rajk] *Belügyminiszter*: ez esetben kifogásától eláll.

Rákosi Mátvás *államminiszter*: ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy a Közigazgatási Bíróság kezdi a szenátus szerepét játszani. Felhívták a figyelmét, hogy a Közigazgatási Bíróság egy olyan határozatot hozott, amelynek értelmében az összes B–listázottaknak, vagy hozzátartozóiknak kell a fizetést folyósítani. Ennek alapján felfordítjuk az államháztartás egyensúlyát. Meg kell nézni a Közigazgatási Bíróság működését, és figyelmeztetni kell őket fokozottabb óvatosságra.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: voltak észrevételei a javaslatához.

Dr. Bojta Béla [*államtitkár*]: figyelembe lesz véve a végleges szövegénél.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

4.

Dr. Bojta Béla [*államtitkár*]: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg élelmezésének költségeire 5 millió forint hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg élelmezésének költségeire ötmillió forint hitel folyósításához hozzájárult.¹²

¹¹ A létszámcökkentésről (B–listázásokról) szóló 5000/1946. ME sz. r-ről (MK május 19., 113. sz.) lásd: NF MT. JKV. 1946, a [25] 108. sz. jkv. [1] napirendi pontját. A rendelkezést kiegészítő 11 000/1946. ME sz. r-ről (MK szeptember 24., 217. sz.) lásd: NF MT. JKV. 1946, az [57] 140. sz. jkv. 15. napirendi pontját és jegyzeteit. A minisztertanácsi előterjesztések e pontjához a SZDP a következő megjegyzést tette: „A javaslat a december 6-i minisztertanácson szerepelt, sem akkor, sem most nem kaptuk meg a rendelettervezetet, jelentősége miatt a szöveget ismer-ni akarjuk, ezért kérjük a napirendről levenni.” (PIL 283. f. 31. cs. 59. ó. e., 9.) A Miniszterelnökség iktatószám nélküli előterjesztése megállapította, hogy méltánytalanságok történtek olyan esetekben, amikor hadigondozottakat, továbbá olyan alkalmazottakat, akiknek férjei hadifogságban voltak, minden bizonyíték nélkül elbocsátották, illetve végelbánás alá vontak olyan hadigondozottakat, akiknek a csökkent munkaképessége okszerű összefüggésben állt a hadi eredetű fogyatkozásukkal. Indokoltnak találta a hadigondozottakra vonatkozó rendelkezéseknek a kiterjesztését azokra is, akiket légítamadások következtében elszenvedett sérülés alapján „háborús polgári gondozottakká” nyilvánítottak. (MOL XIX-I-1-s-12-MT JKV. 1946–7019.)

A 11 000/1946. ME. sz. rendeletet kiegészítő 24 500/1946. ME. sz. r. (MK december 21., 292. sz.) kimondta, hogy a miniszterelnök az illetékes miniszterrel egyetértésben megsemmisítheti a hadigondozott, vagy a hadifogoly házasársának elbocsátására vonatkozó, az említett rendelkezések alapján hozott határozatot.

Az igazságügyminiszternek a rendelettervezetre tett észrevételeit nem ismerjük.

¹² A 23 555/1946. ME I. sz., a SZDP iratai között megtalálható előterjesztés szerint a pénz-

5.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti javaslatát az Elhagyott Javak Kormánybiztosáról és a Kormánybiztosság Elnöki Tanácsáról szóló 10 490/1945. ME sz. rendelet egyes rendelkezéseinek kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹³

6.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal 34 820 000 forint hiteltúllépése tárgyában.

Minisztertanács 34 820 000 forint hiteltúllépéshez a Jóvátételi Hivatal részére hozzájárult.¹⁴

7.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Rákosi Mátyás államminiszter részére megjavított gépkocsi helyrehozatali költségeire 16 000 forint rendkívüli hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács Rákosi Mátyás államminiszter részére megjavított gépkocsi helyrehozatali költségeire tizenhatezer forint rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.¹⁵

ügyminiszter „a hitelt kivételesen, a minisztertanács utólagos jóváhagyását feltételezetten, már rendelkezésre bocsátotta.” (PIL 283. f. 31. cs. 59. ó. e., 15.)

¹³ Előzményéről lásd: NF МТ. jkv. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 2. és a jelen kötetben a [3] 152. sz. jkv. 8. napirendi pontját. A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellé a következő megjegyzést fűzték: „Ez az úgynevezett Szikra-rendelet. Benne van, hogy csak a minisztertanács hozzájárulásával lehet végrehajtani az eladásokat.” Maga az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett.

Az Elhagyott Javak Kormánybiztosságáról és a Kormánybiztosság Elnöki Tanácsáról szóló 10 490/1945. ME sz. r.-ről (MK november 4., 167. sz.) lásd: DMB МТ. jkv., a 65. sz. jkv. 6. napirendi pontját. Ennek kiegészítéséről a fenti határozat alapján kiadott 24 580/1946. ME sz. r. (MK december 21., 292. sz.) intézkedett. A kiegészítés kimondta, hogy a kormánybiztos az elhagyott javak tekintetében szándékolt elidegenítést, terhelést a Kormánybiztosság Elnöki Tanácsának jóváhagyása esetén is csak a minisztertanács hozzájárulásával hajthatja végre. Külön szolt a rendelet arról, hogy a részvénytársaság vagy szövetkezet elhagyott vállalatainak elidegenítése vagy terhelése esetén a vállalat igazgatóságát felszólalási jog illeti meg.

¹⁴ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellé a következő megjegyzést írták: „Pénzügy hozzájárult, folyósítva is van.”

A GF még novemberben a következő határozatot hozta a kérdésről: „a 250 000 000,- Ft-os B. keret terhére a cseh mezőgazdasági jóvátételi rovaton 2 500 000,- Ft, a Vörös Hadsereg ipari ellátása rovaton 550 000,- Ft, a Vörös Hadsereg élelmezése rovaton 20 000 000,- Ft, a Vörös Hadsereg zsoldja rovaton 9 000 000,- Ft, a SZEB katonai bizottság kiadásai rovaton 1 700 000,- Ft, a SZEB építkezések rovaton 400 000,- Ft, a SZEB elhelyezése rovaton 600 000,- Ft, a SZEB egyéb kiadásai rovaton 70 000,- Ft, összesen tehát 34 820 000,- Ft hiteltúllépés, ezen felül a német tulajdonban volt részvényeknek a Szovjetunió részére való kiszolgáltatásával kapcsolatban a Pénzügyi Központnál felmerülő kiadások fedezésére 20 000,- Ft előirányzat nélküli kiadás engedélyezését véleményezi.” (MOL XIX-A-10. Stab. 1946. november 26., 2. pont.)

¹⁵ A G. 83/1946. sz. MH jelzésű, Rákosi Mátyás sajátkezü szignójával ellátott előterjesztés

8.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti az Áttelepítési Kormánybiztosság javaslatát 628 636 forint póthitel kiutalása tárgyában december havi szükségletei fedezetére.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvben hozzájárult. A Gazdasági Főtanács a költségvetés részleteit vizsgálja felül.¹⁶

9.

Szakasits Árpád államminiszter: egy előbbi minisztertanács határozatát kéri módosítani, ugyanis Szabó István miniszteri tanácsossá váló kinevezését a Tájékoztatásügyi Minisztériumba akként kéri megváltoztatni, hogy helyette Magyar László kerüljön szintén miniszteri tanácsosi ranggal a Tájékoztatásügyi Minisztériumba.

Minisztertanács Magyar László miniszteri tanácsossá váló kinevezéséhez a Tájékoztatásügyi Minisztériumba hozzájárult és részére a képesítési kellék alól való felmentést az 1150/1945. ME sz. rendelet 2. §-ának jogkörében megadta.¹⁷

10.

[Rajk] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát a magyarországi német lakosságnek Németországba való áttelepítésével kapcsolatban 11 390 000 forint rendkívüli hitel folyósítása tárgyában.

szerint a „javítási költség azért merült fel, mert a személygépkocsit a Miniszterelnökség használt állapotban vásárolta és ezért használatbavétele előtt általános javításnak kell alávetni.”

¹⁶ Az Áttelepítési Kormánybiztosság 1946. júliusában létesült az 1946: XV. tc.-be foglalt magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményben meghatározott feladatok ellátására. Dr. Jócsik Lajos kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszteri államtitkárt a miniszterelnök 2558/Z. 1946. III. sz. határozatával nevezték ki áttelepítési kormánybiztossá. (MK 1946. július 12. Hivatalos rész.) Lásd: NF МТ. ЖКV. 1946, Bevezetés 28–29, továbbá a [33] 116. sz. jkv. [7] napirendi pontját és jegyzetét. Az Áttelepítési Kormánybiztosság létrehozásáról lásd még a MOL XIX–A–1–j–1946–XXVII/b–12 404 (Z 2796). sz. ügyiratot.

Az Áttelepítési Kormánybiztosság az előző hónapban elért 270 000,- Ft megtakarításán felül kérte december hónapi kiadásaira a 628 636,- Ft felhasználásának engedélyezését. Ebből személyi járandóságokra 20 236, dologi jellegű kiadásokra 207 800, a szlovákiai kirendeltség felállítására, a pozsonyi kormány megbízott gépkocsijának beszerzésére, s a magyar–szlovák vegyesbizottság költségeire 85 000,- Ft-ot, végül az áttelepítéssel kapcsolatos feladatokra 313 600,- Ft-ot kívánt fordítani. Lásd MOL XIX–A–1–j–1946–XXVII/b–8309 (24 733.)

A GF azonban a minisztertanács határozatának megfelelően felülvizsgálta a kormánybiztosság igényét, és csak 560 000,- Ft felhasználását engedélyezte. Felhívta egyben az Áttelepítési Kormánybiztosságot, hogy alkalmazottainak fizetési osztályba sorolását sürgősen tárgyalja le a pénzügyminiszterrel, s a jövőben hiteligénylését olyan időben terjessze elő, hogy a havi költségvetés mindig 1-je előtt megállapítható legyen. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 10. pont és melléklete.)

¹⁷ Előzményéről lásd: NF МТ. ЖКV. 1946, az [59] 142. sz. jkv. [70] napirendi pontját.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ezzel kapcsolatban felkéri a belügyminisztert, tájékoztassa a minisztertanácsot a kitelepítések jelenlegi állásáról.¹⁸

[Rajk] *Belügyminiszter*: a megegyezés értelmében 1947. március 31-ével le kell zárni a német lakosság kitelepítését. Összesen 90 000 lélek kitelepítésére kaptunk engedélyt. Tekintettel a rossz közlekedési viszonyokra, és közlekedési eszközök hiányára, az engedélyezett szeptember 2-i dátummal nem tudta megkezdeni a kitelepítéseket, úgy, hogy összesen szeptember, október és november hónapokban mindössze 11 000 embert tudtak kiszállítani. November végén kapott egy átiratot az Egyesült Államok itteni követőtől, melyben közli vele, hogy december 1-ével fel kell függeszteni a kitelepítéseket.¹⁹ Hivatkozott arra, hogy Berlin mellett egyelőre már nem tudják elhelyezni kellőképpen az áttelepítetteket. Előzetesen a Külügyminisztériumhoz fordult, hogy hívják fel az Egyesült Államok követét, mert a közlés eltér az eredeti megállapodástól. Az értekezleten történt megegyezés alapján felvetheti azokat a szempontokat, hogy a sváb kitelepítés jogos, hiszen már akkor kellett számolni azzal a körülménnyel, hogy ugyanilyen szerződések alapján Csehszlovákiából, Jugoszláviából mennyi magyart tudnak rávenni [sic!]. Tehát nem indokolt az a kifogás, hogy nincs több befogadóképességünk.²⁰ Megegyezésünkben van egy olyan kitétel, hogy amennyiben az időjárás lehetetlenné tenné a szállításokat, akkor fel kell függeszteni a kitelepítéseket. Azonban eddig még nem voltak olyanok az időjárási viszonyok sem, hogy erre hivatkozhattak volna. Anglia kiküldöttje teljesen magáévá tette a mi felfogásunkat, közölvén azonban, hogy ő ebben a kérdésben nem dönthet egyedül, ki kell kérnie kormánya álláspontját. A megegyezés megszegése egy nagyhatalom részéről történt, akkor, amikor mi, kicsi ország minden feltételt teljesítettünk. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elfogadta, hogy nekünk igazunk van, azonban berlini jelentésre kénytelenek voltak a kitelepítéseket egyelőre leállítani. Benyomása az, hogy lényegében ebben a kérdésben nem mutatkozik jóindulat, s amíg le fog tárgyalódní ez a kérdés, a tavaszi hónapok előtt nem fogja tudni folytatni a sváb kitelepítéseket.²¹

[Nagy] *Miniszterelnök*: akkor is számba lehet már venni azokat, akik ki

¹⁸ A belügyminiszter előterjesztését lásd a jelen jkv. b) mellékleteként.

A magyarországi német lakosság egy részének kitelepítésére vonatkozó döntésről és a kitelepítés addigi eseményeiről, lásd: DMB MT. JKV., a 44. sz. jkv. 1. napirendi pontját, TZ MT. JKV., Bevezetés 58–66, illetve a [9] 76. sz. jkv. [2] napirendi pontját és ennek mellékleteit, továbbá NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 54–57. A belügyminiszter által a jegyzőkönyv következő sorában említett „megegyezés” az amerikai hatóságokkal 1946 augusztusában kötött megállapodásra vonatkozott, lásd: NF MT. JKV. 1946, az [50] 133. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

¹⁹ A SZEB amerikai képvisellete jegyzékben kérte a németek kitelepítésének a téli hónapokban történő felfüggesztését. Az átirat megtalálható: MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII e.-24 907. sz.

²⁰ A jegyzőkönyv e részének a szövegezése nem egyértelmű.

²¹ A berlini amerikai katonai hatóságokkal folytatott tárgyalásokról lásd a jelen kötetben a [19] 168. sz. jkv. [67] napirendi pontját, valamint DL MT. JKV., a [3] 183. sz. jkv. 115. napirendi pontját és j) mellékletét, illetve a [14] 194. sz. jkv. 69. napirendi pontját és b) mellékletét. 1947. augusztusában folytatódott a német nemzetiségű lakosság újabb csoportjainak kitelepítése, de

fognak telepíttetni, és akik bent maradnak az országban. Talán egy összelakoltatással lehetne segíteni a helyzetet,²² mert az Országos Földbirtokrendező Tanács nem tudja végrehajtani terveit. Állandó akadályok merülnek fel, s mérhetetlen nagy károkat okozunk vele.

Szakasits Árpád államminiszter: a belügyminiszter előterjesztését magáévá teszi, de lehetetlen, hogy újra fel ne vesse a kitelepítések és betelepítések körüli visszasságokat. A kitelepített svábok vagyonaát széjjelhordják, ennek visszaszerzésére a kormány tegyen meg minden lépést. Az itt maradó sváb vagyonok, amelyek nemzeti vagyon számba vehetők, jogtalanul mások birtokába kerülnek. Jó lenne ebben a kérdésben egyszer már rendet teremteni. Elsősorban azokon a területeken, ahol svábok vannak, ott a mezőgazdasági termelés a lehető legsilányabb képet mutatja, mert a svábok már nem tartják érdemesnek a megművelést. Helyesnek találja, hogy számot vessünk azzal, mennyi megy ki, kik azok és ennek figyelembevételével próbáljunk valami megoldást. A betelepítéseknél ügyeljünk arra, hogy olyanoknak adjunk földet, akik meg is tudják művelni, és nem kirabolni akarják. Arra gondol, hogy lenne egy bizottság, amely a belügyminiszter kebelében [sic!] működne, és egy ellenőrző szerepet töltené be. Ily módon megnyugvást tudnánk kelteni ezeken a vidékeken.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: szeretné a belügyminiszter figyelmét felhívni egy körülményre. Az egyezmény értelmében 20 kg-os élelmiszer-csomaggal hagyhatják el az országot, vagyis ezzel látandók el. Miután a kitelepítés során nagy készletek szerepelnek s azokat egyik faluból a másikba átviszik, e pillanatban nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a központilag kezelt készletekből el tudnánk látni a kitelepítetteket. Javasolja, hogy a belügyminiszter a közellátásügyi miniszterrel egyetértésben igyekezzen úgy ellátni ezeket a kitelepítendő svábokat, hogy a másoknál felszabaduló készletek fordíttassanak erre a célra.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: tekintettel arra, hogy bizonytalan a tél folyamán a szállítás, kétségtelenül meg kell kísérlni az összehelyezést nagyobb, vagyis tiszta sváb községekbe, így felszabadulnának egyes községek teljesen.

[Rajk] Belügyminiszter: ezt a megoldási lehetőséget már hónapokkal ezelőtt szóhozta a miniszterelnöknél is, de semmi előkészület ebben az irányban nem történt, pedig, ha véglegesen le akarjuk zárni ezt a problémát, akkor a belső áttelepítéshez kell folyamodni. Ennek a problémának nagyon sok ágazata van. Felmerül az a javaslat, a minisztertanács bízza meg, hogy

nem Németország amerikai, hanem szovjet megszállási övezetébe. (MOL XIX-J-1-a-II.-28., illetve BALOGH, 1988, 100–102., TÓTH, 1993, 176–189.)

²² Ennek a „megoldási” módnak a lehetőségét alább a közlekedésügyi és a belügyminiszter is felvetette. Az erre vonatkozó rendelkezés kiadásáról – a magyar–csehszlovák lakosságcsere megindulásával összefüggésben – az 1947. március 31-ei ülésén ([21] 170. sz. jkv. [6] napirendi pont) döntött a minisztertanács. Lásd még PÍL 274. f. 10. cs. 25. ó. e., illetve BALOGH, 1988, 103.

ezt a kérdést kettős szempontból tanulmányozzák. Utána újból hozzák minisztertanács elé a problémát. Feltétlenül szükséges, hogy ennek a problémának letárgyalásánál a Gazdasági Főtanács is jelen legyen. Javasolja azt is, hogy mint felelős, a Gazdasági Főtanács bízassék meg a kérdés lebonyolításával. A leltározásokat feltétlenül végre kell hajtani. Javasolja, hogy előterjesztése elvileg fogadtassék el azzal, hogy esetenként kell kérni az összegeket s a beváltáshoz mindig a Gazdasági Főtanács hozzájárulását kell kérni.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult. A tételek esetenkénti részletei felvételéhez a Gazdasági Főtanács hozzájárulása szükséges.

11.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a felosztatott fasiszta jellegű szervezetekhez tartozás külső kifejezésére szolgáló jelvények nyilvános használatának és terjesztésének eltiltása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

12.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Daróczi László és Lakos Károly hősi halált halt rendőrök előléptetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

13.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Szilvási József jóvátétele tárgyában.

²³ A SZDP iratai között megtalálható 493 600/1946. BM IV/3. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy Budapesten és vidéken sokan viselik a felosztatott bajtársi egyesületek és más szervezetek által rendszeresített sapkákat, vállszíjakat, karszalagokat. Ezt elzárással büntetendő kihágásnak, a demokratikus államrenddel szembeni tüntetésnek minősítette, aggályosnak találta azért is, mert azt a hitet kelti, hogy „az államhatalom nem elég erős a viselésükben megnyilvánuló reakció visszaszorítására. Az ilyen hit terjedése viszont a lappangó reakció erősödésére vezet, továbbá külpolitikai szempontból sem kívánatos.” Ezek betiltását azonban csak akkor tartotta eredményesnek, ha az „összetévesztésre alkalmas mértékben hasonló tárgyak nyilvános viselését, árusítását és egyéb módon való terjesztését szintén megtiltjuk.” (PIL 283. f. 31. cs. 59. ó. e., 25–26.)

Lásd a 24 476/1946. ME sz. r.-t, MK december 28., 296. sz.

²⁴ Az 501 649/1946. IV/I. a. BM sz. előterjesztés szerint 1946. május 22-én a Tisza Kálmán (ma: Köztársaság) téren rablótak üldöző *Daróczi László* rendőr alhadnagyot az egyik üldözött hasba lőtte. *Lakos Károlyt* május 27-én bajtársa véletlenül megsebesítette. Mindketten meghaltak. *Daróczi Lászlót* és *Lakos Károlyt* rendőrhadnaggyá javasolta előléptetni a miniszter.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

14.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Puskás Dezső jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

15.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a nemzetközi jellegű kongresszusok és gyűlések tartásának a külügyminiszter hozzájárulásával való engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy nem hozzájárulás kikérése kötelező, hanem bejelentési kötelezettség áll fenn a kongresszusok és gyűlések tartásával kapcsolatban.²⁷

²⁵ Az 500 586/1946–IV/I. a. BM sz. előterjesztés *Szilvási József*, 1918-ban a X. fizetési fokozatba előléptetett rendőr főtörzsrőrmester rendőrőrnagykénti rehabilitálását és a II/A. állománycsoportba a VII. fizetési osztályba való besorolását, egyben nyugállományba helyezését javasolta.

²⁶ Az 516 307/1946. IV/I. a. BM sz. előterjesztés szerint *Puskás Dezső* 1919-ben a IX. fizetési osztály 3. fokozatába tartozó detektívként tevékenykedett, részt vett a devecseri ellenforradalmi mozgalom felderítésében. Ezért 1925-ben elfogták, 8 évi fegyházra és 10 évi hivatalvesztésre ítélték. 1935-től a textiliparban dolgozott, de sérülése miatt elbocsátották. A miniszter a II/B. állománycsoportba, a VII. fizetési osztályba, rendőr nyomozó őrnaggyá váló kinevezésére, szolgálati idejének 1918-ra visszamenő beszámítására tett javaslatot.

²⁷ A Külügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Ez a javaslat a munkáspártok részéről bizonyára ellenkezésbe fog ütközni.” E várakozásnak megfelelően a szociáldemokrata párti vezetés alatt álló Igazságügyminisztérium T. 4412/1946. sz. alatt a külügyminiszterhez intézett levelében a következő észrevételeket tette: „Az 5159/1945. BM számú rendelet (Magyar Közlöny [március 24.] 11. szám) 1. és 2. §-a értelmében csupán a politikai és gazdasági jellegű nyilvános gyűléseket, felvonulásokat és összejöveteleket kell bejelenteni a rendőrhatalomnál. Ezek tekintetében sincs azonban a rendőrhatalom engedélyezési jogköre. Egyéb gyűlést, összejövetelt stb., ha annak politikai vagy gazdasági szervezkedési jellege, illetve célzata nincs, bejelentés nélkül is meg lehet tartani. A gyülekezési jogunkban elismert ezzel a szabadsággal aligha lehetne összeegyeztetni olyan jogszabály kibocsátását, amely minden nemzetközi jellegű kongresszus vagy gyűlés rendezéséhez és megtartásához a külügyminiszter előzetes hozzájárulását kívánná meg. Annál inkább aggályosnak tartom a velem közölt tervezet 1. §-ában foglalt jogszabályt, amely különbség nélkül kiterjedne az egyházi, valamint a tisztán tudományos tárgyú és célú, bármily csekély számban megjelent külföldiek részvételével tartott nemzetközi összejövetelekre is. Az előadottaknál fogva az előterjesztéssel a magam részéről nem érthetek egyet.”

A nemzetközi vonatkozású kongresszusok és gyűlések Magyarországon való megrendezésének a Külügyminisztérium előzetes hozzájárulását előíró 8068/1. 1946. KÜM sz. javaslatot elfogadta ugyan a minisztertanács, rövidesen azonban ismét napirendre tűzték a kérdést. Lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. 21., napirendi pontját.

16.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Gondi Ferenc min. titkár szolgálatba való visszavétele tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Gondit az igazolóbizottság állásvesztésre ítélte, nem javasolja a szolgálatba való visszavételét.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a gazdasági rendőrség fogta egyszer le, de teljesen rehabilitálták. Fogsága alatt érte a B-listázás, így természetesen beleesett.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: szerb szpiker volt a magyar rádióban. Ellene népbírószági eljárás is indult.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: de teljes mértékben rehabilitálta az eljárást.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a jogi formát azért mégis meg kell tartani, mert akit B-listáztak, azt a B-lista revízió elé kell bocsátani, vagyis javasolja, hogy döntsön felette a négy nagy.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

17.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Becske Frigyesné rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult azzal, hogy nyugdíjazása helyett, amennyiben használható, úgy az állásába visszaveendő.²⁹

²⁸ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [66] 149. sz. jkv. 30. napirendi pontját és jegyzetét.

A Külügyminisztérium előterjesztését összefogó borítólapon e tárgy címe mellett a következő megjegyzés olvasható: „Népbírószági eljárás alatt állott, voltaképpen revízió útján volna visszavehető, viszont annak határideje november 15-én lejárt.” A külügyminiszter 8146/1.–1946. sz. előterjesztésében hangsúlyozta, hogy a tárca igazoló bizottsága 1945. május 2-án 5/1945. sz. határozatával igazoltnak nyilvánította *Gondi Ferencet*, s munkájára a minisztériumnak feltétlenül szüksége van. Ennek ellenére a későbbiekben nem tértek vissza újbóli alkalmazásának kérdésére.

A közlekedésügyi miniszter által említett „négy nagy” a B-listázások felülvizsgálatáról szóló 9050/1946. ME sz. r. (MK augusztus 6., 177. sz.) 4. §-ában megjelölt, a felülvizsgálatra illetékes bizottságra vonatkozott, e bizottság a miniszterelnökből, a két miniszterelnök-helyettesből és a pénzügyminiszterből állt.

²⁹ Előzményéről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv [37] napirendi pontját és jegyzetét.

Az SZDP iratai között szereplő 8581/1946. Küm 1. sz. előterjesztés szerint *Becske Frigyesné Weishaus Zsuzsa* a Tanácsköztársaság idején a bécsi magyar követségen teljesített szolgálatot, majd baloldali magatartása miatt állásából elbocsátották. Ausztriában maradt, s az osztrák szociáldemokrata párt tagjaként, miután elvégezte a pedagógiai főiskolát, bekapcsolódott az ottani gyermekbarát mozgalomba. Az Anschluss idején visszatért Magyarországra. A miniszter irodaigazgatókénti rehabilitálását és egyben nyugdíjazását javasolta. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 45.)

18.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: bejelenti, hogy a CASBI-val kapcsolatos jogszabályok kibocsátása befejezést nyert, és a CASBI tárgyalások a legrövidebb időn belül megkezdődnek. A román kormány hajlandóságát fejezte ki a közvetlen tárgyalásokra.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁰

19.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: bejelenti, hogy a békeszerződés aláírása aktuálissá válik. A fennálló törvények szerint ehhez felhatalmazás szükséges. A végleges szöveg azonban még nincs birtokunkban. Törvény szerint a békeszerződés aláírással Magyarország részéről is megerősítendő ugyan, de attól nem függ. Fontos azonban, hogy a Nemzetgyűlés az aláírás előtt állást foglaljon és az előzetes felhatalmazást adja meg, s mielőtt a végleges szöveg megérkezik az a Nemzetgyűlésben bemutatandó.

³⁰ A román CASBI-ról lásd a jelen jkv. 2. napirendi pontjának 9. jegyzetét.

A romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyettes elnöke, I. Szuszajkov vezérezredes 1946. október 12-én a román miniszterelnökhöz intézett levelében kérte a magyar természetes és jogi személyek CASBI-kezelés alá vont ingatlanainak a zárolás alóli feloldását, s a tulajdonosoknak való visszaadásuk előkészítését. A román kormány azonban – remélve, hogy ezek a javak idővel román tulajdonba kerülhetnek – nem sietett teljesíteni a kérést. A külügyminiszter ezzel kapcsolatos előterjesztése megtalálható a SZDP iratai között, lásd e jkv. c.) mellékletét.

Iklódi Dezső bukaresti követségi tanácsos 1946. november 6-án kelt „szigorúan bizalmas!” jelzésű jelentése szerint Szuszajkov tábornok kérdőre is vonta az illetékes román főkormánybiztos-államtitkárt az intézkedések elmaradása miatt. A romániai SZEB-bel összekötöttest tartó bizottságban és a CASBI-nál – írta – azóta is „állandó tanácskozások folynak, melyeknek kifejezett célja a határozott szovjet álláspont ellenére az elintézését kihúzó és megnehezítő formákat találni.” A romániai hivatalokban – folytatta Iklódi – az a vélemény alakult ki, hogy magyar részről a Szovjetunió kormányánál valamelyes nyomatékos intervenció történt és hogy a magyar kormány valószínűleg a »Petrozsényi«-hez hasonló módon más vállalatok átengedéséről is tárgyal a Szovjetunióval. Elsősorban – írta – az „Indumin” holding vállalat keretébe tartozó cukorgyárakat és a nagybányai „Phónix” vegyiműveket említik román körökben.” (MOL XIX-A-1-n, Románia dosszié „Z” 1946. 3520.)

Az ügyben a román hivatalos intézkedést csak az ottani parlamenti választások után, november végén adták ki. A CASBI 34 031/1946. sz. rendelete szerint a Romániában birtokos magyar, illetve a volt deportált román állampolgárnak, akinek az ingatlanát korábban zár alá vették és felleltározták, öt napon belül jelentkeznie kellett a CASBI-nál, be kellett mutatniuk az állampolgárságukat igazoló iratokat, a telekkönyvi kivonataikat és az ingatlan értékére vonatkozó bizonylatokat. (MOL XIX-A-1-n, Románia dosszié „Z” 3472/1946.) Iklódi jelentette, hogy sikerült megszereznie a CASBI által zárolt magyar kereskedelmi és ipari vállalatok teljes jegyzékét, s azt, hogy ezek alap- és társasági tőkéje meghaladta az 1939. évi értékű 4 milliárd leit. Az adott időben (1946. november) ezek értéke mintegy 80 milliárd lei volt. (MOL XIX-A-1-n „Z” 1946. 3511.) Feltétlen magyar érdek volt, hogy a magyar ingatlanokat kivegyék az ellenséges államok, illetve polgáraik ingatlanait zároló CASBI kezelése alól, még akkor is, ha ezek jelentős része a szovjet jóvátétel fizetését szolgálta, ami természetesen a Szovjetunió romániai gazdasági térfoglalásával járt, s ez aggodalmat keltett a román hivatalos körökben.

Lásd még VINCZE, 2000, 196–210.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette azzal, hogy a felhatalmazás a Nemzetgyűléstől kikérendő a békeszerződés utólagos bemutatása mellett.³¹

20.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a jugoszláv katonai misszió részéről Brankov őrnagy közölte vele, hogy jelenleg megindult belgrádi kereskedelmi tárgyalások szélesebb keretet öltöttek és a belgrádi kormány olyan javaslatot tett, hogy 5 éves árucere-egyezményt kössön Jugoszlávia és Magyarország. Az elgondolás az, hogy Jugoszlávia ezen idő alatt nyersanyagot szállít, ezzel szemben Magyarország gépeket és berendezési cikkeket. Ebben az öt éves tervben a dunai államok szorosabb együttműködését látja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³²

21.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: bejelenti javaslatát a szófiai diplomáciai kapcsolatok felvétele tárgyában. Felveti a kérdést, hogy az öt éves terv nem tenné-e szükségessé a diplomácia kiszélesítését.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az áruk dolga egyelőre függőben tartandó.³³

22.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a hősi halottak örököseinek illetékkedvezménye tárgyában. Az igazságügyminiszter észrevételeit bedolgozta.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁴

³¹ A békekötéssel kapcsolatos tárgyalásokról, a magyar álláspont alakulásáról lásd: NF MT. JKV. 1946, a [17] 100. jkv. 2., a [19] 102. sz. jkv. [1], a [20] 103. sz. jkv. [2], a [33] 116. sz. jkv. 5. napirendi pontját és a) mellékletét, a [36] 119. sz. jkv. [1], a [38] 121. sz. jkv. [86] és [87], a [45] 128. sz. jkv. [1] napirendi pontját, valamint a) és b) mellékletét, az [53] 136. sz. jkv. [1], és végül az [57] 140. sz. jkv. 64. napirendi pontját. A békeszerződés aláírásáról, illetve parlamenti bemutatásáról a következő hónapokban többször tárgyalt a minisztertanács. Lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 48., valamint a [11] 160. sz. jkv. [23]–[24] és a [27] 176. sz. jkv. 9. napirendi pontját.

³² Előzményéről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [60] napirendi pontját. A belgrádi tárgyalások eredményeiről, illetve a magyar–jugoszláv árucere-forgalmi szerződés ratifikálásáról, illetve a további együttműködésről folytatott tárgyalásokról pedig a [9] 158. sz. jkv. 18., a [14] 163. sz. jkv. 7., a [24] 173. sz. jkv. [53] és a [26] 175. sz. jkv. 34. napirendi pontját.

Brankov, Lazar (?–?) A SZEB mellett működő jugoszláv delegáció titkára, majd Jugoszlávia budapesti követe volt. A jegyzőkönyvben tévesen „Branlor”-t írtak, amit a helyes formára javítottunk.

³³ Az első követ, Safrankó Emánuel kinevezésére csak 1947. december 12-én került sor.

³⁴ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [63] 146. sz. jkv. 20. napirendi pontját. 88 943/1946. XI. a. sz. előterjesztésében a pénzügyminiszter – a minisztertanács korábbi határozatának

23.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazot-
tak nyugellátására vonatkozó egyes rendelkezések módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

megfelelően – úgy javasolta módosítani az elvben már elfogadott rendeletervezetet, hogy a hősi halált halt személy hozzátartozójára szálló örökség, illetőleg hagyomány ugyanolyan illeték-kezdvezményben részesüljön, mint amilyent a magyar zsidóság esetében az üldözések megbé-lyegzéséről és következményeik enyhítéséről szóló 1946: XXV. tc. biztosított. Ennek megfelelő-
en az illetékeknek forintértékben való megállapításáról szóló 8500/1946. ME sz. r. (MK július
26., 167. sz.) 119. §-át, olyan értelemben kérte módosítani, hogy a „hősi halált halt személy
örökösei a 20 000 forintot meg nem haladó tiszta hagyatéki érték után teljes, a hagyatéknak
ezt meghaladó értéke tekintetében pedig ötven százalékos illetékmentességet élveznek, amely
az öröklési illetéken felül az ingyenes vagyonszerzési illetékre is kiterjed.”

Az igazságügyminiszternek a pénzügyminiszterhez intézett T. 438/1946. sz. levele a terve-
zettel kapcsolatban rámutatott arra, hogy az öröklési illeték alapja a 8500/1946. ME sz. rende-
let 109. §-a értelmében az örökség, illetőleg a hagyomány tiszta értéke, az ingyenes vagyons-
szerzési illeték alapja pedig a megszerzett vagyon teljes értéke, amelyből adósság és egyéb
terhek címén levonásnak nincs helye, s ennek folytán a szöveg nem csak az illetékrendelet el-
veivel nem egyeztethető össze, hanem eltérő értelmezésekre is vezethet. Felhívta arra is a fi-
gyelmet, hogy a rendeletervezet 1938. november 1. napjától kezdődő visszaható hatállyal kí-
vánta bevezetni az előírásait, mert – mint mondta – „ilyen szabályozás mellett rendelkezni
kellene a felől is, hogy mi történjék a már befizetett illetékekkel, habár ennek – ártértékelés
hiányában – csak az 1946. évi augusztus hó 1. napja után forintban megfizetett illetékek te-
kintetében van jelentősége.”

Lásd a 24 470/1946. ME sz. r.-et, MK december 20., 291. sz.

³⁵ A pénzügyminiszter 15 980/1946. III. sz. előterjesztésében rámutatott arra, hogy az álla-
mi alkalmazottak nyugellátásáról szóló jogszabályok egy része nem felelt meg a demokratikus
és szociális elvárásoknak. Az új nyugdíjtörvény kidolgozását még nem tartotta időszzerűnek, de
a régi előírások legmértánytalanabbnak talált rendelkezéseit legalább részben módosítani ja-
vasolta. Így az 5100/1924. ME sz. r. és a 7000/1925. ME sz. r. tekintetében a községi szolgál-
ból állami szolgálatba átlépő alkalmazottak esetében a teljes, tehát az ideiglenes minőségben
eltöltött községi szolgálati idő beszámításának lehetővé tételét kérte. Több vonatkozásban ja-
vasolta az 1912: LXV. tc. előírásainak a megváltoztatását is. Így az állandóan alkalmazott
napszamosok, és munkások esetében a nyugbér folyósítását indítványozta lehetővé tenni, nem-
csak a teljesen szolgálatképtelenné válásuk, hanem a tisztviselőkhöz és altisztekhez hasonlóan
a megfelelő szolgálati idő vagy a hatvanadik életév betöltése esetén is. A szolgálati idő harminc
napnál hosszabb megszakítása esetén is méltányosnak találta a folyamatosság elismerését az
állami munkás esetében – ha a megszakítás a munkás hibáján kívül álló okból következett
be. Az állami munkás és napszamos elhalálozása esetén, az özvegyen kívül az árvái számára
is ellátást kívánt biztosítani. Megszüntetni kívánta azt az előírást, hogy a szolgálatát munkás-
ként kezdő, majd tisztviselővé kinevezett személy szolgálati idejébe nem lehetett beszámítani
a munkásként eltöltött időt. Az ideiglenes alkalmazottak, valamint a negyvenedik életévük
betöltése után állami szolgálatba lépett alkalmazottak özvegyeinél az özvegyi nyugdíjakra
igényt adó legkisebb szolgálati időt tíz év helyett, a végleges minőségben alkalmazottak özvegyei
esetében előírt öt évre kérte leszállítani. Javasolta a szolgálatételre – az e kérdésben intézke-
dő 210/1946. ME sz. r. (MK január 8., 6. sz.) hatálybalépése előtt – berendelt nyugdíjas esetében
a tényleges szolgálatban töltött idő ellátás szempontjából való beszámítását.

Lásd a 24 480/1946. ME sz. r.-et, MK december 19., 290. sz., lásd továbbá e kötetben a [10]
159. sz. jkv. 37., és a [16] 165. sz. jkv. 26. napirendi pontját.

24.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy törvényjavaslatát a nagybirtokrendszer megszüntetése és a földművesnép földhözjuttatása tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emeléséről szóló 1945: VI. tc. kiegészítéséről a napirendről leveszi.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: lehetőleg ne tartsuk sokáig függőben, mert a javaslat igen sürgős.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a következő minisztertanácsra kéri kitűzni. Ahhoz ragaszkodik, hogy a földművelésügyi miniszter javaslata a Pénzügyminisztérium hozzájárulását feltételként érvényesítse.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

25.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a vállalati nyugdíjpénztárak biztosítási illetékéről. A népjóléti és igazságügy minisztereknek vannak írásbeli észrevételei, magáévá teszi ezeket.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta.³⁷

26.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Külforgalmi Rt. cég azbesztbehozatalával kapcsolatos kezességvállalás utólagos jóváhagyása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

³⁶ Lásd a jelen jkv. [43], valamint a [7] 156. sz. jkv. 17. és 28. napirendi pontját.

³⁷ A 88 935/1946. XI. a. PM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a szolgáltatási jogviszonyon alapuló tevékenységért járó illetmények 10 % illetményadó alá estek, amelyet a munkáltató tartozott megfizetni, továbbá, hogy a havi 1000 forintot meghaladó illetmények az illetményadón felül 10–50 %-os illetmény-többletadó alá estek, amely a munkavállalókat terhelte. Az illetményadó és az illetmény-többletadó alól azonban a vállalati és az elismert vállalati nyugdíjpénztárak által teljesített szolgáltatás utáni 2 %-os, illetve 1 %-os biztosítási illeték alá eső szolgáltatások (nyugdíjak) mentesek voltak, tehát a tényleges illetményekkel szemben indokolatlanul alacsony közterhet viseltek. Az egyenlő közteherviselés elvénél fogva szükségesnek tartotta a vállalati nyugdíjpénztárak által teljesített szolgáltatások biztosítási illetékének az illetmény-többletadóval arányban álló felemelését, valamint az elismert és a nem elismert vállalati nyugdíjpénztárak által – a teljesített szolgáltatások után – fizetett biztosítási illeték közötti különbség megszüntetését. Ennek megfelelő intézkedéseket tartalmazott a 24 460/1946. ME. sz. r., MK december 20., 291. sz.

A népjóléti miniszter észrevételeit nem ismerjük. Az igazságügyminiszter T. 4415/1946. sz. alatt közölt észrevétele tulajdonképpen stiláris módosításokat tartalmazott.

³⁸ A 161 593/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés bejelentette, hogy 1946. októberében a Magyar Külforgalmi Rt. amerikai azbesztbehozatala céljára 26 500 USA \$ összegű devizahitelt vett igénybe a Magyar Nemzeti Banktól, amit 1947. február 8-ig 7 %-os kamattal együtt vissza kellett fizetnie. A devizahitelért a pénzügyminiszter állami kezességet vállalt, ennek jóváhagyását kérte a minisztertanácstól.

27.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a szlovák–magyar lakosságcserevel kapcsolatban gazdasági szervezet felállítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

28.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Habsburg Albrecht-féle elhagyott javakként kezelt mosonmagyaróvári autó- és gépjavító nagyüzem hitelével kapcsolatos állami kezességvállalás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

29.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Visontay Jenő szerződéses alkalmazása tárgyában a VIII. fizetési osztály szerinti illetményekkel.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

30.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy előterjesztését Fonyódi Sándor, Kazinczy László, Rott Hedvig, Horányi László és F. Kiss Mária alkalmazása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

³⁹ A pénzügyminiszter előterjesztését e jkv. d) mellékleteként közöljük. Lásd továbbá a [12] 161. sz. jkv. 53. napirendi pontját és mellékletét.

⁴⁰ A 161 173/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés szerint a *Habsburg Albrecht* tulajdonában volt mosonmagyaróvári autó- és gépjavító nagyüzemet az Iparügyi Minisztérium kirendelt vállalatvezető útján hasznosította. A vállalat az iparügyi miniszter előterjesztése alapján anyagbeszerzés, valamint munkabérek és köztartozások céljára 50 000 forint összegű visszeszámitási hitelt kapott a Mosonmagyaróvári Takarékpénztár, valamint a Pénzügyintézeti Központ útján. Mivel nemfizetés esetén a hitelt fedező ingóságok értékesítésére – azok elhagyott-javak jellege miatt – nem kerülhetett volna sor, és mert az üzem további sorsa sem volt ismeretes, a Magyar Nemzeti Bank útján javasolta biztosítani a hitellel kapcsolatban az állami kezességvállalást. Ehhez kérte a miniszter a minisztertanács hozzájárulását.

⁴¹ A 3884/1946. PM eln. B. sz. előterjesztés szerint *Visontay Jenő* nyugállományú őrnagy volt; a tárca kezelésében álló Nyugdíjjárulék Alap tulajdonát képező Balatonföldvári Tisztviselői Üdülõ vezetésével kívánta megbízni.

⁴² A 161 628/1946. PM IV. a. sz. előterjesztés a Pénzügyintézeti Központhoz javasolta az öt személy kinevezésének engedélyezését. *Fonyódi Sándor* hites könyvvizsgáló volt, *Kazinczy László* 1939-ben lépett be a PK-ba, de katonai szolgálata miatt alkalmazása megszűnt, tehát újbóli kinevezését javasolta. *Rott Hedviget* kiváló francia és német nyelvtudása miatt a PK külföldi kapcsolatainak kiépítése szempontjából tartotta szükségesnek kinevezni. A két további személyt az utánpótlás folytonosságának biztosítása céljából terjesztette elő. (PIL 283. f. 31. cs. 59. ó. e., 52–53.)

31.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Tóth Imre [adóhivatali tiszt] Imre nevű gyermekének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

32.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Fejes Péter [altiszt] özvegyének kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

33.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a nyilasok, vagy németek által nyugatra hurcolt köz- és magánvagyonra vonatkozó rendelkezések módosítása és kiegészítése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: felveti a kérdést, hogy az előterjesztés megfelel-e a megegyezésnek.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a pártközi értekezlet észrevételeit mind bedolgozta.

[Ries] Igazságügyminiszter: a 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy a javakat szabályszerű vám eljárás alá kell vonni. A 3. § (7) bekezdése pedig kimondja, hogy semmilyen díj, illeték, vagy költség nem szedhető a hazaszállított javak után.

[Rácz] Pénzügyminiszter: de itt is benne van, hogy csak a (2) bekezdésben megállapított, valamint a vámkezeléssel kapcsolatban felmerülő költségeken felül. Legfeljebb a 2. § (1) bekezdésében utalás fog történni a 3. § (7) bekezdésére.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴³

⁴³ A pénzügyminiszter 133 811/1946. KV MJ sz. előterjesztése abból indult ki, hogy a nyugatra hurcolt köz- és magánvagyon hazaszállítása során szerzett tapasztalatok alapján a vonatkozó rendelkezések kiegészítésre, módosításra szorultak. Mindenekelőtt azt kívánta biztosítani, hogy a hazahozott javak ne kerüljenek egyesek jogtalan birtokába. Másrészt mivel a kincstárnak a javak felkutatásával, megőrzésével és hazaszállításával számottevő kiadása volt, az érdekelteket kötelezni kívánta ezek megtérítésére. Indokoltnak tartotta továbbá, hogy azok, akik kihurcolt javaikat kormányhatósági segítséggel visszakapják, s így gazdasági helyzetük javul, a kincstár részére a hazahozott javak értékével arányban álló, de könnyen elviselhető, köztartozás jellegű összeget fizessenek. Javasolta a miniszter, hogy a hazaszállított javak birtokbaadására átvevő bizottságot hozzanak létre, továbbá, hogy a gazdátlan javakat az államkincstár nevében az illetékes miniszter vegye át, s amennyiben a jogos tulajdonos egy év eltelté után sem jelentkezik, az ilyen vagyon a kincstár tulajdonába menjen át. Kitért a szállítás körülményeire, a nem magyar származású gépkocsik vámjára, a kincstárt illető tartozásokkal elkövetett jövedéki kihágásokra. A külföldre hurcolt zsidó ingóságokat kivenni javasolta a rendelet hatálya alól azzal, hogy a készkiadásokat, valamint a költség-hozzájárulást hazaszállításuk esetében ezek után is meg kell majd fizetni.

34.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy az EMAG gépekkel kapcsolatban, amit már állami kezelésbe vettek időközben, jelentkezett egy Fenyves nevezetű személy, aki mint tulajdonost jelölte meg magát. Ő nem tudja megállapítani ezideig még a személyazonosságot és a tulajdonjogot.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: amikor hazahozták ezeket a gépeket felhívás tétetett közzé, hogy a tulajdonosok jelentkezzenek. Egy megbízott jelentkezett, hogy ezek a javak kiadhatók a munkások részére, s amikor már a szövetkezetnek átadták a gépeket, akkor jelentkezett ez az igénylő. Ha valaha felelősségre fognak vonni ezért bennünket, akkor lehet azzal védekezni, hogy mi megóvtuk a tulajdonosok részére. Akkor majd a nyersanyagot fenntartjuk és a gépeket átadjuk.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

35.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az 1500 forinton felüli zárolt fizetésekkel kapcsolatban bejelenti, hogy azok egy részét december 16-án, második részét január 2-án oldják fel. Kéri ehhez a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁵

[36]

[Nagy] *Miniszterelnök*: megszakítja a tárgysorozat rendjét. A házszabályok nem teszik lehetővé Vidovics képviselőnek a mai napon való kiadását, miután a második ülésen lehet dönteni a házszabályok szerint, és így csak holnap határozhat, viszont a szökés gyanúja igen alapos, ezért egy olyan elhatározásra jutottak az államminiszterekkel, hogy ma délutánra napirendi javaslat, illetve a második ülés kitűzetik.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

A GF javasolta kimondani, hogy az iparügyi miniszter számára a magántulajdonban álló hazaszállított javak vonatkozásában is fenn kell tartani azt a jogot, amit az 5410/1946. ME sz. r. (MK július 22., 83. sz.) az ipari termelés céljára szolgáló felszerelési tárgyak, nyersanyagok ideiglenes vagy akár végleges igénybevételére biztosított. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIII. 1946. december 10., 5. pont.)

Lásd a 24 390/1946. ME sz. r.-et, MK december 17., 288. sz.

⁴⁴ Az Első Magyar Gazdasági Gépkereskedelmi Rt. (Budapest, Váci út. 19.) 1883-tól mezőgazdasági gépgyártással, malomgépgyártással foglalkozott. Miután a vállalat korábbi vezetősége 1944 végén jórészt elmenekült, irányítását a munkáspártok tagjaiból alakult vezetőség vette át. (ÜZEMI BIZOTTSÁGOK, 279.)

Fenyvesről nincsenek ismereteink.

⁴⁵ A munkakörüknél, vezető állásuknál fogva a kollektív szerződések hatálya alá nem eső munkavállalók javadalmazásának korlátozásáról a 12 900/1946. ME sz. r. (MK november 17., 263. sz.) intézkedett.

⁴⁶ Vidovics Ferenc (1900–1976) újságíró, 1939-től a Kisgazdapártban szervezői feladatot

[37] 36.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a bábolnai állami gazdaságok házi gyógyszerteráza vezetésére gyógyszerész alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁷

[38] 37.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyarország határán megjelent kolorádó-, vagy burgonyabogár-veszedelem elhárításának előzetes megszervezésével kapcsolatban felállítandó kereső és irtó motorizált védekező egységek szakszemélyzetének felvétele tárgyában. Ez a veszély már Linznél van elég gyorsan közeledik és a Dunán is úszik. A védekezés igen költséges, viszont egyes országokban, ahol ez fellépett a termelés már egészen megszűnt. Svájcban pl. egy pár év óta állandóan van. Rendszeresen védekeznek ellene.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

[39] 38.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Rónai Géza okl. erdőmérnöknek a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a kinevezés ellen észrevétele van. Rónai a Zselinszky-birtoknak volt a jószágigazgatója s egészen jobboldali hírben áll.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: erdőmérnökökben igen nagy hiány van. Rónai igazolása megtörtént s így nem lát[ja] akadályát a kinevezésnek.

Minisztertanács Rónai Géza okl. erdőmérnöknek a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁹

látott el. 1944 márciusában a Gestapo letartóztatta, 1945 áprilisától a Kisgazdapárt főtítkárhelyettese, majd Somogy vármegye főispánja. 1946. december 12-én a demokrácia elleni szervezkedésben való részvétel vádjával népbírósi eljárás indult ellene. A Nemzetgyűlés felfüggesztette mentelmi jogát, letartóztatták, 1947. január 23-án megfosztották mandátumától. A Kisgazdapárt kényszerült felfüggeszteni párttagságát. A népbírósi bíróság börtönbüntetésre ítélte. 1956-ban szabadult. A Kisgazdapárt intézőbizottságának tagja lett. 1957. januárjában külföldre menekült. Tagja lett a New York-i Magyar Bizottságnak.

⁴⁷ A földművelésügyi miniszter 206 565/1946. XIII. fő. sz. előterjesztésében a gyógyszerész nyugatra menekülése miatt nem működő gyógyszerteráza vezetőjévé – Gyógyszerészek Szabad Szakszervezetének javaslata alapján – *Csanády Dezső* gyógyszerészt kérte kinevezni.

⁴⁸ A földművelésügyi miniszter 217 110/1946. XI. 2. sz. előterjesztésében a Magyar Növényegészségügyi Szolgálatnál meglévő szakfelügyelői személyzetten felül azonnali hatállyal öt főiskolai végzettségű szakalkalmazott, öt szakaltiszt, öt permetező mester és gépkocsizó, összesen 22 fő alkalmazásának engedélyezését kérte. Bejelentette, hogy a Magyar Külforgalmi Rt. útján, 15 millió dollár értékű védekező motorok beszerzése ügyében már intézkedett.

⁴⁹ A földművelésügyi miniszter 8472/1946. eln. V.–1. sz. előterjesztésében, a 8100/1946. ME. sz. r.-ben (MK július 17., 159. sz.) foglalt kinevezési tilalom ellenére kért engedélyt *Rónai Géza* (1898–?) okleveles erdőmérnök kinevezésére. Az igazságügyminiszter feltehetőleg gróf Zelenski

[40] 39.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Pór Mihály és dr. Mirkó János gazdasági tanárok részére a gazdasági szakoktatási igazgatói cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

[41] 40.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek költségvetését.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem ismeri eléggé a kérdést, viszont a 6214 főnyi létszámból álló személyzetet igen soknak tartja.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: itt nincs szó új fölvételekről, csak a státus nincs megfelelően arányosítva.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: akkor pedig olyan embereket kell az üzemekhez áthelyezni, hogy a szellem egy kicsit felfrissüljön, pláne, ha új felvételek is eszközlendők, azok feltétlen jelentkezés útján töltendő be.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: módot szeretne nyújtani a felfrisüléshez, de sajnos igen kevés erdőszakértő van.

Szakasits Árpád államminiszter: csatlakozik a közlekedésügyi miniszter álláspontjához, viszont nem kerülheti el a figyelmet az sem, hogy erdőállományunk a régi állapothoz viszonyítva tizenötszörös lett. A földművelésügyi miniszter, aki most vette át nemrégben a földművelésügyi tárcát, jó lenne, ha megnézné racionalizálás szempontjából ezt az üzemet. A dolgok kissé szét-esnek, kívánatos lenne, ha valami bejelentéssel jönne a minisztertanács elé. Nagyon sokat foglalkozunk az állami kezelésbe vett földbirtokokkal, pedig nem kevésbé fontos az erdőgazdaság sem.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezzel kapcsolatban máris tud bejelentéssel élni, mert Donáth Ferenc államtitkár, aki ezzel foglalkozik, már részletesen referált neki.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: megjegyzi, hogy az erdei vasutakat a közlekedésügyi miniszter hatásköre alá kell utalni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ez teljesen különálló valami, de nincs kifogása ellene, hogy a közlekedésügyi miniszter szakembere, valamint az iparügyi miniszter szakembere is az illetékes szervnek tagja legyen. Bejelentését pedig az egész üzemre nézve rövidesen meg fogja tenni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: javasolja, hogy egyelőre ezt a rendeletet ne döntsék el, mert nagy rendetlenséget létesít. Nem tudja megérteni,

Róbert (1850–1939) felsőházi tagra utalt, akinek (illetve családjának) 1935-ben 8255 katasztrális hold birtoka volt. (GUDENUS–SZENTIRMAI, 1989, 308.)

⁵⁰ A földművelésügyi miniszter 137 166/1946. X. 2. sz. előterjesztése szerint Pór Mihály (1909–?) középiskolai tanár, és dr. Mirkó János (1911–?) gazdasági tanár a Földművelésügyi Minisztérium szakoktatási főosztályán teljesített szolgálatot.

hogy üzemi jutalék címén miért kell a tisztviselőknek még a fizetésük 68 %-át külön megkapniuk.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: itt a bányákat vették alapul.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtíkhára*: a 6214 fő nem sok, de az a hiba, hogy mi csináltunk egy státust, ezt nem lett volna szabad, tekintettel arra, hogy mi megszabjuk a fa árát és a kitermelés árát. Az egész erdőgazdaság, mint üzem rosszul van felépítve. Ez az egyetlen üzem, ahol az állami státus abszolút szakembereket követel. Javasolja, hogy ne szabjuk meg a státust. Két hónap múlva újra jöjjön a földművelésügyi miniszter ide javaslatlaltal.

[Nagy] *Miniszterelnök*: az erdők nagy része még csak az elmúlt esztendőben került az állam kezébe, tehát nem lehet csodálkozni, ha még nincs teljes rend az erdőüzemeknél.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nem is dolgozott az üzem olyan rosszul, mert az elmúlt esztendőben a faellátás terén még igen nagy panaszok voltak, most azonban ez már enyhült és a faellátás valamennyire biztosítva van. Kéri az eredeti javaslatát elfogadni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

[42] 41.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Pásztor Dezső községi vezetőjegyző min. titkári kinevezése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a 2500/1945. ME sz. rendelet szabályozza ezt a kérdést. Ennek alapján nincs mód Pásztor Dezsőnek a VII. fizetési osztályba való kinevezésére. Igen aggályosnak tartja, ha precedenst képezne a 2500-as rendelet áttörése. Csupán a VIII. fizetési osztályba való kinevezést tartja lehetőnek.

⁵¹ Előzményéről lásd: TZ Mt. jkv., a [8] 75. sz. jkv. 28. napirendi pontját és g) mellékletét. A földművelésügyi miniszter 111 343/1946. V.-1. sz. előterjesztésében az állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele és ezzel kapcsolatban az állami erdőgazdálkodás átszervezése tárgyában kiadott 12 120/1945. ME sz. r. (MK december 23., 208. sz.) alapján létrehozott Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek létszámának megállapítására tett javaslatot. Jelezte, hogy a magyar állam tulajdonában álló erdőgazdasági ingatlan területe a földreform előtt kerekén 100 000 hold volt, a földreform révén azonban 1 500 000 holdra emelkedett. Az 1937/38. évi költségvetés szerint az akkori erdőállományt 442 főből álló személyzet kezelte, ennek megfelelően a 15-szörösére növekedett állami erdőbirtokhoz arányosítottan javasolta az Állami Erdőgazdasági Üzem létszámát megállapítani. Rámutatott arra is, hogy az említett jogszabály célul tűzte ki a belterjes erdőgazdálkodási szempontok érvényesítését, így a meglévőknél túl 45 új fűrészüzem, 10 kőbányaüzem és 16 vasútüzem létesítését vették tervbe, ami további létszámgyarapítást vont maga után.

Az Állami Erdőgazdasági Üzemek számára az 1946/47. évi költségvetésben előirányzott 4663 főből álló létszámot javasolta 6214 főre felelni – beleszámítva ebbe a B-lista revízióról szóló 11 000/1946. ME sz. r. (MK szeptember 24., 217. sz.) alapján visszaveendő, ezen felül a létszámfelletti minőségben elbocsátott, továbbá a más okból feleslegessé vált, de szakszempontról kifogás alá nem eső, végül a hadifogságból visszatérő alkalmazottakat is.

Minisztertanács dr. Pásztor Dezsőnek VIII. fizetési osztályba való ki-
nevezéséhez hozzájárult.⁵²

[43] 42.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti törvényjavaslatát a föld-
reform befejezése érdekében szükséges szervezeti és eljárási rendelkezések-
ről. Hosszas tárgyalások után hozza ide a javaslatot. Az Országos Tanácsnak
a munkaköre is lényegesen szűkül, de az általános irányító befolyása meg-
marad. Az a meggyőződése, hogy óriási lépés történik ezzel a nyugalom felé.
Teljesen ugyan nem oldja meg a problémát.

Szakasits Árpád államminiszter: áttanulmányozta a kérdést. A tendenci-
ájával egyetért, mégis a kérdés nagy horderejénél fogva kéri levenni a napi-
rendről, mert még újabb tárgyalásokat kíván e tárgyban.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bár a pártok már látták, a minisz-
tertanács nem túl alkalmas arra, hogy pártvonalon ezt itt tárgyaljuk le. Kéri
azonban, hogy lehetőleg hamarosan tárgyalják le, mert a községi földigény-
lő bizottságnak intenciókat kell adni.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: akkor a következő minisztertanácson le
kell ezt tárgyalni, mert nagy nyugtalanságot vált ki. Ez a kérdés annyi izga-
lommal jár, hogy a régi és új gazdák között állandó egyenetlenséget szül.

[Nagy] *Miniszterelnök*: akkor még péntek előtt nem tudja a Nemzetgyűlés
előé vinni. Javasolja az előterjesztéshez elvben hozzájárulni s a pártközi ér-
tekezlet megegyezése után benyújtandó a Nemzetgyűlésnek, ha nincs meg-
egyezés, úgy ismét minisztertanács elé kell hozni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem tud hozzájárulni ahhoz, hogy ter-
jesszék be így a Nemzetgyűléshez, s azután majd a módosításokat keresztül
vezetik. Ha van megállapodás, akkor az, mint végleges szöveg kerülhet Nem-
zetgyűlés elé. Hétfőre a pártközi értekezlet letárgyalhatja, és körözés útján
elfogadhatja a kormány.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a sürgősséget kell kimondani és
kötelezni a Házat, hogy 8 órás ülésben letárgyalják.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a pártközi megállapodás alap-
ján létesítendő javaslat körözés útján fogadtassék el a minisztertanács
által és december 17-én a Nemzetgyűlés elé terjesztessék.⁵³

⁵² A 8682/1946. FM eln. 1. sz. előterjesztés szerint dr. Pásztor Dezső (1899–?) jegyzői és ál-
lamtudományi doktori oklevéllel rendelkezett, 1921-től Gyuró községben segédjegyző, majd
körjegyző, 1932-től Tabajd, 1940-től pedig Mány községben volt vezető jegyző. 1946 januárjától
a Földművelésügyi Minisztérium állattenyésztési főosztályán működött.

A 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) a közszolgálati alkalmazottak illetményéről
és nyugdíjáról szövegezt.

⁵³ A földművelésügyi tárca által előkészített törvénytervezetet a pártközi értekezlet – tudó-
másunk szerint – részletes vita nélkül tudomásul vette. Lásd a jelen kötet [7] 156. sz. jkv. 28.
napirendi pontját.

[44] 43.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a 8130/1946. ME sz. rendelet végrehajtása során a mezőgazdasági traktorok tulajdonjogi igazolásával és az állami tulajdonba kerülő traktorok eladásával, illetőleg üzembe helyezésével kapcsolatban származó bevételek letéti számlán történő kezelése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a gépkocsi osztálya ezt a javaslatot megnevezte, és komoly észrevételei vannak ellene. Nem indokolt a gépkocsiknak a beszerzése és üzemben tartása és az rendkívül költséges. Az üzemben tartást a MOGÜRT-ön keresztül kell elvégeztetni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nem szimpatikus ez a megoldás, mert nincsenek vidéki kirendeltségei. A cséplőgép-tulajdonosoknak van saját javítóműhelyük. Szívesen tárgyalna a MOGÜRT-tel is, de nem tartja alkalmas szervnek vidéken.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ez agrárorganizációs kérdés és nem lehet nem ilyen szakemberekkel végeztetni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: ezeket a traktorokat bérszántásra is felhasználják. Javasolja figyelembe venni a Hazai Gépkereskedelmi céget is.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a meglévő javítóműhelyeket akarja erre a célra felhasználni. 30 megbízható emberre van szüksége, kiknek felvételét, illetve alkalmazását kéri. A javítóműhelyeket valójában ellenőrzik. Ezzel kapcsolatban 5 db személygépkocsira és 30 db motorkerékpárra, illetőleg kerékpárra van szükség.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

⁵⁴ A 8130/1946. ME sz. r. (MK július 27., 168. sz.) intézkedett a mezőgazdasági traktorok és traktoros talajművelő gépek kötelező bejelentéséről, nyilvántartásba vételéről, forgalmáról, illetve igénybeviteléről. A GF hozzájárult ahhoz, hogy a feladatkört külön szervezet felállításának mellőzésével a Földművelésügyi Minisztérium gépesítési ügyosztálya lássa el.

Az 55 725/1946. FM I/A-3. sz. előterjesztés arra irányult, hogy az említett feladatok ellátásából származó bevételekkel a minisztérium, illetve ügyosztálya kizárólagos joggal rendelkezessen, s a tárca e bevételeket letéti számlán kezelhesse. Ennek az összegnek a felhasználásával az ország különböző részeiben javítóműhelyeket kívánt létesíteni – úgy, hogy a traktorok helyreállítását, javítását ezek – versenytárgyalás nélkül – gyorsan elvégezhessek. Ezenkívül – mivel a traktorok tulajdonjogának igazolása, rendszámablával való ellátása, az állami tulajdonba kerülő gépek ügyeinek intézése a minisztérium gépesítési ügyosztályának feladatkörét meghaladta – 30 szerződéses munkaerő és – részben a külső feladatok ellátására – 12 tisztviselő ideiglenes alkalmazására kért engedélyt. Az említett bevételből kívánta biztosítani a vidéki kiszállások költségeit, továbbá 5 személygépkocsi, motorkerékpárok és kerékpárok beszerzését, valamint az adminisztrációs kiadásokat.

A MOGÜRT-öt, a Magyar Országos Gépkocsiüzem Rt.-t 1946-ban hozták létre. Gépkocsik javításán kívül elsősorban gépjárművek külföldi beszerzésével, hazai forgalmazásával foglalkozott. 1948-ban államosították.

A Hazai Gépkereskedelmi Rt.-t 1928-ban hozták létre a Ganz- és Társa Villamossági, Gép-, Vagon és Hajógyár Rt. gyártmányainak, az ezekhez tartozó alkatrészeknek eladása céljából.

[45] 44.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy nagyon terjed a veszettség. Miután a Pasteur Intézet megszűnt s legalább 4 olyan esetről tud, kik segítség hiányában haltak meg veszettségben, kéri a Pasteur Intézet újra való felállítását.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: van szérumgyártás jelenleg is.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁵

[46] 45.

Iparügyi miniszter [képviselőtében: Róth Pál államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését Bálint Jánosnak és Márványi Józsefnek az állami lakótelepekre gondnokként való kinevezése tárgyában, a napirendről leveszi.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: megemlíti, hogy mind a kettő olyanoknak a helyébe került volna, akik, mint létszámfelettiek lettek elbocsátva.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁶

[47] 46.

Iparügyi miniszter [képviselőtében: Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szele Mihálynak Jugoszláviába való kiküldetése tárgyában.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében: Szolnoki István államtitkár]: nincs még tudomása róla, hogy milyen árukra vonatkozik az árucserre egyezmény.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: kéri, hogy az áruk megállapítása a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben történjék.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

⁵⁵ Pasteur Intézet és Kórház a veszettség elleni szérum előállításával, az oltással és a beteg gyógyításával foglalkozott. *Högyes Endre* kezdeményezésére, a budapesti egyetem köz- és gyógytani intézetének keretében 1890-ben hozták létre. A szállítható szérumok kidolgozásával kapcsolatban csökkent az intézet jelentősége. 1942-ben megszüntették.

⁵⁶ Lásd a jelen kötet [7] 156. sz. jkv. 34. napirendi pontját.

⁵⁷ Az 6357. eln./1946. IpM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az 1946. augusztus 30-án tartott minisztertanácsi ülés (NF Mt. jkv. 1946, az [51] 134. sz. jkv. 66. napirendi pontja) a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztésére hozzájárult ahhoz, hogy a magyar-jugoszláv áru-csereforgalmi tárgyalások lefolytatására bizottság utazzon Belgrádba. A jugoszláv fél kérésére a tárgyalások megkezdésére csak ekkor került sor. (Lásd e jkv. 20. napirendi pontját.) Miután időközben számos olyan kérdés is felmerült, amelynek tárgyalásához az iparügyi miniszteri tanácsos szaktudására is szükség volt, javasolta Szele Mihálynak a kiküldendő bizottságban való részvételét.

Szele Mihály mérnök az Iparügyi Minisztériumban dolgozott. 1945-ben a jóvátételi bizottság tárgyalásán állandó jelleggel képviselte a tárcát.

[48] 47.

Iparügyi miniszter [képviselőtében: Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Vajda Imre államtitkár Svájcba való kiküldetése tárgyában a magyar–svájci árucserre-forgalmi egyezményrel kapcsolatban. A svájci követ kifejezetten Vajda Imre személyét kérte.⁵⁸

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ezzel kapcsolatban javasolja, hogy egy személy bizassék meg, aki az összes kereskedelmi tárgyalásokat lebonyolítja. Esetleg egy kormánybiztost kell erre a célra kijelölni.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében: Szolnoki István államtitkár]: sokszor előfordul, több tárgyalás folyik egyszerre. Egy személy megbízatása erre a célra nem volna elegendő.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: nincs külkereskedelmi minisztérium, ezért a tárgyalásokat mindig a külügyminisztériumnak az emberei végezték el, ez az egyedüli módja annak, hogy szerves munka létesüljön.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter nélkül ebben a kérdésben nem lehet dönteni.

Szakasits Árpád államminiszter: javasolja, hogy a Külügyminisztériumnak legyen egy osztálya, ahol ezzel foglalkoznak.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: neki van erre megfelelő osztálya csak senki se veszi igénybe. Anélkül, hogy a követségek tudomással bírnának róla, jelentkeznek külföldön egyének, mint a magyar állam megbízottai. Körrendeletet bocsátott ki a követségeknek, hogy azoknak, akik nem a minisztérium útján kerülnek ki, a magyar állampolgárnak kijárónál több támogatást ne adjanak.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[49] 45.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti törvényjavaslatát a Magyar Népi Művelődési Intézet létesítése tárgyában. Igazságügyminiszter észrevételeit figyelembe veszi.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta.⁶⁰

⁵⁸ Az iparügyi miniszter 50 406/II. 1946. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy Svájc budapesti követe november 20-án átiratban közölte vele, hogy a közelmúltban lefolytatott magyar–svájci vegyesbizottsági tárgyalások egyes pontjai tekintetében Bernben további megbeszélések szükségessége merült fel – ezért szívesen látnák, ha Vajda Imre kereskedelem- és szövetkezetügyi államtitkár mielőbb kiutazna Svájcba.

⁵⁹ Lásd ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban e kötet [1] 150. sz. jkv-ének [37] napirendi pontját.

⁶⁰ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a vallás- és közoktatásügyi miniszter 7039/1946. eln. sz. levele a Miniszterelnökséghez, valamint azonos számú előterjesztése, amelyben a törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés elé terjesztését indítványozta. A levél mellékletét képezi maga a törvényjavaslat és ez utóbbi indoklása. Az indoklást a jelen jegyzőkönyv e.) mellékleteként közöljük.

Keresztury Dezső csak az 1947. január 21-i ülésen nyújtotta be a javaslatot. (NN 1945–1947. IV.

[50] 46.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a magyar könyvtárügy egyes kérdéseinek rendezéséről szóló előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶¹

[51] 47.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Szentágothai János egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában a Pécsi Tudományegyetem anatómiai tanszékére.

Minisztertanács dr. Szentágothai János egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez a Pécsi Tudományegyetem anatómiai tanszékére, hozzájárult.⁶²

[52] 48.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Környey István egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez a Pécsi Tudományegyetem elme- és idegkórtani tanszékére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

kötet, 86. ülés, 947.) Ezt követően kiadták a közoktatásügyi bizottságnak (NGY IROMÁNYOK, 1945–1949. II. kötet 127. sz.) A Ház azonban nem tárgyalta, így törvény kiadására nem került sor.

A jegyzőkönyv mellett található az Igazságügyminisztérium által a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett – a törvénytervezet szövegét illető, stílárís észrevételeket tartalmazó – T. 4465/1946. sz. levelének egykorú hitelesített másolata.

⁶¹ Lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 43., illetve a [10] 159. sz. jkv. [53] napirendi pontját.

⁶² A vallás- és közoktatásügyi miniszter 132 999/1946. VI. sz. előterjesztésében dr. Szentágothai János (1912–1994), a Pécsi Tudományegyetem adjunktusának, egyetemi magántanárnak a kinevezésére tett javaslatot. Dr. Szentágothai János 1936-ban a Budapesti Tudományegyetemen szerzett orvostudományi doktori oklevelet, de már 1935 szeptembere óta az egyetem anatómiai és bonctani intézetében működött, mint díjas gyakornok, később tanársegéd, majd 1940 decembere óta, mint adjunktus. 1942-ben szerezte meg a magántanári képesítést.

Meg kell említeni, hogy a SZDP a jelen, és az [59] sz. előterjesztésig terjedő valamennyi további javaslat napirendről való levételét tartotta szükségesnek, „tekintve, hogy vagy előléptetésekkel vagy kinevezésekkel foglalkozik” valamennyi. (PIL 283. f. 35. cs. 59. ó. e., 10.)

⁶³ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 134 711/1946. VI/a. sz. előterjesztése szerint dr. Környey István (1901–1988) doktori oklevelét 1923-ban szerezte meg, kezdetben a Budapesti Tudományegyetem anatómiai intézeténél dolgozott. Később Hamburgban, majd Rockefeller-ösztöndíjasként az Egyesült Államokban is dolgozott. 1941-ben klinikai főorvossá nevezték ki a Kolozsvári Tudományegyetem ideg- és elmeklinikája mellé, ugyanebben az évben egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet kapott. 1945. november 1-jén az idegsebészet nyilvános rendes tanáraként nyert szerződést a kolozsvári Bolyai Egyetemen. 1937-től a Magyar és az Osztrák Tudományos Akadémia tagja volt.

[53] 49.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Szentmihályi János kiküldetése tárgyában a Szovjetunióba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

[54] 50.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Scher Tibor palesztiniai megbízatása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

[55] 51.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy előterjesztését Tárnok Gyula szabadművelődési tanácsosi kinevezése tárgyában a VI. fizetési osztályba, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁶

⁶⁴ A miniszter 6850/1946. eln. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy az illetékes szovjet tényezőkkel folytatott előzetes tárgyalások értelmében Leningrádban (Szentpéterváron), az ottani egyetemmel kapcsolatban magyar intézetet kíván szervezni. Az intézet révén Magyarország és a Szovjetunió közötti tudományos és általában a művelődési kapcsolatok ápolását, a magyar nyelv és irodalom megismertetését, a Szovjetunióban élő, a magyarral rokon népek viszonyainak, történetének és nyelvének tanulmányozását kívánta elősegíteni.

Jelozte, hogy az intézet megszervezésével kapcsolatos tárgyalásokkal a külügyminiszter *dr. Czinkótzky Jenő* miniszteri tanácsost bízta meg, vele együtt kívánta kiküldeni *dr. Szentmihályi Jánost*, a Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium miniszteri titkárát, a külföldi kulturális kapcsolatok ügyeit intéző ügyosztály szovjet kulturális ügyekkel foglalkozó előadóját. A kiküldetés előrelátható időtartamát 21–28 napon jelölte meg.

Lásd még: DL. MT. jkv., a [12] 192. sz. jkv. 29. napirendi pontját.

⁶⁵ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 138 288/1946. X. a. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy a külügyminiszter helyeslésével és hozzájárulásával tervbe vette a Palesztina és Magyarország közötti kultúrkapcsolatok kiépítését. Az alapot erre *Barlasz Chaim* 1945. évi magyarországi látogatása szolgáltatta, aki mint a palesztinai zsidóság legfőbb kulturális vezetője hosszabb megbeszélés után nemcsak kivihetőnek, de feltétlenül megvalósítandónak ítélte a tervet. A jeruzsálemi héber egyetemen magyar lectoratus, magyar könyvtár és magyar kultúr-intézet létesítését vette tervbe. Palesztinában – mint írta – jelenleg 30–40 ezer magyar állampolgárságú zsidó él, akik értesülése szerint a magyar kultúra iránt erősen érdeklődnek. Egyrészt erre tekintettel, másrészt a magyarság és zsidóság közötti lelki megbékélés munkálása céljából is nagyon fontosnak tartotta a terv keresztülvitelét.

A kulturális kapcsolatok kiépítésével és az intézmények vezetésével dr. Scher Tibor rabbit és tanárt bízta meg, aki miután megkapta az angol beutazási engedélyt, december elején kintazott Palesztinába, és meg is kezdte működését.

⁶⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [66] napirendi pontját, illetve az ügy további tárgyalására a [7] 156. sz. jkv. 48., illetve a [12] 161. sz. jkv. 88. napirendi pontját.

[56] 52.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti 130 211/1946. számú javaslatát a Pázmány Péter Tudományegyetemen 49, a Debreceni Tudományegyetemen 21 műszaki segéd-tiszt, szakaltiszt, illetőleg altiszt állások betöltése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

[57] 53.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti 131 916/1946. számú javaslatát a költségvetés 8. Diákjóléti Célok címnél előírányzott 215 főfoglalkozású tiszteletdíjas és 405 szegődményes, összesen 650 [helyesen 620] állás fele részének betöltése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

[58] 54.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 10. sorszám alatt szereplő előterjesztését Herepey Árpád kinevezése tárgyában a napirendről leveszi.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁹

[59] 55.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Vörösmarty Béla volt ref. tanító népiskolai tanítói kinevezése tárgyában.

⁶⁷ Előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy 1946. augusztus 1-ig az érdekelt munkások a kollektív szerződések szerint kapták az illetményeiket, s azzal a feltétellel vállalták az állami rendszerű fizetési osztályokba való besorolást, hogy augusztus 1-jével rendszeres állásra lesznek kinevezve. Az intézkedés elhúzódása jogos elégedetlenséget keltett körükben. Megemlíttette, hogy az állások betöltése az államkincstárnak nem jelent többletkiadást.

⁶⁸ Az előterjesztés előadta, hogy a 620 állás fele részének azonnali betöltése azért vált szükségessé, mert az 1946/47. tanévben mind Budapesten, mind vidéken nagyobb számú népi kollégium kezdte meg működését, s ezek a kollégiumok csak abban az esetben képesek magukat fenntartani és működésüket folytatni, ha alkalmazottaik illetményeit – ami fenntartási költségeik jelentékeny részét tette ki – a minisztérium vállalja. Hangsúlyozta, hogy az állások betöltése nemcsak lehetetlenné tenné a már működő kollégiumok létét, hanem megakasztaná a népi kollégiumi mozgalom továbbfejlődését.

Az előterjesztés név szerint felsorolja az alkalmazni kívánt 310 személyt. Lásd még a jelen kötetben a [16] 165. sz. jkv. 36. és [17] 166. sz. jkv. 14. napirendi pontját.

⁶⁹ Azért vette le az államtitkár a napirendről az előterjesztést, mert a Belügyminisztérium december 12-én 27 619/1946. sz. alatt arról értesítette, hogy nem járulhat hozzá a rehabilitációt jelentő kinevezéshez, mivel, mint előadta, *Herepey Árpádot* két év alatt (1940-ben és 1942-ben) kétszer is előléptették, így korábban nem mellőzték olyan mértékben, hogy a rehabilitációnak helye lett volna. (MOL XIX-I-1-s-1946-7264). Lásd még a [12] 161. sz. jkv. 86. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

[60] 56.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Szabó Zoltán egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése a Szegedi Tudományegyetem Matematikai és Természettudományi Karára – tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

[61] 57.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a HM tárca keretében előirányzat nélküli kiadásként való hitel-igénybevétel tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷²

[62] 58.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Kerekes József ny. altábornagy vezérezredessé való előléptetése tárgyában azzal, hogy Kerekes anyagi különbözetre nem tart igényt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

⁷⁰ A 140 214/1946. IV. b. VKM sz. előterjesztés szerint *Vörösmarty Béla*, a küngösi református népiskola volt kántortanítója egy robbanás alkalmával megrokkant, ezért állásáról kénytelen volt lemondani. 1945. január 1-je óta minden díjazás nélkül Pápa város törzskönyvvezetői teendőit látta el, jelentős szerepe volt gimnáziumi, könyvtári értékek megmentésében, menekült családok ellátásának szervezésében.

⁷¹ A 141 238/1946. VI. a. VKM sz. előterjesztés szerint *dr. Szabó Zoltán* (1908–?) 1935-ben doktorált. 1938–1940-ben a Szegedi Eötvös Lóránd Kollégium igazgatója volt. 1939-ben a Budapesti Tudományegyetemen magántanárrá képesítették. 1940-ben a Kolozsvári Tudományegyetemen a szervetlen és analitikai kémia nyilvános rendkívüli tanárává nevezték ki. 1946-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az általános kémiai intézetnél teljesített szolgálatot. 1964-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett.

⁷² A Honvédelmi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt 1 245 000 forint előirányzat nélküli tartozásnak az elszámolására vonatkozó feljegyzés olvasható. Előzményéről lásd a [3] 152. sz. jkv. 52. napirendi pontját és jegyzetét.

Lásd még a jelen kötetben a [7] 156. sz. jkv. 58., és a [9] 158. sz. jkv. 72. napirendi pontját.

⁷³ A Honvédelmi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Kerekes, Bartha és Tombor mellett volt a harmadik jelentős katonai személy. A mostani vezérezredesi kinevezése anyagi konkvenciákkal nem jár.”

A honvédelmi miniszter 28 775/1946. Eln. SZÜ sz. előterjesztése szerint *Kerekes József* 1918. évi októberi események után a magyar Vörös Hadsereg 1. hadosztályának, majd a magyar Vörös Hadseregnek a vezérkari főnöke volt. 1920-ban „felségáruslás” miatt eljárás indult ellene. I. fokon 6 havi börtönbüntetésre ítélték, de az amnesztia folytán az eljárást ellene megszüntették. Ezt követően becsületügyi eljárás alá vonták, amelynek folyamán 1924-ben nyugdíjazták. Megemlítette, hogy *Kerekes József* nyugalmazott vezérkari alezredes a miniszterta-

[6] 155. 1946. december 13.

[63] 59.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Hodula József [ny. őrnagy] özvegyének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[64] 60.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát a hadbírák képesítéséről szóló rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁴

[65] 61.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az izraelita hitközségek használatából elvont épületek (helyiségek) visszabocsátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁵

[66] 62.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Garam Vilmos jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

nács nyugalmazott altábornagyként rehabilitálta. Lásd: DMB MT. JKV., a 21. sz. jkv. [22] napirendi pontját.

⁷⁴ A 33 105/1946. eln. Igü. HM sz. előterjesztés a hadbírák képesítéséről szóló 1770/1946. ME sz. r.-ben (MK február 27., 48. sz.) az egységes bírói és ügyvédi vizsgával kapcsolatos jelentkezési határidőnek 1946. december 31-e helyett 1947. június 30-áig való meghosszabbítását indítványozta. Indoklásul előadta, hogy a ténylegesen szolgálatot teljesítő hadbírák, mivel munkával túlságosan meg vannak terhelve, csak így tudnának a vizsgára megfelelően felkészülni. – Lásd a 24 420/1946. ME. sz. r.-t, MK 1947. január 23., 18. sz.

⁷⁵ A Népjóléti Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzés fűzték: „Kimondandó volna, hogy valamennyi hitközség használatából elvont épület visszabocsátandó, nem csak az izraelita hitközség épületei.” Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, az [52] 135. sz. jkv. 8. napirendi pontját.

Az előterjesztést e jegyzőkönyv f) mellékleteként közöljük. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 25 000/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 12., 9. sz.

⁷⁶ A 12 490/1946. eln. NM sz. előterjesztés szerint *Garam Vilmost* demokratikus és baloldali meggyőződése miatt a Belügyminisztérium kebelén belül alakított fegyelmi bizottság 1920-ban írásbeli megrovásban részesítette. Később a Népjóléti és Munkaügyi Minisztériumban a hadirokkantak, hadiözvegyek, és hadiárvak számvevőségi osztályát vezette. Része volt ottani visszaélések leleplezésében, amiért fegyelmi eljárást indítottak ellene. 1934-ben végelbánás alá vonták. A miniszter a szolgálatba való visszavételét, szolgálati idejének beszámítását és számvevőségi I. o. főtanácsosi elnevezéssel a VI. fizetési osztály 3. fokozatba való besorolását kérte.

[67] 63.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Rottenbiller Alajos tisztiorvos közegészségügyi főfelügyelővé az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

[68] 64.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Görög Marcell ki-nevezése tárgyában. Ez csak utólagos jóváhagyás, mert annakidején téve-désből kimaradt. Már tényleg betölti állását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

[69] 65.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a hadigondozottak karácsonyi segélye tárgyában.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: mint már említette, aggályai vannak ez ellen a tervezet ellen. Kéri levenni a napirendről és a megalakult 4-es bizottság elé utalni.

Minisztertanács az előterjesztést a négyes bizottság elé utalta.⁷⁹

[70] 66.

[*Mistéth*] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysoro-zaton szereplő előterjesztését a háztulajdonosok által az Országos Épület-javítási Alap javára [sic!] nyújtandó kölcsön tárgyában, a napirendről le-veszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁰

⁷⁷ Az előterjesztés nem szerepel a jkv. mellett. A SZDP iratai között megtalálható 198 456/1946. NM V. sz. előterjesztés szerint *Rottenbiller Alajos* (1906–?) 1930-ban szerzett orvosi doktorátust. Az Élettani Intézetben dolgozott, 1933-ban elvégezte a tisztiorvosi tanfolyamot. 1934-ben egyetemi tanársegéd lett. 1935-ben a főváros szolgálatába lépett. 1938-tól tisztiorvos volt. Közben Bécsben és Berlinben is dolgozott. A munkás-egészségvédelemmel foglalkozott, s a Munkás Egészségvédelmi Intézet főorvosa volt. A győri közegészségügyi kerület főfelügyelő-jévé javasolta kinevezni a miniszter. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ő. e., 167–168.)

⁷⁸ Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A SZDP iratai között szereplő 11 798/1946. NM sz. javaslat szerint dr. Görög Marcell egri gyakorló ügyvéd volt. A miniszter tárcája köz-ponti igazgatásának keretében a székesfővárosi lakásügyi döntőbizottságok egyikének elnöké-vé javasolta kinevezni. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ő. e., 165–166.)

⁷⁹ Lásd e jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, a pénzügyminiszter ottani felszólalását. Lásd továb-bá a hadisegélyben részesülő személyek, valamint a hadi- és háborús polgári gondozottak részé-re egyszeri segély folyósításáról szóló 157 300/1946. NM sz. r.-et., MK december 21., 292. sz.

⁸⁰ Feltehetőleg elírásról van szó, mivel az Országos Épületjavítási Alap nyújtott kölcsönt a háztulajdonosok részére.

[71] 67.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezettel kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: megdöbbenéssel tapasztalja, hogy az ilyen fontos kérdések letárgyalásánál az igazságügyminisztert nem vonják be.

[Eröss] *Közlekedésügyi miniszter*: a rendeletet még úgyis le kell tárgyalni.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: sürgős a döntés. Hajlandó a FÉKOSZ, UFOSZ, Parasztszövetség és az érdekképviselői szervezetek figyelembe venni az igazgatóság megalakításánál. A majoritást magának biztosítja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸¹

[72] 68.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Koós Imre légügyi főtanácsossá, a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Koós Imrének légügyi főtanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.⁸²

[73] 69.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸³

Lásd e kötet [9] 158. sz. jkv-ének 43. napirendi pontját.

Az Országos Épületjavítási Alap a Budapesti Épületjavítási Alap és a Vidéki Épületjavítási Alap egybeolvasztásával a 7900/1946. ME sz. r. (MK július 13., 156. sz.) alapján létesült. Rendeltetése volt hitel biztosítása a romházak bontásához, a lakóházak tetőzetének helyreállításához. Legfőbb bevételét a házadóhól járó részesedés képezte.

⁸¹ Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 57. napirendi pontját. A rendelet kiadására nem került sor.

A FÉKOSZ, azaz a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége 1945 májusában alakult paraszti érdekvédelmi szervezet volt, amely főként az MKP-hoz kapcsolódott. Az UFOSZ, azaz az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége 1946 szeptemberében alakult az MKP-hoz és az NPP-hez kötődő érdekvédelmi szervezetként. 1948 decemberében mindkettő beolvadt az akkor létrehozott, az MDP által irányított Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségébe (DÉFOSZ). A Parasztszövetség az 1939–1940-ben alakult. A Független Kisgazdapárthoz kötődő paraszti érdekvédelmi és kulturális szervezet volt. 1949-ben szűnt meg.

⁸² A 13 421/1946. Eln. KözlM sz. előterjesztés szerint *Koós Imre* (1907–?) 1933-ban gépészmérnöki oklevelet szerzett. Részt vett az ellenállási mozgalomban, ezért 1944-ben 12 évi fegyházbüntetésre ítélték. 1945. júliusában állami szolgálatba lépett. Ekkor légügyi tanácsosként a Közlekedésügyi Minisztérium légi közlekedési főosztályának helyettes vezetője volt.

⁸³ A Közlekedésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt Fekete Károlynak a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat létszámába a IX. fizetési osztályba való kinevezésére vonatkozó előterjesztés címe szerepel. A SZDP iratai

[74] 70.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Margit-híd roncsaiból kiemelt ócskavas értékesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁴

[75] 71.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szállítóvállalatok által beszedett fővárosi és vidéki különdíjaknak a vámengedélyes köztestületek között való szétosztása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁵

[76] 72.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát havi 129 331 forint államkölcsön folyósítása tárgyában az Első Dunagőzhajózási Társaság magyarországi képviselőjének.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁶

[77] 73.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát 200 000 angol font értékű szerszám gép átvételére Girardi Géza és Vas József kiküldetése tárgyában.

között megtalálható 11 715/1946. KözlM Eln. sz. előterjesztés szerint *Fekete Károlyt* (1916–?), aki csak négy polgári iskolai végzettséggel rendelkezett, az említett vállalat forgalmi főosztályának vezetőjévé javasolta kinevezni a miniszter. (PIL 283. f. 31. cs. 59. ő. e., 112.) A minisztertanács a javaslatról 1947. október 3-án tárgyalta ismét, és akkor a kinevezéshez hozzájárult. Lásd a 206. sz. jkv. [33] napirendi pontját.

⁸⁴ A 67 857/1946. V. 2. KözlM sz. előterjesztés ahhoz kérte a minisztertanács hozzájárulását, hogy a felrobbantott Margit-híd 3000 tonna ócskavas roncsanyagát 150 000,- Ft-ért eladhassa, s a befolyó összeget a híd újjáépítésére, illetve a Weiss Manfréd céggel szemben fennállott 208 000,- Ft tartozás törlesztésére felhasználhassa.

⁸⁵ A 67 648/1946. V/3. KözlM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 3710/1940. ME sz. r. a városi, közúti és a kövezetvámmal rendelkező köztestületek vámszedési jogát felfüggesztette. Az így kiesett bevételek pótlására a szállítóvállalatoknál feladott áruk után fizetett fővárosi és vidéki különdíjak szolgáltak. E díjakat a szállító vállalatok a Közlekedésügyi Minisztériumhoz átutalták. Kérte, hogy ezt a bevételt az állami bevételi számlától elkülönítetten vezethesse és a megfelelő köztestületek részére arányosítottan rendelkezésre bocsáthassa. Hangsúlyozta, hogy a városok és a községek ezekből az összegekből kötelesek a háborús események következtében erősen igénybe vett útjaikat mielőbb helyreállítani.

⁸⁶ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [63] 146. sz. jkv. 77. napirendi pont.

A 67 560/1946. II. fő. KözlM sz. előterjesztés kérte, hogy az Első Dunagőzhajózási Társaság magyarországi képviselőisége részére az 1946. november 1-jétől 1947. március 31-ig terjedő időre havi 129 331,- Ft összegű államkölcsönt vehessen igénybe a társaság tényleges alkalmazottai, nyugdíjasai és baleseti járulékosai részére fizetendő illetmények céljára. Hangsúlyozta, hogy az államkölcsönt csakis a társaság Magyarország vagyoni jogviszonyainak végleges rendezéséig, illetve a vagyontárgyak feletti rendelkezési jogának visszanyeréséig veszi igénybe.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁷

[78] 74.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Renault gyártól vásárolt gépkocsik átvételére 105 gépkocsivezető és 5 tisztviselő kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁸

[79] 75.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Nánássy Béla MÁV igazgató bécsi kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁹

[80] 76.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az 1946/47. évi beszolgáltatási kötelezettséget teljesítők jutalmazása és a beszolgáltatási kötelezettséget nem teljesítők megbírságolása tárgyában.

⁸⁷ A minisztertanács 1946. októberében (NF MT. JKV. 1946, [59] 142. sz. jkv. 45. napirendi pont) a külkereskedelmi lehetőségek felmérése céljából delegációt küldött ki Angliába. A 67 020/1946. I/1. KözlM előterjesztés szerint a bizottság londoni tárgyalásainak eredményeként a brit parlament 200 000 angol font értékben szerszámgépeket ajándékozott Magyarországnak. Tárcája részéről *Girardi Gézat*, a MÁV műszaki főtanácsosát és *Vas Józsefet*, a MÁV műszaki tanácsosát ezek átvétele céljából kívánta kiküldeni 42 napra Londonba.

A GF ezzel kapcsolatos irataiból kitűnik, hogy az angol hatóságok az eredetileg odaítélt szerszámgépek árát egységesen a katalógusár felére csökkentették. Így a kezdetben kijelölt 678 db szerszámgép helyett mintegy 1200 db odaítélésére került sor. A GF úgy határozott, hogy a gépek hazaszállításával, szétosztásával az amerikai árukölcsön lebonyolítására életrehívott Magyar Külforgalmi Rt.-t bízza meg azzal, hogy a kapcsolatos költségeket a Rt. saját forgótőkéjéből biztosítsa, a lebonyolítás fejében viszont 5 % részesedés illeti meg. Kimondta azt is, hogy a gépek itthoni értékesítéséből származó bevételek a pénzügyi tárca előirányzat nélküli jövedelmét szaporítják. 1947. novemberéig 161 gép érkezett Magyarországra és az év végéig további 578 db bejövetelét várták. A gépek jelentős részét a Közlekedésügyi Minisztérium igényelte. Egyébként a gyárak közötti szétosztás, az itthoni árak megállapítása 1948-ig elhúzódott. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 3. pont és a hozzá tartozó iratok, illetve DL MT. JKV., [5] 185. sz. jkv. 73. napirendi pont.)

⁸⁸ A 67 395/1946. VI. 2. KözlM sz. előterjesztés azzal indokolta a 110 személy kiküldését, hogy közúton, tengelyen kívánja hazaszállítani a gépkocsikat, mivel a vasúton való szállítás a közbiztonság hiánya miatt bizonytalan lett volna. Megemlítette, hogy a gépkocsivezetőkön kívül az 5 tisztviselő kiutazása azért indokolt, mert a vásárlás előkészítésében részt vettek, másrészt a tolmács szerepét is ellátják. Jelezte, hogy a gépkocsik eladási árába bele fogják számítani a 110 személy kiküldetési költségét.

⁸⁹ A 66 453/1946. I/3. KözlM előterjesztés szerint *dr. Nánássy Béla* MÁV igazgató a Nemzetközi Fuvarozásügyi Hivataltól kapott meghívást Bécsbe. Tekintettel arra, hogy Európa közlekedési újjászervezésével kapcsolatban Magyarország szempontjából fontos és kezdeményező elgondolások megbeszélésére kerülhetett sor, a miniszter indokoltnak tartotta a kiküldetést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹⁰

[81] 77.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Buzássy Lajos és dr. Szócsik Zoltán kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Buzássy Lajos és Szócsik Zoltán kinevezéshez hozzájárult.⁹¹

⁹⁰ A gabonabegyűjtés, illetve a gazdák elszámoltatásának kérdését illetően két koncepció merült fel a GF korábbi ülésén. Lásd e jegyzőkönyv g) és h) mellékletét. Végül nem az 1946. december 22-ig hivatalban volt Dobi István földművelésügyi miniszter előterjesztése, hanem a közellátásügyi miniszter, azaz Erőss János javaslata került előtérbe. Lásd e jegyzőkönyv h) mellékletét. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a közölt előterjesztés mellékletét képező, a minisztertanács által elfogadott rendelet tervezete.

Lásd a 24 430/1946. ME sz. r.-et, (MK december 17., 288. sz.), valamint a 300 400/1947. KM sz. r.-et (MK január 19., 14–15. sz.).

Szobek András közellátásügyi államtitkár 1947. január 20-án kelt feljegyzése alapján a GF ismét napirendre tűzte a kérdést. A feljegyzés rámutatott arra, hogy a kiadott rendelkezések ellenére mintegy 9500 vagon gabona hiányával kellett számolni. Ezért szigorú elszámoltatási rendszer bevezetését kezdeményezte. Javaslata alapján a GF a kenyér- és lisztellátás ügyének központi intézésére miniszteri biztos kinevezését és a vidéki elszámoltatási szervezet kiépítését javasolta. Az adógabona behajtását követően, külön e célra rendelt 200 főnyi személyzettel, 300 főből álló katonaság támogatásával kérte végrehajtani egyes vármegyékben a gabonakészletek helyszíni elszámoltatását. Rendeletben javasolta kimondani, hogy a beszolgáltatási kötelezettség alapos ok nélküli elmulasztását, valamint a kötött gabonagazdálkodás szabályainak megsértését súlyosabb esetben büntettként kell kezelni, s a malmok súlyosabb visszaélései a malom elkobzását vonhatja maga után. Hangsúlyozta, hogy az ellátottaknak a számát 20 %-kal csökkenteni kell. Más (a beszolgáltatók jutalmazásával, gabona szállításával, stb. kapcsolatos) javaslat mellett indítványozta, hogy február 1-jétől a napi 25 dkg-os kenyér-fejadagot általánosan, tehát a testi munkások esetében is, 5 dkg-mal csökkentsék, s hogy napi 15 dkg-ra kell csökkenteni azok fejadagját, akikről a kenyérellátást az elmúlt időszakban megvonták. (MOL XIX–A–10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 2. pont és melléklete.)

E javaslatokról a minisztertanács nem tárgyalta, de ezek szellemében adta ki a közellátásügyi tárca az 1946/47. évi beszolgáltatási kötelességüket nem teljesítő gazdák helyszíni elszámoltatásáról és megbírságolásáról szóló 300 750/1947. KM sz. r.-et., MK február 27., 32. sz. A malmokkal kapcsolatos intézkedésekről lásd e kötet [8] 157. sz. jkv-ének 56. napirendi pontját és jegyzetét.

⁹¹ Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A SZDP iratai között szereplő 36 287/1946. IM E. sz. előterjesztés nem csak az említett személyekre, hanem dr. Szemerédy Béla, dr. Miklós Zoltán és dr. Jónás Kornél kinevezésére vonatkozó javaslatot is tartalmaz.

Dr. Buzássy Lajos (1901–?) 1923-ban szerzett jogtudományi doktorátust, a pécsi járásbíró-ságon kezdte meg szolgálatát. 1932-ben államügyészi, 1942-ben ügyészségi alelnöki kinevezést nyert. A miniszter a főállamügyészhez főállamügyésszé javasolta kinevezni.

Dr. Szócsik Zoltán (1910–?) 1934-ben szerzett jogtudományi doktorátust, a budapesti törvényszéken kezdte meg szolgálatát, bírósági jegyzői, majd 1943-ban bírósági titkári kinevezést nyert. Dr. Szemerédy Béla (1913–?) 1939-ben az újpesti járásbíró-ságon kezdte meg bírósági szolgálatát. 1943-ban bírósági jegyzővé, 1944-ben bírósági titkárrá nevezték ki. Dr. Miklós Zoltán (1917–?) 1940-ben szerezte meg a jogtudományi doktori oklevelet. Szolgálatát az esztergomi járásbíró-ságon kezdte meg, 1941-ben bírósági aljegyzővé, 1943-ban bírósági titkárrá nevezték ki. Dr. Jónás Kornél (1918–?) 1940-ben szerzett jogtudományi doktorátust. A budapesti törvényszéken dolgozott, 1944-ben bírósági jegyzői kinevezést nyert. Dr. Szócsik Zoltán, dr.

[82] 78.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége karácsonyi akciójára a jogerősen elkobzott külföldi fizetési eszközök forint ellenértékének 10 %-ának felhasználása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹²

Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének sajátkezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A miniszterek és államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de ezek között nem szerepel Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, B. Szabó István, Rajk László, Róth Pál, Szolnoki István, Ries István, Gerő Ernő és Bojta Ernő Béla aláírása. Nem szerepel a felsorolásban Molnár Erik és Vas Zoltán neve, és így aláírásuk sem, bár jelen voltak és többször fel is szólaltak az ülésen.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2., 7., 10., 12–16., 22–23., 25–29., 31–33., [36]–[41], [43], [46]–[48], [50]–[53], [55]–[56], [58]–[59], [61]–[65], [70]–[71], [73]–[79] sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Meg kell említeni, hogy a tárcáknak előzetesen megküldött napirendi jegyzékben szerepel a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter „Aruk külföldre szállításának újabb szabályozása” című előterjesztése is, a SZDP iratai között megtalálható az e tárgyban kelt 44 446/1946. KSzM III. sz. előterjesztés és a megfelelő rendelet tervezete is. (PIL 283. f. 31. cs. 59. ó. e., 81–83.) A kérdés minisztertanácsai ülésen való tárgyalására a későbbiekben sem került sor.

A [6] 155. sz. jkv. a) melléklete a 2. napirendi ponthoz.

[Romániai Magyar Javak Bizottságának létesítése]

Magyar Miniszterelnökség.

„Z” 3415/1946. ME III.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

A folyó évi szeptember hó 13-án megtartott minisztertanács a pénzügyminiszter úr és a Jóváételti Hivatal elnökének együttes előterjesztése alapján olyértelmű elvi határozatot hozott, hogy a romániai CASBI (magyarul: Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Hivatal) által kezelt magyar javak

Szemerédy Bélát, dr. Miklós Zoltánt és dr. Jónás Kornélt a budapesti államügyészséghez államügyésszé javasolta kinevezni a miniszter. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 162–163.)

⁹² Lásd a 24 450/1946. ME sz. r.-et, MK december 17., 288. sz.

megállapítására és összefoglaló kimutatásba vételére „Romániai Magyar Javak Bizottsága” elnevezésű szerv állítandó fel, melynek személyi és dologi kiadásait az érdekelt vállalatok fedezik.

E szerv feladatává tétetett megállapítani, hogy mily javak vonattak CAS-BI-kezelés alá, kik ezen javak tulajdonosai, milyen időpontban és milyen román hatósági határozattal, vagy intézkedéssel vétettek zár alá, milyen esetleges jogfenntartó cselekményt végzett a vagyon tulajdonosa, vagy képviselője, mi a vagyon állaga, értékelése, van-e valamilyen jog, vagy jogigény érvényesítve.

A bizottság által megalkotott szervezeti és ügyviteli szabályzat szerint, igyekszik továbbá odahatni, hogy a romániai vagyontárgyak magyar tulajdonosai a bizottság hozzájárulása nélkül semmiféle olyan jogügyletet ne kössenek és olyan tárgyalásokban ne vegyenek részt, melynek célja a romániai magyar vagyontárgyak elidegenítése.

E feladatot ellátó bizottság megalakult, működését megkezdte és már eddig is a fenti érdekek szempontjából igen fontos és nagyjelentőségű eredményeket ért el.

Tagjai: a Külügy-, Pénzügy-, Iparügy-, Kereskedelemügyi, Földművelésügyi, Igazságügyi Minisztérium [sic!], továbbá a Jóvátételi Hivatal, a Magyar Nemzeti Bank, a Pénzügyminisztérium Központ, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, a Gyáripárosok Országos Szövetsége, a Biztosító Intézetek Országos Szövetsége képviselői.

Elnöke a Miniszterelnökség politikai államtitkára, az elnök helyettese az adminisztratív államtitkár.

A bizottság a Miniszterelnökség kebelén belül működik. A reáruházott feladatot a végrehajtó bizottság, melynek tagjai: a Miniszterelnökség, a Külügy-, a Pénzügyminisztérium, a Nemzeti Bank és esetenként az érdekelt tárca, hivatal, stb. képviselője, – valamint a budapesti és bukaresti osztályok útján látja el [sic!].

A bizottság tevékenységével állami feladatot lát el, s így célszerűbbnek látszik, ha a felállításával és működésével kapcsolatban előálló személyi és dologi kiadásokat nem az érdekelt vállalatok, hanem az államkincstár fedezi.

Miután tárcám e célra kellő fedezettel nem rendelkezik, – rendkívüli hitel nyitása válik szükségessé.

A pénzügyminiszter úr f. évi november hó 28-án kelt 157 846/1946. számú átiratában hozzájárult ahhoz, hogy e rendkívüli hitel engedélyezése iránt előterjesztésemet megtehessem. Kérem ezért a t. minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a fenti célra 100 000,- forint rendkívüli hitelt vehessek igénybe.

Gépelte, aláírás nélküli karbonpapírral készített egykorú másolat.

A Miniszterelnökség III. osztályának iratai között megtalálható az előterjesztés tervezete, amelyen Pásint Ödön osztályvezető XII/11-én kelt sajátkezű láttamozása szerepel. Az előterjesztés alatt a jegyzőkönyvben is rögzített határozat olvasható, miszerint: „A

minisztertanács 1946. évi december 13. napján tartott ülésén hozzájárult, azzal, hogy a bizottságok tagjait személy szerint a pártok vezetőinek bevonásával kell megállapítani. Evégből az iratok a hitel kapcsán eszközözendő átiratok expedálására Balogh államtitkár úrnak a személyi összeállítás végett bemutatandók. Budapest, 1946. december 14. Bojta” Az államtitkár sajátkezű aláírásával.

A Romániai Magyar Javak Bizottságának felállításáról, feladatairól, szervezetéről részletesebb feljegyzés található a Miniszterelnökség III. osztályának egy további ügyiratában. E szerint a bizottság a minisztertanács 1946. szeptember 13-án hozott határozata alapján 1946. szeptember 23-án alakult meg, Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár elnökletével, helyettese Bojta Ernő Béla államtitkár lett, az adminisztrációs ügyek tekintetében a Miniszterelnökség III. osztályának vezetőjét, Pásint Ödönt vonták be. A bizottság október 17-én, majd október 23-án tartott ülést. Ezeket úgy határozták, hogy a megalakulás tényét nem viszik ismét minisztertanácsi ülés elé és rendelet formájában sem fogják közzétenni. A Miniszterelnökség kebelében működő bizottság mellé budapesti és bukaresti osztályt szerveztek. A budapesti osztályba bevonták a fenti előterjesztésben felsorolt tárcák, illetve szervek képviselőit. A bukaresti osztály munkatársait az ottani magyar követség beosztottaiból jelölték ki.

A feljegyzés végére kézírással ráírta egy ismeretlen tisztviselő, hogy mind a budapesti, mind a bukaresti osztály munkájába be kell vonni az erdélyi magyar gazdasági szervek képviselőit, mivel ilyen horderejű kérdésekben nélkülük nem lehet dönteni. A két osztály közötti összeköttetést a Külügyminisztérium futárszolgálatára át bízották.

A bizottság feladatait illetően – a minisztertanácsi előterjesztésben is rögzítettek túl – a feljegyzés a bukaresti osztály feladataként említette annak figyelemmel kísérését, hogy „A CASBI-kezelés alá vonás után a lefoglalt javak állagában, üzemében és vezetésében milyen változás állott be; milyen a lefoglalt vagyonok jelenlegi pénzügyi helyzete, milyen köz- és magántartozásai állanak fenn; a CASBI által foganatosított jogcselekmények és intézkedések mennyire felelnek meg a szovjet–román fegyverszüneti egyezmény rendelkezéseinek, és mely esetekben lépték át jogszerű hatáskörüket a CASBI hatóságok, az általuk bevezetett gondnokok, alkalmazottak vagy vállalati vezetőségek; a CASBI hatásköri túllépései következtében leiben és dollárban kifejezve mily összegű károsodást szenvedtek a lefoglalt javak tulajdonosai..., melyek azok a vállalatok és érdekeltségek, melyeknek működése a romániai magyar lakosság szempontjából fontossággal bír. (MOL XIX-A-1-n „Z” 3226/1946)

A minisztertanács határozata alapján 1947 februárjában a Romániai Magyar Javak Bizottsága hatáskörébe utalták a romániai magyar javakkal kapcsolatos nyilvántartási és más átmeneti ügyeket. Nemzetközi szempontból indokoltnak találta a Miniszterelnökség, hogy az egész kérdés felügyeletét a Külügyminisztérium vegye át. 1947 áprilisában a CASBI-költségek ügyeit a Miniszterelnökség átadta a Pénzügyminisztériumnak. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXXVII-2615.)

A [6.] 155. sz. jkv. b) melléklete a 10. napirendi ponthoz.

[Tervezet a magyarországi német lakosság Németországba történő áttelepítésével kapcsolatos intézkedésekre]

Magyar Belügyminiszter

8309 szám

eln.

Előterjesztés a Minisztertanáchoz

A Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. évi november hó 20-án kelt és a magyarországi német lakosság Németországba történő áttelepítéséről szóló határozat végrehajtásával kapcsolatban, mintegy 310 000 német áttelepítése vált szükségessé. Az áttelepítés 1946. évi január havában kezdetét vette. Az áttelepítésnek az amerikaiak által támasztott átmeneti nehézségek következtében az áttelepítés [sic!] üteme ez év június elején mérséklődött, június hó végén pedig – miután az amerikai hatóságok azon intézkedések folytán, hogy újabb szerelvényeket a németországi amerikai övezetbe nem engedtek át – az áttelepítés bizonytalan időre be is szünettetett. Az említett időpontig 125 szerelvényrel mintegy kereken 120 500 fő nyert áttelepítést.

A magyar kormány és az Amerikai Egyesült Államok Németországi Kormányzata között 1946. évi augusztus hó 22-én létrejött megállapodás értelmében 1947. évi december hó 31-ig mintegy 190 000 magyarországi német lakos telepíthető át Németországba, az alanti feltételek mellett: 1947. évi március hó 31-ig 90 000 fő, 1947. évi április hó 1-től december 31-ig további 100 000 fő telepíthető át olyként, hogy a havonként áttelepítendőők száma [a] 20 000 főt nem haladhatja meg.

Az egyezmény értelmében a kitelepítés 1946. évi szeptember havában újból megkezdődhetett volna. Ennek legfőbb akadálya azonban az amerikai hatóságok által támasztott azon újabb követelmény volt, mely szerint a magyar hatóságok minden 20 éven felüli kitelepítendő személynek 500 effektív márka és minden 20 éven aluli kitelepítendőnek pedig 300 effektív márka bankjegyet kell, hogy rendelkezésre bocsásson.

A szükséges birodalmi márkák beszerzése iránt a legmesszebbmenő intézkedéseket tettem meg, azonban azok beszerzése, a hatalmas költségkihatásokra tekintettel, nem volt lehetséges. Miután újabban a kitelepítendőők részére biztosítandó márkák beszerzése a Magyar Nemzeti Bank útján elfogadható áron már biztosítottnak látszik, így elhárult az áttelepítés megindítása elől a legfőbb akadály. Figyelemmel az ezzel kapcsolatos előkészítő munkálatokra az áttelepítés 1946. évi november havában kezdetét vette, ennek megfelelően az 1946/47. költségvetési év folyamán, tehát 1947. július hó 31-ig mintegy 110 000 fő kitelepítését vettem tervbe, attól feltételeztem, hogy a megállapodás elé újabb akadályok nem hárulnak. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezmem, hogy az amerikaiak részéről nyert értesülés szerint az

áttelepítést a téli hónapokban tehát már december 1-től kezdődőleg, minden valószínűség szerint szüneteltetnem kell, bár az időjárási viszonyok az áttelepítést minden komolyabb nehézség nélkül lehetővé tették volna.

Amennyiben az áttelepítés 1946. évi december havától már szünetelne, úgy a folyó költségvetési évben általam tervbe vett áttelepítések lebonyolítása csak hatalmas erőfeszítések folytán volna teljes egészében biztosítható, természetesen attól feltételezetten, hogy a változott körülményeket az amerikai hatóságok magukévá teszik.

Az áttelepítés az ország különböző részeiben felállított 3 oszlop útján történik. Az oszlopok működési területei ez idő szerint a következők:

I. oszlop: Tolna vármegye területe,

II. oszlop: Baranya vármegye területe,

III. oszlop: Bács-Bodrog vármegye és Veszprém vármegye területe.

Az egyezmény értelmében az áttelepülők személyenkint 20 kg élelmiszert vihetnek magukkal. Amennyiben ezzel az élelmiszermennyiséggel nem rendelkeznek, úgy a hiányzó élelmiszermennyiséget az államkincstár 20 kg-ra köteles kiegészíteni.

Minden útbaindított szerelvényen az egészségügyi szolgálatot egy orvos és két ápolónő látja el. Minden áttelepítendő szerelvényhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által előírt és a Közegészségügyi Intézet által szállított egészségügyi csomagot kell adni. Gondoskodni kell a megállapodás értelmében a vasúti szerelvényeket kísérő vasúti szakközegek napidíjáról, úgyszintén az áttelepítéssel kapcsolatban a központi szolgálatnál és az áttelepítési oszlopoknál használt gépkocsik üzemi és fenntartási költségeiről is, minden áttelepítési vonatszerelvény átlag 43 kocsival közlekedik. A MÁV illetékes szerveinek közlése szerint egy vasúti kocsi kedvezményes térítési díját 600 forintban állapították meg.

Az áttelepítési oszlop személyi összetétele – az államháztartás rendkívüli súlyos pénzügyi helyzetére, valamint a szolgálat zavartalan ellátására figyelemmel – 89 főben állapították meg. Az áttelepítéssel kapcsolatban közreműködő egyéb személyzet (polgári személyzet, karhatalmi személyzet, pénzügyőrök stb.), összesen mintegy 266 fő élelmezését is az államkincstár köteles viselni.

Az áttelepítési munkálatok irányítását és ellenőrzését a központi szolgálat látja el. Központi szolgálatot teljesítő alkalmazottak illetményei – tekintettel az alkalmazás állandó jellegére – a belügyi tárca 1946/47. költségvetési előirányzatában [az] 1. Központi igazgatás cím keretében van előirányozva. A központi szolgálat dologi kiadásainak fedezéséről azonban ezúton kell gondoskodni.

A német lakosság áttelepítésével kapcsolatos szükségleteket 1946. évi augusztus hó 1-től kezdődően [az] 1947. évi július hó 31-ig bezárólag terjedő

időre (12 óra) állítottam egybe és ily címen az alanti részletezés szerint összesen kerekén 11 390 000 forint kiadás merül fel.

Figyelemmel arra, hogy az 1946/47. költségvetési év folyamán tervbe vett összesen 110 000 főnek áttelepítése, havi 20 000 fő alapulvételével, hozzávetőlegesen hat hónapon át kerül lebonyolításra, természetszerűleg – miután a téli hónapok kivételt képeznek, továbbá előre nem látható esetleges közlekedési stb. nehézségek folytán – az áttelepítés záró hónapját előre megjelölni nem áll módomban.

Az előadottak alapján azon hónapokban, amelyekben az áttelepítés ténylegesen történik, tehát 6 hónapon át az alanti részletezés szerint [az] egy havi szükséglet 831 060 forint.

I.

1/ Oszlopok:

Személyi járandóságokra	68 560,- Ft.
Közreműködő személyzet élelmezésére	45 800,- Ft.
Kitelepítendőek élelmezési költség[ének] kiegészítésére	50 600,- Ft.
Egészségügyi szolgálatok napidíjaira (orvosok, ápolónők)	24 000,- Ft.
Gyógyszerládák, stb. beszerzésére	32 000,- Ft.
Vasúti kísérszemélyzet díjazására	9 600,- Ft.
Motoros járművek üzemi és fenntartási költségeire	18 000,- Ft.
Fogatolt járművek és teherautók használati díjaira	16 500,- Ft.
MÁV szállítási költségekre	516 000,- Ft.

2/ Központi szolgálat:

Dologi kiadásokra	40 000,- Ft.
Kiküldetési költségekre	10 000,- Ft.
1 havi szükséglet:	831 060,- Ft.
6 óra összesen:	4 986 360,- Ft.

Azokban a hónapokban viszont, amelyekben tényleges áttelepítés nem történik csak az áttelepítéssel kapcsolatban foglalkoztatott személyek fizetésének, az alkalmazottak élelmezésének és az előkészületekkel kapcsolatban szükséges esetleges felszerelés[nek], stb., úgyszintén a központi szolgálattal kapcsolatos dologi kiadások[nak a] fedezéséről [is] történik gondoskodás. Ily hónapokban – tehát további 6 hónapon át – 1 havi szükséglet 179 960,- Ft, az alanti részletezés szerint:

II.

1/ Oszlopok:

Személyi járandóságokra	68 560,- Ft.
Közreműködő személyzet élelmezésére	45 800,- Ft.
Vasúti személyzet díjazásaira	9 600,- Ft.
Motoros járművek üzemi és fenntartási költségeire	10 000,- Ft.

Fogatolt járművek és teherautók használati díj[ra]	6 000,- Ft.
2/ Központi szolgálat:	
Dologi kiadásokra	35 000,- Ft.
Kiküldetési költségekre	5 000,- Ft.
1 havi szükséglet:	179 960,- Ft.
6 óra összesen:	1 079 760,- Ft.

Ezek szerint tehát az 1946/47. költségvetési évben ily címen a márka beszerzési és az altiszti alapfelszerelési (ruházat) költségeken kívül, melyekről a következőkben tesztek említést összesen 6 066 120,- forint fedezetéről kell gondoskodni.

Az említett szükségleteken felül gondoskodni kell a kitelepülők részére biztosítandó mintegy 44 000 000 márka bankjegy vételáráról, valamint az altisztek alapruházatának beszerzési költségeiről is, mely hozzávetőleges számítás szerint mintegy 5 324 000,- forintot tesz ki.

Ezek szerint az összes kiadások az alantiak szerint alakulnak [sic!]:

Összesítés: I.	4 986 360,- Ft.
II.	1 079 760,- Ft.
Alapfelszerelés	24 000,- Ft.
Márka beszerzésre	5 300 000,- Ft.
Összesen:	11 390 120,- Ft.

Egy német kitelepítés[ének] költsége tehát cca. 100,- forint.

Ezzel kapcsolatban tisztelettel megjegyzem, hogy az említett szükségletekről tárcám 1946/47. költségvetési előirányzatában, egyrészt miután az ügy természeténél fogva az ezzel kapcsolatban felmerülő összes kiadások az előirányzat egybeállítása idején még nem voltak ismeretesek, másrészt – és nem utolsó sorban –, miután tárcám 1946/47. évi költségvetési előirányzatát az 1924–1938. évi állami költségvetésben előirányzott összegek arányában megállapított százalékos részesedés legszigorúbb szem előtt tartásával kellett megállapítanom, tárcám költségvetési előirányzatában felvehető kiadások csekély mérve folytán erről szinte lehetetlenség lett volna gondoskodni, annál is inkább, miután tárcám összes dologi természetű kiadásai címén számításba vehető összegeket ezen említett szükségletek oly hatalmas mérvben vették volna igénybe, hogy emiatt más feladatok megoldása esetleges kudarcba fulladt volna.

Az előadottak alapján – a Gazdasági Főtanács és a pénzügyminiszter úr előzetes hozzájárulásával⁹³ tisztelettel kérem a t. minisztertanácsot, szíves-

⁹³ A GF a következő határozatot hozta: „A magyarországi német lakosság áttelepítésével kapcsolatban az állami költségvetéssel összefüggő, előre meg nem határozható kiadások kereke terhére 11 390 000 Ft hitel engedélyezését véleményezi. Megkeresi a belügyminisztert, hogy

kedjük hozzájárulni ahhoz, hogy a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítésével kapcsolatban az 1946/47. költségvetési évben felmerülő kiadások fedezésére – az állami költségvetésben a békeszerződéssel összefüggő előre meg nem határozható kiadások 250 000 000,- forint kerete (B-keret) terhére – kereken 11 390 000,- forint hitel felhasználása engedélyeztessék.

Egyben tisztelettel bejelentem, hogy a kiadások ellensúlyozására az áttelepítettek állami tulajdonba átmenő vagyonára tekintettel a bevételi előirányzat egybeállítása iránt az intézkedéseket soron kívül megtettem, és ezzel kapcsolatban a végleges eredmény ismerete után a minisztertanácshoz külön előterjesztést fogok tenni.

Budapest, 1946. évi december hó 5-én.

Rajk László s. k.

Előadó: Császár Ernő
miniszteri osztálytanácsos.

Gépelte, sokszorosítási eljárással készült egykorú másolat.

A [6] 155. sz. jkv. c) melléklete a 18. napirendi ponthoz.

[Tárgyalások kezdeményezése a Romániában lefoglalt magyar javak zár alóli feloldásáról]

[Külügyminisztérium]

Minisztertanácsi előterjesztés

A CASBI-val kapcsolatos legújabb román jogszabályok, valamint a zár alatt lévő magyar vagyontárgyakra vonatkozó, állandóan szaporodó sérelmes intézkedések szükségessé teszik, hogy a magyar kormány a Romániában lefoglalt magyar javak visszaadása ügyében mielőbb tárgyalásokat indítson Bukarestben.

A tárgyalások indoklása a következőkben foglalható össze:

1) A Szovjetunió, Szuszajkov vezérezredesnek f. év október 12-én Groza miniszterelnökhöz intézett levele útján, kategorikusan elrendelte a román fegyverszüneti egyezmény 8-ik szakasza alapján zárolt magyar javak visszabocsájtását.

2) A román kormány, erre a levélre, mint jogforrásra hivatkozva, dec. 5-én

a kiadások ellensúlyozására az áttelepítettek állami tulajdonba átmenő vagyonára tekintettel bevételi előirányzatot is állíttasson össze és felkéri a pénzügyminisztert, hogy az áttelepítéssel kapcsolatos márka-szükséglet beszerzéséről a Magyar Nemzeti Bank útján gondoskodjék." (MOL XIX-A-10. Stab. XVIII. 1946. november 12., 5. pont.)

rendelet-törvényt adott ki a magyar javak felszabadítására vonatkozólag. Ennek a rendelkezései egyrészt nem fedik a Szovjetunió kormányának álláspontját, másrészt rendkívül hátrányosan szabályozzák a visszaadás módzatait és végül igen fontos kérdésekkel, mint pl. a CASBI-szervekre háruló szénbeadási és elszámolási kötelezettséggel egyáltalán nem foglalkoznak.

3) A Bukaresti Misszió útján szerzett megbízható értesülések szerint a CASBI alatt lévő magyar vagyon állagát érintő, rendkívül sérelmes intézkedések, mint pl. vagyontárgyak elidegenítése, bérbeadása, stb. folyamatban vannak.

4) A CASBI alatt lévő magyar vagyonkomplexum jelentős értéket képvisel. 203 lefoglalt magyar kereskedelmi és iparvállalat reális értéke kb. 80 millió dollárra becsülhető. Ezen kívül kb. 4000 magyar állampolgárságú személy városi és falusi ingatlana, műhelye, személyi ingóságai, stb. van CASBI alatt. Zár alatt van végül kb. 10 000 román állampolgárságú erdélyi magyar vagyona is.

A CASBI-kérdésben elfoglalandó elvi álláspont:

A román fegyverszüneti egyezmény 8-ik szakasza alapján lefoglalt magyar javaknak a zár alól való teljes feloldása, és a gyakorlati visszabocsátás módzatainak kielégítő rendezése.

PIL 283. f. 31. cs. 62. §. e., 128–129.

Gévelt, karbonpapírral készített egykorú másolat.

Az előterjesztés mellett található a külügyminiszter 1946. december 12-én kelt 160/pol/res 1946. sz. kísérőlevele, amelyben közölte, hogy e bejelentést a legközelebbi minisztertanácsi ülésen fogja előterjeszteni.

A [6] 155. sz. jkv. d) melléklete a 27. sz. napirendi ponthoz.

[Bizottság létesítése a csehszlovákiai magyar lakosság gazdasági érdekeinek védelmére]

[Pénzügyminisztérium]

203 099/1946.

IV. b.

Minisztertanácsi előterjesztés

A szlovák–magyar lakosságcserevel kapcsolatban az egyes gazdasági szak-tárcák részéről felmerült a kérdés, nem kellene-e a magyar érdekek megvédésére Csehszlovákiában gazdasági szervezetet felállítani. A Pozsonyban működő magyar kormány-meghatalmazott hivatala ugyanis mindössze három személyből áll, ezt a három személyt pedig teljesen igénybe veszik az áttelepüléssel kapcsolatos személyi és politikai kérdések. Ezen felül a szóban forgó három személy közül egyik sem gazdasági szakember és így a cseh-

szlovákiai magyarság és a Csehszlovákiában lévő magyar vagyon érdekvédelme jelenleg nem látszik biztosítottnak.

A felállítandó szervezet feladatainak tanulmányozása céljából a gazdasági szaktárcák egy bizottságot küldtek ki Csehszlovákiába.

A bizottság a helyszínen szerzett tapasztalatai alapján megállapította, hogy a gazdasági szervezet hiánya már eddig is igen nagy mértékű hátrányt jelentett a csehszlovákiai magyarságra. Az a vélemény alakult ki, hogy első-sorban a Pozsonyban működő magyar kormány meghatalmazott erősítendő meg szakértőkkel, ezen felül azonban multhatatlanul szükséges, hogy a kelet-szlovákiai magyarság érdekében Kassán azonnal – más helységeken pedig a szükséghez képest – a magyar kormány meghatalmazott gazdasági kiküldöttel is megerősített kirendeltséget létesítsen.

A pozsonyi hivatal, mint gazdasági központ működne, ide speciális szakértők is lennének kirendelendők, míg a kassai és a később megszervezendő többi kirendeltségekhez a kirendeltség-vezető mellé egy-egy általános gazdasági képzettséggel rendelkező kiküldött, és a felmerülő szükséghez képest különleges képesítésű szakértő lenne kiküldendő.

A gazdasági szervezet feladata a következő lenne:

1/ A lakosságcsere-egyezmény és a Vegyesbizottság által hozott véghatározatok végrehajtásának figyelemmel kísérése, a sérelmek összegyűjtése és a Vegyesbizottság részére ilyen irányú adatgyűjtés, az áttelepülő személyek gazdasági tanáccsal való ellátása, az áttelepülők érdekében egyes hatóságoknál való eljárás,

2/ a magyar állampolgárok Csehszlovákiában levő vagyonáról adatgyűjtés és azok megóvása érdekében a jogszabályok adta lehetőségek határain belül hatóságoknál való eljárás, végül

3/ az áttelepülésre ki nem jelölt magyar nemzetiségű személyek vagyoni adatainak nyilvántartása, tanácsokkal való ellátása és gazdasági védelme.

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy a gazdasági szervezet felállításához és a fent ismertetett feladatok ellátására az alábbi szakértők kiküldéséhez hozzájárulni szíveskedjék.

Pozsonyba:

Mezőgazdasági feladatok elvégzésére:

Kelemen István, gazdasági felügyelő és

Dr. Hantos László, az Agrártudományi Intézet osztályvezetője,

Ipari feladatok elvégzésére:

Dr. Kátay Miklós előadó,

Kereskedelmi feladatok elvégzésére:

Dr. Páthy Miklós miniszteri titkár.

Pénzügyi feladatok elvégzésére:

Farkas László, a Pozsonyi Első Takarékpénztár volt vezérigazgatója.

Adóügyi feladatok elvégzésére:

Dr. Beluch Zoltán pü. fogalmazó

Devizajogi feladatok elvégzésére:

Dr. Rusznyák Pál, a Magyar Nemzeti Bank ellenőre.

Gazdaságstatisztikai feladatok elvégzésére:

Dr. Dobrovits Sándor, a Statisztikai Hivatal ny. elnöke.

Kassára:

Általános gazdasági feladatok elvégzésére:

Pollnisch Arthur, a Szepességi Hitelbank volt vezérigazgatója.

Adóügyi feladatok elvégzésére:

Dr. Grusz László pü. titkár.

A felmerülő problémák megoldására szükségesnek mutatkozhatnak, a fenti szakembereken kívül is olyan személyek kiküldése, akik a szükséges általános gazdasági és politikai helyzetismerettel rendelkeznek.

A szervezet havi költségei 150 000 Kč-ra becsülhetők, ami az Áttelepítési Kormánybiztosság havonként összeállítandó költségvetési előirányzatában (hiteligénylésében) lenne biztosítandó.

Ebben az összegben bennfoglaltatik a hivatali helyiségek bére is. Elkerülhetetlenül szükséges, hogy a pozsonyi kormánymeghatalmazotti hivatal céljára egyáltalán nem alkalmas épület helyett a gazdasági szervezet céljainak megfelelő helyiségek béreltessenek. E tekintetben kérem a t. minisztertanácsot, hatalmazza fel a külügyminiszter urat, hogy interveniáljon a csehszlovák kormánynál a Gazdasági Szervezet részére alkalmas helyiségek kiutalása érdekében.

Mind a pozsonyi, mind a kassai és esetlegesen később felállítandó szervekhez az egyes személyek egyelőre kéthavi időtartamra volnának kiküldendők. Ezen időn túl szükség esetén a megbízatás – általánosságban, vagy egyes személyeket illetően – meghosszabbítható lenne.

Tisztelettel kérem a t. minisztertanácsot, hogy a gazdasági szervezet felállításához hozzájárulni és annak költségeit engedélyezni szíveskedjék.

Budapest, 1946. évi december hó 5.

Dr. Rácz Jenő s. k.

Hitelesítem.

Budapest, 1946. december 5.

miniszteri iroda-főigazgató. h.

Gépellélt tisztázat sokszorosítógéppel készített, a hitelesítő olvashatatlan aláírásával és a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjével ellátott másolata.

A [6] 155. sz. jkv. e) melléklete a [49] napirendi ponthoz.

[Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium]

I n d o k o l á s

a Magyar Népi Művelődési Intézet létesítéséről szóló törvénytervezet

A demokratikus magyar művelődési politika egyik legfontosabb kérdése és feladata a középiskolának, és az iskolareform nagy vívmányainak: az általános iskolának, és a dolgozók iskoláinak a parasztság számára való hozzáférhetővé tétele.

A munkásság számára általában könnyen hozzáférhető valamennyi iskolafajta, mert az iskolák a dolog természeténél fogva eddig javarészt csak városokban létesülhettek, s a többnyire szintén a városokban vagy városok környékén lakó munkásságnak nemcsak tanulásra-köteles korban lévő gyermekei látogathatják akadály nélkül az iskolákat, hanem most már maguk a felnőtt munkások is minden nap eljuthatnak munkájuk végeztével az esti órákban működő dolgozók gimnáziumaiba, és egyéb iskoláiba.

A parasztság nagy tömegei azonban a városoktól és a bennük lévő iskoláktól – a mindennapi iskolalátogatás mértékével mérve – szinte elérhetetlen távolságban élnek. Jó és olcsó diákinternátusok, amelyekbe gyermekeiket felküldhetnék, a parasztság létszámához viszonyítva csak igen csekély számmal vannak, tehát nem küldhetik tömegesen gyermekeiket az iskolába. S még kevésbé látogathatják maguk a felnőtt parasztok a dolgozók iskoláit.

A magyar tanyák és falvak népe évszázadok óta legelhagyottabb állapotban élt. Iskolái szegényesebbek, alacsonyabb színvonalúak, rosszabban [sic!] felszereltek, településformái a művelődés szempontjából sokkal hátrányosabbak, mint a város lakóié. Művelődési hagyományai, az ősi népi műveltség értékei inkább kallódó törmelékei csak egy széteső és új irányba alighogy mozduló paraszti műveltségnek.

A demokratikus kultúrprogram értelmében a művelődés szabadsága mellett a művelődés lehetőségét is meg kell adni. Tekintettel arra, hogy a kívánalom érvényre juttatása elé az ország legszélesebb néprétegét kitevő parasztság körülményei és létviszonyai gördítik a legnagyobb akadályokat, az e téren mutatkozó nehézségek leküzdése lesz a Magyar Népi Művelődési Intézet feladata.

Az Intézet feladatát két úton végzi. Az egyik út az internátusok megszervezése. A parasztság helyzetéből eredő mozdulatlanságnak a népi kollégiumok lesznek a legjobb gyógyszerei. De az Intézet feladatkörébe tartozik a városokban már működő kollégiumokban és internátusokban a parasztszármaszása tanuló ifjúság számarányának megfelelő elhelyezése és anyagi támogatása is.

A másik feladatkör, amely az elérni kívánt cél megvalósítására irányul: a

parasztság számára ma elérhetetlen középiskolát és a dolgozók iskoláit kivinni a falvakba. Ez utóbbi cél megvalósítására a fiókiskolák, partikulák intézménye látszik legalkalmasabb eszköznek.

A partikulák lesznek azok az iskolák, amelyekben a két-hármezer lakójú község diákja is elvégezheti a középiskolát, jóformán anélkül, hogy kimozdulna falujából. A partikula nem új dolog Magyarországon, a régi nagy kollégiumok apró kirajzásaképpen a falvakban, a helyben lakó tanult réteg bevonásával előkészítő tanfolyamok működtek igen szép eredménnyel a magasabb műveltség szerteágazó gyökereiként. Ezt a régen – bevált – intézményt, a műveltség széles körben való elterjesztésére, kívánatos felújítani és a Magyar Népi Művelődési Intézet feladatkörébe állítani.

Az intézet feladatai a továbbiakban a művelődést, az önképzést, a művészetet megszerettetni a falvakban; javaslatként, mozgalmak indítása és intézmények létesítése. Az intézet céljának megvalósítása érdekében. [sic!]

A Magyar Népi Művelődési Intézet a fenti feladatkörök ellátására alkalmasnak mutatkozik, s hivatva van a demokratikus kultúrpolitika alapvető céljának megvalósítására. A magyar földművelő szegénység kiművelése, a magyar értelmiségi réteg megnövelése és felfrissítése sürgős és örök problémájának megoldására.

Budapest, 1946. december hó 4.

Keresztury

Gépelte, tisztázatról egykorúlag sokszorosító géppel készített másolat.

A [6] 155. sz. jkv. f) melléklete a [65] napirendi ponthoz.

Magyar Népjelölési Minisztérium
254 340/1946. I/3. szám.

Tárgy: A Magyar Köztársaság kormányának 254 340/1946. ME.⁹⁴ sz. rendelete az izraelita hitközségek használatából elvont épületek, helyiségek visszabocsátása tárgyában

Előterjesztés a minisztertanácsához

Az ország zsidóságának, különösen a vidéken történt deportálások folytán a különböző hitközségi épületek gazdátlaná váltak, illetve azok a megszkott hitközségi célokra természetszerűen már nem szolgáltak. [sic!] A legtöbb esetben, különösen vidéken ezért ezeket az épületeket és helyiségeket külön-

⁹⁴ Tévedés történt, mivel az előterjesztés minisztériumi iktatószámát tüntették fel a rendelet számaként.

féle, részben egyesületi, részben pedig magánszemélyeknek lakás, irodaüzem, raktár, stb. céljaira használták fel. A felszabadulás után az ország deportált zsidósága csak részben és ezek is folyamatosan tértek vissza, ennél fogva ezeket a hitközségi épületeket továbbra is egyesületi és magán célokra használták fel, úgy hogy nagyon sok esetben a hitközségi élet emiatt később sem indulhatott meg, mert más megfelelő helyiség sem állott rendelkezésre.

Teljesen indokolatlan és méltánytalan, hogy izraelita templomok és a korábban ténylegesen hitfelekezeti célokra használt helyiségeknek egyesületek, intézmények és magánszemélyek által történt igénybevétele miatt, a visszatérő zsidó lakosság, közületi tevékenységének kifejtésében és hitfelekezeti életének vitelében továbbra is akadályozva legyen.

A 10 020/1945. ME sz. kormányrendelet⁹⁵ kizárólag a más célra igénybevett, oktatási, vagy közművelődési feladat megvalósítására létesített épületeknek eredeti rendeltetészerű használatra történő visszabocsátása tárgyában tartalmaz rendelkezéseket. E rendelet tehát a felvetett kérdés rendezésére nem alkalmazható és külön kormányrendelet kibocsátását teszi szükségessé.

A bemutatott rendelettervezet szerint az illetékes izraelita hitközség kérheti a szóban forgó épület visszabocsátását és amennyiben az illetékes hitközség tagjainak csekély száma miatt, vagy teljes elnéptelenedés folytán a háború után nem alakult volna meg, a 10 400/1946. ME sz. rendelet⁹⁶ értelmében a kongresszusi szervezet és statusquo ante izraelita hitközségek tulajdonát képező épületek visszabocsátását a Magyar Izraeliták Országos Irodája, az ortodox hitközségek ingatlanait pedig a Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitfelekezet Központi Irodája kérheti. Bérelt helyiségek visszabocsátását e rendelet alapján kérni nem lehet. Lakás céljára használt, politikai pártok és demokratikus társadalmi egyesületek által elfoglalva tartott helyiségeket illetően a rendelettervezet 2. §-ának (2) bekezdése a közérdekű szempontokra figyelemmel a visszabocsátást korlátozza. A rendelet lényegében a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr gondozására bízott felekezeti érdekek védelmét célozza, azonban a rendelet végrehajtásával kapcsolatosan felmerülő egyes ügyek elintézése érdemben, természetüknél fogva a lakásügyi hatóságok hatáskörébe tartoznak és így végeredményben, a lakásügyi vonatkozásban hozott alsó fokú véghatározatok felülvizsgálata az ügybeosztás alapján hozzám tartozik. Ez a körülmény tette szükségessé, hogy a rendeletet a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértőleg hajtsuk végre.

⁹⁵ A 10 020/1945. ME sz. r. (MK október 30., 164. sz.) a Vörös Hadsereg, a magyar katonaság, a magyar polgári hatóságok, valamint a pártok által igénybe vett oktatási, közművelődési épületek visszaadásáról intézkedett.

⁹⁶ A 10 400/1946. ME sz. r. (MK. szeptember 8., 204. sz.) az izraelita hitközségek vagyoni ügyeinek ideiglenes rendezéséről szolt.

[6] 155. 1946. december 13.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, hogy előterjesztésemhez hozzájárulni szíveskedjék.

Budapest, 1946. évi november hó 29. napján.

dr. Molnár Erik s. k.

Gévelt, sokszorosítási eljárással készült egykorú másolat.

A [6] 155. sz. jkv. g) melléklete a [80] napirendi ponthoz.

[A GF javaslata gabonaneműk beszolgáltatására
és a gazdák elszámoltatására]

Előterjesztés a G[azdasági] F[őtanács]hoz

A közellátásügyi miniszternek a gabona és kukorica beszolgáltatásáról szóló 10 700/1946. KM sz. rendelete⁹⁷ értelmében a cséplés folyamán termelönként felveszik ugyan az egész gabonatermelésről az adatokat, viszont a termelő az előírt beszolgáltatási kötelezettség teljesítése után fennmaradó gabonája felett szabadon rendelkezik. Mindössze annyi megkötés van, hogy a gabonát nem adhatja másnak, mint gyűjtő kereskedőnek, vagy vásárlási engedéllyel bíró személynek, valamint vámórlésre jogosult mezőgazdasági munkásoknak.

A rendelet azt is szabályozza, hogy az önellátó gazdálkodónak a maga és hozzátartozói szükségletére mennyi gabona őrlésére van igénye.

Ezen felül a rendelet az őrléssel kapcsolatban dézsmát, a földadóról szóló rendelet pedig a földadónak gabonában való fizetését írja elő.

Ehhez képest a gazdálkodókat a cséplési lapjuk szerint igazolt termelési eredményük felhasználása tekintetében el lehet számoltatni, mert az adóba, a beszolgáltatási kötelezettség teljesítésére, valamint a családjuk szükségleteire és a dézsmára beszolgáltatott, illetőleg felhasznált, továbbá a vámórlésre jogosult mezőgazdasági munkásoknak természetben kiadott munkabéren felüli termésükből vagy a gyűjtő kereskedők, vagy a vásárlási igazolvánnyal rendelkezők részére eladott mennyiségről kell beszámolniuk, vagy pedig az így legálisan felhasznált gabona és az igazolt termés közötti különbözethetnek a birtokukban kell lenni.

Az elszámoltatásra az első kísérlet a gabonavetőmag biztosítása tárgyában GF határozat alapján kiadott 39 900/1946. FM számú rendelettel⁹⁸ történt. Ez a rendelet 100 gazdálkodónkint egy-egy bizottság felállítását rendelte el, egy községi, egy termelési bizottsági és egy-egy párt-kiküldött részvéte-

⁹⁷ MK 1946. június 9., 130. sz.

⁹⁸ MK 1946. október 6., 228. sz.

lével. A földművelésügyi miniszter azonban fedezet hiányában nem gondoskodhatott a bizottságok eljárási költségeiről, kellő karhatalom sem állt rendelkezésre, ezért a bizottságok általában komoly munkát végezni nem tudtak. Így az elszámoltatás rendszeres eredménnyel nem végződött: a 15 vármegegyében kereken összesen 14 000 q gabonát eredményezett, amelyből azonban csak 1200 q-t lehetett igénybe venni, a többit a helyi szervezetek foglalták le, helyi szükségletekre.

Az országban kétségtelenül jelentős gabonamennyiségnek kell lenni, amelynek felderítésére a Közellátásügyi és a Földművelésügyi Minisztériumok szakértői más-más rendszert ajánlanak.

A Közellátásügyi Minisztérium részéről felmerült nem hivatalos elgondolás a következő:

Ki kell hirdetni, hogy aki 1947. január 31-ig az előírt mennyiséget beszolgáltatja, nemcsak a most, hanem az eddig már beszolgáltatott gabonamennyiség után is kg-kint 10 fillér jutalomban részesül. A termelők túlnyomó része a beszolgáltatási kötelezettségét nagy részben teljesítette. Nagy vonzóerővel bírhat tehát az a körülmény, hogy a még hiányzó hányad beszolgáltatása esetén nemcsak ezt a részleget adhatja el, a jutalom összegével tulajdonképpen felemelt áron, hanem az eddig beszolgáltatott jóval nagyobb mennyiség után visszamenőleg is felárat kap. Így a legtöbb esetben jobb üzlet lesz számára a beszolgáltatás teljesítése, mintha a veszélyezett fekete piacon értékesítené gabonáját – különösen akkor, ha ezzel az intézkedéssel egyidejűleg szigorú büntető rendelkezéseket adnának ki azok ellen, akik a beszolgáltatási kötelezettségüket nem teljesítették. Ha ehhez hozzávesszük még a beszolgáltatóknak áru-utalvánnyal való premizálását is az akciótól siker várható.⁹⁹

A közellátás ettől a rendszertől mintegy 6000–8000 v. gabona felajánlását várja.

A jutalomra fordítandó összeg, becslések szerint, 20 millió Ft volna. Ennek az összegnek kifizetésére azonban egyelőre nem kerül sor, mert előbb január végével az elszámolást kell megejteni, azután kerülne sor – több hónapra elosztva – a jutalmak folyósítására.

A Földművelésügyi Minisztérium az előbbi elgondolással szemben az elszámoltatás szigorú lefolytatásától vár komoly eredményt.

⁹⁹ Az ezután következő három bekezdést Vas Zoltán áthúzta, s ezek helyére tintával írta be a következő két bekezdést. Az áthúzott három bekezdés a következő volt: „Külön fedezetről gondoskodni sem kellene, mert az MSZK-nál 2,5 millió Ft tartalékoltatott a szállítási megta-
karításból, amelyet a közellátásügyi miniszter úgyis a beszolgáltatók jutalmazására kíván fordítani.

Meg kell azonban azt is jegyezni, hogy olyan elgondolás is áll kidolgozás alatt, mely szerint a szóban forgó 2,5 millió Ft iparcikkek beszerzésére fordíthatnák, amely iparcikkekből jutalmaznák a beszolgáltató gazdákat. Az előbbi elgondolás megvalósítása célszerűbbnek látszik.

A közellátás sem jár rosszul, mert még a jutalmazási rendszerrel is 50–60 forintba fog kerülni 1 q gabona, holott ha nem sikerül megfelelő készletet biztosítani, tengeren túlról drágábban kell importálni.”

A közellátásnak csak az egyik problémája a gabonakészletek hiánya, a másik probléma az ellátatlanok indokolatlanul nagy száma. A felmerülő esetek számtalan példája mutatja, hogy az ellátatlanok között sűrűn szerepelnek olyanok, akik bár nem termelők, a természetbeni járandóságaik, valamint egyéb lehetőségek révén igen komoly (gyakran 10–20 q) gabonakészletekkel rendelkeznek. Az elszámoltató bizottság munkáját tehát az ellátatlanok felülvizsgálatára is ki kell terjeszteni.

Az elszámoltatásnak csak úgy van értelme, ha jól megszervezeten bonyolítják le.

Ez a bizottságok jó összeállításától, megfelelő szervezethez jutásuktól és ellenőrzésüktől, kellő karhatalom rendelkezésre bocsátásától és végül anyagi feltételektől függ.

Az elszámoltató bizottságot a községtől nem befolyásolt tagokból kell összeállítani. Egy tagját ugyan a községi termelési bizottságnak kell kiküldeni (aki a község körülményeit ismeri), a másik tagját azonban a megyei, vagy járási hatóságnak kell kiküldeni, a harmadik tagnak pedig fegyveres rendőri közegnek kell lenni.

Egyelőre demonstratív eljárásokat kell végezni azokban a megyékben, ahol átlag jó termés volt. Egy-egy járásba 4–5 bizottságnak kell kiszállni. Azt a községet, amelybe a bizottság kiszállt, kellő karhatalommal is meg kell szállítani, amely a bizottság eljárása alatt őrködnék a tekintetben, hogy a készleteket háztól házig ne lehessen szállítani. Egyébként is az egész eljárási folyamat alatt mindennemű gabonaszállításra zárlatot kell elrendelni.

Különösen fontos, hogy azokban a megyékben, ahol a demonstratív eljárások megindulnak, komoly karhatalom álljon készen arra az esetre, ha valamelyik községben fenyegető hangulat mutatkoznék és nagyobb létszámú karhatalom igénybevételére lenne szükség.¹⁰⁰

Az elszámoltatás lebonyolításának megszervezését, továbbá közvetlen irányítását és ellenőrzését a termelési miniszteri biztosok végeznék.

Az ilyen módon megszervezett és alátámasztott elszámoltatásnak a következő körülményekre is ki kell terjednie:

A cséplőgép-tulajdonosok cséplési eredménylapjaiból megállapítandó a természetben kezükre jutott gabonakészlet mennyisége. (A cséplőgép-tulajdonosok ugyanis a követelésük egy részét a gazdáknál hagyják, ezért a gazdák viszont az elszámoltatásnál arra hivatkoznak, hogy a természetben náluk talált gabona cséplési tartozás. Meg kell valahol fogni a cséplőgép-tulajdonosok átlag 60–80 q gabonakeresetét.)

Az elszámoltató bizottságnak kell felülvizsgálni az ellátatlanokat, különösen a falusi és mezővárosi lakosság ama rétegeit (kádár, bognár, cipész,

¹⁰⁰ Ezt megelőzően a GF a következő határozatot hozta az elszámoltatásról: „A törvényhatóság vezetőségét, illetve a főispánokat figyelmeztetni kell, hogy amelyik törvényhatóság a beszolgáltatási kötelezettségét folyó év végéig 80 %-ig, január végéig pedig teljesen nem teljesíti, annak vezetősége leváltásra, esetleg fegyelmi eljárás alá kerül.” (MOL XIX–A–10. Stab. XIX. 1946. november 19., 7/b. pont.)

stb. iparosok, orvosok, fogorvosok, ügyvédek, természetbeni járandóságban részesülő közalkalmazottak, kondások, napszámosok, mezőőrök, stb.) akik bár nem termelők, de a tapasztalatok szerint gyakran igen komoly készletek felett rendelkeznek. Különösen meg kell vizsgálni a munkavállalók helyzetét, a szőlővidékeken, ahol általában csak természetbeni bérért végeznek munkát.

Meg kell vizsgálni a malmok készleteit, fel kell deríteni az ottani letéteket, stb.

Az ilyen erélyesen lefolytatott elszámoltatástól a Földművelésügyi Minisztérium szakértői minimálisan 1000 vagon, tehát 100 000 q kenyérgabona beszerzését várják. Az elszámoltatás (12 vármegyében egyelőre 350 bizottságot véve figyelembe) 1 200 000,- Ft-ba kerülne. Ehhez hozzászámítva az ellenőrzés mintegy 300 000 Ft költségét az elszámoltatás összköltsége 1,5 millió forintot képvisel. Ez annyit jelent, hogy az elszámoltatás során igénybevett gabona métermázsánként 15 Ft-tal kerülne többre a beszolgáltatási árnál. Márpedig a vetőmagakció során kiosztott gabona is legalább 55–60 Ft-ba került.

Az akció a tervek szerint 60 nap alatt bonyolítható le.

A Gazdasági Főtanácsra vár az eldöntése annak, hogy a hiányzó gabonakészletek pótlására melyik eljárás mellett foglal állást. Esetleg mindkét akció egyidőben is lebonyolítható volna. Ez esetben a tüzetes elszámoltatás az ellátatlanok számának biztosra várható jelentős csökkenése mellett azzal az eredménnyel is járna, hogy a termelők látva az elszámoltatás komoly kézbefogását, a közellátásügyi jutalomrendszertől is ösztönözve, önként beszolgáltatnák a felesleges készleteiket.¹⁰¹

Fajt Tibor Vas Zoltán

Budapest, 1946. november 23.

(MOL XIX–A–10. Stab. XXI. 1946. november 26. 11. pont melléklete)

Gépellt fogalmazvány, Fajth Tibor miniszteri osztálytanácsosnak és Vas Zoltánnak, a GF főtitkárának saját kezű aláírásával, Vas Zoltán kézzel írt javításával. Ezek nagyobb része stiláris jellegű, az egyetlen érdemi szövegmódosítást jegyzetben közöljük.

¹⁰¹ A Gazdasági Főtanács az előterjesztés alapján a következő határozatot hozta: „mielőbb szükségesnek látja a beszolgáltatási kötelezettségüket teljesítő gazdák jutalmazására, a gazdák elszámoltatására, a hátralékosok bírságoltatására, valamint a kukorica beszolgáltatására, illetőleg kötött forgalom alá vonására vonatkozó rendelkezések kiadását. Felkéri a közellátásügyi minisztert, hogy a földművelésügyi és a pénzügyi miniszterekkel, valamint a Gazdasági Főtanács főtitkárával egyetértésben elkészített rendeletek tervezetét a Főtanács legközelebbi ülésén mutassa be.”

E határozat nyomán terjesztette elő a közellátásügyi miniszter a GF-nek a rendelet tervezetét. (MOL XIX–A–10. Stab. XXII. 1946. december 3., 8. pont), majd az ott hozott határozat alapján a minisztertanácsnak.

A [6] 155. sz. jkv. h) melléklet a [80] 76. napirendi ponthoz.

[A mezőgazdasági beszolgáltatásról, a gazdák elszámoltatásáról, illetve a kötelezettségüket teljesítők jutalmazásáról szóló rendelet indoklása]

Magyar Közellátásügyi Miniszter
11 067/1946.

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

Kérem a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az 1946/47. évi beszolgáltatási kötelesség teljesítésének számbavétele, továbbá a beszolgáltatási kötelességet teljesítők jutalmazása és a beszolgáltatási kötelességet nem teljesítők megbírságolása tárgyában készített és idecsatolt rendelettervezetet a kormány rendeleteként kihirdethessem.

Az 1946/47. évi beszolgáltatási kötelesség megállapításáról szóló 2340/1946. ME számú rendelet 2. §-a¹⁰² akként rendelkezett, hogy a többletbeszolgáltatást teljesítő gazdálkodókat jutalomban kell részesíteni. A kormány részéről ebben a vonatkozásban vállalt kötelezettség teljesítését egybe kívánom kapcsolni az ország közellátásának biztosítása érdekében szükségesnek látszó ama intézkedésekkel, amelyek alkalmasak arra, hogy a terménybeszolgáltatás ütemét fokozzák. Ebből a célból olyan rendezés látszik legmegfelelőbbnek, amely a beszolgáltatási kötelesség teljesítésének határidejét egy adott időpontban lezárja és ezzel egyidőben a kötelességüket teljesítő gazdálkodókat jutalmazza, a kötelességüket nem teljesítőket pedig megfelelően bünteti.

A Gazdasági Főtanács ismételten foglalkozott ezzel a kérdéssel. Felvetődött az a gondolat is, hogy a gazdálkodókat a beszolgáltatási kötelesség teljesítésére tekintet nélkül kellene elszámoltatni és feleslegeiket igénybe venni. Ez azonban ellenkeznék a kormány részéről több ízben elhangzott azzal az ünnepélyes ígérettel, hogy a beszolgáltatási kötelességüket teljesítő gazdálkodóktól további beszolgáltatást a kormány követelni nem fog. Ezen kívül az elszámoltatás teljesen új rendszerre való áttérést jelentene. Hozzá kell fűznöm, hogy a gyakorlati tapasztalatok szerint az ilyen elszámoltatás soha sem járt kellő eredménnyel.

Ennélfogva a terménybeszolgáltatás ütemének fokozására alkalmasabbnak látszik az a már említett rendszer, amely a fennálló beszolgáltatási

¹⁰² A 2340/1946. ME sz. r. (MK március 3., 52. sz.) a közellátás 1946/47. évi szükségletének biztosításáról, a beszolgáltatási kötelezettségről szól.

A rendelet 2. §-ának (2) bekezdése intézkedett arról, hogy azt a gazdát, aki a megállapított mértéken felül szolgáltat be mezőgazdasági terményeket, termékeket és élő állatokat, a többletszolgáltatásért a hatósági áron felül jutalomban kell részesíteni. A jutalmat pénzben vagy iparcikkben kell kifizetni. A 2. § (3) bekezdése a jutalom mértékéről és módjáról intézkedett.

rend keretében a jutalom és a bírság alkalmazásával kívánja a kérdést megoldani.

A 2340/1946. ME számú rendelet 2. §-ától eltérően azonban a jutalmazás rendszerét olyképpen kívánom megállapítani, hogy egyrészt jutalomban részesül már az a gazdálkodó is, aki beszolgáltatási kötelességének 100%-ig eleget tett, másrészt a jutalom nem csak a többletbeszolgáltatás után, hanem a beszolgáltatott összes terménymennyiség után kerül kifizetésre. A jutalmazási rendszernek ez a megváltoztatása remélhetőleg nagy vonzóerőt fog gyakorolni azokra a gazdálkodókra, akik beszolgáltatási kötelességüknek jórésztben már eleget tettek és így csak a még fennmaradó hányadot kell teljesíteniük ahhoz, hogy összes beszolgáltatott terményeik után számottevő jutalmat kapjanak.

A beszolgáltatási kötelességüket nem teljesítő gazdálkodókkal szemben a 2340/1946: ME sz. rendelet 2. §-a pénzbírságot helyezett kilátásba. Ezt a bírságot kg-kint 1,- Ft-ban kívánom megállapítani, tehát ez a bírság a búza hivatalos termelői árának két és félszeresét teszi ki, ami elégségesnek látszik ahhoz, hogy a gazdálkodót a beszolgáltatási kötelesség teljesítésére ösztönözze, különösen, ha ezt a hátrányt a jutalom formájában jelentkező anyagi előnnyel összeveti.

A bírságoláson felül azokat a gazdálkodókat, akik beszolgáltatási kötelességüket nem teljesítették, egyéenkint el kívánom számoltatni, s háztartási és gazdasági szükségletüket meghaladó terményfeleslegüket a 2340/1946. ME számú rendelet 2. §-ának b) pontja alapján teljes egészében elkobozni. Ennek során a háztartási és gazdasági szükségletét a fennálló legkisebb fejadagban kívánom figyelembe vétetni, tehát nem az őstermelői, hanem az ellátatlanok részére megállapított mértékben.

A tervezettel a Gazdasági Főtanács legutóbb az 1946. december 3-i ülésén foglalkozott és azt elfogadta. A Gazdasági Főtanács által tárgyalt tervezettel szemben a jelen tervezet két irányban tartalmaz eltérést. A Gazdasági Főtanács által tárgyalt tervezet nyitva hagyta azt a kérdést, vajon a gabona-, burgonya- és az olajosmag beszolgáltatási kötelezettség között jelenleg fennálló különbséget továbbra is fenn kell-e tartani, vagy pedig azokat meg kell szüntetni. Ezt a kérdést a tervezet szerint akként kívánom megoldani, hogy az említett különbségeket továbbra is fenntartom. Ezt a megoldást az indokolja, hogy az egyes beszolgáltatási csoportok fenntartásával abba az irányba lehet hatni, hogy a gazdálkodó a beszolgáltatási kötelesség teljesítésére alkalmas terményekből mit szolgáltatson be.

Az egyes beszolgáltatási csoportok fenntartását továbbá az is indokolja, hogy a tervezetben javasolt számottevő jutalomra nem tarthatnak igényt azok a gazdálkodók, aki a közellátás biztosítása szempontjából legfontosabb terményekből az előírt mennyiségeket nem szolgáltatották be. Ez a tervezett rendelkezés tehát a jutalommal kapcsolatos pénzügyi terhet mérsékli.

A másik módosítás arra vonatkozik, hogy a jutalomra szóló igényjogosultság megállapítása során nem a tényleges beszolgáltatási kötelességet, hanem

a gabonával, hüvelyessel, burgonyával, kukoricával és olajosmaggal teljesítendő beszoigáztatási kötelességet kell figyelembe venni. Ez a módosítás az aszálykedvezményben részesült gazdálkodók számára is megnyitja a jutalmazás lehetőségét. Ez nézetem szerint feltétlenül helyes intézkedésnek mutatkozik, mert nem lenne célirányos a jutalmazásból kizárni azokat a gazdálkodókat, akiknek épp az aszálykár miatt kell a beszoigáztatás érdekében másoknál nagyobb erőfeszítést tenni. Ez a módosítás a jutalmazással kapcsolatos pénzügyi terhet emeli ugyan, de ez az emelés nem számottevő akkor, amikor az egyes beszoigáztatási csoportok között lévő különbség továbbra is fennmarad; egyben jutalmat csak az említett termények után kellene fizetni, vagyis ki lennének zárva a jutalmazásból azok a termények és termékek, amelyekkel a gazdálkodók beszoigáztatási kötelességüket, mint helyettesítő terményekkel (termékekkel) szintén teljesíthették.

A csatolt tervezet a fentieknek megfelelő intézkedéseket tartalmazza, illetőleg azokat az alapelveket szögezi le, amelyeknek alapján a kiadandó végrehajtási rendelet fog felépülni.

Budapest, 1946. évi december hó 12-én.

Dr. Erőss János s. k.

Gévelt tisztázat sokszorosítási eljárással készült egykorú másolata.

[7] 156.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi december hó 20. napján de. 11 órákor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Dobi István államminiszter¹
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Báránys Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
képviselőtében *Róth Pál*
államtitkár
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetiügyi miniszter képví-
seletében *Szolnoki István* állam-
titkár
Dr. Keresztury Dezső vallás- és
közoktatás-ügyi miniszter

Dr. Ries István igazságügy-
miniszter
Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Mistéth Endre építés- és közmunka-
ügyi miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár, a
minisztertanács jegyzője

[Nagy] Miniszterelnök: megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hogy napirend előtt Erőss János közellátásügyi miniszter kíván felszólalni.

1.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: bejelenti, hogy a Jóvátételi Hivataltól kapott információja szerint a petrozsényi ügyben megérkezett az orosz delegáció. A delegáció vezetését Sabalin [vezér]őrnagy vette át. Azt kéri, hogy miután a tárgyalások nemcsak napokra, hanem hetekre is kiterjedhetnek és minisztériumát a jelen pillanatban nem hagyhatja el, a Szovjetunióval szemben fennálló egyéb kötelezettségek tárgyalásai miatt sem, kéri, hogy a tárgyalások vezetésével helyette a pénzügyminiszter bízassék meg. A tár-

¹ B. Szabó István államminiszter lemondásáról és Dobi István államminiszterre történt kinevezéséről a minisztertanács ülésén nem esett szó, a sajtó is csak közlemény keretében adott hírt a változásról. (Szabad Nép, 1946. december 22.)

gyalások anyaga teljesen készen áll s meg van győződve arról, hogy a pénzügyminiszter kezében jó kezekben van a tárgyalások fonala.

[Rácz] Pénzügyminiszter: csupán ahhoz kér felhatalmazást, hogy a tárgyalásokba Vas Zoltán államtitkárt is bevonhassa, mert tekintélye és nyelvtudása segítségére lehet.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a Jóvátételi Hivatal alelnöke a pénzügyminiszter helyettese legyen a tárgyalásoknál.

[Erőss] Közlekedésügyi miniszter: esetenként a közlekedésügyi miniszter bevonása is szükséges volna.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²

² Az 1946 áprilisában Nagy Ferenc miniszterelnök vezetésével Moszkvában tárgyalásokat folytató kormánydelegáció a jóvátételi terhek enyhítése érdekében felajánlotta a szovjet kormánynak a magyar vállalatok, illetve személyek Romániában lévő javait, többek között a Petrozsényi Kőszénbánya Rt. magyar kézben lévő részvényeit. A szovjet kormány elfogadta az ajánlatot és az év második felében tárgyalások kezdődtek a bányák magyar tulajdont képező részének felértékeléséről. Ebből a célból Erőss Jánosnak, a Jóvátételi Hivatal elnökének vezetésével magyar delegáció utazott Moszkvába. Az 1946. szeptember 21-től október 14-ig tartó tárgyalások azonban nem vezettek eredményre. Lásd: NF MT. jkv. 1946, a [19] 102. sz. jkv. [1], az [55] 138. sz. jkv. [22] és a [62] 145. sz. jkv. [1] napirendi pontját, valamint Erőss Jánosnak a tárgyalásokról készített beszámolóját, amit a jelen jkv. a) mellékleteként közlünk

A petrozsényi kőszénbánya tulajdonképpeni államosításával, és főleg jóvátétel fejében a Szovjetunióknak való átadásával szemben a magyar gazdasági és egyes politikai körök részéről jelentős aggályok merültek fel. A bányákat a szovjet fél által felajánlott összegnél (6–12 millió dollár) nagyobb értékűnek tartották, de elsősorban az 1947. évi jóvátételbe beszámítható összeget szerették volna növelni.

A Magyarországgal való gazdasági, stb. együttműködés fontosságát hangsúlyozó román politikuskor a petrozsényi bánya átadásában a magyar fél részéről az ő irányukba megnyilvánuló bizalmatlanság jelét látták, de főleg a Szovjetunió romániai befolyásának erősödésétől tartottak.

Nyugtalanságot keltett a terv az Urikány–Zsilvölgyi Kőszénbánya Rt. nyugati hitelezőinek körében is. A Schweizerische Bankgesellschaft főlőnek mondta egy Nagy Ferenc miniszterelnökhöz intézett levelében, „hogy a Svájc és Magyarország közötti viszony a jövőben nagyon megnehezednék, ha előzőleg nem rendeznék a svájci bankokkal szemben fennálló kötelezettségeket, amelyek közvetve, vagy közvetlenül kapcsolatban állnak a petrozsényi társaság Oroszországnak való átengedésével.” Hasonló véleményt nyilvánított a Schweizerische Bankverein, továbbá az Amerikai Egyesült Államok budapesti külügyi szolgálata, és aggályokat ébresztett a brit hitelezőkben is. (MOL XIX–A–1–j–1946–VIII–9511.) Külpolitikai összefüggéseiről lásd még e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 18. napirendi pontját és jegyzetét.

A magyar kormány, mivel a gazdasági szakértők által 35–40 millió dollár értékűre becsült petrozsényi részvények átengedésétől az 1946–1947. évi jóvátételi terhek túlnyomó részének elszámolását remélte, a tárgyalások mielőbbi folytatását és lezárását sürgette. A szovjet fél viszont, ismerve Magyarország gazdasági helyzetét, jobb tárgyalási pozíciók elérése érdekében, hosszabb ideig nem tért vissza a kérdésre.

A GF, az előző napokban foglalkozva a kérdéssel, felkérte a miniszterelnököt, hogy amennyiben a petrozsényi bánya részvényeinek felértékelésére vonatkozó tárgyalások mielőbbi felvételére szovjet részről értesítés nem érkezik, a magyar kormány nevében intézzen táviratot a Szovjetunió kormányához, amelyben, rámutatva a kérdésre az 1947. évi jóvátételi keretekkel való összefüggésére, a tárgyalások újrafelvételét szorgalmazza, és ajánlja fel szükség esetén újabb magyar bizottság kiküldését Moszkvába. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIV. 1946. december

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség részéről a Magyar Szovjet Művelődési Társaságnak előlegezett 41 551 forint megtérítésére póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 2. sor-szám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal 200 000 forint póthitel igénylése tárgyában a munkácsi tejipari szakiskolából elszállított vagyontárgyak értékének megtérítésére. Jó lenne, ha a Jóvátételi Hivatal a tárgyalások folyamán próbálna odahatni, hogy ne kelljen egyszerre és azonnal kifizetni.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: olyan összegről van szó, amit Gazdasági Főtanács elé kell vinni.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult azzal, hogy a részleteket a Gazdasági Főtanács saját hatáskörében vizsgálja ki és alapítsa meg. Különösen tisztázandó ki és mit hozott el az előterjesztésben szereplő vagyontárgyakból, ki felelős az elosztásért, a tárgyaknak

17., 23. pont.) Végül 1946. december 21-én érkezett Budapestre a szovjet delegáció. Az 1947. február 5-éig folytatott tárgyalásokkal kapcsolatos jegyzőkönyvek, feljegyzések megtalálhatók a Pénzügyminisztérium Nemzetközi Pénzügyi Kapcsolatok főosztálya anyagában, a „Magyar-szovjet pénzügyi tárgyalások. Petrozsényi Kőszénbánya Rt.” c. dossziében (MOL XIX-L-1-k. 250. doboz).

Eröss János miniszterre történt kinevezése, valamint betegség utáni lábadozása miatt is kérte felmentését a további tárgyalásokon való részvétel alól. (MOL-XIX-A-1-e. VIII. 1946-727. sz. 35-36.) A Jóvátételi Hivatal elnökének helyettese, akire Gerő Ernő utalt, Szentpétery György volt.

Lásd még e kötet Bevezetésének a román-magyar kapcsolatokat illető részét, továbbá a [9] 158. sz. jkv. 1., a [12] 161. sz. jkv. 56., és 120. valamint a [14] 163. sz. jkv. 69. napirendi pontját, majd a későbbiekben a 204. sz. jkv. 10., és a 209. sz. jkv. 85. napirendi pontját.

³ A minisztertanács az említett összeget a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság ünnepségeinek megrendezésére és személyi kiadásaira – a rendes havi 20 000 Ft-os támogatáson kívül – a hazai kisebbségek, és az idegenben élő magyar állampolgárok gondozására szolgáló alapból biztosította. MOL-XIX-A-1-j-1946-XXIX-1141 (752/1947-826)

⁴ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt a „Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatos elvi állásfoglalás.” című tárgy szerepel. Lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 20. napirendi pontját, d) mellékletét, valamint az ez ezekhez tartozó jegyzeteket.

mi az értéke leltár szerint és minek alapján állapítottatott meg a 200 000 forintos tétel összeg [sic!].⁵

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Perényi István részére rendkívüli követ és meghatalmazott miniszteri cím és jelleg adományozása tárgyában, és zürichi székhellyel gazdasági főmegbízottként való kiküldetése tárgyában.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: az előterjesztést kéri levenni a napirendről. Meg kell vizsgálni még az előterjesztést. Semmi ok nincs arra, hogy egy nagy bank igazgatója képviselje a magyar érdekeket. Nem látja be, miért Perényi Istvánnak kell kimennie Svájcba.

Rákosi Mátvás államminiszter: szintén kéri levenni a napirendről.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettesnek nincs gépkocsija, részére póthitel engedélyezése lenne szükséges, koci vásárlás céljaira.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a most bejövő Renault kocsik közül részére is lehetne juttatni, azonban annyi a jelentkező rá, hogy akkor valakitől el kell venni. Az elosztást majd minisztertanács elé hozza.

⁵ A GF csak egy hónap múlva foglalkozott a munkácsi tejipari szakiskola elszállított vagyontárgyai, valamint a németek által elhurcolt használhatatlan gépkocsik és táviró-berendezések ellenértéke fejében a Szovjetunió részéről követelt 200 000 Ft, valamint a kárpátaljai méntelep elszállított – és a magyar gazdák által birtokba vett – lovainak ellenértéke fejében követelt 400 000 Ft kifizetésének kérdésével. Elvi álláspontként mondta ki, hogy a folyamatban lévő tárgyalások során a Szovjetunió képviselőit olyan álláspont elfogadására kell felkérni, mely a folyó költségvetési évben a jóvátételi, valamint egyéb nemzetközi kötelezettségeken, és már vállalt szolgáltatásokon felül újabb terheket nem ró a magyar államra. Lásd még a MOL XIX-A-1-j-1946-XXVII/a-23 438. sz. ügyiratát.

Kimondta azt is, hogy ha a Munkácsról elszállított vagyontárgyak feltalálhatók – és megtartásuk a magyar államra jelentőséggel nem bír – azokat természetben kell visszaszolgáltatni. Leszögezte továbbá, hogy ha a Szovjetunióval folytatott ezen tárgyalások eredményre nem vezetnek, elsősorban az ideszállított lovak ellenértéke fejében követelt 400 000 Ft kifizetését kell vállalni. (MOL XIX-A-10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 11. pont.)

⁶ A jkv. mellett az előterjesztés nem található. A SZDP iratai között lévő napirendi pontjegyzéken a következő megjegyzés olvasható: „Dr. Perényi István kinevezését és megbízatását minden körülmények között kérjük megakadályozni. Csak mint magánember mehessen ki.” (PIL 283. f. 31. cs. 60. ő. e., 4.)

Perényi István (1892-?) 1911-től a Magyar Általános Hitelbank tisztviselője volt, 1922-től a bank cégvezetője, majd néhány éven át a Hermes Magyar Általános Váltóüzlet Rt. vezérigazgatója, 1930-tól 1947-ig újra a Magyar Általános Hitelbank igazgatóságának tagja, 1946-tól vezérigazgató-helyettese. Az ország német megszállása idején személyes üldöztetésnek volt kitéve. 1947. szeptember 1-jén, külföldi tartózkodása idején nyugdíjazták. (TALLÓS, 1995, 390-397.)

[Nagy] *Miniszterelnök*: a köztársasági elnök is igényt tart egy kocsira, s az a javaslata, hogy ezt a kocsit személy szerint Tildy Zoltánnak adományozzák.

Rákosi Mátyás államminiszter: mióta miniszterelnök-helyettes, azóta állandóan a párt kocsiján jár, mert kocsija rossz, hiába javította most meg a MOGÜRT 16 000 forintért, mégis rossz.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ő is igényt tart egy kocsira.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: neki is szüksége van egy reprezentációs kocsira, mert hiszen külügyi fogadásokra jár s jelenlegi kocsija igen rossz állapotban van.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ha megjönnek a kocsik, akkor majd felétlen juttat Szakasits államminiszternek is belőle.

[Nagy] *Miniszterelnök*: négy indokolt kérés van: a köztársasági elnök, a két miniszterelnök-helyettes és a Házelnök, s csak azután jöhetnek a miniszterek sorra. Előterjesztését most a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal 1946. évi november havi hiteligenylését.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a képzőművészek megsegítésére. A művészek igen súlyos viszonyok között élnek. Ezt a megsegítési módot a köztársasági elnök maga vetette fel.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a javaslat szerint számolócedulák kiadási jogát kapják meg a művészek, olyan tömegben tudnák kiállítani a vendéglőipar részére, hogy reálissá tenné számításukat.

[Rajk] *Belügyminiszter*: azt kéri, hogy a részletes letárgyalásába ő is bevonassék.

⁷ A GF a megelőző napokban foglalkozott a beérkezett gépkocsik elosztásával, de nem esett szó az itt említett igényekről. MOL–XIX–A–10. Stab. XXIII. 1946. december 10., 1. pont.

⁸ A 23 994/1946. ME sz. előterjesztés szerint a pénzügyminiszter 1946. év november havára az alábbi összegeket bocsátotta a Jóvátételi Hivatal rendelkezésére: ipari szovjet jóvátétel 39 400 000 Ft, ipari jugoszláv jóvátétel 12 600 000 Ft, ipari cseh jóvátétel 5 200 000 Ft, mezőgazdasági szovjet jóvátétel 8 000 000 Ft, mezőgazdasági jugoszláv jóvátétel 1 000 000 Ft, mezőgazdasági cseh jóvátétel 2 750 000 Ft, Vörös Hadsereg ipari ellátása 2 500 000 Ft, Vörös Hadsereg élelmezése 8 000 000 Ft, Vörös Hadsereg zsoldja 9 000 000 Ft, közületek támogatása a Vörös Hadsereg elhelyezésével kapcsolatban 200 000 Ft, megszálló csapatok szállítása 6 500 000 Ft, Vörös Hadsereg postaszolgálat 2 500 000 Ft, SZEB katonai bizottság 5 034 720 Ft, SZEB építkezések 150 000 Ft, SZEB élelmezések 500 000 Ft, SZEB elhelyezése 900 000 Ft, SZEB egyéb kiadások 400 000 Ft, német javakban a Szovjetuniót ért károk megtérítése 1 000 000 Ft, orosz élelmiszerkölcson 800 000,- Ft, összesen 105 434 720 Ft.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: kéri a minisztertanács hozzájárulását a B-lista revízióinak január hó végéig való meghosszabbítása tárgyában. Erre csak az esetben lesz szükség, ha a bizottság már nem tudna összeülni ebben az évben. A közzététel is csak a hó utolsó napjaiban fog megtörténni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁰

10.

[Rajk] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát 553 086/1946. szám alatt az államrendőrség eddigi gépkocsijainak eladásából esetről-esetre a bevételi számlára befolyó összegnek megfelelő póthitel engedélyezése az amerikai árukölcsön keretében vásárolt és rossz állapotban megérkezett gépkocsik javításának költségeire.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

11.

[Rajk] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát 8 használaton kívül álló gépkocsi értékesítése s ennek ellenében 1, illetve legfeljebb 2 gépkocsi vásárlásának engedélyezésével kapcsolatos 35 800 forint póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács harmincötmillió-nyolcszázezer. [sic!]¹²

12.

[Rajk] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát a 8100/1946. ME sz. rendelet 2. §-a alapján Debrecen thj. városban elhalálozás következtében egy XI. fizetési osztályú kertészeti könyvelői állás betöltésének engedélyezése tárgyában.

⁹ A pénzügyminiszter azt vetette fel, hogy a vendéglátó üzemekben a Magyar Művészeti Tanács által forgalomba hozott számolólapokat használjanak, és a számolólapokból befolyó tiszta jövedelmet a magyar művészet támogatására a Magyar Művészeti Tanács rendelkezésére kell bocsátani. MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-141, illetve 900/1947. ME sz. r., MK január 25., 20. sz.

¹⁰ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [44] 127. sz. jkv. [18] napirendi pontját, valamint a 24 780/1946. ME. sz. r.-et, MK december 31., 298. sz. A revízió lezárásának határidejét többször módosították.

¹¹ Előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy az amerikai árukölcsön keretében egységes típusú gépkocsikat szerzett be, de ezek súlyosan hiányos állapotban (tető, akkumulátor, ülés nélkül) kerültek birtokába. A régebbi használhatatlanná vált kocsik eladási árából tervezte megjavíttatni a beszerzett amerikai kocsikat.

¹² A 8305/eln. BM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a GF 1946. szeptember 10-én, 7353. sz. határozatával hozzájárult a gépkocsik eladásához, illetve beszerzéséhez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

13.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a 8100/1947. ME sz. rendelet 2. §-a alapján Debrecen thj. városban XI. fizetési osztályú vigalmiadó-ellenőri állás, valamint a XV. fizetési osztályú, összesen 24 fogyasztásiadó-ellenőri állásnak kisegítő munkaerőkkel való betöltése tárgyában.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: felhívja a belügyminiszter figyelmét, hogy ugyanebből a munkakörből és szakértelműséggel 230 olyan elbocsátott egyén van, aki az 5000/1946. ME sz. rendelet 2. § 3. bekezdése alapján lettek elbocsátva, azokat kell itt alkalmazni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: be lehet rendelni nyugdíjasokat, mert ez esetben [a] nyugdíj összegét az állam megtakarítja.

[Rajk] *Belügyminiszter*: tudomásul veszi ezeket a felszólalásokat, az állások betöltésénél úgy a létszámfelettiekre, mint [sic!] a nyugdíjasokra tekintettel.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

14.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Kálmán István szegedi tűzoltó-szakaszvezető tűzoltófóhadnaggyá való kinevezése tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az előterjesztés ellen konkrét kifogása nincs, de a kinevezés még nem tárgyalatott le a Pénzügyminisztériummal.

[Nagy] *Miniszterelnök*: de meg van a megfelelő szakismerete, mert már régebben szolgálatot teljesít.

[Rajk] *Belügyminiszter*: tudomása szerint a Pénzügyminisztériumban már régebben letárgyalatott az előterjesztés.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

¹³ A 186 969/1946. III-3. BM sz. előterjesztés Debrecen város 200 holdas gyümölcsösének és faiskolájának könyvelői teendőit ellátó személy kinevezésére kért engedélyt, miután az előző könyvelő elhunyt. A 8 100/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) az állami és önkormányzati alkalmazottak felvételének tilalmáról szólt.

¹⁴ A 186 147/1946. III-3. BM sz. előterjesztés hivatkozott Debrecen város tanácsának kérésére, amely szerint a hús-, bor- és szeszfogyasztás a forint bevezetésével olyan méreteket öltött, hogy a város vezetősége ennek révén 400 000 Ft többletbevételre számít, amit azonban csak a javasolt munkaerők alkalmazása esetén tudnának biztosítani. Így az állások betöltését nemcsak a város háztartásának javítása, de a kormány stabilizációs törekvései szempontjából is támogatandónak találta.

Az 5000/1946. ME sz. r. (MK május 19., 113. sz.) a B-listázásokról intézkedett, e rendelet 2. §-ának (3) bekezdése azoknak az elbocsátásáról szólt, akik a hivatali tennivalók ellátása szempontjából nélkülözhetőknek minősültek. Kimondta azonban, hogy lehetőség szerint mellőzni kell azoknak a végelbánás alá vonását, akikre nézve ez – figyelemmel családi körülményeikre és anyagi helyzetükre – a többiekhez képest különösen súlyos hátrányt jelent.

¹⁵ A 610 129/1946. IV/2. BM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a mintegy hatvanfős

15.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát néhai Antózsy Pál ny. II. o. e. ü. altiszt özvegye részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

16.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Közlöny formájának megváltoztatása tárgyában. Eddig a Magyar Közlöny nagy kétrétes alakban jelent meg, ezután pedig négyrétes könyv alakban szándékoznak megjelentetni. Ez sokkal alkalmasabb forma az eddiginél.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az előterjesztett formában való kiadás az egyes szakminisztériumok részére nem kielégítő, mert egyes tárcák a rájuk vonatkozó rendeleteket nem fogják nyilvántarthatni, különösen a rendeletek címe nem lesz könnyen kezelhető. Itt megemlíti, hogy a törvénytár kiadása már rendkívül időszerű.

Rákosi Máttyás államminiszter: a maga részéről is szükségesnek tartaná.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁶

17.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: a földművelésügyi miniszternek és a pénzügyminiszternek azonos tárgyú előterjesztése van a napirenden, a kettőt egybe kell bedolgozni.

szegedi tűzoltóságnak szüksége van egy újabb tűzoltótisztre. *Kálmán István* (1911–?) tűzoltó szakaszvezető 1941-ben tűzoltó szakképzésben vett részt, s a város polgármesterének megbízása alapján a tűzoltó-parancsnoki teendőket ideiglenesen ellátta.

¹⁶ A jegyzőkönyv mellől hiányzó előterjesztés megtalálható az SZDP iratai között. A 8773/1946. BM eln. sz., a Magyar Közlöny átalakítását kisebb, tehát kezelhetőbb formátumban való megjelentetésén, és kettéválasztásán túl azzal indokolta, hogy az államháztartás nehéz pénzügyi helyzetében felesleges kiadást jelent az a kialakult gyakorlat, hogy a hivatalos lapban egyszer már megjelent rendeleteket a „Magyarországi Rendeletek Tára” című hivatalos kiadványban újra közölik. Rámutatott továbbá arra, hogy a megjelent rendeletek kikeresése nehézségekkel járt, minthogy a tárgymutató csak félévenként jelent meg. Negyedévenként három féle adatot (a rendeletek megjelenésük sorrendjében való felsorolását, a rendeletek számát, és a rendeletek tárgyát) tartalmazó mutató közlését tartotta indokoltnak. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 25.)

A Magyar Közlöny 1946. december 31-i számában jelent meg a „Magyar Közlöny” alakjának és beosztásának változásáról szóló közlemény. E szerint „1947. január 1-jétől kezdve a Magyar Közlöny a jelenlegi nagyságának fele alakjában, két részben jelenjék meg. [...] Az első rész címe: »Magyar Közlöny hivatalos lap« lesz, amely az aznap megjelenő rendeletek tartalomjegyzékén kívül a hivatalos közleményeket, hivatalos és magán hirdetményeket és hirdetéseket közli (kinevezések, pályázati hirdetmények, felhívások, gondnokság alá helyezések, idézések, okiratmegsemmisítések, holtak nyilvánítások, vegyes hirdetmények, a Hivatalos Értesítőben közölt hirdetmények kivonata, stb.) [...] A második rész címe: »Magyar Közlöny Rendeletek Tára« lesz, amely közli mindazokat a rendeleteket, amelyeket az illetékes hatóság a Rendeletek Tárába felveendőnek tart.”

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: az ő javaslata már tárgytalan, mert a Nemzetgyűlés a tegnapi nap folyamán már letárgyalta.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁷

18.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a biztosító magánvállalatokat és a biztosító egyesületeket terhelő felügyeleti díjak fizetésének újabb szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

19.

[Rácz] Pénzügyminiszter: utólagos felhatalmazást kér a Magyar Külforgalmi Rt. nyersgyapot behozatalával kapcsolatosan 392 379 dollár érték erejéig elvállalt kincstári kezességhez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

¹⁷ A kincstár tulajdonába került földbirtokok kiosztásával kapcsolatos pénzügyminiszteri előterjesztést a jelen jkv. b) mellékleteként közöljük. A pénzügyminiszter ezt a javaslatát már a minisztertanács előző ülésén is előterjesztette, lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 24. napirendi pontját. A földművelésügyi miniszter előterjesztését illetően lásd ugyanott a [43]. napirendi pontot, valamint a jelen jegyzőkönyv 28. napirendi pontjában rögzített bejelentést. (A miniszter bejelentése azonban annyiban pontosításra szorul, hogy a Nemzetgyűlés a földreform befejezése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 1946: V. tc.-t nem az „előző napon”, azaz december 19-én, hanem december 18-án fogadta el. Lásd: NN 1946. 83. ülés 859–904.)

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a törvény tervezete is, valamint az igazságügyminiszternek a tervezettel kapcsolatos, a pénzügyminiszterhez intézett levelének másolata. Az igazságügyminiszter egyetértett a törvénytervezettel, csupán az 1. § (4) bekezdését kérte módosítani. Nem találta törvénybe illőnek azt, hogy a pénzügyminiszter hozzájárulásával földbirtok-politikai célra felhasznált ingatlanokból földhöz juttatottak által fizetett megváltási árnak a felmerült költségek levonása után fennmaradó részét a pénzügyigazgatóságok „Elkobzott vagyonának bevételi számlájára” való befizetését írják elő. Helyesebbnek vélte, ha a kártalanítás megfizetésének módjáról csak a törvény végrehajtási utasításában esik szó, s maga a törvény csak azt mondja ki, hogy ezekért az ingatlanokért az államkincstárt kártalanítás illeti meg. Az igazságügyminiszter levelének mellékletét képezi a törvénytervezet ennek megfelelően átalakított szövege.

¹⁸ A 20 063/1946. V. PM. sz. előterjesztés az illetékek forintértékben való megállapításáról szóló 8500/1946. ME sz. r. (MK július 26., 167. sz.) előírásainak megfelelően javasolta módosítani a biztosító magánvállalatok és a biztosító egyletek által a 196/1923. ME sz. r., illetve a 4070/1940. ME sz. r. alapján fizetendő, az állami felügyeleti szervek felállítását és működtetését szolgáló díjak mértékét. Javasolta, hogy a biztosítási szerződések illetékét ne negyedévenként utólag, hanem havi előlegek formájában fizessék be. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. – Lásd a 24 640/1946. ME sz. r.-et, MK december 22., 293. sz.

¹⁹ A tárcsa 208 039/1946. IV. a. PM sz. előterjesztésében bejelentette, hogy a Magyar Külforgalmi Rt.-nek sikerült két tételben 407 791 dollár vételár ellenében 2397 bála amerikai, illetve brazil eredetű nyersgyapotot lekötnie. 392 379 dollár összegű hitelt kért erre a Magyar Nemzeti Banktól. Az ügy sürgösségére tekintettel a Bank irányába kezességet vállalt a hitelért – ezért utólagos felhatalmazást kért a minisztertanácstól.

20.

[Rácz] Pénzügyminiszter: utólagos felhatalmazást kér a Magyar Külforgalmi Rt. nyersbőr behozatalával kapcsolatosan 365 661,60 dollár összértékű export-, illetőleg termindevizahittel kapcsolatosan elvállalt készfizetői kezesség tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

21.

[Rácz] Pénzügyminiszter: utólagos felhatalmazást kér a Magyar Külforgalmi Rt. nyersgyapot behozatalával kapcsolatosan 65 000 dollár összegű export illetőleg termindevizahittel kapcsolatosan elvállalt készfizetői kezességhez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

22.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Fonyódi Sándor, Kazinczy László, Rott Hedvig, Horányi László és F. Kiss Mária alkalmaztatása tárgyában a Pénzügyintézeteki Központnál.

[Ries] Igazságügyminiszter: megjegyzi, hogy az 5000/1946. ME sz. rendelet 10. §-a (2) bekezdésének és 12. §-ának összevetéséből, de a rendelet szellemétől is nyilvánvaló, hogy a rendelet alapján elbocsátott és végelbánás alá vont alkalmazottak közül csak a rendelet 2. §-a (3) bekezdése alapján végelbánás alá vont személyeket lehet a közszolgálatban, illetőleg a rendelet hatálya alá eső intézetek, intézmények stb. szolgálatában újból alkalmazni. Olyan személyek visszavételére, akik más rendelkezések alapján bocsáttattak el, vagy vonattak végelbánás alá, csak a 9050/1946. ME sz. és a 11 000/1946. ME számú rendeletek alapján volt, illetőleg van lehetőség. Az előterjesztésből nem tűnik ki, hogy Kazinczy László az 5000/1946. ME számú rendelet mely rendelkezése alapján bocsáttattott el, illetőleg vonatott végelbánás alá, kéri a végleges tisztázását ennek a körülménynek.

[Rácz] Pénzügyminiszter: Kazinczy László alkalmaztatásának függőben tartásával kéri előterjesztése elfogadását.

²⁰ A 208 007/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés szerint a Magyar Külforgalmi Rt. Hollandiából 35 360 kg báránybőrt, 5000 db nyers ökörbőrt, 2000 db tehénbőrt és 195 000 kg különféle nyersbőrt, míg Svédországból 500 db bivalybőrt és 2000 db marhabőrt, továbbá 27 500 pár amerikai használt cipőt kívánt behozni. Bejelentette, hogy a 365 661,60 dollár összegű behozatalért – a fennforgó közgazdasági érdekekre tekintettel – elvállalta a kincstári szavatosságot; ennek utólagos jóváhagyását kérte.

²¹ Ezt a tételt a tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon külön nem tüntették fel, csak a 19. napirendi pont címéhez kézzel írt „+ nyersgyapot 60 000 D” megjegyzésként említették.

Minisztertanács az előterjesztéshez Kazinczy László alkalmaztatásának függőben tartásával hozzájárult.²²

23.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a külfölddel szemben fennálló egyes tartozásoknak pengő-értékben való befizetéséről szóló 6900/1931. ME sz. rendelet hatályának további meghosszabbítása, valamint a letéti köteleesség szünetelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

²² A 161 628/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés a 8100/1946. ME sz. r.-ben (MK július 17., 159. sz.) előírt alkalmazási tilalom alóli felmentésre kért engedélyt.

Fonyódi Sándor hites könyvvizsgálót a Pénzügyintézeti Központtra háruló revíziós feladatok megnövekedése folytán javasolta alkalmazni. Kazinczy László esetében előadta, hogy 1939-ben került az intézet szolgálatába, de 1940-tól kezdve folyamatosan – miután önként jelentkezett 1945-ben a demokratikus hadseregbe – katonai szolgálatot teljesített, közben azonban B-listára helyezték; a közeli időben várt leszerelésére tekintettel kérte az intézettől a visszavételét. Rott Hedvig kinevezését, mivel német és francia nyelven is gyakorlattal rendelkező gyors- és géprő volt, az intézet mind nagyobb tömegű idegen nyelvű levelezése indokolta. Horányi László és F. Kiss Mária fiatal, kezdő munkatárskénti alkalmazását a tisztviselői utánpótlás biztosítása szempontjából találta fontosnak a miniszter. Az igazságügyminiszter T. 4416/1946. sz. írásos észrevétele megtalálható a jkv. mellett.

A B-listázásról szóló 5000/1946. ME sz. r. (MK május 19., 113. sz.) 10. §-ának (2) bekezdése arról intézkedett, hogy azok, akik a közszolgálatból önként távoztak, a távozástól számított három év eltelte után kérhették a tényleges szolgálatba való visszavételüket, vagy végelbánás alá vonásukat. A rendelet 12. §-a arról szövelt, hogy ha az egyes tárcáknál az 1937/38. évi létszám 90 %-ánál, illetve a később létesített tárcák esetében a megállapított létszám hetven–nyolcvan százalékánál alacsonyabbra csökken, a megüresedett állásokat az adott rendelet 2. §-ának (3) bekezdése alapján végelbánás alá vont személyekkel kell betölteni. A rendelet ez utóbbi §-a, illetve bekezdése azt mondta ki, hogy a létszámcsökkentés érdekében szükség esetén, végelbánás alá kell vonni azokat is, akik a hivatali tennivalók ellátása szempontjából nélkülözhetőknek minősülnek.

A 9050/1946. ME sz. r. (MK augusztus 6., 177. sz.) a B-listázások revíziójáról, a 11 000/1946. ME sz. r. (MK szeptember 24., 217. sz.) a B-lista rendelet kiegészítéséről szövelt.

²³ A 203 165/1946. IV. b. PM sz. előterjesztés felidézte, hogy a 6900/1931. ME sz. (RT 1549. old.), úgynevezett transzfermoratórium (külföldi követelések megfizetésére vonatkozó haladék) rendeletben foglalt szabályozás szerint az államadóssági és magán-kibocsátású kötvényeken és zálogleveleken, továbbá a kincstári váltókon és kincstári jegyeken alapuló kötelezettséget tilos volt külföldi hitelezők számára teljesíteni. Az 1944. évi december hó 22-ig érvényben volt szabályozás szerint a záloglevelek és más kötvények kibocsátásának alapjául szolgáló kölcsönök adóssági kibocsátó intézetnél, az utóbbiak pedig a Külföldi Hitelek Pénztáránál voltak kötelesek biztosítékképpen letenni az esedékessé vált évi 5 %-os kamat pengőellenértékét. Az állam a rendeletek hatálya alá eső tartozásai alapján oly összeget volt köteles a pénztárnál letenni, amely megfelelt a külföldi hitelezőkkel kötött megállapodásoknak.

Az egyes külföldi tartozások tekintetében megállapított pengő letéti kötelezettség felfüggesztéséről a 670/1946. ME sz. r. (MK január 24., 20. sz.) intézkedett. Lásd: TZ MT. jkv., a [10] 77. sz. jkv. 28. és a [14] 81. sz. jkv. 20. napirendi pontját, illetve mellékleteiket.

Rámutatott az előterjesztés arra, hogy mivel az ország külföldi adósságok szerződészerű szolgálatát nem képes ellátni, a transzfermoratórium hatályát meg kell hosszabbítani. Megfontolandónak találta viszont azt, hogy a letéti köteleességet az addigi vagy annál alacsonyabb terjedelemben bevezessék-e, vagy sem. Javasolta, hogy a transzfermoratórium hatálya az addigi gyakorlattól eltérően ne egy évre, hanem bizonytalan időre hosszabbíttassék meg és pedig

24.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az 1947. évi január hó 1. napjával készítendő üzleti leltár tárgyában előterjeszti javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁴

25.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az illetményadóról szóló 8720/1946. ME számú rendelet módosítása tárgyában. Az inflációs időben az illetményadó havonta 2 részletben volt fizetendő, a mostani javaslat havi egyösszegben való befizetési kötelezettséget ír elő.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁵

egyelőre a letéti köteleesség újbóli bevezetése nélkül. A letéti köteleesség újbóli érvénybelépésének akadályát a következőkben látta: 1/ A Külföldi Hitelek Pénztárában igen jelentékeny pengőösszegek vesztették el értéküket az infláció következtében. Ez a körülmény magával a letétel intézményével szemben mind az adósok, mind a hitelezők körében idegenkedést keltett. 2/ Az adósok túlnyomó része az adott gazdasági viszonyok között nem lett volna képes letételt eszközölni vagy legalábbis azonos mérvű hitelignnyel lépett volna fel. A zálogleveleket vagy egyéb kötvényeket kibocsátó pénzintézetektől a Külföldi Hitelek Pénztárába eszközölnéi letéti kötelezettségként nem lehetett volna követelni akkor, ha a kibocsátás alapjául szolgáló kölcsönök adósai a maguk részéről nem teljesítik velük szemben letéti kötelezettségüket. A kölcsönök jelentékeny része egyébként a földreform során igénybe vett ingatlanokon bejegyzett és időközben törölt jelzálogjoggal volt biztosítva. 3/ A külföldi hitelezők szempontjából a forintletétel, bár kétségtelenül biztosítékot jelenthetett az adós helyzetében bekövetkező változás esetére, de az adott helyzetben, a transzfer lehetetlensége folytán komoly gyakorlati előnnyel nem járt. Ennek tulajdonította, hogy a külföldi hitelezők részéről – egyes szörványos esetektől eltekintve – nem nyilvánult meg óhaj a letéti köteleesség újbóli bevezetése iránt. Hangsúlyozta az előterjesztés azonban, hogy a körülmények változásával a letéti köteleesség bevezetése célszerű, sőt szükséges lehet a vásárlóerő lefőlözése, az adósságokból eredő kötelezettségek tudatosítása szempontjából.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 24 630/1946. ME sz. r.-et, MK december 22., 293. sz.

²⁴ A 197 641/1946. VII. PM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a háborús pusztítások során az üzleti könyvek jórészt megsemmisültek, majd az infláció is kilitástalanná tette azok vezetését, az üzleti év eredményeinek megállapítását. A forint bevezetésével azonban lehetővé és szükségessé vált a megnyitó mérlegek elkészítése.

A tárca 1947. január 1-jével a meglévő vagyonról és a fennálló terhekről szóló leltár elkészítését rendelte el. Előírta, hogy ennek helyességét a tulajdonoson vagy felelős vezetőn kívül a leltározó alkalmazottaknak, és ahol ilyen volt, az üzemi bizottságnak is aláírással kell igazolnia. Jelezte, hogy a leltár felhasználásával szerkesztendő megnyitó mérleg készítésének és záradékolásának módozatait külön rendeletben fogja szabályozni.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 24 700/1946. ME sz. r.-et, MK december 24., 294. sz.

²⁵ A jegyzőkönyv mellett nem szerepel az előterjesztés. A SZDP iratai között megtalálható a 197 344/1946. PM VII. sz. előterjesztés és a rendelet tervezete. Ezek szerint az illetményadó megállapításáról szóló 8720/1946. ME sz. r., MK július 31., 172/b. sz. (lásd: NF MT. jkv. 1946, [42] 125. sz. jkv. 6. napirendi pont) módosítását az tette szükségessé, hogy a munkaadók érdekképviseleti szervei, továbbá az OTI és a MABI több ízben kérte a kétételes adófizetési időszak megváltoztatását és a havi fizetés előírását. Minthogy ez szilárd pénz mellett az államkincstár érdekeit nem veszélyeztette, másrészt lényeges adminisztrációs könnyítést jelentett, javasolta

26.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 208 223/1946. számú javaslatát. A Szovjetunióval szembeni márkakövetelések [sic!] kiegyenlítésénél alkalmazandó átszámítási kulcs megállapítására véleménye szerint három mód kínálkozik. Az első a márka jelenlegi árfolyamának alkalmazása (1 márka = 11 forint-fillér) volna; az a Szovjetunióra mintegy 30 %-kal kedvezőtlenebb volna az általa javasolt átszámítási kulcsnál, de ezzel az átszámítási kulccsal szemben orosz részről az az aggály, hogy nem fejezi ki a márka 1945. január 20-i értékét. A második mód az volna, hogy az átszámítás a márka 1945. január 20-i dollárárfolyamán történjék; erre az árfolyamra nézve azonban adat nem áll rendelkezésre s így az átszámítási kulcs ezen az alapon ma nem állapítható meg. A harmadik mód – amelynek elfogadására a Szovjetunióknak javaslatot tett – annak feltételezésén alapul, hogy a márka és a pengő értékromlása 1945. január 20-ig párhuzamos volt. Ezt az átszámítási módot többek között az is indokolná, hogy a Németországgal fennállott kereskedelmi kapcsolat során a márka–pengő átszámítási árfolyam a most említett időpontig nem változott.

Rákosi Mátyás államminiszter: a maga részéről is ezt a megoldást tartja helyesnek.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

a tárcsa a rendelet ennek megfelelő módosítását. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 92.) – Lásd a 24 750/1946. ME sz. r.-et, MK december 25., 295. sz.

²⁶ Az előterjesztés hivatkozott a minisztertanács azon korábbi határozatára (NF МТ. ЖВ. 1946, [64] 147. sz. жкв. 2. napirendi pont), hogy a Szovjetunióra átszállott magyarországi német követeléseket a kincstár egyenlíti ki. Ezeknek a túlnyomó részét pengőre, dollárra, illetőleg német birodalmi márkára vonatkozó követelések alkották.

A pengőre szóló követelések – olvasható a tárcsa előterjesztésében – a Szovjetunióval létrejött megállapodás értelmében a pengő 1945. január 20-i értékének megfelelően 92 pengő = 1 dollár átszámítással kerültek kiegyenlítésre. Ez – figyelemmel a dollár hivatalos árfolyamára (11 Ft 62 f) – pengőnként 12,6 forint-fillért jelentett.

Ugyancsak 11 Ft 62 f-rel nyertek kiegyenlítést az eredetileg is dollárra szóló követelések.

A márkára szóló követelések kiegyenlítése tekintetében azt a javaslatot tette a pénzügyminiszter a Szovjetunió megbízottainak, hogy ezeknél – figyelemmel a márka és a pengő közti értékviszonyra (100:136) – 68 márka vétessék 1 dollárral egyenlőnek, ami márkánként 17 forint-fillért jelentett.

A javaslatot a Szovjetunió nem fogadta el, hanem a márkaköveteléseknek 3 Ft 07 filléres árfolyammal való kiegyenlítését kívánta, ami a magyar részről javasolt átszámítási kulcs 18-szoros volt. Ezt a követelést a szovjet fél arra alapította, hogy a márka árfolyama 136 P volt, ez az akkori (5,15 pengős) dollárkursussal 27 dollárnak, 27 dollár pedig az 1946. decemberi kursuson 307 forintnak felelt meg.

A Szovjetunióknak ezzel a kívánságával kapcsolatban adta elő a pénzügyminiszter a jegyzőkönyvben szereplő megfontolásait és javaslatát.

Az előterjesztésben végül felhívta a miniszter a figyelmet arra, hogy már addig is mintegy 11 millió márka összegű német követelést adott át a kormány a Szovjetunióknak, s hogy az általa javasolt átszámítási kulcs és a Szovjetunió által kívánt árfolyam alkalmazása mintegy 30 millió forint különbözetet eredményezne. Hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a szóban lévő követelések lehetőleg az általa javasolt átszámítási kulcs alapján legyenek kiegyenlíthetők.

27.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 198 670/1946. számú javaslatát a Magyar–Szovjet Bauxit Alumínium Társaságok létesítése tárgyában kötött szerződések alapján behozatalra kerülő áruk vám és más köztartozás-, valamint behozatali engedélymentes vámkezelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁷

28.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt felvett előterjesztését a Nemzetgyűlés a tegnapi napon elfogadta.

Dr. Balogh István [államtitkár]: annak ellenére szükséges a minisztertanács hozzájárulása. Előzetesen ez csak körözés útján szereztetett meg és a hozott gyakorlat szerint miután körözés elvileg nincs, utólag a minisztertanács hozzájárulása formailag mindig megszerzendő.

²⁷ A 198 670/1946. XII. PM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének Kormánya között Magyar–Szovjet Bauxit–Alumínium Társaságok létesítése tárgyában kötött, 1946. április hó 8-án aláírt egyezmény (NF МТ. жкв. 1946, a [17] 100. sz. жкв. 5. és a [28] 111. sz. жкв. [60] napirendi pontja) értelmében az Alumíniumérc Bánya és Ipar Rt. és ennek leányvállalatai (a Viktória Vegyészeti Művek Rt., a Tapolcai Bánya Rt.), a Magyar Bauxitbánya Rt., továbbá a Duna-völgyi Timföld Ipar Rt., amelyeknek korábban német tulajdonban volt aktívái átmentek a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének tulajdonába, átalakultak vegyes, magyar–szovjet bauxit–alumínium részvénytársaságokká, oly módon, hogy a részvénytársaságok mindegyikében a két fél egyenlő részesedéssel rendelkezett.

Az említett egyezmény alapján a szovjet fél különböző berendezéseket szállított az alaptőkéhez való hozzájárulásként. A részvénytársaságok ezekre a (külföldről beérkező) vagyontárgyakra vám- és más köztartozás alóli mentességet, továbbá a behozatali engedély bemutatásának kötelezettsége alóli felmentést kértek.

A pénzügyminiszter rámutatott arra, hogy a vámtarifáról szóló 1924: XXI. tc., illetőleg a vámjog szabályozásáról szóló 1924: XIX. tc. nem tartalmazott olyan rendelkezést, amelynek alapján a tőke-hozzájárulásként (apportként) behozatalra kerülő áruk vámmentességben részesülhetnének. Megemlítette továbbá, hogy a közös vállalatok létesítéséről szóló államközi egyezmény 13. cikke is csak az egyezményből folyó szerződések és jogügyletek adó- és illetékmentességét biztosította, így azon adók és illetékek esetében, amelyek az alaptőke felemelésével, vagy leszállításával, új részvények kibocsátásával, vételével és eladásával, illetve a szindikátusi egyezményekkel és szállítási szerződésekkel voltak kapcsolatosak. Az egyezményben tehát a vámra, – amely mind az adótól, mind az illetéktől teljesen különböző közszolgáltatás –, nem történt utalás. Nem tekintette azonban kétségesnek a miniszter a szerződő feleknek azt az intencióját, hogy a részvénytársaságok alaptőkéinek a szovjet félre eső része erejéig teljesítendő apportok élvezzék mindazokat a mentességeket – így a vámmentességet is –, amelyek a közszolgáltatásokat illetően figyelembe jöhettek. Ezért javasolta, hogy miként a Magyar–Szovjet Nyersolaj Rt. esetében létrejött hasonló szellemű egyezmény keretében apportként behozatalra kerülő tárgyak vám- és más köztartozását és behozatali engedélymentes vámkezelését a 8710/1946. ME sz. r. (MK július 31., 172/6. sz.) lehetővé tette, ugyanilyen rendelkezést adjanak ki a magyar–szovjet bauxit–alumínium társaságok részére a szovjet fél apportjaként behozatalra kerülő árukat illetően is.

Lásd a 24 690/1946. ME sz. r.-et, MK december 22., 293. sz. Lásd továbbá e kötetben a [8] 157. sz. жкв. 20. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁸

29.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az igazgató-ságnélküli tejszövetkezetekhez vállalatvezetők kirendelése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: javasolja az előterjesztést a napirendről levenni, mert nem ért vele egyet. Itt tulajdonképpen 500 vállalati vezető kinevezéséről van szó.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ez az előterjesztés igen sürgős, mert most kell kötni a tejszerződéseket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem célszerű vállalati vezetők kirendelésével oldani meg a kérdést, hanem más módozatot keresen a földművelésügyi miniszter.

²⁸ Előzményekről lásd e kötet [6] 155. jkv. [43] napirendi pontját. A földreform (1945: VI. tc.) befejezésének előmozdításáról szóló 1946: IX. tc. a német lakosság egy részének kitelepítése folytán felmerült birtokpolitikai kérdések rendezésén túl a volt nagybirtokosok részéről a földreform revíziójával kapcsolatos törekvések elutasítását, a koalíciós kormányzásban mutatkozott zavarok jogi áthidalását szolgáló, de alapvetően politikai jellegű jogalkotás volt. (NF Mt. Jkv. 1946, [15] 98. sz. jkv. 1. napirendi pontja, és mellélete, valamint DONÁTH, 1969, 258–294., és 408–414.) A földreform befejezése azonban az 1946: IX. tc. alapján nem folyt olyan ütemben, mint ahogyan azt a koalíciós pártok vezetői remélték. A mérnöki felmérésekről, a kiosztások teleggönyvezéséről, a vitákról Donáth Ferenc földművelésügyi államtitkár 1946. november 17-én készült feljegyzésében a következő képet festette:

„3122 községből 1817 olyan községünk van, ahol a mérnök-műszaki munkálat már be is fejeződött, egy részében a teleggönyvi kivonatokat is megkapták az újbirtokosok (mintegy 2 millió 350 ezer katasztrális holdon az igénybevett földek 70 %-án). További 551 községben jutott el a reform abba a stádiumba, hogy a mérnöki munkálatok már megkezdődhetnek. Viszont 754 községben (mintegy 682 000 katasztrális hold) az ügyek nincsenek lezárva, és ma is bizonytalanság van mind az igénybevétel, mind a juttatás tekintetében.

A reform befejezését akadályozó tényezők kivizsgálására a múlt hónapban minden megyébe bizottságot küldtem ki, s jelentésük alapján a következő megállapításra jutottam: A földbirtok-rendező szervezet mai strukturája nem felel meg annak a szempontnak, hogy a reformot mielőbb befejezzük. A községi földigénylő bizottságok, amelyek a reform első szakaszában a végrehajtás motorjai voltak, a reform befejezésének akadályozóivá lettek. Az ügyek lezárását, a műszaki munkálatok megindítását ma elsősorban az akadályozza, hogy a községekben új és új földigénylő bizottságok alakulnak, amelyek a korábbi juttatási tervet felborítják, és a barátság és rokonság alapján újabb juttatási tervet készítenek. Az Országos Tanács szigorú tiltó rendelkezései sem vezetnek eredményre e tekintetben. A helyzetre az jellemző, hogy miután az 1946: IX. törvény a földesurakkal való vitát véglegesen eldöntötte, a községekben most az egymás közötti torzsalkodás lépett fel. Számos jelentés van arról, hogy a reakció hogyan használja ki ezt a helyzetet, és uszítja egymásra a parasztokat.

A földbirtokrendező szervezet másik strukturális hibája a [földbirtokrendező] tanácsi ügyintézés lassúsága. Ez vonatkozik a megyei tanácsokra éppúgy, mint az országos tanácsra. A tanácsok nagyon kevés ügyet intéznek el. A tanácstagok sokszor távol maradnak az ülésekről, hiányzik ma már az a lendület, amely korábban éppen a laikus tanácstagok tevékenységét jellemezte.

Még egy figyelemreméltó jelenség. Mind a földigénylő bizottságokban, mind a megyei tanácsoknál egyre gyakoribb a korrupció, amely azzal a veszéllyel jár, hogy ezek a népi szervek teljesen elvesztik népszerűségüket.” A feljegyzés a Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottságának napirendjén szerepelt. (PIL 274. f. 3. cs. 59. ó. e. PB 1946. november 14., 3. napirendi pont); a feljegyzés teljes szövegét közli DONÁTH, 1969, 357–358.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nincs veszély a személyek kiválogatásánál, mert kimondható, hogy a tejtermelők és tejszövetkezetek országos érdekképviselői a TETEOSZ-szal²⁹ egyetértésben járjanak el.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előre lehet látni, hogy fog a dolog lezajlani. A szövetkezetek vezetői fogják előkészíteni és formálni a vállalatvezetőket.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a maga részéről sem tudja indokoltnak tartani azt, hogy minden vállalathoz egy vezetőt küldjenek ki, össze lehet vonni a vállalatokat. Egyébként csak ideiglenes [a] vállalatvezetők megbízatása, mert mielőtt összehívják a közgyűlést a vállalatvezetők megbízatása megszűnik.

[Eröss] *Közlekedésügyi miniszter*: ez igen sürgős és fontos javaslat, mert ő már kénytelen volt a szerződéskötések határidejét kitolni 15 nappal. Nem gondolták, hogy a tejszövetkezetek nagy része pillanatnyilag nem működik. Fontos, hogy ne akadjon meg a tejfelhozatal, intézkedni kell, hogy ott, ahol a szövetkezet nem működik, közgyűlést tartsanak. Nagyon időszerű és szükséges már a tejszerződéseket megkötni. A nagyüzemeket kiszolgáltattuk volna. Csak a vállalatoknak lesz jó, ha elhalasztjuk a szerződés-megkötéseket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a rendelet egyszerűbb lenne, ha a földművelésügyi miniszter kötelezné a TETEOSZ-t, hogy a maga szervei, és emberei révén az igazgatóságokat állítsa fel.

Rákosi Mátyás államminiszter: a tejtermelők és tejfeldolgozók a látszólagos harc ellenére, rendszerint meg tudták találni a közös nyelvet. Hosszas

Az MKP Politikai Bizottsága a kérdés párt-politikai vonatkozását erőltetve hangsúlyozta, hogy a földigénylő bizottságokba „helyenként reakciós elemek furakodtak be. Ezek a kiosztott földek újrafelosztását követelik, szembeállítják egymással az új gazdákat, nyugtalanságot szítanak a faluban, és zavarják a földreform befejezését”. Ennek megfelelően a következő határozatot hozta:

„1. Azokban a községekben, ahol a telekkönyvezés műszaki munkái befejeződtek, a földigénylő bizottságok szűnjenek meg.

2. Az összes földigénylő bizottságok 1947. március 15-ig köteleztessenek munkájuk befejezésére, és szűnjenek meg.

3. A kormány tiltsa meg a már kiosztott földek bármilyen jogcímen történő újrafelosztását.

4. A földigénylő bizottságok ellen indított pereket azonnal meg kell szüntetni.” (MKP–SZDP hat.; 301–302.)

A földművelésügyi miniszter 195 217/1946. VII. 1. sz. minisztertanácsi előterjesztése lényegében ezen az MKP határozaton alapult. Lásd a jelen jkv. c) mellékletét.

A minisztertanácsi előterjesztésen kívül a jegyzőkönyv mellett megtalálható a törvénytervezet sokszorosítási eljárással készített 1946. december 10-i keltezésű általános és részletes indoklása, továbbá az 1946. december 17-i keltezésű nyomtatott formában készült változata. Ez utóbbi példányra rávezették, hogy ezt előzetes tárgyalás és jelentéstétel céljából a Nemzetgyűlés földművelésügyi és igazságügyi bizottsága elé terjesztették.

A földreform befejezéséről szóló 1947: V. tc.-t a Nemzetgyűlés 1946. december 18-án tartott 83. ülésén elfogadta. Lásd a kérdésről DONÁTH, 1969, 334–360., valamint 415–416.

²⁹ TETEOSZ: Tejtermelők és Tejszövetkezetek Országos Szövetsége.

évek botránja, hogy a termelő keveset, az OMTK³⁰ igen sokat szed be a tejért.

[Nagy] *Miniszterelnök*: arról van szó, hogy az OMTK-t át kell adni a parasztoknak, hogy a szövetkezeteknek legyen egy feldolgozó központjuk.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a pillanatnyi zavar onnan származik, hogy a tejtermelési szerződések minden vonalon megszűntek, most nincsenek szerződések, minden paraszt azt és onnan kér, amit és ahonnan akar. Fő panasz az volt, hogy oda voltak kötve a szövetkezetekhez. Több szövetkezet nincs abban a helyzetben, hogy szerződéseket tudjon kötni. A finanszírozás szempontjából a megállapodás nem volt rossz. Hogy a szövetkezetek tudjanak szerződéseket kötni, az a parasztoknak az érdeke. Ő elfogadja azt a megoldást is, hogy a TETEOSZ gondoskodik a maga személyzetével a gyűlések összehívásáról.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: abban az esetben, ha mégis elfogadásra kerül a javaslat, megjegyzései vannak. Ellentmondás van a rendeletben, a 3. § 3 bekezdésében kimondja, hogy a „vállalati vezető a közgyűlést összehívni köteles, később pedig azt mondja, hogy a vállalatvezető a szövetkezeti elnökkel egyetértésben. Helyes lenne ezt a szövegrészt „a rendelet erejénél fogva” kihagyni. Az 1. §-ban határidőt kell megjelölni a vállalatvezetők kirendelésére. Az igazgatóság megválasztása céljából közgyűlést kell összehívni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ez utóbbi most már úgyis esedik, mert a TETEOSZ fogja saját megbízottjai útján a közgyűlést összehívni. A földművelésügyi miniszter a kereskedelem és szövetkezetügyi miniszterrel egyetértésben fog eljárni. Evégből vele még megbeszélést fog folytatni a rendelet végleges szövege érdekében.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a földművelésügyi miniszter, a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel egyetértésben jár el. Az igazságügyminiszter szövegezési észrevételei figyelembe veendőek.³¹

³⁰ Az Országos Magyar Tejszövetkezeti Központ (OMTK) 1922-ben alakult, majd átvette az 1920-ban létesült Magyar Gazdák Tejüzeme Rt. kelenföldi telepét is. 1948-ban államosították.

³¹ A 73 000/1946. II. 3. FM sz. előterjesztés jelezte, hogy az ország tejtermelésének túlnyomó részét képviselő tejszövetkezetek a háborús események, majd az infláció folytán nem voltak képesek vezető szerveiket újjáválasztani, és így az alapszabályaiknak megfelelő működést megkezdeni. Rámutatott arra, hogy a tej- és tejtermékek beszolgáltatásának, forgalmának és felhasználásának szabályozásáról szóló 9680/1946. ME sz. r. (MK szeptember 5., 201. sz.) és az ennek alapján kiadott rendeletek súlyos büntetés terhe mellett kötelezték a tejtermelőket, így a tejszövetkezeteket is, tej- és tejtermék-szállítási szerződések megkötésére. Ezért sürgős feladattá vált e szövetkezetek esetében a szerződéskötésre illetékes vezető szervek újjáválasztása. A rendelkezések értelmében a szerződést nem kötő szövetkezeteket kizárhatták a tejértékesítés lehetőségéből, ami mind termelői, mind közellátási szempontból súlyos következményekkel járhatott volna és a tejtermelőknek a szövetkezeti eszmébe vetett hitét alapjában rendítette volna meg. Javasolta ezért, hogy a földművelésügyi miniszter a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel egyetértésben vállalatvezetőt nevezhessen ki a tejszövetkezetekhez, s így

30.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a tenyész-állatok vásárlása céljából Svájcba kiküldöttek kiküldetési költségeinek megállapítása tárgyában.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: felveti a problémát a kiküldetési napidíjak egységes megállapítása tárgyában. Előre meghatározott napidíjak megállapítására lenne szükség.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: ő már foglalkozott a kérdéssel, de igen komplikált a megállapítás.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult. Utasította a Gazdasági Főtanácsot, hogy a külföldi kiküldetési napidíjak egységes szabályozása tárgyában javaslatot terjesszen elő.³²

31.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az állategészségügyi szolgálat altiszti létszámában egy gépkocsivezetői szakaltiszti állás szervezése és betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

32.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát gazdasági tanárok és iskolai altisztek alkalmazásának engedélyezés tárgyában. Azzal kéri elfogadni, hogy ha bárkinek valami észrevétele van, írásban megküldi a földművelésügyi miniszternek, [sic!] és figyelembe fogja venni.

tegyék lehetővé számukra a tejtermék-szállítási szerződés megkötését. Egyben javasolta azt is, hogy a szövetkezetek záros határidőn belül hívják össze az igazgatóságuk, illetőleg a felügyelő bizottságuk megválasztására jogosult közgyűlést, annak hangsúlyozásával, hogy a kirendelt vállalatvezető megbízatása az új vezetőség megválasztásával lejár. – Lásd a 24 620/1946. ME sz. r., MK december 22., 293. sz.

³² A 8782/1946. eln. 1. FM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a tárca a minisztertanács egy korábbi (NF Mt. jkv. 1946. [29] 112. sz. jkv. 55. napirendi pont) ülésén hozott határozata értelmében *Ottó Ernő* gazdasági főfelügyelőt, a minisztérium állattenyésztési főosztályának főnökét, és *Vas Lajost*, a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ ügyvezető igazgatóját tenyészállatok vásárlása céljából küldte ki Svájcba. Kérte a két személy úti számlájának jóváhagyását.

³³ A 23 964/1946. III. 1. FM sz. előterjesztés utalt arra, hogy az állatállományt veszélyeztető fertőző állapotbetegségek gyors és biztos megállapítása, illetve terjedésük megakadályozása érdekében 1945-ben beszerzett egy állategészségügyi mozgólaboratórium-gépkocsit. Ezt a Magyar Országos Állategészségügyi Intézet működtette egy állatorvos és egy gépkocsi vezetésére is jogosított állatorvos közreműködésével. Az állatorvosok létszámának csökkentése következtében szükségessé vált az újított állatorvosok járási megüresedett állásokba való széthelyezése. Így a mozgó laboratóriumot csak akkor használóthatták, ha egy kellő szakértelemmel rendelkező gépkocsivezető alkalmazására sor kerül. Ennek engedélyezését kérte.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

33.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát az Ipari Tanfolyamok Országos Vezetősége részére egy darab személygépkocsi vásárlása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: miután kocsit úgyis csak a Közlekedésügyi Minisztérium közbenjöttével lehet vásárolni, elfogadható az előterjesztés.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

34.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

35.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Mahoros Sándor volt MÁVAG lakatos nyugbér iránti kérelme tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

³⁴ E tárgyat pótlólag vezették fel a Földművelésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra. Az előterjesztés nincs a jkv. mellett. A 230 720/1946. FM X. 2. sz. előterjesztés a SZDP iratai között megtalálható. E szerint a miniszter 46 gazdasági tanár, 3 gazdasági tanár-nő és szaktanítónő, 6 tanító és 18 altiszt kinevezésére tett javaslatot. (PIL 283. f. 31. cs., 62. ó. e., 109–111.)

³⁵ Az iparügyi miniszter 74 043/IV. d. 1946. sz. előterjesztésében az amerikai hadsereg készletéből a magyar államnak nyújtott kölcsön-keretből kért egy személygépkocsit az Ipari Tanfolyamok Országos Vezetősége, valamint a Magyar Iparoktatási Főigazgatóság részére. A gépkocsit a mintegy 300 vidéki iparostanonc-iskola, valamint a vidéki községi ipari továbbképző tanfolyam központi ellenőrzése kapcsán kívánta hasznosítani.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólap e tárgyának címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Volt már olyan eset, hogy a minisztertanács elutasította a minisztériumok kérelmét autó vásárlására azon a címen, hogy behoznak új kis kocsikat. Esetleg addig függőben tartható a dolog.”

³⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [46] napirendi pontját. A tárca 6093/1946. eln. sz. előterjesztése *Bálint Jánosnak* a X. kerületi Pongrácz u. 17. sz. alatti és *Márványi Józsefnek* a X. kerületi Stróbl Alajos u. 7. sz. alatti állami lakótelep gondnokakénti alkalmazására tett javaslatot.

³⁷ Az iparügyi miniszter 70 871/V. 1946. sz. előterjesztésében *Mahoros János* (1887–?) rehabilitálására és nyugdíjának folyósítására tett javaslatot. Nevezett 1901-től állt a MÁVAG szolgálatában, 1919-ben műhelybizalmi volt, amiért 1920-ban a gyár kötelékéből elbocsátották.

36.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Magyar Ferenc volt MÁVAG vasesztergályos rehabilitálása és ez alapon özvegye részére nyugbér engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

37.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Breimann József volt MÁVAG lakatos rehabilitálása, és ez alapon özvegye részére nyugbér engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

38.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Szénbányák alkalmazottai karácsonyi segélyének fedezésére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

39.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István]: előterjeszti javaslatát Sarlós László alkalmazása tárgyában a Magyar Belkereskedelmi Igazgatósághoz.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: kifogása van, mert korrupciós gyanú miatt került elbocsátásra.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: annakidején 5 névalírással és címmel ellátott bejelentés érkezett ellene a fővárosnál űzött agitációi miatt és a maga részéről is aggályai vannak.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: függetlenül attól, hogy leveszi-e a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, az ilyen bejelentéseket ki kell vizsgálni.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István]: előterjesztését a napirendről leveszi.

³⁸ Az iparügyi miniszter 71 492/V. 1946. sz. előterjesztése szerint *Magyar Ferenc* esztergályosként 1910-től állt a MÁVAG szolgálatában. 1919-ben a gyár munkástanácsának elnöke volt, ezért 1920-ban elbocsátották.

³⁹ Az iparügyi miniszter 70 869/1946. sz. előterjesztése szerint nevezett 1907-től állt a MÁVAG szolgálatában, 1919-ben bizalmi volt, amiért 1920-ban elbocsátották.

⁴⁰ A tárgy csak kézírással szerepel a tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon a következő szöveggel: „4 300 000 f. szénbánya karácsonyi segély” [sic!]. A SZDP iratai között megtalálható a 6566/1946. IpM eln. sz. előterjesztés. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 122.) A GF az állami szénbányák támogatására, illetve dolgozóik karácsonyi segélyére engedélyezte az említett összegű hitelt. (MOL–XIX–A–10. Stab. XXIII. 1946. december 10., 9. pont.)

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴¹

40.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István]: előterjeszti javaslatát Madarász László áll. gimn. tanárnak a VIII. fizetési osztályba min. segédtitkárrá és dr. Arató Jánosné MÁV tisztnek a IX. fizetési osztályba min. fogalmazóvá történő kinevezése és nevezetteknek az előírt képesítés alóli egyidejű felmentése tárgyában.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: dr. Arató Jánosné nyilas volt, az ő kinevezéséhez nem járul hozzá.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István]: Aratóné személyét ki fogja vizsgálni és így az előterjesztést csupán Madarász László kinevezésére módosítja.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

41.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István]: előterjeszti javaslatát 370 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában az iparrevízióval kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvben hozzájárult az összegszerűség megállapítását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.⁴³

⁴¹ Az 5639/1946. Eln. fő. KSZM sz. előterjesztés szerint *Sarlós László* korábban is a Belkereskedelmi Igazgatóság szolgálatában állt és annak tüzelő osztályát vezette, de 1946 márciusában, augusztus 31-ére felmondtak neki. A Belkereskedelmi Igazgatóság azonban – mivel megfelelő fa- és tüzelőanyag előadóval nem rendelkezett – szolgálatát továbbra is igénybe vette.

Az előterjesztés mellett található – olvashatatlan aláírással ellátott – feljegyzés szerint a Belkereskedelmi Igazgatóság részéről Kovács Frigyes főtanácsos, a személyzeti ügyek vezetője közölte, hogy „*Sarlós László* szeptember elsejétől az Igazgatóságon illetmény nélküli szolgálatot teljesít. B–lista alá nem vonatott, mert felmondás alatt állott és így az Igazgatóság B–lista felterjesztésébe az ő nevét nem vette be. Budapest, 1946. december 5.” Azonos értelmű ceruzával írt feljegyzés olvasható az előterjesztésen; ugyanitt egy piros ceruzával írt – feltehetőleg Vas Zoltánnak szóló – következő kérdés is olvasható: „V. van B–listán?”

Nincs ismeretünk arról, hogy a kinevezésre sor került volna.

⁴² Az 5472/1946. Eln. fő. KSZM sz. előterjesztés szerint *Madarász László* (1916–?) 1938-tól volt állami gimnáziumi tanár, 1946 februárjától a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot. 1935 óta a Szociáldemokrata Párt tagja volt. *Dr. Arató Jánosné Katona Laura* (1914–?) a Műegyetem Közgazdaságtudományi Karán végzett. 1939-től a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium szolgálatában állt, ekkor a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium belkereskedelmi főosztályán a kereskedelempolitikai szakosztály szociálpolitikai munkacsoportjának előadója volt.

Dr. Arató Jánosné *Katona Laura* kinevezéséről lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. 13. napirendi pontját.

⁴³ Az 51 955/1946. I/2. KSZM sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a póthitelre a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi miniszter ügykörébe tartozó iparigazolványok, illetve iparengedélyek felülvizsgálatáról intézkedő 3300/1946. ME sz. r. (MK március 24., 69. sz.) végrehajtásával kapcsol-

42.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Szolnoki István]: bejelenti, hogy az osztrák tárgyalások jól haladnak, azonban a bizottság tagjai hús-kívánságokkal állottak elő. A tárgyalások során nem volt rá mód, hogy ezeket a kívánságokat konkretizálni lehetett volna.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: ő tudna megoldási módot felvetni. Tenyészállatokkal nem tudja ellátni az országot. Pár ezer marhát, vagy sertést tudnánk adni tenyészállatok fejében, amit ők viszont sajnálják húsnak levágni. [sic!] A cserét le lehetne bonyolítani könnyen s talán a tárgyalások menete is könnyebb volna, ha mi felvetnénk ezt a gondolatot.

[Rácz] Pénzügyminiszter: amennyiben nem tudnánk marhát marháért kapni, esetleg lovat kellene tőlük cserébe kérni. Hidegvérű loállományunk meglehetősen elpusztult. Úgy tudja, most kapnak devizát, esetleg azzal is fizethetnének érte.

[Ries] Igazságügyminiszter: a devizát azzal a kikötéssel kapták, hogy kizárólag újjáépítésre fordíthatják.

[Rácz] Pénzügyminiszter: elvileg ajánlja irányadóként venni, hogy marha ló ellenében, vagy tenyészállatok cseréjeként kerülhessen kivitelre.⁴⁴

latban volt szükség. (Lásd: NF MT. jkv. 1946, a [9] 92. sz. jkv. [4], a [15] 98. sz. jkv. 3. és a [65] 148. sz. jkv. 24. napirendi pontját.)

Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy a felülvizsgálat nemcsak többeknek – múltbeli magatartásuk miatt – az iparigazolvánnyal rendelkezők köréből való kizárását fogja eredményezni, de elősegíti azt is, hogy a kormányzat megfelelő kereskedelmi katasztert állíthasson fel. A 41 pontot tartalmazó kérdőív – mint mondta – az egész kereskedelmi közigazgatás ésszerű és demokratikus szellemben való átalakításának alapjául szolgál. Jelezte, hogy mintegy 200 000 iparjogosítvány felülvizsgálatára kerül sor. Ezt a munkát a minisztérium megfelelő szakértelemmel rendelkező munkatársaival, a rendes munkaidőn túl kívánta elvégeztetni. Nyolc munkacsoportot kívánt szervezni a tárca belkereskedelmi és közigazgatási főosztályának felügyelete alatt. A munkatársak túlmunkájának díjazására igényelt 220 000 Ft-ot, míg a dologi kiadásokra (kezelési könyvek, nyomtatványok, írógépek, stb. céljára) 150 000 Ft-ot. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy az iparrevíziós kérdőívek vételára, illetve az új iparjogosítványok kiállítási díja jelentős állami bevételt jelent majd. Összesen 6–7 millió forint előirányzat nélküli államháztartási bevételt tervezett.

A GF az előterjesztést elfogadta. (MOL XIX-A-10. Stab. XXVI., 1947. január 7., 16. pont.)

Lásd még a jelen kötetben a [9] 158. sz. jkv. 27., a [12] 161. sz. jkv. 11. és a [17] 166. sz. jkv. [58] napirendi pontját.

⁴⁴ A GF pontosabban rögzítette, hogy a minisztertanács december 20-i ülésén elvileg ahhoz járult hozzá, hogy Magyarország kb. 5000 db vágómarhát szállítson Ausztria részére tenyészmarhák ellenében. Az osztrákokkal folytatott tárgyalás során – mint a GF-e terjesztett jelentésből kiderül – a magyar javaslat az volt, hogy 1,5 kg vágómarháért Ausztria adjon 1 kg tenyészmarhát. Az osztrákok viszont az 5000 db vágómarha ellenében 3500 db előrehaladott vemhességű üszőt hoztak javaslatba. A vágómarhák kivételére azonnal sor kerülhetett volna, a tenyészállatok behozatalára viszont csak 1947 őszén. A földművelésügyi miniszter azt kérte a GF-től, hogy járuljon hozzá a vágómarhák felvásárlásához szükséges 11,5 millió forint hitel engedélyezéséhez és az 1 kg tenyészmarha ellenében 1,5 kg vágómarha, szükség esetén pedig az 1:2 cserearány elfogadásához.

A GF a javaslatot elfogadhatónak találta, de a 11,5 millió forintos kölcsön folyósítása helyett azt ajánlotta, hogy a gazdák a beszolgáltatót vágómarhák ellenében kötvényt kapjanak, amelyek a fejében a behozásra kerülő megfelelő értékű tenyészállatokat javasolta részükre juttatni. A kérdés rendezése hosszan elhúzódott. A GF – a pénzügyminiszter javaslatát is figyelembe

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: felhatalmazást kér ennek a letárgyalására. Amaga részéről helyesnek tartja. Felhívja a figyelmet, hogy még 100 000 hold föld van kiosztatlan, amit meg kell művelni. Tőkehiány miatt úgyszemint nehezen lesz megművelhető. Kedvet kell nekik csinálni valamely terület megműveléséhez s akkor mindjárt takarmányt is tudnának maguknak biztosítani. A földért iparcikkeket, textíliát, apró gépeket kaphatnánk. Mindenestre megpróbál velük ilyen irányban is tárgyalásokat folytatni.⁴⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

43.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

44.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Huszák István egyetemi magántanár kinevezése tárgyában, a Szegedi Tudományegyetem elme és idegkörtani tanszékére.

Minisztertanács dr. Huszák István egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁷

45.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Horányi Béla egyetemi ny. rendes tanár 36. életéve után eltöltött szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

véve – ekkor hozzájárult ahhoz, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi, valamint a földművelésügyi miniszter Ausztriával tenyészmарha vagy lovak behozatala ügyében kizárólag vágott marhahús kivitele ellenében folytasson tárgyalásokat. Miután azonban erre a célra ekkor hitel nem volt rendelkezésre bocsátható, kötelezettségvállalás előtt a kérdést újból a GF elé kellett terjeszteni. (MOL XIX–A–10. Stab. XXVII. 1947. január 15., 14. pont. és mellékletei.)

⁴⁵ Eröss János hozzászólása nem állt szoros kapcsolatban a tárgyalt napirenddel. A 100 000 katasztrális holdról lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [49] napirendi pontját és jegyzetét.

⁴⁶ A könyvtárügy rendezéséről szóló javaslat tárgyalásáról lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [53] napirendi pontját.

⁴⁷ A 132 998/1946. VI. ü. o. VKM sz. előterjesztés szerint dr. Huszák István (1906–1995) 1931-ben szerzett doktori oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen. 1931–1935-ben a szegedi egyetem orvos-vegytani intézetében, 1937-től az ideg- és elme körtani klinikán dolgozott. 1941–1942-ben a stockholmi Orvosi Nobel Intézet munkatársa volt. A Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi Kara 1943-ban magántanárrá képesítette, 1944 októberétől az egyetem ideg- és elme körtani klinikáját vezette.

⁴⁸ A 126 902/1946. VI. VKM sz. előterjesztés szerint dr. Horányi (Hechts) Béla (1904–1986)

46.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Somlay Artúr, Bajor Gizi és Márkus Lászlónak az Országos Magyar Színművészeti Akadémia, illetve [a] Zeneművészeti Főiskola tanári létszámába akadémiai tanárrá, továbbá Szentpál Olgának és Gellért Endrének akadémiai tanárrá a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

47.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 140 075/1946. számú javaslatát az Állami Zenei Gimnázium igazgatói és tanári létszámába való kinevezések tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: Szentgyörgyi kinevezését kéri függőben tartani.

Minisztertanács az előterjesztéshez Szentgyörgyi kinevezésének függőben tartásával, hozzájárult.⁵⁰

1928-tól a Pázmány Péter Tudományegyetem elme- és idegkórtani klinikáján dolgozott. 1946 áprilisában kinevezték egyetemi nyilvános rendes tanárrá. A javaslat arra irányult, hogy a 36. életévén túli szolgálati idejét olyannak minősítsék, mintha azt nyilvános rendes tanárként töltötte volna el.

⁴⁹ A 144 304/1946. VII. VKM sz. előterjesztés a kinevezésre javasolt művészek életrajzi adatait tartalmazza.

Somlay Artúr (1883–1953) 1907-től a Magyar Színháznál, 1908-tól a Nemzeti Színháznál működött. 1924-ben az Unió Színház, 1926-tól a Magyar és a Vígszínház tagja volt. 1945-ben ismét a Nemzeti Színház tagja lett. Később Kossuth-díjat kapott. Bajor Gizi (1893–1951) a Színművészeti Akadémia elvégzése után, 1913-tól a Nemzeti Színháznál működött. 1928-ban a színház örökös tagja lett. Később Kossuth-díjat kapott. Márkus László (1882–1948) orvosi, jogi, művészettörténeti és színházi tanulmányokat folytatott. 1900–1918-ig az Alkotmány című lap belső munkatársa volt. 1907-ben a Magyar Színház rendezője, 1913-ban a Király és a Magyar Színház scenikai felügyelője lett. 1923-tól az Operaház főrendezője, 1935-től az Operaház igazgatója. 1942-ben kinevezték a Zeneművészeti Főiskola rendes tanárává, 1945-től a Színművészeti Akadémián tanított.

Somlay Artúrt, Bajor Gizit és Márkus Lászlót személyhez kötöttek akadémiai tanárrá az V. fizetési osztályba javasolta kinevezni a miniszter.

Szentpál Olga dr. Rabinovszky Máriusz né (1895–1968) ritmikus gimnasztikából szerzett diplomát. 1919-ben önálló táncművészeti iskolát nyitott. 1919–1929-ben a Nemzeti Zenedében ritmikus tornát tanított. 1924-től 1935-ig a Színművészeti Akadémia tiszteletdíjas tanára volt. Később, 1952-től 1968-ig a Zeneművészeti Főiskolán művészeti mozgást tanított. Gellért Endre (1914–1960) 1936-ben oklevelet szerzett a Színművészeti Akadémián. A Magyar Színházhoz, majd 1937-ben a Vígszínházhoz szerződött. A háború előtt bekapcsolódott a Független Színpad munkájába. 1945-től a Nemzeti Színház tagja volt, óradíjas tanárként a Színművészeti Akadémián tanított.

⁵⁰ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 17 zeneművész és a Nemzeti Zenede egyik irodakezelőjének kinevezésére, illetve előléptetésére tett javaslatot. Kresz Géza (1882–1950) hegedűművész esetében, aki 1935-től a Zeneművészeti Főiskola tanára volt, az Állami Zenei Gimnázium zenei igazgatójává való kinevezését, és az V. fizetési osztályba történő előresorolását kérte.

Dr. László Géza (1886–?) énekkomponista, dr. Hébelt Edéné Hofmann Vilma (1886–?) zene-

48.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 6. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵¹

49.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Kenyeres Imréné dr. Bolgár Ágnes okl. középiskolai tanárnak a VIII/3. szerinti illetményekkel szerződéses minőségben történő alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

50.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Fráter Gedeon volt operaházi korrepetítor rehabilitálása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: kéri ezt a javaslatot jobban megnézni,

tanár, dr. Keszler Lőrinc (1892–?) zeneszerző, dr. Major Ervin (1901–1967) zenetörténész, zeneszerző, Rados Dezső (1891–?) zenetanár, Friss Antal (1897–?) gordonkaművész, Szervánszky Endre (1911–1977) zeneszerző (később Kossuth-díjas) és Antal István (1909–1978) zongoraművész (később Liszt-díjas) esetében a VII. fizetési osztályba való besorolásra tett javaslatot.

Szelényi István (1904–?) zenetanár és zeneszerző, Haraszti Emilné Zöllner Edit (1893–?) zenetanár, C. Nagy Béla (1911–?) orgonaművész, állami zenekonzervatóriumi tanár és Gergely Ferenc (1914–?) orgonaművész, középiskolai énektanár esetében a VII. fizetési osztályba történő besorolásra tett javaslatot. E személyek esetében azonban az előterjesztés szélére tintával a VIII. fizetési osztályra utaló megjegyzést tették.

Szaltsányi György (1922–?) zongoraművész, Kovács Kornélia (1919–?) zenetanár és Erneszt Sándor (1917–?) zenetanár esetében a IX. fizetési osztályba való besorolásra tett javaslatot a miniszter.

Nagy Violát, a Nemzeti Zenede irodakezelőjét a XII. fizetési osztályba felügyelővé javasolta kinevezni a tárca.

Dr. Szentgyörgyi Pál (1891–?) jogtudományi oklevéllel rendelkezett, 1914-től a Belügyminisztériumban dolgozott. 1919 után külföldre menekült, 1945-ben rehabilitálták és belügyminisztériumi miniszteri titkárként, a VII. fizetési osztályba sorolták be. Az előterjesztés szerint „Művészeti érdemei és szolgálati ideje alapján a soronkívüli előléptetése indokolt.” Míg a javaslatban szereplő többi személynél zenetanári, zeneművészi tevékenység szerepelt az indoklásban, dr. Szentgyörgyi Pál esetében ilyen tevékenységre nem, vagy csak közvetve történt utalás. Feltehetőleg ezért kérte kinevezését függőben tartani az igazságügyminiszter.

A SZDP iratai között található napirendi pont-jegyzéken a következő megjegyzés olvasható: „Kérjük addig elhalasztani, amíg új miniszter lesz.” (PIL 283. f. 31. cs. 60. ó. e., 4.)

⁵¹ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 6. sorszám alatt Tárnok Gyula szabadművelődési tanácsossá való kinevezésére vonatkozó javaslat szerepel. Előzményekről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [66], illetve a kinevezésről a [12] 161. sz. jkv. 88. napirendi pontját.

⁵² A 7205/1946. eln. VKM sz. előterjesztés szerint dr. Kenyeres Imréné dr. Bolgár Ágnes (1911–?) 1934-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett. Néprajzi és szociológiai munkásságot folytatott, továbbképző tanfolyamokat vezetett. 1945 után a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének kulturális osztályát vezette, megszervezte a szövetség pedagógiai bizottságát. Tagja lett Budapest törvényhatósági bizottságának, ezen belül a közoktatási szakk bizottságnak. A javaslat a minisztériumban való alkalmazására irányult.

mert valószínű, hogy az 5000-es rendeletnek alkalmazásához oka volt, ha pedig igazságtalanság történt a 11 000-es rendelet módját adó reparáláshoz, és akit az elmúlt éra demokratikus magatartása miatt elbocsátott az nem kerülhet B-lista alá.

[Ries] Igazságügyminiszter: az előterjesztésből kitűnik, hogy nem kérte a rehabilitálását ezért van szükség utólagos jóvátételre.

[Nagy] Miniszterelnök: a következő minisztertanácsra kéri tisztán és világosan előkészíteni.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵³

51.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Alpár János községi rk. tanító rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

52.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Fehér Géza istambuli kiküldetése tárgyában.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: Fehér Géza istambuli kiküldetése ellen nincs kifogása, csak takarékosági szempontból szeretné összeegyeztetni az érdekeket. Fehér Géza kiküldetése alatt, talán segítségére tudna lenni a magyar követségnek is. Pl. a török sajtószemlét el tudná látni ezen idő alatt ő is, mert erre külön alkalmazottat anyagi fedezet hiányában nem tud kiküldeni. Összhangba kell hozni a kultuszminisztérium kulturális kiküldetéseit a külügyi és stabilizációs érdekekkel.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Fehér Géza Istambulba megy, az igen messze van az ankarai követségtől. Ő tudja és elismeri, hogy valóban szükség van az összhangra és ő minden egyes alkalommal megküldi kulturális kiküldötteinek névsorát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

⁵³ Az 5000/1946. ME sz. r. (MK május 19., 113. sz.) a B-listázásokról, a 11 000/1946. ME sz. r. (MK szeptember 24., 217. sz.) a B-lista rendelet kiegészítéséről intézkedett.

Lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 48., illetve a [12] 161. sz. jkv. 74. napirendi pontját.

⁵⁴ A 132 733/1946. IV. ü. o. VKM sz. előterjesztés szerint *Alpár (Allbauer) János* (1881–?) 1903-tól 1920 májusáig Gödre községben volt a római katolikus iskola tanítója. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt öt havi fogházbüntetésre ítélték. Állásáról lemondott. A pécsi katolikus püspöki helynök megszüntette az ellene indított fegyelmi eljárást. 1921 novemberétől ismét dolgozott. Ekkor az ibafai községi iskola tanítója volt. A miniszter a tanító rehabilitálását és a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezését javasolta.

⁵⁵ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 131 977/1946. X. ü. o. sz. előterjesztésében ahhoz

53.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Lux Kálmán egyetemi ny. rendes tanárnak az V. fizetési osztályba való besorolása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: kéri levenni a napirendről és annak megállapítását, hogy miért bocsátották el.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁶

54.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a szénbányák által fenntartott általános és népiskolák állami kezelésbevétele tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács Főtthkára: precizírozni kell, hogy az államosítás folytán átvett tanárok terheit a kultuszminiszter viseli-e, mert ebből csak az derül ki, hogy a szénbányák 40 % pótdíjat köteles[ek] fizetni s a szent önköltségi árban köteles az iskolák rendelkezésére bocsátani.

[Nagy] Miniszterelnök: össze kell egyeztetni az érdekeket és a gazdasági részét a kérdéssel együtt kell letárgyalni.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a gazdasági rész a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a Gazdasági Főtanács között letárgyalandó.⁵⁷

kért hozzájárulást, hogy dr. Fehér Géza tanügyi főtanácsos egyetemi magántanárt az isztambuli egyetemen a magyar lektorátus megszervezése és a törökországi magyarok kulturális szükségleteinek ellátása céljából Istambulba kiküldhesse.

Dr. Fehér Géza (1890–1955) régész, több mint két évtizeden át a szófiai egyetemen működött, utoljára egyetemi címzetes rendkívüli tanári minőségben, a szófiai magyar követségen pedig kulturális tanácsadó volt. 1944 nyarán Törökországba menekült, ahol 1948-ig dolgozott. Ezt követően a Magyar Nemzeti Múzeum munkatársa volt.

⁵⁶ A 132 008/1946. VI. ü. o. VKM sz. előterjesztés előadta, hogy dr. Lux Kálmánt (1880–1961) a Tanácsköztársaság idején a Műemlékek Országos Bizottságának építésztét ügyvivő építészé léptették elő, majd 1919. október 22-én kinevezését hatálytalanították és állásából elmozdították. 1935 júliusától műszaki tanácsosi minőségben a Műemlékek Országos Bizottságánál újra alkalmazták, ahol ekkor műszaki főtanácsosként dolgozott. A Tanácsköztársaság utáni szolgálaton kívül töltött idejének beszámításával – különös tekintettel a műemlékek feltárása terén végzett munkásságára – javasolta a miniszter az V. fizetési osztály I. fokozatába való besorolását. – Lásd még e kötetben a [15] 164. sz. jvk. 44. napirendi pontját.

⁵⁷ A bányatársulatok által a bányász lakótelepeken fenntartott 122 iskola és a 251 bányatársulati tanító személyi és dologi ellátásáról a bányák államosítása következtében hosszan elhúzódó vita indult.

A GF 1946 októberében olyan álláspontot alakított ki, hogy a bányatársulati iskolákat, a tanítói és altiszti lakások elhelyezésére szolgáló épületeket a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak kell átadni. Felszólította a minisztériumot, hogy vegye át azokat a hitoktatókat, akik a felekezetiükhöz tartozó 240 tanuló oktatását heti 24 órában látják el, továbbá vegye át a 6 és ennél több tantermes iskoláknál alkalmazott véglegesített altiszteket, az 1–5 tantermes

55.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Gombos Ferenc rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

56.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Szemerényi Oszwald egyetemi tanárrá való kinevezése tárgyában. A kinevezés nem érinti a jelenleg Kolozsváron lévő Zolnay Béla tanszékét, ha utóbbi viszázatér a jelenlegi Magyarországra, úgy erre az esetre tanszéke biztosítva van.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

iskoláknál alkalmazott takarító személyzetet, és vállalja el az állami tanítói és altisztai státuszba kinevezett személyek nyugdíját. Ezzel szemben javasolta, hogy a Magyar Állami Szénbányák, figyelemmel a tanítók szerzett jogaira, 20–40 %-ig terjedő pótdíjat folyósítson a tanítóknak kulturális, stb. téren végzett munkájukért, s gondoskodjon a tanítók szén- és világitási ellátása terén azokról a kedvezményekről, amelyekben addig is részesültek.

Ezt az állásfoglalást – a GF elnökének helyetteseként – a pénzügyminiszter is aláírta. (MOL XIX–A–10. Stab. XXX. 1947. február 4., az 1179 sz. 8326/1946. sz. melléklete.)

A GF állásfoglalása ellen tiltakozott a vallás- és közoktatásügyi miniszter az előterjesztésében. Lásd a jelen jkv. d) mellékletét. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a minisztérium által készített rendelettervezet is. E tervezet 1. §-ának (2) bekezdésében még az a mondat szerepelt – valamennyi tanító tekintetében –, hogy szerzett jogait biztosítani kell, valamint, hogy az iskolafenntartás dologi terheit továbbra is teljes egészében a Magyar Állami Szénbányák Rt. viseli. Ilyen értelmű, Balogh István miniszterelnökségi és Nagy Miklós vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár által aláírt, feljegyzés és levél található a GF iratai között.

A GF azonban ragaszkodott a rendelettervezet olyan értelmű átszerkesztéséhez, hogy a pedagógusok részére a kollektív szerződésben biztosított fizetés csak az akkor már szolgálatban volt tanítókat illesse meg, az újonnan kinevezendő tanítók részére pedig csak állami rendszerű fizetés folyósítandó; az iskolafenntartás dologi szükségleteiről szóló államosítási szerződés pedig csak az adott évi szükségleteiről gondoskodik, a jövő és az azt követő évek szükségleteiről majd annak idején döntsenek. (MOL XIX–A–10. Stab. XXX. 1947. február 4., 38. pont és mellékletei.)

A rendelet végül is a GF álláspontjának megfelelően került kiadásra. Lásd az 1820/1947. ME sz. r.-et, MK február 14., 37. sz.

⁵⁸ A 7159/1946. eln. VKM sz. előterjesztésében kérte Gombos Ferenc (1891–?) vallás- és közoktatásügyi minisztériumi miniszteri tanácsos közszolgálaton kívül töltött idejének a nyugdíj-igény szempontjából való beszámításának engedélyezését. Gombos Ferenc 1917-től református vallásánál volt. A Tanácsköztársaság után baloldali magatartása miatt állásából elbocsátották. A Nemzeti Parasztpárt közigazgatási osztályának vezetője volt, 10 éven át újságíróként harcolt a nácizmus ellen. 1945. júliusától a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium miniszteri tanácsosaként dolgozott.

⁵⁹ A 148 042/1946. VI. ü. o. VKM sz. előterjesztésében a miniszter Dr. Szemerényi Oszwaldnak (1913–1996) a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szervezett indoeurópai összehasonlító nyelvtudományi tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárává való kinevezésére tett javaslatot. Dr. Szemerényi Oszwald 1936/37-ben Németországban folytatott tanulmányokat, majd Beregszászon, illetve Mátyásföldön teljesített szolgálatot, mint gimnáziumi tanár, 1942-ben Budapesten kinevezték tanárképző intézeti tanárrá. 1944-ben magántanári képesítést szerzett, 1945-ben intézeti tanári kinevezést kapott. További pályafutására lásd: TZ MT. jkv., [12] 79. sz. jkv. 58. napirendi pontjának jegyzetét.

57.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kerékgyártó József rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁰

58.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését, minthogy azt a Gazdasági főtanács még nem tárgyalta le, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶¹

59.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Almásy Pál szkv. altábornagy részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶²

Dr. Zolnai Béla (1890–1969) irodalomtörténészről lásd DMB 62. sz. jkv-ének 27. napirendi pontját, illetve 31. jegyzetét. A jelen előterjesztés ügyében a köztársasági elnökhöz intézett miniszterelnökségi levél jelezte, hogy a korábban a budapesti egyetemre kinevezett tanár, ekkor magasabb érdekek szolgálatában, a kolozsvári Bolyai Egyetemen teljesített szolgálatot, s visszatérése esetére az egyetemi tanári állások egyikét kívánta számára fenntartani. (MOL XIX-A-1-j-1947-XI/a-463.)

⁶⁰ A miniszter szám nélküli előterjesztésében javasolta néhai Kerékgyártó József volt református tanító özvegyének kedvezőbb nyugdíjfokozatba való átsorolását. *Kerékgyártó József* 1888-tól 1926-ig teljesített szolgálatot, tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak.

⁶¹ A Honvédelmi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. szám alatt „Az 1 245 000 forint tartozásnak a HM tárca keretében előirányzat nélküli kiadásként való igénybevétele és elszámolása” című tárgy szerepel. Lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 52. és a [6] 155. sz. jkv [61] napirendi pontját.

A GF a kérdéssel foglalkozva a következő határozatot hozta: „A honvédkincstárnak a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.-gal szemben a fűzfői erőműtelep bérletére vonatkozóan fennállott szerződése megszüntetéséből származó tartozás kifizetésére – a minisztertanács által az alkalmazottak felmondási és végkielégítési illetményei címén már engedélyezett 105 000 forint beszámításával – összesen 1 245 000 forint előirányzat nélküli kiadás engedélyezését véleményezi, amely a pénzügyminiszter által megállapítandó részletekben bocsátható rendelkezésre.” (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1947. január 3., 25. pont)

Lásd még e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 72. napirendi pontját.

⁶² A honvédelmi miniszter 34 234/1946. Eln., ill. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy *Almásy Pál* (1902–1985) altábornagy 1947. január 1-jével szolgálaton kívüli viszonyba helyezését kérte. Jelezte, hogy szolgálaton kívüli viszonyban lévő honvéd személyek részére az ellátási törvény alapján nyugellátást megállapítani nem lehet. Tekintettel azonban arra, hogy Almásy Pál altábornagy kiemelkedő szerepet vitt az ellenállási mozgalomban, amely tevékenységéért annak idején halálra is ítélték, kérte, hogy részére, illetve elhalálozása esetén özvegye részére a mindenkori tényleges altábornagyi illetményekkel felérő kegydíjat állapítsanak meg.

60.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Kovács Károly ny. kezelő altiszt rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

61.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Tersztyánszky Lajos ezredesnek Dániába való kiküldetése tárgyában, a Dániába kitelepített mintegy 100 db hátas ló hazahozatalával kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

62.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát az uzorabírósági eljárásban az egyes bírói hatáskör kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁵

63.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát egyes váltókon alapuló keresetek és visszkeresetek elévülési idejének további meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁶

⁶³ A honvédelmi miniszter 30 126/1946. Eln. ksz. j. sz. előterjesztésében javasolta Kovács Károly (1881–?) politikai magatartása miatt 1920-ban nyugalmazott kezelő altiszt rehabilitálását.

⁶⁴ A szám nélküli előterjesztés – a családi kapcsolata révén dánul kitűnően beszélő – Tersztyánszky Lajos ezredes dániai kiküldetését nem csak a háború végén kitelepített 100 db honvédségi hátasló hazaszállításának előkészítése miatt tartotta fontosnak, hanem azért is, hogy a koppenhágai Co. Madgen fegyvergyárral a háború alatt önműködő fegyverek szállítására kötött szerződés felbontásáról és más, kölcsönösen fennállott követelések ügyéről tárgyaljon. Tersztyánszky Lajos ezredes egyben Stockholmba is átutaztatni kívánta a svéd lótenyésztői körökkel korábban fennállott kapcsolat felfrissítése, továbbá a honvédség részére vásárolni tervezett különleges szerszámgépekről svéd cégekkel folytatandó tárgyalások felvétele céljából.

⁶⁵ Az igazságügyminiszter T. 4458/1946. sz. előterjesztésében arra tett javaslatot, hogy árdrágítási vagy közellátási érdekeket veszélyeztető büntett esetében az ügyészség az ügyet az uzorabíróság tanácsa helyett a törvényszék elnöke által kijelölt egyes bíró elé ne csak olyan esetben utalhassa, ha egy évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb főbüntetés várható, hanem akkor is, ha a büntetés előreláthatóan három évnél nem lesz súlyosabb. Indoklásként előadta, hogy az egyesbírói eljárás az ügyek nagy tömegének gyorsabb elintézését teszi lehetővé és ezzel a bűnvádi üldözés hatályossága is fokozódik.

Ajkv. mellett megtalálható a rendelet tervezete. A tervezet azonban már nem három, hanem öt évnél nem súlyosabb várható szabadságvesztési ítélet esetéig írta elő a korábbi rendelkezés módosítását. – Lásd a 24 680/1946. ME sz. r.-et, MK december 22., 293. sz.

⁶⁶ Előzményéről lásd: NF M. Jkv. 1946, a [37] 120. sz. jkv. 65. napirendi pontját. A T. 4385/1946. IM sz. előterjesztés, tekintettel arra, hogy az érdekelt váltókötelezettek egy része

64.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a magyar forint értékállóságának biztosítását célzó egyes különleges büntető rendelkezések időbeli hatályának meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁷

65.

[Ries] Igazságügyminiszter: már korábban szerepelt minisztertanács előtt 500 000 forint póthitel iránti kérelme, amely összeg az uzorabírószági eljárás gyorsításával kapcsolatos dologi kiadások fedezetét szolgálja. Időközben a pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács megvizsgálta és hozzájárult.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

66.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Tüdőbeteg Szanatórium Egyesület államosítása következtében az újpesti, valamint a ricsei tüdőbetegotthonnál alkalmazásban lévő személyek kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

deportálásból, hadifogságból még nem tért vissza, ismeretlen helyen tartózkodott a váltókon alapuló keresetek és visszkeresetek elévülési határidejének 1947. december 31-éig való meghosszabbítását javasolta. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet tervezete. – Lásd a 24 660/1946. ME sz. r.-et, MK december 22., 293. sz. Lásd még e kötetben a [22] 171. sz. jkv. 12. napirendi pontját.

⁶⁷ Előzményekről lásd a NF MT. JKV. 1946, a [39] 122. sz. jkv. 2. napirendi pontját. Az igazságügyminiszter T. 4410/1946. sz. előterjesztésében javasolta a forint értékállandóságát veszélyeztető legjelentősebb bűncselekmények esetében a 8800/1946. ME sz. r. (MK július 28., 169. sz.) időbeli hatályának 1947. június 30-áig való meghosszabbítását. A jkv. mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 24 650/1946. ME sz. r.-et, MK december 22., 293. sz.

⁶⁸ Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 50. napirendi pontját. Az uzorabírószági eljárás gyorsítása, valamint a rögtönbíráskodásnak az árdrágító bűncselekményekre való kiterjesztése tárgyában kiadott rendeletek végrehajtásával felmerülő költségek fedezésére szükséges póthitelt a GF elvben engedélyezte azzal, hogy a feltétlenül szükséges kiadások javasolható összegét a pénzügyminiszter állapítsa meg. (MOL XIX-A–10. Stab. XXII. 1946. december 10., 7. pont.)

⁶⁹ Előzményéről lásd: TZ MT. JKV., [8] 75. sz. jkv. [85] napirendi pontját. A 236 336/1946. VIII. o. NM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az Országos Tüdőbeteg Szanatórium Egyesület intézményeinek államosítása megkezdődött ugyan, de az újpesti gyermek tüdőbetegotthon és gyógyiskola, valamint a ricsei tüdőbetegotthon állami átvételére még nem került sor. Mivel az időközben megjelent 8100/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) megtiltotta állami szolgálatban az újabb alkalmazásokat, s így az adott intézmények munkatársai az államosítások során nem voltak átvethetők, az újpesti intézetnél dr. Vas Imre igazgatófőorvos és egy segédorvos, a ricsei otthonnál pedig dr. Lehel László igazgató-főorvos, továbbá mindkét intézethez több alkalmazott kinevezésére kért engedélyt.

67.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a győri Szt. Háromság Közkórház szülész-nőgyógyász osztályos főorvosi állásának végleges betöltése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

68.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a szolnoki vármegyei közkórház sebész [és] bőrgyógyász főorvosi állásának végleges betöltése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

69.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Bugyi Balázs kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

⁷⁰ A népjóléti miniszter 236 144/1946. VIII. sz. előterjesztésében jelezte, hogy a győri Szent-háromság Közkórház szülész-nőgyógyász osztályának főorvosi állása 1945 tavaszán megüresedett, s a főorvosi tennivalókat beosztott magánorvos látta el. Kérte annak lehetővé tételét, hogy az állást a törvényhatóság főispánja véglegesen betölthesse.

⁷¹ A népjóléti miniszter 236 141/1946. VIII. o. sz. előterjesztésében kérte, hogy a törvényhatóság főispánja dr. Tóth Józsefet a sebészfőorvosi, míg dr. Schlammadinger Józsefet a bőrgyógyász főorvosi állásra kinevezhesse a szolnoki vármegyei közkórházhoz. *Dr. Tóth Józsefről* nincsenek ismereteink. *Dr. Schlammadinger József* (1898–1975) 1927-ben szerezte meg az orvosi oklevelét a debreceni egyetemen, s ugyanott a bőrklinika munkatársa lett. 1936-ban kinevezték a bőr- és nemikórtani diagnosztika magántanárává, 1938–1939-ben a soproni, majd az ungvári kórház főorvosává. 1944-től ismét a soproni, majd 1947-től a Szolnoki Közkórház főorvosa, 1960–1968-ban ez utóbbi kórház igazgatója volt.

Az előterjesztés mellett megtalálható a Pénzügyminisztérium 111 288/1946. II. sz., a népjóléti miniszterhez intézett levele, amelyben – figyelemmel a 8100/1946. ME sz. r-re (MK július 17., 159. sz.) – közölte, hogy az előterjesztés ellen csak abban az esetben nem emel kifogást, ha a kórház 1946/47. évi költségvetésének orvosi létszámkeretén belül, a betöltött végleges állások, továbbá a helyettesítéssel betöltött állások számán felül legalább kettő betöltetlen orvosi állás van. Az irat hátlapjára a minisztériumban vezetett feljegyzés szerint a szolnoki vármegyei kórházban egy főorvosi állás volt üresedésben, de nem volt illetmény előirányozva három további orvosi állásra.

⁷² Az előterjesztés nincs a jkv. mellett, a tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra is csak ceruzával, pótlólag vezették fel a tárgyat. A SZDP iratai között viszont szerepel a 291 762/1946. NM V. sz. előterjesztés. Ebből és másutt található életrajzi adatokból kitűnik, hogy *Bugyi Balázs* (1911–1982) 1935-ben Szegeden szerzett orvosi diplomát, majd 1937-ben vegyészetből és bölcsészettől doktorált. A budapesti egyetemen kapott állást, majd Olaszországban és Németországban ösztöndíjasként iparegészségügyi vizsgálatokban vett részt. 1945 után sportorvosként dolgozott. A miniszter közegészségügyi felügyelővé való kinevezését javasolta. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ő. e., 169–170.) 1952-től a tárca iparegészségügyi főelőadója lett, majd Szolonokon, illetve Gödöllőn rendelőintézetit, 1957-től 1975-ig a Ganz–MÁVAG röntgen főorvosa volt.

70.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. és 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷³

71.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a januárban Temesvárra kiküldött bizottság költségeinek elszámolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

72.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Csehszlovákiával, Lengyelországgal, Romániával, Bulgáriával és Jugoszláviával kötendő légi-forgalmi egyezményeket megelőző tárgyalások engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

⁷³ A Közlekedésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt „A közhasználatú gépjármű vállalatok üzletszabályzatáról szóló rendelettervezet” című tárgymegjelölés szerepel. A jegyzőkönyv mellett csak az 58 686/1946. VI. 1. KözlM sz.-ot viselő rendelettervezet található. 2. sorszám alatt az „Utazási pótdíj bevezetése a Tildy Zoltán Tanulmányi Alap számára” című tárgymegjelölés olvasható. (Előzményéről lásd e kötetben a [1] 150. sz. jkv. [60] 59. napirendi pontját és jegyzetét.) E cím mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Megfontolandó, vajon ilyen módon támogassák-e az alapot?” Az 54 061/1946. I/1. KözlM sz. előterjesztés ugyanis arra vonatkozott, hogy a hazai közlekedési vállalatokat (vasút, hajó, autóbusz) igénybevevő utasok 10, illetve 20 fillér fizetésére köteleztesse, s az így keletkező összeget a paraszt- és munkásszármazású tehetséges közép- és főiskolás fiatalok neveltetésére fordítsák. Az előterjesztésből kitűnik, hogy a javaslat a Népi Kollégiumok Országos Szövetségétől származott.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. A Miniszterelnökség a közlekedésügyi miniszterhez e tárgyban a következő levelet írta: „Kérem, hogy az előterjesztését megfontolás tárgyává tenni szíveskedjék, mert megítélésem szerint az utazóközönségnek egy meghatározott cél érdekében való megadóztatása alkalmas arra, hogy a közönségben nem kívánatos visszatetszést keltsen, és könnyen előfordulhat, hogy más közérdekű célok érdekében, hasonló kérelemmel fognak Miniszter úrhoz fordulni, és egy precedens teremtésével a kérelem nem lesz elutasítható.” (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-23 962).

A két előterjesztés további sorsát nem ismerjük.

⁷⁴ A 41 876/1946. I/1. KözlM sz. előterjesztés utalva arra, hogy vasúti tárgyalásokra a minisztertanács 1946. január 31-i ülésén (TZ MT. JKV., [16] 83. sz. jkv. 39. napirendi pont) hozott határozata alapján Temesvárra dr. Kassay Jenő és dr. Kun Elemér főtanácsos vezetésével tisztagú delegáció utazott, kérte az egy hetes úton naponként felmerült 43 000 lei költség elszámolásának jóváhagyását.

Egyben kérte, hogy a Bebrits Lajos államtitkár által vezetett hét tagú delegáció, ugyancsak vasútügyi prágai utazásának költségeit is hagyja jóvá a kormány, ami 710 cseh korona napi-díjat jelentett. Az utóbbi utazást a minisztertanács 1946. március 1-jén engedélyezte. (NF MT. JKV. 1946, [8] 91. sz. jkv. 27. napirendi pont.)

⁷⁵ A 62 421/1946. III. fő. KözlM sz. előterjesztésében a miniszter a magyar–csehszlovák légi-forgalmi egyezmény megkötése ügyében induló tárgyalások engedélyezését kérte. Hangsúlyozta, hogy Prágán át lehetőség nyílik a nemzetközi légi járatokhoz való csatlakozásra.

73.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Szovjetunióval és Svájjal megindítandó tárgyalások és légiforgalmi egyezmény megkötése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

74.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Vermes Béla MÁV főfelügyelőnek Romániába való kiküldése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

75.

Tájékoztatásügyi miniszter helyett *dr. Balogh István [államtitkár]*: előterjeszti [javaslatát] 2 db Jeep személygépkocsi vételére, hiteltúllépés engedélyezése iránt.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Jeep kocsit már egyáltalán nincsen, de a Tájékoztatásügyi Minisztérium két db Renault személygépkocsit fog kapni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az előterjesztést leveszi a napirendről.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁸

A tárgyalások lefolytatására Karczag Imre miniszteri osztályfőnököt, Koós Imre légügyi tanácsost, dr. Nánássy Béla MÁV igazgatót, dr. Mester Miklós légügyi titkárt, valamint Bánhidi Antal forgalmi repülő kapitányt jelölte ki a miniszter.

Az említett többi országgal tervezett légügyi tárgyalásra vonatkozó előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A SZDP-nek a miniszttertanácsi ülésekkel kapcsolatos iratai között megtalálható a vonatkozó 62 422–62 425/1946. KözlM III. fő. sz. előterjesztés. E tárgyalások lefolytatásával is a csehszlovák–magyar egyezmény megkötésére javasolt személyeket kívánta megbízni a tárca. Ugyanitt megtalálható a Csehszlovákiával kötendő szerződésnek a nemzetközi légi vonalakhoz csatlakozó Budapest–Prága közötti légi járatra vonatkozó függeléke. (PIL 283. f. 31. cs. 60. ő. e., 70–75.)

⁷⁶ A 68 093/1946. III. fő. KözlM sz. előterjesztésében a miniszter engedélyt kért arra, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz átiratot intézzon a Szovjetunióval és Svájjal kötendő légiforgalmi egyezmény ügyében. Svájc esetében külön kiemelte, hogy a múltban rendkívül élénk légi forgalma volt Magyarországnak, s légi közlekedési hálózatába való újbóli bekapcsolódás a nyugati államokkal való forgalom helyreállítását teszi lehetővé.

⁷⁷ A 67 437/1946. I/3. KözlM sz. előterjesztés Vermes Béla MÁV főfelügyelő kiküldetését a magyar–román kocsicsere lebonyolításánál a szállítmányozási és kocsiszolgálati ügyek ellenőrzése céljából tartotta szükségesnek. A kiküldetés időtartamát 4 hétben jelölte meg.

⁷⁸ Az iktatószám nélküli (ceruzával az 5006-os szám szerepel rajta) előterjesztés szerint a Tájékoztatásügyi Minisztériumnak csak egy kis gépkocsija volt. Rámutatott arra, hogy mivel feladata lenne a külföldi újságírók hírszerzésének előmozdítása, ezt gépkocsi hiányában nem tudja megoldani. „A szlovákiai eseményekkel kapcsolatban (lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [34] 33. napirendi pontját) – olvasható az előterjesztésben – a nálam jelentkező külföldi újságíróknak nem voltam képes gépkocsiról gondoskodni, annak ellenére, hogy az egész országnak érdekében állott volna, ha a külföldi újságírók az én segítségemmel, személyesen győződhettek volna meg a határon történekről, és maguk készíthettek volna fényképfelvételeket.”

Lásd még e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 73. napirendi pontját.

76.

[*Mistéth*] *Építési és közmunkaügyi miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁹

77.

[*Mistéth*] *Építési és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kecső István miniszteri osztályfőnökké való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

78.

[*Mistéth*] *Építési és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Klivényi Lajos táblabíró miniszteri tanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

Minisztertanács 13 óra 45 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat, Bojta Ernő Béla sajátkezű aláírásával. Nem írta alá a jegyzőkönyvet Nagy Ferenc miniszterelnök.

A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de ezek között nem szerepel Rákosi Mátyás, Gyöngyösi János, Róth Pál, Szólnoki István, Ries István, Balogh István és Bojta Ernő Béla aláírása. Nem szerepel a felsorolásban Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkárának a neve és aláírása sem, bár jelen volt az ülésen.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 7., 10–15., 17–20., 22–24., 26–31., 33–37., 39–41., 43–49., 51–64., 66–68., 70–75. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

⁷⁹ A jegyzőkönyv mellett nem található a tárca előterjesztéseit összefogó borítólappal – így nem állapítható meg az, hogy mi volt a tárgya az előterjesztésnek.

⁸⁰ Az előterjesztés nincs a jkv. mellett, de az SZDP iratai közt megtalálható a 201 189/1946. ÉKM eln. sz. javaslat. E szerint *dr. Kecső István* (1905–?) a közgazdasági egyetem kereskedelmi szakján 1928-ban szerzett tudori oklevelet. Az egyetem munkatársa lett, jelentős elméleti munkásságot fejtett ki. 1945 júniusától az Újjáépítési Minisztérium gazdaságpolitikai osztályának a vezetője volt, majd a minisztérium átszervezése után az építéspolitikai osztály vezetését bízták rá. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ő. e., 210.)

⁸¹ A minisztertanácsi jkv.-ben tévesen „Kvilényi Lajos” névforma szerepel. *Klivényi Lajos* a Kisgazdapárt tagja volt. (PIL 283. f. 31. cs. 35. ő. e.)

A [7] 156. sz. jkv. a) melléklete az 1. napirendi ponthoz.

[Beszámoló a Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. magyar tulajdonú részvényeinek átadásáról 1946-ban folytatott tárgyalásokról]

Nagy Ferenc
magyar miniszterelnök úrnak,
Budapest.
Budapest, 1946. október 16.

Miniszterelnök Úr!

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1965/1946. számú átirata⁸² értelmében a Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényeinek felértékelésére összeállított magyar bizottság e célra kijelölt tagjainak vezetésem alatt 1946. szeptember 21. – október 14-e között Moszkvában folytatott tárgyalásairól tisztelettel jelentem a következőket:

I.

Sabalin vezérőrnagy a Szovjetunió kormányától kapott utasítás értelmében rendkívül sürgette az albizottság moszkvai utazását, minek következtében a bizottságnak a tárgyalások előkészítésére és az adatgyűjtésre igen rövid idő állott rendelkezésére. Az albizottság tagjainak névjegyzékét 1/ alatt csatolom.^{82/a}

A bizottság szeptember 21-én reggel repülőgépen Moszkvába utazott. A moszkvai repülőtéren a szovjet Külkereskedelmi Minisztérium protokollfőnöke fogadta és kísérte be a szállodába. A protokollfőnök ez alkalommal

⁸² Szviridov altábornagy 1946. szeptember 11-én kelt levelében közölte, hogy a szovjet kormány kész jóvátétel fejében elfogadni a petrozsényi részvénytársaság magyar tulajdonban lévő részét. Kérte, hogy a magyar kormány jelölje ki megbízottait a Moszkvában folytatandó ezzel kapcsolatos tárgyalásokra. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-9516 (9511).)

^{82/a} Az albizottság tagjainak jegyzéke nincs a levél mellett. A fenti 82. jegyzetben említett iratban azonban megtalálható a névjegyzék. E szerint a bizottság elnöke Eröss János, a Jóvátételi Hivatal elnöke volt, tagjai pedig: Iklódi Dezső a bukaresti magyar követség tanácsosa, *Sebestyén Pál*, a Jóvátételi Hivatal műszaki tanácsosa, *Szívós István*, az Iparügyi Minisztérium műszaki tanácsosa, *Makay Pál*, a Pénzügyminisztérium miniszteri tanácsosa, *Szigeti Gyula* pénzügyminisztériumi ny. miniszteri osztályfőnök (de megbetegedése miatt *Rieger László* lépett a helyére), *Pásztor József Mihály* a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság aligazgatója a Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium képviselőjében, és *Soltész Pál* a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti képviselője a Közlekedésügyi Minisztérium képviselőjeként.

Szakértőként részt vett a bizottságban *Alliquander Ödön* ny. miniszteri tanácsos, bányászati szakértő, *Domony Péter* bányajogász, a Magyar Általános Hitelbank ügyésze, *Gattein István*, az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. vezérigazgatója, *Perényi István*, a Magyar Általános Hitelbank vezérigazgatója, *Reimann Ernő*, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. vezérigazgatója, *Rejtő Ármán* könyvelési szakértő, *Róth Ferenc* gépészeti szakértő és *Telegdi Róth Károly* geológus.

közölte, hogy a bizottság elnökét a tárgyalások megkezdésének időpontjáról a magyar követség útján fogja értesíteni.

A tárgyalások szeptember 23-án vették kezdetüket a magyar és szovjet bizottságok első együttes ülésével, és október hó 13-án fejeződtek be. A bizottságok összesen nyolc együttes ülést tartottak (szeptember 23., 25., 30., október 4., 7., 10., 12. és 13-án).– Az első hat ülésen A. M. Alexejev, a Külkereskedelmi Minisztérium osztályfőnöke vezette a kilen tagú szovjet bizottságot (névjegyzék 2/ alatt csatolva),⁸³ az utolsó két ülésen M. Szergejev, a Külkereskedelmi Minisztérium helyettes minisztere, Mikojan miniszter helyettese elnökölt egy négytagú bizottság élén. (3/ alatti névjegyzék)⁸⁴ Ez utóbbi két ülésen Szergejev államtitkár kívánságára a magyar bizottság is csak négy taggal vett részt (Eröss államtitkár, Iklódi, Domony, Soltész).

A bizottsági ülések a Külkereskedelmi Minisztérium helyiségében folytak, a tárgyalások német nyelven, tolmács segítségével történtek.

A bizottsági ülésekről szabályszerű jegyzőkönyvet felvenni gyorsírói jegyzetek híján nem lehetett, azokról azonban dr. Iklódi Dezső követségi tanácsos pontos feljegyzései alapján részletes emlékeztetőket készített, melyeket a tárgyalások folyamán átadott írásbeli közlések másolataival együtt 4/a–4/h. alatt csatolok.⁸⁵

Szeptember hó 24-én Mikojan külkereskedelmi miniszter fogadott kihallgatáson, melyen Iklódi követségi tanácsos kíséretében jelentem meg. A mintegy 15 percig tartó megbeszélés szívélyes hangnemben, de az általános protokolláris formák között folyt le és azon a letárgyalandó kérdésről csak nagyvonalakban történt említés.

Kihallgatást helyezett kilátásba részemre Vorosilov marsall is, mely azonban a marsall⁸⁶ közbejött hivatalos útja miatt elmaradt.

Az Alexejev vezetése alatt álló bizottsági tárgyalások mindvégig barátságos hangnemben folytak, és a szovjet bizottság részéről is az a törekvés mutatkozott, hogy a részünkről előterjesztett javaslatokat és érveket tárgyilagossággal elbíráltatásban részesítették. Szergejev helyettes miniszter megjelenésével a tárgyalások hangja szovjet részről lényegesen ridegebbé és kategorikusabbá vált.

A magyar bizottság tagjai között a tárgyalások tartama alatt teljes egyetértés uralkodott. A bizottság minden tagja, ideértve a magánérdekeltség⁸⁷

⁸³ Alexejev, A. M.-ről nincsenek további ismereteink. A szovjet bizottság tagjainak névjegyzéke nem található a levél mellett.

⁸⁴ Szergejev M.-ről nincs további ismeretünk. Mikojan, Anasztász Ivanovicsról lásd NF MT. jkv. 1946, [62] 145. sz. jkv-ének 4. jegyzetét. A névjegyzék nem található a levél mellett.

⁸⁵ Az iratok nem találhatóak a levél mellett.

⁸⁶ Vorosilov Kliment Jefromovics marsallról lásd NF MT. jkv. 1946, Bevezető 57. jegyzetét.

⁸⁷ A Petrozsényi Román Kőszénbánya (román formában Petrosani) Rt. részvényeinek nagyobbik hányada az Urikány–Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. és a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. tulajdonában volt. A részvénytársaság nagybányai üzemei a Magyar Általános Hitelbankhoz tartoztak. Ezeknek a vállalatoknak a képviselőit említette „magánérdekeltség”-ként.

jelölése alapján kinevezett személyeket is, mind a tárgyalások eredményességét mindenképpen elősegíteni igyekeztek.

A tárgyalások lezárása után október hó 13-án Szergejev helyettes miniszter az utolsó értekezleten jelen volt bizottsági tagokat búcsúbédre hívta meg. A bizottság, moszkvai tartózkodása alatt a szovjet kormány vendége volt és úgy ellátás, mind dokumentális és szórakoztató program tekintetében a legnagyobb figyelemben részesült.

II.

A két bizottság elvi álláspontja közötti különbség már kitűnt az első bizottsági ülésen. A szovjet bizottság álláspontja a következő volt: 1/ A Petrosani Rt. magyar tulajdont képező részvényeinek átadására vonatkozólag a két kormány között már kötelező megállapodás jött létre, – 2/ a részvények ellenértéke a jóvátételi kötelezettségek apasztására fordítandó, és ennek következtében 3/ ezen ügyletnél a jóvátételi szállításoknál előírt összes feltételek alkalmazandók.

A magyar bizottság álláspontja szerint a magyar kormánynak a szóban forgó részvények átadására vonatkozó ajánlata attól feltételezetten tétetett, hogy a részvények értékében sikerül megegyezni. Ellenkező esetben tehát az ajánlat tárgytalanná válik. A megkötni szándékolt ügylet továbbá csak annyiban függ össze a jóvátétellel, hogy megállapodás esetén a közös egyetértéssel meghatározandó vételár a jóvátételi kötelezettségek csökkentésére fog fordíthatni.

A bizottságok az első hat ülésen ezen elvi nézeteltérések tekintetében arra az álláspontra helyezkedtek, hogy azoknak eldöntését kormányaik számára tartják fenn, az együttes bizottsági munka pedig csak az értékelési elvek megállapítására szorítkozik.

Mindvégig vitás kérdés volt a bányajogosítványok értékének megállapítása. Szovjet álláspont szerint e jogokért csak annyi számítható fel, amennyit a vállalat azokért ténylegesen fizetett a román államnak. A magyar bizottság ezzel szemben a jogosítványok tényleges mai értékének megállapítását és elfogadását kívánta és az érték meghatározás módjaira vonatkozólag a szovjet bizottság felkérésére javaslatot is terjesztett elő.

Mindkét bizottság hangsúlyozottan egyetértett abban, hogy a tárgyalások célja és feladata oly értékelési mód megállapítása, melynek alapján az átadandó vagyon tényleges értéke megállapítható vagy legalábbis megközelíthető.

A tárgyalások kezdetén Alexejev osztályfőnök a magyar bizottságtól kért írásbeli javaslatot, melyet az szeptember hó 24-én „Aide mémoire” formájában át is adott. (5. melléklet)⁸⁸ A javaslat két értékelési elvet tartalmaz: 1/ a jelenlegi vagyonnak a helyszínen együttesen eszközendő leltározás alapján való megállapítása és az így megállapított vagyontárgyak értékének

⁸⁸ A melléklet nem található a levél mellett.

együttes szakértői meghatározása, vagy 2/ a tényleges beruházások összegének megállapítása, kiindulva a Petrosani Rt. alapját képező két vállalat megalakulásának időpontjában létezett kezdő vagyomból – figyelembe véve a svájci frank 1936. évi hivatalos leértékelését és a világpiaci árak 1938. év után bekövetkezett emelkedését – az együttesen megállapítandó amortizációs százalékos kulcs alkalmazásával.

A szovjet bizottság e javaslattal szemben, egyéb kifogásainak hangsúlyozása mellett, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a leltározási elv a legcélravezetőbb ugyan, de alkalmazásától annak rendkívül hosszadalmas és sok munkát igénylő volta miatt el kell tekinteni. A beruházási módszer viszont végeredményben a leltározáshoz vezet vissza. Ez okból a két javaslatot visszautasította, és a maga részéről azt ajánlotta, hogy az értékelésnél vételessék alapul a vállalat 1938. évi mérlege.

Hosszas tárgyalás után, és a megegyezési szándék kihangsúlyozása mellett a magyar bizottság ezt az értékelési elvet is hajlandó volt elfogadni azzal a feltétellel, ha azok a mérlegtételek, amelyek még hozzávetőlegesen sem fejezik ki a tényleges értéket, megfelelően helyesbítetnek. A helyesbítés kívánt módját az október 5-én átadott mérlegsémával világította meg (9. melléklet).⁸⁹ A bizottságok együttes ülésén a szovjet bizottság ezt a kiegészítő javaslatot tudomásul vette azzal, hogy arról kormányának jelentést tesz és ugyanily eljárásra kérte fel a magyar bizottság elnökét is (október 10-i hatodik bizottsági ülés).

A legközelebbi, október 12-i ülésre Szergejev helyettes miniszter már csak a magyar bizottság elnökét és két tagját hívta meg és ezen az ülésen ő is csak a korábbi szovjet bizottság volt elnökével, egy tagjával és egy új taggal jelent meg. Szergejev itt bevezetőként kijelentette a következőket: a bizottságok eddigi munkája teljesen helytelen utakon járt, és nem foglalkozott tulajdonképpeni feladatával. A bizottságok ugyanis eddig a Petrosani vagyonának értékelésével foglalkoztak, holott a kormányok közötti megegyezés szerint nem e vagyon az értékelés tárgya [sic!], hanem a Petrosani által kibocsátott részvények magyar tulajdonban levő 62 %-a. Ezek a részvények de facto már a Szovjet[unio] tulajdonát alkotják és a bizottságok feladata kizárólag technikai természetű: a részvények értékének és az átadás módzatainak megállapítása.

A részvény-érték viszont a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően kizárólag egy módon állapítható meg: a névérték veendő figyelembe oly módon, hogy az a részvény-osztalék és az osztalékfizetés időpontjabeli bankkamatláb összevetéséből megállapítandó arány szerint módosul [sic!]. Az így megállapított részvény-érték számítandó át dollárértékre.

Szergejev rendkívül kategorikus, ellentmondást nem tűrő álláspontjának alátámasztására hivatkozott a Szovjet[unio] 1946. július 27-i jegyzékére, a „Pravda” augusztus 4-i hivatalos közleményére és Nagy Ferenc miniszter-

⁸⁹ A melléklet nem található a levél mellett.

elnök úrnak a Szovjet[unio] kormányához intézett azon kérésére, hogy a jóvátételi kötelezettségek költségvetésének összeállíthatása érdekében a Petrosani részvények értékelése a legsürgősebben eszközöltessék.⁹⁰

A magyar bizottság válaszában azonnal közölte, hogy ezt az értékelési módot a maga részéről elfogadhatatlannak tartja és a tárgyalások ily helyzetében feltétlenül szükségesnek tartja hazautazását részletes jelentéstétel végett. Szergejev helyettes miniszter nyomatékosan felhívta a magyar bizottságot arra, hogy tegye még egyszer alapos megfontolás tárgyává javaslatát és arra nézve csak a másnapra kitűzött ülésen nyilatkozzék véglegesen. Az október 13-i utolsó ülésen a magyar bizottság a Szergejev-féle értékelési elv értelmezésére vonatkozó több kérdést tett fel, amelyet 12/ alatt csatolok,⁹¹ s amelyekre kapott válasz után kialakult ezen javaslat végleges formája:

A szovjet bizottság 62 % részvény átadását kívánja. A részvények értékelési alapja a névérték, az 1938. évi osztalék és az akkori romániai betét-kamatláb arányának korrekciójával. (Példa: Névérték 500 lei, osztalék 50 lei, vagyis 10 %, betéti kamat 5 %. Kiszámítandó tehát az az összeg, melynek 5 %-a egyenlő 50 lei-el, ami 1 000 leinek felel meg. Ebben az esetben tehát az 500 lei n. é. részvény értéke 1 000 lei). – Csak a mérlegben szereplő osztalék vétetik figyelembe, az 1938. év utáni befektetések az értékelésnél nem jönnek számításba.

A magyar bizottság a javaslatot elfogadni nem tudván, kérte Szergejev helyettes minisztert, hogy tegye lehetővé mielőbbi hazautazását részletes jelentéstétel céljából.

Október hó 14-én a magyar bizottság a Szovjet kormány által rendelkezésre bocsátott repülőgépen hazautazott.

Eröss János
államtitkár

Gépelte, Eröss János által saját kezűleg aláírt tisztázat.

⁹⁰ A Szovjetunió 1946. július 27-i, a petrosényi kőszénbánya magyar kézben lévő részvényeinek az átadásáról, a jóvátételi kötelezettségbe való beszámításáról szóló jegyzékét illetően lásd: NF МТ. жкв. 1946, a [43] 126. sz. жкв. 2. napirendi pontjának 11. jegyzetét.

A Pravda 1946. augusztus 4-i hivatalos közleményét nem ismerjük.

Nagy Ferenc miniszterelnök moszkvai tárgyalásai során Sztálinnak felvetette a Romániában lefoglalt magyar javak jóvátétel fejében a Szovjetunió részére történő átadását. (NF МТ. жкв. 1946, [19] 102. sz. жкв., [1] napirendi pont.)

Nagy Ferenc 1946. július 22-én Puskin szovjet követhoz írt levelében is foglalkozott e kérdéssel. (A magyar jóvátétel, és ami mögötte van... 1980, 117–120.)

⁹¹ A melléklet nem található a levél mellett.

A [7] 156. sz. jkv. b) melléklete, a 17. napirendi ponthoz.

[Az államkincstár tulajdonában volt, vagy az államkincstárra szállt földingatlanok igénybevételéről]

[Pénzügyminisztérium]

190 595/1946

XIV.

Minisztertanácsi előterjesztés

Tisztelettel kérem a t. minisztertanácsot, méltóztassék felhatalmazást adni arra, hogy a népbíróági ítéletekkel elkobzott földingatlanok kezelése és hasznosítása tekintetében keletkezett vitás kérdések rendezése, valamint az állam végleges tulajdonában lévő ingatlanok tekintetében, a kincstári érdekek megóvása céljából, a külön mellékletként bemutatott törvényjavaslatot, – mint az 1945: VI. tc.-kel törvényerőre emelt 600/1945. ME sz. rendeletet kiegészítő rendelkezést – alkotmányos tárgyalás végett a Nemzetgyűlés elé terjeszthessem.⁹²

A t. minisztertanács előtt ismeretes, hogy a háborús és népellenes bűncselekmények miatt vagyonelkobzást a községi földigénylő bizottságok javaslatára a megyei földbirtokrendező tanácsok is, külön bírói eljárás keretében pedig jogerős ítélettel a népbíróóságok is kimondhatnak.⁹³ A községi földigénylő bizottságok az ilyen bűncselekményekkel vádolt személyek vagyonaát a Vármegyei Földbirtokrendező Tanács hozzájárulásával az igényjogosultak között akkor is kioszthatják, ha népbíróóságok a bűncselekmény elkövetője ellen ítéletet még nem hoztak, vagy a vagyonelkobzást nem is mondták ki. Előfordult azonban sokszor az is, hogy a népbíróóságok előbb hoztak vagyonelkobzást kimondó határozatot, mielőtt a földigénylő bizottságok az ingatlanok igénybevételére gondoltak volna; ilyen esetekben gyakran keletkezik súrlódás a pénzügyi hatóságok és a községi földigénylő bizottságok eljárása között, mert a földigénylő bizottságok az ilyen ingatlanokat is kiosztják, annak ellenére, hogy a leltározással nem a földigénylő bizottságoknak, hanem közvetlenül a kincstárnak keletkeztek kiadásai, amelyekre csak a lefoglalt értékek nyújthatnának fedezetet.

A t. minisztertanács előtt ismeretes az is, hogy a pénzügyigazgatóságoknak

⁹² A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról szóló 600/1945. ME sz. r., (MK március 18., 10. sz.), illetve az 1945: VI. tc. intézkedett. Lásd: DMB MT. JKV., 17. sz. jkv. [1] napirendi pont. A földreform befejezése érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 1947: V. tc.-nek a Magyar Törvénytárban közzétett szövegéhez fűzött 2. jegyzet szerint a földreformra vonatkozó egyéb jogszabályokkal együtt ennek a törvénynek a rendelkezései irányadók a jogerős népbíróági ítéletek alapján elkobzott vagyontárgyak felhasználása tekintetében is.

⁹³ A földbirtokrendező szervekről lásd NF MT. JKV. 1946, a [15] 198. sz. jkv. 1. napirendi pontjának a) mellékletét és jegyzeteit; a népbíróóságokról lásd a 81/1945. ME sz. r.-et, MK február 5., 3. sz.

az elkobzott vagyonok leltározásával és további hasznosításával sokszor igen tetemes kiadásai merülnek fel, amelyeknek fedezéséről az állami költségvetés keretében kell gondoskodnom és a pénzügyigazgatóságoknak e célból nyitott kiadási számláit megfelelő havi javadalmazásokkal ellátnom. Ezeknek a kiadásoknak az ellentétele a költségvetés bevételi részében a megfelelő rovaton előirányzott, és az elkobzott vagyonok értékesítéséből vagy hasznosításából keletkező bevételek, amelyek azonban elmaradnak, ha az ingatlanokat a községi földigénylő bizottságok földbirtok-politikai célokra igénybe veszik és az igénylők között kiosztják. Hogy ez [a] helyzet be ne következhessek, az 1946. évi szeptember hó 24-én kelt 67 770/1946. XIV. sz. körrendeletben arra utasítottam a pénzügyigazgatóságokat, hogy a népbíróági ítélettel elkobzott ingatlanokat abban az esetben is írássák telekkönyvileg a kincstár nevére, ha a községi földigénylő bizottságok a földrészleteket már kiosztották; ebből folyt az a további rendelkezésem is, hogy a juttatottakat egyelőre, mint a földigénylő bizottság által javaslatba hozott bérlőket kell az ingatlan birtokában hagyni.

Minthogy ez a felfogás ellenkezik az igazságügyminiszter úr törvénymagyarozatával és a földigénylő bizottságok eddig követett eljárásával, szükségét láttam olyan rendelkezés tervbevételét, amely ezt a kérdést rendezzi, anélkül, hogy a földigénylő bizottságokat a földreform végrehajtásában akadályozná. Ezt a célt oly módon kívánom elérni, hogy azokat az ingatlanokat, amelyek az 1945: VI. tc.-kel törvényerőre emelt 600/1945. ME sz. rendelet 7. §-a alapján az államra szállottak – főként, ha azok az államháztartás szempontjából jelentős bevételt biztosítanak – a községi földigénylő bizottságok csak akkor vehessék igénybe, ha azokat a pénzügyi hatóságok földreform céljaira felajánlják; ilyen esetben az az ellenérték, amelyet a juttatottaknak fizetniük kell, a költségek levonása után az elkobzott javak bevételi számláját illeti meg. A földreform tekintetében eddig követett kormánypolitika sikerének biztosítása érdekében azonban a felajánlás tekintetében döntésemet esetenként a földművelésügyi miniszter úrral egyetértésben kívánom meghozni.

A földművelésügyi miniszter úr adott esetből kifolyólag 206 808/1946. XIII. sz. átiratában felhívta figyelmemet, hogy a községi földigénylő bizottságok olyan kincstári ingatlanokat is igénybe vesznek, amelyek a földreform előtt is az állam birtokában voltak. A földművelésügyi miniszter úr véleménye szerint is kívánatos volna, hogy az ilyen ingatlanok csak a földművelésügyi miniszter úrral egyetértésben nyilvánított hozzájárulással legyenek földbirtok-politikai célokra igénybe vehetők.

A mellékletként bemutatott törvényjavaslattal mindkét kérdés megnyugtató szabályozást nyer, miért is tisztelettel kérem a t. minisztertanácsot, hogy az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályával egyetértésben készített szöveget alkotmányos tárgyalás alá bocsátás céljából elfogadni méltóztassék.

Budapest, 1946. november 30.

Dr. Rácz Jenő s. k.

Hitelesítem:

Budapest, 1946. december 5.
miniszteri iroda-főigazgató.

Gépelt, sokszorosítógéppel készített egykorú másolat, a hitelesítő olvashatatlan aláírásával, a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomatával.

A [7] 156. sz. jkv. c) melléklete, a 28. napirendi ponthoz.

Földművelésügyi Miniszter
195 217/1946. VII. 1. szám.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

I.

a földreform befejezése érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló törvénytervezetnek, mint törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés elé terjesztése iránt

(Az igazságügyminiszter úr az előterjesztéshez hozzájárult.)

II.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, hogy az idecsatolt törvénytervezetet és annak indoklását elfogadni, továbbá a törvénytervezetnek, mint törvényjavaslatnak alkotmányos tárgyalás végett a Nemzetgyűlés elé terjesztéséhez, valamint a törvényjavaslat tárgyalására a sürgősség kimondásához hozzájárulni méltóztassék.

A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz jutásáról szóló, az 1945. évi VI. törvénycikkkel törvényerőre emelt 600/1945. ME számú rendelet⁹⁴ a földreform végrehajtását életbevágó nemzeti érdeknek és gazdasági szükségességnek minősíti.

Az ország demokratikus átalakulása, jövő fejlesztése és a mezőgazdasági termelés új rendjének mielőbbi kialakítása szempontjából a nemzetnek igen fontos érdekei fűződnek a földreform gyors befejezéséhez.

A földreform végrehajtását a rendelet a földműves népből alakított szervekre: az Országos Földbirtokrendező Tanácsra, a megyei földbirtokrendező tanácsokra és a községi földigénylő bizottságokra bízta.⁹⁵

A földreform megindítása óta eltelt másfél évet meghaladó idő alatt a népi

⁹⁴ Lásd: DMB MT. JKV., 17. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

⁹⁵ Az Országos Földbirtokrendező Tanácsról, a megyei földbirtokrendező tanácsokról, és a községi földigénylő bizottságokról, valamint az Országos Földhivatal, illetve a megyei (fővárosi)

[7] 156. 1946. december 20.

szervek feladatukat elvégezték, a nagybirtokrendszer felszámolása és a földesúri birtokoknak parasztkézre adása megtörtént, a magyar parasztság ma már a neki egyénileg juttatott kisbirtokon gazdálkodik.

A földreform azonban a népi szervek által létesített tényleges helyzettel befejezettnek nem tekinthető.

Megoldandó feladat még a kiosztott ingatlanok műszaki felmérése, telek-könyvezése és a földbirtokreformmal kapcsolatos pénzügyi kérdések rendezése. Ezeknek a feladatoknak az elvégzése már különleges szaktudást igényel, mellyel a népi szervek nem rendelkeznek. Ezért a földreform mielőbbi befejezése, s ezzel a gazdasági életre károsan kiható bizonytalanság megszüntetése érdekében szükség van a végrehajtásra rendelt szervezet, úgyszintén egyes eljárési rendelkezések módosítására.

A törvényjavaslat ennek a megvalósítását szolgálja, és biztosítékát képezi a földreform gyors és szakszerű befejezésének.

A törvényjavaslatként a Nemzetgyűlés elé terjeszteni kért, itt bemutatott törvénytervezethez az előzetesen lefolytatott tárgyalások során az igazságügyminiszter úr hozzájárult.

Az előadottakra tekintettel, tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, hogy az idecsatolt törvénytervezetet és annak indoklását elfogadni úgyszintén a törvénytervezetnek, mint törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés elé terjesztéséhez, valamint a törvényjavaslat tárgyalására a sürgősség kimondásához hozzájárulni méltóztassék.

Budapest, 1946. december 10.

Gépellt, aláírás nélküli tisztázat sokszorosítási eljárással készített egykorú, aláírás nélküli másolata.

Az ügyetlenül fogalmazott, semmitmondó előterjesztés mellett megtalálható törvényjavaslat általános indoklása, és az egyes paragrafusokról szóló részletes indoklás. Az általános indoklás szinte szó szerint megismételte a minisztertanácsi előterjesztésben foglaltakat, a részletes indoklás pedig főleg főleg szervezési, hatásköri kérdésekkel foglalkozott

földhivatalok létesítéséről lásd NF MT. JKV. 1946, [15] 98. sz. jkv-ének 1. napirendi pontjához tartozó a) melléklet 21. jegyzetét.

A [7] 156. sz. jkv. d) melléklete az 54. napirendi ponthoz.

[Az államosított szénbányák által fenntartott iskolák
állami kezelésbe vétele]

Magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől
7270/1946. eln. szám

Minisztertanácsi előterjesztés

Az állami tulajdonba vett szénbányák saját áldozatkészségükből sok kitűnően felszerelt és igen magas színvonalon álló általános iskolát és népiskolát tartottak fenn. A Gazdasági Főtanács részéről felmerült az a kívánság, hogy a szénbányák terheinek csökkentése céljából ezeket az iskolákat állami kezelésbe vegyék át, tanítóit pedig állami tanítókként nevezzék ki. A pénzügyminiszter úr ennek a kívánságnak engedett is, és hajlandónak mutatkozott a terheknek az állami költségvetés útján való viselésére.

A pénzügyminiszter úr hozzájárulása után két körülmény akadályozta az államosítási szerződés megkötését.

I. Az első jogi természetű. Az 1946: XIII. tc.⁹⁶ 10. § (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „Az állam mindazon munkavállalók számára, akik a jelen törvény alapján állami tulajdonba vett üzemeknél állottak szolgálati jogviszonyban, szerzett jogaikat (felmondási, végkielégítési, nyugdíj-, illetőleg nyugybérijényeiket) biztosítja arra az esetre, ha őket az állami szénbányászat keretébe átveszi.”

A szóbanlévő rendelkezés szerint tehát az állami szénbányászat keretébe átvett tanítóknak meg kell adni a magánalkalmazottak számára biztosított minden jogot, mint „szerzett” jogokat. Ezt az értelmezést megerősíti a Magyar Állami Szénbányák Részvénytársaságról szóló 23 500/1946. ME számú rendelet⁹⁷ 6. §-ának rendelkezése is, mely szerint „a társaság tisztviselői a büntetőjogi szabályok alkalmazása szempontjából közhivatalnokoknak tekintendők, egyébként a társaságnál alkalmazott valamennyi munkavállaló szolgálati viszonya tekintetében a magánjog szabályai az irányadók.” A 6. §. (2) bekezdése még külön kiemeli, hogy „az 1946: XIII. tc. 10. §-a értelmében átvett munkavállalókra az idézett törvényhely rendelkezése az irányadó.”

A fent idézett jogszabályok rendelkezése folytán módosító jogszabály nélkül nem vagyok feljogosítva arra, hogy a tanítókat állami alkalmazásba vegyem át, mert nekik a magánalkalmazásra a törvény határozott rendelkezése folytán joguk van.

⁹⁶ A Nemzetgyűlés által 1946. június 26-án elfogadott 1946: XIII. tc. a szénbányák államosításáról szól.

⁹⁷ Az államosított szénbányászat irányítására létrehozott Magyar Állami Szénbányák Részvénytársaságról intézkedő 23 500/1946. ME sz. r. a MK november 26-i, 270. számában jelent meg. Lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [47] napirendi pontját.

Szükség van tehát külön felhatalmazásra ahhoz, hogy szóbanlevő iskolákat államosíthassam.

II. A másik nehézséget okozó körülmény az, hogy a társaság az államosítással kapcsolatban terhektől akar szabadulni, és pedig olyan nagymértékben, hogy semmiféle további kiadás ne terhelje. Ez azonban nem valósítható meg a következő okokból.

1. Az 1946: XIII. tc. 10. §-ának (1) bekezdése és a 23 500/1946. ME sz. rendelet 6. §-a fentebb idézett rendelkezése értelmében a tanítóknak szerzett jogaik folytán járnak mindazok a járandóságok, amelyeket eddig élveztek. E járandóságok általában a kollektív szerződés szerinti fizetés, egy kisebb résznél az állami fizetés után megállapított külön pótlék, az ingyen lakás, az ingyen fűtés, világítás, egyes kisebb pótlékok (igazgatói, főtanítói, osztályosi, stb. pótlék), a többi alkalmazottal egyenlő mértékben a beszerző csoport vagy a társulat által adott természetbeni beszerzési lehetőség (úgynevezett vételezés), továbbá a bányatárspénztári tagsággal járó juttatások.

Ha a szóbanlevő tanítókat állami szolgálatba veszik át, a központi illetményhivataltól nem kaphatnak több fizetést, mint a többi állami alkalmazott. Ezt az állami fizetést a fenti jogszabályok rendelkezése folytán, a társaságnak ki kell egészíteni oly mértékig, hogy a tanítók szerzett jogai biztosítva legyenek.

Felmerülhet ugyan az a gondolat, hogy a tanítóknak ezt a szerzett jogát egy újabb jogszabály elvegye, s ettől őket egy újabb törvényerejű rendelkezés megfosssa. Ez azonban a következő okokból nem volna kívánatos:

a) Mivel a többi munkavállaló szerzett jogait tiszteletben tartják és ezek a munkavállalók mind a magánjog szabályai szerint kapják az illetményeiket, a bányatanítók, de az egész magyar tanítóság, élén a pedagógus szakszervezettel, joggal sérelmeznék, hogy éppen a tanítók kerüljenek hátrányos helyzetbe.

b) De súlyos sérelemnek tekintenék a bányák összes dolgozói is. A bányatársaságok alkalmazottai ugyanis a közös sors, a különleges település és az élénk társadalmi élet folytán egymás sorsát nagyon a szívükön viselik. Különösen a bányák dolgozói ragaszkodnak a tanítójukhoz, amit a hozzám nagy számban érkező szakszervezeti és pártnyilatkozatok is bizonyítanak. Ezek a nyilatkozatok és memorandumok a leghatározottabban követelik, hogy a tanítókat jelenlegi jogviszonyukban tartsák meg, vagy ha az nem volna lehetséges, a változással kapcsolatban őket semmiféle hátrány ne sújtsa.

c) Ezek a nyilatkozatok is azt bizonyítják, amit a felettes tanügyi hatóságok eddig is megállapítottak, hogy tudniillik, a bányaiskolákban értékes és nívós oktatói és nevelői munka folyik. Ez a munka részben a vállalatok áldozatkészségének, részben pedig a tanítóság magasabb életszínvonalának, illetve kultúrszínvonalának az eredménye.

d) A bányatársaság tanítóinak magasabb illetményét indokoltnak is tartom. A bányatelepüléseken ugyanis az életszínvonal magasabb, a drágaság

nagyobb, az iskolatakarító kétszer akkora járandóságban részesül, mint a kezdő állami tanítói fizetés, nem lehet tehát kitenni a tanítóságot annak, hogy mindenkinél alacsonyabb életszínvonalat legyen kénytelen elfoglalni. Ilyen életszínvonalon egyébként sem tudna megfelelni feladatának, mert a korral haladni nem tudó, magát tovább nem képező, elkeseredett lelkű tanító hivatásának nem felelhet meg.

e) A bányatelepüléseken működő tanítóság különösen nehéz feladatkört lát el. Ezeken a településeken különböző országrészről származó, szülőföldjüktől már elszakadt, új életformát vállaló emberek élnek együtt. Ez az embercsoport hajlamosabb a kritikára, és nevelőivel szemben is különleges igényeket támaszt. Amelyik tanító ezen a nehéz területen eredményt tud elérni, megérdemli, hogy legalább úgy fizessék, mint a többi bányaalkalmazottat.

2. Állami kezelésbevétel esetében a volt iskolafenntartó minden államosítás alkalmával továbbra is vállalta az ún. dologi kiadásokat, vagyis az iskolaépület és tanítói lakások fenntartását, tatarozását, fűtést, világítást, irodai költségeket és takarítást. Ezen kívül a volt iskolafenntartó anyagi erejének megfelelően hozzájárult a tanító járandóságainak fizetéséhez is. Ettől az állandóan követett gyakorlattól a múltban akkor sem tértek el, ha az állam valamely üzemének iskoláját tették állami iskolává. Ilyen esetben is az iskola dologi kiadásai az üzem költségvetését terhelték.

Ettől az állandóan és következetesen követett gyakorlattól a bányaiskolák államosítása kapcsán sem lehet eltérni az alábbi megfontolások alapján:

a) A bányaiskolák bányatelepüléseken vannak, ahol a bányauzemek alkalmazottai között mindenfajta iparos van. A bányauzemek tehát a helyreállításokat, tatarozásokat, javításokat és pótlásokat csekély kiadással könnyen teljesíthetik. Annál nehezebb lenne azonban ezeknek a munkálatoknak elvégzése akkor, ha az iskola igazgatóságának kellene gondoskodni megfelelő iparos felkutatásáról, és az állampénztárnak kellene azt megfizetni. Ilyen esetben ugyanis az iskola igazgatója vagy nem önálló iparossal végeztetné csak el a munkát, hanem a bánya alkalmazottjával „feketén”, ami szabályellenes, vagy pedig más községből hozhatna csak át iparost, ami legalább kétszer annyi költség. Amíg tehát az állam egyrészről üzemén keresztül észre alig vehető költségekkel tudja fenntartani a szóbanlevő iskolákat, addig a minisztériumon keresztül kétszer, háromszor annyi költségbe kerülne az iskola fenntartása, mint más hasonló iskoláé. Ilyen kétszeres, háromszoros összeget pedig nem áll módomban egy iskolának adni, mert az iskolák fenntartását csupán az egyenlő elbánás elvének szem előtt tartásával biztosíthatom.

b) Az iskola takarítása csupán a bánya emberei által végezhető el. A bányatelepeken – értesülesem szerint – az iskolatakarító napszámos fizetése 200–300 Ft között van, és ehhez járul még az ingyen lakás, fűtés, világítás, vételezés és bányatárspénztári tagság. A véglegesített iskolai altiszt fizetése

pedig az állami rendszerű VI., ill. V. fizetési osztályig emelkedik. Ezek a jövedelmek – hangsúlyozom – nem különlegesen megszabott jövedelmek, hanem a helyben szokásos jövedelemnek felelnek meg. Ugyanis a bányatelepeken magasabb az életszínvonal, nagyobb a drágaság, a munkavállalók tehát ennek megfelelően magasabb jövedelemmel is rendelkeznek.

A bányatelepeken 96 forintos kezdő fizetéssel altisztet fogadni nem lehet, vagy ha vidékről esetleg oda is irányítanak ilyen iskola-takarítót, az az ottani drágaság miatt vagy megszökne, vagy, ami sokkal valószínűbb, a bánya szolgálatába lépne. Hozzá kell még ehhez tennem azt is, hogy természetbeni lakást adni nem lehet, mert az iskolák mellett egész elszórt kivételtől eltekintve, altiszti természetbeni lakást nem létesítettek. A takarítást ui. a bányák mindig saját napszámosaikkal végeztették, akiknek a vállalat adott munkáslakást, fűtést, világítást, stb.

A fentiek alapján az iskola takarítása másképp meg sem oldható, mint ha azt a bányatársulat saját alkalmazottaival végezteti el. Ezt annál kevésbé vállalhatom, mert a fenti okok miatt teljesíteni nem lehet és tekintetbe véve a bánya dolgozóinak magasabb igényét, előrelátható, hogy az iskola takarításának elmaradása miatt nehézségek, esetleg botrányok származnának.

c) Az állami vagyon fenntartásához fűződő érdek tehát azt kívánja, hogy a helyreállítás, tatarozások, pótlás gyors, pontos és olcsó legyen, amit csupán akkor lehet biztosítani, ha ezeket a dologi kiadásokat továbbra is az üzem viseli.

d) A bányaiskolák korábbi iskolafenntartóik áldozatkészsége és a bánya dolgozóinak magasabb igénye miatt jól felszerelt, mintaszerű iskolák voltak. Felszerelésük – megfelelő anyagi támogatás következtében – messze meghaladta az állami iskolák színvonalát. Ha ezek az iskolák a jövőben csupán az állami költségvetésben biztosított szűk keretbe lesznek szorítva, vissza fognak fejlődni, ami a társulat dolgozói indokolt elégedetlenségét fogja eredményezni. Az üzem ui. köteles alkalmazottainak kulturális igényeit szolgálni, és állami üzemek ennek a kötelességnek fokozott mértékben kell hogy eleget tegyen[ek], mert az államnak ilyen tekintetben is példát kell mutatnia.

III. Az említett megfontolások alapján mutatom be a szóbanlévő rendelet-tervezetet.

A tervezet 1. §-a felhatalmazást ad a társaság tulajdonában lévő általános és népiskolák államosítására. A (2) bekezdés az államosításnak két mozzanatát rögzíti le. Az egyik a tanítók szerzett jogának biztosítása, amit az illetményhivatal útján folyósított teljes állami fizetéssel és a társaság által pótlékként kiutalt egyéb illetménnyel, illetve természetbeni szolgáltatással lehetne végrehajtani. A másik mozzanat az, hogy az iskolafenntartás dologi terheit továbbra is a társaság költségvetésében kell biztosítani.

[7] 156. 1946. december 20.

Tisztelettel kérem a minisztertanács felhatalmazását arra, hogy szóbanlévő rendeletet a minisztérium rendeleteként adhassam ki.

Budapest, 1946. évi december hó 14-én.

A miniszter helyett:

Nagy Miklós s. k.
államtitkár.

A kiadvány hitelül:
Lugosi Miklós
irodavezető.

Gépelt tisztázatról sokszorosítási eljárással készített egykorú másolat.

[8] 157.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi december hó 30. napján de. 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügy- miniszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Bartha Albert</i> honvédelmi miniszter
<i>Rajk László</i> belügyminiszter	<i>Erőss János</i> közellátásügyi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter képviselőként <i>Bolgár Elek</i> rk. követ és megh. miniszter	<i>Mistéth Endre</i> építés- és közmunka- ügyi miniszter
<i>Dr. Rácz Jenő</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Dr. Bárányos Károly</i> földművelés- ügyi miniszter	<i>Bognár József</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter képviselőként <i>Nógrádi Sándor</i> államtitkár	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnök- ségi politikai államtitkár
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök- ségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter	

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy addig, amíg a két miniszterelnök-helyettes meg nem érkezik, a Miniszterelnökség 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.¹ Felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

1.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Kádár Géza külügyminisztériumi segédtitkár berendelésének meghosszabbítása tárgyában.

¹ Lásd e jkv. 20. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a nyugdíjasok B-listázása határidejének 1946. évi december hó 31-éről 1947. évi január hó 15-éig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: fel kell vetnie Károlyi Mihály ellátási ügyét. Ennek a kérdésnek rendezésével már többször foglalkozott a minisztertanács, és őt bízta meg azzal, hogy a felmerülő problémákat oldja meg. Tárcaközi értekezletet hívott össze, ez hozott is bizonyos határozatokat, de ezeknek a végrehajtása még nem fejeződött be. Legutóbb 200 000 forint hitel engedélyezéséről volt szó, de a rendelkezésre bocsátás megfelelő fedezete hiányában nem történt meg. Most Károlyi Mihály képviselőitől olyan táviratot kapott, amely szerint 50 000 forint előleget kér most rögtön. Károlyi Mihály az 1946:II. tc. értelmében több millió forintra tarthat igényt és így az előleges folyósítás tárgyi feltételei fennforognak.

Minisztertanács Károlyi Mihály rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter részére követeléseire beszámítandó ötvenezer forint előleg azonnali folyósításához hozzájárult.⁴

4.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az állam és az állami üzemek ellen támasztott egyes követelések érvényesítésének korlátozásáról szóló 12 660/1946. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában azzal a változtatással, hogy a 2. §-ban szereplő határidő 1946. december hó 31. helyett 1947. évi január hó 31.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵

² *Dr. Kádár Géza* (1920–?) nyelvész, folklorista, diplomata, 1947-ben külföldre távozott. Részt vett az emigráció politikai mozgalmaiban. 1951-ben az emigráns Parasztszövetség választmányának tagja lett.

³ Előzményéről lásd: e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [12] napirendi pontját. Lásd továbbá a 24 900/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 1., 1. sz.

⁴ Gróf Károlyi Mihályról lásd: NF Mt. jkv. 1946., [1] 84. sz. jkv. [20] napirendi pontját és 16. sz. jegyzetét. Az 1946: II. tc. Károlyi Mihály érdemeinek elismeréséről szolt. A GF a kérdéssel foglalkozva, a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten, a Károlyi Mihály részére megállapítandó vagyon-kártalanításra előlegként 500 000 Ft egyösszegben való kifizetését véleményezte azzal, hogy az összeg a Miniszterelnökség fejezet keretében előirányzat nélküli kiadás-ként számolandó el. (MOL XIX–A–10. Stab. XXX. 1947. február 4., 41. pont.)

⁵ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946., a [64] 147. sz. jkv. 53., valamint e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [17], továbbá a [2] 151. sz. jkv. [5] napirendi pontját. A 12 660/1946. ME sz. r. (MK

5.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a hitel- és a pénzforgalom korlátozásából keletkezett egyes kártérítési igények érvényesítésének kizárása tárgyában.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: fel kell vetni itt, hogy ugyanez a problémája meg van a többi adósoknak, így pl. a Földművelésügyi Minisztériumnak is. Kapott hitelt a minisztertanácstól és a Gazdasági Főtanácstól, amit azonban sohasem folyósítottak. Ez a probléma tehát éppen annyira vonatkozik rá is, mint a pénzügyintézetekre. Biztos benne, hogy más minisztériumok is így vannak. Javasolja, hogy ne álljanak meg a pénzügyintézeteknél, hanem az állami szervekre nézve is hozzanak hasonló határozatot.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az állam mindég kívágya magát valahogy. Egy ilyen intézkedés egyébként káros lenne, mert az állam fizetéseképtelenségének deklarálását jelentené. Ez a forintvédelem szempontjából nem kívánatos.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: megállapodásaik vannak pl. a seréshizlálókkal, és nem tudnak nekik fizetni. És sok más vonalon is így van ez. Ezek be is perelhetik a minisztériumot.

[Rácz] Pénzügyminiszter: javasolja, hogy az igazságügyminiszter foglalkozék ezzel a kérdéssel, de kéri, hogy a rendeletet ettől függetlenül fogadja el a minisztertanács.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶

november 1., 250. sz.) további intézkedésig felfüggesztette az államkincstárral, illetve állami üzemekkel szemben azon követelések bírói úton való érvényesítését, amelyek a német megszállás megszűnése után, de 1946. július 28-a előtti (tehát az infláció alatti) áruszállításból vagy más magánjogi jellegű szolgáltatásból származtak, beleértve a fegyverszüneti egyezmény alapján a Vörös Hadsereg ellátására és a jóvátétel céljára teljesített áruszállítást vagy más szolgáltatást is.

A pénzügyminiszter 161 570/1946. IV. o. sz. előterjesztésében hangsúlyozta, hogy az említett rendelet hatályát ki kell terjeszteni az Iparművek Képviselői Állami Érdekeltségű Részvénytársaság jóvátételi megrendeléseivel kapcsolatos követelésekre és a 23 550/1946. ME sz. r.-tel (MK november 28., 272. sz.) állami kezelésbe vett nehézipari vállalatokkal szembeni követelésekre is. A 12 660/1946. ME sz. r. 5. §-a 1946. december 1-jében jelölte meg azt az időpontot, amíg a pénzügyminiszter meg fogja határozni, hogy a bírói úton való érvényesítésből kizárt követeléseket milyen módon kell érvényesíteni és kiegyenlíteni. Az előterjesztés azonban rámutatott arra, hogy a táblázatot, amely a pengő és az adópengő értékromlását naponként pontosan feltüntette, s amelynek alapján a követelések forintösszege megállapíthatóvá vált, az Anyag- és Árhivatal – az elrendelt áruszállításokkal kapcsolatos sürgős feladatai miatt – nem volt képes elkészíteni. Ezért kért a miniszter egy hónapos határidő-módosítást.

Lásd a 24 910/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 3., 2. sz.

Később felkérte a GF a pénzügyminisztert, hogy az egyes tárcákat és üzemeket utasítsa a fennálló adósságaik bejelentésére, azzal, hogy e kötelezettségnek az 1946. augusztus 1-je utáni időben keletkezett és 1947. január 1-jén fennállott helyzetnek megfelelően tegyenek eleget. Kérte egyben a pénzügyminisztert, tegyen javaslatot egyrészt az adósságok rendezésére, másrészt a további eladósodás megakadályozására. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 3. pont.)

A minisztertanács ismételten visszatért e kérdésre. Lásd még a jelen jkv. 66. napirendi pontját.

⁶ Lásd a jelen jkv. a) mellékletét. Az előterjesztésnek a SZDP iratai között található példá-

6.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az egyes értékpapírok megsemmisítése tárgyában kibocsátott 4090/1945. ME sz. rendelet kiegészítéséről szóló 270/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷

7.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az Országos Hitelügyi Tanács 1/1946. számú határozatának közzététele tárgyában.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: ki kell jelentenie, hogy a 13 %-os kamat a mezőgazdasági termelés vonalán teljesen tarthatatlanná vált.

[Rácz] Pénzügyminiszter: vannak olcsóbbítások.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: gazdasági életünknek ez egy igen súlyos pontja. Így nem lehet mezőgazdasági termelést irányítani. Kéri, hogy a jövőre nézve foglalkozzanak a kérdéssel ebből a szempontból is.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸

nyára ceruzával a következőket írták: „Nem fogadható el. Ha a pénzintézetek rendelettel mentesülhetnek nem teljesítés miatt kötelezettségeik alól, akkor jogos lenne minden más vállalat számára hasonló mentesítés. Ez olyan anarchiát idézne fel, ami nem áll arányban a tényleg beadott perek számával. Elég az ilyen peres esetekben a bíróság részére adandó Nemzeti Bank igazolás, felesleges egy generális bankvédelem.” (PIL 283. f. 31. cs. 60. ó. e., 11.) Lásd továbbá a jelen jkv. 9. napirendi pontjának tárgyalása során Szakasits Árpád és mások e tárggyal kapcsolatos felszólalását. – Lásd a 24 930/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 25., 20. sz.

⁷ Előzményéről lásd: DMB Mt. jkv. 37. sz. jkv. 10. napirendi pontját. A 4090/1945. ME sz. r. (MK július 14., 76. sz.) a háborús események folytán elveszett vagy megsemmisült értékpapírok semmisnek nyilvánításáról, illetve az erre vonatkozó határidő megállapításáról szólt. A 270/1946. ME sz. r. (MK január 10., 8. sz.) a semmisnek nyilvánítás kérelmezésére vonatkozó határidőt a Magyar Nemzeti Bankra nézve – mivel a bank nem kapta vissza az őrizetéből vagy a letétekből külföldre hurcolt értékpapírokat – 1946. december 31-éig meghosszabbította. Mivel azonban az említett értékpapírok még mindig nem kerültek vissza, a 208 155/1946. IV. a. sz. előterjesztésében javasolta a miniszter a határidő újabb egy esztendővel való meghosszabbítását.

A jkv. mellett megtalálható a rendelet tervezete, lásd a 24 920/1946. ME sz. r.-et., MK 1947. január 3., 2. sz.

⁸ A 161 285/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés az Országos Hitelügyi Tanács 1946. november 6-án megtartott ülésén a bíróilag érvényesíthető kamat legmagasabb mértékéről intézkedett. Az Országos Hitelügyi Tanács 1/1940. sz. határozatával, valamint a 7700/1940. ME sz. r.-tel szemben, amely előírások a kamat legmagasabb mértékét a tőke 6,5 %-ában szabták meg, általában évi 13 %-ra emelte.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. E szerint az Országos Hitelügyi Tanács a kamat legmagasabb mértékét, amely addig a tőkének 6,5 %-át tette, általában évi 13 %-ban állapította meg. Külön szabályozta a valamely pénzintézet részéről egy másik pénzintézethez leszámításra benyújtott váltó utáni kamatot (9, 10, illetve 10,5 %-ban), a takarékpénztári betétkönyvre vagy pénztárjegy ellenében elhelyezett betétek, a folyószámlára elhelyezett betétek, a budapesti pénzintézetek vidéki fiókjainál elhelyezett betétek, valamint az Országos Központi Hitelszövetkezetenél, s a tagjai sorába tartozó szövetkezetek részéről takarékpénztári betétkönyvre, folyószámlára vagy pénztárjegy ellenében elhelyezett betétek kamatait. – Lásd a 24 940/1946. ME. sz. r.-et, MK 1947. január 3., 2. sz.

8.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Külforgalmi Rt. amerikai nyersgyapot-behozatalával kapcsolatosan 360 000 dollár erejéig vállalt készfizetői kezességhez az utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹

9.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az óbudai Leipziger Vilmos Szesz- és Cukorgyár Rt. engedélyével kapcsolatos 6133/1938. ME sz. határozat felülvizsgálata és a gyár üzembehelyezése tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: javasolja, hogy a Gazdasági Főtanács nézze meg a kérdést.

[Rácz] Pénzügyminiszter: hozzájárul, ha a miniszterelnök szükségesnek látja.

[Ries] Igazságügyminiszter: nem lesz elég, ha a Gazdasági Főtanács nézi meg a kérdést. Az 1938:XXX. tc. rendelkezéseit hatályon kívül kell helyezni, vagy pedig meg kell nézni, hogy a vállalat elleni intézkedés fasiszta rendelkezés volt-e?

[Rácz] Pénzügyminiszter: gyakorlati szempontból az a helyzet, hogy óriási szüksége volna a vállalat szeszkapacitására.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: akkor, amikor a vállalatok egy részét államosították aggályos egy ilyen üzemnek a visszaadása.

Szakasits Árpád államminiszter: nagyon megfontolandónak tartja.

[Nagy] Miniszterelnök: ezt a kérdést nem az 1938. évi XXX. tc., hanem a demokrácia szempontjai szerint kell nézni és akkor, amikor az egyik oldalon ráme gyünk a mezőgazdasági birtokokhoz tartozó üzemekre, tényleg megfontolandó, hogy mit teszünk egy ilyen nagy szeszfőzdével.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: terminushoz kell kötni a visszaadást, addig, amíg a pénzügyminiszternek szüksége van rá, és amíg a mezőgazdasági üzemek megfelelő helyzetbe nem kerülnek.¹⁰

Az Országos Hitelügyi Tanácsról lásd: NF Mt. jkv. 1946., a [46] 129. sz. jkv. 5. és a [48] 131. sz. jkv. 23. napirendi pontját.

⁹ A 208 169/1946. IV. a. sz. PM előterjesztés szerint két tételben 480 000 kg amerikai nyersgyapot behozatalával kapcsolatban vállalt készfizetői kezességet a tárca.

¹⁰ A pénzügyminiszter 35 035/1946. X. b. sz. előterjesztéséből kitűnik, hogy a Leipziger Vilmos Szesz- és Cukorgyár Rt. budapesti cég óbudai ipari szeszfőzdéjének üzemét a kormány a szesz-egyedáruságról szóló 1938: XXX. tc. alapján 6133/1938. ME sz. határozatával beszüntette. A pénzügyminiszter 1938-ban az üzem beszüntetéséért járó kártalanítás összegét 3 033 011 pengőben állapította meg, s ennek egyharmadát még ugyanazon évben kifizették azzal, hogy a további részt 25 év alatt, 3,5 %-os utólagos kamattal kell kiegyenlíteni. A gyár berendezéseit a szesz-egyedárusági igazgatóság szolgálataegyházon létesült saját szeszgyárának a felszerelésére használta fel.

Bejelentette a miniszter, hogy a Leipziger Vilmos Szesz- és Cukorgyár Rt. beadványban kérte az óbudai szeszfőzde működési engedélyének visszaadását. Ezzel kapcsolatban jelezte,

Szakasits Árpád államminiszter: az ő távollétében letárgyalt egyik javaslathoz is hozzá szeretne szólni. A hitel és pénzforgalom korlátozásából keletkezett egyes kártérítési igények érvényesítésének kizárásáról van szó.¹¹ Kívánatosnak tartaná, hogy ha ezt az előterjesztést megfontolás céljából a GF elé vinnék. Vannak itt olyan szempontok, amelyeket figyelembe kell venni.

[Rácz] Pénzügyminiszter: januárban okvetlen meg kell jelenni a rendeletnek, de egy hónapról lévén most szó, döntő jelentőséggel most nem bír. Kéri, hogy változatlan formában fogadják el és felkéri az iparügyi minisztert, hogy az Anyag- és Árhivatalnál sürgesse meg a szükséges intézkedéseket.

Szakasits Árpád államminiszter: a rendelet alapján jogos lenne minden más hivatal számára hasonló mentesítés. Félő, hogy így anarchia keletkezik.

[Rácz] Pénzügyminiszter: általános szabályt ezen a téren nem lehet érvényesíteni.

[Nagy] Miniszterelnök: helyes lenne, ha a rendelet kimenne és a Gazdasági Főtanács mindettől függetlenül foglalkoznék a kérdéssel az igazságügyminiszter bevonásával.

hogyan az ország lecsökkentett belföldi szeszszükséglete ekkor 120 000 hl. volt, de a termelési kapacitás a háborús károsodások folytán csak 60 000 hl-t ért el, továbbá, hogy a két háború között 1000–1300 vagon exportja volt az országnak. Mindezek alapján előnyösnek találta az új ipari szeszgyár üzembe helyezését. Az óbudai szeszgyár visszaállítása esetén azonban részére – bár a háború előtt évi 20 000 hl. volt a termelése – egyelőre csak 6000 hl. keretet kívánt megállapítani. Az üzembe helyezés engedélyezésének feltételül kívánta szabni, hogy a vállalat az 1938. évi üzembeszüntetés miatt a kincstárral szemben támasztható minden igényéről mondjon le, és ne kérje a Szolgaegyházára szállított gépei visszaadását.

Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyminiszter által a pénzügyminiszterhez intézett T. 4566/1946. sz. levele, amelyben közölte, hogy nincs módja hozzájárulni a szeszgyár visszaadásához. Utalt a szeszgyedáruságról szóló 1938. XXX. tc. 23. §-ára, amely úgy rendelkezett, hogy azokat az ipari szeszfőzdeket, amelyeknek törzstermelési kerete az 1937/38. évi termelési időszakban meghaladta a 10 000 hektólitert, ki kellett sajátítani, vagy üzemeltetésüket meg kellett szüntetni. Ennek következtében csak az említett törvény megfelelő módosítása esetén tartotta lehetségesnek az engedély visszaadását. Ez – olvasható a levélben – „természetesen az annak idején – legalábbis a jelentősebb szeszfőzdek tekintetében – végrehajtott államosítás megszüntetését vagy korlátozását jelentené, ami viszont aligha volna összeegyeztethető a gazdaságpolitika újabbán követett irányával, s amelynek előreláthatólag politikai szempontból is alig leküzdhető akadályai volnának.” A Pénzügyminisztérium előterjesztéseit összefoglaló borítólapon az adott tárgy címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Az ügy elég bonyolult, a GF kellene, hogy a részleteket megvizsgálja.”

A GF egyetértett az óbudai szeszgyár üzembe helyezésének engedélyezésével, kikötendőnek tartotta azonban, hogy az engedély csak addig maradjon érvényben, amíg a mezőgazdasági szeszfőzdek a belföldi szükségletet és az exportlehetőségeket nem tudják kielégíteni. Hangsúlyozta továbbá, hogy a termelést és a mennyiség esetleges megváltoztatását a szeszgyedáruság, illetőleg a pénzügyminiszter szabja meg, a gyártásnál azonban a burgonya és tengeri felhasználását kérte eltüntetni mindaddig, amíg az ország közellátásügyi helyzete ezek szeszgyártásra való felhasználását lehetővé nem teszi. (MOL XIX-A–10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 6. pont.) Ennek alapján a pénzügyminiszter 1947. március 27-én ismét minisztertanács elé terjesztette javaslatát. Lásd e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 85. napirendi pontját.

¹¹ Lásd a jelen jkv. 5. napirendi pontját.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy 6. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.¹²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette. Utasította a Gazdasági Főtanácsot, hogy a hitel és pénzforgalom korlátozásából keletkezett egyes kártérítési igények érvényesítésére vonatkozó javaslatot a Gazdasági Főtanács részletesen vizsgálja meg. A rendeletet, amely 1947. január 31-ig való meghosszabbítást tartalmaz, fenntartja.¹³

10.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 7. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

11.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Nagyfalusy Ferenc miniszteri tanácsosnak, nyíregyházi pénzügyigazgatóság vezetőjének pénzügyigazgatóvá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Nagyfalusy Ferenc miniszteri tanácsosnak pénzügyigazgatóvá való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁵

12.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát újabb állami kezességvállalási keret megállapítása tárgyában a kisebb szövetkezeti szervek hiteligényeinek kielégítése céljából.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

¹² A Pénzügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 6. sorszám alatt a Leipziger Vilmos Szesz- és Cukorgyár Rt. ügyének címe szerepel. E tárgy napirendről való levételére vonatkozik a határozat azon része, hogy a „Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.”

¹³ A határozat Szakasits Árpád felszólalására vonatkozott, lásd e jkv. 5. napirendi pontját.

¹⁴ A pénzügyi előterjesztéseket összefogó borítólapon 7. sorszám alatt a komáromi és a szikszói pénzügyigazgatósági kirendeltség megszüntetése című tárgy szerepel. A 4391/1946. XVI. PM sz. előterjesztés javasolta a komáromi pénzügyigazgatóságnak az esztergomi, a szikszói kirendeltségnek a miskolci pénzügyigazgatósággal való egyesítést.

¹⁵ A 205 427/1946. XVI. PM sz. szerint dr. Nagyfalusy Ferenc miniszteri tanácsos 1945 óta ideiglenes megbízás alapján vezette a nyíregyházi pénzügyigazgatóságot, s rátermettsége alapján javasolta a miniszter a kinevezését.

¹⁶ A pénzügyminiszter 161 649/1946. IV. a. sz. előterjesztésben beszámolt arról, hogy a kisebb szövetkezeti szervek hiteli ügyében az 1946. október 25-i minisztertanácsi ülés (NF MT. JKV. 1946, [63] 146. jkv. 25. napirendi pont) felhatalmazása alapján 23 szövetkezetnek 5 856 220,- Ft hitelle ügyében vállalt készfizető kezességet. Kérte a minisztertanács felhatalmazását, hogy a továbbiakban 10 000 000,- Ft összeg erejéig vállalhasson készfizető kezességet az ilyen hiteligenyek esetében.

13.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Szontágh Ödön dohány-beváltó-hivatali felügyelőnek a szolgálatban való visszatartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

14.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Halmos Károly ny. postatakarékpénztári főellenőr özvegye részére özvegyi nyugdíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

15.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Ocsvay Arabella volt postatakarékpénztári segédellenőr részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: ellenzi a kegydíj engedélyezését. Nevezett végkielégítést kapott 1924-ben. Erős meggondolásnak van helye, mert veszedelmes precedenst képezhet.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az illető öreg és munkaképtelen, ezért kivételesen kéri engedélyezni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

16.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 134 070/1946. számú javaslatát a „Külföldre vitt javak hazahozatalának átalányhitele” című rovaton a még hátralévő költségvetési időtartamra összesen 150 000 forint hitelállépés engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a „Külföldre vitt javak hazahozatalának átalányhitele” című rovaton a még hátralévő költségvetési időtartamra összesen egy-százötven-ezer forint hitelállépést engedélyezett.¹⁸

¹⁷ A 200 076/1946. XIII. a PM sz. előterjesztés, hivatkozva Szontágh Ödön dohánybeváltó hivatali főfelügyelő rehabilitálásáról korábban hozott minisztertanácsi határozatra (NF MT. jkv. 1946, [59] 142. sz. jkv. 27. napirendi pont), javasolta nevezett 1902-től ténylegesen szolgálatban és 1920 után szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámítását és egy évre a szolgálatban való visszatartását.

¹⁸ A 134 070/1946. KVM PM sz. előterjesztés visszautalt az 1946. május 31-én tartott minisztertanácsi ülés (NF MT. jkv. 1946, [29] 112. sz. jkv. 49. napirendi pont) azon határozatára, hogy a külföldre vitt javak hazahozatalával kapcsolatban felmerülő olyan bizalmas természetű kiadások fedezésére, amelyek a külföldi tárgyalások sikere érdekében elkerülhetetlenek és a költségvetés keretébe nem illeszthetők be, 75 000,- Ft-ot bocsássanak a feladattal megbízott Nyárádi Miklós államtitkár rendelkezésére. Jelezte, hogy a megindult nagyobb ütemű hazaszállítás következtében 70 000,- Ft felhasználására került sor, ezért a hátralévő költségvetési időtartamra további 150 000,- Ft hitelállépés engedélyezését kérte.

17.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy Szviridov altábornagy közölte a miniszterelnökkel, hogy hajlandó a MAORT ellenőrzését megszüntetni, ha a magyar kormány átvenné az ellenőrzést. A kérdést a MAORT-tal és az iparügyi miniszterrel letárgyalták. Előterjeszti 215 146/1946. számú javaslatát, amely ezzel kapcsolatban a szükséges intézkedéseket szabályozza.

[Ries] Igazságügyminiszter: egy szövegezési és egy érdemi észrevétele van. A 2. § 1. bekezdésének utolsó mondatában szerepel az a kitétel, hogy „a Gazdasági Főtanács Főtitkárságának egy kiküldötte”. E helyett javasolja „A Gazdasági Főtanács főtitkára” szövegrész felvételét. Kéri ezenkívül, hogy elvileg járuljon hozzá ugyan most a minisztertanács, de az iparügyi miniszter hazaérkezésekor nyilatkozzék a hozzájárulásra nézve, és ettől tétessék függővé a rendelet kibocsátása.

Minisztertanács az előterjesztést feltételelesen elfogadta azzal, hogy a „Gazdasági Főtanács Főtitkárságának egy kiküldötte” helyett „a Gazdasági Főtanács főtitkára” veendő fel a szövegbe, továbbá a rendelet csak akkor tekinthető véglegesen elfogadottnak, ha az iparügyi miniszter a rendelet kiadásához hozzájárul.¹⁹

18.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a népjóléti miniszter közölte vele, hogy szükséges volna annak a szabályozása, vajon az OTBA-járulékok a jövőben is levonásának-e a tisztviselők fizetéséből, vagy pedig az állam vállalja magára ezeket a járulékokat. Ez évi 15 milliót jelent, viszont köztudomású, hogy rövidesen sor kerül a tisztviselői fizetések rendezésére és annak keretében esetleg meg lehet úgy oldani ezt a kérdést is, hogy az emelést valamennyivel mérséklük és így az államot ez nem terheli meg annyira. A dolog azért sürgős, mert december 31-ig van felhatalmazása az államnak ezen összeg lerovására. Kéri

¹⁹ A SZDP iratai között megtalálható a 215 146. PM X. a. sz. előterjesztés, amely Szviridov altábornagy említett közléséből indult ki, azaz, hogy a SZEB hajlandó megszüntetni a Magyar Amerikai Olajipari Rt. felett gyakorolt felügyeletet, ha az ásványolajtermelés feletti felügyeleti jogkör gyakorlását a magyar kormány veszi át. Az előterjesztésben a pénzügyminiszter hangsúlyozta, hogy az okszerű ásványolajtermelés zavartalanságához fűződő rendkívül nagy jelentőségű nemzeti, elsősorban kincstári érdekekre tekintettel az állami felügyelet feltétlenül szükségesnek tartja, mert csak így lehet biztosítani a jóvátételi és nemzetközi egyezményeken alapuló kötelezettségeknek az ország gazdasági érdekeivel összhangban álló teljesítését. Az ellenőrzés ellátására háromtagú bizottság létrehozását javasolta. (PIL 283. f. 31. cs. 62. ó. e., 84.) Ez az ásványolajtermelés állami kezelésbe vételét jelentette. A pénzügyminiszter előterjesztése mellett megtalálható a megfelelő rendelet tervezete. Ennek 2. §-a szólt arról, hogy az állami felügyelet jogkörét háromtagú bizottság fogja gyakorolni, amelynek tagja a pénzügyminiszter és az iparügyi miniszter egy-egy kiküldötte, valamint – az észrevételnek megfelelően – a GF főtitkára.

Az iparügyi miniszter ekkor a jugoszláv–magyar árucserre egyezményről folytatott tárgyalást Belgrádban. Lásd e kötet [9] 158. sz. jkv-ének 18. napirendi pontját.

Rendelet kiadására nem került sor.

a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy ezt a kérdést a népjóléti miniszterrel letárgyalhassa. A maga részéről amellett van, tartsák meg a levonást azzal, hogy úgyis emelni fogják a fizetéseket. Az aggály itt csak az lehet, hogy a közalkalmazott az egyetlen dolgozó, akinek a betegségi biztosítását levonják a fizetéséből.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: fizetéstöbblet 8–10 %-át teszi ki ez az összeg.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta és felhatalmazta a pénzügy és népjóléti minisztert, hogy a kérdés végleges szövegének szabályozásában állapodjanak meg. A rendelet újbóli minisztertanácsi előterjesztés nélkül kormányrendeletként megjelentethető.²⁰

19.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a mezőgazdasági biztosításokra december 31-ig havi 1 100 000 forintot szavaztak meg azzal, hogy a népjóléti miniszter addig elkészít egy organikus rendelkezést a mezőgazdasági öregségi járulékokra vonatkozólag. Fel kívánja erre hívni a figyelmet. Javasolja, hogy január hónapra a végleges rendezés megtörténteig, az eddigi jogállapot maradjon hatályban.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²¹

20.

[Nagy] *Miniszterelnök*: megvárták, hogy a miniszterelnök-helyettes urak megérkezzenek, addig nem tárgyalták a potsdami egyezményrel²² kapcsolatos elvi állásfoglalás kérdését. Felkéri dr. Balogh István államtitkárt, ismertesse az előterjesztést.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a Potsdami Egyezmény alapján Magyar-

²⁰ A köztisztviselők illetményeiről, illetve az Országos Tisztviselői Betegségélyezési Alap járulékaikról lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. 37. és a [11] 160. sz. jkv. [25] napirendi pontját.

²¹ A gazdasági munkavállalók társadalombiztosításának átmeneti rendszeréről a 6180/1945. ME sz. r. (MK augusztus 14., 102. sz.), majd a 11 580/1946. ME sz. r. (MK október 8., 229. sz.) intézkedett. Újabb szabályozásra a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének sürgetése nyomán (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-23 572) a 3050/1947. ME sz. r. révén (MK március 23., 67–68. sz.) került sor. A rendelet 8. §-a a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításának költségeire az 1947. április 1-től az 1947. július 31-ig terjedő időre havi 600 000,- Ft-ot, az 1947–1948. költségvetési évre pedig 6 000 000,- forint állami járulékot állapított meg. – Lásd e kötetben a [17] 166. sz. jkv [54] napirendi pontját.

²² A három győztes nagyhatalom 1945. július 17. és augusztus 2. között tartott potsdami értekezlete döntött többek között Németország nemzetközi ellenőrzésének politikai, gazdasági alapelveiről, ennek kapcsán arról, hogy a németek által megszállt kelet-európai országokban volt német vagyon a Szovjetuniót illeti. A magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadásáról a 11 700/1945. ME sz. r. (MK december 23., 208. sz.), majd az ezt módosító 6280/1946. ME sz. r. (MK június 2., 124. sz.) intézkedett.

ország a német tulajdonban lévő vagyontárgyakat a Szovjetuniónak köteles átadni. Vannak azonban vitás ügyek, amikor a tulajdonjog kérdése nincs tisztázva. Ilyen esetek már kerültek a minisztertanács elé is, mert vannak olyan esetek, amikor nem állapítható meg pontosan, hogy német tulajdon-e, esetleg átmenetileg volt csak az, vagy valami egyéb zavar van. A minisztertanácsnak az volt az álláspontja, hogy próbálják ezeket a kérdéseket az orosz hatóságokkal a legnagyobb méltányossággal elintézni és ehhez képest a munkát folytatni.²³ A technikai lebonyolítás ilyen esetekben az, hogy amikor az átadás megtörténik, a jegyzőkönyvhöz egy záradékot fűz a magyar kormány, amelyben leszögezi, hogy amennyiben később a tényállás másképp alakul, abban az esetben a magyar kormány ahhoz képest kéri az orosz hatóságok intézkedését, és állásfoglalását. Konkrét esetek vannak, amelyekben valóban zavaros a tulajdonjog kérdése. Ezért a Jóvátételi Hivatal ezeket a vagyontárgyakat átadta, természetesen záradék mellett, az oroszoknak, később azonban a tulajdonosok bebizonyították, vagy vitássá tették, hogy nem német tulajdon az illető vagyontárgy, viszont ezzel kapcsolatban az orosz hatóságok nem reagálnak, sőt elzárkóznak a tárgyalás felvétele elől. Azért kell minisztertanács elé hozni a problémát, mert a felelősség az egész minisztériumot terheli. Ugyanis ezen tények erejénél fogva a magyar kormány az igénylőkkel szemben kétszeri fizetés veszélyének van kitéve, mert az átadás jóhiszeműsége vitatható lesz. A minisztertanács foglaljon álláspontot, vajon elég-e, ha ilyen esetekben egy jegyzőkönyv vétetik fel, és a munka menjen tovább, avagy a kormány maga járjon közbe az illetékes orosz hatóságoknál, hogy a felelősséget magáról elhárítsa.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: mi a Miniszterelnökség konkrét javaslata a kérdésben?

Dr. Balogh István [államtitkár]: erélyesebben kellene sürgetni az orosz hatóságoknál, hogy foglalkozzanak a kérdéssel, mert azt nem lehet csak úgy hallgatólag tovább vinni. Legalább ilyen nyomai legyenek a magyar kormány álláspontjának akkor, amikor majd az érdekelt országok, Hollandia, Svájc vagy Ausztria reklamálja javait.

Szakasits Árpád államminiszter: ezzel a kérdéssel már foglalkozott a minisztertanács és akkor az volt az álláspont, hogy az igazságügytől jogi véleményt kérnek, a Külügyminisztérium pedig nemzetközi jogi vonatkozásban foglal álláspontot. Ezen az alapon induljunk el az oroszokhoz, és ott próbáljunk egy mindenkire kielégítő méltányos megállapodásra jutni. Most is az a véleménye, hogy ez a helyes út.²⁴

²³ Előzményéről lásd: TZ MT. JKV., Bevezetés, 48–50, illetve a [8] 75. sz. jkv. 14. napirendi pont; NF MT. JKV. 1946, a [29] 112. sz. jkv. 73., az [56] 139. sz. jkv. [11], a [64] 147. sz. jkv. 2. napirendi pontját és a) mellékletét, valamint uo. a [66] 149. sz. jkv. 60. napirendi pontját.

²⁴ Gyöngyösi János külügyminiszter már 1946. december 7-én kelt minisztertanácsi előterjesztésében (2923/1946. KÜM F0) azt javasolta, hogy e kérdéskör megnyugtató rendezését illetően a kormány kérje ki a német javak Szovjetuniónak történő átadásáról szóló Potsdami Egyezményt létrehozó nagyhatalmak állásfoglalását. Lásd a jelen jkv. b) mellékletét. Az előterjesztést azonban nem tárgyalta a minisztertanács, az érdekelt három nagyhatalom vezető-

Dr. Balogh István [államtitkár]: meg kell tehát kérni a külügyminisztert véleményének nyilvánítására.

[Nagy] Miniszterelnök: annak a ténynek erejénél fogva, hogy az oroszok nem hajlandók velük tárgyalni, a külföld minket közvetlenül tesz felelőssé.

Dr. Balogh István [államtitkár]: ha záradékot [meg]változtatnánk és kérnénk, hogy amennyiben ebből magánjogi igény támasztódnék, az anyagi felelősséget is az oroszok vállalják, ez lenne a jó megoldás. Ezt azonban az oroszok nem akarják aláírni.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: a potsdami egyezményvel kapcsolatos kérdésekben azt kell elsősorban tisztázni, ki illetékes dönteni abban az esetben, ha a Jóvátételi Hivatal vegyesbizottsági része az oroszokkal nem tud megállapodni?

[Rácz] Pénzügyminiszter: csakis a minisztertanács.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: eddig az utasítása az volt ennek a bizottságnak, hogy minden olyan esetben, amikor félig-meddig megnyugtató adat merült fel arra, hogy az illető tulajdon német vagyon, azt át kell simán adni. Ez így is történt. Számos, és rendszerint nagyobb értékű vagyonnál fordul elő, hogy vitathatatlanul teljes értékű bizonyíték van arra, hogy nem német tulajdon, de ezeket a bizonyítékokat az oroszok nem fogadják el, csak akkor, ha a Bécsben működő Ellenőrző Bizottság²⁵ adja ki. Hiába ad ki az illető külföldi kormány akármilyen meggyőző igazolványt, az orosz bizottsági tagok nem fogadják el, csak ha a bécsi Szövetséges Ellenőrző Bizottság igazolja. Bécs pedig erre nem hajlandó. Ilyenkor a magyar bizottság kijelenti, hogy nem tudja átadni, mert terheli a felelősség. A Gazdasági Főtanács, felülbírálván a döntést, rendszerint átadja ezeket a vagyontárgyakat. Fokozatosan érkeznek külföldről bejelentések, melyekben megállapítják a mi felelősségünket és a magyar állammal szemben akarják követeléseiket érvényesíteni. Ez az egyik kérdés. A másik kérdés az, hogy az Ellenőrző Bizottság orosz részlegével megállapodást kell létesíteni, hogy mi az eljárás, ha megegyezni nem tudunk és abban a kényszerhelyzetben, hogy a formát nem fogadják el

ihez javasolt megkeresés elküldésére sem került sor. A követek útján azonban tájékozódott a külügyminiszter a nyugati nagyhatalmak és az érdekelt kelet-európai országok állásfoglalását illetően, lásd e jkv. b) mellékletét és kommentárját.

A Miniszterelnökség iratai között ugyanitt található egy 1946. december 14-én kelt további minisztertanácsi előterjesztés, amely felvetette, hogy mivel a vitás német tulajdonjogok végleges tisztázására irányuló kezdeményezésekkel kapcsolatban orosz részről halogatás volt tapasztalható, nem lenne-e szükséges e javak átadását az alapkérdések tisztázásáig felfüggeszteni. Ennek az előterjesztésnek a minisztertanácsi ülésen történő tárgyalására szintén nem került sor.

Mindkét előterjesztés előadóiére rávezették – olvashatlan aláírással ellátva – a következőket: „Elintézetlenül megtalálva 1951. VII. 17-én.” MOL–XIX–A–1–j–1946–XXVII/a–23 634.

²⁵ A szövetséges hatalmak között nem jött létre megállapodás arról, hogy mi számít – elsősorban az Anschluß utáni Ausztria vonatkozásában – német vagyonnak. Ezért kérte ki a magyar kormány az e tekintetben nagyobb tájékozottsággal rendelkező Ausztriai Szövetséges Ellenőrző Bizottság véleményét a vitás esetekben.

az oroszok, átadjuk a vagyontárgyakat, viszont ha ennek eleget tesznek, mi legyen a további eljárás?

Dr. Balogh István [államtitkár]: a döntés legutóbb az volt, hogy amíg állásfoglalás nem történik, addig függesszék fel ezeket a kérdéseket. Itt csak a minisztertanács illetékes, nem a Gazdasági Főtanács.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ezeket az eseteket minden alkalommal minisztertanács elé hozták. Itt jelentős változás van, mert mióta az átadások fogantatása a Gazdasági Főtanácsra ruháztatott át,²⁶ minden ilyen eldöntetlen kérdést a minisztertanács elé hoznak. Ebben illetékes oroszokkal folytatott beszélgetésből azt következteti, hogy ezeket a kérdéseket itt Budapesten megnyugtatóan elintézni nem lehet. A referensek rendkívül erőszakosak és túlbuzgók, Szvirdov altábornagy pedig nem foglalkozik ezekkel a kérdésekkel. Ezeket a kérdéseket is abba a kérdéskomplexumba kell utalni, amelyet a Szovjetunió kormányával közvetlenül kell tárgyalni. Előbb-utóbb úgyis ki kell menni Moszkvába ezeknek a függő kérdéseknek a tárgyalására. Szvirdov altábornagy egyébként kijelentette, hogy a magyar kormánynak jogában van visszavonni az átadást, ha hitelt érdemlően bizonyítják, hogy az illető vagyontárgy nem volt német tulajdon.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: már az is megtörtént némely esetben, hogy visszaadtak ilyen átadott vagyontárgyakat.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: ilyen eset valóban volt 8–10, de most a legutóbbi időben megmerevedett ez az álláspont.

[Nagy] Miniszterelnök: javasolja, hogy üljenek össze még egyszer Szvirdov altábornaggyal, lehetőleg felszerelve a konkrét adatokkal és megbeszélve vele, hogy mi legyen az eljárás a jövőben és a felelősség kire háruljon. Ő bármikor hajlandó elmenni Szvirdov altábornagyhoz és tárgyalni ebben a kérdésben.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kívánatos lenne a kormány több tagjának bevonása a tárgyalásba.

[Báranyos] Földművelésügyi miniszter: megfelelő záradékszöveget kell találni és itt a Külügyminisztérium is közre kell, hogy működjék nemzetközi jogi szempontból.

[Nagy] Miniszterelnök: le fogják tárgyalni még egyszer Szvirdov altábornaggyal, és ha ő nem érzi magát erre illetékesnek, meg fogja mondani, hogy hol és kivel tárgyaljunk.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ez alkalommal fel kell majd vetni a Dunavölgyi Timföldipar Rt. és a Magyar–Szovjet Bauxit ügýt is.²⁷

²⁶ A magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadásáról szóló 11 700/1945. ME sz. r. (MK december 23., 208. sz.) 3. §-a szerint „Annak meghatározására, hogy e rendeletnek az alkalmazása szempontjából milyen vagyont, vagy vagyonrészt kell német vagyonnak tekinteni, valamint e rendeletnek a végrehajtásával kapcsolatban szükséges rendelkezések kibocsátása és intézkedések megtétele a GF hatáskörébe utaltatik.” Lásd e kérdéstről TZ mt. jkv., Bevezetését: 48–51.

²⁷ Lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 27. napirendi pontját és jegyzetét.

[Nagy] *Miniszterelnök*: javasolja a vita beszüntetését, mert ebben a kérdésben most itt a minisztertanácson amúgy sem történik döntés. Állapodjannak meg abban, hogy a Szviridov altábornaggyal folytatandó megbeszélésen a miniszterelnökön kívül a két miniszterelnök-helyettes, a közlekedésügyi, pénzügy- és igazságügyminiszter vesznek részt.

Minisztertanács elhatározta, hogy a Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatos vitás kérdések eldöntésére tárgyalás vétessek fel Szviridov altábornaggyal. A tárgyaláson a miniszterelnök, a két miniszterelnök-helyettes, a közlekedésügyi, pénzügy- és igazságügyminiszter képviselje a kormányt.²⁸

21.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az apaállatok kötelező vizsgálatáról szóló 1927:XXV. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: úgy tudja, fennállnak még azok a rendelkezések a vármegyékben, amelyek előírják, hogy köztenyésztésbe csak a törzskönyvezett apaállatokat lehet bevonni. Az ország számos vidékén a törzskönyvezést újra kell kezdeni. Tekintettel arra, hogy voltak kis faluk, ahol az ehhez szükséges kellő mennyiségű megfelelő állat nem állott rendelkezésre, de egyes gazdáknak voltak prima bikáik, mivel azonban nem voltak törzskönyvezve, nem lehetett ezeket a köztenyésztésbe bevenni, ezt tehát orvosolni kell. Legutóbb Mezőhegyesen a legszebb bika egy kisgazdáé volt és bizony nem volt törzskönyvezve. Most apaállathány van, tehát nem indokolt ezen rendelkezés fenntartása.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: felül fogja vizsgálni az egész kérdést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

²⁸ A Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal folytatandó tárgyalás tervéről a miniszterelnök január 7-én tájékoztatta a Gazdasági Főtanácsot, a felvett jegyzőkönyv ezzel kapcsolatos részét azonban egykorúlag tintával áthúzták. (MOL XIX-A-10. Stab. XXVI., 1947. január 7., 22. pont.) A Szviridov altábornaggyal tervezett megbeszélés tárgysorozatát lásd e jegyzőkönyv c) mellékleteként. A Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban felmerülő kérdések összefoglalását lásd e jkv. d) mellékletében.

Rác Jenő pénzügyminiszter egy későbbi levele szerint (lásd e kötet [25] 174. sz. jkv. [71] napirendi pontjának a) mellékletét) meg is kezdődtek a tárgyalások Szviridov altábornaggyal. A magyar kormány részéről felvetett kérdések helyett azonban szovjet részről újabb igények kerültek előtérbe. Nagy Ferenc és Szviridov altábornagy végül abban állapodott meg, hogy az összes kérdés tárgyalását egy külön albizottság elé utalják. E bizottság szovjet delegációja által felvetett kérdésekről és a magyar kormány álláspontjáról lásd e kötet [12] 161. sz. jkv. 121. napirendi pontját és g), illetve h) mellékletét, valamint a [25] 174. sz. jkv. 2. és a [27] 176. sz. jkv. 69. napirendi pontját.

²⁹ A 66 052/1946, II/2. FM sz. előterjesztés rögzítette, hogy a háborús események folytán elharapódzott zugfedeztetés és a jórészt ennek folytán elterjedt tenyészbénaság a tönkrement

22.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy Sass Gábornak az Agrártudományi Egyetemre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése iránti előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁰

23.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sorszám alatt szereplő előterjesztéséből csak Thury Sándor Kornélnak az Agrártudományi Egyetemre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezése iránti javaslatát terjeszti elő. Az ő kinevezése sürgős, mert különben külföldre távozik.

Minisztertanács Thury Sándor Kornélnak az Agrártudományi Egyetemre egyetemi nyilv. rendkívüli tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³¹

24.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Simonnyi Gyula nyíregyházai lakos, vármegyei termelési miniszteri biztosnak a magyar állami gazdasági felügyelői személyzet létszámába a VII. fizetési osztályba, Fürst Sándor szekszárdi, dr. Jónap Lajos miskolci, Kiss György ballassagyarmati lakosok, vármegyei termelési biztosoknak a m. áll. gazdasági felügyelői személyzet létszámába a VIII. fizetési osztályba ideiglenes minőségű magyar állami gazdasági felügyelőkké való kinevezése és az ehhez kívánt képesítési kellék alóli felmentése tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: hoztak egy határozatot a termelési miniszteri biztosi intézmény megszüntetésére.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: azzal a megjegyzéssel, hogy azokat, akik megfeleltek, a gazdasági felügyelői karba veszik át.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: felhívja a figyelmet arra, hogy pár hónappal ezelőtt létszámapasztást csináltak. Túl soknak találja a kinevezéseket. Hovatovább azt veszik majd észre, hogy többet vettek fel, mint amennyit elbocsátottak.

lőtenyésztés alapvetésének és fejlesztésének eredményességét lehetetlenné tette, ezért szükségessé vált az apaállatok kötelező vizsgálatáról szóló 1927: XXV. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. – Lásd a 250/1947. ME sz. r.-et, MK január 23., 18. sz.

³⁰ Lásd e kötet [9] 158. sz. jkv-ének 12. napirendi pontját.

³¹ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sorszám alatt *Dr. Thury Sándor Kornél* és társainak az Agrártudományi Egyetemre egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezése című tárgy szerepel. E cím mellé ceruzával feljegyezték, hogy „Csak Thury!”, illetve rosszul olvasható utalás látható a többiek jövő évi felvételére vonatkozóan.

A kinevezésekre a következő ülésen visszatértek. Lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 11. napirendi pontját.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: tárcájánál csak a földbirtokrendezési szolgálat keretében vannak felvételek. A kinevezések egyébként is a költségvetésileg megállapított kereten belül történnek.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: szóvá kell tennie azt, hogy a 2500/1945. ME sz. rendelet szerint a főiskolai végzettségűek is az állásokat a X. fizetési osztályban kezdik. Ez alól van kivétel. Itt viszont a VIII. és VII. fizetési osztályba való kinevezésekről is van szó.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: olyan emberek ezek, akiket a demokrácia az újjáépítés első hónapjaiban állított be. Nem lehet ezeket alacsonyabb fizetési osztályba tenni, mint ahogy eddig voltak. Ezek bevált tisztviselők.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a költségvetés „Személyi kiadások” rovatára is figyelemmel kell lenni a kinevezéseknél.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: a kinevezések a költségvetési kereten belül lévő üres állásokra történnek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ezek[et] az embereket valóban a pártok és a Nemzeti Bizottságok állították annakidején munkába, és ha akkor elfogadták őket a VII–VIII. fizetési osztályba, akkor nem lehet most visszavetni őket. Ettől függetlenül azonban megjegyzi, hogy az állami kinevezéseket nagyon alaposan kell előterjeszteni és jól meg kell nézni, mert valóban ott van az a szempont, hogy amennyiben nem kell, ne szaporítsuk az állami alkalmazottak számát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

25.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti a magyar állami gazdasági felügyelői személyzet létszámába történő kinevezésekre vonatkozó előterjesztését.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

³² A 155 331/1946. XII. 1. FM sz. előterjesztés szerint *Simonyi Gyula* (1899–?) az előírt szakképesítéssel nem rendelkezett, *Fürst Sándor* (1904–?) és *dr. Jónap Lajos* (1902–?) Hallében szerzett gazdasági akadémiai oklevelet, de oklevelük a háborús események során elveszett, *Kiss György* (1901–?) pedig Csehszlovákiában végzett megfelelő iskolát, de ezt csak két volt évfolyamtársának nyilatkozatával tudta igazolni. Valamennyien szerződéses vármegyei termelési biztosként működtek 1945-től kezdve, szerződésük azonban 1946. december 31-ével lejárt, ezért vált szükségessé a végleges jellegű kinevezésük. Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium T. 4649/1946. sz., az érvényben volt jogszabályok alapján kifejtett, s a javaslat elleni észrevétele.

A termelési miniszteri biztosi intézmény megszüntetéséről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [63] 146. sz. jkv. 31. napirendi pontját. A 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) a közszolgálati alkalmazottak illetményeiről és a nyugdíjáról szól.

³³ A 155 332/1946. XII. 1. FM sz. előterjesztés az állami gazdasági felügyelői létszamba javasolta kinevezni a következő, 1946. december 31-én lejáró szerződéssel alkalmazott vármegyei termelési miniszteri biztosokat: *Ágoston István* (1903–?) Vas vármegye, *Újhelyi László* (1901–?)

26.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a földbirtok-rendezerési szolgálat szerződéses személyzetének létszámába 76 személy alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

27.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a 8100/1946. ME sz. rendelet 1. §-a (1) és (2) bekezdésében foglalt rendelkezések alóli kivétel engedélyezése tárgyában tett előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁵

28.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a 7760/1946. ME sz. rendelet 1. és 2. §-ában foglalt rendelkezések alóli újabb kivétel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

Veszprém vármegye, *Bartossik Lajos* (1899–?) Bács–Bodrog vármegye, *Oláh János* (1896–?) Győr–Moson vármegye, *dr. Majoros József* (1902–?) Sopron vármegye, *Bajcsy Ede* (1904–?) Somogy vármegye, *Legény Endre* (1906–?) Bihar vármegye, *Szűcs Ede* (1905–?) Jász–Nagykun–Szolnok vármegye, *Orbán Vilmos* (1903–?) Baranya vármegye, *Pörncezi József* (1901–?) Zala vármegye, *Kováts Kálmán* (1916–?) Komárom–Esztergom vármegye, *dr. Balogh János* (1917–?) Heves vármegye és *Pákozdi Zoltán* (1918–?) Fejér vármegye miniszteri biztosát.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium T. 4650/1946. sz. észrevétele, amely szerint a javaslat nélkülözi a törvényes alapot és ezért azzal nem ért egyet.

³⁴ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, [52] 135. sz. jkv 49. napirendi pont.

A 195 771/1946. VII. 1. FM sz. előterjesztés azzal indokolta a 76 személynek a VIII–XIII. fizetési osztályban való alkalmazását, hogy a földbirtokreform befejezéséről intézkedő 1946: IX. tc. végrehajtását csak akkor tudja biztosítani, ha legalább olyan számban alkalmazhat szerződéses tisztviselőt, mint amennyi a létszámcsökkentést megelőzően e területen a tárca rendelkezésére állt.

³⁵ A 196 090/1946. VII. 1. FM sz. előterjesztés ahhoz kérte a minisztertanács hozzájárulását, hogy a tárca a földbirtok-rendezerési szolgálatot ellátó szerződéses személyzetnél az adott időben tényleges szolgálatot teljesítő 760 főt kitevő keretben – a földbirtokreform lebonyolításának időtartamára – a lemondás, elbocsátás, elhalálozás vagy más okból megüresedő helyekre a következőkben a 8100/1946. ME sz. r.-ben (MK július 17., 159. sz.) foglalt felvételi tilalom ellenére külön minisztertanácsi hozzájárulás nélkül szerződethessen alkalmazottakat. Az előterjesztés kiegészítéseként a földművelésügyi miniszter november 28-án kelt levelében – a pénzügyminiszterrel folytatott tárgyalásai alapján –, a 760 főnyi keret 980 főre való felemeléséhez kért hozzájárulást a földbirtokreform lebonyolításának időtartamára. (PIL 283. f. 31. cs. 60. ő. e., 19–21.)

³⁶ A 7760/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) az eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottakra vonatkozó előírások módosításáról szölt. A 2. §-a azt mondta ki, hogy az ilyen személyeket legkésőbb hat hónapon belül vissza kell bocsátani az eredeti szolgálati helyükre, vagy annak a szervnek az állományába kell végleges jelleggel

29.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Kolgyáry László miniszteri tanácsos részére a Magyar Oltóanyagtermelő Intézet és a Baktokémiai Szérumtermelő Szövetkezet Közös Üzeme Rt. igazgatósági tagjává történt megválasztása, valamint dr. Bujdosó Géza gyulai törvényhatósági állatorvos részére a részvénytársaság felügyelőbizottsági tagjává történt kiküldetése elfogadásának engedélyezése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ellenzi a javaslatot. Lehetetlenségnek tartja, hogy egy minisztérium osztályvezetője egy magánvállalatnál igazgatósági tag legyen, holott ellenőrzési joga van.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: ez állami vállalat. Annakidején, 1941-ben ő államosította, 51 %-ban állami tulajdon, a többi részvényt pedig a Futurával és a Hangyával vásároltatták meg. Egyébként is ezek a vállalatok igen kevés, kb. évi 4–500 forint tantíemet fizetnek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: kérdést tesz fel, hogy ez a két vállalat beleesik-e azokba, amelyeket teljesen át szándékoznak venni állami kezelésbe?

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: beleesik.

Rákosi Mátyás államminiszter: abban tényleg van bizonyos ellentmondás, és ezt mindenki érzi, hogy valaki igazgatósági tag legyen egy vállalatnál, és így anyagilag érdekelve legyen a vállalat üzletmenetében, viszont hivatalosan azzal legyen megbízva, hogy olcsón termeljen.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtárháza*: vannak tisztviselők, akik ily megbízatásokból folyólag 10 000 forinton felüli havi jövedelmet élveznek.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: az összeg, amit a vállalatnál kapnak olyan jelentéktelen, hogy nem befolyásolhatja őket. A Gazdasági Főtanács viszont adjon ki körrendeletet a tárcákhoz a jövedelmi maximumra vonatkozó rendelet szellemében.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

átvenni, ahová átmenetileg átengedték, (4) bekezdése viszont lehetőséget adott e rendelkezési felmentésre.

A 196 089/1946. VII. 1. FM sz. előterjesztés ahhoz kért hozzájárulást, hogy a földbirtok-rendezési szolgálatban a földbirtokreform lebonyolításának tartamára, de legalább további hat hónapra olyan közszolgálati alkalmazottakat foglalkoztathasson, akiket más tárcák engedtek át szolgálatátételre. Bejelentette, hogy az adott időben az igazságügyi tárcától 87, a belügytől 54, a pénzügytől 19 és a közlekedésügyi tárcától 1, összesen 161 idegen tárcától átengedett tisztviselő dolgozott a Földművelésügyi Minisztériumnál.

³⁷ A 10 492/1946. Eln. 1. FM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a szóban forgó részvénytársaság a sertéspestis elleni oltóanyagok termelésével foglalkozik, ezért közérdekűnek tartotta, hogy a vállalat igazgatóságában és felügyelő-bizottságában az állategészségügyi szolgálat olyan személyiségei vegyenek részt, akik a kérdésekben hivatali állásuknál fogva is elkötelezettek. A közlekedésügyi miniszter a 4600/1931. ME sz. r.-re utalt, amelynek 33. §-a értelmében tényleges szolgálatban álló köztisztviselő vagy egyéb közszolgálati alkalmazott nem lehetett részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatóságának vagy felügyelő-bizottságának tagja vagy korlátozott felelősségű társaság ügyvezetője, illetve felügyelője.

A Magyar Oltóanyag-termelő Intézet Rt. 1942-ben alakult 600 000 P alaptőkével. Állatgyógy-

30.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Spergely Imre és Lázár Vilmos miniszteri tanácsosoknak a miniszteri osztályfőnöki cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

31.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Totalisateur jövedelmének felosztásáról, 1945. évi augusztus hó 26-tól 1946. évi december hó 31-ig terjedő időre.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: miért adunk pénzt a Lovaregyletnek?

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezt a pénzt már régen adtuk, a jövőben más elosztást fogunk csinálni. Ez csak utólagos jóváhagyás.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

ászatban használatos oltóanyagok és szérumok termelésével és forgalmazásával foglalkozott. (Nagy Magyar Compass 1942–1943., 498.)

A Baktókémia Szérumtermelő Szövetkezetre vonatkozó adatokat nem találtunk.

A Futura, Magyar Szövetkezeti Központ Áruforgalmi Rt.-t 1919 októberében a Földművelésügyi Minisztérium, a Hangya Szövetkezet, az Országos Központi Hitelszövetkezet és a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete részvételével a gabonamonopólium szerveként hozták létre. A gabonakivitel túlnyomó részben ez a szerv bonyolította le. 1946-ban megszüntették, beolvadt a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központba.

A Hangya Szövetkezetet 1898-ban gr. Károlyi Sándor alapította. 16 000 tagszövetkezete volt. Megszüntetéséről, a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központba, illetve Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központjába, mint szövetkezetbe való beolvasztásáról a 2330/1946. ME sz. r. (MK március 3. 52. sz., illetve március 21., 66. sz.) intézkedett.

³⁸ A 10 748/1946. Eln. 1. FM sz. előterjesztés szerint dr. Spergely Imre (1894–?) jog és államtudományi oklevéllel rendelkezett. 1914-ben lett vármegyei közigazgatási gyakornok, 1922-től miniszteri segédfogalmazó, majd fokozatosan előlépve 1941-től miniszteri tanácsos volt, a kísérletügyi ügyosztály, majd a külföldre hurcolt magyar javak ügyeinek vezetését bízták rá. Lázár Vilmos (1895–1972) mezőgazdász, egyetemi tanár a berlini mezőgazdaság főiskolán végzett. 1919-ig több európai államban folytatott tanulmányokat, illetve állt alkalmazásban. 1926-tól családi birtokán gazdálkodott. Részt vett a munkásmozgalomban és az ellenállási mozgalomban. 1945-ben kinevezték miniszteri tanácsosnak, azt követően a termelési főosztályt vezette. 1961–1969 között a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanára volt.

³⁹ A Totalisateur Alap a löversenyekkel kapcsolatos nyilvános fogadások és a kölcsönös fogadások közvetítését szabályozó 1894: XIX. tc., az 1913: XIII. tc., az 1918: XI. tc., az 1921: II. tc., és az 1921: XXXIV. tc. alapján működött. Feladata volt a lötenyésztés fejlesztése, 1945 után a lovak vásárlása.

A 68 413/1946. II/2. FM sz. előterjesztés a löversenyek 1945. augusztus 26-ával történt újraindításától keletkezett totalisateur-jövedelem felosztására tett javaslatot. Figyelembe vette a lötenyésztés és a testnevelés általános helyzetét, továbbá azokat a kérdéseket, amelyeket a háborús pusztítások következtében a versenyek megtartásának biztosítása érdekében szem előtt kellett tartani. Így százalékosan meghatározott részt irányzott elő a Magyar Űgetőverseny Egyesületnek (a versenydíjakra, a lovak pótlására, az épületek karbantartására), a Totalisateur Alapnak, a Magyar Lovasegyletnek, a Székesfőváros Szeretet Otthonának, a Sorsjátékalapnak, stb. Hangsúlyozta, hogy 1947. január 1-jétől a jövedelem felosztásánál újabb szempontokat kíván alkalmazni. Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 96. és a [17] 166. sz. jkv. 38. napirendi pontját.

32.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Sibelka-Perleberg Artúr miniszteri tanácsosnak az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) 1947. évi január hó 15–20-ig tartandó és az európai regionális hivatal felállítását előkészítő bizottsági ülésre Rómába való kiutazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

33.

Iparügyi miniszter [képviselőként Nógrádi Sándor államtitkár]: előterjeszti 78 085/1946. számú javaslatát a gazdasági verseny szabályozásáról szóló 1931:XX. tc. szerint bemutatott megállapodások és határozatok újrabemutatásáról, valamint az első bemutatás elmulasztásának további jogkövetkezményeiről.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: a múltban a kereskedelmi kartellszerződések a kereskedelmi és szövetkezetiügyi miniszterhez tartoztak, és ezért kéri, hogy a jövőben az építési és cement-kartellek hozzá tartozzanak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a kartellek amúgy-is fel lesznek oszlatva.

Iparügyi miniszter [képviselőként Nógrádi Sándor államtitkár]: itt csak egységes nyilvántartásról van szó.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: mivel vannak olyan iparok, amelyek a földművelésügyi tárcához tartoznak, kéri, gondoskodjanak valahogy arról, hogyha a Földművelésügyi Minisztériumhoz, vagy más tárcához tartozó ágazatról van szó, akkor kapjon értesítést az illető miniszter, és így tájékozva legyen, és intézkedni tudjon.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ugyanilyen feltételeket kell biztosítani az építési és közmunkaügyi miniszter részére is.

⁴⁰ Előzményéről lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [38] napirendi pontját.

A 85 760/1946. IV-1. FM sz. előterjesztés előadta, hogy a londoni magyar követségnek a Külügyminisztériumhoz 1946. december 5-én kelt 42 660/1946. IV. sz. távirata szerint Magyarországot a FAO európai központjának felállítására kiküldött bizottság tagjai közé – az Egyesült Királysággal, Franciaországgal, Belgiummal, Svájcjal és Csehszlovákiával együtt – a december 2–5-én, Londonban tartott értekezleten bevásárolták, és egyben meghívták az 1947. január 15–20-án, Rómában tartandó értekezletre. A római értekezlet tárgya – a jegyzőkönyvben említettekén túl – az európai központ feladatkörének meghatározása és a FAO világszervezeti központjával való viszonyának tisztázása volt. A meghívást a magyar agrárszakemberek nemzetközi elismerésén túl az ország kedvező politikai megítéléséért értékelték. Megemlítette, hogy dr. Sibelka-Perleberg Artúrt, a tárca közigazdasági főosztályának főnökét korábban már kiküldték egyszer Rómába (lásd: NF MT. jkv. 1946, [28] 111. sz. jkv. [78] 76. napirendi pont), aki ott a FAO tagdíjának részletekben való fizetéséről eredményes tárgyalásokat folytatott, s jó kapcsolatot alakított ki John Boyd Orr vezérigazgatóval, valamint az iroda vezetésével. *Sibelka-Perleberg Artúrról* lásd NF MT. jkv. 1946, [12] 95. sz. jkv. 2. napirendi pontjához tartozó 12. sz. jegyzetet, valamint Murányi Gábor írását a Magyar Nemzet 50 év emlékkönyv 1938–1988. c. kötetben. 159–162.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az iparügyi miniszter az érdekelt minisztériumoknak a bejelentésekről értesítést küld.⁴¹

34.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Nógrádi Sándor államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Bátor Eötvös Lóránd Geofizikai Intézet kinevezett műszaki tisztviselői részére 50 %-os költségmegtérítés engedélyezése tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: milyen ennek a rendelkezésnek a költségkihatása?

Iparügyi miniszter [képviselőtében Nógrádi Sándor államtitkár]: 4 tisztviselőről van szó csupán, és jelentéktelen összegről.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

35.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Nógrádi Sándor államtitkár]: előterjeszti Rózsa István MÁVAG lakatos időbeszámítás iránti kérelmét.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

⁴¹ A tárca azért kérte a kartell-megállapodások és határozatok újbóli bemutatását, mert a háborús események következtében a kartell-törvény és az azt kiegészítő jogszabályok értelmében vezetett kartellnyilvántartás és irattár súlyos károkat szenvedett, sőt részben megsemmisült. Így a tárca a kartell-megállapodások, és határozatok rábizott kormányhatósági ellenőrzését nem volt képes ellátni. Kérte, hogy a hatályban lévő megállapodásokat harminc napon belül mutassák be az Iparügyi Minisztériumnak. A bemutatás elmulasztása esetén a megállapodás hatálytalanításának kimondását kérte. A bemutatás elmulasztásában vétkes vállalatokhoz állami ellenőr, illetőleg vállalatvezető kirendelését helyezte kilátásba.

Az igazságügyminiszter T. 4683/1946. sz., az iparügyi miniszterhez intézett – s az előterjesztés mellett megtalálható levelében – aggályát fejezte ki a bejelentést elmulasztó vállalatokhoz történő ellenőr, illetve vállalatvezető kirendelésével kapcsolatban, mivel ez a vállalat törvényes ügyintéző szerveinek korlátozását jelentené. Hangsúlyozta, hogy állami ellenőr kirendelésének jogát a 4660/1946. ME sz. r. (MK április 30., 97. sz.) biztosítja ugyan, de csupán a vállalatok egy szűkebb köre, nevezetesen olyan ipari, bánya- vagy kohóvállalatok esetében, amelyeknek működése az újjáépítés, a jóvátétel vagy egyéb nemzetközi szerződésen alapuló kötelezettség teljesítése szempontjából bírt jelentőséggel. Az iparügyi miniszter nem fogadta el ezt az észrevételt.

A SZDP iratai között megtalálható a minisztertanácsi előterjesztés korábbi, 70 122/1946. IpM I. sz. alatt megküldött változata, és kísérőlevele. (PIL 283. f. 31. cs. 60. ő. e., 45–51.)

Lásd a 24 990/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 10., 7. sz.

⁴² A 101 949/1946. III/b. IpM sz. előterjesztés rámutatott a Magyar Állami Bátor Eötvös Lóránd Geofizikai Intézet külső mérésekben résztvevő négy munkatársának a fizetési osztályuk szerint őket megillető napidíjon felüli 50 %-os költségmegtérítés indokaira (napi 12–16 órás munka, műszerek szállítása, ruhakoptatás). A négy személy napi költségmegtérítése összesen 34,- Ft volt.

⁴³ A 72 261/1946. V. IpM sz. előterjesztés szerint Rózsa Istvánt (1898–?) 1920-ban a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt bocsátották el a MÁVAG-tól. 1945 májusában újra alkalmazták a vállalatnál. A közbülső idő beszámításának engedélyezését kérte a miniszter.

36.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Báder Dezső állami gimnáziumi tanár kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Báder Dezső állami gimnáziumi tanár kinevezéséhez hozzájárult és a képesítés meglétét az 1180/1945. [sic!] ME sz. rendelet 2. §-a jogkörében elengedi.⁴⁴

37.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy dr. Wrublovsky András miniszteri segédtitkár Rómába való kiküldetése tárgyában tett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

38.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Göndör Kálmán volt pulai r. k. tanító rehabilitálása és ez alapon özvegye részére nyugellátás biztosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

39.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Gerlóczy Gézáne Poór Lili kinevezésére I. osztályú múzeumi segédtitkárként.

Minisztertanács dr. Gerlóczy Gézáne Poór Lilinek I. osztályú múzeumi segédtitkárként való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁷

⁴⁴ A 6238/1946. Eln. fő. KSzM sz. előterjesztés szerint *Dr. Báder Dezső* (1912–?) 1934-ben középiskolai tanári, 1937-ben gazdasági szaktanári oklevelet szerzett. 1936-tól Budapesten a Széchenyi István gimnáziumban tanított. 1945. január 15-én a vallás- és közoktatásügyi miniszter szolgálattételre átengedte a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumhoz.

A minisztertanács határozatában téves rendeletszámot adtak meg. Feltehetőleg a közszolgálati alkalmazáshoz előírt képesítési kellékekről szóló 1150/1945. ME sz. r. (MK május 6., 21. sz.) 2. §-ára kívántak utalni, amely kimondta, hogy az előírt képesítési kellék nélkül is kinevezhető az, akinek az illetékes miniszter annak meglétét vagy annak igazolását elengedi, hangsúlyozva azonban, hogy végleges alkalmazás esetén a képesítés elengedését csak a kormány engedhette el, ha az érvényes törvények vagy rendeletek főiskolai képesítést írtak elő.

⁴⁵ Lásd e kötet [30] 179. sz. jkv-ének [35] napirendi pontját.

⁴⁶ A 134 415/1946. IV. a. VKM sz. előterjesztés szerint *Göndör Kálmán* (1884–1940) 1903-tól 1919-ig volt tanító, 1919 után baloldali magatartása miatt felfüggesztették, a fegyelmi eljárás elől Pécsre, majd Bécsbe távozott. Özvegye részére a miniszter a VII. fizetési osztálynak megfélelő nyugdíj megállapítását kérte.

⁴⁷ A 145 022/1946. VI. a. VKM sz. előterjesztés javasolta dr. Gerlóczy Gézáne Poór Lili szobrászművészt az Országos Természettudományi Múzeum Embertani Tárához, a tudományos és műszaki segédszemélyzet létszámába a X. fizetési osztályba kinevezni.

Dr. Gerlóczy Gézáne Poór Lili (1906–?) az Iparművészeti Iskola szobrászati szakán végzett,

40.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Zoltai Istvánnak szabadművelődési segédtitkárrá és dr. Inotay Ilonának szabadművelődési fogalmazóvá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Zoltai Istvánnak szabadművelődési segédtitkárrá és dr. Inotay Ilonának szabadművelődési fogalmazóvá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁸

41.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Kováts István egyetemi rendkívüli tanári címmel felruházott egyetemi magántanárnak, a budapesti bábaképző intézet igazgató tanárának az V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezése tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kéri addig levenni a napirendről, amíg a vallás- és közoktatásügyi miniszter vele letárgyalja.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: bejelenti, hogy javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁹

42.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az 5400/1946. ME sz. rendelet alapján 1946. évi december hónapban 92 állami és 136 nem állami, 1947. január havában pedig 46 állami és 68 nem állami tanítónak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

majd két évet töltött a bécsi Collegium Hungaricumban. 1944-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, majd a Magyar Nemzeti Múzeum Óslénytárának a munkatársa volt.

⁴⁸ A 146 070/1946. VIII. VKM sz. előterjesztés szerint dr. Zoltai István evangélikus gimnáziumi tanár, dr. Inotay Ilona szociális titkár volt.

⁴⁹ Lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 33. napirendi pontját.

⁵⁰ A 123 607/1946. IV. a. VKM sz. előterjesztés hivatkozott a közszolgálati illetmények és nyugellátások módosításáról intézkedő 5400/1946. ME sz. r.-re (MK május 15., 109. sz.), amely megnyitotta a kiváló minősítésű tanítók számára a VI. fizetési osztályt. 1946. júliusában (NF MT. jkv. 1946, [41] 124. sz. jkv. 42. napirendi pont) a minisztertanács a létszámsökkentésre és az államháztartás egyensúlyának helyreállítására tekintettel jelképesen csak 5 állami és 5 nem állami tanító előresorolásához járult hozzá. A pénzügyminiszter – mint az előterjesztésben olvasható – 1946. december 13-án 113 978/1946. sz. alatt a kinevezések egy részének további elhalasztását kérte úgy, hogy a rendelet végrehajtására 10 év alatt elosztva kerüljön sor, hozzájárult viszont a jegyzőkönyvben megjelölt számú tanító előléptetéséhez.

43.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a költségvetésileg biztosított egyetemi és főiskolai segéd-tanszemélyzet[i] állások azonnali betöltése tárgyában. (145 605/2946. szám.)

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ezt az előterjesztést is kéri függőben tartani és vele letárgyalni.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: a pénzügyminiszter előzetesen hozzájárult.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult azzal, hogy a részletek a pénzügyminiszterrel véglegezendők.⁵¹

44.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Beznák Aladár egyetemi magántanár, a tihanyi Biológiai Kutató Intézet igazgatójának az egyetemi nyilvános rendes tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ellenzi a címadományozást. Nevezett azért mondott le annakidején az egyetemi tanári székéről, mert nem érzett közöséget a demokráciával. Amíg nem volt demokrácia, addig Beznák a legkiválóbb demokrata volt és most egyszerre irányt változtatott.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: azért mondott le, mert nem tölthette be egyszerre a tihanyi Biológiai Intézet igazgatói állását és az egyetemi tanári széket.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: javasolja, hogy a kérdés tisztázásáig vegye le a vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslatát a napirendről.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: bejelenti, hogy javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵²

⁵¹ Az előterjesztés rámutatott arra, hogy az egyetemek és főiskolák segéd-tanszemélyzeti állásai közül azok, amelyek a B-listázásról szóló 5000/1946. ME sz. r. (MK május 19., 113. sz.) következtében ürültek meg, az újabb állami és önkormányzati alkalmazottak felvételének tilalmáról szóló 8100/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) alapján nem voltak betölthetők, ami az egyetemi oktatást nagymértékben megnehezítette. Egyes tanszékek segéd-tanszemélyzet nélkül maradtak. Elsősorban tudománypolitikai szempontokra figyelemmel kérte a költségvetésileg biztosított segéd-tanszemélyzeti állások azonnali betöltésének lehetővé tételét.

⁵² A 134 495/1946. VKM VI. ü. o. sz. előterjesztés szerint dr. Beznák Aladár (1901–1959) 1925-ben szerzett orvostudományi doktori oklevelet, 1925-től 1927-ig Rockefeller ösztöndíjjal Londonban és Cambridge-ben az egyetemen dolgozott. 1930-tól 1932-ig tanársegédi minőségben – a professzor külföldi távolléte miatt – önállóan vezette a Debreceni Tudományegyetem élettani intézetét. Magántanári képesítést szerzett. 1932-től 1935-ig a Budapesti Tudományegyetem orvosi karán működött, 1935-ben az élettani tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárává nevezték ki. 1946-ban a tihanyi Biológiai Kutatóintézet igazgatója lett. A miniszter a Budapesti Tudományegyetem nyilvános rendes tanárává való ismételt kinevezését javasolta. 1948-tól Svédországban élt, 1954-től Kanadában az ottawai élettani intézet igazgatója volt.

45.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Ballagi Istvánnak egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetés tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

46.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Csefkó Gyula és dr. Juhász László főiskolai rendes tanári címmel leendő kitüntetés tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

47.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Petényi Géza besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

Az 1946. december 17-én kelt előterjesztés a [12] 161. sz. jkv. 82. napirendi pontja mellett található. A miniszter javaslatát azon az ülésen is elutasították

⁵³ A 134 492/1946. VI. ü. o. VKM sz. előterjesztés szerint dr. Ballagi István (1893–1955) 1918-ban orvostudományi oklevelet szerzett. 1918–1941-ben a Budapesti Tudományegyetem bőr- és nemikórtani klinikáján dolgozott, 1929-ben egyetemi magántanár lett. 1941-től 1945-ig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, továbbá az Állami Polgári Iskolai Tanárvizsgáló Bizottságnak és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak választmányi tagja volt. 1947-től 1955-ig a MÁV-kórház bőrgyógyászati osztályát vezette.

⁵⁴ A 118 900/1946. VI. ü. o. VKM sz. előterjesztésében a miniszter a szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola javaslata alapján kérte a két előadó főiskolai rendes tanári címmel való kitüntetését.

Dr. Csefkó Gyula (1878–1954) 1931-ben a Ferenc József Tudományegyetem Nyelv és Történettudományi Karán magántanár lett, ugyanakkor megkapta az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet. 1932-től a Szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző főiskola előadója, 1943-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, továbbá az Állami Polgári Iskolai Tanárvizsgáló Bizottságnak és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak választmányi tagja volt.

Dr. Juhász László (1905–1970) beosztott középiskolai tanár; alapítója és szerkesztője volt a Bibliotheca scriptorium medii recentisque aevorum című nemzetközi sorozatnak, amely 39 kötetben jelent meg. 1928-tól vett részt a szegedi főiskola munkájában, mint a latin nyelv, a magyar irodalmi segédtudományok és az ókori történet előadója.

⁵⁵ A 135 375/1946. VI. a. VKM sz. előterjesztés azt javasolta, hogy dr. Petényi Géza 36. életének betöltése utáni szolgálati idejét olyannak minősítse, mintha azt egyetemi nyilvános rendes tanárként töltötte volna el.

Dr. Petényi Géza (1889–1965) 1916-tól a Fehér Kereszt Egyesület gyermekkórházának orvosa, 1937-től igazgató főorvosa volt. 1946. július 12-én nevezték ki a Budapesti Tudományegyetem II. számú gyermekgyógyászati tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá.

48.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: bejelenti, hogy Fráter Gedeon volt operaházi korrepetitor rehabilitálása iránt tett előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁶

49.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a letartóztató intézetek őrszemélyzetének létszámában, üresedésben lévő 92 öri állás betöltése tárgyában.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: figyelmébe ajánlja az igazságügyminiszternek ez alkalommal a sok elbocsátott MÁV alkalmazottat, rendőrt, postást, stb.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: nagyon szívesen tesz eleget ennek a kérésnek.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: felkéri az igazságügyminisztert, gondoskodjék, hogy ne jelenjenek meg a lapokban olyan közlemények, melyek szerint azért szöknek meg a rabok, mert ő nem ad elég fizetést a börtönőrök részére az Igazságügyminisztérium rendelkezésére [sic!]. Neki ehhez igazán kevés köze van.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: forduljon a pénzügyminiszter a tájékoztatásügyi miniszterhez, az illetékes ebben a kérdésben.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

50.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Lee Tibor budapesti főállamügyészi helyettesnek és dr. Oláh János budapesti államügyésznek legfőbb államügyészi helyettesekké való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Lee Tibor budapesti főállamügyészi helyettesnek és dr. Oláh János budapesti államügyésznek legfőbb államügyészi helyettesekké való kinevezéséhez hozzájárult.⁵⁸

⁵⁶ Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 74. napirendi pontját.

⁵⁷ A 76 872/1946. IM V. sz. előterjesztés előadta, hogy a B-listázás után a letartóztató intézetek betöltöttként nyilvántartott őrszemélyzeti állásainak száma 1602 fő lett. A nyugdíjazások, a lemondások, s főleg a hadifogság miatt azonban a tényleges szolgálatot 1256 ór látta el. Ezért a 8100/1946. ME sz. r.-ben (MK július 17., 159. sz.) foglalt kinevezési tilalom ellenére, kérte a 92 üres állás betöltésének engedélyezését. Lásd még a [14] 163. sz. jkv. 20. napirendi pontját.

⁵⁸ A 36 766/1946. IM sz. előterjesztés rögzítette, hogy a Legfőbb Államügyészsen a helyettesek létszámát négyben állapították meg. Ezzel szemben ekkor csak két polgári helyettes működött, akiknek a Kúria három büntetőtanácsa, büntető és polgári jogegységi tanácsai, kisebb és nagyobb fegyelmi tanácsai, valamint a semlegességi perekben eljáró tanácsai előtt tartott tárgyalásokat is el kellett látniuk, ezen kívül megkezdte működését a legfőbb fegyelmi tanács

51.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát özv. Pichovszky József-né sz. Jákó Anna részére kegyelmi ellátás engedélyezése tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: illető nem magyar állampolgár, így ez alól is felmentést kell adnia a köztársasági elnöknek.

[Ries] Igazságügyminiszter: ha így van, akkor ilyen értelemben is felterjeszti.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

52.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti 4509/1946. számú javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságokra vonatkozó igény érvényesítési idejének meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁰

53.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti 4510/1946. számú javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok vagy baloldali magatartás folytán elvesztett üzlethelyiségek, berendezési (felszerelési) tárgyak, valamint áru és anyagkészletek visszabocsátására irányuló igények érvényesítési idejének meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

is, amely ugyancsak igénybe vette a Legfőbb Államügyészség munkáját. Mindenképpen szükségesnek mondta ezért az új legfőbb államügyész-helyettesek kinevezését.

Dr. Lee Tibor (1899–1974) 1923-ban szerzett jogi doktorátust. 1922-től már a debreceni törvényszéken dolgozott. 1928-ban kapott államügyészi kinevezést. 1942-ben államügyészi alelnök, majd rövidesen államügyész-helyettes lett.

Dr. Oláh János (1885–?) 1911-ben szerzett jogtudományi doktorátust, ugyanakkor a nyíregyházi törvényszékre került. 1921-ben járásbíró, majd államügyész, 1937-ben a nyíregyházi államügyészség elnöke, 1944-ben pestvidéki államügyészség elnöke volt. 1945 augusztusától a budapesti államügyészségen dolgozott.

⁵⁹ A 25 940/1946 IM sz. előterjesztés Pichovszky József volt szászvárosi járásbíró – aki orosz hadifogságban 1923-ban meghalt – özvegye, Jákó Anna részére a törvényszerű nyugdíj 60 %-ával felérő kegyelmi ellátás engedélyezését kérte. Jelezte, hogy az özvegy magyar állampolgárságának az ügye a Belügyminisztériumban elintézés alatt állt.

⁶⁰ A jegyzőkönyv mellett csak a T. 4509/1946. IM sz. alatt megküldött rendelet-tervezet szövege található. E szerint a 300/1946. ME sz. r.-ben (MK január 26., 22. sz.) meghatározott érvényesítési határidő egy évvel való meghosszabbításáról történt intézkedés. – Lásd a 24 790/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 1., 1. sz.

⁶¹ A jegyzőkönyv mellett csak a T. 4510/1946. IM sz. alatt megküldött rendelettervezet szövege található. A tervezet a 3060/1946. ME sz. r. (MK március 20., 65. sz.) 1. §-ának akkénti módosítását tartalmazta, hogy maga az érdekelt, ha az igényének korábbi érvényesítésében azért volt gátolva, mert az ország területére nem térhetett vissza, igényét saját személyében 1946. december 31-e után is érvényesítheti, de csak az ország területére való visszatérésétől

54.

[Molnár] Népjléti miniszter: előterjeszti javaslatát a társadalombiztosítási bejelentésekre vonatkozó egyes jogszabályok módosítása tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a tervezet 1. §-a (2) bekezdésének átdolgozását kéri. Bizonyos minimális hitelek ne tartsunk nyilván. A köztartozások más területén is egy forintnál kisebb tételeket nem valorizálnak. Kéri, hogy ezt dolgozza be a népjóléti miniszter a rendeletbe.

Rákosi Mátyás államminiszter: stiláris észrevétele van. Meg kell állapodni egyszer és mindenkorra abban, hogy melyik kifejezést használják, munkaadó, vagy munkáltató.

Szakasits Árpád államminiszter: munkáltató a helyes.

Minisztertanács az előterjesztést a pénzügyminiszter módosításával elfogadta. A „munkaadó” helyett egységesen „munkáltató” kifejezés mellett foglalt állást.⁶²

55.

[Molnár] Népjléti miniszter: előterjeszti javaslatát az egészségvédelmi intézményeknél szükséges és nélkülözhetetlen állások betöltése tárgyában. (218 932/1946. sz.)

[Nagy] Miniszterelnök: az előterjesztettek közül többen már máshova lettek kinevezve.

[Molnár] Népjléti miniszter: utána fog nézni a dolognak.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a már korábban más állásra kinevezettek az előterjesztésből törlendők.⁶³

számított hatvan napon belül, azzal a megszorítással, hogy az igények, 1947. december 31-e után e rendelet alapján sem érvényesíthetők, ha az igénylő az adott napig nem tért vissza az országba. – Lásd 24 800/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 1., 1. sz.

⁶² A 47 155/1946. II. NM sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy az 1946. augusztus 1-je előtt, az infláció alatti időben történt társadalombiztosítási bejelentések illuzórikus összegekre vonatkoztak, sőt el is mulasztották egyes munkáltatók a bejelentéseket. A gyors pénzromlás idején elkövetett mulasztás vagy szabálytalanság miatt az akkori névértékben kirótt pénzügyi büntetések a munkáltatók részére jelentéktelen terhet, a biztosítóintézeteknek pedig elégtételt és biztosítékot egyáltalán nem jelentettek. Ennek a visszásságnak a kiküszöbölése érdekében intézkedett a 11 910/1946. ME sz. r. (MK október 19., 239. sz.) 3. §-a úgy, hogy az infláció alatt nem vagy késedelmesen teljesített bejelentés anyagi következményeit az 1946. augusztus 1-je utáni társadalombiztosítási terhek, illetőleg szolgáltatások számításba vételével kell újra megállapítani. A rendelet azonban nem szólt arról, hogy azokra a munkáltatókra is vonatkoznak az említett intézkedések, akik alkalmazottaikat a valóságostól eltérő javadalma-zással jelentették be a biztosító intézetnek. E hiányt kívánta pótolni egy kiegészítő rendelettel. – Lásd 600/1947. ME sz. r., MK február 4., 28. sz.

Rákosi Mátyás nyilván azért tett észrevételt, mert az előterjesztésben és a rendelettervezetben az általa helytelennek tartott „munkaadó” kifejezés szerepelt.

⁶³ Az előterjesztés a minisztertanács 1946. november 15-i ülésén hozott határozatára (NF MT. jkv. 1946, [66] 149. sz. jkv. 25. napirendi pont) hivatkozással tett javaslatot ideiglenes alkalmaztatásokra. Így az Országos Közegészségügyi Intézethez dr. Veres Gábor, dr. Rubányi Jánosné, dr. Schwanner Márta orvost és dr. Sárdi Emil vegyész-mérnököt; a Zöldkeresztes

56.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a malmok közel-látási ellenőrzéséről szóló 3280/1946. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Nógrádi Sándor államtitkár]: az az indítványa, hogy a felhatalmazást bizonyos határidőre korlátozzuk, mondjuk 1947. évre.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: hozzájárul az indítványhoz.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Nógrádi Sándor államtitkár]: a 4. § mondja ki, hogy a végrehajtásról a közellátásügyi miniszter az iparügyi miniszterrel egyetértésben gondoskodik.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ez felesleges, mert a rendelet tisztán a közellátás szempontjából való ellenőrzésre vonatkozik, tehát nem érinti az iparügyi miniszter hatáskörét.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Nógrádi Sándor államtitkár]: eláll ettől az észrevételétől.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: van egy olyan rendelkezés, amely a gazdasági felügyelőket bízza meg a malmok ellenőrzésével. A jelen rendelet oly értelemben helyesbítendő, hogy az ne ütközzék ezzel a régebbivel, és egyúttal bele lennének vonva ezáltal a gazdasági felügyelők is az ellenőrzésbe, akik szakemberek.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a rendelet szerint mindenki részt vesz az ellenőrzésben, mert bárki köteles feljelentést tenni, aki visszaélést észlel.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: több észrevétele van, melyeket megküldött a közellátásügyi miniszternek. Kifogásolja, hogy a közellátásügyi miniszter mellőzheti a büntetőeljárást, másrészt pedig a kiszabható büntetést igen magas összegűnek találja, és így egészen kis ügyekben aránytalanul magas bírságot vehetnek ki. Harmadik észrevétele az, hogy indokolatlan ilyen kis ügyekben a Közigazgatási Bírósághoz felterjeszhető panasz. Ez egyrészt nem tartozik a Közigazgatási Bíróság hatáskörébe, másrészt pedig erre tör-

Egészségvédelmi Szolgálathoz öt egészségügyi védőnőt; a tbc- és nemibeteg-gondozó intézetekhez dr. Etklamadinger József és dr. Tóth László, valamint dr. Ribányi László, dr. Friedmann Dezső és Faust Imre orvost, és hat egészségőrt javasolt kinevezni. Jelezte, hogy említetteket a B-listázások során bocsátották el. Végül a gondozóintézeteknél időközben felvett dr. Tóth Antal, dr. Szüle Dénes, dr. Szilvási János, dr. Csizsár Ferenc vezetőorvos, két tisztviselő, négy asszisztens és hét takarítónő alkalmazásának jóváhagyását kérte. Ez utóbbi alkalmazásokkal kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a gondozóintézeti létszám rendszerint egy vezető orvos, egy asszisztens és egy takarítónő, s hogy akár létszámapasztás, akár szolgálatból való kiválás esetén a gondozóintézeti munka nem folytatható, mert az említettek egymást munkakörükben nem helyettesíthetik. Ennek volt a következménye az – olvasható az előterjesztésben –, hogy az illetékes hatóságok a gondozóintézeti munka folyamatosságának biztosítása érdekében kénytelenek voltak megszegni az alkalmazást tiltó rendelkezéseket.

A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen gépirással a következő megjegyzést fűzték: „Nevezettek időközben Szolnokra lettek kinevezve. Feltehető, hogy másoknál is hasonló eset történt.” Ceruzával pedig ráírták: „azzal, hogy 6 már más álláson ki van nevezve”

vény lenne szükséges. A bírság összeg[e] a közigazgatási hatóságok mérlegelése alá esik.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: az igazságügyminiszter első észrevételét magáévá teszi. A pénzbírság nagyságára vonatkozó észrevétellel nem ért egyet, mert az csak akkor volna aggályos, ha a pénzbírság alsó határa is meg lenne állapítva. A felső határ megállapítása nem jelent veszedelmet. A Közigazgatási Bírósághoz intézhető panasz ügyében pillanatnyilag nem tud nyilatkozni. Ezt a kérdést az igazságügyminiszterrel külön le fogja tárgyalni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁴

57.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az UNRRA-bizottság január havi dologi és személyi költségeire 150 000 forint folyósítása tárgyában. Az összeg bevételekből megtérül.

Minisztertanács az UNRRA-bizottság január havi dologi és személyi költségeire egyszázötven-ezer forint folyósításához hozzájárult.⁶⁵

58.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Balatoni Hajózási Rt. 1 millió forint hiteligénylése tárgyában.

⁶⁴ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [12] 95. sz. jkv. 10. napirendi pontját. A SZDP iratai között fellelhető 11 190/1946. KM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a malmok közellátási ellenőrzéséről szóló 3280/1946. ME sz. r. (MK március 24., 69. sz.) nem érte el a célját. Ennek okát részben azzal magyarázta, hogy a malomellenőrök javadalmazása a létminimum alatt maradt, s ennek következtében sem szorgalom, sem becsületesség tekintetében nem lehet tőlük elvárni az eredményes munkát. Ezért kívánatosnak találta, hogy a malmi szabálytalanságokat jelentő közellátási ellenőrök a kirótt pénzbírság, pénzbüntetés, elkobzott termény bizonyos százalékának megfelelő jutalomban részesüljenek. A pénzbírság, stb. 10 %-áig terjedő jutalom engedélyezését javasolta. A pénzbírság felső határát 24 000 Ft-ban javasolta megállapítani. A pénzbírságot kiszabó határozat ellen lehetőséget kívánt biztosítani a malomtulajdonos számára, hogy a közigazgatási bírósághoz esetleg panasszal forduljon. A javasolt rendelkezéseket célszerűnek találta kiterjeszteni az olajütők ellenőrzésére is. Az előterjesztés a malmok ellenőrzésével kapcsolatos néhány további eljárásra is kitért. (PIL 283. f. 31. cs. 61. ő. e., 81–82.) – A jegyzőkönyv mellett az igazságügyminiszter észrevétele nem található, csak a rendelet tervezete. – Lásd a 640/1947. ME sz. r.-et, MK január 19., 14–15. sz.

⁶⁵ Az UNRRA-bizottságról lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 63. napirendi pontját és jegyzetét.

A 291 528/1946. IV/3. KM sz. előterjesztés közölte, hogy a magyar UNRRA bizottság tagjai december havi ellátására engedélyezett 160 000,- Ft hitel teljesen kimerült. Az 1947. évi január havi kiadásokra (fizetésekre és munkabérekre, utazások, felszerelés, berendezés, élelmezés, garázs és szálloda költségére) kérte újabb 150 000 Ft hitel engedélyezését. Jelezte, hogy az UNRRA áruk értékesítéséből 5 674 422,15 Ft összeg folyt be, így a felmerült kiadásokat a bevételek fedezték.

Minisztertanács a Balatoni Hajózási Rt. részére egymillió forint hitelt engedélyezett.⁶⁶

59.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát özv. Seide Emilné részére kegydíj engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

60.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát özv. Gárdonyi Antalné részére kegydíj engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

61.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát özv. Werni József-né részére kegydíj engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

62.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Mészáros Mihály volt államvasúti váltókezelő részére kegyelmi ellátás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

63.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Vajna István MFTR igazgató és dr. Vigh Gyula MFTR jogtanácsos külföldi utazásának engedélyezése tárgyában.

⁶⁶ A 65 916/1946. II. KözlM sz. előterjesztés előadta, hogy a Balatoni Hajózási Rt. megállapodást kötött a Jóvátételi Hivatallal a csehszlovák jóvátétel céljára úszóegységek gyártására. A megállapodás szerint a Jóvátételi Hivatalnak előlegeket kellett volna a vállalat rendelkezésére bocsátania, de ez nem történt meg. Ezért a Balatoni Hajózási Rt. a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztártól kívánt egymillió forint hitelt igénybe venni. A hitel ügyében a közlekedési tárcának kellett készfizető kezességet vállalnia, ehhez kérte a minisztertanács hozzájárulását. Jelezte egyben, hogy a Balatoni Hajózási Rt. 95 %-ban a magyar államvasutak birtokában volt, tehát állami érdekeltségű vállalatnak minősült.

⁶⁷ A 13 110/1946. Eln. KözlM sz. előterjesztés szerint Mészáros Mihály volt államvasúti váltókezelő 1899-ben Aradon lépett szolgálatba. A román megszálláskor ott visszamaradt, de mivel a román hűségeskü letételét megtagadta 1921-ben elbocsátották. Számára 2 év időtartamra a nyugdíj 100 %-ával felérő kegydíj engedélyezését kérte.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

64.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Nánássy Béla MÁV igazgató Belgiumba és Hollandiába történő kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

65.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Zdeborsky Vilmos volt I. osztályú postatiszt rehabilitálása iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

66.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az egyes közületi szerződések felmondása tárgyában kiadott 14 200/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtákará*: ezt meg kell nézni a Gazdasági Főtanácsban. Itt csak a MÁV egyik szerződéséről lesz szó, amit meg kell vizsgálni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A konkrét esetek ügyis felülvizsgálat alá kerülnek, mert a minisztertanács fog kivételt tenni.

⁶⁸ A 68 383/1946. II. KözlM sz. előterjesztés szerint a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. két vezetőjének Hollandiába való kiutazása azért vált szükségessé, hogy ott az Amstel Bank 168 000 angol font összegű követelése ügyében tárgyalásokat folytassanak. A bank követelése a MFTR által 1930 előtt felvett kölcsönnel állt kapcsolatban, amelyet részletekben kellett törlesztenie, de ezt az utóbbi években nem tudta teljesíteni. Az időközben felszámolását bejelentő bank a MFTR hollandiai követeléseire nézve a biztosítási eljárás elrendelését kérte. A MFTR 1943-ban részt vett a Danubrénus rotterdami vállalat alapításában, s a bank a MFTR-nek a Danubrénus-szal szembeni követeléseit, valamint részvényeit kívánta lefoglaltatni. A kiküldetés célja az volt, hogy a bankkal egyezséget kössenek és a bírói eljárást elhalasszák.

Dr. Vajna István és dr. Vigh Gyula kiküldetése összefüggött a háború végén külföldre vitt magyar hajók hazaszállításával. Lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 31. és a [11] 160. sz. jkv. [29] napirendi pontját.

⁶⁹ A 67 702/1946. I. 3. KözlM sz. előterjesztés értelmében az amerikai dollárkölcsön keretében vásárolt katonai leszerelési anyagok hazaszállításával kapcsolatban szükségessé vált kocsiszolgálati kérdések letárgyalása végett kívánta 20 napra kiküldeni a miniszter a tárca képviselőjében Nánássy Béla igazgatót.

⁷⁰ A 264 386/1946. IV. 1. KözlM sz. előterjesztés szerint *Zdeborsky Vilmos* (1916-?) volt postatiszt 1944-ben Kolozsvárott egy zsidó munkásszárad helyettes parancsnoka volt. Szállásadója, Sennensieb Samu, megkérte, hogy gettóba-hurcolása esetén több értékes ingóságát szállítsa el, és kiszabadulásáig őrizzen meg számára. Zdeborsky Vilmos e kérésnek eleget tett, de feljelentették és letartóztatták, börtönbüntetésre és 10 évi hivatalvesztésre ítélte a honvédtörvényszék. 1946. szeptemberében a budapesti honvédtörvényszék a vád és következményei alól felmentette. A miniszter kérte engedélyezni Zdeborsky Vilmos szolgálatba való visszavételét, távol töltött idejének beszámítását, és a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába I. osztályú postatisztkénti besorolását.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷¹

67.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Mártonfi Rudolf mérnöknek külön szerződéses szakértői minőségben való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

68.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Wáry Ernő műszerszervezőnek a Magyar Államvasutak Igazgatóságánál a VII. fizetési osztálynak megfelelő tiszteletdíjjal való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

69.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. és 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi, de a legközelebbi minisztertanácsra kéri felvenni. A tárgysorozaton szereplő 6.

⁷¹ A közületi szerződések felmondásáról lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [17], a [2] 151. sz. jkv. [5] és a jelen jkv. 4. napirendi pontját és jegyzetét.

A 69 151/1946. I. 1. KözlM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a MÁV, még 1945 előtt a hazai gyáraknál több száz mozdonyt és több ezer kocsit rendelt meg, jelentős előlegeket és részfizetéseket teljesített. Ezeket a megrendeléseket a 14 200/1946. ME sz. r. (MK december 3., 276. sz.) értelmében – hitel hiánya miatt – fel kellett volna mondani. Ez azonban az államvasutakra nézve hátrányt jelentett, mivel az előlegek és részfizetések értékének megfelelő anyag, valamint a részben elkészült gördülőanyag a gyáraknál maradt volna – az államvasutaknak viszont ezekre sürgős szükségük volt. Ezért kérte a miniszter a felmondási kötelezettség alól felmentést adó rendelkezés kibocsátását. Jelezte, hogy az érdekelt gyárak a rendelet megjelenése esetén készek elfogadni, hogy a jövőben rendelkezésükre bocsátandó hitelek arányában fogják átadni a MÁV-nak a megrendelt gördülőanyagokat, s készek lemondani kártérítési igényükről.

Lásd a 24 810/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 1., 1. sz.

⁷² A 12 916/1946. Eln. KözlM sz. előterjesztés hozzájárulást kért *Mártonfi Rudolf* (1905–?) mérnök intézményszervezői, racionalizálási szakértőként a Közlekedésügyi Minisztériumban való alkalmazásához. Fizetését 1200 Ft-ban javasolta megállapítani. Mártonfi Rudolf 1930-ban szerzett mérnöki oklevelet, 1932-től 1942-ig önálló irodaszervező és képességvizsgáló vállalata volt. A magyar államvasutak, a posta és általában a közlekedésügyi igazgatás terén a teljesítményi bérrendszer kidolgozása, az ellenőrzés megszervezése terén kívánta a tárca foglalkoztatni.

Az igazságügyminiszter T. 4691/1946. sz. levelében felhívta a közlekedésügyi miniszter figyelmét arra, hogy az 1200 forintos illetmény és az állami rendszerű fizetési osztályokba sorolt közszolgálati alkalmazottak javadalmazása között nagy az aránytalanság, s az utóbbiak körében ez méltán elkedvetlenedést fog okozni.

⁷³ A 13 244/1946. Eln. KözlM sz. előterjesztés kérte, hogy az államvasutak számfejtési és statisztikai adatszolgáltatási munkáinak ellátására 1943-ban a Compagnie des Machines Bull párizsi cégtől beszerzett gépcsoport karbantartására a cég budapesti képviselőjénél dolgozó egyik szakembert, Wáry Ernőt alkalmazhassa.

sorszám alatt felvett előterjesztéséhez a legutóbbi minisztertanács már hozzájárult, a 3., 4. és 5. sorszám alatt szereplő előterjesztéseit pedig azért veszi le a napirendről, mert több miniszter még nem kapta meg. Ezeket is kéri az új tárgysorozatra kitűzni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁴

70.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: fel kell vetnie a munkanélküliség kérdését. Tárcája hitelei kimerültek, több embert foglalkoztatni nem tud. A munkanélküliek száma viszont egyre nő. Itt kormányintézkedésre lenne szükség.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: milyen rétegek ezek a munkanélküliek, mert vasas munkanélküli nincs.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: építőmunkások és földmunkások.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ehhez pénz kell. A pénteki Gazdasági Főtanácson részletesen meg fogják tárgyalni. Hozzon oda az építési és közmunkaügyi miniszter konkrét javaslatot.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: és kimerítő helyzetképet.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁵

71.

Külgügyminiszter helyett dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát az utólagos jóváhagyás tárgyában Nagy Imre részére diplomata-útlevél kiadásához.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

⁷⁴ Az előterjesztések borítólapja nincs a jegyzőkönyv mellett, a SZDP iratai között szereplő napirendi-pont-jegyzékből megállapítható, hogy az 1–5. sz. előterjesztés tárgyalására a [9] 158. sz. jkv. 42–47. napirendi pontjaként került sor. A 6. sorszámú 201 024/1946. ÉKM eln. sz. előterjesztés *dr. Potoczky Károly* (1898–?) építés- és közmunkaügyi minisztériumi osztályvezetőnek az V. fizetési osztályba való kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott. (PIL 283. f. 31. cs. 61. ő. e., 93.) Nincs tudomásunk arról, hogy ez utóbbi javaslathoz a minisztertanács korábban már hozzájárult volna.

⁷⁵ Az építés- és közmunkaügyi miniszter részletes beszámolóját a GF 1947. január 7-i ülésén tárgyalta. Lásd a jelen jegyzőkönyv e) mellékletét.

A kérdés további tárgyalására a közvetlen közeli időben a minisztertanács ülésein nem került sor. Lásd még e kötet [22] 171. sz. jkv-ének 1. és [24] 173. sz. jkv-ének 1. napirendi pontját.

⁷⁶ Feltehetőleg elírás történt, s a külgügyminiszter helyett nem Balogh István, hanem Bolgár Elek terjesztette elő a javaslatot.

A 8484/1/1946. KÜM sz. előterjesztésében a miniszter hangsúlyozta, hogy Nagy Imrének azért adott ki diplomáciai útlevelet, mert a csehszlovákiai magyar lakosság időszerű kérdéseinek az ügyével kapcsolatos iratokat vitt magával az Interparlamentáris Unióban való ismeretetés céljából, s így a nemzetközi szokásoktól eltérően szükségessé vált ez az eljárás. Jelezte, hogy az útlevelet az adott utazás befejeztével be kívánja vonni.

72.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Sente 2. István rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

73.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Sente László rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

74.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Bajai Kálmán rehabilitálása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: észrevételei vannak.

[Rajk] *Belügyminiszter*: le fogja tárgyalni az igazságügyminiszterrel.

Minisztertanács az előterjesztéshez az igazságügyminiszter hozzájárulásától függően hozzájárult.⁷⁹

75.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a pestszentlőrinci városi mérnöki állás betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

⁷⁷ A 518 581/1946–IV/1. a. BM sz. előterjesztés szerint *Sente 2. István* (1885–?) 1909-től a budapesti államrendőrség szolgálatában állt. 1919 áprilisában részt vett a Tanácsköztársaság ellen Dömsödön kialakult mozgalom leverésében. Ezért 1920-ban fegyházbüntetésre ítélték és elbocsátották a rendőrségtől. 1945-ben ismét rendőri szolgálatba lépett. Javasolta a miniszter rendőr-főhadnagykénti rehabilitálását és szolgálaton kívül töltött idejének beszámítását.

⁷⁸ A 515 292/1946–IV/1. a. BM sz. előterjesztés szerint *Sente László* (1897–?) 1918-tól Egerben volt rendőr. A Tanácsköztársaság alatti magatartásáért 1920-ban fogházbüntetésre és hivatalvesztésre ítélték, majd 1923-ig rendőri felügyelet alatt állt. Javasolta a miniszter nevezetnek a VIII. fizetési osztályba való besorolását, rendőrszázadoskénti rehabilitálását és kiesett szolgálati idejének a beszámítását.

A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Túlzott a VIII. fizetési osztályban való alkalmaztatás.”

⁷⁹ Az 504 720/1946. IV/1. a. BM sz. előterjesztés szerint *Bajai Kálmán* (1882–?) 1907-től állt a csendőrség szolgálatában. 1919-ben számvevőségi főhadnagyi kinevezést kapott. 1918-ban tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak, s a forradalmak alatt baloldali magatartást tanúsított. Ezért később eljárás indult ellene, de önként kérte nyugállományba helyezését. Javasolta a miniszter számvevő őrnagyként való rehabilitálását, szolgálati idejének 1907-től való beszámítását és nyugdíjazását.

Az igazságügyminiszter T. 4574/1946. sz., a belügyminiszterhez intézett levelében észrevételezte, hogy vezetett önként mondott le az állásáról, nem került sor az elbocsátásra, ezért nem értett egyet a javasolt rehabilitálással.

⁸⁰ A 187 520/1946. III–3. BM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy Pestszentlőrinc a há-

[76] 75.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a váci városi állatorvosi állás betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

Minisztertanács déli 1/2 2 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének, Bojta Ernő Bélának sajátkezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön.

A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet, de ezek között nem szerepel Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, Dobi István, Rajk László, Nógrádi Sándor, Erőss János, Gerő Ernő, Balogh István és Bojta Ernő Béla aláírása. Gyöngyösi János helyett Bolgár Elek, Keresztury Dezső helyett Nagy Miklós, Mistéth Endre helyett pedig Bencsik Gyula aláírása szerepel. Nem található a jelen voltak felsorolásában Vas Zoltán neve és aláírása sem, bár jelen volt az ülésen és fel is szólalt.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 4–17., 21., 24–36., 38–40., 42–43., 45–47., 49–51., 54–55., 57–68., 71–[76.] sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés. Az 52–53, és az 56. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés nincs ugyan a jkv. mellet, csak a rendelet tervezetét mellékeltek.

borús események során jelentős kárt szenvedett. A városi középületek, utak, gyalogjárók újjáépítése és a belterületén kiosztásra került házhelytelkekkel kapcsolatos műszaki munka ellátása érdekében szükségesnek találta az üresedésben volt városi mérnöki állás betöltésének engedélyezését.

⁸¹ A 188 129/1946. III/3. BM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy Vác város jelentős állatállománnyal rendelkezett és szörványosan járványos betegségek fordultak elő, ezért szükségesnek monda a megüresedett városi állatorvosi állás betöltését. A kérdés rendezését azért is fontosnak találta, mert a várost megillető vágóhídi és egyéb díjakkal kapcsolatos feladatok ellátásához is szükséges volt az állatorvos közreműködése.

A [8] 157. sz. jkv. a) melléklete az 5. napirendi ponthoz.

[A hitel- és pénzforgalom korlátozásából keletkezett egyes kártérítési igények érvényesítésének kizárása]

[Pénzügyminisztérium]

160 997/1946 szám.

IV. a.

Minisztertanácsi előterjesztés

Az elmúlt év vége óta többször állott elő olyan helyzet, hogy a pénzügyintézetek kénytelenek voltak fizetések elfogadását, vagy teljesítését megtagadni.

Ennek okai között elsőként kell említenem hivatali elődömnök közvetlenül az 1945. decemberi bankjegy-felülbélyegzés⁸² előtt kiadott azt a szóbeli rendelkezését, amely szerint a pénzügyintézetek a bankjegy-felülbélyegzésre vonatkozó rendelet megjelenéséig csak az esedékes váltók rendezésére fogadhatnak el fizetéseket. Amint ismeretes erre a rendelkezésre amiatt volt szükség, mert e nélkül a bankjegy-felülbélyegzés kiszivárgott hírére a bankjegyek túlnyomó része a pénzügyintézetekhez került volna, ez pedig a bankjegy-felülbélyegzéssel elérni kívánt célt megghiúsította volna.

A pénzügyintézetek üzleti tevékenységének zavartalan működését másodszorban azok az ugyancsak hivatalos helyről kiadott rendelkezések gátolták, amelyek következtében a pénzügyintézetek nem kaphatták meg minden esetben a Magyar Nemzeti Banktól az igényelt bankjegymennyiséget, holott az igényelt összegre zsírószámlájukon a fedezet megvolt. Ennek oka részben az volt, hogy a bankjegynyomda technikai nehézségek miatt nem szállította a Nemzeti Bank részére az igényelt bankjegymennyiséget, részben pedig az, hogy ha az igényelt bankjegymennyiség meg is volt, azt hivatali elődömnök, vagy a Gazdasági Főtanácsnak a rendelkezése alapján fontosabb igények kielégítésére kellett fordítani. Ennek következtében azután a pénzügyintézetek sem voltak képesek mindazoknak a fizetési kötelezettségeiknek eleget tenni, amelyek őket ügyfeleikkel szemben terhelték.

Végül ugyanilyen helyzet állott elő annak folytán, hogy a folyó évi október hó végével a forint védelme érdekében a hitelnyújtás újabb nagymérvű korlátozás alá került.⁸³ Minthogy a pénzügyintézetek ez idő szerint a hitelnyújtások tekintetében túlnyomó részben a Nemzeti Bank által biztosított hitelkeretre támaszkodnak, gyakran előfordult, hogy hitelnyújtási vagy hitel-meghosszabbítási kötelezettségüket – a váratlan hitelkorlátozások miatt – nem tudták teljesíteni.

A pénzügyintézetek most vázolt kényszerű magatartása sok esetben az ügy-

⁸² Lásd: TZ Mt. jkv., a [8] 75. sz. jkv. 1. napirendi pontját, illetve a 12 000/1945. ME sz. r.-et (MK december 19., 204. sz.)

⁸³ Feltehetőleg az állam és az állami üzemek ellen támasztott egyes követelések érvényesítéséről szóló 12 660/1946. ME sz. r.-re (MK november 1., 250. sz.) utalt.

felek károsodásával járt, aminek következményeként az ügyfelek a pénzintézetek ellen kártérítési követeléseket támasztottak, sőt pereket is indítottak. Minthogy azonban az ilyen károsodásokat nem a pénzintézetek önkéntes elhatározásán alapuló cselekményei okozták, hanem azok a közgazdaság érdekében elkerülhetetlen intézkedések következményeként állottak elő, méltánytalan lenne, ha a pénzintézetek ezeket a károkat kötelesek lennének megtéríteni. Indokolt tehát annak kimondása, hogy a pénzintézetek ellen a hitelt vagy a pénzforgalmat korlátozó rendelkezésekből kifolyólag nincs helye kártérítési követelésnek.

A fentieknek megfelelően szükséges rendelkezéseket tartalmazza a csatolt rendelettervezet, amely egyben a pénzintézet olyan ügyfele ellen támasztható kártérítési követelés érvényesítését is kizárná, aki a tervezet 3. §-ában említett ok miatt nem tett eleget fizetési kötelezettségének.⁸⁴

Annak igazolásához, hogy a pénzintézet a korlátozó intézkedések miatt nem teljesítette fizetési kötelezettségét, a Nemzeti Bank tanúsítványa lenne szükséges.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, hogy a most ismertetett tervezetnek megfelelő rendelet kibocsátását elhatározni méltóztassék.

Budapest, 1946. évi december hó 16-án.

dr. Rácz Jenő s. k.

Hitelesítem:

Budapest, 1946. évi december hó 16-án.

miniszteri iroda-főigazgató.

Gépelte, aláírás nélküli tisztázat sokszorosító géppel készített másolata. A miniszteri iroda-főigazgató olvashatatlan aláírása mellett a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomata látható.

⁸⁴ A rendelettervezet és a rendelet 3. §-a a következőket rögzítette: „(1) Pénzintézet ellen nincs helye kártérítési követelésnek abból kifolyólag, hogy a pénzintézet a pénzforgalmat korlátozó intézkedések folytán takarékbetét, pénztárjegy, folyószámla (csekk- vagy zsrószám) alapján fennálló tartozásokra az 1946. évi január hó 1. napja és az 1946. évi július hó 31. napja közé eső időben fizetéseket egyáltalában nem, vagy csak részben vagy elkésetten teljesített. (2) Nincs helye kártérítési követelésnek az olyan adós ellen, aki igazolja, hogy az (1) bekezdésben megjelölt időben fizetési kötelezettségének az (1) bekezdésben említett körülmény folytán nem tett eleget.”

A [8] 157. sz. jkv. b) melléklete a 20. napirendi ponthoz.

[A külügyminiszter előterjesztése a magyarországi német javak Szovjetunió részére történő átadásával összefüggő vitás kérdésekről]

Melléklet a 2923/[KüM] FO–1946. számhoz.

Minisztertanácsi előterjesztés

Az 1945. évi július hó 17. és augusztus hó 2. napja között Berlinben Harry S. Trumann, az Amerikai Egyesült Államok elnöke, I. V. Sztálin generaliszsimusz, a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége népbiztosi tanácsának elnöke és Winston S. Churchill Nagy Britannia miniszterelnöke, valamint C. R. Attlee, továbbá V. M. Molotov, D. F. Byrnes, A. Eden és E. Bevin külügyminiszterek részvételével tartott úgynevezett háromhatalmi értekezletnek a t. Minisztertanács előtt is ismeretes határozata értelmében a Szovjetunió jóvátételi követelései egyebek között az általa elfoglalt németországi területekből és Németország külföldi vagyonából elégíttetnek ki. A vonatkozó határozatok előttünk az értekezletről kiadott kommuniké IV. fejezetéből ismeretesek, melynek 1. pontja a következőket mondja: „a Szovjetunió jóvátételi követeléseit a Szovjetunió által elfoglalt németországi területekből és Németország külföldi vagyonából fogják kielégíteni.” Ugyanezen fejezet 9. pontja szerint: „Az Egyesült Államok és az Egyesült Királyságok lemondanak minden követelésükről a jóvátételre vonatkozólag Németország keleti megszállási körzetében lévő német vállalatokkal szemben, valamint a német tulajdonban lévő külföldi követelésekről Bulgáriában, Finnországban, Magyarországon, Romániában és Kelet Ausztriában.”

(Az angol hivatalos szövegben [ügy] az 1. (és 3.) mint a 9. (és 8.) §-ban az „assets” kifejezés áll.

Az USA által kiadott német szövegben mindenütt a „Vermögenswerte” kifejezés áll.

Az orosz szövegben az 1. (és 3.) a „vlozsenie”, a 9. (és 8.) §-ban az „aktíva” kifejezést használja.)

Bár ezekből a meglehetősen általánosságban tartott rendelkezésekből nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a Szovjetunió csupán ezeknek az erejénél fogva a német természetes és jogi személyek Magyarország területén lévő vagyona felett a tulajdonjogot közvetlenül és minden közelebbi átruházás nélkül megszerezte volna, mégis a magyar kormány, nyilvánvalóan azért, hogy a háború elvesztése folytán őt terhelő kötelezettségek legnagyobb mértékben való teljesítésére irányuló akaratát a Szovjetunió felé ezzel is bizonyítsa, a magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadása tárgyában az 1945. évi december hó 18. napján 11 700/1945. ME szám alatt (Magyar Közlöny 208. szám) rendeletet bocsátott ki, melynek 1. §-a szerint: „A nemzeti kormány elismeri és kijelenti, hogy a berlini Három-

hatalmi Értekezlet döntése értelmében német természetes vagy jogi személyeknek Magyarország területén lévő mindennemű vagyona és cselekvősége felett a Szovjetunió szerezte meg a tulajdonjogot.” Annak meghatározása, hogy a rendelet alkalmazása szempontjából milyen vagyont vagy vagyonrészt kell német vagyonnak tekinteni, valamint a rendelet végrehajtásával kapcsolatban szükséges rendelkezések kibocsátását és intézkedések megtételét a rendelet 3. §-a a Gazdasági Főtanács, majd a 6280/1946. ME számú rendelet (Magyar Közlöny 124. szám) a Jóvátételi Hivatal hatáskörébe utalta.

Nézetem szerint a fent idézett rendelet kibocsátásával a magyar kormány a Szovjetunió jogainak elismerésében túlment azon a határon, amelyre a berlini Háromhatalmi Értekezlet döntése értelmében kötelezhető lett volna. Ennek ellenére, a magyar kormány a rendeletben magára vállalt kötelezettségének mindig a legnagyobb igyekezettel kívánt eleget tenni és a Jóvátételi Hivatal a rendelet alapján igen sok és nagy értékű ingatlant és ingó vagyont bocsátott a Szovjetunió rendelkezésére. Az utóbbi időkben azonban mind gyakrabban merülnek fel a Szovjetunió magyarországi szervei, nevezetesen a Szovjetunió kereskedelmi képviselője, valamint az ennek kebelében működő Szovjetunió Magyarországi Vállalatainak Vagyonkezelősége elnevezésű hivatalok részéről olyan követelések, amelyekből nyilvánvaló, hogy a Szovjetunió a berlini Háromhatalmi Értekezlet döntése, illetőleg a 11 700/1945. ME számú rendelet rendelkezései alapján nem az úgynevezett „tisztá vagyon”-ra vagyis a teljes vagyontömegnek a szenvedő vagyon levonása után fennmaradó részére tart igényt, hanem a teljes cselekvő vagyonnak az e vagyont terhelő kötelezettségektől mentesen való átadását követeli.

Nem szükséges a t. Minisztertanács előtt ennek az álláspontnak jogi tartóhatatlanságát bővebben fejtegetnem és így csak arra kívánok rámutatni, hogy ennek az álláspontnak érvényesítése esetében a magyarországi német vagyont terhelő követelések és egyéb kötelezettségek vagy teljesen elveszénének vagy azokat a magyar kincstárnak kellene kielégítenie. Az előbbi megoldás fölöttébb méltánytalan volna a hitelezőkre és egyéb jogosultakra nézve, az utóbbi esetben pedig a magyar állam jóvátételi terhe növekednék, illetőleg ez a megoldás a német jóvátétel egy részét a magyar kincstárra hárítaná, ami nyilvánvalóan nem állott szándékában a berlini értekezlet résztvevőinek sem.

A szovjet–orosz részről elfoglalt fenti álláspontot a Jóvátételi Hivatal természetesen nem fogadhatta el és az adott esetekben a pénzügyminiszter úrhoz, az igazságügyminiszter úrhoz, majd a miniszterelnök úr útján a t. Minisztertanácshoz fordult állásfoglalás, illetőleg megfelelő utasítás végett. Az egyes miniszter urak, illetőleg a t. Minisztertanács által elfoglalt álláspontok azonban – bár tudomásom szerint általában megfeleltek a kifejtetteknek – nem döntötték el a fenti kérdést, és a Szovjetunió magyarországi érdekeit képviselő fent megjelölt szervek mindmáig is a legerélyesebben szorgalmazzák a kérdésnek oly értelemben való rendezését, hogy a magyar kormány a Szovjetunióknak a neki átadott magyarországi német vagyont

terhelő kötelezettségek teljesítése alóli mentességét kifejezetten ismerje el, és az ezeken a kötelezettségeken alapuló követeléseknek a Szovjetunióval szemben való érvényesítését jogszabállyal zárja ki.

A kérdésben elfoglalt álláspontok közötti ellentét kiegyenlítése közvetlen tárgyalások útján nem remélhető; a magyar kormánynak tehát, ha a berlini Háromhatalmi Értekezlet határozatán alapuló, illetőleg a fent említett rendelettel magára vállalt kötelezettségének a nélkül akar eleget tenni, hogy ezzel a magyar államra indokolatlan újabb terhet róna, nem áll más mód rendelkezésére, mint a berlini értekezleten részt vett három nagyhatalom egyetértő nyilatkozatát kérni fennálló kötelezettségünk értelmezése és végrehajtásának módja tekintetében. Ezzel kapcsolatban arra a körülményre is felhívom a t. Minisztertanács figyelmét, hogy minden olyan teljesítés, amely nem alapulna ilyen egyértelmű állásfoglaláson, azzal a veszéllyel járna, hogy az csak a Szovjetunióval szemben lenne hatályos és nem volna alkalmas arra, hogy akár a másik két nagyhatalommal, akár harmadik féllel szemben jogszerűnek minősüljön.

Fel kell tételeznem, hogy a Háromhatalmi Értekezleten képviselt kormányok hivatalos álláspontja a magyar álláspont helyességét fogja igazolni. Az amerikai és angol részről elhangzott hivatalos megnyilatkozások ezt nem is teszik kétséggé, de ezen túlmenően remélni merem azt is, hogy a Szovjetunió kormánya sem fogja magáévá tenni a magyarországi érdekei képviselével megbízott szerveknek talán csak jóindulatú túlbuzgóságából elfoglalt túlzó álláspontját.

Megjegyzem végül, hogy a jelen előterjesztésemben elfoglalt jogi álláspontot az igazságügyminiszter úr előzetesen magáévá tette.

Az előadottak alapján tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, méltóztassék engem, mint magyar miniszterelnököt arra felhatalmazni és utasítani, hogy a magyar kormány nevében az Amerikai Egyesült Államok, a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége és Nagy-Britannia kormányaihoz a berlini Háromhatalmi Értekezlet a magyarországi német vagyonra vonatkozó határozatainak értelmezése tárgyában az idecsatolt jegyzéket intézzem.

Budapest, 1946. évi december hó napján.

miniszterelnök.

MOL XIX-A-1-j-1946-XXVII/a-23 634 (24 310)

Gépelte, keltezés és aláírás nélküli tisztázat.

A három nagyhatalom külügyminisztereihez küldeni tervezett, de el nem küldött levél fogalmazványa megtalálható az előterjesztés mellett. Dr. Durugy Ferenc, a Külügyminisztérium miniszteri osztályfőnöke 1947. április 10-én a kérdésről a külügyminiszter számára készített feljegyzésében a következőket írta: „Időközben, hogy a kérdésben újabb támpontokat szerezzünk, a Magyarországhoz hasonló helyzetben levő államokban székelő képviselleteinkhez fordultunk felvilágosításért, hogy ott miképpen értelmezik az átadandó

német vagyon fogalmát. A beérkezett bécsi, bukaresti és stockholmi (finn vonatkozású) jelentések nem szolgálnak kimerítő információval, mégis megállapítható, hogy a Szovjet ottani szervei a kérdésben az ittenihez hasonló álláspontot foglalnak el. Ezt követőleg londoni és washingtoni képviselőinket hívtuk fel jelentéstételre arránézve, hogy az angol, illetve az amerikai kormány milyen álláspontot foglalt el a nekik juttatott német vagyon aktívái és passzívái tárgyában.

Szegedy-Maszák követ most beérkezett közlése a magyar álláspontot támasztja alá, amidőn jelenti, hogy amerikai illetékes álláspont szerint a felmerülő konkrét esetekben nemcsak a német aktívumokat, hanem a német tartozásokat is tekintetbe veszik. A békeszerződés hivatkozott 28. szakasza szerint „Magyarország elismeri, hogy a Szovjetunió joga van a Magyarországon lévő, s a németországi Ellenőrző Tanács által a Szovjetunióra átruházott minden német vagyonra és kötelezi magát, hogy minden szükséges intézkedést megtesz, hogy ezeket az átruházásokat megkönnyítse.” Ebben a cikkben két momentum lényeges, az egyik az, hogy vagyonról nem pedig aktívákról beszél, (ugyanígy az angol szöveg is), a másik, hogy a németországi Ellenőrző Tanács által átruházott vagyonról van szó. Szegedy-Maszák jelentése szerint az utóbbi momentumra, azaz, hogy a tulajdon-áttruházás a berlini Szövetséges [Ellenőrző] Tanács döntésétől van függővé téve, az Egyesült Államok kormánya állandóan rámutat.” A feljegyzés megemlítette, hogy „Bevárando volna még Kede követ tárgyaiba vágó jelentése.” MOL XIX-J-1- j-1945-1964-Szovjetunió-TÜK-1947. 59/f. tétel (21. doboz).

A [8] 157. sz. jkv. c) melléklete a 20. napirendi ponthoz.

[Pénzügyminisztérium]

Szviridov altábornagy úrral folytatandó megbeszélés tárgysorozata

1) Az 1946/1947. évi magyar államháztartási helyzet ismertetése az első 5 hónap adatai alapján; tisztázása annak a kérdésnek, hogy a SZEB és a megszállítás költségei a következő 7 hónap alatt mennyivel fogja megterhelni a magyar költségvetést.⁸⁵

Előadó: a pénzügyminiszter.

2) A közellátási helyzet ismertetése, tekintettel a Vörös Hadsereg ellátásának, a mezőgazdasági jóvátételnek és az élelmiszerkölcsonök visszafizetésének⁸⁶ szükségleteire.

Előadó: a közellátásügyi miniszter.

⁸⁵ Az államháztartás helyzetéről lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. a) mellékletét. A SZEB ellátásáról lásd: NF MT. JKV. 1946, a [43] 126. sz. jkv. 2. napirendi pontját.

⁸⁶ A közellátás helyzetéről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [16], a [3] 152. sz. jkv. [10] napirendi pontját, a [4] 153. sz. jkv. a) mellékletét, továbbá az [5] 154. sz. jkv. 2. és a [6] 155. sz. jkv. [79] napirendi pontját.

A Vörös Hadsereg ellátásáról és a mezőgazdasági jóvátétel havonkénti költségeiről lásd elsősorban TZ MT. JKV., a [12] 79. sz. jkv. 73. napirendi pontját és f) mellékletét, NF MT. JKV. 1946, a [49] 132. sz. jkv. [52] napirendi pontját.

A szovjet élelmiszerkölcsonról és visszafizetéséről lásd e kötetben az [5] 154. sz. jkv. 2. napirendi pontját és 5. jegyzetét, továbbá a [20] 169. sz. jkv. 2. napirendi pontját.

3) Az 1947. január 20-ával kezdődő jóvátételi évben érvényesülő beszámítási árak korrekciója azokban az esetekben, amikor az 1938. évi világgiazi árak és a mai tényleges előállítási költségek⁸⁷ jelentékenyen meghaladják a jóvátételnél érvényesülő beszámítási árakat.⁸⁸

Előadó: az iparügyi miniszter.

4/ A Potsdami Egyezmény alapján átadandó volt német tulajdonok átadásával kapcsolatban fennálló egyes függő kérdések; tisztázása annak, hogy a Szovjetunió milyen mértékben és milyen formában vállal felelősséget Magyarországgal szemben olyan esetekben, amikor nem német tulajdon, hanem harmadik állambeli állampolgárok tulajdona adatott át, és ez a harmadik állam nem a Szovjetunióval, hanem Magyarországgal szemben támaszt kárterítési követelést.⁸⁹

Előadók: az iparügyi-, a külügy-,⁹⁰ a pénzügy- és az igazságügyminiszter.

5/ A Dunai Repülőgépgyár Rt.-nek a magyar kormány által elhatározott önkéntes átadására alapított szovjet követelések.⁹¹

Előadók: az iparügyi miniszter és a pénzügyminiszter.

6/ A petrozsényi kőszénbánya eladásával⁹² kapcsolatban folytatott tárgyalásokon esetleg függőben maradó kérdések (feltéve, hogy a Szviridov altábornagy úrral tartandó megbeszélés időpontjáig ezek a függő kérdések nem tisztáztak).

⁸⁷ Az előző hat szót kézírással, tintával áthúzták.

⁸⁸ A jóvátételről, s a jóvátételi árakról lásd: DMB MT. JKV., Bevezetésének 61. oldalát és 164. sz. jegyzetét, továbbá a 26. sz. jkv. [27] napirendi pontját és f) mellékletét, a 27. sz. jkv. 8. napirendi pontját, valamint b) mellékletét, a 29. sz. jkv. 1–3. napirendi pontját és a) mellékletét, a 33. sz. jkv. 54. napirendi pontját és g–h) mellékletét, valamint TZ MT. JKV. Bevezetésének 28–35. oldalát és a jelen kötet Bevezetésének a Szovjetunió magatartásával foglalkozó részét. Lásd még: PETŐ-SZAKÁCS, 1985; BALOGH-FÖLDESI, 1998. 13., BORHI, 2005, 147–208.

Lásd továbbá Nagy Ferenc miniszterelnök által Szviridov altábornagyhoz intézett 1946. augusztus 10-én kelt levelét, amelyben új jóvátételi ármegállapítási tárgyalások napirendre tűzését javasolta. Nyolc pontba foglalva adta elő a miniszterelnök a jóvátételi szállításoknál szovjet részről érvényesített, a magyar fél részére hátrányos eljárásokat. Külön felemlítette, hogy a jóvátételi egyezmény ármegállapításai az 1938-as reális áráktól nagymértékben eltértek: egy jóvátételi \$ átlagosan 10–11 1938-as pengő-értéket jelentett a magyar kormánynak, az új stabil pénzben számítva pedig egy jóvátételi \$ = 35–40 forintot jelentett. (MOL XIX–A–1–j 1946–VIII–9232.)

⁸⁹ A Szovjetunióknak átadott német tulajdonról lásd: DMB MT. JKV. Bevezetésének 63. oldalát, TZ MT. JKV. Bevezetésének 48–51. oldalát, és a [8] 75. sz. jkv. 14. napirendi pontját, továbbá NF MT. JKV. 1946., a [29] 112. sz. jkv. 8. és 73., a [46] 129. sz. jkv. 34., az [56] 139. sz. jkv. [11], a [64] 147. sz. jkv. 2. napirendi pontját és ennek a) mellékletét, továbbá a jelen kötet Bevezetésének A szovjet további erősödésével foglalkozó részét. Lásd még: BORHI, 2005, 147–208.

⁹⁰ Ez utóbbi szót kézírással, tintával írták be a feljegyzésbe.

⁹¹ A Dunai Repülőgépgyárról és a Szovjetunió részére való átadásáról lásd: NF MT. JKV. 1946., a [64] 147. sz. jkv. 2. napirendi pontját, valamint a) mellékletét, ennek 6. pontját és 53. jegyzetét, továbbá a jelen jkv. d) mellékletének III. fejezetét.

⁹² A petrozsényi kőszénbányákról lásd: NF MT. JKV. 1946., a [17] 100. sz. jkv. 5. napirendi pontjához tartozó 17. sz. jegyzetét, a [19] 102. sz. jkv. [1], a [43] 126. sz. jkv. 2., az [55] 138. sz. jkv. [6] és [22], valamint a [62] 145. sz. jkv. [1] napirendi pontját. Lásd továbbá e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 1., a [9] 158. sz. jkv. 1., a [12] 161. sz. jkv. 56. és 120., valamint a [14] 163. sz. jkv. 69. napirendi pontját.

Előadó: a pénzügyminiszter.

7/ Tisztázása annak, hogy amennyiben az 1–6. alatt felsorolt kérdések valamelyikében a SZEB-nek nem volna módjában rövid időn belül végérvényesen nyilatkozni: nem volna-e kívánatos, hogy e kérdések közvetlen előterjesztése céljából a közeljövőben Moszkvába magyar kormánydelegáció utazzék, s egyben az 1947. évi magyar–oroszcserére és fizetési forgalom alapvető elvi kérdéseit is közvetlenül tárgyalhassa.⁹³

Előadó: a miniszterelnök.

8/ Magyarország csatlakozása a normális árucserereforgalom felvétele érdekében⁹⁴ a Nemzetközi Újjáépítés Bankjához és a Nemzetközi Valutáris Alaphoz;⁹⁵ US–magyar kereskedelmi szerződés.⁹⁶

Előadó: a pénzügyminiszter.

9/ A 8. alatti ügyben, valamint egyéb függő kérdésekben (régi hitelezőkkel való átmeneti egyezség létesítése a normális árucserereforgalom felvétele érdekében; US–magyar kereskedelmi szerződés; árukölcsönök szerzése az amerikai Export–Import Banktól; egyes elhurcolt javak visszaadásának kérdése, stb.) egy magyar kormánydelegáció kiutazásának terve Washingtonba és esetleg Londonba.⁹⁷

Előadó: a miniszterelnök és a pénzügyminiszter.

10/ Aromániai CASBI-javak felszabadításával kapcsolatos függő kérdések ügyében Bukarestben tárgyalások megindítása és ehhez a Szovjetunió támogatásának kérése.⁹⁸

Előadó: a miniszterelnök és az iparügyi miniszter.

11/ A Vörös Hadsereg által igénybevett kisközségek visszaadásának kérése.⁹⁹

⁹³ Az 1947. évi szovjet–magyar kereskedelmi egyezmény előkészítéséről lásd e kötetben a [24] 173. sz. jkv. [71] és a [30] 179. sz. jkv. [47] napirendi pontját. Az egyezmény megkötéséről: DL MF. JKV., a [3] 183. sz. jkv. 8., valamint a [14] 194. sz. jkv. 75. napirendi pontját és ez utóbbi c) mellékletét.

⁹⁴ Az előző öt szót tintával áthúzták

⁹⁵ Előzményéről lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. 1. napirendi pontjában Rácz pénzügyminiszter felszólalását és a 2. sz. jegyzetet.

⁹⁶ Az előző négy szót tintával áthúzták.

⁹⁷ Szviridov altábornagy tiltakozott a magyar delegáció londoni, illetve washingtoni kiutazása ellen. Ezért erre a közeli időben nem került sor. Ennek ellenére egyes kérdésekben folytak tárgyalások, így többek között a magyar pamutfonóipar 10 millió dolláros árukölcsöne, vagy angol telivér és amerikai üetű tenyészlovak behozatala ügyében (lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [42], illetve a [9] 158. sz. jkv. 17. napirendi pontját).

⁹⁸ Lásd e kérdésekről a jelen kötetben a [6] 155. sz. jkv. 18. napirendi pontját és jegyzetét.

⁹⁹ Ezt a 11. pontot már a keltezés után kézírással, tintával írták a feljegyzés végére. Ennek előzménye az volt, hogy Konyev marsall, a megszálló szovjet csapatok parancsnoka 1946. februárjában a Szövetséges Ellenőrző Bizottság útján kérte, hogy a magyar kormány a Vörös Hadsereg ellátása céljából bocsásson rendelkezésére 10 000 hektár szántóföldet, 8 000 hektár rétet, valamint 11 000 hektár legelőt. A területeket Magyaróvár, Csorna, környékén kérte kijelölni, „azaz ott – írta –, ahol már vannak hadsereggazdaságok.”

A magyar kormány jelezte, hogy kész teljesíteni a szovjet kérést, azzal, hogy a területek egy részét Szabolcs és Hajdú megyében vegyék igénybe, mivel a Szovjet részről említett községek-

Budapest, 1947. január 7.

Rácz

MOL XIX-A-1-e VIII. 50-51., 3. doboz.

Gépelts tisztázat Rácz Jenő pénzügyminiszter sajátkezű aláírásával.

A feljegyzés elején ceruzairással az „1947. I. 7.” keltezés látható. Ez alatt tintával írva a „M. E. úr” jelzés. A feljegyzés végére kézírással, tintával a következőket írták: „Tárgyaláson résztvevők: miniszterelnök, miniszterelnök helyettesek, pénzügyminiszter, közlekedésügyi miniszter, ker. miniszter, közellátási min., igazságügyi min., gazd. főtanács főtítkára, iparügyi min. földművelési min., külügymin.” A felsorolásból a földművelésügyi minisztert utólag kihúzták.

A SZEB-bel folytatandó tárgyalás napirendje az előzetes egyeztetések során módosult. Szviridov altábornagy kívánságára a fentiekén kívül további kérdéseket iktattak be a tárgysorozatba. Új pontként felvették a Siemens Művek Szovjetunió részére való átadásának, az ózdi acéltermelés alakulásának, valamint a szovjet, illetve a szovjet-magyar vegyes vállalatok adózásának kérdését. Napirendre tűzték továbbá a SZEB elnökének a magyarországi szovjet vállalatok működése (kedvezményei) tárgyában 1946. október 15-én kelt átíratára (lásd: NF MT. JKV. 1946, a [64] 147. sz. jkv. 2. napirendi pontja és a) melléklete) a magyar miniszterelnök által ekkor adott elhárító jellegű választ; a Potsdami Egyezmény végrehajtására létrehozott vegyes bizottságban résztvevő magyar kiküldöttek felhatalmazásának kiterjesztésével kapcsolatos szovjet igény elhárítását; az Egyesült Izzó és más vállalatok telepeiről szovjet részről elszállított, több mint 11 millió dollár értékű berendezésnek a jóvátételbe való beszámítását; valamint a Magyar Nemzeti Bank Svájcban őrzött aranykészlete felszabadítására vonatkozó [magyar?] igényt. Kihagyták viszont az átalakított tárgyalási programból a Vörös Hadsereg által igénybe vett földterületek visszaadására vonatkozó pontot. A SZEB elnökhelyettese és a magyar kormány képviselői közt 1947. január 15-ére tervezett megbeszélés új tárgysorozata, és az egyes pontokkal kapcsolatos magyar javaslatok részben megtalálhatók a Pénzügymin-

ből kitelepítendő németek helyére az új telepéseket már kijelölték. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-1825., 50. doboz)

A megjelölt területekkel kapcsolatos szovjet igény hátterében feltehetőleg politikai megfontolások is húzódtak, nevezetesen az, hogy Nyugat-Magyarország területét igénybe véve jugoszláv és csehszlovák közvetlen érintkezési sávot kívántak kialakítani az első világháború idején T. G. Masaryk, majd E. Benes részéről felvetett elgondolás nyomán. (Bővebben lásd: Romsics, 2005, 39-41., 45., 98-100., 108-111.) Ennek érdekében erősíteni akarták az ottani szláv lakosság számát, térfoglalását. Jugoszláv részről felmerült a terület horvát sokác, bunyevác lakossága számára a kultúraautómia létesítésének igénye. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-1363) Ezt is célozta jugoszláv részről a Mura folyó két ága közötti magyar terület megszállása, a jugoszláv partizánok Szombathely, Kőrmend Jugoszláviához csatolása érdekében kifejtett tevékenysége, más részről Vas vármegye polgári lakosságából többeknek orosz hadifogolyként történt elszállítása, továbbá ukránoknak Magyaróvár területére való telepítése. (MOL XIX-J-1-j 1945-IV-346; 1946-24 692, 18. doboz 229., 234-235. old.; MOL XIX-J-1-k 1945-30 012 pol., 32 499 pol., 70. doboz; valamint MOL XIX-J-1-u Délvidéki magyarok helyzete c. dosszié, 1945. május, 23. doboz).

Mindszenty bíboros hercegprímás is ismételten tiltakozott az oroszoknak az ország nyugati határán folytatott aggasztó terjeszkedése ellen. Jelezte, hogy Ausztriában kormány szinten is figyelemmel kísérték a Magyarország nyugati határán történt birtokfoglalásokat. Aggódva tette fel a kérdést: „mi lesz ebből? Szláv korridor és magyar kitelepítés?” (MOL XIX-A-1-j 1946-XX-4470)

Lásd továbbá a PIL 274. f. 10. cs., 78. ő. e-t.

A magyar kormány a SZEB-nél többször szóbahozta ezeket az akciókat, melyek sorába tartozott a kérdés itteni napirendre tűzésének terve is.

nisztérium iratai között: MOL XIX-L-1-k „Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások 1947.” c. dosszié III/1–12. (245. doboz).

A [8] 157. sz. jkv. d) melléklete a 20. napirendi ponthoz

[A Pénzügyminisztériumban készült feljegyzés a német vagyon Szovjetunió-
ónak való átadásával kapcsolatban]

Feljegyzés

Tárgy: a Potsdami Egyezmény végrehajtása során felmerült egyes kérdések tisztázása

A Potsdami Egyezmény elrendelte, hogy a Magyarország területén található azon vagyontárgyak, amelyek német állampolgárok tulajdonában voltak, átadandók a Szovjetunióknak.

A Potsdami Egyezménynek ez a rendelkezése minden kétséget kizáróan azt célozta, hogy a németek által viselt rabló hadjárat pusztításaiért a Szovjetunió Németország terhére legalább részben kárpótoltassék.

A Potsdami Egyezményt aláíró hatalmaknak nem lehetett szándékában az, hogy e rendelkezésekkel Magyarországra is terheket hárítsanak, hiszen a Magyarország által a Szovjetunióknak fizetendő jóvátétel összegét külön megállapították, s nem lehetett céljuk az, hogy egy másik rendelkezéssel Magyarország terhére burkoltan egy másik jóvátételt rójanak ki.

Ebből következik, hogy a Potsdami Egyezmény Magyarországot illető rendelkezésének a végrehajtása csak német állampolgárok Magyarországon lévő vagyonát érintheti, de semmi esetre sem érinthet magyar vagyont, nem sértetheti tehát sem magyar állampolgárok, sem a magyar kincstár érdekeit.

A magyar kormány a Potsdami Egyezményt kötelezőnek ismerte el magára nézve, és annak végrehajtását minden rendelkezésre álló eszközzel szorgalmazza. De ugyanakkor a magyar néppel szemben vállalt súlyos felelősségének tudatában kénytelen kérni azt, hogy mellőztessék az egyezmény végrehajtásánál minden olyan intézkedés, amellyel nem német, hanem magyar állampolgár, vagy a magyar kincstár terheltetné meg.

A Potsdami Egyezmény végrehajtása körében eljáró szovjet kiküldöttek részéről az elmúlt hónapok során több olyan kívánság merült fel, amelyeket a magyar kormány ennek a szempontnak a figyelembevételével kér felülbírálni.

I.

Az első ilyen kívánság, illetve álláspont az, hogy a szovjet kiküldöttek felfogása szerint a Potsdami Egyezmény értelmében a Szovjetunióknak a magyarországi német vagyonból csak az aktívák, vagyis maguk a vagyontárgyak

és a követelések adandók át, míg a passzívákat, vagyis a vagyontárgyakat terhelő tartozásokat a Szovjetunió nem köteles a vagyon átvételekor átvállalni.

Ennek a felfogásnak egyetlen alapja egy fordításbeli pongyolaság, amelynek folytán a Potsdami Egyezmény orosz szövege „aktívák”-ról tesz említést, míg az egyezmény angol és francia szövege vagyont említ.

Azt, hogy a Potsdami Egyezményt aláíró hatalmaknak ilyen értelmezés nem lehetett szándékukban, a már bevezetésül előadottak mutatják. Az egyezménynek a budapesti szovjet hatóságok által kívánt értelmezése ugyanis azt jelentené, hogy a magyarországi német vagyon aktív tételeit átvénné a Szovjetunió, ezzel szemben mindazok, akik ezzel a vagyonnal szemben hitelezőként jelentkeznek, kielégítetlenül maradnának; vagyis az egyezmény ilyen végrehajtása az aláíró hatalmak akarataival szemben nem csak német, hanem más államokbeli, főleg pedig magyar állampolgároknak is károsodását jelentené, ha pedig ezek a károsultak a magyar állammal szemben sikerrel érvényesítenék követelésüket (ami valószínű), akkor a magyar kincstárra szakadnának újabb jóvátételi terhek. Hogy ezek a terhek mennyit tennének ki, megmondani nem lehet, de minden bizonnyal olyan jelentősek volnának, hogy egy második jóvátétel jellegét öltenék magukra.

A magyar kormány az eddigiekben mindig óvást emelt a Potsdami Egyezmény ilyen értelmezése ellen, és ezt képviselői az eljáró szovjet közegek előtt napról-napra kifejezésre juttatták. Ennek ellenére a szovjet közegek következetesen kitartanak álláspontjuk mellett, és azokat a magyar tisztviselőket, akik a magyar kormány utasításainak megfelelően a kívánságaik teljesítése elöl elzárkóznak, úgy tekintik, mint akik szándékosan meg akarják károsítani a Szovjetuniót, és olyan értékeket akarnak tőle elvonni, amelyek jogosan megilletik.

A szovjet közegek részéről legsürgetőbbben az a kívánság jelentkezett, hogy a magyar kormány rendelje el a Szovjetunióknak átadott ingatlanokra bekebelezett tartozások törlését. E tartozások együttevén nem nagyjelentőségűek, azonban a kívánság teljesítése esetén nyomban aktuálissá válnék a Szovjetunióknak átadott ipari és egyéb vállalatok tartozásainak a törlése is, ami aztán kiszámíthatatlan összegű, és a stabilizáció összeomlását jelentő terheket hárítana a magyar kincstárra.

Meg kell jegyezni azt is, hogy egy esetben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke ezt a kérdést már eldöntötte, amikor akként intézkedett, hogy a Szovjetunióknak átadandó biztosítóvállalatok vagyona csak olyan mértékben adassék át, amilyen mértékben a díjtartalékok összege (aktíva) a fennálló fedezeti szükségletet (passzíva) meghaladja.

A magyar kormány a Potsdami Egyezmény végrehajtásának zavartalan-sága, a végrehajtást végző magyar és szovjet tisztviselők közötti viták és súrlódások végleges kiküszöbölése érdekében tisztelettel kéri, hogy a Szovjetunió kormánya foglaljon véglegesen állást a Potsdami Egyezmény által elérni kívánt cél szellemében, vagyis olyan értelemben, hogy a Szovjetuniót

megilletik a Magyarországon található német vagyonok, de a vagyonok fogalmába a vagyonokat terhelő tartozások éppúgy beletartoznak, mint maguk a vagyontárgyak, és az azokkal együtt járó követelések.

II.

A második kérdéscsoport a magyar vállalatokkal szemben fennálló, elvileg a Szovjetuniót megillető német követelésekkel áll kapcsolatban. Szovjet álláspont szerint ezek a követelések megfelelő valorizálási kulccsal átszámítva, forintban megtérítendőek a Szovjetuniónak.

Kezdetben a magyar kormány ennek a kérdéscsoportnak nem tulajdonított nagyobb jelentőséget. Az egyes magyarországi vállalatokkal szemben bejelentett német (illetőleg most már szovjet) követelések nem voltak túl nagy összegűek, és a múlt év elején az eljáró szovjet közegekkel létesített megállapodás szerint az 1945. január 20-i összegükben 92 pengőt 1 USA dollárnak véve kellett volna azokat valorizálni. Így a magyar kormány úgy látta, hogy csupán 1–2 milliós összegű kötelezettséget kell vállalnia. Így aztán, bár a magyar kormány kezdetől fogva tisztában volt azzal, hogy a szovjet kívánság alapjai – az alább kifejtendő megfontolások értelmében – megtámadhatók volnának, mégis elfogadta a rendezésnek ezt a módját, mert 1–2 milliós dolláros megterhelést szívesen elvállalt a Potsdami Egyezmény zavartalan, súrlódásmentes lebonyolítása érdekében.

A későbbiek folyamán azonban a szovjet kiküldöttek mind nagyobb és nagyobb összegű kívánságokkal léptek fel. Fokozatosan növekedett azoknak a vállalatoknak a listája, amelyek a németeknek tartoznak. A valorizációval kapcsolatban is megváltozott az eredeti szovjet álláspont.

A Németországgal szemben fennálló tartozások kivétel nélkül klíringtartozások, amelyeket szabály szerint pengőben kellett volna az adósoknak megfizetniük, a klíringárfolyam alapján. Egyes vállalatoknál pengőben, másutt márkában tartották nyilván ezeket a tartozásokat. Most a Szovjetunió közegei azokat a tartozásokat, amelyek véletlenül márkában voltak nyilvántartva, külön kulcs alapján, mint márkákat kívánják valorizálni. A volt magyar–német fizetési forgalom fent említett természetéből következik, hogy az átszámítás csak a pengő és a márka közötti klíringkursus alapján lehetne valorizálni. Ismételten hangsúlyozni kell ugyanis, hogy e tartozásokat legfeljebb csak nyilvántartották márkában, de megfizetni azokat nem kellett (sőt nem is volt szabad) effektív márkában megfizetni, hanem az adósnak pengőt kellett a Magyar Nemzeti Bankhoz befizetnie, a klíringárfolyam alapján.

Az effektív márkában való fizetés tilalmával kapcsolatban meg kell azt is jegyezni, hogy a klíringmárka hivatalos 1,36 pengős árfolyamával szemben a háború első éveiben 40 fillérért lehetett márkabankjegyet kapni, az adósok tehát szívesen fizettek volna effektív márkában, de ez tilos volt.

Köztudomású, hogy a márka és a pengő közötti klíringárfolyam, amelyet a Szálasi-féle kormány összeomlásáig fenntartottak, mindvégig változatlan

maradt. Megállapítható tehát, hogy e tartozások szempontjából a pengő és a márka viszonya 1945. január 20-án ugyanaz volt, mint a megelőző években, vagyis a pengő és a márka egymással párhuzamosan értéktelenedett el. (Valóságban persze az volt a helyzet, hogy a háború alatt a márka sokkal jobban elértektelenedett, mint a pengő, bár ez a klíringárfolyamban nem jutott kifejezésre; az azonban semmi esetre sem állítható, hogy a márka kevésbé értéktelenedett el, mint a pengő.)

Mivel a két valuta klíringértéke mindvégig párhuzamos volt, teljesen méltányos álláspontra helyezkedett a magyar kormány, amikor a szovjet közegeknek azt a javaslatot tette, hogy ha a pengőből 1945. január 20-án 92 felelt meg egy dollárnak, akkor – a klíringárfolyam arányában – a márkából 68-at kell egy dollárral egyenlőnek venni. Hangsúlyozni kell, hogy ez a javaslat a márkát magasan túlértékeli akkori tényleges vásárlóerejével szemben. Már a háború első éveiben köztudomású volt ugyanis, hogy Magyarországon 1 pengőnek kb. annyi a vásárlóereje, mint Németországban 1 márkának, s a háború későbbi folyamán ez a viszony még inkább a márka rovására tolódott el.

A magyar kormány e javaslata alapján a márkatarozásokat 17 forintfil-
lérrel kellett volna értékelni. Ezzel szemben a szovjet közegek 1 márkát 3,07 forinttal kívántak értékelteni, vagyis a márkákat aranymárkának tekintve, így akarták azokat dollárra és dollárról forintra átszámítani.

A szovjet közegeknek ez az álláspontja, amellet, hogy köztudomású tényekkel (magyar–német klíringparitás; a márka elértektelenedése; a márka és a dollár értékviszonya pl. Svájcban a háború alatt stb.) a legélesebb ellentétben áll, egyúttal elviselhetetlenné duzzasztaná Magyarországnak azokat a terheit, amelyeket a magyar kormány akkori jelentéktelenségükre tekintettel, pusztán a Potsdami Egyezmény sima végrehajtása érdekében vállalt magára.

A szovjet közegek azonban később még tovább mentek átértékelési kívánásaikkal. A legutóbb közölt álláspontjuk szerint az átértékelést a következőképpen kellene végrehajtani:

A) Pénztartozások:

1) Ha 1941 előtt keletkeztek, a pengőt is, a márkát is a valutaparitás alapján, vagyis 1 pengő = 2,26 forint, 1 márka = 3,07 forint;

2) Ha 1941. és 1945. között keletkeztek: a pengőket a már korábban megállapított $92 P = 1$ dollár, vagyis $1 P = 0,126$ forint kurzuson, a márkákat az 1) alatti 1 márka = 3,07 forint kurzuson.

B) Árutartozások:

Tekintet nélkül a keletkezés időpontjára és a számlázás valutájára, a megfelelő áru mai nagykereskedelmi árának alapján volnának valorizálандók.

Erre a szovjet javaslatra a magyar kormány képviselői eddig érdemi választ nem adtak, hanem azt a magyar kormány elé terjesztették. A magyar kormány ez alkalommal adja meg a javaslatra a választ.

Mindenekelőtt a magyar kormány tisztelettel kéri elsősorban annak az újbóli mérlegelését, hogy a Magyarországgal szemben állítólag fennálló német követeléseknek ilyen terjedelemben és ilyen valorizációs kulcsok mellett való megtérítése megfelel-e a Potsdami Egyezmény eredeti céljának, vagyis annak, hogy a németek magyarországi vagyonából a Szovjetunió kárpótoltassék.

A magyar kormány tudatában van annak, hogy ezt a kérdést akkor veti fel, amikor a Németországgal szemben fennálló tartozások egy részének átvállalása tekintetében már nyilatkozatot tett. Ismételten kéri azonban figyelembe venni, hogy annakidején csak 1–2 millió dollár értékben valorizálandó, tehát jelentéktelen összegű tartozásokról volt szó, amelyeknél nem tartotta érdemesnek ezt az elvi kérdést felvetni. Az ügyek jelenlegi állása mellett azonban – feltéve, hogy a Szovjetunió megbízottai az alább még ismertetendő, a német fegyverkezési program nem-teljesítéséből származó magyar tartozások megtérítését továbbra is követelni fogják, és a fent ismertetett valorizációs kulcsokat fogják alkalmazni – ezek a tartozások több százmillió forintra fognak növekedni, s Magyarországot – nem pedig Németországot – sújtanak egy második jóvátétel terhével.

Mindezekre tekintettel a magyar kormány kéri a következő szempontok mérlegelését:

1) Kétségtelen, hogy minden magyarországi német vagyon a Szovjetuniót illeti. A szóban forgó német követelések azonban csak elméleti értéket képviselnek, mert ha a potsdami határozat nem jött volna létre, akkor ezeknek a német követeléseknek az érvényesítésére sohasem került volna sor. Németország ezeket a követeléseket sohasem érvényesíthette volna, mert ebben az esetben Magyarország is érvényesíthette volna a maga sokkal nagyobb követeléseit. Hangsúlyozni kell itt, hogy csupán a kölcsönös kereskedelmi forgalmat alapul véve (tehát figyelmen kívül hagyva a vasúti teljesítményeket, és az úgynevezett „Háborús Alap”-hoz való hozzájárulást) Magyarországnak 1944 végéig 750 millió márka értékű fedezetlen árukövetelése keletkezett Németországgal szemben, vagyis ennyi volt az a magyar áruszállítás, ami nem nyert kiegyenlítést a német áruszállításokkal. Világosan látható ebből, hogy ha a kölcsönös áruszállítások a háború után a két ország között elszámoltattak volna, akkor nem Németországnak lett volna követelni valója Magyarországgal szemben, hanem megfordítva. De következik ebből az is, hogy a Szovjetunió, mint Németország jogutóda sem kívánhatja Magyarországtól e követelések teljesítését, mert a Potsdami Egyezmény csak tényleg meglévő német vagyonok átadását rendelhette el, ezek a követelések pedig nem számíthatók a vagyonhoz, mert elszámolás esetén felemészttette volna őket a németek tartozása. Így tehát, ha e követeléseket a Szovjetunió megakarná fizettetni, akkor nem német vagyont kapna, hanem magyar vagyont, ez pedig nem lehetett célja a Potsdami Egyezménynek.

2) A fentiekből világosan látható, hogy ha nem egy-egy vállalat egymás-közi viszonyát, hanem a két ország viszonyát tekintjük, akkor nem Német-

ország volt hitelezője Magyarországnak, hanem megfordítva. Persze egy-egy vállalatot külön szemlélve lehet német „követeléseket” találni. A klíringszámla fent ismertetett állásából azonban következik, hogy ezeket a német „hitelezéseket” is Magyarország finanszírozta, mert a németek budapesti klíringszámlájának terhére történtek azok a kifizetések, amelyekből a németek hitelekkel nyújtottak. Mivel pedig a németek itteni klíringszámlájának egyenlege állandóan német tartozást mutatott fel, nyilvánvaló, hogy minden német „hitelezés” tulajdonképpen a németek tartozását növelte.

3) Az állítólagos német követelések túlnyomó nagy része a Németország által Magyarországra erőszakolt fegyverkezési programmal függ össze. A németek, hogy Magyarországot a háború szolgálatába beállítsák, az itteni gyárakban nagy beruházásokat eszközöltek, sőt árukat, nyersanyagokat, félgyártmányokat, szerszámgépeket szállítottak ide, amelyért a magyar ipar-
nak kész fegyverekkel kellett volna fizetnie. A magyar vállalatok nagy része ezeket a megbízásokat nem, vagy csak hiányosan teljesítette, tehát a németek által ideszállított anyagok és gépek árával adós maradt. Magyarország kirablásakor azután a németek többnyire el is szállították azt, ami ezekből az anyagokból és gépekből megmaradt, így tehát ezeknek az adósságoknak a materiális alapja is elveszett.

Meg kell tehát állapítani, hogy az egyes magyar vállalatokkal szemben ma „fennálló” német követelések nagy részének eredete az, hogy ezek a vállalatok nem teljesítették azt a fegyvergyártási és szállítási programot, amit a németek előírtak nekik. Ennek a nem-teljesítésnek gyakran igen komoly politikai háttere volt. Az ipari munkásság, amely gyűlölte a németeket, számtalan szabotázsakciót hajtott végre a fegyverkezési üzemekben. Támogatta ezt a szabotázst az üzemi mérnököknek egy jelentékeny csoportja, akik szintén baloldali gondolkodásúak voltak, és az állami közigazgatásnak egyes németellenes tisztviselői is.

A magyar közvélemény mindig azt hitte, hogy abban a nagy perben, amely a Németország csatlósává süllyedt Magyarország ellen folyik, bizonyos mértékig enyhítő körülményként fogják betudni ezeket a szabotázsakciókat, és azt, hogy a magyar ipar távolról sem teljesítette azokat a követeléseket, amelyeket a németek a fegyvergyártás terén számára felállítottak. Éppen ezért a legnagyobb megdöbbenéssel kell azt megállapítani, hogy a német követelések nem-teljesítése most Magyarország terhére íratik. A magyar kormány elképzelhetetlennek tartja, hogy azért kelljen a magyar nemzetgazdaságnak újabb súlyos terheket magára vállalnia, mert a német fegyverkezést nem támogatta úgy, ahogyan azt a németek kívánták. Kiszámíthatatlan hatása lenne annak a magyar közvéleményre, ha azt látná, hogy a Szovjetunió javára átirtné német „követelések” alakjában súlyos büntetést kell Magyarországnak fizetnie azért, mert nem szállított elég fegyvert Németországnak, míg, ha jobban kiszolgálta volna a német fegyverkezést, akkor most nem kellene fizetnie.

A Szovjetunió nevében eljáró egyes közegeknek ezzel a kérdéssel kapcso-

latos állásfoglalása a gyakorlatban olyan helyzetekhez vezet, amelyek politikailag teljesen tarthatatlanok. Így például az egyik fegyvergyár terhére kimutattak egy bizonyos összegű tartozást, ami azért állott elő, mert az előírt német fegyverszállításokat nem teljesítette. Utóbb azonban a gyár felmutatott egy igazolást, hogy bizonyos számú tankot leszállított a németeknek, erre a tartozásából a megfelelő összeget a szovjet közegek törölték. Az ilyen gyakorlat azt a nemkívánatos benyomást keltene a magyar közvéleményben, hogy az a vállalat jár jobban, amelyik a német fegyverkezést jobban kiszolgálta.

4) Eltekintve most már ezektől a súlyos elvi kérdésektől, a szovjet képviselők által előterjesztett valorizációs javaslat technikai szempontból is tarthatatlan. Először is különbséget kíván tenni pénz- és áruhitelek között, a gyakorlatban azonban a magyar–német kapcsolatok jóformán kizárólag áruhitelekre korlátozódtak. Nem szükséges részletesen kifejteni, hogy az áruban történő valorizálás milyen nehézségekbe ütközik, hiszen főleg gépek szállításából származtak ezek a német „árukövetelések”, amely gépeknek egészen más volt a németországi ára, mint a mai ár, amely az európai gépipar felének elpusztulása folytán lényegesen magasabb. Ami pedig a pénztartozások valorizálását illeti, csak arra az elképzelhetetlen méltánytalanságra kíván itt utalni a magyar kormány, hogy pl. egy 1944-ben keletkezett, pengőben nyilvántartott tartozás minden pengőjéért 12,6 forintfillért kellene fizetni, még egy ugyanakkor keletkezett, de márkában nyilvántartott tartozás minden márkájáért 3,07 forintot, holott ugyanakkor 2,5 márkát lehetne kapni egy pengőért, tehát a márka helyes valorizációs kulcsa 5 forintfillér volna. Ennek a 61,5 szeresét kívánják valorizációs kulcsként alkalmazni a szovjet kiküldöttek.

III.

A Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatos vitás kérdések újabb csoportja merült fel akkor, amikor a Szovjetunió eljáró közegei nem csak a magyar vállalatoknak a németországi német vállalatokkal, hanem a magyarországi, de német tulajdonban volt, ennek folytán tehát most már a Szovjetunióknak átadott vállalatokkal szemben fennállott tartozásait, úgyszintén a magyar kincstárnak az ilyen vállalatokkal szemben fennállott tartozásait is el akarták a magyar kormánykiküldöttekkel ismertetni, mégpedig valorizált összegben.

Ez a kérdés még súlyosabb, mint az eddig tárgyalt kérdések. Itt ugyanis nincs másról szó, mint arról, hogy egyes magyarországi vállalatoknak más magyarországi vállalatokkal, úgyszintén a magyar kincstárral szemben fennálló követeléseit kellene valorizálni és megfizetni. Köztudomású, hogy Magyarország még nem alkotott jogszabályt az infláció előtti időből származó belföldi tartozások és követelések valorizálása tekintetében. Hosszú idő kell még ahhoz, amíg létrejöhét egy ilyen jogszabály, mert ennek a méltányosságot, az igazságosságot és a tényleg fennálló gazdasági lehetőségeket egy-

aránt figyelembe kell vennie. Nem kell részletesebben kifejteni, milyen háttással volna egy olyan intézkedés, amely az általános rendezést megelőzve, a szovjet tulajdonban levő vállalatok javára külön valorizációs és behajtási lehetőséget teremtené meg. De külön kell foglalkozni egy ilyen rendelkezés várható következményeivel.

Ismeretes, hogy a magyar nemzetgazdaság a háború és az infláció következtében forgótőke-állományának túlnyomó részét – amit több mint 20 milliárd forintra lehet becsülni – elvesztette. Egyetlen magyar vállalat sincs tehát abban a helyzetben, hogy – amennyiben a szovjet tulajdonba került vállalatokkal szemben fennálló tartozásai valorizáltak –, ezeket készpénzzel megfizesse. Egyedüli kivételként csak az volna lehetséges, hogy az ilyen eladósodott vállalatok az egész részvénytömegüket, vagy annak egy részét az adósság fejében átengedjék a Szovjetunióknak. A Szovjetunió ezek után, mint ezeknek az utóbbi vállalatoknak a tulajdonosa, követelést támaszthatna azokkal a magyar vállalatokkal szemben, amelyek ezeknek az újabban birtokába került vállalatoknak tartoznak, s ez a folyamat tovább folytatódna. Ilyenformán úgyszólván hólabdaszerűen minden fontosabb magyarországi vállalat részben vagy egészben a Szovjetunió tulajdonába kerülne, csak azért, mert a tartozások valorizációja és behajtásuk lehetséges kizárólag a Szovjetunió tulajdonába került vállalatokra szorítkozna.

A szovjet tulajdonba került magyarországi vállalatok követeléseinek valorizálása a magyar kincstárra is elviselhetetlen terheket jelentene. A fasiszta háborúban való részvétel során a magyar kincstárnak is jelentős tartozásai keletkeztek, ezekért a demokratikus magyar kormány semmi esetre sem vállalhatja a felelősséget. E kincstári felelősség elvállalása ismét azokat a vállalatokat jutalmazná, amelyek kiszolgálták a fasiszta háború fegyverkezési céljait; s ebben a tekintetben nem jelenthet különbséget az, hogy a vállalatok utóbb szovjet tulajdonba kerültek-e vagy sem.

Az e pont alatt felvetett kérdések elvi tisztázását sürgőssé teszi, hogy a potsdami szerződés végrehajtása körül eljáró szovjet közegek már egész sorára a magyar vállalatoknak jelentették be a Szovjetunió tulajdonjogi igényét.

Ezt a folyamatot a Dunai Repülőgépgyárnak a magyar kormány által önként elhatározott átadása indította meg.

A Dunai Repülőgépgyár nem volt német tulajdon. Miután azonban a vállalatnak Németországgal szemben 2,4 millió dollárra értékelt tartozása áll fenn, a magyar kormány megítélése szerint a vállalat tényleg meglévő vagyontárgyai ennél az összegnél nem érnek többet, a magyar kormány azt az ajánlatot tette a Szovjetunióknak, hogy a kimutatott, és a Szovjetuniót megillető tartozások teljes és végleges kiegyenlítése fejében vegye át a vállalatot. A Szovjetunió ezt az ajánlatot elfogadta, és az átadás megtörtént.

Bár nyilvánvaló volt, hogy a vállalatot a magyar kormány azért ajánlotta fel, mert annak mai értékét a fennálló 2,4 millió dollár tartozással egyenértékűnek találta, azóta a Szovjetunió közegei a legkülönbözőbb követelése-

ket alapítják erre az átadásra. Hivatkozás történik arra, hogy a vállalatnak a háborús elszámolásokból a magyar kincstárral és a ma állami kezelésben lévő Weiss Manfréd Rt.-vel szemben közel 1 milliárd 1944. évi pengőértékű követelése van; hogy a vállalat tulajdonában vannak egyes Németországba hurcolt, valamint jelenleg a Weiss Manfréd Rt. használatában álló gépek, melyeket a Szovjetunió most visszakövetel stb. Szviridov altábornagy úr már írásban is közölte a magyar miniszterelnökkel, hogy a Szovjetunió a Weiss Manfréd Rt.-vel szemben fennálló német „követelések” jogcímén igényt tart az egész Weiss Manfréd konzern összes vállalataira és vagyonára. Ezt a követelést a Szovjetunió közegei elsősorban a Dunai Repülőgépgyár Rt.-nek a Weiss Manfréd Rt.-vel szemben fennálló követeléseire alapítják.¹⁰⁰

A magyar kormány szükségesnek tartja nyomatékosan kijelenteni, hogy amikor a vállalat átadásával 2,4 millió dollár kiadástól akarta mentesíteni a kincstárt, természetesen nem állott, és nem is állhatott szándékában, hogy ugyanakkor esetleg több százmillió dolláros megterhelést hárítson a magyar kincstárra és nemzetgazdaságra, s az ország legnagyobb nehézipari vállalatát a Szovjetunióknak átadja.

Ismerete, hogy a Weiss Manfréd vállalatokat abból az állapotból, amelybe a német fosztogatás és a háborús pusztítások révén kerültek, a magyar ipari munkásság hősiességének és áldozatkészsége emelte arra a színvonalra, amelyen ma állnak. Ezek a vállalatok ma állami kezelésben állnak, tehát semmiféle magántőkés érdekét nem szolgálják. A Szovjetunió részére történő átadásuk kiszámíthatatlan hatással lenne az ezekben a vállalatokban foglalkoztatott magyar dolgozók tízezreire, mert azt látnák ebből, hogy két évi megfeszített újjáépítési munkájuk eredményeiről le kell mondaniuk, csak azért, mert ezek a vállalatok 616 millió pengővel adóssai maradtak a németeknek, vagyis 616 millió pengővel kevesebb fegyvert szállítottak a németeknek, mint amennyi elő volt írva.

Hasonló helyzet adódik például a Magyar Optikai Művek Rt.-nél, amely vállalat részvényérdekeltségének 51%-a már átadatott a Szovjetunióknak. Most a szovjet közegek a többi 49% átadását is követelik azon a címen, hogy a vállalat tartozásban maradt a németekkel szemben, vagyis nem szolgálta ki kellőképpen a német fegyverkezési programot.

Hasonló a helyzet a Dunavölgyi Timföld Ipar nevű közös magyar–szovjet vállalatnál is, amely vállalatnak a németek bizonyos beruházási anyagokat szállítottak. Az így keletkezett német „követelések” címén a szovjet közegek most ezeket az anyagokat szovjet apportként kívánják elszámolni, holott köztudomású, hogy a németek ugyanazokat az anyagokat, amelyeket a vállalatnak szállítottak, Magyarország kirablása során ismét elvitték, sőt ezt meghaladó mértékben kifosztották a vállalatot.

¹⁰⁰ Lásd a [15] 164. sz. jkv. a) mellékletét.

IV.

A Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatos elintézetlen kérdéseknek egy további csoportját jelenti az átadásokkal kapcsolatban harmadik államok részéről támasztható kártérítési igények kérdése.

A Szovjetuniónak a Potsdami Egyezmény végrehajtásával megbízott közegei számos olyan vagyontárgynak az átadását is kívánták a magyar kormánytól, amely vagyontárgyakra nézve vitás volt, vajon tényleg német állampolgárok tulajdonát képezték-e. A Szovjetunió közegei az átadásra vonatkozó kívánságaikat sok esetben nem egészen megbízható bizonyítékokra alapították, míg ugyanakkor a magyar kormány képviselőinek sok olyan bizonyíték volt a kezében, amelyek azt igazolták, hogy ezek a vagyontárgyak nem német állampolgárok tulajdonai voltak, hanem harmadik államok (így főleg Ausztria, Csehszlovákia, Egyesült Államok stb. állampolgáraié.

Azokban az esetekben, amikor a Szovjetunió kiküldöttei a magyar kormány megbízottak aggályai ellenére is fenntartották azt az álláspontjukat, hogy a kérdéses vagyontárgy német tulajdon volt, és ennek folytán átadandó a Szovjetuniónak, s ezt az állásfoglalásukat a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének állásfoglalása is megerősítette: a magyar kormány úgy döntött, hogy a vitás vagyontárgyak átadandók a Szovjetuniónak, s amennyiben egy harmadik állam reklamálja magának a vagyontárgyak tulajdonjogát, ezzel a követeléssel a Szovjetunióhoz kell fordulnia, mert a magyar államnak nem lehet feladata, hogy harmadik államok érdekeit a Szovjetunióval szemben megvédelmezze.

Ez az álláspont azonban csak akkor lehet helyes, ha a Szovjetunió késznek nyilatkozik arra, hogy a követeléssel fellépő harmadik államokkal szemben vállalja a felelősséget, és nem engedi meg, hogy ez a felelősség Magyarországra háríttassék át.

A Szovjetunió ilyen állásfoglalása azért rendkívül fontos Magyarország szempontjából, mert nyilvánvaló, hogy olyan államok, mint pl. Ausztria, nem a hatalmas Szovjetunióval szemben fognak kártérítési igénnyel fellépni, hanem Magyarországgal szemben támasztanak követelést, s e követelésüknek könnyen érvényt is tudnak majd szerezni oly módon, hogy a területükön található magyar vagyontárgyakat zárolják, és saját céljaikra használják fel.

Az elmondottakra tipikus példa a Creditanstalt-Bankverein wieni cég budapesti fiókjának esete. Ezt a fiókot – miután a szovjet kiküldöttek a legnagyobb eréllyel követelték – a magyar kormány, mint német érdekeltiséget, átadta a Szovjetuniónak. Ezzel szemben a Creditanstalt bécsi anyaintézetét nem adták át a Szovjetuniónak, s az, mint államosított osztrák bank folytatja működését. A Creditanstalt magyarországi vagyonának a Szovjetunió részére történő átadása ellen az osztrák kormány a magyar kormányhoz intézett jegyzékekben és diplomáciai képviselői útján is több ízben tiltakozott, s közölte a magyar kormánnyal, hogy az átadásért a felelősséget a magyar kincstárra fogják hárítani. Az ilyen és hasonló esetekben – amikor a

tiltakozás az érdekelt harmadik állam részéről kellő időben megtörtént – a magyar kormány valóban nem állíthatja azt, hogy a kérdéses vagyontárgyakat jóhiszeműen, a harmadik államok igényeinek az ismerete nélkül adta át a Szovjetunióknak. Ha tehát az átadás ilyen esetekben – a szovjet megbízottaknak és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének érélyes fellépése folytán – mégis megtörtént: a magyar kormány szeretné biztosítva látni, hogy az ilyen átadásokért a Szovjetunióknak és nem Magyarországnak kell vállalnia a felelősséget.

Különösen vonatkozik ez azokra az esetekre, amelyekben a magyar kormánynak a megfelelő külföldi államok kormányaitól származó figyelmeztetések vagy az előtte bemutatott dokumentumok alapján – tudnia kellett, hogy a szóban forgó vagyontárgyak német volta vitássá van téve, ennél fogva fokozott óvatosság kötelezettsége, és fokozott felelősség terheli a magyar kormányt.

Ennek a felelősségnek az érvényre juttatása érdekében a magyar kormány minisztertanácsi határozattal egy olyan formulát dolgozott ki, amely a vitás vállalatok átadása alkalmával jegyzőkönyvileg kifejezésre juttatja, hogy a kérdéses vagyontárgyak a magyar kormány birtokában lévő bizonyítékok szerint nem képeznek német tulajdont, s ezért a magyar kormány csupán a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kívánságának engedve adja át azokat a Szovjetunióknak.

A Szovjetunió végrehajtó közegei az ilyen értelemben fogalmazott átadási jegyzőkönyvek aláírását minden esetben megtagadták, illetőleg azokhoz olyan záradékot fűztek, amely szerint a Potsdami Egyezmény végrehajtására alakult magyar–szovjet bizottság közös egyetértéssel határozta el a vagyontárgyak átadását. E jegyzőkönyvek alapján pedig a későbbiekben kétségkívül megállapítható lesz Magyarország felelőssége. Azok az államok, amelyek nem is gondolnak arra, hogy a hatalmas Szovjetunióval szemben kártérítési kötelezettséget támasszanak: a Szovjetunióval együttes felelősséget vállaló, gazdaságilag gyöngébb Magyarország felé fognak fordulni kártérítési követeléseikkel, amelyeknek kielégítése Magyarország szempontjából egy újabb – most már harmadik – jövátételi teljesítményt jelentene.

Az eddig előadottak alapján a magyar kormány a Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatos vitás kérdéseknek a következő módon való eldöntését javasolja:

1) Annak kimondását, hogy a Szovjetunió a Magyarországon található német vagyonoknak mind aktív, mind passzív tételeit átveszi.

2) Annak kimondását, hogy a Szovjetunió a magyar vállalatok Németországgal szemben fennálló tartozásainak megtérítése címén csupán a magyar kormány által már eddig elvállalt térítési összegekre tart igényt, s e tartozások valorizálása minden esetben az 1945. évi január 20-i vásárlóerejű pengőre átszámítva, 92 ilyen pengőt egy USA dollárral egyenlőnek véve, fog történni.

3) Teljesen kikapcsolatnak az elszámolásokból azok a tartozások, amelyek azért terhelnek egyes magyar vállalatokat, mert a németek által rájuk kiszabott fegyverkezési programot nem teljesítették, s így a nekik német részről átadott anyagokkal és gépekkel adósok maradtak.

4) A Potsdami Egyezmény által a Szovjetunióknak átadott magyarországi vállalatoknak más magyarországi vállalatokkal vagy a magyar kincstárral szemben fennálló követelései nem élveznek a valorizáció és a behajtás szempontjából megkülönböztetett helyzetet, hanem a magyar kormány által e vonatkozásban kibocsátandó általános szabályozás hatálya alá fognak esni.

5) Annak kimondása és a magyar kormánnyal való írásbeli közlése, hogy a Szovjetunióknak átadott olyan vállalatok esetében, amelyekre nézve utóbb egy harmadik állambeli állampolgár bebizonyítja a tulajdonjogát, ezzel a harmadik állammal szemben nem Magyarország, hanem a Szovjetunió vállalja el mindennemű olyan kártérítés teljesítését, amit ez a harmadik állam a Szovjetunió részére történt átadás címén támaszthat.

A magyar kormány tisztelettel kéri ezeknek az irányelveknek a meghatározását abból a célból, hogy a Potsdami Egyezmény végrehajtása a továbbiakban minden nehézség nélkül folytatódhassék.

Budapest, 1947. évi január hó 15.

MOL XIX-L-1-k. „Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások 1947.” III/1. 5.
Géptelt, karbonpapírral készített, aláírás nélküli másodpéldány.

A [8] 157. sz. jkv. e) melléklete a 70. napirendi ponthoz.

[Az építés- és közmunkaügyi miniszter jelentése a munkanélküliségről]

Tisztelt Gazdasági Főtanács!

A munkanélküliség enyhítésére szervezett Tárcaközi Bizottság több ülésén tárgyalta a munkanélküliség kérdését. Az üléseken elhangzottak alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy a tárcám keretében a munkanélküliség enyhítése terén kizárólag a közmunkák szervezése és az építőipari munkák megindítása vár megoldásra.

Mindazok a javaslatok, amelyek a munkanélküliség megelőzésére voltak alkalmasak, más tárcák feladatkörébe tartoznak és így kénytelen voltam a kezdeményezésem kívül a végrehajtást a szakminisztériumok hatáskörének tiszteletben tartása mellett, a társmisztériumok végrehajtásában meghagyni.

A Gazdasági Főtanácsnak korábban már kimerítő tájékoztatást adtam a

közmunkákról.¹⁰¹ Ez alkalommal ismét kénytelen vagyok kizárólag ezzel foglalkozni, mert ez oldotta meg a legkielégítőbb eredménnyel a munkanélküliség kérdését.

Az ipari munkanélküliség úgy országos, mint [sic!] fővárosi viszonylatban aránylag enyhe volt. Az építőipari munkanélküliséget is sikerült enyhíteni az építőipari akciók keretében.

Az értelmiségi munkanélküliség sem mutatott olyan arányokat, amilyenekre a közalkalmazotti és magánalkalmazotti létszámcsökkentés következtében számítottunk. Ennek oka egyrészt a B-listázottak egy részének a közszolgálatba való visszavétele, másrészt a magángazdaságban való elhelyezkedésük, harmadsorban az átképző tanfolyamok útján munkaalkalomhoz juttatásuk, végül a közmunkáknál történt elhelyezésük.

Legnagyobb volt a munkanélküliség a mezőgazdasági és földmunkások körében. A földbirtokreform következtében a sommások, a mezőgazdasági cselédek és a részesek nagy része keresethez nem jutott, az új törpebirtokosok pedig vetőmag és termelési eszközök hiányában, de igen nagymértékben az aszály következtében megélhetésüket biztosítani, a kubikusmunkások pedig – főként a tiszántúli részen –, az építőipari és az ármentesítő társulati munkák elmaradása következtében, az elmúlt nyáron és ősszel a télire valójukat megkeresni nem tudták. A mezőgazdasági munkások és a kubikusok a normális viszonyok között az év 52 hetéből csak 40 héten keresztül dolgoznak és ez alatt az idő alatt az egész évrevalójukat megkeresik. A mezőgazdasági főidény az infláció idejére és a stabilizáció első hónapjaira esett. Az inflációs keresetek elértéktelenedtek, a stabilizáció első hónapjaiban pedig a hitelmegszorítások a komoly keresetet nem tették lehetővé. Így a mezőgazdasági és földmunkásréteg november második felére, minden tartalékából kifogyva, éhezésnek nézett elébe.

A munkanélküliség enyhítésére a leggyorsabb és leghatásosabb megoldásnak tartottam a közmunkák szervezését. Ipari és mezőgazdaság-politikai szempontokat szolgálva, a közmunkák keretében lehet olyan munkálatokat végrehajtani, melyek az árutermelés szempontjából kedvező hatásúak és ezzel a stabilizáció célkitűzéseit is szolgálják.

A közmunkákat – mindezekre tekintettel – az ármentesítő társulatok védgát és belvízvédelmi berendezéseinek helyreállítási, valamint a háborús károkat szenvedett városok és községek romeltakarító, és épülethelyreállító munkái körében szerveztem meg, mert ezeknél nem csak a legínségesebb földmunkások, hanem az ipari és az értelmiségi munkanélküliek is keresethez juthattak. Ezek a munkák más vonalon is értékeseknek bizonyultak, mert az iparnak is munkaalkalmat teremtettek, pl. az ármentesítő társulatok zsilip-, szivattyútelepeinek, műszaki és villamos-berendezéseinek a hely-

¹⁰¹ A közmunkák kérdése, többször szerepelt a GF előtt, így a közmunka-nyilvántartás szervezése, a munkanélküliség esetére való felkészülés, a közmunka-napszámber kérdése. December elején általános tájékoztatást nyújtott a miniszter a GF-nek a munkanélküliség enyhítésének lehetőségeiről. (MOL XIX-A-10. Stab. XXII. 1946. december 3., 14. pont.)

reállítása révén. Ezen kívül az önkormányzatok és az ármentesítő társulatok iparkodtak a saját háztartási hitelükből a rendelkezésre álló összegeket hasonló munkákra felhasználni és ezzel a munkanélküliséget enyhíteni.

Mindezeknél a munkáknál iparkodtam a befektetett hitelek gazdasági ellenértékét biztosítani.

Nyolc vármegyében, 10 törvényhatósági jogú városban, 27 megyei városban, 8 községben, 31 ármentesítő társulatnál és 8 MÁV üzletvezetőség területén szerveztem a mai napig közmunkákat, összesen 32 769 munkáslétszámmal, 1 515 769 napszámkeretben. Budapest székesfővárosban mintegy 6000 munkanélkülinek biztosítok munkaalkalmat. A Közmunkaváltság Alap terhére foglalkoztatott munkanélküliek száma tehát összesen 38 769.

A közmunkák szervezésénél, a gazdaságosság követelményeinek szem előtt tartásával, az a cél vezetett, hogy minél több munkanélkülinek tudjak szerény megélhetést biztosító munkaalkalmat nyújtani. Ezért a munkabéretet – a Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben – első ízben meglehetősen alacsony mértékben, átlagosan 57 fillér órabérben állapítottam meg. Később a FÉKOSZ, a MÉMOSZ és a Szakszervezeti Tanács mind sürgetőbb követelésének helyt adtam és 1946. november 1-től 18-ig magasabb, majd november 18-tól a földmunkásoknál a legalacsonyabb az építőipari munkásoknál pedig – kormányrendelet következtében¹⁰² – a legmagasabb kollektív munkabéretet állapítottam meg. Jelenleg a legalacsonyabb órabér a könnyű földfelszíni munkásoknál 60 fillér, a romeltakarító és a földmunkásoknál 79 fillér (szerszámhasználat esetén 89 fillér), az építőipari segédmunkásoknál 89 fillér, szakmunkásoknál 119 fillér, a kubikusmunkásoknál 107 fillér. A földmunkásoknál és kubikusoknál a teljesítményrendszert is bevezettem. Munkavezetők 110–150 és 190 fillér órabért kapnak.

A közmunkán dolgozókat az OTI-nál baleset ellen biztosítom, ennek díja ½%. A Szakszervezeti Tanács követelésére később vállaltam a 6%-os családpénztári járulék fizetését is.

Az eredeti 57 filléres órabérrel és a ½%-os OTI balesetbiztosítási járulékkal szemben tehát igen jelentős munkabér-különbség állott elő. A közmunkákat meghatározott számú munkás részére, meghatározott napszámkeretben szerveztem meg és úgy számítottam, hogy a munkák március végéig fognak a munkanélkülieknek keresetet nyújtani. Közbejött azonban a kormány első karácsonyi segély rendelete, amely okozott volna komolyabb zavart [sic!]. Az első rendelet helyes értelmezése alapján idejében ki is adtam az utasítást, hogy mindazoknak a közmunkásoknak, akik a rendelet hatálybalépését, tehát 1946. december 1-ét megelőző bérhétén munkát teljesítettek, a karácsonyi segélyt ki kell fizetni. A második kormányrendelet azonban ezt a rendelkezésemet – amelynek alapján mindössze legfeljebb 3–400 000 forintot kellett volna kifizetni – hatálytalanította, amennyiben kimondta, hogy

¹⁰² Feltehetőleg a kollektív szerződésekről szóló 8620/1946. ME sz. r.-re (MK július 28., 169. sz.) utalt; lásd továbbá NF Mt. jkv. 1946, [49] 132. sz. jkv-ének [46] napirendi pontját.

mindazoknak kell fizetni a karácsonyi segélyt, akik december hónapban, bármily rövid időn keresztül is, munkát teljesítettek. Ez annyit jelentett, hogy ha valaki pl. december 23-án munkába állt, a karácsonyi segélyre jogosulttá vált, s ha másnap elhagyta munkahelyét, egy napi munka után a munkabérén felül karácsonyi segélyt kapott. Minthogy a munkák nagy része december 1-e után indult meg, a karácsonyi segélyek összege előreláthatólag a kétmillió forintot meghaladja. Ebben szerepet játszik az a körülmény is, hogy több közület turnusokban foglalkoztatott munkásokat és így sokkal több munkásnak kellett karácsonyi segélyt fizetnie, mint amekkora létszámkeret engedélyezve volt. (Pl. Mezőltúr egyik munkájára 50 munkást engedélyeztem, a város azonban, hogy több munkanélkülinek adjon kenyeret, hetenként felváltva, összesen 200 munkást foglalkoztatott, tehát 50 ember helyett 200-nak kellett karácsonyi segélyt fizetnie.)

Iparkodtam a karácsonyi segélyeket a munkáltató közületekre és ármentesítő társulatokra áthárítani, tekintettel arra, hogy munkájuk nekik hajt hasznot. Az ármentesítő társulatok – minthogy az ártéri járulékok csak igen kis mértékben folynak be, – karácsonyi segélyek kifizetését nem vállalhaták, a belügyminiszter úr pedig azon a címen, hogy a munkáltató a vezetésem alatt álló minisztérium, táviratilag eltiltotta a közületeknél a karácsonyi segélyek kifizetését a háztartási pénzekből.

A karácsonyi segélyre és a munkabéremelésekre, valamint 6% családpénztári járulékra a munkák megszervezésekor nem számíthattam. A közmunkaváltság bevételeinek figyelembevételével szerveztem meg a közmunkákat és állapítottam meg azok tartamát, valamint a munkáslétszámot. A munkabér-különbözet és a családpénztári járulék kifizetését vállaltam a karácsonyi segélyeket azonban csak az ellátmány, illetve kölcsön terhére tudtam kifizettetni, ami egyet jelent a munkaidő megrövidülésével. Ezért a közmunkák egy része december végével, más része pedig január közepén megszűnik. Az ellátmányok a munkát végrehajtó közületeknél és intézményeknél rendelkezésre állottak, ezért a karácsonyi segélyeket már decemberben kifizettem. Semmi változást nem jelentett volna, ha csak januárban fizettetek, mert januárban is csak a fenti konstrukcióban tudtam volna a segélyeket fedezni.¹⁰³

Mielőtt rátérnék a jövő kérdéseire, a közmunkaváltság sokat bolygatott és támadott helyzetét kívánom röviden megvilágítani.

A költségvetésben az „Újjáépítési Közmunkaváltság-Alap”¹⁰⁴ bevételeit az 1946–47 költségvetési évre 94 millió forintban irányoztam elő. A költség-

¹⁰³ A karácsonyi segélyekről lásd e kötetben a [2] 151. jkv. 1., a [3] 152. sz. jkv. 58. és a [6] 155. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

¹⁰⁴ Az Újjáépítési Közmunkaváltság Alap létesítéséről az újjáépítési közmunka-kötelezettség szabályozásáról szóló 4000/1945. ME sz. r. (MK június 28., 63. sz.) 17. §-a, és a 9000/1945. ME sz. r., (MK október 6., 145. sz.) intézkedett. Lásd: DMB MT. JKV., a 35. sz. jkv. 2. és az 58. sz. jkv [28] napirendi pontját, valamint ennek d) mellékletét. A rendelet módosításáról lásd a 11 310/1946. ME sz. r.-et, MK október 2., 224. sz.

vetésben a kiadási tételek is pontosan fel vannak tüntetve. Ennek ellenére a legkülönbözőbb támadások érnek a bevételek felhasználása tekintetében. Éppen ezért a Gazdasági Főtanácsot, ezen keresztül a kormányt is tájékoztatni kívánom a stabilizációs közmunkaváltság bevételeiről és felhasználásáról. Ezzel – úgy vélem – egyszer, s mindenkorra megszüntetem egyrészt a bizalmatlanságot, másrészt a túlzott optimizmust a közmunkaváltságot illetőleg.

1946. augusztus 1-től december 21-ig a közmunkaváltság-alap összes bevétele 29 390 652 forint volt. Ebből Budapest székesfővárosban 11 257 943 forint, a rendelkezésem alatt álló 189 500 sz. postatakarékpenztári csekk-számlára pedig 15 602 432 forint folyt be. A városok, és községek által közvetlenül felhasználtatott újjáépítésre 1 131 857 forint, a városok és községek által levont kezelési költségek 1 398 420 forintot tesznek ki. Augusztus 1-én az „Újjáépítési Közmunkaváltság-Alap” pénzkészlete 105,38 forint volt.

A fent említett bevételekkel szemben a kiadás az alábbi részletezés szerint 28 944 687 forintot tett ki, tehát december 21-én az Alap egyenlege 446 069 forint volt. Az időközben történt kiutalások után, december végén számlakövetelés úgyszólván nincsen.

A kiadások tekintetében Budapest székesfőváros 11 257 943 forint ellátmányt épület-helyreállításokra és építkezésekre, romeltakarításra és a munkanélküliek foglalkoztatására, továbbá kismértékű adminisztrációjának kiadásaira használja fel. Központi kezelésben a munkanélküliség enyhítésére december 21-ig 8 226 286 forintot, a B-listások átképző és kiképző tanfolyamainak költségeire 124 340 forintot, a vármegyék, községek, stb. egyes középületeinek újjáépítésére és ezzel a munkanélküliség enyhítésére 1 426 821 forintot (legnagyobb részében közvetlen felhasználásra átengedett összeget) fordítottam.

A fentiekből kitűnőleg a 28 944 687 forint kiadásból 21 035 391 forintot fordítottam közvetlenül a munkanélküliség enyhítésére. Ha ehhez hozzászámítom, hogy a kórházak és egyéb egészségügyi intézmények helyreállítására 407 600 forintot – iskolák és egyéb közművelődési épületek helyreállítására 1 275 800 forintot, templomok és egyéb vallási célú épületek helyreállítására 646 200 forintot, lakóházak és gazdasági épületek helyreállítására 642 312 forintot, más jóléti, kulturális és egyéb közcélú épületek helyreállítására 526 590 forintot, összesen 3 498 502 forintot fordítottam és ezzel főleg az építőipari munkanélküliséget enyhítettem, akkor a valóságos helyzet az, hogy az elmúlt öt hónap alatt 24 533 894 forint fordítottam a munkanélküliség levezetésére. Ebből az összegből kb. 80 % munkabérek címén került kifizetésre.

A bevétel és az eddig részletezett kiadás közötti 4 410 793 forintból személyi járandóságokra 119 415 forintot, dologi kiadásokra 169 582 forintot, kiküldetési és átköltözködési költségekre 52 579 forintot, jogszabálykészítés költségeire 20 000 forintot, országos munkaerő-kataszter összeállításának költségeire 239 889 forintot, a közmunka kötelezettek összeírására 114 449

forintot, tartós és rendkívüli közmunkák szervezésére 3 157 forintot, a kiváló teljesítményű közmunkások jutalmazására 100 000 forintot fordítottam. A községeknek átengedett kezelési költségek 1 424 249 forintot, a visszatérülő előlegellátmányok és kölcsönök 2 138 446 forintot tesznek ki. Idegen pénzek címén 29 022 forintot fizettem vissza.

Fenti adatok bizonyítják, hogy a munkanélküliség enyhítése érdekében többet nem tehetek.

Január hóban a vidékről befolyó közmunkaváltságból a munkabér-különbözet címén több mint kétfélmillió forintot kell kifizetnem, s miután a remélhető bevételek csaknem 40 %-a a főváros újjáépítési, romeltakarítási és munkanélküliségi programját szolgálja, vidéken újabb közmunkákat nem szervezhetek. Figyelembe kell vennem azt is, hogy a tető-helyreállítási akció keretében és az elmaradt építkezési segélyezések tekintetében még komoly kötelezettségeim vannak.

A stabilizációs program elhatározásakor a kormány nagyarányú munkanélküliséggel számolt. Ez a már említett okok és a közmunkák miatt nem következett be a múlt év végéig. Most már azonban azok a munkanélküliek, akik bármilyen úton szerzett tartalékaikat felélték, a nincstelenség kényszerítő nyomása alatt a legerélyesebben követelnek munkát.

A nehézipar államosításával bekövetkező racionalizálás az ipari munkanélküliek számát fogja növelni. A B-listák revíziójának befejezése után az eddig reménykedő szellemi munkavállalók is a munkanélküliek sorába kerülnek. Mindezek következtében január hónapra a munkanélküliek valóságos száma legalább 100 000 fő lesz. A Szakszervezeti Tanács a munkanélküliek valóságos számát ma sem tudja. A munkanélküliek általam elrendelt összeírása¹⁰⁵ kielégítő eredményre nem vezetett, mert a reakciós propaganda azt terjesztette, hogy az összeírt munkanélkülieket külföldre fogják szállítani.

Az összeírás végleges eredményét még nem tudom, de a részeredményekből már megállapítható, hogy az összeírás adatai távolról sem adják a valóságos helyzetet.

A közmunkák szervezésénél mégis kénytelen vagyok ezekre az adatokra támaszkodni és rendeletemnek érvényt szerezni abban a tekintetben, hogy a közmunkáknál elsősorban csak olyan munkanélküliek foglalkoztathatók, akik az összeírás alkalmával jelentkeztek és ennek alapján készített nyilvántartásba fel vannak véve, mert meg kell szűnni a rendszertelenségnek és az ebből adódó igazságtalanságoknak. Ugyanis a legtöbb esetben sem a helyi közigazgatási hatóságok, sem a helyi szakszervezeti munkaközvetítők nem tudtak megközelítően megbízható adatokat szolgáltatni a munkanélküliség-

¹⁰⁵ A munkanélküliek tervszerű foglalkoztatása céljából a munkanélküliek nyilvántartásba vételéről a 26 560/1946. ÉKM sz. r., (MK november 27., 271. sz.) intézkedett. A vármegyei (városi) közmunkaügyi felügyelőknek 1946. december 31-éig kellett beküldeniök az összesítő kimutatásokat az Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumhoz.

ről és így a rendelkezésre álló hitelfedezet szétoosztása sem történhetett teljesen igazságosan.

A Szakszervezeti Tanács az említett rendelet kibocsátásakor nem tett észrevételt az összeírás ellen, amelynek célja az volt, hogy világosan láthassam: 1/ az ország melyik vidékein van szükség leginkább közmunkára, 2/ kik a közmunkára rászoruló munkanélküliek. A Szaktanács most tiltakozik az ellen, hogy a munkába állításnál a nyilvántartást figyelembe vegyem. Nem kétlem, hogy meg fogunk egyezni. Kérni fogom a Szaktanácsot, hogy elsősorban csak olyan munkanélkülieket közvetítsen, akik a nyilvántartásomban fel vannak véve, viszont én sem fogok elzárkózni az elől, hogy megfelelő fedezet esetében a nyilvántartásból kimaradtakat is alkalmazzam.

A minisztériumba százával érkeznek beadványok és sürgönyök, melyek új munkák szervezését és a szervezett munkák meghosszabbítását kérik. Egyes városokból és községekből egymásután érkeznek a jelentések, hogy a munkanélküli tömegek tüntetve követelik a közülettől további munkaalkalmak nyújtását. Naponta tucatjával fogadom a küldöttségeket, amelyek a legerélyesebben követelik vagy a közmunkák szervezését, vagy azok meghosszabbítását.

A fentebb részletesen közölt számadatokból nyilvánvaló, hogy a Közmunkavállaltság Alap – amely a munkanélküliség enyhítésére eddig úgyszólván kizárólagos fedezet volt – teljesen kimerült és a jövő hónapokra sem nyújt megfelelő fedezetet.

A munkanélküli segély bevezetését nem tartom célravezetőnek, mert erre olyan hatalmas munkanélküli tömeg fog jelentkezni, hogy a kormányt komoly nehézségek elé állítja. A jelenlegi munkanélküli összeírás – mint említettem – a való helyzetet nem fedi, és így alapja nem lehet a segélyezésnek. Ehelyett a közmunkákat kellene fokozni, mert közmunkákra sokkal kevesebb lesz a jelentkező, mint a munkanélküli segélyekre. Ha 100 000 munkanélkülinek átlagosan havi 200 forintos bérrel való foglalkoztatását határozná el a Főtanács, csak havi 20 millió forintot jelentene. Ezzel pedig a munkanélküliségi probléma is megoldódna. Munkanélküli segélyre viszont pedig [sic!] legalább 3–400 000 munkanélküli jelentkezne, ami, – ha a segélyeket átlagosan 100 forintban állapítanák meg, – havi 30–40 millió forint ellenérték nélküli kiadást eredményezne.

Mindezek alapján a következő határozati javaslatot terjesztem a t. Gazdasági Főtanács elé;

HATÁROZATI JAVASLAT

A t. Gazdasági Főtanács

1/ állapítsa meg, hogy a munkanélküliség kérdésének megoldása az összkormány feladata,

2/ mondja ki, hogy a munkanélküliség levezetésére a jelenlegi méretekben szervezett közmunkákat 1947. március végéig az ÉKM-nak kell végrehajtani, (1947. I. 2-i állapot szerinti kimutatás I. alatt csatolva),¹⁰⁶

3/ mondja ki, hogy a közmunkák fokozandók és ezért állapítson meg az ÉKM tárcája részére 1947. január hónapra egyelőre tízmillió forint hitelt, melyből a január havi kiesés is pótlendő és a leszállított közmunkák tovább folytatandók.

4/ mondja ki, hogy a munkanélküli segélyek helyett nagyobb mértékű közmunkák szervezendők, melyeknek hitelfedezet biztosítható,

5/ kérje fel a belügyminiszter urat, utasítsa az önkormányzatokat és a közegeket, hogy a költségvetésükbe beállított közmunkaszervezési hiteleket az év első három hónapjában használják fel és kérje fel a pénzügyminiszter urat, engedélyezze, hogy az önkormányzatok és községek bevételeiket elsősorban ezekre a tételekre használhassák fel. (rövid úton beszerzett részleges adatokat a II. alatti kimutatás tartalmazza),¹⁰⁷

6/ kérje fel a szakminisztereket, hogy tárcájuk keretében minden olyan hitelösszeget, amely alkalmas a munkanélküliség enyhítésére, és amelyek terhére előirányzott munkák a téli hónapokban is végezhető, az elkövetkező három hónap alatt a lehetőség szerint használják fel, egyben részükre a minisztertanácstól az eziránti felhatalmazást szerezzék meg, (a költségvetésekből futólag összeállított adatokat a III. sz. kimutatás tartalmazza),¹⁰⁸

7/ mondja ki, hogy a közmunkásoknak jelenleg fizetett béreket 20%-kal le kell szállítani.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Az I. alatti kimutatás a munkanélküliség enyhítésére szervezett közmunkákról az 1947. január 2-i állapot szerint nyújt tájékoztatást. Ez 1–89. sorszám alatt felsorolja a munkát végzettető szerv (vármegyék, városok, községek, árvízmentesítő társulatok, folyammérnöki hivatalok) nevét, az egyes szervek által alkalmazni engedélyezett munkások (összesen 38 769) és napszámok (összesen: 1 515 769) számát, valamint a részükre kifizetett összeget (9 562 418, 73 Ft).

¹⁰⁷ A II. sz. kimutatás a városok 1946/1947. évi költségvetéseiben közmunkaszervezés címén felvett hitelekről ad tájékoztatást. Ez 1–12. sorszám alatt külön felsorolja a törvényhatósági jogú városokat, s a részükre biztosított hiteleket, amelyek összege 2 119 241,- Ft, továbbá 1–45. sorszám alatt a megyei városokat és hiteleiket, amelyek összege 2 292 235,- Ft volt.

Ennek a II. sz. kimutatásnak a végén a következő megjegyzés olvasható: „A vármegyék[re] és községekre vonatkozó adatok a Belügyminisztériumban nem állnak rendelkezésre. Pest vármegyéből az adatokat r. u. beszereztük és ezek a következők: Utak és hidak javítására 692 200,- Ft, háborús események folytán megrongált épületek helyreállítására 2 998 800,- Ft van a vármegye és annak területén levő községek költségvetéseibe felvéve.”

¹⁰⁸ A III. sz. kimutatás az állami költségvetésben szereplő beruházási összegekről ad tárcánként tájékoztatást.

¹⁰⁹ A Gazdasági Főtanács e napirendi pont tárgyalásakor a következő határozatot hozta: „Szükségesnek tartja, hogy a miniszter a közmunkákat a tavasz beálltáig folytassa. Ameny-

Budapest, 1947. évi január hó 2-án.

Mistéth Endre s. k.
építés- és közmunkaügyi miniszter

MOL XIX-A-10. Stab. XXVI. 1947. január 7. 2. pont melléklete.

Gépelte, aláírás nélküli, karbonpapírral készített másolat. Az első oldalon ceruzával írva a „konceptusom” feljegyzés olvasható; a határozati javaslat mellett több, kevésbé érthető megjegyzés található.

nyiben erre a célra a közmunkaváltságból, illetőleg az építés- és közmunkaügyi tárcánál erre a célra megtakarítható összegekből adódó fedezet nem bizonyulna elégségesnek, nem zárkózik el legfeljebb 2,5 millió forintos külön hitel véleményezésétől, amely a közmunkaváltságból későbbi időpontban visszatérítendő. A hitel véleményezése tekintetében az építés és közmunkaügyi miniszter külön előterjesztésére fog dönteni.

Felkéri az építés és közmunkaügyi minisztert, hogy a közmunkaváltság felhasználására vonatkozó részletes tervét mielőbb mutassa be a Főtanácsnak, a közmunkálatok tervszerűségének biztosítása végett pedig január hó 20-tól kezdődően minden hó 20. napjáig mutassa be részletes munkatervét a Főtanácsnak. A közmunkásoknak fizetett bér csökkentését kívánatosnak nem látja, viszont ahol csak lehetséges, a normális teljesítményeknek megfelelő teljesítménybér-rendszert kell bevezetni, ahol pedig erre lehetőség nem nyílik, a munkásokat szigorú ellenőrzéssel kell a béreknek megfelelő teljesítményre szorítani. A meg nem felelően dolgozók a közmunkákból kizárhatók.”

Az építés- és közmunkaügyi miniszter az 1947. január 18-ig a munkanélküliség leküzdése ügyében készített 10 oldalra terjedő első jelentés vármegyénként, városonként, létesítményenként adott tájékoztatást a közmunkákról. MOL XIX-A-10. Stab. XXX. 1947. február 4., 11. pont és melléklete.

[9] 158.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi január hó 10. napján délelőtt 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Eröss János</i> közellátásügyi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Bartha Albert</i> honvédelmi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Mistéth Endre</i> építés- és közmunkaügyi miniszter
<i>Rajk László</i> belügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Dr. Rácz Jenő</i> pénzügyminiszter	<i>Bognár József</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Dr. Báránys Károly</i> földművelésügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi politikai államtitkár
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	
<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter	

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hogy napirend előtt a pénzügyminiszter kíván beszámolni a petroszéni szénbányák ügyében folytatott tárgyalások eredményeiről.¹

1.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a petroszéni szénbányák ügyében a tárgyalások folytatása során három és fél százalékot vettek a tőkésítésnél kiindulási alapként. [sic!] Ennél kedvezőbb számítási kulcsot a Szovjetunió nem volt hajlandó magáévá tenni és ahhoz sem járult hozzá, hogy az ekként tőkésített felárral toldassék meg. Az osztalék tőkésítéséből származó osztalék + 15 % többlet tette volna ki az 1938. évi és az 1947. évi időpont közötti áremelkedést. A 15 %-ot is elutasították. Sabalin² közölte vele, hogy mindössze 11 millió dollárra van felhatalmazása. A részletkérdéseket még megbeszélés tárgyává

¹ Közvetlen előzményéről lásd a [7] 156. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

² Sabalin, S. I. vezérőrnagy a Magyarországi Szállítások Hivatalának vezetője irányította a petroszéni kőszénbánya ügyének tárgyalására Budapestre érkezett szovjet delegáció munkáját.

lehet tenni. A tegnapi nap folyamán közölte vele Sabalin, hogy Moszkva 11 és fél millió dollárban rögzítette a végső ajánlatot. Ez azt jelenti, hogy három és fél %-kal tőkésítjük az 1938-as osztalékot. A beruházásokkal szemben leírást is kellene alkalmazni, de akkor viszont már mínusz jönne ki. Este Sabalin egy újabb moszkvai telefonbeszélgetés alapján közölte, hogy 12 millió dollár végső határra kapott felhatalmazást, ezt azonban csak az esetben tudja tartani, ha a pénteki minisztertanács elfogadja, mert különben csak a 11 és fél milliót van módjában tartani. Ha a tényleges tőkésítési százalékok figyelembe vesszük és egyéb körülményeket is, akkor 14 millió volna, mint legalacsonyabb elfogadható ár. Ismeretes, hogy előlegül 3 és fél millió dollár beszámítást már kaptunk. Kérése az volt, hogy ami hátralévő beszámítás még van, az az 1947. évre vétessék figyelembe a jóvátételi szállításoknál. Sabalin közölte, nem áll módjában 5 millió dollárnál többet beszámítani, mert a jóvátételi szállítások előírt mértéke szovjet üzemeknél már számításba vétetett és így az ottani termelési rendet veszélyeztetné egyes szállítások elmaradása. Közölte azt is, hogy a tárgyalások elhúzódása kedvezőtlen légkört és elkedvetlenedést okozott, ami nem kedvező a két ország közötti viszony szempontjából. Kívánatos tehát, hogy még a mai napon létrejöjjön a megállapodás. A maga részéről javasolja a 12 millió dollár elfogadását. Azzal indokolja, hogy ha a petrozsényi tárgyalások megszakadnak, ez költségvetési szempontból rendkívül káros. A romániai szénbányákat államosítani kell és akkor a tulajdonosokat kárpótolják. További értékesítési lehetőség nem fog kínálkozni, mint ez. Végül megemlíti, hogy határozottan kínos benyomást kelt a tárgyalások elhúzódása, tekintettel arra is, hogy Magyarország kereskedelmi tárgyalásokat kezdett Moszkvával. Egyéni véleménye a kérdésről az, hogy 12 millióval nem vagyunk távol attól a határtól, amit mi elérhetőnek képzeltünk, ilyen szempontból tehát, feltéve, hogy még valamit lehet javítani, nem látszik elfogadhatatlannak.³ Üzemi eredmény 5 %-os tőkésítése kb. 15 milliót tenne ki. Ezt szintén fel lehetne használni. Felsorolja az első öt hónap eredményét, amit jóvátételi vonalon költöttünk, amelyből megállapítható, hogy 109 millióval léptük túl az előirányzatot.⁴ Ha

³ Miután a Budapestre érkezett szovjet delegációval nem sikerült megegyezni a petrozsényi kőszénbánya értékének a realitásokat megközelítő megállapítását, illetve értékéből minél nagyobb hányadnak az 1947. évi jóvátételbe történő beszámítása tekintetében, Rácz Jenő pénzügyminiszter felkérte Szentpétery Györgyöt, a Jóvátételi Hivatal elnökhelyettesét (egyúttal a magyar tárgyaló-delegáció vezető-helyettesét), hogy még a minisztertanács állásfoglalása előtt keresse fel Sabalin vezérőrnagyot, s próbálja meg kedvezőbb belátásra bírni a nehéz helyzetben lévő magyar gazdaság iránt. Szentpétery Györgynek a tárgyalásokról készített feljegyzése megtalálható a Pénzügyminisztérium iratai között. (MOL XIX-L-1-k 250. doboz. Magyar-szovjet pénzügyi tárgyalások. Petrozsényi Szénbánya Rt. c. dosszié.) Jórészt ennek a feljegyzésnek az alapján tette meg előterjesztését, illetve javaslatát a pénzügyminiszter.

A magyar-szovjet kereskedelmi tárgyalásokról lásd a [18] 167. sz. jkv. 26., illetve a [24] 173. sz. jkv. [71], a [25] 174. sz. jkv. 2., a [27] 176. sz. jkv. 3., és a [30] 179. sz. jkv. [47] napirendi pontját.

⁴ Itt és a következő nyolc mondatban szereplő tételeket egybevetve a pénzügyminiszter által a Jóvátételi Hivatal részére az előző hónapokra rendelkezésre bocsátott összegekkel (lásd

az eladósodásnál egyenlő arányt tételezünk fel, akkor 400 millióba kerül összesen, vagyis 80 millióba havonta. Ha 5 millió dollár beszámítást veszünk figyelembe, azt jelenti, hogy pontosan az előző év színvonalán maradtunk. A költségvetési év hátralévő hónapjaiban, tehát szintén havi 80 milliót tételt kell számítani. Fedezve lenne, ha 9,9 millió dollárt számítanánk be. Még így sem volna a költségvetési előirányzat betartható az egyéb kötelezettségek miatt. A Vörös Hadsereg ellátásával pl. 46 millióval adósodtunk el, havi 34 millióba került a megszállás. További két hónap hozzászámítva, összesen 238 milliót jelentene. Egyéb nemzetközi kötelezettségünk 17,7 millióra volt felvéve, ehhez jön a jugoszláv és csehszlovák jóvátétel, így összesen 420 millióval kell túllépni és a költségvetési előirányzatot. [sic!] Jó lenne tehát, ha az 5 millió dollár beszámításánál tovább tudnánk menni. Foglaljon el a minisztertanács olyan álláspontot, hogy a 12 millió végső határt elfogadja abban az esetben, ha a hátralévő rész az 1947. évre számíthatnák be.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: tegyük fel, ha ezt nem fogadják el, de hajlandók az 5 milliót felül menni, abban az esetben is elfogadható. Nem valószínű, hogy 8 és fél milliót számítanak erre az évre.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Vorosilov levelében az volt, hogy két esztendőre számítják be.⁵

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az 1946. évi rész azonban kisebb volt. Tehát, ha akkor megtörtént volna a megegyezés, akkor beszámították volna a felét. Lehetetlent ne kívánjunk mi se tőlük. Nem számíthatják be a 8 és fél milliót.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: akkor emeljék fel a 12 milliót.

[Nagy] *Miniszterelnök*: az érvelések közül nem kellene kihagyni azt sem, hogy az 1946. évben 21 millió dolláros jóvátételi összeggel kellett számolnunk, ami levonva a 3 és fél milliót, 17 500 000 dollárt tesz ki. Az 1947. évben már 23 milliós jóvátétellel kell számolni, tehát ebből 5 milliót levonva nem csökken a jóvátételi szállításaink kerete, amire viszont a stabilizáció szempontjából szükségünk lenne, tehát fogadják el a 8 és fél millió beszámítását.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a Moszkvában folytatott tárgyalásoknál Szergejev és Alexej[ev]⁶ ridegen azon az állásponton voltak, hogy ez jóvátételi kérdés és nem nemzetközi megállapodás. Annyi a különbség, hogy

a jelen kötet [2] 151. sz. jkv. [8] és [9], valamint a [7] 156. sz. jkv. 7. napirendi pontját, nem teljesen egyértelmű, hogy a felsorolás egyes tételei közül melyek jelöltek dollár és melyek forint összeget. Az adott időszak jóvátételi kiadásaira vonatkozó adatokat lásd: MOL XIX–L–1–k. 243. doboz, A jóvátétel jelenlegi állása c. dossziében

⁵ Vorosilov levelét nem ismerjük. A Petrozsényi Szénbánya Rt. ügyében 1947. január 11-én folytatott szovjet–magyar tárgyalásról felvett jegyzőkönyvből azonban kitűnik, hogy Vorosilov tábornok Nagy Ferenc miniszterelnökhöz 1946. július 30-án intézett levelében jóvátétel szempontjából 1947-re a bánya értékének 50 %-os elfogadásáról tett említést. (MOL XIX–L–1–k. 250. doboz, Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások, Petrozsényi Szénbánya Rt. c. dosszié.)

⁶ A. M. Szergejev a szovjet külkereskedelmi miniszter helyettese, illetve A. M. Alexejev a szovjet Külkereskedelmi Minisztérium osztályfőnöke volt.

jóvátételi számlán realizáljuk. Ha közellátási kérdésnek tekintjük, akkor jár a kikötött ipari felár 15 %-a. Annakidején Moszkvában is elfogadták, hogy 15 %-os felárral számolni kell. A fegyverszüneti egyezményben jogszerű megállapodások vannak, és nem hiszi, hogy bárki kétségbe vonná.

[Nagy] *Miniszterelnök*: fel kellene vetni a jóvátételi szállításoknál a beszámítási árkérdést. Ott, ahol az 1938-as világpiacon ár messze van a szerződészerű ártól, ármegállapításokat kell eszközölni. Számos kérdés van, amivel javítani lehetne még. Éppen ezért azt javasolja, hogy adjunk a bizottságnak felhatalmazást arra, hogy ezeknek az érveknek a felhasználásával megkösse a megegyezést.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a 15 %-os felár kérdésében állást kell foglalni.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: a mi álláspontunk az volt, hogy az 1938-as árak állapíthatnak meg, ma pedig már 1947 van. Ha a leírási percentet számba vesszük, akkor már mínuszértékű csökkenés jelentkezik. Ilyen formán elméletileg hét év alatt le kell írni az egész berendezést.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ha jóvátételi elvek szerint számoljuk el, akkor jogos a 15 %-os felár. 12 millió alatta van messze a reális számításnak. Azzal érvel a Szovjetunió, hogy ma Amerikában 6–7 millió dollárért kapható hasonló szénbánya és ez indokolja a 12 millió dolláros ajánlat elfogadását. Ami a beszámítást illeti, maradna egy olyan megoldás, hogy a Vorosilov-féle ajánlat alapulvételével az összeg 50 %,-a] vagyis 6 millió dollár volna az 1947 évre beszámítandó.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: ez helyes lenne és reális.

[Nagy] *Miniszterelnök*: reméli, hogy ők ebbe bele fognak menni, de ha lehet, arra kell törekedni, hogy számíttassék be a 8 és fél millió.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: Sabalin élesen kijelentette, hogy ebbe nem mennek bele, s 5 milliónál több nem számítható be.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: az oroszok szerződést nem szegnek, de viszont nagyon megnézik, hogy mit fognak el. Azért lát komoly lehetőséget a 15 %-os ipari felár kikötéséhez.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: ha három és fél %-os tőkésítést elfogadunk az 13 225 000-et tenne ki. Ezt még ők is tudnák képviselni. Ennek 50 %-a beszámítható lenne. Reális lenne a 3 és fél % + 15 % és 50 %-nak a beszámítása.

Szakasits Árpád államminiszter: 12 millió ajánlatot fogadjuk el. Felelevenítendőnek tartja azt a megegyezést, amit Alexejev] és Szergejev kimondottak Moszkvában, hogy 15 %-ot számítsák be. Hivatkozni kell arra a jegyzőkönyvre, amelyben ez rejlik és kéri, hogy ennek alapján a 15 %-os felárat érvényesítsék. Ebbe belemehet a minisztertanács. Ha a tárgyalások megszakadnak, ez esetben felborul a költségvetés [sic!].

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: az eredeti javaslat 7 millió dollár volt. Ennek megfelelően osztottuk fel 3 és fél, és 3 és fél arányban. Hogy mostmár 12 milliónál tartunk ez nagy érdeme a pénzügyminiszternek és a közellátás-

ügyi miniszternek, tehát a pénzügyminiszter, ahogyan eddig vezette a tárgyalásokat, vezesse továbbra is erős kézzel és adjunk neki szabadkezet abban a tekintetben, hogy mennyit tudjunk be a jóvátételbe. Ez nekünk különben is jó üzlet, mert nem úgy kell számítani a 12 millió dollárt, hogy az 120 millió forint, hanem az a mi szempontunkból sokkal több, mert mi kaptunk érte 35 millió dollárt.⁷

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ezt azonban nem szabad hangoztatnunk, mert a magánérdekeltségek ez esetben saját szempontjukból is a jóvátételi dollár szerint fognak kalkulálni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: egy kissé eltértünk a tárgytól, vagyis az eredeti kérdéstől. A fő kérdés itt most az, hogy a 12 millió dollárt elfogadjuk-e ma, vagy sem, mert különben egy 500 000 dolláros differencia jelentkezik, ugyanis, ha nem fogadjuk el, akkor az oroszok már csak 11 500 000 dollárt tartanak tárgyalási alapul. [sic!] A minisztertanácsnak tehát most ebben kell döntenie. A beszámítás már a további tárgyalás anyagát képezi. Ha egy ajánlatot módosítva fogadunk el, akkor az, az ajánlat visszautasítása tulajdonképpen.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: talán tudunk valami bonifikációt kapni, miután mi most előre fizetünk.

[Nagy] *Miniszterelnök*: javasolja, hogy adjon a minisztertanács felhatalmazást a pénzügyminiszternek éspedig olyértelemben, hogy 12 millió dolláros ár és 5 millió dollár, mint minimális beszámítás betudásával tárgyaljon. Természetesen kötelessége, hogy a lehetőségek szerint minél kedvezőbb kondíciókat kényszerítsen ki.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a minisztertanácsnak akként kell álláspontot foglalnia, hogy a pénzügyminiszter ne a saját felelősségét, hanem az összkormány állásfoglalását érezze maga mögött. Egész másképp tárgyal a pénzügyminiszter, ha ilyen erőt érez.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ilyen alapon nem fognak megszakadni a tárgyalások, mert elfogadjuk az ajánlatukat.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ha keményen megmarad a Szovjetunió álláspontja mellett, a pénzügyminiszter számára épp úgy meg van az út, vagyis a telefon a kormányhoz, mint a Szovjetunió kiküldöttének Moszkvához.

Szakasits Árpád államminiszter: a 15 %-os felárat feltétlenül fel kell vetni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 12 millió nem döntő kérdés, az a döntő, hogy mennyit számítanak be. Az 5 milliót, mint minimumot kell tudomásul venni.

Minisztertanács a 12 millió dolláros ellenértéket a petrozsényi szénbányák részvényátadásával kapcsolatban elfogadta. Hozzájárult ahhoz,

⁷ Feltehetőleg elírás történt, valójában 3,5 millió dollárra utalt Vas Zoltán, vagyis az adott évi jóvátételi kötelezettségnek ilyen összeggel való mérséklésére.

hogy az 1947. évre 5 millió dollár beszámítását kiindulási pontként fogadják el, végső esetben, mint olyat, amely az 1947. évi jóvátételi szállításoknál beszámítandó. Utasította a pénzügyminisztert, hogy a 15 %-os ipari felár jogát kísérelje meg elfogadtatni. Érvényesítse továbbá Vorosilov nyilatkozatának két évre szóló megosztási részét, és ellenesetben 6 millió dollár nyerne az 1947. évre beszámítást, ezen túlmenően is stabilizációs és költségvetési szempontjainkra figyelemmel a teljes hátalék beszámítását kísérelje meg.⁸

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javaslatát Koszér Nándor nemzetgyűlési képviselőnek politikai államtitkárrá való kinevezése iránt.

Minisztertanács Koszér Nándor nemzetgyűlési képviselőnek a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumba politikai államtitkárrá való kinevezésével kapcsolatosan a köztársasági elnökhöz leendő felterjesztéshez hozzájárult.⁹

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a köztársasági elnöki hivatalban szolgálatot teljesítő Péter János, dr. Mara Miklós és dr. Faragó Pálné átengedésének meghosszabbítása tárgyában.

⁸ A Budapesten tartózkodó szovjet delegációval az ezt követő napon folytatott tárgyalás során Rác Jenő pénzügyminiszter közvetlen képviselte a minisztertanács határozatában foglaltakat. Ennek eredményeként is – miközben a szovjet fél már 11–11,5 millió dollárra akarta levinni a petrosényi részvények jóvátételbe beszámítható értékét – végül sikerült elfogadtatni a 12 millió dolláros értéket, továbbá hozzájárult a szovjet fél ahhoz is, hogy az 1947. évi jóvátétel esetében 5 millió dollár helyett 6 millió dollárt számoljanak el, és megállapodás született arról is, hogy az eredetileg román leiben meghatározott részvényeket milyen módon számítsák át USA dollárra. Nem fogadta el viszont a szovjet tárgyaló delegáció azt a magyar igényt, hogy a részvények elszámolása során is – miként a jóvátételi ipari szállításoknál – vegyék figyelembe a dollár háború alatti gyengülését, azaz az 1938-as ipari árak 15 %-os növekedését. Lásd a jelen jkv. a) mellékletét, továbbá a [12] 161. sz. jkv. 120. napirendi pontját és f) mellékletét.

⁹ A tárca politikai államtitkára, Szolnoki István (lásd: NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 32. jegyzet) a Kommunista Párt támadásai miatt 1946. december 18-án kénytelen volt lemondani. (Szabad Nép, 1946. december 20. és 22.) Koszér Nándor (1904–1979) gazdálkodó, 1931-től a Kisgazdapárt tagja, 1932-től 1941-ig Kővágószőlősen bírő, majd az ottani Hangya Szövetkezet ügyvezető elnöke, illetve az Alsódunántúli Kisgazdák Termelő és Fogyasztási Szövetkezetének elnöke volt. 1941-ben bekapcsolódott a Parasztszövetség munkájába. 1944. decemberétől Baranya vármegye és Pécs város Nemzeti Bizottságának, majd a törvényhatósági bizottságnak a tagja. Részt vett pártja helyi és országos szerveinek vezetőségében. 1945. november 4-étől országgyűlési képviselő. 1947. január 11-étől 1948. december 8-áig a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára. (Lásd a MOL XIX-A–1–j–1947–III–302. sz. ügyiratot.) Ezt követően a gazdaságában dolgozott. 1956-ban részt vett a Kisgazdapárt újjászervezésében.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: három hónapra lehet csak meghosszabbítani, azon túl státusba kell őket venni.

Minisztertanács Péter János, dr. Mara Miklós és dr. Faragó Pálné ki rendelésének meghosszabbításához a 7760/1946. ME számú rendelet 2. §-ának 4. bekezdése jogkörében 1947. évi március hó 31. napjáig hozzájárult.¹⁰

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a 24 500/1946. ME sz. rendeletben megjelölt határidőnek 1947. évi január hó 31. napjáig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát a SZEB katonai bizottság költségeire 20 000 forint folyósítása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: teljesen érthetetlen ez a kérés, hiszen költségvetése tételei alá esik. [sic!]

[Rácz] Pénzügyminiszter: ezt az összeget már rendelkezésére is bocsátotta a Jóvátételi Hivatalnak, ezzel egy átlagot akarnak kihozni, hogy decemberben is annyi legyen a kiadás, mint a többi hónapokban. Osztálya javasolja a kiutalást a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten.

¹⁰ Az Elnöki Hivatal főnökének 3017/1946. sz. levele alapján kérte a miniszterelnök a külügyminiszter által a hivatalhoz korábban átengedett három személy kirendelési idejének hat hónappal való meghosszabbítását. – Péter János (1910–1999) és dr. Mara Miklós külügyminisztériumi miniszteri titkár, dr. Faragó Pálné külügyminisztériumi I. osztályú irodasegéd tiszt volt. Péter Jánosról lásd: DL MT. jkv., a [18] 198. sz. jkv. 67. napirendi pontját és jegyzetét. – A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést írták: „A Külügyminisztériumból vannak átengedve. A meghosszabbításra azért van szükség, mert az elnöki státuszban nincs megfelelő számú hely.”

A jegyzőkönyvben tévesen 7660-nak írt, helyesen azonban 7760/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) az eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottakról szól. A rendelet 2. §-ának (4) bekezdése a kormány részére kivétel engedélyezését tette lehetővé a kirendeléstől számított két hónap eltelte után, de hat hónap eltelte előtt az állományba történő átvételre, illetve a kirendelés megszüntetésére vonatkozó előírás alól.

¹¹ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Arról van szó, hogy a hadirokkantak B-lista megsemmisítésének határideje túl rövid volt. A népjóléti miniszter február 2-ig kérte a meghosszabbítást, szerintem január 31-ig elég, mert egyszer már le kell zárni ezeket az ügyeket.”

A jegyzőkönyv mellett csak a rendelet tervezete található. A B-listázásokról szóló 5000/1946. ME sz. r. (MK május 19., 113. sz.) kiegészítése tárgyában kiadott 11 000/1946. ME sz. r.-ben (MK szeptember 24., 217. sz.) és a 24 500/1946. ME sz. r.-ben (MK december 21., 292. sz.) meghatározott kérelembenyújtási határidő meghosszabbításáról volt szó. – Lásd a 300/1947. ME sz. r.-t, MK január 12., 9. sz.

Minisztertanács a SZEB katonai bizottság költségeire húszezer forint folyósításához hozzájárult.¹²

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát tárcaközi bizottság felállítása tárgyában a 9590/1945. ME sz. rendelet szerinti előterjesztések véleményezéssel való korlátozására.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: teljesen feleslegesnek tartja a tárcaközi bizottság felállítását, mert már ezek az ügyek a végfelé közelednek.

Dr. Balogh István [államtitkár]: háromévi határidő lett engedélyezve a rehabilitációs ügyek lebonyolítására az alaprendelet szerint is. Tehát ez csak 1949-ben jár le.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: akkor valami módon az alaprendeletet kell szabályozni, de új adminisztráció felállítására nincs szükség. Helytelennek tartja már csak azért is, mert a legtöbb ilyen ügy a vasút és posta keretébe tartozik. Egy bizottság fog felettük dönteni a közlekedésügyi miniszter képviselője nélkül.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az illetékes miniszter a bizottságban képviselve lesz.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: helyesebb magát az alaprendeletet megváltoztatni.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: egy rövidebb terminust javasol és csak az esetben kell kreálni ezt a bizottságot, ha további esetek forognak fenn.

Dr. Balogh István [államtitkár]: javasolja a határidőt 1947. augusztus 1-ben megállapítani.

[Ries] Igazságügyminiszter: ez esetben az alaprendeletet egészen át kell dolgozni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: javasolja, hogy az igazságügyminiszter dolgozzon ki határidő-korlátozó rendeletet. Előterjesztését most leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

¹² A 24 783/1946. ME II. sz. előterjesztés részletesebb adatokat nem tartalmaz.

¹³ A 24 224/1946. ME sz. előterjesztés a szocialista, antifasiszta és demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló, a jegyzőkönyvben tévesen 9950-nek írt, helyesen azonban 9590/1945. ME sz. r. (MK október 18., 154. sz.) alapján előterjesztett kérelmek előzetes felülbírálatára javasolta a bizottság létrehozását. A bizottságot a miniszterelnök képviselőjének elnökletével az érdekelt miniszter, továbbá a pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter kiküldötteiből kívánta megalakítani. Csak azokat a kérelmeket javasolta a minisztertanács elé terjeszteni, amelyek a tárcaközi bizottság véleménye szerint magasabb szintű döntést kívántak.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Többször szerepelt a kérdés minisztertanács előtt. Az igazságügyminiszter észrevételei alapján lett összeállítva az előterjesztés. A miniszter részéről többször szóba került, hogy zárják le a rehabilitációs kérelmek határidejét. Az eredeti rendelet 3 évi időt állapított

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a köztársasági elnök testőrsége elhelyezésére szolgáló laktanya helyreállítására 68 000 forint hiteltúllépés engedélyezése tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: sokallja ezt az összeget, mert a múltkori 46 000 forint egyszer s mindenkorra szólt.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a pénzügyminiszter már hozzájárult, ezért kéri a minisztertanács hozzájárulását is.

Minisztertanács a köztársasági elnök testőrsége elhelyezésére szolgáló laktanya helyreállítására hatvannyolcezer forint hiteltúllépés engedélyezéséhez hozzájárult.¹⁴

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíj-biztosító Intézetének támogatása tárgyában készített, tárgysorozatban nem szereplő előterjesztését javasolja a Gazdasági Főtanács elé vinni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁵

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Vidor Gyula c. m. o. főnök berendelésének meghosszabbítása tárgyában, a 7760/1946. ME sz. rendelet alapján.

Minisztertanács dr. Vidor Gyula c. min. o. főnök berendelésének meghosszabbításához 1947. évi március hó 31. napjáig hozzájárult.¹⁶

meg, mondja ki a minisztertanács, hogy kívánja-e megrövidíteni, mert erre jogszabály kell. Nem tartom szükségesnek, mert a véleményező bizottság az időhatárt is figyelembe veheti." Az 1946 áprilisáig visszanyúló előzményekről lásd a MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-3930. sz. ügyiratot.

Lásd még e kötetben a [10] 159. sz. jkv. 21., továbbá a [20] 169. sz. jkv. 23. napirendi pontját.

¹⁴ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra pótlólag vették fel ezt a napirendi pontot.

Vas Zoltán megjegyzése arra vonatkozott, hogy a GF egyik korábbi ülésén úgy határozott, hogy a köztársasági elnökség építkezéseire a minisztertanács által megállapított 840 000,- Ft kimerülése esetén 46 000,- Ft hitel vehető igénybe a testőrség elhelyezését szolgáló épület helyreállítására. (MOL XIX-A-10. stab. XVII. 1946. november 5., 19. pont.) Lásd még a jelen jkv. 46. napirendi pontját.

¹⁵ GF 1947. január 21-i ülésének tárgysorozati jegyzékén 10. pont alatt szerepelt, de nem tárgyalták, a jkv.-ben már nem található.

¹⁶ A 24 659/1947. ME sz. előterjesztés szerint *dr. Vidor Gyulát* a Tájékoztatásügyi Minisztériumból rendelték át szolgálattételre a Miniszterelnökségre, s nevezett különleges megbízása indokolta, hogy 1947. március 31.-éig továbbra is ott dolgozzon. Jelezte, hogy a Miniszterelnökség költségvetése nem adott lehetőséget illetményei folyósítására.

10.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjesztést tesz a minisztertanácshoz aziránt, hogy a kormány kérje fel Tildy Zoltánt, a Magyar Köztársaság elnökét, a Magyar Köztársasági Érdemrend babérággal díszített nagykeresztjének elfogadására és viselésére. Bejelenti, hogy a Magyar Köztársaság elnökének felhatalmazására Nagy Ferenc miniszterelnököt, Varga Bélát a Magyar Nemzetgyűlés elnökét, Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes-államminisztereket felterjeszti a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjével leendő kitüntetésre.¹⁷ A kitüntetések február 1-én lesznek adományozva az egyéves évforduló alkalmából. A további kitüntetésekre vonatkozóan valamennyi miniszternek előterjesztést kell tennie, legfeljebb azonban 10 egyént óhajtanak egyelőre ezen alkalomból minden minisztériumból, annak nagyságához mérten, kitüntetni.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: egy kicsit kincstári jellege van az egésznek.

Dr. Balogh István [államtitkár]: nem érti ezt a megjegyzést.

Szakasits Árpád államminiszter: nem világos ez a megjelölés. A közlekedésügyi miniszter azt akarta ezzel kifejezni, hogy nem csak a miniszterek és az alájuk tartozó tisztviselők végeztek a köztársaság érdekében odaadó munkát, hanem a társadalom különböző rétegeiben igen kiváló hasonló egyén lehet, ne ragaszkodjunk tehát ahhoz, hogy csak a miniszterek tehetnek előterjesztéseket.

Dr. Balogh István [államtitkár]: ez már a miniszterelnök hatáskörébe tartozik majd.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: az ő részéről akkor se megy a 10 egyén kitüntetése, mert neki 70 000 vasutasa van.

Dr. Balogh István [államtitkár]: ki lehet majd többet is tüntetni, csak most ezen alkalomból nem lehet többet, majd később.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ha végignézi a minisztériumán, azt látja, hogy 5 államtitkára van, akiket ki kell tüntetni, de ő szeretne lemenni a pénzverdei munkásokig, tehát az ő tárcája szempontjából is kevés a keretszám.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁸

11.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Nyiredy István, dr. Urbányi László, dr. Baintner Károly, dr. Jeszenszky Árpád, Groffits Gábor, Svastits Géza, dr. Takács Imre, dr. di Gléria János, Anghy Csaba

¹⁷ Balogh István által ismertetett javaslat eddig terjedő része olvasható a 286/1947. ME sz. előterjesztésben.

¹⁸ A Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról az 1946: XXI. tc. intézkedett. A vitatott kérdések előzményeiről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [60] 143. sz. jkv. 2., a [61] 144. sz. jkv. [2], a [63] 146. sz. jkv. [8] és a [65] 148. sz. jkv. 4. napirendi pontját. A további vitákról lásd még e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 9. napirendi pontját.

Geyza, dr. Horn Arthur, egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezése iránt az Agrártudományi Egyetemre.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

12.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Sass Gábornak az Agrártudományi egyetemre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

¹⁹ Az előzményekről lásd a [8] 157. sz. jkv. 23. napirendi pontját. A 215 055/1946. X. 1. FM sz. előterjesztés dr. Nyíredy István, dr. Urbányi László, dr. Baintner Károly, dr. Jeszenszky Árpád, Groffits Gábor, Svasits Géza, dr. Takács Imre és dr. di Gléria János – a jegyzőkönyvben foglaltaktól eltérően – egyetemi nyilvános rendes tanárrá, míg dr. Anghy Csaba Geyza és dr. Horn Artúr egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezését javasolta.

Dr. Nyíredy István (1904–?) 1929-ben lépett állami szolgálatba, 1935-től gazdasági akadémiai rendes tanár, 1943-tól a mezőgazdasági főiskola nyilvános rendes tanára, majd az egyetem Állatorvos-tudományi Karának magántanára volt. *Dr. Urbányi László* (1902–1974) 1931-ben lépett állami szolgálatba. 1941-től egyetemi intézeti tanár, 1943-tól meghívott előadóként vezette az Állatorvos-tudományi Kar kémiai intézetét. *Dr. Baintner Károly* (1905–1989) 1939-től akadémiai rendes tanár, 1945-től főiskolai nyilvános rendkívüli tanár, 1946-tól egyetemi nyilvános rendkívüli tanár volt. *Dr. Jeszenszky Árpád* (1896–1988) 1921-től selyemtenyésztési felügyelő, 1938-tól a Gyümölcsstermelők Országos Egyesületének szakigazgatója, 1942-től a Földművelésügyi Minisztérium kertészeti, méhészeti és selyemtenyésztési ügyosztályának vezetője volt. *Groffits Gábort* (1888–?) a Műegyetem magántanárrá habilitálta. 1919-től a gazdasági akadémia rendes tanára, 1943-tól mezőgazdasági főiskolai nyilvános rendes tanár, 1946-ban egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki. *Svasits Géza* (1896–?) építészmérnök, 1930-tól a keszthelyi gazdasági akadémián a gazdasági építészet, majd 1943-tól a kultúrtechnika előadója volt. *Dr. Di Gléria János* (1899–1976) 1927-től mezőgazdasági kísérletügyi munkatárs, 1943-tól az Országos Kémiai Intézet Budakeszin működő mezőgazdasági kísérleti telepének vezetője volt. *Dr. Takács Imréről* lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. 45. napirendi pontját. *Dr. Anghy Csaba Geyza* (1901–?) 1922-től 1930-ig a budapesti egyetem Közgazdaságtudományi Karán a mezőgazdasági szakosztály állattenyésztési intézetének tanársegéde, majd Budapest Állat- és Növénykertjének munkatársa, 1945-től Budapest állategészségügyi telepének igazgatóhelyettese, 1946-tól budapesti, kerületi közlelmezési felügyelő volt. *Dr. Horn Artúr* (1900–?) agrártudományi doktorátust szerzett, 1934-től az Országos Magyar Gazdasági Egyesület állattenyésztési szakosztályán dolgozott, 1945-től a Földművelésügyi Minisztériumban állami gazdasági felügyelőként teljesített szolgálatot.

²⁰ A 215 053/1946. X. 1. FM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Magyar Agrártudományi Egyetem felállításáról és szervezéséről szóló 8740/1945. ME sz. r. (MK október 2., 141. sz.) szerint a debreceni, a keszthelyi, a mosonmagyaróvári, valamint a volt kolozsvári mezőgazdasági főiskolák, továbbá a kertészeti és szőlészeti főiskolák nyilvános rendes és nyilvános rendkívüli tanárai csak egyetemi nyilvános rendes, illetőleg egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezésük után folytathatják működésüket. Ennek alapján javasolta *Sass Gábornak* (1891–?), aki 1932-től gazdasági akadémiai rendes tanár, majd 1943-tól mezőgazdasági főiskolai rendes tanár volt, az Agrártudományi Egyetem egyetemi nyilvános rendes tanárává való kinevezését.

13.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát földhivatali tisztviselők szerződöttese tárgyában. Hat hónapra szól csak a szaporítás, és ezen idő alatt, reméli, hogy a felgyűlt munkát el tudják végezni, s akkor egy csökkentés következik be.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtítkára*: nagyon veszedelmes dolog ez, mert a földművelésügyi miniszter ezen a címen már 70 embert kapott.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ez most indokolt, de felkéri a földművelésügyi minisztert, hogy lehetőleg kevés új embert hozzon már ide a minisztertanács elé, mert minden ilyen ülésen legalább 120-at hoz be.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: 470 községben telekkönyvi átírási munka folyik. Már rohammunkát kezd el, hogy három hónap alatt 1300 községben tudja felvenni az adatokat.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

14.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát új alkalmazások tárgyában a Földművelésügyi Minisztérium kezelési és altiszti létszámában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

15.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Takács Ferenc földművelésügyi államtitkár országos árvízvédelmi kormánybiztos részére új szolgálati személygépkocsi beszerzésének engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

16.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozatban 6. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²²

²¹ Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A SZDP iratai között fellelhető 130 258/1947. FM VII/1. sz. előterjesztés szerint a miniszter hozzájárulást kért ahhoz, hogy a földbirtokrendezési szolgálatot ellátó szerződéses személyzet létszámába 20 személyt felvehessen. Név szerint felsorolta az alkalmazandó gazdákat, mérnököket, műszaki tisztviselőket. Kérte továbbá a miniszter, hogy 150 fős keretben – hat hónap időtartamra – a minisztertanácsnak való utólagos bejelentés mellett szerződéses tisztviselőket alkalmazhasson. (PIL 283. f. 31. cs. 63. ó. e., 12.)

²² A tárca előterjesztéseit tartalmazó borítólapon 6. sorszám alatt a FAO Magyar Bizottságának költségeivel kapcsolatos javaslat szerepel. A FAO-hoz való csatlakozásról és a FAO Magyar Nemzeti Bizottságának megszervezéséről lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [38] 37. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett megtalálható 20 007/1947. IV. 1. FM sz. előterjesztés

17.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát angol telivér és amerikai ügető tenyészllovak behozatalának állami ellenőrzése céljából dr. Liszy Edward miniszteri osztálytanácsos és dr. Máriássy Béla mezőgazdasági főiskolai r. tanár külföldi kiküldetésének engedélyezése tárgyában. A javaslatot úgy módosítja, hogy dr. Liszy Edward kiküldetésétől eláll, mert a telivér lovak behozatalát nem javasolja. Dr. Máriássy Béla mezőgazdasági főiskolai r. tanár külföldi kiküldetését fenntartja, mivel ez a kiküldetés az ügető egyesület terhére megy. A lovak már mind átvételre elő vannak készítve úgy, hogy ezt a kiküldetést már nem tudja likvidálni.

Minisztertanács dr. Máriássy Béla mezőgazdasági tanár amerikai ügető tenyészllovak behozatalának állami ellenőrzése céljából való kiküldetéséhez hozzájárult.²³

18.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: tárgysorozatának megkezdése előtt belgrádi tárgyalásainak eredményeiről kíván beszámolni. A kapott felhatalmazás alapján folytak a tárgyalások Belgrádban, és 1946. december 23-án az egyezmény létre is jött.²⁴ A megállapodás értelmében árucseré-egyezmény jött

utalt arra, hogy a 23 560/1946. ME sz. r. (MK november 29., 273. sz.) értelmében a FAO Magyar Bizottságának ügyei a földművelésügyi tárcahoz tartoznak és így költségei a tárca költségvetésében jelentkeznek. Ezért az 1947. január 1-jétől 1947. július 31-éig terjedő időre vonatkozóan benyújtotta a bizottság 49 600,- Ft-os működési költségeivel kapcsolatos igényét. Külön hangsúlyozta az előterjesztés a résztvevő szakértők és fordítók munkájának díjazását. Megemlítette, hogy Magyarország tagdíjának végleges megállapításáig 500 dollár, azaz 6 000 forint előleget kellett fizetni.

Az ügyre csak jóval később tért vissza a minisztertanács. Lásd e kötetben a ([26] 175. sz. jkv. 16. napirendi pontját és jegyzetét.

²³ Az SZDP iratai között található 11 011/1946. eln. 1. FM sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy azért fontos a lovak behozatala, mert a magyarországi angol telivérek a háború alatt 95 %-ban elpusztultak, az ügető telivérversenyszés terén pedig közel 80 %-os volt a veszteség. Jelezte, hogy használati lovat – a külföldi magas árak miatt – sem az állam, sem a gazdák nem képesek megvenni, ezért csak a versenyek számára érdemes lovakat behozni. A lóversenyeket viszont a köztenyésztés szempontjából is fontosnak tartotta, mivel a totalisateur jövedelem biztosíthatta a köztenyésztés anyagi feltételeit. Az Egyesült Államokból ügető-telivérimportra 100 000 dollárt, a Franciaországból és Angliából való angol telivérimportra 75 000,- dollárt javasolt eredetileg felhasználni.

A napirendi pontok előzetes jegyzékére az SZDP részéről a következő megjegyzést vezették: „A mezőgazdaság iparosításával nem túlságosan egyeztethető össze ügető tenyészllovak és angol telivérek behozatala. Ezek helyett javasoljuk szarvasmarha és más haszonállatok behozatalát.” (PIL 283. f. 31. cs. 63. ó. e., 5.)

²⁴ Az előzményekről lásd: NF MT. jkv. 1946, [51] 134. sz. jkv 66. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 1075/1947. II. sz. előterjesztése, amely utalt arra, hogy a Belgrádban megkötött árucseré-forgalmi és fizetési megállapodásról, megbízása alapján, az iparügyi miniszter, mint a magyar bizottság vezetője tart beszámolót.

Az előterjesztés mellékletét képezi maga az árucseré-forgalmi megállapodás, a Jugoszláviából Magyarországra, illetve a Magyarországról Jugoszláviába szállítandó áruk jegyzéke, a meny-

létre, amely január 1-től december 31-ig lesz érvényben. Az import főleg ipari nyersanyagokat tartalmaz. Behozatalra kerül vasérc, réz, ólom, magnézium, metilalkohol, ecetsav, fa, szén, áztatott kender, bőrhulladék, báránybőr stb. Erre a célra egyelőre 2 millió dollár irányoztatott elő. A mennyiségek a lekontrollált tételek alapján jöttek létre. Kivitelre kerülnek mezőgazdasági cikkek, textil és bőripari anyagok, fémek, műszaki gépek, közlekedési eszközök, elektrotechnikai cikkek stb. Ugyancsak 2 millió dollár irányoztatott erre is elő. A magunk tételei jugoszláv kívánság alapján állították össze. A szerződésekben az árak tekintetében még nincs határozott megegyezés. A vilápiaci árak mellett figyelembe veendő az is, hogy az illető ország egy harmadik helyről milyen áron tudja beszerezni ezeket a cikkeket. Magának a szerződésnek egyik érdekes rendelkezése az, hogy egy vegyes bizottság alapíttatik, amely háromhavonként állapítja meg a következő hónapok szállítási árúit, attól függően, hogy a következő évnegyedben milyen árukhoz jut hozzá. Megbízott cégek és kereskedők szállítják le az árukat, és amennyiben a partnerek nem tudnak megállapodásra jutni, minden esetben a bizottság dönt. Kompenzációs üzletek a jövőben nincsenek. A már meglévő kompenzációs üzletek azonban még lebonyolítandók. Ha Magyarország abba a helyzetbe kerül, hogy felemelje a tételeket, azt meg fogja tenni, amire külön levélben ígéretet tettünk és [tettek] viszont is. A fizetési megállapodás a dollárklíring rendszert honosítja meg. Lényeges része még az, hogy egy hitel-lehetőséget tartott nyitva, amit akár Magyarország, akár Jugoszlávia igénybe vehet. A harmadik megállapodás a szállítási kérdést rendezi, amely kérdést a közlekedésügyi miniszter illetékes kiküldötte tárgyalta le [sic!]. A fuvarozási kérdést kiegészíti a fiumei kikötő kérdése. Jugoszlávia Fiume kikötőre nézve a legnagyobb kedvezményt biztosítja Magyarország részére. A háborús következmények folytán nem túl nagy kapacitású jelenleg a kikötő, de a hiányokat a raktárakban ingyen tárolással fogja kiegyenlíteni. A nagytömegű nyersanyagot szállító Jugoszláviának segítségére leszünk vagonjainkkal. Továbbá letárgyalást nyert az áruszállításból eredő fizetési kötelezettségeink rendezése. Így pl. a diplomáciai kifizetések, a tanítók, tanárok kifizetése, iskolák fenntartása, esetleges nyugdíjak, vagy kegydíjak folyósítása, járulékok és illetékek folyósítása, hírlapok, folyóiratok finanszírozása stb. stb. A kiegyenlítés egyelőre egyrészt folyósítással, másrészt áruszállításokkal történik. Több szabad deviza-lehetőség is nyitva van hagyva.

nyiségek és részben a dollárértékek feltüntetésével, továbbá a jegyzéket részben korrigáló, a magyar és a jugoszláv delegációvezető közötti levélváltás, és a megállapodást a vámok, a vám-eljárás, valamint az ezekkel kapcsolatos illetékek tekintetében kiegészítő függelék. Az árucseréforalmi megállapodáson kívül megtalálható az előterjesztés mellett a fizetésekről, a fuvarozásról, valamint a két ország közötti, nem áruszállításokkal kapcsolatos (diplomáciai és más hivatalos állami képviseltek személyi és dologi kiadásai, tanítók fizetése, iskolák költségei, nyugdíjak, hírlapok előfizetési díjai, stb.) fizetések rendezéséről szóló megállapodás szövege. Végül megtalálhatók a fizetési megállapodással, valamint a háború alatt keletkezett kölcsönös pénzügyi természetű kötelezettségek rendezéséről hat hónapon belül indítandó újabb tárgyalás szükségességéről szóló levélváltások.

Ezen kívül a kapott felhatalmazás alapján egy ötéves külkereskedelmi együttműködésnek az alapjait rakták le. Az ötéves terv kiegészítéseként Magyarország megrendeléseket eszközöl különböző ipari cikkekre és ezt Magyarországnak főleg nyersanyagok szállításával fizetné meg. Január 15-én ebben a tárgyban a szakértők tárgyalásokat kezdenek meg [sic!], a tárgyalások alapjául azok a tájékoztató listák szolgálnak, amelyek[et] a jugoszláv szakértőkkel, a mieink letárgyaltak. Ez a komplexum összesen mintegy 150–200 millió dollár értéket tesz ki. A magyar tájékoztatólista, amely alapját képezi a tárgyalásoknak, különböző vegyes eshetőségekre szól. A levélváltás alapján létrejött megállapodásnak a mi részünkről a következő értelme van: mi nyersanyagokat ezen túl is tömegesen óhajtunk vásárolni, a magunk iparának a foglalkoztatása pedig egy egészen jó alapot kap. Öntödei kapacitásunk kibővítése látszik szükségesnek. Egyik-másik gyárnak a jugoszláv szállításokra fel [sic!], fokozni kell a kapacitását. Kéri a minisztertanácsot, vegye tudomásul a minisztertanács azt [sic!] a levélváltást és azt a megállapodást, amely január 15-én meginduló tárgyalásokra kötelez az említett nyersanyagok és árucikkek kicserélésére vonatkozólag az ötéves tervvel kapcsolatban. Ki fog kerekedni egy megállapodás, amely minden esztendőben realizálja a szállításokat. Javasolja, hogy ezt a megállapodást megköthesse, mert rendkívül jó és hasznos Magyarország részére úgy gazdaságilag, mint politikailag, ha nagyon izmos alátámasztást kap ennek az ötéves megállapodásnak a megkötésére.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a rezet és ólmot szeretné, ha fel lehetne emelni, mert van egy nemzetközi megállapodásunk Svájjal kábelek megépítésére, viszont kevés a vörös rezünk és ólmunk.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: nem tartja kizártnak, hogy még most, a januári tárgyalások alkalmával felvetheti ezt a kérdést.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: a megkötött árucseré-egyezményt elfogadja, és örömmel fogadja az ötéves tervet is. Ennek gazdaságilag is nagy értéke van, de messzemenő politikai jelentőséggel is bír. Amint a minisztertanács még emlékszik rá, itt jelentette be ő először az ötéves tervet is a jugoszláviai misszió kiküldötteinél jelentése alapján. Ezzel kapcsolatban felemlíti, hogy függetlenül attól, hogy ezekre a tárgyalásokra nem találhattak volna megfelelőbb személyt az iparügyi miniszternél, mégis szükséges lenne egy központi szerv, amely összefogná ezeket a tárgyalásokat egységesen, és megfelelő összhangba hozná a külföldi diplomáciával is. Az a megoldás sem kedvezőtlen, hogy külön minisztériumot kellene létesíteni erre a célra. Akkor is feltétlenül szükséges, hogy ez az együttműködés a különböző érdekelt tárcák között megtörténjen és a külképviseleti vonalon fussanak ezek a dolgok. Belgrádban eddig külképviseletünk nem volt. Anélkül, hogy érdemileg bármi kifogása volna, szükségesnek tartja ezt az álláspontot hangoztatni s remélhetőleg a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszterrel egyetértőleg javaslatot fog ide hamarosan terjeszteni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: egyetért a külügymi-

niszterrel. Ezzel a jugoszláv–magyar egyezményvel kapcsolatban megjegyzi, hogy ez rendben is van, csak ott mutatkoznak bajok és visszasságok, hogy nem a kereskedelmi minisztériumon keresztül, hanem megkérdezése nélkül és megkerülésével történtek egyes dolgok. Ő is dolgozik egy olyan terven, hogy az egész külkereskedelmet egy kézben tudják összpontosítani. Azt kéri az egyes miniszterektől, amennyiben bármilyen külkereskedelmi tevékenységre kapnának cégektől javaslatot, azt a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterhez juttassák el, hogy azokat szakembereivel megfelelően átvizsgálta, és úgy kerüljön minisztertanács elé a javaslat.²⁵

Minisztertanács az iparügyi miniszter bejelentését a megkötött jugoszláv–magyar egyezményvel kapcsolatban, tudomásul vette. Felhatalmazást adott az iparügyi miniszternek a január 15-én meginduló tárgyalások folytatására.²⁶

19.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát vállalatvezető kirendelése tárgyában az Alkaloida Vegyészeti Gyár Rt. céghez a 4660/1946. ME sz. rendelet 5. § (2) bekezdése értelmében.

[*Báránys*] *Földművelésügyi miniszter*: a vállalat tulajdonképpen a Földművelésügyi Minisztériumnak volt egyik gyára, annakidején a máktermeléssel kapcsolatban szervezték meg. A maga részéről azt kéri, hogy a mezőgazdaság felé egy kapcsolatot teremtsünk, s jó lenne, ha mezőgazdasági orientációjú lenne a vállalat vezetője. Nem annyira vegyészeti mérnökre, mint mezőgazdasági szakemberre van itt szükség.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: nem annyira vegyészeti, mint kereskedelmi emberre lenne szükség.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: a fontos közegészségügyi érdekekre tekintettel kérte az egészségügyi szakszervezet véleményét, aki elsősorban Tet-

²⁵ A külügyminiszternek, illetve a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek a hatásköri kérdéseket illető észrevételeivel kapcsolatban meg kell említeni, hogy miközben Bán iparügyi miniszter beható gazdasági tárgyalásokat folytatott Belgrádban, Róth Pál iparügyi államtitkár kénytelen volt szóvá tenni a miniszterelnöknél, hogy a legnagyobb horderejű ügyekben, mint például az egy évre eső jóvátételi program megállapítása esetében, az ipari tárcát kész tények elé állította a Jóvátételi Hivatal. „Ez történt – írta az államtitkár – az 1947. évi orosz program megállapításával és ugyanez ismétlődött meg most a jugoszláv program megállapításával is.” Ezért kérte a miniszterelnököt, hogy a felügyelete alá tartozó Jóvátételi Hivatalnál ez ügyben folytasson vizsgálatot. Nagy Ferenc ennek megfelelő intézkedést tett. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-1425.) A Külügyminisztérium a külkereskedelmi szervek együttműködésének jobb megszervezésére vonatkozó javaslatait írásban is megküldte a miniszterelnöknek, aki kikérte a kereskedelem- és szövetkezetügyi, valamint a pénzügyminiszter véleményét. (MOL XIX-A-1-j-1947. XXIII-1674.) A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a minisztertanács elé terjesztette a külkereskedelem irányításával kapcsolatos ügyeknek tárcája hatáskörébe utalására vonatkozó javaslatát. Lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 91. napirendi pontját.

²⁶ Lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv 7. napirendi pontját, az egyezmény végrehajtásával kapcsolatos intézkedésekre pedig a [28] 177. sz. jkv. [26] napirendi pontját.

tamanti Károlyt s másodsorban Szobel Lászlót ajánlotta. Dr. Faltin Ernő kinevezése összeférhetetlen, mert az Elhagyott Javaknál ő adta bérbe az Alkaloidát a Pannónia cégnek.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: az iparügyi miniszter előterjesztése tartalmából megállapíthatóan a most ott működő ellenőr teljesen hamis képet ad a gyár működéséről. Ismeri jól ezt a gyárat, rendkívül fontos üzem. A népjóléti miniszter által említett Tettamanti Károly volt Svájcban s ebben a viszonylatban elsőrangú szakember. Ő csinálta az egész gyárat, ő vezette a felszabadulás után is, de később, mint megbízhatatlant kitűrták állásából. Pedig felszabadulás előtt tevékeny részt vett a kommunista földalatti mozgalmakban és a Szovjetunióba akarták kivinni, de inkább itt maradt a gyár újjászervezésénél. Minden tekintetben megfelelő embernek tartja, ha meg lehet nyerni erre a célra őt. Jelenleg a vármegye első nyilaskeresztes vezére tölti be helyét.

Dr. Balogh István [államtitkár]: reflektálni akar a népjóléti miniszter azon megjegyzésére, hogy dr. Faltin bérbe adta volna az Alkaloidát, hiszen az nem is volt elhagyott jav, mindössze egy kis részvényt pakét, tehát a kisebbség elhagyott vagyon [sic!] s ezt adta bérbe, de ezzel jogilag semmi ingerenciája sincs a gyárra nézve.

[Nagy] *Miniszterelnök*: megállapítja, hogy a vélemények igen szétágazók. Javasolja, hogy a miniszterek egymás között egyezzenek meg a vezető személy tekintetében, és úgy hozza az iparügyi miniszter újra minisztertanács elé.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁷

²⁷ Az iparügyi miniszter 69 394/1946. VIII. sz. előterjesztésében előadta, hogy az egyes ipari és kereskedelmi vállalatok ellenőrzéséről szóló 4660/1946. ME sz. r. (MK április 30., 97. sz.) alapján állami ellenőrt rendelt ki az Alkaloida Vegyészeti Gyár Rt.-hez, mivel a gyár működése nem felelt meg az ipari érdekeknek. Az ellenőr megállapította, hogy a gyár volt vezérigazgatója, Wendler Miklós a régebben évi 4–5 millió svájci frankért exportáló vállalat exporttevékenységét gátolta, s fennállt annak a veszélye, hogy a morfium-alkaloida iránt mutató nagy érdeklődés folytán annak kicsempészésére kerül sor. Ezért a miniszter javasolta dr. Faltin Ernő okleveles vegyész t a vállalat vezetőjéül kinevezni.

Dr. Faltin Ernő (1906–?) 1925–1929-ben a debreceni egyetem vegytani intézetében volt tanársegéd. 1931–1932-ben a Debreceni Állami Mezőgazdasági Vegyékísérleti Állomás ügyésze, 1932–1933-ban a Budapesti Állatorvosi Főiskola tudományos munkatársa, 1933–1936-ban a Rex Gyógyszervegyészeti Rt. vegyésze, 1936–1937-ben a Magyar Katadyn Rt. vegyésze, majd önálló gyógyszervegyész, 1941–1945-ben munkaszolgálatos volt, illetve deportálták. Az adott időben az Elhagyott Javak Kormánybiztossága ipari osztályának tisztviselőjeként az Alkaloida Rt. ügyének előadója volt.

Az Iparügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellett a következő megjegyzés olvasható: „Nem látom indokoltnak, hogy vegyész nevezessék ki, mert ez nem felel meg a részvénytársaság ügyviteli érdekeinek. Inkább kereskedelmi szakember kinevezése volna célszerű. Úgy tudom, hogy a földművelésügyi miniszternek is ugyanez az álláspontja.”

20.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Nemzetközi Iparjogvédelmi Unió neuchatel-i konferenciájára kiküldendő magyar bizottság tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

21.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Sipeki Géza miniszteri tanácsos rehabilitációja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

22.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a kereskedelem- és iparkamarai választások tárgyában kibocsátott 4630/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁰

23.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az 1940. évi szovjet–magyar áruforgalmi és fizetési egyezmény likvidálása tárgyában.

²⁸ *Tettamanti Károlyra* és *Szobel Lászlóra* vonatkozó adatokat nem találtunk.

Lásd még e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 47. és [17] 166. sz. jkv. 30. napirendi pontját.

A 10/I/1947. IpM sz. előterjesztés jelezte, hogy a Nemzetközi Iparjogvédelmi Unió 1947. február 5-ével kezdődően nemzetközi konferenciát tart, amelynek tárgya a háború által érintett ipari (szabadalmi) jogok helyreállításával kapcsolatos kérdések egyezmény útján való rendezése. Megemlítette, hogy a kötendő megállapodásnak az a hatása is várható, hogy a békeszerződés szabadsághogi keret-határozmányainak végrehajtását – mint az első világháború után is történt – e megállapodások szerint rendezik.

Javasolta hivatalos képviselőként Kőrös Lászlót, a Magyar Szabadalmi Bíróság elnökét és dr. Karczag György miniszteri osztálytanácsost, valamint nem hivatalos szakértőként Somorjay Ottó és Weissmahr Béla szabadalmi ügyvivő kiküldését az értekezletre.

²⁹ A 4423/1946. IpM sz. előterjesztés szerint *dr. Sipeki Géza* (1888–?) jogi végzettséggel rendelkezett, 1918 novemberétől az Országos Lakásügyi Kormánybiztosságnál dolgozott, mint miniszteri titkár. 1919 márciusában behívták a magyar Vörös Hadsereghez. Leszerelése után nem térhetett vissza munkahelyére. Javasolta a miniszter a rehabilitálását.

Az igazságügyminiszter T. 3854/1946. sz. levelében közölte, hogy Sipeki Géza harminkét év óta tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak és huszonkét éven át ügyésze volt a Szakszervezeti Tanácsnak, s ezért a rehabilitálásával egyetért.

³⁰ Az 50 984/1946. I. 2. KSzM sz. előterjesztés a kereskedelem- és iparkamarai választásokról szóló 4630/1946. ME sz. r. (MK április 30., 97. sz.) által a választások megtartását illető 1946. december 31-i határidőt 1947. június 30-áig javasolta meghosszabbítani. Erre azért volt szükség, mert az egyes kamarák területén működő kereskedőknek és iparosoknak vidéken 20–25 %-a, Budapesten pedig 40–60 %-a még nem igazolta a múltbeli politikai magatartását az igazgatóságok előtt és így a választások illuzórikussá váltak volna. – Lásd a 370/1947. ME sz. r.-t., MK január 17., 13. sz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

24.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti a 6392/1946. számú javaslatát külföldi utazási számlák elszámolásának engedélyezése tárgyában. Megjegyzi, hogy Bródy György külkereskedelmi főtitkár útszámláját 156,08 svéd koronában jelölte meg, amit azonban dollárra kell átváltoztatni. Az összeg 992 dollárt tesz ki.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: felhívja a figyelmet, hogy már a múltkor kérte a napidíjak egységes rendezését. Ezen kívül a fizetések módozatainak megállapítását is szükségesnek tartja.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

25.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Wurm Ferenc postafőellenőr és Székely Ida postafőellenőr berendelésének fenntartása tárgyában. Már évtizedek óta dolgoznak a minisztériumban.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: csak azóta, amióta a minisztérium kettévált. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter különbözetet fizet nekik. Ezt az állapotot meg kell szüntetni s pár hónap múlva státusba kell őket venni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: amennyiben megvan rá a lehetőség, úgy átveszi őket a státusba. Javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

³¹ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, az [58] 141. sz. jkv. 31. napirendi pontját és jegyzetét.

Az 51 519/1946. III. KSzM sz. előterjesztést a jelen jkv. b) mellékleteként közöljük.

A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „34 000 [a b) mellékletben közölt előterjesztés szerint: 334 800] USA dollár fizetési kötelezettséget jelent. Ennyi még a hátralék, a további esetleges készáruszállítással egyenlítendő ki. Célszerű volna, ha a GF közelebbről megnézné az ügyet, mert nem tűnik ki, hogy a pénzügyminiszter hozzájárult volna.”

³² Az előterjesztés szerint dr. Gévy–Wolff Nándor Londonba küldött kereskedelmi attasé, Bródy György Stockholmba piacfelderítésre kiküldött miniszteri főtitkár, valamint dr. Russay István fatételekre és bútorokra vonatkozó árucserreforgalmi kérdések tisztázása céljából Svájcba kiküldött külkereskedelmi segédtitkár útszámláinak elszámolásáról volt szó.

A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a napidíjak egységes rendezésével kapcsolatos korábbi javaslatra vonatkozó megjegyzés olvasható azzal, hogy a külügynek és a pénzügynek együttesen kellene javaslatot tenni.

³³ Az 5580/1946. Eln. f. KSzM sz. előterjesztés a cégbejegyzések kihirdetésére felügyelő miniszteri biztosság Központi Cégnylvántartó Irodájában hosszabb ideje szolgálatot teljesítő, de a Közlekedésügyi Minisztériumból átrendelt két munkatárs kötelező státusba vételétől való eltekintésre kért engedélyt. Jelezte, hogy az illetők a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Mi-

26.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar–osztrák árucserre-megállapodás tárgyában.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: ebbe a megállapodásba 3 millió cserepet is vettek fel. Kéri, hogy a jövőben övele előzetesen is közöljék a tárcáját érintő megállapodásokat.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: olyan megállapodásokat nem köt, amit előzetesen az illetékes minisztériummal le nem tárgyalta volna.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

27.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparrevízióval kapcsolatosan 370 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

28.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy az 1945. augusztus 15-én³⁶ kötött magyar–szovjet árucserre-egyezmény lejárván, az egyezmény végső leszámolásának megejtése céljából tárgyalásokat folytatott a Szovjetunió magyarországi kereskedelmi képviselőjével. A tárgyalások

nisztériumba való átvételük esetén elesnének bizonyos, a Közlekedésügyi Minisztérium által biztosított kedvezményektől (pl. a postai betegsegélyező által nyújtott gyógyszerellátástól).

³⁴ Az 53 542/1946. III. KSzM sz. előterjesztés beszámolt arról, hogy a Budapesten 1946. december 11. és 21-e között folyt magyar–osztrák gazdasági tárgyalás befejeződött. Előadta, hogy osztrák részről a magyar élelmiszerszállítás mielőbbi megkezdését sürgették. Ez gondot okozott, mert az osztrák ellentételek szállítása csak az év folyamán elosztva volt várható. Így a magyar fél tartott attól, hogy Ausztria tulajdonképpen még az árucserre-forgalom kibontakozása előtt eladósodik. Ezért a tárcsa nem volt hajlandó 200 000 dollárt meghaladó magyar többlétszállítást engedélyezni. Az árucserre keretében a kivitelet mintegy 3,8, a behozatalt pedig 3,6 millió dollárban állapította meg. Az előterjesztés jelezte, hogy a felek kisebb módosítással ismét életbe kívánják léptetni az egykori határszéli megállapodást, ami az ottani lakosság legális forgalmát teszi lehetővé, valamint, hogy néhány vámjogi egyezmény felélesztését is elhatározták.

Közülte az előterjesztés, hogy a tárgyalás hangulata végig nyomott volt, mivel az osztrákok állandóan csalódottságukról beszéltek és követelöztek, sőt két esetben is felmerült, hogy a tárgyalások megszakadnak. A megállapodás egy évre szolt azzal, hogy egyes kérdések megbeszélésére 1947. február 15-én Bécsben vegyesbizottsági ülést tartanak.

Az előterjesztés mellett megtalálható a megállapodás, amely magában foglalja a kiszállítandó és a behozatalra kerülő áruk jegyzékét, az egyes tételek dollárértékét, továbbá a tárgyalások összefoglaló jegyzőkönyve, valamint a szállításokkal kapcsolatos levélváltások szövege. Lásd még a [16] 166. sz. jkv. 77. napirendi pontját.

³⁵ Előzményéről lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 41. napirendi pontját és jegyzetét, továbbá a [12] 161. sz. jkv. 11. és a [17] 166. sz. jkv. [58] napirendi pontját.

³⁶ Valójában 1945. augusztus 27-én.

eredményeképpen a következőket állapította meg: importunk a Szovjetunióból 1946. december 31-ig 13 600 000 dollár. Január és február hónapra felajánlott a Szovjetunió vasércet, kokszot, nátriumot, sót, gyapotot, faszemet, faféleségeket, kalcinált szódát 2 786 000 dollár értékben, továbbá kiállításba helyezték 400 tonna cukorrépa mag szállítását is, amennyiben magyar részről véleményük szerint rendelkezésre álló szójababot felajánljuk. Ezzel szemben 1946. december 31-ig exportáltunk a Szovjetunióba 15 250 000 dollár értékben. Kötelezettségeink 10 000 tonna kukoricát, babot, lucernamagot, pamutszövetet, nyersolajtermékeket, vegyesít, borpárlatot, furnírt, olajosdarát, standard és kisipari gyártmányokat ölelnek fel. Ez összesen 18 175 000 dollárt tesz ki. E számadatok összevetéséből eredően mutatkozó magyar előszállítások stimulálódjanak akként, hogy a magyar részről felajánlott szállításokat összevetve a szovjet szállításokkal, lényeges aktív magyar egyenleg ne mutatkozzék. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az előadottak alapján a tárgyalásokról szóló jegyzőkönyvet aláírhasssa.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a maga részéről sokallja a kukorica-kivitel és felteszi a kérdést, hogy miért csinálják a takarmányexportot.

[Nagy] *Miniszterelnök*: helyesebb lett volna ezt előzetesen a Gazdasági Főtanácson letárgyalni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ez egy-két hónapos terv volt. Olyan ajánlatot nem tesz, amit az illetékes minisztériumokkal előzetesen le nem tárgyalt volna, vagy szakvéleményét [sic!] ki ne kérte volna. Azért terjesztette ma minisztertanács elé, hogy a felhatalmazást megkaphassa a jegyzőkönyv mielőbbi aláírására.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: nagyon nehéz az árumennyiségekhez így kapásból hozzászólni. A 10 000 tonna kukorica pl. felül van a múlt évben vállalt kötelezettségeken.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: jóval többre vállaltunk kötelezettséget, de lecsökkentették maguk az oroszok abban a reményben, hogy később majd emelni tudják a mennyiséget. Összesen eddig 20 000 tonnára vállaltak kötelezettséget, ebből 10 000 most szállítandó lenne, tehát az eredeti tételnél kisebb.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: felteszi a kérdést, hogy ezeknek a tételeknek a szembeállítás után az árkiegyenlítő alap meg lesz-e terhelve, vagy nem, és az, mit fog jelenteni?

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: 17 089 000 dollár értékben importál február végéig, kivéve a gyapotot, amit csak márciusban szállítanak le. A végösszeg 18 175 000 dollár. 1 millió dollárral előszállításban lennénk, tekintettel, azonban arra, hogy februárban megindulnak a kereskedelmi tárgyalások, nem tartja súlyosnak a különbözetet.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a mai 2 milliós aktívum lecsökken 1 millió dollárra. Adjon tájékoztatást a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, hogy az árak tekintetében történt-e korrekció.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: új árak szerint történ-

tek a megállapodások. A kukoricánál új ármegállapítás meglehetősen bonyolult. A kokszt árát nem emelték fel.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: nagyon nagy lesz a szükséglet januárban és februárban a kokszt terén.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: véleménye szerint januárban és februárban nem kerülhet sor kukoricaszállításra, mert nincs. Vagy egy nagy felár-szükséglet jelentkezik, ami nagy áremelkedést fog jelenteni, vagy pedig ebből a kukoricából szállításra sor nem kerülhet. Ha tárgyilagosan nézzük azt jelenti, hogy kukoricát egyáltalán nem tudunk szállítani.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: viszont az oroszok is ismerik a terméseredményt, s akkor nem fogják elfogadni, hogy ne szállítsunk. Ilyen bizonytalan helyzetben nem tudja aláírni a jegyzőkönyvet. Lehetetlen, ami ezzel a cikkel történik. Minden héten más és más adatokat kap. Azt a felvilágosítást kapta, hogy 5000 tonnát felajánlhatunk. Miután határozott ígéretet kaptunk, hogy 11 000 tonna sótt szállítanak le, abban reménykedett, hogy magánforgalomban lévő kukoricából fog tudni 5000 tonnát kapni sóért. Feltétlenül ki kell vizsgálni, hová lett az ez évi kukoricatermés. Nem közömbös a kormány szempontjából sem, hogy a megállapodást be tudjuk tartani.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: ő csak kötelességének tartotta bejelenteni, hogy nincs kukorica, s úgy véli a közellátásügyi miniszter is ugyan-ezt fogja mondani.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: tudomásul veszi ezt a bejelentést, de akkor kéri megállapíttatni, hol van a kukorica. A szójababbal is már kellemetlen helyzetbe került, mert azt sem tudja előteremteni megfelelő mennyiségben. Ebben a pillanatban az oroszoknak igen nagy szükségük van a kukoricára, és kérik ennek mielőbbi leszállítását. Nem az ő hatáskörébe tartozik annak kivizsgálása, viszont bizonytalanul nem lehet kereskedelmi egyezményt kötni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ezt a kérdést nem lehetett volna így hirtelen tárgysorozaton kívül tárgyalni. Nem ismerjük az adatokat, ez a téma egy külön minisztertanácsot is megérdemelne.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: miután a kérdés sürgős, nem halaszthatja a jövő hétre, mert a jegyzőkönyvet feltétlenül alá kell írni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a kérdés valóban sürgős, viszont az egésznek a technikáját lehetne bizonyos mértékig szóvá tenni. Egy tárcaközi értekezletet kellett volna összehívni előzetesen, hogy valamennyi miniszter már tájékozva lett volna, mit adnak az oroszok, és mit tudunk mi adni, s akkor nem lettek volna a mai nehézségek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: az, hogy a Szovjetunió részére ez a kukoricamennyiség le van kötve, ez ismeretes volt hónapokkal ezelőtt. Viszont azt nem érti, ha nincs kukoricánk, a románokkal szemben miért kötöttünk le még további kukoricamennyiséget.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a románokkal nem olyan szállítási kötelezettség van, mint az oroszokkal. Hosszabb idő alatt, só ellenében, nagyobb mennyiségű kukoricát elő lehet teremteni.

Minisztertanács a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéséhez hozzájárult.³⁷

29.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: most a vallás- és közoktatásügyi miniszter következne sorra. Ő azonban javasolja, hogy a tanyai tanítók kinevezésének kivételével³⁸ valamennyi előterjesztés vétessék le a napirendről s azokat az újonnan kinevezett kultuszminiszter terjessze elő.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: ezek után kéri a minisztertanácsot, tiltsa őt ki az ülésekről és vegye vissza tőle megbízatását. A legkínosabb helyzetbe kerül saját minisztériumával szemben. Ő csak tiszta adminisztrációs ügyeket hozott ma minisztertanács elé, gondosan kerülve a politikai jellegű ügyeket, de miután a minisztertanács megbízta őt az ügyek továbbvitelével, úgy véli, hogy ezek az egyszerű ügyek tárgyalhatók a mai ülésen. Ahol gondolta, hogy vita támadhat, azokat az ügyeket úgysis félretette. Kéri, hogy ne szégyenítsék meg azzal, hogy az egész tárgysorozaton lévő előterjesztéseit leveszik a napirendről, mert erre egyáltalán nem szolgált rá.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: álláspontja az, hogy már soron van és valószínűleg hamarosan meg fog történni a kultuszárca betöltése, addig egy hetet várhatnak ezek az ügyek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: úgy véli, hogy itt egy ügyrendi vita folyik.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: minden ügy pontosan, korrekten, szabályszerűen van előkészítve, teljesen politikamentesen csak szigorúan adminisztratív ügyeket hozott ide. Az illetékes szervek magukévá tették az előterjesztéseket. Ha valahol, valamely tárgypontnál úgy határoz a minisztertanács, hogy le kell venni, hajlandó elfogadni, de így kollektíve nem tudja az egészet levenni a napirendről.

[Nagy] *Miniszterelnök*: akkor vegyük sorra a tárgypontokat.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti dr. Korpássy Béla egyetemi magántanár, kórházi főorvosnak a Szegedi Tudományegyetem kórbonctani és kórszövetetani tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése iránt, megjegyezve azt, hogy itt a pénzügyminiszterrel még egy pontot le kell tárgyalni, tehát csak elvben kér hozzájárulást.³⁹

³⁷ Az előzményekről lásd: DMB МТ. jkv., a 47. sz. jkv. 9. napirendi pontját. Az előterjesztést illetően lásd a jelen jkv. c) mellékletét. Lásd még e kötet [17] 166. sz. jkv-ének [59] és a [30] 179. sz. jkv. [47]–[48] napirendi pontját, továbbá a kukorica-kivitellel kapcsolatos nehézségekről a [23] 172. sz. jkv. 78., a [26] 175. sz. jkv. 38. és a [28] 177. sz. jkv. [65] napirendi pontját.

³⁸ Lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [54] napirendi pontját.

³⁹ Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 61. napirendi pontját.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: amennyiben a minisztertanács elfogadja, ő ellene szavaz.

[Rajk] *Belügyminiszter*: csatlakozik a közlekedésügyi miniszter álláspontjához. Rengeteg kinevezés van napirendre tűzve. A légkör nem alkalmas határozathozatalra. Különben is későn kapta meg az előterjesztéseket, nem volt ideje átvizsgálni. Kéri valamennyit levenni a napirendről.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: eddig ez a hang nem volt szokásban a minisztertanácsokon és az sem, hogy szavazással döntsük el az egyes kinevezéseket. Kéri a kultuszminisztert, tegye könnyűvé ezen probléma megoldását azzal, hogy vegye le a napirendről előterjesztéseit.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: valóban nem akarja, hogy őmiatta vita keletkezzék az egyes kinevezések felett. Ezért bejelenti, hogy valamennyi előterjesztését a napirendről leveszi. Kéri azonban a minisztertanácsot, vegye tudomásul azt a tényt, hogy a kultusztárca vezetéséről azonnal lemond.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a kultuszminiszter azon bejelentését, hogy előterjesztéseit a napirendről leveszi, a minisztertanács tudomásul veszi, a soron kívül előterjesztett kérelmére, minthogy az nem tartozik a minisztertanács elé, majd személyesen fog válaszolni.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.⁴⁰

30.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az öregségi stb. biztosításról szóló 1928:XL. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: kéri ezt az előterjesztést a napirendről levenni, mert nem volt módjában a kérdést alapos megfontolás tárgyává tenni, a nélkül pedig nincs módjában elfogadni.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴¹

⁴⁰ A munkáspártok bizalmatlansága miatt Keresztury Dezső még 1946. november elején benyújtotta lemondását. (Lásd NF MT. JKV. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 1. napirendi pontját.) 1947. március 14-éig azonban a kormány tagja maradt, de a minisztertanács ülésein a továbbiakban nem vett részt.

⁴¹ A 47 791/1946. II. fő. NM sz. előterjesztés abból indult ki, hogy az 1928: XL. tc.-n alapuló öregségi, rokkantsági, özvegyességi és árvasági biztosítási szolgáltatás a stabilizációt megelőző másfél esztendő folyamán sokat veszített értékéből. Az öregségi biztosítást is ellátó intézetek gyér járulékbevételeiket és a mérsékelt összegű állami kölcsönöket elsősorban a betegségi biztosítás működésének megindítására és fokozatos fejlesztésére fordították. Az infláció után a biztosító intézetek pénzügyileg megerősödtek, ezért javasolta az öregségi, stb. szolgáltatások rendezését, sőt a korábban hozott jogszabályok hiányainak pótlását. Javasolta, hogy az Országos Társadalombiztosító Intézet a Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben a járulékok mértékét újból rendezze. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

31.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Közmunkaváltság Alap terhére foglalkoztatott munkavállalók betegségi, öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítási kötelezettségek szünetelése és kötelező baleseti biztosítása tárgyában.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: kéri ezt az előterjesztést a legközelebbi minisztertanácson előterjeszteni, mert a közmunkaváltságot újabb összeggel terhelné meg a javaslat.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ez a javaslat éppen csökkenteni kívánja a közmunkaváltságot, azonban van rá mód, hogy a Gazdasági Főtanács megvizsgálja a kérdést és azután kibocsátható a rendelet.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta, a részletek megtárgyalását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.⁴²

32.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az 1946. évre fizetendő baleseti biztosítási járulékok megállapítása tárgyában. Egyben bejelenti, hogy a tárgysorozat 3. és 4. pontja azonos.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴³

A kérdés tárgyalására a minisztertanács a következő ülésén ([10] 159. sz. jkv. 17. napirendi pont) tért vissza.

A Népjóléti Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy, valamint a 31. és 32. napirendi pont címére vonatkoztatva a következő közös megjegyzést fűzték: „ad 1–4. Nem tudom megállapítani.” A borítólapon jelezték, hogy a tárcsa 3. és 4. napirendi pontja azonos volt.

⁴² A 46 824/1946. II. fő. o. NM sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a munkanélküliség enyhítésére szervezett közmunkáknál alkalmazott személyek fizetése a Közmunkaváltság Alap terhére történt. Abból a célból azonban, hogy minél több munkanélkülit foglalkoztathassanak, a legkisebb órabért állapították meg, sőt a közmunkával foglalkoztatott munkavállalókat mentesíteni kívánták a betegségi, öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági társadalombiztosítási kötelezettség alól is. Ugyanakkor azonban ezeknek a személyeknek az orvosi és gyógyellátásáról gondoskodni kívántak. A betegségi biztosítás szüneteltetése mellett azonban fenntartani kívánta a baleseti biztosítási kötelezettséget. A SZDP részéről az előzetes napirendipont-jegyzékre igényként feljegyezték, hogy „ne csak baleset, hanem betegség ellen is biztosíttassanak.” (PIL 283. f. 31. cs. 63. ó. e., 5.) Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd az 5400/1947. ME sz. r.-t, MK május 7., 102. sz.

⁴³ A 47 560/1946. II. fő. o. NM sz. előterjesztés utalt arra, hogy az 1927: XXI. tc. a baleseti biztosítási járulék megállapításánál egyik tényezőként a számadási évre kifizetett javadalmazások összegét vette alapul. Jelezte azonban, hogy 1946 folyamán különböző értékű és elnevezésű pénzegység volt forgalomban, így a törvényben megállapított módszert nem alkalmazták. Javasolta, hogy a munkabér helyett az üzemben eltöltött munkanapok száma vétessék alapul, úgy, hogy 1946. augusztus 1-jétől a baleseti járadékot, a sérült tényleges javadalmazására tekintet nélkül, átmenetileg egységesen havi 120, azaz napi 4,80, illetve évi 1440 forintnak megfelelően számítsák. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is. Lásd a 800/1947. ME sz. r.-t, MK február 4., 28. sz.

A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon 4. sorszám alatt a következő – a fentiekkel megegyező – tárgy címe szerepel: „A társadalombiztosításban az 1927: XXI. tc. 61. §-ának (2) bekezdése értelmében fizetendő baleseti biztosítási járulék megállapítása.”

33.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a körmendi községi kózkórház belgyógyász főorvosi állásának végleges betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

34.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Vajda Ákos volt állami kórházi igazgató-főorvos szolgálatba való állítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

35.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Hudovernig Dezső OTBA rendelőintézeti főorvosnak állásába való visszahelyezése tárgyában.

Szakaits Árpád államminiszter: nem ellenzi az állásokba való visszahelyezést, csak nem érti, hogy miért nem a B-lista revízió során lesznek ezek visszahelyezve.

Dr. Bojta Béla államtitkár: a B-lista rendelet módot ad arra, hogy hat hónap elteltével végelbánás alá vont létszámfeletti személyek állásukba visszahelyeztessenek a szükséghez mérten. A leépítés szigorúan a stabilizáció hat hónapjára vonatkozott.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

36.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: miután a svájci tárgyalásokat elhalasztották, a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

⁴⁴ A 236 504/1946. VIII. o. NM sz. előterjesztés szerint a körmendi kórház belgyógyász főorvosi állása már hosszabb idő óta betöltetlen volt, s ez károsan befolyásolta az egész kórház munkáját. Az előterjesztés mellett megtalálható a Pénzügyminisztérium egyetértő véleménye, amelyből kitűnik, hogy az állásra *dr. Tárczy Miklós* kinevezését hozták javaslatba.

⁴⁵ A 237 111/1946. VIII. o. NM sz. előterjesztés szerint *dr. Vajda Ákos* korábbi kórházi igazgató-főorvost a B-listázások során bocsátották el. Kérését azzal indokolta a miniszter, hogy az állami kezelésbe vett kórházak és gyógyintézetek létszáma 2200-ról 1628-ra csökkent, de az adott időben ez a létszámkeret sem volt betöltve.

⁴⁶ A 47 189/1946. II. fő. o. NM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az Országos Tisztviselői Betegsegélyezési Alap Budapesti Szakorvosi Rendelőintézeténél 1945 előtt három orvos, név szerint *dr. Deke László*, *dr. Hudovernig Dezső* és *dr. Hutás Aladár* teljesített szolgálatot. Dr. Hudovernig Dezső volt közülük az, aki gümősebészeti szakképzettséggel rendelkezett, őt azonban B-listázták. Helyettesítési díj folyósítása ellenében, továbbra is igénybe vették azonban a szolgálatát. Kivételesen kérte ezért nevezett főorvos újbóli kinevezésének engedélyezését.

⁴⁷ A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a 68 155/1946. I. 3. KözlM

37.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Gerhard József volt postasegédtsizt besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

38.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát özv. Várady A. Béláné részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

39.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Pozsonyban tartandó jugoszláv–csehszlovák–magyar postaműszaki tárgyalásokra a magyar posta képviselőjében Novák István postafőmérnök és Greck Zoltán postamérnöknek kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

40.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát 463/1947. szám alatt Kispéteri Jenő főtanácsosnak Olaszországba való kiküldetése tárgyában az UNRRA-küldemények fuvarozásával kapcsolatos ügyek rendezésére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

sz. előterjesztés szerepel, amely *dr. Gártner József* MÁV főtanácsos, *Borbély Elek* MÁV főfelügyelő és *dr. Iványi János* MÁV főtanácsos svájci kiküldetésére vonatkozó javaslatot tartalmazza. A kiküldöttek feladatát képezte volna a magyar és a svájci vonatok közötti közvetlen kapcsolatban még rendezetlen kérdések (fuvardíj, fizetés, küldemények irányítása, stb.) letárgyalása.

A kérdésre később nem tért vissza a minisztertanács.

⁴⁸ A 260 144/1946. IV. fő. o. KözlM szerint *Gerhard Józsefet* (1892–?) 1919 után baloldali magatartása miatt elbocsátották a postától. Javasolta nevezett visszavételét, 32 évi szolgálatának beszámíttását és postaelenőrkénti besorolását.

⁴⁹ A 272 604/1946. IV. fő. o. 8. ü. o. KözlM sz. előterjesztés szerint a Pozsonyban tartandó konferencián a Budapest–Belgrád és a Budapest–Prága közötti áramkörök számának szaporítása, valamint a Budapest–Pozsony közötti új távkábel létesítésének kérdése került tárgyalásra. Rámutatott arra, hogy ezen együttműködés folytán a Csehszlovákia és Jugoszlávia közti távbeszélő-forgalom nem Ausztrián, hanem Magyarországon keresztül fog lebonyolódni, és így az átmenő díjakat Magyarország kaphatja.

⁵⁰ A 463/1947. I/3. KözlM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az UNRRA magyarországi missiója a trieszti kikötőben állandó képviselővel nem rendelkezvén, időközönként szakközvegeket küld Triesztbe a felgyülemlett ügyek elintézésére. Így a missió képviselőjében Triesztbe és Génúába utazik Mrs. Adams, a gazdasági osztály vezetője. Javasolta, hogy nevezett kíséretében kiutazzhasson Kispéteri Jenő főtanácsnok az UNRRA szállítmányok átrakási szerződésének megújítása, illetve a zsírszállítmányok fuvarozásával kapcsolatos kérdések előkészítése céljából.

41.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az építésügyi, városrendezési és közmunkaügyi igazgatás szabályozásáról szóló 1946: XXIV. tc. egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez a javaslat az 1946. évi IV. törvénycikkbe ütközik.⁵¹ A törvény világosan kimondja, hogy csak az érdekelt miniszterekkel való megegyezés után lehet ezt a kérdést szabályozni, és mint saját rendeletét kihozni. Ha nincs megegyezés, csak törvényhozás útján lehet eltérni a törvény rendelkezéseitől.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: Azért hozta ide a javaslatot, hogy megegyezzen az érdekelt miniszterekkel. Ha nem tudnak megegyezni, természetesen Nemzetgyűlés elé kerül.

[Rajk] *Belügyminiszter*: valóban húzódik a rendezés, de olyan jogkört kívánt átvenni az építésügyi miniszter, ami feltétlenül belügyi és közigazgatási jellegű. Most három hónap után érkezünk el oda, hogy az építésügyi minisztérium törvényelőkészítő osztálya is belátta, lehetetlen átvennie belügyi hatásköröket. Azt javasolja, hogy vegyék le a napirendről.

[Nagy] *Miniszterelnök*: az építésügyi miniszter egyezzen meg előbb az érdekelt belügy, népjóléti és iparügyi miniszterekkel s azután hozza újból ide.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi, kéri a következő minisztertanácsra azonban újra felvenni. Addig megkísérli a megegyezést.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵²

⁵¹ Elírás történt. Feltehetőleg a kormány részére rendelték kibocsátására adott felhatalmazásról szóló 1946: VI tc.-re kívánt hivatkozni az igazságügyminiszter.

⁵² Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [49] 132. sz. jkv. [54], és az [51] 134. sz. jkv. 47. napirendi pontját.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon a tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Többször szerepelt a minisztertanács programján és a miniszter kívánalma ellenére levették.”

A 31 947/1. 1946 ÉKM sz. – még 1946. november 13-án kelt – előterjesztés hangsúlyozta, hogy mivel az építésügyi, városrendezési és közmunkaügyi igazgatásról szóló 1946: XXIV. tc. végrehajtásában valamennyi miniszter érdekelt, célszerű, ha a vonatkozó intézkedések kormányrendelet formájában jelennek meg. A rendelettervezet az építés- és közmunkaügyi, valamint a többi tárca városrendezési hatáskörének egyeztetését helyezte előtérbe. Külön fejezetben tárgyalta az építőipari anyaggyártás és árszabályozás terén az iparügyi miniszterrel való együttműködésnek a kérdését. Kitért az építkezések pénzügyi feltételeinek biztosításával kapcsolatban az építés- és közmunkaügyi miniszter kötelezettségeire és jogaira, így többek között a Lakásépítési Állandó Bizottság és a Falusi Kislakásépítési Szövetkezetek feletti kormányhatalmának rendezésére. Rögzítette, hogy mely iparok tekinthetők építőiparnak; szövegezte továbbá az építőipari iskolák, az építőiparokkal kapcsolatos hivatalok felügyeletének az iparügyi miniszterrel közös ellátásáról. Részletezte, hogy a középiparok köréből mi tartozik az építés- és közmunkaügyi tárcához, és az ilyen jellegű ügyek intézésével kapcsolatos feladatairól. Külön foglalkozott a közmunkákkal és a munkaerő-gazdálkodással, továbbá a kisajátítási ügyekkel. Kitért végül az országos építésügyi kormánybiztos állásának megszüntetésével kapcsolatos

42.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a lakóházak helyreállítására vonatkozó 11 800/1946. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵³

43.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a lakóházak tetőzetének hatósági helyreállítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁴

teendőkre, valamint az építés- és közmunkaügyi miniszter ennek következtében megnőtt ügykörének ellátásához szükséges személyzet biztosítására.

A közlekedésügyi miniszter 14 040/1946. Eln. sz. levelében hozzászolt – és nem csak a saját tárcájának érdekeit szem előtt tartva – a rendelettervezetthez. Ennek másolata megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Észrevételeket tett a tervezetre 31 415/1946. eln. Kijogi. sz. levelével a honvédelmi miniszter is, amelynek másolata a miniszterelnökségi ügyiratban található. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXII-23 893 (24 227/1946.)

A minisztertanács legközelebbi ülésén az építés- és közmunkaügyi miniszter egyetlen e tárgyban benyújtott előterjesztését levették a napirendről ([10] 159. sz. jkv. 31. napirendi pont). A minisztertanács további ülésén – valószínűleg a miniszter ellen indított eljárás miatt – nem került napirendre a javaslat és a rendelet sem jelent meg a kérdéskörrel.

⁵³ Előzményéről lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 69. napirendi pontját és jegyzetét.

A kérdést előzetesen a GF tárgyalta, és úgy határozott, hogy a helyreállítási költségek (pengőről forintra való) átszámítására vonatkozó, a 11 800/1946. ME sz. r.-hez (MK október 2., 229. sz.) tartozó függelék, valamint a költség-megállapítással kapcsolatos értékhatár-megjelölést változatlanul kell hagyni. Szükségesnek tartotta ellenben a rendeletben a lakók által kezdeményezett helyreállítások elvégzésének határidejére vonatkozó, továbbá a rendelet végrehajtását nehézkessé tevő egyes részek módosítását. Felkérte a minisztert a rendelet ennek figyelembevételével való átalakítására. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 12. pont.)

A 350/1947. ÉKM sz. előterjesztés az örökösnek át nem adott hagyatékokhoz tartozó lakóház esetében gondnok kirendelését, a bérlő részéről jelzett helyreállítási igénynek a tulajdonos általi teljesítését, a lakások társbérletekké való átalakításának megkönnyítését, és a háztulajdonos által helyreállított lakásnak az igénybevétel alóli mentesítését javasolta. – Lásd a 460/1947. ME sz. r.-t, MK január 22., 17. sz.

⁵⁴ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 43. és e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 69. napirendi pontját. A 33 498/1946. UM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 23 320/1946. ME sz. r. (MK november 23., 268. sz.) kötelezte a háztulajdonosokat a tetőzetek helyreállítására, majd a 23 690/1946. ME sz. r. (MK december 3., 276. sz.) lehetővé tette, hogy azok a háztulajdonosok, akik kellő anyagi erővel nem rendelkeznek az Országos Épületjavítási Alapból e feladat ellátására kölcsönt kapjanak. Megállapította azonban, hogy egyes háztulajdonosok mindezek ellenére nem állították helyre épületeik tetőzetét. Ezért szükségessé vált ilyen esetekben a helyreállítás hatósági elvégzetése, mivel különben a nemzeti vagyont is képező épületek állaga teljesen tönkre ment volna. Budapest területén az építésügyi miniszter hozzájárulásával lehetett a hatósági helyreállítást elvégeztetni – ha megszabott bírságolás ellenére sem teljesítette a tulajdonos a kötelezettségét. A rendelet egyébként rögzítette, hogy ilyen esetben házadókedvezményre a tulajdonos nem tarthatott igényt. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

44.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a lakóházak és más helyiségek bérének szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

45.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Épületjavítási Alapból folyósítandó kölcsönök tárgyában. A rendeletben még január 15-e szerepel határidőként, ezt február 1-re kéri megváltoztatni.

[Rajk] *Belügyminiszter*: annakidején egy-két észrevételt tett ezen javaslatra, nem tudja bedolgozást nyert-e az. Ugyanis ez csak a városokra mondja ki a kölcsönök folyósítását, holott ez nagyon sérelmes a községekre nézve.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁶

46.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Elnöki Palota helyreállítására 360 000 forint rendkívüli hitel engedélyezése iránt, a Gazdasági Főtanács ezen összeghez járult hozzá.

Minisztertanács az Elnöki Palota helyreállítására háromszázhatvanezer forint rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁷

Lásd a 700/1947. ME sz. r.-t, MK január 22., 17. sz. Az Országos Épületjavítási Alapról lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [69] napirendi pontját és jegyzetét.

⁵⁵ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [38] 121. sz. jkv. 11. és e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 69. napirendi pontját. A 33 482/I. 1946. ÉKM sz. előterjesztés a lakások és más helyiségek bérének szabályozásáról szóló 8000/1946. ME sz. r. (MK július 19., 161. sz.) módosítására tett javaslatot. Az előterjesztés mellett található rendelettervezet tulajdonképpen nem a helyiségek bérének szabályozására vonatkozott, hanem azt tette egyértelműbbé, hogy a tulajdonosnak milyen háborús károsodástól származó, az épület rendeltetésszerű használatát akadályozó hiányait kellett megszüntetnie – és mely (pl. vízvezetékekkel kapcsolatos) hiányok megszüntetése tartozott a bérlő feladatai közé. – Lásd 450/1947. ME sz. r., MK január 22. 17. sz.

⁵⁶ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 42. és e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 69. napirendi pontját. A 33 499/1946. III. ÉKM sz. előterjesztés az Országos Épületjavítási Alapból folyósított kölcsönökről szóló 23 690/1946. ME sz. r. (MK december 3., 276. sz.) módosításáról intézkedett: amennyiben a korábban folyósított kölcsön 1947. január 15-én még fennállott, azt teljes összegében forintra átszámítva rövidlejáratú kölcsönökké kérte átalakítani. – Lásd a 470/1947. ME sz. r.-t, MK január 22., 17. sz.

⁵⁷ A 287/1947. ÉKM sz. előterjesztés javasolta, hogy az Elnöki Palota, valamint az elnöki hivatalok elhelyezését az Esterházy Palota (Pollack Mihály tér 8.), valamint az azzal szomszédos Nemzeti Lovarda helyreállításával, illetőleg átalakításával biztosítsák. Ez az átalakítás 2 050 000,- Ft fedezetet igényelt. A köztársasági elnök adott évi költségvetésében azonban csupán 840 000,- Ft magasépítési hitel szerepelt, amiből nem volt felhasználva az adott időpontig 316 000,- Ft. Ezért a miniszter a fenti célra 700 000,- Ft költségvetésen kívüli rendkívüli hitel engedélyezését kérte.

A GF azonban csak 360 000,- Ft póthitel rendelkezésre bocsátását engedélyezte e célra, és-

47.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: egy gépkocsi vásárlásához kér engedélyt. A pénze már megvan rá, csak a vásárláshoz kéri a hozzájárulást.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

48.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Nemzetgyűlés előzetes felhatalmazásának kieszközlése tárgyában a magyar békeszerződés megkötéséhez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

49.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Szövetséges Ellenőrző Bizottság megszüntetésével felszabaduló iroda- és lakberendezési tárgyaknak a Külügyminisztérium részére való átadása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem ellenzi, hogy a külügy kapja a jelentős részét, de viszont szüksége van más tárcáknak is rá. [sic!]

Szakasits Árpád államminiszter: nagyon méltányos, hogy a külügyminiszter kapja meg ezeket a bútorokat, mert neki külföldi követségeket kell berendeznie.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: a SZEB Gazdasági Hivatala szabályszerű leltárt készített mindenről, miután ő ismeri az egész kérdést, ezt a szervet nem lehet az adminisztrációból kikapcsolni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: amilyen módon és mértékben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felszabadítja ezeket a tárgyakat, olyan mértékben tegyen a hivatal jelentést erről, s minden elosztást minisztertanács elé kell hozni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a felszabadított ingók szétosztási tervéhez esetenként minisztertanácsai hozzájárulás szükséges.⁵⁹

pedig a pénzügyminiszter által meghatározott részletekben. (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1947. január 3., 21. pont.)

⁵⁸ Előzményéről lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 19. napirendi pontját. – A 106 848/10–1946. KÜM sz. előterjesztésben a miniszter kérte, hogy a Nemzetgyűlésnek előterjesztést tessen olyan határozat meghozatalára, mely – Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. tc. 11. §-ának (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően –, előzetes felhatalmazást ad a békekötésre, feljogosítja a Magyar Köztársaság Elnökét arra, hogy a békeszerződés aláírására meghatalmazottait Párizsba kiküldje.

Lásd még a [10] 159. sz. jkv. [56] napirendi pontját és c) mellékletét, a [11] 160. sz. jkv. [23]–[24], valamint a [27] 176. sz. jkv. 9. napirendi pontját.

⁵⁹ A 27 636/2. 1946. KÜM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részére annak idején a Külügyminisztérium által igényelt hitelből, az államkincstár terhére vásárolták meg a berendezési tárgyakat, így a bútorokat, szőnyegeteket, porcelánokat stb.-t.

50.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: október 4-én már hozzájárult a minisztertanács, hogy az oroszok négy konzulátust állítanak fel Magyarországon. Most bejelenti, hogy Győrött az elsőt már felállították és a konzulátus vezetésével Sedi [sic!] Vladimirovics urat bízta meg.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁰

51.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: kéri a minisztertanács állásfoglalását a lakosságcsere kérdésében. A csehszlovák követtel november 30-án folytatott tárgyaláson megállapították azt, hogy a lakosságcsere-egyezmény lényegében gyakorlatilag zsákutcába került.⁶¹ Felfogása szerint a csehszlovák ki-

Tekintettel a Külügyminisztérium várbeli székházának, berendezésének teljes elpusztulására, valamint arra, hogy az ország követségeinek berendezése is jórészt elpusztult, ezeknek a pót-lására kívánta a tárca igénybe venni a SZEB megszűnése alkalmával felszabaduló tárgyakat.

A SZEB berendezési tárgyainak jelentős részét később a GF a Magyar Partizán Szövetség, illetve az Értelmiség Háza, a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége, a Magyar Vadászok Országos Szövetsége, továbbá a Közalkalmazottak Szabad Szakszervezete rendelkezésére bocsátotta, egy részét pedig értékesítették. (MOL XIX-A-83-a, a 204. sz. jkv. 37., a 220. sz. jkv. 30., a 265. sz. jkv. 17. és a 259. sz. jkv. 20. napirendi pontja.)

⁶⁰ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [59] 142. sz. jkv. 2. napirendi pontját. A 31 465/3-1946. KÜM sz. előterjesztésben a Szovjetunió Győrbe kinevezett konzuljának a neve Sedyh Ivan Vladimirovitch [sic!] formában szerepel. A konzul joghatósága Győrön kívül Győr-Moson, Komárom, Esztergom, Sopron, Vas és Veszprém vármegye területére terjedt ki. (MOL XIX-A-1-j-1947-XVI-603.) Lásd még a [24] 173. sz. jkv. 40. napirendi pontját.

⁶¹ Gyöngyösi külügyminiszter *Frantisek Dastich* tábornokkal folytatott tárgyalást. A külügyminiszter „bejelentését” e jegyzőkönyv d) mellékletében közöljük.

A csehszlovák-magyar lakosságcsere egyezményt 1946: XV. tc.-ként iktatták a magyar törvények közé. Az egyezményről, illetve előkészítéséről lásd: TZ MT. JKV., a [4] 71. sz. jkv. 9. napirendi pontját és a), b), c) mellékletét, az [5] 72. sz. jkv. 1., a [7] 74. sz. jkv. 46. napirendi pontját és b), c), d) mellékletét, a [13] 80. sz. jkv. 3. napirendi pontját, a [16] 83. sz. jkv. 30. napirendi pontját és c), d) mellékletét; lásd továbbá: NF MT. JKV. 1946, az [5] 88. sz. jkv. 15. napirendi pontját és a) mellékletét, valamint a [16] 99. sz. jkv. 26. napirendi pontját; az irodalomból elsősorban SZABÓ, 1981, BALOGH, 1988, (103–116.), VADKERTY, 1999, (95–98.) és POPÉLY, 2006, (39–152) munkáját.

A lakosságcsere egyezmény elsősorban azért került zsákutcába, mert csehszlovák részről újabb igények merültek fel, miközben az általuk vállalt kötelezettségeket nem teljesítették. Az általuk háborús bűnösneként kezelt több tízezer magyar lakost a cserén kívül kívánták kiutasítani az országból, sokakat megfosztottak vagyonuktól, sőt lakásuktól, a magyar nemzetiségű köztisztviselőket, közalkalmazottakat, bírákat, ügyvédeket stb. elbocsátották, illetve eltiltották hivatásuk gyakorlásától, miközben semmiféle segílyt vagy nyugellátást nem biztosítottak számukra, mindehhez járult az egy tömbben élő magyar lakosság 1946 novemberében kezdődött széttelapítása, Cseh- és Morvaországba való átköltöztetése. Ugyanakkor a magyarországi szlovákok körében szélsőséges propagandát folytattak, amely sok esetben sértette a magyar nemzeti önérzetet, sőt Magyarország szuverenitását. Lásd: NF MT. JKV. 1946, a [42] 125. sz. jkv. 22–24., az [54] 137. sz. jkv. 1., az [57] 140. sz. jkv. 60–61., az [58] 141. sz. jkv. 1., az [59] 142. sz. jkv. 8., a [60] 143. sz. jkv. [48]–[49], a [61] 144. sz. jkv. [67], a [63] 146. sz. jkv. [9], és a [64] 147. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

A közvetlen előzményekről lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [34] napirendi pontját és jegyzeteit.

küldötték delegálása felesleges. Közvetlenül tárgyaljon a kormány [a] gyorsított tárgyalások érdekében. Az egyezmény helyébe lényegében egy új egyezményt kell készíteni, ami a csehszlovákokat előnyös helyzetbe juttatná Magyarországgal szemben. A régi egyezménynek Magyarországra előnyös vonatkozásait még a mai napig sem hajtották végre. Ezért is akadtak meg a tárgyalások. Az áttelepülők számában kölcsönösen kell megállapodni, azonban azt, hogy a quótába nem számítanak be az egyezmény 5 cikkében felüntetett személyek, nem lehet elfogadni.⁶² Még egy 30 napos időt kérnek [a csehszlovákok] Magyarországtól a jelentkezésre. Az itt lakó szlovákok köréből további jelentkezésekre számítanak. Lényegében egy olyan gyorsított egyezményt javasol, amely ezt lehetetlenné tenné [sic!]. Hajlandó hozzájárulni a vagyontalanoknak a kitelepítéséhez. Előzetesen ezeket a vagyoni jogi kérdéseket kölcsönösen tisztázni kell. A csehszlovák követ előtt hangoztatta, hogy nem lát lehetőséget a tárgyalásokra mindaddig, amíg a kényszer-széttelepítések folynak egyezményellenesen, eltekintve a morális indokoktól. Ilyen légkörben nem lehet tárgyalásokat folytatni. Tehát addig is, amíg ebben a kérdésben további állásfoglalásra volna szükség, kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy olyan természetű választ adjon a csehszlovák kormánynak, hogy mindenekelőtt a mostani jogellenes deportálásoknak a lehetőségét szüntessék meg. Ragaszkodunk az egyezmény szigorú végrehajtásához. Ebben az esetben továbbra is a legnagyobb előzékenységgel hajlandók vagyunk újól tárgyalni, de az egyezményben csehszlovák részről vállalt kötelezettségek végrehajtását követeljük. Ezek pedig a következők: a vagyonekbevitel megszüntetése, az ott lévő elbocsátott magyar tisztviselők szociális segélyének folyósítása, a széttelepítések megszüntetése, a vagyoni kezeléseket végleges rendezése.

Szakasits Árpád államminiszter: nagyjában elfogadhatónak tartja a külügyminiszter javaslatát, mégis felveti azt a gondolatot, hogy nem lenne e helyes Károlyi Mihályt kiküldeni Szlovákiába.⁶³

⁶² Az utalás a csehszlovák–magyar lakosságcsere egyezmény 5. cikkére vonatkozott, amely szerint a csehszlovák kormánynak jogában állt a 33/1945. sz. elnöki dekrétum alapján a háborús bűnösségük alapján állampolgárságuktól megfosztott csehszlovákiai magyarok közül kijelölteket – a reciprocitás nélkül – egyoldalúan kitelepíteni.

⁶³ *Károlyi Mihály* emigránsként politikai barátságban állt a csehszlovák polgári politikussal. *Jan Masaryk* külügyminiszter szívesen vette volna, ha őt nevezik ki prágai követté. Ezzel a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt részéről is rokonszenveztek. Gyöngyösi külügyminiszter azonban, minthogy lényeges kérdésekben eltért az álláspontjuk, ellenezte Károlyi prágai kinevezését.

Károlyi 1946. decemberében a szlovákiai magyarok deportálására emlékeztető kényszer-kitelepítése láttán több elítélő nyilatkozatot tett, majd magához Beneš elnökhöz intézett nyílt levelet. Beneš válaszában – szemforgató módon – sajnálkozását fejezte ki, hogy „a csehszlovák törvényekkel ellentétben álló” incidensek történhettek és a magyar propagandára hárította a felelősséget. „De ilyen esetekben a kormányhatóságok azonnal közbeléptek – írta – és hasonló incidensek megismétlődését megakadályozták. Mindazonáltal biztosíthatom, hogy ezeket az incidenseket a magyar propaganda rendkívül eltúlozta és meghamisította. Bizonyos, hogy ha magyar részről nem érvényesült volna az a tendencia, hogy a csehszlovákiai magyar lakosságot a csehszlovák állam iránt való kötelezettségek megtagadására igazassák, úgy a munkaerő-mozgó-

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ennek semmi akadályja nincs, de csak mint magánember tehet ott látogatást, mert ha hivatalosan menne ki, ez azt jelentené, hogy a tárgyalásokat fel kívánjuk venni újra. Ettől függetlenül ezt az álláspontunkat közölni kell.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a külföldi magyarság részéről sokszor hallja azt a panaszt, hogy a kormány nem törődik eléggé a kint lévő magyarsággal. Súlyos panaszokat hangoztatnak, sérelmezik a kormány azon eljárását, hogy túlságosan enyhén kezelik a határon túli magyarok sorsát. Semmit nem éreznek abból, hogy értük valami történik.

[Nagy] *Miniszterelnök*: mi is egy megszállás alatt lévő ország vagyunk, nem rendelkezünk elegendő gazdasági és politikai lehetőségekkel, hogy támogathassuk őket.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ő is érzi, hogy a magyar kormányt terheli a felelősség e lépések elmulasztásáért, de nem szabad elfelejteni, hogy a szenvedő magyarság legnagyobb része a csehek kezében van, s az ottani intézkedésekkel szemben teljesen tehetetlenek vagyunk. Ma az a helyzet, hogy a lakosságcsere egyezmény rendkívül nagy fegyvert jelent a kezünkben. A csehek belátták azt, hogy ha nem tudnak velünk megegyezni egy gyorsított eljárással, akkor egyetlen egyet sem tudnak átvenni, vagy áttenni egy éven belül magyarjaink közül. Ellenben nem tudunk semmit sem az ellen csinálni, hogy ők ezt a kérdést belügyként kezeljék, s a magyarságot széttelepítsék. A felháborító az egész dolognál az, hogy amikor hajlandók valamit végrehajtani, amit vállaltak, csak olyan feltételekkel hajtják végre, ha még újabb feltételeket köthetnek ki. Ezzel a kérdéssel érdemileg is kell foglalkozni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: inkább azt sérelmezik, hogy a Miniszterelnökség kisebbségi osztálya annakidején sokkal többet és sokkal jobban támogatta őket.⁶⁴

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: minden kétséget kizárólag ez a támogatás revizionista irányban folyt le. Anyagilag többet áldozott erre a célra, és az most hiányzik. De igen félős, hogy újabb revizionista törekvésekkel állunk szemben.

Minisztertanács a külügyminiszter előterjesztéséhez hozzájárult.⁶⁵

sítására irányuló akció teljesen normális és törvényes adminisztratív intézkedés méreteire korlátozódott volna.” (Szabad Nép, 1946. december 28., 3. oldal, idézi: HAJDÚ, 1978, 503–505.)

⁶⁴ Az utalás az 1945 előtti Miniszterelnökség Kisebbségi osztályára vonatkozott.

⁶⁵ A minisztertanács ülésén elfogadott álláspontot január 14-én jegyzékben ismertette a magyar külügyminiszter a csehszlovák féllel, 1947. január 20-án pedig Gyöngyösi Pozsonyban tárgyalást folytatott Clementis csehszlovák külügyi államtitkárral, megbeszélésük azonban nem járt eredménnyel, mivel csehszlovák részről ragaszkodtak a Cseh-Morvaországba történő munkaerő-átcsoportosításnak, azaz a magyar lakosság széttelepítésének folytatásához. Lásd a [16] 155. sz. jkv. b) mellékletét.

A magyar Külügyminisztérium tiltakozott Bidaultnál, a párizsi békekonferencia elnökénél, Mindszenty hercegprímás fellépett a csehszlovákiai magyarok érdekében a Vatikánnál, Trumann amerikai elnökénél, és VI. György angol királynál. (Lásd e kérdéskörrel BALOGH, 1988, 117–126.,

52.

[Rajk] *Belügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁶

53.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát állami gumijavító üzem létesítése tárgyában a rendőrség gépkocsijainak javítására.

[Mistéth] *Építés- és közmunkaügyi miniszter*: ezeket a javításokat is a MOGÜRT-be kell beépíteni, mert igen súlyos külön kiadást jelent.

[Rajk] *Belügyminiszter*: hetekig kell várnia a MOGÜRT javításaira, viszont a rendőrségnek azonnal szüksége van az autókra. Elvben kéri csak a hozzájárulást, ha látja, hogy nem rentábilis, akkor úgymint visszatér a MOGÜRT-höz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

54.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát özv. Jánosi Zoltánné sz. Váróczy Róza részére özvegyi nyugdíj folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

55.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Bezányi Lajos részére kegyelmi ellátás engedélyezése tárgyában.

VADKERTY, 1999, 102–110., továbbá JANICS, 1979, 177–249., MINDSZENTY, 1989, 147–148., valamint Károlyi Mihálynak a 63. jegyzetben említett, Beneš elnökhöz intézett nyílt levelét.

A nyugati politikusok megnyilatkozásainak hatására 1947. február 25-én a csehszlovák szervek megszüntették a dél-szlovákiai magyarság 99 napon át tartott deportálását. Ezzel elhárult az akadálya annak, hogy a lakosságcsere végrehajtása ügyében a tárgyalásokat folytassa a két fél. Lásd a jelen kötetben a [16] 165. sz. jkv. 68. napirendi pontját.

⁶⁶ A Belügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a következő tárgy címe szerepel: „A Közigazgatási Bíróságnál hivatali helyiséggel nem rendelkező közigazgatási ítélobíráknak járó hivatali helyiségátalány költségeire 32 000,- Ft hiteltillépés engedélyezése.” A borítólapon megtalálható a tárcza ezzel kapcsolatos 8855. eln. BM sz. előterjesztése, amely megállapította, hogy az 1946/1947. évi költségvetésben erről a kérdéstről nem történt gondoskodás. A későbbiekben nem tért vissza a minisztertanács az ügyre.

⁶⁷ Az 553 698/1946. IV. 1. c. BM sz. előterjesztés jelezte, hogy az államrendőrség részére beszerzett 378 db amerikai gépkocsi gumijavító üzemének létesítésére 21 396,- forintot kívánt fordítani. Hangsúlyozta, hogy ez a magángazdaság érdekeit nem sérti, mert az amerikai kocsik gumijavítására alkalmas szerszámokkal a hazai üzemek nem rendelkeztek, másrészt jelezte, hogy a rendőri szolgálat megkívánta az ilyen munkák gyors ellátását.

⁶⁸ Az 5779. eln. BM sz. előterjesztés előadta, hogy *Jánosi Zoltán* lelkész az 1918. évi forradalom idején az Országos Nemzeti Tanács tagja, majd a Károlyi-kormány belügyi államtitkára volt, 1920-ban fogságra ítélték és debreceni lelkészi állásától is megfosztották. Özvegyének a III. fizetési osztálynak megfelelő nyugdíj megállapítását javasolta.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

56.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a rendőrség által bérelt helyiségek bérének megállapítása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: rengeteg olyan hivatal van, amely bérelt helyiségekben van elhelyezve.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: veszedelmes precedenst képezne, javasolja a Gazdasági Főtanács elé utalni.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes kivizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁷⁰

57.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a lakás- és üzletbér-nyugták illetve tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: az 1. § 5. bekezdését kéri kivenni a rendeletből, annál is inkább, mert a népjóléti miniszter is azt javasolja.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: az egészet elvileg ellenzi.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: átdolgozza előterjesztését és a legközelebbi minisztertanács elé hozza. Most leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷¹

⁶⁹ A 164 778/1946. III. 1. BM sz. előterjesztés szerint *Bezányi Lajos* 1898-tól állt közszolgálatban, utoljára 1914. július 19-ig vágújhelyi járási közgyám volt, majd 1919. november 18-ig katonai szolgálatot teljesített. Ezt követően Párizsban élt. 1943-ban hazatérve 1944 decemberéig a honvéd gépkocsi szertárban tisztviselőként dolgozott. javasolta a miniszter, hogy részére a nyugdíj 90 %-ával felérő kegydíjat engedélyezzenek.

⁷⁰ A Gazdasági Főtanács – az üléscímjegyzőkönyvek tanúsága szerint – a kérdésről nem tárgyalt. Az ügyre vonatkozó további adat nem ismeretes.

⁷¹ A 209 170/1946. XI. a. PM sz. előterjesztés javasolta, hogy a lakás- és üzlethelyiség bérbeadója 1 % nyugtáilletéket tartozzon leróni. Az illetékfizetést erre a célra forgalomba bocsátott lerovási íven illetékbélyeg felragasztása útján kívánta megoldani. Az ívet ellenőrzés céljából a következő naptári év január 15-éig kellett volna a pénzügyi hatóságnak beszolgáltatni. A havi 75 forintot meg nem haladó bér esetében szociális szempontból illetékmentesség engedélyezését javasolta. Az előterjesztés mellet megtalálható a rendelet tervezete is.

A rendelettervezet 1. §-ának (5) bekezdése arról szólt, hogy a bérbeadó jogosult az illetéket a bérlőre áthárítani, s ha a bérlő az áthárított illetéket nem fizeti meg, az ugyanolyan jogkövetkezményekkel járjon, mint a bér fizetésének az elmulasztása. A népjóléti miniszter észrevételeit nem ismerjük.

A közellátásügyi miniszter 100 006/1947. sz. átiratában felhívta a pénzügyminiszter figyelmét arra, hogy a stabilizáció alkalmával a házadóból befolyó állami bevételek fokozása érdekében a lakások és üzlethelyiségek bérét olyan magasan állapították meg, hogy az a kötött fizetésű alkalmazottak keresetének jelentékeny részét felemészttette. Ezért helytelennek találta a bérlő által fizetett bér nyugtáilletékekkel való elismerésének előírását. (Nem mondta ki az észrevétel, de feltehetőleg a bérelti díjak felemelésétől tartott.) Hasonló észrevételt tett a vallás- és közoktatásügyi miniszter is, a tervezett intézkedést méltánytalannak, antiszociálisnak minősítette. (MOL XIX-I-1-s-12. Min. tan. 1947.-43.)

58.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Rajcsányi Miklós pénzügyi főtanácsosnak központi vámigazgatóvá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

59.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Radovics György kincstári jogügyi igazgatósági segédfoglalmazónak pénzügyi titkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

60.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Jerem Rózsa kisegítő munkaerőnek a XII. fizetési osztályba pénzügyi I. osztályú irodasegédtté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

61.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a közszállításokból származó kincstári követelések és tartozások megállapításával kapcsolatos ügyosztály felállításának költségeire 50 000 forint póthitel engedélyezését.

Minisztertanács a közszállításokból származó kincstári követelések és tartozások megállapításával kapcsolatos ügyosztály felállításának költségeire ötvenezer forint póthitel folyósításához hozzájárult.⁷³

Az átdolgozott javaslatot 1947. január 24-ei ülésén ([11] 160. sz. jkv. [31] 30. napirendi pont) fogadta el a minisztertanács.

⁷² A 215 109/1946. PM eln. sz. előterjesztés szerint *Rajcsányi Miklós* pénzügyi főtanácsos (1911–?) 1946. május 24-étől a központi vámigazgatóság ideiglenes vezetője volt, javasolta nevezett végleges megbízását és központi vámigazgatóvá való kinevezését.

⁷³ A 215 098/1946. PM Eln. A. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy a GF elfogadta azt a javaslatát, hogy a kincstári követelések és tartozások megállapításával kapcsolatos kérdések a tárcájához tartozzanak. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 14. pont.) A feladat ellátására, azaz a Véleményező Tanács, az állandó szakértők, illetve az esetenként meghívott szakértők tiszteletdíjára, valamint két gépíró díjazására 50 000,- forint póthitelt igényelt.

A gépíróknak díjazására 4 200,- forint szerepelt az előterjesztésben. Ezt soknak találták a Miniszterelnökségen, ezért a tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra, e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Nem tűnik ki, hogy mennyi időre tervezi az osztályt, és így azt sem lehet megállapítani, hogy a két gépíró 4 200 forint illetménye például nem túlzott-e? Adjon tájékoztatást a pénzügyminiszter a tervezett időtartamról.” A gépíróknak szánt összeget végül 1 200 forintra mérsékeltek.

62.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a pénzügyi tárca „egyenes adók” számadási ágazatánál 7 millió forint hiteltúllépés engedélyezése tárgyában.

[Rajk] *Belügyminiszter*: módosításai vannak a javaslatához. Az egyenes adók behajtásának szorgalmazását új tisztviselők beállításával akarja a pénzügyminiszter végrehajtani. Ezt feleslegesnek tartja. Ha a jegyzők és különböző önkormányzati tisztviselők végelegesítése rendezést nyerne, lehetővé válna a fokozottabb és lelkiismeretesebb munka. Addig azonban, míg helyzetük bizonytalan, nem mernek erélyesen fellépni az adóbehajtásokkal. Mindjárt meg tudnánk takarítani 1 800 000 forintot, csak ezen a vonalon. Kéri, hogy mérlegelje a minisztertanács ennek a kérdésnek a fontosságát.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: azt a felvetést szeretné eloszlatni, hogy új tisztviselők beállítására szolgál ez a rendelet, mert ez nem áll fenn. Csak azokat a tisztviselőket kívánja jutalmazni, akik különleges érdemeket értek el az adóbehajtásoknál.

[Rajk] *Belügyminiszter*: a tisztviselőket ne azzal sarkalljuk a jó munkára, hogy jutalmat kapnak érte, mert az a stabilizáció rovására megy. Inkább biztosítsuk helyzetüket.

[Nagy] *Miniszterelnök*: úgy volt, hogy ősszel megtartjuk a községi választásokat, ha megtartottuk volna, akkor ez a kérdés is már rendezve lenne.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: az összeg 6 880 000 forint.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: kell valami tartalék ezért ragaszkodik a teljes összeghez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

⁷⁴ A pénzügyminiszter 197 899/1946. VII. sz. előterjesztésében rámutatott arra, hogy az „Egyenesadók” számadási ágazat az 1946/1947. költségvetésben 1 800 000 forinttal szerepelt, ami az adóigazgatás zavartalan ellátására az előállított költség-többlet következtében nem volt elegendő.

A pénzügyi közigazgatás a közadók kivetése, könyvelése, nyilvántartása, beszédese és behajtása tekintetében a pénzügy hatáskörébe utalt feladatok elvégzésénél – olvasható az előterjesztésben – az állami szervein kívül igénybe vette a községi önkormányzat közegeinek a munkáját is, minthogy legalsó fokon az állami adóadminisztráció nem volt kiépítve. A községi előjáróságok (városi adóhivatalok) alkalmazottai körében végrehajtott B-lista eredményeképpen viszont a községi közigazgatás az ország igen sok községében és városában úgyszólván teljesen csődbe került, mivel az elbocsátott szakképzett tisztviselők pótlására alkalmazott munkaerők gyakran a legegyszerűbb teendőik ellátására is alkalmatlanok voltak.

Az adómorál egyes vidékeken hihetetlen módon leromlott. Az adózók egy része – állította a pénzügyminiszter – abban a naiv hitben élt, hogy adót fizetni nem kell, s nemfizetés esetében behajtást foganatosítani nem lehet. Ennek következtében, ahol a helyi közegek esetleg ilyenekkel kísérleteztek, a helyi közhangulattal kerültek éles ellentétbe, s emiatt működésüket kénytelenek voltak beszüntetni. Részben ennek a hatása alatt is a községi közegek az adóbehajtás terén vagy semmit sem tettek vagy a búzaföldadó természetbeni lerovása helyett – a terményelszámoltatást mellőzve – elfogadták a készpénzfizetést.

A behajtások fokozottabb lefolytatására kirendelte a miniszter a pénzügyigazgatóságoknak, az azok mellé rendelt számvevőségeknek, az állami és a forgalmi adóhivataloknak a belső szolgálat ellátásánál átmenetileg nélkülözhető minden tisztviselőjét. Ezek a kiküldött állami

63.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti a Magyar Dohányjövédéki Központi Igazgatóság amerikai cigarettaimportjának pénzügyi fedezetére szolgáló termidevizahittel kapcsolatos állami kezességvállalása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: nagy hullámokat ver fel a cigarettaimport.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a deviza ügyis kimegy, viszont ezzel a rendelettel a dohányjövédéknek akarja juttatni a nyereséget.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a Külkereskedelmi Rt. útján kellene behozni ezeket a cigarettákat.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: a Külkereskedelmi Rt. tisztviselőit és működését is felül kellene vizsgálni, mert nem egészen korrektül járnak el deviza ügyekben.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

64.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Külforgalmi Rt. bakancs és kakaóbab importjával kapcsolatosan összesen 210 500 dollár erejéig elvállalt állami kezességhez az utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

közegek az 1946. év december, s az 1947. év január havában az ország minden községét (város-ág) felkeresték, s kioktatták a helyi közegeket a teendők helyes ellátására, ahol pedig alkalmas községi alkalmazott nem volt vagy ahol esetleg egyáltalán nem működött a megfelelő községi apparátus, ott az adóbehajtást saját maguk fogatosították.

Ezeknek a kiküldetéseknek, jutalmazásoknak, adófelszámolási bizottsági munkáknak az ellátására, nyomtatványok készítésére kérte a tárca a 7 millió forint hiteltüllépés engedélyezését.

⁷⁵ A pénzügyminiszter 208 278/1946. IV. a. sz. előterjesztése szerint a Magyar Dohányjövédéki Központi Igazgatóság a Paul Rotschild rotterdami cég útján lekötött 20 millió db különféle gyártmányú amerikai cigarettát, összesen 160 000 dollár vételár ellenében. Az igazgatóság annak érdekében, hogy a belföldi gyártás célját szolgáló forgótőkét ne vegye igénybe, az említett vételárat devizahitel formájában a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület révén kívánta biztosítani. Ebben az ügyben vállalt a tárca – minthogy állami jövédékről volt szó – kezességet, aminek utólagos jóváhagyását kérte.

⁷⁶ A 80 018/1947. IV. a. PM sz. előterjesztés jelezte, hogy a Magyar Külforgalmi Rt. 30 000 pár új bakancsot hoz be Nagy-Britanniából 188 000 dollár értékben a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület által nyújtott hitel segítségével. Másrészt bejelentette, hogy ugyancsak a Külforgalmi Rt. 50 tonna Victoria Superior kakaóbabot vásárolt Hollandiában 2200 dollárért, amelyhez a Magyar Általános Hitelbank nyújtott hitelt. Tekintettel arra, hogy más ügyletekkel együtt ezek a vásárlások meghaladták a Magyar Külforgalmi Rt. tőkeerejét, a Pénzügyminisztérium az említett két vásárlás esetében is készfizető kezességet vállalt. Kérte ennek az utólagos jóváhagyását.

65.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Külforgalmi Rt. nyersgyapot importjával kapcsolatosan elvállalt 1 500 000 dollár erejű kezességhez utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

66.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Pénzügyminisztérium kezelése alatt álló Közületek Támogatási Alapjából egyes intézmények részére határidőre visszafizetendő államkölcsönök tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtíkhára: elfogadja és hozzájárul, de kéri, hogy ez precedensül ne szolgáljon.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

67.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Olasz Bank Rt. részvénytulajdonának végleges tisztázásáig állami kezességvállalás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

⁷⁷ A 80 052/1947. IV. a. PM sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Magyar Külforgalmi Rt. kétmillió kilogramm amerikai nyersgyapotot kívánt behozni 1 500 000 dollár értékben. Jelezte, hogy a devizaösszeg kifizetését egyszerű átutalás formájában lehetővé kellett tenni, mert az ország textiliparának katasztrofális nyersanyaghiánya megkívánta a behozatal gyors lebonyolítását. Ebben az ügyben is elvállalta a tárca az állami készfizető kezességet, s a miniszter kérte ennek utólagos jóváhagyását. Lásd még a [11] 160. sz. jkv. [26] és a [15] 164. sz. jkv. 29. napirendi pontját.

⁷⁸ A Közületek Támogatási Alapját a 7120/1946. ME sz. r., (MK június 25., 141. sz.) hozta létre. Feladata volt, hogy a földadóból, a házadóból, a forgalmi adóból származó részesedés és az 50 millió forintos állami hozzájárulás terhére kölcsönöket nyújtson a súlyos helyzetbe kerülő vármegyéknek, községeknek, városoknak.

A 166 443/1946. I. b. PM sz. előterjesztés bejelentette, hogy a GF határozata alapján 1946 augusztusától a tárca kezelésébe tartozó Közületek Támogatási Alapjából egyes intézményeknek határidőre visszafizetendő államkölcsönöket utalványoztak. Így az OTI 5 490 000, a MABI 800 000, a kereskedelmi és iparkamarák 815 000, a mezőgazdasági kamarák 280 000, a víztársulatok 2 555 000, az Országos Családpénztár 64 240 forint államkölcsönben részesült. Felhívta a figyelmet arra, hogy a Közületek Támogatási Alapja rendeltetése az volt, hogy a vármegyéket, városokat és községeket, valamint a törvényhatósági utalásokat segítse. Az említett intézmények támogatása tehát meghaladta az alap feladatkörét. Kérte a miniszter, hogy a megtörtént utalványozásokat a minisztertanács hagyja jóvá azzal, hogy az intézmények a költségvetésben nem szerepelt összegek felhasználását utólag indokolják. Jelezte, hogy a MABI és a mezőgazdasági kamarák a kölcsöneiket teljes egészében, az OTI pedig részben visszafizette.

⁷⁹ A pénzügyminiszter 208 255/1946. IV. a. sz. előterjesztésében előadta, hogy a Banca Commerciale Italiana milánói pénzügyintézet magyarországi leányvállalatának, a Magyar–Olasz Bank Rt.-nek helyzetében a háború folytán súlyos nehézségek álltak elő. A pénzügyintézet készpénzvagyonának elértéktelenedését és egyéb háborús kárait nem tudta kiheverni, minthogy működése elsősorban az Olaszországgal fennállott gazdasági kapcsolatok finanszírozására irányult, ez

68.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az Áttelepítési Kormánybiztosságnál számvevőség megszervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

69.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Sal István ny. pénzügyminiszteri számvevőségi tanácsos besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

a gazdasági együttműködés pedig nehezen újult meg. Súlyos kérdésként jelezte továbbá azt is, miként alakul a jövőben a pénzügyi részvényállományi tulajdonának a kérdése. Feltételezte, hogy ezek a kérdések kapcsolatba kerülhetnek az olasz jóvátételi kötelezettségekkel is, és így a pénzügyi tisztázatlan helyzetének végleges rendezése a békekötésen és az azt követő nemzetközi tárgyalásokon fog eldőlni. Megemlítette, hogy a pénzügyi tisztázatlan helyzet, bár vagyontárgyainak szerint több millió forinttal rendelkezett, alkalmazottait, adóit és egyéb terheit nem tudta fizetni. Úgy látta, hogy mivel a pénzügyi tisztázatlan helyzet további fenntartásának, vagy kényszerfelszámolásának a kérdése csak néhány hónap múlva dőlhet el, szociális szempontokra tekintettel indokolt, ha helyzetén, kölcsön folyósítása révén, a magyar állam átsegíti. Ezért a Tárcaközi Hitelvéleményező Bizottság hozzájárulása alapján javasolta, hogy a pénzügyi tisztázatlan helyzet, a Magyar Szavatossági Bank útján 12 000 forint összegű visszleszámitási hitelt vehessen igénybe. Tekintettel azonban arra, hogy a hitel fedezetét szolgáló vagyontárgyak tulajdonjoga az olasz jóvátételi kötelezettségekkel kapcsolatosan esetleg a Szovjetunióra száll át, mely ténnyel a Magyar Szavatossági Bank kielégítési alapját is igénybe vennék, szükségesnek találta az állami kezességvállalást. Bejelentette, hogy a jövőben várhatóan ismét jelentős olasz–magyar gazdasági kapcsolatokra tekintettel, az ügy sürgőssége miatt már el is vállalta a készfizetői kezességet. Elvállalta továbbá a pénzügyi tisztázatlan helyzet korábban folyósított, a Tárcaközi Hitelvéleményező Bizottság hozzájárulása alapján további 3 hónapra prolongált 220 000 forint összegű visszleszámitási hitellel kapcsolatban is a készfizetői kezességet. Kérte ennek jóváhagyását.

Megemlítjük, hogy a GF iratai között található feljegyzés szerint a Magyar Olasz Bank 400 000 db. részvényéből 80 % olasz, 20 000 db. a Szentszék, 17 000 db. angol tulajdonban volt. A pénzügyminiszter egyébként a GF egy további ülésén bejelentette, hogy szovjet részről igényt támasztottak a Bankot illetően. (MOL XIX–A–10. Stab. XXX. ülés, 1947. február 4., 28. pontjához tartozó 1176/1947. sz. irat, valamint uo. a XXXII. ülés, 1947. február 18., 21. pont.)

A Tárcaközi Hitelvéleményező Bizottságról lásd: NF MT. JKV. 1946, a [37] 120. sz. jkv. 27. és a [65] 148. sz. jkv. 51. napirendi pontját.

⁸⁰ A pénzügyminiszter 203 739/1946. XVII. sz. előterjesztésében a csehszlovák–magyar lakosságcsere egyezmény végrehajtására felállított Áttelepítési Kormánybiztosság számviteli és ellenőrzési teendőinek ellátására javasolta a kormánybiztosság mellett működő számvevőség megszervezését. A számvevőség vezetésével dr. Farkass–Jablánczy Ferenc fővárosi számszéki nyugalmazott igazgatót, nyugalmazott miniszteri osztályfőnököt kívánta megbízni. Kérte a számvevőséghez a Miniszterelnökségtől egy számvevőségi tisztviselő, a kormánybiztosságtól pedig három tisztviselő átrendelését.

⁸¹ A 99 681/1946. XVII. PM sz. előterjesztés javasolta az 1919 után letartóztatott, majd felmentése után három év múlva nyugdíjazott Sal István volt pénzügyminiszteri számvevőségi tanácsos szolgálati idejének 40 évben való megállapítását és a VII. fizetési osztály 2. fokozata szerinti nyugdíjának engedélyezését.

70.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Thuróczy János miniszteri tanácsossá való kinevezése tárgyában, miniszteri osztályfőnöki címmel.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter és [Gerő] közlekedésügyi miniszter: kifogásolják a miniszteri osztályfőnöki címet.

[Rácz] Pénzügyminiszter: elejti az osztályfőnöki címre való javaslatát.

Minisztertanács dr. Thuróczy Jánosnak miniszteri tanácsossá leendő kinevezéséhez december 31-i hatállyal hozzájárult.⁸²

71.

[Bartha Albert] Honvédelmi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1/ sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸³

72.

[Bartha Albert] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát 1 245 000 forint tartozásnak a honvédelmi tárca keretében előirányzat nélküli kiadásként való igénybevétele és elszámolása tárgyában.

Minisztertanács egymillió-kettőszáznegyvenötezer forint tartozásnak a honvédelmi tárca keretében előirányzat nélküli kiadásként való igénybeviteléhez és elszámolásához hozzájárult.⁸⁴

73.

[Bognár] Tájékoztatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát 45 000 forint hiteltúllépés engedélyezése tárgyában, személygépkocsi beszerzésére.

⁸² A jegyzőkönyv mellett nem a minisztertanácsi előterjesztés, hanem az elnöki elhatározás tervezete található; ebben a miniszteri osztályfőnöki cím adományozására vonatkozó javaslat is szerepel. A tárca előterjesztéseit összefoglaló borítólapon e tárgy címénél a Miniszterelnökségen tett következő megjegyzés olvasható: „Körözés útján már elfogadtatott. Hangsúlyozandó lenne, hogy 1946. december 31. napjával történik a kinevezés, mert különben sérelem éri.”

⁸³ A Honvédelmi Minisztérium előterjesztéseit összefoglaló borítólapon 1. sorszám alatt „A honvédség katonai bűnvádi perrendtartás egyes szabályainak módosítása” című tárgy szerepel. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a tárca e tárgyban készített 33 832/Eln. igü. 1946. sz. előterjesztése és a rendelet tervezete.

Az előterjesztés a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912: XXXIII. tc. rendelkezéseit javasolta módosítani, egyrészt – ha az eljárás alatt álló honvédet más honvédtörvényszék területére helyezték át – a bűnvádi ügynek megfelelő áttételét, másrészt a honvéd ügyészség kijelölését, továbbá a haditörvényszék fogvatartással kapcsolatos hatáskörét, és a magasabb katonai parancsnok által bejelentett felfolyamodás határidejét illetően.

Tudomásunk szerint a kérdés tárgyalására nem tért vissza a minisztertanács.

⁸⁴ A 1322/el. m. j. 1947. HM sz. előterjesztés csak visszautalt a minisztertanács, illetve a GF korábbi határozatára és a kérdés mielőbbi elintézését kérte. Lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 52., a [6] 155. sz. jkv. [60] és a [7] 156. sz. jkv. 58. napirendi pontját és jegyzetét.

Minisztertanács negyvenötezer forint hiteltúllépést engedélyezett személygépkocsi beszerzésére.

74.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát személyi titkárnak, Bartha Istvánnak a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Bartha Istvánnak a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁵

75.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: előterjeszti az 1848/49-es szabadságharc centenáriumának megünneplése tárgyában készült törvényjavaslatát.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az igazságügyminiszternek hasonló javaslata van, s a két szöveg eltér egymástól. Tekintettel arra, hogy igen jelentős eltérések vannak, kéri a mai nap tárgysorozatáról levenni és összeegyeztetni a két javaslatot. Javasolja pártközi értekezlet elé vinni. Azután minisztertanács elé kell hozni. A pártközi értekezleten azt kell megvizsgálni mire terjedjenek ki az ünnepségek.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁶

76.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Új Magyarország című hetilap idegen nyelvű kiadmányainak támogatására ötvezer forint folyósítása tárgyában. Ez a hitel az angol és orosz nyelven megjelenő

⁸⁵ A tárca iktatószám nélküli előterjesztése szerint *dr. Bartha István* (1912–?) a pécsi Erzsébet Tudományegyetem történelem és földrajz szakán szerzett tanári oklevelet és doktori fokozatot. 1938-tól 1944-ig gépkocsivezető, majd katona volt. 1945-től a Kisgazdapárt központjában, a budapesti titkárság egyik titkáráként dolgozott.

⁸⁶ A jegyzőkönyv mellett nem található a tájékoztatásügyi miniszter által készített előterjesztés, csupán annak II–IV. sz. melléklete. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai között viszont megtalálható mind a négy melléklet. (MOL XIX–I–1–s. 1947–21. TM.)

Az I. sz. melléklet a tájékoztatásügyi miniszter által készített törvényjavaslat. A II. számú melléklet az Igazságügyminisztérium által készített, három paragrafusból álló törvényjavaslat másolati szövege, amely egyrészt az 1848/1849. évi március évfordulójának méltó megünneplésével, az ünnepségek megrendezésében a tájékoztatásügyi miniszter, illetve a kormány szerepével és a költségek biztosításával foglalkozik. A III. számú melléklet a törvényjavaslat indoklását tartalmazza. A IV. számú melléklet az Igazságügyminisztérium által készített javaslatra a Tájékoztatásügyi Minisztérium által tett észrevételeket foglalja össze.

Lásd még a [10] 159. sz. jkv. [44], a [19] 168. sz. jkv. [68], és a [23] 172. sz. jkv. 87. napirendi pontját.

kiadványok e havi számához szükséges, ami figyelemmel a közelgő békeszerződésre, fontos hírszolgálati érdek.

Minisztertanács az Új Magyarország című hetilap idegen nyelvű kiadványainak támogatására ötvenezer forint folyósítását engedélyezte.⁸⁷

77.

[Eröss János] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát malomellenőri szervezet kibővítése tárgyában. A meglévő 65 malomellenőri állást 300-ra kívánja felemelni, mert a meglévő létszámmal a malmoknak csak 25 %-át tudta ellenőriztetni. A vámörlési díjakat leszállítaná száz kilogrammonként 15–20 fillérrel, és ebből fedezné a szükségletet. Egy malomellenőrnek kb. 10–15 kisebb üzemet kell felülvizsgálnia, a nagyobb malmokat egy ellenőr figyeli. Ha a javaslat nem nyerne elfogadást, a feketézés még jobban kivirágzana, hiszen eddig is a vámörlésnek több mint 85 %-a elmaradt, elmennek a kis malmokhoz öröltetni, ahol nincs olyan nagy ellenőrzés, és nem kell olyan nagy örlési díjat, azaz vámot fizetni. Ennek következménye volt az, hogy 1799 bűnvádi eljárás indult és bírsággal sújtottak több malmot, de ez még mindég nem hozza be az elfeketézett lisztet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁸

⁸⁷ A kormány egyébként a centenáriumi ünnepek előkészítésére, szervezésére és lebonyolítására önálló szervezeti egységet hozott létre, amely előbb a Tájékoztatásügyi Minisztérium, majd 1947 végétől a Miniszterelnökség keretében működött. Iratanyaga a Miniszterelnökség fondjában önálló állagként található (jelzete: MOL XIX-A-1-o). A Centenáriumi csoport ezen iratanyagában a fenti előterjesztés, a törvényjavaslat és a Történelmi Emlékbizottság működésével kapcsolatos iratok megtalálhatók.

Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 9. napirendi pontját és jegyzetét.

⁸⁸ A közellátásügyi miniszter 500 596/1946. V. sz. előterjesztésében előadta, hogy a malmok ellenőrzését a Pénzügyminisztérium forgalmi adóellenőrei, a Belügyminisztérium gazdasági rendészeti osztályának tisztviselői és a Közellátásügyi Minisztérium malomellenőrei végzik. Megállapította, hogy a 2244 malomhoz 1763 darálóhoz, 36 cseretelephoz és 820 olajütőhöz, összesen 4863 üzemhez képest a malomellenőrök létszáma – a jegyzőkönyvben szereplő 65-tel szemben itt 90 fő szerepel – nem volt elegendő, ezért javasolta számuk 300 főre való felemelését. Előadta, hogy a napi 500 q örllőképeségnél nagyobb üzemeknél egy-egy állandó ellenőr alkalmazása szükséges, míg a kisebb malmok esetében 10–15 üzemet bízna egy ellenőrre. Jelezte, hogy az ellenőrző szervezetet főellenőrök felügyelete alá kívánja helyezni. A 210 új ellenőr fizetését rendkívüli hitel igénybevételeivel, vagy a malmok hozzájárulásából kívánta biztosítani. Az utóbbi esetben a vámörllő malmok részére a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ útján tartalékolt összegeket tervezte igénybe venni; továbbá 100 kg-ként 15–20 fillérrel kívánta csökkenteni a kereskedelmi örllés díját, illetve az ennek megfelelő összeget a gabonaárak ugyanilyen mértékű felemelésével tervezte automatikusan beszedni. Utalt végül arra, hogy a malomellenőrök számának felemelésével már korábban is foglalkozott a minisztertanács (NF Mt. jkv. 1946, [65] 148. sz. jkv. 35. napirendi pont), de akkor úgy döntöttek, hogy a malomiparra vonatkozó politikai tárgyalások lezárásáig ezt függőben kell tartani. Rámutatott ezzel szemben arra, hogy a malomellenőrzés teljesen független a malomipar államosításától, másrészt viszont, hogy a várható gabonabevétel nagyobb részét kitevő vámdézsmá beszédese csak hatékony ellenőrzéssel biztosítható.

A GF korábban jóváhagyta a malomellenőrök létszámának 90-ről 250 főre való felemelését,

Minisztertanács 15 óra 30 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelte tisztazat a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön.

A miniszterek az első oldalon, a jelenlévők felsorolásánál írták alá a jegyzőkönyvet, nem szerepel azonban itt Balogh István kézjegye. Mistéth Endre helyett Bencsik Gyula látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet. Jelen volt az ülésen Keresztury Dezső és Vas Zoltán is, de az ő nevük nem szerepel a felsorolásban és így az aláírásuk is hiányzik.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1, a 3–4., a 6., a 9–12., a 14–16., a 28., a 30–35., a 37–55., az 57–75. és a 77. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés illetőleg a tárgyhoz kapcsolódó iromány.

A [9] 158. sz. jkv. a) melléklete az 1. napirendi ponthoz.

[A Petrozsényi Kőszénbánya Rt. részvényeinek átadásával kapcsolatos szovjet–magyar tárgyalások lezárása]

J e g y z ő k ö n y v

Felvétetett Budapesten, 1947. január 11-én

[a] petrozsényi részvények tárgyában

Jelen vannak magyar részről:

dr. Rácز Jenő miniszter

dr. Vásárhelyi István államtitkár

Szentpétery György, a Jóvátételi Hivatal elnökének helyettese

dr. Szívós István miniszteri tanácsos (Iparügyi Minisztériumból)

dr. Domony Péter ügyvéd és

dr. Makay Pál miniszteri tanácsos

Jelen vannak szovjet részről:

Sabalin S. I. altábornagy

Babjakin M. V.

Ahimov A. V.⁸⁹

[Rácз] Miniszter: Üdvözlöm a szovjet és a magyar bizottságok tagjait, és az ülést megnyitom. Bejelentem, hogy legutóbbi ülésünk óta a két bizottság vezetője több tárgyalást folytatott egymással, amelynek eredményeképpen a szovjet delegáció vezetője jelentette, hogy Moszkvából kormányától utasí-

felkérve egyben a közellátásügyi, a belügy- és a pénzügyminisztert, hogy a malomellenőrzés egységesítése céljából létesítsenek megállapodást. (MOL XIX–A–10. Stab. XVII. 1946. november 15., 14. pont.)

⁸⁹ Babjakin, M. V.-ről és Ahimov, A. V.-ről nincsenek ismereteink.

tást kapott, és közölte velem a minisztertanács álláspontját, amely abban áll, hogy a petrosényi kőszénbánya részvényeinek 61,65 %-áért 12 millió dollár vételárat fogadott el. A szovjet minisztertanácsnak ezt az álláspontját én a magyar kormány január 10-i minisztertanácsán jelentettem be. A magyar minisztertanács arra hívott fel, hogy megegyeszer lépjek érintkezésbe a szovjet delegáció vezetőjével, és mutassak rá azokra a szempontokra, amelyek figyelembevételével a 12 millió dollárnál magasabb ár megállapítása látszana indokoltnak.

Tekintettel arra, hogy a szovjet delegáció vezetője határozottan kijelentette, hogy további tárgyalásokat ez irányban a szovjet kormánnyal folytatni nem áll módjában, a magyar kormány felhatalmazásának birtokában a 12 millió dollár vételárra vonatkozó ajánlatot elfogadtam.

A vételár kiegyenlítése tekintetében már előzetes megegyezés jött létre arra nézve, hogy a szovjet kormány az ellenértéket a magyar jóvátételi szállításba való betudás útján egyenlíti ki. Miután erre való tekintettel az 1946. évi jóvátételi szállítások értéke 3,5 millió dollárral csökkent, így a vételárból ez az összeg már kiegyenlítést is nyert. A szovjet delegáció vezetőjének kijelentése szerint, tekintettel arra, hogy az 1947. évi jóvátételi rendelkezések már kiadattak, és csak 5 millió dollár vétetett figyelembe, egyelőre nincsen felhatalmazása arra, hogy az 1947. évre ezen túlmenő beszámítást helyezzen kilátásba.

A magyar delegáció vezetője utasítást kapott a magyar kormánytól arra, hogy a megállapodás megkötésénél azt kérje, hogy az 1947-es évre szóló beszámítás mint [sic!] legalább 5 millió dollár vétessék fel azzal, hogy a hátralévő összeg 1948-ban fog beszámítani és kérem fel a szovjet delegáció vezetőjét egy levélváltás effektuálására, amelyben én a magyar kormány nevében kérem az 1947. évi beszámítás emelését, a szovjet delegáció vezetője pedig kilátásba helyezi, hogy ez irányban kormányánál el fog járni. Különösen szeretném a magyar kormány nevében hangsúlyozni, hogy Vorosilov miniszterelnök-helyettes úrnak a magyar kormány fejéhez intézett [1946] július 30-i levelében 1947-re a vételár 50 %-a fogadtatott el. Az ülés további feladata az volna, hogy megállapítsa azokat az elveket, amelyek szerint a záróülésünk jegyzőkönyve, illetve a megállapodást megszövegezendő [sic!] és a megszövegezésre egy albizottságot küldjön ki, amelynek hétfő délig el kell készülni az aláírható szövegekkel. A magyar delegáció nevében javasolom, hogy az albizottság keresse meg azt a tőkésítési százalékszámot, amelynek alkalmazása mellett az 1938. évig kifizetett osztalék tőkésítése 12 millió dollárt eredményez.

Kérem tábornok urat, foglaljon állást ezekhez az előterjesztésekhez.

Sabalin: Először is meg kell köszönnöm a Miniszter Úrnak és a bizottság többi tagjainak, hogy sikerült, mint egyenlő feleknek, az igaz, hogy nem rövid idő alatt, közös nevezőre hozni álláspontjainkat. Ez a kérdés nagyon nagy. Sok embernek a gondolkozását izgatta hosszú időn keresztül, s ezzel

a kérdéssel a magyar közvélemény is foglalkozott, és érdeklődött iránta.⁹⁰ A kérdés körül különböző egyének nagyon sok fondorlatos kombinációra számítottak, azonban ennek ellenére mégis sikerült elérni egy közös érdekű álláspontot. Gondolom, hogy mi közös jóakarattal indultunk ki ebben a kérdésben, és megmutatjuk, hogy ezeket az elég komplikált kérdéseket aránylag rövid idő alatt meg tudtuk oldani, és remélem, hogy jövőben is a két ország érdekeit megegyezéssel tudjuk eldönteni. Azt állítom, hogy mi 12 milliós tételben állapotodtunk meg, és akkor a magyar rész ajánlatára lemondtunk a különböző metódusoknak hánytorgatásáról. Ezt a végösszeget nem volt könnyű megállapítani. Mi emellett számításba vettük a következőket:

Ki kell jelentenem a delegáció többi tagjának is, hogy a háborús évek alatt és a háború vége felé a petrozsényi művek – munkájuk révén – nagyon leromlottak. Ezek folytatódnak még a mai napon is. A Mai napon a széntermelés olyan alacsony fokon áll, hogy még a román vasutak sincsenek szénnel ellátva, tehát így a szovjet kormányoknak – megkapva a magyar részvényeket – azonnal hathatós tőkebefektetést kell eszközölnie ebbe a vállalatba, azért, hogy legalább a békebeli termelés fokát elérje.

A második számbavett körülmény az, hogy a vállalatok tőkésítése egy bizonyos százalékban folyik, mint a bankoknak betéti kamatlába [sic!]. Én úgy gondolom, ha mindezt mérlegeljük, olyan végösszegben állapotodtunk meg, amely mindkét fél részére kielégítő. Ebbe az összegbe azért mentünk bele, hogy végezhesük a további dolgoknak [sic!], és ez részünkről mint kompromisszum létesült.

[Rácz] *Miniszter*: három percre kérem az ülés felfüggesztését, mert bizottságot kell fogadnom.

⁹⁰ A petrozsényi kőszénbánya tulajdonképpeni államosításával, és főleg jóvátétel fejében a Szovjetunióknak való átadásával szemben a magyar gazdasági és egyes politikai körök részéről jelentős aggályok merültek fel. A bányákat a szovjet fél által felajánlott összegnél (6–12 millió dollár) nagyobb értékűnek tartották, de elsősorban az 1947. évi jóvátételbe beszámítható összeget szerették volna növelni. Mások részéről viszont felmerült az is, hogy a jóvátétel terhének csökkentése céljából át kellene engedni a Szovjetunióknak a Magyar Általános Hitelbank érdekeltiségébe tartozó két romániai cukorgyárat, valamint a Metalloglobus és a Phönix nevű magyar tulajdonban lévő ottani vállalatot. Ez utóbbi tervet azonban többen azért is helytelenítették, mert tartottak attól, hogy az ottani magyar vállalati tulajdon felszámolása a romániai magyarság megélhetési lehetőségének korlátozását fogja maga után vonni.

A Magyarországgal való gazdasági, stb. együttműködés fontosságát hangsúlyozó román politikai körökben is. A Schweizerische Bankgesellschaft félőnek mondta egy Nagy Ferenc miniszterelnökhöz intézett levelében, „hogy a Svájc és Magyarország közötti viszony a jövőben nagyon megnehezednék, ha előzőleg nem rendeznék a svájci bankokkal szemben fennálló kötelezettségeket, amelyek közvetve, vagy közvetlenül kapcsolatban állnak a petrozsényi társaság Oroszországnak való átengedésével.” Hasonló véleményt nyilvánított a Schweizerische Bankverein, továbbá az Amerikai Egyesült Államok budapesti külügyi szolgálata, és aggályokat ébresztett a brit hitelezőkben is. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-9511.) Külpolitikai összefüggéseiről lásd még e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 18. napirendi pontját és jegyzetét.

[Rácz] *Miniszter*: Elnézést kérek a megszakításért, az ülést újból megnyitom.

Sabalin: Ami az 1947. évi jóvátételi beszámítást illeti, a magyar delegáció előzetesen kérte, hogy ez az összeg 9–10 millió legyen, aztán 7 millióig mentünk. Tegnap pedig hallottam egy számot: 6 millió egynegyed. Tegnap kénytelenek [képtelenek?] voltunk, mint egy bizottság, amely más ügyben tárgyalt, ebben a kérdésben döntést hozni. Én megtettem az ígéretemet, hogy Moszkva előtt ezt a kérdést fel fogom vetni. Most így nem tudom pontosan megmondani, de gondolom a döntés kedvező lesz. Én a miniszter úr ajánlatával egyetértek. Tényleg kell majd egy albizottságot kijelölni, 4 emberből állót, mindkét részből 2–2 embert, akik összeülve megfontolják a dolgot, és összehoznak egy jegyzőkönyvet. Nagyon jó volna, ha hétfőn délben aláírásra kerülne.

[Rácz] *Miniszter*: Magyar részből Vásárhelyi államtitkár urat és Makay Pál miniszteri osztályfőnök urat jelölöm ki.

Sabalin: orosz részből Babjakin és Ahimov urakat jelölöm ki.

[Rácz] *Miniszter*: Hétfőn reggel 9 órakor rendelkezésére áll a magyar rész.

Az albizottságnak készítenie kell egy jegyzőkönyvet, amelyben átadjuk a jegyzőkönyvet, és megállapodunk a vételárban stb., azt is megjegyezve, hogyan számítottuk ki ezt a vételárat. Tábornok úr elfogadja a tervet: 3 egész valamennyi százalékkal tőkésítenek. Ez volna az írás, a másik pedig a levélváltás, amit említettünk.

Sabalin: Ha lehetséges, kérném, tegyék a következőképpen: hétfőn lehet egy ilyen iratot csinálni, ennek végleges elfogadását egy későbbi időre kell tenni.

[Rácz] *Miniszter*: Ezt meg lehet csinálni.

Sabalin: Moszkvának tudomására kell hozni a szöveget.

[Rácz] *Miniszter*: Még egyre kérem a tábornok urat. A magyar érdekességnek, amelynek tulajdonában van ez a részvénytőke, bizonyos külföldi tartozásai vannak, nem jelentősek, de azokat természetesen rendezni kell. Ahhoz, hogy ezeket a tárgyalásokat az érdekeltég a külföldi hitelezőkkel megindíthassa, nem volna kívánatos, ha köztudomásra jutna, hogy a két kormány már megállapodott. Mi tehát azt kérjük, hogy a megállapodásnak a nyilvánosságra hozatala általunk megállapított időpontban történjék. Ezért kérném a tábornok urat, hogy mindenkinek, aki orosz részből tud erről, adjon utasítást a hallgatásra.

Sabalin: Én ezt tudomásul veszem, s a bizottság tagjaiért, köztük magamért is, kezeskedem. Ha a magyar kormány érdekei úgy kívánják, akkor erről sehol semmiféle említést nem teszünk.

[Rácz] *Miniszter*: Kérem ezt Moszkvával is közölni.

A miniszter, Sabalin altábornagy hozzájárulásával az ülést bezárja.

MOL XIX–L–1–k. 250. doboz. Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások. Petrozsényi Kőszénbánya Rt. c. dosszié.

Gépellt, aláírás nélküli, a Pénzügyminisztérium által készített fogalmazvány.

A fenti jegyzőkönyv-tervezet mellett megtalálható a Rác Jenő pénzügyminiszter által 1947. január 14-én szignált, Sabalin vezérőrnagyhoz intézett levél tervezete, amelyben ismételten kérte a részvények átadásával kapcsolatos magyar igények kedvező kezelését, elbírálását. Megtalálható a jegyzőkönyv mellett a Rác Jenő pénzügyminiszter által ugyancsak február 14-én szignált jegyzőkönyv-tervezet a részvények átadásának módjáról. Ez a tervezet rögzítette, hogy a magyar kormány átadja a Szovjetuniónak a Petrosani Román Kőszénbánya Rt. 1 738 644 db., egyenként 500 lei névértékű, névre szóló részvényét, amely részvények az Rt. alaptőkéjének 61,65 %-át képezték. A magyar kormány nevében kijelentette, hogy az átadás mindennemű – az eredeti tulajdonosokkal vagy másokkal szembeni – kötelezettségektől és megkötöttségektől mentesen történik. A részvények ellenértékének kiegyenlítéséről a következőket tartalmazza ez a jegyzőkönyv-tervezet: „ama jóvátételi kötelezettségből, amely Magyarországot a Szovjetunióval szemben terhel, a részvények átadásával 12 millió USA dollár összegű kötelezettséget a Szovjetunió kormánya teljesítettnek fog tekinteni. A részvények vételárának megállapítása oly módon történt, hogy a részvénytársaság által az 1938. évre kifizetett, részvényenkint 32,50, összesen 56 505 930 lei osztalék 3,36 % mellett tőkésített, és az összeg egy dollár egyenlő 140,12 lei árfolyamon számítottatott át az Egyesült Államok dollárjára.”

A fenti jegyzőkönyvben és mellékleteikben – feltehetőleg a szovjet fél igényének megfelelően – pozitív vagy elutasító formában sem esett szó az 1938 utáni árszintemelkedés beszámításáról.

Végül a jegyzőkönyv mellett megtalálható a részvények átadására vonatkozó jegyzőkönyv tervezete, amely kisebb módosításokkal nyert elfogadást. A végleges szöveget a [12] 161. sz. jkv. 120. sz. napirendi pontjának f) mellékleteként közöljük.

A [9] 158. sz. jkv. b) melléklete a 23. napirendi ponthoz.

[Az 1940. évi szovjet–magyar áruforgalmi
és fizetési egyezmény likvidálása]

51 519/1946. III.

KSzM

Miniszttertanácsi előterjesztés

I.

Kérem a miniszttertanács állásfoglalását abban a tekintetben, hogy a Moszkvában 1940. évi szeptember hó 3. napján kelt magyar–szovjet áruforgalmi és fizetési egyezmény lebonyolításával kapcsolatban keletkezett magyar tartozásra – a Szovjetunió kormánya részéről nyilvánított kívánságnak megfelelően – 334 800 USA dollár effektív valutában törleszhető-e.

II.

A minisztertanács az 1946. évi szeptember hó 26-án tartott ülésében előterjesztésemre (34 511/1946. KSzM) hozzájárult ahhoz, hogy a Moszkvában 1940. évi szeptember hó 3. napján kelt magyar–szovjet áruforgalmi és fizetési egyezmény lebonyolításával kapcsolatban keletkezett legfeljebb 532 700 USA dollár magyar tartozás, és ezen összegnek az 1941. évi június hó 22. napjától járó 4,5 %-os kamatainak kiegyenlítése céljából a Szovjetunió kormányával szemben a magyar kincstár terhére olyan kötelezettséget vállaljanak, amely szerint az említett tartozás és annak kamatai 50 %-ban forint fizetéssel és 50 %-ban áruszállítással nyerjenek kiegyenlítést.

E felhatalmazás alapján levelet intéztem Szoboljev úrhoz, a Szovjetunió Magyarországi Kereskedelmi Képviselőtének vezetőjéhez, amelyben kértem, hogy a szóban lévő tartozásnak mindkét részről egyetértve eddig megállapított 434 800 USA dollárt a Magyar Nemzeti Bank mindenkor hivatalos árfolyamán forint értékben bocsátjuk a Szovjetunió rendelkezésére, az összeg másik felét pedig, azaz 217 400 USA dollárt az 1948. és 1949. években áruszállítással óhajtanánk kiegyenlíteni. Közöltem egyben, hogy a fenti tartozás terhére 100 000 USA dollárnak megfelelő forintösszeget a Magyar Nemzeti Bank a Szovjetunió Magyarországi Kereskedelmi Képviselőté részére már rendelkezésre bocsátott.

Szoboljev úr az 1946. évi december hó 7-én kelt levelében közölte, hogy ezt az ajánlatot a Szovjetunió kormánya nem fogadta el, hanem a 100 000 USA dollárnak forint értékben való lefizetése után még fennmaradt 334 800 USA dollár-tartozást még a folyó év december havában effektív dollár- valutában kéri kiegyenlíteni. Az ezen összeget meghaladó esetleges tartozás pedig áruszállítással lesz kiegyenlíthető.⁹¹

Gépelte, aláírás nélküli tisztázata, sokszorosítással készített másolata.

A [9] 158. sz. jkv. c) melléklete a 28. napirendi ponthoz.

[A magyar–szovjet kereskedelmi forgalom 1945–1946-ban és 1947 első két hónapjában]

Minisztertanácsi bejelentés

Bejelentem a minisztertanácsnak, hogy az 1945. augusztus 25-én kötött⁹² magyar–szovjet árucseré-egyezmény lejárván, az egyezmény végső leszámolásának megejtése céljából tárgyalásokat folytattam a Szovjetunió magyar-

⁹¹ Szoboljev levelét nem ismerjük

⁹² A magyar–szovjet árucseré-egyezményt 1945. augusztus 27-én írták alá.

országi kereskedelmi képviselőjével. A tárgyalások eredményeképpen a következőket állapítottuk meg:

Importunk a Szovjetunióból 1946. december 31-ig (teljesítésnek a határ-
átlépést számítva) \$ 13 600 000,-

Január és február hónapra felajánlott a Szovjetunió:

vasérc	5–10 000 to	\$	100 000,-	
kokszt	25–50 000 „	„	500 000,-	
nátriumnitrát	1500 „	„	72 000,-	
só	11 000 „	„	132 000,-	
+ gyapot ⁹³	3 000 „	„	1 800 000,-	
faszén	1 000 „	„	37 000,-	
faféleségek	5 000 m ³	„	125 000,-	
kalcinált szóda	500 to	„	20 000,-	\$ 2 786 000,-

A következő cikkeket, a moszkvai kormány jóváhagyásától függően, két napon belüli válaszával helyezték kilátásba:

fenol	35 to	\$	10 000,-	
azbeszt	800 „	„	68 000,-	
további faféleségek	25 000 m ³		625 000,-	\$ 703 000,-
				\$ 17 089 000,-

Továbbá kilátásba helyezték 400 tonna cukorrépa mag szállítását is, amennyiben magyar részről, [a] véleményük szerint rendelkezésre álló szójababot felajánljuk.

Export a Szovjetunióba 1946. december 31-ig (teljesítésnek a határátlépést számítva)

effektív dollárban fizetve	\$ 11 200 000,-
már feladva és út alatt	\$ 2 000 000,-
	\$ 2 050 000,-

Január és februári szállításra szovjet kívánság szerint magyar részről felajánlva:

kukorica	10 000 to	\$	680 000,-	
bab	1 000 „	„	190 000,-	
lucernamag	250 „	„	225 000,-	
pamutszövet	2 500 000 m	„	500 000,-	
nyersolajtermékek	22 000 to	„	550 000,-	
vegyesíz	1 400 „	„	375 000,-	
borpárlat	1 000 hl	„	90 000,-	
furnir	125 m ³	„	25 000,-	
olajos dara	1 000 to	„	40 000,-	
standard és kisipari gyártmányok			250 000,-	\$ 2 925 000,-
				\$ 18 175 000,-

⁹³ A lap alján feltehetőleg e tételre vonatkozóan a „március végéig” megjegyzés olvasható.

[9] 158. 1947. január 10.

A fenti számadatok összevetéséből eredően mutatkozó magyar előszállítások stimulálódnak azzal, hogy a magyar részről felajánlott szállításokat úgy eszközöljük, hogy ezt összevetve a szovjet szállításokkal, lényeges aktív magyar egyenleg ne mutakozzék.

Kérem a minisztertanács hozzájárulását, hogy az előadottak alapján a tárgyalásokról szóló jegyzőkönyvet aláírhassam.

Budapest, 1947. január 10.

Gépelt, karbonpapírral készített egykorú, aláírás nélküli másolat.

A [9] 158. sz. jkv. d) melléklete az 51. napirendi ponthoz.

Minisztertanácsi bejelentés

a csehszlovák–magyar népcserével kapcsolatban
tervezett kormánytárgyalásokról

I.

A csehszlovák kormánynak a budapesti SZEB mellett működő kormány megbízottja⁹⁴ folyó év január 7-én jegyzéket nyújtott át, amelyben arról értesít, hogy a csehszlovák kormány elfogadta azt a javaslatot, hogy a két kormány közvetlen tárgyalásokkal tisztázza a két ország közt létrejött Népcsere Egyezményvel kapcsolatos kérdéseket. A jegyzékben a csehszlovák kormány az alábbi pontok megtárgyalását javasolja:

1/ a kicserélendő kontingensébe ne számítsanak be a szlovákiai magyar menekültek és a Csehszlovákiába átmenekült magyarországi szlovákok,

2/ a csehszlovák kormány annyi magyart tehessen át, mint amennyi szlovák a jelentkezettek közül áttelepült, vagy áttelepül,

3/ a magyar kormány 30 napos határidőt engedélyezzen, mely alatt az egyezmény feltételei szerint a magyarországi szlovákok áttelepülésre jelentkezhetnek,

4/ a vagyontalan szlovákok kitelepítésének felfüggesztését helyezték hatályon kívül,⁹⁵

⁹⁴ Frantisek Dastich tábornok képviselte Csehszlovákiát akkor a budapesti SZEB-nél.

⁹⁵ Mivel a lakosságcsere az eredetileg tervezett időpontban, 1946. szeptemberében – főként a több tízezer magyar nemzetiségű felvidéki lakos „háborús bűnösként” történő egyoldalú áttelepítésére irányuló csehszlovák törekvés miatt – nem kezdődhetett el, a csehszlovák fél, az ottani munkaerőhiányra hivatkozva azt kérte, hogy legalább a vagyontalan magyarországi szlovákok soron kívüli áttelepüléséhez járuljon hozzá a magyar kormány. Magyar részről – a szlováksággal kapcsolatos belpolitikai feszültségek enyhítésének szándékával – hozzájárultak mintegy 3000 főnyi vagyontalan szlovák lakos egyoldalú áttelepítéséhez. Ennek lebonyolítását a Magyar–Csehszlovák Vegyesbizottság 8. sz. véghatározata szabályozta. Amikor azonban 1946. novemberében elkezdődött a felvidéki magyarok deportálása, a magyar kormány, mintegy

5/ a kétoldalú áttelepítést a tervbe vett tárgyalásokon, vagy a megegyezéstől számított 21 napon belül kezdjék meg, havonta 10 000 embert vegyünk át és az egyezményt a csehszlovák áttelepítési terv szerint ez év december 31-ig fejezzük be.

II.

A csehszlovák pontokkal kapcsolatban megjegyzem, hogy a tárgyalásokat csak azokra a vitás pontokra terveztem, melyek miatt az egyezmény végre nem hajtható. A csehszlovák kormány azonban ezen túlmenőleg pótegyezményt akar létesíteni, mely a mostani egyezményt Csehszlovákia részére egyoldalú előnyökhöz juttatná. Ezt az álláspontot magyar részről elfogadni nem lehet, ezért a csehszlovák kormánynak az alábbi pontok szerinti válaszjegyzék átadását javaslom:

1/ a közvetlen tárgyalások csak a Vegyesbizottság által még nem tárgyalta, vagy megoldhatatlanoknak mondott kérdésekre terjedjenek ki. Ezek:

2/ a cserekontingens megállapítása és vele kapcsolatos kérdések tisztázása.

3/ a kétoldalú csere végrehajtásának terminusai. Az ezzel kapcsolatos magyar álláspont kidolgozására megfelelő értekezletet hívok össze.

4/ a csehszlovák kormány alapkötelezettségeinek nem teljesítése (kiutasítás, vagyonelkobzás és széttelepítés fel nem függesztése, szociális segély nem fizetése).⁹⁶

5/ a kontingensen felül áttelepíthető szlovákiai magyarok száma.

6/ kontingensben szereplő egyének ingóságainak ügye.

7/ a Vegyesbizottság munkájának 3/ pontban megállapított időpontok szerinti befejezése.

Kérem a Minisztertanácsot fenti bejelentem tudomásulvételére.

Budapest, 1947. január 8.

Gépelte, aláírás nélküli tisztázat karbonpapírral készített egykorú másolata.

A két oldalra terjedő előterjesztés első oldalának jobb felső sarkában a következő kézzel, tintával írt, s olvashatatlan aláírással ellátott feljegyzés szerepel: 1947. I. 10-i minisztertanácscon bemutatva. I. 16.

válaszlépésként, felfüggesztette az említett véghatározat végrehajtását. Ezt Gyöngyösi János külügyminiszter 1946. november 27-én jegyzékben közölte a csehszlovák kormánnyal. VADKERTY, 1999, 108. és POPÉLY, 2006, 114.

⁹⁶ A szlovákiai magyar lakosság deportálásának, vagyonuk elkobzásának és széttelepítésének megszüntetését, továbbá a Szlovákiában elbocsátott magyar nemzetiségű köztisztviselők, nyugdíjasok létfenntartását biztosító szociális segélynek a lakosságcsere-egyezményben rögzített folyósítását sürgette a javasolt magyar válaszjegyzéknek ez a pontja.

[10] 159.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi január hó 17. napján délelőtt 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
A vallás- és közoktatásügyi tárca
részéről Nagy Miklós államtitkár
Dr. Ries István igazságügy-
miniszter

Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Az újjáépítési tárca [sic!] részéről
Bencsik Gyula államtitkár
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök:* megnyitja a minisztertanács ülését.

[Rácz] *Pénzügyminiszter:* bejelenti, hogy a közalkalmazottak fizetésének rendezéséről szóló előterjesztését a mai ülésen kívánja előadni.

Rákosi Mátyás *államminiszter:* tekintettel arra, hogy 1/2 3 órakor népgyűlésre kell mennie¹ s ennél az előterjesztésnél jelen akar lenni, kéri ennek letárgyalását előre venni.

[Nagy] *Miniszterelnök:* erre nem is lesz szükség, mert addig az összes előterjesztések letárgyalhatók. Felkéri Balogh István államtitkárt a miniszterelnökségi bejelentések megtételére.

¹ Rákosi Mátyás Dorogon vett részt népgyűlésen, amelyről „A válságot a demokrácia biztosításával és megerősítésével oldjuk meg” címmel jelent meg közlemény a Szabad Nép 1947. január 18-i számában.

1.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését az Elhagyott Javakról, a napirendről levessi, mert a miniszterek képviselői még csak most fogják részletesen le tárgyalni a kérdést.

[Ries] Igazságügyminiszter: ő személyesen kíván ezeken a tárgyalásokon részt venni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: úgy fog intézkedni, hogy a megbeszélésekre a miniszter személyesen hívassék meg. Most azonban egy elvi döntést kér. Ismeretes az a rendelet, amely bizonyos vállalatok és ingóságok elidegenítésére is módot ad az Elhagyott Javak Kormánybiztossága részére, de a minisztertanács utólagos jóváhagyásával. A Szikra Nyomda ilyen módon való eladása régen húzódik. A pénzügyminiszter állapítja meg a részleteket, de a rendelet szerinti hozzájárulását már most kéri a minisztertanácstól.

Minisztertanács az Elhagyott Javakról készített rendelettervezet levételének bejelentését tudomásul vette. A Szikra-nyomda eladásához az elvi hozzájárulást megadta azzal, hogy az összecszerűség és a részletek megállapítását a pénzügyminiszter hatáskörébe utalta.²

² Az ügy előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 2. és a [66] 149. sz. jkv. 5. napirendi pontját, illetve az azokhoz fűzött jegyzeteket, amelyek az elhagyott javak kezelésére vonatkozó rendelkezések módosítására vonatkozó elképzeléseket és az ezzel kapcsolatos véleménykülönbségeket részletesen ismertetik.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt az elhagyott javakról szóló rendelettervezet szerepel, ehhez ugyanitt a következő megjegyzést fűzték: „A külügyminiszternek és az igazságügyminiszternek észrevételei vannak. Véleményem szerint a kérdést részletesebben le kell tárgyalni a minisztertanácsot megelőzően, amennyiben ez még nem történt volna meg.” A Magyar Izraeliták Országos Irodája levélben jelezte a miniszterelnöknek, hogy a rendelettervezettel szemben a legsúlyosabb aggályai vannak, amelyeket egy beadványban összegeztek. A levélre a Miniszterelnökségen ráírták, hogy e mellékletet a jelen minisztertanácsai jegyzőkönyvhöz csatolják, ez azonban itt nem található. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-464.) A rendelet tervezete megtalálható az SZDP iratai között. A tervezet meghatározta az elhagyott javak fogalmát, foglalkozott az elhagyott javak kezelésével, az elhagyott vállalatok állami kezelésbevételével, a tulajdonosként jelentkező személyek igényeivel, a háborús távollévők perbeli képviselőjével, az Elhagyott Javak Országos Gyámügyi Tanácsának hatáskörével és szervezetével. (PIL 283. f. 31. cs. 64. ó. e., 6–19.) Balogh István levélben kérte a minisztereket, hogy az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának és Elnöki Tanácsának megválasztására vonatkozó, általa január 10-én kiosztott rendelettervezetre tegyék meg az észrevételeiket, s kiküldötteik vegyenek részt a hivatalában január 14-én tartandó értekezleten. A vallás- és közoktatásügyi miniszter írásban közölte a miniszterelnökkel, hogy a Gyámügyi Tanácsban szükségesnek tartja tárcája képviselőjét, mivel az elhagyott javak között műtárgyak, könyvtári, levéltári és a tárcája ügykörébe tartozó más értékek is előfordulhatnak. (MOL XIX-I-1-s. 12. Min. tan. 1947–315.)

Lásd még e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 5., a [22] 171. sz. jkv. 5. és a [24] 173. sz. jkv. 8. napirendi pontját.

A Szikra Lapnyomdára vonatkozott e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 8. napirendi pontjában, illetve jegyzetében szereplő utalás. A Szikra eladásáról lásd a [14] 163. sz. jkv. 8. napirendi pontját.

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a 11 000/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában külföldi állomáshelyeken tartózkodó közszolgálati alkalmazottakkal kapcsolatban.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: arra is kér lehetőséget, hogy egyes tisztviselők állásukba visszahelyeztessenek. Nem is egy olyan ember volt annak idején, aki hazajött volna már, de megbízást kapott arra, hogy valami magyar javat odakint őrizzen s addig, amíg azt át nem adja, helyét ne hagyja el. Méltánytalanság lenne tehát, hogy távollétükben B-listázzák őket.

Bojta Béla államtitkár: van egy állandó B-lista bizottság, amely lehetővé teszi ennek a megsemmisítését.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ehhez a megoldáshoz is hozzájárul, csak ne zárjuk el teljesen a lehetőségeket a visszahelyezésüktől.

[Bán] Iparügyi miniszter: svájci kintléte alkalmával valóban tapasztalt ilyen méltányos eseteket is, de nagyon óvatosan kell nézni a kérdést, mert a többség nem állt rendelkezésére és szabotálta az ő kívánalmait.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal a kiegészítéssel, hogy a visszavételre javasoltak felülvizsgálata a Miniszterelnökség állandó B-lista bizottságának hatáskörébe tartozik.³

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság 1947. évi január 1-től június 30-ig járó rendkívüli támogatására 120 000 forint előirányzat nélküli kiadás tárgyában.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: tárcája keretében nem hiszi, hogy erre lehetőség van.

Dr. Balogh István [államtitkár]: erre a célra külön póthitelt kap a kultusz-tárca.

³ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e címhez a következő megjegyzést írták: „A külügyminiszter kezdeményezte ezt a rendeletet.” A minisztertanácsi előterjesztéseknek a SZDP iratai között található példányán e napirendi pont mellett a következő megjegyzés olvasható: „Külföldön tartózkodó B-listás közszolgálati alkalmazottak visszavétele. A rendelettervezet a Miniszterelnökségnek és az illetékes miniszternek adna felhatalmazást arra, hogy ezek nem tudtak fellebbezni. Semmi körülmények között sem fogadható el.” (PIL 283. f. 31. cs. 64. ő. e. 4.)

A 11 000/1946. ME sz. r. (MK szeptember 24., 217. sz.) a B-lista rendelet kiegészítéséről szólt.

Az ekkor javasolt módosítás lehetőséget adott azok B-listázásának megsemmisítésére, akik már 1944. október 15-e előtt az ország területén kívül tartózkodtak, s hazatérésükre 1945 után szolgálati parancs vagy elháríthatatlan akadály miatt nem kerülhetett sor. Ezek a személyek 1947. február 28-áig, illetve a január 31-e után hazatérők az ezt követő 30 napon belül nyújthatták be a B-listázásuk törlésére vonatkozó kérésüket. Lásd az 1300/1947. ME sz. r.-et, MK február 6., 29–30. sz.

Minisztertanács a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság 1947. évi január 1-től június 30-ig járó rendkívüli támogatására százhuszezer forint előirányzat-nélküli kiadás folyósításához hozzájárult.⁴

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát berendelt miniszterelnökségi alkalmazottak berendelési idejének meghosszabbítása tárgyában a 7760/1946. ME sz. rendelet 2. § (4) bekezdés alapján.

[Rác] Pénzügyminiszter: a költségvetési év végéig elfogadja a javaslatot.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ezt a kérdést generálisan rendezni kell, ő csak három hónapra javasolja a meghosszabbítást s ezen idő alatt találjanak végleges rendezési módot.

Minisztertanács az előterjesztéshez 1947. március hó 31-ig terjedő időtartamra hozzájárult.⁵

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát a jugoszláv követség épületének helyreállítása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: nem volt Gazdasági Főtanács előtt, különben is méltánytalan és felesleges. Javasolja a Gazdasági Főtanács előtti részletes megvizsgálását.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁶

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal 1946. évi december és 1947. január havi hiteligenyélése tárgyában.

⁴ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést írták: „Le van tárgyalva Vas államtitkár úrral és Rác miniszter úrral [azaz a GF-fel és a PM-mel]. A kultusztárca terhére kell folyósítani a rendkívüli hitelt.” Lásd még a MOL XIX–A–1–j–1946–XXIX–1141 (752/1947.). sz. iratot.

⁵ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellett a következő megjegyzés olvasható: „Miután a Miniszterelnökséghez tartozó szervek, mint a Jóvátételi Hivatal, Hazahozatali Kormánybiztosság, stb., berendelt tisztviselőkkel dolgoznak, ezek a Miniszterelnökség állományába nem vehetők át.” A 7760/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) az eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottakra vonatkozó előírásokat módosította.

⁶ A Jóvátételi Hivatal 400 000 Ft hitelt kért az említett célra; jelezte azonban, hogy azokat a tételeket, amelyek megtérítésére a magyar kormány a fegyverszüneti egyezmény alapján nem kötelezhető, a jugoszláv kormány a jóvátételi számlán fogja elismerni. MOL XIX–A–1–j 1947–XVI–941. A GF állásfoglalását nem ismerjük.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvben hozzájárult, az összegszerűséget a Gazdasági Főtanács még vizsgálja felül.⁷

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Gyöngyösi János külügyminiszter és Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter közszolgálaton kívül eltöltött idejének nyugdíjba való beszámítása tárgyában.

Minisztertanács Gyöngyösi János külügyminiszter és Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter szabad pályán eltöltött idejéből 20–20 évnél a nyugdíjba való beszámításához hozzájárult.⁸

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Magyar Köztársaság évfordulójának megünneplése tárgyában. Arra gondoltak és a Gazdasági Főtanács is így javasolta, hogy ne essen ki két munkanap, így az ünnepeket 2-án fogják megtartani.

Rákosi Mátyás államminiszter: meg lehet az ünnepeket 1-én is tartani, ha a munkaidőt 12 óraker befejezik.

Minisztertanács a Magyar Köztársaság évfordulójának február 1. napján való megünneplését tartotta fenn azzal, hogy az ünnepek déli 12 óraker kezdődnek.⁹

⁷ Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 6. és a [19] 168. sz. jkv. [2] napirendi pontját.

⁸ *Gyöngyösi János* 1920–1921-ben, egyetemi tanulmányai befejezése után Budapesten újságíró volt, majd 1921-ben Békéscsabán könyvkereskedést nyitott, s megjelentette a Békés Megyei Közlöny című lapot. 1935-ben az Alföldi Népiújságot adta ki, amelyet 1938-ban betiltottak. 1944 októberében újraindította lapját, majd – miniszteri kinevezéséig – a Vörös Hadsereg egyik magyar nyelvű katonai újságjának a szerkesztője lett.

Rónai Sándor a négy polgári elvégzése után kőművestanonc, illetve kőműves lett. 1918-ban az építőmunkás szakszervezet miskolci csoportjának elnökévé, majd a forradalmak idején a miskolci munkástanács tagjává választották. 1922-től 1944-ig a Szociáldemokrata Párt miskolci szervezetének titkára, egyben az építőmunkás szakszervezet titkára volt. 1941-ben, majd 1944 áprilisát követően többször letartóztatták. 1944 decemberétől 1945 júliusáig a Szociáldemokrata Párt miskolci és központi vezetőségében, valamint a Nemzeti Bizottságban dolgozott.

A két politikus ezen szabadpályán töltött idejéből 20 évnél a nyugdíj szempontjából való beszámítására került sor.

⁹ Az MKP iratai között megtalálható a 2801/1947. ME II. sz. előterjesztés, amely eredetileg is február 1. nemzeti ünnepé nyilvánítására tett javaslatot (PIL 274. f. 12. cs. 43. ő. e., 16.).

A Kisgazdapárt országos központja – miközben köztársaság-ellenes összeesküvés vádjával több tagja ellen eljárást indítottak – felhívással fordult valamennyi szervezetéhez a Köztársaság kikiáltásának első évfordulója alkalmával. „A Köztársaság – olvasható az emelkedett hangú felhívásban – több száz éves elnyomatás után népünk szabadságát jelenti. Jelenti a dolgozó nép politikai és gazdasági jogainak teljesség tételeit és megszilárdítását, a földreformot, a munkásság jogait, a társadalmi és emberi egyenlőséget. Jelenti az értelmiség, a szellemi munka igazi megbecsülését. Jelenti szomszédainkkal és a világ szabadságszerető népeivel való őszin-

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát 10 000 forint hiteladás tárgyában külföldi államok gazdasági terveinek és szakirodalmának beszerzése és lefordítási költségeire.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁰

10.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát fasiszta könyvek likvidálásával kapcsolatosan 36 000 forint rendkívüli hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a fasiszta könyvek likvidálásával kapcsolatosan harminchatezer forint rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.¹¹

te barátságunkat. Köztársaságunk az ország romjai fölött az építés akaratával jelentkezett, s már első esztendejében is nagy eredményekre tekinthet vissza. Köztársaságunkat, s ezzel népünk szabadságát minden erőnkkel megvédjük. Munkával és áldozattal megépíteni és megszilárdítani segítjük. A Magyar Köztársaság a magyar népé, s országunkat az [egész] nép boldog otthonává teszi. Egységesen mutassuk ki hűségünket, szeretetünket Köztársaságunk iránt. Február elsején, vagy másodikán valamennyi pártszervezetünk vegyen részt, tagjainak egész tömegével, a község vagy város ünnepélyein, de minden pártszervezetben a vezetők külön is ismertessék e nap jelentőségét, s mutassanak rá a még előttünk álló nagy feladatokra, s az azokban való helytállás kötelességeire. Valamennyi szervezettől jelentést kérünk az emlékünnap megtartásáról. Budapest, 1947. január 21.” (FKgPL 285. f. 6. cs. 13. ö. e., 26. d.)

Az évfordulón Nagy Ferenc miniszterelnök mondott beszédet az Országházban. Köszöntötte az eseményt Szviridov altábornagy, Puskin követ, Edgecumb, a brit és Weems, az amerikai katonai misszió vezetője. Fogadást adott Tildy köztársasági elnök. A moszkvai rádió üdvözölte az évfordulót, s hangsúlyozta, hogy a magyar életben végbement mély változás csak a Szovjetunió minden téren megnyilvánuló támogatásával volt megvalósítható. (Kis Újság, 1947. február 4.)

¹⁰ A GF ezt megelőzően határozott 10 000 Ft-nak a tervgazdálkodást folytató, vagy azt vezetni készülő államok gazdasági terveinek beszerzéséről (MOL XIX-A-10. Stab. XXVII. 1947. január 15., 29. pont).

¹¹ A fasiszta szellemű és szovjetellenes könyvek, sajtótermékek beszolgáltatásáról és megsemmisítéséről, az 530/1945. ME sz. r. (MK március 17., 9. sz.) intézkedett. (Lásd: DMB МТ. jkv., 10. sz. jkv. [9] napirendi pont.) A Miniszterelnökség által kiadott három jegyzék alapján a sajtótermékek összegyűjtését és megsemmisítését végre is hajtották. 1946 őszén a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről több könyvtárban váratlan ellenőrzéseket tartottak. Mindszenty József bíboros hercegprímás a Miniszterelnökségnél tiltakozott az ellen, hogy az esztergomi főszékesegyház, az érseki papnevelő intézet, a Szatmári Irgalmas Nővérek leánygimnáziuma és polgári iskolája, a ferencrendiek Szent Antal gimnáziuma könyvtárából szovjet katonaság részvételével könyveket és folyóiratokat vittek el. A debreceni református kollégium könyvtára is bejelentette, hogy 575 könyvet, továbbá napilapot, folyóiratot, összesen 5–6 tonna súlyban szállítottak el. Hasonló panaszt tett a Központi Statisztikai Hivatal és a Szabó Ervin Könyvtár, továbbá Szombathely város is. Valamennyi bejelentő utalt arra, hogy a SZEB részéről Szergejcsik alezredes, illetve a vele együtt intézkedő magyar rendőrségi és polgári közegek a fasiszta sajtótermékek IV. számú jegyzékére hivatkozva intézményi munkájuk végzéséhez, illetve tudományos kutatásokhoz szükséges könyveket vittek el. Az említett jegyzéket azonban 1946 őszén a panasztevők nem ismerték, mivel azt akkor még nem tették közzé. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXI-12 833., és 24 632.)

11.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Vázsonyi Vilmosné, volt igazságügyminiszter özvegye nyugdíjának teljes nyugdíjra való felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

12.

Dr. Balogh István [államtitkár]: kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a nyugdíjasok B-listája január 31-ig meghosszabbíttassék.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹³

13.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Hegedűs Tibornak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában. A pénzügyminiszter már előzetesen hozzájárult.

Minisztertanács Hegedűs Tibornak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁴

¹² A jegyzőkönyv mellett megtalálható Kéthly Anna ez ügyben írt levele és Vázsonyi Vilmosné beadánya.

Kéthly Anna (1889–1976) 1917-től a Magánalkalmazottak Országos Szövetségének munkatársa, 1920-tól elnöke. 1919-től a magyar szociáldemokrata nőmozgalom vezetője, 1922-től 1948-ig a Szociáldemokrata Párt vezetőségének tagja, országgyűlési képviselő. Egyike volt azoknak, aki nem szavazták meg a fajvédő törvényeket. 1945-től a parlament alelnöke. Ellenkezett a Kommunista Párttal való egyesülést, szembe fordult a szovjet-orientációval. 1948. március 7-én kizárták a Szociáldemokrata Pártból. 1950-ben letartóztatták, 1954-ben szabadult, de 1956-ig rendőri felügyelet alatt állt. Nagy Imre kormányában államminiszter lett, újjászervezte a Szociáldemokrata Pártot, majd emigránsként külföldön szervezte tovább a szociáldemokrata mozgalmat.

Vázsonyi Vilmos (1868–1926) neves budapesti ügyvéd, polgári liberális politikus volt. 1901-től országgyűlési képviselő, 1894-ben megalapította a Budapesti Demokrata Kört. 1906-tól a Demokrata Párt vezére, 1917-ben a választójogi blokk társelnöke. Tagja lett az Esterházy, majd a Wekerle-kormánynak. 1917. június 15-től 1917. augusztus 18-ig igazságügyminiszter, majd 1918. január 8-ig a választójogi törvény előkészítésével megbízott tárca nélküli miniszter, 1918. január 25-től 1918. május 8-áig igazságügyminiszter volt. A forradalmak idején Svájcban tartózkodott, majd tagja lett a Nemzetgyűlésnek. 1924-től a demokrata blokk vezéréként szerepelt.

¹³ Az előterjesztést csak pótlólag vették fel a Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon szereplő jegyzékbe.

A nyugellátásoknak az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges korlátozásáról szóló 6800/1946. ME sz. r. (MK június 14., 133. sz.) alapján kibocsátott 24 900/1946. ME sz. r. (MK 1947. január 1., 1. sz.) módosításáról, a határidő 1947. január 15. helyett január 31-ében való megszabásáról a 400/1947. ME sz. r. (MK január 17., 13. sz.) intézkedett. Lásd még e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 8. és 9. napirendi pontját.

¹⁴ A 245/1. Eln. 1947. IpM sz. előterjesztés szerint *Hegedűs Tibor* (1915–?) gépészmérnök, 1945-től iparügyi miniszteri biztos volt, közreműködött a pécsi bányák államosításánál, 1946.

14.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Albu Dénes volt MÁVAG esztergályos nyugbér iránti kérelme tárgyában.

Minisztertanács Albu Dénes volt MÁVAG esztergályos nyugbér iránti kérelméhez hozzájárult.¹⁵

15.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai dr. Margittai Richárd rehabilitálása és özvegye részére nyugdíj folyósítása iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

16.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a munkások családi pótlékáról szóló 11 780/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: elvileg nincs kifogása ellene, azonban a rendelet megjelentetése előtt kéri szakközegeivel összeegyeztetni a szöveget.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy közzététel előtt a pénzügyminiszternek a részletekhez való hozzájárulása kikérendő.¹⁷

augusztusától az iparügyi miniszter személyi titkáráként tevékenykedett, 1946 decemberében a magyar–jugoszláv kereskedelmi tárgyaláson a magyar küldöttség tagjaként szerepelt.

¹⁵ A 64 154/1946. IpM sz. előterjesztés szerint *Albu Dénes* (1882–?) 1912-től állt a MÁVAG szolgálatában. A Tanácsköztársaság idején a gyárban főbizalmiként tevékenykedett, ezért 1920-ban elbocsátották. A MÁVAG erről szóló igazolása az előterjesztés mellékletét képezi. Javasolta a miniszter nevezett rehabilitálását, a szolgálaton kívül töltött idejének a nyugdíjazása szempontjából való beszámítását.

¹⁶ A 6022/1946. Eln fő. o. KSzM sz. előterjesztés szerint *dr. Margittai Richárd* 1919-ben a Népgazdasági Tanácsban titkárként működött. Ezt követően Hajmáskérre internálták. 1920 után sörgyári tisztviselő volt. 1944-ben Buchenwaldba hurcolták, ahonnan nem tért vissza. A miniszter a VI. fizetési osztályba tartozó miniszteri osztálytanácsoskénti rehabilitálását, és özvegye ennek megfelelő nyugdíjban részesítését javasolta.

¹⁷ A 48 261/1946. II. főoszt. NM sz. előterjesztés a munkások családi pótlékáról szóló 11 780/1946. ME sz. r. (MK október 13., 234. sz.) módosítását javasolta, egyrészt a mezőgazdasági, erdészeti és egyéb őstermelési üzemekben dolgozó munkavállalók, továbbá általában az örökbe nem fogadott, de ténylegesen nevelt gyermek, így a tizenhat évesnél fiatalabb eltartott testvér esetén járó családi pótlékot illetően; javasolta ezen kívül a táppénzen lévő munkavállaló gyermekei részére járó családi pótlék rendezését; a családi pótlék összegét gyermekenként egységesen havi 18,- Ft-ban kérte megállapítani. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A tárcza előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést írták: „Nem tudom volt-e GF-ben? Anyagi kihatásait részletes vizsgálat nélkül nem lehet elbírálni”. A Gazdasági Főtanács azonban már hetekkel előbb tárgyalta az ügyről: MOL XIX-A–10. Stab. XXV., 1947. január 3., 29. pont. – Lásd a 950/1947. ME sz. r.-et, MK február 4., 28. sz.

17.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az öregségi stb. biztosításról szóló 1928:XL. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: azzal hajlandó elfogadni, hogy a végleges szöveg megállapítása érdekében lépjen érintkezésbe a Népjóléti az Igazságügyminisztériummal.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: írásbeli észrevételei voltak, figyelembe vette azokat a népjóléti miniszter?

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: az 1. §-ra vonatkozó észrevétele a pénzügyminiszternek nem teremt új helyzetet, mindössze az az eltérés, hogy négyhetes járuléki időszakról volt szó, 1 hetes járuléki idő helyett.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: bizonyos idő eltelte után kérheti-e a biztosított alkalmaztatása után az önkéntes tagságot?

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: igen, erre megvan a mód.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: felteszi a kérdést, hogy ki fogja eldönteni a baloldali magatartást?

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta, a végleges szöveg az igazságügy- és a pénzügyminiszterrel összeegyeztetendő.¹⁸

18.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a hitbizományi vagyonhoz tartozó épületek helyreállításának előmozdításáról szóló 8440/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában. Az a helyzet, hogy ha a hitbizományi vagyon birtokosa nem kér ilyen helyreállítási kölcsönt, akkor a ház tönkremegy.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁹

¹⁸ Előzményéről lásd a [9] 158. sz. jkv. 30. napirendi pontját. A 46 824/1946. II. fő. o. NM sz. előterjesztés és a mellékletét képező rendelettervezet ott található, a napirendi ponthoz tartozó jegyzetben az előterjesztést ismertetjük.

A GF 1947. január 15-i ülésének ideiglenes tárgysorozatában 34. sorszám alatt szerepelt ez a napirendi pont, de az ülésről felvett jkv. szerint nem tárgyaltak róla. Az ideiglenes tárgysorozat utalt arra, hogy a 47 791/1946. II. NM. sz. előterjesztés képezte volna a tárgyalás alapját.

Lásd az öregségi, rokkantsági, özvegyégi és árvasági biztosításról szóló 1928: XL. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról rendelkező 1020/1947. ME sz. r.-et, MK február 6., 29–30. sz.

¹⁹ A T. 4517/1946. IgM sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a hitbizományi vagyonhoz tartozó épületek helyreállításának előmozdításáról szóló 8440/1945. ME sz. r. (MK szeptember 22., 133. sz.) értelmében a Budapesten és környékén található épületek javítását, tetőfedését szolgáló kölcsönügyletek érvényességéhez nem szükséges a hitbizományi bíróság jóváhagyása, azt megkötheti a hitbizomány várományosa, ha helyhatósági bizonyítvánnyal igazolja, hogy a hitbizomány birtokosa ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik. Rámutatott egyben arra, hogy az Épületjavítási Alapból folyósított kölcsönökről intézkedő 23 690/1946. ME sz. r. (MK december 3., 276. sz.), valamint a budapesti házak tetőszerkezetének helyreállítására folyósított kölcsönökről szóló 29 800/1946. ÉKM sz. r. (MK december 7., 280. sz.) nem tért ki a hitbizományi várományos kölcsönfelvételi lehetőségére. Javasolta ezért a 8440/1945.

19.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti törvényjavaslatát a nemzetgyűlési képviselők összeférhetetlensége tárgyában alkotott 1946: XXVI. tc. kiegészítéséről.

Miniszttertanács hozzájárult ahhoz, hogy a nemzetgyűlési képviselők összeférhetetlensége tárgyában alkotott 1946: XXVI. tc. kiegészítéséről szóló törvényjavaslat a Nemzetgyűlés elé beterjesztessék.²⁰

20.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát egyes fasiszta hírközvetítő részvénytársaságokkal szemben fennálló követelések bejelentése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.²¹

ME sz. r. ennek megfelelő kiegészítését. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címéhez a következő megjegyzést írták: „Formai rendelet, amely az Épületjavítási Alapra vonatkozó szabályokat tartalmazza a hitbizományi vagyona nézve is.”

Lásd a 780/1947. ME sz. r.-et, MK január 21., 16. sz.

²⁰ Az 1946. évi XXVI. tc.-ről, azaz az összeférhetetlenségi törvényről lásd: NF MT. JKV. 1946, az [56] 139. sz. jkv. [12] 11. napirendi pontját és jegyzeteit. Az igazságügyminiszter T. 15/1947. sz. előterjesztése, valamint a kiegészítő törvénytervezet szövege és annak indoklása megtalálható a jegyzőkönyv mellett. A tervezet lehetővé kívánta tenni azt, hogy a nemzetgyűlési tagsággal összeférhető legyen – az eredeti törvényben megjelölt közszolgálati állásokon túl – a Köztársasági Elnöki Hivatal vezetőjének állása és a külföldi állomáshelyen teljesített szolgálattal kapcsolatos rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri állás is.

A miniszttertanácsi előterjesztéseknek a Szociáldemokrata Párt iratai között található példányára e napirendi ponthoz a következő megjegyzést fűzték: „Jékely és Andaházy [Andaházi] Kasnya mandátumát biztosítaná, nem fogadható el.” (PIL 283. f. 31. cs. 64. ő. c., 4.) – Jékelyi Lászlóról lásd: NF MT. JKV. 1946, a [10] 193. sz. jkv. 16. napirendi pontját és 13. jegyzetét. Andaházi Kasnya Béláról lásd: NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 28.

Az igazságügyminiszter által a Nemzetgyűléshez benyújtott javaslatot annak elnöke előzetes tárgyalás céljából kiadta az alkotmányjogi és közjogi bizottságnak (NN 1945–1947., V. köt. 92. ülés 202. oldal és NGY IROMÁNYOK 1945–1949. III. kötet 133. sz., 272–274. oldal), de a törvény tárgyalására és kiadására nem került sor.

²¹ A T. 4715/1946. IgM sz. előterjesztés utalt arra, hogy az egyes fasisztának minősített hírközvetítő részvénytársaságok (ilyenként említve a Magyar Telefónhírmondó és Rádió Rt.-t, a Magyar Távirati Iroda Rt.-t, a Magyar Országos Tudósító Rt.-t, a Magyar Filmiroda Rt.-t, és a Magyar Hirdetőiroda Rt.-t) vagyonának elkobzásáról intézkedő 6770/1945. ME sz. r. (MK augusztus 22., 107. sz.) kilátásba helyezte, hogy az adott intézményekkel szembeni követelések kérdését külön rendelet fogja szabályozni. Ennek megfelelően javasolta a miniszter egy olyan rendelet kiadását, amely a követelések 1947. június 30-áig való bejelentését írja elő. Javasolta kimondani, hogy a bejelentés elmulasztása esetén a követelést megszüntnek kell tekinteni, s azt bírói úton, vagy egyéb hatósági eljárás útján ne lehessen érvényesíteni. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 770/1947. ME sz. r.-et, MK január 21., 16. sz.

21.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a szocialista, antifasiszta, vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló 9590/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²²

22.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát az egyes tulajdonjogoknak a telekkönyvben visszaállítása tárgyában kibocsátott 30/1946. ME sz. rendelet 1. §-ában megszabott határidő meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

23.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a bajai törvényszékhez két altiszt kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

²² Az igazságügyminiszter T. 4325/1946. IgM sz. előterjesztésében a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló 9590/1945. ME sz. r.-nek (MK október 18., 154. sz.) a hátrányt szenvedettek jobb ellátása, illetve az újabb jogszabályokkal való összhangba hozása érdekében történő módosítását javasolta. Így egyrészt lehetővé kívánta tenni, hogy a hátrányt szenvedett személyt abba a fizetési osztályba nevezzék ki, amelyet az illető a közszolgálatban és szolgálaton kívül eltöltött idejének figyelembevételével elért volna. Felhívta a figyelmet arra, hogy a köztársaságról szóló 1946: I. tc. következtében azok a kinevezési hatáskörök, amelyek korábban a miniszterelnökhöz és –bírók tekintetében – az igazságügyminiszterhez tartoztak, részben a köztársasági elnökre szálltak át. Javasolta ezzel a hatáskörváltozással összhangba hozni a rehabilitációval kapcsolatos besorolási jogkört. A jótételei kérelmek benyújtására általában 1947. június 30-át javasolta határidőként megállapítani, de lehetőséget kívánt adni a kérelmek későbbi előterjesztésére is, ha az érdekelte a kiadandó rendelet hatályba lépésekor az ország területén kívül tartózkodott és visszatérésében elháríthatatlan akadály következtében gátolva volt. Rendezni javasolta a B-listázások során végelbánás alá vont volt szocialista, stb. mozgalomban részt vett személyek még függő kérdéseit. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A tárcza előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést írták: „Megfelel a korábbi minisztertanácson hangoztatott elveknek.” Lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 6. napirendi pontját.

Lásd a 750/1947. ME sz. r.-et, MK január 21., 16. sz.

²³ A T. 16/1947. IgM sz. előterjesztés hivatkozott a 30/1946. ME sz. r.-re (MK január 4., 3. sz.), amely lehetővé tette, hogy a zsidóellenes rendelkezések hatása alatt létrejött jogügyletek alapján eszközölt tulajdonjogi telekkönyvi bejegyzések az új tulajdonos beleegyezésével töröltessenek és az eredeti tulajdonos tulajdonjoga visszaállíttassék. A rendelet 1946. december 31-ét jelölte meg az ilyen irányú kérelmek benyújtásának határidejeként. Megállapította azonban, hogy a zsidóellenes rendelkezések hatálya alá esett személyek jelentős része még nem tért vissza, másrészt az eltűnt vagy elhalt személyek hagyatéka még jórészt nem volt leltározható, ezért javasolta a határidő egy évvel való meghosszabbítását. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

Lásd a 760/1947. ME sz. r.-et, MK január 21., 16. sz.

24.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozatban 6. sorszám alatt szereplő előterjesztését a magyar zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről szóló 1946. XXV. tc. végrehajtása tárgyában, a napirendről leveszi.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

25.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a gellérthegyi orosz emlékmű építkezési költségeinek fedezése tárgyában.

[Bencsik Gyula] *Építésügyi államtitkár*: észrevételeiket szétosztották, javasolja az előterjesztést Gazdasági Főtanács elé utalni.

Miniszttertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás és véleménynyilvánítás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.²⁵

26.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Posta által jövőben kibocsátandó feláras bélyegek felárából az eddig kiszakított 10 % helyett 20 %-nak a Magyar Posta személyzete jóléti alapítványa javára való fordítása tárgyában.

²⁴ A magyarországi zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről szóló 1946: XXV. tc. megalkotásáról lásd: NF MT. JKV. 1946, [49] 132. sz. jkv. [30] és az [57] 140. sz. jkv. 48. napirendi pontját és jegyzeteiket. A törvény végrehajtásáról lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. 15., valamint a [17] 166. sz. jkv. [66] napirendi pontját.

²⁵ A közlekedésügyi miniszter 13 735/1946. Eln. sz. előterjesztésében, hivatkozva az 1946. szeptember 20-i miniszttertanácsi ülés azon határozatára, amely szerint a gellérthegyi orosz emlékmű építési költségeit a tárcák 1946/47. évi költségvetési beruházási, illetőleg magasépítési hitelkeretéből kell az építés- és közmunkaügyi miniszter rendelkezésére bocsátani (NF MT. JKV. 1946, [57] 140. sz. jkv. 9. napirendi pont), kérte úgy módosítani, hogy a költségeket az építés- és közmunkaügyi tárcának az újjáépítési közmunkaváltságból eredő bevételeiből fedezzék. Kérését azzal indokolta, hogy a közutak a háborús pusztítások és a háborús forgalom következtében nagyon megrongálódtak, és a felrobbantott hidak, az elpusztított repülőterek legszükségesebb helyreállítását sem sikerült a szűkösön megállapított költségvetés keretében biztosítani. Jelezte, hogy az 1946/47. évi költségvetést eredetileg még az 1938-as pengőben kellett összeállítani. A pengő és a forint viszonyszámát utólag 1:3-ban állapították meg, de az említett munkákhoz szükséges anyagok az 1938-as áraknak 4–5-szörösét tették ki. Ennek következtében az említett munkákat sem tudták elvégezni, ezért az orosz emlékmű építésének költségeit nem képes a tárca vállalni. Jelezte, hogy az említett célra – az építés- és közmunkaügyi miniszter értesítése szerint – a közlekedési tárca beruházási hitelkeretét 1 080 520,- Ft, magasépítési hitelkeretét pedig 18 095,- Ft terhelte.

A GF úgy határozott, hogy az emlékmű építésével kapcsolatban a miniszttertanács szeptember 20-i határozata értelmében „a tárcákra kivetett hozzájárulás változatlan marad, de a közlekedési tárcát terhelő 1 068 695,- [sic!] forint összeg 50 %-át a közmunkaváltság alapnak kell fedeznie, a fennmaradó 534 307,- forintból 200 000,- továbbra is a közlekedési tárcát terheli.” (MOL XIX-A-10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 21. pont.)

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 57. és a [19] 168. sz. jkv. [8] napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

27.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Sármány Dénes, [vezérigazgató] a Magyar Nemzeti Szabadkikötő [részéről] és dr. Kutassy Szeglethy István miniszteri titkár külföldi utazásának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

28.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Feledy Béla miniszteri osztálytanácsos és Fazekas József MÁV igazgatóhelyettes franciaországi kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

29.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Král Andor államasvasúti főintéző és Gorzó Ferenc államasvasúti intéző romániai kiküldetése tárgyában a magyar–román köteléki díjszabás kidolgozására.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

²⁶ A 272 899/1946. KözlM IV. főo. Bgi. sz. előterjesztés szerint a háború során tönkrement postás kórház helyreállítása, üdülőtelepek újjáépítése, a nehéz helyzetbe jutott postások segítése, az elaggott postások menhelyének létesítése kéllően indokolta, hogy a feláras bélyegek bevételeiből a posta jóléti alapítványa a korábbinál nagyobb mérvben részesüljön. Jelezte, hogy Magyarországon – az adott időben – évente egyszer, legfeljebb kétszer került sor feláras bélyegek kibocsátására és hogy az ennek révén befolyó juttatás számszerűleg nem volt jelentős, ezért kérte a felár jóléti célra fordítható százalékának felemelését.

²⁷ A közlekedésügyi miniszter 69 255/1946. II. sz. előterjesztése a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat fokozottabb kihasználásának elősegítése céljából tartotta indokoltknak a két személy kiküldését Antwerpenbe, Koppenhágába, Gdyniába, Stockholmba és Oslóba. Megemlítette, hogy a csepeli szabadkikötő korábban is a skandináv országokkal tartott fenn élénk kapcsolatot, s az újabb érdeklődést, főleg Svédország részéről, a stockholmi követ is jelezte.

²⁸ A közlekedésügyi miniszter 243/1947–VI/2. sz. előterjesztésében jelezte, hogy a Magyar Államasvasutak közúti gépkocsi üzeme (MÁVAUT) részére gépkocsikat beszerző bizottság tagjaként kívánja kiküldeni Franciaországba az említett két személyt. Előadta, hogy az olasz gépkocsigyárakkal korábban folytatott tárgyalások során benyújtott ajánlatoknál kedvezőbb ajánlatokat kaptak a francia gyáraktól, ezért indokoltknak találta ezeknek a kocsiknak a helyszíni műszaki szemrevételezését.

²⁹ A 69 560/1946. I/3. KözlM sz. előterjesztés előadta, hogy a román és a magyar vasutak között közvetlen köteléki díjszabás létrehozására vonatkozó megállapodás mielőbbi életbeléptetése nagyjelentőségű a magyar közgazdaság számára, mivel a román vasutak nagymérvű fuvardíjmérséklést helyeztek kilátásba.

A két személyt két hét időtartamra kívánta kiküldeni Nagyváradra a köteléki díjszabás kidolgozása céljából.

30.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 13 292/1946. számú javaslatát azzal a módosítással, hogy Lefkovits Ernő jóvátételét visszavonja.

[Rácz] Pénzügyminiszter: Pödör Antal személyét is kifogásolta.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ez a rész tisztázódott és kifogástalannak minősült.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

31.

[Bencsik Gyula] Építési és közmunkaügyi államtitkár: bejelenti, hogy a tárgysorozat 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

³⁰ A közlekedésügyi miniszter javasolta a Tanácsköztársaság alatti magatartás, illetve azt követő baloldali politikai tevékenység és meggyőződés miatt elítélt, illetve hátránnyal sújtott 21 MÁV alkalmazott visszahelyezését a szolgálatba, illetve életkoruk alapján egyesek nyugdíjazását.

A javaslatban szerepel többek között Hajek Győző gépészmérnök, Lefkovits Ernő távirás, Décsi Dezső segédellenőr, Bulyáki József irodakezelő, Pödör Antal kalauz, valamint további 16 alacsonyabb munkakörben dolgozó személy. Az előterjesztésben megtalálható az egyes személyek rövid életrajza. E szerint Lefkovits Ernővel tisztviselőtársai nem voltak hajlandók együttműködni. Talán ez volt az oka annak, hogy a miniszter az ő rehabilitációs javaslatát visszavonta.

Pödör Antal 1925-ben elhunyt, rehabilitálását özvegye kérte.

³¹ A jegyzőkönyv mellett nem található a tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólappal, és maga az előterjesztés sem. Az SZDP iratai között megtalálható a napirendi pontok jegyzéke, s e szerint az építésügyi, városrendezési és közmunkaügyi igazgatás szabályozásáról szóló 1946: XXIV. tc. egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában készült előterjesztést javasolta a tárcsa napirendre tűzni (közvetlen előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 41. napirendi pontját). Ugyanitt az iratok között megtalálható a rendelet tervezete. Az SZDP részéről a napirendi pontok jegyzékére ehhez a tárgyhoz a következő megjegyzést fűzték: „a miniszter visszatérteig kérjük a napirendről levenni.” (PIL 283. f. 31. cs. 64. ó. e., 2., 4., 62–67.) Mistéth Endre miniszter – mint ismeretes – azért volt „távol”, mert a koncepciók összeesküvésű ügygel kapcsolatban letartóztatták.

Az SZDP iratai között megtalálható az 1947. január 24-én tartott minisztertanácsi ülés (e kötetben a [11] 160. sz. jkv.) napirendi jegyzéke, amelyen – bár az ülésen a fenti tárgyra vonatkozó előterjesztés nem szerepelt – a következő feljegyzés olvasható: „Építésügyi és közmunkaügyi miniszter javaslata a 946: XIV. [helyesen: XXIV.] tc. egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában. A tervezetet elvtársaink már kétszer vették le a napirendről; a két héttel ezelőtti minisztertanácson elvben ugyan el lett fogadva azzal a kikötéssel, hogy kiadása előtt az illetékes miniszterek újra tárgyalják át a kérdést. Ennek dacára napirendre tűzték a múlt heti minisztertanácson, noha a miniszterközi megbeszélés nem történt meg. Ha napirendre tűzik, kérjük újra levetetni mindaddig, míg a fenti megbeszélések meg nem történtek.” A lap szélén kézírással a következő megjegyzés olvasható: „Nem tárgyaltuk, legközelebb kérem. 1947. I. 23. Szakasits Árpád.” (PIL 283. f. 31. cs. 65. ó. e., 7.) A javaslat tárgyalására a minisztertanács nem tért vissza.

32.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az ankarai magyar követség részére egy személygépkocsi beszerzési költségeire a külügyi tárca 2. cím alatt előirányzott „Dologi kiadások” rovatán 3500 dollárnak megfelelő 41 600 forint póthitel engedélyezése tárgyában. Javasolja, hogy a londoni követségnek is szavazzon meg a minisztertanács hasonló célra 3500 dollárt.

Minisztertanács az ankarai és londoni magyar követség részére egy személygépkocsi beszerzési költségeire háromezer-ötszáz dollárnak megfelelő forint kiutalásához hozzájárult.

33.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a belgrádi magyar követség részére egy személygépkocsi beszerzésére a külügyi tárca 2. címe alatt előirányzott „Dologi kiadások” rovaton 3500 dollárnak megfelelő 41 600 forint póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a belgrádi magyar követség részére egy személygépkocsi beszerzésére 3500 dollárnak megfelelő forintösszeg kiutalásához hozzájárult.

34.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Csécsy Imre osztályfőnök rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

35.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Békéscsaba megyei városnak törvényhatósági jogú várossá alakítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

³² A külügyminiszter 8928/1. 1946. sz. előterjesztésében dr. Csécsy Imre miniszteri tanácsosnak az állami rendszerű IV. fizetési osztályba miniszteri osztályfőnökké való kinevezésére és egyidejű nyugállományba helyezésére tett javaslatot. Dr. Csécsy Imre rehabilitálása már korábban megtörtént, (lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [37] napirendi pontját), ezt az igazságügyminiszter T. 157/1947. sz., a külügyminiszterhez intézett levelében szóvá is tette, s nem látta indokoltnak újabb jóvátételként a IV. fizetési osztályba való besorolását, illetve miniszteri osztályfőnökké történő kinevezését.

³³ A belügyminiszter 184 268/1946. III/3. sz. előterjesztésében kért felhatalmazást arra, hogy Békéscsaba megyei város törvényhatósági jogú várossá való átalakítására vonatkozó törvényjavaslatát a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse. Az előterjesztést lásd jelen jkv. a) mellékletében. A jegyzőkönyv mellett megtalálható maga a törvényjavaslat és indoklása.

Lásd az 1947: XIII. tc.-t.

36.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Hanny Lajosnak rendőrorvos-alezredessé és dr. Molnár Lászlónak rendőr századossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Hanny Lajosnak rendőrorvos-alezredessé és dr. Molnár Lászlónak rendőr századossá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁴

37.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az idő előrehaladottságára való tekintettel előre veszi a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek és nyugellátásoknak [sic!] arányosítása, valamint a postások illetményeinek rendezése tárgyában készített előterjesztését. Bejelenti, hogy a Gazdasági Főtanács ezzel a kérdéssel már elvileg foglalkozott s ebben az értelemben 9 millió havi költségkiadást jelentene a rendelet. A nyugdíjasoknak szerény mérvű emelését is magában foglalja a rendelet. Eddig a nyugdíjasok részére a teljes nyugdíjra igényt adó szolgálati idő betöltése esetén, nyugdíj címén az utoljára élvezett fizetés 60 %-a volt megállapítva. A tervezet szerint 70 %-ra emeltetnék fel. A felemelt OTBA-járulékokat az állam kívánja magáévá tenni. Ez összesen 7 millió forinttal terhelné meg az állami költségvetést. A MÁV- és a Posta-fizetések rendezésével egy külön fizetési táblázatot létesített, amely kezdődik az állami III-nál és végződik az állami XIII-nál. Hogy a MÁV alkalmazottak az állami alkalmazottakkal szemben hátrányba ne kerüljenek egy új táblázat készítendő a három fizetési osztályra. A MÁV-fizetések kiegyenlítése havi 730 000 forintba kerülne. A fizetésrendezések magával hozták a postai alkalmazottak illetményeinek rendezését is. Küldöttségek jártak úgy nála, mint a közlekedésügyi miniszternél, s a Magyar Postások Országos Szabadszakszervezete is indokoltnak és helytállónak találta kérelmüket. Ez 1,8 millióval terhelné meg a költségvetést. Ami ezt a megmozdulást illeti, kéri, hogy a jövőben minden olyan intézkedéstől tekintsünk el, amelyek [sic!] egyes állami kategóriákat a többiekkel szemben megkülönböztet, vagyis kiugraszts.³⁵

³⁴ A belügyminiszter 527 750/1946. IV. 1. a. sz. előterjesztése szerint *dr. Hanny Lajos* (1905–?) 1930-ban szerzett orvosi oklevelet. 1941-ben tisztiorvosi vizsgát tett. Baloldali magatartása miatt rendőri megfigyelés alá helyezték. 1946. júniusától a Belügyminisztérium szerződötett orvosaként teljesített szolgálatot. *Dr. Molnár László* (1913–?) 1938-ban jogtudományi oklevelet szerzett. 1942 szeptemberében katonaként orosz hadifogságba került. 1946. áprilisában a Belügyminisztérium rendőrségi osztályának szerződötett munkatársa lett.

³⁵ E napirendi ponthoz a tárca két előterjesztést készített. A 22 102/1947. II. sz. előterjesztésében utalt a miniszter arra, hogy az 1946. november 22-i minisztertanácsi ülésen (lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [3] napirendi pontját) már javasolta az alsóbb fizetési osztályokba tartozó közszolgálati alkalmazottak illetményeinek bizonyos fokú emelését. Előadta, hogy több tervezetet is készítettek, amelyek költségkihatása 13,3 milliótól 26,2 millió Ft-ig terjedt volna, de az államkincstár helyzetére tekintettel ezeket nem találta elfogadhatóknak, s egy szerényebb, kereken számítva 7 millió Ft havi költséget jelentő tervet készítettett. Ez az I. lakáspénzosztályba tartozó állomáshelyen szolgálatot teljesítő XV. fizetési osztályú közszolgálati alkalmazottak

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ez a megkülönböztetés szerzett jogokból származik, és nem lehet csak úgy eltörölni.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a nemesség és a grófi cím is szerzett jog és a belügyminiszter mégis eltörölte. Ennek most már politikai jelentősége és okai is vannak. Feltétlenül meg kell csinálni a fizetésemeléseket, mert jelenleg a közalkalmazottai kategória szenved a legjobban. Egyetlen réteg, amely egyedül viseli az OTBA-járulékokat, holott igen rossz elbánásban van részük az OTBA részéről.

Rákosi Mátyás államminiszter: mielőtt a javaslat részletes tárgyalására áttérnének, felteszi a kérdést, hogy mi deficitet jelent ez az államnak.

[Rácz] Pénzügyminiszter: 8,6 millió forint pluszt jelent a költségvetés kiadási részében az eddigivel szemben.

Rákosi Mátyás államminiszter: ez az üzemekre is vonatkozik?

[Rácz] Pénzügyminiszter: csak az üzemek nélküli alkalmazottakat érti alatta.

Rákosi Mátyás államminiszter: mennyivel volna ez több a januárhoz képest?

zottak havi fizetését 160,- Ft-ban javasolta megállapítani; a XIV-től a VIII. fizetési osztályba tartozók esetében ezt az összeget havi 10–40 Ft-tal tervezte növelni, míg a VII. és ennél magasabb fizetési osztályok esetében nem javasolta a fizetések megváltoztatását. A II. lakáspénzosztályba tartozó közszolgálati alkalmazottak fizetését 148,- Ft-ban, a III. lakáspénzosztályba tartozók esetében pedig 136,- Ft-ban tervezte megállapítani. Megjegyezte, hogy továbbra is érvényben kívánja tartani a családi pótlékra, a közlekedési- és a lakbérsegélyre vonatkozó előírásokat, sőt a lakbérsegélyt javasolta kiterjeszteni az V. és az annál magasabb fizetési osztályokra is. Ugyanakkor – tekintettel arra, hogy az államvasúti alkalmazottak esetében kedvezőbb előléptetési lehetőségek voltak érvényben – javasolta a vasúti és a postai alkalmazottak kizárását az ekkor tervezett fizetésemelésből. Magában foglalta viszont a tervezet a közszolgálati alkalmazottak nyugdíjának az utoljára élvezett fizetésük 60 %-a helyett 70 %-ban való megállapítását.

A tervezet költségkihatásainak ismertetésével kapcsolatban utalt arra az előterjesztés, hogy 1947. január 1-jével az Országos Tisztviselői Betegsegélyezési Alap (OTBA) járulékeinak az államkincstár általi átvállalását tervezték. (Lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 18. és a [11] 160. sz. jkv. [25] napirendi pontját), s hogy a népjóléti miniszter az addigi 2,5 %-ot 5 %-ra kívánta felemleni.

Az előterjesztésben bejelentette a miniszter, hogy ezt a fizetésrendezést ideiglenesnek tekinti és az államháztartás terheinek csökkenése esetén vissza kíván térni az illetmények jelentősebb felemelésére.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A pénzügyminiszter másik, 22 103/1947. II. sz. előterjesztése mintegy módosította a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek felemelése tárgyában tett előző előterjesztését. Ez hangsúlyozta, hogy a 8430/1946. ME sz. r. (MK július 25., 166. sz.) a MÁV alkalmazottakat kiemelte a vasúti és postai alkalmazottak közös fizetési rendszeréből és részükre munkaköri csoportok alapján új illetményeket állapított meg. Ezért javasolta a hátrányba került postások fizetésének újbóli szabályozását.

A GF a jelen minisztertanácsi ülést megelőzően foglalkozott ugyan a kérdéssel, – erre történt utalás az előterjesztésben és a jegyzőkönyvben – de tárgyalását elnapolta, illetőleg érdemben a minisztertanács elé utalta. (MOL XIX-A–10. Stab. XXVII., 1947. január 15., 1/a. pont.)

[Rác] *Pénzügyminiszter*: 9 millióval. A főváros korábbi javaslata még 1 millió pluszkiadást jelent.³⁶

Rákosi Mátyás államminiszter. Az üzemekkel, fővárossal, stb., összesen 13 millió forint havonta, ez egy évben 150 millió forint. Milyen bevétellel próbálja ezt fedezni a pénzügyminiszter, mert különben inflatorikus hatásai lesznek, ha nincs biztos fedezet rá. A közalkalmazottak 6 hét múlva azt veszik majd észre, hogy kevesebb lesz a fizetésük, mint azelőtt volt, mert nem tudnak érte annyit vásárolni.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: öt tulajdonképpen már befejezett tények elé állították. Ugyanis még hivatali elődje részvételével előbb a MÁV-nál, utána a Postánál voltak emelések s most decemberben már a főváros terjesztette elő ilyen irányú javaslatát. Lassan olyan nyomásnak van kitéve, ami elől kitérni nem lehet. Reméli, hogy valamiképpen ki tudnak a költségvetési év végéig jönni. Ma már nem gazdasági, hanem politikai kérdés ez.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: azt kívánja csak megjegyezni, hogy helytelen a hivatkozás a MÁV-ra. Nem kell az összes tisztviselőnek egyforma fizetést kapni. Akiktől többet követelünk, díjazni is kell. Éjjeli és ünnepi munkákat nem lehet összehasonlítani egyszerű hivatali munkával. A fizetés-emeléseket általában indokoltnak tartja, mert nagyon nehéz megélni a köz-tisztviselőknél, de nem ezen az alapon, mert a MÁV-nál ez mindég meg is volt.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: hiszen így is többet kapnak, mert megvannak a MÁV-pótlékok és egyéb kedvezmények, pl. a XIII. fizetési osztályba kezdi szolgálatát. Az üzemi jutalékát is megkapja.

[Rajk] *Belügyminiszter*: nem volt alkalma, hogy ezt az előterjesztést át-tanulmányozhassa, de így első hallásra sem tudja elfogadni, mert ez a rendőrség számára egy 15 %-os csökkentést jelentene.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: a pótdíjak továbbra is fennmaradnak.

[Rajk] *Belügyminiszter*: akkor tárgytalan a megjegyzése.

Rákosi Mátyás államminiszter: a stabilizáció szempontjából szól most hozzá a rendlettervezethez. Amikor terveiket csinálták, akkor feltételezték, hogy a 300 millió forintos bankkölcson elég lesz ahhoz, hogy egyelőre rend-behozzuk anyagi helyzetünket. A rossz termés keresztülhúzta számításunkat. Emiatt kénytelenek vagyunk mindenféle segélyeszközökhöz folyamodni. Pénzügyi helyzetünk igen feszült lett, amit ha bankópréssel akarunk fedezni inflatorikus jelenségeket fog okozni. A közalkalmazottak fizetését az alsó kategóriákban feltétlenül rendezni kell, ez elől kitérni nem lehet. Azonban a fizetéseket úgy kell emelni, hogy minimális módon lépjenek fel az inflatorikus jelenségek, különben ott leszünk, hogy fedezet nélküli papírpénzzel fogjuk őket fizetni. Ezért arra kéri a pénzügyminisztert, hogy vegye revízió alá javaslatának mind a két oldalát, ott, ahol a fizetéseket emeli és a másik oldalát, ahol a felemelt fizetések bizonytalan fedezetekkel támasztatnak alá.

³⁶ Lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [3] napirendi pontját és jegyzetét.

Pártjában is foglalkoztak ezzel a kérdéssel.³⁷ Fedezetre a következő forrásokat találták: a minisztériumok rendelkezésére áll egy 7 és fél %-os keret, amiből a külön díjazásokat fedezik. Ilyen díjazásra feltétlenül szükség van minden minisztériumban. Hét és fél %-a volt ez az egész büdzsének. Nagyon szabadelvű volt a rendelkezése, mert a miniszter belátására volt bízva, hogy kinek juttat belőle. Ez a rendelkezési összeg csökkentessék le két és fél %-ra és a fennmaradó 5 %-ot vonjuk be fedezési alapul a köztisztviselői fizetések emelésére. Javasolja továbbá, hogy az OTBA-nál ne vegye át az állam az egész 5 %-ot. A jogos panaszok majd pótoltnak és orvosoltnak azzal, hogy dupla annyi szolgáltatásban lesz ezentúl részük, mint eddig volt. Két és fél %-ot vállalja továbbra is még egyelőre a köztisztviselő, [sic!] s ha megjavul a gazdasági helyzet, akkor az egészet átveszi majd az állam. A nyugdíjasok fizetése automatikusan emelkedik a tényleges fizetésekkel. Akármennyire is fájdalmas, hogy a tisztviselőket nem tudjuk kielégíteni, de várjunk még egy kicsit a 60 %-ról a 70 %-ra való emeléssel. Ha megelégszünk ezzel az automatikus emeléssel, itt is megtakarítunk egy fél milliót. Ehhez még havi két millió fedezetlen kiadást lehet vállalni s ezeknek az alapján egy 8 milliós keretben készítsen a pénzügyminiszter egy olyan fizetésemelési tervezetet, amely az állam összes terheit tekintetbe veszi. Megszavazunk esetleg mi itt most 11 milliót, s amikor kifizetésre kerül, kiderül, hogy 13 millió. Ezzel a rendelkezéssel a tisztviselői réteg mégis látni fogja, hogy nem állunk érzéktelenül vergődésükkel szemben. Ahogy ő számította, reálisnak látszik az emelés.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ha a népjóléti miniszter hozzájárul az OTBA-járlékok felezéséhez, ő is örömmel látja ezt. Különbön is csak átmeneti jelleghű lenne. A nyugdíjasok juttatása 60 %-kal rendkívül alacsony. Elfogadja, hogy a deficit kétmilliós keretben maradjon. Szeretne most már a politikai vonatkozásaira rátérni a dolognak. Őt veszélygóc van, amely állandóan nyugtalanítja az alkalmazotti bérszintet. Az üzemek körül óriási mozgalmat indított meg a MÁV-rendszer. A rendőrség viszi magával a fogházöröket, s propaganda indult meg a határőrség fizetésének rendezése tárgyában is. A tanítószág, a főváros akciója és végül a magánüzemek fizetésemelése az egyes területe a fizetési nyugtalanságoknak. Felhívja erre az öt tényezőre a figyelmet s mérlegelje a minisztertanács, hogy elmaradhat-e ezek után a köztisztviselők fizetése. Ha ez tovább folyik, nem tudja a frontot tartani. Mérlegelje a minisztertanács az ő helyzetét.

[Bán] Iparügyi miniszter: a magánalkalmazottak fizetésének újabb emelését érvénytelennek kell kimondani, mert azt be kellett volna jelenteni s ez nem történt meg. Ezeket az akciókat a jövőre nézve le kell állítani.

[Rácz] Pénzügyminiszter: utal befejezésül arra, hogy akkor, amikor a fővárosnak a külön akcióját azzal állították le, hogy januárban rendezik a fi-

³⁷ Az MKP Állampolitikai osztálya foglalkozott a kérdéssel. Lásd PII 274. f. 12. cs. 124. ő. e.

zetéseket és a legalacsonyabb fizetés 200 forint lesz, ezzel szemben ő jön egy 160 forintos legalacsonyabb fizetéssel.

Szakasits Árpád államminiszter: a fizetésrendezést el kell fogadni. Azonban az állami apparátusunk még mindég túlméretezett. A B–lista után, ha megnézzük az illetményhivatal kimutatását, akkor kiderül, hogy ugyanannyi tisztviselő van, mint a B–lista előtt volt. Ezt nem bírjuk el.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: sőt most még több tisztviselő van, mint a B–lista előtt.

Szakasits Árpád államminiszter: lehetetlen 160 forintos tisztviselőkkel dolgoztatni. Ez a korrupció melegágya. Hozzá kell látni a közigazgatási létszám minimálisra való lecsökkentéséhez. [sic!] Ha megtakarításokat tud az állam eszközölni ezen az improduktív területen és azt produktív területre viszi át, ott majd tudja az elbocsátott tisztviselőket alkalmazni. De ennek neki kell látni minél előbb.

[Rácz] Pénzügyminiszter: minden párt felkarol egy dolgozócsoportot, és azt védi.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: ezt a létszámapasztást elő lehetne venni olyan formában, hogy a megüresedett állások csak fele mértékben lennének betölthetők. Ezt végig lehet az egész vonalon vinni. Ha [a] fizetésemeléseket elhalasztjuk február 1-ig, ezen idő alatt még apasztásokat is lehet eszközölni.

Rákosi Mátyás államminiszter: arra nem tér ki, hogy különböző kategóriákban különböző legyen a fizetés. Nem lehet mindenkit egy kaptafára húzni. Azonban nagyon sokat lehet még változtatni. Természetesen ennek semmi köze nincs a szerzett jogú nemességhez. Ezeken a szerzett jogokon nem tudunk változtatni. A konkrét cél most az, hogy a rosszul fizetett állami tisztviselőkn, anyagi helyzetünkhöz mérten segítsünk. Még egyszer azt mondja, hogy nincs megijedve az ötféle forrásoktól. [sic!] Amíg nem lesz meg a békebeli fizetés, addig a fizetési skálák mozogni fognak felfelé. Nem ijed meg attól sem, ha hat hónapon át állandó fizetésemelések lesznek. Három éven belül a békebeli színvonalat nem lehet elérni. Sajnos azonban a köztisztviselők nem várhatják, mint a türelmes birkák a bölcs kormányzat rendelkezéseit és nem csoda, ha minden oldalról nyomást gyakorolnak helyzetük javítására. Látja, és tapasztalatból tudják, hogy míg nem morognak, a kormányzat nem töri magát, hogy emelje a fizetéseket. Ha alul nyomnak, mi visszaszorítjuk. Létrejön egy komplexum. Ez a demokráciának a működéséhez hozzátartozik. Olyan nyugodt közalkalmazotti fizetési helyzet, mint 1928-ban volt, még három évig nem lesz. Hogy a forint stabil maradjon, ezt megköveteli az összkormányzat. Most ennek kell alárendelni a többi szempontokat [sic!] is, mert különben anarchikus jelenségek fognak mutatkozni. Ha megmagyarázzuk a köztisztviselői rétegnek, hogy értékálló fizetést akarunk nekik biztosítani és ebből a szempontból nézzék, akármilyen kevés is a fizetés, vállalni fogják a konzekvenciákat. Ennek az intelligens rétegnek ezt meg lehet magyarázni. Meg van győződve arról, hogy meg is értik. Fenn-

tartja tehát eredeti javaslatát, tekintet nélkül arra, hogy mennyit ígértek oda a hét és fél %-ból, ebből csökkentünk most le fizetésrendezés céljaira 5 %-ot. Akármilyen nehéz is a népjólétinek belenyugodni az OTBA-járulékok eltörléséhez [sic!], de talán megmagyarázva, hogy a hozzájárulás folytán a szerény szolgáltatások a duplájára emelkednek, nem fog túlságosan nagy elégedetlenséget kelteni. Hiszen hangsúlyozni kell, hogy ez csak átmeneti állapot és később majd átveszi az állam az összes járulékokat [sic!]. Ha a termés megengedi, akkor ismét emelni fogják. Oda összpontosítjuk azt a keveset, ahol a legjobban kell. A Szovjetunióban a gyárak kategóriákba voltak beosztva. A fontos gyár mindég közvetlen szomszédja volt a nem fontos gyárnak, s ezzel kiegyensúlyozták egymást. Még nem vagyunk kívül a forint veszélyzónáján. Mindenki a maga dolgozói előtt magyarázza meg a helyzetet. Ezeknek a megállapításoknak összességével dolgozzon ki a pénzügyminiszter egy olyan javaslatot, hogy a deficit, vagyis a fedezetlen kiadás összege ne legyen több mint 2 millió, viszont az összes kifizetéseket vegye tekintetbe. Minden további nélkül hozzájárul a földművelésügyi miniszter javaslatához, hogy a megüresedett állásokat csak 50 %-ban töltsék be. A nyugalmi idő alatt lehetetlen egy újabb B-lista végrehajtása. A fizetésemelés azonban csak február 1-el kezdődjék. – A felsorolt megtakarítási források igénybevételével plusz 2 millió forint újabb deficittel a következő minisztertanács elé hozza be a pénzügyminiszter átdolgozott javaslatát, úgy rendezve azt, hogy ebbe beleférjen.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a pedagógusok kérdésével foglalkoznunk kell, a dolog annyira el van mérgesedve.

Minisztertanács a közszolgálati alkalmazottak fizetésének a pénzügyminiszter által tervezett keretekben való felemeléséhez elvileg hozzájárult. Utasította a pénzügyminisztert, hogy a Rákosi Mátyás államminiszter felszólalásában említett források figyelembevételével dolgozzon ki részletes javaslatot a fizetés-felemelés különbözőzeti összegének fedezetére; ennek folytán a minisztériumok részére pótlékolt 7 és fél % összeget 2 és fél %-ra szállítsa le, továbbá dolgozzon ki tervezetet a tisztviselői létszám stabilitására. Az OTBA-járulékokat illetőleg is magáévátette a csökkentett járulék fizetésére való álláspontot. A fizetésemelés kezdő időpontja 1947. február hó 1. A részletes javaslat a következő minisztertanácsn elöterjesztendő.³⁸

³⁸ A GF érdemben csak a jelen minisztertanácsi ülés után foglalkozott a kérdéssel. Kitért a Posta- és a MÁV-alkalmazottak fizetésének arányosítására is, az OTBA-költség állami átvállalásának módosítására és a tanügyi alkalmazottak fizetés- és státuszrendezésének időközben előtérbe került kérdésére. Így tudomásul vette a pénzügyminiszter bejelentését, hogy a minisztertanács elvben elfogadta a közalkalmazottak illetményjavítására vonatkozó terveket, s mindenekelőtt a fizetésemelés költségkihatásait elemezve a következő határozatot hozta: „XV–VIII. f. o-ba tartozó közigazgatási alkalmazottak fizetésjavításának költsége havi 2,3, a Posta- és a MÁV-alkalmazottak fizetésének arányosítása 0,3, az ellátási díjaknak 70 %-ra való felemelése

[38] 37.

[Rác] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az italmérési jövedékről szóló 1921:IV. törvénycikk egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter, [Gerő] közlekedésügyi miniszter, [Molnár] népjóléti miniszter, [Rajk] belügyminiszter kéri előzetesen velük letárgyalni a kérdést.

[Nagy] Miniszterelnök: utaljuk akkor Gazdasági Főtanács elé.

Minisztertanács az előterjesztés előzetes megvizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.³⁹

1,2, a 2,5 %-os OTBA-költség átvállalása pedig 1,75 millió Ft, a tervezet megvalósítása tehát összesen 5 550 000,- forint költségtöbblettel járna.

A mellékjárandóságokra engedélyezett összegek február 1-től foganatosítandó redukálásával havi 3, az OTBA-költség átvállalásának április 1-re való halasztásával pedig 0,6, összesen tehát 3,6 millió forint havi megtakarítás várható, aminek következtében a fizetésjavítási tervezet megvalósulásával járó költség havi 1,95 millió Ft-ra csökkenne.

A fenti megtakarítások figyelembevételével a Gazdasági Főtanács a pénzügyminiszter által előterjesztett fizetés- és nyugdíjjavító, valamint a Posta- és MÁV-alkalmazottak fizetését arányosító rendelkezések folyó évi február hó 1-től való hatálybaléptetéséhez hozzájárul azzal, hogy az OTBA-költségek átvállalására vonatkozó rendelkezések csupán f. évi április hó 1-től kezdődően léptethetők hatályba, a mellékjárandóságokra pedig február hó 1-től kezdve 3 millió Ft-tal kevesebb összeg folyósítható.

A tanügyi alkalmazottak fizetés- és státuszrendezés iránt előterjesztett igényeit a Főtanács a fentiek értelmében foganatosított fizetésjavításra való tekintettel – amely a tanerőkre is vonatkozik – egyelőre nem találja teljesíthetőnek, de az indokolt igények később történő mérlegelésétől nem zárkozik el.” (MOL XIX–A–10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 27. pont.) Lásd még e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [25] napirendi pontját.

³⁹ A 122 500/1946. XV. sz. előterjesztés elsősorban az italmérési jövedékről szóló 1921: IV. tc.-nek a szeszitalok kímérésével, kismértékbeni árusításával, valamint az égetett szeszitalok nagybani eladásával kapcsolatos engedélyezési eljárás egyszerűsítésére tett javaslatot, amennyiben az ilyen ügyeket a pénzügyőri felügyelőségek hatáskörébe tervezte átutalni. A törvény olyan értelmű kiegészítését javasolta, hogy nem adható italmérési engedély annak, akit a népbíróság elé utalt bűncselekmény miatt jogerősen elítéltek. Egyébként általában liberalizálni kívánta az alkalmi italmérési engedélyek kiadását, de a kereskedők, szeszital-készítő adófizető iparosok szakmai érdekeit is védelmezni törekedett. Kedvezményeket kívánt adni italmérésre a vendéglői üzletek szakképzett létesítőinek, a nemzeti és hadigondozottaknak, a szociális szempontból támogatásra szorulóknak. Az 1921: IV. tc. előírásával szemben javasolta, hogy azok is kaphassanak italmérési engedélyt, akik az elmúlt 20 évben nem voltak folyamatosan magyar állampolgárok, ugyanakkor javasolta megszüntetni azok engedélyét, akik át-, vagy kitelepülés folytán magyar állampolgárságukat elvesztették. Módosítani javasolta az italmérés helyének áthelyezésével (iskolára, templomra tekintettel), az engedélyes utódjának életkorával (24 év helyett 20 év), valamint az italmérés megszüntetésével kapcsolatos előírásokat.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. A GF elfogadta a tervezetet, s felkérte egyben a pénzügyminisztert, foglalkozzék azzal a kérdéssel, miként lehetne a közületeknek az italméréssel kapcsolatban nagyobb jövedelmet biztosítani. (MOL XIX–A–10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 27., 22. pont.)

Lásd még e kötetben a [19] 168. sz. jkv. [18] napirendi pontját.

[39] 38.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Nyárádi Miklós államtitkár részére új személygépkocsi beszerzésére 30 000 forint előirányzat nélküli kiadás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Nyárádi Miklós államtitkár részére új személygépkocsi beszerzésére harmincezer forint előirányzat-nélküli kiadás folyósításához hozzájárult.⁴⁰

[40] 39.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Creditanstalt Bankverein magyarországi fióktelep 14 000 forint összegű forgótőkehitelével kapcsolatban elvállalt állami kezességhez az utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

[41] 40.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Csillag Imrénének a Pénzügyintézeti Központnál [irodavezetőként] való alkalmazása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a pénzügyminiszter majdnem minden minisztertanácsra behoz egy ilyen alkalmaztatást.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ez mindössze a második, és tekintettel arra, hogy az Országos Építésügyi Kormánybiztosság tető-helyreállítási kölcsönökkel

⁴⁰ A pénzügyminiszter 65 055/1947. K. V. M. J. sz. előterjesztésében a tárca „Külföldre Vitt Javak” ügyosztályának vezetését ellátó dr. Nyárádi Miklós államtitkár részére – külföldi utak lebonyolítására is alkalmas – személygépkocsi beszerzésére kérte a harmincezer forint felhasználásának engedélyezését. Egyben javasolta, hogy az államtitkár által addig használt gépkocsi továbbra is az osztálya használatában maradjon.

⁴¹ A 208 317/1946. IV. a. PM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a GF határozata (MOL XIX–A–10. 1946. március 2., 11. pont) értelmében a Creditanstalt Bankverein Magyarországi Fióktelepe 1945. évi január hó 20-i állapot szerinti aktíváinak 80 %-át a kormány a Szovjetunióknak adta át. Minthogy a Szovjetunió ezzel kapcsolatban egyéb vagyonalkatrészekre is – többek között a fióktelep székházingatlanának (Budapest, Nádor u. 4.) 4/5 részére – igényt támasztott, a betétesek bizalmának és a közhiteli szempontoknak megvédése érdekében, a betétállomány mintegy 800 000 forintra tehető összege erejéig, a betétek visszafizetéséért a minisztertanács az 1946. évi november hó 8-án tartott ülésén kénytelen volt kezességet vállalni. (Bővebben lásd e kérdésről NF Mt. jkv. 1946. a [65] 148. sz. jkv. 18. napirendi pontját.)

A betétesek érdekeinek megvédése volt a célja annak is – olvasható az előterjesztésben –, hogy a fióktelep háború okozta immobilitásának leküzdése, alkalmazottai illetményeinek folyósítása céljából a Tárcaközi Hitelvéleményező Bizottság 1946. évi október hó 9-i és november hó 26-i hitelmegszavazása alapján két egyenlő tételben összesen 140 000 forint összegű visszeszámlált hitelt vett igénybe. Ennek a 3 havi lejáratú 9 %-os kamatozású hitelnek a fedezetére a hitelt nyújtó Magyar Szavatossági Bank lekötötte a fióktelep székházingatlanának 1/5 részét, valamint a külföldről behozandó gépeket és árukat, illetőleg a bécsi főintézet által a személyzeti költségek fedezésére céljából rendelkezésre bocsátandó mintegy 145 000 forint árfolyamértékű értékpapírt. Ezzel kapcsolatban – a Magyar Nemzeti Bank kívánságának megfelelően – a pénzügyi tárca állami kezességet vállalt. Ennek jóváhagyását kérte a miniszter.

összefüggő ügyeit a PK vette át, vele együtt ezt az egyetlen egy alkalmazot-
tat kívánja átvenni. Kiváló gyakorlati ismeretekre tett szert.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[42] 41.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát 18 330 000 forint előleg
tárgyában a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap terhére.

Minisztertanács a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap terhére tizen-
nyolcmillió-háromszázharmincezer forint előleg folyósításához hozzá-
járult.⁴²

[43] 42.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát 5 millió forint rend-
kívüli hitel igénylése tárgyában amerikai anyag beszerzésére.

Minisztertanács ötmillió forint rendkívüli hitel folyósításához, amerikai
anyag beszerzésére, hozzájárult.⁴³

[44] 43.

Tájékoztatásügyi miniszter helyett dr. Balogh István [államtitkár]: beje-
lenti, hogy a tárgysorozat 1. sorszám alatt felvett előterjesztését, az 1848/49-es
szabadságharc centenáriumának megünneplése tárgyában, a napirendről
leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

[45] 44.

Tájékoztatásügyi miniszter helyett dr. Balogh István [államtitkár] előter-
jeszti javaslatát a papírhiány miatt szükséges intézkedések tárgyában.

⁴² A 105 170/1947. XII. PM sz. előterjesztésben a miniszter a Szovjetunióba 1947. január-
jában szállított, illetve szállítani tervezett exportcikkek (olaj, vegyesíz, bab, lencse, villamos-
sági termék, mozdonyarmatúra, lakatosáru stb.) ellenértékének kifizetése céljából kérte a
jelzett összeg előlegkénti felhasználásához a minisztertanács hozzájárulását. Jelezte, hogy a
Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap diszponibilis összeggel nem rendelkezett. (MOL XIX-1-
1-s-12. Min. tan. 1947.-428.)

⁴³ Iktatószám nélküli előterjesztésében a honvédelmi miniszter bejelentette, hogy az ame-
rikai hadianyagokból gépjárműveket, textilműket, egészségügyi anyagokat, szerszámgépeket
és szerszámokat kíván beszerezni. Megjegyezte, hogy az amerikai anyagok között olyan cikkek
is szerepelnek, amelyek a hazai piacon nem szerezhetők be, s előterjesztése elutasítása esetén
„a kincstár talán soha vissza nem térő rendkívül kedvező beszerzési lehetőséget mulasztana
el.”

⁴⁴ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 75. napirendi pontját, illetve az ügyben
történt további intézkedésekre a [19] 168. sz. jkv [68], és a [23] 172. sz. jkv. 87. napirendi pont-
ját.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: nem látja világosan, hogy mely lapok esnek az első és melyek a második kategóriába. Szükségesnek tartja, hogy a névsort is tartalmazza az előterjesztés.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtítkára: pártközi értekezlet elé javasolja vinni a kérdést.

Szakasits Árpád államminiszter: a maga részéről is pártközi megbeszélést tart szükségesnek.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az előterjesztést a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

[46] 45.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti az igazságügyminiszter javaslatát dr. Hompola Mihály nemzetgyűlési képviselő, igazságügyi államtitkári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Hompola Mihály igazságügyminisztériumi államtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁶

⁴⁵ A GYOSZ még 1946. december 14-én felhívta a miniszterelnök figyelmét arra, hogy a magyar papírgyárak minden erőfeszítésük ellenére sem voltak képesek biztosítani az ország cellulózellátását. Készleteik teljesen kimerültek. A Miniszterelnökség december 23-án az érdekeltektől tárcák és szervezetek képviselőinek részvételével értekezleten próbált megoldást találni, de eredménytelenül. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-24 629.)

A tájékoztatásügyi miniszter itt tárgyalta 176/1947. TM sz. előterjesztése hangsúlyozta, hogy a papírkészlet teljes kimerülése és a papírgyártási nyersanyagok behozatalának hiánya folytán az újságok megjelentetése rövidesen szinte lehetetlenné fog válni. Legsürgősebb intézkedésként bejelentette, hogy a lapok oldalterjedelmét korlátozni kell, másrészt, hogy az újságokat fontosságuk szerint három osztályba kell sorolni azzal, hogy a kevésbé fontos lapok papírellátásáról csak akkor gondoskodik a kormányzat, ha a nagyobb jelentőségű újságok papírszükséglete kielégítést nyert. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint a rendelet egyes §-ainak az indoklása.

A napirendi pontok jegyzékének a SZDP iratai között található példányára feljegyezték, hogy „kérjük minden körülmények között levétetni”. „A lapkiadók szindikátusa – olvasható a feljegyzésben – a rendelettervezetet egyhangúan elutasította. Ezzel szemben javasolta azt, hogy a budapesti napilapok, a hétfői lapok, a Magyar Közlöny és a Népsport részére a pártközi konferencia, illetőleg a minisztertanács lehetőleg megállapítaná [sic!] azt a papírmennyiséget, amit ezeknek feltétlenül meg kell kapniok. Ennek szétosztását bizza a szindikátusra. Felvetődött az a gondolat, hogy csak a koalícióban résztvevő pártok napilapjai kapjanak papírkiutalást. Fenyves elvtárs javaslata az, hogy a kérdést vigyék pártközi konferencia elé.” (PIL 283. f. 31. cs. 64. o. e., 5.)

Nem ismeretes, hogy pártközi értekezleten tárgyaltak-e a kérdéstről, és ha igen, miként foglaltak állást.

Lásd még e kötet [23] 172. sz. jkv. 86. napirendi pontját.

⁴⁶ Hompola Mihály (1900–1967) a pécsi egyetemen jog- és államtudományi doktorátust szerzett, 1930-ban ügyvédi, később bírói vizsgát tett. 1930-tól tagja volt a Kisgazdapártnak. 1945-ben beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd a Nemzetgyűlésbe is. Pfeiffer Zoltán lemondása után, 1947. január 30-ától február 21-éig az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára volt. A Magyar Közösség elleni úgynevezett összeesküvésű ügy kapcsán ellentéte támadt az igazságügyminiszterrel, ezért lemondott az államtitkárságról. Ugyanekkor a sajtóban cikk jelent meg arról, hogy egy fényképen együtt szerepelt Fritz Böck SS tiszttel, aki

[47] 46.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a kanca és ivartalanított lovak után tenyészállatdíj, illetőleg lótenyészteségi hozzájárulási díj, a ménekre vonatkozóan kiadott köztenyésztesre jogosító igazolványok után pedig kiállítási díj fizetésére vonatkozó kötelezettség megállapítása tárgyában, körözés útján már elfogadták a társminiszterek. Most is kéri elfogadni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁷

[48] 47.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát 5 millió forint kiutalása tárgyában árvízvédelmi célokra. Ezt ugyancsak elfogadták már körözés útján, de itt megerősíteni kívánja, miután a körözés megszűnt.

Minisztertanács ötmillió forint kiutalásához árvízvédelmi célokra, hozzájárult.⁴⁸

a jugoszláviai SS alakulatok egyik parancsnoka volt a háború alatt. (Szabad Nép, 1947. február 20.) 1947. július 25-én megvált a nemzetgyűlési tagságtól, szeptember 16-án felmentését kérte minden párttiszttség alól, visszavonult a politikai élettől. Szigetváron ügyvédként dolgozott, de 1958-ban kizárták az ügyvédi munkaközösségből. Dr. Hompola Mihály igazságügyi politikai államtitkári kinevezéséről és felmentéséről, illetve helyébe dr. Pongrácz Aladár (1899–) volt ügyvéd, illetve Pest vármegye főispánjának igazságügyi politikai államtitkárrá való kinevezéséről lásd a MOL XIX-A-1-j-1947-III-1132. sz. ügyiratot. Pongrácz Aladáról lásd: DL m. jkv., a [3] 183. jkv. 6. jegyzetét.

⁴⁷ A 69 711/1946. II/2. FM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a köztenyésztesre szolgáló ménék és a lószerelevények beszerzéséről, valamint azok pótlásáról, a fedezettési állomások fenntartásáról – a lótenyésztes fejlesztéséről szóló 11 750/1945. ME sz. r. (MK december 18., 203. sz.) szerint a törvényhatóságok voltak kötelesek gondoskodni állattenyésztesési alapjaik terhére. A törvényhatósági állattenyésztesési alapokról szóló 1940: XIII. tc. azonban – mivel megalkotása idején a lótenyésztes érdekében felmerülő kiadások az állattenyésztesési alapokat nem terhelték – nem szabályozta a lovak után kivehető díjakat. A tönkrement lótenyésztes újáteremtése érdekében vált szükségessé a kérdés kormányrendelettel való szabályozása. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

Lásd a 710/1947. ME sz. r.-et, MK február 1., 26. sz.

⁴⁸ Ezt megelőzően a földművelésügyi miniszter, illetőleg az árvízvédelmi kormánybiztos az 1946/47. évi várható árvíz esetére 15,5 millió Ft hitelkeretet igényelt. (MOL XIX-I-1-s-12. Min. tan. 1947–178.) A GF az ország ár- és belvízvédelmi készütségének helyreállítására, műtárgyak beszerzésére 3 millió Ft, közmunkával vagy a Közmunkaváltság Alap terhére nem elvégezhető földmunkák költségére 1 millió Ft, az ármentesítő társulatok üzemanyagkészletének biztosítására és robbanóanyag beszerzésére 1 millió Ft hitel engedélyezett. Megkereste továbbá a GF az építés- és közmunkaügyi minisztert, hogy az árvízvédelmi kormánybiztossal és a Tisza–Dunavölgyi Társulat Központi Bizottságával együtt a még szükséges ár- és belvízvédelmi földmunkálatok elvégzése ügyében intézkedjenek. Kilatásba helyezte továbbá az ármentesítő társulatoknak segítségét a Közületek Támogatási Alapja terhére. A Gazdasági Főtanács jelezte azt is, hogy január végén ismét foglalkozni fog az árvízvédelmi további hitelek kérdésével. (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 1947. január 3., 13. pont.) Lásd még a [14] 163. sz. jkv. 58. és a [15] 164. sz. jkv. 63. napirendi pontját.

[49] 48.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a földreform során kiosztatlanul maradt parlagterületek hasznosítására a földművelésügyi tárca 2. Mezőgazdaság termelés cím keretében 3 000 000 forint előirányzat-nélküli kiadás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács hárommillió forint előirányzat-nélküli kiadást engedélyezett a földreform során kiosztatlanul maradt parlagterületek hasznosítására.⁴⁹

[50] 49.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezzel kapcsolatban bejelenti, hogy az Országos Földbirtokrendezési Tanács bizonyos szabálytalanságok felülvizsgálatára háromtagú bizottságot küldött ki Mezőtúrra. Nyolc napon át a vizsgálatok rendesen tartottak, a kilencedik napon a tömeg megszurkálta és megverte a hivatalos kiküldötteket. Végig az utcán rugdosták egészen az állomásig, ahol vasúti kocsikba rakták őket. Ezen hosszú út alatt valószínű, hogy rendőrközegek is látták ezt az atrocitást, de senki nem lépett közbe megvédésükre. A belügyminiszterhez át fogja tenni az összes adatokat és kéri, hogy hatósági közeg elleni eljárás büntette miatt az eljárás indíttassék meg. A rendőrök nagyon passzívan viselkedtek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁰

⁴⁹ 42 952/1946. sz. előterjesztésében előadta a földművelésügyi miniszter, hogy a földbirtokreform során kiosztásra nem került 100 000 katasztrális hold megművelését elsőrendű gazdasági feladatnak tekinti. A területet főleg ipari növényekkel és gabonával szándékozott bevetetni. A termelést magának a minisztériumnak és az alája rendelt szervezetek útján kívánta intézni, a munkaerő szükségletet pedig főleg részes műveléssel tervezte megoldani. A szükséges vetőmagot részben a termeltető vállalatokkal szerződéses alapon, kisebb részben vásárlás útján tervezte biztosítani. Erre a feladatra kért háromhavi részletben 3 millió előirányzat nélküli hitelt. Jelezte, hogy ennek ellenében mintegy 20 millió Ft előirányzat nélküli bevétel remélhető.

A GF a javaslatot már korábban jóváhagyta (MOL XIX-A-10. Stab. XXIV. 1946. december 17., 6. pont).

⁵⁰ 1946. december 14-én az Országos Földbirtokrendező Tanács háromtagú bizottsága érkezett Mezőtúrra a földhözjuttatottak körében támadt nyugtalanság kivizsgálására. A bizottság több esetben a volt földbirtokosok javára döntött, ami fokozta a helyi lakosság elégedetlenségét. 1947. január 11-én nagyobb számú földigénylő, illetve földjuttatást váró paraszt jelent meg a bizottság – egyébként nyilvános – tárgyalásán, személyesen kívántak meggyőződni a döntések jogosságáról, bele akartak tekinteni az iratokba. Szóváltásra került sor, amelynek végén az elégedetlenkedők távozásra szólították fel a bizottság tagjait, s fenyegetésekkel visszaküldték őket Budapestre.

Az események alakulásában – érezhetően – része volt a paraszti baloldálnak és a helyi kommunista pártszervezetnek. A Kisgazdapárt – mint Bárányos Károly szavaiból is kitűnik – az Országos Földbirtokrendező Tanács, illetve kiküldöttei védelmében lépett fel. Az eseményről lásd: Mezőtúri Néplap január 17., Hodos János: Földet vissza nem adunk c. vezércikkét, illetve a Magyar Nemzet 1947. január 18-i számában megjelent „Mezőtúri népitélet bordatöréssel és rablással” című cikkét. Több hasonló esetet említ: DONÁTH, 1969, 185–334.

[51] 50.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát 450 000 forintos póthitel keret engedélyezése tárgyában az adó- és kincstári árrészesedés-mentes mezőgazdasági üzemnél [sic!] kezelési költségek fedezésére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

[52] 51.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Ottó Ernő gazdasági főfelügyelő és dr. Ujházy László miniszteri osztálytanácsosnak Bécsbe való kiküldetése tárgyában.

[Rajk] *Belügyminiszter*: kéri, hogy Ottó Ernő helyett mást küldjön ki.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ehhez hozzájárul.

Minisztertanács az előterjesztéshez a belügyminiszter által javasolt módosítással hozzájárult.⁵²

[53] 52.

[Nagy Miklós] *Vallás- és közoktatásügyi államtitkár*: előterjeszti javaslatát a könyvtárügy tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: javasolja, hogy gondolja át ezt a javaslatot pénzügyileg a kultuskormányzat, s ennek az egész könyvtárügynek pénzügyi kihatásait tárgyalja le szakközegeivel.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: teljesen kihagyták a könyvtár bizottságból tárcáját, pedig nagy mezőgazdasági könyvtárkomplexuma van.

⁵¹ A földművelésügyi miniszter 55 436/1946. I. A. 3. ü. o. sz. előterjesztéséből kitűnik, hogy a jegyzőkönyv ezen részének szövege hibás, mivel az adó- és kincstári árrészesedés-mentes mezőgazdasági üzemanyag-jegy kezelési költségeinek fedezésére kért póthitelt a tárca. Az előterjesztés rámutatott arra, hogy a mezőgazdasági üzemanyag jegyeinek kiosztásakor az üzemanyag és a kenőolaj után kilógrammonként 4 fillér kezelési költséget számítottak fel. A mezőgazdasági célra előírányzott 20 000 tonna üzemanyagot alapul véve így 800 000 Ft bevétel keletkezett. Ezt az összeget azonban pénzügyi előírások miatt a tárca nem vehette igénybe. Ezért kért a miniszter 450 000,- Ft póthitelt az üzemanyag-ellátás kibővítésének ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat végző szerződéses alkalmazottak fizetésének biztosítására.

⁵² A 20 066/1947. IV.-1 FM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az 1946. december 11 és 21-e között lefolytatott osztrák–magyar kereskedelmi tárgyaláson a tárca szempontjából igen fontos tényezsmarha behozatal – az idő rövidsége miatt – nem volt véglegesen rendezhető, ezért vált szükségessé Ottó Ernő gazdasági főfelügyelő és dr. Ujházy László miniszteri osztálytanácsos bécsi kiküldetése. Vágómarha kivitele ellenében 5000 tényezsmarha behozatalával kapcsolatos tárgyalás lefolytatását kívánta rájuk bízni.

Ottó Ernő gazdasági főfelügyelő a Földművelésügyi Minisztérium állattenyésztési főosztályának vezetője volt; már korábban, Szálasi idején is betöltötte ezt az állást. Rajk László megjegyzése azzal állt kapcsolatban, hogy a háború alatt részt vett a Németországgal folytatott gazdasági tárgyalásokon, tagja volt az Etelközi Szövetségnek. (Szabad Nép, 1947. január 22.: Ottó főtanácsos úr volt Ex-ista és Szálásista „intézi” az állatvásárlási kölcsönt.)

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a részletek a pénzügyminiszterrel letárgyalandók és a közzététel csak a hozzájárulás esetén eszközölhető.⁵³

[54] 53.

[Nagy Miklós] *Vallás- és közoktatásügyi államtitkár*: előterjeszti javaslatát a tanyai tanítók soron kívüli előléptetésének engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

⁵³ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 65/1946. [helyesen: 1947.] eln. sz. előterjesztése utalt arra, hogy már korábban is kérte napirendre tűzni a könyvtárügy rendezésére vonatkozó javaslatát (lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [49] és a [7] 156. sz. jkv. 43. napirendi pontját).

Rámutatott arra, hogy az Országos Könyvtárügyi Tanács és az Országos Könyvtári Központ felállításáról már a 11 170/1945. ME sz. r. (MK december 8., 196. sz.) intézkedett, de ezek működésüket nem kezdhették meg. Az Országos Könyvtári Központot ugyanis az országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ utóadaként szervezték és így ez a szerv a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége alá került volna. A közgyűjtemények országos főfelügyelője a Magyar Nemzeti Múzeum önkormányzati kötelékébe tartozott, és ezen az úton az ország könyvtárügyének egységes irányítása is a Magyar Nemzeti Múzeum keretébe került volna. Ez azért sem látszott kívánatosnak – olvasható az előterjesztésben –, mert a Magyar Nemzeti Múzeum kötelékébe is tartozott egy könyvtár, az Országos Széchenyi Könyvtár. Fokozta a nehézségeket az is, hogy a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelőségének hatásköre nem az összes hazai közgyűjteményre, hanem csupán a vidéki közgyűjteményekre terjedt ki, tehát az igen nagyjelentőségű fővárosi gyűjtemények nem tartoztak a felügyelete alá.

Nehézség mutatkozott a Könyvtárak Országos Tanácsának megszervezése körül is. Az említett rendelet szerint ugyanis a Tanácsot a Központ mellé szervezték, élén a közgyűjtemények országos főfelügyelőjével. Már pedig az egyetemi könyvtárak, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, a Magyar Nemzetgyűlés Könyvtára, a székesfővárosi könyvtár, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, a Sárospataki Főiskolai Könyvtár és a többi nagy, országos jelentőségű könyvtár ügyében kívánatos volt, hogy olyan független szerv intézkedjék, amely csupán a vallás- és közoktatásügyi miniszternek van alárendelve.

Mindezek folytán szükségessé vált, hogy a 11 170/1945. ME sz. r.-et hatályon kívül helyezzék, és a magyar könyvtárügyet újból szabályozzák.

Javasolta a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyelete alá helyezni az Országos Könyvtárügyi Tanácsot. Feladatává kívánta tenni könyvtári ügyekben a véleménynyilvánítást, a tanácsadást, a javaslatételt és mindazon ügyeknek az ellátását, amelyeket magasabb könyvtár-politikai szempontok érvényesítése miatt a miniszter a hatáskörébe utal. A Tanács tagjait az országos jelentőségű könyvtárak vezetőiből, 3–3 évi váltással a jelentősebb vidéki könyvtárak vezetőiből és könyvtári szakemberek közül tervezte kijelölni azzal, hogy a minisztérium egy kiküldöttje és csupán tanácskozási joggal, az Országos Könyvtári Központ titkára is legyen jelen az üléseken. Javasolta, hogy a Tanács elnökét az államfő, alelnökét pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezze ki.

Az Országos Könyvtári Központot a vallás- és közoktatásügyi miniszter közvetlen felügyelete alá tartozó önálló intézményként javasolta megszervezni, azzal, hogy elnökét szintén az államfő nevezze ki. Utalt a Központnak a könyvtárak feletti felügyeleti és más feladataira. Javasolta, az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ megszüntetését, személyzetének az Országos Könyvtári Központba való részbeni átvételét. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

Lásd a 3730/1947. ME sz. r.-et, MK március 23., 67–68. sz.

⁵⁴ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 29. napirendi pontját. Lásd továbbá a jelen jkv. b) mellékletét.

[55] 54.

[Nagy Miklós] *Vallás- és közoktatásügyi államtitkár*: előterjeszti javaslatát a felekezeti tanítók és tanároknak B-lista revíziójának január 31-ig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

[56] 55.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: a minisztertanács ülése alatt táviratot kapott, melyben közlik, hogy a külgügyminiszterek tanácsának titkársága január 1-én átadta a magyar békeszerződés autentikus szövegét tartalmazó kiadványt, amelyet légipostával megküldtek Bécsbe, melyben egy magyar revíziót tartalmazó szöveg is volt. Az egyezményt 10-én írják alá, kéri a formális felhatalmazást az egyezmény aláírására.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette, és a felhatalmazást megadta.⁵⁶

⁵⁵ A 254/1947. eln. VKM sz. előterjesztés előadta, hogy a vallásfelekezeti iskoláknál alkalmazott tanárok, tanítók és egyéb személyzet létszámcökkentésének végrehajtására megállapított határidő 1946. évi november hó 15. napja volt. (12 920/1946. ME sz. r., MK november 12., 258. sz.)

A létszámcökkentés végrehajtása, a határozatoknak az illetékes egyházi hatóságok útján való kikézésítése igen sok időt vett igénybe, ezért a visszavétel iránti előterjesztések benyújtására nem mutatkozott elegendőnek a később megállapított 1946. évi december 30-i határidő sem. (24 050/1946. ME sz. r. MK december 8., 281. sz.) Különösen állt ez abban az esetben, ha az előterjesztést az érdekelt személy az egyházi hatóság útján terjesztette elő.

Mivel nem lett volna méltányos az, hogy az eljárás lassúsága és késedelme miatt a visszavétel iránti előterjesztések elbírálás alá ne kerüljenek, javasolta a tárca, hogy a visszavétel iránti előterjesztések benyújtási határidejét az 1947. évi január hó 31. napjáig hosszabbítsák meg.

Lásd a 680/1947. ME sz. r.-et, MK január 19., 14–15. sz.

⁵⁶ A külgügyminiszter 1947. január 14-én a következő levelet intézte a miniszterelnökhöz: „Van szerencsém a magyar békeszerződés magánúton eljuttatott angol nyelvű szövegét két másolati példányban tisztelettel megküldeni. Meg óhajtom jegyezni, hogy ezen mellékelt szöveg a magyar békeszerződésnek még nem végleges szövege, bár nem valószínű, hogy a szövegen lényeges változtatásokat fognak eszközölni.” Dr. Mikó Tibor a következőket vezette az ügyirat-ra: „a szerződés csak angol nyelven áll egyelőre rendelkezésre. Az új szöveget összehasonlítottuk a békeszerződés tervezete eredeti szövegével (mindkét szöveg csatolva) és a lényeges különbségekről az idezárt gyors fordítást készítettük.” (MOL XIX-A-1-j-1947-XXXV-517.) Az ügyiratban csak az 1946. július 18-i keltezésű angol nyelvű szöveg egy példánya és az ehhez képest megállapított különbségekről készített feljegyzés található. Ez utóbbi feljegyzést a jelen jkv. c) mellékleteként közöljük.

A békeszerződésről, szövegének alakulásáról lásd: NF MT. JKV. 1946, a [33] 116. sz. jkv. 5–[7] napirendi pontját és a) mellékletét, a [45] 128. sz. jkv. 1. napirendi pontját és a)–b) mellékletét, az [53] 136. sz. jkv. 1., az [57] 140. sz. jkv. 64. és a [62] 145. sz. jkv. 2. napirendi pontját.

Az ügy közvetlen előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 48. napirendi pontját. Lásd még a [11] 160. sz. jkv. [24] 23. napirendi pontját, valamint a [27] 176. sz. jkv. 9. napirendi pontját.

A békeszerződés végleges szövegét lásd: NGY IROMÁNYOK 1945–1949, III. köt. 180. sz.

[57] 56.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: felhívást kíván kiadni, melyet a pártok vezetői aláírásával akar publikálni. Az egyes községek ugyanis határozatot hoznak a kormány által megvásárolt és központi raktárakban elhelyezett gabonák kiadásának megtagadására. A közellátási felügyelőt tettelesen bántalmazták és eltávolították. A kormány közösen bocsásson ki egy olyan felhatalmazást, hogy akik pedig mint vezetők vagy magánosok, ilyen magatartást tanúsítanak, azok a demokrácia ellen vétének, és a párt ezeket magukból kiközösítettnek tekinti [sic!].

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

[58] 57.

[Nagy] *Miniszterelnök*: megdöbbenéssel állapítja meg, hogy ebben az országban összeesküvésben nincs semmi sajtódizkréció. Felkéri a belügyminisztert, hívassa magához a sajtó képviselőit és közölje velük, hogy milyen irányban szabad a kérdéssel foglalkozni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: örömmel állapítja meg, hogy a külügyi tisztviselők neveit nem hozta le a sajtó. Különbön szabad kalandozás folyik a kérdés körül. Bizonyos mértékig szabályozni kell.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: itt két szempont van, a nyomozás érdeke és a sajtószabadság érdeke. A belügyminiszter bízta meg egy főtisztviselőjét, aki állandóan és naponta tájékoztassa a sajtót a nyomozások eredményéről, s ezeket az adatokat azután úgy írassák meg a lapok, ahogy akarják.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁸

⁵⁷ Ismereteink szerint nem jelent meg felhívás a közellátásügyi miniszter által javasolt formában és tartalommal. 1947 május 8-ai keltezéssel azonban megjelent a kormánykoalícióban részt vevő négy párt vezetőinek aláírásával egy felhívás, amelyben a közellátásügyi miniszter által kiadott új begyűjtési rendelet végrehajtását kérték a parasztságtól, és vidéki szervezeteket is felszólították a helyi hatóságok támogatására ez irányú munkájukban. Lásd a [22] 171. sz. jkv. b) mellékletét.

⁵⁸ 1947. január 5-én a Belügyminisztérium hivatalos közleményt adott ki a köztársaság és a demokratikus állami rendszer erőszakos úton való megdöntésére, a Horthy-rendszer visszaállítására irányuló összeesküvés leleplezéséről. (Szabad Nép, 1947. január 5. Köztársaság ellenes összeesküvés) A koncepciók perről részletesen lásd CSICSERY-RÓNAY-CSERENYEV, 1998.

Az úgynevezett összeesküvés ügyben vád alá helyezett héttagú vezetőségéből két személynek, Arany Bálintnak és Saláta Kálmánnak volt szoros kapcsolata a Kisgazdapárttal. Arany Bálint (1901–1987) mérnök, a Kisgazdapárt szervezési osztályának vezetője, Saláta Kálmán (1917–1958) közigazdász, nemzetgyűlési képviselő, a párt Országos Intéző Bizottságának tagja volt. (Lásd: NF MT. JKV. 1946, a [20] 103. sz. jkv. [2] napirendi pontjához fűzött 18. jegyzetet.)

A belügyi közlemény szerint az összeesküvést a Magyar Közösség nevű titkos társaság szervezte. A Magyar Közösséget – pontosabban Magyar Testvéri Közösséget – főleg a nemzeti érzésükben is sértett, Erdélyből áttelepült értelmiségiek hozták létre, 1925-ben. Céljuk az volt, hogy az ország politikai, gazdasági életében a magyar származásúak vezetését elősegítsék. Ilyen alapon a háború során és azt megelőzően részt vettek a német befolyás erősödését ellensúlyozó mozgalomban. 1945 után a Honszeretet nevű Szervezetben tömörültek, kiadták a Magyar Élet című lapot. A szervezetnek mintegy 3000 tagja volt. (Kiss, 1969, 190.)

Minisztertanács du. 3 óraker ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat, Bojta Ernő Béla, a jegyzőkönyv vezetőjének sajátkezű aláírásával. Nagy Ferenc nem írta alá a jegyzőkönyvet.

A miniszterek, valamint a vallás- és közoktatásügyi minisztert helyettesítő Nagy Miklós, illetve az újjáépítési tárcát képviselő Bencsik Gyula államtitkár a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel ezek között Rákosi Mátyás és Balogh István aláírása. Nem szerepel a felsorolásban Vas Zoltán neve, így az aláírása sem, bár jelen volt az ülésen, többször fel is szólalt.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1., a 11., 13–16., 18–23., a 25–30., a 32–37, [38]–[41], a [43], a [45], a [47], a [49], az [51]–[55] sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Így a kiszagdák – a belügyi közlemény alapján is – ezt a szervezetet tartották az összeesküvésű ügy vádlottjának, nem tekintették a pártjuk elleni akciónak. Nagyobb izgalmat váltott ki körükben Rajk László belügyminiszternek az 1947. január 13-i pártközi értekezleten tartott részletes tájékoztatója az összeesküvés nyomozati anyagáról. Rajk ugyanis többek között hangsúlyozta, hogy a szervezkedés különösen erős volt külpolitikai téren, az összeesküvőknek valamennyi külképviselőnél voltak embereik, továbbá, hogy mélyen behatoltak az Újjáépítési Minisztériumba. Kétségtelennek tartotta Mistéth Endre miniszter részvételét is. A Kiszagdapárt és a Parasztszövetség emberei közül a szervezethez tartozóként említette Kiss Sándort, Hám Tibort, Vörös Vincét és Jaczkó Pált, valószínűsítette, hogy Varga Béla és Antall József sem maradt érintetlen, továbbá, hogy Varga Istvánnak, az Anyag- és Árhivatal élére kerülésében is az összeesküvőknek volt szerepük. Végül feltételezte, hogy Rácz Jenő pénzügyminiszter is a befolyásuk alá került. (PIL 283. f. 4. cs. 49. ó. e. – Rajk tájékoztatóját csak Szakasits Árpádnak a pártközi értekezletről a Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságán tartott beszámolójából ismerjük. Közölve: *PÁRTKÖZI ÉRT.*, 429–430., 114. sz. irat.)

A Rajk által említett személyek közül Varga Béláról és Antall Józsefről lásd NF MT. JKV. 1946. Bevezetés, 12., Varga Istvánról uo. 25., Hám Tiborról uo. 33., míg Kiss Sándorról az NF MT. JKV. 1946, [46] 129. sz. jkv-ének [42] napirendi pontjához tartozó 28. jegyzetet. *Vörös Vince* (1911–2001) a Parasztszövetség főtitkára, már az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek is tagja lett, 1945 után a Kiszagdapárt főtitkárhelyettese volt. 1948-ban visszavonult a politikai élettől, de 1988-ban részt vett pártja újjászervezésében. *Jaczkó Pál* (1916–) jogász részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945-től nemzetgyűlési képviselő volt. Az összeesküvésű ügy kapcsán ötévi kényszermunkára ítélték. 1956 után Svájcba távozott.

Mistéth Endrét január 15-én rendőrségi őrizetbe vették, miután hivatalából egy nappal korábban felmentették.

Nagy Ferenc a Rajk László által említett kiszagdapárti személyek nevének a sajtó útján való közzétételét kívánta megakadályozni. Gyöngyösi János felszólalása szintén Rajknak a külügyi területtel kapcsolatos kijelentésére reflektált. A külügyi tisztviselőknek az összeesküvésben való részvételéről egyébként a következő napon közlemény jelent meg a sajtóban – több tisztviselő névszerinti említésével. (*Szabad Nép*, 1947. január 18.)

Lásd még e kötetben a [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

[10] 159. 1947. január 17.

A [10] 159. sz. jkv. a) melléklete a 35. napirendi ponthoz.

[Békéscsaba megyei város törvényhatósági jogú várossá alakítása]

Magyar belügyminiszter

Szám: 184 268/1946.

III/3.

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

Békéscsaba m. városnak törvényhatósági jogú várossá alakításáról az 1886: XXII. tc. 150. §-a alapján törvényjavaslatot kívánok a törvényhozás elé terjeszteni. Kérem a t. Minisztertanácsot, hogy a mellékelt törvényjavaslat benyújtására a felhatalmazást az alábbi indokaim alapján megadni szíveskedjék.

I n d o k o l á s :

Törvényhozásunk legutóbb – közel 35 évi nyugvás után – 1942. évben foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy városaink közül melyek azok, amelyek kinőttek már a vármegye gyámkodása alól és kulturális, valamint gazdasági fejlettségük következtében a törvényhatósági városok önállóbb életét folytatva megfeleljenek az azzal járó magasabb követelményeknek. Törvényhozásunk az akkori háborús viszonyok között különleges szempontoktól vezetve – bár a törvényhatósági önállóságnak adottságai és előfeltételei legalábbis részben – Nyíregyháza, Békéscsaba, Szolnok, Eger, Nagykanizsa m. városoknál is fennforognak, mégis csak Kaposvár és Szombathely m. várost találta olyannak, amelyek a megyei városi kereteiből kinőttek és közművelődési, közgazdasági jelentőségüknél fogva érettekké váltak a törvényhatósági jogú várossá való átalakulásra.

Már az 1942: XXIII. tc. indokolása megállapította, hogy a m. városoknak a lélekszám figyelembevételével összeállított sorában Szombathelyt Nyíregyháza és Békéscsaba m. városok, Kaposvárt pedig még Szolnok m. város is megelőzi.

Megyei városoknak törvényhatósági jogú várossá alakítását, és ezáltal a vármegye felügyeleti jogköréből való kivételét általában a népességi, kulturális és közgazdasági jelentőségük teszik időszerűvé. Az adott esetben tehát vizsgálat tárgyává kellett tennem, hogy Békéscsaba m. város az említett szempontoknak megfelel-e és ezáltal elég erős lesz-e arra, hogy a vármegye segítsége nélkül az önkormányzati jogait a törvények korlátai között érvényesíteni tudja. Vizsgálat tárgyává kellett tennem egyúttal azt is, hogy az átalakítás pénzügyi téren a vármegye és város háztartási helyzetére milyen kihatással lesz. Az idevonatkozó részletes indokaimat a törvényjavaslat indokolása tartalmazza.

Végül megjegyezni kívánom, hogy Békéscsaba m. város közönsége az 1945. évi május hó 26-án tartott közgyűlésben 26. kgy. sz. határozata szerint törvényhatósági várossá kíván átalakulni. Ezt a határozatot Békés Vármegye Törvényhatósági Bizottsága az 1946. évi június hó 27. napján tartott rendes közgyűlésében 41. kgy. sz. határozatával jóváhagyta és az átalakulás ellen kifogást nem emelt.

Budapest, 1946. évi december hó 20-án.

Rajk László s. k.

Gépelte, aláírás nélküli, sokszorosítási eljárással készített másolat.

A [10] 159. sz. jkv. b) melléklete a [54] napirendi ponthoz.

[A tanyai tanítók soron kívüli előléptetése]

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
123 064/1946. IV. szám.

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

A demokratikus új Magyarország felépítése nem képzelhető el a közoktatás és a köznevelés színvonalának a mai kor követelményeihez mért emelése nélkül. Különös gondot kell fordítanunk a széles néprétegek szellemi fel-emelésére, a magyar vidék népének a kultúra áldásaiban való minél mélyebb és teljesebb részesítésére. A vidéki tanítóságra e szempontból kiváltképpen jelentős feladat hárul.

A tanyai tanítók e feladatuknak azonban csak úgy tudnak megfelelni, ha anyagi vonatkozásban biztosítjuk számukra munkájuk zavartalanságát. A tanyai tanítóság hősies teljesítményekre kényszerült, közismerten igen nehéz és kedvezőtlen körülmények között. Közép- és szakiskolába járó gyermekei taníttatása [sic!] szinte lehetetlen, aminek következtében azután sokszor olyan magyar érdekek kallódnak és pusztulnak el, amelyekre az országnak égető szüksége volna.

A tanyai tanítók nagy része emiatt a községi és városi iskolába igyekszik. Így a tanyai iskoláknak megfelelő számú tanítókkal való ellátása igen nagy nehézségbe ütközik.

A tanyai szolgálat megkedveltetése céljából elhatároztam, hogy azt a tanítót, aki 5 éven keresztül tanyai vagy külterületi iskolában a központtól 5 km-nyi távolságra működik és valamelyik fizetési osztályban már 3 évet eltöltött, s működése és tanítási eredménye ellen nincs kifogás, 3 évenként mindaddig, míg tanyán működik, soron kívül előléptetem.

Ez a rendelkezés a tanyai és külterületi tanítóság régi kívánságának óhajt

eleget tenni. Ennek végrehajtását ezért a tanyai tanítóság méltán türelmetlenül várja.

A pénzügyminiszter úr 1946. évi december hó 18-án 113 979/1946. II. sz. a. hozzájárult ahhoz, hogy a népiskolai tanítók minősítésénél a tanyai szolgálat nyomatékos minősítő körülményként vételessék figyelembe. Nem tesz észrevételt az ellen sem, hogy a tanyai tanítók közül azok, akik megfelelnek a 2500/1945. ME. sz. rendelet 3. §. (3) bekezdésében foglalt feltételnek,⁵⁹ soron kívül kineveztesse a közvetlenül magasabb fizetési osztály legalacsonyabb fokozatába, az alábbi keretek közt:

fizetési osztály	állami tanítók	nem állami tanítók
X.	70	56
IX.	170	148
VIII.	98	68
VII.	56	43

Országos érdekek tartom a tanyai tanítók szóban forgó kinevezésének közzétételét, és ezért tisztelettel kérem a minisztertanács hozzájárulását, hogy a tanyai tanítók soron kívüli előléptetését a fentiek figyelembevételével azonnal végrehajthassam.

Budapest, 1946. évi december hó 21-én.

A miniszter helyett:
Nagy Miklós s. k.
államtitkár.

A kiadvány hitelélül:
Kiss Imre
irodavezető.

Gépelte, aláírás nélküli, sokszorosítási eljárással készített másolat, a Vallás- és Közoktatási Minisztérium körbélyegzőjének lenyomatával.

⁵⁹ A közszolgálati alkalmazottak illetményeiről és nyugdíjáról szóló 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) 3. §-ának (3) bekezdése a következőket tartalmazza: „Azt a közszolgálati alkalmazottat, aki kiváló minősítésű és fizetési osztályában már legalább három éven át teljesített szolgálatot, a közvetlenül magasabb fizetési osztály legalacsonyabb fokozatába lehet soron kívül előléptetni. A vezető állást betöltő közszolgálati alkalmazott soron kívüli előléptetésének az említett három év elteltével is helye lehet.”

A [10] 159. sz. jkv. c) melléklete az [56] napirendi ponthoz.

A békeszerződés-tervezeten eszközölt változtatások
a magyar békeszerződésben⁶⁰

A változásokat kék aláhúzással jelöltem a csatolt békeszerződésben, a nem stiláris lényeges változtatásokat oldalt zöld ceruzával.

A lényeges változtatások a következők:

A bevezetésbe a Szövetséges Hatalmak és Magyarország között megkötendő békét jellemző jelzők közé, – az ausztráliai delegátus Párizsban elhangzott javaslatára, – bevették az „igazság elveinek megfelelő” jelzőt.

Az I. rész „Magyar határok” című fejezetének első cikkébe új szöveggént a 4. ponthoz a következő szöveg vétetett fel:

(c) Magyarország átadja Csehszlovákiának Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsún községeket kataszteri területükkel együtt a jelen Szerződéshez csatolt 1.(a) számú térkép megjelölésének megfelelően. Ehhez képest a csehszlovák határ ebben a szektorban a következőképpen állapítatik meg:

Az Ausztria, Magyarország és Csehszlovákia között 1938. január 1-én fennállott közös határponttól kezdődően a jelenlegi magyar–osztrák határ osztrák–csehszlovák határ lesz a 134-es magassági ponttól (3 és fél km-re északnyugatra a rajkai templomtól), délre kb. 500 m-re megállapított pontig, amely pont lesz ezentúl a három fentnevezett ország közös határpontja; innen az új határ Csehszlovákia és Magyarország között a Rajka község északi katasztrális határa mentén keleti irányba, megy a Duna jobb partjához és ezt a 128-as gazdasági ponttól (Rajka község templomától 3 és fél km-re keletre) körülbelül 2 km-re északra éri el, ahol az új határ a Duna főhajtási ágánál csatlakozik az 1938. jan. 1-i csehszlovák–magyar határhoz; a rajkai gát és zsilip magyar terület marad.

(d) A Magyarország és Csehszlovákia között az előbbi szakaszban megállapított határ pontos vonalát a helyszínen kell, megállapítsa a két érdekelt kormány kiküldötteiből megalakítandó határmegállapító bizottság. A bizottság munkáját a jelen Szerződés jogerőre emelkedésétől számított két hónapon belül be kell fejeznie.

(e) Amennyiben kétoldalú megegyezés nem jön létre Magyarország és Csehszlovákia között az átadott terület lakosságának Magyarországra való transferálására, Csehszlovákia ezek számára garantálja a teljes emberi és polgári jogokat. Az 1946. február 27-én létrejött csehszlovák–magyar egyezményben⁶¹

⁶⁰ A békeszerződés végleges, hiteles szövegét Lásd: NGY IROMÁNYOK 1945–1949, III. köt. 180. sz. A korábbi tervezethez képest a Külügyminiszterek Tanácsa által eszközölt változtatásokról a Miniszterelnökség illetékes tisztviselője által készített „gyors fordítás” (lásd az [56] napirendi pont jegyzetét) értelemszerűen nem egyezik szó szerint a békeszerződés hivatalos szövegében foglaltakkal.

⁶¹ Lásd TZ MT. JKV., [16] 83. sz. jkv. 30. napirendi pontját és d) mellékletét, valamint NF MT. JKV. 1946, [5] 88. sz. jkv. 15. napirendi pontját és a) mellékletét. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezményt 1946. XV. tc.-ként iktatták a magyar törvények közé.

megállapított garanciák és kiváltságok teljes mértékben alkalmazandók mindazokra, akik önkéntesen hagyják el a Csehszlovákiának juttatott területeket.

A II. rész „Politikai rendelkezések” című 2. cikkben a kisebbségvédelmi szakaszhoz Hood angol kiküldöttnek⁶² Párizsban elhangzott javaslatára az alábbi új szakasz vétetett fel:

Magyarország kötelezi magát továbbá arra, hogy a Magyarországon érvényben lévő jogszabályok sem tartalmukban, sem alkalmazásuk módjában semmi különbséget nem tesznek magyar állampolgárságú személyek között faji, nemi, nyelv- vagy vallásbeli alapon, személyi, vagyoni, üzleti, foglalkozási vagy pénzügyi érdekeik, státusuk, politikai és polgári jogaik vagy bármi más tekintetében.

Ugyanezen fejezet 4. cikkelyében a csehek párizsi inszisztálására a Magyarországnak tilos az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát űző szervezetek ismertetésénél [sic] felvételét a következő mondat:

ideértve a revizionista propagandát.

Ugyanezen fejezetben 5. szakaszként új cikkelyt iktattak be a 200 000 magyar kitelepítésére vonatkozó csehszlovák javaslat kérdésében.⁶³

5. szakasz.

1. Magyarország kétoldalú tárgyalásokat kezd Csehszlovákiával azon Csehszlovákiában élő magyar nemzetiségű lakosság problémáinak megoldására, amely nem kerül az 1946. február 27-én kötött népcsereregeyzmény értelmében Magyarországon letelepítésre.⁶⁴

2. Ha a jelen szerződés érvénybe lépésétől számított hat hónapon belül nem kerülne megegyezésre sor, Csehszlovákiának joga lesz ezt a kérdést a Külügyminiszterek Tanácsa elé vinni és e Tanács segítségét kérni e kérdés végleges megoldásához.

Ugyanezen fejezetbe egy új 11. szakasz iktattatott be. Ennek szövege a következő:

1. Magyarország a jelen Szerződés életbelépésétől számított 18 hónapon belül átadja Jugoszláviának és Csehszlovákiának az alábbi kategóriákba tartozó tárgyakat, amelyek Jugoszlávia és Csehszlovákia kulturális örökét képezik, és amelyek azokról a területekről származnak, és amelyek 1848. után a magyar állam vagy magyar köztisztviselők birtokába kerültek an-

⁶² Samuel Hood vikomt (1901–) angol diplomata. 1945-től 1947-ig delegált volt a Külügyminiszterek Tanácsa ülésein, 1946-ban részt vett a párizsi békeelőkészítő értekezleten. 1962-től 1969-ig külügyminiszter-helyettes volt.

⁶³ 1946. október 12-én a párizsi békekonferencia plénuma elutasította Csehszlovákiának ezt az igényét.

⁶⁴ A Békeszerződés II. részének 5. cikkében ez a pont ettől eltérően, a következőképpen hangzik: Magyarország kétoldalú tárgyalásba fog bocsátkozni Csehszlovákiával abból a célból, hogy rendezze azoknak a Csehszlovákiában lakóhellyel bíró magyar etnikai eredetű lakosoknak az ügyét, akik a lakosságcsere tárgyában 1946. évi február 27-én kelt Egyezmény rendelkezései értelmében nem fognak Magyarországra áttelepítettetni.”

nak következtében, hogy 1919. előtt ezek a területek magyar uralom alatt voltak:

(a) Történelmi archívumok, amelyek a maguk egészében jugoszláv vagy csehszlovák területen létesültek;

(b) könyvtárak, történelmi dokumentumok, régiségek és más kulturális tárgyak, amelyek jugoszláv vagy csehszlovák területen működött intézmények vagy a jugoszláv és csehszlovák nép történelmi személyiségeinek tulajdonát képezték;

(c) jugoszláv és csehszlovák művészek, írók és tudósok eredeti művészi, irodalmi vagy tudományos tárgyai.

2. Ajándékozás, vásárlás vagy öröklés címén szerzett tárgyak, és magyarok eredeti művei kivételnek az 1. szakasz rendelkezései alól.

3. Magyarország átadja továbbá Jugoszláviának az Illyr Küldöttség (Deputation), az Illyr Bizottság (Comission) és az Illyr Cancellaria XVIII. századi archívumát.

4. A magyar kormány a jelen Szerződés életbelépésével minden szükséges segítséget megad Jugoszlávia és Csehszlovákia felhatalmazott képviselőinek a szóban forgó tárgyak feltalálásához és megvizsgálásához. Ezután, de a jelen Szerződés életbelépésétől számított egy évnél nem későbbi időpontig, a jugoszláv és csehszlovák kormány átadja az ezen szakasz alapján követelt tárgyak jegyzékét a magyar kormánynak. Amennyiben a magyar kormány a jegyzék vételétől számított három hónapon belül észrevételeket tesz egyes tárgyaknak a jegyzékben való szerepeltetése ellen, és ha nem sikerülne megállapodásra jutni a két érintett kormány között egy további hónapon belül, a vita a jelen Szerződés [sic!] szakaszában foglalt rendelkezések értelmében döntendő el.

A III. rész „Katonai rendelkezések” című fejezetében a 15. szakaszban felsorolt Magyarországnak tilos fegyverek közé bevétettek a következő fegyverek:

Bárminemű atomfegyver, távolról irányítható torpedó, torpedó motorcsónakok.

A 18. szakaszban, ahol együttműködésre kötelezzük magunkat a német területen kívüli fegyverkezési törekvések megakadályozására, az új szöveg a Szövetséges Hatalmakkal való együttműködésről beszél, míg a régi szövegben az Egyesült Nemzetekkel való együttműködés szerepel.

A katonai résznél a békeszerződés-tervezet[nek] az amerikaiaknak a hadisírokkal kapcsolatos javaslatával szemben az orosz álláspontot foglalta el:

A hadisírokkal egyáltalában nem foglalkozik.

Az V. rész[nek] a jóvátétel kérdésével foglalkozó fejezetében a 24. szakasz kötelezi Magyarországot az Egyesült Nemzetek területéről elvitt javak visszaadására. Itt újítás a következő mondatrész betoldása:

a lehető legrövidebb időn belül.

Ugyanennek a szakasznak a 2. bekezdéséhez a következő szöveget toldották be:

Ha különleges esetekben Magyarország számára lehetetlen volna az Egyesült Nemzetek területéről a magyar haderő, hatóságok vagy magyar állampolgárok által erőszakkal vagy kényszerrel elvitt, az Egyesült Nemzetek kulturális tulajdonát képező művészeti, történelmi vagy régészeti értékkel bíró tárgyait restituálni, Magyarország hasonló fajtájú és megfelelő értékű tárgyat köteles az illető Egyesült Nemzetnek átadni, amennyiben ilyen tárgyak Magyarországon beszerezhetők.

Ugyanezen fejezetbe új és igen lényeges 25. szakaszként iktattatott be a következő szöveg:

Az 1938. november 2-i bécsi döntésnek az 1. szakaszban megállapított annullálása magában foglalja mindazoknak az egyezményeknek, és azoknak a jogi következményeknek az annullálását is, amelyek a bécsi döntésből folynak, és amelyek pénzügyi és köz- vagy magánbiztosításra vonatkozóan a két érintett állam között vagy részéről, vagy csehszlovák és magyar jogi személyek között köttettek a bécsi döntés alapján, és az 1940. május 22-i jegyzőkönyvvel átadott anyag tekintetében. Ez az annullálás semmiképpen sem vonatkozik fizikai személyek közötti viszonylatokra. A fent említett kérdés részletei a két illetékes kormány közötti kétoldalú egyezménnyel rendezendő a jelen Szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül.⁶⁵

A gazdasági vonatkozású rendelkezések összehasonlító feldolgozása a gazdasági tárcák feladata. A következőkben csak a mi szempontunkból lényegesebbnek látszó, megszállt területi hazai kisebbségi vonatkozású vagy egyébként politikai vonatkozásokkal is bíró különbségeket ismertetjük a tervezet és a békeszerződés között.

A IV. rész gazdasági rendelkezések c. fejezet 26. szakaszának 2. bekezdésében az Egyesült Nemzetek vagy polgáraik javaival szemben alkalmazott és most megsemmisítendő intézkedések kezdő-időpontjául a tervezetben megállapított 1941. április 10-i kezdőidőpontja helyett 1939. szeptember 1-i kezdőidőpontot állapít meg a Szerződés.

Ugyanezen szakasz 3. bekezdéséhez a következő új szöveg vétetett fel:

Csehszlovák állampolgárok esetében ez a szakasz vonatkozik azokra a (a magyar kormány által megsemmisítendő) tulajdon-átruházásokra is, amelyek 1938. november 2-a után erőszak vagy kényszer, vagy a magyar kormány belső discriminatív intézkedései, vagy a magyar kormány tevékenysége következtében jöttek létre a Magyarország által annektált csehszlovák területen.

A 26. szakasz 4. bekezdése kompromisszum a számunkra kedvező orosz és teljesen kedvezőtlen amerikai javaslat között, amennyiben ez a szakasz megállapítja, hogy ott, ahol Magyarország nem tudja visszaadni az Egyesült

⁶⁵ Az 1938. november 2-i bécsi döntések alapján Magyarország visszakapta a Felvidék déli részét. E döntés megsemmisítésére került sor a békeszerződéssel. Az 1940. május 22-i jegyzőkönyvre utalás a Magyarország és Németország között, a volt Csehszlovák Köztársaság állami adóssága és államvagyonra, valamint egyes más, ezzel összefüggő pénzügyi kérdések tárgyában létrejött megállapodásra vonatkozott. Ez utóbbiról lásd az 1941. évi 3450. ME sz. rendeletet.

Nemzetek polgárai tulajdonát képező javakat, az illető jószág értékének 2/3 részét köteles megfizetni. Az orosz javaslat az érték 1/3-ára terjed ki, a tervezetben szereplő eredeti amerikai javaslat 100 % kártérítést követelt. Az amerikaiak a béketárgyaláson tették meg 2/3-ra szóló javaslatukat.

Újítás ugyanezen szakaszban az e) bekezdése, amely kártérítést állapít meg a háború alatt az Egyesült Nemzetek polgárai ellen hozott speciális intézkedésekből eredő károkért. Az elmaradt haszonért nem jár kártérítés.

Új pontként felvételként a következő szöveg:

Ezen szakasz 4. bekezdésében foglalt rendelkezések Magyarországot terhelik abban az esetben, ha a kártérítés alapját képező esemény az Egyesült Nemzetek vagy azok polgárainak a vagyonában Észak-Erdélyben akkor következett be, amikor ez a terület magyar fennhatóság alatt állott.

Orosz ellenkezés dacára felvételként ugyanezen szakasz 10. bekezdéseként az Angliától és az USA-tól támogatott francia indítvány, amely a brioni egyezmény semmisnek nyilvánítására, [és]⁶⁶ azt az 1923. március 29-én kötött római egyezmény rendelkezéseinek elfogadására kötelezi a magyar kormányt.⁶⁷

Új, 27-es szakaszként iktatott be a következő szöveg:

1. Magyarország kötelezi magát, hogy mindazokban az esetekben, amikor a magyar uralom alatt 1939. szeptember 1. óta emberek vagyona, törvényes jogai vagy érdekei (javai) faji származásuk, vallásuk miatt zár alá vételi, elkobzási vagy ellenőrzési intézkedések tárgya volt, az említett vagyon, törvényes jogok és érdekek (javak) teljes egészükben visszaállíthatnak növekedéssel együtt, vagy amennyiben a restaurálás lehetetlen, megfelelő kártérítést állapít meg.

2. Mindazon magyarországi vagyon, jogok és érdekek, (javak) amelyek olyan személyek, szervezetek és közösségek tulajdonát képezték, amelyek önállóan vagy csoportok tagjaiként faji, vallási vagy a fasiszta üldözés áldozatai voltak, amennyiben örökös nélkül maradtak, vagy nem jelentenek be rá igényt, a jelen Szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül a magyar kormány által átadandók, az ilyen személyek, szervezetek és közösségek érdekeit Magyarországon képviselő szervezetnek. Az átadott vagyont a szóban forgó szervezet ezen csoportok, szervezetek és közösségek túlélő tagjainak a segélyezésére és rehabilitációjára kell fordítani. A szóban forgó vagyon átadásának a jelen Szerződés életbelépésétől számított 12 hónapon belül meg kell történnie, és magában kell foglalja mindazokat a vagyontokat,

⁶⁶ A gépiratban az ezt megelőző négy szót („kötelezi a magyar kormányt és”) a mondaton belüli ismétlés elkerülése végett törölték.

⁶⁷ A Békeszerződés 26. cikkének (10) bekezdése a volt Duna–Száva–Adria Vasúttársaság ügyeinek rendezésével kapcsolatban a Brioniban, 1942. augusztus 10-én kelt egyezményt (4140/1943. ME sz. rendelet) hatálytalanította, és Magyarországot arra kötelezte, hogy az 1923. május 29-én kelt Római Egyezmény (1923: XXXVI. tc.) többi aláírójával együtt vegyen részt azokon a tárgyalásokon, amelyek arra irányulnak, hogy az Egyezményben megszabott szolgáltatásokat méltányosan rendezzék.

jogokat és érdekeket (javakat), amelyekről ennek a szakasznak az 1. szakasza intézkedik.

A 29. szakasznál elvetették azt a számunkra kedvező orosz indítványt (lásd tervezet 25. szakasz), amely a Szövetséges Hatalmak területén lévő magyar vagyonok felszabadítására és visszaadására vonatkozott és ehelyett elfogadták az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország számunkra rendkívül kedvezőtlen javaslatát, hogy a Szövetséges Hatalmak visszatarthatják és likvidálhatják a területükön lévő magyar vagyonokat, jogokat és javakat államuknak vagy polgáraiknak Magyarországgal vagy polgáraival szemben fennálló követeléseik erejéig.

A 30. szakasznál elvetették azt a számunkra kedvező orosz javaslatot, amely szerint a Németország vagy a vele közös háborúban együttműködött országok területén volt magyar vagyonok ellen hozott korlátozó intézkedések megszüntetésére és a vagyonok visszaadására irányult, viszont nem fogadták el teljes egészében azt az angol–amerikai–francia javaslatot sem, amely szerint a Németországgal vagy német állampolgárokkal szemben a háború alatt létesült követelésekről lemondunk, hanem ehelyett egy módosított szöveget fogadott el, amely szerint a Németországban lévő magyar vagyonok a jövőben nem tekinthetők ellenséges vagyonnak, az 1945. január 20-a után Magyarország területéről erőszakkal vagy kényszerrel elvitt javak restitúálásra kijelölhetők. Ennek módját a Németországot megszállva tartó hatalmak állapítják meg, Magyarország viszont lemond mindazokról az állami és magánkövetelésekről, amelyek Németországgal szemben 1945. május 8-án fennállottak, kivéve, amelyek 1939. szeptember 1. előtti szerződésekből vagy kötelmekből folynak.

A 33. szakaszhoz angol–amerikai javaslatra felvételként egy új bekezdés (d), amelynek értelmében Magyarország nem ad kizárólagos vagy discriminatív jogot egyetlen államnak sem a nemzetközi kereskedelmi légi forgalom tekintetében.

A 35. szakasz a 24., 25. és 26. szakasz, valamint az annexe IV., V., VI.⁶⁸ kapcsán felmerülhető viták rendezéséről szólva, részben az angol, részben az amerikai javaslatot fogadta el, amelynek értelmében meg nem egyezés esetén az érdekelt kormányok egy harmadik kormány kiküldöttjének a közbenjöttét kérhetik és amennyiben ennek személyében nem tudnak megállapodni, az Egyesült Nemzetek főtitkárához fordulhatnak a harmadik személy megjelölése céljából. Az így létesült hármastanács többségének döntése kö-

⁶⁸ A békeszerződés 35. cikke arról intézkedett, hogy az Egyesült Nemzetek bármelyikének területéről elhurcolt javak visszaszolgáltatásáról szóló 24., az 1938. november 2-án kelt bécsi döntés megsemmisítését kimondó 25. és az Egyesült Nemzetek és állampolgáraik minden Magyarországon lévő jogának és érdekeinek visszaállításáról szóló 26. cikke, továbbá az ipari, kereskedelmi és művészeti jogokra, illetve biztosítási ügyekre vonatkozó IV., a szerződésekre, elévülésre és forgatható értékpapírokra vonatkozó V. és a bírói határozatokkal kapcsolatos VI. sz. melléklet kapcsán felmerülő vitás kérdéseket Egyeztető Bizottság elé kell vinni.

telező. (Az orosz javaslat itt az volt, hogy a Budapestre akkreditált angol–amerikai és orosz missziók vezetői jelölik ki a harmadik tagot.)

A VII. rész Dunával foglalkozó 38-as szakasza lényegében az angol–amerikai javaslat elfogadásával úgy rendelkezik, hogy a hajózás a Dunán minden nemzet számára szabad, valamennyi állam egyenlő feltételek mellett szállíthat kereskedelmi hajókon árut. (Az eredeti amerikai javaslat ennél tovább ment, mert kiterjedt a Duna hajózható mellékfolyóira és csatornáira, a Duna igazgatására, a Dunában fekvő akadályok eltávolítására, stb. Az orosz álláspont az volt, hogy a Duna kérdése nem oldható meg a béketárgyalásokon, hanem csak a dunai államok között, amelyeknek egyike – Csehszlovákia – tagja a Szövetséges Hatalmaknak.)

A VIII. rész befejező 40. szakaszának első részében az orosz, második részében az angol–amerikai javaslatot fogadták el. Ennek értelmében ott, ahol a szerződés értelmezését vagy végrehajtását illetően bárminő vita támadna, amely közvetlen diplomáciai tárgyalásokon nem rendeztetik, a vita a három nagyhatalom itt működő missziói vezetőihez terjesztendő a békeszerződés életbelépését követő 18 hónapon belül. (Eddig az orosz javaslat fogadtatott el, a következőkben az amerikai–angol.) Amennyiben nem oldanak meg a vitát két hónapon belül és az érdekelt felek nem egyeznek meg a rendezés egy más módjában, bármelyik fél kívánságára a vitás kérdés az érdekelt kormányok által kiküldendő egy-egy tagból létesítendő bizottság elé kerül és a bizottság harmadik tagját a két állam jelöli ki egy harmadik nemzet tagjai sorából. Amennyiben e harmadik személyben a két fél megegyezni nem tudna egy hónapon belül, az Egyesült Nemzetek főtitkára felkérhető bármelyik fél által a harmadik személy megnevezésére. Az így megalakult hármashozottóság többségi döntése kötelező és végleges.

Az I. annexenél csak annyi a különbség, hogy szerepel a csehszlovák–magyar határmódosításról egy térkép. Kisebb módosítások történtek a IV. annexe 4. bekezdésénél. A biztosításra vonatkozó részt orosz ellenzésre, angol–amerikai javaslatra vették be a békeszerződésbe. Hasonlóképpen az annexe V-öt, amely a szerződésekre vonatkozik.

A VI. annexe bírósági ítéletekre vonatkozó résznél az amerikai és orosz javaslat fogadtatott el, szemben a francia és angol javaslattal.

Mikó

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXV-517.

Gépelt tisztázat, Mikó Tibor miniszterelnökségi osztálytanácsos saját kezű aláírásával. A feljegyzésben említett mellékletek és térképek megtalálhatók az ügyiratban.

[11] 160.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi január hó 24. napján de. 11 órákor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
Dr. Keresztury Dezső vallás- és
közoktatásügyi miniszter
képviselésében *Nagy Miklós*
államtitkár
Dr. Ries István igazságügyminiszter

Bartha Albert honvédelmi miniszter
képviselésében *Zentay Vilmos*
államtitkár
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Építés- és közmunkaügyi tárca
részéről *Bencsik Gyula* állam-
titkár
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnökségi bejelentések megtételére.

1.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését előzetesen Gazdasági Főtanács elé kívánja vinni. Ezért a mai napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹

¹ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólappal nem található a jkv. mellett, így nem állapítható meg, hogy azon 1. sorszám alatt mi szerepel.

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti az iparügyi miniszter javaslatát dr. Hajdú Gyula nemzetgyűlési képviselő politikai államtitkárrá való kinevezése tárgyában, az Iparügyi Minisztériumba.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy dr. Hajdú Gyula nemzetgyűlési képviselő iparügyi államtitkárrá való kinevezése a köztársaság elnökéhez felterjesztessék.²

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a miniszterelnöki rendelkezési alap részére 1947. február 1-től hat hónapra összesen 500 000 forint póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a miniszterelnöki rendelkezési alap részére 1947. február 1-től kezdődően hat hónapra összesen ötszázezer forint póthitel folyósításához hozzájárult.³

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a romániai magyar népi közösség vásárt rendez áprilisban Nagyváradon s ez alkalommal Románia megnyitja határait Magyarország felé. Az egész bejelentés odairányul, hogy annakidején majd a belügy- és közlekedésügyi miniszter is legyen segítségére a Romániába utazni akaró magyarságnak. Kb. 5000 utazóra számítanak és a pénzügyi kérdés megoldható egyrészt akként, hogy 50 forint személyenként utazási költségképpen beszedhető volna.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴

² *Hajdú Gyula* (1886–1973) 1947. január 25-étől 1947. november 15-éig volt iparügyi politikai államtitkár. Kinevezésére azért került sor, mert Nógrádi Sándor iparügyi politikai államtitkár – a pártjában akkor vállalt tisztsége miatt – kérte felmentését. (MOL XIX-A-1-j-1947-III-511. és 815.) – Hajdú Gyuláról lásd DL. MT. JKV., [2] 182. sz. jkv. 2. sz. jegyzetét.

³ A bizalmas természetű kiadások fedezésére adott lehetőséget a törvényhozás a költségvetés keretében biztosított rendelkezési alap formájában. Rendelkezési alapja volt a miniszterelnöknek és a külügyminiszternek. Hasonló kerettel rendelkezett a belügyminiszter a közbiztonsági kiadásokat illetően, valamint a pénzügyminiszter. (MOL XIX-A-1-j-1946-VII-4796.)

⁴ Az ügygel kapcsolatos miniszterelnökségi feljegyzés szerint az erdélyi Világosság című lap 1946. november 11-i számában közlemény jelent meg arról, hogy a Magyar Népi Szövetség és a budapesti közép-európai és keleti gazdasági intézet képviselői között elvi megállapodás jött létre az 1946. december 21-étől 1947. január 31-éig megrendezendő nagyváradi román-magyar árumintavásár egyes kérdéseiről. A közlemény szerint a vásár magyarországi látogatói útlevél nélkül, a román rendőrség által láttamozott vásár-igazolvány alapján léphetnek át a határt, s öt napot tölthetnének Bihar vármegye területén. A román kormány azonban – az értesítések szerint – áruszállítás tekintetében olyan kívánságokat állított fel, amelyek teljesítésére nem volt lehetőség. Ezzel szemben a budapesti gazdasági intézet a pesti sajtóban felhívást tett közzé a jelentkezést illetően s a résztvevőktől 8 Ft díjat kívánt beszedni.

Az újsághírrrel kapcsolatban a Miniszterelnökségen megjegyezték, hogy Deményt, a vásár budapesti megbízottját a rendőrség időközben letartóztatta, majd – miután a vádtanács elren-

5.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Jász-Nagykun-Szolnok vármegyénel üresedésben lévő vármegyei árvaszéki ülnöki állások egyikének behelyettesítés útján való betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

6.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a belügyi tárca 2. Vármegyék, városok és községek címe, 6. Községi közigazgatási tanfolyamok rovatán 512 000 forint hiteltüllépés tárgyában. Amikor a jegyzői tanfolyamokat megnyitották akkor részint kaszárnyákban és laktanyákban, részint bérelt helyiségekben tartották ezeket a tanfolyamokat. Órszobákról vittek el felszerelési tárgyakat, mert semmiféle fedezet nem állott rendelkezésre. A rendőrségi órszobák berendezését érintette nagy részben. Ezeket a hiányokat most a saját alapjából kívánja beszerezni. Nem új tanfolyamoknak a megszervezéséről lenne szó, hanem a már meglévő tanfolyamok folytatásáról. Már megszüntetett egy pár tanfolyamot, hogy ez által is spóroljon. Most azonban újra kellene kezdeni ezeket.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵

delte szabadlábba helyezését – internálták. Másrészt rögzítették, hogy a látogatók Romániába utazásának engedélyezése elsődrendű magyar érdek, hiszen az Erdélyből kiszármazottak vagy kimenekültek a vásár tartama alatt ügyes-bajos dolgaik (CASBI) intézésére otthon lehetőséget kapnának. Mindezek alapján kérte a miniszterelnök a külügyminisztert, hogy a bukaresti misszió útján tájékozódjék a vásárról szóló hírek valódisága felől, s amennyiben megrendezésre kerül, a szükséges intézkedések meghozatala érdekében az illetékes tárcák bevonásával tartanak megbeszélést. (MOL XIX-A-1-n „Z”-1946-3438.)

A nagyváradi vásár megrendezését először Groza román miniszterelnök 1947 tavaszán tervezett budapesti látogatása utáni időre, majd 1947 őszére halasztották. Lásd részletesebben: MOL XIX-A-1-j 1947-XXVIII-366.

⁵ Előzményéről lásd: DMB MT. jkv., a 37. sz. jkv. 16., és NF MT. jkv. 1946, a [37] 120. sz. jkv. 17., valamint e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzetét.

389/1947. eln. sz. előterjesztésben bejelentette a belügyminiszter, hogy Egerben, Nyíregyházán és Szombathelyen községi közigazgatási tanfolyamokat tartottak a leendő jegyzők számára. Az erre a célra szolgáló épületek azonban rossz állapotban voltak, s felszerelésük is hiányos volt. Az épületek tatarozására, a bútorok kicserélésére kívánta igénybe venni a jelzett összeget. Felemlítette, hogy a szombathelyi tanfolyam épületébe orosz katonaság költözött, ezért annak felújítását nem tervezi, helyette Budapesten és Kaposvárott kíván ilyen tanfolyamot szervezni. A tanfolyamokat 1947. február 3-án kívánta megindítani. Jelezte, hogy ezek díjmentesek, így azokon a munkás- és szegénysorsú falusi lakosság gyermekei is részt vehetnek.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Politikai álláspontot kell elfoglalni a február 3-án megkezdődő tanfolyamokkal kapcsolatban, nehogy a múltkori eset előforduljon. Talán pártközi értekezleten kellene a kérdést tisztázni.” Újsághír szerint e tanfolyamok csak három hónapig tartottak, de a régi kétéves jegyzői tanfolyamokat voltak hivatva pótolni. Ezekon azonban olyan személyek vehettek részt, akik a Belügyminisztérium, valamint a Szakszervezeti Tanács által szervezett felkészítő oktatáson, illetve alkalmassági vizsgán eredményesen szerepeltek. A már megtartott tanfolyamokon 360-an végeztek, de csak kevesen tudtak elhelyezkedni, minthogy a B-lista

7.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Kiss Viktor budapesti lakosnak a XII. fizetési osztályba I. osztályú irodasegédttiszté váló kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Kiss Viktornak a XII. fizetési osztályba I. osztályú irodasegédttiszté váló kinevezéséhez hozzájárult.

8.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát 115 147/1945. sz. alatt Bártfai Antal és társainak az előírt képesítési kellék alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács a képesítési kellék alóli felmentést megadta.⁶

9.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Kelemen Péter szfv. tanácsjegyzőnek az előírt képesítés alóli felmentése tárgyában. Ugyanis ez az előterjesztés egy elkészített ügydarab, s akkor készült, amikor Kelemen még fővárosi tanácsjegyző volt. Most azonban már osztálytanácsosi rangban van, tehát kinevezésével egyidejűleg kellett volna képesítési kellék alól is felmenteni.

revíziója miatt sok állás betöltését függőben tartották, másrészt pedig mivel a közigazgatásban való alkalmazáshoz a minisztertanács engedélyére is szükség volt. „Itt az ideje, – fejeződött be az újságcikk – hogy a belügyminiszter szabad kezet kapjon ezek saját hatáskörben való elhelyezésére.” (Szabad Nép, 1947. február 18.)

⁶ A belügyminiszter a közszolgálati alkalmazáshoz szükséges képesítési kellékekről szóló 1150/1945. ME sz. r. (MK május 4., 21. sz.) 2. §-a alapján kért felmentést a következő 29 fővárosi tisztviselő esetében:

Bártfai Antal, a IX. kerületi előljáróság vezetője; *Fodor Gyula*, Budapest alpolgármestere; *Fray Ágoston*, a XI. kerületi előljáróság vezetője; *Goda Dénes Gábor*, a polgármesteri hivatal XI. ügyosztályának helyettes vezetője; *Hajdu Ernőné* fővárosi II. osztályú főjegyző; *Karczag Géza*, a XIII. kerületi előljáróság vezetője; *Kámány János*, a XI. kerületi előljáróság vezetője; *Kovács Pál*, a XIII. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Lakatos Imre*, a VIII. kerületi előljáróság vezetője; *Lang István*, a XII. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Lukács Ferenc*, a XII. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Samodai Árpád* II. osztályú főjegyző; *Szép József*, a X. kerületi előljáróság vezetője; *Takács Ferenc*, a VI. kerületi előljáróság vezetője; *Dékány András*, a XI. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Dr. Falus Lajos*, a polgármesteri hivatal XV. ügyosztályának főjegyzője; *Hámori Miklós*, a polgármesteri hivatal XIV. ügyosztályának tanácsai jegyzője; *Kertész Emil*, a VII. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Moldvai Sándor*, a II. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Nemes Béla*, a központi lakáshivatalnál tanácsjegyzői vezető helyettes; *Sula Imre*, az I. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Szabó Zoltán*, a VII. kerületi előljáróság helyettes vezetője; *Dr. Bakács Tiborné*, a fővárosi polgármesteri hivatal fogalmazója; *Haas György*, az Anyag- és Árhivatalhoz kirendelt fogalmazó; *Hűvös Sándor*, a fővárosi polgármesteri hivatal tanácsjegyzője; *Kornitzer Károly*, fővárosi elnöki hivatal fogalmazója; *Vigh Józsefné*, fogalmazó, a tisztviselő mellett; *Kámány János*, a XIII. kerületi előljáróság megbízott vezetője.

Az előterjesztés az említettek szakmai és politikai pályájára vonatkozó részletes adatokat tartalmaz. Többek adatai megtalálhatók a Budapesti Közéleti Névmutató: 1945–1950; illetve a Budapesti Közéleti Névmutató 1945–1950 II. c. kötetben.

[11] 160. 1947. január 24.

Minisztertanács Kelemen Péternek képesítési kellékét elengedte az osztálytanácsosi kinevezési idejének hatályával.⁷

10.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát özv. Inántszy-Papp Józsefné sz. Elek Anna részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

11.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Mezey Gyula rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

12.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Juhász Jenő rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹

13.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Arató Jánosné MÁV tisztnek a IX. fizetési osztályba miniszteri fogalmazóvá való kinevezése és a képesítés alól való egyidejű felmentése tárgyában. Egy előző minisztertanácsoson azzal vétetett le az előterjesztés, hogy az illető nyilas párttag volt. Ez azonban tisztázódott s nyilván névcseré történt, mert politikai magatartása kivizsgálást nyert s nem azonos a hasonló nevű nyilas párttaggal.

⁷ A 182 878/1946. III-3. BM sz. előterjesztés szerint *Kelemen Péter* (1924-?) érettségivel rendelkezett. A Közellátási Kormánybiztosság megalakulása után Vas Zoltán mellett a titkári teendőket látta el, majd Vas Zoltán polgármesterré történt kinevezése után is személyi titkára maradt. Az osztálytanácsosi besoroláshoz főiskolai végzettséget írtak elő a hatályos rendelkezések.

⁸ A 175 148/1946. BM sz. előterjesztés szerint *Mezey Gyula* (1890-?) baloldali magatartása miatt korábban hátrányokat szenvedett. A miniszter javasolta, hogy 1946. augusztus 1-i hatállyal rehabilitáció címén nevezzék ki Budapest Székesfőváros Elektromos Művének főfelügyelőjévé.

⁹ Az 514 960/1946-IV/1. BM sz. előterjesztés szerint *Juhász Jenő* (1884-?) 1919-ben a budapesti rendőr-főkapitányság politikai osztályán dolgozott, illetve Szombathelyen teljesített szolgálatot, ezért 1919 után letartóztatták. A miniszter javasolta rendőrnyomozó századosi elnevezéssel a VIII. fizetési osztályba való besorolását, illetve nyugállományba helyezését.

Minisztertanács dr. Arató Jánosné MÁV tisztnek a IX. fizetési osztályba miniszteri fogalmazóvá való kinevezéséhez hozzájárult és képesítési kellékét elengedte.¹⁰

14.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az UNRRA ügyekkel foglalkozó 5 kisegítő munkaerő alkalmazása tárgyában 6 hónapi időtartamra.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

15.

[Ries] Igazságügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹²

16.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a színjátszás gazdasági érdekeinek védelmét célzó egyes rendelkezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹³

¹⁰ Előzményéről lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 40. napirendi pontját és jegyzetét. A 140/1947. Eln. fő. o. KSzM sz. előterjesztés tisztázta dr. Arató Jánosné állítólagos nyilas párttagságával kapcsolatos félreértést.

¹¹ A 206 050/1946. NM sz. előterjesztés előadta, hogy az UNRRA szeretetadományok egy része nem jegyrendszer alapján, hanem egészségügyi, illetve jóléti intézmények között került szétosztásra. Az ezzel kapcsolatos rendkívüli feladatok ellátására kívánta alkalmazni a tárca az öt kisegítő irodai munkaerőt.

¹² A jegyzőkönyv mellett megtalálható a magyar zsidóságot ért hátrányok felszámolásával kapcsolatos a T. 28/1947. IgM sz. előterjesztés és a rendelet tervezete. Az előterjesztés az 1946: XXV. tc. által létesített Zsidó Helyreállítási Alap szervezetének és működésének szabályozását kezdeményezte. Így javasolta többek között, hogy ha az izraelita hitfelekezet törvényes képviselői szervei az általuk kijelölendő 24 intézőbizottsági tag személyében nem tudnának megegyezni, a Magyarországi Izraeliták Országos Irodája 16, a Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitfelekezet Központi Irodája 8 tagot jelöljön ki. Az Intéző Bizottság tagjai egyharmad részének kinevezésére a miniszterelnöknek kívánt lehetőséget adni, mégpedig a Magyar Szent Kereszt Egyesület és a Magyar Evangéliumi Egyházak „Jó Pásztor” Misszó alapítványának javaslata alapján. Indokoltnak találta, az előterjesztő miniszter, hogy a keresztény vallású, de zsidó származásuk miatt korábban üldözött, támogatásra szoruló személyek érdekeit ez a két testület képviselhesse az intézőbizottságban, mivel az üldözés idején is önzetlen áldozatkészletet tanúsítottak. Az ügy további fejleményeiről, illetve a rendelet kiadásáról lásd e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [66] napirendi pontját.

¹³ A jegyzőkönyv mellett csak a rendelet tervezete található. A 202/1947. IM sz. előterjesztés egy példánya megtalálható a SZDP iratai között. Ez rámutatott arra, hogy a nehéz gazdasági helyzet több színházi vállalkozás anyagi megrendüléséhez vezetett, kiváltképp a színházak működtetéséhez szükséges kiegészítő épületek (raktárak, próbatermek) magas bérleti díját jelezte méltánytalanul súlyosnak. Hangsúlyozta, hogy az ilyen helyiségek bérbeadásával foglalkozó vállalatok által kikötött bérek rendszerint meghaladják magának a színházi épületek-

17.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Neu Dániel szolnoki járásbírónak a szolnoki törvényszékhez törvényszéki tanácselnökké való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Neu Dánielnek, a szolnoki járásbírónak, a szolnoki törvényszékhez törvényszéki tanácselnökké való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁴

18.

[Ries] Igazságügyminiszter: mostani bejelentése nem tartozik ugyan a minisztertanács elé, de mégis kénytelen állásfoglalását kikérni. A bécsi svájci követségnek ellopták az autóját. Onnan ide áthozták és Sopronban egy autókereskedő megvette. A MOGÜRT legalizálta az autó helyzetét s rendszámot adott. Itt egy Demény nevű autókereskedő eladta a Mechanikai Szövőgyárnak. A kocsit a svájciak felfedezték, s kéri visszajuttatni tulajdonukba. Jogilag teljesen tisztában van a helyzettel, azonban a svájciakkal szemben lojálisan kell eljárni, mert ők is igen sokban állottak, és fognak még a jövőben is segítségünkre lenni. Egy autó miatt nem érdemes a léghőrt megrontani. Kétségtelen, hogy mi az autót nem adhatjuk ki, legfeljebb kártalanítani tudjuk a tulajdonosokat. A svájciak közlése szerint a Mechanikai

nek a bérleti díját. A színházi vállalatok fenntartásához fűződő kulturális érdekekre és a színházak személyzetének szociális szempontjaira tekintettel – elismerve azt, hogy kezdeményezése a magánjogba vágó beavatkozást jelent – indítványozta a kérdés rendezését. Javasolta, hogy a színházi épületek bére ne haladja meg az azok használatából bármilyen címen befolyó nyers bevétel 2½ %-át, s a berendezések és felszerelések bérét is ennek megfelelően kérte megállapítani. (PIL 283. f. 31. cs. 65. ó. e., 21–22.)

Lásd az 1150/1947. ME sz. r.-et., MK január 30., 22–24. sz.)

A rendelettel kapcsolatban a tájékoztatásügyi miniszter észrevételt tett az igazságügyminiszternél és a miniszterelnöknél. Így felvetette, hogy a színházi célokot szolgáló épületek bérenek leszorítása kiteheti az épület tulajdonosát annak, hogy jövedelméből a karbantartást és a közterheket sem lesz képes fedezni, így a színházi épületek esetleg pusztulásra lesznek ítélve. A színházi bevételek növelése érdekében felvetette a sztárgázi maximalizálásának szükségességét. Ezzel szemben a miniszterelnöknek más álláspontja volt. „Az élet minden vonalán mutatkozó nehéz gazdasági viszonyok – hangsúlyozta az igazságügyminiszterhez írt levelében –, ami [sic!] elsősorban a színház és egyéb szórakoztató üzemek terhére mutatkozik, önmaguk törnek le a túlzott fizetési igényeket. A sztárok is kenyér nélkül maradnak, ha a színházak egymásután megbuknak, s így ők is kénytelenek lesznek beérni kisebb, de biztosabb jövedelemmel.” Egyéb tekintetben a Miniszterelnökség egyetértett a tájékoztatásügyi miniszterrel, erről az igazságügyi minisztert tájékoztatta. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-1698.)

¹⁴ A 37 183/1946. IgM E. sz. előterjesztés szerint dr. Neu Dániel (1883–?) 1913-tól állt igazságügyi szolgálatban, 1939-ben zsidó származása miatt szolnoki járásbíróként nyugdíjazták. 1945. szeptemberében állásába visszahelyezték. Megállapítást nyert, hogy az I. fizetési csoportba kinevezett ítélőbírákat 1942. december 31-én a II. fizetési csoportba helyezték át, de nevezettet – származása miatt – mellőzték. A származásuk miatt sérelmet szenvedett közszolgálati alkalmazottak helyzetének rendezéséről szóló 10 340/1945. ME sz. r. (MK november 6., 168. sz.) alapján javasolta a miniszter kinevezni dr. Neu Dánielt 1942. december 31-i hatállyal törvényszéki tanácselnökké a szolnoki törvényszékhez.

Szövőgyár felajánlotta az autó visszaadását, ha megfizetik nekik azt, amibe került. Ez 64 000 forint.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtítkára*: az összeg túlzott és azt javasolja, hogy egy új autó vételére 2000 dollárt ajánljanak fel a svájciak részére s ezzel csaknem 4000 dollár megtakarítás történik. Elvileg tehát adjuk vissza a gépkocsit, de kíséreljük meg ezt a megoldást.

Rákosi Mátyás államminiszter: a soproni orgazdán kiadásunkat be kell hajtani.

Minisztertanács az igazságügyminiszter bejelentését tudomásul vette azzal, hogy a gépkocsi visszaadásához elvileg hozzájárult.

19.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Bánki Sarolta részére kegyelmi ellátás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

20.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát a házfelügyelők és segédházfelügyelők központi fűtéssel kapcsolatos járandóságainak szabályozása tárgyában. Nagyon sürgős ez a rendelet, mert a házfelügyelők erős tüntetéseket rendeznek és a minisztériummal szemben fenyegetőleg lépnek fel.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem helyesli a javaslatot, mert úgy van megszerkesztve, hogy mintegy 10 %-os lakbéremelést von maga után.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: főleg nem oldható meg visszamenőlegesen.

Rákosi Mátyás államminiszter: az kétségtelen, hogy valamit kell adni, de ne legyen annak lakbéremelés látszata.

[Nagy] *Miniszterelnök*: bizonyos csökkentésekkel és időkorlátozásokkal megoldható a kérdés. Azt javasolja, hogy a szakszervezettel a Gazdasági Főtanács tárgyalja le esetleg nem százalékos, hanem forintban kifejezett meghatározások alapján, nem visszamenőleg és csak a fűtési idényre.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta, a részletek megállapítását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.¹⁵

¹⁵ Az 1748/1947. ÉKM sz. előterjesztés a Magyar Házfelügyelők és Segéd-házfelügyelők Országos Szabadszervezetének beadványa alapján javasolta a központi fűtéssel kapcsolatos házfelügyelői járandóságok összegének felemelését, havonként és lakoszábanként öt forintban való megállapítását. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint a közellátásügyi miniszter által az építés- és közmunkaügyi miniszterhez e tárgyban küldött levél másolata. A közellátásügyi miniszter kifejtette, hogy a központi fűtés, illetve a melegvíz-szolgáltatás biztosítása a háztulajdonosnak, mint vállalkozónak a feladata, így a lakásbérlore nem lehet áthárítani a fűtőberendezés működtetésével kapcsolatos költségeket.

A GF úgy határozott, hogy a központi fűtő- és melegvíz-szolgáltató berendezés kezeléséért a

21.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a nemzetközi jellegű kongresszusok és gyűléseknek a külügyminiszterhez való előzetes bejelentése tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ha a politikai pártok is benne vannak a nemzetközi jellegű gyűlésekben, akkor meg kell kérnie a külügyminisztert, hogy megfelelően módosítsa előterjesztését, mert országos kongresszuson egy külföldi vendég megjelenése még nem teszi nemzetközi jellegűvé a kongresszust.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ha a „jellegű” szót kihagyjuk, akkor meg van oldva az egész probléma.

Miniszttertanács az előterjesztést a „jellegű” szó kihagyásával elfogadta.¹⁶

22.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Svédország által a háború folyamán ellátott magyar érdekvédelem költségeinek fedezésére,

bérlők a házfelügyelőnek, illetve a segéd-házfelügyelőnek minden olyan napra, amelyen a rendezés üzemben van szobánként 20 fillért fizessenek, havonta, utólagosan. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 23. pont.)

Lásd még e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 30. napirendi pontját.

¹⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 15. napirendi pontját.

A 8710/1. 1947. KÜM sz. előterjesztés – amely magában foglalja a rendelettervezetet is – hivatkozott arra, hogy miután a fegyverszüneti egyezmény a nemzetközi jellegű gyűlések és kongresszusok tartása tekintetében bizonyos korlátozó rendelkezéseket tartalmazott, kívánatos, hogy ezekről a külügyminiszter előzetesen (30 nappal korábban) tudomást szerezzen. Ezenkívül az ország általános külpolitikai érdekei szempontjából szükségesnek találta, hogy olyan kongresszusokról és gyűlésekről, amelyeket külföldi kiküldöttek részvételével Magyarországon tartanak, a külügyminisztert előzetesen tájékoztassák, s így elkerülhető legyenek az ország külpolitikai érdekeit esetleg sértő olyan mozzanatok, amelyekre az ilyen értekezleteket rendező testületek, egyesületek, stb. figyelme – kellő átfogó külpolitikai tájékozottság hiányában – esetleg nem terjed ki.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyi Minisztérium T. 173/1947. sz. külügyminiszterhez intézett levele, amely észrevételezte, hogy egy gyűlésnek nemzetközi jelleget adhat a tárgya, a résztvevők megnyilatkozása, de ezek nem teszik nemzetközivé ezeket az összejöveteleket. A külügyminiszternek csak olyan gyűlésekről kell előzetesen tudomással bírnia, amelyeket külföldi kiküldöttek részvételével tartanak Magyarországon. Észrevételezte az Igazságügyi Minisztérium azt is, hogy a tervezet nem csak a gyűlés megtartására, hanem a rendezésére, az előkészítő tevékenységre is előzetes bejelentési kötelezettséget írt volna elő. Ezekon kívül jogászai szempontok (szankció, felhatalmazási törvényre hivatkozás) figyelembevételét javasolta. A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Az igazságügyminiszter észrevételeket tett, amelyeket magam is helyeslek. Kéri, hogy a rendelet ne minden nemzetközi jellegű kongresszusra vonatkozzék. Meg lehetne szűkíteni ezt a területet. Kifogásolja továbbá, hogy a rendezést is be kell jelenteni.”

Csekély módosítással, eredeti formájában jelent meg a rendelet. Lásd a 2150/1947. ME sz. r.-et, MK március 6. 54. sz., lásd továbbá a jelen kötetben a [12] 161. sz. jkv. 34. napirendi pontját.

ezen költségek második részletének kiegyenlítésére, 1 070 852,25 forint elő nem irányzott hitel igénybevétele tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtíkhára*: a Gazdasági Főtanács még nem vizsgálta meg a kérdést, és különösen az azonnali fizetés nehézségekre ütközne. Javasolja, hogy az előterjesztés a mai napirendről vétessék le és a Gazdasági Főtanács foglalkozzék a kérdéssel.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: annyiba kerül az érdekvédelem, hogy talán a tizedével fel lehetne állítani a saját követségünket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: felteszi a kérdést, hogy nem lenne-e célszerűbb erről az érdekvédelemről lemondani.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: ez még a múltra vonatkozik. A megszüntetést a legtöbb helyen folyamatba tettük. Dél-Amerikában pl. kétségkívül szükség van rá, mert sok magyar él kint. Most küldünk ki egy külügyi képviselőt, aki előkészíti a követség felállítását.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes kivizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹⁷

[23] 22.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: a múltkori minisztertanács elvi határozatot hozott arra nézve, hogy a békeszerződés szövege aláírassék. Az indítvány indokolásának a szövegét, mielőtt az a Nemzetgyűlés elé kerül, meg kell tárgyalni, tekintettel arra, hogy igen jelentős külpolitikai jelentősége van.¹⁸

Szakasits Árpád államminiszter: nem tartja helyesnek az indokolás hangját. Semmiféle értelmét nem látja annak, hogy most ezekben a meglehetősen súlyos időkben olyan problémát vessünk fel, amely nem megjavítja, hanem megrontja az atmoszférát. Újabb meggondolás alá kell venni az indokolást. A hangja egy önérzetes nemzetnek a hangja legyen, de minden olyan kérdést, ami izgató, próbáljunk kikapcsolni. A csehszlovák kérdést és a román határkiigazítási kérdést nem vetné fel az indoklás során, bár ebben a románokkal szemben munkálkodnunk kell. Szerencsésebb szöveggel kell megfogalmazni.

Rákosi Mátyás államminiszter: egyetért ezzel a felszólalással. Hozzáteszi, hogy az elszakított területen maradt magyarság kérdésének felvetése sem nagyon szerencsés, mert ezzel a jugoszlávok és a románok úgy fogják érezni, hogy az ő jóindulatú megnyilvánulásait nem vesszük figyelembe. A románoknál igen komoly felzúszás volt, amikor a határainkon kívül élő magyarság rossz helyzetét érintettük, s nem lenne szerencsés, ha most erre

¹⁷ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [49] 132. sz. jkv. [9] sz. napirendi pontját és jegyzetét.

Az ezzel kapcsolatos 25/res. 2. 1947. KúM. sz. előterjesztésnek a GF részéről való tárgyalásáról nincsenek ismereteink.

¹⁸ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 48. és a [10] 159. sz. jkv. [56] napirendi pontját és jegyzeteiket, valamint mellékleteiket.

mégegyszer visszatérnénk. Ez egy felesleges piszkálódásnak látszik. A külügyminiszter olyan célzásokat tesz, hogy lehet még változtatni. A csehek ebbe bele fognak egy kis irredentát magyarázni. Inkább a magyarság életképességét húzná jobban alá. Ez egy pozitív hang lenne, és nem hagyna különösebb kellemetlen utóízt különösen azoknál a szomszédoknál, akiknek a jóindulatában nem kételkedünk.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ezen a területen egy mondatot kifogásol különösen „e körülmények remélhetőleg módot fognak adni arra, hogy a békeszerződésnek a hitleri Németország szövetségesévé vált és annak oldalán harcolt régi Magyarországot büntetni akaró rendelkezései a demokratikus Magyarországgal szemben idővel enyhíthessenek”. Feleslegesnek tart minden olyan kérdésfelvetését, amibe bele lehet magyarázni revíziót és ellenkezik a hivatalos thézissel is. Ebből csak hátrány származhatik.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: az egész kérdésnek érdemi jelentősége nincs, csak deklaratív jellegű. Egyszerűen ebben a pozitív formában, mint ahogy azt Rákosi Mátyás mondotta, rá kell mutatni arra, hogy az odaát élő magyarságnak életképességet akarunk biztosítani. Ebben az indokolásban kifejti azt az elvet, amelyet a béketárgyalásokon végig kellő eréllyel és következetességgel képviselt. A hang nem annyira kifelé szól, mint befelé az országban, egy bizonyos réteg megnyugtatóására van értelme a nehézségeket ismételten hangsúlyozni. Egy bizonyos rétege a magyar közönségnek azzal vádolja a kormányt, hogy a békekélok kellő és világos kifejezését elmulasztotta. Ez egyáltalán nem felel meg a valóságnak, mert semmit nem hagytunk el azokból a kívánságokból, amely a Duna-medencének jövője szempontjából kívánatos és szükséges volt, és végül kifejezést ad annak, hogy az Egyesült Nemzetek keretében – súlyos gazdasági rendelkezéseknek megfelelni nem tudván – hamarosan jelentkeznünk kell egy könnyítési kérelemmel. Elismeri, hogy Romániában és Jugoszláviában nem jó vért szül ez a hang, és ezzel csak irritáljuk a légkört. Ennél azonban semmi más szempont nem vezette, mint hogy mégegyszer kihangsúlyozzuk nyugtalanságunkat és elégedetlenségünket. Az olaszok kötelességüknek tartották ennél súlyosabb deklarációt tenni az aláírás előtt. Ezt a konzekvens vonalat képviselte itt is, amit végig vezetett a béketárgyalások előtt is. A maga indokolási javaslatát fenn tartja, természetesen a minisztertanács határozatának eleget tesz, kivéve a Csehszlovákiában való üldözéseket, mert ebben a magyar közvéleménynek akart hangot adni. Most olvasta egy magyar papnak a jelentését, aki teljesen tárgyilagosan minden szentimentalizmus nélkül írja le az áttett magyarok helyzetét.¹⁹ Lezárt vagonokban pár heti utazás után megérkeznek irányított helyükre, ahol már várják a cseh gazdák a mezőgazdasági munkára alkal-

¹⁹ Az utalás a Cseh- és Morvaországba áttelepített felvidéki magyarokra vonatkozik. Lásd e kötet [1] 150. sz. jkv-ének [34] napirendi pontját. A külügyminiszterhez több tájékoztató érkezett e tárgyban, feltehetőleg Tóth Kálmán református lelkésznek a Csehországba elvitt, Ekel községbeli hívei meglátogatásáról készített részletes beszámolóra utalt. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-2844.)

mas emberanyagot. Kimustrálják, megtapogatják őket és válogatnak bennük. Ha jó erővel bírnak, elviszik magukkal, ha nem ott hagyják, pl. egy 7 gyermekes család több napig rostokolt a vagonban, mert senki nem volt hajlandó gazdaságába befogadni őket. Egy-egy faluba 20–24 magyar kerül. Beszélni nem tudnak a lakossággal s szabadidejükben összeverődve sírnak sorsukon. A csehek nem bánnak velük rosszul, vagy ellenségesen. Megengedték nekik, hogy lelki vigaszul evangélikus papot hívjanak maguknak egy-egy faluba. Nem volt soha túlzott nacionalista, de nem tudja minden meghatottság nélkül nézni a magyarság odaáti sorsát. A román határkiigazítási kérdést ki lehet hagyni, de az Egyesült Nemzetekre való apellálást is kell [sic!], remélve, hogy az Egyesült Nemzetek keretében sikerül békés eszközökkel enyhülést hozni.

Szakasits Árpád államminiszter: a külügyminiszter által említett esettel kapcsolatban kijelenti, abban nincs különbség köztük, hogy ami Csehszlovákiában történik, azt elítéljük. Azonban ez néhány tízezer magyar embert érint. E miatt a tízezer magyar ember miatt nem szabad egy olyan helyzetet teremtenünk, hogy 9 millió magyar sorsát és fejlődését kockáztassuk.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ezzel az érveléssel már ő is élt, de fordítva. Nem szabadna a cseheknek ilyen helyzetet teremteni s itt Magyarországon ezen cselekedetükkel 9 millió magyart revizionistává tenni.

[Nagy] Miniszterelnök: tehát a csehszlovákiai magyarság helyzetét és a romániai határkiigazítási kérdést ki kell hagyni az indokolásból.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: azzal kéri hozzájárulni javaslatához, hogy még átdolgozza a szöveget s azt a miniszterelnöknek és miniszterelnök-helyetteseknek benyújtás előtt megküldi.

Minisztertanács a külügyminiszter előterjesztését elfogadta azzal, hogy az indokolás felvetett szempontokból átdolgozandó. A végleges szöveg jóváhagyását a miniszterelnök és miniszterelnök-helyettesek hatáskörébe utalta.²⁰

²⁰ A Nemzetgyűlés elé terjesztett indítvány tervezetét 100 594/10. a. 1947. sz. előterjesztése kíséretében mutatta be a külügyminiszter a minisztertanácsnak. Ebben hangsúlyozta, hogy a békeszerződés aláírására február 10-én kerül sor, és így a magyar delegátus elutazásáig kevés idő áll rendelkezésre, ezért a meghatalmazási indítványt sürgősen a Nemzetgyűlés elé kell terjeszteni. Jelezte, hogy az indítványhoz csatolja a magyar békeszerződés tervezetének a vele nem hivatalos úton közölt példánya alapján készült magyar fordítását. A tervezet azonban az előterjesztés mellett nem található.

Az indítványt és indoklását lásd e jegyzőkönyv a) mellékletében. Az indoklást azonban Szakasits Árpád és Rákosi Mátyás észrevételeinek figyelembevételével terjesztették a Nemzetgyűlés elé.

Gyöngyösi János 1947. január 24-én nyújtotta be a Nemzetgyűléshez a Köztársaság elnökének a béke megkötésére való felhatalmazása tárgyában kelt törvényjavaslatot. A nemzetgyűlés külügyi bizottsága 1947. január 30-án tárgyalta és fogadta el a javaslatot. NGY IROMÁNYOK 1945–1949, II. kötet 129. és 130. sz. A békeszerződésről érkezett híreket és a magyar kormány azokkal kapcsolatos magatartását, főleg a munkáspártoknak a minisztertanácsi vita során is megnyilvánult álláspontját a magyar közvélemény elégedetlenségével, kritikusan kísérte figye-

[24] 23.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: a békeszerződés hivatalos szövege még ma sincs a kezében, de viszont az aláírásra meg kell bízni valakit. Ezzel kapcs-

lemmel. Ennek a közhangulatnak egy magát „ismert párttag”-nak – értsd: a Kisgazdapárt egy ismert tagjának – jelölő személy, feltehetőleg Pfeiffer Zoltán, terjedelmes beadványában adott hangot. Többek között leszögezte: „Ha külpolitikánk, s a magyar békedelegáció munkája felett a békekonferencián elért gyászos eredménytelenség után kellene ítélnünk, akkor az csak lesújtó lehetne annak vezetőire nézve. Hiszen készségesen elismerjük, hogy külügyminiszterünk, s a magyar békedelegáció minden egyes tagja Párizsban tudásának és tehetségének legjavát adta, mégis az a véleményünk, hogy a dolgot egészen más oldalról kellett volna megfogni. Sokfelől hallani a véleményt, hogy külügyminiszterünknek a békekonferencia előtt tartott nagy exposéjában arra kellett volna a fősúlyt helyeznie, hogyan jutottunk mi bele a második világháborúba? Hiszen nem lett volna nehéz bebizonyítani, hogy népünk sem az első, sem a második világháborút nem akarta, s azoknak kitorésétől úgy ó, mint [sic!] kormányai is távol állottak. Ma már az egész világ előtt ismeretes Tisza Istvánnak a szerepe azon az emlékezetes 1914. júliusi koronatanácson, melyen a szerb ultimátum ellen foglalt állást. Erről azonban az akkori győzők nem akartak tudni, s a trianoni békeparancs a wilsoni elvek, s az önrendelkezési jognak sutbadobásával erőszakosan szétdarabolta egy ezeréves nemzet eleven testét.” „Csoda-e tehát” – olvasható a feljegyzés további részében, az olasz, majd a német fasiszta kormányoknak az első világháború utáni béke revízióját napirendre tűző politikájának vázolása után – „s felróható-e az akkori magyar kormányok bűnéül, melyek állandóan hangoztatták, hogy a békeszerződésnek csak békés úton való revíziójára törekednek, ha olyan hatalmi csoportosuláshoz csatlakoztak, melytől a trianoni béklyóktól való szabadulást egyedül remélhették? Igaz, a következők megmutatták, hogy kormányaink sajnos a rossz utat választották, de tévedésükért, melyet a magyar nép olyan rettenetes árral fizet, vajon nem azokra a gyűlölettel elvakult politikusokra esik-e a felelősség, kik szegény népünkre a trianoni nemzetgyilkoló csapást mérték?! Ha Trianonban a wilsoni önrendelkezési elv érvényesül, ha akkor hazánktól csak azon területek váltak volna el, melyeknek lakossága ezt egy teljesen szabad, pártatlan népszavazás útján kívánta volna, akkor nálunk nem lett volna alapja a revíziós politikának, akkor kormányaink nem csatlakoztak volna a tengelyhatalmakhoz, s nemzetünk bizonyára kikerülhetne volna a második világháborúban való részvételünket. Ezeket a történelmi tényeket kellett volna külügyminiszterünknek a párisi békekonferencia előtt leszögeznie, ilyen érvekkel kellett volna neki néprajzi határaink követelését alátámasztania, s minden eszközt meg kellett volna ragadnia, hogy a trianoni vérlázító igazságtalanság felidézésével a világ intézőinek szunnyadó lelkiismeretét felrázza. E követelésünk mellett állhatatosan ki kellett volna tartanunk mindvégig, bárhogy is alakult volna sorsunk a konferencia további folyamán. Lehet, hogy egyelőre így sem jutottunk volna más eredményhez, de legalább megtettük volna kötelességünket nemzeti érdekeink védelmében, s biztosítottuk volna magunknak a jövőben a békeszerződés revíziójához vezető utat, míg így egy önkéntes lemondás vádjával terhelten állunk az utókor előtt. Delegációnk fellépése, mely eleintén 22 000 négyzet km visszacsatolását kérte Erdélyből, később pedig meglegedett volna egy 4000 négyzetkilométeres határsávval, Csehszlovákiával szemben pedig semmiféle területi igényeket nem támasztott, már eleve magán viselte egy ingatag, meghunyászkodó politika gyengeségének a bélyegét, mely sikertelenségre volt ítélve. Közvéleményünk pedig megdöbbenéssel vette akkor tudomásul, hogy milyen kalmár módon bocsátkoztunk alku-ba az egész világ színe előtt, tőlünk isteni és emberi jogon elvitathatatlan nemzeti területeink felett.”

Egyébként – mintha értesült volna a minisztertanácsi ülésen történekről a feljegyzés szerzője – szinte Szakasits Árpáddal, Gerő Ernővel és Rákosi Mátyással vitatkozva felemlítette a magyar nép kollektív háborús bűnösségét céltudatosan hangsúlyozó köröknek a békekötési tárgyalásokkal kapcsolatos káros szerepét. Az „ismert párttag” az 1947. január 31-én kelt, a Kisgazdapárt országos vezetőségéhez intézett feljegyzése mellett található kísérőlevelében kérte, hogy irását Nagy Ferenc miniszterelnök és Gyöngyösi János külügyminiszter feltétlenül olvassa el. Ez valószínűleg meg is történt, miután a beadvány Nagy Ferenc miniszterelnöki irathagyatékában maradt fenn. (MOL XIX-A-1-e IV./1. 141–142.)

latban az a kérdés, hogy egy vagy több megbízott írja alá a szerződést. Talán a négy nagy párt vezetője lenne a megbízott.

Rákosi Mátyás államminiszter: elegendő, ha a kormány nevében, mint hivatalos megbízott a külügyminiszter írná alá a békeszerződést.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: magával kívánja vinni azonban Sebestyén és Kertész rendkívüli követeket és Pödör titkárát.²¹ Lehetőleg pártközi értekezlet előzze meg a Nemzetgyűlés ülését. Kívánatos, hogy a parlamentben disszonáns hang már ne legyen.

[Ries] Igazságügyminiszter: a Szabadság-párt nem fog lemondani arról, hogy ők jogfenntartással ne éljenek.

[Nagy] Miniszterelnök: minden párt részéről egy-egy delegált küldessék ki a külügyi bizottság értekezletére, természetesen a Szabadságpárt is bevonandó.

Rákosi Mátyás államminiszter: két napos ülésen le lehet tárgyalni. Az első ugyanis formális, amely bejelenti a másnapi ülést.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²²

[25] 24.

[Rác] Pénzügyminiszter: a múlt ülésen a minisztertanács elvben elfogadta előterjesztését a közalkalmazottak nyugellátásának és illetményeinek emelésére, azzal, hogy a költségvetés fedezetére a megadott hitelkereten belül gondoskodják. Az OTBA-járulékok megemeléséhez is hozzájárult. Gondoskodott arról, hogy a postások a mostani alkalmazottakkal szemben hátrányos helyzetbe ne kerüljenek. A szakszervezettel folytatott tárgyalások folytán erre nézve is megtörtént a megegyezés. A NIK és a MÁV helyzete is megvizsgáltatott. Elsősorban arra kér döntést a minisztertanácstól, hogy vajon a szakszervezetek tiltakozásával kapcsolatban megmaradjunk-e azon álláspontunk mellett, hogy az OTBA-járulékokból két és fél százalékot a köztisztviselők vállalnak.

²¹ Sebestyén Pálról lásd NF Mt. jkv. 1946, Bevezetés, 35. jegyzet. Kertész Istvánról lásd uo., a [31] 114. sz. jkv. 33. napirendi pontjához fűzött 34. jegyzetet, valamint e kötet [12] 161. sz. jkv. 35. napirendi pontját és jegyzetét.

Pödör László (1911–1984) gimnáziumi tanár, 1945 után kommunista párti nemzetgyűlési képviselő. 1945 júniusától a Külügyminisztériumban a miniszteri kabinet vezetője, 1947 februárjától a római magyar misszió vezetésével megbízott ideiglenes ügyvivő. 1950-ben koholt vádak alapján elítélték. 1955-től könyvkiadói szerkesztő volt.

²² A békeszerződés aláírására vonatkozó felhatalmazást 1947. január 30-án tárgyalta a Nemzetgyűlés Külügyi Bizottsága. A pártok megállapodtak abban, hogy „felszólalásaikat a békeszerződés ratifikálás végett való bemutatása alkalmával fogják megtenni.” A Nemzetgyűlés a felhatalmazást 1947. február 5-én megadta. (NN 1945–1947, V. köt. 7.) A Magyarországgal, Romániával, Olaszországgal, Bulgáriával és Finnországgal kötött békeszerződés aláírására Párizsban 1947. február 10-én került sor.

A Magyar Szabadság Pártot 1946. április 10-én alapította az a 20 képviselő, akiket a Baloldali Blokk nyomására 1946. március 12-én kizártak a Kiszagdapártból (lásd NF Mt. jkv. 1946, [9] 92. sz. jkv. 1. napirendi pont). A párt elnöke Sulyok Dezső volt, havilapjaként jelent meg a Holnap. Lásd: Izsák, 1994., 69–82., 291–293.

Rákosi Mátyás államminiszter: éppen most jártak nála a szakszervezet kiküldöttei. Megmagyarázta nekik, hogy ez csak átmeneti jellegű és a jobb termés után ezt a kérdést újra elő fogják venni. A kiküldöttek megértették és belenyugodtak.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ismerteti részletesen a 22 106/1947. számú tervezetét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

[26] 25.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Külforgalmi Rt. újabb nyersgyapot-behozatalával kapcsolatosan elvállalt állami kezességhez utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

²³ Előzményéről lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. 37. napirendi pontját és jegyzeteit.

A 22 106/1947. II. PM sz. előterjesztés egyrészt összefoglalta a kérdésben azideig kialakult álláspontot, másrészt ismertette a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek és a nyugdíjainak az arányosításához szükséges költségeket, ezek fedezésének forrásait, harmadrészt közölte a szakszervezetek részéről felmerült észrevételeket. Az utóbbi kérdést illetően előadta, hogy a Közalkalmazottak, a Pedagógusok és a Városi Alkalmazottak Szakszervezete tiltakozott nála az ellen, hogy az 5 %-ra emelendő OTBA-járulék felét a folyó költségvetési évben a kormány még az alkalmazottakkal kívánta fizettetni. Beadványukban hivatkoztak arra, hogy múlt év augusztusában csak kivételesen és a szanalás sikere érdekében járultak hozzá ahhoz, hogy december 31-éig ők viseljék az OTBA járulékot. Közölték, hogy további levonást a szakszervezetek kénytelenek lesznek egyöntetűen megtagadni.

A miniszter viszont jelezte az előterjesztésben, hogy amennyiben a kormány a szakszervezeti tiltakozás miatt megváltoztatná álláspontját, a kiadási többlet havi 1,9 millióról 3,6 millióra emelkednék. Jelezte egyébként, hogy a költségvetési év kezdetétől kezdve, a fennálló tilalom folytán nagyobb mérvű előléptetések nem történtek és a költségvetésbe felvett állások egy részét sem töltötték be, így további megtakarítást fognak elérni. Bejelentette, hogy a következő minisztertanácson egy körirat tervezetét fogja bemutatni az 1946/1947-es költségvetési évben eszközleendő megtakarításokról. (Lásd a [12] 161. sz. jkv. 40. napirendi pontját.)

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. – Lásd a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek arányosításáról szóló 1100/1947. ME sz. r.-et, MK január 26., 21. sz. Ezt követően – anélkül, hogy a minisztertanács ismételten tárgyalta volna – megjelent a postai alkalmazottak illetményeinek és nyugellátásának rendezésére vonatkozó 1700/1947. ME sz. r., MK február 8., 32. sz.

A közszolgálati alkalmazottak soron kívüli előléptetéséről lásd még a [16] 165. sz. jkv. 26. napirendi pontját.

²⁴ Előzményéről lásd a jelen kötetben a [9] 158. sz. jkv. 65. napirendi pontját. A 80 159/1947. IV. a. PM sz. előterjesztés szerint a Magyar Külforgalmi Rt. újabb 350 bála amerikai nyersgyapotot kívánt behozni. A magyar textilipar katasztrofális nyersanyag-helyzetére tekintettel – a Magyar Nemzeti Bank kívánságára – a tárca elvállalta ezen újabb import 60 000 dollár összegű termindevizahitelért az állami készfizető kezességet. Ennek jóváhagyását kérte a miniszter.

[27] 26.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt. magasn nyomású erőtelepének felállításához szükséges devizahittel kapcsolatosan 1 055 000 svájci frank erejéig már elvállalt kezességhez és a még elvállalható 2 145 000 svájci frank összegű kezességhez felhatalmazás tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

[28] 27.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 72 382/1947. számú javaslatát az 1946/47. évi költségvetéssel kapcsolatban benyújtandó úgynevezett megajánlási törvényjavaslat tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a részletek kivizsgálását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.²⁶

²⁵ A 80 165/1947. IV. a. PM sz. előterjesztés előadta, hogy a Nehézipari Központ útján állami kezelésbe vett Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt. gyártelepeinek újjáépítésével kapcsolatban, annak nagynyomású erőtelepét is helyre óhajtja állítani. Az újjáépítéshez szükséges mintegy 43 tonna súlyú turbinák, 280 tonna súlyú kazánok, valamint a nagynyomású erőtelep tartozékát képező szivattyútelep szállítására nézve, az előállító svájci vállalattal a Rt. már előzőleg megállapodást kötött. A gépek és alkatrészek vételárának pénzügyi biztosítására szolgáló 3 200 000 svájci frank összegű devizahitelt a GF már megszavazta. A hitel ellenértékét a Rt. saját áruexportjából származó devizákkal kettő, illetve három éven belül tartozott visszafizetni. Erre az időre a pénzügyminiszter a gépszállítások előlegezéséhez szükséges 1 055 000 svájci frank devizahitelért a Magyar Nemzeti Bankkal szemben kincstári garanciát vállalt, ehhez, valamint a további 2 145 000 svájci frank devizahitel garanciájának elvállalásához kérte a miniszter a kormány hozzájárulását.

A GF ezt megelőzően kétszer is foglalkozott a kérdéssel. Mindkét esetben azonban a Mátravidéki Energia-telep újjáépítésének sürgős megkezdését helyezte előtérbe. Hangsúlyozta, hogy az ehhez szükséges „felszereléseket és berendezéseket elsősorban a magyar ipar útján kell előállítani, külföldi megrendeléseket pedig a lehető legkisebb mértékre kell korlátozni, és olyan munkálatokra, amelyeket a magyar ipar teljesíteni nem képes.” Ennek ellenére 5 millió svájci frankot irányzott elő a Mátravidéki Erőmű gépeinek, berendezéseinek svájci megrendelésére. A GF csak ezek előrebocsátása után tért rá a Weiss Manfréd Acél- és Fémművek nagynyomású erőtelepének újjáépítésével kapcsolatos kérdés tárgyalására. (MOL XIX–A–10. Stab. XXV. 1947. január 3., 1. pont és uo. Stab. XXVI. 1947. január 7., 1. pont.) Figyelemre méltó, hogy a miniszttertanács ülésén a Mátravidéki Erőmű újjáépítéséről nem tárgyaltak.

²⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a pénzügyminiszter előterjesztése, az 1945-öt követő, azaz az infláció utáni első, 1946/47. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslat és ennek indoklása. Mindebből kitűnik, hogy a költségvetés 3 393 859 680,- Ft rendes kiadásra, 773 160 700,- Ft átmeneti kiadásra, 253 685,- Ft beruházási kiadásra, összesen 4 420 685 000,- Ft-ra vonatkozott.

A kiadások fedezésére 3 297 329 200,- Ft rendes bevételt, 748 546 800,- Ft rendkívüli bevételt, összesen 4 045 876 000,- Ft-ot irányzott elő. Utalt arra, hogy ezek a kiadások és bevételek, mely fejezetek, címek és rovatok szerint oszlanak meg, az ezeket tartalmazó mellékletek azonban nem találhatók a miniszttertanácsi előterjesztés mellett, lásd Ngy IROMÁNYOK 1945–1949, III. kötet, 164. sz.

A költségvetési évet 1946. augusztus 1-től 1947. július 1-ig állapította meg.

[29] 28.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát 83 047/1947. szám alatt Takács Endre igazgató, a Magyar Nemzeti Bank jogtanácsosa Hollandiába való kiutazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

[30] 29.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 197 890/1946. számú javaslatát a „MASZOVOL” Magyar–Szovjet Nyersolaj Rt. adó és illetékkedvezménye tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁸

Az előterjesztés az 1946/47. évi állami jövedelmeknek és bevételeknek, az egyenes, a fogyasztási és a forgalmi adóknak, illetékeknek, díjaknak és jövedékeknek, az út-, híd- és révvámnak, az állami vagyon jövedelmeinek és az állam egyéb bevételeinek az érvényben lévő törvények és rendeletek alapján esedékes részének megajánlásáról szól. Erről egyébként a költségvetési törvény 5. §-a is intézkedett. Ez utóbbi törvény nemzetgyűlési tárgyalásának elhúzódása tette szükségessé a külön megajánlási törvény elfogadását.

Foglalkozott a tervezet a jövedelmek és bevételek elégtelensége esetén a kiadások hitelműveletek útján való fedezésének kérdésével; a törvényben megállapított költségvetési összegek más címre, rovatra való átruházásának, továbbá a tárgyévben túli felhasználásának tilalmával; a költségvetési zárszámadásnak a Legfőbb Állami Számvevőszék általi megvizsgálásával; a pénzügyminiszternek az ötvenezer forintot elérő, vagy azt meghaladó kötelezettségvállalásának kérdésével; a közszállítások (jóvátétel) esetében a Legfőbb Állami Számvevőszék ellenőrzési, illetve az Anyag- és Árhivatal jóváhagyási feladatával; az 1944. és az 1945. évi, valamint az 1946. január 1-től, július 31-ig terjedő idő kiadásairól és bevételeiről a Nemzetgyűlés elé terjesztendő jelentéssel; végül a Székesfővárosi Dunahidalap megszüntetésével és Székesfővárosi Hídalap létesítésével.

A GF kisebb módosításokkal jóváhagyta a tervezetet. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 1. pont.)

²⁷ Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 31. és [8] 157. sz. jkv. 63. napirendi pontját. A pénzügyminiszter azért kérte Takács Endre hollandiai kiutazásának engedélyezését, hogy ott az Amstelbank által a MFTR ellen 168 000 angol font követelés és járulékai erejéig indított, s a MFTR Hollandiában lévő mintegy 300–350 ezer dollárra becsült vagyonának lefoglalására irányuló bírósági eljárással kapcsolatos tárgyalásokon a magyar szempontokat képviselje.

²⁸ A pénzügyminiszter hivatkozott arra, hogy a Magyar–Szovjet Nyersolaj Rt. alapításáról szóló egyezményben a Magyar kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy kiterjeszti a vállalatra az iparfejlesztési törvényből folyó adó- és illetékkedvezményt. Tekintettel arra, hogy a MSZOVOL a Wintershall A. G. berlini cég által létesített magyar–német részvénytársaságnak, a MANÁT-nak a jogutódja volt, javasolta, hogy a szovjet–magyar céget is részesítsék 15 év időtartamra az 1941. VI. tc.-ben a MANÁT részére biztosított kedvezményben.

Lásd az 1200/1947. ME sz. r.-et, MK január 30., 22–24. sz.

A GF a MASZOVOL számára nyújtott adó- és illetékkedvezményt javasolta biztosítani a MESZHART, a MOLAJ, a Szovjet–Magyar Bauxit-Alumínium Társaság, valamint a MASZOVLET számára is. További kedvezmények mellett állást foglalt a GF atekintetben is, hogy „a pénzügyminiszter – ha az egyéb vonalon folytatott magyar–szovjet tárgyalások kedvező mederbe tereléséhez ez célszerűnek látszik – elengedheti azoknak a szovjet vállalatoknak 1947. évi vagyonadóját, amelyeket 1946. július 31. után vettek át, és amelyeknél jövedelem nem mutatkozik.” (MOL XIX–A–10. Stab. XXXIX., 1947. április 2. 38. pont.)

[31] 30.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a lakás- és üzletbérnyugták illetékéről készített s az 1947. évi január hó 10-i minisztertanácsban elvben már elfogadott rendelettervezet tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

[32] 31.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: napirend előtt kért felszólalásra engedélyt, de felszólalását addigra halasztotta, míg a miniszterelnök-helyettesek is jelen vannak az ülésen. Néhány nappal ezelőtt Rákosi Mátyás a Nemzeti Sportcsarnokban tartott beszédében megtisztelte őt azzal a jelzővel, hogy a földművelésügyi tárca élére egy horthista államtitkárt neveztek ki.³⁰ Kétségtelen, hogy az volt, de az eltelt idő alatt működését soha nem tartotta olyannak, hogy azt kritizálni lehetett volna. Ezt a kijelentést nem tartja lojálisnak. Csak arra szeretné emlékeztetni, hogy ő nem a Horthy-államtitkárból lett földművelésügyi miniszter, hanem azt megelőzőleg közellátásügyi miniszter volt. Nem ő az illetékes annak elbírálására, hogy jól, vagy rosszul működött ezen idő alatt, de legyen szabad emlékeztetni arra a kijelentésére Rákosi miniszterelnök-helyettesnek, hogy működéséről a parlament előtt emlékezzen meg a miniszterelnök, [sic!] mert jó munkát végzett.³¹ Ez annakidején nagyon jól esett neki s éppen ezért a maga részéről nem tartja lojálisnak a sportcsarnoki aposztrofálást. Ahogy visszaemlékszik, nem tudja, hogy előfordult-e már egy másik miniszter részéről hasonló megnyilatkozás. Talán nem tette volna szóvá, ha ez a kijelentés nem szabadított volna fel egy olyan folyamatot, melynek következtében napról-napra támadások

²⁹ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 57. napirendi pontját. 100 140/1947. XI. a. sz. előterjesztésében bejelentette a pénzügyminiszter, hogy a korábbi észrevételek alapján módosította javaslatát. Így az új tervezet szerint a nyugtáilletéket a bérbeadó köteles leróni, az illetéknek a felét azonban a bérlőre átháríthatja, másrészt a mentességi rendelkezés elhagyásával a fizetett bér nagyságára tekintet nélkül, minden bérösszeg után előírta 1 % nyugtáilleték fizetését. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd az 1100/1947. sz. r.-et, MK január 30., 22–24. sz.

³⁰ A Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt 1947. január 18-án összehívott ülést tartott a Sportcsarnokban az úgynevezett összeesküvés ügy tárgyában. Rákosi Mátyás a Kisgazdapárttól szólva többek között utalt arra, hogy a jobboldal térfoglalására már korábban is felhívták a figyelmet. „Magyaráztuk a Kisgazdapárt parasztjainak, hogy pártjuk a polgári demokrácia egyre élesebb hangoztatása mellett elfelejtkezik a paraszti demokráciáról, s most már megmondhatjuk: helytelenítettük a Kisgazdapárt álláspontját, hogy a földművelésügyi tárcát nem paraszti gazdálkodó embernek, hanem Horthy volt földművelésügyi államtitkárának adta. (Pfu! Levele!)” Hozzátette, hogy „az összeesküvést nemcsak rendőrileg kell felszámolni és felgöngyölíteni, hanem meg kell vizsgálni azt a politikai táptalajt, amelyen nagyra nőttek [sic!] és gondosan ki kell gyomlálni a Kisgazdapártból mindazt, ami elősegítette fejlődésüket, különben a munka nem lesz elég alapos.” (Szabad Nép, 1947. január 19. Eltiporjuk az összeesküvést, Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád beszéde a két munkáspárt összehívott ülésein.)

Rákosinak a Bárányos földművelésügyi miniszterré való kinevezése elleni tiltakozásáról lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. 1. napirendi pontját, jegyzetét és a) mellékletét.

³¹ Nem ismeretes, hol tette Rákosi ezt a kijelentést.

érik. Kijelenti, hogy minden egyes támadás tökéletesen alaptalan és igaztalan. Ma a Szabad Nép bizonyos lucerna-kérdésben támadja meg. Ezelőtt 4–5 héttel történt, hogy a Zöldmező Szövetség kapott egy megbízást és ugyanakkor, mert nem tartotta helyesnek, hogy ez az egy szövetség lássa el a megbízatást, ezért a Földműves Szövetkezetek Országos Központját is bevonta ebbe az akcióba. Míg a Szabad Nép támadólag hozza ezt az akciót, addig a Szabad Föld, amely ugyancsak a Kommunisták Pártjának a lapja, tárgyilagosan írja le a két megbízatást.³² Nem tartaná helyesnek, most visszavonni a megbízatást, mert a vetőmag-akció már folyamatban van. A Parasztszövetség ezelőtt 10 nappal a Horthy-lovak sorsát bírálhatta. Ő annakidején Gazdasági Főtanács elé hozta ezt a problémát, hangoztatva, hogy törvénytellenesen ugyan, de meg akarja tartani állami birtokban a lovakat. Erre nézve egy kommunikét is csinált, s a Magyar Távirati Irodának is olyértelműleg adta le, hogy ezek a lovak besorolhatók az állami mének közé.³³ Annyira méltánytalanul kapja ezeket a támadásokat, hogy attól fél, ilyen körülmények között nem végezhet becsületes odaadó munkát, ha semmi tárgyilagoságot sem tapasztal munkájával szemben.

Rákosi Máttyás államminiszter: ott, ahol a földművelésügyi miniszternek igaza van, és tényekkel alá tudja ezt támasztani, hozzon ki egy nyilatkozatot.³⁴ Meg kell azonban jegyeznie, hogy a sajtóval szemben türelemmel kell lenni bizonyos mértékben. Az „Új Ember” című vallásos lapban pl. ő ellene irányul egy cikk „Rákosi Máttyás szilvafája” címmel,³⁵ amire ő egyáltalán

³² A Kommunisták Párt részéről azt vetették Báránys szemére, hogy tizenegy vagon tisztított lucerna vetőmagnak a termelők között kedvező áron való elosztására már akkor adott megbízást a Parasztszövetségnek, amikor annak több vezetőjéről kiderült, hogy kapcsolatban állt az úgynevezett összeesküvőkkel, s így a vetőmagakció révén tulajdonképpen ezeknek a köröknek, a nagygazdáknak és nem az újgazdáknak adott támogatást. (Szabad Nép, 1947. január 24. Báránys és a Parasztszövetség). Két nappal később a Földműves Szövetkezetek Országos Központjának a vetőmagelosztásba való bevonását úgy állította be a Szabad Nép, mintha ez a Parasztszövetségnek adott megbízással kapcsolatos vád kivédését szolgálta volna. (Szabad Nép, 1947. január 26., Még egyszer Báránys és a Parasztszövetség.)

A Szabad Föld esetében nem sikerült megállapítani, hogy a miniszter melyik cikke utalt.

³³ A kommunikét nem ismerjük.

³⁴ Nem ismeretes, hogy Báránys miniszter adott-e ki ezzel kapcsolatban újabb nyilatkozatot.

³⁵ Az említett cikk – amely az Új Ember 1947. január 19-i számában jelent meg – Rákosinak az egyházak egyes hivatalos képviselői által a reakciósoknak nyújtott támogatást bíráló nyilatkozatával foglalkozott. Kiemelte a nyilatkozatnak azt a részét, amely szerint e vezetők nem törődnek bele a földreformba, és ennek révén gazdasági, illetve politikai befolyásuk csorbulásába. Ezzel kapcsolatban idézte fel a cikk a szilvafáról szóló tanmesét, amely szerint ha „egy szilvafa van, hiába akarják róla egyesek vagy akár sokan azt állítani, hogy nincs..., akkor is van, sőt mindenki tudja, hogy van.” A cikk a továbbiakban arra emlékeztetett, hogy országunk elmúlt évtizedének története során nekünk magyaroknak nem egyszer bizonygatták meglévő szilvafáról, hogy nincs, és nem létezőről, hogy van. „Hiába ismétlik el százszor és ezerszer egyesek – folytatódott a cikk –, hogy az egész magyar kereszténység (vagy akár csak a magyar katolicizmus) a reakció oldalán áll, ha másképp nem, »hát hivatalos képviselőinek többsége« révén a földreform miatt – a szilvafa szilvafa, az igazság igazság marad akkor is, ha nem akarják. De miért a reakció annyiszor hirdetett vádját – tette fel a cikkíró a kérdést –, ha nem azért, hogy az egyházat ezzel kompromittálják, és a nemzet irányításából kikapcsolják? Hogy ez a

nem is reflektált. Nem kell minden újságcikket mellreszívni. A tényekkel szembeni helyreigazításnak meg lesz a módja, bár ebben a kérdésben valóban konfliktus volt. Hogy eddig meg volt elégedve Bárányos miniszter munkájával, az más lapra tartozik. Ugyanis a közellátásügyi tárca nem politikus tárca s reméli, hogy ez a tárca hamarosan meg is fog szűnni. Egészen más dolog, hogy most áttért egy elsőrangú politikai tárcára. Ő elismerte a közellátás terén végzett jó munkáját s örült, hogy pártra való tekintet nélkül erről a parlamentben meg is emlékezhetnek. Nem tartotta azonban szerencsésnek, hogy otthagya a közellátásügyi tárcát, s szinte azt mondhatná, hogy a folyó közepén váltottak lovat. Tiszteli, becsüli Eröss János miniszter képességeit, de mindenesetre ezen a téren újonc volt. Ezt nem tartotta helyesnek sem politikailag, sem adminisztratív szempontból. A parasztság kiszorításának is tekintette ezt a tárcacserét. Az újjazdák és szegényparaszatok védelmére jobbnak tartotta volna, ha nem egy volt horthysta államtitkár lett volna a földművelésügyi miniszter. A konfliktus nagyon éles volt, komoly dolgok ezek, amelyekkel nem lehet tréfálni, úgy a parasztság, mint az egész magyarság érdekében nagyon fontosnak tartja. Bárányos miniszternek nagy-szerű tehetsége van, sok területen végig tudja hajtani elgondolását és fáradhatatlan, reggeltől-estig dolgozik. Ezen kívül politikai beállítottsága is van, ami nem egészen helyes és [nem] felel meg a mai demokráciának. Régi, konzervatív felfogása van. Minden nap van olyan esete, amikor pártonkívüli szempontokat kell védeni a párt túltengéseivel szemben. Azért örült, amikor jó munkát végzett Bárányos Károly és valóban kérte, hogy a miniszterelnök erről emlékezzék meg a parlament előtt. De ha pozitív irányban objektív, ne haragudjon, ha negatív irányban is az. Itt most az a baj, hogy a minisztert minisztériumában mindenki ismeri és ő is ismer mindenkit töviről hegyire. Ezek a régi tisztviselők most úgy érzik, hogy egy kis restauráció történt Bárányos Károlynak földművelésügyi miniszterre való kinevezésével. Annak idején nem tudta, hogy itt egy összeesküvő társaság végzi szisztematikusan a restaurációt.³⁶ Tehát politikus létére kénytelen volt szóvá tenni ezt, meg kell mondani, hogy mi nem aludtunk s fel kell tárnunk, hogy restaurációs veszély van. Azt elismeri, hogy ez Bárányos miniszternek kellemetlen, de a politikában érik az embert ilyen kellemetlenségek.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: nem hiszi, hogy Rákosi Mátyás ezt ő vele szemben lojálisnak tartja, mert erre ő nem szolgált rá.

Rákosi Mátyás államminiszter: azzal, hogy amikor jó munkát végzett, el-

kikapcsolás mit jelentene, csak akkor tudnók megérteni, ha valóban megtörténnék. Olyan világ alakulna ki, amelytől talán csak azok a »némelyek« nem borzadnának meg, akik ma eme kapcsoláson tudatosan dolgoznak. Olyan szakadékba zuhanna nemzetünk szekere, ahonnan alig van kiút. És ez az, amit mi semmiképpen sem akarunk.» Teljesen érthető, hogy a bátor kiállásra Rákosi nem óhajtott akkor válaszolni.

³⁶ Lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [58], valamint a [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

ismerte és megdicsérte, megváltotta azt a jogát, hogy ha működése nem tetszik azt is megmondhassa.

[Nagy] *Miniszterelnök*: szabadjon neki, mint két vitatkozó fél közé oda-állni. Kezdi azon, hogy sem a földművelésügyi minisztertől, sem a kompromittált társaságtól, sem baráti körből, vagy társadalmi osztálytól nem indult ki Báránys Károlynak földművelésügyi miniszterré való kinevezése, ez egyedül és kizárólag csak tőle indult ki azon egyszerű megfontolás alapján, hogy nem szabad azokat a tárcákat elpusztítani, amelyeknél erőteljes fejlődésre van szükség, hanem oda szakembereket kell állítani. Pártpolitikust is tehetünk volna oda, aki tüzzel-vassal próbált volna pártpolitikát kifejteni, tisztán azonban szakszerűségi szempontból kívánta Báránys Károly kinevezését. Tényleg sikerült is benne megtalálni a szakembert, és erre törekedni kell a demokráciában is. A kinevezésre, hangsúlyozza semmiféle külső hatás nem kényszerítette őt. Talán éppen azért, mert Báránys Károly nem volt politikus, talán a politikai bírálattal szemben érzékenyebb, mint más. Megállapítást nyert, hogy most nem jó a politikai helyzet, éppen ezért úgy tartaná helyesnek, hogy az esetleges észrevételeket és érzékenykedéseket tegyük most félre, amennyiben lehetséges, mert valahonnan ki kell indulni a politikai megbékélésnek s ebben a munkában elől kell járni. Igyekezünk valamennyien lapjainkat leállítani, kölcsönösen a kormány tagjainak túlzott kritizálásában, mert ez a jelen helyzetben nem vezet jóra. Tudja, hogy nem szabad a kormány tagjaival szemben sem elnémítani a kritikát, de most már minden kérdést, ami a közéletben felvetődik abból a szemszögből nézi, hogy mennyiben szolgálja a politikai bizalom helyreállítását. Azt hiszi, hogy a kis vita, ami itt felmerült nem ok arra, hogy a magyar földművelés felemelése érdekében mindaddig, amíg Báránys Károlynak ez a megbízatása a kormány egyetemének bizalmából fennáll, ne folytassa nyugodtan munkáját, és ne igyekezzék minél több eredményt felmutatni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: meg kell mondania, még miniszterről nem írták azt, hogy [az] állam pénzt a reakcióra adja. Róla a Ludas Matyi ilyen értelemben ír.³⁷ A másik vád ellene, hogy a marhaakciót ő állította le. A Gazdasági Főtanács nagyon jól tudja, hogy történt ez az eset. A vád szerint hetekig hevernek asztalán azok az akták, és ő késlelteti az akció megindulását.³⁸ Minden tárgyilagos kritikát örömmel vállal, de alaptalan gyanúsításokat kénytelen a leghatározottabban visszautasítani.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

³⁷ A Ludas Matyi 1947. január 17-ei számában jelent meg a „Mindenre nem telik” című rajzos vicc. A rajz főalakja Rácz Jenő pénzügyminiszter, aki előtt fegyveres katonák jönnek elő a föld alól, mögötte pedig Molnár Erik népjóléti miniszter kicsiny alakja látható. A rajzhoz kapcsolódó szöveg: „Molnár Erik: Bácsi kérem, adjon egy kis pénzt a tejakcióra. Rácz Jenő: Nem lehet, kisfiam. Kell a reakcióra.” Az összeesküvés vádak költésének időszakában a Kommunista Párt által irányított vicclap részéről ez több volt, mint rágalmazás a kisgazdapárti miniszter ellen.

³⁸ Lásd a [7] 156. sz. jkv. 42. napirendi pontját és jegyzetét.

[33] 32.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁹

[34] 33.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát törvényhatósági állattenyésztési alapok részére 10 000 000 forint hitel folyósítása tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: javasolja Gazdasági Főtanács elé utalni a kérdést.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes kivizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁴⁰

³⁹ A Földművelésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a háborús események folytán gazdát cserélt egyes hasznos háziállatok marhalevéllal ellátása és az ország állatállományának fejlesztése tárgyában kibocsátott 7680/1945. (MK szeptember 20., 131. sz.) és az ennek kiegészítéséről szóló 5550/1946. ME sz. rendelet (MK május 21., 144. sz.) kiegészítése, illetőleg módosítása című tárgy szerepel. Előzményére lásd: DMB MT. JKV., a 48. sz. jkv. 24., és NF MT. JKV. 1946, a [24] 107. sz. jkv. 45. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a tárca 231 100/1946 II. r. sz. előterjesztése és a rendelet tervezete. Az előterjesztés a nyugatra kihurcolt hasznos háziállatok, főleg lovak nagyobb mérvű visszahozatalának megindulásával kapcsolatban tartotta szükségesnek a korábbi rendeletek hatályának ezekre az állatokra való kiterjesztését, mivel az említett rendelkezések a katonai alakulatok, illetőleg az alakulatok tagjai által az ország területén belül birtokba vett, továbbá a gazdtalan állatokra vonatkoztak; nem vették figyelembe az állattenyésztés érdekeit; és a birtokperek kérdését sem szabályozták.

A kérdést a következő minisztertanácsai üléseken ismételten napirendre tűzték (lásd: a [12] 161. sz. jkv. 97., a [16] 165. sz. jkv. 51., a [17] 166. sz. jkv. 37. napirendi pontját), de mindannyiszor levették a napirendről. Végül a következő kormány (Dinnyés Lajos kormánya) adta ki a rendeletet. Lásd: DL MT. JKV., a [11] 191. sz. jkv. [49] napirendi pontját és a 9040/1947. Korm. sz. r.-et, MK RT július 26., 168. sz.

⁴⁰ A 30 192/1947. II. 1. FM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a háborús események folytán az állatállomány, főleg az apaállat-állomány megfogyatkozott. A köztenyésztetben, mint állítottta 2302 db tenyészbika, 2753 db tenyészkan és 587 db tenyészkos hiánya állt elő, az anyaállomány egyharmada pedig a szaporulat és a termelés szempontjától kiesett. Jelezte, hogy az 1908: XLIII. és az 1940: XIII. tc. által biztosított törvényhatósági állattenyésztési alapok kimerültek. Ezért elsősorban az apaállat-hiány megszüntetése céljából a törvényhatóságok részére összesen 10 millió forint állami hitel engedélyezését kérte.

A GF a kérés elbírálása céljából sürgős tájékoztatást kért a földművelésügyi és a pénzügyminisztertől, majd a következő határozatot hozta: „a törvényhatósági állattenyésztési alapok részére – az alapok költségvetési, pénzügyi helyzete és hitelképessége pontos ismeretének hiányában – az igényelt 10 millió Ft helyett 3 millió Ft államkölcsön engedélyezését véleményezi a közületek támogatási alapja, vagy az alap állami támogatására előirányzott hitel, esetleg az önkormányzatok adórészesedésének csökkentéséből várható bevételi többlet terhére. A kedvezőbb háztartási helyzetben lévő önkormányzatok állattenyésztési alapjai részére államkölcsön nem folyósítható, ezeknek az alapoknak szükségletét az illető önkormányzatoknak kell fedezniük. Az állami kölcsönben elsősorban az állatállomány szempontjából legjobban rászoruló törvényhatósági állattenyésztési alapok részesülhetnek. Az államkölcsön kamatmentes és azt az ala-

[11] 160. 1947. január 24.

[35] 34.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanács által a Magyar Agrártudományi Egyetem részére engedélyezett 500 000 forint felhasználása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

[36] 35.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

[37] 36.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Sió-csatornázási kirendeltség alkalmazottainak építési jutalma tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjesztést nem kifogásolja, de az egész Sió-csatorna kérdését meg kell vizsgálni. Annakidején látatlanban megadtuk a 6 millió pengő-hitelt. Ha elkészül ez a csatorna, elérjük vele azt, hogy a Balatonból a Dunába tudunk majd követ szállítani.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: kihallgatást fog majd kérni a köztársasági elnöktől, mert tőle származik a Sió csatornázás kezdeményezése. Megpróbálja a dolog likvidálását.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: póthitelként jelentkezik a hídépítés s a közlekedésügyi miniszter a saját hitelét félti.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

poknak 1947. december 31-ig kell visszafizetniök. (MOL XIX-A-10. Stab. XXX. 1947. február 4. 32. pont.)

Lásd még e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 99. napirendi pontját, valamint a GF idézett jkv-ének mellékletét.

⁴¹ A 215 804/1947. X. 1. FM sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a GF 1946. december 3-án (MOL XIX-A-10. Stab. XXII. 5. pont) hozzájárult ahhoz, hogy a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központnál mutatkozó és a kormányzat rendelkezése alá tartozó 6 millió forintos tartalék terhére a Magyar Agrártudományi Egyetem helyreállítására egyelőre 500 000 forintot fordítsanak. A GF említett határozata azonban csak azt mondta ki, hogy az MSZK útján kereskedelmi forgalomba kerülő termények után az egyetem helyreállítását szolgáló hozzájárulás kérdését megvizsgálásra kiadja a pénzügyminiszternek. A GF csak 1946. december 17-én járult hozzá a javaslatához. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIV. 25. pont)

⁴² A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 4. sorszám alatt B. Szabó Istvánnak magyar lótenyésztés országos felügyeletével való megbízására vonatkozó javaslat címe szerepel. A földművelésügyi miniszter 619/1947. eln. 1. sz. előterjesztése hangsúlyozta, hogy a Nemzetgyűlés hozzájárulása esetén parlamenti képviselő kormányzati feladatok ellátásával kapcsolatos megbízása nem okoz összeférhetetlenséget, feltéve, ha az illető a megbízás ellátásáért a költségterítésen és a szokásos napidíjon felül más javadalmazásban nem részesül.

B. Szabó István megbízására a minisztertanács politikai okoknál fogva nem tért vissza.

⁴³ A földművelésügyi miniszter 99 412/1946. VI. B. 1. sz. előterjesztésében előadta, hogy a Sió csatornázási munkálatokat irányító Sió Csatornázási Kirendeltség vezetésével Pálmai Sándor miniszteri osztálytanácsost bízta meg, mellette *Schmitz Ervin* főmérnök, *Paphalmy*

[38] 37.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Márkus Tibor volt min. titkár rehabilitálása tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: nem ismeri az illetőt, de az iratokból ki derül, hogy ügyvéd volt és most is szabad pályán van.

Bojta Béla államtitkár: csak munkaképtelensége esetére, vagy elhalálása esetén özvegye részére kér segélyfolyósítást.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: az előterjesztésből nem tűnik ki, hogy a kérelmező végkielégíttette magát annakidején, ez pedig kizárja az előterjesztés törvényes jogalapját.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: akkor előterjesztését visszavonja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

[39] 38.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Dunavölgyi Agrártudományi Intézet és Dunavölgyi Agrártudományi Bizottság létesítése és szervezetének megállapítása tárgyában.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: észrevétele van az, [sic!] hogy az Intézet és a Bizottság elnökét a minisztertanács nevezze ki.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: mivel még több észrevétel is érkezett be hozzá a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

[40] 39.

[*Eröss*] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sor-szám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

György és Maróth Gyula mérnök, valamint *Pálffy Gyula* vett részt a munkában. A kiküldetési költségeken felül valamennyiük részére 250–350,- Ft építési jutalék kiutalásának engedélyezését kérte. A Sió-csatorna építéséről lásd: NF Mt. jkv. 1946, [58] 141. sz. jkv. 25. napirendi

⁴⁴ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, az [59] 142. sz. jkv. 38. napirendi pontját és jegyzetét.

A 8352/1946. eln. 1. FM sz. előterjesztés szerint dr. Márkus Tibor felvett végkielégítéssel visszafizette. Nem a saját, hanem elhunytja esetén özvegye számára kérte a nyugdíj engedélyezését.

⁴⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 55 085/1947. VIII–1. FM sz. előterjesztés és a rendelet tervezete.

Lásd még e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 98. napirendi pontját.

⁴⁶ A Közellátásügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a városokban és községekben alkalmazott terménybeszolgáltatási nyilvántartó és élelmiszerjegykezelő személyzet létszámának változatlan megtartására és illetményeik számára 4 370 625,- Ft póthitel igénylésével kapcsolatos előterjesztés címe szerepel. Maga a 15 872/1946. eln. KM sz. előterjesztés is a borítóban található.

[41] 40.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti 300 453/1947. számú javaslatát a budapesti hűtőházakban tároló 700 tonna marhahús külföldi értékesítése tárgyában.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: a maga részéről kívánatosnak látná az osztrákokkal megsürgetni azt a tárgyalást, amely 70 vagon hús leszállítását elintézné. Hitelvonalon meg lehetne oldani. A felhozatal oly mértékben emelkedik, hogy már a meleg beállta után katasztrofálissá is válhatik [sic!].

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ajánlat érkezett Csehszlovákiából, hogy szarvasmarha, vagy olaj ellenében hajlandók burgonyát, vagy devizát adni. Felhatalmazást kér arra nézve, hogy velük ily irányú tárgyalásokat folytathasson.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ezeket a tárgyalásokat csak a minisztérium szakközegein keresztül lehet letárgyalni. Ily irányú tárgyalások már folyamatban vannak. Ismételten kéri a minisztertanácsot, hogy ha bármely állam részéről olyan ajánlatokat kapunk, amely akár valutáris, akár árucserre-egyezmény formájában megkötést nyerhet, azt vele közöljék, hogy be tudják állítani a konstrukcióba.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ekként is történik. Valamennyi tárgyalás előzetesen a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium szakközegeivel letárgyalást nyer.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: felhívja a közellátásügyi miniszter figyelmét arra, hogy nincs megalapozva elszámoltatási joga és ezzel kapcsolatban rendelet készítenőd. Az az elgondolása, hogy fokozottabb büntető következményeket kell felvenni, mert a gazdasági helyzet súlyosbodott.

Minisztertanács a közellátásügyi miniszter előterjesztéséhez hozzájárult, az igazságügyminiszter bejelentését tudomásul vette.⁴⁷

A GF a terménybeszolgáltatáshoz és az élelmiszerellátáshoz fűződő fontos érdekekre tekintettel hozzájárult ahhoz, hogy július 31-éig változatlanul alkalmazzák a városokban és községekben az összesen 7000 főnyi nyilvántartó személyzetet, egyebek mellett azzal a feltétellel, hogy a közellátási nyomtatványok árát olyan mértékben kell emelni, hogy az árkülönbözetből eredő bevétel az említett illetmények összegét fedezze. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 25. pont.)

Lásd még e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 107. napirendi pontját.

⁴⁷ A közellátásügyi miniszter előterjesztésében felhívta a figyelmet arra, hogy a gazdálkodók a rendkívüli aszálykár következtében a tél folyamán előre nem látható mértékben kínálták levágásra a takarmányhiány következtében tovább nem tartható szarvasmarháikat. A kínálat messze meghaladta a belföldi szükségletet, s így a gazdálkodók érdekében a Hús- és Zsiradék-hivatal útján 700 tonna marhahúst hűtőházban tároltatott. Miután a sertéshús forgalmát Budapesten szabaddá tették, lecsökkent a marhahúsfogyasztás. Ezért még a tavaszi időjárás bekövetkezése előtt sürgősen szükségessé vált a 700 tonna marhahús külföldi értékesítése.

Az igazságügyminiszter által felvetett, a közellátásügyi miniszter által gyakorolt elszámoltatási jogról (beszolgáltatásról) lásd e kötet [18] 167. sz. jkv-ének 80. napirendi pontját, illetve a 3440/1947. ME sz. r.-et, MK március 18., 63. sz.

[42] 41.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: az iparügyi miniszter távollétében javasolja a tárgysorozaton 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését Markovits István miniszteri tanácsosnak a magyar pamutfonóiparnak nyújtandó 10 millió dollár árukölcsönrel kapcsolatosan New York-ba való kiküldetését.

Dr. Balogh István [államtthkár]: ezt teljesen feleslegesnek tartja, miután ugyancsak most küldetett ki Korányi miniszteri tanácsos, ezt a kérdést a követség is letárgyalhatja.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: a javaslat ellen ő is óvást emel a washingtoni követ tájékoztatása alapján. Megtörténhetik, hogy nem is állnak szóba a kiküldendő személlyel.

Dr. Balogh István [államtthkár]: az illetékes miniszter illetékes elsősorban elbírálni, hogy szükség van-e erre. Az eddigi gyakorlat a minisztertanácson az volt, hogy amennyire lehetett a kiküldetéseket leszorították.

Rákosi Mátyás államminiszter: ha az iparügyi miniszter szükségesnek tartja, akkor a keddi Gazdasági Főtanácson a kérdés letárgyalható.

Minisztertanács az előterjesztés elbírálását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.⁴⁸

[43] 42.

Dr. Balogh István [államtthkár]: az iparügyi miniszter helyett előterjeszti javaslatát Thalabér Lajos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

⁴⁸ A 253/1947. eln. IpM sz. előterjesztés szerint a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesületének régebbi tárgyalásai értelmében fennállt annak az eshetősége, hogy a New York-i Export-Import Bank közbejöttével a magyar pamutipar gyapotvásárlási célra 10 millió dolláros kölcsönt kap. A Magyar Textilgyárosok Országos Egyesületének képviselőjén kívül azért javasolta a miniszter tárcája műszaki személyzetéhez tartozó *Markovits István* kiküldetését is a tárgyalásokra, mert a nyersanyag beszerzését szolgáló kölcsönön kívül 3 millió dollár értékű pamutfonó orsó beszerzésével kapcsolatos hiteltárgyalásokat is kívánt kezdeményezni.

A GF hozzájárult a javaslatához, azzal, hogy a pamutérdekelttség és az iparügyi kormányzat képviselőin kívül a pénzügyminiszter képviselője is vegyen részt a New York-i tárgyalásokon. Kimondta továbbá, hogy a felajánlott hitelből pamutárukban csupán 5 millió dolláros keret vehető igénybe, az ajánlat többi része csak orsóban fogadható el. Nem emelt kifogást az ellen, hogy a bankok és a textilipar az ügyletet maguk bonyolítsák le, de hangsúlyozta, hogy a transfer és egyéb kockázatokot is vállalniuk kell, továbbá hogy a kormány kezességvállalása értékek letétbehelyezésére vagy lekötésére nem terjedhet ki. Az egész kérdés kézbentartására a GF 8 tagú bizottságot állított fel az iparügyi, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, valamint a pénzügyminiszter, a GF főtthkára, az Anyag- és Árhivatal továbbá a Nemzeti Bank kiküldötteiből, és a textilszakma két képviselőjének a részvételével. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIX., 1947. január 28., 7. pont.)

A Balogh István által említett *Korányi Jenő* kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszteri tanácsos ekkor kormány megbízottként Washingtonban tartózkodott, kenyérgabona-behozatal ügyében folytatott tárgyalást. (MOL XIX-A-10. Stab. XXV., 1947. január 3. 8. pont.)

⁴⁹ A 6741/1946. IpM sz. előterjesztés szerint *Thalabér Lajos* sopronkövesdi elemi népiskolai tanítót baloldali magatartása miatt 1919. augusztusában felmondás és végkielégítés nélkül

[44] 43.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy az iparügyi miniszter tárgysorozatán szereplő előterjesztését a miniszter távollétében leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁰

[45] 44.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti 22 267/1947. szám alatt javaslatát a tárca „2. Vallási célok támogatása és egyházak javadalmazása” címének „Hozzájárulás a lelkészek illetményeihez” rovatán mutatkozó kb. 9 000 000 Ft megtakarítást, továbbá „9. Egyetemek és főiskolák” címmel, az ápolási díjaknál mutatkozó kb. 1 000 000 Ft bevételi többletnek a felügyelete alatt álló egyetemek dologi kiadásainál fennforgó hiányok pótlására való felhasználása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: javasolja, hogy a keddi Gazdasági Főtanács foglalkozzék a kérdéssel. Addig a legszükségesebb kiadások fedezésére 500 000 forint keretben kiadásokat eszközölhessen.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult. ötszázezer forint felhasználását azonnali hatállyal engedélyezte. Az összegszerűség további elbírálását a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.⁵¹

elbocsátották. Sopron város 1926 szeptemberében a város iparostanonc-iskolájának főhivatású tanítójává kinevezte. A miniszter a szolgálaton kívül töltött idő beszámításával javasolta a rehabilitációs jellegű besorolást.

⁵⁰ A 109 497/1946. III/b. IpM. sz. előterjesztés a bányászat és bányászati kutatás mélyfúrási üzemei részére 1 db tehergépkocsi és 1 db pótkocsi vásárlásának engedélyezésére vonatkozott. Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 92. napirendi pontját.

⁵¹ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésében jelezte, hogy a lelkési illetményeknél mutatkozó megtakarítás a helyi javadalmak újabb megállapításának következtében állt elő, a klinikai ápolási díjak pedig meghaladták az e címen előirányzott bevételeket. Az egyetemekenél előirányzott dologi kiadások kiegészítését viszont feltétlenül szükségesnek találta, mert különben – olvasható az előterjesztésben – az egyetemi, különösen a klinikai gazdálkodás összeomlásának biztos bekövetkezése volt várható. Az egyetemek dologi ellátásához az adott költségvetési évben legalább 17 500 000,- Ft-ra volt szükség, de – mint állította – csak 7 560 000,- Ft költségvetési fedezet állt rendelkezésre, kereken tehát 10 millió Ft hiány állt fenn ezen a téren. Jelezte, hogy a klinikai minimális élelmiszer-, gyógyszer- és kötszerszükséglet biztosítása után a többi szükséges kiadásra nincs pénze, így 1946 augusztusa óta nem tudták kiegyenlíteni az egyetemek villany-, gáz-, és vízszámláit. Hangsúlyozta, hogy az említett megtakarított összeg felhasználásának engedélyezése nem jelent többletkiadást, csupán költségvetési átcsoportosítást.

A GF hozzájárult a megtakarított 10 millió Ft felhasználásához. Hangsúlyozta azonban, hogy a hiteltüллés csak a ténylegesen elért megtakarítások és a bevételi többletek összegének mértékében bocsátható a tárca rendelkezésére, továbbá, hogy az összeget elsősorban a Műegyetem és a klinikák dologi kiadásaira kell fordítani; végül, hogy a vallás- és közoktatásügyi tárca által előterjesztendő további hiteligenyれéseket is elsősorban ebből a megtakarításból kell fedezni. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 12. pont.)

Minisztertanács 13 óra 45 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjeggyükkel a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Rákosi Máttyás és Balogh István aláírása, Zentay Vilmos államtitkár helyett pedig Bartha Albert honvédelmi miniszter láttamozta e helyen a jegyzőkönyvet.

Vas Zoltán neve nem szerepel a felsorolásban, így aláírása sem található a jegyzőkönyvön, bár ismételten felszólalt az ülésen.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellet az 5–17., a 19–22., [23]–[31], a [33]–[43], és a [45] sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés, illetve egyes ezekkel kapcsolatos iratok.

A [11] 160. sz. jkv a) melléklete a [23] 22. napirendi ponthoz.

Indítvány a Magyar Nemzetgyűléshez a békeszerződés aláírása tárgyában

Tisztelt Nemzetgyűlés!

A magyar békeszerződés folyó évi február hó 10. napján kerül aláírásra. A Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. tc. 11. §-ának (2) bekezdése szerint a köztársasági elnök békekötésre csak a Nemzetgyűlés előzetes felhatalmazásával jogosult.

Tisztelettel arra kérem tehát a Nemzetgyűlést, hogy a Magyar Köztársaság Elnökét a Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. tc. 11 §-ának (2) bekezdése értelmében a Szövetséges és Társult Hatalmakkal való béke megkötésére felhatalmazni és őt arra feljogosítani méltóztassék, hogy a békeszerződés aláírására meghatalmazást állíthasson ki.

A békeszerződést annak aláírása után a magyar kormány alkotmányos tárgyalás végett a Nemzetgyűlésnek be fogja mutatni. A békeszerződés Magyarország részéről is megerősítendő ugyan, azonban ettől a megerősítéstől függetlenül, azonnal életbe fog lépni, amint a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság és az Egyesült Államok a megerősítő okiratokat letették.

A békeszerződés tervezetének a velem egyelőre nem hivatalos úton közölt végleges szöveg alapján készült magyar fordítását a Nemzetgyűlésnek előzetes tájékoztatásra tisztelettel egyidejűleg bemutatom.

Indokolás

A békekötés célja a hadiállapot megszüntetése Magyarország és a párisi konferencián részt vett „Szövetséges és Társult Hatalmak” gyűjtőnévvel megjelölt államok, azaz a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült

Államok, Ausztrália, a Fehérorosz Szocialista Szovjet Köztársaság, Kanada, Csehszlovákia, Új-Zéland, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság, a Dél-Afrikai Unió és a Jugoszláv Szövetséges Népköztársaság között.

A Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. tc. 11. §-ának (2) bekezdése szerint a köztársasági elnök békekötésre csak a Nemzetgyűlés előzetes felhatalmazásával jogosult. Minthogy a nemzetközi szerződések megkötése egyrészt azok aláírásával, másrészt azok megerősítésével történik, rendes körülmények között elegendő volna, ha a magyar kormány a Nemzetgyűlés felhatalmazását csak a szerződés aláírása után, annak a köztársasági elnök részéről való megerősítése előtt kérné ki, abban a törvényjavaslatban, amely a békeszerződésnek a magyar törvények közé való becikkelyezésére vonatkozik. Jelen esetben azonban figyelembe kell venni azt, hogy a békeszerződés a velünk közölt nem végleges tervezet 42.⁵² cikke szerint, nemzetközi vonatkozásban már a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok részéről történt megerősítéssel hatályba lép. A 42. cikk szerint a szerződés Magyarország részéről is megerősítendő ugyan, azonban a békeszerződés hatálybalépte [a] Magyarország részéről való megerősítéstől nem függ. Ilyen körülmények között szükségesnek mutatkozik, hogy a Nemzetgyűlés már az aláírás előtt állást foglaljon a béke megkötése kérdésében, és a magyar alkotmány szerint megkívánt előzetes felhatalmazását már ekkor megadja. A felhatalmazás megadása a magyar alkotmányos szokásoknak megfelelően, nemzetgyűlési határozat alakjában történhetik. A békeszerződés becikkelyezésére annak aláírása után kerül sor.

A demokratikus magyar kormány a háború után 1945 júliusától kezdve ismételten jegyzékekben mutatott rá a Magyarországgal fegyverszünetet kötött nagyhatalmak előtt azokra az alapelvekre, amelyek alapján Délkelet-Európában egy igazságos és tartós béke volna létesíthető. Ugyanezeket az alapelveket részben szóban, részben írásban ismételten kifejtette a magyar békeküldöttség az 1946. július 29-től október 15-ig tartott Békekonferencián, amennyiben ott erre mód nyílt. Sőt ezt követően is, a magyar kormány a New Yorkban üléselő Külügyminiszteri Konferenciához, 1946. november hó 9-én és november hó 27-én benyújtott jegyzékekben kérte a békeszerződés Magyarországgal szemben túlságosan szigorú és igazságtalan rendelkezéseinek módosítását.

Sajnos a magyar kormány e fáradozásai kevés megértésre találtak a győztes hatalmaktól, amelyek a párisi konferencia folyamán több vonatkozásban még súlyosbították a Külügyminiszterek Tanácsa által elkészített eredeti békefeltételeket és ily módon elviselhetetlennek látszó terheket róttak a háború pusztítása által gazdasági erőforrásaiban amúgy is erősen meggyöngyült országunkra.

⁵² Az eredetileg „37.” számot itt és az alábbiakban is egykorúlag tintával, kézírással javították „42”-re.

Nem teljesítette a Békekonferencia és a Külügyminiszterek Tanácsa a magyar kormánynak azt a kérését sem, hogy a Tengelyhatalmak oldalán a háborúban szintén részt vett Romániával szemben hajtsanak végre olyan határkiigazítást, amely révén legalább a határvidék magyarlakta területei kerültek volna vissza Magyarországhoz. Igen sajnálatos körülmény, hogy a békeszerződés nem ad megnyugtató biztosítékot a szomszéd államokban élő magyar kisebbség jogai tekintetében sem. Ez utóbbi vonatkozásában az egész magyar nemzetet mélyen megdöbbenti az a tény, hogy az Egyesült Nemzetek tagjai között is helyet foglaló Csehszlovákiában magyar testvéreink a történelemben szinte példátlanul álló jogtalanság állapotába kerültek és az emberiességet megtagadó üldözésben részesülnek. Ismeretes, hogy Dél-Szlovákiában, hónapok óta, a kemény tél ellenére, magyarok tízezeit hurcolják el ősi földjükéről.

E mélyen sajnálatos jelenségek és a békeszerződés rendelkezéseinek minden keménysége ellenére, vigasztaló körülmény, hogy a békeszerződésben a Szövetséges és Társult Hatalmak lehetővé teszik Magyarország számára, hogy az Egyesült Nemzetek tagjává legyen és hogy az Egyesült Nemzetek irányítása alatt kötött egyezményekhez csatlakozhassék. E körülmények remélhetőleg módot fognak adni arra, hogy a békeszerződésnek a hitleri Németország szövetségesévé vált és annak oldalán harcolt régi Magyarországot büntetni akaró rendelkezései a demokratikus Magyarországgal szemben idővel enyhíttessenek.

A nemzetek sorsát irányító Legfőbb Gondviselés mellett a demokratikus népeknek világszerte kialakuló érdekközössége az a legfőbb reménysugár, amely a magyar nemzetnek biztatást jelent jelenlegi szomorú helyzetében. Ez kilátást nyújt arra, hogy az általános béke helyreállítása után az annyi tehetséggel megáldott, de egykori vezetőrétegeinek bűnös osztályozása és politikai rövidlátása miatt sok balszerencsével megvert magyar nép, mint egyenrangú fél, elfoglalhatja helyét a békeszerető nemzetek társaságában, és tevékenyen bekapcsolódhat a demokratikus népek munkaközösségébe.

Budapest, 1947. január hó 22-én.

Gépelt, aláírás nélküli, sokszorosítási eljárással készített másolat.

A békeszerződés aláírása tárgyában kelt indítvány és az indoklás Nemzetgyűlés elé terjesztett szövege megegyezik a fentiekkel, kivéve az indoklás ötödik („Nem teljesítette a Békekonferencia...” kezdetű) bekezdésében foglaltakat. Ebből a bekezdésből Szakasits és Rákosi véleményének megfelelően elhagyták a Romániával szembeni területi igények, valamint a Dél-Szlovákiából a kemény tél ellenére elhurcolt magyarokkal kapcsolatos részeket. (NGY IROMÁNYOK 1945–1949, II. kötet 129.) Gerő Ernő észrevételeit viszont nem vették figyelembe az indoklás átszövegezésénél.

[12] 161.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. február hó 5. napján de. 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
képviselőként Kiss Roland
államtitkár
Dr. Rác Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
A vallás- és közoktatásügyi tárca
részéről Nagy Miklós államtitkár
Dr. Ries István igazságügyminiszter

Bartha Albert honvédelmi miniszter
képviselőként Sárkány József
államtitkár
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Eröss János közellátásügyi
miniszter
Az újjáépítési [sic!] tárca részéről
Bencsik Gyula államtitkár
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését.¹ Bejelenti, hogy a miniszterelnöki bejelentések közül a tárgysorozaton 6. sorszám alatt szereplő előterjesztést előre veszi, ennek tárgyalása során Fischer József a Közmunkák Tanácsa elnöke ad ismertetést a kormányzati negyed elhelyezése ügyében.²

¹ Az SZDP iratai között őrzött minisztertanácsi előterjesztésekből és napirendi jegyzékekből kitűnik, hogy eredetileg 1947. január 31-ére tűzték ki az ülést. A jelen, február 5-i minisztertanácson a január 31-ére tervezett ülés napirendi pontjai kerültek megtárgyalásra, de több további kérdést is tárgyalás alá vettek. (PIL 283. f. 31. cs. 67. ő. e.) – Az ülés elhalasztására feltehetőleg az „összeesküvés ügy” fejleményei miatt került sor.

² A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon lévő megjegyzés szerint az előterjesztést a GF határozata alapján tűzték napirendre, és az esetleg szükséges felvilágosítások végett kapott meghívót a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke a Minisztertanács ülésére. (Ugyancsak a borítólapon jelezték, hogy az előterjesztést előzetesen szétküldték a

1.

[Fischer] *Közmunkák Tanácsa elnöke*: ismerteti tájékoztatását a kormányzati negyed ügyében. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa az ostrom utáni időben már kifejtette azon nézetét, hogy a kormányzati részeket összpontosítani lehetne.³ Eddig a minisztériumok a Várban voltak elhelyezve, és a Vár alatt a Lánchíd környékén. Ezek az épületek nagyrészt tönkrementek, egyébként nehezen voltak megközelíthetők. Az ostrom utáni szükségállapot egy ideális helyzetet teremtett abból a szempontból, hogy az összes közhivatalok a város szívében lettek elhelyezve. A kormányzati negyed ennek folytán a Lipót-városnak a Parlament körüli részében volna elhelyezve. Az ostrom következtében nagyon sok rész megsérült és ezért mindenekelőtt a Várból igyekezzünk lehozni a különböző állami hivatalokat. Elsősorban azokat a hivatalokat kívánjuk újra visszahelyezni a Várba, amelyek kevés ügyforgalommal rendelkeznek. Alkalmas területek illetve telektömbök a következők: a Duna-parton a Markó utca és Rothermere [Balaton] utca közötti telkek, a Rothermere–Falk Miksa–Klotild [Stollár Béla] és Honvéd utcák által határolt telektömb, a Markó utca, Honvéd utca, Klotild utca és Szemere utca által határolt telektömb, továbbá a Kossuth Lajos tér déli oldalán lévő beépítetlen telkek, a Duna-parton fekvő 24 680–83 és 24 662–65 hrsz. telkek és a Szabadság tér déli oldalán fekvő 24 761, 24 751 Hrsz. telkek, amelyeken egyébként is avult és súlyos sérüléseket szenvedett épületek állanak. Számításaink szerint a jelzett területen cca. 100 000 m² építési terület nyerhető, ami cca. 5000 tisztviselő jó elhelyezését teszi lehetővé. A különböző minisztériumokat meghallgatta, és észrevételeiket feljegyezte.⁴

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: minisztériuma csak relatíve van jól elhelyezve.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőiben Nagy Miklós államtitkár]: a minisztérium ragaszkodik a Duna-parti területhez, mely eddig is mindig erre a célra volt kijelölve, tekintve, hogy a Szemere-utcai KISOK sporttelep és a Személynök [Balassi Bálint] utca–Rudolf [Jászai Mari] tér–Parlament⁵ közötti rész [a] tulajdonát képezi. Erre a területre kívánja mi-

minisztereknek.) *Fischer Józsefről* lásd: DMB MT. jkv. 14. sz. jkv. [2] napirendi pontját és jegyzetét.

³ Fischer József már 1946. április 25-én tájékoztatta a miniszterelnököt a minisztériumoknak a parlament környékén fekvő, a háború folytán romossá vált, beépítésre alkalmas telkeken való elhelyezésére vonatkozó tervekről, az új kormányzati negyed kialakításáról. (MOL–XIX–A–1–j–1946–XII–4938.)

⁴ A Fővárosi Közmunkák Tanácsa által készített tájékoztató szövege – amely jórészt szó szerint megegyezett a Fischer József által a fentiekben előadottakkal – megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Ezen a GF iktatóbélyegzőjének 813/1947. számmal ellátott, január 30-i keltezésű lenyomata látható. A tájékoztató mellett található az egyes minisztériumok elhelyezési igényeivel kapcsolatos feljegyzés, amelyet a jelen jkv. a) mellékleteként közlünk, valamint a Lipótváros beépítési tervét feltüntető térkép.

⁵ A KISOK, a Középfokú Iskolák Sportkörének Országos Központja volt. A jelzett területen teniszpályák, sporttelepek voltak.

nisztériumát összpontosítani, holott, erre más minisztériumok tartanak igényt.

[Rácz] Pénzügyminiszter: két hozzászólása van a tárgyhöz. Úgy véli, hogy a többi minisztériumok nevében is beszél, amikor megfontolandónak tartja, hogy bármely minisztérium, de legfőképpen a Miniszterelnökség visszahelyeztessék a Várba. Az összes minisztériumoknak [sic!] a Miniszterelnökséggel állandó összeköttetésben kell lennie – minisztertanács, Gazdasági Főtanács, minisztertanácsi előterjesztések megküldése, stb. végett. A másik hozzászólása a Pénzügyminisztérium elhelyezésére vonatkozik. Megnézte a Géza u. 2/4. számú házat s aggályai vannak a beépítéssel kapcsolatban. Alkalmazkodni kellene a Szabadság-tér építési modorához, s a PK-val szembenlévő oldalra, ahhoz hasonló modern épületet kellene a Pénzügyminisztérium számára felépíteni.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: valóban megfontolandó, hogy bármely minisztérium is visszaköltözzön a Várba. Aligha célszerű ez, s le kell róla mondani, mert a magyar államnak még hosszú időn keresztül nem lesz erre pénze. A Közlekedésügyi Minisztérium jelenlegi elhelyezése nem alkalmas. Összezsúfolt s az Erzsébet központot, amely szintén itt van elhelyezve, nem lehet kiköltöztetni, mert az épület erre a célra épült. Tehát a nagy tervbe bele kell illeszteni a Közlekedésügyi Minisztérium részére való építkezést is.

[Nagy] Miniszterelnök: az elhelyezés kérdése a Belügyminisztérium új épületének tervével kapcsolatban vetődött fel. A maga álláspontja is az, hogy szélesebb körben a minisztériumok elhelyezésével egyelőre nem időszerű foglalkozni. Más a Belügyminisztérium részére tervbe vett építkezések sorsa, és ha ezt el is lehet különíteni a többi minisztérium elhelyezésének problémájától, mégis egységes általános tervbe illesztendő be.

Minisztertanács az előterjesztést tudomásul vette.

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a köztársasági elnöki hivatal javaslatát Bodnár István, Barna Kálmán, [gépkocsivezető] Bognár Károly és Galats István [szakaltiszt] kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a B-lista felülvizsgálati bizottság január havi jelenléti díjainak fedezésére 2310 forint hitel-túllépés tárgyában.

Minisztertanács a B–lista felülvizsgálati bizottság január havi jelenléti díjainak fedezésére 2310 forint hiteltúllépés folyósításához hozzájárult.⁶

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti kérelmét a Rendelkezési Alap céljaira a 72 101/1947. számú átirattal 1947. január 9-én folyósított 368 000 forint póthitel utólagos jóváhagyása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal 1947. évi február havi kiadásaira 31 400 [ezer] forint hiteltúllépés tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal 1947. évi február havi kiadásaira harmincegyezer-négyszáz [ezer] forint hiteltúllépést engedélyezett.⁸

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: ismerteti a pénzügyminiszter által összeállított tájékoztatást az 1946. év december havában a nemzetközi kötelezettségek fedezetére nyitott hitel tételeiről.

Minisztertanács az előterjesztést tudomásul vette.⁹

⁶ A Miniszterelnökség a 1128/1947. ME. számú előterjesztésében a korábban már engedélyezett 12 000 Ft-on felül kérte a 2310 Ft hitel folyósítását.

⁷ Előzményéről lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. 3. napirendi pontját és jegyzetét. A 682/1947. ME sz. előterjesztésből nem tűnik ki, hogy milyen célra kérte a miniszterelnök a póthitelt.

⁸ Az 1120/1947 ME II. sz. előterjesztés előadta, hogy jugoszláv mezőgazdasági jóvátételre 2 000 000, a cseh mezőgazdasági jóvátételre 700 000, a Vörös Hadsereg zsoldjára 7 000 000, a Vörös Hadsereg elhelyezésével kapcsolatban közületek támogatására 300 000, a Vörös Hadseregnek nyújtott távközlési szolgáltatásokra 17 000 000, a SZEB készpénzellátására 4 000 000, a SZEB egyéb dologi kiadásaira 400 000 forint hiteltúllépés engedélyezését kérte a Jóvátételi Hivatal. Ezek alapján a jegyzőkönyvben szereplő összeg elírás: nem 31 400, hanem 31 400 000 Ft-ról volt szó.

A GF egy nappal korábban tartott ülésének jegyzőkönyvében ugyanezek az adatok szerepelnek, de ezeken túl ott feltüntették a Vörös Hadsereg élelmezésének 25 000 000 Ft-ot jelentő költségét, a megszálló csapatok szállítására fordított 21 760 000 Ft-ot és a SZEB elhelyezésének 500 000 Ft-os költségét is. Így a GF szerint a Jóvátételi Hivatal február havi hiteltúllépése 82 660 000 Ft volt. Ezen kívül jelezte, hogy a petrozsényi részvények átadása ügyében kiküldött bizottság költségének fedezésére a már véleményezett 120 000 Ft-on felül 80 000 Ft előirányzat nélküli kiadás merült fel. (MOL XLIX–A–10–Stab. XXX. 1947. február 4., 1. pont.)

⁹ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címe mellett a „Szétküldve” megjegyzés szerepel.

A 396/1947. ME II. sz. előterjesztés alapján a pénzügyminiszter 1946. decemberében ipari szovjet jóvátételre 31 900 000, ipari jugoszláv jóvátételre 14 450 000, ipari cseh jóvátételre

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Magyar Központi Statisztikai Hivatal javaslatát a közületi tulajdonban álló épületek kárainak összeírása tárgyában.

[Bencsik] Építésügyi államtitkár: az összeírásra nincsen fedezet, bár az összeírás szükséges lenne. Sőt a minisztériuma részéről már történtek is ilyen összeírások.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtinkára: arról is szó van itt tulajdonképpen, hogyan kezelik az állami házakat, tehát gazdasági okoknál fogva is feltétlenül szükségesnek tartja az előterjesztést. Az Építésügyi Minisztériummal ez a kérdés már letárgyalást nyert és úgy véli, hogy erre a célra érdemes 40 000 forintot találni. Egyöntetű statisztikát kell összeállítani, és azzal kéri elfogadni a rendeletet, hogy az Építésügyi Minisztérium találjon rá fedezetet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁰

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a nyugdíjasok B-listázásának február 28-ig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a [nyugdíjasokra vonatkozó?] B-lista revízió határidejének február 28-ig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

3 665 000, mezőgazdasági szovjet jóvátételre 11 000 000, mezőgazdasági jugoszláv jóvátételre 2 500 000, mezőgazdasági cseh jóvátételre 2 500 000, a Vörös Hadsereg ipari ellátására 2 500 000, élelmezésére 6 000 000, zsoldjára 9 000 000, elhelyezésével kapcsolatban közületek támogatására 375 000, szállítására 6 500 000, távközlésére 2 500 000, a SZEB katonai bizottsága számára 3 975 108, építkezéseire 200 000, berendezéseire 150 000, élelmezésére 500 000, elhelyezésére 569 000, egyéb kiadásaira 355 014, a német követelések átadására 2 000 000, a német javakban a Szovjetuniót ért károkra 1 000 000, vegyes nemzetközi kötelezettség teljesítésére 20 000, összesen 101 639 112 forint hitelt nyitott meg.

¹⁰ Az iktatószám nélküli előterjesztésében a miniszterelnök – az Építésügyi Minisztérium, valamint a Gazdasági Főtanács titkárságának a kezdeményezése alapján – kérte, hogy a hároméves újjáépítési terv végrehajtása céljából megbizhassa a Központi Statisztikai Hivatalt a közületi tulajdonban álló épületek háborús kárainak összeírásával. Jelezte, hogy az ehhez szükséges 40 000 Ft az Építésügyi Minisztérium költségvetésében biztosítva van és ezt póthitel igénylése nélkül bocsátja a KSH rendelkezésére.

¹¹ Előzményéről lásd: NF МТ. jkv. 1946., a [31] 114. sz. jkv. [46] és a jelen kötetben a [10] 159. sz. jkv. 12. napirendi pontját

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon olvasható feljegyzés szerint az előző (8.) és a jelen (9.) napirendi ponthoz tartozó előterjesztést – körözés útján már elfogadták.

10.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Károlyi Mihály részére a kártalanítási előleg további összegeként a Gazdasági Főtanács 500 000 forint további előleget engedélyezett, amelyből a minisztertanács által már korábban engedélyezett 50 000 forint leszámítandó. A Gazdasági Főtanács a kérelemnek azt a részét, amely havi 50 000 svf. összeg folyósítását is tartalmazza, elutasította. Kéri, hogy a Gazdasági Főtanács javaslata alapján a minisztertanács 500 000 forintot – az 50 000 forint levonásával – engedélyezzen.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: érdeklődik Károlyi Mihály gépkocsija felől. Annakidején a Közlekedésügyi Minisztérium vásárolt Károlyi Mihály részére egy Packard gépkocsit, a volt köztársasági elnök azonban panaszát fejezte ki nála, hogy a gépkocsi soha nem áll rendelkezésére.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a gépkocsival ugyanis egy útja alkalmával szerencsétlenség történt, a belseje leégett és hosszabb ideig állt javítás alatt. Károlyi Mihálynak azt az ígéretet tette, hogy ha Rákosi miniszterelnök-helyettes megkapja új kocsiját, akkor az ő volt kocsiját Károlyi Mihály rendelkezésére bocsátja.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: de akkor itt van még a sofőr-kérdés is.

Dr. Balogh István [államtitkár]: sofőrt tudunk a részére biztosítani.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a sofőrt Károlyi Mihálynak a kapott összegből kell fizetnie.

Minisztertanács Károlyi Mihály kártalanítása előlegére 500 000 forint folyósítását engedélyezte azzal, hogy a már egy korábbi minisztertanács által engedélyezett és kiutalványozott 50 000 forint ebből az összegből levonandó.¹²

11.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörébe tartozó iparigazolványok, illetőleg iparengedélyek felülvizsgálása során fizetendő kiállítási díjaknak forintértékben való megállapítása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a javaslat egyes tételeit, különösen a banküzletekkel és a nagykereskedőkkel [kapcsolatban] túl alacsonyoknak tartja. Megfontolásra ajánlja ezeknek a tételeknek a felemelését, mert komoly bevételi forrást jelent [sic!].

[Rácz] Pénzügyminiszter: felteszi a kérdést, hogy mindenki tartozik-e meg-

A két előterjesztés nem található a jkv. mellett. Lásd a MOL XIX-A-1-j. 1946-XXII-6800 (300-1500/1947) sz. ügyiratot, illetve a 6800/1946. ME sz. r. (MK június 14., 133. sz.) alapján kibocsátott 400/1947. ME sz. r-t (MK január 17., 13. sz.). Lásd továbbá e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 25. napirendi pontját.

¹² Előzményéről lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 3. napirendi pontját és jegyzetét. Lásd a MOL XIX-A-10. Stab. XXX-1947. február 5., 41. pontját. A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítóíven Károlyi Mihály részére 150 000 forint újabb előleg engedélyezésére vonatkozó javaslat szerepel; előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található.

fizetni, vagy csak azok, akik most kérik az iparjogosítványt? Amaga részéről azt kéri, hogy újból nézzük meg ezt a kérdést s azokat, akiket jobban lehetne megterhelni, szorítsuk meg. A 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy a megállapított kiállítási díjakon felül a kereskedőt kötelezni nem szabad. A jelenlegi közigazgatási illeték alóli mentesítéshez nem tud hozzájárulni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: felhívja a figyelmet arra, hogy a székesfővárosi illeték is van, amely terheli az érdekelteket.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: hajlandó megfontolás tárgyává tenni az egyes tételeket, és le fogja tárgyalni a pénzügyminiszterrel.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: tehát ha minisztériuma és a Kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztérium között megállapodás jön létre, úgy kiadásra kerülhet a rendelet.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: ugyancsak illetékmentesség illeti meg a hadigondozottakat is. Kívánatos volna ezt ebben az esetben is alkalmazni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: ha a hadigondozott ugyanazon jogokat kapja, mint a hadirokkant, aki önálló kisiparos, akkor méltánytalan jogot élvez. A tárgyalásokba folyjon be a népjóléti miniszter is és megállapodás után kiadható a rendelet.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta. A rendelet megjelenítése előtt a pénzügy- és népjóléti miniszterekkel letárgyalandó.¹³

12.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Lukovits Pál min. titkár és Kádár Lajos külkereskedelmi tanácsos németországi kiküldetése tárgyában.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a kiküldendők közé dr. Ujházy László személyét kéri felvenni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: szintén képviseltetni kívánja magát.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: öneki is ugyanez a kérése.

¹³ Előzményéről lásd a jelen kötet [7] 156. sz. jkv. 41. és a [9] 158. sz. jkv. 27. napirendi pontját. Az 50 207/1946 I/2. KSZM számú előterjesztés szerint a korábban kiadott 3300/1946. ME sz. r. (MK március 24., 69. sz.) adópengőben állapította meg azt az összeget, melyet a kereskedőknek, iparosoknak az iparrevízió során kiadott új iparjogosítvány kiállítási díja fejében fizetniük kellett. A forint bevezetésével azonban szükségessé vált ezeknek a díjaknak a forintértékben való megállapítása. Az előterjesztés jelezte, hogy az iparrevízióval kapcsolatos, az államháztartást terhelő kiadások maximálisan 370 000 forintot tettek ki, ezzel szemben 7–8 millió forintra becsülte azt az összeget, mely a módosító rendelet értelmében előirányzat nélküli bevételként volt várható. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelettervezet egy példánya, mely a kis- és nagykereskedők, nemesfémekkel foglalkozó bankok és értékpapír-kereskedők, illetve budapesti és törvényhatósági jogú vármegyei városok szerint differenciálva 20-tól 800,- Ft-ig terjedő összegben állapította meg a kiállítási díjakat. – Lásd a 2130/1947. ME sz. r-t, MK február 19. 41. sz.

Lásd még a [17] 166. sz. jkv. [58] napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a Németországba kiküldendő bizottság a földművelésügyi, [a] közlekedésügyi és [az] iparügyi miniszter képviselőjével egészítendő ki.¹⁴

13.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: előterjeszti javaslatát külkereskedelmi lefőlözési szervezet felállításával kapcsolatosan 26 személy szerződéses alkalmazása és 110 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a külkereskedelmi lefőlözési szervezet felállításával kapcsolatosan 26 személy szerződéses alkalmazásához és 110 000 forint póthitel folyósításához hozzájárult.¹⁵

14.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Külkereskedelmi Igazgatóságnál 40 új tisztviselő felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

15.

[Rónai] Kereskedelem és szövetkezetügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Sugár Tamás miniszteri előadónak Csehszlovákiából történő cellulóz-behozatalra vonatkozó tárgyalások lefolytatása céljából való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

¹⁴ Az 1273/1947. II. KSZM sz. előterjesztés árubeszerzés és Németországgal való árucseré tanulmányozása céljából kezdeményezte a kiküldetést. Elsősorban kálisó, Ruhr-vidéki kokszt, cukorrépa, cellulózt, anilinfestékeket és gyógyszeralapanyagok behozatalát kívánta elérni. 4 941/1947. II. KSZM sz. pótlólagos előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy a Nemzetközi Élelmiszertanács engedélyt adott arra, hogy Németország amerikai megszállási övezetéből vetőmag céljára 5000 tonna amerikai tavaszi búzát és 10 000 tonna bajor eredetű árpát vásárolhasson Magyarországra. Kérte ezzel kapcsolatban is, hogy a kiutazó bizottságban vegyen részt a földművelésügyi, az ipari és a közlekedésügyi tárca képviselője. (MOL XIX-I-1-s-12. Min. tan. 1947-850.)

¹⁵ Az 511/1947. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy előzetesen a GF tárgyalta a javaslatot, s hozzájárult a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság keretében létrehozandó lefőlözési szervezetnél az üresedésben lévő tiszteletdíjas helyek terhére 26 fő szerződéses minőségben való felvételéhez, valamint hogy hat hónapon át dologi kiadásokra 30 000, a berendezési és felszerelési tárgyak beszerzésére 80 000 Ft póthitelt vehessen igénybe. A GF határozatáról lásd: MOL-XIX-A-10. Stab. XXVIII. 1947. január 21., 5. pontját.

¹⁶ A 437/1947. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy „a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság az Árkiegyenlítő Alap kezelésével igen nagy jelentőségű új ügykört kapott: az Árkiegyenlítő Alap kifizetéseinek elbírálása és a bevételeket jelentő exportlefőlözések, importmegterhelések az államháztartás bevételeit jelentősen befolyásolták. Ezeket a feladatokat azonban a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság alacsony létszámánál fogva nem volt képes ellátni, ezért kérte 40 új alkalmazott felvételének engedélyezését.

¹⁷ A 4988/1947. II. KSZM sz. előterjesztés szerint azért vált szükségessé Sugár Tamás ki-

16.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Gerlőczy Géza gyógyintézeti igazgató-főorvosnak a IV. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Gerlőczy Géza gyógyintézeti igazgató-főorvosnak a IV. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁸

17.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Hajdúhadházi Gyermekotthon létesítéséhez szükséges anyagi fedezet elszámolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

18.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Kulhanek Ferenc rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

19.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Mándi Nagy István időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

küldetése, mivel a cellulóz-kérdés fontosságáról áttekintéssel nem rendelkező magyar kiküldöttek a csehszlovák exportőrrel nem tudtak kielégítő módon megállapodni.

¹⁸ A 200 727/1947. VIII. NM előterjesztés szerint dr. *Gerlőczy Géza* (1890–1952) egyetemi nyilvános tanár, 1933-ban az Országos Tisztviselői Betegségélyezési Alap megszervezésére kapott megbízást, majd 1934. júliusában az Alap igazgató-főorvosává nevezték ki, a miniszteri tanácsosi cím egyidejű adományozásával. 1940. januárjában előlépett az V. fizetési osztályba, majd 1944. februárjában miniszteri osztályfőnöki címet kapott. Ekkor az újonnan megnyílt Állami Alkalmazottak Gyógyintézetének igazgató-főorvosa lett.

¹⁹ Előzményéről lásd: TZ M. JKV. [10] 77. sz. jkv. [101] napirendi pontját és jegyzetét. A 100 018/1945. [valójában 1947.]/III.-1. NM sz. előterjesztés a Hajdúhadházi Gyermekotthon létesítése céljából 1945-ban a tárca rendelkezésére bocsátott 6 000 000, illetőleg 20 000 000 P utólagos elszámolására kért engedélyt.

²⁰ A 37 629/1946. IM E. sz. előterjesztés szerint *Kulhanek Ferenc* (1890–?) igazságügyminisztériumi irodatisztet a Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt 1919. augusztus 13-án állásából felfüggesztették, majd hivatalvesztésre ítélték. A miniszter a VII. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő nyugdíj megállapítását kérte számára.

²¹ A 34 773/1946. IM E. sz. előterjesztés szerint dr. *Mándi Nagy Istvánt* 1946. március 8-án nevezték ki államügyésszé, ezt megelőzően 1940. január 1-től 1945. december 18-ig önálló ügyvédi gyakorlatot folytatott. A miniszter nevezett ügyvédi gyakorlatban eltöltött idejének beszámítására kért engedélyt.

20.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát özv. Kovács Károlyné kegydíjának felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

21.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti törvényjavaslatát a kormány részére rendeletek kibocsájtására adott felhatalmazásnak 1947. évi június hó 30. napjáig leendő meghosszabbítása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: tekintettel arra, hogy a költségvetési tárgyalások is megindulnak és ez általános politikai vitát fog felidézni, meg kellene fontolni, hogy melyik történne előbb? Ha egy pártközi megállapodás biztosítja, hogy vita nem lesz, akkor a költségvetést kellene előbb letárgyalni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a meghosszabbításra sürgősséget fog kérni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a költségvetésben benne van-e a bányák kártalanításáról szóló rész?

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez változatlan maradt.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta és a törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés elé való terjesztéséhez hozzájárult.²²

22.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Szegő Vilmos és dr. Zaboretzky Ervin népfőügyész-helyettesi kinevezése tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: miután az átirat nem érkezett meg hozzá, kéri az előterjesztésnek a napirendről való levételét.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²³

²² A T. 241/1947. IM sz. előterjesztés hivatkozva arra, hogy a törvényhozás hatáskörébe tartozó intézkedések rendeleti úton való megtételére az 1946: XVI. tc.-ben adott felhatalmazásnak az 1946: XXVIII. tc.-kel meghosszabbított határideje 1947. február 28-án lejár, javasolta a határidőnek új törvénycikkkel 1947. április 30-ig történő meghosszabbítását. Az előterjesztés mellett megtalálható törvénycikk-tervezetben már 1947. június 30. szerepelt új határidőként, mivel a külön lapon található indoklás szerint a felhatalmazás hatályának egészen rövid időben való megállapítása nem lett volna indokolt. – Lásd még e kötet [30] 179. sz. jkv. [40] napirendi pontját.

Az 1947: XVI. tc. végül 1947. szeptember 30-ában jelölte meg az új határidőt. A felhatalmazás azonban nem terjedt ki közjogi vonatkozású rendelkezések kibocsátására, így az állampolgári jogok megváltoztatásának, az államforma magváltoztatásának, a községi, önkormányzati és nemzetgyűlési képviselők választásának stb. rendeleti úton való szabályozására.

²³ A 76 173/1946. IM X. sz. előterjesztés szerint *Dr. Szegő Vilmosnak* az 1946. januárjától a népfőügyészre berendelt budapesti főállamügyész-helyettesnek, budapesti népfőügyésznek és *dr. Zaboretzky Ervinnek*, az 1946. decemberétől a népfőügyészre berendelt budapesti állam- és népfőügyésznek kinevezését azzal indokolta, hogy a népfőügyészség létszámának csök-

23.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát özv. Sztankay Lajosné kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát 12 300/1946. szám alatt Illés János és társai MÁV alkalmazottak rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult, azzal, hogy Fekete Béla a VI/1-be neveztetik ki.²⁴

25.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 270 132/1946. I. számú javaslatát Inzsöl János és társai postaalkalmazottak rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

26.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Államvasutak részére a pénzügyminiszter által nyújtott forgótörke-kölcsön törlesztése tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: azzal kéri elfogadni, hogy a jóvátételi követelésekbe számolják el.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

kenésével a tekintélyes ügyforgalom zavartalan menete nem volt biztosítható. Az igazságügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítóíven e napirendi pont címe mellett a következő megjegyzés szerepel: „Dr. Szegő Vilmos sorozatos támadásoknak volt kitéve és nagyon kiskaliberű ember.” – Lásd még e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 24. és a [15] 164. sz. jkv. 15. napirendi pontját.

Dr. Szegő Vilmosról lásd: NF Mt. Jkv. 1946, a [61] 144. sz. jkv. [34], dr. Zaboretzky Ervinről pedig DL Mt. Jkv., a [15] 195. sz. jkv. 83. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁴ A 12 300/1946. KözlM Eln. sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság alatti, illetve az ezt követő időben baloldali magatartásuk miatt hátrányt szenvedett 39 volt MÁV alkalmazott rehabilitálását, kinevezését, illetve nyugdíjazását, az elhunytak özvegyeinek nyugellátását javasolta. Az előterjesztés a rehabilitálásra javasolt személyek életrajzi adatait is tartalmazza.

²⁵ A 255 170/1946. KözlM IV. főosztály 1. üo. sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság alatti baloldali magatartás miatt hátrányt szenvedett Balás Ferenc ny. postaellenőr, Inzsöl János és Kurcsa Géza volt postasegédtsízt, valamint Miklóssy Béla volt postasegédtsízt-jelölt rehabilitálását javasolta. A Miniszterelnökség korábban Inzsöl János és Miklóssy Béla esetében nem támogatta a javaslatot. Csak dr. Udvarhelyi Ödönnek, a Magyar Posta vezérigazgatójának újabb előterjesztése alapján hozott kedvező döntést a minisztertanács. A Miniszterelnökség ezzel kapcsolatos 23 905/1946. IV. sz. irata, valamint a KözlM 270 132/1946. IV. főo. I. üo. sz. irata megtalálható az előterjesztés mellett.

²⁶ A 3296/1947. KözlM I. 1. sz. alatt előadta, hogy a MÁV a stabilizáció bevezetésekor az

27.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Kassay Jenő és 4 társa jugoszláviai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

28.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Dukay Kornél államvasúti főfelügyelő, Ács István államvasúti intéző és Kozáry József államvasúti műszaki főtanácsos Kassára való kiküldetése tárgyában. A bizottságnak Kassán kocsileszámolást kell végrehajtania.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

29.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozat 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁹

1946. augusztus 1-jén esedékes illetmények, bérek és ellátási díjak folyósítása, s az üzemvitelhez nélkülözhetetlenül szükséges anyagok beszerzése miatt forgótökekölcsönre szorult, s a pénzügyminiszter 22 452 000 Ft forgótökekölcsönt bocsátott a rendelkezésére. A MÁV azonban az egyes tárcáknak és vállalatoknak nyújtott fuvardíj-hitelezés és ebből származó követelések késedelmes behajthatósága, valamint a téli időszakban az üzleti bevételekben rendszeresen mutatkozó bevételkiesés miatt a kölcsönt nem tudta visszatéríteni. A miniszter annak engedélyezését kérte, hogy a MÁV a forgótökekölcsönt négy egyenlő havi részletben 1947. április 1-től a költségvetési év végéig a szovjet csapatszállításokkal kapcsolatban felmerülő kiadások formájában törleszthesse.

²⁷ Előzményéről lásd: NF МТ. jkv. 1946., [66] 149. sz. jkv. 37. és a jelen kötetben az [1] 150. sz. jkv. [29] napirendi pontját. A 199/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az 1946. november 22-én Belgrádban megtartott közép-európai vasúti értekezlet döntése értelmében magyar–lengyel és magyar–adriai kötéleki díjszabások létesültek. A kedvezmények, a fuvarozás és a közvetlen elszámolás részleteinek megbeszélésére, a lengyel–jugoszláv és cseh–jugoszláv kötéleki díjszabásokban való részvétel kialakítására, illetve a tervbe vett közép-európai kötéleki személy- útipoggyász- és expresszáru-díjszabás kidolgozására Jugoszláviában megtartandó 8 napos értekezletre kívánta a minisztérium kiküldeni dr. Kassay Jenőt, a MÁV igazgatóhelyettesét, valamint dr. Gärtner József MÁV főtanácsost, dr. Iványi János MÁV tanácsost, Vermesi Sándor MÁV felügyelőt és Král Andor MÁV főintézőt.

²⁸ 2698/1947. I. 3. KözlM. sz. szerint az 1947. február 4-re összehívott vasútközi értekezlet tárgysorozatán a cseh–magyar forgalomban résztvevő vasúti kocsik kiegyenlítésének kérdése, a kocsi-kiegyenlítés mérlegének elkészítése, valamint a kiegyenlítési állomásokon a kocsiszolgálat szabályozása szerepelt.

²⁹ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a háztulajdonosoknak a lakóházakra vonatkozó helyreállítási kötelezettsége című tárgy szerepel. Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. Lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 22. napirendi pontját.

30.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát a házfelügyelők és segédházfelügyelők központi fűtéssel kapcsolatos járandóságainak szabályozása tárgyában. A Gazdasági Főtanáccsal már letárgyalta, úgyszintén a szakszervezettel is.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kifejezésre kell juttatni a rendeletben, hogy a házfelügyelőt a díjak csak akkor illessék meg, ha a fűtést maga, vagy az általa fizetett munkás végzi, továbbá ki kell mondani a rendeletben, hogy az csak akkor kötelező a lakókra nézve, ha a lakók többsége hozzájárul.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a megelőző minisztertanácson azért veték le a rendeletet, mert sokallták az összeget. Most a GF letárgyalása után azt veszik észre, hogy még több jött ki, mint az eredeti rendeletben volt.

[Bencsik Gyula] Építésügyi államtitkár: tulajdonképpen nem több, mert ez csak a fűtési szezonra vonatkozik és a nyári hónapokra nem.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az 1. § (4) bekezdése kimondja, hogy a házfelügyelőt a jelen rendeletben meghatározott kezelési díj akkor is megilleti, ha a fűtő és melegvízszolgáltató berendezést a bérlők tartják üzemben. Ezt sem tartja helyesnek, és világosan kell megszövegezni a rendeletet.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: talán nem szobánként, hanem csapónként kell a díjat megállapítani.

[Rácz] Pénzügyminiszter: inkább a lakók száma szerint volna megállapítandó. A melegvízszolgáltatásra egyelőre 6 hónapig vonatkozik a rendelet.

[Nagy] Miniszterelnök: felkéri Bojta államtitkárt, hogy az előterjesztések-re az észrevételeket szorgalmazza és lehetőleg olyan előterjesztések kerüljenek a minisztertanács tárgysorozatára, melyek a tárcák által részletesen le vannak tárgyalva.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a rendelet hatálya hat hónapra terjed, 1947. február hó 1. napjától kezdődően.³⁰

31.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát Lakatos Miklós miniszteri osztályfőnök időbeszámítása tárgyában.

³⁰ Előzményeiről lásd a jelen kötetben a [11] 160. sz. jkv. 20. napirendi pontját. Az 1748/1947. ÉKM sz. előterjesztés szerint a Magyar Házfelügyelők és Segédházfelügyelők Országos Szabadszervezete memorandummal fordult a minisztériumhoz, melyben a központi fűtéssel kapcsolatos házfelügyelői és segéd-házfelügyelői járandóságok összegének felemelését, havonként és szobánként öt forintban való megállapítását kérte. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Az új rendelettervezet 1. §-ának (1) bekezdése kimondta, hogy minden olyan napra, amelyen a berendezés üzemben van, a lakónak havonta, utólagosan 20 fillér járandóságot kell fizetnie. A (2) bekezdés kimondta, hogy ha a központi fűtő- és melegvízszolgáltató készülékek nincsenek egybeépítve, és különböző időpontokban vannak üzemben, a fűtésért szobánként napi 14 fillért, a melegvíz-szolgáltatásért napi 7 fillér járandóságot kell fizetnie. Lásd az 1640/1947. ME sz. r-t, MK február 12., 35. sz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

32.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Kecő István miniszteri osztályfőnök időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

33.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Bartók László I. osztályú követségi tanácsos rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri címmel való felruházása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

34.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: előterjeszti javaslatát a nemzetközi szervek és konferenciák ügyének a Külügyminisztérium hatáskörébe való utalása tárgyában.³⁴

³¹ *Lakatos Miklósról* lásd: DMB MT. jkv., 32. sz. jkv. 8. napirendi pontját és 4. jegyzetét. A 321/1947. ÉKM eln. sz. előterjesztés szerint 1945. november 15-én lemondott államtitkári állásáról, az Újjáépítési Minisztérium szerződéses alkalmazottja lett, illetve 1946. április 9-én miniszteri osztályfőnökké nevezték ki. Egészségi állapotának megromlása miatt tervezett nyugdíjazása esetére javasolta a miniszter nevezett szabadpályán eltöltött 19 évének a nyugdíjába való beszámítását.

³² Az ugyancsak 321/1947. ÉKM eln. sz. előterjesztés szerint *dr. Kecő István* (1905–?) 1928-ban közgazdaságtudományi doktori címet szerzett. 1928–1932 között a Műegyetem Közgazdaságtudományi Karának közgazdaságtani és szociálpolitikai tanszékén teljesített szolgálatot, 1932–1942 között szerződéses, 1943. január 1-től 1944. március 21-én történt lemondásáig esetenkénti véleményadó minőségben a Magyar Köztársaság című lap gazdaságpolitikai tanácsadója és publicistája volt. 1945. januárja és májusa között Szeged város közellátási hivatalánál dolgozott. 1945. május végén szolgálatátelre az Újjáépítési Minisztériumba hívták be. 1945. novembertől miniszteri tanácsos, 1946. december végétől miniszteri osztályfőnök volt. A miniszter nevezett szabad pályán eltöltött idejéből 12 évnek a nyugdíjába való beszámítását kérte.

³³ Az 518/1. 1947. Küm sz. előterjesztés szerint *dr. Bartók László* (1896–1963), 1919. március 20-án lépett külügyi szolgálatba, mint miniszteri fogalmazó. 1921–27 között a varsói, a prágai és a belgrádi követségen dolgozott. 1927–1935 között a pozsonyi konzulátus vezetője volt, 1935–1939 között Genfben a Népszövetség melletti állandó magyar képviselő ügyvivője, 1939–1943 között a zágrábi magyar főkonzulátus, majd az abból szervezett követség vezetője volt ügyvivői minőségben. 1944-ben a Sztójay-kormány nyugdíjazta, 1945. novemberében a Külügyminisztérium Svájcól szolgálatátelre visszahívta. A békeelőkészítő bizottság tagja lett. 1946-tól a bécsi magyar külképviselet vezetője volt. Ebből a tisztségéből 1947. július 5-én hívták vissza. Lásd még a [27] 176. sz. jkv. 12. napirendi pontját. Az osztrák–magyar diplomáciai kapcsolatok alakulásáról lásd GECSÉNYI (SZERK.), 2007, 123–124., 126. és 128–130.

³⁴ Előzményéről lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [37], a [6] 155. sz. jkv. 15. és a [11] 160. sz. jkv. 21. napirendi pontját. Az 50/Bé. 1947. Küm. sz. előterjesztést e jkv. b) mellékleteként közöljük.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: általában egyetért a javaslattal, de vannak helyek, amik a közlekedési vonalon nem megvalósíthatók, mert nem teheti függővé a külügyminiszter előzetes hozzájárulásától a sürgős kiküldetést és megállapodást.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a 4. pontban³⁵ kifejezésre jut, hogy olyan kérdésekben, amelyek a szakminisztérium hatáskörébe tartoznak, csupán a külpolitikai ellenőrzést tartja fenn magának a Külügyminisztérium.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: a kulturális egyezmények megkötésénél a vezető szerep a kultuszminisztert illeti.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ehhez nem tud hozzájárulni, mert tisztán politikai jellegű kérdés. Természetes, hogy legyen jelen a kultuszminiszter is, de a vezető szerepet nem tudja átengedni. Itt van pl. az Olaszországgal kötendő kulturális egyezmény esete, amiről külképviseleti szerveink egyáltalán nem bírtak tudomással. A római kormány politikai magatartásán múlott, hogy az egyezményt visszautasította, mert illetéktelennek tartotta a külügyminiszter megkerülését.³⁶ A kulturális egyezmény nagyjelentőségű politikai kérdés.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: miután a pénzügyi kérdések minden ilyen tárgyaláson felmerülnek, kiegészíteni kívánja a tervezetet azzal, hogy a kizárólag pénzügyi kérdések a pénzügyminiszter hatáskörébe tartozzanak.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a pénzügyi felvilágosításokat szívesen megadja mindenkor, s az ellenőrzés is biztosítva van. Kéri a pénzügyminisztert, hogy a 4. pontra vonatkozólag küldje meg írásbeli észrevételeit minisztériumának. Hajlandó ezeket magáévá tenni.³⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

35.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Kertész István rendkívüli követ és meghatalmazott miniszternek a római követség vezetésével való megbízatása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Kertész István személyét nem kifogásolja, de általánosságban megjegyzi, hogy ilyen posztokra inkább politikust, és nem tisztviselőt küldjünk ki. Általánosságban az a panasz, hogy Magyarország politikai magatartását nem képviselik kellőképpen külügyi szerveink.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a külföldi lapokból megállapítható, hogy

³⁵ Lásd az előterjesztés (e jkv. b) mellékletének) I. A. fejezetének 4. pontját.

³⁶ Magyarország és Olaszország által 1935. február 16-án kötött Kulturális egyezmény (1935: XVIII. tc.) a háború után is érvényben maradt. Az egyezmény végrehajtásával kapcsolatos feladatok tárgyában 1947. július 30–31-én Rómában tartották meg az első vegyesbizottsági értekezletet. Új kulturális egyezmény létrehozásáról ezen az ülésen sem esett szó. Az értekezlet jegyzőkönyvét közli: FORRÁSOK, VIII., 388–394.

³⁷ A pénzügyminiszter észrevételeit nem ismerjük.

bármilyen jól végzik is követeink feladataikat, nem tudják a külföldi közvéleményt befolyásolni. Ez a vád a kiküldött politikusokkal szemben is fennáll.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

36.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Krassó Dezső rehabilitálása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az előterjesztésben szereplő személy ügyvéd és így feltehető, hogy nagyobb jövedelme van, mint a javasolt állás közhivatali illetménye. Ennek folytán a 9590/1945. ME számú rendelet hatálya alá nem vonható.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a rendeletet így nem lehet értelmezni, mert ha vissza akar lépni közszolgálatba, úgy tekintet nélkül a fennálló alkalmaztatási viszonyára, visszaveendő.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ha az illető már külügyi szolgálatban volt, visszavétele kötelező, de ő nem kívánja újra alkalmazni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: csak az esetben kötelező a visszavétel, ha a mostani jövedelme nem éri el azt, amit az állam biztosítani tud neki. Javasolja ezt még egyszer megvizsgálni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: bejelenti, hogy előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁹

³⁸ Az 592/1/1947. Küm sz. előterjesztésben foglalt adatok szerint *dr. Kertész István* (1904–1987) közhivatali pályáját 1926-ban kezdte, 1936-ban törvényszéki bírói rangot ért el. 1931-től a Külügyminisztériumban szervezett Vegyes Döntőbíróóságok Mellett Működő Kormány megbízottak Hivatalában teljesített szolgálatot. 1942 májusában a bukaresti követségen lett I. osztályú követségi titkár, 1943-ban a Külügyminisztérium politikai osztályán a békeelőkészítő referátumot vette át. Bár 1944. március 19. után visszatért a Kormány megbízottak Hivatalába, ott titokban folytatta a béketárgyalásokon való részvétel előkészítését, októberi letartóztatásáig. A háború végét követően a magyar békeelőkészítés megszervezésével és irányításával bízták meg. 1945 októberében rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré nevezték ki. A békekonferencia lezárása után a Külügyminisztérium Nemzetközi Kapcsolatok főcsoportjának vezetője lett. 1947. március 17-től 1947. augusztus 26-áig volt a római követség vezetője. – Lásd még: NF M. Jkv. 1946, a [31] 114. sz. jkv. 33. napirendi pontját és 34. jegyzetét.

³⁹ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A SZDP iratai között szerepel az e tárgyra vonatkozó 9025/1946. 1. Küm sz., 1947. január 10-én és a 459/1947. 1. sz., január 27-én kelt előterjesztés. A két előterjesztés szerint *dr. Krassó Dezső* budapesti ügyvédet 1919. januárjában miniszteri segédtitkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri fogalmazóvá nevezték ki a Külügyminisztériumba, majd 1920-ban elbocsátották állásából. A 459/1947. sz. előterjesztés szerint nevezett a német megszállás idején számos üldözöttet bújtatott, élelmezett, és iratokkal látott el. A miniszter az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá való kinevezését javasolta. (PIL 283. f. 31. cs. 67. ó. e., 31–33.) – A miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítóven a következő megjegyzés szerepel: „Csak akkor van értelme a rehabilitálásnak, ha a külügyminiszter tényleg fel akarja használni a külügyi szolgálatban. Ugyanis jelenleg ügyvéd és megél-

37.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: a csehszlovákiai deportálások olyan mértékben fokozódnak, hogy megfontolandónak tartja, nem kell-e gátat vetni a bevándorlásnak. Nyilvánvaló, hogy a csehszlovák kormány így akarja megoldani a problémáját, mert annyi magyart fog kényszeríteni áttelepülni, mint amennyit egy közvetlen tárgyaláson elérhetett volna. Ma már azoknak a száma, akiket be kell számolni az átvenni kötelezettek közé, 30 000-re tehető. Igen aggasztó a gömöri határrészen átnyomuló magyarság helyzete. A csehszlovák hatóságok biztatják őket az átszökésre. Véleménye szerint az átszököttek száma már akkora, hogy semmi esetre sem tehetünk eleget annak a kérésnek, hogy a csehszlovák egyezmény 5. §-ában ezeknek beszámításától elálljunk.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

38.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a házrészvénytársaságok és házszövetkezetek épületeinek társasházakká átalakításával kapcsolatos társulati adó- és illetékkedvezmény tárgyában kiadott 12 110/1946. ME sz. rendelet 1. §-a (4) bekezdésének módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴¹

hetése elvileg biztosítva volna. Azt állítja, hogy ügyvédi irodáját már leépíti, alkalmaztatására figyelemmel.”

A 9590/1945. ME sz. r. (MK október 18., 154. sz.) a szocialista, antifasiszta és demokratikus magatartása miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről intézkedett.

Lásd még e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 84. és a [16] 165. sz. jkv. 67. napirendi pontját.

⁴⁰ Előzményéről lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [34], továbbá a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját és az ezekhez tartozó jegyzeteket. Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található.

A beköltözési engedélyek tárgyában tartott értekezlet – olvasható a Miniszterelnökség egy menekültüggyel kapcsolatos iratában – olyan értelemben foglalt állást, hogy az ország túlnépességére és súlyos gazdasági helyzetére tekintettel beköltözési engedély adása általában ellenkezik az államérdekkel. Bizonyos engedékenységet „a csehszlovákiai magyarüldözések következtében szétszakított családok” esetében kívánt csak tenni. E tekintetben is tisztázni kívánta a csehszlovák politikai körökkel, hogy az így Magyarországra került családok beszámíttatnak-e a lakosságcsere-kvótába. Remélte, hogy a békekötés rendezni fogja az állampolgárság kérdését. Hangsúlyozta azonban, hogy a magyar kormány nem teheti ki magát annak, hogy a kérdés rendezéséig „a menekültek kategóriáját egy legalisan betelepített kategóriának minősítse, mert ez bizonyos jogfeladást jelentene nemzetközi vonatkozásban.” Ennek megfelelően kérte a miniszterelnök a belügyminisztert a menekültek „beözönlésének” megakadályozására. (MOL–XIX–A–1–j–1947–XXVII/b–259.)

A külügyminiszter feltehetőleg a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény 5. §-ára utalt. Lásd NF МТ. jkv. 1946, [5] 88. sz. jkv. 15. napirendi pontjának mellékletét, illetve 92. jegyzetét.

⁴¹ A 197 972/1946. VII. PM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a 12 110/1945. ME sz. r-ben (MK 1946. január 17., 14. sz.) biztosított kedvezmény a házrészvénytársaságokat és házszövetkezeteket csak abban az esetben illette meg, ha a társasházzá alakulást legkésőbb 1946. június 30-ig, illetőleg a későbbi módosítás szerint 1946. december 31-ig végrehajtották. Az in-

39.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a Gazdasági Főtanács főtákarának kérésére a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

40.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a nélkülözhető állások bejelentése és nyilvántartása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: hosszú és terjedelmes észrevételei vannak. Kéri a napirendről levenni.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

41.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a közalkalmazottak soron kívüli előléptetése tárgyában. Az előterjesztés eredeti címéből csak a soron kívüli előléptetéseket adja most elő. A GF úgy állapodott meg, hogy minden soron kívüli előléptetésre egy heted terjeszhető elő [sic!].

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez alól a szabály alól az Igazságügyminisztériumot kéri kivenni. Ugyanis vezető nélkül nem lehet hagyni bíróságokat. Lehetetlen, hogy automatikusan nevezzen ki a bíróságok élére bírakat. Kénytelen lesz soron kívüli előléptetéseket eszközölni.

Bojta Béla államtitkár: talán meg lehetne úgy oldani, hogy a miniszter-

doklás szerint a határidő az átalakulás gyakorlati megvalósítására nem lehetett elegendő, ha a közgyűlési határozatot esetleg megtámadták. Ezért kérte a tárca a határozat olyan módosítását, hogy a kedvezmény akkor is megillesse a házrészvénytársaságot és a házszövetkezetet, ha a társasházzá alakulást a közgyűlés 1946. december 31. előtt elhatározta, de az átalakulás végrehajtása nem történt meg. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 2140/1947. ME sz. r-t, MK február 19., 41. sz.

⁴² A 9314/1946. II. PM sz. előterjesztés a külföldi szolgálat, valamint külföldi kiküldetés esetén járó illetmények szabályozására tett javaslatot. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Előzményéről lásd a [9] 158. sz. jkv. 24. napirendi pontját. Lásd még e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 60. napirendi pontját.

⁴³ A 9321/1946. PM II. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a GF megkeresése (MOL-XIX-A-10. Stab. 1946. október 22., 1. pont.) alapján rendelettervezetet készített a nélkülözhetőnek minősített közszolgálati állások (alkalmazások) nyilvántartásba vételéről, azzal, hogy az ilyen állásokat betöltő alkalmazottakat a munkaerőhiányban szenvedő szervek rendelkezésére kell bocsátani. A GF álláspontja szerint – olvasható az előterjesztésben – mindaddig, amíg ilyen állások vannak, újabb alkalmazottak felvételére – a minisztertanács által engedélyezett kivételektől eltekintve – nem kerülhet sor. Ugyanezeket az elveket kívánta alkalmazni a B-listázásról szóló 5000/1946. ME sz. r. (MK május 19., 113. sz.) alapján elbocsátott közszolgálati alkalmazottak esetében is, mindaddig, amíg az alkalmazottak összlétszámát az 1937/38. évi költségvetési éven alkalmazottak létszámának 90 %-ára nem csökkentik. – Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, amelyet a GF már elfogadott. (MOL-XIX-A-10. Stab. XXIX., 1947. január 28., 32. pont.)

tanács ez alól kivételeket eszközölhet. És akkor az igazságügyminiszter indokolt előterjesztése elfogadást nyerhet.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: ez pillanatnyilag egy jog a tisztviselők felé, akiknek igényük van a kormányrendelet alapján kinevezésre. A 2500-as kormányrendelet egy másik kormányrendelettel megváltoztatandó. Az alsó státusok igen el lettek hanyagolva. Méltányos és igazságos a javaslat, csak kormányrendelettel kell szabályozni, mert különben jogfosztást jelent.

[*Kiss Roland*] *Belügyi államtitkár*: a belügyminiszter kéri ezt a rendeletet a napirendről levenni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: a minisztertanács már engedélyezett a MÁV részére 200 rendkívüli kinevezést, ha ezt most beszámítja az egyheted részbe, akkor évekig nem tud soron kívül előléptetni senkit.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: a 8430-as rendeletre való hivatkozást be kell venni a rendeletben [sic!].

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: még tüzetesebben megvizsgálják a tervezetet. A mai nap tárgysorozatáról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

42.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti 85 112/1946. IV. c. számú javaslatát Szentpály Gyula és társainak a Magyar Nemzeti Banknál való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

⁴⁴ A 22 108/1947. PM II. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a közszolgálati alkalmazottak illetményeiről és nyugdíjáról szóló 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) szerint az 1946. évben a főiskolai végzettséghez kötött szakon szolgálatot teljesítő közszolgálati alkalmazottak 1/6-od része, az egyéb szakhoz tartozóknak pedig 1/8-ad része nevezhető ki soron kívül. A minisztertanács azonban a főiskolai végzettséghez kötött szakon a soron kívüli kinevezések arányát 1946 januárját illetően 1/3-ra korlátozta. (Lásd: TZ MT. jkv., a [11] 78. sz. jkv. 31. és a [12] 79. sz. jkv. 13. napirendi pontját.) 1946-ban soron kívüli kinevezésre csak egyes tárcáknál került sor, a pénzügyminiszter az így keletkezett eltérések kiegyenlítésére tett javaslatot. Jelezte, hogy a tervezett előléptetések költségkihatása havonta mintegy 2–300 000 Ft-ot jelentene a kincstárnak, ami nem lépné túl az 1946/47. évi költségvetésben előirányzott összeget.

A GF a pénzügyminiszter javaslatát elvben elfogadta. A soron kívüli előléptetések keretét azonban a 2500/1945. ME sz. r.-től eltérően – tekintet nélkül arra, hogy az alkalmazottak milyen képzéshez kötött szakhoz tartoznak – általánosan 1/7 létszámhányadban tartotta megállapítandónak azzal, hogy ebből a keretből az 1946. évi soron kívüli kinevezések levonandók. Lásd a MOL XIX–A–10. Stab. XXX. 1947. február 4., 3. pontját.

A földművelésügyi miniszter által említett 8430/1946 ME sz. r. (MK július 25., 166. sz.) az államvasúti alkalmazottak illetményeiről és nyugellátásáról rendelkezett.

Lásd még e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 26. napirendi pontját.

⁴⁵ Az előterjesztés rámutatott arra, hogy az arany, a valuták és devizák bejelentésére vonatkozólag kiadott rendeletek végrehajtása, a külkereskedelmi forgalom hitellel való támogatása, és a nyújtott hitelek fejében az előírt devizák kitermelésének, illetőleg a behozatal biztosításának ellenőrzése, a külkereskedelmi forgalommal kapcsolatban vállalt devizakötelezettségek

43.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Vértes Antal ny. pénzügyi számvevősegi főtanácsos Margit nevű árvája részére kegydíj engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

44.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a jóvátételi kötelezettség teljesítése végett leszerelt üzemek tulajdonosainak kártalanítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: kifogásolja a dollárt, mint fizetési eszközt, és a kezdő időpontot 1948. január 1-ben kell megállapítani. Egyébként elfogadható a rendelet.

[Rácz] Pénzügyminiszter: magáévá teszi a módosításokat.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a kártalanítás kezdő időpontja 1948. január 1. napja és a fizetés forintértékben számítandó.⁴⁶

45.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Kerecsy Jenő állampénztári igazgatónak az V. fizetési osztályba állampénztári főigazgatóvá való kinevezése és részére a miniszteri tanácsosi cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács dr. Kerecsy Jenő állampénztári igazgatónak az V. fizetési osztályba állampénztári főigazgatóvá való kinevezéséhez és részére a miniszteri tanácsosi cím adományozásához hozzájárult.⁴⁷

előírászerű teljesítésének ellenőrzése, továbbá a devizagazdálkodás, devizaellenőrzés körébe tartozó számos elvi jelentőségű kérdés kidolgozása érdekében vált szükségessé a MNB rendelkezésére álló szakképzett munkaerőn felül további, kellő képzettséggel és gyakorlattal rendelkező munkaerő alkalmazása. Ezért – az új közszolgálati alkalmazások tilalmáról szóló 8100/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) alóli kivételként – kérte a tárca a minisztertanácstól Szentpály Gyula, dr. Horváth János, dr. Szerencs Dezső, dr. Zsuky C. István, Zakar Pál, dr. Nádas Géza, dr. Argényi Gyula és dr. Kovács Lajos hites könyvvizsgálók szerződéses minőségben történő alkalmazásának engedélyezését.

⁴⁶ Az előterjesztést e jkv. c) mellékleteként közöljük. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd még: DL Mt. jkv., [18] 198. sz. jkv. 83. napirendi pont.

⁴⁷ A napirendi ponthoz tartozó előterjesztés nem szerepel a jegyzőkönyv mellett. Az SZDP iratai között megtalálható 205 824/1946. PM XVI. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az ideiglenes házadómentességre, valamint a helyreállítási és átalakítási házadómentességre vonatkozó rendelkezések végrehajtásával kapcsolatban szükségessé vált a fővárosi pénzügyigazgatóság egyenesadó ügyosztályának kebelében egy, az illetékes építésügyi szerv mellé kirendelt külön házadóügyosztály felállítása. Ennek az osztálynak a vezetésével kívánta megbízni dr. Kerecsy Jenő (1885–?) állampénztári igazgatót. Nevezett okleveles középiskolai tanár és a bölcsészettudományok doktora volt, 1929 óta teljesített szolgálatot a fővárosi pénzügyigazgatóságnál. (PIL 283. f. 31. cs. 67. ó. e., 34., illetve MOL XIX–A–1–j–1947–XI/a–2069.)

46.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti 80 160/1947. számú javaslatát a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet fenntartási költségeire 1 014 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában. Eddig a közhivatali skála szerint fizették őket.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthára*: a GF 300 000 forint folyósítását javasolta, egyébként ez a szerv úgyszólván munka nélkül áll. Az egészet meg kellene szüntetni, sürgős volna az idevonatkozó szervek fúziójának keresztülvitele.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: és kapják továbbra is az állami fizetést? Itt legalább 3 600 000 forint bevételre kell számolni. Kéri, hogy tegyen a minisztertanács ez esetben kivételt, mert ezeket a tisztviselőket tulajdonképpen a kollektív szerződések szerint kellene fizetni.

Minisztertanács a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet fenntartási költségeire 300 000 forint kölcsönt engedélyezett azzal, hogy az alkalmazottak a közhivatali illetmények szerinti illetményeket kapnak. Elvileg kimondta, hogy az ezzel kapcsolatos szervek fúziójára vonatkozó javaslat sürgősen minisztertanács elé terjesztendő.⁴⁸

⁴⁸ Az előterjesztés nincs a jkv. mellett, de megtalálható a SZDP iratai között. E szerint a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet (LEBOSZ) részére előleg címén eredetileg csak 570 000,- Ft-ot biztosítottak, amely összeggel kizárólag a folyó költségvetési év első felére kívánták fedezni az alkalmazottak illetményeit és a dologi kiadásokat abban a reményben, hogy az év második felében az intézmény hozzá fog jutni az 1920 utáni földbirtokrendezés során földhöz és házhelyhez juttatottaktól igényelt megváltási összegekhez. Ez azonban a vonatkozó rendelet (7890/1946 ME sz. r., MK július 12., 155. sz.) kibocsátásának késlekedése miatt nem válhatott valóra. Hangsúlyozta azonban az előterjesztés, hogy az intézményt, közérdekű feladataira (a földhözjuttatásokból származó megváltási árak kivetése, nyilvántartása és kezelése) tekintettel fenn kell tartani. Jelezte, hogy munkájából 1947-ben 37,5 millió Ft államkincstári, illetve szövetkezeti bevétel volt esedékes. Ezért indokoltnak találta a begyakorlott személyzettel rendelkező LEBOSZ számára az említett összeg engedélyezését. (PIL 283. f. 31. cs. 67. ó. e., 35.)

A LEBOSZ-ról lásd: NF MT. JKV. 1946, az [5] 88. sz. jkv. [57] 56. napirendi pontját és jegyzetét. A GF már korábban megbízta a pénzügyminisztert a LEBOSZ megszüntetésével, illetve az Országos Földhitelintézettel és az Országos Központi Hitelszövetkezettel való egyesítését. A LEBOSZ vette fel, azonban az 1920-as években lebonyolított földreform céljára a svéd gyufagyártól a 36 millió dollár kölcsönt, s így megszüntetéséhez a svéd hitelező hozzájárulását is ki kellett kérni. Ezért önállóságát az Országos Szövetkezeti Hitelintézettel való egyesítése után is megőrizte. (Lásd MOL-XIX-A-10. Stab. XV. 1946. október 22., 6. pont.)

A fúzió ellen egyébként a LEBOSZ munkatársai is tiltakoztak a miniszterelnöknél. Többek között hivatkoztak arra, hogy a szövetkezet elnöke 1945-től mindenkor kiskgazdapárti volt. Időrendben: Nagy Ferenc, Varga Béla, Tildy Zoltán, illetve Kerék Mihály. Kívánatosnak tartották ezért, hogy a Kiskgazdapárt vezetősége, a munkáspártokhoz hasonlóan, tegyen meg mindent, hogy tagjai semmiféle hátrányt ne szenvedjenek a fúzió végrehajtásakor. A miniszterelnök mindezek figyelembe vételét ajánlotta az ügyben illetékes pénzügyminiszternek. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-2747.)

47.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Tóth Pál [nyugal-
mazott pénzügyőri vigyázó] árváinak kegynevelési járuléka tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

48.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a felosztatott fasiszta po-
litikai és katonai jellegű szervezetek vagyonának adományozásával kapcsola-
tos vagyonátruházási illetékmentesség tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

49.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 208 268/1946. számú javaslatát az
újonnan földhözjuttatott gazdákkal kapcsolatos 1 millió forint állami kezes-
séghez az utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Minisztertanács az újonnan földhözjuttatott gazdákkal kapcsolatos egy-
millió forint állami kezességhez utólag hozzájárult.⁵⁰

⁴⁹ A 100 121/1947. XI. a. PM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a fasiszta politikai és katonai
jellegű szervezetek felosztatásáról szóló 529/1945. ME sz. (MK március 17., 9. sz.) alapján e
szervezetek vagyonát a 3830/1946. ME sz. r-ben (MK április 21., 91. sz.) foglaltak szerint az
érdekelt miniszterrel egyetértve a belügyminiszter közérdekű célok megvalósítására, illetőleg
előmozdítására volt köteles fordítani. Ezeknek a vagyonoknak a belügyminiszter által való
adományozása az illetékekre vonatkozó jogszabályok szerint vagyonátruházási illeték alá esett,
illetékmentességnek csak akkor volt helye, ha az adományozás valamely hazai tudományos,
közoktatási, közművelődési, illetve közjótékonyossági célt szolgált. Minthogy e vagyonokat min-
den esetben közérdekű célokra kívánta felhasználni, indokoltnak tartotta, hogy ezek külön
igazolás nélkül is mentesüljenek a vagyonátruházási illetékek alól.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd az 1600/1947. ME sz. r-t,
MK február 11., 34. sz.; lásd továbbá a jelen jkv. 119. napirendi pontját.

⁵⁰ Az előterjesztés szerint a Tárcaközi Hitelvéleményező Bizottság tenyészmarha-felvásárlási
célokra kétmillió Ft összegű hitelt szavazott meg. Az összeg felét a már régebben is földdel
rendelkező, másik felét pedig az újonnan földhöz juttatott gazdáknak szánták. A hitel célja az
volt, hogy a takarmányhiányban szenvedő vidékek tenyészállat-állományából olyan gazdák
vásárolhassanak tenyészállatokat, akik kellő takarmánnyal rendelkeznek, illetve, hogy a ten-
yészállat-állomány egészségesebb megoszlását szolgálja. Az újonnan földhöz juttatott gazdák
azonban – mivel földjeik még nem voltak a nevükre telekkönyvezve – hitelhez csak állami
kezességvállalás esetén juthattak. Ezért kért engedélyt a pénzügyminiszter, hogy egymillió
forint összegben kincstári szavatosságot vállalhasson.

Meg kell említeni ezzel kapcsolatban – bár a minisztertanács ülésén nem tárgyalták – hogy
a GF ezt megelőzően az újonnan földhöz jutott gazdák részére február hónapban 10 millió, egyéb
agrarcélra 4 millió Ft hitelt javasolt engedélyezni. (MOL XIX–A–10–Stab. XXX. 1947. február
4., 15. pont.) A hitelnek az Országos Központi Hitelszövetkezet tagszövetkezetei útján történő
folyósításáról intézkedő GF határozat már 20 millió forintról szólt. Kimondta ez utóbbi hatá-
rozat, hogy a teljes összeg 100 %-át az újjgazdák részére kell folyósítani, s csak az agrárterme-
lés céljaira: szerszámok és hasznot hajtó jóságok beszerzésére szabad fordítani. Rögzítette a
GF hogy holdanként 100, ugyanazon gazda részéről legfeljebb 500 Ft-ot lehetett igénybe venni.

50.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a forint-mérlegről.

[Ries] Igazságügyminiszter: az előterjesztés szövegét nem ismeri, mert ha letárgyalták is ugyan [sic!] a törvényelőkészítő osztállyal, de a Gazdasági Főtanács által elfogadott szöveget nem kapta kézhez. Ennek folytán azzal kéri elfogadni az előterjesztést, hogy a pénzügyminiszter még vele letárgyalja, és a közzététel hozzájárulásával eszközölhető.

Miniszttertanács az előterjesztést az igazságügyminiszter hozzájárulásától feltételezetten elfogadta.⁵¹

51.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a vagyonadóról.

Miniszttertanács az előterjesztést az igazságügyminiszter hozzájárulásától feltételezetten elfogadta.⁵²

Intézkedett a GF a kiutalás és a felhasználás ellenőrzéséről is. (Uo. Stab. XXXI. február 11., 3. pont.) Ezt az akciót kiegészítette a jelen jkv.-ben említett marhavásárlási hitel, mint Bárányos miniszter a Kis Újságban február 5-én megjelent nyilatkozatában külön is hangsúlyozta.

Lásd még a [17] 166. sz. jkv. 6. napirendi pontját.

⁵¹ A jegyzőkönyv mellett található a kereskedők, kereskedelmi társaságok, a kisipar körét meghaladó iparvállalatok által 1947. január 1-jével készítendő forint-megnyitó-mérlegre vonatkozó előírások tárgyában a GF elé terjesztett 89 798/1947. PM VII. sz. előterjesztés. Ez hangsúlyozta, hogy a könyvelés folytonosságának a háborús események miatt bekövetkezett megszakadása következtében jelentkezett három éves úr lezárása és az új periódus nyitása céljából vált szükségessé olyan megnyitó leltár és megnyitó mérleg készítése, mint amilyent a jogszabályok értelmében az üzlet megkezdésekor kellett készíteni. Ismertette az előterjesztés az egyes vagyontárgyak értékelésével, a nyugdíjállappal, a háborús károkkal, elhurcolt javakkal, külföldi követelésekkel kapcsolatos előírásokat, a megnyitó leltár és a megnyitó mérleg hites könyvvizsgálóval történő ellenőrzésével, a háborús események következtében elveszett vagy megrongálódott részvényekkel kapcsolatos eljárással, az adócsalásokra vonatkozó amnesztiával, az új részvények, szövetkezeti üzletrészek kibocsátásával, végül az alapszabály módosításával kapcsolatos elvárásokat, illetve előírásokat.

A GF az előterjesztést azzal a módosítással fogadta el, hogy a 20 %-ot meghaladó állami érdekelttségű vállalatoknál és szövetkezeteknél a revíziót nem a Pénzügyintézeti Központ, hanem a Közérdekeltségek Felügyelő Hatósága végzi. (MOL–XIX–A–10. Stab. XXIX–1947. január 28., 6. pont.)

Lásd az 1947. január 1-jével készítendő forintmérlegről szóló 1790/1947. ME sz. r-t, MK február 13., 36. sz.

⁵² A jegyzőkönyv mellett a 89 638/1947. PM VII. sz., a vagyonadóról szóló, GF számára készített előterjesztés található.

Az előterjesztés meghatározta hogy kik tartoznak vagyonadót fizetni (magyar állampolgárok és a magyar állam területén élő külföldi állampolgárok, továbbá a külföldön élő magyar állampolgárok a magyar állam területén lévő vagyonuk után, a magyar állam területén székelő, teleppel rendelkező társaságok), kimondta, hogy a 20 000 Ft-ot meghaladó értékű vagyon adóköteles, rögzítette, hogy mentesek az adófizetési kötelezettség alól az önkormányzatok közigazgatásilag kezelt vállalatai, továbbá a közforgalmi vasutak és hajózási vállalatok. Rögzítette a vagyon értékének meghatározását és a vagyonadó kulcsát, ami természetes személynél 0.5 %-kal kezdődött, s egymillió forintos vagyon esetében 1.28 %-ot jelentett, majd fokoza-

52.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a jövedelem-többletadó tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést az igazságügyminiszter hozzájárulásától feltételezetten elfogadta.⁵³

tosan 3 %-ig emelkedett, részvénytársaságok esetében 6 ezreléktől 1 %-ig terjedt, végül szigorú büntetést helyezett kilátásba adócsalás esetére.

A javaslat a GF hozzájárulása után (MOL–XIX–A–10. Stab. XXIX., 1947. január 28., 4. pont.) terjesztette a miniszter a minisztertanács elé. – Lásd a 2440/1947. ME sz. r-t, MK február 27., 48. sz.

⁵³ A jegyzőkönyv mellett a 89 639/1947. PM VII. sz., a jövedelem-többletadóról szóló, a GF számára készített előterjesztés található. Ez jövedelem-többletadó fizetését javasolta előírni mindazon természetes személy esetében – állampolgárságra való tekintet nélkül –, akinek az ország területén fekvő mező- és erdőgazdasági ingatlanából, házbirtokából, az együttes kereseti és jövedelemadó alá tartozó, hasznát hajtó foglalkozásból, tőkevagyonból, tantiemből havi 1000 Ft-ot meghaladó összegű tiszta jövedelme származott. Körülírta az előterjesztés, hogyan kell a tiszta jövedelmet, illetve az adóalapot kiszámítani. Az adó kulcsát progresszíven, 1000-Ft-ot meghaladó jövedelemrész után 10 %-kal kezdődően javasolta megállapítani. Az 1000-Ft-ot meghaladó havi átlagos tiszta jövedelemmel rendelkezőket bevallás benyújtására javasolta kötelezni, s a hamis adóbevallást tevő adóalanyokat szigorú büntetésben kívánta részesíteni.

A GF hozzájárulása után (MOL–XIX–A–10. Stab. XXIX., 1947. január 28., 5. pont.) terjesztette a miniszter a minisztertanács elé.

A minisztertanács által elfogadott, de még közzé nem tett rendelettel kapcsolatban észrevételeket tett az igazságügyminiszter és a Kiszegedapárt pénzügyi bizottsága, sőt, maga a Miniszterelnökség is szükségesnek találta a rendelet egyes előírásainak újbóli megfontolását. A pénzügyminiszterhez intézett levelében a következőkre hívta fel a figyelmet: „A rendelet értelmében az 1000 forintnál magasabb havi illetményt élvező magánalkalmazottak illetmény-többletadójának mintájára többletadót fognak fizetni az 1000 forintot meghaladó jövedelmű magánalkalmazásban nem álló személyek is. A rendelet szerint ezen adó kulcsa megegyezik a magánalkalmazotti illetmény-többletadó kulcsával, vagyis a jövedelem 1000 forintot felüli részének első 1000 forintja után 275 forint, a további után 50, 75, illetve 100% jövedelem-többletadó fizetendő. A rendelet nem gondolt arra, hogy a magánalkalmazásban álló személyeket az illetmény-többletadón felül más közteher alkalmazotti járandóságai után nem terheli. Van ugyan az illetményeknek ezenkívül még 10 % illetményadója, ezt azonban a munkáltató fizeti. Ezzel szemben a jövedelem-többlet-adó alanyait: kereskedőket, iparosokat, szabadpályán működő értelmiségi dolgozókat a jövedelem-többletadón kívül terheli az együttes kereseti és jövedelemadó, melynek kulcsa már eddig is rendkívül magas. Az adózók közterheit ezek szerint nem jövedelmük nagysága, hanem foglalkozásuk határozza meg. A magántisztviselőnél többlet fizet a kereskedő és iparos, és legtöbbit az értelmiségi réteg: orvos, mérnök, ügyvéd, stb. A rendelet – olvasható továbbá a levelében – nem veszi figyelembe azt, hogy az önálló kereskedőnek, iparosnak, a legtöbb értelmiséginek, nincs biztosított munkahelye, nincs felmondási járandósága, nincs betegségi biztosítása, legtöbb esetben nincs nyugdíja. Még ezenfelül a kereskedőnek és iparosnak kockázatot is kell viselnie. A rendelet tehát a demokrácia egyik legnagyobb vívmányát, az egyenlő közteherviselés elvét veti félre.”

Rámutatott továbbá a Miniszterelnökség levele arra, hogy „a rendelet bürokratikus sablonizálásában az alkotó művészek és írók külön szempontjait sem veszi figyelembe. Amikor az egész ország a nehéz helyzetben lévő magyar művészet támogatására siet, mert életfeltételeik minimuma sincs biztosítva, a rendelet pld. egy féléven át igen súlyos, jórészt 50 %-os jövedelem-többletadóval rója meg azt a festőművészt, aki három évenként egyszer rendez tárlatot, ezen elad néhány képet, van 10–15 ezer forint bevétele, de ebből esetleg két éven át kell megélnie. Nem veszi figyelembe, hogy egy műépítész szintén 2–3 évben egyszer kap egy nagyobb közmunkát, amelynek tervein esetleg egy álló évig dolgozott, és a kapott 20 ezer forint tiszteletdíj két

53.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a magyar lakosságcsere lebonyolítására 60 000 forint póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a magyar lakosságcsere lebonyolítására hatvanezer forint póthitel folyósításához hozzájárult.⁵⁴

54.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát állami kezességvállalás tárgyában a Nehézipari Központ vállalatok [sic!] összes hiteleivel kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

esztendő megélhetésére szükséges. Nem veszi figyelembe a zeneszerzőt, akinek 10 évben egyszer adják elő végre operáját, amelyre 10 évi munkával készült. nem veszi figyelembe a feltalálót, aki egyszerre kifizetett 50 ezer forintért eladja találmányát, talán 10 évi keserves és költséges munkája gyümölcsét, és akinek a javaslat szerint 45 ezer forintot kell ebből adóra kifizetni. Nem veszi figyelembe a szezonüzletek tulajdonosait. Általában az értelmi kiválóságok szellemi munkával megszerzett eredményeit egy mértékkel méri a sablonmunkát végző nem szakképzett kétékezi munkással. Oroszországban – állította – a szellemi elitet egyenesen nevelik, kiválogatják, az államban legmagasabb fizetéseket ők kapják, sokkal magasabbat, mint a legnagyobb gyárak vezető munkásai. Lényegében véve a középosztály jövedelemszerzését akadályozza a rendelet, elveszi a vállalkozókedvet, kiöli a szellemi munkásból az igyekezetet. A rendelet életbelépte esetén a gazdasági életben nagy zavarok fognak előállni, veszélyeztetni a stabilizációt és rövid idő múlva pótrendeletekkel kell majd korrigálni, amikor már helyrehozhatatlan károkat okozott.” (MOL–XIX–A–1–j–1947–XXIII–1831.)

Az ügyiratban egy külön lapon a következő, Kuthy Sándor által jegyzett feljegyzés olvasható: „Értesülésem szerint az általam megszerzett rendelet-példányokban a Gazdasági Főtanács súlyos változtatásokat eszközölt. Éspedig: A jövedelem-többletadónak 50 %-os maximális kulcsát 75 %-ra, 5000 forint adóalapon felül pedig 100%-ra emelték fel. Budapest, 1947. február 7.”

Az ügyiratban ezen kívül több érdekképviselőnek és a Pénzügyminisztériumnak a rendelet módosításával, végrehajtásával kapcsolatos levele található.

Lásd a 2500/1947. ME sz. r-t, MK február 27., 48. sz. – A további vitákra és a rendelet módosítására lásd e kötetben a [23] 172. sz. jkv. 11. és a [24] 173. sz. jkv. [78] napirendi pontját.

⁵⁴ Az előterjesztés megtalálható a VKM irataiban; lásd e jkv. d) mellékletét.

⁵⁵ Előzményéről, a Nehézipari Központtól lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontját és c) mellékletét. A 80 231/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés szerint a háború következtében, de nagyrészt a jóvátételi szállítások zavartalan lebonyolításához és a nehézipar talpra állításához fűződő közgazdasági érdekekre figyelemmel a NIK kötelékében lévő részvénytársaságok és ezek érdekkörébe tartozó leányvállalatok részére már folyósított, illetve folyósítandó hitelek kapcsán kész volt a PM az állami készfizető kezességet a Magyar Nemzeti Bank irányában elvállalni. Megemlítette, hogy a három nagyvállalat mellett az ugyancsak állami kezelésbe vont Magyar Állami Vas- Acél- és Gépgyárak hitelei esetében is vállalni kell az állami kezességet. Kérte a tárca ennek jóváhagyását.

55.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 8527/1947. [sic!] számú javaslatát a Potsdami Egyezmény végrehajtásával kapcsolatos módosításokkal összefüggésben, a német tulajdonban álló vagyontárgyak bejelentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁶

56.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Szentpétery Györgynek, a Jóvátételi Hivatal helyettes vezetőjének a Petrozsényi Szénbánya részvéneinek Svájcban való hazahozatala ügyében való kiutazása tárgyában [sic!].

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

57.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a levéltárügy rendezése tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: kiderült, hogy az egyházi levéltárakban csak a káptalanság engedélyével lehet kutatásokat végezni. A kultuszminiszter adjon utasítást, hogy a szükséges engedélyek minden kutató számára kiadassanak.

Belsőügyminiszter [képviselőként Kiss Roland államtitkár]: egy észrevétele

⁵⁶ Előzményéről lásd: DMB MT. jkv., 10. sz. jkv. [7] napirendi pontját, illetve az 528/1945. ME sz. r-t, (MK március 17., 9. sz.), valamint a jelen kötetben a [8] 157. sz. jkv. 20. napirendi pontját.

A 80 524/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés (a jegyzőkönyvben feltehetőleg elírás történt a javaslat számát illetően) hivatkozott a magyar kormány és Szviridov altábornagy között ezt megelőzően a Potsdami Egyezmény végrehajtásáról folytatott megbeszélésre. Ennek során a SZEB elnöke, feltételezve, hogy még mindig van olyan német vagyontárgy, amelyet a korábbi rendelkezés ellenére nem jelentettek be, a Magyarországon lévő német vagyon bejelentését újból előíró rendelet kibocsátását kérte. A pénzügyminiszter által készített rendelettervezet kötelezővé tette az említett vagyonnak a Jóvátételi Hivatalhoz való 15 napon belüli bejelentését, tekintet nélkül arra, hogy az érintett személyek a korábbi rendelet alapján esetleg már tettek bejelentést. A tervezet büntetlenséget biztosított azok számára, akik korábban ezt elmulasztották, de az új bejelentési kötelezettségnek eleget tesznek. A rendelettervezet szövege az előterjesztés mellett megtalálható. – Lásd az 1800/1947. ME sz. r-t, MK február 13., 36. sz.

⁵⁷ A közvetlen előzményről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 1. napirendi pontját. A 83 148/1947. PM IV. b. sz. előterjesztés jelezte, hogy a petrozsényi bánya magyar tulajdonban volt részvénytársaságként a jóvátételi kötelezettség csökkentése érdekében a Szovjetunióval való átadására vonatkozó tárgyalások megállapodásra vezettek. A Svájcban elhelyezett részvények Magyarországra szállítását ekkor rendelte el a kormány.

A miniszterelnök köszönetet mondott Domony Péternek, a Magyar Általános Hitelbank jogtanácsosának, Gara Pálnak, az Urikány–Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. igazgatójának, Reimann Ernőnek, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. vezérigazgató-helyettesének és Rejtő Árminnak, a vállalat ügyvezető igazgatójának azért, hogy segítséget nyújtottak Svájcban az ott őrzött részvények felszabadításához, és így Szentpétery György azokat maradék nélkül elhozhatta. (lásd: MOL–XIX–A–1–j–1946–VIII–9511. alapszám, 213 és 3313/1947.)

van, ugyanis a szövegben előfordul, hogy Magyarország hercegprímása nevezi ki... – ezt kéri megváltoztatni az államfőre.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: ezt elfogadja.

[Rácz] Pénzügyminiszter: költségvetési kihatásai nem tárgyalattak le minisztériumával, nem tudja, mibe fog ez kerülni.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: pénzügyi kihatása nem lesz egyáltalán a rendeletnek, és többletet nem okoz.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ebben az esetben hajlandó elfogadni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁸

58.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Testnevelési Főiskola szervezeti szabályzatának módosítása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: nem látja szükségét a Testnevelési Főiskolának, de hogy egyetemi módszer szerint rendezzék be, azt egyáltalán nem tartja elfogadhatónak.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtájtára: az egész főiskolát meg kell szüntetni.

[Ries] Igazságügyminiszter: nem mondja, hogy meg kell szüntetni, de ilyen egyetemre nincs szükség. Csupán egyes tanárok túlzott ambíciójából származott ez az ötlet.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjesztését leveszi a napirendről.

⁵⁸ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946., a [66] 149. sz. jkv. 21. napirendi pontját és a törvénytervezet általános indoklását tartalmazó a) mellékletét, valamint e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [59] sz. napirendi pontját. Lásd még: BALÁZS, 1993.

Az 508/1947. VKM eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy a tervezetnek a GF-fel és a belügyminiszterrel a korábban kért megbeszélése megtörtént, az újabb szöveg tekintetében észrevétel nem merült fel. Megemlítette, hogy a törvényjavaslattal bevezetett levéltári felügyelet megterhelést nem jelent, mert a felügyelők csupán tiszteletdíjban részesülnek, amelyre a költségvetés fedezetet biztosított, a kerületi levéltár szervezését pedig nem találta időszerűnek.

A törvénytervezet 19. §-a szólt arról, hogy a káptalanok és konventek által őrzött hiteleshelyi országos levéltárakban lévő iratokban a káptalan, illetőleg a konvent engedélyével lehet kutatást végezni, a törvényben megállapított általános előírásoknak, illetve a levéltári szabályzatban megállapított feltételek szerint. A törvényjavaslat 40. § (1) bekezdésében olvasható, hogy a káptalanok és a konventek által őrzött hiteleshelyi országos levéltárak felett a főfelügyeletet a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a levéltárak országos főfelügyelőjének közreműködésével, Magyarország hercegprímásának jelölése alapján kinevezett felügyelő útján gyakorolja.

Az előterjesztés mellett megtalálható a törvény tervezete, annak az általunk korábban közzétett általános indoklása (lásd e jegyzet 1. bekezdését), valamint részletes indoklása. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvényjavaslatot február 11-én nyújtotta be a Nemzetgyűléshez (NGY IROMÁNYOK 1945–1949, II. kötet 136. sz.). A törvénytervezet tárgyalására azonban csak hónapokkal később, a Dinnyés-kormány idején került sor (DL MT. JKV., [2] 182. sz. jkv. 4. napirendi pont). Lásd az 1947: XXI. tc.-t. – A törvényről lásd: BALÁZS, 1993, és LAKOS, 2006, 284–289.

Rákosi Mátyás államminiszter: de többet ne is kerüljön ide az ügy, vagyis utasítsa el a minisztertanács.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.⁵⁹

59.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szabó Józsefnek a szegedi egyetem közjogi tanszékére való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Szabó Józsefnek a szegedi egyetem közjogi tanszékére való kinevezéséhez hozzájárult.⁶⁰

60.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Tankó Bélának a debreceni szerves kémiai tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése iránt.

Minisztertanács dr. Tankó Bélának a debreceni szerves kémiai tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁶¹

61.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Korpássy Bélának a szegedi kórbonctani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá, valamint dr. Mansfeld Gézá-

⁵⁹ A 121 445/1946. VI. VKM sz. előterjesztés szerint a Testnevelési Főiskolát 1925-ben hozták létre, s az óta kisebb szervezeti módosításoktól eltekintve az akkor alkotott szervezeti szabályzat alapján folytatta működését. E szerint az intézmény vezetése kizárólag a főiskola mindenkori igazgatójának a kezében összpontosult, aki egyedül volt felelős a főiskola ügyeinek vezetéséért. Ezt javasolta megváltoztatni a tárca az új szervezeti szabályzattal, mely a főiskola vezetését egy autonóm testületnek, a főiskola tanári karának, valamint a tanári kar által évenként választott dékánnak kezébe tette volna le. Az előterjesztés mellett megtalálható a szervezeti szabályzat tervezete.

⁶⁰ A 24 775/1947. VKM VI. a. ü. o. sz. előterjesztés szerint *dr. Szabó József* (1909–?) egyetemi tanulmányait Szegeden végezte. Ösztöndíjjal Bécsben, Hágában, Rómában, Genfben volt tanulmányúton. Állami szolgálatát 1935-ben kezdte meg, mint pénzügyi fogalmazó gyakornok, később bírói pályára lépett. 1945 óta az Iparügyi Minisztériumban miniszteri tanácsosként a törvényelőkészítő és jogi osztály vezetője volt. 1941-ben a Kolozsvári Tudományegyetem jogbölcselethől egyetemi magántanárrá képesítette.

⁶¹ A 20 093/1947. VKM VI. sz. előterjesztés szerint *dr. Tankó Bélát* (1905–1974) a kémia-fizika szakos középiskolai tanári oklevél megszerzése után a debreceni egyetemen avatták bölcsészdoktorrá. 1937-ben magántanárrá habilitálták. 1926 óta a debreceni egyetemi orvosvegytani intézetében dolgozott, emellett a debreceni tanárképző intézethez beosztott gyakorló gimnáziumi tanár volt. Tudományos érdemeinek elismeréséül 1934-ben tagjává választotta a londoni Biochemical Society. 1938-tól a Debreceni Tudományegyetemen szakelőadóként tanította a szerveskémiát.

nak a budapesti élettani tanszékre egyetemi ny. r. tanárrá való kinevezése tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: minisztériumával egyik előterjesztés sem volt előzetesen letárgyalva.

Dr. Balogh István [államtitkár]: erre nem is volt szükség.

Minisztertanács dr. Korpássy Béla és dr. Mansfeld Géza egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezéséhez hozzájárult.⁶²

62.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Telegdi-Róth Károlynak a budapesti őslénytani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Telegdi-Róth Károlynak a budapesti őslénytani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁶³

⁶² A 144 489/1946. VI/a. VKM sz. előterjesztés dr. Korpássy Béla egyetemi magántanárnak, kórházi főorvosnak a Szegedi Tudományegyetem kórbonctani és kórszövettani tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá kinevezésére, a 144 487/1946. VI. a. VKM sz. előterjesztés pedig Dr. Mansfeld Géza pécsi tudományegyetemi nyilvános rendes tanárnak a Pázmány Péter Tudományegyetem élettani tanszékére nyilvános rendes tanárrá történő kinevezésére tett javaslatot.

Dr. Korpássy Béla (1907–1961) 1931-ben szerzett a szegedi egyetemen orvostudományi doktori oklevelet. 1929-től a Szegedi Tudományegyetem kórbonctani tanszéke mellett teljesített szolgálatot. 1938-ban „A daganatok kórbonctana” című tárgykörből magántanárrá képesítették. 1939-ben az ungvári állami kórház főorvosa lett. 1946-ban főorvosként kinevezést nyert a szombathelyi közkórházhoz. Ugyanekkor a szegedi egyetem orvostudományi kara a megüresedett kórbonctan- és kórszövettani tanszék vezetőjének helyettesítésével bízta meg.

Dr. Mansfeld Géza (1882–1950) 1905-ben szerzett orvostudományi doktori oklevelet Budapesten. 1908–1909-ben Bécsben, Berlinben és Londonban végzett tudományos kutatómunkásságot. 1910-ben egyetemi magántanárrá képesítették, 1916-ban egyetemi rendkívüli tanári címmel tüntették ki. 1918-ban a Pozsonyi Tudományegyetem gyógyszer-tani tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezést nyert, az egyetem Pécsre történt áthelyezése után ott folytatta szolgálatát. 1946. és 1950. között a budapesti egyetemen az élettan nyilvános rendes tanára, és az Élettani Intézet igazgatója volt.

⁶³ A 15 882/1947. VKM VI. ü. o. sz. előterjesztés szerint dr. Telegdi-Róth Károly (1886–1955) geológus, paleontológus, diplomája megszerzése után műegyetemi tanársegéd, majd a Magyar Földtani Intézet geológusa, a pécsi egyetem magántanára, a debreceni egyetemen az ásványtan, földtan nyilvános rendkívüli, majd rendes tanára volt. 1936 után az Iparügyi Minisztériumban a bányászati kutatások osztályát vezette, 1947-től a budapesti egyetemen volt tanár és az Őslénytani Intézetet vezette. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett. Állami kőszénbányászati igazgatóként ment nyugdíjba. Nagy érdemeket szerzett a magyarországi kőolajtermelés kutatásában és a hazai bauxitvagyon feltárásában.

63.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Verő József, dr. Diószeghy Dániel és dr. Tarján Gusztáv műegyetemi tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Verő József, dr. Diószeghy Dániel és dr. Tarján Gusztáv műegyetemi tanári kinevezéséhez hozzájárult.⁶⁴

64.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Plank Jenő, Szádeczky Elemér, Csűrös Zoltán, Gombás Pál, Vörös Imre és Weichinger Károly egyetemi tanárok szolgálati ideje tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

65.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Germán Tibor egyetemi tanár szolgálati ideje tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

⁶⁴ A 145 557/1946. VKM VI. sz. előterjesztés a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya- Kohó és Erdőmérnöki Karán szolgálatot teljesítő dr. Verő József, dr. Diószeghy Dániel és dr. Tarján Gusztáv egyetemi nyilvános rendkívüli tanároknak, egyetemi nyilvános rendes tanárrá történő kinevezésére tett javaslatot. *Dr. Verő József* (1904–?) kohómérnök, állami szolgálatát 1926-ban kezdte. Egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá a fentebb említett egyetem Bánya- Kohó- és Erdőmérnöki Karának fémtechnológiai tanszékére 1943-ban nevezték ki. *Dr. Diószeghy Dániel* (1900–?) vaskohómérnök, állami szolgálatát 1925-ben kezdte. Egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá a fentebb említett egyetem Bánya- Kohó- és Erdőmérnöki Karának tüzeléstan és anyagvizsgálati tanszékére 1943-ban nevezték ki. *Dr. Tarján Gusztáv* (1907–?) bányamérnök, ugyancsak 1943-ban kapott egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezést a fentebb említett egyetem Bánya- Kohó- és Erdőmérnöki Karának érc- és szénelőkészítéstani tanszékére.

⁶⁵ A 141 719/1946 VKM VI. ü. o. sz. előterjesztés a közszolgálati alkalmazottak illetményeiről és nyugdíjáról szóló 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) 6. §-ának (4) bekezdése alapján a 36. életéve betöltése után állami szolgálatban eltöltött idejéből *dr. Plank Jenő* (1890–1974) egyetemi nyilvános rendes tanárnak 2 év, *dr. Szádeczky Elemér* (1903–1984) egyetemi nyilvános rendes tanárnak 4 év, *dr. Vörös Imre* (1903–1984) egyetemi nyilvános rendes tanárnak 3 év, *dr. Csűrös Zoltán* (1901–1979) egyetemi nyilvános rendes tanárnak 3 év és *Weichinger Károly* (1893–1982) egyetemi nyilvános rendes tanárnak 6 év beszámítását kérte addigi kiváló tudományos működésükre és az egyetemi oktatás terén szerzett érdemeikre való tekintettel. *Dr. Gombás Pál* (1909–1971) egyetemi nyilvános rendes tanárra vonatkozó javaslat nem szerepel az előterjesztésben.

⁶⁶ A 123 888/1946. VKM VI. ü. o. sz. előterjesztés dr. Germán Tibor egyetemi nyilvános rendes tanár 36. életévének betöltése után eltöltött szolgálati idejének beszámítását javasolta. – *Dr. Germán Tibor* (1888–1951) egyetemi magántanárt, poliklinikai főorvost 1946-ban nevezték ki a Budapesti Tudományegyetem orr-, gége- és fülgyógyászati tanszékének egyetemi nyil-

66.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Bay Zoltán egyetemi tanár szolgálati ideje tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

67.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Márkus Istvánnak és Kicsi Sándornak a Teleki Pál Tudományos Intézethez a XI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Márkus István és Kicsi Sándornak a Teleki Pál Tudományos Intézethez a XI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁶⁸

68.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát katolikus tanulmányi alapi tanárok kinevezése tárgyában.

vános rendes tanárává. 1911–1933-ig a Budapesti Tudományegyetem bakteriológiai intézetében, majd 1933-tól az Apponyi Poliklinikán dolgozott, 1938-tól osztályvezető főorvos volt.

⁶⁷ A 130 897/1946. VKM VI. a. ü. o. sz. előterjesztés dr. Bay Zoltán nyilvános rendes tanár 36. életévének betöltése után közszolgálatban és azon kívül eltöltött szolgálati idejének beszámítását kérte. – *Dr. Bay Zoltán* (1900–1992) 1923-ban lépett állami szolgálatba. Ettől kezdve egyetemi tanársegédi, egyetemi adjunktusi, egyetemi nyilvános rendkívüli tanári minőségben teljesített szolgálatot. 1935–1936 között a Szegedi Tudományegyetemen nyilvános rendes tanárnaként dolgozott, 1936–1938 között az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. újpesti kutatólaboratóriumának volt az igazgatója. 1938-tól a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem nyilvános rendes tanára volt. 1948-tól az Egyesült Államokban élt, és különböző egyetemeken tanított.

⁶⁸ A 15 893/1947. VKM VI. b. üo. sz. előterjesztés a Teleki Pál Tudományos Intézet Államtudományi Intézetének gazdaság és társadalomtudományi osztálya részére 6 új állás szervezését javasolta.

Az előterjesztés indoklása szerint: „az Intézet feladata a magyarság és a vele együtt élő és szomszédos népek életének – történelmének, állami- és társadalmi berendezkedésének, gazdasági- és művelődési állapotának – módszeres tanulmányozása és ismertetése. Működésében igénybe veszi más intézmények közreműködését és támogatja azoknak hasonló munkáit. A feladat körébe vágó tudományos kérdésekben szakértő szerként áll a hatóságok rendelkezésére.” E feladat megvalósítása céljából 1945-ben átszervezték az intézetet. Az Államtudományi Intézet keretén belül létrehozták a Gazdaság- és Társadalomtudományi Osztályt, melynek megszervezésével és vezetésével dr. Dabasi Schweng Lóránd pénzügyminisztériumi államtitkárt bízták meg, aki azonban az osztály megszervezését a békeelőkészítéssel kapcsolatos munkái és a párizsi béketárgyaláson való részvétele miatt befejezni nem tudta. Így az osztályra a kinevezések sem történtek meg. Ezért a tárca kérte, hogy hat állást megszervezhessen, és ebből két állást azonnal be is tölthessen. E két állásra, a jegyzőkönyvben foglaltaktól eltérően *dr. Márkus Istvánt* a VIII. fizetési osztályba, míg *Kicsi Sándort* az előterjesztés szerinti IX. fizetési osztályba asszisztenssé javasolta kinevezni.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kéri ezt az előterjesztést a napirendről levenni, mert erre vonatkozólag egy új rendelet van készülóban.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁹

69.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Örkényi Sándornak szabadművelődési segédtitkárrá való kinevezése iránt.

Minisztertanács Örkényi Sándornak szabadművelődési segédtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

70.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Halász János tanító rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

71.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Pogány J. Ernőné Tibély Margit tanítónő rehabilitálása tárgyában.

⁶⁹ A 140 602/1946. VKM V. üo. sz. előterjesztés szerint a Katolikus Tanulmányi Alap költségvetésileg biztosított középiskolai tanárainak száma ekkor 121 volt, ezzel szemben csak 98 állás volt betöltve. Az üres 23 hely betöltését javasolta. Hangsúlyozta, hogy a kinevezésekre azért volt sürgősen szükség, mert az iskolákban nagy tanárhiány mutatkozott. A hadifogságból mintegy 200 tanár még nem tért vissza, az igazolások és a létszámcsoökkentés folytán is sok állás üresedett meg, az angol és orosz nyelvi átképző tanfolyamon résztvevő 65 tanár pedig egy éves fizetéses szabadságot kapott. Jelezte, hogy a tanárhiányon óraadó tanárok alkalmazásával próbáltak segíteni, de ez a tárcának nagy megterhelést jelentett, másrészt az óraadó tanár sohasem kapcsolódott olyan mértékben az iskolai életbe, mint a teljes munkaidejét ott töltő kinevezett tanár. Ezért kérte, hogy 23 katolikus tanulmányi alapi tanár kinevezéséhez járuljon hozzá a kormány.

A kérdésre, ismereteink szerint nem tért vissza a minisztertanács. A GF egyébként is az állami alapoknak a megszüntetését, illetve a költségvetésbe való beolvasztását kezdeményezte. (MOL XIX-A-10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 2. pont.)

⁷⁰ A 143 853/1946. VKM IV. sz. előterjesztés szerint Halász János Győrgyárvárosi állami tanító a Tanácsköztársaság alatt művelődési megbízotti állást vállalt, a győri munkástanács tagja, illetőleg elnöke volt. Emiatt Győr város közigazgatási bizottsága fegyelmi vétség miatt bűnösnek minősítette. A tanítót 1922-ben létszámcsoökkentő eljárás során végelbánás alá vonták. Kérte a tárca nevezett részére a VII. fizetési osztálynak megfelelő magasabb összegű nyugellátás biztosítását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

72.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Andorkó László tanító rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

73.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Novák Gyula tanító rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

74.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Fráter Gedeon operaházi korrepetitor rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

75.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Fábics János volt vallás- és közoktatásügyi minisztériumi fogalmazó rehabilitálása tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kéri levenni a napirendről, mert a tényállás hiányos.

⁷¹ A 146 638/1946. VKM VI. ü. o. sz. előterjesztés szerint *Pogány J. Ernőné Tibély Margit* a Tanácsköztársaság megszűnése után a Szociáldemokrata Párt kispesti szervezetének tagja volt, baloldali magatartása miatt üldözték. Mivel idő előtt nyugdíjazták, nem kerülhetett a VII. fizetési osztályba, ezért a miniszter a tényleges szolgálatban és nyugdíjban töltött idejének figyelembe vételével magasabb nyugellátás biztosítását kérte.

⁷² A 140 074/1946. VKM IV. ü. o. sz. előterjesztés szerint *Andorkó László* újpesti állami tanító a Tanácsköztársaság idején a történelemoktatás átformálására, a vallásoktatásnak az iskolából való kiküszöbölésére törekedett. Emiatt fegyelmi vizsgálatot indítottak ellene. 1919. decemberében állásáról lemondott, s a fegyelmi vizsgálatot nem folytatták le. 1930 óta újra tanítóként dolgozott. A miniszter javasolta nevezett szolgálatban és szolgálaton kívül töltött idejének figyelembe vételével a VIII. fizetési osztály 3. fokozatából a 1. fokozatba való átsorolását.

⁷³ *Novák Gyula* tanítót Tanácsköztársaság idején tanúsított baloldali magatartása miatt három év hivatalvesztésre ítélte a veszprémi törvényszék 1920-ban. A 145 023/1946. IV. a. ü. o. sz. előterjesztés VI. fizetési osztálynak megfelelő nyugellátás megállapítását kérte részére.

⁷⁴ *Fráter Gedeont* 1946-ban az 5000/1946. ME sz. rendelet végrehajtása során a Magyar Állami Operaház létszámcsökkentő bizottságának határozata alapján bocsátották el. A 114 540/1946 VIII. ü. o. sz. előterjesztés kérte nevezettnek a 9590/1945 ME sz. rendelet alapján rehabilitált személyként való kezelését és a létszámcsökkentő határozat megsemmisítését.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁵

76.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Valkó Ferenc [volt hercegszántói] tanító árvájának kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

77.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Csont József [volt poroszlói] tanító özvegyének kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

78.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Barkóczy Ilona tanítónőnek a szolgálatban való visszatartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

79.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő 24-es tétel azonos a 12-es tétellel, már elintézését nyert, ezért leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁶

80.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Haviár Győző műegyetemi magántanár részére az egyetemi rendkívüli tanári cím adományozása tárgyában.

⁷⁵ A 6581/1946. VKM eln. sz. előterjesztés szerint dr. Fábics János volt miniszteri fogalmazót 1920 októberében – egy volt osztálytársának állítása szerint – demokratikus magatartása miatt végelbánás alá vonták. Nevezett később az Országos Társadalombiztosítási Intézet szolgálatába lépett, ahol 1945 után igazgatói tisztséget töltött be. A B-listázások során azonban ismét elbocsátották. A vallás- és közoktatásügyi miniszter rehabilitálását javasolta. Ehhez azonban a legutolsó munkahelye szerint illetékes népjóléti miniszter egyetértése volt szükséges. Lásd még e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 37. napirendi pontját.

⁷⁶ Lásd a jelen jegyzőkönyv 67. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

81.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Hoffmann Sándor, dr. Erdélyi Sándor, dr. Gärtner Károly és dr. Sólyom Barna Zoltán műegyetemi magántanároknak egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

82.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a napirenden 27. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a mai nap tárgysorozatáról.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁹

83.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Lőrincze Lajosné Vehovszky Erzsébet pápai ref. gimnáziumi tanárnak az állami polgári iskolai tanárok létszámába való kinevezése tárgyában.

⁷⁷ A 16 013/1947. VKM VI. sz. előterjesztés kérte a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a műszaki irodalom és a műegyetemi oktatás terén szerzett érdemeinek elismeréseként dr. Haviár Győző műegyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanárrá való kinevezése tárgyában előterjesztést tehesen a köztársasági elnökhöz.

Dr. Haviár Győző (1895–1970) 1920-ban szerzett mérnöki oklevelet. 1920–1930 között a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem I. sz. Hídépítéstani tanszékén tanársegéd, majd adjunktus volt. 1930-ban műszaki doktori oklevelet, 1941-ben pedig magántanári képesítést nyert. A Kereskedelmi- és közlekedésügyi Minisztérium munkatársaként közreműködött számos híd (Boráros-téri híd, óbudai híd, veszprémi viadukt, Ferenc József híd stb.) építésében, újjáépítésében.

⁷⁸ A 145 627/1946. VKM VI. üo. sz. előterjesztés a négy műegyetemi magántanár kitüntetését javasolta egyetemi rendkívüli tanári címmel. *Dr. Hoffmann Sándor* 1929-től volt a Műegyetem magántanára, 1945-től a textil-kémia tanszék adjunktusa, a Chinoin gyár ügyvezető igazgatója volt. *Dr. Erdélyi Sándor* kezdeményezte a dorogi szénleparló telep létesítését, részt vett ennek tervezésében, építésében és üzembe helyezésében, s ellátta a telep irányítását. *Dr. Gärtner Károly*, a debreceni Nikotin-gyár megszervezője, 1939-től a nemzetközi tudományos dohánytársaság elnöki tanácsának tagja volt. *Dr. Sólyom Barna Zoltán*, a Magyar Gomb- és Műanyaggyár üzemvezető főmérnöke, később a Hungária Guttaporcha és Gumigyár vezérigazgatója volt.

⁷⁹ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 27. sorszám alatt *dr. Beznák Aladár* egyetemi magántanárnak, a tihanyi Biológiai Kutató Intézet igazgatójának egyetemi nyilvános rendes tanári címmel való kitüntetése szerepel.

Előzményként lásd: e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 44. napirendi pontját.

Miniszttertanács Lőrincze Lajosné Vehovszky Erzsébetnek az állami polgári iskolai tanárok létszámába való kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁰

84.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Gondos László bajai lakosnak a X. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő járandóságokkal való szerződéses alkalmazása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

85.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Szigethy Lehel volt kecskeméti református jogakadémiai tanár árvája részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

86.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Herepey Árpád rehabilitálása tárgyában. [Rácz] Pénzügyminiszter: kéri utólagosan még vele letárgyalni.

Miniszttertanács az előterjesztéshez, a pénzügyminiszter hozzájárulásától feltételezetten, hozzájárult.⁸¹

87.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szinyéry József rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elutasította.⁸²

⁸⁰ A 17 972/1947. VKM IV. ü. o. sz. előterjesztés megüresedett állás terhére javasolta kinevezni *Lőrincze Lajosné Vehovszky Erzsébetet* (1920–), aki 1944 szeptemberétől helyettes, majd 1945-től rendes tanárként latint, történelmet és oroszot tanított a pápai református gimnáziumban.

⁸¹ Előzményéről lásd a [6] 155. sz. jkv. [58] napirendi pontját. A 17 918/1947. VKM VI. ü. ö. sz. előterjesztés a baloldali magatartása miatt joghátrányt szenvedett *dr. Herepey Árpád* (1888–?) műegyetemi könyvtárigazgató rehabilitálását és a IV. fizetési osztályba való besorolását javasolta. Nevezett az 1940-es években a deportáltak könyveinek megmentésén fáradozott, ezért a hatóságok üldözték, illetve szolgálati előrehajását gátolta az is, hogy édesapja a szabadkőműves Unió páholy tagja volt. Mindezek ellenére a B-listázások alkalmával állásából elbocsátották, ennek a helytelen határozatnak a megsemmisítését is kérte a miniszter.

⁸² A 7503/1946. VKM eln. sz. előterjesztés szerint a Tanácsköztársaság idején tanúsított baloldali magatartása miatt *Szinyéry József* (1900–?) napidíjast 1920-ban Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumból elbocsátották. 1945-ban községi jegyzői oklevelet szerzett. Sármelléken

88.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Tárnok Gyulának szabadművelődési tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Tárnok Gyulának szabadművelődési tanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.⁸³

89.

[Bán] Iparügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁴

90.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbe vételéről szóló 23 550/1946. ME sz. rendelet 1. §-a (5) bekezdésének módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁵

91.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az ipari és kereskedelmi munkavállalók elbocsájtásának ideiglenes szabályozásáról szóló 8660/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

teljesített szolgálatot. 1946-ban B-listázták. Javasolta a miniszter nevezett rehabilitálását és segédjegyzői állásába való visszavételét.

⁸³ Előzményéről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [66]., a [6] 155. sz. jkv. [54] és a [7] 156. sz. jkv. 48. napirendi pontját. Előterjesztés a jelen jegyzőkönyv mellett nem található.

⁸⁴ A tárca előzetes napirendi jegyzékén 1. sorszám alatt az Országos Háziipari Tanács felállítására vonatkozó rendelettervezet szerepel, azonban a feljegyzések szerint az előterjesztés január 31-ig nem érkezett meg a Miniszterelnökségre. Lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 54. napirendi pontját.

⁸⁵ Előzményét lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontjában.

A 2474/1947. IpM VIII. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az 1946. november 28-án közzétett 23 550/1946. ME sz. r. szerint az Iparügyi Minisztérium állami kezelésbe tartozott venni minden olyan belföldi vállalatot, amelyben a három nagy (WM, Ganz, Rimamurány-Salgótarjáni) részvénytársaságnak 1945. január 20-án vagy azt követően az állami kezelésbe vételig 50 %-os részvény, kötvény vagy egyéb tőkeérdekeltsége volt. A rendelet az ilyen vállalatoknak az Iparügyi Minisztériumnál való bejelentésére nyolc napos határidőt adott, s ennek elteltétől számított 60 napon belül kellett végrehajtani a bejelentett vállalatok állami kezelésbe vételét. A bejelentéseket azonban késlekedve teljesítették a részvénytársaságok, s azok beható és lelkiismeretes felülvizsgálata a minisztérium részéről is hosszabb időt vett igénybe. Ezért javasolta a tárca az állami kezelésbe vétel határidejének újabb 60 nappal való meghosszabbítását. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is. Lásd a 2090/1947. ME sz. r-t, MK február 25., 46. sz.

[Ries] Igazságügyminiszter: az 1. § utolsó sorában „nem terjed ki” kifejezés kell a „nem terjednek ki” helyett.

[Bán] Iparügyi miniszter ekként módosítja javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁶

92.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a bányászat és a bányászati kutatás mélyfúrási üzemei részére 1 db tehergépkocsi és 1 db pótkocsi vásárlásának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁷

93.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a büntetőeljárás során lefoglalt közszükségleti cikkek hova fordításának engedélyezése tárgyában.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: ezt az előterjesztést azzal kéri elfogadni, hogy a megjelentetés előtt a minisztériumával letárgyalandó. Ugyanis a bűnvádi eljárással kapcsolatban lefoglalt közszükségleti cikkek hova fordítása minisztériuma hatáskörébe tartozik.

[Bán] Iparügyi miniszter: január 14-éről szóló jelentés szerint a Közellátásügyi Minisztériummal a letárgyalás megtörtént.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: ez lehet, de az óta sok változás történt.

[Bán] Iparügyi miniszter: bejelenti, hogy előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁸

⁸⁶ Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A 8660/1946. ME sz. r. (MK augusztus 15., 135. sz.) kimondta, hogy ha a munkáltató utóbb, de legkésőbb 1948. augusztus 31. napjáig új munkavállalókat kíván felvenni, ezeket az elbocsátottak közül kell kiválasztania. A rendelet azonban nem tért ki arra, hogy a munkavállalót milyen okból bocsátották el. Így olyan munkavállalót is kötelesek voltak esetleg visszavenni, aki az igazolási eljárás hátrányos jogkövetkezményt tartalmazó határozata alá esett, vagy a háborús események következtében önként nyugatra távozott, illetve a demokrácia szempontból nem volt megbízható.

Az 588/1947. IpM IV. b. sz. előterjesztés – amely megtalálható a SZDP iratai között az említett okok miatt elbocsátott munkavállalók visszavételét kívánta kizárni, azzal az indoklással, hogy az ilyen munkavállalók visszavétele a demokrácia megerősödését nem szolgálná. (PIL 283. f. 31. cs. 66. ó. e., 89–90.) A rendelettervezet megtalálható az előterjesztés mellett. – Lásd a 2060/1947. ME sz. r-t, MK február 22., 44. sz.

⁸⁷ Előzményéről lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [44] napirendi pontját.

⁸⁸ Előzményéről lásd: TZ Mt. Jkv., a [12] 79. sz. jkv. 79. és a [14] 81. sz. jkv. 53. napirendi pontját.

A közellátásügyi miniszterrel együtt készített 67 121/1946. IpM I. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a büntető eljárás során lefoglalt közszükségleti cikkek közellátási célra fordításáról szóló 730/1946. ME sz. r. (MK január 25., 21. sz.) azért szorult módosításra, mivel az időközben megjelent 5740/1946. ME sz. r. (MK május 28., 120. sz.) révén a közellátásügyi miniszter árszabályozó hatáskörének jelentős része az iparügyi miniszterre, illetve az Anyag- és Árhivatal-

94.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a Gazdasági Főtanács hozzájárult Markovits Istvánnak a gyapotkölcsön-ügyben Amerikába való kiküldetéséhez. Vele együtt utazik a Goldberger cég kiküldöttje.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: szükségesnek tartja, hogy egy pénzügyi szakember is utazzék minisztériuma megbízásából.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: magáévá teszi a pénzügyminiszter javaslatát.

Minisztertanács az amerikai gyapotkölcsön ügyében tárgyaló bizottság kiutazásához hozzájárult akként, hogy a bizottságnak tagja a pénzügyminiszter kiküldöttje is.⁸⁹

95.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Külföldi Agrártanulmányi Bizottság létesítése tárgyában. Bejelenti, hogy a belügyminiszter által megküldött észrevételeket 100 %-ban elfogadta.

Rákosi Mátyás államminiszter: kifogásolja, hogy a bizottság kizárólag nyugaton akar tanulmányozásokat folytatni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ez nem áll, mert éppen most lépett érintkezésbe az oroszokkal is.

Rákosi Mátyás államminiszter: felhívja a figyelmet arra, hogy a mai tárgyszorozaton még két tudományos bizottság létesítése van felvéve. Meglepően szaporodnak ezek a bizottságok.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: meglehetősen összevisszaságok vannak ezen a vonalon, bizonyos felügyeletet kell gyakorolni. A kiutazások nyilvánvalóan helyesek, de azokról beszámolót kell, hogy adjanak a kiküldöttek s az agrárkiküldetéseket valamiképpen hasznosítani is kell a magyar parasztság számára. Ezért minden népi szervet be is kapcsolnak, s az érdekeltek örömmel fogadták.

Rákosi Mátyás államminiszter: mindenesetre helyes az Agrártanulmányi Bizottság létesítése, de helyesnek tartaná az UFOSZ-t is bevenni.

ra ruháztatott. (NF MT. jkv. 1946., [21] 104. sz. jkv. 39. napirendi pontja.) Így szükségessé vált, hogy azon cikkek tekintetében, amelyekre vonatkozóan az anyaggazdálkodás, illetve az árszabályozás az Anyag- és Árhivatal hatáskörébe került, a 730/1946. ME sz. rendeletben megjelölt, a közellátási miniszternek biztosított hatáskör is e hivatalra ruháztassék.

Az iparügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „A rendelet gyakorlatilag megfelel. Lényege az, hogy a bűnvádi eljárás során lefoglalt közszükségleti cikkekről az Anyag- és Árhivaltal bizonyos esetekben értesíteni kell, ugyanígy a közellátásügyi minisztert is és a felhasználás az iparügyi-, belügyi-, és igazságügyi miniszter egyetértése mellett történik.”

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 2690/1947. ME sz. r-et, MK március 13., 60. sz. Lásd még a [15] 164. sz. jkv. 57. napirendi pontját.

⁸⁹ Előzményét lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [42] napirendi pontját. Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. A Goldberger Sám F. és Fiai Rt. az ország legnagyobb textilgyára volt. Alakulásakor, 1905-ben 4 millió korona, 1942-ben 5 600 000 pengő alaptőkével rendelkezett. – Lásd még e kötetben a [24] 173. sz. jkv. [86] napirendi pontját.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a folyó költségvetési évben ezek a bizottságok pénzügyi hitelt már nem kérhetnek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹⁰

96.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a lóversenyeken a kölcsönös fogadásokra (totalisateurre) feltett összegek felosztása tekintetében az 1913:XIII., az 1921:XX. és az 1922:XVII. tc.-ben foglalt egyes rendelkezések módosítása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtítkára: ez az ügy igen szétágazó, és nem volt még GF előtt.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes kivizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁹¹

⁹⁰ A 138 986/1946 FM X. 3. sz. előterjesztés javasolta egy olyan szerv – nevezetesen a Külföldi Agrártanulmányi Bizottság – létrehozását, amely segíti a földbirtokreform következtében kialakult kisbirtokos üzemrendszer működéséhez szükséges nagyobb szaktudás megszerzését, egyszerűsítve az ország termelési színvonalának emelését. A létrehozandó bizottság feladatává kívánta tenni a hivatásszerűen földműveléssel foglalkozó, arra alkalmas személyek külföldi tanulmányútjainak megszervezését, külföldi mezőgazdasági tanulmányutak biztosítását, hasonló foglalkozású külföldi személyek magyarországi tanulmányútjainak segítését. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, amely felsorolta a bizottságba képviselőket küldő szerveket, intézményeket. – Lásd az 1920/1947. ME sz. r-t, MK február 26., 47. sz.

A Rákosi Mátyás által említett két további tudományos bizottságra nézve lásd e jegyzőkönyv 98. napirendi pontját.

Az UFOSZ, azaz az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége 1946. szeptember 15-én alakult. 1948. végén beolvadt az ekkor alakult Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségébe.

⁹¹ Előzményéről, a Totalisateurról lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [58] 141. sz. jkv. 22., valamint e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

A 231 031/1946. FM II. 2. sz. előterjesztés a korábbi előírásokhoz képest a totalisateurról jövedelem nagyobb %-át kívánta a lótenyésztésre fordítani. Hangsúlyozta, hogy 1921-ben, amikor az ország lótenyésztése fejlett volt, a lóversenyekből származó jövedelmet jórészt más célokra (testnevelésre, szegényügyre) lehetett fordítani. A háború folyamán azonban – olvasható az előterjesztésben – egy termelési ágban sem volt olyan pusztulás, mint a lótenyésztés terén: a lóállományok 58 %-a pusztult el. Kiemelte, hogy a földhözjuttatott gazdák megerősödése és az intenzív termelésbe való bekapcsolódása el sem képzelhető ló nélkül. A minőségi tenyésztés vonalán pedig szinte 100 %-osnak mondta a pusztulást. Jelezte, hogy az országos lótenyésztési értekezlet is tiltakozott az ellen, hogy a lótenyésztésből származó jövedelmet ne a lóállomány fejlesztésére fordítsák. A tárca azt javasolta, hogy a lóversenyeknél a kölcsönös fogadásokra feltett összegekből a korábbi előírás szerinti 23,5 % helyett 27 %-ot fordítsanak a különböző feladatok megoldásának támogatására, s ebből lótenyésztési célra 4,5 % helyett 7–7,5 % kerüljön felhasználásra. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A GF ezt követően úgy határozott, hogy a lóversenyek jövedelmének felosztásra kerülő 27 %-ából a versenyt rendező egyesület részére 6 %-ot, a Totalisateurról Alap részére (vagyis a lótenyésztés fejlesztésére) 5,5 %-ot, testnevelési célokra 5,5 %-ot, a lótenyésztés újjáépítésére 6,5 %-ot, népi kollégiumok támogatására 0,5 %-ot, forgalmi adóra 3 %-ot kell biztosítani. (MOL–XIX–A–10. Stab. XXXI. 1947. február 11., 27. pont.) A kérdésről szóló 3310/1947. ME sz. r. (MK március 15., 62. sz.) a GF határozatában foglaltaknak megfelelően szabályozta a felosztást.

97.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹²

98.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „Dunavölgyi Agrártudományos Intézet”, valamint „Dunavölgyi Agrártudományi Bizottság” létesítése és szervezésének megállapítása tárgyában. 250 000 forint póthitelt kér erre a célra. Azért kéri a póthitelt, hogy ez az intézet mindjárt az első hónapokban egy nagyobb összeggel tudjon rendelkezni. A kiadások meg fognak térülni.

Belügyminiszter [képviseletében Kiss államtitkár]: általános politikai szempontból érdeklí a kérdés. Az előterjesztéshez csak úgy tud hozzájárulni, ha az intézet kiküldöttei a közigazgatási osztály vezetőjével előzetesen tárgyalásokat fognak folytatni. Kéri, hogy a 13. § b/ pontjában foglalt kiküldöttek közé a belügyminiszter kiküldöttje is felvétessék.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezt elfogadja.

[Rác] *Pénzügyminiszter*: arra kéri a földművelésügyi minisztert, hogy ezt az összeget lehetőleg még az ez évi költségvetés keretében térítse meg.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: mindent el fog követni erre nézve, de ő ahhoz is hozzájárul, hogy 250 000 helyett csak 150 000 forintot adjon most a pénzügyminiszter erre a célra.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: a 13. § b/ pontjában foglalt kiküldöttek közé az ő felvételét is kéri.

Minisztertanács a Dunavölgyi Agrártudományos Intézet, valamint a Dunavölgyi Agrártudományi Bizottság létesítése és szervezése megállapítása tárgyában tett előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 13. §-ban megalakított bizottság tagja a belügyminiszter, valamint a népjeléti miniszter megbízottja is. A szervezéssel felmerülő költségek biztosí-

Meg kell említeni, hogy ezt megelőzően a pénzügyminiszter és a GF főtitkára a Totalisateur Alap felszámolását, illetve a földművelésügyi tárca költségvetésének átalakításával a tárca állattenyésztési, tej, rét és legelőgazdaság fejezetébe javasolta beolvasztani. (MOL-XIX-A-10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 2. pont.)

Az ügyről véglegesen a március 5-én tartott minisztertanács határozott. Lásd e kötetben a [17] 166. sz. jkv. 38. napirendi pontját.

⁹² A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sorszám alatt a háborús események folytán gazdát cserélt egyes hasznos háziállatoknak marhalevéllal való ellátása és az ország állatállományának fejlesztése tárgyában kibocsátott rendelkezések kiegészítése és módosítása című tárgy szerepel. Előzményéről lásd a [11] 160. sz. jkv. [33], napirendi pontját és jegyzetét. Az ott ismertetett előterjesztés és rendelettervezet a jelen jegyzőkönyv mellett is megtalálható. Lásd még a [16] 165. sz. jkv. 51. és a [17] 166. sz. jkv. 37. napirendi pontját.

tására egyszázötven-ezer forint rendkívüli hitel biztosítását engedélyezte.⁹³

99.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a törvényhatósági állattenyésztési alapok részére 3 millió forint hitel engedélyezése tárgyában.

⁹³ Előzményéről lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [39] sz. napirendi pontját.

A minisztertanácsi ülés előtt Nagy Miklós vallás- és közoktatásügyi államtitkár – Keresztury miniszterrel egyetértésben – azt javasolta Bárányos Károly földművelésügyi miniszternek, hogy a Dunavölgyi Agrártudományos Intézet megszervezését a Teleki Pál Tudományos Intézet újjászervezésével összhangban oldják meg. Kérte a földművelésügyi minisztert, hogy ez ügyben folytasson megbeszélést Kosáry Domokossal. Ez a megbeszélés létre is jött, de nem járt eredménnyel.

Ugyanakkor Bibó István, a Teleki Pál Intézet miniszteri biztosa feljegyzést készített a kérdésről Nagy Miklós államtitkár részére a minisztertanácsi ülésen való felhasználás céljából. Bibó István jelezte, hogy a dunavölgyi kutatások központi tudományos szerve addig a Teleki Intézet volt, s ennek általános dunavölgyi intézetté való átszervezése iránt a kultuszminisztérium javaslatot kíván készíteni. Ezért nem találta kívánatosnak, hogy más tárcák felügyelete alatt külön szakintézeteket létesítsenek. Ennek ellenére, mivel a Teleki Intézetben az ideig agrártudományos kutatás nem folyt, nem kívánt újtába állni az Agrártudományos Intézet felállításának, viszont azt javasolta, hogy a minisztertanács mondja ki, hogy ez az intézet a később létesítendő Általános Dunavölgyi Intézet tagintézete legyen. Nem értett egyet továbbá az előterjesztésben említett dunavölgyi agrártudományos bizottság létesítésével, mivel úgy vélte, hogy egy bizonyos önkormányzattal bíró szervezetet később nehéz lenne egy átfogóbb szervezetbe beépíteni. Bibó István így csak az intézet létrehozására vonatkozó terv elfogadását javasolta. (MOL XIX-I-1-s. 12. min. tan. 1947-502.)

Az 55 085/1947. FM VIII-1. sz. előterjesztés a Duna völgyében lévő országok mezőgazdaságának és elsősorban paraszt népességük életviszonyainak tudományos tanulmányozására, az e kérdésekkel foglalkozó hazai és külföldi agrártudományos tényezők közötti együttműködés megvalósítására és fenntartására, a kapcsolatos hazai és külföldi tájékoztatószolgálat megszervezésére, a Duna völgyi gazdasági együttműködés tudományos eszközökkel való előmozdítására javasolta megszervezni a Dunavölgyi Agrártudományos Intézetet. Az intézet mellett testületi szervként javasolta létrehozni a Dunavölgyi Agrártudományi Bizottságot, amelynek feladataként az intézet munkája során felmerülő elvi kérdések tárgyalását, kormányhatóságokkal, mezőgazdasági érdekképviselőkkel és más társadalmi vagy tudományos szervezetekkel való együttműködés biztosítását jelölte meg. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy Magyarország a Duna völgyében elfoglalt központi fekvésénél fogva szinte hivatott arra, hogy a környező országok agrárpolitikai tudományos és kulturális eredményeinek kicserélő helye legyen, ezért találta szükségesnek az intézményt az egész Duna-völgy mezőgazdaságára kiterjedő munkakörrel felállítani. Különösen fontosnak jelezte, hogy a Duna-völgyi országok fiatal szakemberei – akik később bizonyára vezető szerepet töltenek majd be országukban – egymást megismerjék, egymással megbarátkozzanak és így a térség közös kérdéseiben szívélyesebb légkörben tárgyalhassanak és intézkedhessenek majd.

Jelezte, hogy tulajdonképpen nem teljesen új intézmény szervezésére kerül sor, hanem a hét éve működő Mezőgazdaságpolitikai Intézetnek a továbbfejlesztéséről, így ennek a meglévő intézménynek a teljes személyzetét, felszerelését, tudományos adatanyagát át kívánta adni az új intézetnek (ezért is volt a miniszter nagyvonalú a felmerülő költségeket illetően).

Lásd az 1780/1947. ME sz. r-t (MK február 11., 34. sz.), amelynek 13. §-a szól a Dunavölgyi Agrártudományos Bizottság elnökéről, alelnökéről, főtítkáráról és tagjairól.

Minisztertanács a törvényhatósági állattenyésztési alapok részére hárommillió forintot engedélyezett.⁹⁴

100.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti 170 067/1947. IX.-1. számú javaslatát Nemeskéry József, dr. Körmöczy János, Fazekas Miklós, Hepp Ferenc és dr. Kögler Józsefnek a gazdasági munkaügyi felügyelői szak tiszti személyzetének létszámába a X. fizetési osztály 3. fokozatába való felvétele iránt.

Minisztertanács Nemeskéry Józsefnek, dr. Körmöczy Jánosnak, Fazekas Miklósnak, Hepp Ferencnek és dr. Kögler Józsefnek a gazdasági munkaügyi felügyelői szak tiszti személyzetének létszámába a X. fizetési osztály 3. fokozatába való felvételéhez hozzájárult.⁹⁵

101.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Szántó László érettségizett gazdának az állami mezőgazdasági birtokok létszámában való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács Szántó Lászlónak az állami mezőgazdasági birtokok létszámában való alkalmazásához hozzájárult.

102.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Neuhauser Lajos építőmesternek szerződéses minőségben való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁶

⁹⁴ Előzményéről lásd: DMB MT. jkv., a 57. sz. jkv. 24., TZ MT. jkv., a [3] 70. sz. jkv. 62., NF MT. jkv. 1946, a [29] 112. sz. jkv. 55., a [49] 132. sz. jkv. [14], az [53] 136. sz. jkv. [3], valamint a jelen kötetben a [11] 160. sz. jkv. [34] napirendi pontját.

A 30 192/1947. FM II. 1. sz. előterjesztés az apaállathiány megszüntetése érdekében a törvényhatóságok részére összesen 10 millió forint állami hitel engedélyezését kérte. Jelezte, hogy a beszerzett apaállatok a törvényhatósági állattenyésztési alapok tulajdonába fognak kerülni. Figyelemre méltó, hogy az előterjesztésben kért 10 millió forint helyett, a GF állásfoglalásának megfelelően, csak 3 millió forintot engedélyezett erre a célra a minisztertanács.

⁹⁵ A 170 067/1947. FM IX-1. sz. előterjesztés szerint *Nemeskéry József* (1907-) a keszthelyi gazdasági akadémián szerzett oklevelet, 1945 után földműves szövetkezet szervezésében vett részt; *dr. Körmöczy János* (1920-) a közgazdasági egyetem közgazdasági osztályán doktorált, az OTI-nál balesetbiztosítási előadó volt; *Fazekas Miklós* (1922-) érettségizett, gazdasági munkaügyi felügyelőként dolgozott; *Hepp Ferenc* (1910-) a Műegyetem mezőgazdasági osztályán végezte tanulmányait, uradalmi segéd-tiszt, majd a földművelésszövetkezetek megyei szervezési ellenőre volt; *dr. Kögler József* (1913-) a Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karán doktorált, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.-nél dolgozott.

⁹⁶ Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. A SZDP iratai között megtalálható 139 329/1946. X. 2. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a tárca szakoktatási intézményei a háború során erősen megrongálódtak, továbbá a földbirtokreform során igénybe vett kastélyok

103.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az agrártudományos kutatóintézeti státus megszervezése és alkalmazottainak kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁷

104.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti 93 371/1946. számú javaslatát román–magyar vízügyi műszaki bizottság magyar tagjainak kiküldetése tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: felkéri a földművelésügyi minisztert, tájékoztassa a minisztertanácsot az árvízveszedelemről.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: pillanatnyilag veszély nincsen és nem olyan súlyos a helyzet. A nagy havazás és a hirtelen olvadás nagyobb veszélyt is jelenthetett volna, azonban a föld még nincs átáztatva teljesen, és a víz tud magának levezető csatornákat vájni. Az árvíz-kormánybizottság mindössze 32 %-át kapta meg eddig a részére engedélyezett összegből, ennek soron kívüli elintézését megsürgette.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult. A bejelentést tudomásul vette.⁹⁸

egy részét is át kívánta alakítani mezőgazdasági szakiskolává. E munkák irányítására építészszakemberre volt szükség a tárca szakoktatási főosztályán. Ezért kérte *Neuhauser Lajos* építőmester alkalmazásának engedélyezését. (PIL 283. f. 31. cs. 66. ó. e. 106–107.)

⁹⁷ Az 55 131/1947 FM VIII. 1. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az Országos Mezőgazdasági Üzemi és Termelési Költségvizsgáló Intézetet valamint, a Mezőgazdaságpolitikai Intézetet a gyakorlati agrárpolitika tudományos vonalon való előkészítése céljából a 204 400/1940. FM sz. rendelettel hozták létre. Alkalmazottai az egyetem mezőgazdaság-politikai, üzemtani tanszékeinek újabb asszisztensei, illetve a gazdálkodás kiváló szakemberei közül kerültek ki. Ezek státusainak megszervezésére, és végleges állásokba való kinevezésére kért engedélyt. A pénzügyminiszter hozzájárult az úgynevezett tudományos szakon 15 állás, a középiskolai szakon pedig 8 állás rendszeresítéséhez, de elhárította a 3 segédhivatali tisztviselő és a 3 altiszt végleges állásba való kinevezését. Ezért kérte a tárca, hogy a két intézet addig nem rendszeres illetmények rovátán szereplő hitelösszeg terhére díjazott tisztviselői közül a segédhivatali és altiszt szakon alkalmazottak is rendszeres állásba legyenek kinevezhetők.

⁹⁸ A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai között szereplő 110 567/1947. VI. B. 3. FM sz. minisztertanácsi előterjesztésben – amely egyébként nem fordul elő a minisztertanácsi jegyzőkönyvek iratai között – *Markó Iván* műszaki tanácsos és *Hubert András* főmérnök romániai kiküldetésére tett javaslatot a miniszter. Hivatkozott a minisztertanács ezzel kapcsolatos korábbi határozatára. (NF MT. jkv. 1946, [23] 106. sz. jkv. [9] 8. napirendi pont.). A mezőhegyesi és ugrai ipari, illetve mezőgazdasági üzemek vízhasználatának biztosítását emelte ki a megoldandó feladatok közül. (MOL XIX–I–1–s–12. Min. tan. 1947–611.)

Az árvízvédelemre biztosított összegről lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [48] és a [15] 164. sz. jkv. 63. napirendi pontját, az árvízről pedig a [14] 163. sz. jkv. 58., a [15] 164. sz. jkv. 63., a [17] 166. sz. jkv. [50], a [19] 168. sz. jkv. [58] és a [22] 171. sz. jkv. 68. napirendi pontját.

[12] 161. 1947. február 5.

105.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Rázsó Imre egyetemi nyilvános rendes tanár időbeszámítása tárgyában. Ismerteti a kivételes tudományos munkásságát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁹

106.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát szaktisztviselők Csehszlovákiába és Ausztriába történő kiutazásának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁰⁰

107.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát beszolgáltatási nyilvántartó személyzet részére 4 370 625 forint póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a beszolgáltatási nyilvántartó személyzet részére négy-
millió háromszázhetvenezer hatszázhuszonöt forint póthitelt engedélyezett.¹⁰¹

108.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Nóbik Lajos ki-
rendelésének meghosszabbítása tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: kéri az illetőt státusba venni.

⁹⁹ A 231 175/1946. FM X. 1. sz. előterjesztés Rázsó Imre egyetemi nyilvános rendes tanár közszolgálat körén kívül eltöltött 6 évének beszámítását javasolta.

Rázsó Imre (1904–1964): 1940-től a Hofherr–Schrantz–Clayton–Suttleworth Rt.-ben, mint cégvezető főmérnök dolgozott. 1945-től a Földművelésügyi Minisztérium gépesítési ügyosztályának vezetője, illetve az Újjáépítési Minisztérium mezőgazdasági főcsoportjának kezelésében szervezett műszaki csoport vezetője volt. 1946 áprilisában a Magyar Agrártudományi Egyetem egyetemi nyilvános rendes tanára lett.

¹⁰⁰ A 60 838/1947 FM. I. A. –1. üo. sz. előterjesztés javasolta a Magyar Állami Növénytermelési Hivatalnál szolgálatot teljesítő Csák Zoltán gazdasági felügyelő és a Növényegészségügyi Szolgálat vezetője, dr. Hinfnér Kálmán kísérletügyi igazgató kiküldését Ausztriába és Csehszlovákiába, az onnan behozatalra kerülő vetőburgonya minőségének és a termőhely megfelelőségének ellenőrzése céljából.

¹⁰¹ Előzményéről lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [40] 39. sz. napirendi pontját. A 15 872/1946. KM eln. sz. előterjesztés a beszolgáltatási nyilvántartók és jegykezelők elmaradt illetményeinek pótlólagos kifizetésére 2 185 312,50 Ft-nak a miniszter azonnali rendelkezésére bocsátását, a póthitel másik felére vonatkozóan pedig 1947. február 1-től 6 hónapon keresztül havi 364 218, 75 Ft folyósítását kérte. A 968/1947. KM eln. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a kenyérjegyek, az önellátói szelvények és az élelmiszerszállítói igazolványok eladásából 5 100 000 Ft bevétel lehetett számolni, így ez az összeg bőségesen fedezte a 7000 főnyi közellátási kiegészítő személyzet fizetésére igényelt póthitelt.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: nem érdemes, mert megbízatása úgysis megszűnik.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁰²

109.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a kenyérellátás miniszteri biztosának működésével kapcsolatosan felmerülő kiadások fedezésére 1 200 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a kenyérellátás miniszteri biztosának működésével kapcsolatosan felmerülő kiadások fedezésére egymillió-kettőszázezer forint hitelt engedélyezett.¹⁰³

110.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a 4-es tétel azonos az 1-el és így tárgytalan.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰⁴

111.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti 400 487/1947. számú javaslatát az UNRRA lebonyolítási költségeinek biztosítására 2 900 000 forint előirányzat nélküli kiadás elszámolása tárgyában. Ez az összeg megtérül, sőt még fölös összegek is fognak maradni, de a lebonyolításhoz biztosítani kell ezt az összeget.

Minisztertanács az UNRRA lebonyolítási költségeinek biztosítására két-tőmillió-kilencszázezer forint előirányzat nélküli kiadás elszámolásához – a pénzügyminiszter jóváhagyásától feltételezetten – hozzájárult.¹⁰⁵

¹⁰² A 823/1947. eln. KM előterjesztés Nóbik Lajos MÁV főfelügyelőnek a Közellátásügyi Minisztériumba történt kirendelését kérte egy évi időtartamra meghosszabbítani. Vas Zoltán bevezettnék a Közellátásügyi Minisztérium státuszába való kinevezését kérte.

¹⁰³ Előzményéről, Budapest polgármesterének kezdeményezéséről lásd a MOL–XIX–A–1–j–1947–XXIII–443. sz. ügyiratot, továbbá lásd e jkv. e) mellékletét.

¹⁰⁴ Lásd e jkv. 107. napirendi pontját.

¹⁰⁵ Az UNRRA által Magyarországnak nyújtott 4 millió dolláros gyorssegéllyel kapcsolatos megállapodásról lásd: NF MT. jkv. 1946, [8] 91. sz. jkv. 3. napirendi pontját. Az áruszállításokkal kapcsolatos kiadásokról és bevételekről a közellátásügyi miniszter rendszeresen beszámolt a minisztertanácsnak, lásd e tekintetben NF MT. jkv. 1946, a [37] 120. sz. jkv. 88., a [40] 123. sz. jkv. [72], a [66] 149. sz. jkv. 26. napirendi pontját.

A közellátásügyi miniszter 400 437/1947. sz. előterjesztésében jelentette, hogy 1946. november 1-jétől 1947. január 22-ig 2896,31 tonna áru érkezett be, s az újabb tájékoztatás szerint várható volt további 1641,30 tonna, összesen 4537,61 tonna áru szállítása az UNRRA részéről. Részletesen beszámolt az áruk szállításával, raktározásával, kezelésével és szétosztásával kapcsolatos költségekről. Mivel ezek 5 400 000 Ft-os összege túllépte az előirányzott 2 500 000

112.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Érchegyi Józsefnek a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Érchegyi Józsefnek a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰⁶

113.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár]: előterjeszti javaslatát Balázs Dénes számvevőségi I. oszt. főtanácsosnak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Balázs Dénes számv. I. oszt. főtanácsosnak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰⁷

114.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát az újjáépítési közmunkakötelezettség szabályozásáról szóló rendelet kiegészítése tárgyában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: kéri levenni a napirendről, mert ezt a kérdést teljesen újonnan kívánják szabályozni.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: hasonló irányú kérését jelenti be.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: bejelenti, hogy előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰⁸

Ft-os kiadást, kérte a tárca a 2 900 000 Ft előirányzat nélküli kiadás elszámolásának engedélyezését. Jelezte egyben, hogy az UNRRA áruk értékesítéséből mintegy 25 millió Ft bevétellel lehetett számolni, ezzel szemben összesen 10 millió Ft-ban jelölte meg a várható kiadást. Így a hozzávetőlegesen 15 millió Ft bevételi többlet bőségesen fedezte az igényelt 2 900 000,- Ft-ot.

Az UNRRA-segéllyel kapcsolatos előterjesztést feltehetőleg az is sürgetővé tette, hogy az Egyesült Nemzetek közgyűlésén felmerült az UNRRA felszámolásának terve. (MOL-XIX-A-1-j-1947-XXIX/a-3185.) Az egyes országokban működött missziók azonban addig folytatták tevékenységüket, amíg be nem fejeződött az adott országnak tervezett segélyek leszállítása. Az UNRRA-misszió megszüntetésével kapcsolatos intézkedésekről lásd a MOL-XIX-A-1-j-1947-XXVII/a-6147, és a XXIX/a-4263, 4863. sz. ügyiratot.

¹⁰⁶ A 269/1947. BM eln. sz. előterjesztés szerint dr. Érchegyi József (1909-) 1928-1937. között a szentendrei rendőrségen díjnokként dolgozott. 1935-ben jogi doktorátust szerzett és 1937-től ugyanott városi aljegyző volt. 1942-től katonai szolgálatot teljesített, 1943-ban szovjet hadifogságba került, majd hazatérésekor Szentendre város polgármestere lett. A javaslat nevezett belügyminisztériumi miniszteri osztálytanácsossá való kinevezésére vonatkozott.

¹⁰⁷ A 184/1947. BM eln. sz. előterjesztés szerint Balázs Dénes (1901-) 1919-ben határrendőrként kezdte meg közszolgálatát, 1920-tól rendőrségi számtisztiként, 1931-től belügyminisztériumi számvizsgálóként dolgozott, 1943-ban II. osztályú számvevőségi főtanácsos lett.

¹⁰⁸ A 310 958/1947. BM IV. 2. sz. előterjesztés és a mellette található rendelettervezet a

115.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Horváth Lajos számvevőségi tisztviselőnek az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Horváth Lajos számvevőségi tisztviselőnek az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰⁹

116.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Práger Imre ny. százados és Herendi Rezső r. törzsőrmester rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹⁰

117.

[Rácz] Pénzügyminiszter: pótlólag kér arra jogot, hogy javaslatát a rendőrségi pótlék szabályozásáról előterjeszthesse.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹¹

118.

[Nagy] Miniszterelnök: a külügyminiszter utólagosan kéri, hogy miután elfelejtette előterjesztését az Új Magyarország idegen nyelvű kiadványainak [sic!] támogatására megtenni, ezúton fogadja el a minisztertanács. 30 000 forint havi támogatást kér visszavonásig.

Rákosi Mátyás államminiszter: annakidején az volt a vélemény, hogy a támogatásokat a békekötés végéig nyújtjuk csak a lapnak. Miután ebben a hónapban alá lesz írva a békeszerződés, még erre az egy hónapra javasolja

közmunka-kötelezettségről szóló 4000/1945. sz. r-nek (MK június 28., 63. sz.) olyan értelmű módosítását kezdeményezte, hogy a szolgálatát illetmény nélkül ellátó községi tűzoltó mentesüljön a közmunkaváltság fizetése alól. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra a tárgy címéhez a Miniszterelnökségen hozzáfűzték: „Az építési és közmunkaügyi miniszter hozzá kell, hogy járuljon a javaslatához.” A rendelettervezet szövegének módosítását is javasolták.

Lásd még e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 73. napirendi pontját. Erdemben azonban akkor sem tárgyaltak a javaslatról.

¹⁰⁹ A 354/1947. BM Eln. sz. előterjesztés szerint *Horváth Lajos* (1903–) 1924-ben kezdte közszolgálatát Győr–Moson vármegye alispáni hivatalában, 1928-tól vármegyei számtiszt. 1937-től számellenőr, 1945-től számvevőségi főnök volt, 1946-ban Győr város helyettes polgármesterévé választották. A miniszter nevezettnek a Belügyminisztérium számvevőségi igazgatójává való kinevezését javasolta.

¹¹⁰ A jegyzőkönyv mellett csak a 32 858/1946. HM eln. szü. sz. előterjesztés kísérőlevele található.

¹¹¹ Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. Előzményéről lásd az [1] 150. sz. jkv. [31], lásd továbbá a [14] 163. sz. jkv. 20. napirendi pontját.

[12] 161. 1947. február 5.

a 30 000 forint támogatás kiutalását. A jövőre nézve pedig meg kell vizsgálni, hogy szükséges-e, és érdemes-e a támogatás.

Dr. Balogh István [államtitkár]: tájékoztatásügyi miniszter adjon majd véleményt.

Minisztertanács az Új Magyarország idegen nyelvű példányainak támogatására február hónapra harmincezer forint póthitelt engedélyezett.¹¹²

119.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a minisztertanács a mai ülésen elfogadta a felosztott fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek vagyonának adományozásával kapcsolatos vagyonátruházási illetékmentességet. Kéri, hogy az illetékmentesség az 1938-ban felosztott egyesületekre is vonatkozzék. Tehát a rendeletet ezzel kívánja még kiegészíteni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹³

120.

[Rácz] Pénzügyminiszter: felhatalmazást kér ahhoz, hogy a petrozsényi szénbányák részvényeivel kapcsolatos megállapodást a mai napon aláírhasssa.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹⁴

121.

[Rácz] Pénzügyminiszter: az oroszok részéről Merkulov tábornok¹¹⁵ egy emlékiratot nyújtott át, melyben 10 pontban különböző követeléseket támaszt a magyar kormánnyal szemben. Ebben az emlékiratban a vegyes szovjet–magyar részvénytársaságok és a magyarországi szovjet vállalatok normális működése előfeltételeinek megteremtése érdekében megoldásra váró kérdések szerepelnek. Részletesen felsorolja a 10 pontban szereplő követeléseket és arra a jegyzőkönyvhöz csatolt jegyzék szerint ismerteti álláspontját.¹¹⁶

¹¹² Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 9. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a [9] 158. sz. jkv. 76. napirendi pontját. A kiadvánnyal kapcsolatos további döntésekről lásd a [16] 165. sz. jkv. 70. és a [23] 172. sz. jkv 5. napirendi pontját.

¹¹³ Lásd a jelen jkv. 48. napirendi pontját.

¹¹⁴ Előzményéről lásd elsősorban a [7] 156. sz. jkv. 1. napirendi pontját és a) mellékletét, valamint a [9] 158. sz. jkv. 1. napirendi pontját, jegyzeteit és a) mellékletét. A részvények átadásáról felvett jegyzőkönyvet a jelen jegyzőkönyv f) mellékleteként közöljük.

¹¹⁵ *Merkulov, Vszevolod Nyikolajevics* (1895–1953) 1941-től szovjet belügyi népbiztoshelyettes, 1943-tól állambiztonsági népbiztos, illetve 1946-tól a Külföldi Szovjet Tulajdonok Főigazgatóságának a vezetője volt. Merkulov tábornok vezette a szovjet–magyar vitás gazdasági kérdések rendezésére alakult vegyesbizottság szovjet delegációját (lásd e kötet [8] 157. sz. jkv. 20. napirendi pontjának határozatához fűzött jegyzetet.) 1950-ben állami ellenőrzési miniszter lett. 1953 decemberében letartóztatták és kivégezték.

¹¹⁶ Az emlékiratban szereplő kérdések jelentős részét már korábban, 1946. október 15-én is

Rákosi Mátyás államminiszter: felteszi a kérdést, hogy a 10 pontból tulajdonképpen melyiket teljesíti a pénzügyminiszter?

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* nagyon keveset, mert a követelések teljesíthetetlenek. A válaszban kifejezendőnek tartja, hogy az orosz kezelésben lévő vállalatok nem kerülhetnek előnyösebb helyzetbe, mint más hasonló magyarországi vállalatok.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem egészen olyan a helyzet ezeknél a vállalatoknál, mint más országok Magyarországon lévő vállalatainál, mert ezek 50 %-ban Magyarország tulajdonát képezik. Az első pontra az a válasza, hogy az 1945. január 20. és az 1946. június 28-a között keletkezett követelések a magyar általános rendelkezések szerint bonyolítottassanak le. Az 1946. június 28-a utáni követelésekre nézve az az álláspontja, hogy megegyezésnek kellene létrejönni a fizetési feltételekre nézve.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* igen nagy összegről, 32 millió forintról van szó.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtthkára:* az árkiegyenlítő alapról¹¹⁷ próbáljunk rá fedezetet találni.

Rákosi Mátyás államminiszter: ha eleve elutasító választ adunk, az rossz benyomást kelt. Az ármegállapításoknál ők úgyis eszközölnék korrigálásokat, mert belátták, hogy pl. a szén ára nem helyesen lett megállapítva. Helyesli a II. pontra vonatkozólag azt, hogy 1 hónapon belül felülvizsgálják az eladásra kerülő termékeknek eladási árát s azt olyan színvonalra, emeljék, amelyek rentábilissá teszik a vállalatok működését. Az illetékeknél biztosítani kell őket, hogy a maximumot adjuk annak, amit hasonló vállalatok megkapnak. A válaszból ki kell tűnni annak, hogy általánosságban nem fogadhatjuk el, de szívesen megvizsgálunk minden egyes kérdést. Az 5. pontnál kifejezésre kell juttatni, hogy legyen egy általános rendelkezés, amely lehetővé teszi majd az osztalék kifizetését. Az osztalékokkal kapcsolatban szintén javasolja a tárgyalások felvételét. A válasz ne merev elutasító legyen.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* azt javasolja, hogy ne adjunk fel többet, mint amit az 1945-i egyezményben megállapítottunk.

Rákosi Mátyás államminiszter: az helyes, de viszont a hang legyen barátságosabb. A MASZOVOL ügyet ki kell vizsgálni. A magyar bauxit és alumíniumra kizárólagos kutatási jogot kérnek.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* ezt nem adtuk meg.

Rákosi Mátyás államminiszter: a bauxit államosítása meg van szervezve, s abból sokat lehet profitálni. A 8. pontra vonatkozólag a MASZOVLET-nek

felvetette a szovjet fél. Akkor ezt a GF elé utalta a Miniszterelnökség. (MOL XIX-A-1-j 1946-1947-VIII-12 514)

A szovjet emlékirat egykorú magyar fordítását e jkv. g) mellékleteként, a pénzügyminiszter válasz-tervezetét pedig h) mellékletként közöljük.

¹¹⁷ A Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapra vonatkozott az utalás. Az Alapot a 12 170/1945. ME sz. r.-tel (MK december 23., 208. sz.) hozták létre. Lásd: TZ MT. JKV. a [3] 70. sz. jkv. [24] napirendi pontját és b) mellékletét.

a szomszéd államokkal való egyezménykötésének elutasítása felesleges, mert abba mi is belekapcsolódunk.¹¹⁸

[Rác] Pénzügyminiszter:¹¹⁹ egyetlen egy légi társaság van, ami ráfizetés nélkül működik, a többi mind ráfizet. A MASZOVLET is az oroszoktól veszi az üzemanyagot, ennél fogva ők szabják meg az árakat, ha panaszkodunk az árakon. A 9. pontnál a cégbíróságok helyzeténél tényleg a kezükre kell járnunk és biztosítani őket, hogy segítsünk. Legalább a tiszta eseteket azonnal el kell intézni. A válaszból a jóindulatunknak kell kicsendülni.

[Rác] Pénzügyminiszter: megfelelő hangban át fogja szövegezni a választ.¹²⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

Minisztertanács délután 3 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázatot, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Rákosi Máttyás és Balogh István aláírása, Sárkány József államtitkár helyett pedig Bartha Albert honvédelmi miniszter láttamozta e helyen a jegyzőkönyvet.

Vas Zoltán neve nem szerepel a felsorolásban, így aláírása sem található a jegyzőkönyvön, bár ismételt felszólalt az ülésen. Nem említették a jelen voltak között a meghívott Fischer Józsefet sem.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellett az 1–7., a 11–28., a 30–35., a 38–44., a 46–52., az 54–78., a 80–87., a 90–91., a 93., a 96–101., a 103., a 105–109., a 111–116., és a 121. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

¹¹⁸ A Magyar–Szovjet Olajművek Rt., (MASZOVOL) alapszabályait illetően lásd NF MT. JKV. 1946., a [16] 99. sz. jkv. 63., és a [38] 121. sz. jkv. [44] 45. napirendi pontját, illetve a 8170/1946. ME sz. r-t (MK július 23., 164. sz.). A Magyar–Szovjet Polgári Légiforgalmi Rt., a MASZOVLET létesítéséről lásd NF MT. JKV. 1946., a [10] 93. sz. jkv. 8. napirendi pontját, illetve a 4740/1946. ME sz. r-t (MK május 4., 100. sz.)

¹¹⁹ Feltehetőleg elírás történt. A hozzászólás szövegéből és Rác miniszter következő felszólalásából arra lehet következtetni, hogy Vas Zoltán vagy Gerő Ernő volt valójában a hozzászóló.

¹²⁰ Lásd még e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 37. napirendi pontját és a)–b) mellékletét.

A [12] 161. sz. jkv. a) melléklete, az 1. napirendi ponthoz.

Melléklet a kormányzati negyed ügyében készült
tájékoztatóhoz

1946. június 3-tól kezdve július 18-ig a kormányzati negyed létesítésével kapcsolatban a minisztériumok előadóit értekezletre hívtuk össze abból a szempontból, hogy véleményüket, illetőleg igényüket előadják székházuk új elhelyezésére vonatkozólag.

Ennek során a következő értesüléseket nyertük:

1) Kultuszminisztérium

A minisztérium ragaszkodik a Duna-parti területhez, mely eddig is mindig erre a célra volt kijelölve, tekintve, hogy a Szemere-utcai KISOK sporttelep és a Személynök-utca–Rudolf-tér–Parlament közötti rész tulajdonát képezi. Véleményük szerint ez a hely lenne a legmegfelelőbb a minisztérium épületére.

Vázlattevek már készültek.

2) Pénzügyminisztérium

A minisztériumnak az az elgondolása, hogy egy épületben kellene elhelyezni, legjobb megoldásnak látják visszakerülni a Várba. Új épület létesítése anyagilag teljesen lehetetlen. Kevésbé sérült épület kijelölését kéri, amelyet ők helyrehozhatnak. A Géza utca 2–4. sz. ház megfelelne, végleges választ adni azonban nem tudnak.

3) Honvédelmi Minisztérium

Amíg a békeszerződés tartalma nem ismeretes, nem áll módjukban nyilatkozni, hogy milyen épületre lesz szükségük, tekintve, hogy a honvédség jövőbeni létszámát nem ismerik.

4) Földművelésügyi Minisztérium

Székház kérdésében probléma nincs, tekintve, hogy kormányzati negyedbe esik, és csak helyreállításra szorul.

5) Népjóléti Minisztérium

Végleges székház részére szeretné megkapni a Duna parton lévő Személynök utcai egyik telket. (Kultuszminisztérium tulajdonát képező 24957 vagy 24988 hrsz. telkek közül.)

6) Külügyminisztérium

Várban való elhelyezését teljes mértékben megfelelőnek találja, a Pénzügyminisztérium épületében.

7) Belügyminisztérium

A minisztérium jelenleg 5 helyen működik, annak megvalósítását kéri, hogy lehetőleg egy helyen legyen a minisztérium összes osztálya elhelyezve. A kormányzati negyed bármelyik telke alkalmas volna. A Belügyminisztérium elvben hozzájárult ahhoz, hogy a kormányzati negyedben lévő kiégett házban nyerjen elhelyezést addig, amíg végleges jellegű palotája felépülhet. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a Rudolf-rakpart 25008 hrsz. telken álló, a

Fonciere Biztosító Rt. tulajdonában lévő kiégett épületet ajánlotta a Belügy-minisztérium ideiglenes elhelyezésére. A minisztérium a Tanács értesülése szerint ezt a megoldást elvben elfogadta.

8) Iparügyi Minisztérium

Az FKT az Iparügyi Minisztériumhoz intézett megkeresésében 3 területet ajánlott fel. Ezek közül a székház szempontjából leginkább a Szabadság tér 24761 hrsz. telek felelne meg. Ezen a telken jelenleg ideiglenes jellegű, a városképbe nem illő épület áll.

9) Közlekedésügyi Minisztérium

Tekintve, hogy a Postaigazgatóság a régi Krisztina körúti székházba megy át, a minisztérium részére a Dob utcai épület teljesen megfelel, és ott szándékozik is maradni. Távlabbi időben természetesen, amikor a fedezeti lehetőségek kedvezőbbek, új székház építéséről a tárca gondoskodni fog. Ezen kívül végleges székház helyére vonatkozólag jelenleg nincsen elképzelés.

10) Közellátásügyi Minisztérium

Jelenlegi működési helye közel van a Parlamenthez. A régi épületét lebontaná, és ugyanitt megmaradhatna az új épületben, ami részükre kedvező megoldás lenne.

11) Igazságügyminisztérium

Jelenlegi székház megfelelő helyen van, a közeljövőben teljesen helyre lesz állítva, így a minisztérium részére használható. (A belügy kitelepítése után az egész minisztérium elfér.)

12) Kereskedelem[- és szövetkezet]ügyi Minisztérium

Az elhelyezkedés 8 évre biztosítva van, jelenlegi helyén. A jövőbeni elhelyezésére a minisztérium az egyik Személynök utcai telket (24957 vagy 24988 hrsz. telek) kéri kijelölni. Külön igénye nincs.

13) Tájékoztatásügyi Minisztérium

Tekintve, hogy a minisztérium jövőbeni létezése bizonytalan, a Parlamentben való elhelyezés volna a legmegfelelőbb, ahol jelenleg is a miniszter és az Elnöki osztály működik.

14) Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium

Végleges elképzelés nincs a székház elhelyezésére. A minisztérium további helyzetének teljes kialakulása után fogja igényét bejelenteni.

Gépelt, aláírás nélküli tiszttázat.

A [12] 161. sz. jkv. b) melléklete a 34. napirendi ponthoz.

[A Külügyminisztérium hatásköre
a nemzetközi szervezetekkel kapcsolatban]

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

A.
Tisztelettel arra kérem a minisztertanácsot, méltóztassék hozzájárulni a következő elvi szempontok kimondásához:

1) A Külügyminisztérium hatáskörébe tartozik mindennemű nemzetközi szervezettel való diplomáciai érintkezés lebonyolítása (külképviseleinkkel, illetve a Budapesten akkreditált külképviselőkkel való érintkezés, előbbieknek utasításokkal való ellátása); e szervezetekkel kapcsolatos, illetve e szervezetek által egybehívott konferenciákon kidolgozott szerződések (egyezmények) aláírása, ratifikálása.

2/ A kizárólag, vagy főként külpolitikai jellegű nemzetközi szervezetek – így maga az Egyesült Nemzetek (UNO), azon kívül a hágai Nemzetközi Bíróság¹²¹ – teljesen a Külügyminisztérium hatáskörébe tartoznak.

3/ Az olyan nemzetközi szervezetekkel és azok egyes szerveivel való érintkezés, amelyeknek külpolitikai vonatkozásai is vannak, de természetüknél fogva kisebb, vagy nagyobb részben valamely szakminisztérium működési körébe tartoznak, vagy megmaradnak – mint eddig – a Külügyminisztérium hatáskörében, amely az illetékes társmisztériummal egyetértésben jár el (így pl. a Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel¹²² való érintkezés), vagy pedig a Külügyminisztérium csupán a külpolitikai szempontból való ellenőrzést tartja fenn magának, de egyébként szakkérdésben elsősorban az illető társmisztérium intézkedési körébe tartozik; így pl. – felvételünk után – a Nemzetközi és Kulturális Szervezet (UNESCO).¹²³

¹²¹ Az Egyesült Nemzetek (ENSZ, UNO) szervezetének alapelveit 1945-ben, a San Francisco-i konferencián állapították meg. Székhelye New York lett. Fő szervei (a Közgyűlés, a Biztonsági Tanács, Nemzetközi Gyámügyi Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács) mellett számos szervezet tartozott hozzá. Magyarország már 1947-ben kérte felvételét, de csak 1955-ben lett tagja. A Nemzetközi Bíróság szintén 1945-ben létesült. Átvette az első világháború után alakult Állandó Nemzetközi Bíróság szerepét. Székhelye Hága lett. A 15 tagú bírói kart az ENSZ közgyűlése választja. A bírók egyharmadát háromévenként új személyekkel töltik be. Elnökét maga a testület választja háromévi időtartamra.

¹²² A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization – ILO) 1919-ben a Népszövetség szerveként alakult. 1946-tól az ENSZ szerveként működik. Az ILO-ban a tagállamok kormányai, a munkaadók és a munkavállalók képviselői foglalnak helyet. Részt vesznek benne a nemzetközi szakszervezeti szövetségek képviselői is. Legfőbb szerve az évenként ülésező Konferencia. Állandó végrehajtó szerve az évente háromszor ülésező 40 tagú kormányzótanács és az ennek titkárságaként működő Nemzetközi Munkaügyi Hivatal képviselője.

¹²³ A Nemzetközi Tanulmányi Tudományos és Kulturális Szervezet (United Nations

4/ Az olyan nemzetközi szervezetekkel és azok szerveivel való érintkezés, amelyek szintén szakintézmények, megmaradnak – illetőleg a jövőben tartozni fognak – valamely szakminisztérium hatáskörében, a Külügyminisztérium csupán a külpolitikai ellenőrzést tartván fenn magának. Ilyenek az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO) azon kívül a következők, amelyeknek Magyarország tudtommal még tagja: Egészségügyi Szervezet (WHO), Polgári Repülés (PICAO), Menekültek (IRO), s a később alapítandók.¹²⁴

B.

Tisztelettel kérem továbbá a Minisztertanácsot, méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy a nemzetközi szervezetekhez való hozzájárulás az egyes tárcák költségvetésében foglaljon ugyan helyet, de ezeknek a költségvetésbe való felvétele, és az egyes tételek folyósítása előtt a pénzügyminiszter úr legyen köteles az érdekelt szakminiszterek mellett a külügyminisztert is meghallgatni. Azon kívül az egyes nemzetközi intézmények általános értekezletére (Conférences), illetőleg bizottsági üléseire, vagy alárendelt szerveinek értekezleteire, illetőleg bizottsági üléseire való mindennemű kiküldetés, mint általában a nemzetközi konferenciákon való részvétel, csakis a Külügyminisztériummal való előzetes megállapodás után történhetik. A kiküldöttek jelentéseit az illetékes szakminiszter minden esetben megküldi a Külügyminisztériumnak. A kiküldött delegációk vezetője, illetőleg a delegátusok, tartoznak az értekezlet színhelyére való megérkezés után nyomban jelentkezni az ottani magyar külképviselet vezetőjénél, őt tájékoztatni a folyó tárgyalásokról és külpolitikai érdekeket érintő kérdéseknél kikérni a külképviselet vezetője irányító tanácsát, illetőleg annak közvetítésével a külügyminiszter utasítását.

C.

Tisztelettel arra kérem végül a minisztertanácsot, méltóztassék határozatilag elfogadni azt, hogy az összes minisztériumok folyó évi március 15-éig szíveskedjenek a Külügyminisztériummal közölni, hogy a demokratikus magyar kormány megalakulása óta

a) milyen nemzetközi szervezetek tagjává váltak Magyarország nevében, illetve melyekbe kérték felvételüket;

Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO)–ről lásd NF MT. jkv. 1946, [64] 147. sz. jkv. 34. napirendi pontját és jegyzetét.

¹²⁴ Az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetről (Food and Agricultural Organization, FAO) lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [38] napirendi pontját és jegyzetét.

A Nemzetközi Egészségügyi Szervezet (World Health Organization, WHO) 1946-ban jött létre, az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának irányítása alatt. Szervezeteként működik az Egészségügyi Világkonferencia, az ez által választott Végrehajtó Tanács és a Titkárság. Székhelye Genf. Regionális központokat hozott létre, az európai regionális központ Koppenhágában működik.

Az Ideiglenes Nemzetközi Polgári Légügyi Szervezet (Provisional International Civil Aviation Organization, PICAO) 1944-ben Chicagóban alakult, 1947-ben az ENSZ-hez kapcsolódott. Székhelye Montreal. Legfőbb szerve a háromévenként ülésező közgyűlés.

A Menekültügyi szervezet (International Refugees Organization, IRO) szintén az ENSZ szerveként jött létre.

- b) milyen nemzetközi értekezleteken vettek eddig részt;
- c) az értekezleteken Magyarország – illetőleg tárcáik – nevében milyen kötelezettségeket vállaltak, nevezetesen; 1) pénzügyi, 2) jogi, 3) más irányú (konkrét és tárcájuk körébe vágó) kötelezettségeket;
- d) milyen nemzetközi szervezetekkel és mi módon vannak közvetlen kapcsolatban és milyen úton;
- e) Kik voltak képviselőik a fenti értekezleteken és vannak-e e szervezetekkel való állandó érintkezésre megbízott vagy kijelölt képviselőik (tisztviselőik)?

II.

A békeszerződés aláírása után, miként az a szerződésben kilátásba is van helyezve, – Magyarország tagjává válhat az Egyesült Nemzetek Szervezetének és e Szervezet társorganizációinak, illetőleg alárendelt szerveiknek. Ezen kívül bizonyos nemzetközi szervezetek Magyarország régebbi tagságát – demokratikus kormánya megalakítása után – már minden további akadály nélkül elismerték, így pl. a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetét, amelynek párizsi és montreali egyetemes értekezletein Magyarország hivatalos küldöttségének útján részt is vett;¹²⁵ végül egyes, az Egyesült Nemzetek égisze alatt megalakult és működő nemzetközi szervezetekbe, így pl. az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetbe (FAO), Magyarország időközben – értesüléseim szerint – fel is vétetett.¹²⁶

Parancsoló szükségességgé vált tehát, hogy a nemzetközi szervezetekkel [való kapcsolatunk], azon kívül – ami ezzel legtöbb esetben szorosban vagy szervesen összefügg – az olyan nemzetközi kongresszusokon, értekezleteken, tanácskozásokon, stb. való részvételünk, amelyekben való részvételre Magyarország meghívást nyer, egységesen, központilag irányítottassék.

A nemzetközi gyakorlat és az általános diplomáciai szokások szerint mindenütt a Külügyminisztérium látja el e téren a központi szervező, irányító, illetőleg ellenőrző feladatot. E körülmény fokozott jelentőségre fog emelkedni a békekötések után, amikor a várhatólag egyre inkább kifejlődő nemzetközi együttműködés folytán, a nemzetközi szervezetekben, konferenciákon és értekezleteken, külpolitikailag fontos kérdések fognak eldöntést nyerni. Ezért a magyar külügyminiszter elérkezettnek látja az időt, hogy ezen a téren a szükséges lépések megtételére a minisztertanács elé javaslatot terjesszen, előrebocsátva azt, hogy a maga részéről az első előkészítő lépést máris megtette azzal, hogy a Külügyminisztériumban újonnan alakított „Nemzetközi Kapcsolatok Csoportjába” tartozó önálló osztályt szervezett, „Nemzetközi Szervek és Konferenciák Ügyei” címen, amelynek hatáskörébe tartoznak mindenekelőtt az Egyesült Nemzetek Szervezetével, vagy annak alárendelt

¹²⁵ Lásd: TZ MT. JKV., a [3] 70. sz. jkv. [33], és NF MT. JKV. 1946., a [40] 123. sz. jkv. 20., és a [41] 124. sz. jkv. 26. napirendi pontját.

¹²⁶ Magyarország 1947-ben tagja lett a FAO-nak (lásd e kötetben az 1. 150. sz. jkv. [38] napirendi pontját és jegyzetét). Tagságát rövidesen megszüntették és csak 1968-tól vehetett részt ismét a szervezet munkájában.

intézményeivel és szerveivel kapcsolatos összes ügyek. E mellett általában irányító, szervező vagy ellenőrző tevékenységet fejt ki – a társmiszteriumokkal, illetőleg a Külügyminisztérium illetékes osztályaival egyetértőleg – nemzetközi konferenciákon való részvétellel és nemzetközi szervezetekkel való érintkezéssel járó minden olyan ügyben, amely Magyarország külpolitikai érdekeit közvetlenül érinti.

Ezen túlmenően az osztály nyilvántartja mindazokat a nemzetközi intézményeket és szervezeteket, amelyeknek Magyarország vagy valamely hivatalos magyar kormány szerv tagja, és azokat a nemzetközi konferenciákat és értekezleteket, amelyekben Magyarország vagy valamely magyar kormány szerv részt vesz.

De nem csak a nemzetközi gyakorlat és az általános diplomáciai szokások kívánják meg azt, hogy a Külügyminisztérium lássa el a jövőben a központi szervező, irányító, illetőleg ellenőrző feladatot, hanem ez, általános kormányzati szempontból is, tovább immár semmiképpen el nem odázható szükségesség. Ha az eddigi állapot tovább tartana, kikerülhetetlen lenne az, hogy az egyes tárcák kiküldöttjei nemzetközi szervezetek – vagy annak egyes szervei – ülésein, vagy nemzetközi konferenciákon oly kötelezettséget vállaljanak, amelyek nincsenek összhangban a magyar kormány külpolitikájával; előfordulhat azonban az is, hogy valamely nemzetközi szervezet működése több tárca hatáskörére terjedvén ki, e szétágazó tevékenység koordinálása éppúgy szükséges itt a központban, mint az esetleges kiküldetés, illetőleg az egyes nemzetközi szervek székhelyén állandó vagy ideiglenes jelleggel működő magyar delegációknál, avagy az esetenként kiküldendő küldöttségeknél.

Nemcsak az Egyesült Nemzetek Szervezetébe való belépésünk után, magában ebben az organizációban, hanem ennek égisze alatt működő alárendelt szerveinek rendezésében kétségtől a jövőben – úgy, mint az annakidején a Nemzetek Szövetsége¹²⁷ keretében történt – mind több és több nemzetközi konferencia fog rendeztetni azzal a céllal, hogy a konferenciák nemzetközi egyezményeket dolgozzanak ki. A nemzetközi együttműködés és érintkezés egyre nagyobb mérvű kifejlődésének ez természetes következménye. E nemzetközi konferenciák, mint ahogy a múltban tapasztaltuk, legtöbb esetben két, sőt több tárcára kiterjedő ügyeket ölelnek fel, tehát a kidolgozandó nemzetközi szerződéseknél is több tárca lesz érdekelve. Már ez oknál fogva is szükséges, hogy a Külügyminisztérium e nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatnál, illetőleg az egyes konferenciák tárgysorozatának magyar szempontból való előkészítésénél már kezdettől fogva szervező, illetőleg irányító feladatot végezzen. A Külügyminisztérium hatáskörét illetően megállapítani javasolt szempontok más államokban minden külön rendelkezés nélkül, mint a modern állam szervezetének természetszerű követelményei, érvénye-

¹²⁷ A Nemzetek Szövetsége, vagy Népszövetség, 1918-ban alakult. Magyarország 1922-től 1938-ig volt tagja. 1946 áprilisában mondták ki a feloszlását. Hatáskörét az ENSZ vette át.

sülnek. Nálunk azonban e téren olyan visszás jelenségek észlelhetők, amelyek a magyar állam nemzetközi tekintélyének és a magyar külpolitikának komoly veszélyeztetése nélkül tovább nem tarthatók fenn.

Budapest, 1947. január hó 27-én.

Gépelte, aláírás nélküli, sokszorosítási eljárással készített egykorú másolat. Az irat első oldalára gépírással a következő megjegyzést vezették: „A Minisztertanács 1947. II. 5-i ülésén – a Miniszterelnökség (Bojta államtitkár titkársága) közlése szerint – az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a pénzügyminiszter és a közlekedésügyi miniszter urak észrevételei figyelembe veendők. Budapest, 1947. II. 6.”

A [12] 161. sz. jkv. c) melléklete a 44. napirendi ponthoz.

[A jótételteli kötelezettség teljesítése végett leszerelt üzemek tulajdonosainak kártalanítása]

Magyar Pénzügyminiszter
83 073/1947. IV. b.

Minisztertanácsi előterjesztés

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 525/1945. ME sz. rendeletével¹²⁸ kihirdetett Fegyverszüneti Egyezmény 12. pontjában foglaltak arra kötelezik Magyarországot, hogy a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának 300 millió észak-amerikai egyesült államokbeli dollár értékű jótételt fizessen. Magyarország ezt a 300 millió dollárt 8 év alatt folyamatosan történő áruszállítással köteles kiegyenlíteni.

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányja és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének kormánya között 1945. június 15-én létrejött egyezmény függeléke pontosan meghatározza a Szovjetunió részére jótételteli kötelezettségünk fejében történő áruszállításokat (egységük, mennyiségük és dollárban megállapított áraik szerint).

Az I. számú melléklet 1–43. tételszámai alatt szerepelnek a Magyarország által szállítandó gyári berendezések és gépek, amelyek valamely Magyarországon működő gyárból szerelendők le és szállítandók el. Az itt szereplő gyári berendezések és gépek jótételteli kötelezettségünkbe az egyezmény értelmében 9 913 650 dollár értékben számítatnak be.¹²⁹

¹²⁸ A fegyverszüneti egyezmény végrehajtásáról szóló 525/1945. ME sz. r-et (MK március 17., 9. sz.) illetően lásd DMB MT. JKV., a 7. sz. jkv. [1] és a 10. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

¹²⁹ Az 1945. június 15-én létrejött magyar–szovjet jótételteli egyezmény a mellékletekkel együtt megtalálható: MOL XIX–J–1–f–Szovjet 1. (340. doboz). Az egyezményt közli: DMB MT. JKV., a 33. sz. jkv. 54. napirendi pontjához tartozó g) melléklet. Az I. sz. melléklet részletes is-

Az egyezményt kiegészítő megállapodások mind a szállítási kötelezettséget, mind pedig a gépi berendezések jóvátételbe beszámító dollárösszegét némileg módosítják.

Ugyancsak szerepelnek leszerelés útján szállítandó gépi berendezések a jugoszláv jóvátételi egyezményben is, ezek azonban a Szovjetuniónak szállítandó berendezések mellett aránylag kis tételt reprezentálnak.

A gépeket és berendezéseket az államkincstár vette igénybe, így a tulajdonosokat a kincstár kártalanítani köteles.

A leszerelt gyárak tulajdonosai káruk megtérítése fejében a teljes forgalmi értékre tartanak igényt. A kártalanításnak ebben az összegben való biztosítása azonban az ország jelenlegi pénzügyi és gazdasági helyzetében nem lehetséges. Az államkincstár nézetem szerint csak oly összeget téríthet kártalanítás fejében az érdekeltnek, amily összeggel a leszerelt üzemeknek a jóvátételbe való betudása révén gazdagodott. A kártalanítás alapja tehát csak a jóvátételi egyezményekben szereplő érték lehet. Viszont jelenleg még ennek az összegnek az azonnali kifizetését sem vállalhatjuk magunkra, hanem kötelezettségünk fejében kötvényeket bocsátanánk a leszerelt üzemek tulajdonosainak rendelkezésére. Tekintettel mégis arra, hogy egyes üzemeknek helyreállítása az ország újjáépítése érdekében már most elengedhetetlenül szükséges lehet, elvileg biztosítani kell annak a lehetőségét is, hogy ezek az üzemek a kibocsátandó kötvényekre, amennyiben ezt az ország közgazdasági érdeke megkívánja, – a pénzügy- és az iparügyi miniszter által szükségesnek ítélt esetekben és az általános hitelpolitika elveivel összeegyeztethető keretben – a Magyar Nemzeti Banknál lombardkölcsönt vehessenek fel.

A leszerelt üzemek tulajdonosait ért az a károsodás, amely az előzőkben ismertetettek szerinti kártalanítás összegén túl jelentkezik, ugyanolyan elbírálásban részesül, mint a háborús kár.

Felmerült természetesen az a kérdés is, hogy a kibocsátandó kötvény milyen értékre szóljon. Az érdekelt üzemek vezetőivel folytatott tárgyalásokon az a vélemény alakult ki, hogy miután a jóvátételi egyezményekben a leszerelt üzemek észak-amerikai egyesült államokbeli dollár értékkel vannak felvéve, és az államkincstár által rendezni szándékolt összeg azonos a jóvátételi egyezményekben szereplő összeggel, ami egyúttal az államkincstár gazdagodásával is egyenlő, a helyes megoldás az, ha az értékpapírok \$ értékben bocsátatnak ki. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a kötvénytulajdonosokat dollárban fizetendő összegek illetik meg. A fizetések – amelyek rendjét külön rendelet szabályozná – természetesen csak forintban történhetnek.

mertetése a dokumentum kommentárjában található. Lásd még: BALOGH–FÖLDESI, 1998, 28–37.

Az egyes leszerelt gépek és berendezések tényleges értéke, és ugyanazoknak a tárgyaknak a jóvátételi egyezményekben szereplő értéke közötti arány nagy eltéréseket mutat. Így pl. egyes tárgyak az egyezményekben a tényleges értéknek csak 15 %-ával, míg más tárgyak 90 %-kal szerepelnek. Az iparügyi tárca méltánytalannak tartotta, hogy az egyik üzem a tényleges értéket megközelítő kártalanításban részesüljön akkor, amikor más üzemek a tényleges értéknek csak kis töredékét kapják kártalanítás fejében. Ezért azt javasolta, hogy a leszerelt üzemek mintegy kárközösségnek tekintessenek, és olyan arányszám szerinti kártalanításban részesíttessenek, amely megfelel az összes tényleges kár összege és a jóvátételi teljesítésbe beszámítható végösszeg hányadosának.

Az előzőekben ismertetett arányos kárviselés elve nyilvánosan csak akkor valósítható meg, ha ismerjük az üzemeket a leszerelés következtében ért tényleges károsodás értékét. Ezt az érték-megállapítást legnagyobb részt már elvégezte, illetőleg e munkát most végzi az iparügyi miniszter úr által – saját kezdeményezéséből – életre hívott bizottság, amely a gyakorlatban azonos a fegyverszüneti egyezményből folyó jóvátételi kötelezettségek teljesítése és az ipari termelés tervszerűsége, gazdaságossága és fokozása érdekében 1945. június 28-án kiadott 5410/1945. ME számú rendelet¹³⁰ alapján működő becslőbizottsággal. E rendelet alapján működő becslőbizottság nem a szóban¹³¹ szerelt üzemek tényleges értékének megállapításával, hanem a jóvátételi szállítások céljára szükséges cikkek előállításánál nélkülözhetetlen gépek, nyers- és segédanyagok hatósági igénybevétele esetén az igénybevett cikkek értékének megállapításával foglalkozik.

A leszerelt üzemek érték-megállapításával foglalkozó bizottság az orosz jóvátételi egyezményben szereplő 43 leszerelendő gyár és üzemi berendezés közül 39-et becsült fel. Eszerint a felbecsült 39 berendezés jóvátételi egyezmény szerinti értéke 2 279 101 \$, a bizottság által megállapított tényleges, 1938. évi értéke pedig 5 613 794 \$. Átlagban tehát a jóvátételi egyezményben szereplő összeg csak 40,6 %-a a megállapított 1938. évi tényleges értéknek, ami egyben az előzőekben ismertetett arányos kárviselési elv alapján azt jelenti, hogy a leszerelt üzemek tulajdonosai a jelenleg rendelkezésre álló adatok szerint a kötvények kiadása révén – kötvényértékben – a tényleges kár 40,6 %-ának megfelelő kártalanításban részesülnek.

Az előadottak alapján a minisztertanács felhatalmazását kérem ahhoz, hogy a leszerelt üzemek kártalanítása az arányos kárviselési elv alapján \$ értékre szóló értékpapírokkal legyen rendezhető.

A kötvényekkel való rendezés során több variáns merült fel.

Ezek közül a kincstárra legelőnyösebb az érdekeltek felé is leginkább képviselhető az az alternatíva, amely szerint a kötvényekben kifejezett tartozás évi 3⁵/₈ %-os utólagos kamatláb mellett, 46 év alatt évi 4,5 %-os utólagos an-

¹³⁰ Az üzemi felszerelési tárgyak és anyagkészletek igénybevételével kapcsolatos 5410/1945. ME sz. r-et (MK július 28., 88. sz.) a DMB МТ. ЖКВ. 40. sz. жкв. [35] napirendi pontja tárgyalta.

¹³¹ A szöveg az eredetiben is hiányos.

[12] 161. 1947. február 5.

nuitásokkal nyerne törlesztést. Az első évi annuitás 1948. január 1-jén lenne esedékes.

[...] ¹³²

Gépelte, sokszorosítási eljárással készített aláírás nélküli másolat a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomatával.

A [12] 161. sz. jkv. d) melléklete az 53. napirendi ponthoz.

Szigorúan Bizalmas!
Sajtótájékoztató mellőzendő!
[Pénzügyminisztérium]
83 164/1947.
IV. b. szám.

Minisztertanácsi előterjesztés

[Tárgy:] A magyar–csehszlovák lakosságcsere keretében áttelepítésre kijelölt személyekről készítendő statisztikai felvétel.

A Minisztertanács 1946. december 13-i ülésén javaslatomra hozzájárult ahhoz, hogy a magyar–csehszlovák lakosságcserevel kapcsolatban létesített Pozsonyi Magyar Kormány megbízotti Hivatal gazdasági szakemberekkel erősítsék meg. ¹³³

A kiküldendő gazdasági szakemberek egyik legfontosabb feladata az áttelepítésre kijelölt egyének személyi és vagyoni adatainak összegyűjtése. Az adatszerzés szakszerűségének biztosítása érdekében a kiküldendő szakemberek között gazdaságstatisztikus is szerepel.

A lakosságcsere-egyezmény megkötésére irányuló tárgyalásoknál nagy hátrányt jelentett a magyar tárgyaló bizottságra, hogy nem rendelkezett megfelelő statisztikai adatokkal a csehszlovákiai magyarság jelenlegi helyzetét illetően, különösen pedig nem volt előtte pontosan ismeretes a csehszlovákiai magyarság jelenlegi vagyoni helyzete. Az adatok hiánya igen nehézzé teszi a lakosságcsere lebonyolításához szükséges terv elkészítését is.

De a megfelelő adatok hiánya igen súlyos teherterhelést jelentene a két kormány között a békeszerződés alapján a 200 000 magyar ügyében meginduló tárgyalásoknál is. Az adatok felvételét és feldolgozását még inkább indokoltá teszi az, hogy a két kormány meg nem egyezése esetén a 200 000 magyar ügye újból a külügyminiszterek tanácsa elé kerül. E tárgyalásoknál elengedhetetlen, hogy érveink megfelelő adatokkal alátámaszthatók legyenek.

¹³² Az előterjesztés további részében a rendelettervezet ismertetése olvasható.

¹³³ Lásd a [6] 155. sz. jkv. 27. napirendi pontját és d) mellékletét

A felhozott indokok alapján mulhatatlanul szükséges, hogy kihasználjuk azt a lehetőséget, ami az áttelepítéssel kapcsolatban jelenleg rendelkezésünkre áll, nevezetesen, hogy az áttelepítésre kijelölt 183 000 személy – akik közül 58 000 családfő paritásos alapon, 23 000 családfő pedig mint háborús fő- vagy kisbűnös jelöltetett ki áttelepülésre – adatait a legsürgősebben felvegyük és feldolgozzuk. Az így feldolgozható 80 000 családfő adatai pontos képet nyújtanak az áttelepülésre kijelölt egyének személyi és vagyoni állásáról, de egyben az egész csehszlovákiai magyarság jelenlegi helyzetéről is igen pontos felvilágosítást adnak.

Az adatfelvétel lehetősége a külügyminisztérium politikai osztályától kapott felvilágosítás szerint adva van.

A felvétel előkészítő munkája az érdekelt tárcák és szervek hozzászólása után befejezés előtt áll. Az adatfelvételhez szükséges felvidéki szervezet kiépítés alatt áll és ez a munka is néhány nap alatt befejezést nyer.

Az adatfelvétel és feldolgozás költségei előreláthatólag a következőképpen alakulnak:

80–90 000 kérdőív előállítása Magyarországon	10 000,- Ft,
csehszlovákiai felvétel költségei kb. 220 000Kč	27 000,- Ft,
az anyag feldolgozása	23 000,- Ft.
Összesen	60 000,- Ft.

Kérem a Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a magyar–csehszlovák lakosságcserevel kapcsolatos adatfelvétel költségeire az Áttelepítési Kormánybiztosság részére 60 000 Ft hitel engedélyeztessék.

Megjegyzem végül, hogy valószínűleg további adatfelvételekre is sor kerül, ez azonban előreláthatólag kisebb terjedelmű lesz.¹³⁴

Budapest, 1947. február 4.

Hitelesítem:

Bpest, 1947. február 6.

dr. Rácz Jenő s. k.
min. irodafőigazgató.

MOL XIX–I–1–s–12. Min. tan. 1947–991.

Gévelt, gévelt tisztázatról, sokszorosítási eljárással készített aláírás nélküli, egykorú másolat. A hitelesítési záradék mellett a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomata szerepel.

¹³⁴ A statisztikai felvételek jórészt megtalálhatók a PIL 283. f. 29. cs., 98–104 ö. e.-ben.

[12] 161. 1947. február 5.

A [12] 161. sz. jkv. e) melléklete a 109. napirendi ponthoz.

[A kenyérellátás miniszteri biztosának feladatai működésének költségei]

Magyar Közellátásügyi Miniszter
802/1947. eln. szám.

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Kérem a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a kenyér és lisztellátás biztosítása érdekében kinevezett miniszteri biztos működésével kapcsolatban felmerülő kiadások fedezésére az 1947 február–április hónapokra összesen 1 200 000,- Ft póthitelt a kötött gazdálkodással kapcsolatos költségek rovaton igénybe vehessen. (A Gazdasági Főtanács a póthitel rendelkezésre bocsátását véleményezte).

II.

A Gazdasági Főtanács 1947. évi január hó 21-én az ország kenyérellátásának feltétlen biztosítása érdekében 597/1947. sz. alatt határozatot hozott. E szerint a kenyér- és lisztellátás ügyeinek központi intézésére miniszteri biztost kell állítani, aki széles intézkedési joggal felruházva, közvetlen felügyeletem alatt működik. Feladatkörébe tartozik mindazoknak a teendőknél ellátása és irányítása, amelyek az ország kenyér- és lisztellátásának biztosítására szükségesek.¹³⁵

Miniszteri biztossá dr. Szabó Jilek Jenő miniszteri tanácsost neveztem ki. A Főtanács határozata értelmében a kenyérellátásnak Nagy-Budapest szempontjából való különös jelentőségére dr. Gámenczy Béla székesfővárosi tanácsnok a Gazdasági Főtanács megbízottjaként teljes felelősséggel közreműködik a miniszteri biztosi teendők ellátásában.¹³⁶

A miniszteri biztos szervezetének felállításánál különös súlyt kell helyezni a vidéki elszámoltatáshoz szükséges szervezet azonnali kiépítésére, amelybe be kell vonnom az adógabona behajtásában gyakorlatot nyert pénzügyi alkalmazottakat is. A pénzügyi alkalmazottak természetesen illetményeiket továbbra is tárcájuk keretén belül kapják.

A pénzügyi igazgatás legkésőbb 1947. évi február hó 15-ig tartozik befejezni a folyamatban lévő adógabona-behajtást és ezt követően azonnal meg-

¹³⁵ Lásd MOL XIX-A-10-Stab. XXVIII. 1947. január 21., 2. pont.

¹³⁶ Dr. Szabó Jilek Jenő (1896–1982) Bécsben kereskedelmi főiskolát végzett, majd Budapesten államtudományi oklevelet szerzett. A magángazdaságban tevékenykedett, 1931-ben lépett a Külkereskedelmi Hivatal szolgálatába. 1941-től a Közellátásügyi Minisztériumban dolgozott. 1947 januárjában a kenyérellátás, majd 1947–1948-ban a burgonyaellátás országos miniszteri biztosa lett. – Dr. Gámenczy Béla (1904–1982) jogász, 1922-től állt a főváros szolgálatában, 1945 után tanácsnok volt, a fővárosi Közellátási Kormánybiztosság közlelmézési főosztályát vezette. 1948-tól a GF, 1949-től az Országos Tervhivatal főtitkárja volt.

kezdi a legszigorúbb elszámoltatási eljárást. Az erre a célra rendelt mintegy 200 főnyi személyzet elsősorban a jobb ellátottságú megyékben helyszíni eljárással deríti fel a gabonakészleteket. A helyszíni elszámoltatáshoz 300 főből álló katonaságot bocsát a honvédelmi miniszter úr a miniszteri biztos rendelkezésére, mely karhatalmat a miniszteri biztos szükségszerűen azokba a megyékbe irányítja, ahol az elszámoltatás folyik. A rendelkezésre bocsátott katonaság illetményeit – kivéve a kiküldetéssel kapcsolatban felmerülő illetményeket – továbbra is a honvédelmi miniszter úr folyósítja.

A beszolgáltatási készségnek fokozása érdekében bakancs-, vas- és egyéb áruakciót is kívánok szervezni az iparügyi miniszter úrral egyetértésben.

A Gazdasági Főtanács határozata alapján az ellátatlanok számát lineárisan azonnal 15 %-kal csökkenteni kell, és törekedni kell arra, hogy az ellátatlanok száma minél előbb 20 %-kal csökkenjen.

A vidéken tároló közellátási kenyérgabona- és tengerikészletek Budapestre való felhozatalát szükség esetén UNRRA és egyéb teherautók igénybevételevel fokozni kell, és mielőbb el kell érni a napi 100 vagonos felhozatalt.

Egyidejűleg a Gazdasági Főtanács javaslatomra hozzájárult ahhoz, hogy 1947. évi február hó 1-től a napi 25 dkg-os kenyér alapfejadag általános hatállyal – tehát a testi munkásokkal kapcsolatban is – 5 dkg-mal csökkentesék. Ennek megfelelően kell az önellátók fejadagját is csökkenteni.

Napi 10 dkg-mal, tehát napi 15 dkg-ra kell csökkenteni a fejadagját annak a fogyasztói rétegnek, melytől a kenyérellátást az elmúlt évben megvonták, valamint azokét a rétegeket, melyek ezekkel hasonló megítélés alá eshetnek.

A jövő évi termés érdekében a vetőmag céljára megállapított vetőmag mértékét változatlanul kell hagyni, és azt minden körülmények között biztosítani kell.

Fenti rendszabályok és intézkedések keresztülvitelére napról-napra kidolgozott részletes terv készítendő, amelynek végrehajtását a miniszteri biztos napról-napra ellenőrizni köteles.

A terv végrehajtásához a különleges szállításokkal, valamint az állandó kiküldetésekkel kapcsolatban felmerülő további, a központi és egyéb adminisztrációs költségek fedezésére előreláthatólag havonta 400 000 Ft szükséges. Minthogy a kenyérellátási helyzetnek fenti intézkedések következtében történő megjavulását, illetőleg a szükséges készletek biztosítását 1947. évi április hó végére várom, egyelőre 1 200 000,- Ft póthitel rendelkezésre bocsátása látszik szükségesnek.

Budapest, 1947. évi január hó 27.

Dr. Erőss János s. k.

A kiadmány hitelül:
min. shiv. főigazg.

Gépelte, aláírás nélküli, a Közellátásügyi Minisztérium körbélyegzőjével ellátott, sokszorosítási eljárással készített másolat.

A [12] 161. sz. jkv. f) melléklete az 120. napirendi ponthoz.

J e g y z ő k ö n y v

A Petrozsényi Román Kőszénbánya Részvénytársaság magyar tulajdonban lévő részvényeinek Magyarország által a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége részére való átadásáról

Azzal összefüggésben, hogy a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetségének kormánya elfogadta a Magyar Köztársaság kormányának a Petrozsényi Román Kőszénbánya részvénytársaság részvényeiből magyar tulajdonban lévő résznek Magyarország jóvátételi szállításainak számlájára, e szállítások teljesítésének megkönnyítése céljából, a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetségének tulajdonába leendő átadására irányuló ajánlatát, a következő megállapodás jött létre:

1) A Magyar Köztársaság kormánya a Szocialista Tanácsköztársaság[ok] Szövetsége tulajdonába adja át a Petrozsényi Román Kőszénbánya Részvénytársaság részvényeinek magyar tulajdonban levő részét, amely 1 738 644 (egymillió hétszázharmincnyolcezer hatszáznegyvennégy:) egyenként 500 (ötszáz:) román leu névértékű, teljesen befizetett, a részvénytőke 61,65%-át képviselő részvényből áll, az 1947. év és a következő évek osztalékára jogosító szelvényekkel együtt.

A fenti átadás a következőképpen történik:

A Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaság és az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Részvénytársaság magyar kőszénbánya részvénytársaságok, amelyek a „Petrozsényi” részvénytársaság fent említett részvényeinek tulajdonosai, e részvényekben megtestesített jogukat átadási okirat kiállítása útján a Magyar Köztársaság kormányára ruházzák át. A Magyar Köztársaság kormánya erre az okiratra átadási záradékot vezet a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége javára. A Magyar Köztársaság kormánya jegyzéket fog intézni Románia kormányához az említett részvényekre vonatkozó tulajdonjogoknak a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége részére történt átadásáról, avégből, hogy ezekre a részvényekre Romániában érvényesíttessék a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége joga, a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége kormánya nevére szóló új részvényeknek a „Petrozsényi” Részvénytársaság által való kibocsátása útján ama részvények helyett, amelyek az említett Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaság és Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Részvénytársaság tulajdonában voltak.

A Magyar Köztársaság kormánya a fent említett okiratokat a jelen jegyzőkönyv aláírását követő 12 napon belül át fogja adni.

2) A Magyar Köztársaság kormánya szavatol azért, hogy harmadik személyek részéről a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetségével szemben nem támasztható semmilyen követelés a jelen jegyzőkönyv első pontjában említett részvények átadásával összefüggésben.

3) Miután az első pontban említett okirat átadása a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége kormánya részére megtörtént és ama részvényekre vonatkozólag, amelyek helyett az átadási okiratot kiállították, a tulajdonjog a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége részére kellő módon, a Romániában hatályban levő törvényeknek megfelelően biztosított, vagyis miután a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége alakilag és ténylegesen belép a „Petrozsényi” Részvénytársaságra vonatkozó jogokba, mint az első pontban említett részvények tulajdonosa, a Szerződő felek úgy tekintik, hogy a Magyar Köztársaság kormánya jóvátételi szállításainak számlájára 12 millió (:tizenkettő [millió]:) USA-dollárt teljesített, amely összeg elszámolása a következőképpen történik:

3,5 millió USA-dollár az 1946. évi szállítások számlájára,

6,0 millió USA-dollár az 1947. évi szállítások számlájára,

2,5 millió USA-dollár az 1948. évi szállítások számlájára.

4/ A fentiekben megállapított feltételek végrehajtása a jelen Jegyzőkönyv aláírásával haladéktalanul meg fog kezdődni.

Készült két példányban, mindegyik magyar és orosz nyelven, akként, hogy mindkét szöveg egyenlő érvénnyel bír.

Kelt Budapesten, 1947. évi február hó 5. napján.

A Magyar Köztársaság

pénzügyminisztere:

P.H.

Dr. RÁCZ JENŐ

A Magyar Jóvátételi Szállítások

Hivatalának főnöke:

P.H.

Sz. SABALIN

vezérőrnagy

MOL XIX-L-1-k 250. doboz, Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások. Petrozsényi Kőszénbánya Rt.

Gépelv tiszttat RácZ Jenő miniszter és Sz. Sabalin vezérőrnagy saját kezű aláírásával, valamint a Pénzügyminisztérium és a Magyar Jóvátételi Szállítások Hivatalának körbélyegzőjével.

A [12] 161. sz. jkv. g) melléklete a 121. napirendi ponthoz.

[Merkulov tábornok emlékirata:]

A vegyes szovjet–magyar részvénytársaságok és a magyarországi szovjet vállalatok normális működése előfeltételeinek megteremtése érdekében megoldásra váró kérdések

I.

A Magyar Kormány a vegyes szovjet–magyar társaságok és a magyarországi szovjet vállalatok által 1945. január 20-a óta szállított áruért 1946. december 31-én összesen 69 843,4 ezer forinttal tartozik, mely összegből 37 015,5

ezer Ft az 1946. július 27-e előtti, 32 827,9 ezer Ft pedig az 1946. július 27-e utáni áruszállításból ered.

A Magyar Kormánynak a vegyes társaságok és szovjet vállalatokkal szemben fennálló követelésének tekintetbevételével a Magyar Kormány tartozása a csatolt elszámolás szerint 63 512,7 ezer forintot tesz ki.

A szovjet fél véleménye szerint fenti tartozását a Magyar Kormánynak a megfelelő társaságok és vállalatok javára az 1947. év első negyedében ki kell fizetnie, mert ennek ki nem egyenlítése gúzsba köti a társaságok és vállalatok normális életét, és veszteségekhez vezet.

II.

A Magyar Kormány a vegyes szovjet–magyar részvénytársaságok és szovjet vállalatok egyes termékeinek árát jelentősen az önköltségen alul állapítja meg, ami nyilvánvalóan veszteségekhez vezet.

A szovjet fél véleménye szerint a Magyar Kormánynak:

a) egy hónapon belül meg kell vizsgálnia a vegyes részvénytársaságok és a szovjet vállalatok eladásra kerülő termékeinek eladási árát és azt olyan színvonalra emelnie, hogy az lehetővé tegye a társaságok és vállalatok termelési költségeinek teljes fedezését, és normális nyereséget biztosítani:

b) meg kell térítenie a vegyes részvénytársaságoknak és a szovjet vállalatoknak azt a veszteségét, amely termékeiknek a magyar állami szervek részére áron alul történt eladásából ered, és amely a rendelkezésre álló adatok szerint 1947. január 1-jén összesen 13 546 711 forintot tesz ki, és a következőképpen oszlik meg:

Alumínium-Ércbánya	864 836 Ft
Magyar Bauxitbánya	826 855 „
Meszchart [sic!]	9 207 583 „
Szovjet vállalatok ¹³⁷	2 647 437 „
Összesen:	13 546 711 Ft.

III.

Ahhoz, hogy e vegyes szovjet–magyar részvénytársaságok és szovjet vállalatok működése fejlesztésének feltételei biztosíttassanak, feltétlenül szükségesnek látszik, hogy a Magyar Kormány az adóztatás és illetékkiszabás terén olyan feltételeket teremtsen, amely[ek] biztosítanák a vegyes szovjet–magyar részvénytársaságok és a magyarországi szovjet vállalatok rentabilitását.

¹³⁷ Az Alumíniumércbánya és Ipar Rt.-ről, valamint Magyar Bauxitbánya Rt.-ről lásd: NF МТ. жкв. 1946., a [29] 112. sz. жкв. 63. napirendi pontját és jegyzetét. A MESZHART létesítéséről lásd: NF МТ. жкв. 1946., a [14] 97. sz. жкв. 1. napirendi pontját. – A szovjet vállalatok tulajdonképpen a Potsdami Egyezmény alapján a Szovjetunióknak átadott német vállalatok voltak. A vállalatok neve és címe megtalálható a 3080/1947. ME sz. r. (MK március 8., 56. sz.) mellékletében 95 részvénytársaság, 37 közkereseti társaság és 69 egyéni cég, betéti társaság és szövetkezet, összesen 201 cég található e jegyzékben.

A szovjet fél ebben a kérdésben a Magyar Kormánytól vár megfelelő javaslatokat.

IV.

1. A vegyes szovjet–magyar társaságok és a magyarországi szovjet vállalatok normális működésének biztosítása céljából a szovjet fél úgy gondolja, hogy a Magyar Kormány intézkedik aziránt, hogy az említett társaságoknak és vállalatoknak a teherszállítás, nyersanyaggal, fűtőanyaggal és kiegészítő anyaggal való ellátás, hitel-, valamint külföldi devizanyújtás terén ugyanazok a jogok biztosíttassanak, amelyeket azok a magyar vállalatok élveznek, amelyek a Magyar Kormány részéről a legelőnyösebb feltételekben részesülnek.

2. Abban az esetben, ha a szovjet vállalatok munkájának biztosítása érdekében a Szocialista Tanács-Köztársaságok Szövetsége, vagy harmadik állam területéről nyersanyag behozatalára kerül sor, az ebből a nyersanyagból készült termék a nyersanyag értéke összegének erejéig kivihető a SZ. T. SZ. vagy a harmadik állam területére.

3. A Magyar Kormány a vegyes szovjet–magyar rt.-ok és a magyarországi szovjet vállalatoknak lehetőséget biztosít arra, hogy

a) a szovjet fél forintban kifejezett nyeresége összegének megfelelő szabad valuta a Magyar Nemzeti Bank útján átutaltassék. A nyereség átutalása megfelelő gazdasági év folyamán előlegképpen történhetik;

b) szabadon rendelkezhessenek a késztermék bizonyos részével (30%-ig) beleszámítva annak kivitelét külföldre, hogy az eladási árát külföldön nyersanyag, anyagok és berendezés beszerzésére fordíthassák.

V.

1. A Magyar Kormány 1945. március 29-én kelt 817/1945. ME számú rendeletével¹³⁸ ténylegesen megtiltotta az osztaléknak és nyereségnek a részvényesek részére történő kifizetését és ezzel a szovjet felet megfosztotta annak lehetőségétől, hogy a nyereségnek és osztaléknak neki járó részét megkaphassa, amivel a szovjet fél érdekeit sértő feltételeket teremtett.

A szovjet fél úgy gondolja, hogy úgy az említett, mint a 300/1936. ME számú rendelet¹³⁹ hatályának a vegyes szovjet–magyar Rt.-kre és a magyarországi szovjet vállalatokra nem kell kiterjednie.

2. Ezekben a társaságokban és vállalatokban a szovjet és a magyar részvényeseknek joguk kell, hogy legyen arra, hogy a nyereséget és osztalékot akadálytalanul megkaphassák, a vegyes szovjet–magyar Rt.-ok nyereségét pedig, mindegyik fél által eszközölt tényleges részvénytőke befizetésének

¹³⁸ A 817/1945. ME sz. r. (MK május 6., 23. sz.) részvénytársasági és szövetkezeti közgyűlések megtartásának eltiltásáról intézkedett.

¹³⁹ A 300/1936. ME sz. r. (MRT január 21. I. köt. 6–9. old.) az értékpapír-behozatal eltiltásáról, részvények osztalékszelvényei, záloglevelek, és kötvények szelvényei beváltásának újabb szabályozásáról, és a külfölddel szemben fennálló áru-vételár-tartozásoknak pengőben lerovásáról intézkedett.

arányában, azoknál a vállalatoknál pedig, amelyek aktívái nem teljesen ruháztattak át a Sz. T. Sz.-re, az egyes részvényesek részesedésének arányában kell felosztani.

3. A szovjet félnek joga kell hogy legyen arra, hogy a nyereségnek és osztaléknak rá eső részével akadálytalanul rendelkezhessék; belátása szerint átutalhatja a Szovjetunióba szabad valuta vagy áru alakjában, s ezek az átutalások a számadási év közben előlegképpen történhetnek a nyereség és osztalék terhére.

4. A Magyar Kormánynak a fenti feltételek mellett biztosítania kell a Szovjetunióknak az 1945. és 1946. évre járó nyereség és osztalék felosztását és átutalását is.

VI.

Az 1947. január 1-jéig eltelt időszakban a Magyar Kormány nem adta át a „Maszovol”-nak azt a mennyiségű olajat, amelyet a „Maszovol” társaság alapítására vonatkozó egyezmény értelmében a tizenöt százalékos levonás számájára át kellett volna adnia.¹⁴⁰

Ennek folytán a „Maszovol” társaságnak nem volt lehetősége arra, hogy az abból kitermelhető olajterméket külföldön eladásra használja fel, s megvásárolja a társaság nélkülözhetetlen berendezését és a kutatási munkálatokhoz szükséges anyagokat.

A szovjet fél úgy véli, hogy a Magyar Kormány az 1947. év első felében a hátralékos olajmennyiséget teljes egészében leszállítja, és a „Maszovol” Rt.-t feljogosítja arra, hogy az ezen olajból készített olajtermékeket külföldön értékesítse, s azok eladási árát a szükséges berendezés és anyagok beszerzésére fordíthassa.

VII.

A „Magyar Bauxitbánya” és az „Alumíniumércbánya és Ipar” nevű vegyes szovjet–magyar Rt.-ok alapítására vonatkozó Egyezménnyel kapcsolatban¹⁴¹ a Magyar Kormánynak elsőbbségi jogot kellett volna biztosítania bauxitkutatásra az egész ország területén. Ez eddig nem történt meg.

A szovjet fél úgy véli, hogy a Magyar Kormánynak a legrövidebb határidőn belül biztosítania kell a vegyes szovjet–magyar bauxit társaságoknak a bauxit egész ország területén történő felkutatására vonatkozó jogát, megállapítván, hogy más szervezetnek vagy személynek Magyarország bármely területén bauxitkutatásra csak abban az esetben adható engedély, ha a vegyes szovjet–magyar bauxit társaságok a kutatásról az adott területen lemondanak.

¹⁴⁰ A MASZOVOL létesítéséről lásd NF MT. JKV. 1946, [16] 99. sz. jkv. 63. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁴¹ A vegyes szovjet–magyar Rt.-k alapítását illető egyezményről lásd NF MT. JKV. 1946, [6] 89. sz. jkv.-ének [6], és [17] 100. sz. jkv.-ének 5. napirendi pontját, illetve ezek jegyzeteit.

VIII.

A „Maszovlet” vegyes szovjet–magyar Rt.-t rendszeres veszteségek érik főleg azért, mert rövid belföldi vonalakon dolgozik, amelyek kihasználás szempontjából nem rentábilisak.

A szovjet fél véleménye szerint a Magyar Kormánynak

a) meg kell engednie, hogy a „Maszovlet” a repülés megszervezésére vonatkozó megfelelő szerződést köthessen elsősorban Romániával, Lengyelországgal, Csehszlovákiával, Jugoszláviával és Bulgáriával a „Pul” feltételei alapján;

b) meg kell teremtenie azokat a feltételeket, amelyek a „Maszovol” társaság rentábilis munkáját biztosítják, nevezetesen benzín és kenőolajnak a világáronnál nem magasabb áron történő kiutalásával, adóleszállítással stb.

IX.

Magyarország cégbíróságai hátráltatják a volt német társaságok és cégek, valamint egyes magyar Rt.-ok felosztatását.

A cégbíróságok és telekkönyvi hatóságok a különböző kereskedelem – ipari [sic!] vállalatok és volt német ingatlanvagyon tulajdonjogának a Szovjetunió javára történő bekebelezését is hátráltatják.

A Magyarország területén működő szovjet vállalatok és vegyes szovjet–magyar Rt.-ok jogi szempontból való megalapításában beállott késedelem a társaságok és vállalatok működése szempontjából különféle nehézségeket okoz.

Ezzel kapcsolatban a Magyar Kormánynak megfelelően utasítania kell a cégbíróságokat, telekkönyvi és más illetékes hatóságokat, hogy az említett volt német és magyar társaságok felosztatásával kapcsolatos kérdéseket 14 napi határidőn belül döntsék el, a vállalatok és ingatlanok tulajdonjogának a Szovjetunió javára való bekebelezését fejezzék be, és a megfelelő végzések másolatát a könyvkivonatokkal együtt az említett vállalatoknak adják ki.

X.

Azzal kapcsolatban, hogy a Potsdami Konferencia határozmányai értelmében a korábban német tulajdonban volt aktívák minden megterheléstől mentesen a Szovjetunió tulajdonába mennek át, feltétlenül szükséges, hogy a Magyar Kormány adjon ki rendeletet, amely szerint a volt német vagyonnal szemben támasztott minden olyan igényért, amely a német aktíváknak a Szovjetunió tulajdonába történt átadását megelőző időből származik, a szavatosságot magára vállalja.

Gépelte, aláírás és keltezés nélküli sokszorosítási eljárással készített másolat, az eredetileg cirill betűkkel írt orosz szöveg egykorú fordítása.

A [12] 161. sz. jkv. h) melléklete a 121. napirendi ponthoz.

A Pénzügyminisztérium által készített választervezet
a Merkulov tábornok által átnyújtott emlékiratra

I.

A magyar fél haladéktalanul megvizsgálja a vegyes szovjet–magyar társaságok és a magyarországi szovjet vállalatok által a magyar állammal szemben támasztott követelések ügyét. Az 1945. január 20. és 1946. július 28. között keletkezett követelések bejelentése tárgyában a magyar kormánynek a napokban rendelete jelenik meg.¹⁴² Csak a bejelentésből származó adatok ismeretében tud majd a magyar kormány állást foglalni arra nézve, hogy ezeket az infláció alatt keletkezett követeléseket milyen kulcs szerint és mennyi idő alatt tudja teljesíteni, a stabilizáció sérelme nélkül. Az általános rendelkezés természetesen a vállalatok fent említett két csoportjára is vonatkozik.

Az 1946. július 28-a után keletkezett követeléseket a magyar kincstár folyamatosan törleszti, azonban sem az államháztartás helyzete, sem pedig a bankjegykibocsátás jelenleg nagyon korlátozott lehetősége nem engedi meg, hogy ezeket a követeléseket a kincstár azonnal kiegyenlítse. Így csak egy folyamatos kiegyenlítésről lehet szó, amelynek során természetesen a szovjet–magyar vegyes társaságok és a magyarországi szovjet vállalatok nem kerülhetnek hátrányosabb helyzetbe, mint bármelyik más magyarországi vállalat.

A magyar fél javasolja az I. ponttal kapcsolatban jegyzőkönyvbe venni a következőket:

„Megállapodás jött létre arra nézve, hogy a magyar kormány a szovjet–magyar vegyes társaságoknak, valamint a magyarországi szovjet vállalatoknak a magyar kincstárral szemben fennálló követeléseik kiegyenlítésénél mindazt az előnyt meg fogja adni, amit Magyarországon a legkedvezőbb helyzetben lévő más vállalat élvez. Szükségesnek tartja azonban a magyar fél a figyelmet felhívni arra, hogy a vállalatokkal szemben fennálló kötelezettségeinek azért tud csak késedelmesen megfelelni, mert az államháztartás egyensúlya máris a legnehezebb helyzetben van az országra nehezedő nemzetközi terhek súlya miatt. Ebben a vonatkozásban különösen a megszállási költségekre kell felhívni a figyelmet, amelyek a költségvetési év első hat hónapjában csaknem a kétszeresét tették ki annak, mint amennyi az egész évre elő volt irányozva. A felek ezért azt a javaslatot terjesztik a Szovjetunió kormánya elé, hogy Magyarországnak ezzel kapcsolatos kötelezett-

¹⁴² Lásd a 3080/1947. ME sz. r-t (MK március 8., 56. sz.) amely szerint a rendelet megjelenésétől számított nyolc napon belül kellett bejelenteni a vállalatokkal szembeni követeléseket és tartozásokat a Jóvátételi Hivatalnak. A bejelentési határidőt a 3600/1947. ME sz. r. (MK március 21., 66. sz.) 1947. március 31-éig meghosszabbította.

ségei havi maximális összegben határozottassanak meg, oly módon, hogy a magyar államháztartás egyensúlyát ne veszélyeztessék.”

II.

Az árkérdéssel kapcsolatban a magyar fél rámutat arra, hogy a magyarországi ipari árszínvonal kialakítására döntő hatással volt Magyarország jóvátételi kötelezettsége. Azok az árak, amelyek a jóvátételi kötelezettség teljesítésével kapcsolatban szállított iparcikkek után számíttatnak, sok esetben még a fegyverszüneti egyezményben előírt 1938. évi, 15 %-kal növelt világpiaci áraknak is mélyen alatta maradnak és még inkább alatta maradnak azoknak a termelési költségeknek, amelyek ezeknek az áruknak mostani előállításánál jelentkeznek. A magyar költségvetés jóvátételi célokra 50 %-kal többet irányzott elő, mint amennyit a teljesítendő jóvátételi kötelezettségek dollárértéke forintra átszámítva kitenne, de még ezzel az előirányzattal szemben is az elmúlt félév alatt nagyarányú többletkiadás jelentkezett és amellet a szállító vállalatokkal szemben a kincstár el is adósodott.

A kincstár körülbelül háromszorosát fizeti annak az értéknek, mint amennyivel a szállított cikkek a jóvátétel teljesítésébe betudatnak, de ennek ellenére a termelő vállalatok még mindig veszteségesen termelnek.

Főlöszleges rámutatni arra, hogy egy ország összes árai egy összefüggő egésznek alkotnak, az egyik a másikból következik, így tehát az egész termelésre nézve rendkívül nyomott árak alakultak ki, amelyek valóban nem teszik lehetővé a nyereséges termelést, ellenkezőleg a vállalatokat arra kényszerítik, hogy meglévő tartalékaikat is részben föléljék. Ezen a helyzeten azonban – egyben a vegyes szovjet–magyar társaságok és magyarországi szovjet vállalatok helyzetén is – csak akkor lehetne gyökeresen segíteni, ha a jóvátételben érvényesülő árak legalább a legkirívóbb esetekben korrigáltatnának. Ezekre tekintettel a magyar fél a következő jegyzőkönyvi szöveg felvételét hozza javaslatba:

„A magyar fél kijelenti, hogy a szovjet–magyar vegyes társaságok és a magyarországi szovjet vállalatok által termelt cikkek kalkulációit egy hónapon belül felülvizsgáltatja és azokat szükség esetén olyan értelemben fogja módosítani, hogy ezek a vállalatok ne kerüljenek az árszínvonal szempontjából hátrányosabb helyzetbe, mint Magyarországon a legkedvezőbb helyzetben lévő vállalatok. A magyar fél azonban rámutat arra, hogy e felülvizsgálat eredményei sem fognak minden esetben nyereséges termelést lehetővé tenni, mivel a magyar árszínvonal egészséges kialakulására a jóvátételi szállításoknál érvényesülő árak nyomasztóan hatnak. Erre tekintettel a felek megkeresik a Szovjetunió kormányát, hogy rendelje el a magyar jóvátételi szállításoknál érvényesülő árak felülvizsgálatát, és azokban az esetekben, ahol ezek az árak kirívóan alatta maradnak nemcsak a jelenlegi termelési költségeknek, hanem az 1938. évi 15 %-kal növelt ipari áraknak is, a

jóvátételnél érvényesülő árakat az utóbbi szintre emelje fel.¹⁴³ Ami végül a szovjet félnek azt a kívánságát illeti, hogy az eddigi alacsony ármegállapításból származó károk a szovjet–magyar és szovjet vállalatoknak utólag téríttessen meg, a magyar fél sajnálattal állapítja meg, hogy e kívánság teljesítése a stabilizáció azonnali összeomlását jelentené, mert ez esetben nem lehetne elzárkózni a többi magyarországi vállalat hasonló irányú kérelmétől sem, és az alacsony ármegállapítás címén a vállalatok által felszámítható összeg több százmillió forintba emelkednék. Ezért a magyar fél arra kéri a szovjet felet, hogy e kívánság teljesítésétől tekintsen el.”

III.

A szóban forgó vállalatokat Magyarországon ugyanolyan adók terhelik, mint a többi magyarországi vállalatokat. Magyarországon még az állami vállalatok is adókötelesek, mert e nélkül egységes termelési költséget és egységes árszínvonalat nem lehetne kialakítani. Az adózásnak ezt az egységét megbontani a szóban forgó vállalatok javára sem volna célszerű és lehetséges, és ezért a magyar félnek nincsen módjában javaslatokat tenni a szóban forgó vállalatok rentábilis üzletmenetének biztosítására alkalmas, a többi magyarországi vállalatoktól eltérő feltételek megteremtésére.

A magyar közgazdaság adóterhe jelenleg kétségkívül igen súlyos, mert a legsúlyosabb adóztatás nélkül az államháztartás terheit nem lehetne előteremteni. Az adózási teher enyhítése feltétlenül inflációt vonna maga után, mert az állami kiadásokat ez esetben csak fedezetlen pénzkibocsátással lehetne biztosítani.

A fentiekre tekintettel a magyar fél a jegyzőkönyvbe a következő szöveg felvételét javasolja:

„Megállapodás áll fenn arra nézve, hogy a szóban forgó vállalatok az adózás tekintetében ugyanolyan elbírálás alá esnek, mint Magyarországon az e tekintetben legkedvezőbb helyzetben levő hasonló termelési ágban dolgozó vállalatok. A magyar félnek nincsen tudomása arról, hogy ebben a tekintetben a szóban forgó vállalatok közül bármelyiket sérelem érte volna, amennyiben azonban a vállalat ily sérelmet bejelentene, és az megállapítást nyer, a magyar fél vállalja annak azonnali orvoslását.”

IV.

1. A magyar fél, mint eddig, ezután is teljes mértékben elismeri a szóban forgó vállalatok e pontban felsorolt igényeit és javasolja az alábbi jegyzőkönyvi pont felvételét:

„1. A szóban forgó vállalatokat a nyers- és fűtőanyag-, és segédanyag-ellátás, a hitelnyújtás, valamint a külkereskedelemben való részvétel és a devizaigénylés terén, úgyszintén a fuvarozás terén ugyanazok a jogok illetik

¹⁴³ Az ipari jóvátételi szállítások ármegállapításáról lásd e kötetben a [23] 172. sz. jkv. 60. napirendi pontját, valamint az 5270/1947. ME sz. r-t, MK április 29., 96. sz.

meg, mint bármely más magyarországi vállalatot. A magyar fél kötelezettséget vállal arra, hogy a szóban forgó vállalatokat úgy bírálja el, mint a legkedvezőbb elbírálásban részesülő egyéb, hasonló termelési ágban működő magyarországi vállalatokat. A nyersanyag- fűtőanyag-, pénz-, és devizagazdálkodás, valamint a külkereskedelem irányítására vonatkozó magyarországi szabályok azonban a szóban forgó vállalatokra is természetesen kötelezők.”

2. A magyar fél örömmel üdvözléne, ha a szóban forgó vállalatok a Szovjetunióval és a harmadik államokkal nyersanyag feldolgozására irányuló bér-munkaszerződéseket kötnének, az ilyen szerződésekre megállapított általános feltételek szerint, ezért javasolja a következő pont felvételét:

„2. A szóban forgó vállalatok éppúgy jogosultak külföldre bér-munkát vállalni és a behozott nyersanyag kifizetésére szolgáló iparcikkmenyiséget exportálni, mint bármely más magyarországi vállalat. A külkereskedelemre és a devizagazdálkodásra irányuló általános szabályok természetesen ezekre az esetekre is vonatkoznak.”

3. A magyar fél rámutat arra, hogy külföldi érdekeltségű magyarországi vállalatoknak jelenleg kivétel nélkül meg van tiltva az, hogy nyereségüket szabad valutában külföldre kivigyék. A szovjet fél által felvetett kívánság teljesítése esetén természetesen más külföldi érdekeltségű vállalatok is követelnék ezt a lehetőséget, és ez esetben a magyar külkereskedelem és devizagazdálkodás egyensúlya felborulna. Utal a magyar fél arra is, hogy a Magyarország és a Szovjetunió közötti gazdasági együttműködésről szóló 1945. augusztus 27-én kelt egyezmény¹⁴⁴ 5. §-a értelmében a vállalatok üzleti eredményeinek elszámolását a két kormány által időszakonként megkötendő kereskedelmi és pénzügyi egyezmények alapján kell megejteni, figyelembe véve Magyarország kiviteli lehetőségeit, valamint fizetési mérlegének állapotát abban az időpontban, amelyben az egyes egyezményeket megkötik. Így tehát az alapegyezmény figyelemmel kívánt lenni a magyar külkereskedelem és devizagazdálkodás egyensúlyára, amely ma még nem olyan szilárd, hogy a nyereségek transferálását lehetővé tehetné. Végül utal a magyar kormány arra is, hogy a magyarországi árszínvonal alacsony volta, továbbá a közterhek súlya miatt egyelőre jelentősebb nyereségek nemcsak a szóban forgó vállalatoknál, hanem más vállalatoknál sem jelentkeznek és ezért e kérdés szabályozása az alapegyezményben említett külön külkereskedelmi és fizetési egyezmény megkötéséig nem szenved lényeges késedelmet.

A magyar fél elismeri teljes mértékben a szovjet félnek azt a kívánságát, hogy a szóban forgó vállalatok termékeiknek egy bizonyos hányadával szabadon rendelkezessenek úgy külföldi, mint belföldi szállítások tekintetében. Azonban szabad rendelkezési jog alá eső termelés-hányadot a szóban forgó vállalatok érdekében sem volna kívánatos százalékosan megszabni, mert a

¹⁴⁴Lásd: DMB MT. JKV., a 47. sz. jkv. 9. napirendi pontját és jegyzetét.

lehetőségek cikkenként, sőt időszakok szerint is nagyon különbözők. Megjegyzni azt is a magyar fél, hogy a vállalatoknak a termékeik felett biztosított szabad rendelkezési joga semmi esetre sem jelentheti azt, hogy e vállalatok felmentést nyernek a fennálló magyar nyersanyag-gazdálkodási, áruellátási, árellenőrzési, külkereskedelmi és egyéb előírások alól.

A fentiekre tekintettel az alábbi szöveg felvételét javasolja a magyar fél:

„3. A szóban forgó vállalatok esetleges nyereségének az ország területéről való kivitele tekintetében a Moszkvában 1945. augusztus 27-én aláírt egyezmény 5-ik §-ának rendelkezései értelmében megkötendő időszaki egyezmények lesznek irányadók, Magyarország mindenkori kiviteli lehetőségeinek, valamint fizetési mérlege állapotának figyelembevételével. A szóban forgó vállalatok az általuk előállított termékek felett a mindenkori magyar anyag-gazdálkodási, árellenőrzési, áruellátási és külkereskedelmi szabályok korlátai között ugyanúgy rendelkeznek, mint bármely más hasonló magyarországi vállalat.”

V.

Az ebben a pontban foglaltak a IV. 3. alpontjában már tárgyalattak. Erre való tekintettel csupán az alábbi szöveg felvételét javasolja a magyar fél:

„5. A szóban forgó vállalatok mérlegének elkészítésére, nyereségének kimutatására és esetleges osztalék fizetésére a mindenkori magyar jogszabályok irányadók. Az osztalék külföldre történő átutalásának lehetősége tekintetében a IV. 3. alpontjában foglaltak irányadók.”

VI., VII., VIII.

Az e pontokkal kapcsolatos szovjet kívánságok jelenleg a magyar iparügyi és közlekedésügyi minisztériumban vizsgálat alatt állnak ezért ezekre a magyar fél csak később tud nyilatkozni.¹⁴⁵

IX.

E pontban a szovjet fél kívánsága arra irányul, hogy a volt német társaságok és cégek átadásával, a szovjet tulajdonok telekkönyvi bekebelezésével, egyes társaságok feloszlásával járó rendkívül bonyolult problémákat a magyar hatóságok 14 napon belül döntsék el. A magyar fél rámutat arra, hogy a döntés igen sok esetben azért nem lehetséges, mert ezekben az esetekben bizonyos alapvető kérdések eldöntése még nem történt meg az illetékes szovjet és magyar hatóságok megegyezése alapján. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke, valamint a magyar kormány miniszterelnöke és tagjai között

¹⁴⁵ Merkulov tábornok emlékiratának VI. pontjával kapcsolatban lásd DL MT. jkv., a [6] 186. sz. jkv. [8] napirendi pontját és n) mellékletét, továbbá [8] 188. sz. jkv. [12], és a [17] 197. sz. jkv. 24. napirendi pontját, illetve ez utóbbi d) és e) mellékletét. A memorandum VII. pontjával kapcsolatban lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 48. napirendi pontját. A memorandum VIII. pontját illetően lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 72. napirendi pontját, majd a [23] 172. sz. jkv. 28. és 29. napirendi pontját.

legutóbb tartott megbeszélés¹⁴⁶ ebben a tekintetben úgy határozott, hogy albizottságot létesít, amely köteles a felmerülő vitás kérdéseket 20 nap alatt megvizsgálni és azokról a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke és a magyar kormány tagjai között tartandó újabb értekezleten beszámolni. Magyar részről már többször sürgették a bizottság munkájának megkezdését, azonban a szovjet fél közlése szerint az előkészítő munka még nem nyert befejezést.¹⁴⁷ A magyar fél nincs tájékozva afelől, hogy Merkulov tábornok úr részt vesz-e ennek a bizottságnak munkájában. Ettől függően javasolja a magyar fél az alábbi szöveg jegyzőkönyvbe foglalását:

„Megállapodás jött létre arra nézve, hogy a magyarországi német tulajdonok átadásával kapcsolatos egyes tisztázatlan kérdések felderítése érdekében négyes bizottság kezd munkához, amelynek tagjai szovjet részről

[sic!] magyar részről az iparügyi és a pénzügyminiszter. E bizottság köteles munkálatait azok megkezdésétől számított 20 napon belül befejezni és megállapításait, valamint az esetleges fennálló vitás kérdéseket egyelőre a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke és a magyar kormány miniszterelnöke elé terjeszteni, akik – amennyiben szükséges, – az általuk el nem dönthető kérdéseket a Szovjetunió kormánya elé fogják terjeszteni. Mindazokat az ügyeket, amelyekben a megegyezés létrejön, azonnal le kell bonyolítani. A magyar fél által az összes illetékes magyar hatóságok utasítandók a szükséges eljárás azonnali foganatosítására. A Budapesten el nem dönthető vitás ügyek elintézése függőben marad a Szovjetunió és Magyarország kormányai között folytatandó tárgyalások befejezéséig.

X.

A magyar fél álláspontja ennél a pontnál ellentétben áll a szovjet fél álláspontjával. A magyar felfogás szerint ugyanis a Potsdami Egyezmény célja az volt, hogy a Szovjetunió javára és Németország terhére állapítson meg kártalanítást, de nem volt célja a Potsdami Egyezménynek, hogy a Szovjetunió javára olyan juttatásokat is megállapítson, amelyek nem Németországot, hanem Magyarországot terhelnék. Amennyiben Magyarország a magyarországi német vagyonokból csak az aktívákat adná át, a passzívákat ellenben magára vállalná, ez által Magyarország tulajdonképpen a fegyverszüneti egyezményben rá kirótt jóvátételen felül még egy jóvátételt tartozna fizetni, amelynek jelentősége nem maradna el az előbbi mögött.¹⁴⁸ Minthogy pedig a Szövetséges Nemzeteknek és különösen a Szovjetuniónak, amely Magyar-

¹⁴⁶ A megbeszéléssel kapcsolatban lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 20. napirendi pontját, jegyzetét és b)–d) mellékletét.

¹⁴⁷ Lásd e kötet [15] 164. sz. jkv. 37. napirendi pontját és mellékletét.

¹⁴⁸ Lásd e kötetben az említett [15] 164. sz. jkv. 37., továbbá a [27] 176. sz. jkv. 69., és a [30] 179. sz. jkv. [8] napirendi pontját, valamint a DL.MT. JKV., [4] 184. sz. jkv. 53/a., [6] 186. sz. jkv. 1–14., a [8] 188. sz. jkv. 14, a [10] 190. sz. jkv. [2], a [13] 193. sz. jkv. 3., a [14] 194. sz. jkv. 44., a [15] 195. sz. jkv. 3., a [16] 196. sz. jkv. 1., a [17] 197. sz. jkv. 70., a [18] 198. sz. jkv. 76–78., a [20] 200. sz. jkv. 81. és a [21] 201. sz. jkv. 75. napirendi pontját és mellékleteiket.

[12] 161. 1947. február 5.

ország békeszerződési terheinek enyhítéséért oly messzemenően harcolt a békekonferencián, bizonyára nem lehet célja, hogy Magyarországot kétszeres jóvátétellel sújtsa, nyilvánvaló, hogy a magyarországi német vagytonokat terhelő tartozások azokkal a vagytonokkal együtt adandók át a Szovjetunió-nak. Ezt az elvet a magyarországi szovjet közegek már több konkrét esetben elismerték, sőt elvileg is kimondatott a biztosítási vállalatokra és azokra a vállalatokra, amelyekben a szovjet érdekelttség 50 %-nál kisebb.

A fentiekre való tekintettel a magyar fél azt javasolja, hogy amennyiben lehetséges, mondassék ki a mostani jegyzőkönyvben, hogy a minden magyarországi német vagytonnal együtt a követelések és tartozások is a Szovjetunióra szállnak át, ha pedig ennek a kimondására a Szovjetunió Budapesten jelenlévő közegei nincsenek felhatalmazva, úgy a jegyzőkönyv utaljon arra, hogy ezt a kérdést a Szovjetunió és Magyarország kormányai között folytatandó tárgyalások fogják eldönteni.

Budapest, 1947. évi február hó 4.

Gépelt, aláírás nélküli sokszorosított másolat.

[13] 162.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi február hó 8. napján délelőtt $1\frac{1}{2}$ 11 órakor Nagy Ferenc miniszterelnök elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
képviselőtében *Bolgár Elek* rk.
követ és megh. miniszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
képviselőtében *Róth Pál*
államtitkár
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
A vallás- és közoktatásügyi tárca
képviselőtében *Nagy Miklós*
államtitkár

Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Az építés- és közmunkaügyi tárca
képviselőtében *Bencsik Gyula*
államtitkár
Erőss János közellátásügyi
miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] Miniszterelnök: a tegnapi napon Rákosi miniszterelnök-helyettes azzal a kívánsággal fordult hozzám, hogy a Parlamentben tegnap kialakult helyzet megtárgyalása céljából a mai napra rendkívüli minisztertanácsot hívjon össze.¹ A rendkívüli minisztertanács összehívásától soha sem zárkó-

¹ Az előzményekről lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [58] napirendi pontját és jegyzetét.

1947. január végén–február elején a Kommunista Párt az összeesküvésű ügy kapcsán napirendre tűzte Kovács Béla büntetőjogi felelősségre vonásának a kérdését (PIL 274. f. 3. cs. 70–71. ó. e.) Ezt a fejleményt – a többi hasonló eseménnyel együtt – a Kiszegedpárti politikusok pártjuknak a közéletből való kiszorítására, felszámolására irányuló munkáspárti törekvés határozott megnyilvánulásaként értelmezték. Ennek okán a párt parlamenti képviselőinek paraszti csoportja 1947. február 7-én külön értekezletet tartott, s elhatározta, hogy a magyar néphez intézett kiáltványban tiltakozik a parasztság vezetőit illető rágalombadjárat ellen, illetve fel-

zott el, ebben az esetben azonban külön is indokoltnak tarja a minisztertanács tanácskozását és kívánatos, hogy a minisztertanács időnként politikai kérdéseket is vitasson. Felkéri Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes urat, indokolja meg a maga részéről is a mai rendkívüli minisztertanácsot.

Rákosi Mátyás államminiszter: a rendkívüli minisztertanácsot a tegnap délutáni parlamenti események tették szükségessé. Azok az események, amelyek az ő megítélésük szerint rendkívül komoly bátorítást jelentenek az összeesküvőknek és a reakciónak, és legalább ugyanolyan kárt okoznak a magyar demokráciának. Hozzá kell tenni, hogy ezúttal abban a helyzetben van, hogy ezt a véleményét nem csak a maga pártja nevében mondhatja, hanem valamennyi baloldali párt nevében is. Parlamenti bizottság kiküldését a legteljesebben ellenzik és követelik minden bűnös megbüntetését, származására és állására való tekintet nélkül. Ilyen határozatot hoztak és ezt nyilvánosságra is hozzák. A kérdés lényegéhez itt két probléma van. Az egyik

szólítja a Nemzetgyűlést, hogy küldjön ki bizottságot az egész összeesküvésügyi ügy kivizsgálására. Kovács István képviselő terjesztette elő az indítványt. A magyar néphez intézett kiáltványukban hangsúlyozták: „a leghatározottabban állást foglalunk a parasztság vezetőinek egymás után történő alaptalan rágalmozásával szemben, őket a legteljesebb bizalmunkról biztosítjuk, és ha kell, az ország egész parasztsága egy emberként áll ki értük. A magyar parasztság születésénél és társadalmi helyzeténél fogva mindig demokrata volt. (Élénk helyeslés a Kisgazdapárt oldalán.) Eppen ezért sajnálattal látjuk, hogy sokszor hiábavalónak látszik minden erőfeszítésünk a jó koalíciós együttműködés biztosítására.” „Minden erőnkkel azon vagyunk – fejeződött be a kiáltvány –, hogy a magyar demokrácia ellen történt aljas merényletet a maga tiszta valóságában felfedjük, de nem tűrhetjük, hogy az összeesküvés elítélendő tényét pártunk szétbontására használhassák ki. Ezen törekvésekkel szemben az egész ország parasztsága egysegyesen fog szembeszállni.”

A Nemzetgyűlés elé terjesztett indítvány 25 tagú, teljes jogkörrel felruházott képviselői vizsgálóbizottság kiküldését javasolta, s ennek felhatalmazását arra, hogy maga elé idézze kihallgathassa mindazokat – beleértve a minisztereket és nemzetgyűlési képviselőket is, – akiknek a felvilágosítására szüksége lehet. A hatóságok köteleességévé kívánta tenni, hogy a szükséges iratokat, adatokat a vizsgálóbizottság rendelkezésére bocsássák, a kormány adjon felmentést a titoktartási kötelezettség alól, kapjon lehetőséget arra, hogy a bírósági iratokba betekintsen, azokról másolatokat készíthessen, meghallgathassa a letartóztatottakat. Hangsúlyozta azonban az indítvány, hogy a bizottság ülései a parlament tagjai számára sem nyilvánosak. (NGY IROMÁNYOK 1945–1949, II. 134. sz., 275., illetve NN, 1945–1947, V. köt. 92. ülés, 214–221.)

Az indítványt a Nemzetgyűlés – hosszas vita után – szótöbbséggel elfogadta, tárgyalását február 11-ére tűzték ki.

Az indítvány célja nyilvánvalóan az volt, hogy megkíséreljék kivenni az összeesküvésügyi büntetőjogi felszámolásának irányítását a rendőrség kezéből, és az eljárást, a kommunista vezetés alatt álló Belügyminisztériumtól független – természetesen kisgazdapárti többségű – szerv ellenőrzése alá vonják. (VIDA, 1976, 259–260.)

Kovács István (1900–1980) tizenegy holdon gazdálkodott. Fejér vármegyében, illetve Csákerényben vett részt a gazdasági, politikai mozgalmakban. 1945-től volt a Kisgazdapárt tagja, beválasztották a párt Országos Intéző Bizottságába, majd 1946 szeptemberében a Politikai Bizottságba. 1945 júniusától az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd a Nemzetgyűlés tagja volt. 1947-ben tagja lett az Országgyűlésnek, az 1950-es években rendőri felügyelet alatt állt, segédmunkásként dolgozott. 1956-ban, Fejér megyében járási nemzeti bizottsági tag lett. 1959–64-ben a helyi termelőszövetkezet elnöke volt, részt vett a Hazafias Népfront Fejér megyei elnökségében.

a parlamenti bizottság kiküldése. Rendkívül szerencsétlennek tartják, hogy ez keresztülmehetett. Ezt a javaslatot a szabadságpártiak² vetették fel, akik a zavarosban akartak halászni. Amikor ez a kérdés két héttel ezelőtt a Kisgazdapárt parlamenti frakciójában felmerült, akkor Nagy Ferenc miniszterelnök megmagyarázta, hogy miért lehetetlen és helytelen ez. Akkor ezt megértették. Ugyanazok az érvek állanak a tegnapi esetre is. Erre nem is tér ki külön. Abban a helyzetben van, hogy ez a véleménye egyezik a köztársasági elnök véleményével is. A határozat súlyos hiba volt, aminek elsősorban a parasztképviselők voltak az okai. A kérdés másik részére áttérve álláspontjuk világos: aki részt vett az összeesküvésben, annak felelni kell, mégpedig a megfelelő hatóságok előtt. A belügyminisztert esküje kötelezi arra, hogy így járjon el a demokrácia érdekében. Ő az adatokat közölte az igazságügyminiszterrel, annak van erre egy speciális bírósága, az az adatokat megvizsgálta és továbbította a Parlament mentelmi bizottságának, illetve átadta az erre illetékes ügyészségnek, és ezután megy a mentelmi bizottsághoz. Az az álláspont, amelyet a Parlamentben támadtak az helyes, pontos és a demokrácia érdekében van. Azt az álláspontot, amely szerint nem szabad felelősségre vonni valakit azért, mert a Kisgazdapárton belül ragaszkodnak hozzá, az ország és a külföld előtt nem lehet védeni. Közrejátszanak itt érzelmi szempontok és egyebek is. A politikában az érzelmi szempontoknak nem lehet teret adni. Hogyan történhetett az, hogy néhány embernek sikerült először a Kisgazdapárt egy kis parasztcsoportját, aztán nagyobb csoportját, egy ilyen lépésre rábírní? Az alaphiba az, hogy a Kisgazdapárt elmulasztotta felvilágosítani a sajtón keresztül és más utakon a saját tömegeit arról, hogy mi is az az összeesküvés.³ Ezt ők a maguk részéről már szóvá is tették. A baloldali sajtó hírei ezt a feladatot nem végezhetik el, mert a Kisgazdapárt tömegei nem fogadják el a baloldali sajtó híreit. Ezt a feladatot nem oldották meg, vagy csak igen kis részben, ellenben megjelentek cikkek, amelyek lényegében előkészítették a talajt az ilyen kilengésekre, mint ami tegnap történt. Hozzájárul ehhez az a körülmény, hogy az összeesküvők túlnyomó része szabadon van. Az érintetteknek csak kis része van a törvény kezei között, a többi szabadon van és működik. Például azok a kisgazdapárti képviselők, akik joggal tartanak attól, hogy előbb-utóbb ki kell válniuk a Kisgazdapártból, ezek védik a bőrüket. A tegnapi parlamenti események a gyakorlatban úgy történtek, hogy néhány kisgazdapárti képviselő, mint pl. B. Szabó, Futó, Pfeiffer⁴ kezdeményezett egy mozgalmat, és amikor már sokan voltak, a párt

² Lásd e kötet [11] 160. sz. jkv.-ének [24] napirendi pontját, illetve jegyzetét.

³ A Kisgazdapárt kezdetben nem vette komolyan az összeesküvésű ügyet. Nem gondolták, hogy az a pártjuk ellen irányul. Ezért a képviselőcsoport és a párt sajtó egyaránt elítélte, mint horthysta restaurációs kísérletet, egyetértettek a bűnösök megbüntetésével. (Kis Újság, 1947. január 9.)

⁴ B. Szabó Istvánról és Pfeiffer Zoltánról lásd: NF МТ. JKV. 1946., Bevezetés 15., illetve 20–21.

Futó Dezső (1916–1994) kereskedő, újságíró. 1932-ben került kapcsolatba a Kisgazdapárttal, 1944 decemberében tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd a Nemzetgyűlésnek. Egy

nem mert velük szembeállni. Ez a skandalum elkerülhető lett volna. Kéri, hogy a Kisgazdapárt vezetősége vegye kezébe a pártot, ugyanúgy, ahogy Futóék és Pfeifferék kézbe vették tegnap, most vegyék a hivatott vezetők, magyarázzák meg nekik, hogy mind a két követelésük helytelen, ártalmas, keresztül nem vihető, és igyekezzenek őket józan belátásra bírni. Erre vonatkozólag csak annyit mond, hogy ez egy platonikus követelés. Amennyiben a Baloldali Blokk nem vesz részt a parlamenti bizottságban, akkor a Kisgazdapárt és a Szabadság Párt marad, ezeknek a kezében nem lehet ilyen nagyjelentőségű dolgot letenni.[sic!] Sajnos a Kisgazdapárt beletenyertelt ebbe a kényes dologba.⁵ Ők hajlandók segíteni, de csak két feltétel alatt. Az egyik az, hogy a Magyar Köztársaság védelme semmiféle csorbát ne szenvedjen. A másik az, hogy a parlamenti bizottságról szó sem lehet. Idő van, és a paraszttal lehet beszélni. Az érveket el fogják fogadni. Ilyen eljárásba ma is bele lehet menni. Kéri a Kisgazdapártot, hogy ha ők megértik a Kisgazdapártnak a bánatát és a nehézségeit, úgy ők is értsék meg az ő tömegeiknek a türelmetlenségét és felháborodását, akik nagyon jól megértik, hogy mi van e mögött az összeesküvés mögött. A munkásság már alig tartható vissza, hogy ne direkt akciókon keresztül szerezzen érvényt a demokrácia védelmének. Faluról is állandóan jönnek a sürgetések. Nekik is nagyon nehéz a helyzetük, különösen, ha ilyen excessusok történnek. Erről a Kisgazdapárt is csak elítélőleg gondolkozhat. Az eset után Nagy Ferenc miniszterelnök megértette a helyzetet. Részben neki köszönhető, hogy a nyilatkozat közzététele megszűnt.⁶ Ezt a dolgot, amely sajnos pontosan a békeszerződés aláírásának napjaiban történt,⁷ igyekezzünk az ország és a demokrácia ér-

ideig a Kis Újság vidéki kiadásának szerkesztője volt. 1947. március 12-én kilépett a Kisgazdapártból, majd csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz, 1948-ban kérte visszavételét a Kisgazdapártba, de erre nem került sor. Visszavonult a politikai élettől. 1952-ben koholt vádak alapján letartóztatták. 1956-ban szabadult. Tildy Zoltán megbízásából a Kis Újság felelős szerkesztője lett. Ezt követően munkásként, kereskedőként dolgozott. 1988 novemberétől az újjászerveződő Kisgazdapárt főtitkára, 1990 januárjától a Nemzeti Kisgazda- és Polgári Párt tiszteletbeli elnöke volt.

⁵ A Baloldali Blokk Végrehajtó Bizottsága (lásd: NF Mt. jkv. 1946., [9] 92. sz. jkv. [1] napirendi pontja, 2. fejezetét, illetve a [30] 113. sz. jkv. [1] napirendi pontjának 1. jegyzetét.) ugyanezen a napon (február 8-án) tartott ülésén helytelenítette a parlamenti vizsgálóbizottság felállítását. Állásfoglalása szerint a „Nemzetgyűlésnek meg van a maga törvényes és alkotmányos szerve, a Mentelmi Bizottság, amelynek joga és módja van minden egyes eléje kerülő ügyben alapos, és teljes vizsgálatra. A Baloldali Blokk pártjai követelik, hogy személyekre, származásra és állásra való tekintet nélkül, az összeesküvés minden résztvevője kerüljön bíróság elé, és a bűnösöket a törvény teljes szigora sújtsa.” (Népszava, 1947. február 9.)

Rákosi megjegyzése arra vonatkozott, hogy a vizsgálóbizottságnak a munkáspártok részvétele nélkül, csak a Kisgazdapárt és a Szabadságpárt közreműködésével történő létrehozása a Függetlenségi Front, a koalíciós kormányzás fenntartásának végét jelenthette volna, amit a Kisgazdapárt az ország szovjet megszállásának állapotában, a békeszerződés előestéjén, mindenképpen el akart kerülni. Ez a körülmény volt az oka a Kisgazdapárt által addig is a baloldal felé mutatott engedékenységének.

⁶ A Kovács István által ismertetett, a magyar néphez intézett kiáltvány nyilvánosságra hozatalának leállítására vonatkozott Rákosi megjegyzése.

⁷ Lásd e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [23] napirendi pontját és jegyzetét.

dekében megint normális vágányra terelni, és gondoskodnunk kell arról, hogy ilyen többet elő ne fordulhasson.

Szakasits Árpád államminiszter: mélyen sajnálja, hogy a tegnapi események megtörténtek. Az első hírre meg is döbbsent. Ők azon fáradoznak, hogy megtalálják a kivezető utat, és gyorsabban nyugalmat teremtsenek az országban a termelőmunka számára. Ezekben a hetekben az ország máris rendkívül súlyos károkat szenvedett, mert a munkások izgalommal telve dolgoznak és az ilyen munka nem hozza meg a megfelelő eredményt. Nagyon reménykednek abban, hogy sikerül platformra találni, amelyre a kormányzás nyugodt folytatását felépíthetik [sic!]. Keresik a megoldást, hogyan mászhatunk ki ebből a helyzetből a magyar demokrácia kára nélkül. Végignézte a külföldi lapszemlét. A legsúlyosabb vádakkal illetik őket, hogy itt a munkáspártok uralomra töréséről van szó, az egész összeesküvést azért csinálták, hogy a Kisgazdapártot megöljék, és diktatórikus uralmat teremtsenek. Nyilvánvaló, hogy az összeesküvők tájékoztatják a külföldi sajtót. A gyakorlatlan parasztszoportot beugratták. Ő maga személyesen is többet ismer a parasztképviselők közül, például Kovács Istvánt is, akik mind kiváló emberek a demokrácia szempontjából. Itt nem volna baj, de ezeket a politikában gyakorlatlan embereket könnyű beugratni. Ez véleménye szerint nagy szerencsétlenség. Ők semmiképpen sem engedhetnek abból a felfogásból, hogy nem a parlamenti bizottság elé tartozik az ügy, hanem a nyomozó és rendőri hatóságok és rendes bíróság elé, mert különben a dolgok elkenéséhez vezetne az egész. Ők sem vennének részt egy ilyen parlamenti bizottságban. Nem lehet elvonni senkit bírái elől és megakadályozni a nyomozati intézkedéseket közbevetett politikai akciókkal. Mindenki tudja, hogy hallatlanul sajnálja, hogy Kovács Béla személye belekerült ebbe a dologba, hiszen hosszú életem át együtt dolgoztak, a háború alatt is, de még akkor is, ha testvére volna, akkor sem tenne egy mozdulatot sem, hogy kihúzza az igazságszolgáltatás alól. Ezt fel kell deríteni teljes erővel, mert nem lehet olyan országban élni, ahol a demokráciát itt vagy ott aláaknázzák. Az összeesküvés nagyon komoly volt. Ezt ma már mindenki tudja. Le kell számolni végre azzal a feltevessel, hogy mi a Kisgazdapártot tönkre akarjuk zúzni. Egy ilyen hírverés jó lenne az összeesküvők kezében, de minden józaneszű embernek tudnia kell, hogy eszünk ágában sincs összetörni a Kisgazdapártot. A Kisgazdapárt akkor lesz erős, hogyha a demokratikus törzs viszi benne a szót, és ha aggálytalanul áll a világ előtt, mint a magyar demokrácia egyik oszlopa. Feltétlenül rendbe kell hozni a Kisgazdapártot és a koalíciót is. Éppen ezért minden gyengeség a legsúlyosabb következményeket vonhatja maga után. Bármennyire akarják is a békességet, és dolgoznak rajta, itt nem lehet semmiféle megalkuvásról szó. A demokráciát kétségtelenné kell tennünk befelé és kifelé egyaránt. Befelé, hogy a nyugodt termelőmunka alapjait megteremtjük, kifelé pedig, erről alig kell beszélni. Ez az ország jövődjének, az egész magyar népnek érdeke. Mindenben egyetért Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyetessel. Nagyon szeretné, ha a Kisgazdapárt megtalálná a módját annak, hogy

ezt az egész dolgot visszacsinálják. Arra az útra kell visszamenni, hogy aláírnak egy tisztesleges, a demokráciát elősegítő kibontakozást, hogy gyorsan helyreálljon a nyugalom. Kéri a miniszterelnököt, a pártjában értesse meg, hogy ezzel nem szolgálták a kibontakozás ügyét, sem a Kisgazdapárt érdekét, hanem ellenkezőleg, súlyos károkat okoztak. Le kell bonyolítani ezt a nyomozást, bírák elé állítani az összeesküvőket, és keresni a koalíció megerősítésének lehetőségeit és a belpolitikai nyugalom megerősítésének feltételeit.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettesek nagyon határozott és mégis nagyon emelkedett és tárgyilagos felszólalásai lehetővé tették azt, hogy abszolút objektivitással, minden érzelmi szempont kikapcsolásával is letárgyalhassák a felvetett kérdéseket. Legyen szabad 1–2 szóval a felvetett konkrét kérdésekre válaszolni és ezután, ha magát az összeesküvés tárgyát letárgyalták, legyen szabad az általános politikai helyzetről is beszélni, mert ebben a vonatkozásban is meg kell keresnie a kivezető utat. Talán ez a minisztertanács alkalmas lesz arra, hogy bizonyos gondolatokat megérleljenek, amelyek alapjai lehetnek a kibontakozásnak. A konkrét kérdéseket sem kell nagy körítéssel tárgyalni, mert mind ismerik a helyzetnek minden részletét, és az egyenes kérdésekre egyenes választ lehet adni, amiből világosan érthető a mi szempontunk is. Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes szerint két súlyos kérdés van ebben a pillanatban. Az egyik az, hogy aki az összeesküvésben benne van, annak minden körülmények között bűnhődnie kell. Kijelenti maga és pártja nevében is, hogy ezzel a megállapítással teljes mértékben egyetértenek. A másik kérdés a parlamenti bizottság kérdése. A parlamenti bizottság kiküldésének a kérdésével kapcsolatban ki kell térnie a paraszt képviselői csoport tegnapi értekezletére és határozatára. Nem hiszi, hogy úgy állna konkrétan a dolog, mint ahogy Rákosi miniszterelnök-helyettes megállapította, hogy először egy kis csoport határozata volt, hogy azután ebből lett a nagy csoport és így alakult ki a tegnapi helyzet. Az ő benyomása az volt, hogy egészen spontán robbant ki ez az állásfoglalás a parasztokból. Ő, ismerve a roppant kényes és nehéz politikai helyzetet, azt üzenté a parasztcsoportnak, hogy ezt az értekezletet ne tartsák meg. Károlyi Mihály beszéde alatt azonban azt mégis megtartották, nem akarja azt mondani, hogy Károlyi beszéde is jelentős mértékben hozzájárult annak a megtartásához, de történtek erre is utalások.⁸ Hoztak egy deklarációt, amelyet, tekintettel arra, hogy az egész

⁸ Károlyi Mihály a Nemzetgyűlés 1947. február 7-i ülésén, az 1946/47. évi költségvetés vitája során tartott felszólalása – történelmi párhuzamosságok erőltetésével – tulajdonképpen a kisgazdapárti vezetők beárnyékolását, megvádolásuk közvetett elősegítését célozta. Többek között felvetette, mi lett volna, ha a Kisgazdapártnak sikerül megszereznie a belügyi tárcát, ha sikerül Kovács Bélát megbízniuk a tárca vezetésével. Vannak, akik bagatellizálni akarják az összeesküvést – folytatta –, pedig a köztársaság léte vagy nemléte függ ettől. Összehasonlította a helyzetet a frankhamisítási ügygel, amikor Bethlen állította, hogy semmi köze ehhez, pedig mindenki tudta – s ezzel immár Nagy Ferencre utalt –, hogy az ügy szálai az ő kezébe futottak. „Ennek az ügynek ilyen felemás elintézése egyszerűen lehetetlen.” Felidézte a Nagy-

parasztszociális csoportot egységesen hozott és annak kiadásához ragaszkodott, nem tudott leállítani, hanem csak egy dolgot érhetett el velük szemben, azt, hogy ez a deklaráció mégis olyan formában jöjjön ki, amely nem mutat arra, hogy konkrét kérdésekben szembe akar helyezkedni a nyomozó hatóságoknak, vagy a belügyminiszternek [sic!]. Amikor arról értesült Rákosi miniszterelnök-helyettesétől, hogy ezt a deklarációt szinte hadüzenetnek tekinti a Baloldali Blokk, akkor azonnal intézkedett, hogy amilyen mértékben csak szűkíteni lehet ennek a nyilvánosságát, ez azonnal megtörténjék, noha korábban is tett lépéseket a belügyminiszter ilyen irányú felhívása után. Ennyit magáról a parasztszociális csoport üléséről és a deklarációról.⁹ A parlamenti bizottsággal valóban úgy vannak, hogy nem egy esetben, hanem több esetben hátrította el a parlamenti bizottság kiküldésének gondolatát. Elhátrította magától [a] szűk pártvezetőség körében, a politikai bizottságban és a képviselői értekezleten, hanem annak a megfontolásával is [sic!], hogyha ez az egész összeküvés-ügy lemehet anélkül, hogy politikai síkra terelődjön, menjen le, ne kavarja fel az amúgy is felzaklatott magyar politikai életet. Tekintsük ezt a kérdést bűntügynek, ne legyen belőle politikai kérdés. Tegnap sem gondolt arra, hogy parlamenti bizottságot küldjenek ki, ez is a parasztszociális csoport elhatározása volt. Ez a kérdés egészen új megvilágításba kerül azáltal, hogy a Baloldali Blokk kijelenti, hogy ebben a bizottságban nem venne részt. Ha ez így van, akkor természetes, hogy azoknak, akik ezt a határozatot hozták, meg kell fontolni, hogy ilyen körülmények között mi legyen a parlamenti bizottsággal. Felvet egy kérdést. A parlamenti vizsgálóbizottság ebben az esetben egy egészen egyoldalú szervezetté válna, amelyiknek a munkáján kétségtelenül maradna egy morális folt, még ha teljesen jó munkát is akarna végezni, az, hogy a Parlament egyik oldaláról jött. Nem lehetne-e elhátrítani az egész parlamenti bizottság kérdését azzal, hogy mi megkérnénk arra az igazságügyminisztert, hogy maga is, az államtitkárával együtt, mielőtt a bíróságnak kiosztja [sic!] az ügyet, nézze meg és mondjon róla véleményt. Ez az egyik dolog, amelyik nyilván bizonyos mértékig megnyugtató a parasztszociális képviselői csoportot, hogy egy ember, akinek ügyis a keze közé kerül a dolog, és aki diszponál a vád tekintetében, megnézi és esetleg szükség szerint valamely grémium előtt maga is tájékoztatást ad. Helyesnek tartaná, ha a belügyminiszter most már erre a konkrét esetre vonatkozóan a felle-

atádi-Bethlen kézzszorítás esetét, aminek – mondta – nem szabad megismétlődni. Felszólította a Kiszgazdapártot, hogy közeledjék minél jobban a munkáspártokhoz. (NN, 1945–1947. V. köt. 92. ülés 161–171.)

⁹ Kovács István indítványa után, a Nemzetgyűlés február 7-i ülésén Justus Pál szociáldemokrata képviselő javasolta, hogy a kérdés megtárgyalásával várják meg a pártközi tárgyalások eredményét, s ha nem jönne létre megegyezés, akkor ezt követően tárgyaljanak a bizottság kiküldésének részleteiről. Justus Pál javaslatát a képviselők nem fogadták el, hanem úgy határoztak, hogy az indítványt a parlament következő ülésén fogják tárgyalni. Kovács István azonban a Kiszgazdapárt képviselői csoportjának határozata alapján a február 11-i ülésen a parlamenti vizsgálóbizottság kiküldésére vonatkozó indítványnak a napirendről való levételét kérte. (NN, 1945–1947. V. köt. 92. ülés 254–257. és 93. ülés 275.)

tődött gondolat alapján adna tájékoztatást a paraszt képviselői csoportnak. Úgy tudja, hogy ettől a belügyminiszter nem zárkózik el. Ez lenne a másik megnyugtató momentum. Ott van a mentelmi bizottság ülése, ahol a mentelmi bizottság tagjai betekinhetnek az ügyiratokba, és amire nézve a belügyminiszter a minisztertanács összeülése előtt telefonon azt közölte vele, hogy helyesnek tartaná, ha a legsúlyosabb kérdésekre a mentelmi bizottság szembesítést rendelne el és megidézne azokat az őrizetbe vett személyeket, akik jelentős kérdésekben bizonyítást nyújthatnak. Meg van róla győződve, hogy ez a három eljárás feltétlenül oly mértékben nyugtatná meg a paraszt képviselői csoportot is, hogy ebben az esetben, súlyosbítva azzal a körülménnyel, hogy a Baloldali Blokk nem vesz részt a parlamenti bizottságban, elállna a parlamenti bizottság kiküldésének javaslatától is. Kéri, hogy erre a miniszterek észrevételeiket tegyék meg. Ezzel az eljárással meg lehetne oldani a parlamenti bizottság kérdését. – A paraszt képviselői csoport ugyanabban a vágyakozásban él, amit itt Szakasits miniszterelnök-helyettes kifejezésre juttatott. Megmondhatja nyíltan, hogy a parasztképviselők csoportja kívánatosnak tartja a politikai élet zavarainak megszüntetését, a koalíció további fenntartását, az együttműködésnek nemcsak fenntartását, hanem elmélyítését olyan mértékben, hogy a koalícióban résztvevő pártok még szorosabban működjenek együtt. A paraszt képviselői csoport ezzel a lépésével semmi körülmények között sem kívánta a további kormányzást megnehezíteni és a koalíciót még zavarosabbá tenni, ellenkezőleg, kész minden megnyugtató és békét hozó együttműködésre és ezt kívánja őszintén és becsületesen. Meg van róla győződve, hogy a kibontakozás felé nagyon jelentős mértékben veszik hasznát éppen ennek a paraszt képviselői csoportnak. Teljesen egyetért azzal a megállapítással, hogy éppen most, az elkövetkező hetekben és hónapokban nem szabad fenntartani a magyar politikai életnek ezt a kritikusi állapotát. Nem szabad fenntartani a bizonytalansági állapotot. A megszállás megszűnése után fokozódó erővel kell megmutatkozni a hálának és a megbecsülésnek az egész nemzet részéről a Szovjetunió irányában, és egyetért azzal, hogy a magyar népnek ezt a háláját politikailag is rendszerbe kell foglalni, és a Szovjetunióval való barátságot akkor kell erősíteni igazán, amikor nem mondhatják, hogy azért tesszük, mert bizonyos mértékig benne vagyunk a Szovjetunió hatalmában a megszállás által. Ez lehet nagyon határozott gesztus egyrészt, másrészt a magyar politika örökkévaló iránya. Gyorsan helyre kell hozni a belpolitikai békét és erre a kérdésre, mint már bejelentette, külön kíván visszatérni, és néhány proposíciót tenni. Kérdést tesz fel arra vonatkozóan, hogy elgondolásait a miniszterek helyesnek tartják-e?

Rákosi Mátyás államminiszter: ami a belügyminiszter által nyújtandó információt illeti, abban minden további nélkül benne vannak. Minden információt meg kell adni a parasztképviselőknek, mert ezek még soha ilyen helyzetben nem voltak, hogy bizonyos fokig diszponálhassanak azok felett, akik a szívükhöz vannak növe. A mi részünkről ezt a feltételt a belügyi-

niszter nevében is elfogadjuk. Hozzájárulnak az igazságügyminiszter szerepéhez is, ha csak itten különös jogi és alkotmányjogi elgondolások szerepet nem játszanak. Ő politikus és nem alkotmányjogász, úgyhogy ezekkel a kérdésekkel nincs annyira tisztában. Ha azt hiszi a Kisgazdapárt, hogy ez a hullámok elsimításához hozzájárulhat, akkor az alkotmányjogi aggályokat nem nézik. A harmadik javaslat tekintetében az a véleményük, hogy amennyiben a mentelmi bizottságnak eddig volt szembesítési joga, akkor ebben az esetben sem lehet ezt megvonni tőle. Amennyiben eddig nem volt meg ez a joga, akkor nem lehet most megadni. Ezáltal a hátsó ajtón visszahoználunk azt a kérdést, amit a parlamenti bizottságnál kifogásoltunk.

Dr. Balogh István [államtitkár]: erről nem is volt szó. A miniszterelnök sem kért többet, minthogy tanukat hallgathasson ki a mentelmi bizottság.

[Nagy] Miniszterelnök: tanúkihallgatásra joga van a mentelmi bizottságnak.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: mindig is volt.

[Nagy] Miniszterelnök: a címet feltétlenül meg lehet találni rá. A gondolat nem benne született meg, hanem az egyik legfrissebb letartóztatás kapcsán a belügyminiszter maga ajánlotta fel.

Rákosi Mátyás államminiszter: a miniszterelnök három felvetett javaslata közül kettő számunkra feltétlenül járható. A harmadiknál komoly megfontolásai vannak. Amennyiben eddig nem volt kihallgatási joga a mentelmi bizottságnak, szerinte most sem lehet megadni.

Szakasits Árpád államminiszter: elég széles jogköre van a mentelmi bizottságnak.¹⁰

[Rajk] Belügyminiszter: a rövid telefonbeszélgetés közte és a miniszterelnök között nem nyújtott lehetőséget arra, hogy megindokolja szempontjait. Ezt a kérdést a közjogászokkal is megbeszélte, egybehangzó véleményt azonban még nem adtak. Ma délig kaptak határidőt a válaszadásra. Amennyiben a fennforgó gyanúkat nem látná tisztázottnak a mentelmi bizottság, ebben az esetben kikérdezést, illetve tanúkenti kihallgatást rendelhet el. Amikor ezt a kérdést felvetette, az volt a fejében ezzel az ügyvel kapcsolatban, hogy Kovács Béla ügyében például egyetlen olyan bizonyíték van, amely

¹⁰ A parlamenti képviselők szólásszabadságát és sérthetlenségét 1867-től kezdve a mentelmi jogról – a politikai viszonyok változásával időnként újjáalkotott – törvények biztosították. E jogszabályok kizárták annak lehetőségét, hogy a képviselőket törvényhozói minőségükben kifejtett tevékenységükért parlamenten kívüli tényezők felelősségre vonhassák, a sérthetlenség pedig biztosította, hogy a képviselők ellen magánszemélyként csak a parlament engedélyével folytathassanak eljárást, akár vétség, akár büntett volt a vád ellenük. Valamely képviselő ellen tett bejelentés vizsgálása a parlament mentelmi bizottsága elé került, e bizottság azonban csak javaslatot készített a bejelentésben foglaltak elbírálásáról, javaslatát a parlament elé kellett terjeszteni, döntés az egyes ügyekben ott történt.

Az 1945. novemberében alakult Nemzetgyűlés által választott mentelmi bizottság 14 tagból állt. A Kisgazdapártnak 7, a Kommunista és a Szociáldemokrata pártnak 3–3, a Parasztpártnak 1 képviselője volt, 1 hellyel rendelkeztek a pártonkívüliek, majd 1946 februárjától további 1 képviselő vett részt a bizottság munkájában. A bizottság elnöke a kommunista Farkas Mihály, helyettes elnöke pedig Bencze Imre kisgazdapárti képviselő lett. (TOMBOR, 1991, 173–199.)

bűnösségét kétségtelenné teheti, egy megbízólevél, amelyet földművelésügyi miniszter korában adott Raffaynak, hogy Szügyivel tárgyaljon.¹¹ A levél megvan fotokópiában, de ha ez nem lenne elegendő bizonyíték a mentelmi bizottság számára, kihallgathatná Szügyit és Raffayt is. Raffay Ausztriából levelet is küldött haza és utasításokat kért. Elhangzott az a feltevés, hogy ezt a levelet az államvédelmi szervek provokációból csinálták, hogy dokumentumot tudjanak bemutatni ebben az ügyben. Az a kérdés, hogy ez a levél elfogadható-e hitelesnek? Itt egyetlen egy koronatanú szerepelhet: Raffay, aki le van tartóztatva. Ha a mentelmi bizottság szükségesnek tartja Raffay kihallgatását, azt megteheti. Viszont nem teheti meg azt, hogy sorra elővezetteti a vádlottakat, mert ez majdnem tárgyalás jellegű lenne, ítélet nélkül. – Az a véleménye, hogy nem lenne helyes, ha a minisztertanács a felvetett három javaslatra úgy foglalna álláspontot, hogy ezt a harmadikat is, mint elhatározást, vagy mint pártközi határozatot vinnék ki a képviselői csoport elé. Ez esetleg újabb tengeri kígyót eredményez.

[Nagy] *Miniszterelnök*: csak azt akarják, hogy a mentelmi bizottság megkapja a belügyminisztertől a legteljesebb tájékozódást. Ezzel az összeesküvés ügyét a minisztertanács oly mederbe terelte, amely megnyugtató, és amelyről tovább politikailag nem kell beszélni.

Szeretne áttérni az általános politikai helyzet megbeszélésére. Úgy érzi, hogy a mai alkalmat fel kell használni arra, hogy beszéljenek az általános politikai helyzetről, tekintettel arra, hogy egyetlen tárcatémát sem engedtek idehozni. Nem csak az összeesküvés okoz súlyos károkat a nemzetnek, hanem a politikai válság is, amely az összeesküvéstől függetlenül nyitva állott.¹² Ezt minden minisztertársa érzi, különösen akiben aktivitás, vagy alkotó elhatározás van. De érzi ezt a társadalom is. Kívánatos lenne felvetni azt a kérdést, hogyan járhatnánk ennek a végére, és mit tehetnénk az őszinte, bizalomteljes viszony visszaállítására. Nagyon hálás Szakasits miniszterelnök-helyettesnek azért a kijelentéséért, hogy fáradozni kívánnak külön is a nyugalom megteremtése érdekében. A politikai kibontakozásnak egyik alapjául a Baloldali Blokk pártjai a Kisgazdapárt politikai magatartását és személyi összetételét jelölték meg. Az összeesküvés megadta az alkalmat a Kisgazdapártnak, hogy mind a két vonatkozásban revíziót tartson. Megadta a módot arra is, hogy eddigi politikáját felülbírálja, és hogy személyi összetételét megvizsgálja. Az utóbbinak az eredményeit minisztertársai és a po-

¹¹ *Raffay Sándor* (1912–?) 1945 után a Kisgazdapárt budapesti kereskedő és iparos szakosztályának a szervezője volt. *Szügyi Zoltán* (1896–1967) vezérőrnagy a Szent László hadosztály parancsnoka volt. Hadosztályát a háború végén azzal a céllal vezette Nyugatra, hogy ne a szovjet, hanem a brit haderő előtt kapituláljon, illetve, hogy azt majd egy politikai változás esetén Magyarországon bevethesse. Az angolok azonban Szügyit 1946 márciusában átadták a magyar hatóságoknak, hadosztályát pedig feloszlatták.

Raffaynak, feltehetőleg az Államvédelmi Hatóság közreműködésével, szerepe volt abban, hogy 1945-ben provokatív céllal kapcsolat létesült Kovács Béla és az akkor még Ausztriában tartózkodó Szügyi között. (CSICSERY-RÓNAY-CSERENYÉY, 1998, 59–60.)

¹² Lásd: NF MT. JKV. 1946., 64–70., azaz a Bevezetés Válság című fejezetét.

litikai közvélemény látta is. Az előbbiről kell inkább beszélni, és itt szeretne egy alap gondolatot felvetni. A Kisgazdapárt mélyen meg van győződve arról, hogy ha leépíti magáról azokat a politikai látszatokat, amelyek ráakódtak a felszabadulás után hirtelen megnövekedett pártra és visszatér a maga békési paraszti radikalizmusához, akkor politikailag alkalmassá válik arra, hogy a baloldali pártjaival az együttműködést a koalícióban tovább folytassa. Természetesen azzal is tisztában van a Kisgazdapárt, hogy annak a kinyilvánítása, hogy a párt visszatér a békési paraszti radikalizmusához, nem szabad csupán kinyilatkoztatásnak maradni, hanem ehhez fűződik még egy egész sor jelentős politikai elhatározás. Így az, hogy a Kisgazdapárt minden körülmények között a maga széles tömegeinek, a parasztságnak a szolgálatát látja első feladatának, és amilyen mértékben törekszenek a munkáspártok arra, hogy az ipari munkásság gazdasági, társadalmi és politikai pozícióját megerősítsék a demokráciában, olyan mértékben kell a Kisgazdapártnak a magyar parasztság felemeléséért politikai és társadalmi síkon küzdeni. Másrészt természetes az, hogy abból a radikális elhatározásból, ami az együttműködés elősegítésére születik meg, folyik az is, hogy a paraszti vonalon álló Kisgazdapártnak minden körülmények között a maga törekvéseit a magyar munkássággal és annak pártjaival kell együtt szolgálnia és amilyen mértékben kéri a munkáspártoktól és el is várja, hogy a parasztság érdekében vállalt célkitűzéseiben segítsék, olyan mértékben vállalja a Kisgazdapárt azt, hogy a munkáspártoknak a munkásság felemelése érdekében kitűzött céljait elősegíti és szolgálja. Éppen ezért a két pártcsoportnak kölcsönösen segíteni kell egymást, egymás nagy tömegei céljainak szolgálatára. Meg kell állapítani a Kisgazdapártnak külön is azt, hogy a népi politikai törekvések útjában mindég állnak bizonyos tényezők. Ebben a pillanatban a demokráciában Magyarországon két ilyen megfogható tényező létezik, az egyik a kapitalizmus, a másik pedig a politikai reakció. Ebben a két vonatkozásban a Kisgazdapárt kész a leghatározottabb állásfoglalásra. A Kisgazdapártot az a körülmény is kötelezi, pl. a kapitalizmus elleni fenntartás nélküli küzdelemre, hogy csak vissza kell térnie eredeti törekvéseihez, amikor ezt célul tűzte ki maga elé és ezért hosszú esztendőkn keresztül elszántan harcolt. A reakció az egész demokráciának közös veszedelme, benne a Kisgazdapártnak is. A harmadik gondolat, amely szintén alapja lehetne az együttműködés erősítésének az, hogy a pártok között szorosabbra kellene vonni a szövetséget. Felveti azt a gondolatot, nem lenne-e kívánatos olyan politikai szövetséget létrehozni, baloldali pártok közötti szövetséget, amelyben a Kisgazdapárt is bent lehetne.¹³ Részint a Kisgazdapártból kizárt, vagy kitessekeltek emberek politikailag is alkotnak akkora csoportot, hogy részint a reakció támaszkodhat rájuk, részint pedig, hogy együtt megtalálja a politikai ellenfelét bennük egy ilyen szorosabb koalíciós szövetség. Talán

¹³ Nagy Ferenc ezzel tulajdonképpen felajánlotta a Kisgazdapárt belépését a Baloldali Blokkba, ami a párt balszárnya részéről már a blokk megalakulásakor felmerült. (Vida, 1976, 160.) Figyelemre méltó viszont, hogy Rákosi erre az új ajánlkozásra csak közvetve válaszolt.

a Kisgazdapárt iránti bizalom fokozódására szolgálhatna az a körülmény is, hogy a Kisgazdapárt komoly elhatározások előtt áll abban a tekintetben is, hogy az 1942-ben hozott azon határozatát, amely szerint minden ügyintéző szervezetében, így képviselői csoportjában is legalább 50 %-ban parasztembereknek kell lenni, megváltoztassa és a parasztságnak még ennél is határozottabban leszögezett nagyobb területet biztosítson a párton belül. Nyilvánvaló az, hogy ha csak ezeknek a gondolatoknak az alapján indulna is meg a pártok közötti tárgyalás a békés együttműködés visszaállítására, akkor is felvetődne még egész sor kérdés, amelyekben külön-külön kellene megegyezni, de a megegyezés megkönnyítésére szolgálna az eddigi gondolatok alapján kialakult közös szellem. Nem akar szót szaporítani, azonban kb. megadta az irányvonalát a Kisgazdapárt elhatározásainak és törekvéseinek. Szeretné megkérdezni, hogy alkalmasnak tartják-e a Baloldali Blokk pártjai felvetett gondolatait arra, hogy alapjául szolgáljanak megindítandó politikai tárgyalásoknak?

Rákosi Mátyás államminiszter: üdvözlök ezeket a gondolatokat, amelyek mutatják, Nagy Ferenc foglalkozik azzal a problémával, hogy ebből az egyhelyben topogásból a magyar politikai életet kisegítse. A gondolatok, amelyeket itt felvetett, magukban véve helyesek. Ő nem annyira a kapitalizmus elleni harcról beszélne, tekintettel arra, hogy az ország még hosszabb-rövidebb ideig a magántulajdon alapján áll, amihez a kapitalizmus is hozzátartozik. Inkább a kinövésnek: a kartell és a tömegek nyomorgatása ellen kívánnak inkább küzdeni. Bizonyos vonatkozásban el tudnak képzelni olyan esetet is, hogy egy demokratikus érzelmű kapitalistát támogassanak. Azonban amennyiben Nagy Ferenc ilyen értelemben gondolja a kapitalizmus elleni harcot, abban örömmel részt vesznek. Boldog örömmel mennek mindenkiel, aki a reakció ellen harcol. Ez a kijelentésük annakidején, a Nemzeti Függetlenségi Front megalakítása idején szinte felháborodást keltett. Emlékszik rá, hogy Balogh államtitkárnak cikket kellett írni, hogy megmagyarázza, miért fogott kezét egy kommunistával.¹⁴ Azóta már sokat haladt az ország közvéleménye demokratikus szempontból. El tudnak képzelni egy valóban demokratikus Kisgazdapártot, amellyel az eddiginél szorosabb szövetségbe lépnek, amely szövetségnek éle részben a kizártak ellen irányul, részben azokkal szemben, akik mögött[e] állnak az összeesküvésnek, vagy a reakciónak. A gondolatok egészségesek és alapjait képezhetik a politikai élet demokratikus irányba való terelésének. Az alapfeltétel azonban az, hogy a Kisgazdapárton belül a demokratizálódás valóban mély és alapos legyen. Annakidején kénytelenek voltak védekezni azzal a váddal szemben, hogy szocializmust akarnak, és nem a Kisgazdapártot akarják balra tolni, hanem szeretnék visszatolni a Kisgazdapártot arra a vonalra, amit 1944-ben és 1945-ben követett. Ha tehát a Kisgazdapárt erre a vonalra vissza tud térni, semmi akadálya sincs annak, hogy helyreálljon az egészséges viszony, amely

¹⁴ A cikk nem ismeretes.

a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front első háromnegyed évét jellemezte. Meg kell mondani, amit már a Parlamentben is hangoztattak, hogy a hangsúly nem annyira a kizárásokon van, mert az ilyen mechanikus kizárás először is felveti a gyanút, hogy a Baloldali Blokk számszerűen gyengíteni akarja a Kisgazdapártot. Ha nem tudnak új szellemet hozni, akkor 3 hónap múlva ott vagyunk megint, mint most. A döntő kérdés a szellem. Ennek vannak politikai és szervezeti előfeltételei. Azoknak, akikre rábizonyítjuk, hogy részt vettek az összeesküvésben, vagy azok tolták őket előtérbe, akik részt vettek benne, el kell távolítani. Azoknak a száma, akik részt vettek az összeesküvésben olyan nagy, hogy rendőri felelősségre-vonásról nem is lehet szó. Arról lehet szó, hogy akiknek nagyon nagy vaj van a fején, azokat elő kell venni, de a többiekől is meg kell vonni a politikai befolyás gyakorlásának lehetőségét. A további rész a politikai vonal átállítása. Nem balratolódásról van itt szó. Egy időben maga a miniszterelnök beszélt arról, hogy Európa balra tolódott. Ez az európai választások idején volt.¹⁵ Nálunk nem is annyira balratolódásról lenne szó, hanem az 1945 nyarán vitt vonal újrafelvételéről. Ez óriási megerősödéssé szolgálna. Pártjuk vérző szívvel nézi azt, ami pl. Csehszlovákiában történik. Főleg a kommunisták vannak kitéve üldözésnek, mert Szlovákiában igen sok nem demokratikus elem van a helyi hatóságoknál.¹⁶ Alig várják a pillanatot, amikor elég jelentős nemzetközi befolyásukat újra latba vehetik. Sajnos ilyen viszonyok között szóba sem állnak velünk. Így Magyarország nemzetközileg is visszanyerhetné hitelét.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: tényleg úgy volt, hogy Párizsban kijelentették, csak akkor állnak szóba velünk, ha rendes demokrácia lesz Magyarországon.

Rákosi Mátyás államminiszter: gazdaságilag minden lehetősége megvan a demokráciának, hogy kiheverje a háború okozta sebeket. A magyar nép csodákat művelt, az összeesküvés és a reakció dacára. Még többet tudna produkálni, ha ilyen politikai zavarok nem lennének. A kulcs a Kisgazdapárt kezében van. Sem a Kommunista Párt, sem a Baloldali Blokk sem tönkretenni, sem megsemmisíteni nem tudja a Kisgazdapártot. Ez elsősorban a Kisgazdapárt belső ügye. Ahogy végre tudja hajtani a demokratizálódást, aszerint fog felvirulni vagy tönkremenni. Örömmel üdvözli ezeket a gondolatokat a Kisgazdapártban. Ők nem örökös krízist, hanem egészséges, demokratikus Magyarországot akarnak. Helyesnek találja a 75 %-os paraszti többséget a vezetésben, de hozzá kell tenni, hogy nemcsak parasztra, hanem

¹⁵ 1946 novemberében Romániában a Demokratikus Blokk 91 %-ot szerzett, Bulgáriában a Hazafias Arcvonal 78 %-ot, Jugoszláviában a Népfront 96 %-ot ért el. Olaszországban a községi választásokon a Népi Blokk előretört, a Kommunista Párt Genovában 40, Livornóban 70, Firenzében 30 %-ot kapott, Franciaországban a Kommunista Párt a legjelentősebb párt lett. (Szabad Nép, 1946. november 24. Vásárhelyi Miklós: A novemberi európai választások győztese: A világbéke.)

¹⁶ Szlovákián belül 1946 májusában a Demokrata Párt 62 %-os győzelmet aratott. Az ország egészét tekintve a Csehszlovák Szociáldemokrata Munkáspárt 12,1 %-ot kapott, s vezetése a jobbszárny irányítása alá került, a Csehszlovák Kommunista Párt 38 %-ot ért el.

demokratikus parasztra van szükség. Ők sem csinálnak a munkásokból szenteket. Ott is volt sok nem demokratikus elem. De halad a nevelésük. Az természetesen helyes, hogy egy párt, amelyik első megjelölése, hogy „kisgazda” párt, annak elsősorban paraszt-tagjai legyenek, de azért itt is a demokratikus jelzőt hozzá kell tenni. Csak vissza kell gondolni a csendőrség intézményére, amely tisztán parasztokból állott. A gondolat helyes, de demokratikus beoltással.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem a legjobb paraszt volt a csendőr. Tudja ezt a maga falujából.

Rákosi Mátyás államminiszter: ha a munkássággal szemben realisták, akkor a parasztsággal szemben is azoknak kell lenniök. Üdvözli az egészséges erjedési folyamatot, amelyiknek lecsapódását látja a miniszterelnök kijelentéseiben.

Szakasits Árpád államminiszter: körülbelül így képzelte el a kibontakozás alapjait és lehetőségét, ebből titkot nem is csinált. Örül, hogy a miniszterelnök így képzei a Kisgazdapárt demokratikus arculatának kialakítását és a kibontakozást is, mert ez csak így jöhet létre. Csak nagy vonalakban foglalnak állást, mert egész sereg részletkérdés vár még megbeszélésre. Ha van egy ilyen alap, akkor ez megkönnyíti a részletkérdéseknek megtárgyalását. Nem a káosz a céljuk, hanem a demokratikus rend. Eddig is mindent megtett a két munkáspárt ennek érdekében. Szociális demokráciát, társadalmi demokráciát akarnak, amely áthatja az egész közéletünket. A miniszterelnök teremtsen meg ennek konkrét alapjait a pártban, és akkor lássunk majd hozzá, hogy a kibontakozás minél gyorsabban keresztülmenjen.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem akar úgy feltűnni, mintha pártja diktátora lenne, mert nem az és nem is akar az lenni. Maga is egészen őszinte örömeinek ad kifejezést akkor, ha a felvetett gondolatokat a két miniszterelnök-helyettes kedvezően fogadja. A hangulatban és érzésben, ahogy ezt fogadták, benne van a biztatás arra, hogy a megegyezést létre lehet hozni a pártok között. Egy dologra akar visszatérni. A szervezeti vezetést úgy kívánja megváltoztatni a párton belül, hogy akikre a gyanúnak akár csak árnyéka is esik, vagy aki befolyásolható ilyen irányban, az távolodjék el a párt vezetőségétől. A párt így olyan értelmű demokratikus szintet kap, hogy azt elfogadhatják a munkáspártok is. Azért erőltette az első tárgyalási rész kapcsán Kovács Béla esetében ezt a hármas eljárást is, mert nem arról van szó, hogy Kovács Bélát a pártvezetőség számára akarja a Kisgazdapárt megmenteni. Nem arról van szó, hogy ki akarja vonni az igazságszolgáltatás alól, hanem arról, hogy az eljárásnak tökéletesen tiszta és megnyugtató képet kell szolgáltatnia a párt olyan részei felé, amelyek szinte testvéri érzéssel viseltetnek Kovács Béla irányában. Ha bűnt követett el, akkor a büntetést férfiasan el kell viselnie. Borzalmas lenne azonban számunkra, ha látszatok alapján kerülne olyan helyzetbe, ami örök életre megbélyegzést jelent számára és éppen ezért kívánják az alapos és megnyugtató vizsgálatot. Olyan színben akarnak állni a többi pártok előtt, hogy az elégedetlenkedés ne tűnjék fel

reakciónak, és szövetségbontásnak, vagy a koalíció hátráltatásának. Igen sok elégedetlenkedés van a Kisgazdapártban, de van ilyen a többi pártban is, ha lehet, ezeknek is végére kell járni, hogy ne csak színében, de belső érzésében is megnyugtató legyen a Kisgazdapárt ebben az együttesben, amelyhez azt kell hozzátenni, hogy a Kisgazdapárt sohasem kívánná azt, hogy a két munkáspárt külön is ne őrizze a munkásegység jegyében való összefogást, mert ez ellen így a pártnak eddig sem volt kifogása és ezután még kevésbé kívánja kifogás tárgyává tenni, akkor, amikor mi is csatlakozni akarunk a munkásság törekvéseinek elősegítéséhez. Nagyon megnyugtató Rákosi miniszterelnök-helyettesnek az a kijelentése, hogy nem balratolódásról van szó a Kisgazdapárt vonalán. Ebben a kijelentésben benne van az, nincsen szüksége a magyar demokráciának arra, hogy bizonyos látszatok támasztásával toljuk el a magyar politikát, és mi ebben a vonatkozásban megnyugtató tudunk adni a magunk tömegeinek. Nem toljuk el az országot az abszolút baloldali törekvések irányában, hanem a felszabadulás után természetesen jelentkezett népi gondolatoknak minden irányban érvényt szerzünk. Helyesnek tartja azt a meghatározást, hogy szociális demokrácia, mert ez mutat helyes irányt. A konkrét megoldásra tenne ugyancsak nagy vonalakban javaslatot. Ezeket a gondolatokat, amelyeket itt kifejtett, mint a megindítható tárgyalások alapgondolatait, lerögzítenék a nyilvánosság számára is, és azt mondanák, hogy íme ezek a Kisgazdapárt törekvései. Azt az ígérést váltaná be ezzel a Kisgazdapárt, amit az összeesküvés után elmondott első beszédében tett,¹⁷ hogy a Kisgazdapártnak világossá kell tennie magát minden tekintetben a magyar közvélemény előtt, akkor ezt elküldenék (ez napokon belül megtörténhet) a koalíciós pártok vezetőségének és felkérnék a koalíciós pártokat arra, hogy ezen az alapon tűzzenek ki egy pártközi tárgyalást.¹⁸

Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád államminiszterek: ez elfogadható.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter:* bizonyos megnyugtatóra is lenne szükség, nem elég egy elvi megállapodás. Ha ezt a megállapodást így viszik ki az utóbbi napokban szinte pártkülönbőség nélkül megmozdult paraszt képviselői csoport elé, ez megnyugvást nem fog eredményezni. Különösen nem a parlamenti bizottság kérdésében elfoglalt álláspont. Ebben a tekintetben a minisztertanácsnak kellene még további elvi megállapodást is csinálnia. A parlamenti bizottság kiküldetése mellett szól a magyar alkotmányjog igen

¹⁷ Nagy Ferenc az 1947. január 29-én tartott beszédére utalt, amelyben felvetette a Kisgazdapárt átalakításával kapcsolatos, a jelen ülésen is érintett politikai és személyi kérdéseket. (Kis Újság, 1947. január 31., VIDA, 1976, 256.)

¹⁸ A pártközi értekezletre a fenti értelemben 1947. február 10-én került sor. (Magyar Nemzet, 1947. február 11. A belpolitikai helyzet) Ezen az ülésen elfogadták a Kisgazdapárt Politikai Bizottságának nyilatkozatát az összeesküvés elítéléséről és a párt átszervezéséről, amely megfelelt Nagy Ferencnek a minisztertanács előtt is kifejtett álláspontjával. (PIL 274. f. 7. cs. 158. ő. e., 2–4.) Az irat mellett megtalálható Nagy Ferenc 1947. február 11-én kelt Rákosi Mátyáshoz intézett, sajtókezű aláírásával ellátott kísérőlevele. (Közölve: PÁRTKÖZI ÉRT., 432–434., – 116. sz. irat.)

sok helyen és a gyakorlat is ezt látszik alátámasztani. Kétféle felelősség van, a kriminális és a politikai felelősség. Szeretné a Baloldali Blokk pártjai felé a parasztképviselőkkel folytatott beszélgetésének azt a kialakult véleményét is idehozni, hogy ezek a képviselők, akikkel maga is 26 esztendeje együtt dolgozik, rendkívüli nagy mértékben elkeseredettek és izgatottak azért, – és itt jön a politikai felelősség kérdése, jobban mondva a disztingválás a politikai és kriminális felelősség között –, hogy az egész elutált összeesküvés kérdése szőröstül-bőröstül a Kisgazdapárt nyakába van varrva és a politikai felelősség olyan élesen vetődött fel Révai és Károlyi Mihály beszédeiben,¹⁹ amely politikai felelősség ideutalása vetette fel a parlamenti bizottság gondolatát, amelyet kimondottan ilyen esetekben alkalmaztak nemcsak az alkotmányjog, hanem a házszabályok értelmében is. Ahhoz, hogy meg tudjuk értetni a parasztképviselőkkel is, hogy nem okvetlenül szükséges a parlamenti bizottság kiküldetésének az elejtése, kívánatos volna az is, hogy nem a minisztertanács, hanem a pártok foglaljanak állást, hogy korporatívus az összeesküvésért a Kisgazdapárt nem tehető felelőssé. Ennek megfelelően kell a sajtóban kezelni a kérdést. A Kisgazdapárt általában, de különösen a paraszti rétege ennek az országnak, soha sem azonosította magát egy elsősorban ellene irányuló összeesküvéssel. Őket, mint kisgazdapártiakat együtt verték a kommunistákkal és most röstelkedniük kell, mert nem kizárólag azokat ítélik el, akik részt vettek az összeesküvésben, hanem testületileg az egész Kisgazdapártot. Ebben a kérdésben is elvi megállapodásra kell jutni. Semmi vonalon és soha sem vállaltak közösséget és azonosságot az összeesküvőkkel. Tökéletesen egyforma elbírálást kérnek Kovács Béla esetében is. Csak ne kapják a nyakukba, mint párt, ezt az egész összeesküvést. Nekik ezzel éppúgy nincs rokonszenvük, mint a Baloldali Blokknak. Ugyanezek felé a kevésbé tájékozott parasztemberek felé kell állást foglalnia a pártok vezetőinek is két rendkívül fontos kérdésben. A külföldi emigráció nagyon radikális likvidálására, a külképviseletünk e vonalán nem elég aktív mozgásának meggyorsítására [sic!], és ha nem megy másként, akkor a magyarság egységéből való kiközösítésével is, mert azt is látják ezek az egyszerűbb emberek, hogy rendszerint kívülről is mozgatják ezeket a belső demokrácia-

¹⁹ Révai József – ugyancsak az 1946/47. évi költségvetés vitája során – az 1945. utáni kormánykoalíció válságaiért egyértelműen a Kisgazdapártot tette felelőssé. Megpróbálta bizonyítani, hogy az 1945-ös nemzetgyűlési választási eredményeknek megfelelő közigazgatási (rendőrségi) arányosítás, a mezőgazdasági érdekképviselet létrehozásának, valamint a községi választásoknak követelése azt a célt szolgálta, hogy lehetőleg legális körülményeket teremtsenek a restauráció végrehajtásához, „vagy ha nem megy a restauráció legális, törvényes végrehajtása, kihúzzák az időt egy olyan időpontig, amikor lehetségessé válik nem legálisan, hanem fegyveres erővel végrehajtani a demokrácia, a köztársaság megbuktatását” – mondotta, több kisgazdapárti vezetőt is vádolva ezért a politikáért. Külön kiemelte Kovács Bélának, a párt főtitkárának a felelősségét. Révai beszéde során közbeszólások formájában – főleg a Magyar Szabad-ság Párt részéről – többen követelték az állítások parlamenti bizottság útján való kivizsgálását. (NN, 1945–1947. V. köt. 91. ülés 95–114.)

Károlyi Mihály beszédére lásd e jkv. 8. jegyzetét.

ellenes megmozdulásokat, és a világon semmi ezek ellen a kormányzat részéről nem történt.

Rákosi Mátyás államminiszter: a közellátásügyi miniszter konkrét javaslatához annyit szól hozzá, hogy külföldi banditákkal, akik felelőtlenül és legtöbbször idegen zsoldban dolgoznak, tényleg más eszközöket kell alkalmazni. A másik kérdés tekintetében meg kell mondani, hogy az egész Kisgazdapárt felelőssé tétele két oldalról jön. Az egyik a politikailag nem eléggé jártas emberek véleménye, a másik pedig tudatos hírverés nem a demokratikus pártok részéről, hanem azok részéről, akik súlyt helyeznek rá, hogy az összeesküvést ne lehessen alaposan kioperálni. Ezek terjesztik a hírt, és lényegében az egész Kisgazdapártot akarják belerántani az összeesküvés gyanújába. Maga is hallott olyanokat, hogy először jön Kovács Béla, azután Nagy Ferenc és így tovább.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ennek hangot ad a Kis Újság mai száma is.²⁰

[Nagy] Miniszterelnök: ő is hallott ilyen felsorolásokat. Olyanokat is mondtak, hogy ő mind a két gyermekével együtt benne van. A Világosság tegnap megint hasonló hibát követett el.²¹

Rákosi Mátyás államminiszter: egy összeesküvés fokozatosan fejlődik ki, és fokozatosan derül fel a nyomozás folyamán. Ők ebben a vonatkozásban meglehetősen tapasztaltak. Itt nagyon széles és kiterjedt összeesküvésről van szó. A vállalati rendszer igen demokratikus. Ennek ellenkezője mesterseges beállítás, amit azok terjesztenek, akik félnek attól, hogy előbb-utóbb rájuk is sor kerül. A közellátásügyi miniszter által javasolt kijelentésnek azonban nem az a módja, hogy szinte igazolványt állítsunk ki a Kisgazdapárt

²⁰ A Kis Újság Nagy Ferenc koalíciós kormányának egy esztendejéről a Népszavában megjelent értékelésre válaszolt. A szociáldemokrata lap méltatta az elért eredményeket, de hangsúlyozta, hogy ezeket a „szociáldemokrata miniszterek érték el, a másik munkaspárti miniszterek támogatásával, vagy kommunista miniszterek szociáldemokraták segítségével. Akár így, akár úgy, de majdnem mindig Nagy Ferenc pártjához tartozók akadémikuskodásával szemben.” Felelőlegesen a cikk az összeesküvést is, amelyben kisgazdapárti miniszter és nemzetgyűlési képviselő is szerepelt. Hangsúlyozta, hogy a „kormányzat akadályozásáért a miniszterelnök felelős, a párt magatartásáért a pártvezér viseli az ódiomot.” „A matematikát hagyjuk a mérnököknek” – utalt a választási eredmények kisgazdapárti számontartására –, a „miniszteri és miniszterelnöki széket pedig ne az egyes pártok hitbizományaként kezeljék, hanem a három párt közül megfelelő embereknek adjuk.” (Népszava, 1947. február 5. A jubileum margójára.)

„Mi Nagy Ferenc személyében az egész magyar parasztságot látjuk” – olvasható a Kis Újság válaszában – „és minden őt ért támadást vagy rágalmat az egész magyar parasztságra értjük. Nagyatádi példáján okulva, mi őt ezekben nem hagyjuk. Ezt jó lesz mindenkinek tudomásul venni, annak is, aki velünk, annak is, aki ellenünk akar dolgozni. (Kis Újság, 1947. február 7. Z. Nagy Ferenc: A koalíció válsága és a kivezető út.) A Kis Újság ugyanezen számában „Miniszterek és eredmények” című cikkében több vonatkozásban rámutatott a munkaspárti miniszterek gyengeségeire és a kisgazdapárti miniszterek eredményeire.

²¹ A Világosság egyértelműbb elismeréssel szólt Nagy Ferenc kormányának egy évről, de nem mulasztotta el felemlíteni, hogy „az időnként periodikusan visszatérő válságok, kormányzati zökkenők beköszöntésében „ugyanacsak része kellett, hogy legyen Nagy Ferencnek” annál is inkább, mert nem csupán miniszterelnök, hanem egyúttal a legnagyobb parlamenti párt vezetője is.” (Világosság. 1947. február 6.)

részére arról, hogy nem kollektíve felelős az összeesküvésért. Ezt a baloldali pártok egyébként soha sem állították.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Rákosi Mátyás legutóbbi beszédében erre amúgy is rámutatott.²²

Dr. Balogh István [államtitkár]: ilyen nyilatkozatot mi el sem fogadnánk.

Rákosi Mátyás államminiszter: ha az volna a véleménye a Baloldali Blokknak, hogy a Kisgazdapárt kollektíve felelős az összeesküvésért, nem ez lenne a helyzet. Beismeri, hogy vannak a Kisgazdapártban elemek, akik nem örülnek a demokráciának. Így pl. Dessewffy,²³ akinek a helyében ő sem örülne neki. Ilyen van sok.

[Nagy] Miniszterelnök: teljesen meg tudja érteni a közellátásügyi miniszter kijelentéseit. A parlamenti bizottság kérdéséhez ez a parasztcsoport oly mértékben ragaszkodik, hogy azokat az érveket szeretné Eröss miniszter erősíteni, amelyeknek hatása alatt el lehet velük fogadtatni a parlamenti bizottság kiküldésének visszavonását. Ezt nekünk el kell intéznünk.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: meg kell nézni a házsabályokat. Pontosan megmondják, mi szokott ilyen esetekben az eljárás lenni, hol van helye a parlamenti bizottság összehívásának.

Rákosi Mátyás államminiszter: majd a bíróság dönti el, hogy hol kezdődik a politikai felelősség, és hol végződik a kriminális felelősség. Amennyiben a parasztképviselők súlyt helyeznek rá, nagyon szívesen ismertetné az ő álláspontjukat a Kisgazdapárt parasztjai felé. Ezt ő már 1945-ben elkezdte. Ez még jobban megnyugtatóná őket. Amit a miniszterelnök itt elmondott, meg van győződve róla, hogy ha ezeket a miniszterelnök közli velük, ezen kívül a belügyminiszter megmondja, hogy miről van szó, meg lesznek nyugodva.

[Nagy] Miniszterelnök: konkrétan hogyan fogalmazná meg a közellátásügyi miniszter javaslatát?

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: a parlamenti bizottság kiküldésének a kérdése az egész magyar alkotmányjog, a gyakorlat és a házsabályok értelmében arra az esetre szól, ha egy kérdés politikai kivizsgálást kíván, és a Nemzetgyűlés vagy a kormány tagjaival szemben vetődik fel a gyanú. Ha tehát az ügynevezett baloldali sajtó hivatalos hangja és mindennapi közlései nem egységesen rakják a Kisgazdapártra a felelősséget, akkor a politikai bizottság kiküldésének elejtése egészen természetesen jelentkezik. Mert

²² Rákosi Mátyásnak az összeesküvés politikai következményeiről Diósgyőrött tartott beszédére vonatkozott Gerő Ernő megjegyzése. „Nagy hiba volna – mondta Rákosi –, ha az összeesküvés felfedezése után az egész Kisgazdapártot valami reakciós összeesküvő társaságnak néznők. Ez teljesen hamis volna.” Ugyanakkor nem mulasztotta el hangsúlyozni, hogy a Kisgazdapárt egyes vezetői súlyosan hibáztak, „akik tudatosan vagy tudatlanul, de eszközül adták oda magukat a fasiszta, horthysta összeesküvésnek”, amiért felelniök kell – mondta – nem csak a törvény előtt, de politikailag is. (Szabad Nép, 1947. január 29.)

²³ Dessewffy Gyula gróft (1909–2000) már egy évvel korábban, 1946 márciusában leváltották a Kis Újság szerkesztőségében betöltött tisztségéről. Lásd NF Mt. jkv. 1946, a [9] 92. sz. jkv. a) mellékletét és 23. sz. jegyzetét.

kriminális vonalon mindenkinél radikálisabban követeli a Kisgazdapárt is az összeesküvőkkel való elbánást.

[Nagy] *Miniszterelnök*: vagyis azt mondanák a baloldali lapok, hogy nincs szükség parlamenti bizottság kiküldésére, mert a Kisgazdapártot nem tartják kollektíve felelősnek.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az újságcímek a rosszak.

Rákosi Mátyás államminiszter: megnézik a sajtót ebből a szempontból és gondoskodnak róla, hogy ilyen beállítást, amely elsősorban nekik árt, mert megvadít mindenkit, még a rendes, demokratikus kisgazdákat is, minden további nélkül mellőzzék. Külön utasítja mindenki a saját sajtóembereit, hogy ne általánosítsanak.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: így gondolta ő is.

Rákosi Mátyás államminiszter: ezt meg lehet csinálni, de nem hivatalos nyilatkozat formájában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: hónapok óta nyitva van a szövetkezeti probléma. Nem viselheti a felelősséget tovább azért a huzavonáért. Meg van bénítva, nem tud dolgozni. Egy másik probléma a Szövetkezeti Központ visszaállítása. Folynak a tárgyalások a köztársasági elnöknel, amelyeken személyesen is részt vett. Nem kíván belemenni ebbe a kérdésbe, csak arra utal, hogy a Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt a Kommunista Párttal együtt dolgozik gazdasági terveken, kétségtelen, hogy ezeknek a terveknek a végrehajtásában a szövetkezeteknek igen nagy szerepük lesz. Az export és import lebonyolítása tekintetében is nagy szerep várna rájuk. A törvény még mindig a levegőben lóg, és addig nem tud értelmes munkát végezni. A helyzet az, hogy egy nagy tömegű ál-szövetkezet gazdálkodik a gazdasági fronton. Kéri a miniszterelnököt, hogy a közeli napokban tartandó pártközi értekezletre vegyék fel a szövetkezeti törvény tárgyalását.²⁴ Ezt az állapotot tudniillik nem lehet fenntartani.

²⁴ A szövetkezeti törvény tervezetéről – hosszas előkészítés és többszöri pártközi egyeztetés után – a minisztertanács ezt megelőzően az 1946. szeptember 6-i ülésén tárgyalta, és a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter által benyújtott „törvényjavaslatot nemzetgyűlési tárgyalási alapul elfogadta.” Lásd: NF MT. JKV. 1946., az [52.] 135. sz. jkv. 54. napirendi pontját.

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ezt követően 1946. szeptember 17-én nyújtotta be a törvényjavaslatot (NN, 1945–1947. III. köt. 61. ülés, 548.) a Nemzetgyűléshez, amelynek közigazgatási és közlekedésügyi, valamint igazságügyi bizottságai 1946. november 29-én tettek erről együttes jelentést. A javaslatot a Nemzetgyűlés 1946. december 4–6-án és 10–13-án tárgyalta. (NN, 1945–1947. IV. köt. 74–80. ülés.) A Kisgazdapárt azonban az ipari szövetkezetek jogállása és a Hangya-vagyon sorsát illetően leszavazta a Kommunista Pártot és szövetségeseit. A köztársasági elnök – a munkáspártok nyomására – nem járult hozzá a szövetkezeti törvény e formában való kihirdetéséhez, s azt a szövetkezeti hitelintézetekről szóló 155. §, és az egyes jogszabályok hatályon kívül helyezéséről és a törvény hatálybalépéséről szóló 189. § újabb megfontolása végett 1946. december végén visszaküldte a Nemzetgyűlésnek. (Meg kell említeni, hogy ez volt az egyetlen eset, amikor a köztársasági elnök élt az 1946: I. tc.-ben a törvény kihirdetés előtti, újabb megfontolás céljából való visszaküldésére vonatkozó jogával. FÖGLEIN, 1993, 109–110.)

A pártközi értekezlet csak 1947. március 5–6-án, tehát egy hónap múlva tárgyalta ismét a szövetkezeti törvényről (PÁRTKOZI ÉRT., 465–484., – a 122. irat). A hosszan elhúzódó tárgyalás

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: jelenti, hogy felkereste a szövetkezeti vezérkar, és azt mondták, hogy kátyúba jutottak. Ajánlatot tett, ők azt elfogadták és kérték, hogy menjen el a köztársasági elnökhöz. Ő jelentkezett is és azt hiszi, hogy ezeket a tárgyalásokat tovább lehet vinni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: helyes lenne, hogyha vele is tárgyalnának. Hátráltatja az ügyek menetét, ha külön tárgyalások folynak.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: ő nem kérte, hogy jöjjenek hozzá.

[Nagy] *Miniszterelnök*: minden olyan kérdés elintézése, amelyhez a pártok megegyezésére van szükség, akkor oldható meg, hogyha politikai kérdéseken megegyezés történt és a politikai atmoszféra úgy megenyhül, hogy lehetővé teszi az objektív tanácskozást. Ezt kell először megteremteni és azután térhetünk rá a többi kérdésekre [sic!] megtárgyalására. – Meg kell állapodniok még abban, hogy adjanak-e ki kommunikét a mai minisztertanácsról, és ha igen, milyen szövegben, azt-e, hogy belpolitikai kérdésekről tárgyaltak, vagy pedig belemenjen-e bizonyos kérdések ismertetésébe?

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: elég az, hogy rendkívüli minisztertanács volt, ebben már benne van a többi.

[Nagy] *Miniszterelnök*: javasolja a következő szöveget: rendkívüli minisztertanács volt, amelyen a kormány tárgyalta a közeli napok által felvetett politikai eseményeket. Tárgyalta a politikai válságból való kibontakozás kérdését, és ezekben a kérdésekben pártközi tárgyalások várhatók.

Külgyminiszter [képviselőtében Bolgár Elek követ]: ennél valamivel többet kellene felvenni, tekintettel arra, hogy a közeli napokban írja alá a külügyminiszter a békeszerződést.

Dr. Balogh István [államtitkár]: csak annyit kellene belevenni, hogy megállapodott a minisztertanács a parlament keddi rendjére vonatkozólag.

[Nagy] *Miniszterelnök*: minisztertanács nem adhat ki ilyen tájékoztatást.

Dr. Balogh István [államtitkár]: ez sokat jelent, mert benne van az, hogy rend lesz kedden.

Minisztertanács a miniszterelnök és a miniszterelnök-helyettesek előterjesztéseire hozzájárult. Utasította a belügyminisztert, hogy Kovács Béla kiadatásával kapcsolatosan a Független Kisgazdapárt parasztképviselői részére teljesen részletes és kimerítő tájékoztatást adjon. Utasította az igazságügyminisztert, hogy politikai államtitkárának bevonásával vizsgálja meg Kovács Béla kiadatására vonatkozó iratokat és nyilvánítsa véleményét a bizonyítás anyagának értékelése tekintetében. A minisztertanács a belpolitikai stabilizációt és békét az ország bel- és

egyik fő kérdése az volt, hogy a különböző szövetkezeti központok (mezőgazdasági, fogyasztási, Hangya, földműves, iparosok, tejtermelők) mellett létesítsenek-e valamennyit összefogó Országos Szövetkezeti Központot. A pártközi értekezlet ennek létrehozása mellett foglalt állást. – Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 25. napirendi pontját.

külpolitikai viszonyai szempontjából elsőrendű feladatának tekintette és ennek elérése céljából Nagy Ferenc miniszterelnök vállalta, hogy a munkáspártok által provokatív jellegűnek tekintett parlamenti bizottság kiküldését, és illetve az ezzel kapcsolatos javaslatot visszavonja, és illetve ennek elérésére igyekszik befolyást gyakorolni [sic!]. Minisztertanács a mai ülés eredményeinek összefoglalásaképpen a következő kommuniké kiadását határozta el: „Szombaton délben rendkívüli minisztertanács volt, amelyen a kormány tagjai megtárgyalták a közelmúlt napokban felvetődött politikai kérdéseket. Tárgyalták a belpolitikai válság megoldásának elvi feltételeit is. Az elvi megállapodás gyakorlati megvalósítása érdekében legközelebb pártközi értekezletet tartanak.”²⁵

Minisztertanács déli 1/2 2 óraker ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelte tisztázat a minisztertanács jegyzőjének sajátkezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A miniszterek, és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de ezek között nem szerepel Rákosi Mátyás, Bolgár Elek, Róth Pál, Bognár József, és dr. Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található.

²⁵ Még ugyanezen a napon tartott pártközi értekezleten létrejött kompromisszumos megállapodás szerint a Kisgazdapárt kijelentette, hogy nem ragaszkodik a parlamenti vizsgálóbizottság kiküldéséhez, de kérte a Nemzetgyűlés mentelmi bizottságának összehívását, és egy külön pártközi testület felállítását Ries István igazságügyminiszter és Hompola Mihály kisgazdapárti igazságügyi államtitkár részvételével, azzal a céllal, hogy áttanulmányozza a Kovács Bélára vonatkozó vallomásokot, és jelentést tegyen a mentelmi bizottságnak. Hangsúlyozta, hogy a mentelmi bizottság saját vizsgálatai alapján, indokolt esetben kihallgatásokat is eszközölve dönt Kovács Béla további sorsáról. A kisgazdapárti képviselők ígéretet kaptak arra, hogy a vádlottakat a rendőrségről átviszik a népügyészség fogdájába és vallomást tehetnek a népügyészség előtt. (Hétfői Független Magyarország, 1947. február 10., Magyar Nemzet, 1947. február 12.) – Kovács István a Nemzetgyűlés 1947. február 11-i ülésén a Kisgazdapárt képviselőcsoportjának határozata alapján kérte: vegyék le napirendről a parlamenti vizsgálóbizottság kiküldésére vonatkozó indítványt. (NN, 1945–1947. II. köt. 93. ülés 275.) – Rajk László 1947. február 14-én a Nemzetgyűlés ülése előtt tájékoztatta a kisgazdapárti képviselőket a Kovács Béla elleni vádakról. (Magyar Nemzet, 1947. február 15.)

Az összeesküvés ügy fejleményeiről átfogó képet nyújt: VIDA, 1976, elsősorban a 246–278. p., továbbá CSICSERY-RÓNAY-CSERENYÉY, 1998.

[14] 163.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi február hó 13. napján délelőtt 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter képviselőjében <i>dr. Hompola Mihály</i> államtitkár
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Bartha Albert</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter képviselőjében <i>Bolgár Elek</i> rk. követ és megh. miniszter	<i>Dr. Erőss János</i> közellátásügyi miniszter
<i>Rajk László</i> belügyminiszter	Az építés- és közmunkaügyi tárca részéről <i>Bencsik Gyula</i> államtitkár
A pénzügyminiszter képviselőjében <i>Antos István</i> államtitkár, majd később <i>dr. Rácz Jenő</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter képviselőjében <i>Róth Pál</i> államtitkár	<i>Bognár József</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Dr. Bárányos Károly</i> földművelésügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi államtitkár
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
A vallás- és közoktatásügyi tárca részéről <i>Nagy Miklós</i> államtitkár	

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését. Felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnökségi bejelentések megtételére.

1.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a köztársasági elnöki hivatal berendezésére és felszerelésére 250 000 forint hiteltúllépéshez járult hozzá a pénzügyminiszter. Az elnöki hivatal idevágó javaslatát póthitel iránt előterjeszti. Szükségesnek tartja, hogy a Gazdasági Főtanács foglaljon állást és vizsgálja meg az előterjesztést.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a maga részéről azt kívánja, hogy a Gaz-

dasági Főtanács az elnöki hivatal berendezésével kapcsolatos teljes igényt bírálja el. Meg kell nézni van-e szükség még további berendezésre és mennyi annak teljes hiteligénye.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az Áttelepítési Kormánybiztosság személyzeti létszámának 151 főről 200 főre való felemelés iránti előterjesztését a Gazdasági Főtanács elé javasolja utalni.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.²

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát a hivatalnál működő közalkalmazottak kirendelésének meghosszabbítása tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a Jóvátételi Hivatal még 7–8 évig működni fog, ezért egy státust kellene részére megállapítani. Azt javasolja, hogy három hónapra történjék a meghosszabbítás egyelőre és ez alatt az idő alatt a pénzügyminiszter a tisztviselők helyzetének végleges rendezésére tegyen javaslatot.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal közalkalmazottainak kirendelési idejének három hónapra 1947. évi április 30-ig való meghosszabbításához hozzájárult.³

¹ A minisztertanács előterjesztések jegyzékének az SZDP iratai között található példányára e tárgyhoz a következő megjegyzést fűzték: „A mai gazdasági viszonyok között teljesen érthetetlen, hogy ilyen nagyarányú hiteltúllépésre lenne szükség. Jékelyék adjanak pontos kimutatást, hogy mire fordították az összeget eddig.” (PIL 283. f. 31. cs. 68. ó. e., 5.)

² Az 1321/1947. ME sz. előterjesztés szerint az Áttelepítési Kormánybiztosság a növekvő feladataival indokolta létszámának felemelését, javasolva egyben a felemelt létszám status és fizetési osztályok szerinti megosztását is. Lásd e kérdésről továbbá a MOL XIX-A-1-j 1947-XXVII/b-1321. sz. ügyiratot.

A GF állásfoglalása előtt szükségesnek találta, hogy a pénzügyminiszter és a GF főtitkárának képviselőiből álló bizottság vizsgálja meg a kérés indokoltságát. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXII. 1947. február 18., 25. pont.)

³ A Jóvátételi Hivatal – mivel külön státushelyei nem voltak és a Miniszterelnökség létszámában sem volt üresedés, – azt kérte, hogy a hivatalnál szolgálatot teljesítő, valamint az egyes tárcáktól és Budapest fővárostól kirendelt összesen 35 közalkalmazott továbbra is a hivatal szolgálatban maradjon. A 764/1947. ME II. sz. előterjesztés felmentést kért az ilyen kirendelésekre vonatkozóan a 7760/1946. ME sz. r., (MK július 17., 159. sz.) azon előírása alól, hogy 2 hónap után a tisztviselőket foglalkoztató szerv folyósítsa számukra a fizetést, illetve 6 hónap után vegye át a saját státusába őket. Az előterjesztés a 35 közalkalmazott szakképzettségére,

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a turjaremetei ménes visszaadásának költségei tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét 15 260 000 forint összegű hiteltűllépés engedélyezése tárgyában, nemzetközi kötelezettségek fedezetére. Az előterjesztés kapcsán ki kell emelni azt, hogy a Jóvátételi Hivatal előterjesztéseinek jogosságát és összszerszerűségét a Miniszterelnökségnek nem áll módjában felülvizsgálni. Ezt minden egyes minisztertanácsi előterjesztésnél írásban ki is emeli, éppen ezért felhívja a Gazdasági Főtanács főtitkárának és a pénzügyminiszternek figyelmét arra, hogy a Jóvátételi Hivatal hiteligényléseit minden egyes esetben, úgy a jogosság, mint az összszerszerűség kérdésében részletesen vizsgálják meg és függetlenül a minisztertanács döntésétől csak oly keretben, és annyiban folyósítsák, amennyiben a vizsgálat eredménye alapján a hiteligény tételei pontosan megállapíthatók.

[Nagy] Miniszterelnök: ha a politikai stabilizációt meg tudjuk teremteni a maga részéről oda fog törekedni, hogy azokat a gazdasági és pénzügyi kérdéseket, amelyek eredetileg nem is tartoztak a Miniszterelnökséghez és csak a költségvetés megfelelő rendezése hiányának okából [sic!] kerültek a miniszterelnökségi tárcához, a Miniszterelnökség ügyköréből a Pénzügyminisztériumhoz, vagy más illetékes minisztériumhoz utalják át. A Miniszterelnökség egy szűk kis hivatal legyen, amely kizárólag a hatáskörébe eső kérdésekkel foglalkozzék.

Rákosi Mátyás államminiszter: a maga részéről is helyesnek tartja ezt az állásfoglalást.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵

s korábbi munkahelyére vonatkozó adatokat is tartalmazza. (MOL XIX-I-41-s 12. Min. tan. 1947-1041.

⁴ Szviridov altábornagy 1946. november 29-én a miniszterelnökhöz írt levelében kérte a kárpátaljai állami ménesből Békéssy Győző alezredes által elszállított 40 angol telivér, 16 arab mén, 60 hucul mén, 150 hucul kanca és 150 hucul csikó átadását a Szovjetuniónak. Jelezte, hogy tudomása szerint a lovak Veszprém vármegyébe, majd részben Németországba kerültek. Az ügyben Báránys Károly földművelésügyi miniszter intézkedett. (MOL XIX-A-1-j 1947-VIII- 24 008.) Az 1345/1947. ME sz. előterjesztés 260 000 Ft előirányzat nélküli hitelt kért a Jóvátételi Hivatal számára a turjaremetei ménesnek a Szovjetunió részére való visszaadásával kapcsolatos költségekre. Lásd még e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [49], a [19] 168. sz. jkv. [52] és a [26] 175. sz. jkv. 15. napirendi pontját.

⁵ Az 1249/1947. ME II. sz. előterjesztés szerint a Pénzügyminisztérium a Vörös Hadsereg vasúti szállításaira 23 millió Ft-ot bocsátott a Jóvátételi Hivatal rendelkezésére. Az előirányzatot 15 260 000 forinttal lépte túl a tényleges igény. A GF főtitkára külön levélben is felhívta a miniszterelnök figyelmét arra, hogy a Jóvátételi Hivatalnak nyújtott ilyen jellegű hitelekhez

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal elnökének a pénzügyminiszter által jóváhagyott javaslatát 100 000 forint hitel iránt a petrozsényi részvények ügyében Budapestre érkezett orosz bizottság költségeire.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁶

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a magyar–jugoszláv árucsereforgalmi szerződés megkötésére a minisztertanács már felhatalmazást adott, de a január 10-én hozott határozatban a ratifikálási megbízás hiányzik. Az Iparügyi Minisztérium ennek pótlására fordult a Miniszterelnökséghez és ezért előterjeszti itt ezt a kérelmet annak megjegyzésével, hogy az annakidején a pénzügyminiszter részére adott tárgyalási megbízásban már a felhatalmazás bennfoglaltatott. Ekként a ratifikálást az iparügyi miniszter látja el, és kéri ennek ez alkalommal is tudomásulvételét.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az előző minisztertanács már elvben hozzájárult a Szikra Nyomda eladásához. A szerződés elkészült s annak jóváhagyását kéri a minisztertanácstól. Az Elnöki Tanács megerősítette.

[Báránys] Földművelésügyi miniszter: nem kapta meg a szerződést, de ha a pénzügyminiszter hozzájárult, akkor nincs kifogása ellene.

a minisztertanács utólagos hozzájárulásának a kikérése mellőzhető lenne, mivel ezek engedélyezésére irányuló előterjesztés tárgyalása alkalmával már határozott, elegendőnek vélte, ha ezeket havonként egyszer tájékoztatás céljából együttesen a minisztertanács elé terjesztik. A miniszterelnök egyetértett a javaslattal, s ezt levélben közölte a pénzügyminiszterrel, a Jóvátételi Hivatal vezetőjével, s a GF főtitkárával. (MOL XIX-A-1-j-1946-2068 (3166/1947-239.))

A Miniszterelnökség ügykörének a miniszterelnök által felvetett módosításáról lásd e kötet [16] 165. sz. jkv.-ének 2. napirendi pontját és jegyzetét.

⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 1. és a [9] 158. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

Az 1274/1947. ME sz. előterjesztés jelezte, hogy a minisztertanács utólagos jóváhagyásától feltételezetten a pénzügyminiszter az összeget már a Jóvátételi Hivatal rendelkezésére bocsátotta. Lásd még a [20] 169. sz. jkv. 13. napirendi pontját.

⁷ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 18. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az iparügyi miniszter titkárának 225/1947. sz. levele, amely szerint a jugoszláv kormány jóváhagyta a Belgrádban kötött magyar–jugoszláv egyezményt, és a ratifikációs okmány aláírására felhatalmazta Petrovic külkereskedelmi minisztert. Bán miniszter arra kérte a kormányt, hogy adja meg számára is a felhatalmazást a ratifikációs okmány aláírására.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon a következő feljegyzés olvasható: „A MT már tárgyalta a kérdést, és nem adott felhatalmazást az aláírásra. Ez volna pótlandó, Bánt kell felhatalmazni, mert ő tárgyalta.”

Dr. Balogh István [államtitkár]: a szerződés rendben van, a pénzügyminiszterrel személyesen tárgyalta le.

Minisztertanács az Elhagyott Javak által a Szikra Nyomdával kapcsolatosan eszközölt eladás jóváhagyása mellett az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökségre szolgálattételre átengedett tisztviselők külön díjazása tárgyában. Az összeg 46 500 forintot jelent.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: javasolja, hogy ez a kiadás a tárcákra háruljon át.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: az egész minisztériuma összesen 78 000 forintot kap és akkor ez a kis kirendelt csoport 46 500 forintot kér. Egy kicsit sokallja ezt az összeget.

[Rajk] Belügyminiszter: azt helyeselné, ha a tárcák kapnák póthitel formájában ezt az összeget, és ők eszközölik a kifizetéseket és jutalmazásokat. Nem kaphatnak több munkadíjat a Miniszterelnökségre berendelt tisztviselők, mint a minisztériumban szolgálatot teljesítők. Egyszerűbb az ügykezelés is, ha a tárcák maguk eszközlik a kifizetéseket.

⁸ A Szikra Nyomdának és a hozzácsatolt nyomdai vállalatoknak a Kommunista Párt részére való – nem teljesen áttekinthető – eladásáról volt szó. Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, [65] 148. sz. jkv. 2., illetve a jelen kötetben a [3] 152. sz. jkv. 8., és a [6] 155. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az Elhagyott Javak Kormánybiztossága Elnöki Tanácsának (elnöke dr. Balogh István államtitkár volt) 1947. február 6-án kiadott 661. sz. határozata. Ez elutasította a Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., a Stádium Sajtóvállalat Rt. és a Fórum Lap- és Könyvkiadó Rt. igazgatóságainak a Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat Nyomdai Rt. eladásával kapcsolatos felszólalását. Elutasította továbbá a határozat az említett vállalatok – háborús okok miatt – távol lévő igazgatósági tagjainak pótlására az Elhagyott Javak Kormánybiztossága által eszközölt kinevezések ellen Zsilinszky Gábor felesége részéről bejelentett tiltakozást is.

A Miniszterelnökség iratai között megtalálható adásvételi szerződés szerint a Stádium Sajtóvállalat Rt. ingóvagyonát, követeléseivel és tartozásaival együtt 1 819 618 Ft, ingatlan vagyonát (épületeit) 152 500 Ft; a Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. ingó vagyonát 1 699 102 Ft, ingatlanait 302 000 Ft; míg a Fórum Lap és Könyvkiadó Rt házingatlanait 234 000 Ft vételárért adta el az Elhagyott Javak Kormánybiztosa a Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalatnak. A vevőnek 10 év alatt kellett kifizetni az összesen 4 207 220 Ft-ot, az évenkénti 5 százalékos kamat hozzászámításával.

A szerződés a kisajátítás jellegű adás-vétel indoklásaként hangsúlyozta, hogy a vevőként szereplő vállalat az ingatlanokat, valamint a nyomdai és irodai berendezéseket már 1945-ben birtokba vette. Ezeket – a Budapest ostroma idején jelentősen megkárosodott javakat a vevő hosszú hónapokon át tartó áldozatos munkával és anyagi befektetéssel olyan állapotba hozta, hogy a nyomdai üzemek fokozatosan megindulhattak. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-2107.)

Minisztertanács a Miniszterelnökségre szolgálattételre átengedett tisztviselők külön díjazásához hozzájárult azzal, hogy minden tárca saját maga eszközli a különmunkadíjak kifizetését.⁹

10.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Ries István igazságügyminiszter, dr. Balogh István és dr. Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkárnak a közszolgálatot megelőző szabadpályán eltöltött idejéből 20–20 év beszámítása tárgyában. Dr. Domokos József legfőbb államügyész részére már 15 év beszámolást nyert, további rendelkezés alapján, a 7380/1946. ME számú rendelet alapján, további 5 év ilyen címen való beszámolására [sic!] tesz javaslatot.

Minisztertanács dr. Ries István, dr. Balogh István és dr. Bojta Béla szabadpályán eltöltött idejének a nyugdíjba 20–20 év beszámításához hozzájárult, dr. Domokos József legfőbb államügyész részére a már megállapított 15 éven felül további 5 év beszámítását határozta el.¹⁰

⁹ Az iktatószám nélküli előterjesztés rámutatott arra, hogy a B-listázások során történt elbocsátások felülvizsgálásával (lásd NF MT. JKV. 1946, a [44] 127. sz. jkv. [18] és az [57] 140. sz. jkv. 15. napirendi pontját) kapcsolatban a Miniszterelnökségen két külön osztályt kellett felállítani. Ezeken az osztályokon, csaknem teljes egészében, az egyes tárcáktól átengedett munkatársak látták el a feladatokat. A nagy ügyfélforgalom miatt azonban a szorosan vett hivatali ügyintézés csak késő estig tartó túlmunkával tudták ellátni. A különmunka díjazását a Miniszterelnökség nem tudta biztosítani, ezért erre külön keretet kért. Előzetes tájékoztatása során a pénzügyminiszter azt javasolta, hogy a rendkívüli munkák díjazására a törzsilletmények 7,5 %-ában megállapított keret bizonyos százalékát a tárcák engedjék át a Miniszterelnökségnek az oda átrendelt – valamennyi tárca B-listázásának revízióját végző – tisztviselők túlmunkájának díjazására.

A Belügyminisztériumnak az előterjesztés mellett található 12 268/1947/II. 1. sz., a miniszterelnökhöz intézett levelében bejelentette, hogy a rendkívüli munkák díjazására biztosított 7,5 %-os keret csekélyége miatt a javaslatot nem fogadja el csak akkor, ha az átengedett tisztviselők túlmunkájának díjazásához szükséges összeg erejéig a tárcája póthitelt kap.

Lásd még a [15] 164. sz. jkv. 11. napirendi pontját.

¹⁰ A 7380/1946. ME sz. r. (MK július 31., 172/b. sz.) az 1945 után közszolgálatba lépett alkalmazottak szabadpályán eltöltött idejének beszámításáról intézkedett. Előzményéről lásd NF MT. JKV. 1946, a [13] 96. sz. jkv. 50., valamint a [23] 106. sz. jkv. 55. napirendi pontját. A rendeletet a 106. ülésen, tehát még 1946. május 3-án elfogadta a minisztertanács, közzétételét azonban – hogy határozmányait a nyugdíjszabályozással és az államháztartás egyensúlyát célzó más rendelkezésekkel összhangba lehessen hozni – hosszabb időre függőben tartották. A későbbi közzététel következtében az NF MT. JKV. 1946, kötet ezen napirendi pont 45. jegyzetében tévesen úgy szerepel, hogy a rendelet nem jelent meg a MK-ban.

A rendelet értelmében a miniszterelnök, az érdekelte szakminiszter, a pénzügyminiszter, az igazságügyminiszter és a szakszervezet kiküldötteiből alakult bizottság tett javaslatot az egyes személyek ügyéről az illetékes miniszternek. A bizottság üléseinek jegyzőkönyveiben – Ries István kivételével – az említett személyek időbeszámítási kérdései szerepelnek. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXII-738.)

Dr. Domokos Józsefről lásd e kötet [16] 165. sz. jkv. 83. napirendi pontját és jegyzetét.

11.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Oó Dezső pénzügyi számvizsgáló, továbbá Ágoston István és Szabados Antal pénzügyi számel-lenőrök kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

12.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 190 542/1947. számú javaslatát egészségvédelmi intézményeknél megüresedett orvosi és segédszemélyzeti állások ideiglenes betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

13.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Szabó Pálné egészségügyi védőnőre vonatkozó jóvátételi intézkedésnek a 750/1946. ME sz. rendelet 4. §-a alapján hatállyal való felruházása [sic!].

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

14.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 82 492/1947. számú javaslatát 4 óvónőnek Gáncs Eszter, Viglási Irén, Lintner Márta és Görgey Istvánnénak kinevezése tárgyában.

¹¹ Az 1106/1947. eln. NM sz. előterjesztés szerint az említett tisztviselők 1945 óta a minisztérium hadigondozási főosztályán teljesítettek szolgálatot, feladataikat jól ellátták, nélkülözhetetlennek bizonyultak. Az előterjesztésből kitűnik, hogy nevezettek átrendelés folytán kerültek a minisztériumba. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra a Miniszterelnökségen a következőket írták: „Nyilatkozzék a miniszter, vajon a státusban van-e hely a kinevezni szándékoltak részére.”

¹² Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [66] 149. sz. jkv. 25. napirendi pont.

A 190 542/1947. VII. NM sz. előterjesztés ideiglenesen alkalmazni javasolt, a korábban B-listázottak közül a zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálathoz 4 munkatársat, a nemibeteg gondozó intézetekhez 3 vezető orvost és 6 asszisztent, a tüdőbeteg-gondozó intézetekhez 5 vezető orvost és 6 asszisztent, a fertőzőbetegség elleni védekezéshez és az egészségügyi rendszert 7 egészségőrt.

¹³ A 218 943/1946. VII. NM sz. előterjesztés szerint Szabó Pálné Liphay Gabriella a Tanácsköztársaság idején óvónőként az orosházi pedagógus szakszervezet jegyzője volt. Magatartása miatt 1925-ben állásából elbocsátották. A Stefánia Anya- és Csecsemővédő Szövetségnél védőnőként alkalmazták, de 1940-ben kilépett a szolgálatából. 1945-ben ismét kinevezték védőnővé.

A vonatkozó rendelet megjelenési évét a jegyzőkönyvben tévesen írták. Valójában a 750/1947. ME sz. r.-re történt hivatkozás. E rendeletről lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. 21. napirendi pontját és jegyzetét. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra a Miniszterelnökségen a következőket vezették: „Elutasítandó, mert 1925-ben végelbánással létszámcsökkentették.”

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

15.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetre vonatkozó egyes jogszabályok módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁴

16.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát az egyes községek törvénykezési átcsatolása tárgyában.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Antos István államtitkár]: a javaslatban szereplő községeknek pénzügyi, közigazgatási szempontból területi módosítása tárgyában hozott 123 080/1945. számú rendelet intézkedéseit nem látja figyelembevettnek. Kéri, hogy a pénzügyminiszter illetékes közegei egyeztessék össze ezzel a korábbi rendelkezéssel [sic!].

Minisztertanács az előterjesztés pénzügyminiszter kifejezett jóváhagyásának megszerzésétől függően, elfogadta.¹⁵

¹⁴ Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről az 1934: XXIII. tc. intézkedett. Az intézet működésének átmeneti szabályozásáról a 10 450/1945. ME sz. r. (MK november 7., 169. sz.) szöveget (lásd: DMB Mt. jkv., 65. sz. jkv. 26. napirendi pont).

AT. 312/1947. IM sz. előterjesztés három kérdésben javasolta módosítani az 1945-ben kiadott rendeletet. Egyrészt, mivel az intézet alakuló közgyűlését az előírt határrnapig nem tudták összehívni, 1947. február 28-ában kérte megállapítani ennek időpontját. Másrészt az évi tagdíj járulék befizetését, az inflációs körülményekre tekintettel, az igazgatóság havi részletekben való befizetésre változtatta, javasolta a rendszer fenntartását, mivel a tagok létszáma az adott körülmények között bizonytalan volt és a befizetések is rendszertelenül történtek, ennek folytán az igazgatóság csak hónapról-hónapra tudta meghatározni, milyen összegű járulék mellett tud kötelezettségének eleget tenni. Harmadrészt az ellátás mértékét az alapszabály megállapította ugyan, de – az említett okok miatt – az ellátottak részére nyújtott szolgáltatás összegét is csak havonként tudta az intézet megállapítani és biztosítani.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd: 2080/1947. ME sz. r.-t, MK február 18., 40. sz.

¹⁵ A magyar közigazgatás területi beosztásának – békekötésig való ideiglenes – rendezéséről a 4330/1945. ME sz. r. (MK július 8., 71. sz.) intézkedett (lásd: DMB Mt. jkv., a 37. sz. jkv. b) melléklete és a 38. sz. jkv. [13] napirendi pontja). A T/299/1947. IgM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a közigazgatási és a törvénykezési beosztás összhangjának biztosítása érdekében bizonyos átalakításokat kellett eszközölni az utóbbi téren. Hangsúlyozta azonban, hogy a törvénykezési átcsatolásnál figyelemmel kell lenni arra, hogy a közigazgatási átcsatolás véglegesnek tekinthető-e, és az elpusztult telekkönyvi pótlásokat az átrendezés ne gátolja. Az előterjesztés mellett lévő rendelettervezet egyes községeknek a mezőkövesdi, a sajozsentpéteri és putnoki járásbíróaságtól az egri járásbíróasághoz, illetve a ceglédi járásbíróaságtól a szolnoki járásbíróasághoz való átcsatolásokról intézkedett. Lásd: 2430/1947. ME sz. r.-t, MK február 23., 45. sz.

A jegyzőkönyvben elírás következtében szerepel a 123 080/1945. sz. r., helyesen 123 089/1946. XVI. PM sz. r. (MK május 12., 107. sz.), amely a pénzügyi közigazgatás területi beosztásának részbeni módosításáról intézkedett.

17.

Igazságügyminiszter [képviselőként Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát a magánalkalmazotti jogviszony egyes kérdéseinek rendezéséről szóló 4800/1945. ME számú rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁶

18.

Igazságügyminiszter [képviselőként Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát az üzlethelyiségek bérletéről és albérletéről szóló 4000/1946. ME számú rendelet újabb módosítása és kiegészítése tárgyában.

[Bencsik Gyula] Építésügyi államtitkár: kéri levenni napirendről, észrevételeit írásban fogja közölni.

Igazságügyminiszter [képviselőként Hompola Mihály államtitkár]: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁷

19.

Igazságügyminiszter [képviselőként Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát 2352/1947. sz. alatt dr. Garádi István és társainak törvényszéki bírakká való kinevezése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: dr. Varannai István kinevezésének elhalasztását kéri.

Dr. Bojta Béla államtitkár: ez a Varannai nem a közlekedésügyi miniszter

¹⁶ A 4800/1945. ME sz. r.-ről (MK július 14., 76. sz.) és kiegészítéséről lásd: DMB MT. jkv., a 36. sz. jkv. 18., illetve a 39. sz. jkv. 26. napirendi pontját és c) mellékletét.

A T. 215/1947. IM sz. előterjesztés a saját vagy hozzátartozója származása, baloldali politikai meggyőződése vagy magatartása miatt szolgálatából elbocsátott magánalkalmazott visszavételének, fel nem vett járandóságai kifizetésének 1946. december 31-éig megszabott határidejét akként javasolta módosítani, hogy az 1946. november 30-a után hazatért magánalkalmazott igényeit a visszatéréstől számított három hónapon belül érvényesíthesse. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

Lásd: 2100/1947. ME sz. r., MK február 18., 40. sz. Lásd még a [16] 165. sz. jkv. 81. napirendi pontját.

¹⁷ Az üzlethelyiségek bérletéről és albérletéről szóló 4000/1946. ME sz. r.-ről (MK április 4., 77. sz.) lásd NF MT. jkv. 1946, a [12] 95. sz. jkv. 77. és a [13] 96. sz. jkv. 77. napirendi pontját. A T. 276/1947. IgM sz. előterjesztés a bérbeadás felmondására vonatkozóan előírt általános tilalom részleges megszüntetésére javasolt lehetőséget biztosítani. Elsősorban a közellátási igazgatás szempontjából fontos, a kincstár tulajdonában lévő épületek, a katonai szolgálat miatt bérbé adott üzlethelyiségek esetében taláta indokoltnak a bérlet felmondására vonatkozó tilalom alóli mentesítést. Részletesen szabályozni kívánta a hadifogságból hazatérő katonák és a deportálásból visszatérő zsidók üzlethelyiségeinek bérletével kapcsolatos, sokszor egymásnak ellentmondó, vitás intézkedéseket.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címe mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzés írták: „A rendelet módosításait a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter kezdeményezte.” Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd még e kötetben a [27] 176. sz. jkv. 54. napirendi pontját.

által gondolt, politikailag exponált személy, úgy, hogy ennek a kinevezéséhez hozzá lehet járulni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: azzal járuljon házzá a minisztertanács, hogy amennyiben a közlekedésügyi miniszter észrevételei nem akadályozzák a kinevezést, akkor az előterjesztés teljességében hatályban van.

Minisztertanács az előterjesztéshez dr. Varannai István kinevezésének függőben tartásával hozzájárult.¹⁸

20.

Igazságügyminiszter [képviselőjében Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát a letartóztató intézetek órsemélyzete részére pótdíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy amennyiben a Gazdasági Főtanács a részletek vizsgálata után nem emel kifogást, a rendelet hatályba léptethető.¹⁹

21.

Igazságügyminiszter [képviselőjében Hompola Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát Tóth Kálmán jóvátétele és nyugdíjazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

¹⁸ Az igazságügyminiszter ahhoz kért hozzájárulást, hogy a köztársaság elnökéhez előterjesztést tehesen *dr. Garádi Istvánnak, dr. Mándi Nagy Istvánnak, dr. Sujtó Lászlónak, dr. Sztrizs Árpádnak, dr. Czobor Eleknek, dr. Kovács Huba Lászlónak, dr. Szeiff Gézának, dr. Lukács Sándornak, dr. Varannai Istvánnak, dr. Bernáth Zoltánnak, dr. Várady Bélának, dr. Herényi Istvánnak*, valamint *dr. Bossányi Lászlónak* a pestvidéki törvényszékhez, illetve a budapesti büntetőtörvényszékhez bíróná való kinevezésére. Az előterjesztés tartalmazza az említett bírók életrajzi adatait.

A kinevezések indoklásául a javaslat előadta, hogy a külföldi fizetési eszközök, követelések, értékpapírok és az arany bejelentésének, illetőleg rendelkezésre bocsátásának elmulasztásával kapcsolatos bűncselekmények, az árdrágítási ügyek, a közellátás érdekeit sértő esetek gyakorisága miatt vált szükségessé a bírói létszám felemelése az említett törvényszékeknel.

¹⁹ A 10 780/1947. IM VI. sz. előterjesztés – hivatkozva arra, hogy a minisztertanács a GF hozzájárulásával az államrendőrség IV–XV. fizetési osztályba tartozó tagjai részére 1947. február 1-jétől pótlékok fizetését engedélyezte – az ugyancsak fontos és veszélyes közbiztonsági szolgálatot teljesítő letartóztató intézeti alkalmazottak részére is kérte a rendőrség tagjaival egyenlő mérvű illetmény megállapítását.

A GF előzőleg úgy határozott, hogy a letartóztató intézetek 1868 főnyi órsemélyzete részére április 1-től havi 100 000, a költségvetési év végéig tehát összesen 400 000 Ft hitelt lehet biztosítani. (MOL XIX–A–10. Stab. XXXIII. 1947. február 25., 21. pont.)

²⁰ A 36 313/1946. IM sz. előterjesztés szerint *Tóth Kálmán* (1883–?) a szombathelyi járásbírószágon volt hivatalosolga, majd altiszt. A Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartása miatt 1920-ban elbocsátották.

22.

Igazságügyminiszter [képviselőében Hompolá Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Álmós Zoltán özvegyének jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

23.

Igazságügyminiszter [képviselőében Hompolá Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát Daragó Rudolf [díjnak] özvegyének kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24.

Igazságügyminiszter [képviselőében Hompolá Mihály államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Szegő Vilmos és dr. Zaboretzky Ervin népfőügyész-helyettesi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Szegő Vilmos és dr. Zaboretzky Ervin népfőügyész-helyettesi kinevezéséhez hozzájárult.²²

25.

Igazságügyminiszter [képviselőében Hompolá Mihály államtitkár]: előterjeszti 3295/1947. sz. javaslatát 15 segédhivatali tisztviselő és 30 altisztnek a XII. és XV. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

26.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Vermesy Sándor kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

²¹ Az 567/1947. IM sz. előterjesztés Álmós Zoltán 1919 után elbocsátott técsői járásbíró özvegye részére az V. fizetési osztály 2. fokozatának alapulvételével javasolta az özvegyi nyugdíj megállapítását.

²² Előzményéről lásd a [12] 161. sz. jkv. 22. napirendi pontját. Lásd még a [15] 164. sz. jkv. 15. napirendi pontját.

²³ A 2208/1947. I. 3. KözlM sz. előterjesztés rámutatva arra, hogy a román valutarendelkezések értelmében effektív leit nem volt szabad Romániába bevinni, az odautazó magyarok csak a határon vehették meg vasúti jegyeiket. Ebből – mivel a romániai infláció folytán a jegyárak is napról-napra változtak – sok kellemetlenség származott. A közvetlen jegykiadás lehetővé tételének megbeszélése céljából kívánta a miniszter Vermesy Sándor államvasúti felügyelőt kiküldeni Bukarestbe.

27.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát órabéres rádióműszeresek alkalmazása tárgyában a Magyar Postánál.

Pénzügyminiszter [képviselőjében Antos István államtitkár]: az előterjesztés kiegészítendő azzal, hogy a Magyar–Szovjet Légiforgalmi Rt. ne csak a tényleges munkabéreket, hanem az esetleges felmerülő egyéb illetményeket, mint pl. felmondási javadalmazásokat is köteles fizetni.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a műszeresek hat hónapra, tehát meghatározott időre vannak alkalmazva. Ezen túlmenő igényük nem lehet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

28.

Építésügyi és közmunkaügyi miniszter [képviselőjében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát az Országos Épületjavítási Alapból folyósítandó kölcsönökről szóló 23 690/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁵

29.

Építés- és közmunkaügyi miniszter [képviselőjében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát a kötelező tetőhelyreállításról szóló rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában. Belügyminiszter megészrevételezte [sic!] a rendeletet.

[Rajk] Belügyminiszter: az észrevételei olyan lényegtelenek, hogy elvileg el lehet fogadni a rendeletet, s utólag még letárgyalják a kifogásolt szöveget.

²⁴ A 259 855/1946. KözlM IV. fő. o. I. ü. o. sz. előterjesztés szerint a Magyar–Szovjet Légiforgalmi Rt.-vel kötött megállapodás értelmében a Rt. repülőtereinek rádiószolgálatát a Magyar Posta által rendelkezésre bocsátott személyzet látta el. Tekintettel arra, hogy szakképzett rádióműszereseket illetően a Magyar Postánál hiány mutatkozott, az említett célra 11 órabéres műszerész alkalmazása vált szükségessé. Megemlítette az előterjesztés, hogy a műszeresek járandóságait a Magyar–Szovjet Légiforgalmi Rt. a Magyar Postának megtéríti, így az alkalmazások folytán a kincstárra teher nem hárul.

²⁵ Az Országos Épületjavítási Alapról lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [69] sz. napirendi pontját.

Az Alapból folyósított kölcsönök feltételeiről a 23 690/1946. ME sz. r. (MK december 3., 276. sz.) intézkedett. Lásd a NF МТ. ЖВ. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 42. napirendi pontját. A 3072/1947. ÉKM sz. előterjesztés ezt a rendeletet egyrészt annyiban kívánta kiegészíteni, hogy az Alapból a háborús események következtében megrongálódott tetőterek helyreállítására folyósított kölcsönök biztosítását szolgáló jelzálogjog meg kell, hogy előzze az ingatlanra bejegyzett elidegenítési és terhelési tilalmat, vagy az annak megfelelő tartalmú más korlátozást. Másrészt javasolta kimondani, hogy az a tulajdonostárs, aki az ingatlanok legalább 1/10 részben tulajdonosa, egymagában is jogosult a kölcsön felvételére, s ennek következtében a jelzálogjog bejegyzését elrendelő végzés akkor is jogerőre emelkedik, ha ezt nem lehet valamennyi tulajdonostársnak kézbesíteni. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd: 2040/1947. ME sz. r., MK február 16., 39. sz.

[14] 163. 1947. február 13.

Szakasits Árpád államminiszter: a pénzügyi bírságok összegét kell revízió alá venni. A kiszabható legkisebb büntetés összegét 500 forintra, a legfelső határösszeget pedig 3000 forintra javasolja felemelni.

Minisztertanács az előterjesztést Szakasits miniszterelnök-helyettes által javasolt módosításokkal elfogadta.²⁶

Pénzügyminiszter helyett Antos István államtitkár bejelenti, hogy a pénzügyminiszter előterjesztéseit parlamenti beszámolója után személyesen kívánja előterjeszteni.²⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

30.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőiben Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Kalmár László egy. c. rk. tanárnak a Szegedi Tudományegyetem Matematikai és Természettudományi Karára a felsőbb mennyiségtani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Kalmár László egy. c. rk. tanárnak egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez Szegedi Tudományegyetem Matematikai és Természettudományi Karára a felsőbb mennyiségtani tanszékre, hozzájárult.²⁸

31.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőiben Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Kauser Lipót budapesti ügyvéd, egy. ma-

²⁶ A 4620/I.–1947. ÉKM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a házak tetőterének helyreállítását a háztulajdonosok az erre vonatkozó 23 320/1946. ME sz. r. (MK november 23., 268. sz.) – lásd: NF MT. jkv. 1946, a [65] 148. sz. jkv. 43. napirendi pont – ellenére elmulasztják, ezért javasolta ennek megfelelően az ilyen háztulajdonosokra kiszabható pénzbírság legkisebb összegét 100 Ft-ról 300 Ft-ra felemelni azzal, hogy ismételt bírságolás esetén mindig magasabb összegű bírságot kell kiszabni. Másrészt – mivel az 1929: XXX. tc. a benyújtott jogorvoslatok esetében pénzbírság behajtására halasztást tett lehetővé –, javasolta annak kimondását, hogy a tető-helyreállítási eljárás során a pénzbírság mértékével kapcsolatban vagy más jogorvoslat halasztó hatályától el kell tekinteni. A SZDP a pénzbüntetés felső határát eredetileg 5 000 Ft-ban javasolta meghatározni. (PIL 283. f. 31. cs. 68. ó. e., 6.)

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd: 2270/1947. ME sz. r., MK február 22., 44. sz.

²⁷ Lásd e jkv. 60–72. napirendi pontját.

²⁸ A 25 930/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint a megüresedett állásra dr. Szőkefalvi Nagy Béla, a szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola rendes tanára és dr. Kalmár László, a matematikai logika világviszonylatban is elsővonalbeli képviselője adta be pályázatát. Mindkettőjüket megfelelőnek találta a bíráló bizottság, mégis az idősebb dr. Kalmár László kinevezését javasolta.

Dr. Kalmár Lászlóról lásd: TZ MT. jkv., a [10] 77. sz. jkv. 58. napirendi pontját és jegyzetét.

gántanárnak a Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán a magyar kereskedelmi- és váltójog ny. rendes tanárává való kinevezése tárgyában.

Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes: kéri levenni a napirendről, mert még meg akarja nézni közelebbről.

Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes: talán Szakasits miniszterelnök-helyettes jóváhagyásától feltételezetten járuljon hozzá a minisztertanács.

Minisztertanács az előterjesztéshez Szakasits Árpás miniszterelnök-helyettes jóváhagyásától függően hozzájárult.²⁹

32.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Boros Béla egy. magántanárnak a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Karán megüresedett szemészeti tanszékre egy. nyilv. rendes tanárrá történő kinevezése és Kárász Artúrnek egyetemi ny. rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Kárász Artúr kinevezéséhez nem járulhat hozzá.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: Kárász Artúr kinevezése iránti javaslatát egyelőre leveszi a napirendről.

Minisztertanács dr. Boros Béla egy. magántanárnak a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Karán megüresedett szemészeti tanszékre egy. nyilv. rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁰

²⁹ A 18 714/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint *dr. Kauser Lipót* (1882–?) a fővárosnál, majd 1908-tól ügyvédként dolgozott. 1932-től (az 1938–1944. évek kivételével) tagja volt az Egységes Birói és Ügyvédi Vizsgálóbizottságnak. 1942-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán magántanárrá képesítették. Lásd még e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 38. napirendi pontját. A SZDP részéről ennek a napirendi pontnak a címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Sem szakszervezetnek sem a pártnak nem tagja. Jogászfракció kéri, hogy míg lenyomozzák, vegyük le a napirendről” majd kézírással hozzáfűzték: „Elfogadtuk azzal, hogy ha az utólagos vizsgálat nem szól ellene, akkor jogerős”. (PIL 283. f. 31. cs. 68. ó. e., 7.)

³⁰ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólpra a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést vezették: „Az előterjesztésben dr. Kárász Artúr kinevezése is benne van.”

Dr. Boros Béláról lásd TZ M. JKV., a [10] 77. sz. jkv. 47. és NF M. JKV. 1946, a [48] 131. sz. jkv. 46. napirendi pontját és jegyzeteiket.

A 25 722/1947. VKM VI. sz. előterjesztés szerint *dr. Boros Béla* 1944. november vége óta, a Pécsi Tudományegyetem szemklinikai igazgatójának eltávozása után megbízási alapon ellátta a szemklinikai igazgatói teendőit, ezért bár az egyetem orvostudományi karának tanácsa *dr. Csapody István* (1892–1970) egyetemi címzetes rendkívüli tanárt, kórházi főorvost javasolta az állásra a miniszter mégis dr. Boros Bélát kérte kinevezni, mivel a legnehezebb időkben mintaszertüen ellátta a klinika vezetését.

Előadta egyben a miniszter, hogy mivel a jegybankkal kapcsolatos gazdaságpolitikai kérdések egyre nagyobb jelentőséget nyertek a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán, Jegybank-politikai tanszék felállítását tervezi. Jelezte,

33.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

34.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Bach Imre egy. magántanár, kórházi főorvos részére az egyetemi rendkívüli tanári cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

35.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 6. sorszám alatt felvett előterjesztését a napirendről leveszi, mert a megelőző minisztertanács már elfogadta.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

36.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát negyven délszláv nemzetiségű hazai kisegítő-tanító szerződötetése tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: a napokban baranyai sokác gazdák jártak nála és szóvá tették, hogy községükben felállították a szláv iskolát, amit nekik kell fenntartani, holott egyetlenegy gyermek sem iratkozott be az iskolába.

hogy a kar a tanszék vezetésére dr. Kárász Artúrt, a Magyar Nemzeti Bank elnökét hívta meg, akit erre a gyakorlati gazdaságpolitika terén kifejtett működése alapján alkalmas személynek talált.

Kárász Artúrról lásd: NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 3. Gerő Ernő tiltakozása ellenére mégis kinevezték az egyetemre. Lásd KÁRÁSZ, 1990, 105.

³¹ A tárca 4. sz. (116 036/1946. IV. a VKM sz.) előterjesztése dr. Kováts István (1888–1969) egyetemi rendkívüli tanári címmel felruházott egyetemi magántanárt, a Budapesti Bábaképző Intézet igazgató tanárát javasolta kinevezni az V. fizetési osztály 2. fokozatába. Előzményéről lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 41. napirendi pontját.

³² A 149 239/1946. VKM VI. ü. o. sz. előterjesztés szerint dr. Bach Imre (1895–1966) oklevele megszerzése után a budapesti III. sz. belgyógyászati klinikán, majd a szegedi városi közkórházban dolgozott. 1920–1922-ben külföldi tanulmányúton vett részt. 1923-ban Szegeden telepedett le és magánorvosi gyakorlatot folytatott, később az egyetem gyógyszer-tani, illetve kórbonctani intézetében volt tanársegéd. 1923-ban szerzett magántanári képesítést. 1947-től 1966-ig Budapesten a Péterffy S. u-i Kórház főorvosa volt.

³³ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 6. sorszám alatt Dr. Márkus Istvánnak és Kicsi Sándornak a Teleki Pál Tudományos Intézethez való kinevezésére vonatkozó javaslat címe szerepel. Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 67. napirendi pontját.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: valószínűleg terror okozza azt, hogy nem iratkoznak be a gyerekek a szláv iskolába.

[Nagy] Miniszterelnök: erről szó sem lehet, mert akkor bizalmatlanságot keltenének.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: a javaslatot kéri elfogadni mégis, mert elvi okokból fenn kell tartani az iskolát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

37.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát 4 db gépkocsi eladásának és az eladási árnak megfelelő összegű póthitel folyósításának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

38.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Osváth Géza özvegye részére özvegyi nyugellátás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

39.

Iparügyi miniszter [képviselőként Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Nehézipari Központ 25 millió forintos hiteligénye tárgyában.

³⁴ A 21 654/1947. VKM X. ü. o. sz. előterjesztés előadta, hogy az 1945/46. tanév folyamán a Magyarországi Szlávok Antifasiszta Frontjának délszláv tagozata több ízben kérte a tárcától, hogy az iskolákban anyanyelvükön tanuló délszláv népiskolai tanulók oktatását délszláv nemzetiségű tanítók végezzék. Ezt a kívánságot a SZEB mellett működő Jugoszláv Katonai Misszió is támogatta.

Délszláv nemzetiségű tanítók azonban nem álltak rendelkezésre. Ezért a közoktatási miniszter, a miniszterelnökkel és a külügyminiszterrel egyetértésben – olvasható az előterjesztésben – még 1946-ban elhatározta, hogy kiegészítő tanítók kiképzése céljából délszláv személyek részére különleges nyári tanfolyamot szervez. A Pécsen létrehozott három hónapos nyári tanfolyamot 42 jelölt végezte el. Közülük negyven személyt (kettő más alkalmazást vállalt) szerződéses minőségben javasolt a tárca kiegészítő tanítóként alkalmazni.

Az előterjesztés tartalmazza az alkalmazásra javasolt személyek nevét és azt a községet, ahová kinevezést nyernek.

³⁵ A 17 287/1947. VKM IV. a. ü. o. sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1920-ban felfüggesztett, majd elbocsátott Osváth Géza, Pap község volt állami népiskolai tanító özvegye részére javasolta az özvegyi nyugdíj engedélyezését..

Minisztertanács a Nehézipari Központ részére huszonötmillió forint hitel folyósításához hozzájárult.³⁶

40.

Iparügyi miniszter [képviseletében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát [gépkocsi beszerzésre] 30 000 forint hiteltúllépés tárgyában az iparügyi tárca „Központi igazgatás”, „Dologi kiadások”, „Beszerzési csoport” részére.

Minisztertanács az iparügyi tárca részére harmincezer forint hiteltúllépést engedélyezett.

41.

Iparügyi miniszter [képviseletében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Földy Gyula min. számv. tanácsos és Iharos Miklós üzemi főtisztnek Romániába való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

42.

Iparügyi miniszter [képviseletében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Németh Vendel volt MÁVAG lakatos nyugbér iránti kérelme tárgyában.

Dr. Bojta Béla: 1947. március 1-től kezdődően folyósítandó, mert az eddigi gyakorlat szerint visszamenőlegesen jóvátételi összeg nem nyert kifizetést.

Iparügyi miniszter [képviseletében Róth Pál államtitkár]: magáévá teszi ezt a módosítást.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

³⁶ A 4507/2–VIII. 1947. IpM sz. előterjesztés jelezte, hogy a kért összeget a vállalatok – az állammal szembeni tartozásaik csökkentésére – a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapba fogják befizetni, éspedig a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. 20 millió, a Magyar Állami Vas- Acél- és Gépgyár (MÁVAG) 5 millió forintot.

³⁷ A 80 641/1947. IpM III/b. sz. előterjesztés előadta, hogy az Erdőszentgyörgy–Marosvásárhely–Nagybánya területén folyt földgázvezeték-építkezéssel kapcsolatban egymillió dollár értéket képviselő csövek, fűróberendezések és más felszerelések maradtak Észak-Erdélyben, amiket a román szervek (CASBI) zár alá vettek. A Magyar-Amerikai Olajipari Rt. kezdeményezte a zár alá vétel feloldását. A vagyontárgyak műszaki leltározása, illetve azok értékesítésének rendezése céljából kívánta kiküldeni Romániába a két tisztviselőt.

³⁸ A 77 597/V. IpM sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság alatti baloldali magatartása miatt 1920-ban elbocsátott Németh Vendel lakatos rehabilitálását, és szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámításával történő nyugdíjazását javasolta.

43.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: előterjeszti javaslatát Pazsitka András volt MÁVAG vasöntő nyugbér iránti kérelmét az előbb említett módosítással.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

44.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: javaslatát Rimkovszky Imre MÁVAG lakatos időbeszámítása iránti kérelme tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

45.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Róth Pál államtitkár]: a pécsi bányászok részére 93 000 forint folyósításához a Gazdasági Főtanács már elvben hozzájárult. Kéri a folyósítást engedélyezze a minisztertanács.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Antos István államtitkár]: a MESZHART javára szóló és már engedélyezett 1 millió forintból kell a 93 000 forintot kifizetni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a Gazdasági Főtanács vizsgálja ki a megtérítés kérdését is annyiban, vajon levonható-e az 1 millió forint fizetési kötelezettségünkből.⁴¹

³⁹ A 76 451/V/1946. IpM sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság után elbocsátott *Pazsitka András*, a MÁVAG volt vasöntőjének rehabilitálására és szolgálaton kívül töltött idejének beszámításával történő nyugdíjazására tett javaslatot.

⁴⁰ A 76 450/1946. V. IpM sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság után elbocsátott *Rimkovszky Imre*, a MÁVAG volt lakatosának rehabilitálására és szolgálaton kívül töltött idejét is figyelembe vevő nyugdíjazására tett javaslatot.

⁴¹ Az Iparügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon „pótlásként” a következő című tárgy szerepel: „Az iparban foglalkoztatott munkavállalók által teljesített túlórák korlátozása.” Az előterjesztés azonban nincs a borítólapon. A javaslat tárgyalásáról lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 58. napirendi pontját. A GF ez ügyben a Magyar-Szovjet Hajózási Rt. deficitjének kiküszöbölése és üzemének rentábilissá tétele érdekében felkérte a pénzügyminisztert, hogy a MESZHART pécsi bányauzemére terjessze ki a MÁSZ részére biztosított kedvezményeket, továbbá hogy az állam és az állami üzemek ellen támasztott egyes követelések érvényesítésének korlátozása tekintetében kiadott 12 660/1946. ME sz. rendeletnek (MK november 1., 250. sz.) a MESZHART-ra való kiterjesztése tárgyában a legközelebbi minisztertanács elé terjesszen kormány-rendelettervezetet. Felkérte az iparügyi minisztert, hogy a szénkompenzációs ügyletekből eredő kötelezettségek felfüggesztését kimondó 78 500/1946. IpM sz. rendelet (MK december 21., 292. sz.) hatályát a MESZHART-ra is terjessze ki, továbbá hogy a pénzügyminiszterrel egyetértve a MÁSZ részére tartalékolt hitelösszeg terhére 1 millió forintot kamatmentes kölcsön formájában a MESZHART részére utaljon ki.

Tudomásul vette az Anyag- és Árhivatal elnökének azon bejelentését, hogy a pécsi szén árát a január 3-án kelt 115/1947. sz. határozatának megfelelően 3 napon belül az ezzel kapcsolatos egyéb árakkal együtt rendezi. (MOL XIX–A–10. Stab. XXX–1947. február 4., 9. pont)

46.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az állatorvoslásban használatos oltó és kórjelző anyagok termelésének és forgalmának szabályozása tárgyában. Az igazságügyminiszter nézete szerint törvényhozási úton kell szabályozni a kérdést, az ő jogászai ezt nem tartják előfeltevélnak. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter azt kéri, hogy a forgalmi vonalon ő is közreműködjön, mert mindeztideig még nem volt bekapcsolva.

Iparügyi miniszter [képviselőként Róth Pál államtitkár]: szintén részt kíván venni a bizottságban.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ha az állami kezek számát ez nem szaporítja, nincs akadálya a bizottsági tagságnak.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nézete szerint pillanatnyilag az iparügyi miniszternek semmiféle érdekeltsége nincs ennél a kérdésnél.

Szakasits Árpád államminiszter: a maga részéről a II. fejezet 4. § (2) bekezdésében említett bizottság összetételét nem tartja kielégítőnek. A földművelésügyi és iparügyi miniszteren kívül más felesleges.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a racionalizálás annyit jelent, hogy az üzemek közül le kell állítani valamelyiket. Ha az export Románia felé nem sikerül, akkor ennek a racionalizálásnak helyt is kell találni, ezért a pénzügyminiszter közreműködése elengedhetetlen, mert pénzügyileg érintve van a kérdés.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: közellátási kihatásai is vannak. Nem érti, hogy mi szükség van itt az iparügyi miniszterre.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: két megjegyzése van az előterjesztéshez. Úgy látja, hogy több oly természetű rendelkezés van, amely nem írja körül pontosan, kinek van joga megtenni ezt, vagy azt. Az előterjesztésben van egy olyan pont, hogy a földművelésügyi miniszternek jogában áll állami vállalatokat létesíteni. Úgy kéri ezt módosítani, hogy „a már meglévő, túlnyomórészt állami érdekeltségű vállalatot az elosztással megbízni.”

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ha az elosztást átlagosan nézve vesszük, úgyis az állami vállalat lesz a bázis.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 4. § (2) bekezdés[e] szerint tagja az iparügyi miniszter is.⁴²

⁴² A 100 843/1947. III. 2. FM sz. előterjesztés ismételen utalt arra, hogy az állati oltóanyag termelésének és forgalmának szabályozására vonatkozó javaslat kidolgozásánál a kérdéstről tartott pártközi értekezlet határozataiból indult ki. Az előterjesztés javasolta, hogy az oltóanyagok termelésének és forgalomba hozatalának irányítására a földművelésügyi miniszter elnökletével a pénzügy- és a közellátásügyi miniszter, valamint a GF főtitkárának részvételével működő bizottságot kell létrehozni. Az előterjesztés mellett található rendelettervezetben ez a javaslat a II. fejezet 4. § (1)–(2) bekezdésében szerepel, a minisztertanácsi ülésen tulajdonképpen ennek a bizottságnak az összetételéről alakult ki vita, és döntöttek úgy, hogy abban az iparügyi miniszternek is helyet kell biztosítani. Az előterjesztés és a rendelettervezet másik fontos kérdése a nem megfelelő mennyiségű, illetve minőségű oltóanyagot termelő, forgalmazó

47.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Halgazdasági Tanács szervezéséről szóló 7850/1946. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴³

48.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az erdei kihágások megtorlásának hatályosabbá tétele, és a fellebbvitelre vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában. Bejelenti, hogy a belügyminiszter és az igazságügyminiszter észrevételeit bedolgozta a rendeletbe.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁴

intézmények, vállalatok, illetve üzemszékek állami kezelésbe vételével vagy ezek működtetésére esetleg állami vállalatok létesítésével állt kapcsolatban.

Az igazságügyminiszter T. 476/1947. sz. alatt a földművelésügyi miniszterhez írásban eljuttatott észrevétele – egyebek mellett – a tervezetnek az állami beavatkozás fokozását (az oltóanyagok forgalomba hozatalának állami monopóliumba vételét is) lehetővé tevő részével kapcsolatban leszögezte, hogy ezek „nem minősíthetők olyan intézményeknek, amelyek akár a gazdasági élet rendjének, akár az államháztartás egyensúlyának vagy a közigazgatás zavartalan menetének biztosítása érdekében volnának szükségesek és így ezeknek a kérdéseknek rendeleti úton való szabályozására az 1946: XVI. tc. 1. §-ában foglalt [...] felhatalmazás [...] nem terjed ki.” Kérte, hogy amennyiben ennek ellenére szükséges kiadni ezt a rendelkezést, törvényjavaslat formájában terjessze a kormány a Nemzetgyűlés elé. Ez utóbbi észrevétellel – noha a földművelésügyi miniszter megemlítette – a minisztertanács nem foglalkozott érdemben.

Lásd a 2110/1947. ME sz. r.-et, MK február 19., 41. sz.

⁴³ A 98 747/1946. FM VI. A. I. sz. előterjesztés előadta, hogy a halászati felügyelői állások betöltése a 14 080/1946. ME sz. r.-tel (MK november 17., 263. sz.) szervezett Magyar Állami Hal- és Nádgazdasági Üzemek (lásd NF MT. jkv. 1946, [66] 149. sz. jkv. 54. napirendi pont), majd a Halászati Szövetkezeti Központ megalakulása, s ennek kapcsán bevont szakszervezet bekapcsolta mindazokat a szakembereket, akik az Országos Halgazdasági Tanács (NF MT. jkv. 1946, [37] 120. sz. jkv. 35. napirendi pont) tagjaiként számításba jöhettek, a földművelésügyi tárcával olyan szoros kapcsolatba hozta, hogy szakértői működésüknek külön tanács formájában való biztosítása szükségtelenné vált. Ezért a még létre sem jött szervezetről szóló rendelet hatályon kívül helyezését kérte. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett.

Lásd a 2680/1947. ME sz. r.-t, MK március 5., 53. sz.

⁴⁴ Ezt megelőzően a GF részletesen foglalkozott a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MALLERD) racionális működésének kérdésével. Annak ellenére, hogy a MALLERD személyzetét 1231 fővel javasolta csökkenteni, s az új alkalmazásokat megtöltotta, felkérte a földművelésügyi minisztert az erdők védelmére szolgáló szigorúbb intézkedések megtételére. (MOL XIX-A–10. Stab. XXX. 1947. február 4., 8. pont.) A 111 294/1946. V.–1. FM sz. előterjesztés jelezte, hogy a háború során erősen lecsökkent állományú erdők fokozottabb védelme érdekében korábban már kérte az erdőket károsító személyeknek (tiltott kitermelők, gyújtogatók – ide értve az erdők védelmére hivatott hatóságokkal, illetve azok tagjaival szemben erőszakosan fellépőket is) rögtönítélő eljárás alá vonását. A belügyminiszter és az igazságügyminiszter ezt az intézkedést nem találta minden tekintetben indokoltnak, de az erdei kihágások szigorúbb megbüntetésével egyetértettek. Ennek megfelelően az erdei kihágás esetére hat hónapig terjedő elzárás, illetve 24 000 forintig terjedő pénzbüntetés megállapítását kérte elrendelni.

Lásd a 2120/1947. ME sz. r.-et, MK február 20., 42. sz.

49.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a vízitársulatokat megillető hozzájárulási összegeknek forintértékben való megállapítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: kifogásolja a rendeletet, mert a számítási kulcs túlzott.

[Rajk] *Belügyminiszter*: azonos észrevétele van.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: még a 80-as években állapították meg az alapot a kataszteri tisztajövedelem figyelembevételével. Most a forinttal kapcsolatosan árfelemelést kell eszközölni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: javasolja levenni a napirendről, és még letárgyalni, mert igen sok csoportot érint a rendelet. A Közlekedésügyi Minisztériumot közvetlenül érinti út és MÁV vonalon. Javasolja a kétszeres fizetést, de nem visszamenőlegesen.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: azt, aki eddig nem fizetett nyugodtan meg lehet terhelni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a vízparton lakó gazda majdnem minden évben újra megveszi a földjét, mert annyi kár éri. Ezt másokra is át kell hárítani.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: ebben az esetben a legnagyobb szerencsétlenség lenne az államosítás, mert a vízitársulatok ezt nem bírják el.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a belügyminiszter háromszorosát, a közlekedésügyi miniszter kétszeresét javasolja a fizetéseknek. A közlekedésügyi miniszterrel majd le fogja tárgyalni a kérdést.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a tárgyalásokhoz meg kell hívni a Tisza-Duna társulat érdekképviselőjét is és az majd meg fogja győzni a közlekedésügyi minisztert.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjesztését leveszi a mai tárgyszorozatról.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

⁴⁵ A 230 180/1946. FM VI. A. 2. sz. előterjesztés a vízitársulati védőtöltések és vízrendezési munkálatok által védett csatornák, épületek, körtöltések, utak és vasutak tulajdonosa terhére kiszabott hozzájárulási összegeknek forintértékben való megszüntetésével kapcsolatos rendelet kiadását kérte. A békepengőben megállapított hozzájárulási összegek minden pengőnek, illetve minden tízezer adópengőnek négy forintban való megállapítását javasolta. Ezt elsősorban azzal indokolta, hogy a vízitársulatok árvízvédelmi munkáinál foglalkoztatott kubikusok munkabére a békebelinek 3,5–4-szeresére nőtt, míg az árvédelmi anyagok és szerszámok beszerzési ára forintban 5–6-szorosa a békebelinek. Az évi hozzájárulásokat az 1946. augusztus 1-jével kezdődő hatállyal javasolta forintértékben megállapítani, de kérte, hogy a rendelkezést alkalmazták az 1946. augusztus 1-jéig ki nem egyenlített hozzájárulások esetében is.

Nincs tudomásunk arról, hogy a kérdésre a minisztertanács visszatért volna; a rendeletet nem adták ki.

50.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjesztését a gyengén termő talajok javítására póthitel folyósítása tárgyában a napirendről leveszi, mert a Gazdasági Főtanácson kívánja azt előbb letárgyalni. Valamit feltétlen kell fordítani erre a célra.

Szakasits Árpád államminiszter: rendkívüli kötelessége a kormánynak, hogy ezeken segítsünk, elsőrendű termelési érdek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

51.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Mihály Béla osztálytanácsosnak a Földművelésügyi Minisztérium állományába való átvétele tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: Mihály Béla személyével kapcsolatban aggályai vannak, nyugaton is volt.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: elhurcolták nyugatra s egy igen derék szorgalmas tisztviselő, egyébként személyi titkára, és eredetileg is a Földművelésügyi Minisztérium kötelékében dolgozott.

Minisztertanács dr. Mihály Béla osztálytanácsosnak a Földművelésügyi [Minisztérium] állományába való átvételéhez hozzájárult.⁴⁷

52.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Hal- és Nádgazdasági Üzemek személyzete részére rendszeres állások szervezése tárgyában. A 46 állásból csak 25-öt kíván betölteni a jelenlegi alkalmazottakkal.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

⁴⁶ 180 914/1947. FM XI. főo. sz. előterjesztésében a tárca 1 millió hold szikes és 3 millió hold savanyú talaj nagybani megjavításának előkészítéséhez, az 1947-es évben 6 000 000 Ft póthitel rendelkezésre bocsátását kérte. Jelezte, hogy e munkálatok megszervezésére, irányítására és ellenőrzésére miniszteri biztost nevezett ki, valamint, hogy a pénzügyminiszter 2 000 000 forint erejéig hozzájárult a javaslathoz. Ezt a hitelt a GF is jóváhagyta. (MOL XIX–A–10. Stab. XXXIV. 1947. március 4., 8. pont) Lásd még a [22] 171. sz. jkv. 60. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴⁷ A 38/1947. FM eln. 1. sz. előterjesztés szerint dr. Mihály Bélát, a Közellátásügyi Minisztérium osztálytanácsosát a közellátásügyi miniszter szolgálattételre engedte át a Földművelésügyi Minisztériumnak.

⁴⁸ A 99 789/1946. FM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a nádgazdaságoknál, már az említett vállalat megszervezése előtt, szerződéssel kiváló képesítésű szakembereket állami fizetési osztályoknak megfelelő rendszerű állásokon foglalkoztatott. Másrészt felhívta a figyelmet arra, hogy a vállalat kezelésébe átment tógazdaságok területe jelentősen (3228 katasztrális holdról mintegy 6000 katasztrális holdra) növekedett. Ezért a korábbi elgondolásoknál lényegesen nagyobb számú személyzet alkalmazása vált szükségessé. Így az ügyvezetői szakon kilenc,

53.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Hal- és Nádgazdasági Üzemeknél rendszeresített állásokra leendő kinevezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

54.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Bíró András sajtóelőadóként való alkalmazása tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: a Mezőgazdasági Művelődési Társaságnak van már egy lapja, az Új Föld, amelyik az állam költségén dolgozik, nem látja indokoltnak az előterjesztést.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: havonta egyszer adjunk legalább az új gazdáknak is egy szaklapot, nem lehet másképp parasztpolitikát csinálni. Ő annakidején egyedül csinálta meg ezt a lapot, amely erősen ellenzéki volt akkor. 22 000 példányra tudta felvinni az előfizetők számát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

55.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát XX. fejezet 3. cím „Kertészet és méhészet” 1. rovat 2. alrovatán előirányzott szerződéses alkalmazott alkalmazása tárgyában.

[Rajk] *Belügyminiszter*: tekintettel arra, hogy csak tegnap vette kézhez az előterjesztést, felkéri, hogy az ő hozzájárulásától feltételezetten fogadják el az előterjesztést, mert esetleg észrevételei lesznek.

a számvevőségi szakon két, a kezelési szakon öt és az üzemi segédtszti szakon is öt állás szervezésére tett javaslatot. Ezen kívül jelezte, hogy az ügyvezető igazgatót, továbbá a két vezető tisztviselet és a 48 altisztet továbbra is szerződéssel kívánja alkalmazni. Megemlítette az előterjesztés, hogy az alkalmazottak 216 000 forint illetményét a halastavakból és a nádkitermelésből származó bevétel többszörösen túl fogja szárnyalni.

⁴⁹ A 99 901/1946. FM sz. előterjesztésben a miniszter a Magyar Állami Hal- és Nádgazdasági Üzemhez az ügyvezető igazgató kérése alapján Györvári Ernőt, és Tarpay Györgyöt üzemigazgatóvá, Faragó Sándort aligazgatóvá, Pap Nándort, László Károlyt, Staár Lászlót, Kluge Gyulát, Boór Aladárt és Székely Árpádot főintézővé javasolta kinevezni, továbbá javasolta hét személy intézővé, két személy irodatisztává, öt személy irodasegédtsztté, két személy segédtsztté és két személy altisztté való kinevezését. Végül kérte, hogy Nadasdi Pál miniszteri osztályfőnököt nyugdíjazása után tiszteletdíj mellett szerződéssel alkalmazhassa.

⁵⁰ A 10 132/1946. FM eln. 1. sz. előterjesztés szerint Bíró András (1923–) újságíró több napilapnak, szépirodalmi folyóiratnak dolgozott. Főleg a parasztság és a parasztiifúság kérdéseivel foglalkozott. A Katolikus Parasztiifúsági Szövetség főtitkára volt, a szervezet sajtó és tájékoztatási osztályát vezette. A minisztérium sajtóúgyekkel foglalkozó egyik munkatársaként kívánta alkalmazni.

Minisztertanács az előterjesztéshez a belügyminiszter hozzájárulásától feltételezetten hozzájárult.⁵¹

56.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Sztrakay József műszaki segédtiszt részére a műszaki felügyelői cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

57.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Illés Lajos ny. gazdasági tanár részére a 9590/1945. ME sz. rendelet alapján a szakoktatási főigazgatói cím adományozása tárgyában.

Igazságügyminiszter [képviseletében Hompola Mihály államtitkár]: voltaképpen nem minisztertanácsi hozzájárulás kell, hanem fel kell terjeszteni a köztársaság elnökéhez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

58.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: beszámolót ad a jelenlegi árvízveszélyről. A déli részek azok, amelyek leginkább puhulnak. Az osztrák részen a jég még áll. Ha az első részen hamarabb indul meg az olvadás, mint a Duna felső szakaszán [sic!], komoly veszéllyel számolni kell. Legnagyobb a veszély a Körös felső folyásánál. A budapesti dunai helyzet nem kedvező, mert a hajókat nem lehetett beállítani, de általános robbantásokkal igyekeznek az oroszok segítségével mindenütt feltörni a jeget. Az olvadt víz a fagyott területeken megáll. Azok a szivattyúk dolgoznak, amelyeknek a szénellátását biztosította. A csatornák levezetése, amint szükséges, megkezdődik.

[Nagy] *Miniszterelnök*: felhívja a földművelésügyi miniszter figyelmét, hogy ha nem történt volna még meg, a belvizek által tönkretett vetések pótlására sürgősen új vetőmagot kell küldeni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: már megtörténtek erre nézve is az intézkedések. A Duna felső szakaszánál, Komáromnál van a legnagyobb ve-

⁵¹ A 41 881/1946. FM I/B. 2. sz. előterjesztés a költségvetésben a kertészeti szakoktatási intézeteknél, valamint a kertészeti felügyelő szakszolgálatnál 15 személy (gyakorlatvezető, laboráns, gépirónő) szerződéses alkalmazására tett javaslatot.

⁵² A 10 777/1946. FM Eln. 1. sz. előterjesztés szerint Sztrakay József (1886-?) a minisztérium gépkocsivezetője, majd a könyvtár tisztviselője volt.

⁵³ A 138 856/1946. FM X. 2. sz. előterjesztés eleve arra kért engedélyt, hogy a főigazgatói cím adományozása ügyében a köztársasági elnökhöz tehessen előterjesztést.

Illés Lajos (1881-?) gazdasági tanárt a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartása miatt elbocsátották. Rehabilitálásának előzményéről lásd: NF МТ. жкв. 1946, a [23] 106. sz. жкв. [12] napirendi pontját.

szély. A csehekkel igyekeznek tárgyalásokat folytatni, s közös megállapodásnak kell létrejönnie, hiszen az ő érdekük is így kívánja, a Duna komáromi szakaszának minél előbb szabaddá tétele tárgyában. A csehek jobban fel vannak szerelve, s bombázó gépekkel segíthetnek a jég robbantásában. A csatornák levezetésére 4 és 1/2, esetleg 5 millió forint szükséges, az építési és közmunkaügyi miniszter a közmunkaalapból már folyósítja is. Ha hamarabb megkapta volna, nem lenne ilyen nagy a veszély.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁴

59.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közellátásügyi igazgatás szabályozásáról szóló 3420/1946. ME sz. rendelet egyes rendelkezéseinek kiegészítése tárgyában.⁵⁵ A földművelésügyi miniszter észrevételeket adott át, ezeket figyelembe vette. A Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium is észrevételezte a javaslatot, ezeket szintén magáévá tette. A belügyminiszter számos észrevételt tett és ezek között az önkormányzat sérelmeit is felhossa. A XVI. és XXVIII. törvénycikkek⁵⁶ módot nyújtanak arra, hogy a belügyminiszter aggályait elenyésztesse.

[Rajk] *Belügyminiszter*: nem osztja a közellátásügyi miniszter felfogását. Az ide vonatkozó rendeletek még precedenst nem szolgáltattak arra, hogy

⁵⁴ Ezt megelőzően a GF a következő határozatot hozta: „az ország bel- és árvízvédelmi készültségének helyreállítására a Közmunkavállalás Alap terhére el nem végezhető földmunkák költségére 5,4, az árvízvédelmi berendezések és felszerelések kiegészítésére 4,2, az árvízvédelemmel kapcsolatban a vízitársulatok támogatására pedig 0,4, összesen tehát 10 millió Ft hitelkeret engedélyezését véleményezi. A szóban forgó hitel terhére a szükséges összeg előzetes kitárgyalása után egyelőre legfeljebb 5 millió Ft folyósítható. Szükség esetén – a zöldár elleni védekezéssel kapcsolatban – március havában további hitel bocsátható rendelkezésre. Az államháztartás március havában várható, a felértékelési nyereségből fedezhető 30 millió Ft hiánya a február havában tényleg rendelkezésre bocsátott összeggel növelhető.” (MOL XIX-A-10. Stab. XXXI. 1947. február 11., 11. pont.) Lásd még a [15] 164. sz. jkv. 63. napirendi pontját.

⁵⁵ A 3420/1946. ME sz. r.-ről lásd NF Mt. jkv. 1946, a [12] 95. sz. jkv. 11. napirendi pontját. A közellátásügyi miniszter 100 021/1947. sz. előterjesztése, illetve rendelettervezete egyrészt azt javasolta, hogy a közellátási bizottságba a Mezőgazdasági Kamara képviselőjét is vonják be. Kívánatosnak találta továbbá – a főváros önkormányzati egységének megóvása céljából – annak kimondását, hogy Budapest fővárosra nem vonatkozik az a rendelkezés, hogy a közellátási felügyelőség vezetője hivatalból tagja a törvényhatósági bizottságnak, valamint a közigazgatási bizottságnak, mivel a főváros törvényhatóságának csak választás útján lehetett tagja valamely szerv képviselője. Javasolta továbbá, hogy az egyes törvényhatóságok fogyasztói részére kiutalt élelmiszerek és egyéb közszükségleti cikkek egységes szempontok szerinti szétosztását végző bizottságban résztvevő nagykereskedőket – a korábbi előírásoktól eltérően – ne a törvényhatóság első tisztviselője, hanem 1947. március 1-jétől az érdekelt tárcák (nevezetesen a pénzügyminiszter, a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter, valamint a közellátásügyi miniszter) kiküldötteiből alakult tárcaközi testület javaslata alapján a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter jelölje ki. Végül leszögezte, hogy az élelmiszereknek és közszükségleti cikkeknek a fogyasztók részére való szétosztásában minden kereskedő részt vehet, kivéve azokat, akiknek szakmai megbízhatósága indokolt kifogás alá esik.

⁵⁶ Az 1946: XVI. és az 1946: XXVIII. törvénycikkekre vonatkozik az utalás, amelyek a kormányrendelet-kibocsátási hatáskörét szabályozták.

az 1929: XXX. törvénycikket hatályon kívül lehessen helyezni.⁵⁷ Ez csak egy elvi kérdés, amely felmerült a rendelet 1. §-ában a törvényhatósági közellátási bizottság[ba] mezőgazdasági kamarai tag kiküldésével kapcsolatban. Abban, hogy a közellátásügyi miniszter korporációs alapon képviselőket hívjon be, semmi értelmet nem lát. Akkor ez egy tengeri kígyóvá válik s külön végrehajtó bizottságot kell választani. Attól tart, hogy a rendelet olyan részeket tartalmaz, amely a törvényhatóságok autonómiáját sérti, másrészt egy bürokratikus rendszert teremt. A hosszú eljárás a dolgokat csak komplikálttá teszi. A kérdést meg lehetne oldani a törvényhatóságok hatáskörén belül, s adott esetben a közgyűlés dönthet. A kiskereskedői tárcaközi bizottság fellebbezés esetén, és döntés után kihirdetné a határozatot. Teljesen felesleges egy külön tárcaközi bizottság létesítése. Nem lehet a törvényhozás első megyei végrehajtójától megvonni a véleményező jogot, és teljesen kikapcsolni őt. Egy törvényhatósági jogú városnál a polgármester, illetve a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a fellebbezési fórum. Egyébként, ha nem akarunk az autonómiában lényeges változtatásokat hozni, akkor a rendeleteknek is ehhez az elvhez kell igazodniuk.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: a rendeletervezet 1. §-ához támasztott aggályt eloszlatja azzal, hogy ez tisztán és kizárólag közellátásügyi igazgatási kérdés, alkotmányjogi jellege nincs. Csak abban kell dönteni, hogy mivel a bizottság gyakorlati kérdések gyors lebonyolítására alakult, teljesen indokolt a mezőgazdasági kamarák azon kérése, hogy ők is képviselőt jussanak. A közhangulat irányítása szempontjából is fontos ez. Meg kell említenie, hogy a törvényhatóság nincs kikapcsolva, és nem nélküle dönt a bizottság, ez csupán egy adminisztrációs eljárás-rövidítés. Az időközben szerzett tapasztalati tényekből így tartja helyesnek. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter kívánságait teljes mértékben honorálandónak tartja. A törvényhozási első tisztviselő által kijelölt személyeknél a helyi viszonyok ismerete érvényesül. A helyi viszonyokon és szempontokon túl egy politikai irányításnak a szüksége is fennáll. Az 1929: XXX. tc. szerint a bizottság csak tisztán jogszabály-felülvizsgálatot gyakorolhat. Ha a belügyminiszter közvetlenül megismertet[i] a kérdést a maga jogászaival, az eddigi kialakult gyakorlatból is belátja majd, hogy ez a törvénycikk kikapcsolása [sic!] veszélyt nem jelent. Neki ebben már 30 esztendő gyakorlatosa van.

[Rajk] *Belügyminiszter*: többek között szó van a névlajstrommal kapcsolatos vélt sérelmeknek a fellebbezési lehetőségéről. Egy város területén egy kereskedőnek az illetékességét nem tudják Budapesten megállapítani és eldönteni. Tehát itt kiveszünk a törvényhatóság kezéből egy olyan jogot, amire csak ő az illetékes és még a véleményező lehetőséget is elveszük tőle.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: kéri levenni a napi-

⁵⁷ Az 1929: XXX. tc. a közigazgatás rendezéséről szólt.

rendről, mert az előadottakból kitűnik az, hogy alaposan meg kell még nézni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ha ilyen hosszúságú vita után nem lehetett megegyezésre jutni, akkor mégis össze kell ülni, és úgy letárgyalni ezt a kérdést.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: nincs ellene annak, hogy levegye előterjesztését a napirendről. De feltétlen sürgős szükség van a nagykereskedők kijelölésére. Kéri ezért elvben elfogadni, és majd letárgyalja az érdekelt tárccákkal.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta. A közellátásügyi miniszter a belügy- és [a] kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel letárgyalja az észrevételeket és hozzájárulás vagy megegyezés esetén a rendelet megjelentethető.⁵⁸

60.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a külföldi illetmények szabályozása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nagyon magasnak találja megállapítva az illetmények.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a tapasztalatok alapján jött létre ez a megállapítás. A tanulmányozásra egy bizottság alakult és most annak jelentése alapján még módosítani lehet az illetményeket.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: külkereskedelmi osztálya véleménye szerint, ennek tagjai gyakran utaznak külföldre, azt igazolták, hogy csehszlovák viszonylatban olyan minimális, hogy alig fedezi a szálloda-költségeket is. Kéri a pénzügyminisztert, vizsgálja ki ezt a részt is.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a csehszlovák, lengyel és román napidíjakat még módosítják. A többi napidíjakra vonatkozólag nem érkezett be hozzá panasz.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtárgyalója*: javasolja, hogy most csak az alapelveket rögzítsék, viszont a díjakat havonta kell szabályozni. A Pénzügyminisztérium, Külügyminisztérium, Nemzeti Bank, Külkereskedelmi Hivatal tárcaközi bizottsága időnként tegyék közzé a változások szerint az alapelveknek megfelelő napidíjakat.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter kifogás tárgyává tette, hogy a pénzügyminiszter engedélyével lehet csak hálókocsit igénybe venni. Ezt azonban ellenőriztetni kívánja továbbra is.

Szakasits Árpád államminiszter: kéri, hogy a csomagsúlyt a 18. § c/ pontja értelmében 150 kg-ról 200 kg-ra emeljék fel.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjesztését ekként módosítja.

⁵⁸ Lásd a 2300/1947. ME sz. r.-et, MK február 23., 45. sz.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁹

61.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a nélkülözhető állások bejelentése és nyilvántartása tárgyában.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Hompola államtitkár]: kéri levenni, és vele részletesen letárgyalni a javaslatot. Ez a rendelet az egész állami apparátus demokratikus felcserélésének útját állhatja.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a „lehetőleg” szó alkalmazásával az „első-sorban” kifejezés helyett meg lehet oldani az összes problémát.

[Rajk] Belügyminiszter: függetlenül az állam demokratizálásától, a szakképzettség kérdését is figyelembe kell venni. A másik megjegyzése, hogy a pénzügyminiszter teljesen nyitva hagyta az önkormányzatok helyzetét.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjesztését leveszi a napirendről. Az igazságügyminiszterrel és belügyminiszterrel le fogja tárgyalni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁰

62.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az 1946/47. évi állami költségvetés tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a 9. §-ban 50 000 forint 100 000 forintra javítandó ki.

⁵⁹ Előzőleg már többször felmerült a minisztertanács ülésein, hogy a külföldi kiküldetésekkel kapcsolatban elszámolható költségeket egységesen szabályozni kellene. Lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 24. és a [12] 161. sz. jkv. 39. napirendi pontját és jegyzetét.

A 9314/1946. PM II. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a különböző országokkal a diplomáciai és gazdasági kapcsolatok felvétele szükségessé tette, hogy időről időre a közszolgálati alkalmazottak közül többen külföldön tartózkodjanak, sőt hogy egyes személyeket meghatározott feladatok ellátására hosszabb időre külföldre küldjenek ki. Mivel a külföldi megélhetési költségekről a tárcának nem voltak adatai, a kiküldött, áthelyezett alkalmazottak illetményét a külügyminiszterrel egyetértve esetenként próbálta megállapítani. Ezért már korábban is felkérte a pénzügyminiszter az érdekelt minisztereket, hogy az útiköltségeket a ténylegesen felmerült kiadások alapján állítsák össze és az utalványozás a számvételek előzetes ellenőrzése után a minisztertanács engedélyezése alapján történjék. Az általános szabályozásnál a tárca a korábbi jogszabályok előírásait és a kialakult gyakorlatot vette alapul. Jelezte, hogy a rendlettervezet a GF jóváhagyta. A tervezet részletesen szabályozta a különböző országok pénznemében a kiküldött beosztás szerinti fizetését, a napidíjakat, a családi pótlékot, a bérkocsidíját, stb. A rendlettervezet 18. §-a a külföldre áthelyezett, VI–X. fizetési osztályba tartozó személyek által magukkal vihető poggyász súlyát, illetve az ezek szállítási költségének elszámolását határozta meg, a c) pont a más fizetési kategóriába tartozó alkalmazott poggyászának súlyával foglalkozott.

Lásd a 2180/1947 ME sz. r.-et, MK február 24., 44. sz.

⁶⁰ Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. Lásd még e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 24. napirendi pontját és jegyzetét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

63.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a német megszállás megszűnése és az 1946. évi július hó 28. napja között áruszállításból és munkateljesítésből keletkezett egyes állami tartozások és követelések bejelentése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: kéri a rendeletbe a MFTR-t is felvenni.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ehhez hozzájárul.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶²

⁶¹ Előzményéről lásd e kötetben a [4] 153. sz. jkv. 1. és a [11] 160. sz. jkv. [28] napirendi pontját és azok jegyzeteit.

A 72 649/1947. PM I. a. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az előterjesztést és a törvényjavaslatot a GF állásfoglalásának (lásd: MOL XIX–A–10. Stab. XXXIX. 1947. január 28., 1. pont) megfelelően módosította. Így a 9. §-t átalakította olyan értelemben, hogy csak a 100 000 forintot elérő vagy azt meghaladó vagyoni kötelezettségvállaláshoz szükséges a pénzügyminiszter hozzájárulása, továbbá, hogy ha a pénzügyminiszter a 100 000 forintot elérő vagy azt meghaladó vagyoni kötelezettségvállalás tekintetében a megkeresés kézbesítését követő négy hétköznapon belül nem válaszol, a hozzájárulást megadottnak kell tekinteni. A 11. §-t akként módosította, hogy csak a 100 000 forintot elérő vagy ezt meghaladó közszállításra, stb. vonatkozó végszámlát kell kifizetés előtt jóváhagyás végett az Anyag- és Árhivatalnak bemutatni. Az előterjesztés mellett megtalálható a törvénytervezet ennek megfelelően átalakított szövege és a törvénytervezet indoklása.

Kérte a minisztertanács engedélyét, hogy az így módosított szövegű törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse. Erre 1947. március 18-án került sor, a kinyomtatás és tanulmányozás céljából a képviselőkhez, illetve a pénzügyminiszter által megjelölt bizottságokhoz való eljuttatás után csak március 26-án kezdte meg feletle a vitát a nemzetgyűlés. Ennek során számos, a költségvetéshez kevéssé kapcsolódó politikai kérdést vetettek fel a képviselők. (NN, VII. köt. 115–119., 121–126. ülés.) Az 1947. április 22-i ülésen zárult az 1946/47. évi költségvetésről szóló törvényjavaslat megvitatása. Lásd az 1947: XIV. tc.-t.

⁶² Előzményéről lásd e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 4. napirendi pontját.

A 80 521/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az állami tartozások kiegyenlítéséről nem lehet dönteni mindaddig, amíg a kormány nem ismeri a tartozások pontos összegét. Ezért rendeletben kívánta előírni a tárca, hogy mindazok, akiknek az állammal, az állami üzemekkel, a Nehézipari Központhoz tartozó vállalatokkal, az IKART-tal, valamint a MESZHART-tal szemben az említett időben áruszállításból vagy más magánjogi címen teljesített szolgálatból, illetve a fegyverszüneti egyezmény 11. és 12. pontjában meghatározott célokra (lásd DMB MT. JKV., 7. sz. jkv. 1. napirendi pontjának b) mellékletét.) áruszállításból eredő, még el nem számolt követelése van, köteles azt 1947. február 28. napjáig bejelenteni. Egyben kérte annak bejelentését is, hogy az államnak milyen tartozásai vannak az egyes vállalatokkal szemben. Mindezek alapján kívánta megállapítani, hogy mit jelent a tartozások és követelések 1939. évi értékben számított összege, amit a kérdés rendezésénél alapul kívánt venni. Javasolta kimondani, hogy a rendelet hatálya alá tartozó olyan követelést, amelynek bejelentését elmulasztják érvényesíteni ne lehessen. Indítványozta végül, hogy azt a perlési tilalmat, amely az állam, az állami üzemek és az állami érdekeltségű vállalatok tartozásai tekintetében fennállt (12 660/1946. ME sz. r., MK november 1., 250. sz. – NF MT. JKV. 1946, [64] 147. sz. jkv. 53. napirendi pont) terjesszék ki a MESZHART tartozásaira, mivel e vállalatban a kincstár 50 %-ban érdekelve volt, másrészt, mert a MESZHART további működése – az ellene indított perek nagy száma ellenére – csak így volt biztosítható. – Lásd az 1910/1947. ME sz. r.-et, MK február 14., 37. sz.

64.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a behozatali díj rendszerítéséről szóló 12 680/1946. ME sz. rendelet kiegészítése, illetve módosítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: nem kapta meg az előterjesztést.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: ő sem kapta meg.

[Rácz] Pénzügyminiszter: elfogadható, egyszerű és világos rendelkezésekről van szó.

[Nagy] Miniszterelnök: javasolja elfogadni, de a Gazdasági Főtanács nézze meg részletesen.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta. A részletek feletti határozathozatalt a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta.⁶³

65.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a belföldi termelésű rizs hántolása és ipari feldolgozása, továbbá a vámkülföldről behozott hántolt rizs, vagy rizsből előállított áruk után fizetendő rizsforgalmi adó tárgyában.

[Rajk] Belügyminiszter: amennyiben a 6. §-ba önkormányzat[i] szervek is be lennének vonva, az itt alkalmazott szabályok a belügyminiszterrel együtt állapíttassanak meg.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: kéri, hogy az egyes kérdéseket a szakkozegeivel árszemponctból még tárgyalja le a pénzügyminiszter.

[Rácz] Pénzügyminiszter: úgy [sic!] a belügyminiszter, mind a közellátásügyi miniszter módosításait elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁴

Lásd még a jelen kötetben a [16] 165. sz. jkv. 29., valamint [18] 167. sz. jkv. 54. napirendi pontját.

Az adott napirendi pont előterjesztése mellett található egy további, 6001/1947. PM Te. sz., január 14-én kelt előterjesztés és rendelettervezet is, amely az 1932. évi október 1. és a német megszállás megszűnése között áruszállításból és munkateljesítésből keletkezett állami tartozások és követelések bejelentésével foglalkozik. Ennek tárgyalására a minisztertanács ülésén nem került sor. Lásd a 690/1947. ME sz. r.-et, MK január 19., 14–15. sz.

⁶³ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A 12 680/1946. ME sz. r.-ről (MK november 1., 250. sz.) lásd: NF MT. JKV. 1946, a [64] 147. sz. jkv. 44. napirendi pontját. Az SZDP iratai között megtalálható a rendelet tervezete, amely elsősorban arról intézkedett, hogy mely árukat kell mentesíteni a behozatali díj fizetésének kötelezettsége alól. (PIL 283. f. 31. cs. 68. ó. e., 73–74.) Lásd a 3350/1947. ME sz. r.-et, MK március 15., 62. sz.

⁶⁴ A 217/1947. PM XI. b. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a rizstermő területek öntözésére szolgáló berendezések biztosítása, valamint a rizstermelő gazdák hitellel való ellátása céljából merült fel a belföldi termelésű rizsre, továbbá a külföldről behozott rizsre kilógrammonként 30 fillér rizsforgalmi adó bevezetésének terve. Az östermelőket és a rizs termelését azonban más rendelkezések értelmében nem lehetett általános forgalmi adó alá vonni, ezért a rizshántolókat, a rizsfeldolgozókat, illetve a behozatali forgalmi adó fizetésére kötelezetteket javasolta az említett adóval megterhelni.

66.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a gyümölcsösök megmentésére és továbbfejlesztésére 16 485 000 forint hitelhez az utólagos felhatalmazás megadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

67.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát özv. Komlódy Istvánné ny. pénzügyőri fővigyázó özvegye részére kegyelmi ellátás, valamint Ilona, István, Zoltán és Gizella nevű kiskorú gyermekei után nevelési járulék engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

68.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Goldschmied Manó rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

69.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 83 212/1947. számú javaslatát a petrozsenyi részvények [tulajdonosainak] kártalanítása ügyében. A Gazdasági Főtanács megvizsgálta és hozzájárult. A múlt minisztertanács állást foglalt el [sic!], hogy a kötvények ne dollárban, hanem forintban számoltassanak el. Ez irányban újabb tárgyalásokat folytatott, s emiatt az egy kérdés miatt van még függőben az egész. Az elszámolási kulcs tehát a mindenkori dollárnak megfelelő forintérték lesz.

Rákosi Mátyás államminiszter: ebben az évben 3 millió forintba kerül, a

Lásd a 2380/1947. ME sz. r.-et, MK március 30., 73. sz.

⁶⁵ A 80 566/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés a különféle növényi kártevők, főleg a pajzstetű elleni védekezés céljára kívánta biztosítani a hitelt. Annak 75 %-át a Hegyközségek és Szőlősgazdák Országos Szövetkezete (HESZOSZ) 25 %-át pedig a Földművelésügyi Szövetkezetek Országos Központja (FOK) részére tervezte folyósítani. A HESZOSZ kötelékébe tartozó régebbi gazdák részére 12 %, míg a FOK-hoz tartozó szövetkezetek és újjgazdák esetében 9 % kamatot javasolt megállapítani azzal, hogy a hitel lejártának időpontja 1947. november 30-a legyen. A hitelt egyébként az Országos Földhitelintézet és az Országos Központi Hitelszövetkezet útján kívánta biztosítani. Bejelentette – és ennek jóváhagyását kérte –, hogy a hitel $\frac{1}{4}$ részével kapcsolatban a FOK-ért 100 %-ban, $\frac{3}{4}$ részével kapcsolatban pedig a HESZOSZ-ért a váltók kicseréléséig terjedő időtartamra 100 %, az azután terjedő időre pedig 30 % erejéig elvállalta az állami kezességet.

⁶⁶ A 84/1947. PM Eln. A. sz. előterjesztés szerint Goldschmied Manó (1882–?) volt postatakarékpénztári tisztviselőt a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt bocsátották el a szolgálattól. A miniszter kérte részére a 40 évi teljes szolgálati idő beszámítását és a VII. fizetési osztálynak megfelelő nyugdíj megállapítását.

többit 1948. január 1-től kezdjük fizetni. Különben az összes külföldi kövételünkre fel kell vetni a kérdést.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a békés megoldást javasolja, mert egy rendeleti úton való intézkedés nem lenne kívánatos a Szovjetunió esetleges észrevételei miatt sem.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁷

70.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 24 001/1947. számú javaslatát az államtitkárok és azonos közjogi állású személyek pótléka tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁸

⁶⁷ Lásd a jelen jkv. a) mellékletét és a hozzá tartozó irományokat.

A kérdés előzményéről lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 1. napirendi pontját és jegyzetét, továbbá a [9] 158. sz. jkv. 1. napirendi pontját, illetve az ennek 1. sz. jegyzetében felsorolt minisztertanácsai jegyzőkönyvekre vonatkozó hivatkozásokat, valamint a [12] 161. sz. jkv. 120. napirendi pontját.

A pénzügyminiszter 1947. január 28-án adott tájékoztatást a GF-nek a Petrozsényi Kőszénbánya Rt. magyar tulajdonban volt részvényeinek a Szovjetunió számára történt átadásával kapcsolatban a volt részvénytulajdonosok kártalanítása ügyében folytatott tárgyalásokról. A GF elvben tudomásul vette a kártalanítási összegnek 12 millió \$-ban való felajánlását, nem járult azonban hozzá az érdekeltségek ama kéréséhez, hogy a kártalanítási összeg egy részének kiegyenlítéséül erdőkitermelési jogosítványokban, vagy kincstári érdekeltségek átadásában részesüljenek. Tárgyalási alapként egyelőre csak a kötvényesítést látta elfogadhatónak, esetleg némi készpénz fizetésével, ez utóbbi körülményt azonban még megfontolandónak tartotta. Elvként szögezte le azonban a GF, hogy a részvényeseket kártalanítani kívánja mégpedig általában a jóvátétel fejében leszerelt gyáraknak, valamint az állami tulajdonba vett bányavállalatoknak járó kártérítési, illetőleg megváltási módokat szerint. Felkérte a pénzügyminisztert, szólítsa fel a részvényeseket, az ország jelentős érdekeire való hivatkozással nyomatékosan, hogy adjanak olyan értelmű írásbeli nyilatkozatot, miszerint nem emelnek kifogást a magyar-szovjet kormányegállapodás ellen, melynek értelmében a magyar állam a részvényeket megszerzi és annak tulajdonjogát 14 napon belül átruházza a Szovjetunióra. Ha az érdekeltségek a nyilatkozatot záros határidőn belül nem adnák ki, kérte hogy a pénzügyminiszter intézkedjék a részvényeknek a 8400/1946. ME sz. r. (MK július 28., 169. sz. – NF Mt. Jkv. 1946, [39] 122. sz. jkv. [1] napirendi pont.) alapján a Nemzeti Bank útján való behívása iránt. Kimondta továbbá, hogy a Nemzeti Bank ellen esetleg támasztható követelések kiküszöböléséről egyidejűleg jogszabállyal kell gondoskodni. (MOL XIX–A–10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 9. pont.) Lásd még a kártalanítással kapcsolatban a MOL XIX–L–1–k 250. dobozban a Magyar–szovjet pénzügyi tárgyalások, Petrozsényi Kőszénbánya Rt. c. dossziében a Hazai Általános Hitelbank, a Magyar Nemzeti Bank, illetve az Országos Államosítási Főmegbízott és a Pénzügyminisztérium 1947. január 16–27. közötti leveleit.

A GF 1947. február 4-én tudomásul vette a pénzügyminiszter tájékoztatását arról, hogy a fenti határozat értelmében levelet intézett a részvénytulajdonosok érdekeltségéhez. (lásd e jkv. a) mellékletéhez tartozó 1. sz. iratot). A GF felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy a kötvényekre egyelőre meg nem határozott összegű részletfizetést helyezzen kilátásba, kérte azonban annak mellőzését, hogy a kötvények USA-dollárra vagy forintra szólnak-e majd. (MOL XIX–A–10. Stab. XXX. 1947. február 4., 18. pont.)

⁶⁸ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Korábban, még 1946. február 15-én foglalkoztak ezzel a kérdéssel, lásd: NF Mt. Jkv. 1946, [5] 88. sz. jkv. [58] napirendi pont.

A GF azzal járult hozzá a javaslatához, hogy a pótdíj összegéből levonásba helyezendő vala-

71.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 130 454/1946. számú javaslatát a 15 millió dolláros amerikai árukölcsönrel kapcsolatos ingatlanvásárlás és eladás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁹

72.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 105 688/1947. számú javaslatát a 10 000 000 forint előleg tárgyában a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére.

Minisztertanács a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére tízmillió forint előleget engedélyezett.⁷⁰

73.

[Rajk] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát az újjáépítési közmunka-kötelezettségről szóló rendelet kiegészítése tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: kéri levenni a napirendről, mert ezt még alaposan meg kell gondolni.

[Rajk] Belügyminiszter: előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷¹

mennyi melléjárandóság vagy egyéb, az állással kapcsolatban élvezett jövedelem. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXI. 1947. február 11., 8. pont.)

⁶⁹ Az amerikai hadfelszerelési feleslegből történő vásárlásra nyújtott kölcsönre vonatkozóan, melynek összege eredetileg 10, majd 15 millió dollár volt, később pedig 30 millió dollárra emelkedett, lásd: NF МТ. jkv. 1946, [6] 89. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

Az előterjesztés szerint az amerikai külügyminisztérium a 15 millió dolláros árukölcsönre vonatkozó, Washingtonban 1946. április 24-én aláírt megállapodásra hivatkozva, a budapesti követség útján kérte, hogy bizonyos ingatlanokat a magyar kormány bocsásson a követség rendelkezésére. Az amerikai árukölcsön törlesztése céljából a kincstár megvásárolta a Budapest, Mátyás király út 32. és 34., valamint Óra u. 20. sz. alatt lévő ingatlant, összesen 807 000,- Ft-ért és az épületeket átadta a követségnek.

⁷⁰ A pénzügyi tárca a Szovjetunióba 1946 decemberében és 1947 januárjában már kiszállított olaj és olajderivátumok ellenértékének kifizetése céljából kérte a tízmillió forint előlegkeret engedélyezését. A minisztertanács az előterjesztésről a február 26-ai ülésén ismét tárgyalta. Lásd a [16] 165. sz. jkv. 23. napirendi pontját.

⁷¹ A 310 958/1947. BM IV/2. sz. előterjesztés a közmunka-kötelezettség szabályozásáról szóló 4000/1945. ME sz. r.-et (MK június 28., 63. sz.) azzal kívánta kiegészíteni, hogy a közmunka-kötelezettség alól ideiglenesen mentesíteni kell a községi tűzoltóságnak azon tagjait, akik a szolgálatot illetmény nélkül látják el.

Az előterjesztés már szerepelt a [12] 161. sz. jkv. 114. napirendi pontjában is, tárgyalására azonban akkor sem került sor.

74.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Schell Péter kinevezésének a 1160/1945. ME sz. rendelet 1. §-a (2) bekezdése alapján való hatálytalanítása tárgyában.

Minisztertanács Schell Péter kinevezésének hatálytalanításához hozzájárult.⁷²

75.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát 120 altiszt és 240 javadalmi őr alkalmazásának engedélyezése tárgyában a székesfővárosi adóhivatalnál.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

76.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Debrecen thj. város Világítási Vállalatánál megüresedett üzemvezető igazgatói állás betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

77.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Sopron thj. város tulajdonát képező Erzsébet kórház gondnoki és élelmező-tiszti állásának betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁷² A 8731/1947. BM eln. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy *Schell Pétert* (1898–1974) Abauj–Torna vármegye és Kassa város főispánját 1944. szeptember 25-én nevezték ki belügyminisztériumi politikai államtitkárrá, 1944. október 13-án pedig belügyminiszterré. Mivel a német megszállás alatti kinevezések csak abban az esetben maradhattak érvényben, ha ezt különös okok kívánatosá tették, ilyen okok azonban – mint jelezte – nem forogtak fenn, kérte a kinevezés hatálytalanítását. Ez azonban korábban már megtörtént, lásd: DMB МТ. жкв., 38. sz. жкв. 3. napirendi pont.

⁷³ A 188 139/1946. BM III/3. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy fővárosi adóhivatali altisztek és a javadalmi őrök létszáma az 1945 előttihez képest erősen lecsökkent. Ezért az adóbehajtási munkálatoknál közreműködő altisztek létszámának emelése vált szükségessé. A javadalmi őrszemélyzetnél mutatkozó létszámhiány pedig számos őrhely megszüntetését vonta maga után, aminek következtében a főváros területére számos tárgyat az előírt adó lefizetése nélkül szállítanak be. Így ez a helyzet mind a főváros, mind az államháztartás anyagi helyzetét kedvezőtlenül befolyásolta. Bejelentette, hogy a javasolt kinevezések ellenére az új létszám az 1938. évinek a 90 %-át sem fogja meghaladni.

78.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Közlekedésügyi Minisztérium által behozandó új olcsó személygépkocsikból 12 darabnak az államrendőrség rendelkezésére bocsátása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: elvileg nincs kifogása ellene, de 100 db kocsiból nem bír minden igényt teljesen kielégíteni.

Minisztertanács az előterjesztéshez – a lehetőségek keretén belül – elvileg hozzájárult.

79.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Nagy Zsuzsa budapesti lakosnak havidíjas minőségben való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

80.

[Rajk] *Belügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 8. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a napirendről, mert az igazságügyminiszter észrevétele szerint saját hatáskörébe tartozik.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁵

81.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Mihályi Szabó Zsigmond besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

82.

Szakasits Árpád államminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Hírlap-írók Országos Nyugdíjintézete részére az 1947. év január 1-től kezdődően egy évi időtartamra államsegély folyósítása tárgyában. A környező országokban az újságírók szervezete tetemes államsegélyben részesül. A dolgozó

⁷⁴ A 176 086/1947. BM III/2. sz. előterjesztés szerint *Nagy Zsuzsa* régész művészettörténészt a fővárosi múzeumnál kívánták foglalkoztatni.

⁷⁵ Az 5736/1946. BM eln. sz. előterjesztés dr. Faragó László (1896–?) irodatiszt számára 1925-től tényleges szolgálatban, majd származása miatt 1940-ben történt nyugdíjazása után szolgálaton kívül töltött idejének beszámításával javasolt kedvezőbb besorolást biztosítani.

⁷⁶ A 7764/1946. BM eln. sz. előterjesztés szerint *Mihályi Szabó Zsigmond* (1892–?) 1917-től állt a Belügyminisztérium szolgálatában, a Károlyi-kormány a Duna–Tisza közére gazdasági kormánybiztossá nevezte ki. Baloldali magatartása miatt a Horthy korszakban internálták, 1921-ben állásvesztésre ítélték, majd nyugdíjazták. A nyilas időben újra fogságba került. Javasolta a miniszter 32 évi közzolgálati idejének elismerését és a VI. fizetési osztályba való besorolását.

újságírók 19 000 forintot fizettek be a saját fizetésükből erre a célra. Évente 150 000 forintot tenne ki az államsegély összege. Tehát havi 12 500 forint lenne.

Minisztertanács a Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíjintézete részére az 1947. év január 1-től kezdődően a költségvetési év végéig havi tizenkettőezer ötszáz forint segély folyósításához póthitel formájában hozzájárult.⁷⁷

83.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát a honvédség katonai bűnvádi perrendtartása egyes szabályainak módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁸

84.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Kulcsár Tibor volt főhadnagy rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

85.

[Bognár] Tájékoztatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Magyar Sajtókamara megszűnésével kapcsolatos intézkedések tárgyában.

[Rajk] Belügyminiszter: véleménye szerint ez egyáltalán nem tartozik minisztertanács elé, mert az 529/1945. számú rendelet alapján az illetékes szakminiszterrel együtt a belügyminiszter dönt a vagyon hovaforordítása tárgyában.

[Bognár] Tájékoztatásügyi miniszter: előterjesztését leveszi a napirendről.

⁷⁷ Előzményéről lásd e kötet [9] 158. sz. jkv. 8. napirendi pontját.

⁷⁸ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, az [5] 88. sz. jkv. 86. napirendi pontját.

A 33 832/1946. HM sz. előterjesztés a háború idejére szóló honvéd büntetőjogi eljárás megszüntetésére, továbbá a honvéd igazságügyi szervezet módosításával kapcsolatos 1740/1946. ME sz. r. (MK február 27., 48. sz.) kiegészítésére és módosítására tett javaslatot. Kitért a bűnvádi ügynek az eljárás folyamán más honvéd törvényszékhez való áttételének lehetőségére, a honvéd ügyészség kijelölésére, a haditörvényszéknek a fogvatartást illető határozatára, a magasabb katonai parancsnok által bejelentett felfolyamodás határidejének szabályozására.

Lásd a 2200/1947. ME sz. r.-et, MK február 22., 44. sz.

⁷⁹ A 28 317/1946. HM Eln. Ksz. jogi sz. előterjesztés szerint *Kulcsár Tibor* a Tanácsköztársaság idején a Hadügyi Népbiztosságon politikai biztos volt. Ezért később szabadságvesztésre ítélték. Javasolta a miniszter nevezett szolgálaton kívül töltött idejének figyelembevételével az V. fizetési osztályba való besorolását és nyugdíjának ilyen alapon történő megállapítását. A tárcza előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhöz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „A politikai biztos közhivatalnoki minősége téves, vagy legalábbis kétes.”

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁰

86.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közeljövőben Bécsben tartandó magyar–osztrák vegyesbizottsági tárgyalásokra kiküldendő személyek tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a pénzügyi képviselőt is kéri felvenni Sztaniszlavszky Ervin min. tanácsos és Mekey Jenő pénzügyi főtanácsos személyében.

Minisztertanács az előterjesztéshez a pénzügyminiszter módosításával hozzájárult.⁸¹

87.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Párizsban tartandó magyar–francia vegyesbizottsági tárgyalásokra kiküldendő személyek tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a magyar–francia tárgyalásoknál Sztaniszlavszky Ervin min. tanácsossal kívánja magát képviseltetni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸²

⁸⁰ Az 574/1947. TM. sz. előterjesztés hivatkozva az ú. n. zsidótörvényeket hatályon kívül helyező 200/1945. ME sz. r.-re, valamint a fegyverszüneti egyezményrel kapcsolatos 525/1945. ME sz. r.-re (mindkét rendelet a MK 1945. március 17-i, 9. számában jelent meg) rámutatott arra, hogy e rendeletek a fasiszta jellegű szervezetek feloszlására kötelezték a magyar kormányt, amely erről az 529/1945. ME sz. r.-ben (MK március 17., 9. sz.) rendelkezett. Ilyen jellegű szervként megszüntetendő volt az 1938. XV. tc. alapján felállított Országos Magyar Sajtókamara. Javasolta, hogy a kamara vagyona a kincstár tulajdonába menjen át. Nem zárta ki azonban, hogy a Kamara épületét a Magyar Újságírók Országos Szövetsége továbbra is használja. Ezzel állt kapcsolatban Rajk László belügyminiszter megjegyzése.

Az előterjesztés mellett megtalálható – a kiadásra nem került – rendelettervezet szövege is.

⁸¹ Előzményéről lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 42. és a [9] 158. sz. jkv. 26. napirendi pontját.

Az 5026/1947. KSz. II. fő. o. sz. előterjesztésben bejelentette a miniszter, hogy az 1947. februárjában vagy márciusának elején Bécsben tartandó vegyesbizottsági tárgyalásra dr. Szilágyi Mihály miniszteri tanácsos vezetésével több tárca képviselőinek részvételével bizottságot kíván kiküldeni. Így saját minisztériuma részéről dr. Lukovits Pál miniszteri titkár, a Magyar Külkereskedelmi Hivatal képviselőjében Bródy György kereskedelmi felügyelő, a Magyar Nemzeti Bank részéről dr. Serly Sándor főellenőr kiküldését javasolta. Kérte a külügyminisztert, az iparügyi, a földművelésügyi, a közellátásügyi és a közlekedésügyi minisztert, hogy jelölje ki képviselőjét. Javasolta, hogy a megkötendő megállapodás aláírására dr. Szilágyi Mihály kapjon felhatalmazást.

⁸² Az 5081/1947. KSz. II. sz. előterjesztés előadta, hogy az 1946. október 4-én Budapesten aláírt magyar–francia árucere-forgalmi megállapodás értelmében létesült vegyes bizottság 1947. március végén vagy április elején Párizsban tartandó ülésére dr. Szilágyi Mihály miniszteri tanácsos vezetésével bizottságot kíván kiküldeni. Tárcája részéről dr. Lukovits Pál miniszteri titkár, a Külügyminisztérium részéről dr. Sziklay Ernő miniszteri segédtitkár, a Magyar Nemzeti Bank képviselőjében Jankovics Marcell főellenőr, a Magyar Külkereskedelmi Igazga-

88.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az egyes vámtételek módosítása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: javasolja ezt a keddi Gazdasági Főtanács elé vinni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: leveszi javaslatát a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸³

89.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtákará*: a magyar állami szénbányászok [sic!] 14 alkalmazottat 6 hónap óta fizetés nélküli szabadságon tartanak. Minden valószínűség szerint ezek kinevezést nyernek a szénbányáknál, de ha nem neveznék ki őket, arra kéri őt, hogy helyeztessenek vissza a Gazdasági Főtanácshoz. Ezt a bejelentést azért tette, mert státuson belül neki erre nincs lehetősége. Úgy oldja meg a kérdést, hogy 6 hónapig még szabadságon legyenek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁴

Minisztertanács délután 2 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépell tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Bolgár Elek, Róth Pál és Balogh István aláírása, Hompola Mihály államtitkár helyett Ries István igazságügyminiszter láttamozta e helyen a jegyzőkönyvet.

Vas Zoltán neve nem szerepel a felsorolásban, így aláírása sem található a jegyzőkönyvön, bár felszólalt az ülésen.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellett az 1–2., a 4–9., a 11–13., a 15., a 17–34., a 36–44.,

tóság részéről Bródy György főtákar részvételét javasolta. Kérte, hogy a földművelésügyi, az iparügyi és a pénzügyminiszter jelölje ki képviselőjét. Javasolta, hogy a kötendő megállapodás aláírására dr. Szilágyi Mihály kapjon felhatalmazást.

⁸³ Az 5698/1947. KSzM III. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a vámokról szóló 1924: XXI. tc. felhatalmazást adott a kormány számára a vámtarifában foglalt vámtételeknek az ország termelési érdekei szerint rendeleti úton történő megváltoztatására. Utalt arra, hogy a második világháborús veszteségek, illetve az ország gazdasági életében bekövetkezett változás miatt már tett ilyen intézkedést a kormány (lásd: NF Mt. jkv. 1946, [15] 98. sz. jkv. 2. napirendi pont). Az adott esetben főleg a vegyészeti ipar nyersanyagát képező néhány vegyi anyag behozatali vámmentesítését, a gazdasági élet fejlesztését szolgáló anyagok (így a gázmérőóra, a növényi eredetű átlátszó hártyalap, a műlép, a cérnázatlan nyers műselyemfonal, a táblauvegek) esetében javasolta a vámok módosítását.

⁸⁴ Feltehetőleg az Állami Szénbányák Rt. alkalmazottairól volt szó.

[14] 163. 1947. február 13.

a 46–57., az 59–60., a 62–63., a 65–69., a 71–81., a 83–88. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [14] 163. sz. jkv. a) melléklete a 69. napirendi ponthoz

Magyar Pénzügyminiszter

83 218/1947.

IV. b.

Tárgy: A petrozsényi részvénypaketet átruházó magyarországi részvény-érdekeltség kártalanítása tárgyában.

Minisztertanácsi előterjesztés.

A Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. magyar tulajdonban lévő részvényeinek jóvátételi kötelezettségünk részbeni kiegyenlítése céljából a Szovjetunió részére történő átruházása tárgyában f. évi február 5-én a t. Minisztertanács előzetesen adott felhatalmazása alapján az 1./ alatt másolatban mellékelt megállapodást kötöttem a Szovjetunió kormányával.⁸⁵

A megállapodás 1) pontja értelmében a részvények átruházása oly módon történik, hogy a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. és az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt., mint a részvények tulajdonosai, a magyar kormány javára átadási okiratot állítanak ki, a magyar kormány ezt az okiratot a Szovjetunió kormánya javára további átadási záradékkal látja el.

A két kormány között megkötött ezt a megállapodást előzetesen közöltem a magyarországi érdekeltséggel, amellyel egyben a 2) alatt ugyancsak ide-mellékelt levélben nagy vonalakban közöltem azokat a feltételeket is, amelyek alapján a magyar kormány a részvények megszerzéséről tárgyalni hajlandó.⁸⁶

E levélben a 12 000 000 \$ értékben tőlük átvett részvények ellenértékeképpen ugyanilyen összegre szóló, a jóvátétel céljára leszerelt üzemek tulajdonosainak kártérítés fejében kiszolgáltatandó kötvények típusának megfelelő, 46 év alatt törlesztendő kötvények kiadását helyeztem kilátásba.

Az érdekeltség e levél és az ahhoz fűzött magyarázatok alapján az állami megállapodás megkötése ellen a maga részéről nem emelt észrevételt, s az átadási okirat kiállítására kötelezettséget vállalt.

Időközben azonban a t. Minisztertanács – a Gazdasági Főtanácsnak f. évi január hó 28-án hozott határozatával ellentétben – a leszerelt üzemek tulajdonosainak adandó kártérítés konstrukcióját megváltoztatta, oly értelem-

⁸⁵ A Szovjetunióval kötött megállapodás másolata az előterjesztés mellett megtalálható. A dokumentumot a [12] 161. sz. jkv. 120. napirendi pontjához tartozó f) mellékletként közöljük.

⁸⁶ Lásd a jelen jkv. a) mellékletéhez tartozó 1. sz. iratot.

ben, hogy a kártalanítási kötvények ne USA-dollárra, hanem forintra szóljanak.⁸⁷

Fenti határozatot nyomban közöltem a részvényérdekeltséggel, mely, [a] hogy a 3) alatt besorolt levélben tudomásomra adta, a magyar kormány felteteleit ebben a formában nem fogadhatja el.⁸⁸

Ezek szerint most a kormány az előtt az alternatíva előtt áll, hogy vagy jogszabállyal, tehát hatalmi szóval kötelezi az érdekeltséget a megállapodásban orosz részről kikötött átadási nyilatkozat megtételére, vagy pedig megfontolás tárgyává teszi, hogy mind a kártalanítási kötvények, mind a részvényérdekeltség részére kibocsátandó kötvények mégis Észak-Amerikai Egyesült Államok-beli dollárra szóljanak.

Figyelemmel arra, hogy a részvénytranzakció a petrozsényi részvények magyarországi tulajdonosainak beleegyezésével, tehát egyezség útján jöjjön létre [sic!], de egyébként is kívánatos, hogy a szóban lévő ügylet kényszer alkalmazása nélkül köttessék meg, a magam részéről tisztelettel javaslom a kötvényeknek USA-dollár bázison történő kibocsátását. Indokoltá teszi ezt az a körülmény is, hogy az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt.-ben jelentős külföldi, mégpedig franciaországi részvényérdekeltség is van, amelynek megnyugtató módon leendő kielégítéséhez komoly érdek fűződik. De nem emelhető a dollárklauzula ellen kifogás a stabilizáció szempontjaiból sem, tekintettel arra, hogy a kötvények igen hosszú (46 év) lejáratúak lennének és ily hosszú időszak alatt [a] valuta árfolyam-ingadozását, a múlt tapasztalatai alapján, a jelen helyzet megítélésének sérelme nélkül, reálisan lehet számításba venni, más szóval nézetem szerint hosszúlejáratú dollárkötvények kiadása a forint presztízst semmiképp sem sérti. Egyébként a magyar hitelgazdálkodásban, az első világháborút megelőző, valamint az azt követő években is, a külföldi valutára és aranyra szóló kötvények közismerten nagy szerepet játszottak. De továbbmenve az Észak-Amerikai Egyesült Államokban is általánosak az aranyklauzulával kibocsátott hosszúlejáratú kölcsönök, a kibocsátáskor érvényben lévő súly és finomság megjelölése mellett.

Mindezek alapján úgy vélem, hogy a részvényérdekeltség kérelme nem túlzott, amikor – az értékállóság és a forgalomképesség biztosítása érdekében – *USA papírdollárra* szóló kötvények kibocsátását kéri, és pedig annak kifejezett tudomásulvétele mellett, hogy magába a kötvény szövegébe felvételik az a kikötés, amely szerint a magyar kincstár a kötvények szolgáltatást az USA-dollár mindenkori árfolyama szerint természetesen forintban látja el.

Tisztelettel javaslom tehát, méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy mind a jóvátételi célokra leszerelt üzemek, mind a petrozsényi részvénypakett

⁸⁷ Lásd a jelen jkv. 69. napirendi pontjához tartozó jegyzetet.

⁸⁸ Lásd a jelen jkv. a) mellékletéhez tartozó 2. sz. iratot.

tulajdonosainak adandó kötvények USA-dollárra szóljanak azzal, hogy szolgáltatuk a dollár mindenkori árfolyama alapján forintban látandó el.

Abban a reményben, hogy ehhez a t. Minisztertanács hozzájárul, 4) alatt tisztelettel bemutatom annak a megállapodásnak a tervezetét, amelyet az érdekeltséggel megkötni kívánok.⁸⁹

Amennyiben a t. Minisztertanács javaslatomat nem fogadná el, tisztelettel kérem, méltóztassék az igazságügyminiszter urat oly értelemben utasítani, hogy az idő kötöttségére (aláírástól számított 12 nap) tekintettel még a hét végéig terjesszen elő olyan rendelettervezetet, amely alkalmas arra, hogy a részvényérdekeltség megfelelő szankció mellett köteleztessék a magyar kormány és a Szovjetunió kormánya között kötött szerződésben foglalt átadási nyilatkozat kiállítására.

Budapest, 1947. február 12.

Dr. Rácz Jenő s. k.

Hitelesítem:

Budapest, 1947. február 12.

Olvashatatlan aláírás

Miniszteri iroda-főigazgató.

Gépell, sokszorosító géppel készített egykorú, aláírás nélküli másolat, a hitelesítésnél a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomata szerepel.

*A [14] 163. sz. jkv. 69. napirendi pontjának
a) mellékletéhez tartozó 1. sz. irat.*

Magyar Pénzügyminiszter

76 863/1946. IV. b.

Másolat

1) A Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.

t. Igazgatóságának,

B u d a p e s t

V., Arany János u. 25.

2) Az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt.

t. Igazgatóságának,

B u d a p e s t

V., Nádor utca 12.

ad 1–2.

Hivatkozással a Petrosani [Petrozsényi] Román Kőszénbánya Rt. t. Cím tulajdonában lévő részvényeinek a magyar kincstárra való átruházása és a Szovjetunió részére történő eladása tárgyában folytatott tárgyalásokra, va-

⁸⁹ Lásd a jelen jkv. a) mellékletéhez tartozó 3. sz. iratot.

lamint t. Címnek 1946. évi szeptember hó 20-án kelt levelére,⁹⁰ értesítem, hogy a Magyar Köztársaság kormánya és a Szovjet Tanácsköztársaságok Szövetségének kormánya a mellékelt szövegű megállapodás megkötését vette tervebe.⁹¹

Ami a kérdéses részvénypakett ellenértékének a magyar érdekeltség részére történő megtérítését illeti, a tárgyalásokat az alábbi alapokon vagyok hajlandó folytatni:

A részvények ellenértéke 12 000 000 USA-dollár.

Ennek az összegnek a kiegyenlítése elvileg a jóvátétel céljaira leszerelt üzemek tulajdonosainak kártérítés fejében adandó kötvények típusának megfelelő kötvényekkel történnek.

A magyar kincstár hajlandó lesz a kötvényekre névértéken való beváltás útján a következő soron kívüli fizetéseket teljesíteni:

a) rendelkezésre bocsájtja az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya részvénytársaság terhére kb. 750 000 \$ összegben fennálló rövidlejáratú külföldi tartozásoknak egyezségi úton való rendezéséhez szükséges és legfeljebb 20 %-kal 150 000 \$-ban számításba vett összeget;

b) kifizeti az átadandó részvények őrzésével kapcsolatban Svájcban felmerült tartozásokat;

c) a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. számára lehetővé teszi legsürgősebb belföldi kötelezettségeinek részleges teljesítését.

A fenti a)–c) alatti tételek együttes összegét kb. 3 000 000 Ft keretben tervezem megállapítani.

d) Fentieken felül a magyar kincstár bizonyos időn keresztül, s még megállapítandó összegben mindkét részvénytársaságnak havi részfizetéseket teljesít.

Felkérem a t. Címet, hogy jelen leiratomban foglaltak tudomásulvétele mellett már most adjon olyan értelmű írásbeli nyilatkozatot, miszerint a t. Cím hozzájárul a Magyar Köztársaság és a Szovjet Tanácsköztársaságok Szövetsége közötti megállapodás létesítéséhez, melynek értelmében a magyar kormány a szóban lévő részvényeket t. Címtől megszerzi és azok tulajdonjogát 12 napon belül átruházza a Szovjetunióra.

Budapest, 1947. február 4.

dr. Rácz Jenő s. k.

Gépelte, sokszorosítási eljárással készült egykorú, aláírás nélküli másolat.

⁹⁰ A levelet nem ismerjük. 1946. szeptemberében a Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényeinek a Szovjetunió számára való átadása ügyében Moszkvába induló magyar kormánydelegáció kérdése volt napirenden. E delegációban a kormány részt kívánt biztosítani a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. és az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt., mint tulajdonosok képviselőinek. (Lásd: NF MT. jkv. 1946, az [55] 138. sz. jkv. [22], valamint a [62] 145. sz. jkv. [1] napirendi pontját.) Ezzel állhatott kapcsolatban a két részvénytársaság 1946. szeptember 20-i levele.

⁹¹ Utalás a [12] 161. sz. jkv. f) mellékleteként közölt megállapodás tervezetére.

[14] 163. 1947. február 13.

A [14] 163. sz. jkv. 69. napirendi pontjának
a) mellékletéhez tartozó 2. sz. irat.

ad. 83 218/1947. IV. b.

Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya
Részvénytársaság

Rácz Jenő úrnak,
Magyar Pénzügyminiszter,
Budapest.

Miniszter Úr!

Miniszter Úr szíves volt velünk rövid úton közölni, hogy a Minisztertanács határozata értelmében, a tulajdonunkban levő Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényekért járó kártalanítás nem USA-dollárra, hanem forint-ra szóló kötvényekkel teljesíttetnék.

Őszinte sajnálatunkra kénytelenek vagyunk Miniszter Úr becses tudomására hozni, hogy a kártalanításnak ily módon való rendezését nincs módunkban elfogadni, tekintettel arra, hogy meggyőződésünk szerint az az általunk képviselt érdekek biztosításával nem egyeztethető össze.

Mindenekelőtt legyen szabad reámutatnunk arra, hogy a szóban lévő részvények ellenértéke a Magyar Kormány és a Szovjetunió Kormánya közötti viszonylatban USA-dollárban jutott kifejezésre és a részvényeknek a Szovjetunió részére való átadása ellenében a Magyar Kormány USA-dollárban kifejezett jóváírásban részesül a jóvátételi szállítások számláján. Ily körülmények között az látszik indokoltnak és méltányosnak, hogy az a kártalanítás, amellyel a Magyar Kincstár a részvények tulajdonosainak tartozik, hasonlóképpen USA-dollárban fejeztessék ki.

Emellett figyelembe veendő, hogy a Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvények külföldi székhellyel bíró társaság által bocsáttattak ki, és oly vagyonértéket képviselnek, amelyek egyfelől Magyarország területén kívül fekszenek, másfelől jellegüknél és rendkívüli gazdasági, valamint politikai jelentőségüknél fogva előbb-utóbb külföldön, feltehetően nemes devizák ellenében, értékesíthetők lettek volna. Ez a körülmény önmagában is indokoltá teszi, hogy a kártalanítás fejében a részvénytulajdonosok – ha az államháztartás nehéz helyzetére való tekintettel kénytelenek elvben belenyugodni abba, hogy kötvényekkel kártalaníttassanak – legalább oly kötvényeket kapjanak, amelyekkel kapcsolatban bizonyos kilátásuk lehet arra, hogy azokat külföldön értékesíthessék. Úgy hisszük nem lehet kétséges, hogy e ki-

látásokat döntő mértékben kedvezőtlenül befolyásolja, ha a kötvények a nemzetközi értékmérőül általánosan elfogadott USA-dollár helyett forintra szólnának.

A társaságunk rövidlejáratú külföldi tartozásainak rendezése iránt folyamatba teendő tárgyalásokat lényegesen megnehezítené, ha nem lenne megvalósítható az az eredeti szándék, hogy a hitelezők részére elsősorban a kártalanítás fejében kibocsátandó, USA-dollárról szóló kötvények kerüljenek felajánlásra.

Tiszteletteljes nézetünk szerint tartani kell attól, hogy vállalatunk külföldi részvényeseivel szemben – akiknél amúgy is elégedetlenséget fog kelteni az is, hogy a Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényei, amelyek társaságunk vagyonának túlnyomó részét alkotják, azonnali teljes kártalanítás nélkül idegenítették el – rendkívüli mértékben kiélezné a helyzetet az, ha velük szemben még arra sem lehetne hivatkozni, hogy a kártalanítás USA-dollárra szóló kötvényekkel történt.

Csak végső sorban kívánjuk megemlíteni, hogy a kártalanítás fejében kibocsátandó kötvények rendkívül hosszú, 46 évre tervezett törlesztési idejére való tekintettel sem közömbös az a kérdés, hogy a kötvények milyen pénznemre szólnak. Teljes mértékben átérezzük, hogy pénznemünk stabilitása az ország jövője szempontjából döntő fontosságú kérdés és teljes bizalommal vagyunk aziránt, hogy e stabilitás biztosítható is lesz. 46 év mindazonáltal oly hosszú idő, melynek folyamán a múlt tapasztalatai szerint valutáris téren mélyreható változásokkal kell számolni, amelyek esetleges kedvezőtlen kihatásaival szemben kötelességünknek érezzük a reánk bízott részvényesi érdekeket tőlünk telhetőleg megvédeni. Ezzel kapcsolatban legyen szabad arra is utalnunk, hogy a nemzetközi piacon általános szokás, hogy ilyen hosszú lejáratú kötvényeket alternatíván több különböző pénznemre szólóan állítanak ki, figyelemmel a hosszú törlesztési időtartam alatt bekövetkező valutáris változásokra.

Mindezekre való tekintettel azt a tiszteletteljes kérést terjesztjük elő, méltóztassék a kérdést újból megfontolás tárgyává tenni és oly értelemben eldönteni, hogy a kártalanítás fejében kiszolgáltatandó kötvények USA-dollárra szólnak, természetesen anélkül, hogy a kötvénytulajdonosok kamatok és törlesztés címén valóságos USA-dollárban teljesítendő fizetéseket követelhessenek, hanem a fizetések az USA-dollárra vonatkozólag a Magyar Nemzeti Bank által a fizetés időpontjában jegyzett árfolyam alapulvételével hazai pénznemben teljesíttessenek.

Legyen szabad e kérdéssel kapcsolatban megemlítenünk, hogy a f. é. február 5-én kelt beadványunk utolsó bekezdésében átadási okirat kiállítására vonatkozólag foglalt nyilatkozatunk abban a feltételezésben történt, hogy a kötvények Észak-Amerikai Egyesült Államok-beli dollárra fognak szólni,

[14] 163. 1947. február 13.

mely feltételezésünket Miniszter Úr szíves volt az ugyancsak f. é. február 5-én kelt Pro Memoria útján megerősíteni.⁹²

Budapest, 1947. február 10-én.
Kiváló tisztelettel

Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Részvénytársaság

Olvashatatlan aláírás s. k. Gara s. k.⁹³

Gépelt, sokszorosítógéppel készített egykorú, aláírás nélküli másolat.

*A [14] 163. sz. jkv. 69. napirendi pontjának
a) mellékletéhez tartozó 3. sz. irat.*

Magyar Pénzügyminiszter

ad. 83218/1947. IV. b.

Tervezet

Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. és Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt.

Budapest

T. Társaságok a tulajdonukban levő 1 738 644 db Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényekben megtestesített jogokat 1947. évi február hó [sic!] napján kelt kétféle átadási okirattal átruházták a Magyar Kincstárra. A Magyar Kincstár az ekként reá ruházott jogokat a Budapesten 1947. évi február hó 5. napján aláírt Jegyzőkönyv⁹⁴ értelmében a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetségének adta át az ellenértéknek Magyarország jóvátételi szállításainak számláján az említett Jegyzőkönyvben foglalt feltételek szerinti elszámolása mellett.

A szóban levő részvények ellenértékének a részvénytársaságok részére leendő megtérítése tárgyában, utalással az 1947. évi február hó 4-én 76 863/1946. IV. b. szám alatt kelt leiratomra⁹⁵ és a részvénytársaságok képviselőivel folytatott tárgyalásokra a következőket közlöm:

- 1) A részvények ellenértékét 12 000 000 USA \$-ban állapítom meg.
- 2) Ennek az összegnek a kiegyenlítése évi 3,5/8 %-kal utólagosan kamatozó, az 1947. év január hó 1. napjától számított 46 év alatt évi utólagos részle-

⁹² A levelet nem ismerjük.

⁹³ Gara Pál az Urikány-Zsilvölgyi magyar Kőszénbánya Rt. igazgatóhelyettese volt.

⁹⁴ Lásd a [12] 161. sz. jkv. f) mellékleteként közölt megállapodást.

⁹⁵ Lásd a jelen jkv. a) mellékletéhez tartozó 1. sz. iratot.

tekben törlesztendő Észak-Amerikai Egyesült Államok-beli dollárra szóló magyar állami kibocsátású kötvényekkel történik. A kötvényekre vonatkozó részletes szabályokat a jóvátételi kötelezettség teljesítése végett leszerelt üzemek tulajdonosainak kártalanítása tárgyában kiadandó kormányrendelet alapján rendelettel fogom megállapítani. Már most közlöm azonban, hogy a) a kötvények tőketörlesztése és kamatszolgálata a dollár mindenkori (hivatalos) árfolyama alapján természetesen forintban láttatik el, s b) hogy a Magyar Nemzeti Bank a kötvényekre kezizáloghitelt, az egyéb feltételek fennforgása esetében is, csak [a] pénzügyminiszternek az iparügyi miniszterrel egyetértésben adott előzetes véleménye alapján nyújt.

3) Mihelyt a részvénytársaságok kártalanítási igénye megnyílik, a Magyar Kincstár a kötvényekre névértéken való beváltás útján a következő soron kívüli fizetéseket teljesíti:

a) rendelkezésére bocsátja az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt.-nek a terhére kb. 750 000 \$ összegben fennálló rövidlejáratú külföldi tartozásoknak egyezségi úton való rendezéséhez szükséges összeget, amely azonban nem haladhatja meg 150 000 \$-nak a Magyar Nemzeti Bank által a tartozások kiegyenlítésének időpontjában jegyzett áruárfolyamon átszámított ellenértékét.

b) Kifizeti az átadandó részvények őrzésével kapcsolatban Svájcban felmerült tartozásokat, amelyeknek együttes összege azonban nem haladhatja meg mindkét részvénytársaságra vonatkozóan a 120 000 sv gr-ot.

c) a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. részére lehetővé teszi legsürgősebb belöldi kötelezettségeinek részleges teljesítését, legfeljebb 1 000 000 Ft keretben.

A fentebb a)–c) alatt felsorolt jogcímeiken a Magyar Kincstár által teljesítendő fizetések együttes összege nem haladhatja meg a 3 000 000 Ft-ot.

d) A részvénytársaságok kártalanítási igényének megnyílását követő hónap első napjától kezdődően a két részvénytársaság részére együttesen 24 millió Ft-ot folyósít, egyenként 1 millió Ft összegű, egyenlő havi előzetes részletekben.

4) A részvénytársaságok kártalanításával kapcsolatos adójogi kérdések megvizsgálása alapján a következőket közlöm:

a) A Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényeknek ellenértékeképpen a fenti 2) pont értelmében átadandó kötvények értéke az 5890/1943. ME számú rendelet 47. §-a⁹⁶ alapján a nyersbevétel megállapításánál figyelmen kívül hagyandó, mert az 1945. január hó 1. napja előtt a részvénytársaságok tárcájában volt részvények a Magyarországot a háborúval kapcsolatban terhelő jóvátételi kötelezettségek csökkentése érdekében kerülnek értékesítésre. Ugyanez áll a kötvények névértéken való beváltása útján a Magyar Kincs-

⁹⁶ Elírás történt. Minden bizonnyal az 5890/1946. ME sz. r.-re kívánt utalni, amely az együttes kereseti és jövedelemadóról, a társulati és tantiem-adóról, valamint a vagyontöbbletadóról szólt. E rendelet 47. §-a az adó levonásának alapjául szolgáló nyers bevétel fogalmát határozta meg.

tár által a részvénytársaságok javára fenti 3) pont szerint teljesítendő soron kívüli fizetésekre.

b) A szóban levő részvényeknek a megnyitó forint-mérlegbe felveendő értékével szemben, a részvénytársaságok későbbi zárómérlegeiben az ellenértékként átadandó kötvények értékelésével kapcsolatban jelentkező könyvszerű többletet a részvénytársaságok adómentesen tartalékolhatják, amennyiben azt a részvényesek között sem részben, sem egészben fel nem osztják. Tekintettel arra, hogy ez a tartalék adómentesen keletkezik, az nem tekinthető a saját tőke részének.

c) Az előbbi b) pontban említett tartalék, a kötvények könyvszerű értékének csökkentésével kapcsolatban jelentkező nem realizált veszteség fedezésére, adómentesen használható fel.

d) Nem emelhető kifogás az ellen, hogy a részvénytársaságok külföldi hitelezőikkel szemben idegen pénznemben fennálló tartozásait megnyitó forint-mérlegeikbe oly összegben állítsák be, amilyen összeggel a tartozások tényleg kiegyenlíthetők, feltéve, hogy a forint-mérlegek elkészítésének időpontjában a tartozások kiegyenlítésére vonatkozólag a hitelezőkkel végleges, a hitelezőkre nézve kötelező megállapodások állanak fenn, vagy pedig a tartozások kiegyenlítése már meg is történt.

e) A részvénytársaságok tulajdonában volt „Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt.” részvényeknek a Magyar Köztársaság Kormányára való átruházása és a részvények ellenértékeként a részvénytársaságoknak járó kötvények átadása után értékpapír forgalmi adó nem jár.

5) A részvénytársaságok kártalanítási igénye abban az időpontban nyílik meg, amikor az 1947. évi február hó 4-én 76 863/1946. IV. b. szám alatt kelt leiratomhoz mellékelt Jegyzőkönyv értelmében „a Szerződő felek úgy tekintik, hogy a Magyar Köztársaság kormánya jóvátételi szállításainak számlájára 12 millió USA \$-t teljesített.”

6) A részvénytársaságok szavatosságot vállalnak azért, hogy az átadás tárgyául szolgáló Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvények minden tehertől és igénytől mentes kizárólagos tulajdonukat alkotják, és hogy ennélfogva jogosultak e részvényeket a fentiekben foglalt feltételek mellett a magyar kincstárra átruházni. A részvénytársaságok kötelezettséget vállalnak, hogy a magyar kincstárt kár és permentesítik az általuk vállalat szavatosság körébe eső mindazokkal az igényekkel szemben, amelyeket harmadik személyek a részvények tulajdonjoga, vagy a velük való rendelkezés jogosultsága, vagy az azok alapján gyakorolható jogok tekintetében a Magyar Kincstárral szemben netán támasztani fognak.

Tekintettel arra, hogy a részvénytársaságok kártalanítási igényének megnyílása előtt szükségessé válhatik azoknak a kötelezettségeknek részben vagy egészben való teljesítése, amelyeknek céljára a Magyar Kincstár a fenti 3) pont a)–c) alpontjában megállapított soron kívüli fizetéseket elvállalta, a részvénytársaságok eziránt előterjesztett kérelmének megfelelően oda fogok hatni, hogy az említett kötelezettségek teljesítése céljából szükséges

összegeket a részvénytársaságok maguknak pénzügyi hitelek igénybevétele útján megszerezhessek és hogy a Magyar Nemzeti Bank az ily hitelekkel kapcsolatban kiállított, a hitelt igénybevevő részvénytársaság elfogadói és a hitelt nyújtó kibocsátói aláírásával ellátott váltókat leszámításra elfogadja mindaddig, amíg a Kincstár a 3) pont a)–c) alpontjaiban kikötött soron kívüli fizetéseket nem teljesítette, vagy a Magyar Nemzeti Bankot arról nem értesítette, hogy a jogügylet valamely okból érvénytelenné vált.

Felkérem a részvénytársaságokat, hogy jelen leiratomban foglaltakat a leirat szövegének szó szerinti ismétlése mellett vegyék tudomásul oly írásbeli kijelentés kapcsán, amely szerint a Magyar Államkincstár által a leiratomban értelmében elvállalt kötelezettségek teljesítését a tulajdonukban volt, és a Magyar Köztársaság Kormányára átruházott Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt.-részvényekért nekik járó kártalanítás teljes és végleges kiengedésül [sic!] elfogadják.

Gépelte, sokszorosítási eljárással készült, keltezés és aláírás nélküli fogalmazvány.

[15] 164.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi február hó 19. napján de. 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
képviselőként Kiss Roland
államtitkár
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezeti miniszter
képviselőként Jócsik Lajos
államtitkár
A vallás- és közoktatásügyi tárca
képviselőként Nagy Miklós
államtitkár

Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Dr. Ries István igazságügy-
miniszter
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Az építés- és közmunkaügyi
tárca részéről Bencsik Gyula
államtitkár
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Bognár József tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Nagy] Miniszterelnök: megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

1.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter szolgálati idejébe 1931. évi augusztus hó 1-től 1932. február 1-ig a Magyar Mezőgazdák Szövetkezeténél, továbbá 1932. évi február hó 1-től 1934. évi október hó 1-ig a Budapesti Kereskedelmi Iparkamaránál eltöltött idejének, tehát összesen három évnél, – Bencsik Gyula államtitkár 1926. évi november hó 1-től 1945. évi június hó 27-ig szabadpályán eltöltött idejéből 19 évnél nyugdíjába való beszámítása iránt.

Minisztertanács dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter szabadpályán eltöltött idejéből a nyugdíjba 3 évnél, Bencsik Gyula államtitkár részére pedig 19 évnél a beszámításához hozzájárult.¹

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Thuránszky Rezső és társainak kinevezése iránti javaslatát egyelőre a pénzügyminiszter kérelmére a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanácshoz kirendelt dr. Lázár Péter kirendelési idejének meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Lázár Péter kirendelésének meghosszabbításához a költségvetési év végéig 1947. augusztus 1-ig hozzájárult.³

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Jóváételi Hivatal 45 929 forint előirányzat nélküli kiadás iránti kérelme tárgyában, nemzetközi kötelezettségeink kiegyenlítésére.

Minisztertanács nemzetközi kötelezettségek kiegyenlítésére negyvenötezer-kilencszázhuszonkilenc forint előirányzat nélküli kiadáshoz hozzájárult.⁴

¹ Előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Lásd NF MT. JKV. 1946, Bevezetés 22., illetve 39. jegyzetét.

² Az 1928/1947. ME sz. előterjesztés Thuránszky Rezső miniszteri segédtitkárrá való kinevezésére, továbbá dr. Márky Tamás, dr. Somogyváry György és dr. Beke Gábor miniszteri segédtitkárrá való előléptetésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

Thuránszky Rezső (1921–?) jogi végzettséggel rendelkezett. 1945-ben lépett a főváros szolgálatába, a lakáshivatal előadója volt, 1946 decemberében rendelték be a Miniszterelnökségre. Kinevezésére lásd e kötetben a [19] 168. sz. jkv. [6] napirendi pontját.

Márky Tamás ügyvédi vizsgát tett, 1946 végén jogi tanulmányai folytatására olaszországi ösztöndíjat kapott. Az ösztöndíjat ismételten meghosszabbították számára, végül nem tért vissza Magyarországra, 1949-ben úgy tekintették, mint aki lemondott az állásáról. (MOL–XIX–A–1–j–1946–XXIII–2813.)

Dr. Somogyváry Györgyről és dr. Beke Gáborról nincsenek további ismereteink.

³ Az 1664/1947. ME II. sz. előterjesztés a GF-hez kirendelt dr. Lázár Péter székesfővárosi főmérnök esetében felmentést kért az eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottak kinevezésére, vagy a kirendelés megszüntetésére vonatkozó rendelkezés alól.

⁴ Az 1342/1947. ME II. sz. előterjesztés szerint a Jóváételi Hivatal az újvidéki selyemgyár gépeinek visszaszállításával kapcsolatban a jugoszláv delegáció költségeinek fedezésére igényelt

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát külkereskedelmi statisztikai űrlapok nyomtatványkölségeinek fedezésére 58 250 forint hitel-túllépés tárgyában.

Minisztertanács a külkereskedelmi statisztikai űrlapok nyomtatvány-kölségeire ötvennyolcezer kettőszázötven forint hitel-túllépéshez hozzá-járult.⁵

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Snyder Árpád Rómába való kiküldetése tárgyában az európai statisztikusok 1947. március 3. és 8. napja között tervezett gyűlésére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Zemplén vm. alispánjának a közellátási kormánybiztosi teendőik ellátásával való ideiglenes megbízatása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök:* erre az előterjesztésre a főispán elhalálozása miatt lett volna szükség, azonban az új főispán hamarosan kinevezést nyer, így felesleges a megbízatás.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a javaslatot leveszi a napirendről.⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

10 000 forintot, további 35 929 forintot pedig az idegen állampolgárságú hadifoglyok ellátási költségeinek fedezésére.

⁵ Az 1811/1947. ME II. sz. előterjesztés a Központi Statisztikai Hivatal részére a külkereskedelmi statisztikai felvétel végrehajtása céljából kérte a póthitel kiutalását. Jelezte, hogy a MÁV igazgatóság igényelte a külkereskedelmi árunyilatkozatok és más űrlapok biztosítását. Megemlítette, hogy a statisztikai felvétel a külkereskedelmi illeték behajtása szempontjából is fontos, mivel egyetlen havi illetékkiesés is 250–300 000 forint veszteséget jelentett volna.

⁶ Az 1623/1947. ME II. sz. előterjesztés szerint Snyder (a jkv.-ben elírás következtében a Sneyder név szerepel!) Árpád a központi statisztikai hivatali miniszteri titkár kiküldéséről volt szó. Az értekezlet célja a FAO által 1950-ben tervezett mezőgazdasági világfelmérés tervének az előkészítése volt. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy a kelet-európai államok közül Magyarország az egyetlen, amely erre az ülésre meghívást kapott, így a kiküldött ott nem csak a sok szempontból különleges magyar helyzetnek megfelelő javaslatokat terjesztheti elő, hanem a tengerentúli és nyugati államoktól több tekintetben eltérő közép- és kelet-európai agrárszempontokat is képviselheti. Lásd még a jelen jkv. 60. napirendi pontját és jegyzetét.

⁷ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A MOL XIX-A-1-j-1947-III-3106 sz. ügyirat szerint Nagy Ernő, Zemplén vármegye főispánja 1947. január 8-án elhunyt. Az új főispán kinevezéséről lásd e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [78] napirendi pontját.

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a B-lista revíziós bizottságok 2700 forint ülésdíj-póthitele tárgyában.

Minisztertanács a B-lista revíziós bizottságok ülésdíj-póthitelére kettő-ezerhétszáz forint folyósításához hozzájárult.⁸

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: bejelenti, hogy a hatóságok által igénybe vett ingatlanokra vonatkozó 8770/1945. ME sz. rendelet módosításával kapcsolatban egyes kiegészítések szüksége merült fel, ezeket a Gazdasági Főtanács még megvizsgálja.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes kivizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁹

10.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát a közigazgatási iratkezelések, az átiratok, megkeresések, határozatok, levelezések szerkesztésében, egyszóval a közigazgatási ügyintézés külső megjelenési formáiban olyan racionalizálási intézkedések tárgyában, amelyek a hatóságok és a felek egymásközi érintkezését és a tájékoztatást megkönnyítik.

Minisztertanács felhatalmazta a Gazdasági Főtanácsot, hogy a belügy-, igazságügy- és pénzügyminiszterrel egyetértésben a Magyar Közlönyben, valamennyi állami és önkormányzati hatóságra, intézményre és üzemre kötelezően, hirdetmény útján folyamatosan tegye közzé mindazokat

⁸ Az 1917/1947. ME sz. előterjesztés a B-listázások revíziójáról intézkedő 9050/1946. ME sz. r. (MK augusztus 6., 177. sz.) alapján létesült bizottságok működési határidejének február 28-áig történt meghosszabbításával kapcsolatban kérte az előreláthatóan további 10 ülés költségeinek póthitel formájában való biztosítását.

⁹ Nem érthető az előterjesztés és a határozat, mivel a jegyzőkönyv mellett a GF 888/1947. sz. e kérdéssel foglalkozó, 1947. február 4-én kelt határozata található, amely a hatóságok által igénybe vett egyes ingatlanok helyreállításával felmerült költségek megtérítése tárgyában a Jótételei Hivatal által előkészített rendelet kiadását indítványozta. (Lásd MOL XIX-A-10. Stab. XXX. 1947. február 4., 30. pont.) s felkérte a miniszterelnököt, hogy a rendelet tervezetét terjessze a minisztertanács elé.

A 8770/1945. ME sz. r. (MK szeptember 29., 139. sz.) a hatóság által (az orosz katonai parancsnokság, vagy a SZEB részére) igénybe vett ingatlanok helyreállításával kapcsolatos költségek megtérítéséről intézkedett. Lásd a kérdésről: DMB МТ. жкв., az 57. sz. жкв. 31. napirendi pontját és jegyzetét.

A GF előterjesztése mellett található rendelettervezet az épület vagy épületrész 1946. augusztus 1-je után is fennálló igénybevétele esetén a helyreállítási munkálatok költségeinek a tulajdonossal való elszámolásáról szól.

A rendelet kiadására – tudomásunk szerint – az adott formában nem került sor. Feltehetőleg a háztulajdont terhelő kár viseléséről szóló rendelkezés keretében rendezték ezt a kérdést.

az intézkedéseket, amelyek a közigazgatási ügyintézés külső megnyilvánulási formáinak racionalizálására irányulnak vagy általában a közigazgatás ügyvitelében előforduló visszasságok kiküszöbölését célozzák.¹⁰

11.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a múltkori minisztertanácson a B-lista osztályokra berendelt tisztviselők részére különmunkadíj folyósítása tárgyában olyan határozatot hozott a minisztertanács, hogy a szükséges fedezetről az egyes tárcák keretén belül történjék gondoskodás. A határozat azonban ilyen értelemben nem hajtható végre. A tárcák az elmúlt hónapok alatt rendelkezésre bocsátott erre a célra szolgáló hiteleket ugyanis már elköltötték, a kifizetendő összegre a tárcáknak visszamenőleg fedezet rendelkezésre nem áll. Az igazságügyminiszter is ilyen értelemben foglalt állást és kérte mentesítését. Valószínűleg félreértést okozott az a körülmény is, hogy az igényelt 46 500 forint nem havonta szükséges összeg, hanem március 31-*el* záruló 5 hónapra. A megoldás csak úgy lehetséges, hogy a szóban forgó 46 500 Ft-[o]t a Pénzügyminisztérium póthitelként engedélyezi a Miniszterelnökség részére. Előterjeszti, hogy ilyen értelemben foglaljon állást és határozzon a minisztertanács.

Minisztertanács a B-lista és revíziós osztályokra berendelt tisztviselők részére 1947. március 31-ig terjedő időre, különmunkadíj fedezésére 46 500 Ft póthitel folyósításához hozzájárult.¹¹

12.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a sportegyesületek, sport szakszövetségek, nemzeti sportbizottságok és a Legfelsőbb Ötös Sporttanács

¹⁰ A szám nélküli előterjesztés jórészt szó szerint a jegyzőkönyvben szereplő javaslatot, illetve határozatot tartalmazza.

Megemlítette továbbá az előterjesztés, hogy a GF (MOL XIX-A-10. Stab. XXX-1947. február 4., 31. pont) kormányrendeletben javasolta szabályozni az iratok megszerkesztésének módját. E rendelet kiadására ekkor nem került sor. Megjelent azonban a GF 2552/1947. sz. határozata a közhivatali ügyfeleknek a hivatal nyitva tartását, telefonszámaikat, irodáinak elhelyezését, ügyköreit, felügyeleti szervét illető tájékoztatásáról (MK 1947. május 1., 98. sz.). Megjelent továbbá a GF 3500/1947. sz. felhívása a közigazgatási alkalmazottakhoz, valamint az ügyfelekhez a hatóságok, hivatalok, közintézmények működésének, ügyiratkezelésének, ügyvitelének egyszerűsítéséről, valamint a közigazgatási vonatkozású tételes jog megváltoztatásáról (MK 1947. május 11., 106. sz.), illetve 4818/1947. sz. hirdeteménye az iratok ügyintézőjének olvashatatlanságát aláírása alatt a név géppel kiírt feltüntetéséről. (MK 1947. június 26., 142. sz.) Lásd még a [18] 167. sz. jkv. 3. napirendi pontját és jegyzetét.

¹¹ Előzményéről lásd e kötet [14] 163. sz. jkv-ének 9. napirendi pontját és jegyzetét.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium R. 519/1947. sz., a miniszterelnökhöz intézett levele, amelyben kifejtette, hogy tárcájának munkatársai részére biztosított különmunkadíjból nem tud a Miniszterelnökség részére lemondani, mivel tisztviselői a többi minisztérium jogszabályalkotó tevékenységében is erőteljesen – részben túlmunkában – közreműködnek és így munkásságuk az egész kormány feladatainak ellátását is szolgálja.

tagjainak és tisztségviselőinek igazolásáról szóló 700/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

13.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Vilmos László mezővárosi járásbíró elnök időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

14.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Szőnyi Sándornak I. o. irodasegéd-tisztté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

15.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Szegő Vilmos és Zabotzky Ervin népfőügyész-helyettesekké való kinevezése tárgyában. Ez nem jelent előléptetést csak beosztási minősítést.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

16.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát 16 000 forint folyósítása tárgyában gépkocsi vásárlás céljaira, az új politikai államtitkára [dr. Hompola Mihály] részére.

Minisztertanács tizenhatezer forint folyósításához gépkocsi vásárlás céljaira hozzájárult.

¹² A SZDP iratai között szereplő T. 361/1947. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a 700/1946. ME sz. r.-tel (MK január 23., 19. sz.) felállítani rendelt ügynevezett sport-igazolóbizottságok nem kezdték meg működésüket. Hangsúlyozta, hogy a politikai természetű vizsgálat e tekintetben is fontos, javasolta a sporttestületi tagok, illetve tisztségviselők igazolására vonatkozó rendelet módosítását. (PIL 283. f. 31. cs. 69. ő. e., 12–13.) Lásd a 2350/1947. ME sz. r. (MK február 25., 46. sz.), valamint e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 28. napirendi pontját és jegyzetét.

¹³ A 303/1947. IM E. sz. előterjesztés szerint dr. Vilmos László 1928-tól 1945. január 17-éig Türkevén önálló ügyvédként dolgozott, majd mezővárosi járásbíró elnökké nevezték ki. A javaslat arra irányult, hogy az ügyvédi gyakorlatban töltött idejéből nyugellátása szempontjából 15 évet beszámíthasson a szolgálati idejébe, illetve ezt a köztársasági elnöknel kezdeményezhesse.

¹⁴ Előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Előzményéről lásd a [12] 161. sz. jkv. 22. és a [14] 163. sz. jkv. 24. napirendi pontját.

17.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az államvasutaknak a jugoszláv vasutakkal szemben fennálló kölcsönös követeléseinek egyeztetésére bizottság kiküldése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

18.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Weiner Antal és társai rehabilitálása tárgyában. (1000/1947. eln.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

19.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát özv. Kapitánffy Dániel [nyug. postaigazgató özvegye] kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

20.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát 2247/1947. szám alatt Erdős László MFTR főintéző Jugoszláviába, Olaszországba és Triesztbe való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

21.

Építési és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát 12 726,61 forint póthitel folyósítása tárgyában Károlyi Mihály volt köztársasági elnök elhelyezésének biztosítására.

¹⁵ A 68 718/1946. KözlM 1/3. sz. előterjesztés szerint a Rösztke–Szőreg közötti passzázs-forgalom és a határforgalom terén a jugoszláv vasutakkal szemben a MÁV-nak mintegy 4 millió svájci frank követelése merült fel. Ennek rendezése céljából javasolta a tárca dr. Lengyel Géza műszaki főtanácsos vezetésével dr. Altorjay Elek főtanácsost, Szalontay Valér műszaki tanácsost, Teleki Miklós felügyelőt és dr. Csaba Sándort, a MÁV segédtitkárát kiküldeni 5–6 napra Szabadkára.

¹⁶ Előterjesztésében a miniszter 24. a Tanácsköztársaság után elbocsátott, illetve hátrányt szenvedett MÁV alkalmazott (főintéző, mozdonyvezető, szertáros, kalauz, vonatfékező, lakatos, esztergályos, kovács) jóvátételére tett javaslatot, illetve kérte a szolgálaton kívül töltött idejüknek a nyugdíjra jogot adó időként való figyelembevételét, és nyugdíjazásukat.

Az Igazságügyminisztérium T. 511/1947. sz. levelében bejelentette, hogy Weiner Antal rehabilitálásával nem érthet egyet, mert megállapítása szerint az ellene indított, és felmentésével végződött fegyelmi eljárás indoka nem politikai magatartása volt, és létszámcsökkentés alapján történt elbocsátása során sem merült fel – a személyi ellentéteken túl – politikai indok.

¹⁷ A miniszter a kiküldetést azzal indokolta, hogy a jugoszláv gazdasági tárgyalások során felmerült egyrészt a magyar szabadkikötő létesítésének, másrészt kedvezményes díjszabásnak a biztosítása, ha magyar részről – Trieszttel szemben – a fumei kikötőt részesítik előnyben.

Minisztertanács Károlyi Mihály volt köztársasági elnök elhelyezésének biztosítására 12 726,61 forint póthitel folyósításához hozzájárult.¹⁸

22.

Építési és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: előterjeszti javaslatát az épülethelyreállítási jogszabályok kiegészítése tárgyában. Egyben közli, hogy a rendelettervezet az igazságügyminiszterrel még nem lett letárgyalva.

[Molnár] Népjóléti miniszter: kéri levenni a napirendről, mert csak a tegnapi nap folyamán kapta kézhez.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: kifogás tárgyát képezi, hogy rengeteg ilyen lakásrendelet jelenik meg. Egységes kódex kiadása lenne szükséges.

[Rácz] Pénzügyminiszter: elvileg eldöntendő most itt a minisztertanácsra a kérdés, mert az tulajdonképpen politikai jellegű. A rendelet ugyanis kimondja, hogy a helyreállítási jogok érvényesíthetésének csak akkor van helye, ha a költségek [a] kéthavi lakbérösszeget elérik. Van olyan felfogás is, amely a helyreállítási költségminimumot egyhavi lakbérösszegben szeretné megállapítani. Kb. 25–30 000 érintett személyről van itt szó.

[Ries] Igazságügyminiszter: a legnagyobb baj, hogy vannak kérdések, amelyek most elvonatnak az Igazságügyminisztérium hatásköréből. A bérleti szerződések mindig az igazságügyminiszter jogkörébe tartoztak. Törvényelőkészítő osztálya sem ismeri ki magát teljesen abban, hogy mi van hatályban és mi nem. Több minisztérium is ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, ami természetszerűleg egészségtelen.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: közbeszólás formájában már elhangzott a kódex gondolata. A lakásügyekben tényleg egy dzsungel van. Helyes volna, ha a minisztertanács felhívna az Újjáépítési Minisztériumot [sic!], hogy 6 héten belül foglalja össze az érvényes jogszabályokat, s akkor ez az egész kérdés rendeződik. Ez tulajdonképpen most három helyre is tartozik. Tárcaközi bizottságot javasol összehívni a Népjóléti, Igazságügy- és Építési és Közmunkaügyi Minisztérium [sic!] kiküldötteiből.

[Rácz] Pénzügyminiszter: most újjáépítési jogszabályokról van szó.

Építési és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: a minisztertanács elvileg járuljon most hozzá az 1 hónapos lakbérösszeghez, mint költségminimumhoz s ennek alapulvételével átdolgozzák a rendelettervezetet. Részleteiben nem kívánja tárgyalni és leveszi a napirendről.

[Nagy] Miniszterelnök: a szociálisabb álláspontot kell számításba venni és

¹⁸ A 4805/1947. EKM III. sz. előterjesztés jelezte, hogy a minisztertanács korábban (NF M. jkv. 1946, [61] 144. sz. jkv., [69] napirendi pont) 150 000 forintot bocsátott a tárca rendelkezésére a volt köztársasági elnök elhelyezésére kijelölt Budapest, II., Gárdonyi Géza u. 25. sz. alatti villa helyreállítására és berendezésére. Beszámolt arról, hogy milyen munkálatokat végeztek el. A hátralévő feladatok ellátására igényelte a megjelölt összeget.

így elvileg az egy hónapi lakbérösszeget javasolja. Külön az előterjesztést le lehet venni a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette. Elvileg azt az álláspontot foglalta el, hogy egy hónapi lakbérösszeg veendő alaptételnek.¹⁹

23.

Építési és közmunkaügyi miniszter [képviseletében Bencsik Gyula államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

24.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a nélkülözhető állások bejelentése és nyilvántartása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²¹

¹⁹ Előzményéről lásd NF MT. jkv. 1946, a [38] 121. sz. jkv. 11., az [59] 142. sz. jkv. 18. és a [65] 148. sz. jkv. 43–44. napirendi pontját valamint a jelen kötetben a [12] 161. sz. jkv. 29. napirendi pontját. Az 5945/1947. ÉKM III. sz. előterjesztés a lakóházak helyreállításáról, a korábbi rendelkezések egységes szerkezetbe foglalásáról, az azokban szerepelt értékeknek forintban történő meghatározásáról intézkedő 11 800/1946. ME sz. r. (MK október 2., 224. sz.) kiegészítésére vonatkozó javaslatokat tartalmazott. Az előterjesztés minél több lakás mielőbbi helyreállítását célozta. Elsősorban az említett rendeletnek azt az intézkedését kívánta módosítani, amely szerint a bérlő által végzett helyreállítás esetében a költségek megállapításának és a helyreállítási jogok érvényesítésének csak akkor volt helye, ha a költségek a kéthavi lakbér összegét elérték. Ezt kérte úgy módosítani – és a határozat erre vonatkozott – hogy a helyreállítási költségminimumot egyhavi lakbérösszegben állapítsák meg.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A jogszabály tárgyalását ismételten napirendre tűzték (lásd e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 44. napirendi pontját), de elfogadására csak a [22] 171. sz. jkv. 48. napirendi pontja alapján került sor.

²⁰ A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sorszám alatt a Központi Statisztikai Hivatal által a köztulajdonban álló épületek összeírása tárgyában hozott minisztertanácsai határozat (lásd e kötet [12] 161. sz. jkv. 7. napirendi pontját) hatálytalanítására vonatkozó előterjesztés címe szerepel. Maga az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

²¹ Előzményéről lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 61. napirendi pontját. A 9321/1946. PM II. sz. előterjesztés és a rendelet tervezete nincs a jegyzőkönyv mellett, de az SZDP iratai között megtalálható.

A miniszter a GF állásfoglalása alapján kérte annak elrendelését, hogy a nélkülözhetőnek vélt közszolgálati állásokat a szervek jelentsék be a Pénzügyminisztériumnál, illetve, hogy ezeket az Illetményhivatalnál nyilvántartásba kell venni, továbbá, hogy az ilyen állásokat betöltő alkalmazottakat a munkaerőhiányban szenvedő szervek rendelkezésére kell bocsátani, s mindaddig, amíg ilyen állások vannak, újabb alkalmazottak felvételére – a minisztertanács által engedélyezendő kivételektől eltekintve – ne kerüljön sor. Az előterjesztés kitért a B-listázás során elbocsátott közszolgálati alkalmazottak nyilvántartásba vételének kérdésére is. (PIL 283.

25.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a nyugellátásoknak az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges korlátozásáról szóló 6800/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a rendelet intencióit helyesli, de az 1500 forintos felső határt magasnak találja. Elég lenne 800 forintot felső határnak venni.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: helyes lenne úgy kimondani, hogy a mindenkori kollektív szerződésnek megfelelő legmagasabb összeg.

[Rácz] Pénzügyminiszter: hogy ne kelljen állandóan nézni a kollektív szerződéseket, 1000 forintot ajánl felső határnak elfogadni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy 1000 forint a felső határ.²²

26.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a részvénytársaságok és szövetkezetek közgyűlése, az osztalék fizetése, valamint az igazgatóság tagjainak díjazása tárgyában. A belügyminiszternek észrevételei voltak abban a tekintetben, hogy a községek tulajdonában lévő részvénytársaságok igazgatósági tagjai között a belügyminiszter kiküldötte is szerepeljen. Ezt elfogadja. A 2. §-ba elírási hiba csúszott be, mert a 60/1943. ME számú rendeletre való hivatkozás helyett 60/1944. ME számú rendeletre történik a hivatkozás.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: itt tulajdonképpen mindenféle korláto-

f. 31. cs. 69. ó. e., 28–31.) Lásd még a XIX–A–10. Stab. XV. 1946. október 22-i ülésének 9 és a XIX–A–10. Stab. XXIX. 1947. január 28., 32. pontját.

Az előterjesztés a továbbiakban nem szerepelt a minisztertanács napirendjén. A rendelet, ismereteink szerint, nem jelent meg.

²² Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [31] 114. sz. jkv. [46] napirendi pontját. A 6800/1946. ME sz. r. (MK június 14., 133. sz.) a B-lista rendelet hatályának a nyugdíjasokra való kiterjesztéséről, az állami nyugdíjterhelés csökkentéséről intézkedett.

A 25 450/1947. PM III. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az alaprendelet szerint, ha a nyugdíjas keresettel vagy jövedelemmel rendelkezett, és ezeknek a nyugellátással együttes összege a tényleges szolgálatban kapott illetményének az összegét meghaladta, a nyugellátást a többlet erejéig be kellett szüntetni. A rendelet tehát a nyugdíjas kereseti lehetőségét a tényleges szolgálatban elért fizetési osztályhoz mérte, ami különösen az alsóbb fizetési osztályokba tartozó nyugdíjasokat, a nyugbérezett állami munkásokat, a nyugdíjazott altiszteket és a kistisztviselőket érintette sérelmesen. Ezért szükségesnek tartotta az alsó értékhatár megállapítását, amely alá a nyugellátás nem csökkenthető. Ezt az alsó értékhatárt a tényleges illetmény kétszeresében javasolta megállapítani azzal, hogy 300 Ft-nál kisebb és 1500 Ft-nál magasabb értékhatárt nem lehet figyelembe venni. Javasolta továbbá, hogy ezt a családi pótlékban vagy nevelési járulékból részesülő családtagok száma után 10–10%-kal fel kell emelni. Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyminiszternek a pénzügyminiszterhez intézett T. 575/1947. sz. levele, amely főleg a jogszabály szövegezésével kapcsolatban tartalmaz észrevételeket. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

Lásd a 2290/1947. ME sz. r.-et, MK február 23., 45. sz.

zásokat megszüntet a javaslat, kivéve azt, hogy a pénzügyminiszter az illetékes szakminiszterrel együtt dönt.

[Rácz] Pénzügyminiszter: fordítva: az illetékes szakminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértésben dönt.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: bizonyos korlátozásokat itt is fenn kell tartani. Az igazgatósági tagságokkal járó illetményeket be kellene számítani a fizetésekbe.

[Rácz] Pénzügyminiszter: jelenleg a 4% egy kicsit sok, de ha hirtelen megindul a részvényt piac, akkor kevésnek fog bizonyulni. Jobb garanciának véli, hogy az illetékes miniszterrel jár el. Ha egy olyan irányú belső végrehajtási utasítást tudna kidolgozni, hogy az összes dolgozók jövedelmének bizonyos %-ban való korlátozott összege kerül kifizetésre és azt az összes érdekelt tárcáknak szétküldené, jobban tudná biztosítani elvi állásfoglalását.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: teljes felszabadítás rossz hatást fog kelteni.

[Bán] Iparügyi miniszter: a maga részéről a tantieme-maximum meghatározása mellett van, a pénzügyminiszter felmentést adhat, de a maximum 4%-ban állapítandó meg.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ezt elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a tantieme felső határa 2500 forint s az osztalék maximum 4%.²³

27.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozat 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a biztosító egyesületek állami felügyeletének szabályozása tárgyában, a napirendről leveszi, a belügyminiszter kérésére.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ennek dacára le kell, hogy szögezze azt a tényt, vannak olyan szervezetek a vasút vonalán, amelyek felett a főfelügyeleti jogot a törvény a közlekedésügyi miniszternek biztosítja. Ezt kéri továbbra is fenntartani.

[Rácz] Pénzügyminiszter: szabályozni fogja, hogy ezek, mint biztosító intézetek miként kerüljenek felügyelet alá. Új tervezettel fog jönni a legköze-

²³ A 80 673/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a háborús események folytán a 817/1945. ME sz. r. (MK május 6., 23. sz.) által a részvénytársaságok és szövetkezetek esetére kimondott közgyűléstartási tilalom ebben az időben tulajdonképpen már csak a számadások megvizsgálása, a mérleg megállapítása és a nyereség felosztása tekintetében állt fenn. A forintmérleg rendeletnek az elfogadása folytán azonban ezeknek a tárgyaknak az esetében is szükségtelen volt a határozathozatali tilalom fenntartása. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Kimondta a rendelet, hogy a részvénytársaság és szövetkezet legfeljebb 4%-os osztalékot fizethet, továbbá, hogy az igazgatóság tagjainak díjazására személyenként évi 3000 Ft-ot meghaladó összeget, a felügyelőbizottság tagjainak pedig személyenként évi 2000 Ft-ot meghaladó összeget csak a Vezető Állások Javadalmazását Felülvizsgáló Szerv határozata alapján lehet kifizetni.

Lásd a 2600/1947. ME sz. r.-et, MK február 27., 48. sz.

lebbi minisztertanács elé és biztosítja a szakminiszter felügyeleti jogát. Egyelőre leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

28.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a székesfővárosi pénzügyigazgatóság egyesadó osztályánál alkalmazott szerződéses pénzügyi építés-szakértők létszámának 9 mérnök felfogadásával való felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

29.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Külforgalmi Rt. 1 500 000 dollár értékű újabb nyersgyapot behozatalának pénzügyi fedezetére szolgáló termindevizahittel összefüggő állami kezességvállalás tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: a Magyar Külforgalminak az ügykezelését meg kell nézni és tisztázni, hogy miből származik ez a veszteség.

[Rácz] Pénzügyminiszter: itt nem veszteségről van szó, hanem kezességvállalást nyújtunk. De függetlenül ettől a következő minisztertanácsra a Külforgalmi Rt. ügykezeléséről és ügymenetéről jelentést ad.

²⁴ A 8063/1947. PM V. sz. előterjesztés előadta, hogy a kis tőkeerejű gazdasági tömörülések működésük jogi formájául azért választották az egyesületet és nem a szövetkezetet, mert a szövetkezeti forma – kisszerű anyagi eszközeik miatt – elviselhetetlen anyagi terhet jelentett volna számukra. Működésük állami felügyelete – a megalakulás gazdasági és pénzügyi feltételei, a biztosítási szabályok megállapítása, az ügyviteli rendszer ellenőrzése, csőd, stb. tekintetében – a Pénzügyminisztériumhoz tartozott (lásd a 4070/1940. ME sz. r.-et., és az 500/1942. ME sz. r.-et), ugyanakkor az egyesületekről szóló 7330/1946. ME sz. r. (MK június 28., 144. sz.) ezeket a biztosító egyesületeket is egyértelműen a Belügyminisztérium hatáskörébe utalta. Ezek a rendelkezések azonban a biztosítási tevékenységet folytató egyesületek pénzügyi felügyeletét nem érintették. Megállapította a pénzügyi előterjesztés, hogy ezekben az ügyekben egy kézben összpontosuló állami ellenőrzés szükséges, ezért kívánatosnak tartotta saját jogkörének megerősítését. Hangsúlyozta viszont, hogy ez a belügyi tárca gondozására bízott érdekekkel (egyesülési szabadság biztosítása, vagy ezzel kapcsolatos visszaélés) ellentétes esetekben a kizárólagos döntési jog továbbra is a belügyminisztert kell, hogy megillessen.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

²⁵ A 197 741/1946. PM VII. sz. előterjesztés azzal indokolta a javaslatát, hogy a házadómentességről és házadó kedvezményről szóló 198 000/1946. PM VII. sz. r. (MK december 1., 275. sz.) az újonnan emelt épületeket megillető rendes és rendkívüli ideiglenes házadómentességre irányuló kérelmek érdemi elbírálása helyszíni műszaki vizsgálatot, majd ellenőrzést igényelt. Mivel a helyreállítási költségek 75%-a erejéig adókedvezményt lehetett kérni, az ellenőrzéshez fontos kincstári érdek fűződött. Ezekre a feladatokra kívánták alkalmazni a mérnököket.

Minisztertanács a Magyar Külforgalmi Rt. 1 500 000 dollár értékű újabb nyersgyapot behozatalának pénzügyi fedezetére szolgáló termindeviza-hittel összefüggő állami kezességvállaláshoz hozzájárult.²⁶

30.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a volt tokaji sóellenőri lakás céljaira szolgáló épület önkéntes bírói árverésen való eladása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: mi szükség van erre, hiszen nem kapunk érte semmit.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ha jobban romlik az állag még kevesebbet fogunk érte kapni. szükség esetére a közlekedésügyi miniszter részére felajánlja vasúti célokra.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: nem tart rá igényt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

31.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Róbert Henrik budapesti lakos szerződéses alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

32.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát néhai Szombathelyi Béla volt pü. számv. főtanácsos özvegyének kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

²⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 65. és a [11] 160. sz. jkv. [26] napirendi pontját.

A 80 667/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés szerint a Magyar Külforgalmi Rt. 1885 tonna súlyú, az Egyesült Államokból, Brazíliából és Egyiptomból származó nyersgyapot behozatalához volt szükség az állami kezességvállalásra, mivel a lekötött sorozatos importtűzletek a vállalat tőke-erejét meghaladták.

A pénzügyminiszter a Magyar Külforgalmi Rt. ügykezeléséről és ügymenetéről szóló jelentést – ismereteink szerint –, nem terjesztett a minisztertanács elé.

²⁷ A 190 884/1946. PM XIV. sz. előterjesztés javasolta a megszűnt tokaji sóhivatal épületei közül a volt sóellenőri lakás és a hozzá tartozó 437 négyszögöl terület önkéntes bírói árverés útján való eladására kért engedélyt. A kikiáltási árat 25 000 Ft-ban javasolta megállapítani.

²⁸ A pénzügyminiszter 127 026/1947. KK ü. o. sz. előterjesztésében a politikai magatartásuk miatt külföldön vagyoni hátrányt szenvedett magyar állampolgárok érdekképviseletéről szóló 8150/1946. ME sz. r.-tel (MK július 18., 160. sz.) a tárca hatáskörébe utalt feladatok ellátása céljából kérte a megfelelő nyelvismerettel rendelkező Róbert Henrik szerződéses minőségben történő alkalmazásának engedélyezését.

Kérte továbbá, hogy fordítói minőségben szerződésesként alkalmazhasson egy személyt a külföldre vitt magyar javak visszahozatalát intéző ügyosztályán.

33.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a csehszlovák–magyar lakosságcserevel kapcsolatban dr. Pongrácz László kiküldetése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

34.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát (80 231/1947. sz.) állami kezességvállalás tárgyában a Nehézipari Központ kötelékébe tartozó vállalatok birtokaival kapcsolatban.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

35.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 90 191/1947. sz. javaslatát az együttes kereseti és jövedelmi adóról, a társulati és tantieme-adóról, valamint a vagyontöbblet-adóról szóló 5890/1946. ME sz. rendelet újabb kiegészítése és módosítása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

36.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 80 791/1947. sz. javaslatát a német megszállás megszűnése és az 1946. évi július hó 28. napja között keletkezett tartozások bejelentési határidejének meghosszabbítása, illetve az 1910/1947. ME sz. rendelet 1. §-a módosítása tárgyában.

²⁹ Előzményéről lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 27. napirendi pontját és d) mellékletét.

82 144/1947. IV. sz. előterjesztésében kérte a pénzügyminiszter, hogy dr. Pongrácz László miniszteri osztálytanácsost kétheti időtartamra kiküldhesse Pozsonyba a Magyar Kormány megbízotti Hivatalhoz szakértőként, azzal a feladattal, hogy az áttelepítéssel kapcsolatban jelentkező egyes adóügyi kérdések tisztázásában közreműködjék.

³⁰ Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található.

³¹ Az 5890/1946. ME sz. r.-ről (MK május 26., 119. sz.) lásd NF MT. JKV. 1946, a [26] 109. sz. jkv. 65. napirendi pontját.

A VKM iratai között található előterjesztés hivatkozott arra, hogy az említett rendelet alapján az 1946. augusztus 1-jétől december 31-éig terjedő időre járó együttes kereseti és jövedelemadónak osztálybasorozásokkal, illetőleg a kataszteri tiszta jövedelem alapján való megállapításával még az adott időpontban is dolgoztak az adókövető bizottságok, illetőleg az állami adóhivatalok, így az 1947 évre járó adó megállapításához nem álltak rendelkezésre új adatok. Ezért a miniszter felhatalmazást kért arra, hogy az adó újbóli megállapítását mellőzhesse, s az 1946. évi adatokat az 1947. évi adó megállapításánál alapul vehesse. A jelentősebb adóalanyokra azonban nem kívánta kiterjeszteni ezt a felmentést, ezek esetében szükségesnek találta, hogy a tényleges jövedelem alapján állapítsák meg az adót. (MOL XIX-I-1-s-12. Min. tan. 1947-1310.) Lásd a 3740/1947. ME sz. r.-et, MK március 23., 67-68. sz.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³²

37.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a magyarországi cégek és vállalatok Németországgal szemben fennálló tartozásai kiegyenlítése körül orosz részről bizonyos célzások történtek, hogy túlságosan lassú a fizetések eszközlése.³³ Felkértek bennünket, hogy próbáljunk összecszerúséget is megállapítani. Szviridov és Merkulov tábornok a tegnap este folytatott tárgyalások alkalmával memorandumot közöltek velem. Ebben ezeknek a tartozásoknak az összegét 1684,6 millió forintban állapítják meg. Ebből az összegből 50%-nál magasabb SZTSZ-részesedéssel bíró vállalatokra 119,5 millió Ft, vegyes részvénytársaságokra 41,9 millió Ft, a magyar vállalatokra, ideértve az 50%-nál kisebb SZTSZ-érdekeltségű vállalatokat is, 278,7 millió forint, a Weiss Manfréd vállalatokra pedig 1244,5 millió forint esik. Ezt az összeget a Nemzeti Bank hivatalos árfolyama alapján forintban kell kiegyenlíteni.³⁴

Rákosi Mátyás [államminiszter]: a németországi tartozásokat visszafizethetjük az eredeti pénznemben papírmárkában.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ezt megajánlotta, de erre ők nem hajlandók. A háború előtti tartozásokat 1 P = 3 forinttal hajlandók elszámolni, ami reális is lenne. Az oroszok felszólították őt, tud-e nyilatkozni arra nézve, hogy a magyar kormány milyen részletekben fizeti meg ezeket a tartozásokat. A nyilatkozatra 15 napi haladékot kért, amit nagyon sokalltak ugyan, de hozzájárultak. Javasolja, hogy egy szűkebb bizottságot kell kiküldeni, amely az egész kormány taktikáját meghatározza. Azok az érvelések, amelyeket ezzel szemben fel lehet hozni, már ismeretesek az oroszok előtt. Minden német tulajdonban lévő vagyont átadunk, elismerjük a német követeléseket is da-

³² Az 1910/1947. ME sz. r.-ről (MK február 14., 37. sz.) lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 63. napirendi pontját.

A 80 791/1947. PM IV. sz. előterjesztés jelezte, hogy az állammal és az állami érdekeltségű vállalatokkal szemben fennálló azon követeléseket, amelyek a német megszállás megszűnése és az 1946. július 28-a között keletkeztek a rendelet szerint 1947. március 28-áig kellett bejelenteni. A bejelentésre szolgáló nyomtatványok elkészítése azonban hosszabb időt vett igénybe, ezért a határidő március 20-áig történő meghosszabbítását javasolta.

Lásd a 2280/1947. ME sz. r.-et, MK február 21., 43. sz.

³³ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [64] 147. sz. jkv. 2. napirendi pontját és a) mellékletét. Szviridov altábornagynak a melléklet első mondatában említett 1946. október 15-én kelt emlékiratról az ottani 46. jegyzetben az szerepel, hogy az emlékiratot nem találtuk meg; ennek magyar fordítása azonban másolati formában a MOL-XIX-A-10. Stab. XV. 1946. október 22. jelzetű jegyzőkönyv 1. pontjának mellékleteként fellelhető. Ez több szemrehányó megjegyzés mellett a következő mondattal kezdődik: „A vegyes szovjet–magyar társaságok és a szovjet vállalati vezetőségek eddig nem fejthettek ki normális gazdasági tevékenységet, mivel a társaságok munkájával kapcsolatos gyakorlati kérdések megoldása a magyar szerveknél a – néha mesterségesen teremtett – nehézségek egész sorába ütközik.” Észrevételeit hat pontba foglalva adta elő.

Ugyancsak az előzményekről lásd még e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 20., és a [12] 161. sz. jkv. 121. napirendi pontját, valamint ez utóbbi napirendi ponthoz tartozó g) és h) mellékletet.

³⁴ Magát a memorandumot nem ismerjük. Tartalmát a jelen jkv. b) és c) melléklete tükrözi.

cára annak, hogy minekünk viszont Németországgal szemben vannak követeléseink. Ezeknek a tartozásoknak ellenértékét képező áruk lényegében megsemmisültek, részint lebombázták, elhurcolták a németek és elhurcolták az oroszok jóvátételben, hadizsákmányban stb., tehát de facto ezek a dolgok nincsenek meg. Ezt a nemzeti vagyonból, vagy a nemzeti jövedelemből kell előteremteni. Ezzel voltaképpen a Potsdami Egyezmény nem Németország, hanem Magyarország terhére állapította meg ezt a jóvátételt. Vádolták őt a kapitalisták védelmével. Hiába próbálta megmagyarázni azt, hogy pl. a Weiss Manfréd gyár is állami kezelésben van, a kezelésben tartást nem tekintik állami gesztiónak.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: az oroszok kijelentették, hogy az üzemekről nincs szó, csak forintról, vagy árurol.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: az oroszok Finnországgal már megegyeztek. El kell dönteni, hogy az eljárás mi legyen? A jegyzőkönyv számára csatolja a Finnországgal kötött megállapodás fordítását.³⁵ 15 nap határidőt kaptunk, ezen idő alatt választ kell adni. A moszkvai konferenciához kell fordulni a német békeszerződéssel kapcsolatos jogok alapján, vagy pedig az itteni három követhet kell fordulni.³⁶

Rákosi Mátyás államminiszter: mindenesetre az anyagot ki kell osztani, hogy pontosan tudjuk, miről van szó. Lehetőleg valami megegyezésnek kell létrejönni. Ismeri az oroszokat, ilyen dolgokban nem fognak veszekedni, ha pl. 5 millió dollárral kevesebb lenne az elismert kötelezettség.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: oly nagy a szakadék közöttünk, hogy semmiképpen nem hajlandók engedni. Azt kellene hangsúlyozni, hogy egyenkint meg kell vizsgálni minden egyes üzemet, hogy itt vannak-e azok a dolgok, amiket a németek ideinvesztáltak. A békepengővel nincs probléma, mert az kevés, itt az áruszállítás és a márka kérdése a fontos.

Dr. Bojta Béla államtitkár: a pénzügyminiszter tárcaközi bizottságot javasolt, milyen összeállításban gondolja azt?

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: nem szakértőkből gondolta összeállítani a bizottságot, hanem politikusokból. Úgy véli, hogy 60–80 millió forint körül ki lehet egyezni, de ez is elviselhetetlen lenne számunkra.

³⁵ A Potsdami Egyezmény végrehajtásáról szóló szovjet–finn egyezményt nem ismerjük. Böhm Vilmos stockholmi magyar követ az ottani finn követtől nyert felvilágosítás alapján 1947. március 4-én készített jelentésében közölte, hogy tulajdonképpen két egyezmény jött létre. Egyrészt a németek finnországi ingatlanainak, ingóságainak, részvénytársasági érdekeltségeinek megváltásáról intézkedett egy szerződés, ami mindössze 2 millió dollár fizetésére kötelezte a finn kormányt. A másik szerződés a németeknek Finnországgal szembeni követeléseiről szólt. A finnek szintén felvetették, hogy a németek is jelentős összegekkel tartoztak nekik, s a tartozás tényleges összegét csak a szaldó alapján lehet megállapítani. A szovjet fél azonban az ő esetükben sem fogadta el ezt az érvelést. Végül abban állapodtak meg, hogy Finnország 40 millió dollárt tartozik fizetni a Szovjetuniónak áruszállítás, területátadás, üzemek, hajók, épületek átengedése, felújítása formájában. (MOL XIX–J–1–j–1945–1964–SzU–TÜK–59/ftétel – 21. doboz 284–288.)

³⁶ 1947. március 10-én kezdődött a négy nagyhatalom külügyminisztereinek április 24-ig tartó moszkvai értekezletsorozata.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: jogilag lehet vitatni ezt a kérdést, mert Magyarország összes terhes kötelezettségei be vannak foglalva a békeszerződésbe. A 35. §-ban ez is pontosan szerepel.³⁷

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a békeszerződés angol fordítása kétféleképpen is értelmezhető, követelést és aktívát is jelent.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: kétségkívül más vonatkozásban is meg lesz a garancia a moszkvai tárgyalásoknál. Foglalkoztatja ez a probléma a szomszédos országokat is, így pl. a románokat. Még nincs kialakult álláspont. A politikai része az, hogy kívánatos volna egy elviselhető megegyezés. Ez egy igen súlyos kérdés. Felelősséggel tartozunk a többi követeléssel bíró kategóriák felé is. Nem nézhető ez egyszerűen abból a politikai szempontból, hogy a jövőben mindenáron keressük a zökkenőmentes megegyezést az oroszokkal. Eltekintve az ország teljesítőképességétől is. Amit a békeszerződésben vállaltunk azt megfizetni úgysem tudjuk. Hamarosan be fog következni, hogy le kell ülni velünk tárgyalni, mert nem tudunk fizetni. A békeszerződésben az is benne van, hogy a végrehajtásra nézve utasításokkal és tanácsokkal látnak el bennünket. A jogi részt is alaposan ki kell dolgozni az összes háborús követelések tekintetében, hacsak nem lehetséges egy méltányos, az államháztartás egyensúlyát nem veszélyeztető megegyezés.

[Nagy] *Miniszterelnök*: azt javasolja, hogy a pénzügyminiszter és az iparügyi miniszter vigyék tovább az ügyeket és folytassák le a megbeszéléseket és foglaljanak álláspontot [sic!], így a legközelebbi minisztertanács elé hozzanak konkrét javaslatot.

Rákosi Máttyás államminiszter: a finn szerződést az oroszok elfogadták?

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: miután a teljes szöveg már hivatalosan megjelent, úgy véli igen. Hangsúlyozza azonban, hogy ez nem pénzügyi, hanem politikai kérdés és helyesebb lenne, ha ilyen bizottság döntene és tárgyalná.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: miután gazdasági lehetetlenülés előtt állunk, tehát gazdasági kérdést kell belőle csinálni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ami a nyugati hatalmak állampolgárainak kérdésére vonatkozik, ott könnyű lesz tárgyalni, mert pl. a franciák eredeti követelésük egyharmadával is meg fognak elégedni. A Szovjetunió arra hivatkozik, hogy a magyar államnak egy fillérjébe sem kerül, mert csak a Weiss Manfréd-vagyont adja át a Szovjetunióknak.³⁸ Itt a kereskedelmi kérdést kell felvetni. Gazdasági kihatásai is vannak ezeknek a tulajdonjogi változásoknak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: helyesebbnek tartja, ha gazdasági szempontból

³⁷ Az 1947: XVIII. tc.-kel a magyar törvények közé iktatott párizsi békeszerződés 35. cikke az esetleg felmerülő vitás kérdéseket az Egyesült Nemzetek érdekelt kormányainak és a magyar kormányának a képviselőiből összeállítandó Egyeztető Bizottság elé utalta, azzal, hogy ha ez a bizottság nem lenne képes megegyezést létrehozni, úgy bármely kormány kívánságára egy harmadik taggal kell azt kiegészíteni. Ez utóbbi lehetőség alkalmazására azonban, ismereteink szerint nem került sor.

³⁸ Szviridov altábornagy már 1947. január 6-án kelt levelében bejelentette a Szovjetunió követelését a Weiss Manfréd Konzern valamennyi vállalatára. Lásd e jkv. a) mellékletét.

foglalkozunk az üggyel, ezért az iparügyi és a pénzügyminiszter próbáljanak javaslatot kidolgozni és hozzák ismét minisztertanács elé.³⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

38.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Kauser Lipót budapesti ügyvéd, egyetemi magántanárnak, a Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán a magyar kereskedelem- és váltójog nyilvános rendes tanárává való kinevezése tárgyában. Ez a javaslat már szerepelt a minisztertanács tárgysorozatán, de akkor Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes észrevételt tett.

Szakasits Árpád államminiszter: megvizsgálta az előterjesztést és nincs észrevétele.

Minisztertanács dr. Kauser Lipót egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁰

39.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az angol irodalomtörténeti tanszékre dr. Senczi Miklós egyetemi ny. rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Senczi Miklós egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴¹

³⁹ A szovjet igényekkel Ráczy Jenő pénzügyminiszter előterjesztése alapján a GF rendkívüli ülésen foglalkozott. Megállapította, hogy a magyar kormány a Potsdami Egyezmény alapján a magyar vállalatok Németországgal szembeni tartozása fejében támasztott szovjet követelést legfeljebb 10 millió dollár összegben ismerheti el. A mintegy 200 millió dolláros orosz igény és a tartozás elismerése közötti nagy eltérés miatt javasolta a GF, hogy a magyar kormány memorandummal forduljon a szovjet kormányhoz. Hangsúlyozta, hogy e memorandumban teljesen tárgyilagosan kell feltüntetni azokat az adatokat, amelyekre a magyar álláspont felépül. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXV. 1947. március 8., 4. pont.) E határozat alapján a pénzügyminiszter emlékeztetőt készített a miniszterelnök számára, amelyet e jkv. b) mellékleteként közlünk. Az éles hangú feljegyzés enyhített – a szovjet érzékenységet több szempontból figyelembevevő – változatként készült el a pénzügyminiszter és az iparügyi miniszter közös fogalmazásában a Merkulov tábornokhoz intézett levél, illetve emlékeztető tervezete. Lásd e jkv. c) mellékletét.

A magyar álláspontot Merkulov tábornok lényegében elutasította. Ezt követően csak 1947. március 31-én került ismét a minisztertanács elé a kérdés. ([21] 170. sz. jkv. [7] napirendi pont.)

⁴⁰ Előzményekről lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

⁴¹ A 27 815/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint dr. Senczi Miklós (1904–1977) Budapesten és Aberdeenben végezte a tanulmányait. Nyolc éven át az Eötvös Kollégium angol tanára volt, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen proszemináriumot vezetett. A minisztérium megbízásából 1937 óta Londonban tartózkodott, ahol előadásokat tartott és orosz nyelvű tanulmányokat folytatott.

40.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az angol nyelv és irodalmi tanszékre dr. Országh László egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése iránt.

Szakasits Árpád államminiszter: nem járul hozzá a kinevezéshez, mert információi szerint nyugatos és jobboldali volt.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az egyetemi tanárok kinevezését minden hónap első minisztertanácsán volna célszerű előterjeszteni, mert így egységesen lehetne áttekinteni a javaslatokat.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

41.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a napirendről, mert Gazdasági Főtanács elé kívánja előbb vinni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

42.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a veszélyeztetett magángyűjtemények miniszteri biztossága részére egy gépkocsi beszerzése tárgyában.

⁴² A 27 816/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint dr. Országh László (1907–1984) 1932-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett, csereösztöndíjasként Amerikában, majd Angliában és Németországban folytatott tanulmányokat. 1944-ben a budapesti egyetemen magántanári képesítést szerzett. 1937-től az Eötvös Kollégium tanára volt, illetve 1945–1946-ban az angol tanszéken helyettes tanárként oktatott. Az előterjesztést a következő ülésen fogadták el, lásd a [16] 165. sz. jkv. 34. napirendi pontját.

⁴³ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sorszám alatt a 24 150/1947. VKM VI. b. sz., a Magyar Tudományos Akadémia tudományos munkásságának támogatását célzó 600 000 Ft póthiteligénylésével kapcsolatos előterjesztés címe szerepel. A borítólapon található előterjesztésében a miniszter hangsúlyozta, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól a Magyar Tudományos Akadémiának nyújtott évi 90 000 Ft államsegélyt a tisztviselők és az alkalmazottak illetményei, továbbá a dologi kiadások olyan erősen igénybe veszik, hogy a kifejezetten tudományos célok (folyóiratok és könyvek kiadása, tudományos kutatások megszerzése és segélyezése) megvalósítására aránylag csekély összeg maradt.

Az előterjesztéshez a Belügyminisztérium 12 300/1947. II/1. sz. észrevételében a következőket közölte a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel: „A Magyar Tudományos Akadémia további anyagi támogatását nem tartom kívánatosnak, mert eddigi működésével – tudomásom szerint – az ország demokratikus szellemű újjáalakítását tevőlegesen nem szolgálta.” A március 18-án kelt levelet a miniszter helyett Kiss Roland államtitkár jegyezte. (MOL XIX-I–1–s 12. Min. tan. 1947–1303.)

Lásd még e kötetben a [26] 175. sz. jkv. 50. napirendi pontját.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nincs észrevétele, de felveti a jövőre, hogy minden ilyen műkincs-konzerválás költségeit egy–egy darab eladási árából teremtené elő [sic!].

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

43.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy javaslatát dr. Hedri Endre és dr. Sebestyén Gyula sebészstanári kinevezése tárgyában, a köztársasági elnök kérésére leveszi a napirendről.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: nem szívesen járul hozzá a levételhez, mert lehetetlen állapot, hogy az egyetlen egyetlen sebészstanár nincsen.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: a következő minisztertanácson ismét előterjeszti javaslatát.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

44.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Lux Kálmán egyetemi tanárnak az V. fizetési osztályba való besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

45.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Laki Kálmán egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

⁴⁴ Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. Lásd még e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 32. napirendi pontját.

⁴⁵ Előzményéről lásd e kötetben a [7] 156. sz. jkv. 53. napirendi pontját.

A 27 804/1947. VKM VI. a. előterjesztés – mintegy válaszolva Ries István igazságügyminiszter Lux Kálmán elbocsátásának okával kapcsolatos korábban feltett kérdésére – rámutatott arra, hogy a Tanácsköztársaság idején a Szociáldemokrata Párt X. kerületi szervezetének tagja és pénztárosa volt, továbbá, hogy közreműködött a Műemléki Hivatal szervezésében, s ott ügyvezető építési tisztséget vállalt, ezért mozdították el 1919. október 22-én állásából.

⁴⁶ 148 745/1946. VKM VI. sz. előterjesztés szerint dr. Laki Kálmán (1909–1983) a Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi és Természettudományi Karán végzett, 1936-ban szerzett doktori oklevelet. Dr. Szentgyörgyi Albert orvosi vegytani ösztöndíjával angliai tanulmányúton vett részt. 1941-ben lett a szegedi egyetem magántanára. 1945-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán felállított Biokémiai Intézet tanára lett. Több külföldi egyetemen vendégtanárként tanított.

46.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Lányi Viktornak a VI. fizetési osztályba való besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁷

47.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Dobránszky István szerződéses alkalmazottnak testnevelési főfelügyelővé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Dobránszky István szerződéses alkalmazottnak testnevelési főfelügyelővé való kinevezéshez hozzájárult.⁴⁸

48.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Éhik Gyula rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

49.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Mik Károly rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

⁴⁷ A 933/1947. VKM eln. sz. előterjesztés szerint *Lányi Viktor* 1919. április 1-jétől a Tanácsköztársaság bukásáig fogalmazóként dolgozott a Közoktatásügyi Népbiztosság kebelében szervezett Szellemi Termékek Országos Tanácsánál. A miniszter szolgálaton kívül töltött idejének beszámításával kérte a tárcához miniszteri osztálytanácsossá való kinevezésének engedélyezését.

⁴⁸ A 30 904/1947. VKM IX. ü. o. sz. előterjesztés jelezte, hogy nevezettet a sportéletben elért kiváló eredményei alapján javasolja alkalmazni. *Dobránszky István* (1903–?) 1928-tól a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Testnevelési Intézeténél nem rendszeres állami tisztviselői minőségben irodavezetőként teljesített szolgálatot. Jelentős szerepet töltött be az ifjúság nevelése, a sport szervezése terén. Ezért testnevelési főfelügyelői kinevezést kapott, majd később a Sportmester Vizsgáztató Bizottság munkatársa lett. (MOL XIX-I-1-h 88/1. 1946–18 579., 1947–42 740.)

⁴⁹ A 135 785/1946. VKM VI. sz. előterjesztés szerint *dr. Éhik Gyula* (1891–1964) 1912-ben a budapesti egyetemen az állattan és vegytan, valamint a paleontológia tárgyakból szerzett doktorátust, az Országos Földtani Intézet munkatársa lett. 1927-ben magántanúrrá habilitáltak, megbízták a gazdasági állattan című főkollégium előadásával. 1919. januárjától a Magyar Nemzeti Múzeumban dolgozott. Orosz tudósokkal tartott kapcsolatai miatt éveken keresztül nem léptették elő. Végül 1946. március 26-án kinevezték a Természettudományi Múzeum igazgatójává, 1946. november 1-jével azonban B-listázták. A miniszter javasolta rehabilitálását és a IV. fizetési osztályba való besorolását.

⁵⁰ A 21 666/1947. VKM IV. ü. o. szerint *Mik Károly* zalaszentgróti állami tanítót a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1919 után megrovásban, majd áthelyezésben részesítették.

50.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Tallós Jenő [közalapítványi főmérnök] özvegye részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

51.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Keselya Fedor rehabilitálása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: a rehabilitálásra nincs meg a jogalap, mert szerződéses, előbb státusba kell őt venni.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵¹

52.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát öt budapesti magánszínház támogatására 100 000 forint hiteltűlépés tárgyában.

Belügyminiszter [képviselőként Kiss Roland államtitkár]: ezen színházak között külföldi érdekltség is van, miért kell ezt nekünk támogatni. A Magyar Színház pl. jól jövedelmezett, csak az igazgató tőke kivonással otthagyták, és nem fizette ki a színészeit.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: hajlandó olyan módosításra, hogy ne egyformán támogassuk ebből az összegből a színházakat.

Belügyminiszter [képviselőként Kiss Roland államtitkár]: egy bizottságot kell kiküldeni, amely megvizsgálja a színháznak a segélyre való jogosultságát.

Rákosi Mátyás államminiszter: ebbe a bizottságba a belügyminiszter kiküldöttjét is be kell venni.

ték. Állásáról 1922-ben kénytelen volt lemondani. 1926-tól ismét taníthatott. A miniszter a tanító szolgálaton kívül töltött idejének beszámítására tett javaslatot.

⁵¹ A 25 416/1947. VKM V. ü. o. sz. előterjesztés szerint *Keselya Fedor* (1907–?) 1937-ben szerzett középiskolai tanári oklevelet. A két világháború között a huszti állami gimnáziumban tanított, a terület Magyarországhoz történt átcsatolása után, 1939-ben a huszti ruszin tanítási nyelvű gimnáziumhoz került. A kárpátaljai területen működő akkori kormányhatóságokkal szemben tanúsított magatartása miatt 1940-ben nem igazolta a magyar igazolóbizottság. A terület kormányzói biztosa elbocsátotta a közszolgálatból. 1942-től 1944-ig Budapesten a Görögkeleti Hittudományi Főiskolán tanult. 1945 után a Földművelésügyi Minisztérium fegyverszüneti osztályán, mint orosz tolmács, szerződéses tisztviselőként dolgozott. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium igazoló bizottsága igazolta. A miniszter állami gimnáziumi tanárként a VIII. fizetési osztályba javasolta besorolni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a színházak bizonyos jegykontingenst fognak ellenértékül szolgáltatni.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az elosztás és összezszerűség kérdésében a bizottság dönt. Tagja a pénzügyminiszter, vallás- és közoktatásügyi miniszter, belügyminiszter kikűldöttje. Elnöke a miniszterelnök megbízottja.⁵²

53.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Nagy Miklós államtitkár]: a felekezeti tanítókat a Belügyminisztérium nem tekinti közalkalmazottaknak, ezért nem kapnak utazási engedélyt, és ha átjönnek Csehszlovákiából, nem hozhatják magukkal ingóságait, holott a fennálló jogszabályok szerint ezek is közhivatalnokoknak minősülnek. Javasolja, hogy a miniszttertanács ilyen értelemben foglaljon állást.

Belügyminiszter [képviselésében Kiss Roland államtitkár]: közvetlenül kéri a kérdést vele letárgyalni.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Nagy Miklós államtitkár]: ez már részben meg is történt, de eredménytelenül.

Belügyminiszter [képviselésében Kiss Roland államtitkár]: ő maga vállalja ennek a kérdésnek a megoldását.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Nagy Miklós államtitkár]: közvetlenül fogják az érintkezést Kiss Roland államtitkárral felvenni.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵³

⁵² A 29 096/1947. VKM III. sz. előterjesztés a Vígszínház, a Pesti Színház, a Művész Színház, a Madách Színház és a Magyar Színház hitelének felemelését javasolta.

A Belügyminisztérium 12 279/1947. II/1. sz., a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett levélben – az államháztartás nehéz helyzetére tekintettel – megfontolandónak találta a magánvállalkozási keretek közt működő színházak állami támogatását. Javasolta a külföldi érdekeltsgű színházak (Vígszínház) kihagyását a támogatásból, továbbá, hogy az érdekelt színházakat a rászorultságuk arányában részesítsék segélyben. (MOL XIX–I–1–s–12. Min. tan. 1947–1371.)

⁵³ Előzményéről lásd NF MT. jkv. 1946, a [61] 144. sz. jkv. [51] és a [63] 146. sz. jkv. 47. napirendi pontját, valamint e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 6. napirendi pontját és a) mellékletét.

A jelen miniszttertanácsai ülést megelőzően Nagy Miklós államtitkár levélben (28 601/1947. IV/b. sz.) külön felhívta a miniszterelnök figyelmét arra, hogy a Belügyminisztérium – míg a magyar kormány korábban vállalta a menekült tanítók átvételét – újabban arra az álláspont-ra helyezkedett, hogy csupán az állami tanerők részére ad beutazási engedélyt, a felekezeti és községi tanerők részére nem, mert ez utóbbiak nem tekinthetők közalkalmazottaknak.” Hangsúlyozta, hogy ez az állásfoglalás lehetetlen helyzetbe hozza a menekült tanítók jelentős részét, olyan tanítókat, akik a csehszlovák demokráciában szereztek képesítésüket és akiknek a munkájára a hazai népiskolák továbbfejlesztése terén számítani lehetne. Jelezte továbbá, hogy az 1907: XXVII. tc. 1. § szerint a felekezeti és községi tanítókat köztisztviselőknek kell tekinteni.

A Miniszterelnökség, egyetértve a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkárával, kérte az illetékes belügyi tisztviselőket kialakult gyakorlatuk megváltoztatására. Fischer Gy-

54.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Háziipari Tanács szervezése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: kéri bevenni a Tanácsba a Magyar Ipari és Háziipari Munkaszerző és Kiviteli Értékesítő Szövetkezetet is.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ennek létezéséről eddig nem tudott, de beveszi.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: az a kérése, hogy miután a háziiparhoz 80%-ban ő adja a nyersanyagot, intenzíven akar részt venni. 80 tanfolyamot tartott ezen a télen, amelyek igen sikeresen folytak le. A három alelnök közül egyet a földművelésügyi miniszter nevezzen ki és legalább két tanácstagot szintén ő nevezzen ki.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy ennek a költsége 50 000 forint lenne, de a Gazdasági Főtanács csak 16 000 forinthez járult hozzá. Kéri ehhez az összeghez is a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 2. § (3) bekezdés a) pontja szerint a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi, Földművelésügyi és Népjelölti Minisztériumot két-két tagság illeti meg. Az Országos Háziipari Tanács szervezésére tizenhatezer forint póthitel folyósításához hozzájárult.⁵⁴

la belügyminisztériumi osztályfőnök állásfoglalását lásd a jelen napirendi ponthoz tartozó d) melléklet kommentárjában.

A Miniszterelnökség a kulturális tárcával megegyező szellemű minisztertanácsai előterjesztést is készített a kérdésről, (lásd e jkv. d) mellékletét) a Belügyminisztérium állásfoglalására tekintettel azonban ezt nem terjesztette a minisztertanács elé, közvetlen tárgyalások után kívánt csak erre visszatérni.

A két álláspont közötti vitával kapcsolatban meg kell említeni, hogy a Csehszlovákiából áttelepített közszolgálati alkalmazottak ellátásáról szóló 24 530/1946. ME sz. r. (MK december 22., 293. sz.) 4. §-a is kimondta, hogy közszolgálati alkalmazottnak kell tekinteni azt, aki, illetőleg akinek férje vagy szülője olyan magyar vagy csehszlovák közszolgálatban állott, amely szolgálat a hatályos magyar jogszabályok szerint az állami vagy azzal egyenlő, illetve az ellátás szempontjából az állammal viszonyosságban álló szolgálatok közé sorolható. E tekintetben külön szólt az állami, önkormányzati vagy nem állami tanszemélyzet megítéléséről.

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 19., a [19] 168. sz. jkv. [60], valamint a [28] 177. sz. jkv. [25] napirendi pontját.

⁵⁴ A 3319/1947. IpM sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a háború utáni gazdasági helyzetben a háziipar jelentősége megnövekedett, mivel az ehhez szükséges nyersanyagok jórészt belföldön rendelkezésre álltak, ennél fogva a létfenntartást sokak számára közvetlenül biztosította. Szükségesnek találta, hogy a háziipari termelésnek, a termékek értékesítésének, főleg a külföldi értékesítésnek irányításába, a zavaró tényezők kizárása céljából az állam is erőteljesen bekapcsolódjék. Javasolta egy olyan központi szerv létrehozását, amely szakszerű tanácsadással, véleménynyilvánítással, és javaslatokkal támogatja az e téren szétforgácsoltan működő hatósági szervek munkáját. Ilyen szerveként kérte engedélyezni az Országos Háziipari Tanács létrehozását, amelyben az érdekelt miniszterek kiküldöttein kívül az érintett háziiparosok és háziipari vállalkozások, illetve a háziipari termeléssel és értékesítéssel foglalkozó szervek is részt vennének.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 2570/1947. ME sz. r.-et, MK március 7., 55. sz. A Gerő Ernő által javasolt szerv feltehetőleg azonos a rendelettervezet-

55.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. stb. állami kezelésbevétele és több cég mentesítésének elutasítása tárgyában.⁵⁵

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: a 23 550/1946. ME számú rendelet ebben a tárgykörben már rendelkezett és ennek 5. §-a (5) bekezdése kimondja, hogy a 4. §-ban felsorolt vállalatok a határidőn túl nem vehetők kezelésbe, kivéve, ha a 8 napos bejelentési határidőn belül nem jelentkeznek.⁵⁶

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ezt a határidőt már 60 nappal meghosszabbítottuk.⁵⁷

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: a jogi alap hiányzik ezeknek a konzervgyáraknak állami kezelésbeviteléhez, mert ezek nem a Weiss Manfréd kezében, hanem magánosok érdekkörében vannak.⁵⁸ Kéri az igazságügyminisztert, hogy állapítsa meg ezt aényt.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtákará*: a Labor⁵⁹ kezelésében vannak, bejelentésekből ez kitűnik.

ben Magyar Kézműiparosok Kiviteli Szövetkezete, illetőleg ezzel együtt a rendeletben Háziipari Kiviteli Szövetkezet néven szereplő szervezettel.

⁵⁵ Előzményéről, azaz a Weiss Manfréd-gyárak egy részének állami kezelésbe vételéről lásd e kötet [1] 150. sz. jkv.-ének [46] napirendi pontját és jegyzeteit.

Az 1259/1947. IpM VIII. sz. előterjesztés a Weiss Manfréd vagyon további részeinek állami kezelésbe vételére, illetve a korábbi intézkedések egy része alóli mentesítési igények elutasítására vonatkozó javaslatot tartalmaz. Lásd e jegyzőkönyv b) mellékletét.

⁵⁶ Nem pontos Bárános földművelésügyi miniszternek az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbeviteléről szóló rendelet egyes részeire való hivatkozása. A 23 550/1946. ME sz. r. (MK november 28., 272. sz.) 5. §-ának nincs (5) bekezdése, és a 4. § nem sorolja fel az érintett vállalatokat. Értelemszerűen a rendelet 1. §-ának (2) bekezdésére kellett volna elsősorban utalni, amely kimondta, hogy a részvénytársaságok gazdasági egységének megóvása végett az iparügyi miniszter előterjesztésére a kormány állami kezelésbe vehet minden olyan belföldi vállalatot, amelyben a részvénytársaságnak az 1945. évi január hó 20. napján közvetlenül, vagy közvetve ötven százalékos vagy ezt meghaladó részvény-, kötvény-, illetőleg egyéb tőkeérdekeltsége volt, vagy amelyben a részvénytársaságok az 1945. évi január hó 20. napját követően az állami kezelésbevitel napjáig ilyen érdekeltséget vállaltak. Közvetett érdekeltségnek tekintette az együttesen vezetett vállalatok egy csoportjához (konszernhez) tartozást is.

A rendelet 1. §-ának (4) bekezdése sorolta fel a Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű Rt., a Ganz- és Társa Villamossági, Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt., valamint a Weiss Manfréd Acél- és Fémművek Rt. érdekkörébe tartozó vállalatokat. A rendelet 1. §-ának (5) bekezdése szólt arról, hogy az előző (4) bekezdésben fel nem sorolt, de a (2) bekezdés rendelkezése alá tartozó vállalatok állami kezelésbevitelének a 2. §-ban meghatározott határidő elteltétől számított hatvan nap után csak abban az esetben van helye, ha az érdekelt részvénytársaság az illető vállalatnál fennálló érdekeltségét a 2. §-ban foglalt rendelkezés ellenére nem jelentette be. Ebben az esetben a kezelésbevitel napját az iparügyi miniszternek kellett megállapítania. A rendelet 2. §-a szólt arról, hogy a részvénytársaságok a belföldi vagy külföldi vállalatnál fennálló tulajdoni (részvény-, kötvény-, illetőleg egyéb) tőkeérdekeltségüket nyolc nap alatt voltak kötelesek az iparügyi miniszternek bejelenteni.

⁵⁷ Lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 90. napirendi pontját, illetve a 2090/1947. ME sz. r.-et, MK február 25., 46. sz.

⁵⁸ A tényleges ellentmondás az volt, hogy a vonatkozó rendelet a nehézipari vállalatok – és nem a konzervipari vállalatok – állami kezelésbeviteléről intézkedett.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: itt most csak három konzervgyárról van szó. A 23 780/1946-os számú rendelet a földművelésügyi miniszternek adta át a konzervgyárakat.⁶⁰ Százon felül van már azon vállalatok száma, amelyek máris állami kezelésben vannak. Az állami kezelésbevétel akkor a földművelésügyi tárca hatáskörébe kerüljön, mert ezek a konzervgyárak nem fognak tudni másképp dolgozni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: csak jogi szempontból nem a Labor tulajdona.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a felügyeletet gyakorolhatja továbbra is az iparügyi miniszter, de gyakorlatilag mégis a földművelésügyi tárcához kell, hogy tartozzanak.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: mielőtt arról beszélünk, hogy kihez fog tartozni állami kezelésbevétel esetén, eldöntendő, hogy tényleg állami kezelésbe vesszük-e.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: jelenleg nincs semmi észrevétele, de ha jogi osztályának mégis lenne, úgy kéri azt utólag figyelembe venni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: miután már ma is állami kezelésben vannak tulajdonképpen, tehát mellette van. Kétségtelen, hogy az összefüggés nagyon laza. A földművelésügyi miniszter kezeli ezeket a vállalatokat a NIK keretében.⁶¹ A tárgyalások erre nézve még folynak.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: az alapvállalatok már bent vannak a NIK-ben.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: Nem tartja helyesnek, hogy a NIK-et agyonterheljük.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. A 23 550/1946. ME sz. rendeletben előírt bejelentési határidőt a lejáratot követő két hónappal meghosszabbította.⁶²

⁵⁹ A Labor Bizalmi Rt.-re utalt, lásd erről e kötetben az [1] 150. sz. jkv. 47. jegyzetét, valamint a jelen jegyzőkönyv d) mellékletét.

⁶⁰ Lásd a jelen kötetben a [2] 151. sz. jkv. [46] sz. napirendi pontját, illetve a 23 780/1946. ME sz. r.-et, MK december 1., 275. sz.

⁶¹ A pénzügyminiszter ez utóbbi megjegyzése a helyzet humoros ellentmondására utalt. A Nehézipari Központtól lásd a jelen kötet [1] 150. sz. jkv-ének 51. jegyzetét. A Kisgazdapárt politikáját bírálva Gordon Ferenc volt pénzügyminiszter ekkori svájci követ is keserűen írta Tildy Zoltánnak: „a konzervgyárak el-nehéziparosítása” a parasztságot is igen közelről fogja érinteni, amit hamarosan észre fognak venni. (FKgP Lt. 285. f. 6. cs. 176. 6. e., 57.)

⁶² A határozatból nem derül ki egyértelműen, ezért rögzítjük, hogy az előterjesztésben szereplő konzervipari, magtermelő, telekkezelő és kenderipari vállalatok állami kezelésbevételére vonatkozó javaslat, valamint az ugyanott felsorolt vállalatok állami kezelésbevételére alóli mentesítés ügyében beadott kérelmek elutasítására vonatkozó javaslat elfogadásáról szól a határozat. Ezzel együtt került sor az érdekeltségi vállalatok bejelentési határidejének meghosszabbítására vonatkozó javaslat elfogadására. Lásd a 2090/1947. ME sz. r.-et, MK február 25., 46. sz.

56.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Szénbányák Rt. halaszthatatlan beruházási céljaira 5 millió forint túlkiadás tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Állami Szénbányák Rt. beruházási céljaira ötmillió forint túlkiadáshoz hozzájárult.⁶³

57.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a büntető eljárás során lefoglalt közszükségleti cikkeknek közellátási célra fordítása tárgyában kiadott 730/1946. ME sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában. A megállapodás a közellátásügyi miniszterrel már megtörtént, így elfogadható a rendelet.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: felhívja az iparügyi miniszter figyelmét, hogy a rendelet elején nem kell hivatkozni az 1947. II. tc. 1. §-ában meghosszabbított felhatalmazásra, csak február 28-a után kell erre utalni, addig csak az 1946. XVI. [sic!] tc. 1. §-t kell felhívni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁴

58.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparban foglalkoztatott munkavállalók túlórájának korlátozása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a Szakszervezeti Tanács véleményét ki kell kérni.

⁶³ Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 24. napirendi pontját. Előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett, de az SZDP iratai között megtalálható. A 12/3. 1947. IpM eln. sz. előterjesztés előadta, hogy a MÁSZ Rt. termelési átlagának fenntartása további befektetések nélkül nem biztosítható. Az igényelt összeg 17%-át gépészeti berendezések, 83%-át anyagok beszerzésére kívánta fordítani. Jelezte, hogy a vállalat elkészítette az 1947. év hét hónapjára szóló többtermelési programját és egy hároméves terv hitelszükségletének előirányzatát, amely szerint a hét hónapos feljavítási programhoz kereken 55 600 000 Ft összegű beruházást terveztek. Mindezek szempontjából kérte az öt millió Ft hitel engedélyezését. (PIL 283. f. 31. cs. 69. ó. e., 69.)

A MÁSZ Rt. rendkívüli pénzigényének kérdése a későbbiekben is napirendre került, lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 40., és a [19] 168. sz. jkv. [11] napirendi pontját.

⁶⁴ Előzményéről lásd: TZ Mt. Jkv., a [12] 79. sz. jkv. 79. és a [14] 81. sz. jkv. 53. napirendi pontját, továbbá e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 93. napirendi pontját, illetve a 730/1946. ME sz. r.-et, MK január 25., 21. sz.

Az 5621/1947. IpM sz. előterjesztés és a mellette található rendelettervezet csak annyiban kívánta módosítani az alaprendeletet, hogy az értékesítésre, a lefoglalt közszükségleti cikkek nyilvántartására, kezelésére vonatkozó részletes szabályokat a közellátásügyi miniszteren, a belügyminiszteren és az igazságügyminiszteren kívül a földművelésügyi miniszterrel is egyetértésben javasolta kibocsátani.

Az Igazságügyminisztérium T. 619/1947. sz. levele arra hívta fel a figyelmet, hogy a rendeletek kibocsátására adott felhatalmazás tekintetében a rendelettervezet nem a megfelelő törvényre (az 1946: XXVIII. tc.-re) hivatkozott.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a rendeletben benne van, hogy meg kell hallgatni a vállalat üzemi bizottságát és az érdekelt szakszervezeteket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: jobb lenne, ha a Szakszervezeti Tanácsot hallgatná meg. A kérelmet el kell juttatni minden egyes esetben hozzá.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: elfogadja a módosítást és az „érdekelt szakszervezet” helyett a „Szakszervezeti Tanácsot” veszi figyelembe.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁵

59.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. és 2. sorszám alatt felvett előterjesztéseit a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁶

60.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Perneczky Béla miniszteri osztályfőnök és dr. Sibelka-Perleberg Artur min. tanácsos kiküldetése tárgyában Rómába az 1947. évi március 6-án kezdődő FAO ülésre.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

⁶⁵ Előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Előzményéről lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 45. napirendi pontját és jegyzetét. Az iparban (kereskedelemben) foglalkoztatott munkavállalók által teljesíthető túlmunka korlátozásáról a 2390/1947. ME sz. r. (MK február 28., 49. sz.) intézkedett.

⁶⁶ A Földművelésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a Magyar Agrártudományi Egyetemnek a volt Bolyai János Műszaki Akadémián való elhelyezésére vonatkozó javaslat címe szerepel. A borítólapon megtalálható az e tárgyban tett 216 057/1947. FM X. 1. sz. előterjesztés. Ez hivatkozott az Agrártudományi Egyetem felállításáról szóló 8740/1945. ME sz. r. (MK október 2., 141. sz.) azon részére, amely az egyetem elhelyezésére szükséges ingatlanok kisajátításának jogát a földművelésügyi miniszterre bízta. (Lásd: DMB MT. jkv., az 57. sz. jkv. 27. napirendi pontját.) A tárcza tárgyalásokat folytatott – többek között a Honvédelmi Minisztériummal – a volt Bolyai János Műszaki Akadémia Vörös Hadserg útja (Hidegkúti út), Híradó utca, Pasaréti út és a Hidász utca által határolt, kőfallal körülvett, összesen 30 katasztrális hold és 230,7 négyszögöl nagyságú területének, valamint a rajta lévő épületeknek az átengedéséről. Ennek jóváhagyását, illetve rendelet útján való megerősítést kérte. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelettervezet szövege. Újsághír szerint a tárcza itt kívánta elhelyezni a Szőlőgazdasági Kart, a Mezőgazdaságtudományi Kart, az egyetem központi hivatalait, a hallgatók népi kollégiumát, s idővel az Erdészeti Kart is ide kívánta hozni Sopronból. (Szabad Nép, 1947. január 23.)

A tárcza 2. sorszámú előterjesztése a kertészet és méhészet 100 000 forintos póthitelének engedélyezésére vonatkozott. Ajegyzőkönyv mellett megtalálható a 60 825/1947. FM I. B–2. sz. előterjesztés, amely az ínséges méhcsaládok részére kiutalt 20 vagon méhetető cukor szétosztásáról, a méheknek cukorral való feletetéséről szóló népies nyelven írt útmutató kiadásáról, a gödöllői Méhészeti és Méhbiológiai Kutatóintézet újjáépítéséről, továbbá az Országos Magyar Méhészeti Egyesület átszervezésére vonatkozó javaslatról szolt.

⁶⁷ Előzményéről lásd a [8] 157. sz. jkv. 32., illetve a jelen jkv. 6. napirendi pontját. A FAO-ról lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [38] sz. napirendi pontját.

A 20 720/1947. FM IV. 1. sz. előterjesztés a FAO Magyar Bizottságának képviselőjében ja-

61.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Jákó Jenő [volt erdőtanácsos] özvegye részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

62.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Munkácsy József ny. szőlészeti és borászati felügyelő rehabilitálása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: nem látja fennforogni az előfeltételeket, ezért elutasítani javasolja az előterjesztést.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.⁶⁸

63.

[Bárános] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az árvízzel kapcsolatos kiadásokra 10 millió forint folyósítása tárgyában. – Ezzel kapcsolatban jelenti, hogy sajnos az utolsó napokban a helyzet rosszabbodott. A Tisza–Dunán egy 10 km-es szakaszt kivéve az egész terület jéggel van borítva. Előnyös a helyzet a Körös vidékén. A Fehér- és Fekete Körös letisztult a jégtől. A Tisza vonala nem aggasztó, a Dunán azonban olyan vastag a jég-reteg, hogy alul sem tud elfolyni. A komáromi vasúti hídnál az oroszok próbálnak robbantani. A vasúti összekötő hídnál lévő nehézségek Pesten megszüntek a robbantások által, úgyhogy ott szabad a lefolyás. A Maros szintén

vasolta kiküldeni Rómába a FAO Európai Nemzeti Bizottságainak ülésére dr. Pernecky Béla egyetemi tanárt, a bizottság tagját és dr. Sibelka-Perleberg Arturt a bizottság főtitkárát. Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy Magyarország a volt legyőzött államok közül egyedül részesült abban a megtiszteltetésben, hogy felvették a FAO tagjai közé. Kiemelte, hogy a „FAO vezetősége és annak vezérigazgatója, Sir John Boyd Orr (aki egyébként éppen a szóban forgó konferenciára menet jön Magyarországra, a kormány meghívására [lásd e kötetben a [16] 165. jkv. 5. napirendi pontját]) ismételten jelét adta annak, hogy Magyarország közreműködését értékesnek és szükségesnek tartja: így meghívást kaptunk a közelmúltban megtartott sáska-kár elleni konferenciára, az ugyancsak márciusban megtartandó mezőgazdasági statisztikai értekezletre és a későbbi időpontban tartandó vetőmag-konferenciára is. A közép-európai agrárlamok képviselői, felismerve Magyarországnak ezt az előnyös helyzetét, kérték a Magyar Nemzeti Bizottságot, hogy őket, mint távollévőket és érdekeiket a megbeszélésen képviseljék.”

Az előterjesztés mellett megtalálható John Boyd Orr, vezérigazgató levele a római végrehajtó-bizottsági ülés alkalmából az európai nemzeti bizottságok által tartandó értekezlet programjáról, így a FAO által a tagkormányoknak az élelmezés, műtrágya, felszerelés és magellátás, állati járványok, növénybetegségek leküzdése terén nyújtható segítségéről; az UNRRA technikai tanácsadó szolgálatnak átvételéről; a tagkormányok időszakos jelentéséről; a Világélelmezési Előkészítő Bizottság jelentéséről.

⁶⁸ A 42 329/1946. FM I/B.1. sz. előterjesztés szerint *Munkácsy József* (1882–) szőlészeti és borászati felügyelő a Tanácsköztársaság alatt a budapesti munkás és katonatanács tagja, majd az ottani forradalmi törvényszék jegyzője volt. Ezért 1920-ban fegyelmi büntetésben részesült, aminek folytán nyugdíjazását kérte. Javasolta a tárca a VI. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezését, majd nyugdíjazása esetén a szolgálaton kívül töltött idejének a nyugdíjába való beszámítását.

aggasztó, tele van jéggel, a Zagyva szintén igen veszélyes. 4 hétre van szénkészlet a veszély elhárítására s egy-két napon belül mindenütt ott lesz a szükséges üzemanyag. Budapest–Szeged és Miskolc vonalon különítmények vannak állandóan. A meteorológiai intézet jelentése szerint a havazás után 4–5 napos olvadás következik be. Ha délről kapjuk ezt az olvadást, akkor az egész lefolyik, ha nem, akkor nehézségek lesznek.

Minisztertanács az árvízvédelemmel kapcsolatos munkálatok kiadásaira tíz millió forint póthitel folyósításához hozzájárult.⁶⁹

64.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: a legutolsó minisztertanácson a Sió-csatorna munkálatainak költségvetésével kapcsolatban az volt a minisztertanács álláspontja, hogy a kérdést a köztársasági elnökkel le kell tárgyalni. Jelentkezett is az elnöknel, aki a maga részéről a további munkálatokat indokoltnak tartotta. Az anyagi szükségletet illetően elő kell adnia, hogy [a] 46. év szeptember 26. napján tartott minisztertanács eredetileg 6 millió forintot engedélyezett, de a valóságos munkaérték 3,2 millió 1938. évi vásárló értékű pengő. A 6 millió forint tehát megfelelő fedezetet nem nyújt. A folyó költségvetési évben a csatornázási és hídépítési munkákra legalább 5 millió forint póthitelt igényelne még és ezért a minisztertanács állásfoglalását kéri abban a tekintetben, hogy a munkálatokat folytathatja-e. Ebben az esetben határozott összegű javaslatot fog legközelebb előterjeszteni.

Minisztertanács elhatározta, hogy a Sió-csatorna munkálatait folytatni kell és felhívta a földművelésügyi minisztert, hogy a munkálatok folytatásához szükséges összeg póthitelként való folyósítása iránt sürgős javaslatot terjesszen elő.⁷⁰

⁶⁹ Előzményéről lásd e kötetben a [10] 159. sz. jkv. [48] és a [14] 163. sz. jkv. 58. napirendi pontját.

A GF az ország bel- és árvízvédelmi készültségének helyreállítására a Közmunkaváltság Alap terhére el nem végezhető földmunkák költségeire 5,4; az árvízvédelmi berendezések és felszerelések kiegészítésére 4,2; az árvízvédelemmel kapcsolatban a víztársulatok támogatására pedig 0,4; összesen tehát 10 millió Ft hitelkeret engedélyezését javasolta. Ennek terhére azonban egyelőre 5 millió Ft folyósítását indítványozta, azzal, hogy a további összeget a márciusban várható zöldár elleni védekezésre kell biztosítani. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXI. 1947. február 11., 11. pont.)

E határozatra hivatkozva tette meg 183/1947. sz. előterjesztését az iparügyi miniszter. (MOL XIX-I-1-s. 12. Min. tan. 1947-1243.)

Lásd még e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [50], a [19] 168. sz. jkv. [58] és a [22] 171. sz. jkv. 68. napirendi pontját.

⁷⁰ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, az [58] 141. sz. jkv. 25. napirendi pontját. Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett és a tárgya sem szerepelt a tárca előterjesztéseit összefoglaló jegyzéken.

A Sió-csatorna építésének kérdése Tildy köztársasági elnök kezdeményezése volt (VAS, 1982, 172.) Báránys földművelésügyi miniszternek ezért kellett megbeszélnie vele a munkálatok

65.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Nóbik Ferencnek a képesítő tanfolyam alól való felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

66.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt felvett előterjesztését a napirendről leveszi, előbb a Gazdasági Főtanács elé kívánja vinni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷²

67.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Győr–Moson vármegye törvényhatóságánál az alispáni állásnak választás útján való betöltése tárgyában.

folytatásának kezdését. Az 5 millió forint előirányzat nélküli költségellátmány ügyében tett előterjesztésről lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 60. napirendi pontját.

A Sió-csatorna ünnepélyes megnyitására 1947. szeptemberében került sor (DL MT. JKV., [22] 202. sz. jkv. 46. napirendi pont).

⁷¹ A 1089/1947. KM eln. sz. előterjesztés azért javasolta *Nóbik Ferenc* közellátási felügyelő mentesítését a képesítő tanfolyam elvégzése alól, mert nevezett az Egri Katolikus Főiskola Jog- és Államtudományi Karán időközben végbizonysítványt szerzett, ezen kívül biztosítási átképző szaktanfolyamot is végzett.

⁷² A Belügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a főispánok és önkormányzati alkalmazottak illetményeinek szabályozása, továbbá egyes vármegyei, városi és községi tisztviselői állások elnevezésének megváltoztatása című tárgy szerepel. A SZDP iratai között megtalálható a 84 050/1947. BM II/1. sz. előterjesztés. Ez ráirányította a figyelmet arra, hogy a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. r. (MK június 17., 54. sz.) a főispánok, továbbá az önkormányzati alkalmazottak esetében változtatások váltak szükségessé. Elsősorban az önkormányzatok adminisztrációjában vezető állásúnak számító vármegyei főjegyző, járási főjegyző, törvényhatósági jogú városi polgármester-helyettes, tanácsnokok, főjegyzők, megyei városi főjegyzők és tanácsstagok helyzetét említette fel, akik alacsony besorolásban, a X. fizetési osztály 3. fokozatában kezdték meg szolgálatukat. Az önkormányzatok törvényes hatásköre szempontjából sérelmesnek találta azt, hogy az általuk vezetett állásra alkalmasnak minősített és megválasztott közalkalmazottak nem részesülhettek megfelelő javadalmazásban. Számukra olyan anyagi helyzetet kívánt biztosítani, ami megfelelt vezető jellegű állásuknak. A nagyobb kezdő fizetés megállapításán kívül a kiváló szorgalmú és szakképzettségű tisztviselők esetében, az önkormányzati alkalmazás speciális jellegére figyelemmel, javasolta bevezetni a soron kívüli előléptetés lehetőségét. Kérte továbbá ezen állások rangjának megfelelően elnevezésük megváltoztatását, így például szolgabíró helyett a járási jegyzői, vármegyei közigazgatási gyakornok helyett a vármegyei segédfoglalmazói megjelölés bevezetését. Ugyanakkor különböző szintű képzés, szakvizsga letételéhez kívánta kötni a kinevezéseket. (PIL 283. f. 31. cs. 69. ó. e., 88–100.)

A kérdést később több alkalommal is napirendre tűzték, de ismétlen elhalasztották a tárgyalását. Döntés csak a Dinnyés-kormány idején született. Lásd: DL MT. JKV., a [7] 187. sz. jkv. [77] napirendi pontját, és jegyzetét, illetve a 8450/1947. Korm. sz. r.-et, MKRT július 10., 153–154. sz.

[Ries] Igazságügyminiszter: a végrehajtás megbeszélése végett kéri a kérdést még szakközegeivel letárgyalni.

[Nagy] Miniszterelnök: az alispáni helyre a Kisgazdapárt kíván jelöltet állítani.

Rákosi Mátyás államminiszter: nincs észrevétele ez ellen.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

68.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát a soproni vegyvizsgáló állomás vezetője állásának betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

69.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Debrecen thj. városban megüresedő helyettes polgármesteri állás betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

70.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Pécs thj. város közüzeméinél az üzemigazgatói és egy főmérnöki, valamint az üzemigazgatói állás betöltésével esetleg megüresedő főmérnöki, tehát összesen három állás betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

⁷³ A 150 638/1947. BM III/1. sz. előterjesztés jelezte, hogy a vármegye alispánja 1946. július 8-án lemondott, s azóta az alispáni teendőket a vármegyei főjegyző látta el. A közigazgatás zavartalan ellátását azonban a vármegyei első tisztviselő hiánya hátrányosan érintette. Ezért, bár a 8100/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) folytán a vármegyénél is tilos volt új személyt alkalmazni, a rendeletnek a kivételre alkalmat adó 2. §-a alapján kérte a minisztertanácstól az állás betöltésének engedélyezését.

⁷⁴ A 188 284/1946. BM III-3. sz. előterjesztés bejelentette, hogy Sopron város nyilvános vegyvizsgáló állomásának vezetője 1946. december 31-ével lemondott az állásáról. A közegészségügyi szempontból fontos vegyvizsgáló állomás azonban a vegyész-mérnöki képzéshez kötött vezető nélkül nem működhethet, mivel az állomáson rajta kívül csak egy laboráns teljesített szolgálatot. Az előző napirendi pont jegyzetében említett 8100/1946. ME sz. r. 2. §-ára hivatkozva kérte a minisztertanács engedélyét a vegyvizsgáló állomás új vezetőjének kinevezéséhez.

⁷⁵ A 186 311/1946. BM III-3. sz. előterjesztés ugyancsak – az előző napirendi pontok jegyzetében már említett – 8100/1946. ME sz. r. 2. §-a alapján javasolta a Debrecen városánál megüresedő helyettes polgármesteri állás betöltésének engedélyezését. Személyi javaslat ekkor nem történt.

⁷⁶ A 175 556/1947. BM III-3. sz. előterjesztés jelezte, hogy Pécs város nyolc közüzemének (villamos-, gáz-, víz- és csatornaművek, villamosvasút, társas gépkocsi üzem, köztisztasági és

71.

Belügyminiszter [képviselőében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Veszprém m. város főmérnöki állásának behelyettesítés útján való betöltése tárgyában.⁷⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

72.

Belügyminiszter [képviselőében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Steinherz Simon és Vámos Sándor képesítési kellék alól való felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

73.

Belügyminiszter [képviselőében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Rádai László közlelmzési főfelügyelő képesítési kellék alól való felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

fürdőüzem) irányítására nyolc mérnöki képesítéshez kötött állás volt szervezve. Ezek közül azonban, az adott időben csak két mérnök végezte az említett területek irányítását. Ezért a 8100/1946. ME sz. r. 2. §-ára hivatkozva kérte az üres állások részbeni betöltésének engedélyezését.

⁷⁷ A 176 127/1947. BM III-3. sz. előterjesztés – hivatkozva arra, hogy Veszprém város a háborús események folytán erősen károsodott, és három mérnöki állása nem volt betöltve – javasolta az üresen álló főmérnöki állásra Veszely Gézának, Győr város főmérnökének helyettesi minőségben való alkalmazását. Jelezte, hogy Győr város kész volt Veszely Gézát fizetés nélküli szabadsága terhére Veszprém városnak megfelelő időtartamra átengedni. Az előző előterjesztésekhez hasonlóan, szintén a 8100/1946. ME sz. r. 2. §-a alapján kérte az alkalmazás engedélyezését.

⁷⁸ A 186 949/1946. BM III-3. sz. előterjesztés szerint Steinherz Simon a Székesfőváros Elektromos Műveinek helyettes vezérigazgatója, Vámos Sándor pedig helyettes igazgatója volt. Az említett állások betöltéséhez szükséges főiskolai végzettséggel nem rendelkeztek, ezért a főváros polgármesterének kérése alapján javasolta nevezettek esetében az előírt képesítés elengedését. *Steinherz Simon* (1886–1967) villanyszerelő, 1903-tól részt vett a munkásmozgalmában. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt egy időre rendőri felügyelet alá helyezték. 1928-tól a Székesfőváros Elektromos Műveinek igazgatósági tagja, 1930-tól 1941-ig a törvényhatósági bizottság kiküldöttjeként az üzemi választmány tagja volt. 1944-ben négyévi szabadságvesztésre ítélték. 1946. január 1-jével lett az Elektromos Művek helyettes vezérigazgatója. *Vámos Sándor* (1900–?) kereskedelmi iskolában érettségizett. Banktisztviselő volt. 1929-ben lépett az Elektromos Művek szolgálatába. 1944-ben kényszernyugdíjazták. 1945. márciusában visszavették az Elektromos Művekhez, a főpénztár vezetője, majd a személyzeti és illetmény-számfejtési osztály vezetője, 1945 augusztusában pedig helyettes igazgató lett. 1917-től tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak.

⁷⁹ A 188 807/1946. BM III-3. sz. előterjesztés szerint *Rádai László* a székesfővárosnál II. osztályú közlelmzési főfelügyelő volt, nem rendelkezett azonban az állás betöltéséhez szükséges főiskolai végzettséggel. Nevezett nyolc félévet végzett a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, és egy szigorlatot tett a gépészeti szakon. 1932-től állt a főváros

74.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Fazekas István székesfővárosi tanácsnok képesítési kellék alól való felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

75.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Bártfai Géza rehabilitálása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: kifogása van ellene, mert 69 éves volt, amikor állami szolgálatba lépett, 1 év múlva végelbánás alá kellett volna vonni.

Rákosi Mátyás államminiszter: ismerte jól Bártfait s ha van rá mód az özvegye részére kell valamit juttatni.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: akkor kegydíj formájában teszi meg javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy kegydíj folyósítandó Bártfai Géza özvegye részére.⁸¹

76.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Valkóczy Gyula rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸²

77.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Lestál Vas Gusztáv rehabilitálása tárgyában.

szolgálatában. Eredményes munkája alapján javasolta a miniszter a képesítési kellékek megléte alóli felmentését.

⁸⁰ A 185 187/1946. BM III-3. sz. előterjesztés szerint *Fazekas István* (1910–1966) kereskedelmi iskolában érettségizett. 1929-től a Postánál, 1941-től a Közellátásügyi Minisztériumnál, 1945 után a Közellátásügyi Kormánybiztosságnál dolgozott. 1945 júliusában a székesfőváros polgármestere tiszteletdíjas főjegyzővé nevezte ki, 1945 augusztusában pedig a főváros közgyűlése tanácsnokká választotta. Az ipari ellátási ügyosztály vezetője lett. Az ehhez szükséges képesítési kellékek meglétének elengedését javasolta a miniszter.

⁸¹ A 203 025/1947. BM IV/1. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy *Bártfai Géza* (1849–1934) 1918–1919-ben bűnügyi eladó volt az esztergomi rendőrségen. 1919 után 14 évi börtönbüntetésre ítélték, amelyből 10 évet a Szegedi Csillag-börtönben töltött le. Rendőr alezredekénti rehabilitálását, illetve özvegye részére a VI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő özvegy nyugdíj, illetve kegydíj folyósítását javasolta a miniszter.

⁸² Az 503 836/1946. BM IV-1. a. sz. előterjesztés szerint *Valkóczy Gyula* az októberi forradalom és a Tanácsköztársaság idején az Államrendőrség szolgálatában állt. Ezért később egy év és 7 hónap börtönbüntetésre ítélték, majd 1928-ig rendőri felügyelet alatt állt. A miniszter rendőrnnyomozó-századossá való kinevezését, szolgálati idejének 1918-tól való beszámítását javasolta.

[Ries] Igazságügyminiszter: az illető kormányzósértést követett el, de viszont a Baross Szövetség szervező titkára volt. Be kell szerezni az iratokat, mert kormányzósértést jobboldali emberek is követtek el.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸³

78.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szombathelyi János rehabilitálása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: ellenzi a rehabilitációt, meg kell állapítani, hogy annakidején az ítélet hivatalvesztéssel járt-e, vagy sem.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: leveszi a napirendről előterjesztését.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁴

⁸³ Az 520 221/1946. VM IV/1. sz. előterjesztés szerint *Lestál Vas Gusztáv* (1898–?) a budapesti főkapitányság bűnügyi osztályán volt rendőrdíjnok. 1932-ben a kormányzót sértő kijelentése miatt a rendőrségtől elbocsátották. Magánvállalatoknál dolgozott, majd 1943-tól textil kiskereskedést nyitott. A Baross Szövetség tagja lett, de innen felesége származása miatt kilépett. A nyilasok elől elmenekült. 1943-tól katona volt, de 1944 őszén megszökött. A belügyminiszter rehabilitációként rendőrfőhadnaggyá való kinevezését, szolgálati idejének 1930-tól való beszámítását javasolta.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium T. 577/1947. sz. február 17-én kelt, a rehabilitálással szembeni véleményét tartalmazó levele. Ez rámutatott arra, hogy a Baross Szövetséget a kormány az 529/1945. ME sz. r. (MK március 17. 9. sz.) alapján antidemokratikus szervezetként feloszlatta. Az ott viselt szervező-titkári működése miatt nevezett még akkor is méltatlannak találta a rehabilitálásra, ha népbíróági eljárás nem indult ellene.

⁸⁴ Az 505 105/1946. BM IV/1. a. sz. előterjesztés előadta, hogy *Szombathelyi János* (1891–?) 1919. október 1-jén lépett a Magyar Államrendőrség kötelékébe, s rendőr főtörzsőrmesteri rangot ért el. 1938-ban ideiglenesen nyugállományba helyezték, 1941-ben azonban tényleges szolgálatra visszahívták. A nagykanizsai internálótáborhoz osztották be. Az internáltaknak több ízben eltávozást, szabadságot és más könnyítést engedélyezett. Ezért, illetve fogolyszökötés vádjával büntetőeljárását indítottak ellene, s állítása szerint a nagykanizsai törvényszék egyévi börtönre ítélte. Az elítélésre vonatkozó iratok megsemmisültek. Az ügyben meghallgatott tanúk mellett szóltak. A miniszter Szombathelyi János rendőrfőhadnagykénti rehabilitálását, s a betöltött szolgálati idő figyelembevételével nyugállományba helyezését javasolta.

Az igazságügyminiszter T. 548/1947. sz., a belügyminiszterhez intézett levele kétségbe vonta a rehabilitálás indokoltságát. Egyrészt felvetette, hogy a nagykanizsai bíróság ítélete után megszűnt-e nevezett nyugdíjának folyósítása, mert ha nem szűnt meg, akkor jóvátételnek nincs helye, másrészt, ha megszüntették, akkor is vizsgálandónak tartotta, hogy az internáltaknak engedélyezett kedvezmények az érintett baloldali politikai magatartásával álltak-e összefüggésben. Rámutatott ezzel kapcsolatban, hogy 1941–1943-ban egyes nyilasok és a gazdasági életre káros ténykedést kifejtő személyek is rendőrhatalósági őrizet alá kerültek; az ilyen személyek számára biztosított kedvezmények azonban nem jelenthettek olyan politikai magatartást, amely rehabilitálás alapját képezhették.

79.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Fenyves Lajos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁵

80.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Valk Nándor [volt rendőr] özvegye részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

81.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát Bihon Miklós [volt rendőr-főtörzsőrmester] özvegye részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

82.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss Roland államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Környei István [volt próbarendőr] két árvája részére kegynevelési járulék engedélyezés tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

83.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet módosított alkotmányának becikkelyezése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a Szakszervezeti Tanács kiküldötte tárgyalta ezt a kérdést és amennyiben annak nincs kifogása ellene, ő is elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a Szakszervezeti Tanács esetleges észrevétele kikérendő.⁸⁶

⁸⁵ Az 517 815/1946. BM 1. a. sz. előterjesztés szerint *Fenyves Lajos* 1918-tól a közéletmezési kormánybiztosságon dolgozott. 1919. március 21-étől a budapesti Vörösőrség főparancsnokságán a titkárság munkatársa, illetve vezetője volt. A miniszter rendőr-alezredeskénti rehabilitálását javasolta és szolgálati idejének 1918-tól való megállapítását.

⁸⁶ A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetről lásd NF. Mr. Jkv. 1946, a[13] 96. sz. jkv. 33. és e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 34. napirendi pontját, ez utóbbi b) mellékletét, illetve jegyzeteiket.

A 70 076/7. 1947. Küm sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alkotmányán végrehajtott módosításokat Magyarország már ratifikálta (lásd az 1947: VI. tc.-t),

84.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Krassó Dezső rehabilitálása tárgyában. A múltkori minisztertanács levette a napirendről annak megállapítása végett, hogy szabadpályán való működésével nincs-e több jövedelme, mintha közalkalmazotti kinevezést nyerne. Krassó most becsatolt egy előjárósági bizonyítványt, amely igazolja, hogy jövedelme nem haladja meg a 450 forintot.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem javasolja ezt a bizonyítványt elfogadni.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: az ügyvédi kamara mutassa ki, hogy milyen összeg után fizet adót és ezt kettővel meg lehet szorozni, és úgy kijön a jövedelemtöbblet.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁷

85.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: bejelenti, hogy dr. Adorján László rehabilitálása tárgyalanná vált elhalálozása folytán.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁸

86.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Pfeiffer János rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁹

s a szervezettel szemben követett politika megváltoztatására nem volt ok, az új alkotmányszöveg becikkelyezését természetesnek találta. Jelezte, hogy a módosított alkotmány a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek nemcsak nemzetközi jogi helyzetét szabályozta újonnan, hanem tökéletesíteni kívánta az intézmény munkamódszereit és eljárási elveit is.

Az előterjesztés mellékletét képezi a törvényjavaslat francia, angol és magyar nyelvű szövege, annak mellékletei és a magyar külgügyminiszter indoklása.

A Szakszervezeti Tanács, a szakmai szakszervezetek összefogó testületéként 1891-ben alakult. Biztosította az egyes szakszervezetek együttműködését, kapcsolatokat tartott a külföldi szervezetekkel és a nemzetközi munkásszervezetekkel, illetve a munkáltatói érdekképviseletekkel és az állami szervekkel. 1948-tól Szakszervezetek Országos Tanácsa néven működött.

⁸⁷ Előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Előzményéről lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 36. napirendi pontját. A minisztertanács az 1947. február 26-ai ülésén ([16] 165. sz. jkv. 67. napirendi pont) döntött a kinevezésről.

⁸⁸ A 26 102/1946. HM eln. sz. előterjesztés szerint dr. Adorján László 1907-től állt közszolgálatban, 1909-ben fogalmazógyakornokká, majd miniszteri titkárrá nevezték ki. 1921-ben nyugdíjazták, aminek fő oka az volt, hogy a Károlyi-kormány, majd a Tanácsköztársaság idején is a honvédelmi miniszter, illetve a hadügyi népbiztos személyi titkára volt. A miniszter javasolta nevezett miniszteri tanácsoskénti rehabilitálását és részére az V. fizetési osztály 2. fokozata szerinti nyugellátás folyósítását.

⁸⁹ A 30 605/1946. HM Eln. sz. előterjesztés szerint Pfeiffer János volt rendőr főtörzs-

87.

[Bartha] Honvédelmi miniszter: előterjeszti javaslatát Madarasi Gábor polgári alkalmazott felvételének engedélyezése tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: nincs jogalap rá, hogy a VII. fizetési osztályba neveztessék ki.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a IX. fizetési osztályt javasolja számára.

Minisztertanács Madarasi Gábor felvételéhez a IX. fizetési osztályba való kinevezéssel hozzájárult.⁹⁰

88.

[Bognár] Tájékoztatásügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹¹

89.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett személyjogi gyógyszer-tári jogosítványok rendezéséről szóló 10 480/1945. és 2370/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában. Kiegészíti a rendeletet a gyógyszer-tári jog férjekre történő átruházása korlátozásával, nehogy visszaélések történjenek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹²

őrmestert, Sopron város 1919-es katonai parancsnokát a győri hadosztálybíróóság 1919. december 12-én nyolcévi börtönbüntetésre ítélte a Tanácsköztársaság idején ellenforradalmi tevékenységgel vádolt és halálra ítélt Szemeliker Antal fűlesdi plébános kivégzésében való közreműködés miatt. A szombathelyi 3. honvédkerületi parancsnokság bírósága 1946. április 6-án kelt végzése szerint azonban nevezett elítélését meg nem történtnek kellett tekinteni. A miniszter nyugállományú alhadnaggyá való előléptetésére tett javaslatot.

⁹⁰ A 2730/1947. HM Eln. Ksz. jogi. sz. előterjesztés bejelentette, hogy Zentai Vilmos, a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára melletti személyi titkár felmentése folytán Madarasi Gábor polgári alkalmazottat kívánja kinevezni.

Madarasi Gábor (1916–?) érettségivel rendelkezett, író és újságíróként dolgozott. 1944 októberében katonai behívásának nem tett eleget. 1945 után a Szociáldemokrata Párt megbízottjaként a HM állandó igazoló bizottságában működött.

⁹¹ Az 1081/1947. TM sz. előterjesztés Tarnay István külügyminisztériumi titkár és Mátyás Florence külügyminisztériumi irodatiszt tárcájához való átrendelésének meghosszabbítására kért engedélyt, hivatkozva a 7760/1946. ME sz. r. (MK július 17., 159. sz.) 2. §-ának (4) bekezdésére. Az előterjesztések jegyzékének az SZDP iratai között található példányára a következő megjegyzést írták: „Előzetes információ szerint politikai szempontból kifogásolható. Végleges információ beszerzéséig kérjük levenni.” (PIL 283. f. 31. cs. 69. ő. e., 8.)

⁹² Előzményéről lásd: DMB MT. jkv., a 63. sz. jkv. 13. napirendi pontját, és a) mellékletét, valamint NF MT. jkv. 1946. [6] 89. sz. jkv. [31] napirendi pontját.

A 292 300/1946. NM V. 3. sz. előterjesztés egyrészt a személyjogi gyógyszer-tári jogosítványnak a régi tulajdonos részére való visszaadására, illetőleg a haszonélvezeti jog engedélyezésével kapcsolatos igény bejelentésének 1947. május 1. napjáig való meghosszabbítására tett javasla-

90.

[Molnár] Népjeléti miniszter: előterjeszti javaslatát Ungvári [helyesen: Újvári] Jenő nyugdíjának kegyelmi úton történő felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹³

91.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőként Jócsik Lajos államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt felvett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹⁴

tot, továbbá annak kimondását kérte, hogy ha az eredeti engedélyes igényének érvényesítésében elháríthatatlan akadály miatt gátolva van vagy meghalt, az eredeti engedélyesnek gyógyszer-tár önálló vezetésére képesített felesége (özvegye) 1947. május 1-ig kérhesse a személyjogi gyógyszer-tári jogosítvány engedélyezését. Végül javasolta, hogy azokra a személyjogi gyógyszer-tárakra, amelyekre igényt nem támasztottak, a népjeléti miniszter 1947. július 1-jéig országos pályázatot hirdethessen.

Lásd a 2370/1947. ME sz. r., MK február 23., 45. sz.

⁹³ A jegyzőkönyvben elírás történt, az előterjesztésben ismételten az Újvári név szerepel.

A 70 246/1946. NM II. főoszt. sz. előterjesztésében a miniszter Újvári Jenő nyugalmazott OTI biztosítási főellenőr esetében az Országos Munkásbiztosító Pénztárnál eltöltött szolgálati idejének nyugdíja megállapításánál való figyelembevételét javasolta.

⁹⁴ A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszámú előterjesztésként a magyar vám- és külkereskedelmi politika egységes irányítására vonatkozó tárgymegjelölés szerepel. Az előterjesztés nincs mellékelve a jegyzőkönyvhöz. A SZDP iratai között megtalálható 6319/1947. KSz.M. III. sz. előterjesztés visszautalt a kérdés korábbi rendezésére. Előadta, hogy a minisztertanács 1943. május 18-i ülésén határozott arról, hogy a külkereskedelmi politika egységes irányítását az akkori Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumra kell bízni, egyúttal arról, hogy e tevékenységet az érdekelt tárcákkal egyetértésben kell folytatnia. E célból létrehozták a Tárcaközi Külkereskedelmi Értekezletet. A TKÉ szerepe azonban – a külföldi államokkal kötött árucseré- és fizetési megállapodások létrejöttével, valamint a hazai termelési és fogyasztási viszonyok áttekinthetetlenné válásával – lecsökkent, hozzájárult ehhez az is, hogy az értekezleteken a tárcák részéről mind kevesebb megfelelő felhatalmazással rendelkező tisztviselő vett részt, amihez következtében tevékenysége halogató és következtelen lett, törések jelentkeztek a külkereskedelmi politika irányításában. Így ez a rendszer, amely az érdekelt tárcáknak abszolút vétőjogot biztosított, tovább nem volt fenntartható, tehát megszüntetését javasolta. Nem akarta azonban kirekeszteni a tárcák és a Magyar Nemzeti Bank közreműködését, hanem azt az általános hatásköri elveknél megfelelő keretek között kívánta igénybe venni. Elsősorban a két, termelésben érdekelt tárca, az FM és az IpM, továbbá a közellátásügyi tárca közreműködésére számított. Amellett, hogy a külkereskedelmi irányítást kizárólag a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium hatáskörébe kívánata vonni, továbbra is fenn kívánta tartani azt a gyakorlatot, hogy a minisztertanács a különösen fontos külkereskedelmi tárgyalások vezetésével a kormány egy vagy több tagját bízza meg, azt is szükségesnek találta, hogy a delegációkban szakértőként a tárcák képviselői is részt vegyenek. Kérte a külkereskedelemmel kapcsolatos devizagazdálkodási és fizetési forgalmi kérdéseknek a KSZM-hez való összpontosítását. Ezért javasolta a TKÉ mellett létrehozott „hatos bizottság” és az ebbe beletagolt „ötös bizottság” megszüntetését. Ezek helyett termelési és kereskedelmi szakértőkből álló véleményező bizottságok létrehozását javasolta. A magán-gazdasági érdekeltek külföldi utazásai körül kialakult anarchikus viszonyokra és visszaélésekre tekintettel szükségesnek találta e téren is a központi rendezést, azt, hogy az útlelél-kiállító

92.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik Lajos államtitkár]: bejelenti, hogy a tárca központi igazgatása fogalmazási szakán előirányzott rendszeres állások számának felemelése tárgyában készített előterjesztését a Gazdasági Főtanács elé kívánja vinni, ezért a mai tárgyszeróról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹⁵

93.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik Lajos államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Külkereskedelmi Igazgatóság trieszti kirendeltsége ügykörének a római kirendeltségre való átruházása és a trieszti kirendeltség vezetőjének visszarendelése tárgyában.

hatóság felé csak a KSZM adhasson szakvéleményt. A külkereskedelmi tevékenység bővülésére tekintettel szükségesnek találta a tárca külkereskedelmi osztályán a létszám kiegészítését, elsősorban a más tárcáktól ideiglenesen átengedett tisztviselők végleges kinevezésének az engedélyezése útján. Az előterjesztés javasolta, hogy kizárólag a KSZM hatáskörébe tartozzanak a) a vám- és külkereskedelmi politikai tárgyalások előkészítésével, vezetésével, a kereskedelmi megállapodások kötésével, és ezek lebonyolításának ellenőrzésével kapcsolatos ügyek, b) azok a vámpolitikai és vámjogi kérdések, amelyeket a vámjog szabályozásáról szóló 1924: XIX. tc. a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe utalt, c) a külkereskedelemmel kapcsolatos devizagazdálkodási ügyek, d) valamennyi gazdasági természetű kiutazási ügy, e) a külkereskedelmi statisztika elvi kérdései, f) a nemzetközi vásárok és gazdasági jellegű kiállítások rendezése, g) a külkereskedelmi hírszolgálat és propaganda megszervezése és irányítása. (PIL 283. f. 31. cs. 69. ó. e., 170–172.)

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek a külkereskedelem irányításával és bonyolításával kapcsolatos hatásköréről korábban is volt már vita a minisztertanács ülésén. Lásd pl. e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 18. napirendi pontját és jegyzetét. A Miniszterelnökség iratanyagában található egyik feljegyzés (MOL–XIX–A–1–j 1947–XXIII–1674.–3764) szerint a minisztertanács napirendjéről ekkor azért vették le a kérdést, mert az Iparügyi Minisztérium részéről „még tárgyalás előtt közölték, hogy bizonyos aggályaik vannak, amelyek tisztázásáig kérik az ügyet függőben tartani. Azóta – írták 1947. április 1-jén – az ügy minisztertanács elé nem került.” Ismereteink szerint a következő hónapokban sem tértek vissza a kérdés tárgyalására.

A napirendről levett, fent részletesen ismertetett előterjesztés azért érdemel figyelmet, mert megelőlegezett egy olyan koncepciót, amely valójában csak két és fél év múlva, 1949 júniusában, a kormány akkori átszervezése során a Külkereskedelmi Minisztérium létrehozásával valósult meg. (Lásd a 291. sz. jkv. 15. napirendi pontját, illetve az 1949: XV. tc.-t., továbbá a 4160/1949. és a 4161/1949. Korm. sz. r.-et, MK TRT július 23. 154. sz.)

⁹⁵ A 283/1947. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés a tárca központi igazgatásának fogalmazási szakán lévő 54 állás 68-ra való felemelését javasolta. Jelezte, hogy az állások számát még akkor állapították meg, amikor a tárca ügyköre kialakulóban volt. Ennek következtében kénytelen volt szerződéssel alkalmazni 35 tisztviselőt, ezek többségének kinevezését azért is feltétlenül indokoltnak találta, mert – mint jelezte – amennyiben erre nem kerül sor, a szerződéses alkalmazottak kiválnak a közszolgálatból. Ez viszont a tárca ügymenetében elháríthatatlan nehézséget támasztott volna, mivel túlnyomó részük a külkereskedelmi osztályokon dolgozott, s munkájuk, amikor az ország egymás után kötötte a stabilizáció szempontjából fontos külkereskedelmi szerződéseket, nélkülözhetetlen volt. Lásd még e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 80. napirendi pontot.

[15] 164. 1947. február 19.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: az átcsoportosítás a jugoszlávok felé egy barátságtalan gesztus. Javasolja, hogy a trieszti kirendeltség vezetőjét rendeljék vissza, de ne bízassék meg a római kirendeltség, hanem új vezetőt kell Triesztbe kirendelni, Soltész Pál személyében.

Minisztertanács a Külkereskedelmi Igazgatóság trieszti kirendeltség-vezetőjének visszarendeléséhez és helyette Soltész Pál kirendeléséhez hozzájárult.⁹⁶

Minisztertanács délután 2 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjeggyükkel a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Bartha Albert, Bognár József és Balogh István aláírása.

Vas Zoltán neve nem szerepel a felsorolásban, így aláírása sem található a jegyzőkönyvön, bár ismételten felszólalt az ülésen.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellett a 2-6., a 8-11., a 13-14., a 17-22., a 25-33., a 36., a 39-42., a 44-52., az 54-55., az 57., az 59-62., a 65., a 67-83., a 85-90., a 92-93. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [15] 164. sz. jkv. a) melléklete a 37. napirendi ponthoz.

[A SZEB elnökhelyettese a potsdami értekezlet határozatára hivatkozva bejelenti a Szovjetunió igényét a Weiss Manfréd Konzern összes vállalatára és vagyonára]

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
19. sz.
1947. január 6.

Nagy Ferenc úrnak,
Magyarország miniszterelnökének,
B u d a p e s t .

⁹⁶ A 2625/1947. KSZM II. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy Trieszt külpolitikai helyzete – a jugoszláv-olasz igények ütközése miatt – bizonytalanná vált, s költségmegtakarítás szempontjából is célszerűnek látszott az ottani kirendeltség megszüntetése. Szükségesnek találta viszont a római külkereskedelmi kirendeltség működésének Triesztre való kiterjesztését. Javasolta dr. Bartha János külkereskedelmi segédtitkár Triesztből való visszarendelését, s munkájának ellátásával, római állomáshellyel, Soltész Pál külkereskedelmi tanácsos megbízását.

Miniszterelnök Úr!

Van szerencsém közölni, hogy a Weiss Manfréd konzern 1941 júniusától kezdve a legszorosabb összeköttetésben állt Németország katonai és gazdasági szervezeteivel és vállalatainak termékeit ezeknek szállította.

A szállítandó árukra a németek 1941 júniusától 1944 márciusáig 803,5 millió pengőt fizettek a vállalatnak.

1944 márciusára a Weiss Manfréd konzern a németekkel szemben 616 millió pengőnyi szállítási hátralékban volt.

A fent említett német térítések jelentősen megnövelték a Weiss Manfréd cég vagyonát és a németek anyagi érdekeltségük biztosítására ezen időtől fogva saját rendelkezésük alá vették a Weiss Manfréd cég egész vagyonát.

Ez a helyzet állott fenn a Vörös Hadsereg bevonulásakor.

A potsdami értekezlet határozata alapján kérem Miniszterelnök Urat, hogy adja ki az utasításokat arra vonatkozólag, hogy a Weiss Manfréd konzern összes vállalatait és vagyonát adják át a Szovjetunió rendelkezésére az ezen vállalatnál fennálló és a Szovjetunió tulajdonát képező német érdekeltség fedezetéül.

Ezen értékek átadása után utasítani fogom a Szovjetunió magyarországi kereskedelmi képviselője mellett működő Szovjet Javak Kezelőségét, hogy vizsgálja meg a volt tulajdonosok igényeit.

Öszinte tisztelettel:

Szviridov s. k.
altábornagy

MOL XIX-A-1-j-1947-VIII-288.

Szviridov altábornagy által saját kezűleg aláírt orosz nyelvű levél Wolff János rendőr-százados által készített egykorú magyar nyelvű gépelt fordítása.

A Miniszterelnökség 1947. január 9-én megküldte a levelet a pénzügyminiszternek, s kérte az adandó válasz tekintetében a tájékoztatását. Ezt követően január 11-én megküldte a Miniszterelnökség a levelet az iparügyi miniszternek is. Ez utóbbi előadóján, részben kézírással, a következő utasítások olvashatók: „Küldönczel azonnal. Borítékra irandó: Szigorúan bizalmas. A miniszter saját kezéhez, kizárólag sajátkezű felbontásra. G.” Az iparügyi miniszterhez intézett levél végén a következő megjegyzés látható: „N. B. Bojta államtitkár úr Balogh államtitkár úrral telefonon megbeszélte. Viczián I/14.”

A szovjet igény már korábban is felmerült. Az ügyel kapcsolatban a Weiss Manfréd vállalat-birodalmat kezelő Labor Bizalmi Rt. még 1946. október 19-én levelet intézett a miniszterelnökhöz, ezt a levelet nem találtuk meg, csak ennek egy 1946. október 22-én kelt, a Duna Repülőgépgyár Rt. levélpapírjára írt kiegészítését. Ebben tiltakoztak az ellen, hogy a magyar kormány vállalatuk részvényeit és azzal annak tulajdonjogát az orosz államnak adja át – hivatkozva arra, hogy a kormánynak erre az intézkedésre a fennálló törvényes rendelkezések kellő jogalapot nem adtak. Előadták továbbá, hogy a németekkel szemben mintegy 900 000 000 P 1944. évi értékű követelése volt a vállalatnak és csak 230 000 000 P-vel tartoztak. Méltánytalannak tartották, hogy ennek a tartozásnak a fejében adja át a magyar kormány a Potsdami Egyezmény értelmében a vállalat részvényeit az orosz kincstárnak. Jelezték azt is, hogy a vállalat tulajdonjogával együtt a cégnek a magyar kincstárral szemben fennállott 8 917 269,74 USA dollár összegű követelése is az orosz kincstárra szállnának át. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-7149; 23 195. ad 23 292.)

A [15] 164. sz. jkv. b) melléklete a 37. napirendi ponthoz.

[A magyarországi vállalatok Németországgal szembeni tartozásai címén támasztott szovjet követelések ügye]

1103/1947.

PM Eln. A.

Miniszterelnök úrnak

Budapest

A folyó hó 8-án tartott rendkívüli Gazdasági Főtanács határozatából az idecsatolt emlékeztetőt szerkesztettem, melyet a kormány a Szovjetunió kormányához juttatna el. Megállapodásunk szerint az emlékeztetőt a f. hó 11-i Gazdasági Főtanácson fogjuk tárgyalni.⁹⁷

Tisztelettel kérem annak áttanulmányozását és a Főtanács f. hó 11-i ülésén az észrevételek közlését.

Budapest, 1947. március 10.

Rácz Jenő s. k.

E m l é k e z t e t ő

A Potsdami Egyezmény azon rendelkezését, mely szerint a német állampolgárok magyarországi vagyona a Szovjetunió tulajdonába adandó át, a magyar kormány a vállalatok, és az ingatlanok tekintetében már végrehajtotta. Független kérdések csak néhány olyan vállalat körül vannak, amelyeknél vitás a tulajdonos német állampolgársága.

Nem tudott azonban a szovjet és a magyar fél megegyezni az átadandó német követelések terjedelme és értékelése tekintetében.

Elvileg a magyar kormány álláspontja kezdettől az volt, hogy Magyarországgal szemben német követelések nincsenek, mert a háború alatti kölcsönös szállítások alakulása folytán Magyarországnak sokkal több követelése keletkezett Németországgal szemben, mint megfordítva, Magyarországon tehát ezen a címen német vagyon nem keletkezett.⁹⁸

Ezzel szemben a szovjet fél szerint Magyarország a Németországgal szembeni követeléseiről a békeszerződésben lemondott, így tehát ma már csak tartozik Németországnak, s e tartozások a Szovjetuniót illetik meg.

Miután Magyarországon tényleges német követelés nem volt, ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a Szovjetunió követeléseit kizárólag a magyar nemzeti jövedelem terhére, vagy a magyar nemzeti vagyon bizonyos részének átadása útján kellene kiegyenlíteni. Mivel pedig a Potsdami Egyezmény csak Németországot kötelezte jóvátétel fizetésére, s a magyar jóvátételt a szövetséges hatalmak más alkalommal, a Potsdami Egyezménytől függetlenül

⁹⁷ A GF 1947. március 11-i ülésének (MOL XIX-A-10. Stab. XXXVI.) jegyzőkönyvében, illetve iratai között nem található adat e kérdés tárgyalására vonatkozóan.

⁹⁸ Lásd e kérdéstről a [21] 170. sz. jkv. [7] napirendi pontját és jegyzetét.

állapították meg: a magyar kormány szerint nem lehetséges a Potsdami Egyezményt úgy értelmezni, hogy annak végrehajtása során Magyarország fizessen Németország helyett jóvátételt.

Egy évvel ezelőtt a magyar kormány, ennek az elvi álláspontnak a hangsúlyozásával ugyan, de hozzájárult a Szovjetunió által támasztott követelés tárgyalásához.⁹⁹ Az akkori megállapodások szerint ugyanis a Szovjetunió a német követelések címén mindössze 1–2 millió dollárnak megfelelő összeg megtérítését kérte, a magyar kormány tehát ekkora összeg miatt nem tartotta érdemesnek elvi vitát kezdeni a Szovjetunió kormányával. A szovjet követelések egészen a legutóbbi időig alig haladtak meg a fent említett jelentéktelen összeget és csak legújában nőttek meg olyan összegre, amely már a magyar nemzetgazdaság számára elviselhetetlen.

A Szovjetunió képviselői folyó évi február hó 18-án jegyzéket nyújtottak át, melynek értelmében Magyarországnak Németországgal szemben fennálló tartozásai címén 1 679,3 millió forintot (140 millió dollárt) követeltek. De később bejelentették, hogy ez az összeg napról–napra növekszik az újabb megállapítások következtében. Így a március 5-i tárgyaláson a teljes követelés már 2 330 millió forint volt, ide nem számítva az 50%-on felüli szovjet érdekeltégű vállalatok tartozásait, amelyeket legutóbb 120 millió forintban jelöltek meg, továbbá annak kamatait. Így tehát az összes szovjet követelés e pillanatban meghaladja a 2 400 millió forintot, vagyis a 200 millió dollárt.

A magyar kormány ismét rámutat arra, hogy az állítólagos német követelésekkel kapcsolatban az elvi kérdést nem kívánja felvetni, feltéve, hogy a követelések megtérítése címén Magyarország a teljes méltányosság és igazság alapján olyan összeg fizetésére köteleztetik, amely nemzetgazdaságának teherbíró képességével arányban áll. A magyar kormány megállapításai szerint a tényeknek megfelelő számítások nem is produkálnak olyan összeget, amelynek vállalása Magyarország számára elviselhetetlen terhet jelentene. A Szovjetunió képviselői azonban a követelések összegének megállapításánál és értékelésénél a tévedéseknek egész sorozatát követték el, és ennek eredménye az, hogy a fent említett 200 millió dolláros összegű követeléshez jutottak el. Ennek az összegnek a jelentőségét legjobban mutatja, hogy ma az egész magyar iparba és bányászatba investált tőke értéke nem haladja meg a 6 milliárd forintot, vagyis az 500 millió dollárt. Mivel nyilvánvaló, hogy a szovjet fél által támasztott követelés sem forintban, sem idegen valutákban, sem árukban belátható idő alatt nem teljesíthető, s így Magyarország csupán újabb iparvállalatok átadásával szabadulhatna e kötelezettségétől, ez azt jelenti, hogy a magyar iparba és bányászatba investált tőkének kerekén 40%-át kellene a Szovjetunió tulajdonába átadni.

A magyar kormány utal arra, hogy a magyar ipar és bányászat jelentős része máris vagy a magyar állam tulajdonában vagy pedig kezelésében áll, vagy pedig már átadott a Szovjetuniónak, a még magánkézben lévő vállal-

⁹⁹ Lásd NF MT. JKV. 1946, [29] 112. sz. jkv. 73. napirendi pontját és jegyzetét.

kozások jelentős részét pedig a kormány a következő évek során államosítani kívánja. Nem arról van tehát szó, hogy egyes magántőkések vagyona menne át a Szovjetunió tulajdonába, hanem a magyar nép tulajdonában lévő, vagy a magyar nép által a közeljövőben tulajdonba veendő vállalkozásokat kellene a Szovjetunióknak átadni. Nem kell részletesebben kifejteni, milyen következményei lennének annak a magyar államháztartás alakulására és az újjáépítést szolgáló magyar hároméves terv végrehajtására.

A magyar kormány ezért tisztelettel kéri a Szovjetunió kormányát, hogy az alább közlendő adatok felhasználásával tárgyilagosan vizsgálja felül azokat az adatokat, amelyeknek alapján a Szovjetunió képviselői az említett 200 millió dolláros követelést kiszámították. Nem kétséges a magyar kormány előtt, hogy ez a tárgyilagos vizsgálat a magyar álláspont helyességét fogja megállapítani.

A további számszerű levezetés két részből áll.

- a) a követelések számszerű megállapításából,
- b) a követelések mai forintértékre való átszámításából.

a) A követelések számszerű értékének megállapítása tekintetében a szovjet és a magyar álláspontot a mellékelt táblázat foglalja össze. A táblázatban látható pengőösszegek 1945. január 20-i vásárlóértékű pengőre vonatkoznak; a pengő értékelését a jelzett időpontra nézve a magyar és szovjet fél közös egyetértésben $92 P = 1$ US dollár alapon állapította meg. Ugyanebben az időpontban 1 RM értéke a magyar–német klíringben 1,64 P volt. A márka- és pengőösszegek közös nevezőre hozása céljából ezt a kurzust alkalmazva megállapítható, hogy a szovjet fél által felállított követelések összege 1945. évi január 20-i pengőben kifejezve 899,2 millió, a magyar fél által elismert tartozások összege pedig 325,1 millió, 1945. január 20-i vásárlóerejű pengővel egyenértékű.

A két felállítás közötti eltérések általában jelentéktelenek, s a különbség tulajdonképpen csak három tételnél adódik: a Dunai Repülőgépgyár Rt.-nél, a Győri Waggongyárnál és a Creditanstalt Bankverein budapesti fiókjánál.

A Dunai Repülőgépgyár Rt.-nél a szovjet fél felállítása szerint 405 millió RM tartozás adódik. Azon az alapon, hogy a gyárnak nyújtott német hitelekkel a szovjet fél csupán a szállított repülőgépek értékét hajlandó levonni, ezzel szemben a magyar fél álláspontja szerint a nyújtott hitelekkel levonandó a szállított repülőgépek értékén kívül a Németországba visszautalt előlegek összege, miután ezek az összegek úgy tekintendők, mint amelyek a hitelből igénybe sem vették, továbbá a német rendelőt terhelő beruházási leírások, valamint a vonatkozó szerződés értelmében a német rendelőt terhelő anyagkárok, végül a németek által elszállított anyagok, alkatrészek és félkész áruk értéke. A szovjet fél az utóbbi tételeknél nem ismerte el a folyami úton elszállított áruk értékét, mivel arról a gyárnak megfelelő igazolásai nincsenek. El kell azonban ismernie azokat a tételeket, amelyek vasúton, vagy autón szállítottak el a gyárból, és amelyekről szabályos nyugták álla-

nak rendelkezésre. A fent említett levonásokkal a gyár tartozása 230 millió P-re (140 millió RM-ra) csökkent, amely összeget korábban a Szovjetunió képviselői is helyesnek tartottak.

A Szovjetunió képviselőinek az az álláspontja, amely szerint a Dunai Repülőgépgyár az általa kapott német hiteleket tovább adta a Weiss Manfréd konzern többi vállalatának és így ezek is adósai a németeknek: teljességgel tarthatatlan, mert a Weiss Manfréd konzern tagjai közül kizárólag a Dunai Repülőgépgyár Rt. állott hitelezési viszonyban a németekkel és az elszámolás a magyar fél által megállapított végösszeget tünteti fel. Akár elfogadjuk a szovjet fél álláspontját, mely szerint a Weiss Manfréd konzern tagjai egyetlen vállalatnak tekintendők, ez esetben az egész konzernnek a németekkel szemben fennálló tartozása az elszámolást végző Dunai Repülőgépgyáron keresztül jelentkezik, akár pedig abból indulunk ki, hogy a Weiss Manfréd konzern tagjai önálló vállalatok és közülük kizárólag a Dunai Repülőgépgyár Rt. állott hitelezési viszonyban a németekkel (vagyis nem jöhet tekintetben az, hogy e hitelek egy részét tovább adta a konzern többi vállalatának [sic!]), mindenképpen megállapítható, hogy csupán a magyar fél által kimutatott tartozás áll fenn. Hozzá kell ehhez tenni, hogy a megfelelő igazolások megszerzése a folyami úton elszállított árukra nézve is folyamatban van, s ezek alapján a németekkel szemben fennálló tartozás, amelyet a magyar fél eddig kénytelen volt 230,9 millió P-ben elismerni, kevesebb, mint felére fog csökkenni.

A Győri Waggongyár tartozását a szovjet fél 70 millió RM-ban mutatja ki. Ezzel szemben a magyar fél a máris rendelkezésre álló igazolások alapján kimutatja, hogy a Győri Waggongyár által a németek részére teljesített szállítások lényegesen többet tettek ki annál, mint amit a szovjet fél elismer és ilyenformán csak 11,9 millió RM tartozást hajlandó a magyar fél elvállalni. A vállalat könyvelése jelenleg Németországban van és a magyar fél felajánlotta, hogy annak a helyszínen való tanulmányozására magyar–szovjet vegyesbizottságot küldjenek ki.

A Creditanstalt Bankverein magyarországi fiókintézetének tartozásai címen a szovjet fél 12,6 millió P, 564 000 RM, 1 millió US \$, 1,3 millió svájci frank és 3 millió cseh korona összegű tartozást mutat ki. A magyar fél ezzel szemben nyomatékosan utal arra, hogy a Creditanstalt Bankverein budapesti fiókintézetének ezek a tartozásai a bécsi anyaintézettel szemben állottak fenn, s ezeket a hiteleket az anyaintézet budapesti fiókja magyarországi osztrák, illetőleg német vállalatoknál helyezte ki. Ezeket a vállalatokat a szovjet fél kívánságára a magyar fél kivétel nélkül átadta a Szovjetuniónak. Ilyenformán ezek a tartozások a Szovjetunió tartozásaivá alakultak át és ezekért Magyarország térítési kötelezettséggel nem terhelhető. De megjegyezni kívánja a magyar fél azt is, hogy a Creditanstalt Bankverein budapesti fiókintézetét a magyar kormány 80%-ban adta át a Szovjetuniónak. A szovjet fél pedig kijelentette, hogy csak azoknak a magyarországi vállalatoknak a németországi tartozásait kívánja a magyar kormány által megté-

rítettetni, amelyek 50%-ban, vagy annál kisebb részben adattak át a Szovjetunió részére, miután az 50%-nál nagyobb szovjet részesedéssel bíró vállalatok tartozásait a Szovjetunió maga kívánja behajtani. Bár ezt a kérdést a magyar kormány a további tárgyalások folyamán fel fogja vetni, egyelőre a Creditanstalt Bankverein tartozásait ebben a számításban figyelmen kívül kell hagyni.

A magyar kormány egyelőre nyitva hagyni kéri a szovjet fél által a vegyes szovjet–magyar vállalatok, valamint az 50%-nál nagyobb szovjet érdekeltségű vállalatok németországi tartozásainak a kérdését, mert ezeket még nem volt módjában alaposan megvizsgálni. Az ezeknél a vállalatoknál felmerülő tartozások azonban nem fogják a végösszeget döntően befolyásolni.

b) Az átszámítási kulcs tekintetében a magyar és a szovjet fél nem tudtak megegyezni, s az eltérő kulcs alkalmazása okozza elsősorban azt a nagy különbséget, ami a szovjet fél által követelt, s a magyar fél által felajánlott összegek között mutatkozik.

A szóban forgó tartozások a vállalatok könyvelésében részint pengőben, részint márkában jelentkeznek. Előre kell bocsátani, hogy ott, ahol a vállalatok márkában könyveltek, szabálytalanul jártak el, mert Magyarországon a márka sohasem volt törvényes fizetési eszköz és a Németországgal szemben fennállott tartozásokat a klíringárfolyamon átszámítva pengőben lettek volna kötelesek vezetni.

A pengőben kimutatott tartozások átszámítására nézve a magyar és a szovjet fél már több mint egy évvel ezelőtt megállapodott abban, hogy 92 pengőt kell 1 US dollárral egyenlőnek venni. A márkában vezetett tartozások átszámítására ilyen megállapodás nem jött létre. A magyar fél abból a megfontolásból indult ki, hogy a márka és a pengő a háború folyamán párhuzamosan értéktelenedtek el, és mivel a klíringkurzus a pengő és márka között 1940-től 1945-ig állandóan $100=164$ volt, javasolta a fenti, 92 pengő = 1 US dollár arány alapulvételével $56,1$ márka = 1 US dollár átszámítási arány megállapítását. Ezzel szemben a szovjet fél abból a teljesen tarthatatlan álláspontból indult ki, hogy a márka a háború folyamán az utolsó pillanatig az aranyparitáson maradt és ezért $3,80$ márka = 1 US dollár átszámítási kulcs alkalmazását követelte. Így tehát a szovjet fél a márkát kereken 15-szörösére értékeli a magyar fél által javasolt egyenértéknek.

Az átértékelési kulcs alkalmazásában fennálló különbség okozza a magyar és a szovjet fél adatainál mutatkozó óriási eltérést. Ha ugyanis a mellékelt kimutatásban felsorolt 20 adat alapján a magyar fél által megállapított tartozást (260 millió pengő és 40 millió márka) a magyar fél által javasolt kurzuson számítjuk át dollárra, úgy 3,5 millió dollárt kapunk, ha pedig a szovjet fél által megadott tartozást (66 millió pengő és 508 millió márka) a szovjet fél által alkalmazni kívánt kulcs mellett számítjuk át, 136 millió dollárhoz jutunk. A szovjet fél nem 136, hanem kereken 200 millió dollárt követel a különbséget a magyar–szovjet vegyes vállalatok még nem tisztázott tarto-

zásai, a csak bejelentett, de még nem részletezett újabb tartozások, valamint a 2 évre számított kamattelep teszik ki.

Mint fentiekből látható, a tartozások megállapításánál döntő jelentőségű az átszámítás kérdése. Míg ugyanis eredeti, 1945. január 20-i vásárlóerejű valutákban kifejezve a magyar és a szovjet álláspont szerint mutatkozó tartozások úgy aránylanak egymáshoz, mint 100:277, addig ugyanezek a tartozások az eltérő kulcsok alkalmazásával dollárra átszámítva úgy aránylanak, mint 100:38 500; vagyis a szovjet fél eredeti valutában csak 2,8-szor többet követel, mint amit a magyar fél felajánl, az átszámítás után azonban csaknem 40-szer többet.

A magyar fél ezért azt kéri, hogy a szovjet fél a márka-tartozások átszámításánál alkalmazandó kulcsot tegye ismételten alapos vizsgálat tárgyává, és ne ragaszkodjék ahhoz, hogy az 1945. január 20-i márkakövetelések az aranyparitás alapján számíttassanak át dollárra. Az erre vonatkozó megfontolásokat a magyar fél az alábbiakban közli:

Köztudomású, hogy a német márka elértéktelenedése a szilárd valutákkal szemben már az 1931. évi válság során megkezdődött és Hitler uralomra jutása után rohamosan folytatódott. A belső árszínvonalat úgy-ahogy tudták tartani a kötött gazdálkodás terrorisztikus eszközeivel, de ezek az árak csak az áruforgalomnak mindinkább szűkülő szektorára vonatkoztak, míg a szabadforgalomban az árak már a háború előtt igen nagyarányú, gyakran 100%-ot meghaladó emelkedésen mentek keresztül. A szilárd valutájú országokkal való forgalomban már 1932 óta nem az aranyparitás érvényesült a márka és a dollár között, mert a márka elértéktelenedéséből következő hátrányokat a németek kénytelenek voltak az export támogatásának és az import megterhelésének bonyolult rendszerével áthidalni, s e támogatások már kezdetben meghaladták az érték 100%-át. Így tehát a márka intervallutáris értéke már 1932-ben alig volt több mint az aranyparitás 40%-a. Természetesen azokban a közép-európai országokban, melyekben Németország hatalmi túlsúlya érvényesült, sikerült klíring-megállapodásokat létrehozni, melyek alapján az átszámítás a valuták között az aranyparitásnak megfelelően történt. Ennek azonban az volt az eredménye, hogy Németország ezekkel az államokkal szemben rohamosan eladósodott és Németország a saját inflációját átvitte ezekre az országokra is.

Nyomatékosan utalni kell arra, hogy a német bankjegyforgalom (ide nem értve a megszállott országokban forgalomba hozott márkákat) az 1938. évi 7 milliárd márkáról 1944 végéig 73 milliárd márkára emelkedett. A bankjegyforgalomnak 10-szeresére történt fokozódása mellett a német márka értéke természetesen körülbelül egytizedére, de valószínűleg még annál is kevesebbre esett vissza. Ha tehát 1938-ban a márka csak 40%-át érte az aranyparitásnak, akkor 1945-ben legfeljebb 4%-ot érhetett.

A fenti feltevést alátámasztja a márka értékelése a semleges pénzpiacon. E tekintetben nem a klíringmárka értékelése az irányadó, mert a klíring-meg-

állapodások keretében Németország – hatalmi túlsúlyát kihasználva – olyan kurzust kényszerített ki, amely nem felelt meg a realitásoknak. De Svájcban kapható volt az úgynevezett „Handelssperr mark”, vagyis a kereskedelmi zárolt márka, mely bizonyos feltételek mellett Németországgal való kereskedelmi tranzakciókra felhasználható volt. Ennek a kurzusa már 1943 végén csak az aranyparitásnak 3,8%-át tette ki. A Handelssperr mark alapján számolva 65 márka felelt meg 1 dollárnak.

A dollár németországi szabadárfolyama a márkának még nagyobb értékromlását tünteti fel. A dollár árfolyama közvetlenül a felszabadítás előtt 150–190 márka között mozgott, s a szövetséges csapatok bevonulása után körülbelül 100 márkát tett ki.

Hasonló számokhoz jutunk akkor is, ha a márkabankjegy külföldi jegyzéseit vesszük alapul. A márkabankjegy zürichi jegyzése csak 1942-ig áll rendelkezésre, de már ekkor is sokkal kevesebbet ért a márka Zürichben, mint a magyar pengő. Magyarországon pedig a háború alatt 40 pengő-fillérért lehetett márkabankjegyet kapni.

Az összes itt felsorolt adatok azt mutatják, hogy a márka a háború végén legfeljebb 4%-át érthette az aranyparitásnak, vagyis kerekszámban 100 márkát kell egy dollárral egyenlőnek venni.

A magyar kormány azonban ezeknek az adatoknak az ellenére jóval magasabb átszámítási kurzust hoz javaslatba, tekintettel arra, hogy a márka értékromlása a háború folyamán fokozatos volt, s a magyar tartozások is fokozatosan keletkeztek. A magyar kormány javaslata az, hogy 56 márka vétessék egyenlőnek 1 US dollárral, mert ez a kurzus felel meg a pengő már elfogadott értékelésének (92 pengő egyenlő 1 dollár) úgyszintén a márka és a pengő között 1940 novemberétől egészen 1945 tavaszáig fenntartott klíringárfolyamnak (1 márka egyenlő 1,64 pengő).

A mellékletben 1–20 alatt kimutatott tartozások a fenti értékelés mellett 3,5 millió dollárt tennének ki. Tekintettel azonban arra, hogy a kimutatásban nem szerepelnek a magyar–szovjet vegyes vállalatok, valamint az 50%-nál nagyobb szovjet érdekeltségű vállalatok tartozásai, sem pedig a Szovjetunió-
nak átadott vállalatok által 1945. január 20. óta elszenvedett károk és minden tétel kamatai, a magyar kormány a Szovjetunió-
nak összesen 10 millió US dollárt ajánl fel azzal, hogy ezen összeg kifizetésével kiegyenlítést nyernek,

a) az összes magyarországi vállalatoknak (tehát a magyar vállalatoknak, az 50%-nál kisebb vagy annál nagyobb szovjetrészesedésű vállalatoknak, úgyszintén a magyar–szovjet vegyesvállalatoknak) összes Németországgal szemben fennálló tartozásai,

b) a Szovjetunió-
nak átadott magyarországi vállalatok által 1945. január 20. óta elszenvedett károk,

c) az a) és b) tételekkel kapcsolatban támasztható kamatigények,

d) minden egyéb, a Szovjetunió által a Potsdami Egyezmény alapján támasztható, de eddig még nem érvényesített igény.

Eddigi fizetések (kb. 11 millió forint) beszámítandó.¹⁰⁰

A magyar kormány tisztelettel kéri, hogy a Szovjetunió kormánya ezt az ajánlatot fogadja el és adjon utasítást illetékes közegeinek, hogy tárgyalják le, miképpen, mennyi idő alatt és milyen értékek átadása ellenében törlesszessék a magyar kormány által elvállalt 10 millió dollár értékű kötelezettség.

Budapest, 1947. évi március hó 11. napján.

*

Melléklet

Az 1945. január 20-i [német] követelések számszerű megállapítása

	Szovjet adat		Magyar adat	
	1 000 P	1 000 RM	1 000 P	1 000 RM
1. 1946. december 25-ig letárgyalt követelések	28 681	6 568	26 474	6 591 ⁽¹⁾
2. Csonka Gépgyár	9	—	9	—
3 Röck Gépgyár	—	57	—	57
4. Orion	—	5	—	5
5. Ganz	—	742	192 ⁽²⁾	742
6. Telefongyár	950	5 171	950	5 171
7. Dohányjövődék	—	2 554	— ⁽³⁾	— ⁽³⁾
8. Láng	15	—	176 ⁽⁴⁾	55 ⁽⁴⁾
9. Creditanstalt budapesti fiókja a) b) kb.	12 572 20 000 ⁽⁵⁾	575 —	— ⁽⁶⁾ —	— ⁽⁶⁾ —
10. Acélárugyár	—	3 208	—	1 208
11. Chinoín	16	178	17	178
12. Telefunken	935	1 300	935	1 300
13. Győri Vagongyár	—	70 353	—	11 920 ⁽⁷⁾
14. Gamma	—	7 042	—	7 042 ⁽⁸⁾
15. Línium	—	2	—	2
16. MÁVAG	—	6 350	—	5 595 ⁽⁸⁾
17. Újpesti Furnir	—	16	—	16
18. Futura	2 748	—	— ⁽⁹⁾	—
19. Hangya	—	1 052	—	1 050
20. Dunai Repülőgépgyár	—	405 000 ⁽¹⁰⁾	230 901 ⁽¹¹⁾	—
Összesen:	65 926	508 173	259 660	40 932

[Megjegyzések a táblázat egyes adataihoz:]

¹⁰⁰ Ezt a mondatot kézírással, tintával írták a feljegyzés szövegébe.

- (1) Az eltérések nem jelentősek. A Vadásztölténygyárnál és a Hermes Banknál jelentkeznek.
- (2) A magyar szakértők többléttartozást állapítottak meg.
- (3) Magyar szakértői megállapítás szerint a Dohányjövedéknek nem áll fenn német tartozása.
- (4) A magyar szakértők többléttartozást állapítottak meg.
- (5) Valutában fennálló tartozások: 1 millió US dollár, 1,3 millió Sfr, 3 millió cseh korona stb.
- (6) A Creditanstalt ügye nem tartozik az itt tárgyalt csoportba, mert a bécsi anyaintézetétől kapott hiteleket olyan vállalatok részére helyezte ki, amelyeket a magyar kormány már átadott a Szovjetunióknak. Egyébként is a szovjet fél csak az 50%-nál kisebb szovjet érdekelt-ségű vállalatok tartozásait követeli, a Creditanstalt budapesti fiókját pedig a magyar kormány 80%-ban átadta a Szovjetunióknak.
- (7) A magyar szakértők felülvizsgálata szerint a gyár szállítási folytán (melyeknek az igazolását a szovjet fél még nem fogadta el) a tartozása legfeljebb 11,9 millió RM. A szállítá-sok igazolása folyamatban van.
- (8) Az adatok felülvizsgálata magyar részről még nem történt meg.
- (9) Magyar felülvizsgálat szerint tartozás nem áll fenn.
- (10) A szovjet fél újabban nem ismeri el a gyárnak a németekkel kötött szerződések alapján járó levonásokat.
- (11) A magyar adat a szovjet féllel korábban elvégzett vizsgálatra támaszkodik.

MOL XIX-A-10-Stab. XXXV. 1947. március 8., 4. pont melléklete.
Géptelt tisztázat sokszorosítással készült másolata.

A [15] 164. sz. jkv. c) melléklete, a 37. napirendi ponthoz.

[A Merkulov tábornokhoz intézendő levél tervezete a magyar cégek
Németországgal szembeni tartozásainak elszámolása ügyében]

T á b o r n o k Ú r !

Mint a magyar kormány által a magyarországi szovjet vállalatok függő kér-déseinek tárgyalására kiküldött bizottság tagjai, tisztelettel az alábbiakat hozzuk Tábournok Úr tudomására:

A magyar kormány a Gazdasági Főtanács f. hó 8-i és 11-i ülésein ismételen alapos vizsgálat alá vette a köztünk folyó tárgyalásoknak azt a pontját, amely a magyar állampolgároknak Németországgal szemben fennálló tar-tozásaira vonatkozik.

A magyar kormány a kérdéssel kapcsolatos álláspontját az idecsatolt „Em-lékeztető”-ben foglalta össze és úgy rendelkezett, hogy a feljegyzés[t] szó-szerinti szövegében juttassuk el Tábournok Úrhoz, s kérjük fel Tábournok Urat arra, hogy mint a Szovjetunióknak e kérdésben tárgyaló megbízottja, szíves-kedjék a magyar kormány álláspontját tartalmazó feljegyzést a Szovjetunió kormányára elé terjeszteni.

Fogadja Tábournok Úr, megkülönböztetett tiszteletünk nyilvánítását.

Budapest, 1947. évi március hó 11-én.

Rácz s. k.

magyar pénzügyminiszter

Bán s. k.

magyar iparügyi miniszter

Gépelet tisztázat, karbonpapírral készített egykorú másolata a két miniszter s. k. jelzésű, de saját kezű aláírásával.

Emlékeztető

A Potsdami Egyezménynek a német állampolgárok magyarországi vállalataira és ingatlanaira vonatkozó rendelkezéseit a magyar kormány végrehajtotta. Nem tudott azonban a szovjet és a magyar fél megegyezni az átadandó német követelések terjedelme és átértékelése tekintetében.

Elvileg a magyar kormány álláspontja kezdettől az volt, hogy Magyarországgal szemben német követelések nem állanak fenn, mert a kölcsönös szállítások alakulása folytán Magyarországnak sokkal több követelése keletkezett Németországgal szemben, mint megfordítva.

Egy évvel ezelőtt a magyar kormány mégis megkezdte a német követelések tárgyalását. Akkor ugyanis a Szovjetunió e címen mindössze 1–2 millió dollárnak megfelelő összeg megtérítését kérte, s ekkora összeg miatt nem látott érdemesnek elvi vitát kezdeni.

A Szovjetunió képviselői azonban folyó évi február hó 18-án jegyzéket nyújtottak át, melynek értelmében e tartozások címén 1679,3 millió forintot (140 millió dollárt) követeltek. Ez az összeg azóta is növekszik. Így a március 5-i tárgyaláson a teljes követelés már 2330 millió forintra, vagyis 200 millió dollárra nőtt.

A magyar kormány nem kívánna felvetni a követelések fennállásának elvi kérdését, ha azok összege arányban állna a magyar nemzetgazdaság teherbíró-képességével. A tényeknek megfelelő objektív számítások nem is eredményeznek Magyarország számára elviselhetetlen terhet. A Szovjetunió képviselői azonban az eddigiekben a követelések megállapításánál és átértékelésénél tévesen jártak el és így jutottak a fent említett 200 millió dolláros összegű követeléshez, melynek jelentőségét legjobban mutatja, hogy az egész magyar gyárpar és bányászat épületeinek és felszerelésének mai értéke 500 millió dollár.

A magyar kormány tisztelettel kéri a Szovjetunió kormányát, hogy vizsgálja felül azokat az adatokat, amelyeknek alapján a Szovjetunió képviselői az említett 200 millió dolláros követelést kiszámították.

A magyar és a szovjet álláspont eltérése a követelések értéke tekintetében két okból származik:

a) a követelések eredeti értékének megállapításánál mutatkozó eltérésekből,

b) a követelések átértékelésénél alkalmazott eltérő kulcsokból.

a) A magyar és a szovjet adatok részben pengőre, részben német márkára szóló követeléseket tartalmaznak. Ha az összehasonlítás kedvéért minden adatot pengőben fejezünk ki, a márkákat az 1945. január 20-i klíring-kurzuson számítva át pengőre, kitűnik, hogy a szovjet fél kereken 1120 millió pengőt követel, a magyar fél pedig 325 millió pengőt ismer el. (Ebben az összegben nem szerepelnek a magyar–szovjet vegyes vállalatok és az 50%-nál nagyobb szovjet érdekeltségű vállalatok tartozásai, amelyek még nincsenek teljesen tisztázva, de amelyek nem jelentősek, továbbá nem szerepelnek a kamatok.)

A magyar és a szovjet adatok közötti eltérés túlnyomó nagy része három vállalatra esik:

Vállalat	Szovjet fél követel	Magyar fél elismer
	1945. évi január 20-i pengőt	
1) Dunai Repülőgépgyár Rt.	664 000 000	230 000 000
2) Győri Waggongyár Rt.	115 000 000	20 000 000
3) Creditanstalt Bankverein	142 000 000	–
1–3 összesen:	921 000 000	250 000 000

Az eltérések okait az itt kimutatott 3 vállalat, úgyszintén a többi vállalatok esetében a magyar kormány részletesen közölte a Szovjetunió képviselőivel és meg van győződve arról, hogy megfelelő alapos vizsgálat után a Szovjetunió kormánya is elfogadja a közölt adatokat, melyek szerint a magyar fél által vállalandó tartozás 325 millió pengő, illetőleg – az eredeti adatok alapulvételével – 260 millió pengő és 41 millió német márka.

b) A szóban forgó tartozások a vállalatok könyvelésében részint pengőben, részint márkában jelentkeznek. A pengőben kimutatott tartozások átszámítására nézve a magyarországi német javak átadására alakult magyar–szovjet vegyesbizottság 1946. március 26-án felvett 19. számú jegyzőkönyve szerint megállapodás történt, mely szerint 92 pengőt kell 1 USA dollárral egyenlőnek venni. A márkában vezetett tartozások átszámítására ilyen megállapodás eddig nem jött létre. A magyar fél álláspontja kezdettől az volt, hogy a márka és a pengő a háború folyamán párhuzamosan értéktelenedtek el, és mivel a klíringkurzus a pengő és márka között 1940-től 1945-ig állandóan 100=164 volt, javasolta a fenti 92 pengő = 1 dollár arány alapulvételével 56,1 márka = 1 dollár átszámítási arány megállapítását. Ezzel szemben a szovjet fél azt állítja, hogy a márka a háború folyamán az utolsó pillanatig az aranyparitáson maradt és ezért 3,80 márka = 1 dollár átszámítási kulcs alkalmazását kívánja.

A német márka elértéktelenedése a szilárd valutákkal szemben már az 1931. évi válság során megkezdődött és Hitler uralomra jutása után rohamosan folytatódott. A szilárd valutájú országokkal való forgalomban már 1932 óta nem az aranyparitás érvényesült, mert a márka elértéktelenedését

a németek az export támogatásával és az import megterhelésével hidalták át, s e támogatások már kezdetben meghaladták az érték 100%-át. Így tehát a márka értéke már 1932-ben alig volt több, mint az aranyparitás 40%-a. Azokban a közép-európai országokban, amelyekben Németország hatalmi túlsúlya érvényesült, sikerült klíring-megállapodásokat létrehozni, melyek alapján az átszámítás a valuták között az aranyparitásnak megfelelően történt. Ennek azonban csak az volt az eredménye, hogy a német valuta romlása ezeknek az államoknak a valutáit is magával rántotta.

A német bankjegyforgalom (ide nem értve a megszállott országokban forgalomba hozott márkákat) az 1938. évi 7 milliárd márkáról 1944 végéig 73 milliárd márkára emelkedett, s a belső államadósság 400 milliárdra nőtt. A bankjegyforgalomnak tízszeresére történt fokozódása és az államnak ilyen mérvű eladósodása mellett a német márka értéke természetesen körülbelül egytizedére, de valószínűleg még annál is kevesebbre esett vissza. Ha tehát a márka már a háború előtt is csak 40%-át érte az aranyparitásnak, akkor 1945-ben legfeljebb 4%-ot érhetett.

A márka értékelése a semleges pénzpiacon ennek pontosan megfelelt. Svájcban kapható volt az úgynevezett „Handelssperr mark”, mely bizonyos feltételek mellett Németországgal való kereskedelmi tranzakciókra felhasználható volt. Ennek a kurzusa már 1943 végén csak az aranyparitásnak 3,8%-át tette ki. A Handelssperr mark alapján számolva már 1943-ban 65 márka felelt meg 1 dollárnak.

A dollár németországi szabadárfolyama a márkának még nagyobb értékromlását tünteti fel. Ez közvetlenül a felszabadítás előtt 150–190 márka között mozgott, s a szövetséges csapatok bevonulása után is körülbelül 100 márkát tett ki.

A magyar kormány azonban ezeknek az adatoknak az ellenére jóval magasabb átszámítási kurzust hozott javaslatba, tekintettel arra, hogy a márka értékromlása a háború folyamán fokozatos volt, s a magyar tartozások is fokozatosan keletkeztek. A magyar kormány javaslata az, hogy 56,1 márka vétessék egyenlőnek 1 USA dollárral, mert ez felel meg a pengő már elfogadott értékelésének, úgyszintén a márka és a pengő között 1940 novemberétől egészen 1945 tavaszáig fenntartott klíring-árfolyamnak.

Az eddig megvizsgált tartozások a fenti értékelés mellett 3,5 millió dollárt tennének ki. De mivel még nincsenek megvizsgálva a magyar–szovjet vegyes vállalatok, valamint az 50%-nál nagyobb szovjet érdekeltségű vállalatok tartozásai, s ezen felül a Szovjetunióknak átadott vállalatok 1945. január 20. óta bizonyos károkat is szenvedtek, amelyek megtérítendőek, végül, mert a tartozások után kamat is jár,

a magyar kormány a Szovjetunióknak összesen 10 millió USA dollárt ajánl fel, azzal, hogy ezen összeg kifizetésével kiegyenlítést nyerjenek:

a) a magyar állampolgároknak és az összes magyarországi vállalatoknak mindennemű Németországgal szemben fennálló, eddig megállapított, vagy ezután megállapítandó tartozásai,

- b) minden egyéb, a Szovjetunió által a Potsdami Egyezmény alapján támasztható, de eddig még nem érvényesített igény,
- c) a Szovjetunióknak átadott magyarországi vállalatok által 1945. január 20. óta bármilyen okból elszenvedett károk,
- d) a fenti tételekkel kapcsolatban támasztható kamatigények.
- e) a magyar kormány által a Németországgal szemben fennálló tartozások törlesztésére, valamint az átadott vállalatokat ért károk megtérítésére teljesített eddigi fizetményeket be kell számítani a fent említett összegbe.

A magyar kormány tisztelettel kéri a Szovjetunió kormányát a fenti ajánlat elfogadására.

Budapest, 1947. évi március hó 11-én.

MOL XIX-A-10-XXI/4. 1947-2209 (82. d.)

Gépelt, aláírás nélküli tisztázat, karbonpapírral készített egykorú másolata.

A Pénzügyminisztérium iratai között megtalálható a fenti Emlékeztető változata, ebben a Dunai Repülőgépgyár és a Győri Waggongyár Németországgal szembeni tartozásait illetően a szovjet és a magyar álláspont közötti különbséget a következőképpen indokolták:

„A magyar és a szovjet szakértők megállapításai között mutatkozó eltérés okai tekintetében az alábbiakat kell megállapítani: Miután a két fél csaknem teljesen megegyezik a gyárak által eredetileg felvett hitelek nagyságában, eltérések csak az eszközölhető leírások körül merültek fel. Ezek az okok:

1) a szovjet fél Németországgal szemben fennálló tartozásnak tekint egy 80 millió pengő tételt, amely a magyar fél szerint a magyar kincstárral szemben áll fenn;

2) A szovjet fél nem hajlandó bizonyos, 17,6 millió márka értékű repülőgép-szállításokat elismerni, amelyek tényleg megtörténtek, de csak a gyár egyéb anyagával együtt elhurcolt könyvelési feljegyzésekkel volnának igazolhatók, amelyek jelenleg Bajorországban vannak, s ott bármikor megtekinthetők;

3) a szovjet fél nem hajlandó elismerni, hogy a nyújtott hitelekből a német kormány később 72, 8 millió márka értékű hitelt, mint fölöslegest, visszavont, miután a szállító gyárakat lebombázták. A szovjet fél elismeri, hogy ezek a hitelek felhasználatlanul maradtak, de álláspontja szerint, mint magyar követelések tartattak nyilván, s ilyenformán ezekről Magyarország a békeszerződésben lemondott, viszont tartozása teljes összegében fennmaradt;

4) a szovjet fél nem hajlandó elismerni, hogy az egyik gyár repülőgépeken kívül nyersanyagokat és félgyártmányokat is szállított Németországnak, a Reichsluftfahrtministerium magyarországi megbízottjának egyenes utasítására, és szabályszerű átvételi elismervényei ellenében, s e 116,3 millió márka összegű szállítások a tartozásból levonandók;

5) a szovjet fél nem ismeri el, hogy a magyar szerződő félnek szerződéses joga lett volna a szállítások megszakadása után az addig nem amortizált beruházások 2/3-át a német kormányra hárítani, s ilyen formán a tartozásból 59,3 millió márkát leírni;

A szovjet fél nem ismeri el, hogy a gyárak által elszenvedett bombakár arányos részét a szerződés értelmében a német kormány tartozott viselni, s ennek megfelelően 45,2 millió márka leírható;

7) nem ismerte el a szovjet fél azokat a leírásokat sem, amelyek a magyar fél szerint különféle kisebb címeken, úgymint német repülőgépeken eszközölt javítások, szállítás közben tönkrement repülőgépek stb. miatt 4,5 millió pengő és 2,8 millió márka értékben volnának eszközölendők.

Az 1)–7) alatti részletezett eltérések okozzák a különbséget a magyar fél által kimutatott

18,5 millió P + 99,3 millió RM és a szovjet fél által követelt 103,0 millió P + 413,4 millió RM között. A magyar kormány tisztelettel kéri a Szovjetunió kormányát ezeknek az eltéréseknek az újbóli felülvizsgálatára. A magyar kormány jogi álláspontja szerint csak olyan összegeket ismerhet el tartozásul, amelyekkel szemben tényleges magyarországi német vagyon, vagy pedig a magyar nemzetgazdaságnak valamilyen gazdagodása áll. Nem ismerhet el azonban olyan tartozásokat, amelyek igénybe nem vett hitelekre alakíttatnak [sic!], sem pedig olyan tartozásokat, amelyeknek anyagi alapja megsemmisült, lebombáztatott, vagy az országból elszállított. A szovjet fél eddigi álláspontja ezzel szemben a jogi formulák szigorú értelmezésén alapult. Ez a jogi értelmezés azonban semmit sem változtat azon a tényen, hogy alkalmazása esetén Magyarországnak olyan tartozásokért kellene helytállnia, amelyeknek semmiféle materiális ellentételük nincs, s amelyeket a németek Magyarországgal szemben sohasem tudtak volna érvényesíteni. Minthogy pedig a magyar kormány ismeri a Szovjetunió kormányának méltányos felfogását, nem hiheti, hogy a szovjet kormány Magyarországot a magyar nemzeti vagyon vagy a magyar nemzeti jövedelem terhére történő fizetésekre kívánná kényszeríteni Németország helyett. Ezért a magyar kormány reméli, hogy a Szovjetunió kormánya éppúgy félreteszi a formális jogi álláspontot, mint ahogy azt a magyar kormány is félretette, s egy mindkét ország érdekeinek megfelelő kiegyezés létrejöttét fogja méltányossági alapon elősegíteni.

E méltányosság azt jelentené, hogy azok a tartozások, amelyek csak formálisan, csupán azért állanak fenn, mert az ország hadszíntérré válása a magyar fél részére lehetetlenné tette a német szerződő féllel szemben a szükséges jogi és könyvelési aktusok véghezvitelét, leírassanak azon az alapon, hogy e tartozások ellenértékeképpen a magyar nemzetgazdaság nem gazdagodott." (MOL XIX-L-1-k. 250. doboz I/14. b. Magyar-szovjet pénzügyi tárgyalások. Gépelt, 1947. április 9-én kelt, aláírás nélküli, karbonpapírral készített másodpéldány.)

A [15] 164. sz. jkv. d) melléklete az 53. napirendi ponthoz.

[Javaslat a Felvidékről menekülő felekezeti tanítók közalkalmazotti státusának elismerésére]

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

Az egész ország lakossága előtt ismeretes tény, hogy a dél-szlovákiai magyarság egyre nagyobb számban menekül Magyarország területére a deportálások elől.¹⁰¹ Fokozódott ez a beözönlés annak következtében, hogy a Duna jege a szlovák határ mentén több helyen áll.

Minthogy a csehszlovák kormány nem mutat hajlandóságot arra nézve, hogy az önként átjött személyeket a Magyarországról áttelepítendő szlovákok ellentételeként elismerje, illetve a kvótába beszámítsa, magyar államérdek, hogy a tiltott határátlépéseket a magyar hatóságok megakadályozzák, más szóval ne nyissanak zsilipet a szlovákiai magyarság beáradásának.¹⁰²

A tapasztalatok alapján meg kell állapítanunk, hogy a gyakorlati élet a fenti elvnek maradéktalan érvényesítését nem teszi lehetővé és ma már több

¹⁰¹ Lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [34] és a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját.

¹⁰² A miniszterelnökségen tartott tárcaközi értekezlet határozatára utalt. (MOL-XIX-A-15-a-47-1947-514. Eln.)

ezerre tehető azoknak a száma, akik a deportálások elől az ország területére menekültek sok esetben úgy, hogy családtagjaikat hátrahagyták Csehszlovákiában.

Az emberiség elve, minden politikai érdeken túl, megköveteli, hogy e szétszakadt családok ismét összekerüljenek, és a fent ismertetett elv szem előtt tartása mellett a Belügyminisztérium beköltözési engedélyt adott számos esetben olyan személyek részére, akiknek családtagjai Szlovákiából e beköltözési engedélyek alapján ingóságokkal együtt átjöhettek Magyarország területére.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 28 601/1947. IV. b. számú átiratában felhívta figyelmemet arra a körülményre, hogy míg a Csehszlovákia területéről ideérkező tanítók és tanárok beosztása mind ez ideig zavartalanul folyt, legutóbb a Belügyminisztérium csupán állami tanerők részére ad beutazási engedélyt, a felekezeti és községi tanerők részére nem, mert felfogása szerint ez utóbbiak nem tekinthetők közalkalmazottnak.

Figyelemmel arra, hogy az 1907: XXVII. tc. 1. §-a kimondja, hogy „A községi és hitfelekezeti elemi népiskolák tanítói köztisztviselők; és törvényesen megállapított járandóságaik közigazgatásilag biztosíthatnak” s mert e felekezeti tanítók a szlovákiai iskolák államosítása folytán, mint állami tanítók bocsájtattak el a közszolgálatból, továbbá, mert a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 32 763/1947. IV. b. számú átirata¹⁰³ szerint a Szlovákia területéről idemenekülő volt felekezeti iskolai tanítók eddigi jellegük figyelembevétel[ével] kizárólag nem állami iskolákhoz osztattak be és mert végül, de nem utolsó sorban e felekezeti tanítók a határon kívül élő magyarság megtartásának, népi erői fejlesztésének, az anyanyelv és kultúra terjesztésének terén, nem függő helyzetük folytán is, magyar nemzeti szempontból elévülhetetlen érdemeket szereztek, előterjesztést teszek a Minisztertanácsnak, hogy a beköltözési engedélyek megadása tekintetében a felekezeti tanítók az államiakkal egyenlő elbánásban részesüljenek.

Mint hogy pedig – mint előterjesztésem legelején említettem – a csehszlovákiai magyarság beözönlését az adott lehetőségekhez képest megakadályozni kötelességünk, viszont az emberiség szempontjait sem téveszthetjük szem elől, javaslom, adjon felhatalmazást a Minisztertanács egy háromtagú tárcaközi bizottság megalakítására, amelyben a miniszterelnökség, a Belügy- és [a] Külügyminisztérium képviselői, a Magyar Áttelepítési Kormánybiztoság kiküldöttének jelentése alapján, esetről esetre tenne javaslatot a Szlovákiából menekülő személyek beköltözési engedélyének megadása kérdésében a belügyminiszter úrnak.

Budapest, 1947. február hó 13.

¹⁰³ A VKM Bassola Zoltán államtitkár által aláírt átirat a közölt minisztertanácsi előterjesztés-tervezetet is magába foglaló ügyiratban található.

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-1826.

A Miniszterelnökség előadói ívén, a Miniszterelnökség munkatársa által készített gépelt fogalmazvány, olvashatatlan aláírással.

Az ügyiratban megtalálható a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkárának a kérdés előzményeit ismertető átirata, a Miniszterelnökségnek a belügyminiszterhez intézett levele, valamint egy feljegyzés, amelyben Fischer Gyula miniszteri osztályfőnök szóbeli közlése alapján rögzítették a Belügyminisztérium álláspontját. Ebben a következő érvelés olvasható: „A beköltözési engedélyek kiadásánál az általános elvi álláspont az, hogy »ne nyissuk ki a zsilipeket«. [...] a felekezeti tanítók nem állami alkalmazottak, csak köztisztviselők fogalma alá esnek, márpedig a fegyverszüneti egyezmény magyar állami alkalmazottakról tesz említést. Veszélyesnek tartom egyébként is a felekezeti tanítókra kiterjeszteni az állami alkalmazottak beköltözési jogosultságát, mert az eddigi tapasztalatok szerint ezek 90%-a állami és általános iskolákhoz lesznek egyszerűen behelyezve, s amíg egyrészt óriási terhet jelentenek az államnak, másrészt elzárják annak lehetőségét, hogy belátható időn belül demokratikus rendszer által képezett fiatal, s az iskolákból kikerült tanerők elhelyezhetők legyenek. Semmi akadályát nem látnám annak, hogy a szabad választási joggal rendelkező egyházközségek megválasztanak valakit, és az illető ezen a címen kéri a beköltözési engedélyt. Lényeges különbséget látok abban, hogy valaki belügyminiszteri engedély nélkül, tehát tiltott határátlépéssel jön át, és aközött, aki belügyminiszteri engedéllyel jogosan jön át, és telepszik itt le. Előbbi esetben az állammal szemben semmiféle jogigénye nem lehet, mert tiltott cselekmény jogokat nem biztosít, utóbbi esetben azonban az állammal szemben minden joga érvényben marad. Értem ez alatt különösen azt, hogy a tényleges szolgálatra való igényén túlmenőleg nyugdíjjogosultsága is fennáll, és az idegen területen eltöltött szolgálati ideje is beszámítható.” Fischer Gyula közlése szerint a Belügyminisztériumhoz naponta 15–20 kérelem érkezett a határon túlról átköltözött felekezeti tanítók beköltözési engedélye ügyében.

A [15] 164. sz. jkv. e) melléklete az 55. napirendi ponthoz.

[A Weiss Manfréd Konzern érdekkörébe tartozó egyes élelmiszeripari vállalatok állami kezelésbe vétele]

Magyar Iparügyi Miniszter.
1259/VIII.1947.

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, hogy az alábbi indokok alapján az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. kecskeméti, az Első Szegedi Konzervgyár Rt. szegedi, az Alföldi Konzervipar Rt. nagykőrösi, [a] Mauthner Ödön Magtermelő és Magkereskedelmi Rt., [a] Telekkezelő és Értékesítő Rt. budapesti és a Pécs-egyházmegyei Mezőgazdasági és Kenderipari Rt.¹⁰⁴ cégeknek a

¹⁰⁴ Az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. 1900-ban alakult 500 000 P alaptőkével. (Lásd Nagy Magyar Compass⁷ 146.) az Alföldi Konzervipari Rt. 1942-ben 500 000 P alaptőkével létesült (uo. 140.), a Mauthner Ödön Magtermelő és Magkereskedelmi Rt. 1923-ban 1 440 000 P alaptőkével alakult (uo. 256.), a Telekkezelő és Értékesítő Rt. 150 000 P alaptőkével létesült (uo.

23 550/1946. ME. számú rendelet 1. §-ának (2) bekezdése értelmében való állami kezelésbe vételét elrendelni szíveskedjék.

Egyidejűleg kérem a t. Minisztertanácsot, hogy a Weiss Manfréd Első Magyar Konzervgyára és Ércárugyára Rt. budapesti, az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. kecskeméti, a Labor Bizalmi Rt., a Sigg Rt. Alumíniumgyár és a Helyreállítási Kft.¹⁰⁵ budapesti cégeknek állami kezelésbevétel alóli mentesítése iránti kérésének elutasítására vonatkozóan határozatot hozzon.

II.

Indokolás

Az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbevételéről szóló 23 550/1946. ME számú rendelet 1. §-a (4) bekezdésének c) pontja szerint a Weiss Manfréd Első Magyar Konzervgyára és Ércárugyára Rt. állami kezelésbe vétetett. A vállalat, valamint leányvállalatai Nagykőrösön az Alföldi Konzervipar Rt. telepén 1946. december 7-én közös üzemi bizottsági gyűlést tartottak. Ennek folytán beadványban kérték, hogy miután a Weiss Manfréd Első Magyar Konzervgyára és Ércárugyára Rt. budapesti cég állami kezelésbevétele megtörtént, mint szétbonthatatlan egységet az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt., az Első Szegedi Konzervgyár Rt., és az Alföldi Konzervipar Rt. cégek állami kezelésbevétele is rendeltessék el. Ezt a kívánságot a felsorolt vállalatok közös gyűlésén részt vett üzemi bizottsági tagok, mint az összes munkásság óhaját juttatták kifejezésre. Kimondták, hogy ezen elhatározásból eredő minden intézkedést a Weiss Manfréd Konzervgyára központi üzemi bizottsága a négy gyár munkásságának megbízásából intézi.

A felsorolt vállalatok állami kezelésbevételét az is indokolja, hogy a felszabadulás napjától ezen vállalatok anyaggal és pénzzel való ellátása központi igazgatás útján történik. A vállalatok áru és kereskedelmi könyvelésük, központi anyagbeszerzésük ugyancsak egységesen történik [sic!]. Mivel a négy nagy konzervipari vállalat egy központi igazgatás hatásköre alá tartozik, a mintegy 1500 munkást foglalkoztató négy vállalat is megalkotta központi üzemi bizottságát.

Az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. igazgatósága által tett bejelentés szerint ennek a gyárnak részvényei a következőképpen oszlanak meg:

- 833 1/3 drb. br. Weiss Jenőné
- 833 1/3 drb. br. Weiss Alfonz
- 416 2/3 drb. dr. Borbély Ferenc
- 416 2/3 drb. dr. Margaretha Herbert

199.), a Pécs-egyházmegyei Mezőgazdasági és Kenderipari Rt. 1921-ben alakult 120 000 P alapítókével (uo. 259.). Első Szegedi Konzervgyár Rt. nevű cég nem volt. Nyilvánvalóan az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. szegedi telepére vonatkozik az utalás. (Lásd: GYÁRIPARI CIMTÁR, 1946, 191.)

¹⁰⁵ A vállalatokról lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontjának 44. jegyzetét, valamint a jelen dokumentum további részét.

833 1/3 drb. br. Kornfeld Györgyné
800 1/3 drb. Chorin Ferencné
833 1/3 drb. br. Weiss Edith
33 [drb] ifj. dr. Heinrich Antal¹⁰⁶

A fenti bejelentés szerint a vállalat részvényei nem az eddig állami kezelésbe vett vállalat tulajdonában vannak, azonban véleményem szerint valamennyi Weiss Manfréd Konzervgyár közvetett tőkeérdekeltségnek számít és mint együttesen vezetett vállalatok egy csoportjához (concern) való tartozás a 23 550/1946. ME számú rendelet 1. §-a (2) bekezdésének utolsó mondata szerint a további állami kezelésbevétel végett jogalapot nyújt.¹⁰⁷

A konzervipari vállalatok állami kezelésbevételét jelen esetben az is indokolja, hogy a konzerviparnak Magyarországon kétségtelenül jövője van, export szempontjából tekintetbe jön és a közgazdasági érdek megkívánja az egységes, egy cél vezette [sic!] intézkedések megtételét. A konzervipar a gyümölcs és zöldségtermelő vidékek közelében helyezkedik el és így hátrányos és káros volna a központi igazgatás alatt levő vállalatok szétválasztása. Amennyiben a javasolt állami kezelésbevétel nem történne meg, úgy a jelenlegi központos [sic!] gazdasági egységet megbontaná, a vállalatok szétválasztása magára a vállalatra is hátránnyal járna.

[...] ¹⁰⁸

Gépelt, sokszorosítási eljárással készült, keltezés és aláírás nélküli egykorú másolat.

¹⁰⁶ Weiss Manfréd családjának tagjai. Személyi adataikat jórészt nem ismerjük.

¹⁰⁷ A rendeletnek ez a mondata a következőképpen szól: „Közvetett érdekeltségnek számít az együttesen vezetett vállalatok egy csoportjához (concern) való tartozás is.”

¹⁰⁸ Az előterjesztés további részében a miniszter a vállalatok részvénytulajdonosainak az állami kezelésbevétel elleni tiltakozó beadványait és ezek elutasításának indokait ismerteti.

[16] 165.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi február hó 26. napján délelőtt 11 órákor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Erőss János</i> közellátásügyi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	Az építés- és közmunkaügyi tárca részéről <i>Bencsik Gyula</i> államtitkár
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Rajk László</i> belügyminiszter	képviselőtében <i>Varga Lajos</i> államtitkár
<i>Dr. Rácz Jenő</i> pénzügyminiszter	<i>Bognár József</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Dr. Bárányos Károly</i> földművelésügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi politikai államtitkár
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	
[a vallás- és közoktatásügyi tárca részéről] <i>Nagy Miklós</i> államtitkár	
<i>Dr. Ries István</i> igazságügy-miniszter	
<i>Bartha Albert</i> honvédelmi miniszter	

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését. Felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki előterjesztések megtételére.

1.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát a kollektív szerződések hatálya alá tartozó munkavállalók természetbeni lakása tárgyában kiadott 10 230/1946. ME sz. rendelet módosítására.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹

¹ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, az [51] 134. sz. jkv. 4. napirendi pontját.

A 10 230/1946. ME sz. r. (MK szeptember 8., 204. sz.) előírta, hogy a lakásjuttatásban is részesülő, kollektív szerződés hatálya alá tartozó munkavállalók béréből a lakás bérértékével arányos összeget le kell vonni. Egyszobás lakás esetében a munkabér 5%-ának, kétszobás lakás esetén pedig 10%-ának levonását írta elő. Mivel azonban a szerény munkáslakások jelentős

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a SZEB február havi kiadások, készpénzellátás, elhelyezési költségek fedezésére [sic!] 2 600 000 forint hitel folyósítása tárgyában. Az az álláspontja a miniszterelnöknek, hogy a Jóvátételi Hivatalt helyezték a pénzügyminiszter ellenőrzése alá, miután a Miniszterelnökségnek nincs megfelelő apparátusa és módja arra, hogy ezeket az óriási póthitelkérelmeket a stabilizáció szempontjából ellenőrizze.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: az előkészítést minden esetben a Gazdasági Főtanácsra kell bízni, a pénzügyi résznek azonban feltétlenül a Pénzügyminisztériumhoz kell tartoznia.

[Nagy] Miniszterelnök: az a törekvése, hogy a Miniszterelnökség szűnjön meg nagy gazdasági hivatalok felügyeleti hatósága lenni, legyen kis politikai tárca. Hogyha a Jóvátételi Hivatal ilyen önálló hivatal marad, akkor tartozék a pénzügyminiszter felügyelete alá.

[Bán] Iparügyi miniszter: alakítsanak egy bizottságot, melynek tagjai a földművelésügyi, pénzügy és iparügyi miniszter, valamint a Gazdasági Főtanács főtitkára.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a Hazahozatali Kormánybiztosság már átment a Belügyminisztériumhoz. Ezt legutóbb elhatározták, most határozatban is javasolja tudomásul venni. A Központi Statisztikai Hivatal egyelőre átmenetileg a GF-hez tartozzék. Ezt a kérdést majd letárgyalják.

[Nagy] Miniszterelnök: a Statisztikai Hivatalt a Gazdasági Főtanács csak használja, de politikailag a Miniszterelnökséghez kell, hogy tartozzék, mert a miniszteri felelősség őt terheli.

Minisztertanács kettőmillió hatszázezer forint hitelhez a SZEB február havi kiadások, készpénzellátás, elhelyezési költségek fedezésére, hozzájárult. A Hazahozatali Kormánybiztosságnak a Belügyminisztérium hatáskörébe való áthelyezéséhez hozzájárult.²

része esetében a lakbér még az ott lakó munkabérének 5%-ánál is kisebb volt, a GF – a Szakszervezeti Tanács kérése alapján – e rendelkezés eltörlését kezdeményezte.

Megtalálható a 872/1947. GF sz. előterjesztés mellett a Közellátásügyi Minisztérium 100 200/1947. sz. észrevétele, amelyben a munkabérnek a lakbér valóságos bérértékének megfelelő mértékű csökkentését javasolta.

Lásd a 2790/1947. ME sz. r.-et, MK március 6., 54. sz.

² Az 1794/1947. ME II. sz. előterjesztés szerint a Jóvátételi Hivatal a SZEB elhelyezési költségére 100 000, a SZEB február havi kiadásaira 2 200 000, a SZEB készpénzellátására 300 000 Ft hitelt igényelt.

A Miniszterelnökségnek a Jóvátételi Hivatal, a Hazahozatali Kormánybiztosság, a Központi Statisztikai Hivatal felügyeletét illető hatáskörének a módosítása már korábban is felmerült (lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 5. napirendi pontját és jegyzetét), a jelen napirendi pont előterjesztésében azonban nem esett szó erről. A Miniszterelnökség ezzel kapcsolatos véleményét az előterjesztéseit összefogó borítólapon, a következő módon rögzítették: „Fel kellene vetni minisztertanácson, hogy a Jóvátételi Hivatal a pénzügyminiszter ellenőrzése alá kerüljön, mert ezek a túl nagy póthitelek már a stabilizáció kérdését veszélyeztetik, amit a Miniszterelnökség-

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát 36 040 000 forint hiteltúllépés tárgyában a nemzetközi kötelezettségek 1947. február havi kiadásai fedezetére.

gen nem lehet elbírálni. Megjegyzem, hogy külön akta készült erről a kérdésről, de nehogy nagy viták keletkezzenek, a pénzügyminiszter nyilatkozzék, hajlandó-e átvenni a Hivatal ellenőrzését? Annál is inkább fontos ez, mert nincs elnöke ennek a hivatalnak.”

Szentpétery György, a Jóvátételi Hivatal elnökhelyettese, aki Eröss János elnök közellátásügyi miniszterré való kinevezése óta a hivatalt ténylegesen vezette, először a GF-nél (MOL–XIX–A–1–j–1947–XXVII/a.–3657), majd a miniszterelnöknél is tiltakozott a hivatal helyzetének megváltoztatása ellen. A miniszterelnökhöz intézett feljegyzésében hangsúlyozta, hogy a „Jóvátételi Hivatalnak a jelenlegi szervezetében kell megmaradni, a legfelsőbb felügyeletet pedig ugyanúgy, mint eddig a miniszterelnök részére kell biztosítani. Amennyiben a miniszterelnök elfoglaltsága ezt nem tenné lehetővé, úgy a hivatalt az egyik miniszterelnök-helyettesnek kellene közvetlenül alárendelni.” Valamely szaktarca felügyelete alá helyezése esetén a hivatal tevékenységének meghatározott (pénzügyi, vagy iparügyi) irányba való eltolódásának veszélyére hívta fel a figyelmet, holott a feladata egy külpolitikailag fontos nemzeti kötelezettségnek a teljesítése. A miniszterelnök azonban átlátva azt, hogy „az egyes hitelkérelmek elbírálásánál sem a jogosság, sem az összesség kérdésében nem tudok intézkedni – írta a pénzügyminiszternek –, illetve ellenőrzést gyakorolni, mert megfelelő apparátussal nem rendelkezem, másrészt részletes adatok ismerete nélkül az egyes kérdések szakszerű vizsgálatát el nem láthatom”, kérte a pénzügyminisztert, hogy vizsgálja meg a Jóvátételi Hivatalról felügyelet átvételének lehetőségét. „Tekintettel a jóvátételi kérdések egyetemes kormányzati érdekeket érintő súlyos jelentőségére – írta pénzügyminiszterhez intézett újabb levelében – súlyt kell helyezzek arra, hogy a kérdéssel kapcsolatban lényeges, érdemi mozzanatokról a jövőben is beható tájékoztatást kapjak. Ezért már most jelzem azt a kérésemet, hogy a jóvátételi szállítási programról, a teljesítésről, továbbá minden a programon kívül felmerülő, vagy ennek kereteitől eltérő kérdéssről – a sürgős konkrétumoktól eltekintve – legalább havonta tájékoztatást kapjak. Ezen kívül meg kell említenem, hogy az ügy természeténél fogva szükségesnek látszik, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és a magyar kormány közötti írásbeli érintkezés az eddigi gyakorlatnak megfelelően a jövőben is rajtam keresztül történjék.” (MOL XIX–A–1–j 1947–XXVII/a.–2616)

A Jóvátételi Hivatal azonban mindezek ellenére továbbra is a Miniszterelnökség intézménye maradt, oly módon, hogy közvetlen irányítását a GF látta el, ami egyúttal az MKP befolyásának érvényesülését biztosította. A miniszterelnök talán ezért is látta volna szívesebben a pénzügyminiszter alárendeltségében.

Felmerült annak a terve is, hogy a Miniszterelnökség átadja az Áttelepítési Kormánybizotságot a Külügyminisztériumnak, de az érdekelt miniszterek és a kormánybizottság vezető tisztviselőinek ellenvéleményét figyelembe véve ezt az elgondolást nem hajtották végre, illetve az áttelepítési ügyek az új kormánybiztos kinevezésével a földművelésügyi miniszter felügyelete alá kerültek. (MOL XIX–A–1–j–1947–XXVII/b.–2607 (3997, 4405))

A Hazahozatali Kormánybizottságnak a Belügyminisztériumba való beolvasztásáról lásd e kötetben a [22] 171. sz. jkv. 87. napirendi pontját. Vas Zoltán 1946 folyamán ismételtlen kezdeményezte a Központi Statisztikai Hivatal felügyeletének a saját hatáskörébe vonását. A Miniszterelnök azonban e törekvással szemben hangsúlyozta, hogy a KSH nem pusztán gazdasági jelentőségű intézmény, igen fontos demográfiai és szociális vonatkozású adatgyűjtéseket is végez, s általános működése folytán a kormányfő hatáskörébe kell, hogy tartozzék. (Előzményéről lásd NF MT. jkv. 1946, [41] 124. sz. jkv. 11. napirendi pontját és jegyzetét, továbbá MOL XIX–A–1–j–1946–XXXIII–8131, valamint 11 632.)

Minisztertanács a nemzetközi kötelezettségek 1947. február havi kiadásai fedezetére harminchatmillió negyvenezer forint hiteltúllépéshez hozzájárult.³

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét 17 200 000 forint hiteltúllépés engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal részére tizenhétmillió kétszázezer forint hiteltúllépéshez hozzájárult.⁴

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Sir John Boyd-Orr, a FAO elnökének magyarországi látogatásra való meghívása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Molnár Erik népjóléti miniszter 1924. XII. – 1944. X. [hónap]ig ügyvédi gyakorlatban, 1944. XI. és XII. hónapokban polgármesteri állásban eltöltött 20 évi idejének a nyugdíjhoz való beszámítása tárgyában.

³ Az 1757/ME II. sz. előterjesztés a Vörös hadsereg ipari ellátására 4 000 000, a Vörös Hadsereg élelmezésére 25 000 000, a megszálló csapatok szállítására 6 500 000, a SZEB egyéb elhelyezési költségeire 500 000, egyes nemzetközi költségekre 40 000, összesen 36 040 000 Ft hiteltúllépés engedélyezését kérte.

⁴ A 881/1947. ME II. sz. alatt a Jóvátételi Hivatal előterjesztése a jugoszláv mezőgazdasági jóvátétel céljára 1 000 000 Ft, a csehszlovák mezőgazdasági jóvátételre 1 500 000 Ft, a Vörös Hadsereg ipari ellátására 1 200 000 Ft, a Vörös Hadsereg zsoldjára 9 000 000 Ft, a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatosan a közületek támogatására 400 000 Ft, a SZEB készpénzellátására 3 600 000 Ft, a SZEB egyéb elhelyezési költségeire 100 000 Ft, a SZEB egyéb dologi kiadásaira 400 000 Ft, összesen 17 200 000 Ft hiteltúllépés engedélyezését kérte.

Meg kell említenünk, hogy a GF egy nappal korábban tartott ülésén tárgyalta a március havi nemzetközi kötelezettségekről szóló előterjesztésében más tételek szerepelnek: jugoszláv mezőgazdasági jóvátételre 1 400 000, a Vörös hadsereg zsoldjára 9 000 000, a megszálló csapatok szállítására 2 400 000, a SZEB készpénzellátására 4 500 000, a SZEB elhelyezésére 280 000, a SZEB egyéb kiadásaira 310 000, összesen 17 890 000 Ft szerepel. (MOL XIX-A-10. XXXIII. 1947. február 25., 16. pont.)

⁵ A 2183/1947. ME sz. előterjesztés nemzetgazdasági érdekből fontosnak mondta nevezett meghívását. A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Miniszterelnök Úrtól indult ki a kezdeményezés, de a múlt minisztertanácson Bárányos vetette fel.” Feltehetőleg a FAO Rómában tartott ülésére szóló meghívást tárgyaló minisztertanácsi ülésen ([15] 164. sz. jvk. 60. napirendi pont) vetette fel Bárányos Károly John Boyd Orr meghívásának a kérdését.

John Boyd-Orr lord (1880–1971) angol orvos, művészettörténész, egyetemi tanár 1945–1948 között a FAO vezérigazgatója, majd a Nemzetközi Béketanács és a Békeszervezetek Világtanácsának elnöke volt. 1949-ben Nobel-békedíjjal tüntették ki.

Minisztertanács dr. Molnár Erik népjóléti miniszternek a nyugdíjba való beszámítható idejébe 20 év beszámításához hozzájárult.⁶

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a B-lista revízió március 31-ig való meghosszabbítása tárgyában.

Rákosi Máttyás államminiszter: de mostmár ez legyen az utolsó meghosszabbítás.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát az Áttelepítési Kormánybiztosság január havi költségeire 116 000 forint hitel engedélyezése tárgyában. Megjegyzi, hogy a pénzügy és a Gazdasági Főtanács hozzájárult a javaslatához.

Minisztertanács az Áttelepítési Kormánybiztosság január havi költségeire egyszázötvenhatezer forint hitel folyósításához hozzájárult.⁸

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: tájékoztatást kíván adni a kitüntetések ügyében. A miniszterek benyújtottak bizonyos kitüntetésekre előterjesztéseket. A javaslatok egy része már felterjesztetett a köztársasági elnökhöz, egy másik része még nem. Ha a miniszterelnök azt látná, hogy valakit nem helyesen terjesztenek fel, akkor az illető miniszterrel közvetlen érintkezésbe lép és így végleg senki se nyer elutasítást, amíg a letárgyalás meg nem történik.

Rákosi Máttyás államminiszter: a kitüntetések néha meglepetést okoznak. A szabadságrendnél nem világos, hogy mi a kitüntetések útja. Ki terjeszti fel, ki kezdeményezi stb. Valami módszert kellene itt létesíteni. Nem ismeri, hogy pl. az ellenállási kitüntetéseket valamely bizottság javasolja, vagy megvizsgálja-e?

⁶ A jegyzőkönyv mellett a népjóléti miniszter 292/1947. sz., Molnár Erik sajátkezű aláírásával ellátott, Bojta Béla államtitkárhoz intézett levele található. A levélben nem szerepel az 1944 novemberében és decemberében polgármesterként eltöltött ideje.

⁷ Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található.

Előzményeiről lásd e kötetben a [2] 151. sz. jkv. [11], a [7] 156. sz. jkv. 9. és a [9] 158. sz. jkv. 4. napirendi pontját.

Lásd a 2800/1947. ME sz. r.-et, MK március 6., 54. sz.

⁸ A 2042/1947. ME sz. előterjesztés nem jelölte meg az előirányzat nélküli hitel felhasználását. A pénzügyminiszter 72 192/1947. I. a. sz., a miniszterelnökhöz intézett levele szerint az Áttelepítési Kormánybiztosságnak az előző hónapban elért 485 000 Ft összegű megtakarításán felül csak a személyi járandóságokra, gépkocsi fenntartására, kiküldetési költségekre és a magyar-csehszlovák vegyesbizottság költségeire volt szüksége a 116 000 Ft-ra. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXVII/b-8309/1947, 1115-2042)

Dr. Balogh István [államtitkár]: ott van egy 60 tagú bizottság. Ebből mindig 4–5 tag van behívva azok közül, akik ismerik az illetőt.

Rákosi Mátyás államminiszter: egy kisebb bizottságot kellene szervezni és alakítani, amely ezzel a kérdéssel foglalkozzék.

[Rajk] Belügyminiszter: nemcsak a módját és útját nem látják elég világosan, hanem gyakran az eredményei is zavarosak. Ma elolvasta a Közlönyt és megütközéssel értesült arról, hogy elődje Erdei Ferenc rangjánál és érdemeinél alacsonyabb kitüntetésben részesült.

Dr. Balogh István [államtitkár]: középkeresztet kapott. Ha nem így szerepel, csak sajtóhiba lehet.

[Nagy] Miniszterelnök: helyesnek tartja, ha ez valamiképpen szabályoztatik, ők kissé gyakorlatlanok ebben a kérdésben.

[Rajk] Belügyminiszter: saját tárcája szempontjából elvi kérdést szeretne tisztázni. Amikor a köztársaság évfordulója alkalmából a felterjesztéseket csinálták, gyakorlati útmutatást is kaptak, amely előírta, hogy milyen rangban és társadalmi helyzetben milyen kitüntetés adományozható. Ez szerinte antiszociális és kasztszellemet fog rányomni társadalmi berendezkedésünkre.

Dr. Balogh István [államtitkár]: kitől kapta a belügyminiszter ezt az utasítást?

[Rajk] Belügyminiszter: a Miniszterelnökségtől.

[Nagy] Miniszterelnök: ez a hivatalnak egy félreértett értesítése lehetett. Hozzájárul egy bizottság felállításához, és ez tegyen előterjesztést az összes szempontok mérlegelésével.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: sérelmezi, hogy nem kérdezték meg és kihagyták pl. egyik államtitkárát.

[Rácz] Pénzügyminiszter: meg kell állapítani azt is, hogy ki adja át a kitüntetéseket és milyen körülmények között.

Rákosi Mátyás államminiszter: lehetőleg egy miniszter adja át és minél ünnepélyesebb körülmények között.

[Nagy] Miniszterelnök: javasolja, hogy az illetékes miniszter adja át, mégpedig ünnepélyes körülmények között, március 15-én. Ahol hiányok vannak, ott addig még pótolni lehet azokat.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹

⁹ A kitüntetésekről szóló közlemény a MKHL 1947. február 27-i 48. számában jelent meg. Erdei Ferenc volt belügyminiszter e szerint a „Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillagokkal” kitüntetést kapta. A Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium államtitkárai közül csakugyan senki sem kapott kitüntetést.

A Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem (1946: XXI. tc.) adományozásáról lásd e kötet [9] 158. sz. jkv. 10. napirendi pontját és annak jegyzetében említett korábbi minisztertanácsi üléseken folytatott vitákat.

A Magyar Szabadság Érdemrend alapításáról (1946: VIII. tc.) lásd NF MT. jkv. 1946, a [13] 96. sz. jkv. 3., a [18] 101. sz. jkv. 79., a [23] 106. sz. jkv. [7] és a [24] 107. sz. jkv. 8. napirendi pontját.

10.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti javaslatát használhatatlan gépkocsik eladásából befolyó összegek felhasználása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

11.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga Lajos államtitkár]: bejelenti, hogy Gerő miniszter távollétében előterjesztését külföldi gyártmányú új személygépkocsik elosztási terve tárgyában a napirendről leveszi. A kocsik még nincsenek itt és több észrevétel is van a javaslat ellen.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰

12.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti javaslatát Cselédes Józsefné gyermekei részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

13.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai Marton Rezső posta-segédellenőr rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

14.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztosság és [az] osztrák államvasutak közt a háborús események következtében elhurcolt magyar és osztrák állampolgárok utazásának kölcsönös díjmentessége tárgyában folyamatban

¹⁰ Az 5748/1947. KözlM VI. 2. sz. előterjesztésben a tárca javaslatot tett 128 új Renault gyártmányú Juvaquatre típusú kis és 9 amerikai gyártmányú különböző típusú nagy gépkocsi tárcák és intézmények közötti szétosztására. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „A Miniszterelnökség 3 nagy kocsit igényelt, reprezentatív szempontból feltétlenül 3 szükséges.”

Lásd még e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [76] napirendi pontját.

¹¹ A 237 641/1946. KözlM IV. 1. sz. előterjesztés szerint *Marton Rezső* (1878–?) postai és távirtdai műszaki segédellenőrt a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1920-ban állásából elbocsátották. A tárca, szolgálaton kívüli idejének beszámításával, özvegyének nyugellátását javasolta felemleni.

lévő tárgyalásra dr. Szibrinsz Mihály államvasúti főtanácsos Ausztriába való kiküldetése tárgyában.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: javasolja azt a kiegészítést, hogy most már a belügyminiszter közreműködjék.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

15.

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti 2752/1947. sz. javaslatát Dukay Kornél MÁV főfelügyelőnek Svájcba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

16.

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti 2540/1947. sz. javaslatát Dukay Kornél MÁV főfelügyelő és dr. Mátyássy Zoltán MÁV titkár Németországba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

17.

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti 2841/1947. sz. javaslatát Karczag Imre min. osztályfőnök, Kopasz Károly MÁV elnökhelyettes, Szalontay Valér MÁV műszaki tanácsos, Payer Béla MÁV főmérnök, Tihanyi József főművezető, Siklósi Lajos főmozdonyvezető, Somlyai Árpád és Cserni Kálmán mozdonyvezetők Németországba, Svájcba, Franciaországba és Ausztriába való kiküldetése tárgyában. Megjegyzi, hogy 200–240 mozdony behozataláról van szó.

[Rácz] Pénzügyminiszter: felkéri a közlekedésügyi minisztert, hogy Karczag Imre miniszteri osztályfőnököt utasítsa, elutazása előtt értekezzen vele instrukciók végett.

¹² A 2163/1947. KözlM I/3. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a tárgyalás sikeres befejezése a magyar kincstárra nézve előnyös, mert az adatok szerint legfeljebb annyi osztrák állampolgár tartózkodott ekkor a Szovjetunió területén, mint amennyi magyar állampolgár tért haza Ausztrián át.

A Gazdasági Főtanács főtitkárának javaslata arra vonatkozott, hogy folyamatban volt a Hazahozatali Kormánybiztosság megszüntetése, és feladatainak a Belügyminisztérium részére való átadása. Részletesebben lásd e kötetben a [22] 171. sz. jkv. 87. napirendi pontjához fűzött jegyzetet.

¹³ Az előterjesztés szerint a Svájcba került magyar vasúti kocsik visszaszerzése érdekében vált szükségessé Dukay Kornél MÁV felügyelő kiküldetése.

¹⁴ A 2 540/1947. KözlM. Eln. sz. előterjesztés a magyar–német kölcsönös forgalom felvétele és a német kikötőkön át a tengerentúli országokba irányuló forgalom szabályozása szempontjából tartotta indokoltnak a két személy kiutazását. (MOL XIX–I–1–s 12. Min. tan. 1947–1331.)

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga Lajos államtitkár]: utasítja a jelentkezésre.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

18.

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti 210 761/1947. sz. javaslatát Pamlényi Pál postavezérigazgató-helyettes, Módos Elemér postaigazgató és Almásy György posta-főfelügyelő Prágába, Varsóba és Moszkvába leendő kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

19.

Építési és közmunkaügyi miniszter [képviselésében Bencsik államtitkár]: bejelenti, hogy előterjesztését Ujváry Sándor szerződéses alkalmaztatása tárgyában, a napirendről leveszi.

Dr. Balogh István [államtitkár]: de ne is terjessze újból elő a minisztérium, mert felesleges.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁷

¹⁵ Az előterjesztés szerint nevezettek kiküldetését az amerikai árukölcsön keretében felajánlott mozdonyok műszaki felülvizsgálata, esetleges átvétele tette indokolttá.

¹⁶ A 210 761/1947. KözlM IV. sz. előterjesztés utalt a szovjet postaigazgatóság ismételt felhívására, így az 1947. február 22-én kelt levelére, miszerint a két határos ország postai és távközlési kérdéseinek rendezése céljából meghívta a magyar posta képviselőit Moszkvába. A meghívás célja – az előterjesztés szerint – egyrészt az volt, hogy az Egyetemes Postaegyezményben szereplő díjszabási és kezelési előírásoknál kölcsönösen kedvezőbb szabályokat dolgozzanak ki, másrészt mivel a Szovjetunió nem írta alá az Egyetemes Postaegyesület „Csomagmegállapodását”, ezért, főleg szomszédaival, a csomagforgalmat külön megállapodással kívánta szabályozni; ezeken kívül is számos részletkérdés (postai zárlatok cseréje, mozgóposták berendezése, postai alkalmazottaknak a másik ország területére való belépése) szabályozása vált szükségessé.

Hasonló kérdések vártak megoldásra Csehszlovákia és Lengyelország vonatkozásában is. Csehszlovákiával főleg a nemzetközi légi forgalomhoz való csatlakozás ügyét kellett rendezni, mivel Magyarországnak ekkor még nem voltak külföldi légijáratai, s így az egész külföldi légi-postai anyagot közönséges úton kellett Prágába küldeni, ott át kellett adni a csehszlovák szolgálatnak a repülőgéppel való továbbításra. Mindezeknek a kérdéseknek a megbeszélése céljából javasolta a tárca, hogy a küldöttség – a moszkvai út megszakításával – Varsóban és Prágában is látogatást tegyen.

¹⁷ A 614/1947. ÉM sz. előterjesztés arra hivatkozva, hogy az építőipar súlyos helyzetére tekintettel a tárcánál szükség volt egy olyan munkaerő szerződötetésére, akinek képességei megfelelőek arra, hogy a szénellátást az üzemek részére biztosítsa, Ujváry Sándort, a tárca korábban B-listázott volt tiszteletdíjas munkatársát kívánta erre a célra alkalmazni. A minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Lakatos Miklós volt államtitkár, miniszteri osztályfőnök kívánja Ujváry alkalmaztatását a szengazdálkodással kapcsolatos feladatokra. Megjegyzem, hogy Ujváry B-listás volt, de megsemmisítettük a B-listázását, azonban nem helyeztetett vissza, mert eredetileg

20.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a 15 millió dolláros amerikai hadseregfelüljárás kölcsön keretének újabb 15 millió USA dollárral való felemelése tárgyában. Bejelenti, hogy a minisztertanács utólagos jóváhagyásában bízva máris megadta az utasítást külképviseletünknek, hogy igenlő választ adjon a kölcsön tekintetében. Egyetlen pont van, ahol nem biztosíthatta külképviseletünket a magyar kormány beleegyezéséről, és ez a forintban törlesztendő évi 2 millió dollárnak 3 millióra való felemelése. Közölte, hogy ezt valószínűleg nem bírjuk el. Egyébként a törlesztés egyelőre meghatározott terv szerint fog történni.

Rákosi Mátyás államminiszter: itt kezdenek igen komoly problémák felmerülni. Mi ezen a kölcsönön az infláció idején, mint a fuldokló a szalmaszálon, kapva-kaptunk. Kiderült azonban, hogy ez a kölcsön lényegében igen hátrányos. A kölcsönnek kb. 20%-át saját magunknak kell fedezni. Ez lenyomja a kölcsönt 80%-os árfolyamra. Utána jön ez a két, illetőleg most már hárommillió törlesztés. Ez a kétmillió sokkal többet jelent, mert hogyha ingatlant vásárolnak rajta, a mostani alacsony ingatlanárak mellett, akkor ez kolosszális nemzeti ajándék. Azon kívül nem is azt kapjuk, amire az országnak szüksége van. Az első 15 millióból is csak 9 és fél millió került felhasználásra és abban bizony meglehetősen szokatlan tételek is voltak. A Jeepek sem gazdaságosak. Ha kiderül, hogy három milliót le kell belőle adni túlméreg az, amit költségekre, szállításra, őrzésre stb. le kell adni, akkor ez már 10%-os törlesztést jelent. Ezen kívül nem tudjuk, hogy most milyen cikkeket kapunk.

[Rácz] Pénzügyminiszter: sajnálja, hogy nincs itt a közlekedésügyi miniszter, mert mozdonyokra vonatkozóan érdekes tárgyalásokat folytattak. Victory hajók vásárlása is hasznosnak látszik. Ezek a magyar közgazdaság részére értékes vásárlások lesznek.

[Nagy] Miniszterelnök: nem kell okvetlenül felvásárolni az egész 15 milliót. Ha nem kapunk csupa használható dolgot, akkor csak annyiért vásárolunk, amennyiért jó felszerelést kaphatunk.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: kéri, hogy a mezőgazdaságról se felejtkezzenek meg és traktorokat és józan dolgokat [sic!] is kapjunk.

[Nagy] Miniszterelnök: ezt helyesli.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁸

külföldre akart menni." Kézírással ez alatt a következő megjegyzés olvasható: „Nem kell felvenni!”

¹⁸ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [6] 89. sz. jkv. [1], a [9] 92. sz. jkv. [2], a [10] 93. sz. jkv. 24., a [44] 127. sz. jkv. [54], a [48] 131. sz. jkv. 29. és az [52] 135. sz. jkv. 40. napirendi pontját.

A 83 260/1947. PM IV. b. sz. előterjesztés ismertette az Amerikai Egyesült Államok kormányának ajánlatát és ezzel kapcsolatban a miniszternek – a jkv.-ben szereplő – egyetértő álláspontját. Lásd még e kötetben a [23] 172. sz. jkv. 20. napirendi pontját és a) mellékletét.

21.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát hómárogépek és társasgépkocsik behozatali díj alóli mentesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

22.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Neszmélyi Endre szerződéses szakértőként való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

23.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát 10 millió forint előleg a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére.

Minisztertanács tízmillió forint előleghez a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére hozzájárult.²¹

24.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a magyar–csehszlovák lakosságcsere keretében áttelepítésre kijelölt személyekről készítendő statisztikai felvétel tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

¹⁹ A 105 370/1947. PM XII. sz. előterjesztés a földművelésügyi miniszter, valamint a Magyar Vasútforgalmi Rt. által vámkülföldről behozott, illetve behozni kívánt négy hómárogép, illetve – a kelet-magyarországi autóbusz-forgalom javítása céljából – tíz társasgépkocsi behozatali díj alóli mentesítésére kért engedélyt.

A behozatali díj szedésének elrendeléséről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [64] 147. sz. jkv. 44. napirendi pontját, illetve a 12 680/1946. ME sz. r.-et, MK 1946. november 1., 250. sz.

²⁰ A 110 897/1947. PM XVI. sz. előterjesztés Neszmélyi Endre (1915–?) újpesti forgalmi adóhivatali kisegítő munkaeörnek a fővárosi pénzügyigazgatóságnál történő pénzügyi gazdasági szakértőként való alkalmazását javasolta. Nevezett eredetileg a Ludovika Akadémián végzett.

²¹ Előzményéről lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 72. napirendi pontját.

A 105 688/1947. PM XII. sz. előterjesztés szerint a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére kért előlegkeretből nyolc millió forintot a MASZOVOL Magyar–Szovjet Nyersolaj Rt. részére olajderivátumért, kétmillió forintot pedig ugyancsak a MASZOVOL-nak a MÁV tartozásaiért kívánt kifizetni. Jelezte az előterjesztés, hogy ezek a tételek az 1946/47 évi költségvetésben nem szerepeltek. A Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapról lásd e kötet [1] 150. sz. jkv.-ének [72] 71. napirendi pontját és jegyzetét.

²² Előterjesztés a jkv. mellett nem található.

Lásd a jelen kötet [2] 151. sz. jkv.-ének [10] napirendi pontját és b) mellékletét, valamint a [12] 161. sz. jkv. 53. napirendi pontját és d) mellékletét.

25.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát 72 932/1947. sz. alatt az államháztartásnak 1947. évi március hó 1-től 1947. évi március hó 31. napjáig terjedő viteléről szóló felhatalmazási törvény benyújtása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

26.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 22 122/1947. sz. javaslatát a közszolgálati alkalmazottak soron kívüli előléptetését szabályozó 2500/1945. ME sz. rendelet 3. § 4. bekezdésében foglaltak megváltoztatása tárgyában. A javaslat már szerepelt minisztertanács előtt, azonban a többi miniszterekkel való letárgyalás céljából levették. Az előterjesztést időközben a társminiszterekkel letárgyalta.

[Ries] Igazságügyminiszter: az az észrevétele van, hogy az igazságügyi tárca keretében ez nem tartható be. Nem alkalmazhatja a rangsort a vezető állások betöltésénél, mert politikai és jogi végzettségi szempontok is közrejátszanak. Márpedig a legtöbb vezetőállás üres.

Dr. Bojta Béla államtitkár: a minisztertanács adhasson kivételt.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a minisztertanács amúgy is adhat kivételt minden kormányrendelet alól. Szeretné ezt a kivételezési számot minél kisebbé tenni.

[Rajk] Belügyminiszter: kéri, hogy a javaslatot a legközelebbi minisztertanácson tárgyalják, mert észrevételei vannak.

[Rácz] Pénzügyminiszter: le fogja tárgyalni az igazságügy és belügyminiszterrel és legközelebb újra minisztertanács elé hozza. Most előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

²³ Előzményéről lásd: NF MT. jkv. 1946, a [61] 144. sz. jkv. [19] napirendi pontját és jegyzetét.

Az előterjesztés azért kért engedélyt az államháztartás vitelére további egy hónapi felhatalmazásról szóló törvényjavaslat előterjesztésére mivel az 1946/47. évi költségvetés letárgyalása előreláthatólag még hosszabb időt vett igénybe. Az előterjesztés mellett megtalálható a törvényjavaslat szövege és annak indoklása.

Az államháztartás 1947. március 31-éig vitelére felhatalmazást adó 1947: IX. tc.-t, 1947. március 8-án lépett érvénybe. Az 1946/47. évi állami költségvetésről szóló 1947: XIV. tc.-t csak 1947. május 14-én hirdették ki, így április 1-jétől május 13-áig felhatalmazás nélkül működött a kormány.

²⁴ Előzményéről lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 41. napirendi pontját. Az előterjesztés hivatkozott arra, hogy a minisztertanács korábban már tárgyalta a javaslatról. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratanyagában található irat szerint 1947. február 15-én a Pénzügyminisztériumban a különböző tárcák elnöki osztályainak vezetői vitatták meg a tisztázandó kérdéseket (MOL XIX-I-1-s. 12. Min. tan. 1947-789.). Ennek nyomán született olyan határozat, hogy a közszolgálati alkalmazottak 1/7-ét lehet soron kívül előléptetni, szakra való tekintet nélkül. Az ennek megfelelő rendelettervezet megtalálható az előterjesztés mellett. Az

27.

[Rác] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát állami kezességvállalás tárgyában a Magyar Állami Gépkocsiüzemi Rt. francia személygépkocsi-importjának pénzügyi fedezetére szolgáló devizahitellel kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

28.

[Rác] Pénzügyminiszter: előterjeszti 85 239/1947. számú javaslatát az 1946: XXV. tc. 2. §-ának 1. bekezdése szerint létesítendő „Külön Alap”-nak az egyes forgalmi korlátozások alól való mentesítése tárgyában. Ez összefüggésben van az úgynevezett aranyvonat hazahozatalával.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

29.

[Rác] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. és a Magyar Árucsereforgalmi Intézet követelése és tartozásai bejelentése tárgyában a német megszállás [megszűnése] és az 1946. évi VII. 31. közötti időben keletkezett tartozások és követelések bejelentésével kapcsolatban. Ezeket is fel kívánja venni a rendelet felsorolásai közé.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtthkára: az Árucsereforgalmi Rt. nem állami vállalat, hanem a nagy bankok tulajdona.

[Rác] Pénzügyminiszter: ez nem a nagy bankoké, hanem az államé.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtthkára: csak letétbe helyezték a részvényeiket a Földművelésügyi Minisztériumban.

[Rác] Pénzügyminiszter: a GF-fel le fogja tárgyalni és kéri az elfogadását annak, hogy hozzájárulás esetén a rendeletet megjelentethesse.

Igazságügyminisztérium azonban – mint T. 760/1947. sz. levelében jelezte – módosította a rendelettervezet szövegét, s kérte hogy azt az általa javasolt formában adják ki.

Lásd a közszolgálati – az államvasúti és a postai alkalmazottak – soron kívüli előléptetésére vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 2900/1947. ME sz. r.-et, MK március 12., 58–59. sz.

²⁵ A 208 067/1946. PM IV. a. sz. előterjesztés szerint a Párizsban lekötött 200 db Renault személygépkocsi felének megvásárlásához 90 000 dollárra volt szükség. A kocsik importját a Magyar Országos Gépkocsiüzem Rt. bonyolította, s az említett dollárösszeg 1 065 000 forint ellenértékéért a minisztérium állami kezességet vállalt a Magyar Nemzeti Bank felé, kérte ennek jóváhagyását.

²⁶ A magyar zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről szól az 1946: XXV. tc. Lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [49] 132. sz. jkv. 30. és az [57] 140. sz. jkv. 48. napirendi pontját és az azokhoz tartozó jegyzeteket. A törvény 2. §-ának (1) bekezdése rendelkezett arról, hogy az állam mindazokat a javakat, amelyeket örökös hiányában az 1941. június 26. és 1946. december 31. között életüket elvesztett személyek hagyatékeként megszerzett, vagy megszerez, az e célból létesítendő Külön Alapnak engedi át. A törvény kimondta, hogy erre a Külön Alapra szállnak át – hazahozataluk esetén – a külföldre hurcolt vagyon tárgyak is. Az előterjesztés megtalálható a VKM iratai között, lásd e jkv. a) mellékletét.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg a Gazdasági Főtanács jóváhagyásától feltételezetten hozzájárult.²⁷

30.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az építőmunkások megsegítésére 1 500 000 forint kölcsön engedélyezése iránt. Egyszeri segélyről lenne szó, személyenként 35 forintot, családtagonként pedig 10 forintot kapnának. A fedezet biztosítva van.

Minisztertanács az építőmunkások egyszeri megsegítésére egymillió ötszázezer forint kölcsön folyósításához hozzájárult.²⁸

31.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 197 740/1947. sz. javaslatát az illetmény-többletadóról szóló 8750/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában. Megjegyzi, hogy vannak bizonyos terhes illetmények, melyeket nem volna kívánatos ez alá a rendelet alá vonni, erre vonatkozóan az összes tárcákkal történő megállapodás után köriratot fog adni.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: pl. az államtitkári és miniszteri illetmények.

[Rácz] Pénzügyminiszter: azok is, de nem kizárólag.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

²⁷ Előterjesztés a jkv. mellett nem található. Előzményéről lásd a jelen kötet [14] 163. sz. jkv.-ének 63. napirendi pontját és jegyzetét.

A GF állásfoglalása (MOL XIX-A-10. Stab. XXX. 1947. február 4., 9. pont) alapján került sor a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. és a Magyar Árucseréforgalmi Intézet Rt. követeléseinek és tartozásainak bejelentését illetően az 1910/1947. ME sz. r. (MK február 14., 37. sz.) módosítására. Lásd a 3140/1947. ME sz. r.-et., MK március 9., 57. sz.

²⁸ Iktatószám nélküli előterjesztésében – a Magyar Építőmunkások Országos Szövetségének kérése alapján – a pénzügyminiszter eredetileg azt javasolta, hogy a téli időszakban mintegy 30 000 főnyi munkanélkülivé vált építőipari munkás részére fejenként 50 Ft kölcsönt nyújtsanak. Erre kérte a tárca az 1 500 000 Ft hitel engedélyezését. A kölcsönök kifizetését majd annak visszafizetését a MÉMOSZ közreműködésével javasolta megoldani.

²⁹ Az illetménytöbbletadó bevezetéséről szóló 8750/1946. ME sz. r.-et (MK július 31., 172/b. sz.) a minisztertanács nem tárgyalta, feltehetőleg körözés útján hagyták jóvá. E rendelet értelmében illetménytöbbletadót fizetett az a munkavállaló, akinek a kollektív szerződés hatálya alá nem tartozó havi illetménye meghaladta a kollektív szerződés szerint járó legmagasabb szolgálati illetmény havi összegét. Az illetménytöbbletadó összegének kiszámítását segítő táblázat szerint az illetmény 100 Ft-on felüli része után 15%, majd fokozatosan emelve a százalékot 1000 Ft-on felüli rész után 50% többletadót kellett fizetni.

A 197 740/1946. PM VII. sz. előterjesztés az illetménytöbbletadó kiterjesztését javasolta azokra a munkavállalókra, akiknek az illetményei az illetményadóról szóló 8720/1946. ME sz. r. (MK július 31., 172/b. sz.) értelmében (lásd: NF MT. JKV. 1946, [42] 125. sz. jkv. 6. napirendi pont) az illetményadó és a 8750/1946. ME sz. r.-ben előírt illetménytöbbletadó alól is mentesek voltak. Így az illetményadóról szóló rendelet a stabilizációval összefüggő egyes fontos szociális és gazdasági szempontok biztosítása érdekében adómentességet biztosított egyrészt a közszolgálati alkalmazottak addig is adómentes illetményeire, másrészt az üzletszerűen kezelt állami

32.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Hedri Endre és dr. Sebestyén Gyula sebész-tanári kinevezése tárgyában. Megjegyzi, hogy pártközi értekezlet megállapodott a kinevezésekre. Ugyancsak megállapodtak elvileg Klimkó Dezsőnek egy harmadik sebészeti tanszékre való kinevezésére, erre vonatkozólag azonban még nem érkezett meg az egyetem előterjesztése. A pártközi megállapodás szerint dr. Hedri a III. sz., dr. Sebestyén az I. számú és dr. Klimkó a II. számú sebészeti tanszékre nyerne kinevezést.

[Ries] Igazságügyminiszter: a karnak van joga beosztani a tanszékeket és javasolja, hogy ezt a részt a minisztertanács ne érintse, hanem csak a kinevezésekben határozzon.

Szakasits Árpád államminiszter: pártolja Klimkó kinevezését. A megoldás az lenne, hogy kinevezik egyetemi tanárrá, de szabadságot adnak neki arra a célra, hogy a kolozsvári Bolyai egyetem helyzetét felszámolja.

[Nagy] Miniszterelnök: az elvi hozzájárulást a minisztertanács tehát már most megadja.

Minisztertanács dr. Hedri Endre és dr. Sebestyén Gyula egyetemi sebész-tanári kinevezéséhez, a tanszékek elnevezésének közelebbi meghatározása nélkül, hozzájárult. Ugyancsak hozzájárult elvileg ahhoz, hogy dr. Klimkó Dezső egyetemi sebész-tanári tanszékre az Egyetemi Tanács részéről eszközöndő felterjesztés esetén kinevezessék.³⁰

vállalatok, a közforgalmi magánvasutak, a társadalombiztosítási intézmények munkavállalóinak, továbbá a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Központja munkatársainak és a hitfelekezeti iskolák, valamint a kereskedelmi testületek által fenntartott kereskedelmi középiskolák tanszemélyzetének illetményeire. Ezt a mentességet méltánytalannak tartotta a tárca azokkal szemben, akik hasonló munkakörben tevékenykedtek, de munkaadójuk illetményadót tartozott fizetni utánuk. Ezért javasolta szolgálati illetménynek minősíteni és az illetmény-többletadózók körébe vonni a korábban mentesített kategóriákat. Továbbra is kérte azonban fenntartani az adómentességet az államfő illetményei, valamint a Nemzetgyűlés tagjait e minőségükben megillető járandóságok esetében.

Lásd a 3750/1947. ME sz. r.-et, MK március 27., 70. sz.

³⁰ Előzményéről lásd e kötet [15] 164. sz. jkv.-ének 43. napirendi pontját.

A 33 548/1947. VKM VI. eln. sz. előterjesztés szerint *dr. Hedri Endre* (1893–1962) 1916-ben szerzett orvostudományi doktori oklevelet, 1918-ig Budapesten a Rókus Kórház sebészeti osztályán dolgozott, 1918-tól 1927-ig a Szegedi Tudományegyetem sebészeti klinikájának, majd a budapesti József Ferenc Tüdőgondozó Intézetnek a munkatársa volt. 1927-től az OTI kötelékébe tartozott, s 1933-ban a baleseti sebészeti osztály főorvosa lett. 1945-ben az OTI baleseti kórházának igazgatójává nevezték ki.

A 33 549/1947. VKM VI. a. sz. külön előterjesztés szerint *dr. Sebestyén Gyula* (1887–1954) 1913-ban szerzett orvostudományi doktori oklevelet. 1914-től 1928-ig a Pécsi Tudományegyetem sebészeti klinikáján dolgozott, egyetemi magántanári képesítést nyert. 1928-tól 1941-ig az OTI pestújhelyi munkáskórházának tüdősebészeti osztályát vezette. 1945 után Budapesten az Új Szent János Kórház tüdősebészeti osztályának főorvosaként dolgozott. 1940-ben kapott egyetemi rendkívüli tanári címet. – 1951-ben Kossuth-díjjal tüntették ki.

Megemlítette az előterjesztés, hogy a Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Kara és tanácsa a szóban lévő állásra első helyen *dr. Klimkó Dezső* (1900–1972) egyetemi nyilvános

33.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Péterfi Tibor egy. ny. rendes tanári kinevezése tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter:* új tanszék létesítését ez nem jelenti?

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: nem.

Minisztertanács dr. Péterfi Tibor egy. ny. rendes tanári kinevezéséhez hozzájárult.³¹

34.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Debreceni Tudományegyetem angol nyelvi és irodalmi tanszékére dr. Országh László ny. r. tanárrá való kinevezése tárgyában. A legutóbbi minisztertanácson az igazságügyminiszternek voltak észrevételei, amelyektől azonban elállt.

Minisztertanács dr. Országh László ny. r. tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³²

35.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Korányi Imre egy. ny. r. tanári kinevezése tárgyában.

rendes tanárt, második helyen *dr. Sebestyén Gyulát* és *dr. Schmidt Lajos* (1893–1957) kórházi főorvost, harmadik helyen *dr. Kubányi Endre* (1893–1983) és *dr. Mészáros Károly* főorvost javasolta kinevezni. A tárcsa azonban továbbra is dr. Sebestyén Gyula kinevezését javasolta. A napirendi pontok jegyzékének az SZDP iratai között található példányára a következő megjegyzést írták: „Információnk szerint Sebestyén Gyula helyett Klimkót akarják vinni. Kérjük minden körülmények között az eredeti javaslat keresztülvitelét.” (PIL 283. f. 31. cs. 70. ó. e., 6.) Ugyancsak a SZDP iratai között megtalálható a 37 141/1947. VKM VI. a. sz. február 24-én kelt előterjesztés is, amelyben előadta a miniszter, hogy az Országos Közegészségügyi Tanács első helyen dr. Hedri Endrét, második helyen dr. Makai Endrét, harmadik helyen dr. Mészáros Károly főorvost javasolta. „A magam részéről – hangsúlyozta a miniszter – az Országos Közegészségügyi Tanács javaslatának megfelelően dr. Hedri Endre kinevezése ügyében óhajtok előterjesztés tenni.” (PIL 283. f. 31. cs. 70. ó. e., 23.)

Dr. Klimkó Dezső kinevezéséről és életrajzának ismertetéséről lásd a [22] 171. sz. jkv. 101. napirendi pontját és jegyzetét.

³¹ Dr. Péterfi Tiborról lásd NF МТ. jkv. 1946, [40] 123. sz. jkv. [44] napirendi pontját és jegyzetét. A 30 143/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint 1946. júliusában Isztambulból visszatért Magyarországra.

³² Előzményéről lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 40. napirendi pontját. Újabb előterjesztés nem található a jkv. mellett.

Minisztertanács dr. Korányi Imre egy. ny. r. tanári kinevezéséhez hozzájárult.³³

36.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát 264 állás betöltése tárgyában a 8. Diákjóléti célok címnél előirányzott állásokból, azzal a változtatással, hogy a kinevezések ne december 1-től számíttassanak, hanem a szolgálatba lépés időpontjától. Vannak közöttük oly alkalmazottak, akik november óta fizetés nélkül teljesítenek szolgálatot.

Szakasits Árpád államminiszter: kéri, hogy a javaslatot vegyék le egyelőre a napirendről. Pártja illetékes osztályának vannak észrevételei, meg akarja nézni közelebbről a javaslatot.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁴

37.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Fábics János rehabilitálása tárgyában.

[Molnár] Népjóléti miniszter: kéri az előterjesztést a napirendről levenni. Az OTI-től információt kért, de az még nem érkezett meg.

[Ries] Igazságügyminiszter: véleménye szerint nevezett nem rehabilitálható. Elbocsátása után OTI aligazgató lett, nem érte tehát joghátrány. Azért mert B-listára helyezték nem lehet kinevezését átváltoztatni rehabilitációvá.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.³⁵

³³ Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, [26] 109. sz. jkv. 35. napirendi pontját és jegyzetét.

A 26 541/1947. VKM VI/a. sz. előterjesztés szerint dr. Korányi Imre (1896–?) 1917-ben mérnöki, 1927-ben műszaki doktori oklevelet szerzett. 1917-től 1926-ig a Műegyetem I. sz. hidépítési tanszékén dolgozott, majd a MÁV hídosztályára került, ahol a hídtervezési és hidépítési osztály főmérnökeként dolgozott. 1937-ben egyetemi magántanári képesítést nyert. A tárca a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mérnöki és Építésmérnöki Karára a hidépítési tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárává javasolta kinevezni.

³⁴ Előzményéről lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [57] napirendi pontját. A jelen napirendi ponthoz tartozó előterjesztés nem található a jkv. mellett; a tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy címében viszont feltüntették, hogy 33 030/1947. sz. alatt tette meg a tárca a javaslatát. A napirendi pontok jegyzékének az SZDP iratai között található példányára e tárgyhoz a következő megjegyzést vezették: „Kérjük a napirendről minden körülmények között levétetni, mert ezekbe a pozíciókba mi is be akarjuk helyezni embereinket.” (PIL 283. f. 31. cs. 70. ő. e., 6.)

Lásd még a jelen kötet [17] 166. sz. jkv.-ének 14. napirendi pontját.

³⁵ Előzményéről lásd a jelen kötet [12] 161. sz. jkv.-ének 75. napirendi pontját.

Az 1223/1947. VKM eln. sz. előterjesztésben több személy dr. Fábics János demokratikus

38.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Gállné Vojtsek Irma rehabilitálása tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: az előterjesztésből az tűnik ki, hogy nevezett végelbánásban részesült.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

39.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: javasolja az összes póthitel iránti kérelmeket [sic!] levenni a napirendről és adjon a minisztertanács felhatalmazást a pénzügyminiszternek, hogy 25 millió forinton belül a póthitelek folyósítását elkezdhesse. Egy a pénzügyminiszterből, a Gazdasági Főtanács főtitkárából és az illetékes miniszterből álló bizottság felülbírálja az összes póthitelkérelmeket és állapítja meg a sorrendet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

40.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Szénbányák Rt. február havi hiányainak fedezésére 9 500 000 forint engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Állami Szénbányák Rt. február havi hiányának fedezésére kilencmillió ötszázezer forint folyósításához hozzájárult.³⁸

magatartását bizonyító nyilatkozata olvasható, s több e tárgyban kelt bizonyítványra történt utalás.

³⁶ A 24 087/1947. VKM IV. sz. előterjesztés szerint *Gállné Vojtsek Irma* (1884–?) 1905-től 1922-ig egri állami tanítónőt a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartása miatt előbb pénzbírságra, áthelyezésre ítélték, majd elbocsátották az állásából. A tárcá nevezett rehabilitálását és részére magasabb összegű nyugdíj biztosítását javasolta.

A VKM előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Végelbánás alá került, így nem volna rehabilitálható, mert 1922 májusában az akkori törvényes rendelkezések alapján mentetett fel, illetve vonatott végelbánás alá.”

³⁷ Előterjesztés a jkv. mellett nem található. Ezt megelőzően a pénzügyminiszter február 18-án kelt 72 751/1947. I. a. sz. levelével tájékoztatta a minisztereket a GF határozatáról. Bejelentette, hogy pót- és rendkívüli hitelekre vonatkozó kérelmekkel a minisztertanács és a GF egy hónapban csak egy ülésen foglalkozik; pót- és rendkívüli hitelek engedélyezésére csak rendkívüli esetben kerülhet sor, az előterjesztésekhez a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása szükséges, egy-egy hónapban pót- és rendkívüli hitelre valamennyi tárcát tekintve legfeljebb öt millió Ft fordítható. (MOL XIX–I–1–s 12. Min. tan. 1947–1309.) Lásd még a [20] 169. sz. jkv. 13. napirendi pontját.

³⁸ Előzményéről lásd a [15] 164. sz. jkv. 56. napirendi pontját és jegyzetét. A 773/1947. IpM eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy az összegből 6 000 000 Ft-ot a vállalat termelési átlagának

41.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Gombosi Zoltán min. osztályfőnök időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

42.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Pataky József min. tanácsos időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

43.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Varga Elek min. osztálytanácsos időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

44.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Vajda Pál min. osztálytanácsos időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

fenntartására és termelést feljavító beruházásokra, azaz gépészeti berendezések és anyagok beszerzésére, a fennmaradó 3 500 000 Ft-ot a deficit csökkentésére kívánja fordítani.

³⁹ A 782/1947. IpM eln. sz. előterjesztés *Gombosi Zoltán* miniszteri osztályfőnök 1945 előtti szabad pályán töltött szolgálati idejéből 20 évnek a nyugdíjba beszámítható idejéhez való hozzászámítására tett javaslatot. Nevezettről lásd: DMB MT. JKV., a 27. sz. jkv. 15. jegyzetét. Az előterjesztésből kitűnik, hogy Gombosi Zoltán 1915-től fogva tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak, a debreceni szervezet elnöke, illetve az ottani törvényhatósági bizottságnak is tagja lett. 1918–1919 évi baloldali magatartása miatt több hónapra át volt letartóztatásban, majd 1944-ben a Gestapo fogságába került.

Az iparügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címe mellé a Miniszterelnökségen megjegyzést fűztek, miszerint ezt és a következő előterjesztéseket (42–46. napirendi pont) az e célra szolgáló bizottság tárgyalta és hozzájárult.

⁴⁰ A 781/1947. IpM eln. sz. előterjesztés szerint *Pataky József* miniszteri tanácsos (1895–?) 1922-től 1944-ig önálló géplakatos, autószerelő, műszerész és gumivulkanizáló mesterként dolgozott. 1944 októberétől 1946 augusztusáig Debrecen város üzemi osztályának tiszteletdíjas vezetője volt, majd a debreceni iparfelügyelőségen, 1945 márciusától pedig az Iparügyi Minisztérium miniszteri tanácsosaként dolgozott. A miniszter nevezett szabadpályán töltött idejéből 15 évnek a nyugdíjba beszámítható idejéhez való hozzászámítására kért engedélyt.

⁴¹ A 779/1947. IpM eln. sz. előterjesztés szerint *Varga Elek* (1916–?) korábban dobozgyárban dolgozott. Részt vett a Szociáldemokrata Párt munkájában, 1936-tól az Országos Ifjúsági Bizottság szervezési titkára, 1938-tól elnöke volt. 1945 augusztusában az Iparügyi Minisztérium munkatársa, majd miniszteri osztálytanácsosa lett. A miniszter javasolta a szabadpályán eltöltött idejéből 5 évnek a nyugdíjba beszámítható idejéhez való hozzászámításának engedélyezését.

⁴² A 780/1947. IpM eln. sz. előterjesztés szerint *Vajda Pál* (1910–?) 1934-ben gépészmérnök-

45.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Bánky Eduárd ny. MÁVAG irodai segédtsztnek a tényleges szolgálatba való visszahelyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

46.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy előterjesztését Babeczky Gusztáv MÁVAG lakatos időbeszámítása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

47.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Alkaloida Vegyészeti Gyár Rt.-hez vállalatvezető kirendelése tárgyában. Már szerepelt a minisztertanács előtt ez az előterjesztés, akkor Tettamantit ajánlották erre a megbízásra. Igen sürgős a vállalatvezető kirendelése, mert nagy értékek forognak kockán. Tettamanti kinevezése jogilag nem lehetséges, mert a vállalat alkalmazottja. Ezért Faltin kinevezését kéri.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: összeférhetetlennek tartja a kinevezést, mert nevezett az Elhagyott Javak Kormánybiztosságánál intézte a vállalat ügyeit.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a Miniszterelnökségnek hasonló észrevétele van.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: minisztertanács tegyen kivételt Tettamanti személyében, ha formai akadály volna.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: igen nehéz így tárcája ügyeit vinni, ha ilyen nagyfontosságú és felelősségteljes ügyekben alá van vetve a minisztertanács vitájának. Javaslatáért ő felel, ha előléptetését levétetik nem vállalhatja a felelősséget. Hiába kísérletezik október óta, hogy vállalatvezetőt rendeljen ki az Alkaloidához, ahol a szakértői jelentés szerint pl. 300 000 dolláros károsítások történtek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem a személy ellen van kifogás. Az iparügyi miniszter, ha alkalmasnak találja Tettamantit, akkor a minisztertanács hozzájárul kinevezéséhez.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a jövőben nem szabad többé bevenni egy rendeletbe, hogy „kölcsonös megállapodás alapján”, mert ha baj van, akkor nem

ki oklevelet szerzett, majd a Hazai Papírgyár Rt.-nél üzemmérnökként dolgozott. 1945 februárjában az Iparügyi Minisztérium miniszteri osztálytanácsosa lett. A miniszter kérte nevezett szabadpályán töltött idejéből 8 évnek a nyugdíjba beszámítható idejéhez való hozzászámításának engedélyezését.

⁴³ A 812/1947. IpM V. sz. előterjesztés a baloldali magatartása miatt korábban ismételtlen elbocsátott Babeczky Gusztáv szolgálati idejének kedvezőbb megállapítását javasolta. Az Igazságügyminisztériumnak az előterjesztés mellett található T. 611/1947. sz. állásfoglalása indokolatlannak találta a kérés teljesítését.

a többi miniszter, hanem csakis az illetékes miniszter felel. Nagyon megkötik az ilyen rendelkezések az illető miniszter kezét.

[Nagy] *Miniszterelnök*: megtörténhetik, hogy Tettamanti el sem vállalja a megbízatást, mert akkor utána nem léphet újból a vállalat kötelékébe.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: egy hét múlva visszahozza a javaslatot minisztertanács elé. Azért tartja különösnek a vele szemben felvetett észrevételt, mert ő személyi kifogásokat nem szokott támasztani más miniszterek javaslatával szemben.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

48.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti 81 387/1947. számú javaslatát „A bauxit kutatásáról” készült rendelettervezet tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁵

49.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a katonai igazgatás céljait szolgáló állami erdőgazdaságok kezelése tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

⁴⁴ Előzményéről lásd a jelen kötet [9] 158. sz. jkv.-ének 19. napirendi pontját és jegyzetét.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Dr. Faltin Ernőt javasolja a miniszter, szerintünk ez összeférhetetlen, mert az illetékes osztálynak a vezetője volt az elhagyott javaknál.”

Lásd még a jelen kötet [17] 166. sz. jkv.-ének 30. napirendi pontját.

⁴⁵ A 81 387/1947. IpM. I. sz. előterjesztés visszautalt arra, hogy a magyar kormány és a Szovjetunió kormánya között 1946. április 8-án a magyar-szovjet bauxit-alumínium társaságok alapítása tárgyában kötött egyezmény (NF МТ. жкв. 1946, a [17] 100. jkv. 5. és a [28] 111. sz. jkv. [60] napirendi pont) szerint a magyar-szovjet bauxit-alumínium társaságokat a bauxitkutatás tekintetében egyenlő feltételek mellett előjog illette meg. Az általános bányatörvény szerint a fenntartott ásványok (így a bauxit) tekintetében a kutatási jog megszerzése zártkutatmányi bejelentés alapján történhetett. Ennek megfelelően módosítani kellett a bányajogi jogszabályokat. A tárcsa – addig is, amíg a bauxitbányászat államosításáról szóló törvény a kérdést rendezi – az egyezményben foglalt feltétel biztosítása céljából azt javasolta, hogy az ezt követően bejelentett zártkutatmányok érvényességét a bauxit tekintetében korlátozzák, és a legfőbb bányahatóság döntsön a bauxit kutatásának engedélyezéséről. Jelezte az előterjesztés, hogy az érdekelt magyar-szovjet társaságokat fel fogja kérni: tegyenek nyilatkozatot, hozzájárulnak-e a bauxitkutatás jogának harmadik személy javára történő engedélyezéséhez, vagy ezt a maguk részére tartják-e fenn. (MOL XIX-1-1-s-12. Min. tan. 1947-1411.)

Lásd a 2700/1947. ME sz. r.-et, MK március 2., 50-51. sz.

⁴⁶ A 111 462/1946. FM V. 1. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemeket (lásd: TZ МТ. жкв., [8] 75. sz. jkv. 28. és 29. napirendi pont) életre hívó 12 120/1945. ME sz. r. (MK december 23., 208. sz.) az 1935: IV. tc. 234. §-ának (3) bekezdése értelmében azt a rendelkezést tartalmazta, hogy az üzem kezelési jogköre nem terjed ki a katonai igazgatás

50.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a kertészeti alkalmazottak téli segélye tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: 20–25 emberről van itt szó. Javasolja, hogy hatalmazza fel a minisztertanács a földművelésügyi minisztert, hogy ilyen csekély összegű segélyeket saját hatáskörében külön rendelet nélkül adhasson.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nem ő adja, hanem a munkaadók. Egyébként nemcsak 20–25 emberről van szó, mert nem csak az állami kertészeti alkalmazottakról van szó, hanem általában minden kertészeti alkalmazottról.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: akkor ezt nem célszerű a közműnyiségben kiadni, mert ha elkezdjük ezeket a segélyeket, akkor elvesztünk. Ezt most nem lehet megcsinálni. Fél ettől a javaslattól. javasolja vegyék le a napirendről és hozzák be Gazdasági Főtanácsba.

Minisztertanács az előterjesztést a Gazdasági Főtanács jóváhagyásától feltételezetten elfogadta.⁴⁷

51.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a háborús események folytán gazdát cserélt egyes hasznos háziállatoknak marhalevéllal való el látása és az ország állatállományának fejlesztése tárgyában kibocsátott rendelkezések kiegészítése és módosításáról készült előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

céljait szolgáló állami erdőkre. Ezt az intézkedést a tárca nem találta kielégítőnek, mivel a honvédelmi igazgatás külön szervezettel volt kénytelen gondoskodni a kezelésében lévő erdők fenntartásáról, holott azok egységes kezelésbe vonása mind a termelés, mind pedig az értékesítés szempontjából gazdaságosabb lett volna. A GF a Magyar Állami Erdőgazdasági üzemek (MALLERD) átszervezésével foglalkozva felhívta a földművelésügyi miniszter figyelmét arra, hogy a honvédségi erdőknek az átvétele esetén is biztosítani kell ezekben az erdőkben a honvédségi kiképzés zavartalanságát. (MOL XIX-A-10. Stab. XXX. 1947. február 4., 8. pont.)

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd még e kötetben a [17] 166. sz. jkv. 35. napirendi pontját.

⁴⁷ A 170 211/1947. FM IX. 1. sz. előterjesztés tulajdonképpen a kertészeti alkalmazottak elmaradt karácsonyi segélyét helyettesítő téli segélyére vonatkozott. Felhívta a figyelmet arra, hogy a nagyjórészt szakképzett munkavállalókból álló kertészeti alkalmazottak életkörülményei, szociális viszonyai indokolták volna, hogy az ipari munkásoknak nyújtott karácsonyi segélyhez hasonló támogatásban részesüljenek. Felvetette az előterjesztés azt is, hogy miként a kollektív szerződés hatálya alatt álló munkavállalók megkapták a karácsonyi segélyt, a kertészek munkabérért is a kollektív szerződés keretében kell vonni.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A GF nem találta teljesíthetőnek a földművelésügyi miniszter előterjesztését. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXIV. 1947. március 4., 35. pont.)

52.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok, vagy baloldali magatartás folytán elvesztett berendezési tárgyak, valamint áru- és anyagkészletek visszabocsátásáról szóló 7590/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az előterjesztés levételét kéri, mert hátrányosnak tartják.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: átment a Gazdasági Főtanácson.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: beleütközik az eddigi jogszabályokba, amelyeket a reakciós intézkedések által sújtott zsidókra vonatkozó jogszabályok alapján hoztak. Ezáltal újra kezdik elvenni a jogokat. Kimondani azt, hogy közigazgatási úton termelési, vagy kiviteli érdekből nem adják vissza vagyontárgyát, nem lehet. Külföldön ebből botrány lesz, éppen most, amikor az aranyvonatot akarjuk vissza.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: viszont a szövetkezeteket sem lehet kirakni ezekből az üzemekből.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: olyan megoldást kell találni, hogy a szövetkezetek valamilyen magánjogi ügylet, esetleg bérleti jogviszony alapján maradjanak bent.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a földművelésügyi és igazságügyminiszter tárgyalják le a kérdést, ettől függően hozzájárul a minisztertanács.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a békeszerződés is tartalmaz intézkedést ilyen esetekre vonatkozóan. Erre is legyenek figyelemmel.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: nem csak mezőgazdasági üzemekről van itt szó. Van több olyan szövetkezeti kezelésben lévő ipari vállalat, amelynél ugyanaz az eset, mint itt. A bérleti szerződés nem tud létrejönni, mert egyik, vagy másik fél nem akarja.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: legfeljebb 5–6 ilyen eset lehet az ipar körében. Az igazságügyminiszter terjesszen elő erre vonatkozólag javaslatot, az általa megfelelőnek tartott formában.

⁴⁸ Előzményéről lásd a [11] 160. sz. jkv. [33] valamint a [12] 161. sz. jkv. 97. napirendi pontját és jegyzeteiket.

Az előterjesztés nem található a jkv. mellett. A SZDP iratai között viszont megtalálható a 37 513/1947. FM II/2. sz. előterjesztés. Ez azt rögzítette, hogy a január 24-én tartott minisztertanács ülésen ([11] 160. sz. jkv. [33] napirendi pont) e tárgyban elhangzott észrevételek tisztázása végett tárgyalásokat folytatott tárcája Földbirtokpolitikai főosztályával, Törvényelőkészítő osztályával és az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő osztályával. Ezek alapján módosította a rendelet tervezetét, amelynek egy példánya ugyanott megtalálható. (PIL 283. f. 31. cs. 70. ó. e., 142–145.)

Lásd még a [17] 166. sz. jkv. 37. napirendi pontját.

Miniszttertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy az az igazságügy és földművelésügyi miniszter megegyezése esetén jelentethető meg.⁴⁹

53.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Ihrig Károly egy. ny. r. tanári kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács dr. Ihrig Károly egy. ny. r. tanári kinevezéséhez hozzájárult.⁵⁰

⁴⁹ Előzményéről lásd: DMB MT. JKV., a 48. sz. jkv. 28. napirendi pontját, illetve a 7590/1945. ME sz. r.-et, (MK szeptember 11., 123. sz.); TZ MT. JKV., a [4] 71. sz. jkv. 13. napirendi pontját, illetve a 11 310/1945. ME sz. r.-et, (MK november 30., 189. sz.); NF MT. JKV. 1946, a [13] 96. sz. jkv. 78. napirendi pontját, illetve a 4380/1946. ME sz. r.-et (MK április 21., 91. sz.), a [18] 101. sz. jkv. 71., továbbá a [42] 125. sz. jkv. [37] napirendi pontját, illetve a 8850/1946. ME sz. r.-et, (MK augusztus 1., 173. sz.); e kötetben pedig a [8] 157. sz. jkv. 53. napirendi pontját, és a 24 800/1946. ME sz. r.-et, MK 1947. január 1., 1. sz.

A 20 544/1947. FM IV-2. sz. előterjesztés szerint a 7590/1945. ME sz. r. lehetőséget nyújtott arra, hogy az 1938. évi május 28-a után zsidóktól megvásárolt baromfifeldolgozó telepeket és hűtőházakat eredeti tulajdonosai visszaigényelhessék, bár annak idején ezek a telepek, illetve hűtőházak törvényes rendelkezések alapján vételár ellenében estek megváltás alá. Jelezte, hogy a volt tulajdonosok a telepekért az akkori forgalmi értéknek megfelelő ellenértéket kaptak, s azt értékálló vagyontárgyakra fektethették. Rámutatott viszont arra, hogy ezek a – zsidók tulajdonában volt – baromfifeldolgozó telepek és hűtőházak szövetkezeti kezelésbe és tulajdonba kerültek, és kifogástalanul működtek. Baromfiszállítmányaik – olvasható az előterjesztésben – az angliai és svájci piacokon kivételesen jó fogadtatásban részesültek. Kívánatosnak találta ezért, hogy e létesítmények továbbra is szövetkezeti tulajdonban maradjanak annál is inkább, mivel az országban volt baromfifeldolgozó telepeknek és hűtőházaknak csak 18%-a állt szövetkezeti tulajdonban, s ha ez az arány még kisebbedne, a szövetkezetek közgazdasági jelentőségét is nagymértékben csökkentené. Mindezek figyelembevételével javasolta a 7590/1945. ME sz. r. olyan értelmű módosítását, hogy azok a baromfifeldolgozó telepek és hűtőházak, amelyek 1938. május hó 28-a előtt zsidó tulajdonban, vagy zsidó bérletben voltak és szövetkezeti tulajdonba és vezetésbe kerültek, ne legyenek visszaigényelhetők a volt tulajdonosok, vagy bérlők által, ha a földművelésügyi, valamint a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, a szövetkezetek közérdekű munkájának biztosítása érdekében szükségesnek tartja, hogy azok továbbra is szövetkezeti tulajdonban (birtokban) maradjanak. Javaslatára szerint ilyen esetekben a 7590/1945. ME sz. r. alapján eljáró döntőbírószág működése kizárólag annak megállapítására szorítkozzék, hogy az annakidején teljesített vételár az akkori általános forgalmi értéknek megfelelt-e, vagy sem. Az előterjesztésben végül jelezte, hogy a javaslatot a GF elfogadta. (MOL XIX-A-10. Stab. 1947. január 28., 16. pont.) Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is.

Az igazságügyminiszter azonban két hónappal később módosított javaslatot és rendelettervezetet terjesztett a miniszttertanács elé, és annak alapján jelent meg az 5280/1947. ME sz. r. (MK 1947. április 29., 96. sz.) Lásd e kötetben a [24] 173. sz. jkv. [73] napirendi pontját.

⁵⁰ A 138 586/1946. FM X. 11. sz. előterjesztés dr. Ihrig Károly (1892-?) 1936 óta egyetemi nyilvános tanárt javasolta kinevezni az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Karán a szövetkezeti politikai tanszék átalakításával létrehozott közgazdasági és szövetkezetügyi tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárává.

54.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Lőrincz Ferencnek az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: információi szerint nevezettet az Orvos Szakszervezet feddésre ítélte és B-listára csak azért nem került, mert előzetesen nyugdíjazását kérte. A kinevezést aggályosnak tartja, mert voltaképpen ki játszotta a rendeleteket. Tény, hogy kiváló szakember.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: viszont általánosan elismert kitűnő szakember.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ha csak feddével lett igazolva és egyébként kiváló szaktudású nincs aggálya a hozzájárulással szemben.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

55.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Molcsány Gábor ny. min. osztályfőnöknek az Országos Természetvédelmi Tanács ügyvezető-alelnökéül való megbízatása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

56.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Földművelésügyi Minisztérium mezőgazdasági ipari osztálya részére beszerzendő személygépköcsi vásárlása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁵¹ A 10 158/1946. FM XI. 1. sz. előterjesztés szerint dr. Lőrincz Ferenc (1898–1986) 1922-től a Szegedi Tudományegyetem munkatársa volt. Később a Közegészségügyi Intézetnél a kórszövetani osztály vezetője lett, 1936-ban a Szegedi Tudományegyetem közegészségügyi tanszékének nyilvános rendes tanára, 1943-ban pedig az Országos Közegészségügyi Intézet igazgatójává nevezték ki. A nyilas időben felfüggesztették, de 1945 után visszahelyezték állásába. 1946 nyarán – egészségi állapotának megromlása miatt – nyugdíjazását kérte. A miniszter nevezettet az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás munkatársává javasolta kinevezni. – Később, 1959-től az Országos Húsipari Kutatóintézet igazgatója volt.

⁵² A 110 995/1946. FM V. 2. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az 1935: IV. tc. 217. §-a alapján szervezett Országos Természetvédelmi Tanács 1944 őszétől nem működött, mivel ügyvezető alelnöke a háború folyamán meghalt; a Tanács hivatalos helyiségeit teljesen kifosztották, illetve más célra vették igénybe. A földreform folytán a természetvédelem terén bekövetkezett változások miatt különösen fontosnak ítélte a Tanács újjáébresztését. A Tanács tényleges vezetését ellátó alelnökké javasolta kinevezni Molcsány Gábort (1887–?), aki 1909-től állt az államerdészet, illetve a Földművelésügyi Minisztérium szolgálatában. A tárcánál erdőügyi szakelőadó, osztályvezető, majd főosztályvezetőként dolgozott, 1944 októberében azonban nyugdíjazták.

57.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Barlai Ervin min. osztályfőnök a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek ügyvezető igazgatója részére külön pótlék engedélyezése tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: javasolja nevezett részére az államtitkári pótlékot, ez 200 forinttal több.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

58.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 10., 11., 12., 13. és 14. sorszám alatt szereplő előterjesztéseit leveszi a napirendről, mert azokat a póthitelekkel foglalkozó bizottság fogja tárgyalni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁴

59.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Fodor Gyula volt birtokrendező biztosnak a VIII. fizetési osztályba való alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

⁵³ Az 1193/1947. FM eln. sz. előterjesztés hivatkozva arra, hogy a földreform során megnövekedett, állami erdőgazdálkodás fejlesztése érdekében létesített szervezetnek, egyben a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemeknek az igazgatását Barlai Ervin látta el, ezért részére külön pótlék megállapítását javasolta.

Barlai Ervin 1923-tól 1940-ig a herceg Esterházy hitbizomány szolgálatában állt, majd 1944-ig a Latorca Rt.-nél dolgozott. 1945 júniusától a Magyar Államerdészet szolgálatába került. 1947-ben lett a MALLERD ügyvezető igazgatója. Ezt követően miniszteri osztályfőnökké léptették elő a IV. fizetési osztályba. (MOL XIX-A-1-j-1947-XI/a-2568.)

⁵⁴ A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon az említett sorszámok alatt a következő napirendi pontok címei találhatók: 10. A vízügyi műszaki szolgálat elsüllyedt, illetve megrongálódott hajóparkjának kiemelési és helyreállítási költségeire 1 900 000 forint póthitel engedélyezése (111 293/1947. FM VI. B. 2.), 11. A méhetető cukor kiosztásával kapcsolatosan 100 000 forint póthitel engedélyezése (60 825/1947. FM I. B. 2.), 12. Havi 320 000 forint hiteltüllépés engedélyezése a Földművelésügyi Miniszter Országos Központjának működésével kapcsolatosan (175 299/1947. FM IX. 2.), 13. A közgazdasági intézmények és szövetkezeti célok támogatására 200 000 forint hiteltüllépés engedélyezése (175 191/1947. FM IX. 2.), 14. A Magyar Oltóanyag-termelő Intézet Rt. alaptőke emeléséhez 2 millió forintnak előirányzat nélküli kiadásként való engedélyezése (101 383/1947. FM III.).

A jegyzőkönyv mellett megtalálhatók a fenti tárgyú és számú előterjesztések.

⁵⁵ A 195 791/1946. FM VII. 1. sz. előterjesztés szerint *Fodor Gyula* (1884–) volt birtokrendező biztos 1920-ban zsarolás és lopás bűntette miatt eltávolították ugyan a szolgálatból, de 1946 októberében az egri törvényszék kimondta, hogy elítélése valójában demokratikus politikai meggyőződése miatt történt. Ezért a miniszter javasolta nevezett szerződéses miniszteri biztosként való alkalmazását.

60.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 16., 17. és 18. sorszám alatt szereplő előterjesztéseit is a napirendről leveszi, mert ezek is póthitelek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁶

61.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Fabinyi Rudolf miniszteri tanácsosnak a londoni búzakereszre való kiküldetésére tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: kéri Vajda Imre államtitkár kiküldetését.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a meghívás úgy szól, hogy „legfeljebb” három személy mehet ki. Egy a földművelésügyi, egy a kereskedelemügyi és egy a közellátásügyi miniszter részéről jelöltessék ki. Ki lenne az a személy, akit a közellátásügyi miniszter javasol. Egyébként meg kell jegyeznie, hogy 20 éven keresztül ezekre a búzakereszre mindig csak egy képviselőt küldött ki Magyarország. Feleslegesnek tartja azt, hogy éppen az idén menjen többtagú bizottság.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: az első meghívásnál az elmúlt évben politikai okokból nem küldtünk képviselőt. A magyar kiküldött ne szóljon érdemlegesen hozzá a dolgokhoz, hanem inkább, mint megfigyelő szerepeljen. Túlzottnak találja három személy kiküldését. Az egész egyébként is csak formális értekezlet, határozatot nem hoznak.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: felmerülhetnek olyan kérdések, amelyekben kereskedelmi szakember véleménye szükséges.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a kereskedelem- és szövetkezetiügyi minisztérium instruálja a földművelésügyi miniszter kiküldöttét.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: akkor egyéb kiküldetéseknél ő is ugyanezt fogja kérni a földművelésügyi miniszter kiküldöttjével kapcsolatban.

⁵⁶ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon az említett sorszámok alatt a következő napirendi pontok címei találhatók: 16. Az állami mezőgazdasági birtokok 6 300 000 Ft forgótőke szükségletének biztosítása (190 138/1947. FM XIII. 1.), 17. Az 1947. évi vízügyi tervezési és felmérési munkák meggyorsítása céljából 800 000 forint póthitel engedélyezése (111 297/1947. FM VI. B.), 18. A Sió csatornázás síófoki munkálataira 5 000 000 forint előirányzat nélküli költséggéllátmány engedélyezése (111 298/1947. FM VI. B.),

A jegyzőkönyv mellett megtalálhatók a fenti tárgyú és számú előterjesztések.

A GF a Sió csatorna kérdéssel foglalkozva 2 400 000,- Ft hitelt engedélyezett, illetve úgy határozott, hogy ennek folyósítását is egyelőre függőben kell tartani. A földművelésügyi, a közlekedésügyi és a pénzügyminiszter kiküldöttjeiből álló hármas bizottság elé utalta annak tanulmányozását, hogy a csatorna építkezésével kapcsolatban melyek azok a munkálatok, amelyek az adott viszonyok mellett feltétlenül végrehajtandók, s a költségek milyen ütemben folyósítandók, akár már az adott hónap folyamán is. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXIX. 1947. április 2., 1. pont.)

[Nagy] *Miniszterelnök*: itt egy államtitkár személye esetleg feltűnő lehet. Az a helyes, ha Magyarország csak mint csendes megfigyelő vesz részt a konferencián.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a helyes megoldás az, hogy a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter rendelje ki Londonból kereskedelmi megbízottját a konferenciára.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: megbízottja kiküldetésétől eltekint.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

62.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az erdő és mezőgazdasági szezonmunkások Ausztriába való kiküldetése tárgyában. Ez a decemberi tárgyalások folyamán kilátásba helyeztetett. Elvi kérdés, hogy lehet-e Ausztriába munkásokat engedni ezerszámra. Az osztrákok nagyon szorgalmazzák. Meg kell állapodni abban, hogy milyen választ adjanak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: politikai szempontból rossz optikája van annak, ha külföldre engedünk munkásokat.

Szakasits Árpád államminiszter: valami olyat kell mondani, hogy ez idő szerint nincs módunkban.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: óriási nyomás van rajtunk a munkanélküliség vonalán. De tehetetelt fognak ezek a munkások jelenteni, ha visszajönnek, mert napszámba akarnak menni majd, és építőmunkásoknak.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtákará*: minisztertanács ne hozzon döntést, de a konkrét feladatokat a földművelésügyi miniszter nézze meg.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a bányafa vonalán érdemes a kérdéssel foglalkozni. Munkásaink ott kitermelnék az annyira szükséges bányafát, saját élelmüket vinnék ki és ennek fejében talán még iparcikkeket is kapnánk.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: bányafa vonalon tényleg foglalkozni kell a kérdéssel.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtákará*: de kommuniké semmi esetre se jelenjék meg erről a kérdésről.

⁵⁷ A magyarországi brit politikai misszió vezetője A. K. Helm 1947. február 13-án arról értesítette Gyöngyösi külügyminisztert, hogy az angol kormány a Nemzetközi Búza Tanács javaslatára, valamint az Egyesült Államok kormányának kérésére 1947. március 18-ára nemzetközi konferenciát tart, mindazon államok részvételével, amelyek a búza nemzetközi kereskedelmében lényegesen érdekelve vannak. Az értekezlet célja egy nemzetközi búzaegyezmény létrehozása volt. Erre az értekezletre hívta meg az angol kormány Magyarország képviselőit. (MOL XIX-A-1-j-1947-XVI-2477.)

A 20 941/1947. FM IV. 1. sz. előterjesztés a búzakonferenciára javasolta kiküldeni dr. Fabinyi Rudolf okleveles gazdát, miniszteri tanácsost, a tárca közgazdasági ügyosztályának vezetőjét. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszternek, Vajda Imre államtitkár – dr. Fabinyi Rudolfal együttes – kiküldetésére vonatkozó 9 453/II. 1947. sz. előterjesztése is. Lásd még e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [64] napirendi pontját.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a felvetett szempontból meg fogja vizsgálni a kérdést.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁸

63.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Csergeő András képesítési kellék alól való felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

64.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közellátás biztosítása tárgyában. A földművelésügyi minisztertől nem kapott észrevételeket, ha van kéri közölni. A belügyminisztertől kapott észrevételeket, ezeket összegezeti és letárgyalja.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: ilyen formában veszélyesnek tartja a kijelölési rendszert. Ez az érdekképviseleti szerv bevonásával történjék.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁰

⁵⁸ A GF nem emelt kifogást az ellen, hogy a Bécsben folyó osztrák–magyar áru-csereforgalmi vegyesbizottsági tárgyalásokon megállapodjanak 2–4000 magyar répamunkás kiengedése tekintetében, feltéve, hogy ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság előzetesen hozzájárul. (MOL XIX–A–10. Stab. XXXVII. 1947. március 18., 16. pont.)

⁵⁹ Az 1769/1947. KM sz. előterjesztés szerint *Csergeő András* (1903–?) a Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karán 7 félévet hallgatott, államszámviteli vizsgát tett. 1922-től a Népjóléti és Munkaügyi Minisztériumban, 1943-tól a MÁV-nál főtisztként, majd intézőként dolgozott. 1946 májusában szolgálatételre a Közellátásügyi Minisztériumhoz rendelték át. A rendelkezések értelmében javasolta a minisztériumhoz való kinevezését, egyben kérte a képesítési kellekek megléte alóli mentesítését.

⁶⁰ A 100 097/1947. KM I. 1. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 2340/1946. ME sz. r. (MK március 3., 52. sz.) csak az 1946/47. gazdasági évre adott felhatalmazást a közellátásügyi miniszternek a mezőgazdasági termények, termékek és állatok beszolgáltatásának megszervezésére (lásd NF MT. jkv. 1946, [8] 91. sz. jkv. 24. napirendi pontját és a jelen kötet [6] 155. sz. jkv. [80] napirendi pontját és g)–h) mellékletét.), viszont hosszabb időre szabályozni kellett a kéréskört. Az előterjesztés és a hozzá csatolt rendelettervezet a beszolgáltatási kötelezettségről, a beszolgáltatást teljesítők jutalmazásáról, a mulasztók megbüntetéséről, a beszolgáltatási kötelezettség lebonyolításához szükséges kereskedői hálózat megszervezéséről, a közellátásügyi minisztert a beszolgáltatási kötelezettség alá nem eső mezőgazdasági termények, élelmiszerek forgalmának szabályozásával (fejadagok meghatározása, jegyrendszer, cséplés, őrlés, stb.) kapcsolatosan megillető jogairól szolt. A kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter a beszolgáltatásban résztvevő kereskedőknek a közellátásügyi miniszter által történő kijelölése ellen emelt kifogást.

A közellátásügyi miniszter módosított előterjesztését a minisztertanács a március 13-i ülésén fogadta el. Lásd e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 80. napirendi pontját.

65.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶¹

66.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: bejelenti, hogy a november 15-én nyert felhatalmazás alapján havi 10 000 forintban állapította meg a Magyarok Világszövetségének támogatását. A Világszövetség alkalmazottai nem a kollektív szerződés szerint fogják kapni fizetésüket, hanem a köztisztviselői illetmények alapján. 1947. április 1-től a Magyarok Világszövetségének ellátmányát a Kivándorlási Alap bevételeiből kívánja fedezni, mert a belügyminiszter olyan ígéretet tett, hogy a szokásos százalékot április 1-től újra visszaadja a Külügyminisztériumnak.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: ígéret nem volt, csak itt a minisztertanácson beszéltek arról, meghatalmaz valakit, aki letárgyalja ezt a kérdést a külügyminiszterrel. Szólt is a megfelelő osztálynak, de azóta nem kapott jelentést.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: a támogatás fedezete április 1-től kizárólag a Kivándorlási Alapból történhet.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: belügyminiszter nézze meg a lehetőségeket és a keddi Gazdasági Főtanács hozzon ebben a kérdésben határozatot.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: egyelőre a napirendről javaslatát leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶²

⁶¹ A tárcsa előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt Nagyiványi Zoltán volt I. osztályú követségi titkár rehabilitálásának ügye szerepel. A tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „A kérdés szerepelt már minisztertanács programjában és levéteztet, emlékezetem szerint Szakasits és Ries kifogásolták Nagyiványi személyét.” Lásd erről: NF MT. JKV. 1946, a [29] 112. sz. jkv. 36. napirendi pontját.

A 69/1947. Küm eln. res. sz. előterjesztés szerint *Nagyiványi Zoltán* 1919. január 31-én kezdte meg külügyi szolgálatát, 1921 májusában baloldali politikai magatartása miatt szolgálatából elbocsátották. Ügyvédi tevékenységet fejtett ki, egy ideig Moszkvában élt. 1944-ben a Gestapo letartóztatta. 1945 után ügyvédként és íróként dolgozott. A miniszter kérte, hogy állami rendszerű miniszteri tanácsossá nevezhesse ki. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium R. 672/1947. sz. levelének másolata, amely észrevételezte, hogy a javaslatban nincs közelebbi adat Nagyiványi baloldali politikai magatartására, illetve az elbocsátásának indokaira nézve, ezért közölte, hogy az előterjesztéssel nem ért egyet.

Lásd még jelen kötet [20] 169. sz. jkv.-ének 52. napirendi pontját.

⁶² Előzményéről lásd: NF MT. JKV. 1946, [66] 149. sz. jkv. 31. napirendi pontját.

A 90 017/9/1947. Küm sz. előterjesztés tartalma megegyezik a jegyzőkönyvben foglaltakkal.

A GF az egyes tárcák és üzemek 1947. áprilisi hiteligényével foglalkozva felkérte a belügyminisztert, hogy a külföldi magyarok szociális és kulturális támogatása céljára a kivándorlási alaphól 600 000 Ft-ot utaljon át a külügyminiszternek, azzal, hogy az csak a belügyminiszter és a GF főtitkárának egyetértésével használható fel. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXIX-1947. április 2., 1. pont.)

67.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti dr. Krassó Dezső rehabilitálási ügyét. Legutóbb azt kérte a minisztertanács hozzon igazolványt arról, hogy jövedelme nem nagyobb, mint a köztisztviselői illetménye lenne. Most benyújtott egy igazolványt az Ügyvédi Kamarától, mely szerint nincsen annyi jövedelme, mint amennyiben mint köztisztviselő részesülne. Az adókiivetésnél kereseti adóalapja 410 forintban lett megállapítva. legutóbb a maga részéről nem látta lehetőségét megfelelő foglalkoztatásának, de most van oly kíváncsi a minisztériumban, hogy esetleg szükség lesz egy ügyvédre. Ezért fenntartja előterjesztését és javasolja az V. fizetési osztályba történő rehabilitálását.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: nyugodtan rehabilitálhatja a VI. fizetési osztályba is.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez hátrányos lenne.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

68.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: bejelenti a minisztertanácsnak, hogy Csehszlovákiával hétfőn megkezdik a tárgyalásokat a lakosságcsere-egyezmény lebonyolítása tárgyában Prágában. Ez a bejelentés tulajdonképpen a magyar kormány január 13-i jegyzékének következménye, mely szerint a tárgyalásokat készségesen felvesszük, azonban lehetetlen úgy tárgyalni, ha a kényszerű széttelepítések, melyeket a magyar kormány deportálásnak bélyegez, tovább folynak.⁶⁴ Most közzétették, hogy ezeket leállították.

Szakszaks Árpád államminiszter: az általános megoldásra vonatkozó tárgyalások ezek?

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: nem. Háromirányú tárgyalás lenne ez. Először kötnek egy megállapodást, függetlenül a lakosságcsere-egyezményben kialakuló állásponttól, hogy előzetesen 3000 családot, tehát 10 000 személyt kölcsönösen kicserélnének. Másodszor letárgyalják az egész lakosságcsere és előkészítik a lebonyolítást, végül pedig megállapodnak egy időpontban, amikor a végleges megoldást letárgyalják.

⁶³ Előzményéről lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 36., valamint a [15] 164. sz. jkv. 84. napirendi pontját.

A KÜM iktatószám nélküli előterjesztése mellett található egy 1104/1-1947. Küm sz. feljegyzés dr. Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkár részére, amely bejelentette, hogy az Ügyvédi Kamara eljuttatta a tárcához Krassó Dezső adóalapjáról szóló, a minisztertanács által korábban kért igazolását. Az előterjesztés szerint a havi 410 Ft tiszta jövedelme alapján ez 70 Ft volt, így keresete rehabilitálása esetén nem haladta meg az V. fizetési osztály szerint járó illetményt, ezért a javaslat teljesítésének nem lehetett akadálya.

⁶⁴ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját és az ahhoz tartozó e) mellékletet. Gyöngyösi Jánosnak a csehszlovák külügyminiszterhez intézett, 1947. január 13-i keltezésű jegyzékének másolata megtalálható a Külügyminisztérium TÜK iratai között: MOL XIX-J-1-j-1945-64-Cseh-16/b-616/pol./1947. számon.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁵

69.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az Interparlamentáris Unió kairói ülésére áprilisban kiküldendő személyek útlevelei tárgyában. Pártközi megállapodás alapján Károlyi Mihály, Oltványi Imre, Buchinger Manó, Kertész István, Padányi Gulyás Béla, Dessewffy, stb. utaznának ki. A bizottság titkára Molnár Zoltán. Öt személy állampolgárságon, a többi pedig saját, vagy pártköltségen utazik. Nevezettek diplomata útlevelet kértek. A legutolsó ilyen konferencia résztvevői valóban kaptak is diplomata útlevelet. Ebben a tekintetben azonban nem csak a belügyminiszterrel történt megállapodás köti, hanem ma már az ittlévő külföldi képviselőknek a gyakorlata is. Kifogást emelnek az ellen, hogy magyar részről diplomata útleveleket adnak, nem kifejezetten külügyi funkcionáriusoknak. Ez visszaélés jellegét viseli magán, mert természetes, hogy egy diplomata útlevelet egész másképpen bírálják el, vízumok stb. szempontjából, mint a közönséges útleveleket. javasolja, hogy nevezettek szolgálati útlevéllel utazzanak, ebből részükre nem származik semmi hátrány. Kivétel ez alól természetesen Károlyi Mihály, aki mint rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, úgyis diplomata útlevéllel rendelkezik.

[Rajk] *Belügyminiszter*: helyesli a külügyminiszter álláspontját, azonban hozzá kell fűznie, hogy takarékosági szempontból külön szolgálati útlevelet

⁶⁵ Előterjesztés a jkv. mellett nem található.

Miután a két kormány között 1947. január 7-én, illetve 13-án lezajlott jegyzékváltás (lásd a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját és jegyzeteit, illetve e) mellékletét) nem tisztázta az elmenteket, és nem teremtett alapot a kormánytárgyalásokra, a külügyminiszter Pozsonyba utazott és nem hivatalos tárgyalást folytatott V. Clementis csehszlovák külügyi államtitkárral. (Az erről szóló feljegyzést e jegyzőkönyv b) mellékleteként közöljük.) A tárgyalásokon a lakosságcsere megkezdésének előfeltételéül szabták a szlovákiai magyarok deportálásának beszüntetését, a csehszlovák fél azonban ez elől elzárkózott, sőt ezt követően a széttelepitések üteme fokozódott. Erről a magyar kormány jegyzékben tájékoztatta a nagyhatalmakat.

Február közepén – valószínűleg az Egyesült Államok ezzel kapcsolatos nyilatkozatának, illetve a szovjet és jugoszláv kormány intervenciójának is köszönhetően – a csehszlovák kormány hajlandónak mutatkozott a deportálások felfüggesztésére (illetve azt február 25-ével ténylegesen be is szüntette), és üzenetet juttatott el a magyar kormányhoz a tárgyalások felvétele céljából. (Lásd e jkv. c) mellékletét.)

Az ennek nyomán 1947. március 2–7-én Prágában folytatott tárgyalások hoztak ugyan bizonyos eredményt, Gyöngyösi János azonban – Nagy Ferenc miniszterelnökkel történt konzultáció után – ismét a tárgyalások megszakítása mellett döntött, mivel a csehszlovák fél nem kívánt tárgyalni a Szlovákiából Cseh- és Morvaországba áttelepített magyarok tulajdonának visszaadásáról, illetve a kitelepítés által okozott károk megtérítéséről. (Lásd a Külügyminisztérium „Értesítő” címmel kiadott tájékoztatójának 1947. évi 1. számát, továbbá lásd: KERTÉSZ, 1995, 261., és BALOGH, 1988, 128–129.)

A további fejleményekről lásd e kötetben a [19] 168. sz. jkv. [37] napirendi pontját és a) mellékletét, a [20] 169. sz. jkv. 14., a [21] 170. sz. jkv. 3. és [6] napirendi pontját és a)–b) mellékletét, a [25] 174. sz. jkv. 1., és a [27] 176. sz. jkv. 17. napirendi pontját, valamint DL MT. JKV., a [4] 184. sz. jkv. 16. napirendi pontját és b)–d) mellékletét, az [5] 185. sz. jkv. 39. napirendi pontját és c)–f) mellékletét, a [7] 187. sz. jkv. [69] napirendi pontját és e) mellékletét, a [17] 197. sz. jkv. 21. és végül a [18] 198. sz. jkv. 85. napirendi pontját.

nem nyomtak. Az pontosan úgy néz ki, mint a többi, csak házi pecséttel rá van nyomva, hogy szolgálati útlevel. Külföldön olyan személyek előtt, akik nyelvünket nem ismerik, ez lényegében nem mutat különbséget a közönséges útlevelel szemben, ebből némi hátrány származhat a kiküldöttek részére, ezért javasolja ezeket a szolgálati útleveleket idegen nyelvű betétívvél ellátni. Ez a külügyminiszter feladata.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: de vonatkozzék ez akkor minden szolgálati útlevelekre, ne csak erre az esetre.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: magáévá teszi a belügyminiszter javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

70.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: felkéri a Gazdasági Főtanács főttkárát vegyék tárgyalás alá a New Hungary és Novaja Vengrija anyagi ügyeinek rendezését. Jelen pillanatban 144 000 forintot kérnek. Az Új Magyarországot is támogatni kell, erre havi 26 000 forintot igényelnek. Saját Rendelkezési Alapjából juttatni, amennyit tudott, de ez nem megoldás. A folyóiratokra feltétlenül szükség van. Bemutatja a többi délkelet- és közép-európai államok hasonló kiadványait.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: megvizsgálták ezt a kérdést a külügyminiszterrel együtt, egyeztettek a szerkesztők kívánságait a maguk elgondolásaival és mindezek után támogatja a javaslatot. A többi délkelet-európai államok sokkal többet költenek ilyen célokra.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: felteszi a kérdést, van-e szükség egy magyar nyelvű Új Magyarországra. Azt az összeget is rá lehetne tenni a külföld számára készülő példányokra.

⁶⁶ A jkv. mellett nem található előterjesztés.

Az Interparlamentáris Unió a különböző országok törvényhozó testületeinek együttműködését segítő nemzetközi fórumként Párizsban 1889-ben alakult, azzal a céllal, hogy az egyezményekkel kapcsolatban az államok között felmerülő vitás kérdéseknek választott testületek útján való rendezését elősegítse. Ezzel a béketőrekvéseket szolgálta. Székhelye Brüsszel volt. Az első világháború megszakította tevékenységét, a Nemzetek Szövetségének létrejöttével pedig módosultak a feladatai: elsősorban Európa gazdasági rekonstrukciójának és a kisebbségek jogainak védelme került tevékenységének előterébe. Székhelye Genf lett. A második világháború újabb törést okozott működésében. Az 1945 után újjáalakult szervezet legfőbb fóruma – a korábbi gyakorlathoz hasonlóan – évente összeülő konferencia maradt. A konferenciák közötti időben az Interparlamentáris Tanács fogta össze a szervezetet, amelyben minden parlament két taggal képviseltette magát. Élén a négy évre választott végrehajtó bizottság állt, adminisztrációját az Interparlamentáris Iroda látta el.

A kairói konferenciára – a pártközi megállapodás alapján – kiküldésre javasolt ismert személyeken túl *Padányi-Gulyás Béla* (1903–1988) földrajz–történelem szakos tanár, 1945-től 1947-ig parlamenti képviselő, a kisgazdapárt külügyi osztályának vezetője, illetve a Politikai Bizottság tagja volt. 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatták, 1956-ban szabadult, majd Svájcba távozott.

Molnár Zoltánról nincsenek további ismereteink.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a maga részéről szükségesnek tartja. Kívánatos, hogy a magyar közvélemény minél jobban megismerje a külpolitikai kérdéseket.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: kétségtelen, hogy az egész középosztály egy egészen más ideológiában nőtt fel és külpolitikailag teljesen tájékozatlan, még ha a kormányzat nem is tartotta volna távol a külpolitikától. Egy ilyen heti folyóiratnak az a feladata, hogy elsősorban a tanítókhoz juttassuk el ingyenesen nagy példányszámban, hogy rászokjanak ennek az olvasására, ők, akiknek feladata nem csak az, hogy az ifjúságot neveljék, hanem vidéken a kultúréletnek exponensei.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: feltétlenül szükség van ilyen lapokra, de a lapokat nívósabbá kell tenni. A tájékoztatási miniszter vizsgálja meg ebből a szempontból és adjon irányelveket.

Szakasits Árpád államminiszter: azt hiszi, hogy ez egy más kérdés, ezen segíteni lehet. Azonban nem tehető vitássá, hogy szükség van ilyen lapokra. A mi nagyközönségünk külpolitikai tájékozatlansága egyrészt, másrészt a külföld tájékoztatása szükségessé teszi.

[Nagy] *Miniszterelnök*: tehát két szempont érvényesüljön: jobb legyen és mennyi pénz kell valójában.

Szakasits Árpád államminiszter: ez a kormány, amely felé bizonyos megdöbbenő csodálkozással tekint a külföld, amint megismeri a termelés és új-jáépítés adatait, egyáltalán nem fordított gondot eddig propagandára.

[Nagy] *Miniszterelnök*: rengeteg mondanivalónk lenne a világ felé. Nem csak a koalíció eredményeiről, hanem a koalíció nehézségeiről is. Ebből sokat tanulhatnának.

Minisztertanács az Új Magyarország további idegen nyelvű kiadmányai támogatásához elvileg hozzájárult. Utasította a Gazdasági Főtanácsot, hogy a szükséges kiadási tételeket vizsgálja meg és állapítsa meg a támogatás összszerúségét.⁶⁷

⁶⁷ Előzményéről lásd e kötetben a [3] 152. sz. jkv. 9., a [9] 158. sz. jkv. 76., a [12] 161. sz. jkv. 118. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett – előterjesztés helyett – megtalálható az Új Magyarország szerkesztőjének, Boldizsár Ivánnak a külügyminiszterhez intézett levele. Boldizsár Iván jelezte, hogy a szomszédos országok nagyobb terjedelmű és reprezentatívabb kiállítású idegen nyelvű folyóiratokat adnak ki, mint Magyarország. Így Románia havi revüje 120 oldalon jelent meg, míg az említett két magyar idegen nyelvű folyóiratot havonta csak 16 oldalon tudták kiadni.

A Gazdasági Főtanács a következő hetekben többször tárgyalt az Új Magyarország és annak idegen nyelvű kiadása ügyéről. A Főtanács Titkárságán készült, 1947. március 8-i keltezésű előterjesztést március 11-ei ülésén vitatta meg. Az előterjesztés szerint az Új Magyarország (a magyar nyelvű kiadás) ekkor 20 000 példányban jelent meg. Egy szám teljes költsége (személyi és dologi kiadások, lapelőállítás, kiadóhivatali kiadások és közterhek) 84 521 Ft volt, amelyből 32 700 Ft térült meg lapeladás és hirdetési díjak révén. A magyar nyelvű kiadás egy-egy számának kiadása során tehát 51 821 Ft. veszteség keletkezett. A New Hungary – folytatódott az előterjesztés – 6000, a Novaja Vengrija pedig 2000 példányban jelent meg. Az idegen nyelvű kiadás esetében a szerkesztőség az addigi 1 ív terjedelmet 6 ívre kívánta felemelni, amely

71.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: szóvá teszi az MTI tudósítói anyagi helyzetének rendezését is. Az MTI svájci kiküldötte 400 forintból nyomorog. Kénytelen volt télikabátját zálogba tenni. Amellett nagyon jól látja el feladatát. Szükségesnek tartja a kérdés megoldását.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁸

72.

[*Bartha*] *Honvédelmi miniszter*: bejelenti, hogy javaslatát Toller József rehabilitálása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁹

esetben egy szám kiadási költsége 144 000 Ft-ra rúgott volna, miközben itt bevétellel nem lehetett számolni. Az előterjesztés a lapot a hazai közvélemény és a külföld tájékoztatása szempontjából feltétlen szükségesnek ítélte, és így az állami támogatást indokoltnak vélelmezte, a támogatás összegének megállapításához azonban további vizsgálatot tartott szükségesnek. A támogatást a Külügyminisztérium költségvetésében kívánta biztosítani. A GF március 11-én az Új Magyarország állami támogatásának kérdésében olyan elvi döntést hozott, hogy „a támogatás csak a fennálló tartozások rendezésére nyújtható. A Főtanács szükségesnek látja, hogy Titkársága a pénzügyminiszterrel és külügyminiszterrel egyetértésben a deficit csökkentésének lehetőségét vizsgálja ki. Az idegen nyelvű lapok hatívnyi terjedelmét soknak találja, és egyelőre ennél kisebb terjedelemben megjelenését látja megengedhetőnek. A fennálló tartozások rendezése iránt a felülvizsgálat után kell intézkedni.” (MOL XIX–A–10. Stab. XXXVI. ülés, 1947. március 11., 19. pont.)

Március végén a GF már úgy határozott, hogy a lap állami támogatásáról a Tájékoztatásügyi Minisztérium költségvetésében kell gondoskodni, és április, valamint május hónapra 30–30 000 Ft hiteltülpelés engedélyezése mellett foglalt állást. Ugyanekkor a New Hungary és a Novaja Vengrija állami támogatását már nem javasolta. (MOL XIX–A–10. Stab. XXXVIII. 1947. március 26., 14. pont.)

Lásd még e kötetben a [23] 172. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

⁶⁸ Az MTI-tudósítók anyagi helyzetéről lásd még e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 3. napirendi pontját és jegyzetét, valamint Z. KARVALICS–ANDREIDES, 2006, 58–59 és 82–83. 1946. júniusától Tarr László volt az MTI svájci tudósítója.

⁶⁹ A 29 312/1946. HM Eln. sz. előterjesztés szerint Toller József hadapródiskolai tanulóként 1918-ban a Székely Hadosztályhoz jelentkezett, majd a Székely Vörösdandárhoz csatlakozott. 1921-ben nem vették fel a Ludovika Akadémiára, baloldali magatartása miatt szabadságvesztésre ítélték, majd rendőri felügyelet alá helyezték. 1942-ben politikai megbízhatatlanként különleges munkásszázadba osztották be. A miniszter nyugállományú törzsőrmesterkénti rehabilitálását javasolta.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést vezették: „Elutasítandó a rehabilitálás, mert nevezett nem volt köztisztviselő. Az pedig, hogy nem lehetett közhivatalnok, nem ok rehabilitációra. Megjegyzem, az igazságügyminiszter is ezt az álláspontot foglalta el.” Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyi tárca 1946. október 15-én kelt T. 3751/1946. és február 21-én kelt, T. 651/1947. számú, a fentieknek megfelelő elutasítást tartalmazó levele.

73.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az 1927: XXI. tc.-n alapuló kötelező baleseti biztosításban a kárfedezés módosítása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: kéri levenni a napirendről a javaslatot.

[Bán] Iparügyi miniszter: a javaslatnak drágító hatása lehet. Ezt ki kell vizsgálnia, de eddig erre még nem volt módja.

[Ries] Igazságügyminiszter: azzal járul hozzá, hogy a végleges szöveget a minisztériumával egyetértésben állapítsák meg.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: az iparügyi miniszter által említett kihatásait az iparügyi miniszter vizsgálja ki.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy az iparügyi és igazságügyminiszterrel a végleges szöveg letárgyalandó.⁷⁰

74.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításával kapcsolatos egyes kérdések tárgyában. Részletesen ismerteti a rendelettervezetet, amelyre észrevételek történtek.

[Nagy] Miniszterelnök: az írásban közölt észrevételek és a szövegre jelentkezett miniszterek számából az az érzése, hogy egy nagyon hosszú vita eredményeképpen nem tudná a minisztertanács eldönteni ennek a rendelettervezetnek a sorsát. Tekintettel arra, hogy valóban pártközi határozat van erre vonatkozólag a kérdést sürgősen meg kell oldani, de helyes lenne, ha a népjóléti miniszter magához kéretné az észrevételt tett minisztereket és a pártok szakembereit egy pártközi konferenciára és kitárgyalva hozná a jövő heti minisztertanácsra. Talán már holnap átnézhetnék a vitás anyagot és akkor készen jönne ide, és a minisztertanács azonnal állást tud foglalni.

[Báránys] Földművelésügyi miniszter: van itt bizonyos elvi kérdés is.

[Nagy] Miniszterelnök: majd a pártok és a tárcák képviselői döntenek el ezeket a kérdéseket.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: az a kérése, hogy hívják meg a konferenciára az Országos Földműves Szövetséget is.

⁷⁰ A 46 374/1946. NM II. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az 1927: XXI. tc. a baleset esetére szóló kötelező biztosítás költségeinek fedezésére az úgynevezett felosztó- kirovó rendszert írta elő. E szerint a biztosítás terén a számadási időszak folyamán felmerült tényleges költségek az érintett munkáltatók között az általuk kifizetett munkabérek és üzemük veszélyességének arányában egy-egy számadási időszak elteltével utólagosan kerültek elszámolásra. Rámutatott egyben arra, hogy a munkáltatók így a biztosítási járulékokat nem a termeléssel párhuzamosan fizették, hanem a már lezárt üzletév után, másrészt, hogy ez a rendszer a biztosítást ellátó intézet ügyvitelét is megterhelte. A tárca – a tapasztalatok alapján – kezdeményezte a biztosítási teherviselésre kötelezett vállalatok kategóriáinak a csökkentését, csak a tíznél több munkavállalót foglalkoztató vállalatokat kívánta kötelezni a baleseti biztosítási járulék fizetésére, az éves járulék-elszámolással szemben negyedévenkénti elszámolás bevezetését, általában az egész rendszer egyszerűsítését és olcsóbbá tételét javasolta. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 4320/1947. ME sz. r.-et, MK április 13., 83. sz.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a mezőgazdaságra nem lehet át-hárítani ezt a tervet. Az ipar pedig a fogyasztóra hárítja át. Felveti vajon nem lehet-e arról szó, hogy az új gabonaárból bizonyos rész a biztosítás céljára fordítottassék, így egészen másképp néz ki a konstrukció.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ez olyan természetű elvi kérdés, amelyhez a pártok kiküldöttjei mellett a Gazdasági Főtanácsnak is hozzá kell szólnia, mert az egész gazdasági tervet elkészíti és az ár kalkulációkat összhangba hozza.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷¹

75.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Nagy Gábor gimnáziumi tanár szociális főfelügyelő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

76.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Stefánia Szövetségtől átvett egészségügyi védőnők szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

⁷¹ Előzményéről lásd: DMB MT. JKV., a 20. sz. jkv. [28], a 42. sz. jkv. 46. napirendi pontját, továbbá: NF MT. JKV. 1946, a [42] 125. sz. jkv. [30], a [44] 127. sz. jkv. [39], az [57] 140. sz. jkv. 56., az [58] 141. sz. jkv. 58., és az [59] 142. sz. jkv. [63] napirendi pontját, valamint e kötetben a [8] 157. sz. jkv. 19. napirendi pontját.

Előterjesztés a jkv. mellett nem található.

Lásd még e kötetben a [17] 166. sz. jkv. [54] napirendi pontját, és c) mellékletét.

⁷² A 254 445/1946. NM I/1. sz. előterjesztés szerint a pénzügyminiszter ajánlotta a népjeléti tárca figyelmébe a B-listázások során megürült három szociális kerületi főfelügyelői állás betöltésére Nagy Gábort. Nevezett a tanári oklevél megszerzése után 1940–1942-ben a debreceni református kollégiumban, 1942–1944-ben a rimaszombati protestáns gimnáziumban volt tanár. Ekkor tartalékos alhadnagyként katonai szolgálatot teljesített.

⁷³ A 190 685/1947. NM VII. sz. előterjesztés felidézte, hogy 1941. január 1-jével átvették állami szolgálatra az Országos Stefánia Szövetség kötelékébe tartozó védőnőket, és egészségügyi védőnökké nevezték ki őket. A zöldkeresztes védőnőkkel azonos munkakörben dolgoztak. Ennek ellenére a volt zöldkeresztes egészségügyi védőnők 1941. január 1-je előtti szolgálatát hozzászámíthatták az állami szolgálathoz, a stefániás védőnők esetében viszont a korábbi szolgálatot a fizetési osztályba sorolásuk, illetve nyugdíjuk megállapítása során nem vették figyelembe. Ennek rendezésére tett javaslatot a tárca. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Az igazságügyminiszternek vannak észrevételei, amelyekkel egyetértek, részben stilárisak, részben érdemi. Az igazságügyminiszter úgyszólván elő fogja adni.” A T. 603/1947. IgM sz. levél másolata megtalálható a jegyzőkönyv mellett, amely főleg a jogszabályokra történt hivatkozások következetlenségeire hívta fel a figyelmet.

Lásd a 2870/1947. ME sz. r.-et, MK március 7., 55. sz.

77.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az osztrák–magyar vámügyi tárgyalásokra kiküldendő személyek tárgyában. Bejelenti, hogy az amúgy is kint lévő Szilágyi Mihály is részt vesz a tárgyalásokon. A honvédelmi és belügyi tárca is képviselőket akar kiküldeni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: erre nincs szükség.

[Rajk] *Belügyminiszter*: a határellenőrzést a honvédelmi és a belügyi szervek végzik. Ezért ilyen vonatkozásban van szükség a két tárca részvételére.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezeken a tárgyalásokon döntenek az állategészségügyi és a kettős birtokos gazdákra vonatkozó kérdésekben. Ebben az esetben kérni fogja, hogy az ő szakértői is részt vegyenek a tárgyalásokon.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ne legyen vita a tekintetben, hogy ki menjen ki. Bécs közel van, nincs messzebb, mint akármelyik magyar város, nem nagy probléma a kiküldetés. A kívánt kiküldötteket vonja be a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a bizottságba.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: felhívja a figyelmet a mindinkább népe ssé váló külföldi kiküldetésekkel kapcsolatban a 2180/1947.⁷⁴ ME sz. rendeletnek arra a részére, hogy külföldi kiküldetéseknél csak akkor lehet kiküldeni több alkalmazottat, ha az ügy természete azt feltétlenül szükségessé teszi, továbbá, ha az illető országban lévő külképviseletünk útján az ügy megnyugtatóan nem intézhető el. Felveti a gondolatot nem kellene-e egy egész szűk tárcaközi bizottságot felállítani, amely megnézné ezeket a kiküldetéseket és a minisztertanács elé már ez a bizottság hozná a dolgokat.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ez nem vezethet célra. Csak az illető szakminiszter tudja eldönteni, ki alkalmas a kiküldetésre.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtákará*: tulajdonképpen kinek a költségére mennek ezek a kiküldetések.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: mindég az illető tárca terhére.

Szakasits Árpád államminiszter: amúgy is túl sok bizottságunk van már, nem helyesli a szaporításokat.

[Nagy] *Miniszterelnök*: hozzájárult a minisztertanács ahhoz, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztését elfogadja a felemlített miniszternek kiküldötteivel való kiegészítésével.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ezt elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a belügy, honvédelem, földművelésügyi miniszter képviselőivel kiegészítendő a bizottság.⁷⁵

⁷⁴ A jegyzőkönyvben a külföldi kiküldetésekkel kapcsolatos kérdéseket szabályozó rendelet megjelenési évszáma helytelenül „1946”, amit 1947-re javítottunk. A rendelet elfogadásáról lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 60. napirendi pontját.

⁷⁵ Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 26. napirendi pontját. A 7511/1947. KSZM

78.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Koch Sándor rehabilitálása és özvegye részére nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

79.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti 7503/1947. számú javaslatát a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság római kirendeltségének vezetésével Soltész Pál kül. ker. tanácsos, nevezett igazgatóság bukaresti kirendeltségének vezetésével dr. Medgyessy Béla min. o. tanácsos, a belgrádi kirendeltség vezetésével Buzás József kül. ker. titkár és a római kirendeltségre beosztott tisztviselői minőségben Gergely Imre kiküldetése tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: ebben a tárgyban írt levelet a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek. Nem tudja, eljuttatták-e hozzá? Azt kérte, hogy rendezzék az összes kiküldetéseket és beszéljék meg pártszempontból és a külügyminiszter bevonásával is, mert több ízben vetődött fel, hogy ezek a követségek mellé rendelkezések mégsem történhetnek a külügyminiszter tudta nélkül.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Soltész Pál ügyében az az álláspontja, hogy nevezett Bukarestben igen jó munkát végzett, azonban kellemetlenségei voltak abból, hogy a külképvisellel semmi kapcsolatban nem állott. Az a kérése, hogy a követséghez osztassék be, mint kereskedelmi attasé. Másképp nem tudja az ezzel járó előnyöket élvezni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: hozzájárul ehhez a megoldáshoz.

Szakasits Árpád államminiszter: ezúttal a miniszterelnök járuljon hozzá az előterjesztésekhez és a jövőre nézve a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a miniszterelnök észrevételei szerint járjon el.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: Soltész mellé felesleges beosztott kirendelése.

III. sz. előterjesztés előadta, hogy az 1946. december 21-én parafált magyar–osztrák árucseretorgalmi és fizetési megállapodás által létesített vegyes bizottság állásfoglalásán túl osztrák részről külön is kifejezésre juttatták, hogy 1947 márciusában tárgyalásokat kívánnak folytatni a határszéli forgalom, a közös vasúti pályaudvarokon elhelyezett vámhivatalok működésének szabályozása, a vámjövédéki kihágások megakadályozása, üldözése, valamint a vámjövédéki büntető ügyekben kölcsönös jogszabály kialakításának kérdéséről. E kérdések rendezését magyar részről is fontosnak tartotta. Ezért javasolta kiküldeni Bécsbe dr. Tariczky Andrást, a KSZM miniszteri osztálytanácsosát, illetve a PM részéről Mekkey Jenő pénzügyi főtanácsost, egyben javasolta, hogy e tárgyalások vezetésére is kapjon megbízást dr. Szilágyi Mihály miniszteri tanácsos, aki a kereskedelmi vegyes bizottság elnökeként egyébként is Bécsben tartózkodott.

⁷⁶ A 730/1947. KSZM Eln. sz. előterjesztés szerint néhai Koch Sándor mértékhtelejesítési ellenőrt a Tanácsköztársaság alatti baloldali magatartása miatt bocsátották el állásából.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: a követségtől személyzetet és segítséget nem kap, tehát szükséges.

[Nagy] *Miniszterelnök*: kéri a jövőben a levelében foglalt szempontok figyelembevételét.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy Soltész Pál és Buzás József kereskedelmi attaséi minőségben nyernek kiküldetést.⁷⁷

80.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti 1016/1947. számú javaslatát a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium státus-emelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

81.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magánalkalmazotti jogviszony egyes kérdéseinek rendezéséről szóló 4800/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: a 6. § azon szövegrésze, hogy „a rendeletben meghatározott kedvezmények az azokra egyébként jogosult alkalmazottat, illetve özvegyet és árvát nem illetik meg, ha a magyar nép érdekét sértő magatartás miatt azokra méltatlanná vált” igen tág meghatározás.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez a bíróságra tartozik. A nyugdíj fizetésére kötelezett ilyenkor egyszerűen megtagadja a nyugdíj fizetését. A nyugdíjas a bírósághoz folyamodik és az megállapíthatja, hogy terheli-e népellenes cselekedet, vagy sem.

[Báránys] *Földművelésügyi miniszter*: ez annyit jelent, hogy minden egyes esetben a bírósághoz kell fordulni ennek a tisztázására?

⁷⁷ Az előterjesztés indoklasként előadta, hogy az Olaszországgal létesített árucserre-forgalmi megállapodás (lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [57] napirendi pontját) lebonyolítása, továbbá az 1946. december 23-án megkötött magyar–jugoszláv egyezmény (lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 18. napirendi pontját) tette szükségessé a római, illetve a belgrádi kirendeltség felállítását.

Soltész Pál (1899–?) 1945 előtt Bukarestben egy behozatali és kiviteli vállalatnál dolgozott, 1945 novemberétől a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti, 1947 áprilisától római kirendeltségének vezetője volt. Dr. Medgyessy Béla korábban a Közellátásügyi Minisztérium osztálytanácsosa volt. Buzás Józsefről és Gergely Imréről további ismeretekkel nem rendelkezünk.

⁷⁸ Előzményéről lásd a [15] 154. sz. jkv. 92. napirendi pontját és jegyzetét.

Az előterjesztés bejelentette, hogy a GF hozzájárult a 14 új állás szervezéséhez, tehát a rendszeres állások számának 54-ről, 68-ra történő felemeléséhez, azzal, hogy az így megüresedő szerződéses helyek nem tölthetők be. (MOL XIX–A–10. Stab. XXXIII. 1947. február 25., 18. pont.)

[Rácz] Pénzügyminiszter: fel lehetne venni egy világosabb szöveget.

[Ries] Igazságügyminiszter: legfeljebb arról lehet szó, hogy meg lehetne próbálni ezt a meghatározást pontosabban szövegezni.

Dr. Bojta Béla államtitkár: javasolja a „háborús, vagy népellenes bűntettet követett el” meghatározást.

[Ries] Igazságügyminiszter: meg fogják próbálni a minisztériumban pontosabban megszövegezni.

Szakasits Árpád államminiszter: nem volna lehetséges az 1. § 2. bekezdésében a tényleges szolgálat nélkül számításba vett öt esztendőnek 10 évre való felemelése? Indokolja ezt az, hogy azok a magánalkalmazottak, akik 1919 előtt 10 évet szolgálatban töltöttek olyan korban vannak, hogy méltányos számukra magasabb nyugdíj.

[Ries] Igazságügyminiszter: ezt a minisztertanács elhatározhatja, nem elvi kérdés.

[Rácz] Pénzügyminiszter: ezt meg lehet csinálni.

[Ries] Igazságügyminiszter: felhívja azonban Szakasits Árpád államminiszter figyelmét arra, hogy ez az öt esztendő a szolgálatban nem töltött idő beszámítására vonatkozik. Egyébként a maga részéről hozzájárul a módosításhoz.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: a bíróság által népellenes bűncselekmények miatt történt jogerős elítéltetés tényét venné olyanak, amivel méltatlanná válik az illető a nyugdíjra.

[Ries] Igazságügyminiszter: elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztést Szakasits Árpád államminiszter és a földművelésügyi miniszter módosításaival elfogadta.⁷⁹

82.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a zsidótörvények és rendeletek hatálya alá tartozott személyekre sérelmes magánjogi ügyletek megtámadási határidejének újabb megállapítása tárgyában.

⁷⁹ Előzményéről lásd: DMB Mt. jkv., a 36. sz. jkv. 18., a 39. sz. jkv. 26. napirendi pontját, továbbá NF Mt. jkv. 1946, a [21] 104. sz. jkv. 55. napirendi pontját, valamint e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 17. napirendi pontját.

A T. 458/1947. IgM sz. előterjesztés a 4800/1945. ME sz. r.-nek (MK július 14., 76. sz.) a magánalkalmazottak nyugdíjigényével kapcsolatos hiányait javasolta pótolni. Így kitért az 1938. XV. tc. hatálybalépése után elbocsátottak kérdésére, s javasolta, hogy ezek szolgálati idejét úgy kell megállapítani, mintha 1945. június 30-ig szolgálatban álltak volna. Külön kitért az 1919. augusztus 1-jétől 1938. május 1-jéig elbocsátottak szolgálati idejének kérdésére. A rendelettervezet – amely az előterjesztés mellett megtalálható – 6. §-a az eredeti rendelet által biztosított kedvezményekből kizárni javasolta azokat, akik népellenes magatartásukkal a kedvezményre méltatlanná váltak. A javaslat szólt továbbá a nyugdíjigény érvényesítésének határidejéről, a visszavett alkalmazottak nyugdíj-járulékfizetési kötelezettségéről, ennek megállapításáról, a visszavett alkalmazottak javadalmairól.

Lásd a 3100/1947. ME sz. r.-et, MK március 8., 56. sz.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: ez legyen az utolsó határidő-meghosszabbítás.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁰

83.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti 16 254/1947. számú javaslatát dr. Ferencz Sándor letartóztató-intézeti őrnagy-orvossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

Minisztertanács déli 1 óra 45 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet. A miniszterek és az államtitkárok

⁸⁰ A T. 570/1947. IgM sz. előterjesztés, illetve a hozzá tartozó rendelettervezet a zsidótörvények és rendeletek hatályon kívül helyezéséről szóló 200/1945. ME sz. r. (MK március 17., 9. sz. – lásd: DMB MT. JKV., a 9. sz. jkv. [5] napirendi pontját) módosítása tárgyában kibocsátott 2790/1946. ME sz. r.-t (MK március 12., 59. sz. – lásd: NF MT. JKV. 1946, a [10] 93., sz. jkv. 47. napirendi pontját) akként javasolta módosítani, hogy a sérelmet szenvedett fél jogait 1947. szeptember 30-áig érvényesíthesse. Az igazságügyminiszter indoklásként előadta, hogy a volt zsidó vagyonok közül, a mezőgazdasági ingatlanok és felszerelésük visszaadásának kérdése teljes egészében még nem volt lezárva.

Lásd a 2760/1947. ME sz. r.-et, MK március 2., 50–51. sz.

⁸¹ Az előterjesztés a kényszermunka-büntetés végrehajtása céljából munkatáborul férfielítéltek részére kijelölt szegedi kerületi börtönhöz javasolta kinevezni dr. Ferencz Sándor gyakorló orvost, mivel az elítéltek nagy létszáma miatt az ottani orvos a feladatait egyedül nem tudta ellátni. Az előterjesztés szerint *dr. Ferencz Sándor* (1908–?) 1937-ben szerzett orvosi oklevelet.

Az igazságügyi tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra a Miniszterelnökségen „Pótlás”-ként a következőket vezették: „Lehet, hogy Ries miniszter úr elő fogja adni Domokos József és Faragó kinevezését, az előbbi a II., az utóbbit a III. fizetési osztályba. Bár a pénzügyminiszter hozzájárult, a javaslatot törvénytelennek tartjuk, mert a miniszteren kívül más II. fizetési osztálybeli állás kreálva az Igazságügyminisztériumban nincs, ilyen a költségvetésben sem szerepel, tehát ez olyan közjogi változtatás, amihez csak a törvényhozásnak van joga, mert ezt a 2500-as rendelet [MK 1945. június 17., 54. sz. r. – a közszolgálati alkalmazottak illetményéről és nyugdíjáról.] eltörölte. Ha a miniszter ellenkező álláspontot foglalna el, ebben ő érdekelt, mert ő terjeszti elő, tehát nem döntő az álláspontja. Ha felveti, le kell venni, hogy majd megvizsgáljuk. Balogh államtitkár úrnak is ugyanez a véleménye.” Dr. Domokos József és dr. Faragó György átsorolására 3220/1947. sz. előterjesztésében tett is javaslatot az igazságügyminiszter. (MOL XIX-I-1–s. 12. Min. tan. 1947–984., 1714 és 1715.) ennek minisztertanácsai tárgyalására azonban ekkor nem került sor.

Dr. Domokos József legfőbb államügyésznek a II. fizetési osztályba való előléptetéséről lásd: DL MT. JKV., a [13] 193. sz. jkv. 2. napirendi pontját. *Dr. Faragó György* III. fizetési osztályba való kinevezésére vonatkozó javaslatról lásd e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 30. napirendi pontját, belügyminisztériumi államtitkárrá való kinevezéséről lásd: DL MT. JKV., a [3] 183. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

[16] 165. 1947. február 26.

az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Rákosi Mátyás, Bartha Albert, Varga Lajos, Bognár József és Balogh István aláírása.

Vas Zoltán neve nem szerepel a felsorolásban, így aláírása sem található a jegyzőkönyvön, bár felszólalt az ülésen.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellett az 1–6., a 8., a 10–15., a 17–23., a 25–27., a 30–33., a 35., a 37–38., a 40–46., a 48–50., az 52–61., a 63–67., a 70., a 72–73., a 75–79., 81–83. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [16] 165. sz. jkv. a) melléklete a 28. napirendi ponthoz.

Magyar pénzügyminiszter

85 239/1947. szám

IV. o

Az 1946: XXV. tc. 2. §-ának (1) bekezdése szerint létesítendő „Külön Alap”-nak a mentesítése egyes forgalmi korlátozások alól

Minisztertanácsi előterjesztés

A Gazdasági Főtanács az 1947. évi január hó 3-i, a január hó 28-i és a február hó 11-i ülésén foglalkozott az 1946: XXV. tc. 2. §-ának (1) bekezdése szerint létesítendő „Külön Alap”-nak a 8 400/1946. és a 10 820/1946. ME számú rendeletekben foglalt forgalmi és ügyletkötési korlátozások alóli mentesítésével.⁸²

A Gazdasági Főtanács a Magyar Nemzeti Bank és az érdekeltek kívánságainak meghallgatása után úgy határozott, hogy tegyek a minisztertanács-hoz előterjesztést és kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását az idecsatolt jegyzőkönyvi kivonat⁸³ szerinti határozat kimondásához.

E szerint a t. Minisztertanács úgy határoz, hogy abban az esetben, ha az érdekeltek nevében a Magyar Izraeliták Országos Irodája és a Magyarországi Aut. Orth. Izraelita Hitfelekezet Központi irodája kéri, intézkedni fog aziránt, hogy a Magyar Nemzeti Bank, illetőleg az Aranyellenőrző Bizottság a „Külön Alapot” a külföldre hurcolt magyar vagyontól általa megszerzendő külföldi veresű aranyérmék, színarany, rúdarany, aranytömb, aranylemez,

⁸² A GF 1947. január 7-i ülése a Külön Alap devizajegy mentesítéséről szóló javaslat minisztertanács elé terjesztéséről határozott; hangsúlyozta, hogy a kormányintézkedés nyilvánosságra hozatalát mellőzzék. (MOL XIX-A-10. Stab. XXV. 27. pont.) A január 28-i ülés tudomásul vette a zsidó vagyonalapnak az arany- és valutarendelet alóli mentesítését (uo. Stab. XXIX. 28. pont.) A február 11-i ülés a MNB kívánságára újból tárgyalta a Külön Alapnak adandó devizajogi mentesítés kérdését (u. o. Stab. XXXI. 6. pont). A 8 400/1946. ME sz. r. (MK július 28., 169. sz.) a pénz stabilizálásával kapcsolatban a külföldi fizetőeszközök és követelések, a külföldi értékpapírok és az arany forgalmát szabályozta. A 10 820/1946. ME sz. r. (MK szeptember 10., 205. sz.) az aranytárgyak előállításának és forgalmának szabályozásáról szolt.

⁸³ A melléklet megtalálható az előterjesztés mellett, ez azonban szinte szó szerint megegyezik a jelen szöveggel, közlésétől ezért eltekintettünk.

félkészgyártmány, bánya és hordalékarany, törtarany, valamint az úgynevezett fogászati arany és végül az aranyból, vagy arany felhasználásával készült ékszerek, műtárgyak és használati tárgyak tekintetében a 8400/1946. ME számú rendelet 14. §-ában foglaltak, valamint a 10 820/1946. ME számú rendelet 10. §-ában foglaltak alapján visszavonhatatlanul mentesítse az említett rendeletekben foglalt letétbe helyezési, bejelentési és rendelkezésre bocsátási kötelesség, valamint mindennemű forgalmi és ügyletkötési korlátozás hatálya alól.

A tervezet szerint a minisztertanács hozzájárul továbbá ahhoz is, hogy a Külön Alap a külföldre hurcolt magyar vagyontól általa megszerzendő aranyból [készített], vagy arany felhasználásával készült ékszereket, műtárgyakat és használati tárgyakat tetszés szerinti áron bárkinek eladhassa, illetőleg hogy az ilyen aranytárgyakat a Külön Alaptól bárki megvehesse.

A Külön Alap részére a fentiek szerint biztosított mentesség kiterjed a külföldre hurcolt magyar vagyontól megszerzett külföldi fizetési eszközökre, külföldön kibocsátott értékpapírokra (részvényekre, kötvényekre, záloglevelekre és ezek szelvényeire), kiterjed végül ez a mentesség a Külön Alapot illető külföldi pénzürtékre szóló, külföldi adóssal szemben fennálló követelésekre és azokra a külföldi fizetési eszközökre, amelyek az ily követelésekre történő fizetés (teljesítés) folytán kerülnek az alap tulajdonába.

A fentiekben körülírt mentesség – a külföldi államokkal vagy külföldi zsidó szervezetekkel szemben fennálló és a Külön Alap által elismert igények kiegyenlítésétől eltekintve – a Külön Alapot csak belföldi viszonylatban, devizabelföldiekkel szemben illeti meg. Külföldi fizetési eszközt, külföldi kifizetést (valutát, devizát) továbbá külföldi verésű aranyérmét, színaranyat, rúdaranyat, aranytömböt, aranylemezt, félkészgyártmányt, bánya- és hordalékaranyat, törtaranyat, valamint úgynevezett fogászati aranyat az Alaptól csak oly devizabelföldi szerezhethet meg, aki a Magyar Nemzeti Bank vásárlási engedélyével rendelkezik; a vásárlási engedély alapján ezeket az értékeket csakis a hivatalos árfolyam, illetőleg átvételi ár alapulvételével kiszámított vételáron lehet megszerezni.

Azok a deviza-belföldiek, akik a fentiek szerint az Alappal köthető ügylet révén bejelentés vagy letétbehelyezés alá eső érték (értékek) birtokába jutnak, a 8 400/1946. ME és a 10 820/1946. ME számú rendeletekben foglaltak szerint tartoznak eljárni.

A tervezet szerint hozzájárul végül a minisztertanács ahhoz is, hogy a Külön Alap a külföldre hurcolt magyar vagyontól megszerzendő mindennemű érték és az azok helyébe esetleg lépő más vagyontárgyak ama részének tárolási helyét, melyre külföldi államokkal vagy külföldi zsidó szervezetekkel szemben fennálló és a Külön Alap által elismert igények kiegyenlítésére van szükség, külföldön is szabadon választhassa meg.

Kérem a t. Minisztertanácsot, hogy előterjesztésemet elfogadva szíveskedjék a most ismertetett tervezetben foglaltak értelmében határozni és egyben hozzájárulni ahhoz, hogy az érdekelteket a vonatkozó minisztertanácsi ha-

[16] 165. 1947. február 26.

tározat jegyzőkönyvi kivonatával a fentieknek megfelelően tájékoztathassam.

Budapest, 1947. február 24.

dr. Rácz Jenő s. k.

Hitelesítem:

Bpest, 1947. február 24.

Abonyi

min. irodafőigazgató.

MOL XIX-I-1-s-12. Min tan. 1947-1429.

Gévelt tisztázat sokszorosítási eljárással készített aláírás nélküli egykorú másolat. A hitelesítési záradék mellett a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomata szerepel.

A [16] 165. sz. jkv. b) melléklete a 68. napirendi ponthoz

[Gyöngyösi János külügyminiszter feljegyzése pozsonyi tárgyalásáról
Clementis államtitkárral]

1947. január 26.

Dastych követ útján közvetített meghívásra elutaztam Bratislavába, hogy Clementis államtitkárral tisztán magánjellegű személyes találkozón megbeszéljem a helyzetet és a lehetőségeket a csehszlovák–magyar lakosságcsere végrehajtása ügyében.⁸⁴ A beszélgetés a Carlton szálló első emeletén berendezett tanácskozó helyiségben folyt le.

Clementis mindenekelőtt kért arra, hogy a magyar kormány álláspontját ismertessem vele. Kifejtettem előtte, hogy mi a megkötött lakosságcsere-egyezményhez ragaszkodunk, ezt pedig a csehszlovák kormány a vagyonek Kobzásokkal, a szociális segély megtagadásával, és legújabbán a deportálásokkal kifejezetten megszegi. Közöltem, hogy erkölcsileg és belpolitikailag is lehetetlen a tárgyalásokat az egyezmény gyors végrehajtásáról folytatnunk akkor, amikor a deportálások folynak. Tehát vagy állítsák le a deportálásokat vagy, ha ettől függetlenül tárgyalásra összejövünk, akkor első pontja csakis az általunk okmányokkal is igazolt sérelmek kiküszöbölése lehet. Clementis válaszában a maga álláspontját abban összegezte, hogy a deportálásokat, amelyeket ők csak a munkarendet végrehajtásának tekintenek, csupán abban az esetben tudják megszüntetni, ha a magyar kormány előzőleg leül tárgyalni, és a csehszlovák javaslat alapján egyezség jön létre. Az egyezség megkötése pillanatában a deportálások meg fognak szűnni. Mint-

⁸⁴ Dastych, František Csehszlovákia budapesti megbízottja volt a SZEB-nél követi rangban. Clementis, Vladimír külügyi államtitkárról lásd TZ MT. JKV. Bevezetésének 165., illetve NF MT. JKV. 1946, az [5] 88. sz. jkv. a) mellékletének 89. jegyzetét.

hogy kijelenttem, hogy előbb kifejtett álláspontunkból nem engedhetünk, a tárgyalások felvételének lehetősége kudarcot vallott.

A beszélgetés során Clementis a helyzet megromlásáért a felelősséget reánk igyekezett háritani, azzal, hogy mi szándékosan húztunk minden gyakorlati végrehajtást. Jócsik telepítésügyi kormánybiztost vádolta azzal, hogy propagandát indított a telepítés ellen, és általában a vegyesbizottság magyar tagjainak magatartása nyilvánvalóvá tette, hogy a magyar kormány nem akarja a lakosságcsereát végrehajtani. Ezzel az okfejtéssel a leghatározottabban szembeszálltam mondván, hogy a kijelentkezés a végrehajtás tekintetében nem lehet döntő jelentőségű kérdés, minthogy a magyarországi szlovákok áttelepítésének kérdése úgysis önkéntes jellegű, és az átköltözés tényétől függ, hogy kik számítanak bele a lakosságcserebe. A magyar kormány senkit sem kényszerít a visszamaradásra, viszont senkit sem kényszeríthet az átköltözésre sem. Ami pedig a vegyesbizottsági tárgyalásokat illeti, éppen a csehszlovák tagok magatartása okozta azt, hogy a végrehajtás alapfeltételeit még mindig nem lehetett tárgyalás alá venni, vagyis megállapodni, hogy mennyi az a szám, amelyet a hozzánk benyújtott jelentkezőkből, mint érvényes jelentkezést elfogadunk, mennyi azoknak a száma, akik az 5. szakasz alapján, mint visszautasítottak vagy átmenekültek levonásba helyezendők, és végül mennyi a tényleges cserére kerülők száma.⁸⁵ Mi az egyezményen túlmenő előzékenységből a magyarországi vagyontalan szlovákok soron kívüli átköltözéséhez hozzájárulunk, és hozzájárulunk a szlovákiai vagyontalan magyarok átköltözéséhez is azzal a feltétellel, hogy nem tekintjük vagyontalanoknak azokat, akiknek vagyonát csehszlovák részről elkobozták. A magyar kormány jó szándékának bizonyítéka az, hogy ma már igen jelentős számú áttelepülő befogadására készen állunk. Clementis azt válaszolta, hogy igaz, hogy mi hozzájárultunk szlovákiai magyarok átköltözéséhez, de még egyetlen magyar sem vettünk át. Ezt az állítást azonnal megcáfoltam azzal, hogy mintegy 8000 szlovák költözött át Magyarországról, viszont mi már közel 30 000 magyart fogadtunk be, akik kiutasítottak vagy átmenekültek, s akik az egyezmény szerint a lakosságcserebe beszámíthatók.

Clementis említést tett arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság megszűnése után szükséges lesz a diplomáciai kapcsolatokat felvenni, közölte, hogy a maga személyes óhaja az volna, hogy Krno-t neveznék ki budapesti csehszlovák követté. Kérdezte, mi a véleményem. Azt feleltem neki, hogy Krno⁸⁶ személyisége ellen nincs ugyan kifogásunk, de az ő közismerten erős nacionalista volta nem valószínű, hogy elősegítené a kettőnk közötti szükséges jó viszonyt. Rámutattam arra a nehézségre is, amely a jelenlegi meg-

⁸⁵ Az utalás a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény V. cikkére, és ennek függelékére vonatkozott. Lásd: NF MT. JKV. 1946, az [5] 88. sz. jkv. 15. napirendi pontjának a) mellékletét.

Lásd még uo. a [63] 146. sz. jkv. [9] napirendi pontját és 10. jegyzetét.

⁸⁶ Krno, Dalibor Milosról lásd: TZ MT. JKV., Bevezetésének 159., illetve NF MT. JKV. 1946, Bevezetésének 57. jegyzetét.

[16] 165. 1947. február 26.

métélyezett atmoszférában a diplomáciai kapcsolatok felvétele elé gördül. Végül is abban állapodtunk meg, hogy függetlenül a kettőnk közötti vitás kérdésektől, a diplomáciai kapcsolatokat mégis fel kellene venni.

Megemlítettem Clementisnek azt is, hogy mi már november 16-án megkerestük a csehszlovák kormányt, hogy a párizsi határozatok értelmében a kisebbségi kérdésnek megoldására kezdjük meg a tárgyalásokat. Clementis azt mondta, hogy ennek lehetősége nem áll fenn, amíg a lakosságcsere-egyezmény kérdése megoldva nincs. Én azt válaszoltam, hogy a kettőt kívánatos volna egybekapcsolni, annál is inkább, mivel a lakosságcsere kérdésében elfoglalt álláspontunkat befolyásolhatja a csehszlovák kormány végleges álláspontja. Clementis véleménye szerint a két kérdés nem hozható junktimba.

MOL XIX-J-25-a-119/res./1947.

Aláírás nélküli tisztázat sokszorosító eljárással készített másolata.

Az [16] 165. sz. jkv. c) melléklete a 68. napirendi ponthoz.

[A csehszlovák–magyar tárgyalások folytatása]

[Külgügyminisztérium]

Tárgy: A lakosságcsere megindítása 3000 családdal

Szigorúan titkos!

Rosty-Forgách által közvetített üzenetre⁸⁷ magyar kormány március 1-től kezdődően javasolja:

1) Az 1946. február 27-i Lakosságcsere Egyezmény alapján a lakosságcsere 3000 családdal történő kölcsönös megindítását.

2) A kényszerátköltöztetés egyidejű megszüntetését.

3) Egyidejű tárgyalás indítását a kölcsönös panaszok orvoslására Gyöngyösi illetve Clementis vezetése alatt, mely tárgyalóbizottság ugyanakkor meghozza a végrehajtás lebonyolításához még szükséges gyakorlati intézkedéseket.

4) Fenti három pontról – sajtópolémiaik mellőzésével – egybehangzó kom-

⁸⁷ Az ügyirat pro domo feljegyzése szerint Rosty-Forgách Ferenc prágai magyar meghatalmazott Clementis-szel történt megbeszélése alapján üzenetet hozott a csehszlovák kormánytól. Az üzenet szerint abban az esetben, ha március 1-vel a népcsere-egyezmény kétoldalú végrehajtása 3000 család áttelepítésével megkezdődik, a csehszlovák kormány ugyanakkor hajlandó beszüntetni a deportálásokat. – Gyöngyösi külügyminiszter ezt a javaslatot elfogadta, s válaszként február 22-én küldte el a fenti üzenetet František Dastych-hoz, Csehszlovákia budapesti megbízottjához, azzal, hogy távirati úton hozza azt Clementis külügyi államtitkár tudomására.

Rosty-Forgách Ferenc prágai magyar megbízottról lásd NF Mt. Jkv. 1946, Bevezetésének 50. jegyzetét.

műniké kiadását és mindkét ország sajtójának azonos értelmű instruálását.

5) Az alárendelt hatóságok párhuzamos szigorú utasítását, hogy tartózkodjanak mindennemű egyezményellenes magatartástól.

6) Egyben javasolja a magyar kormány a magyar–csehszlovák problémák végleges rendezésére vonatkozó tárgyalások (a magyar békeszerződés 5. pontja, a magyar kormány 1946. nov. 16. jegyzéke) határidejének kitűzését.

„Gy”

MOL XIX–J–1–j–1945–64–Cseh–16/b–62/pol.–res./1947. (38. d.)

Géppel írt fogalmazvány indigós másodlata. Az üzenet fogalmazványát Gyöngyösi János külügyminiszter látta el szignójával.

[17] 166.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi március hó 5. napján de. 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Bartha Albert</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	képviselőtében <i>Zentay Vilmos</i>
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	államtitkár
képviselőtében <i>Bolgár Elek</i> rk.	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
követ, megh. miniszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Rajk László</i> belügyminiszter	Az építés- és közmunkaügyi tárca
<i>Dr. Rácz Jenő</i> pénzügyminiszter	részéről <i>Bencsik Gyula</i>
<i>Dr. Bárányos Károly</i> földművelés-	államtitkár
ügyi miniszter	<i>Dr. Erőss János</i> közellátásügyi
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	miniszter
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és	<i>Bognár József</i> tájékoztatásügyi
szövetkezetügyi miniszter	miniszter
A vallás- és közoktatásügyi tárca	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök-
képviselőtében <i>Nagy Miklós</i>	ségi adminisztratív államtitkár,
államtitkár	a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri dr. Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkárt, a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

1.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg készpénzellátására 1 500 000 forint hitelnyitás utólagos engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg készpénzellátására egymillió-ötszáz-ezer forint folyósításához utólagosan hozzájárult.¹

¹ A 2479/1947. ME II. sz. előterjesztés szerint február 20-án egymillió, majd február 24-én további 500 000 Ft hitel nyújtott a pénzügyminiszter a Jóvátételi Hivatalnak a Vörös Hadsereg készpénzellátására.

2.

Dr. Bojta Béla [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Magyar Szabadság Érdemrend új kivitele tárgyában. A forma egy kicsit nagyobb, mint az eddigi és sokkal reprezentatívabb. A kezdeményezés a Szovjetunió részéről történt.

[*Rajk*] *Belügyminiszter:* a különböző fokozatok ugyanúgy lesznek?

Dr. Bojta Béla államtitkár: a fokozatok megmaradnak és ezüst és bronz kivitelben fognak készülni. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a Magyar Szabadság Érdemrend jelvényének módosításával kapcsolatban az Érdemrend alapszabályait jóváhagyás végett a Magyar Köztársaság elnökéhez felterjeszthesse.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²

3.

Dr. Bojta Béla államtitkár: előterjeszti javaslatát a 11 000/1946. ME sz. és a 24 500/1946. ME sz. rendeletek egyes rendelkezéseinek 1947. március 31. napjáig való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³

4.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* előterjeszti javaslatát a búzában kivetett és búzában vagy egyéb terményben lerovandó földadó esedékességi időpontjának megváltoztatása tárgyában.

² A Miniszterelnökség iktatószám nélküli előterjesztésében javasolta, hogy a Magyar Szabadság Érdemrend a következőkben gondosabb és tetszetősebb külsőben kerüljön adományozásra. „Legutóbb ugyanis – olvasható az előterjesztésben –, amikor Vorosilov marsall a számára adományozott Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozatát Moszkvában kézhez vette, moszkvai követünk az erről küldött jelentésében megemlékezett arról, hogy az érdemrend jelvényének kivitele nem reprezentálja a magyar ipar fejlettségét, és az egyéb külföldi, elsősorban orosz jelvényekkel való összehasonlításnál primitívnek és hevenyészettnek tűnik. A jelentést kiegészítően megjegyzem, hogy többször előfordult, miszerint a kitüntetetteknek kikézbésített jelvény olyan hiányosan volt összedolgozva, hogy két darabra esett.”

³ A 11 000/1946. ME sz. r. (MK szeptember 24., 217. sz.) és a 24 500/1946. ME sz. r. (MK december 21., 292. sz.) a B-listázások felülvizsgálatáról rendelkezett. Az ezekben megszabott határidőt a 300/1947. ME sz. r. (MK január 12., 9. sz.) 1947. január 31-ig hosszabbította meg. (Lásd: NF МТ. жкв. 1946, az [57] 140. sz. жкв. 15., illetve e kötetben a [6] 155. sz. жкв. 3. és a [9] 158. sz. жкв. 4. napirendi pontját.)

A жкв. mellett csak a rendelet tervezete található. E szerint az érdekelt személyek az elbocsátást rendelő határozattal kapcsolatos kérelmüket 1947. január 31-e után már nem terjeszthették elő, kivéve a hadifogságban lévőket, illetve a fasiszták által elhurcoltakat, akik az ország területére történt visszaérkezésüktől számított 30 napon belül kérhették az elbocsátásuk megsemmisítését.

Lásd a 3150/1947. ME sz. r.-et, MK március 8., 56. sz.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴

5.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát 8 000 000 forint előleg a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére.

Minisztertanács a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére nyolcmillió forint előleget engedélyezett.⁵

6.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a 3 millió forint összegre felemelt és teljes mértékben az újonnan földhözjuttatottak részére kiterjesztett tenyészszarvasmarha-felvásárlási hitelakcióval kapcsolatos újabb állami kezességvállalás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶

7.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozat 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a múltkori minisztertanács már elfogadta, így azt a napirendről leveszi.

⁴ A 89 922/1947. PM VII. sz. előterjesztés a búzában kivetett és búzában vagy terményben lerovandó földadó négy egyenlő negyedévi részletben való teljesítését előíró rendelkezés megváltoztatását javasolta, helyette a naptári évre kivetett földadó esedékességét teljes egészében egyszerre, az év augusztus 1. napjáig való teljesítésének előírását indítványozta. Ezzel teljesíteni kívánta a földadót fizetők azon kérését, hogy ne terheljék őket földadó utáni késedelmi kamattal olyan időben, amikor a betakarítás előtt terménnyel még nem rendelkeznek, s termény helyett a készpénzben való fizetés lehetősége is csak a gazdasági év végén tartott elszámoltatás után volt részükre megengedve. Ugyanakkor javasolta a földadó részletekben való fizetését ott (erdők, legelők, vízitársulatok, stb.), ahol ez lehetséges volt, és a pénzben fizetés egyébként is meg volt engedve. A közellátási helyzet megjavítása érdekében javasolta jutalomban (kamattérítési kedvezményben) részesíteni azokat, akik az esedékesség előtt terménnyel teljesítik földadózási kötelezettségüket. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 3320/1947. ME sz. r.-et, MK március 14., 61. sz.

⁵ A 105 841/1947. PM XII. sz. előterjesztés a magyar–szovjet árucserereformalmi egyezmény keretében a Szovjetunióba már kiszállított, illetve kiszállításra kerülő exportcikkek ellenértékének részbeni kifizetésére előirányzat nélküli kiadásként a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap részére 1947. februárjában már engedélyezett tízmillió Ft-on felül (lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 23. napirendi pontját) újabb nyolcmillió Ft előlegkeret engedélyezését kérte.

⁶ Előzményéről lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 49. napirendi pontját és jegyzetét.

A 80 680/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a korábbi javaslat óta a hitelkonstrukció megváltozott, s a korábban javasolt kétmillió forintos hitelkeretet felemelhette hárommillió forintra. További módosulás volt, hogy a felemelt összeg nem csak 50 %-ában, hanem teljes egészében az újonnan földhözjuttatott gazdák hiteligényeinek kielégítését szolgálhatta. Lényeges különbségként említette fel az előterjesztés azt is, hogy az újgazdáknak megvásárolt tenyész-szarvasmarhák vételára teljes egészében a hitelműveletből nyerhetett fedezetet, a megvett állatok vételárának 25 %-át nem kellett tehát előzetesen saját pénzükből fedezniök, s a gazdaváltók lejáratí időpontját is kedvezőbben állapították meg.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷

8.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 5. sorszám alatt szereplő előterjesztését a Svédországgal szemben fennálló tartozások rendezése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸

9.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát „az államkincstár részesedése a községi bor- és húsfogyasztási adóból” tárgyában.

[Rajk] Belügyminiszter: itt sok probléma merült fel és tudomása szerint a kérdés nincs letárgyalva a Belügyminisztériummal. Tudja, hogy az előterjesztés sürgős, ezért javasolja, hogy elvben fogadja el a minisztertanács, s ha meg tudnak egyezni a pénzügyminiszterrel, úgy megjelentethető a rendelet, amennyiben nem tudnak megegyezésre jutni, úgy ismét kerüljön minisztertanács elé.

[Nagy] Miniszterelnök: rendelet csak a városokat érinti s a községeket nem?

[Rácz] Pénzügyminiszter: csak a városokra vonatkozik, a községeket nem kötelezi.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a pénzügyminiszter és a belügyminiszter megegyezése után életbe léptethető a rendelet.⁹

⁷ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 4. sorszám alatt a magyar–csehszlovák lakosságcsere keretében áttelepítésre kijelölt személyekről készítendő statisztikai felvétel című tárgy szerepel. Lásd a [16] 165. sz. jkv. 24. napirendi pontját.

⁸ Lásd e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 53. napirendi pontját.

⁹ A 77 624/1947. PM I. b. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a terhes nemzetközi kötelezettségek folytán az államháztartás nehéz helyzete szükségessé tette az önkormányzati bevételek egy részének állami igénybevételét. Tekintettel arra, hogy a községek helyzete általában lényegesen nehezebb volt, egyelőre csak a városok bor- és húsfogyasztási adóbevételéből kívánt bizonyos részt a kincstár javára az 1946/47. költségvetési év végéig igénybe venni. Javasolta, hogy a 4200/1946. PM sz. r. (MK október 31., 249. sz.) révén 25 %-ra leszállított borfogyasztási adót az eredeti szintre állítsák vissza, mégpedig olyan módon, hogy a különbözet teljes egészében az államkincstár javára essék. Hivatkozott továbbá az 1923: XXXIII. tc.-re, amely az alkalmazható fogyasztási adótétel szabályozására a pénzügyminiszternek adott felhatalmazást. Ennek alapján tervezte módosítani a húsfogyasztási adóból származó állami részesedést. Együttesen mintegy havi két millió forint állami bevételnövekedést tervezett elérni. (V. ö. a jelen jkv. 10., valamint a [20] 169. sz. jkv. 1. napirendi pontjával.) Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 3300/1947. ME sz. r.-et, MK március 14., 61. sz.

10.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Budapest székesfővárost az egyes adókból megillető részesedésnek az államkincstár javára leendő leszállítása tárgyában. 1946. év folyamán 35 %-ban állapították meg a részesedést, és ezt kívánja 25 %-ra leszállítani. Meg van ennek a lehetősége azért is, mert a Székesfőváros bevételei a költségvetés[i időszak] első felében erősen meghaladták az előirányzatot, ugyanakkor az államháztartásra a jóvátételi nemzetközi kötelezettségek súlyos terheket róttak. Ezért a bevételeknek arányosítása, illetve ezért a leszállítás elkerülhetetlenné vált.

[Bognár] *Tájékoztatásügyi miniszter*: azzal kéri elfogadni, hogy ne ilyen módon állapíttassék meg az adórészesedés, hanem helyesnek tartaná meghatározni azt az összeget, amely ilyen módon a kincstáré. Az intézményes megállapítást nem tartja helyesnek.

[Rajk] *Belügyminiszter*: szakértői ezt a kérdést szakszerűen kitárgyalták. Egyetért a tájékoztatásügyi miniszter felfogásával, de a formai elintézésen javasol módosítást. Ez az út nemcsak azért járhatatlanabb, mert bürokratikus, hanem mert voltaképpen minden önkormányzatnak ezt az utat kell majd tovább alkalmaznia. Csakis egy ilyen egységes intézkedésen keresztül lehet megoldani ezt a problémát.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: érdekes, hogy a főváros mennyire bízik az adójövedelmek emelkedésében.

Szakasits Árpád államminiszter: helyesli, ha a fővárosban van egy ilyen optimizmus, nem is volna helyes, ha egy egészséges pénzügyi területet úgy terhelnék meg, hogy ez is egy küszködő pénzügyi területté váljék. Döntő érv, hogy nem lehet olyan precedenst teremteni, amelyet jogosan követelnének a többiek is. Leszállítani az adórészesedést 35-ről 25-re, ez elképzelhetően szükséges, de megterheli a fővárost különböző utakon, ez esetleg nem lenne helyes.

[Rajk] *Belügyminiszter*: a főváros nagyon rossz körülmények közé kerülne. Itt van pl. a villamos üzemek esete.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: ez az egész csak félreértés volt és már tisztázódott is. A fővárosnak azonban természetesen részt kell venni a jóvátételben ugyanúgy, mint mindenki másnak Magyarországon.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a fővárosnak az a javaslata, amelyet ő is ismer, hogy az átszámítási kulcs leszállítása helyett egy átalányösszegben egyezünk ki, arra van alapozva, hogy tulajdonképpen azok a részesedések, amelyeket a stabilizáció elején megállapítottak, alig egy-két százalékkal tesznek ki többet. Ha az állami kötelezettségei elmaradnak, akkor majd ismét igényt fog tartani ezekre a részesedésekre.

Szakasits Árpád államminiszter: kb. még 8 esztendeig igen komoly kötelezettségeink lesznek. Hiába van megállapítva százalékban a főváros részesedése, ezzel az összeggel komoly aránytalanságok állnának elő. Határozott összeget javasol, ha elfogadja a minisztertanács a javaslatot.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: kéri az eredeti javaslat elfogadását, mert olyan

hosszú időre kellene megállapítani a hozzájárulást, hogy az összegszerű megállapítás gyakorlatiatlanná tenné az egész kérdést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁰

11.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Szovjetunióknak átadott magyarországi német vállalatokkal és ingatlanokkal kapcsolatos tartozások és követelések bejelentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

12.

[Rácz] Pénzügyminiszter: a dohánytermelők magatartását az 1947. évre jelentékenyen befolyásolja az, hogy az átvételi árakat miképpen fogják megállapítani. A dohányárakat annakidején azon az alapon állapították meg, hogy a búza ára 60 forint és 6 métermázsa búzát vettek alapul. Később 40 forintban lett a búza megállapítva, ezért a dohányárakat is csökkenteni kellett. A nagy aszály következtében igen rossz dohánytermés volt, és a gazdák aszálykár-pótlékot kértek megállapítani. Hajlandó arra, hogy 20 %-os aszálykár-pótlékot fizessen ki a dohánytermelőknek. Az inflációs rendszabályok között szerepelt az, hogy a gazdák 200 töig termelt dohány felett szabadon rendelkezettek. Ebben az esztendőben ezt a kedvezményt eltörölni kívánja, mert a csempészetnek tág teret enged. Bizonyos mértékben kompenzálná a gazdákat ezért az aszálykár-pótlékkal. Továbbá kárpótolná a falut azzal is,

¹⁰ Előterjesztés nem található a jkv. mellett. A GF ezt megelőzően nem csak Budapest, hanem általában az önkormányzatoknak az egyenesadókból juttatott 35 %-os részesedését javasolta 25 %-ra csökkenteni. Módosítani javasolta Budapest borfogyasztási adóból származó részesedését is. (Lásd e jkv. 9. napirendi pontját.) Ugyanakkor ezen intézkedések folytán esetleg súlyos pénzügyi helyzetbe kerülő önkormányzatok részére a Közútlek Támogatási Alapja terhére összesen havi 1 millió Ft keretben javasolt támogatást folyósítani. (MOL XIX-A-10. Stab. 1947. február 25., 12/a. pont.)

Lásd még e kötetben a [20] 169. sz. jkv. 1. napirendi pontját.

¹¹ Előterjesztés nem található a jkv. mellett. Előzményéről lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 37. napirendi pontját.

A Szovjetunió a Potsdami Egyezmény alapján a volt német vállalatok átadásán túl az ezekkel szembeni magyar tartozások – a magyar követelések levonása nélküli – megtérítését követelte. Magyarország jogszabályalkotási önállóságát megsértve a SZEB Gazdasági Osztálya egész egyszerűen megküldte a német követelések átadásával kapcsolatban általa kidolgozott rendelettervezet szövegét a Jóváítéleti Hivatalnak. Lásd e jegyzőkönyv a) mellékletét.

A Jóváítéleti Hivatal 1946. december 24-én továbbította a tervezetet a Miniszterelnökségnek, ahol – a Pénzügyminisztériummal való egyeztetés után – 1947. január 25-én a következőket rögzítették: „Annak egyes rendelkezései, különösen a 7. § ellen súlyos aggályok merültek fel, ezért ME úrral való megbeszélés alapján PM az IgM-mel egyetértőleg új rendelettervezetet dolgozott ki, amelyet jelenleg a SZEB-bel tárgyalnak.” Feltehetőleg e tárgyalások alapján készült el a volt német vállalatokkal szembeni magyar tartozásokon túl a magyar követelések bejelentésére is kiterő, ekkor elfogadott rendelet. Lásd a 3080/1947. ME sz. r.-et, MK március 8., 56. sz. A rendelet mellékletét képezi a német tulajdonban volt vállalatok jegyzéke.

hogy olyan olcsó pipa és cigaretta dohányt hoz forgalomba, amely demonstrálni fogja a kormány jóindulatát a falu felé. Az aszálykár-pótlék mintegy 6 millió forint rendkívüli kiadást jelent.

Rákosi Mátyás államminiszter: tavaly már nem volt megengedve a 200 tő dohány-szabadtermelés. Ezt a történeti hűség kedvéért jegyzi meg, csak mikor már el volt vetve, utólag legalizálták.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* a paraszt-termelőkkel folytattak már tárgyalásokat, s a parasztképviselők hajlanak arra, ha olcsó dohányt fognak forgalomba hozni, elállnak a szabad dohánytermeléstől. Kéri a minisztertanácstól, tegye magáévá az ezen elvek alapján elkészítendő javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

13.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* előterjeszti 920/1947. számú javaslatát „a cukorrépa-termeléssel kapcsolatos egyes kérdések szabályozása” tárgyában. Év-ről-évre megállapodásban szabályozzák a cukorrépa-termelést és a cukorrépa átvételének feltételeit. A most megkötött megállapodás szerint az 1947. évi termésű cukorrépa átvételi árát az 1946. évi átvételi árral azonos mértékben minden 100 kg fizetendő súlyú átadott cukorrépa után 3 kg csomagolatlan fogyasztási kristálycukorban javasolja megállapítani. A cukorrépa-termelők kérték a megállapodásban részükre megígért 25 dkg pótlékot, amely 114 vagon cukornak a felajánlását, vagyis három és fél millió forint feláldozását jelentette volna. A Gazdasági Főtanács nem tartotta megengedhetőnek, tekintettel arra, hogy a mostani cukorárak a békebeli áraknak 10-szeresét, s ha a szabad piaci árat nézzük, akkor a békebelinek 15-szörösét teszi[k] ki. Ez a kikötés az ez évi szerződésből már kimaradt, és ha 12 %-on felüli a cukortartalom, akkor 25 dkg cukrot kap még a termelő, azonban a répatermelők ezt most visszamenőlegesen kérik részükre megfizetni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* sajnálja, hogy nem vett részt a Gazdasági Főtanács ezen tárgyalásán. Ha a megállapodásban benne volt, hogy 12 %-os cukortartalom esetén kapnak a répáért 3 kg cukrot, magasabb százalék esetén még plusz 25 dkg-ot, akkor ezt nem lehet megtagadni. A gyárosok azt mondták a termelőknek, hogy ők megadnák, csak az állam nem adja meg. Mi sem mutathatunk ridegebb arcot a termelők felé, mint a gyárosok. Ez semmi körülmények között sem prejudikálna a jövőre nézve, mert ez most már fixálva van. Ő nem zárkózna el ettől a teljesítéstől. Ne kapjanak a termelők most egyszerre két ilyen röfüt, hogy a szabad dohánytermeléstől megfosztják és, hogy a megígért cukrot sem kapják meg. Inkább biztatni kell őket, hogy termeljenek dohányt és cukorrépát is, és kedvet kell nekik csinálni.

¹² Előzményéről, a saját használatra engedély nélkül termelt dohány beszolgáltatásáról lásd a 8840/1946. ME sz. r.-et, (MK augusztus 7., 178. sz.), illetve NF Mt. jkv. 1946, [42] 125. sz. jkv. 17. napirendi pont.

Előterjesztés nem található a jkv. mellett. Rendelet kiadására nem került sor.

Szakasits Árpád államminiszter: kétségkívül nyomósak a miniszterelnök érvei, de itt az a helyzet, hogy Csehszlovákiában valamivel kevesebbet, mint a feléért termelik a cukorrépát, mint nálunk. Nagyon nehéz helyzetbe kerülünk, ha az ország több cukorrépát termelne, mint amennyire szükség van. Bármennyire fájdalmas is a lenyomás, szükség van rá, mert [már] a három kg-os cukornál is több a jelentkező, mint amennyire az országnak szüksége van. Őszre majd előáll az a helyzet, hogy nem tudunk a cukorral mit csinálni. A másik veszély az, hogy a gazdák hivatkozni fognak a 3,25 kg-os cukorra.

Rákosi Mátyás államminiszter: itt is a stabilizáció ellen vannak a gyárosok, mert ők megadnák a négyet, sőt ötöt is, de ezt rezsiben áthárítják, tehát voltaképpen nem ők viselik. Látszólag az állam kőszívűbb, mint a kapitalisták. Minél magasabb a rezszi, annál nagyobb a haszon. A földművelésügyi és a pénzügyminiszter is azon a véleményen voltak [sic!], hogy nem lehet megadni, vagyis teljesíteni a kérelmet.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter:* tegnap még ő is ezen a véleményen volt. Tudomására jutott azonban, hogy igen erős agitáció folyik, röpcédulákkal dolgoznak s úgy elvadultak a termelők, hogy 6 kg-os termelői árat követelnek. Meg kell mondania, hogy morálisan egy bizonyos fokig igazuk van, mert a múlt évre vonatkozólag volt egy megállapodás, mely szerint ígéretet kaptak a 25 dkg-ra. 1945-ben a cukorár még magasabb volt. Az idén már nincs semmiféle kötelezettségünk ezen a téren.

Rákosi Mátyás államminiszter: tavaly ez azért történt, hogy egy kis serkentést adjunk a termelésre, de ez nekünk 3 és fél millió forint többletkiadást jelent.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter:* adjunk csak 15 dkg-ot és ne 25-öt, hogy mégis lássák a jóindulatot, és ne mondhassák, hogy be vannak csapva.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára:* a megállapodásban csak úgy szerepelt ez az ígéret, hogy a kormány majd megfontolás tárgyává teszi.

Rákosi Mátyás: adjunk 10 dkg-os pótlékot s akkor eleget tettünk a szerződésnek. Ez kb. 35 vagont tesz ki.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* de ezt is ahhoz a feltételhez kössük, hogy az 1947. évben legalább akkora területen kell termelniök, mint 1946-ban.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. Az 1946. évre visszamenőlegesen 10 dkg-os pótcukrot szavaz meg az őstermelőknek, akik 12 %-on felüli cukortartalmú cukorrépát szolgáltatnak be, azzal a megszorítással, hogy az 1947. évben legalább akkora területet kell bevetniök, mint az 1946. évben volt.¹³

¹³ Az előterjesztés bejelentette, hogy a Magyar Cukorgyárosok Országos Egyesülete és a Magyar Cukorrépatermelők Országos Szövetsége a február 26-án megkötött 1947-re vonatkozó érdekképviseleti megállapodását megküldte kormányhatósági jóváhagyás céljából. A megállapodás a cukorrépa termelésére, a termelt cukorrépa átvételére vonatkozó kérdéseket szabá-

14.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti 33 030/1947. III. számú javaslatát 264 állás betöltése tárgyában a 8. Diákjóléti célok címnél előírányzott állásokból.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

15.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Ratkóczy Nándor egy. ny. r. tanár besorolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

16.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Fejes Lajos részére az egy. rk. tanári cím adományozása tárgyában.

lyozta, nem tért ki azonban a cukorrépa átvételi árára, ennek megállapítását a kormány döntésére bízta. A pénzügyminiszter a minisztertanács előtt ismertetett álláspontot alakította ki.

A pénzügyminiszter a GF-nek bemutatott 1947. március 1-jén kelt előterjesztésében egyértelműen leszögezte, hogy az érdekképviselési megállapodás határozmányai, a termelési adatok és az árkalkuláció alapján nem teljesíthetők. A termelői érdekképviselés azonban a kérdést politikai síkra terelte, vidéken és a Nemzetgyűlésben is heves agitációt fejtett ki. A kérdés politikai vonatkozására tekintettel javasolta a pénzügyminiszter, hogy amennyiben a GF a termelők kérelmét részben indokoltnak véli, a gazdáknak az 1946. évi cukorrépájuk után az 1947. évi cukorrépa átvételekor és elszámolásakor minden 100 kg répa után 25 dkg cukrot nem árkiegészítésként, hanem prémium alakjában adjon. Ennek megfelelően foglalkozott a GF a kérdéssel, de határozatában csak 10 dkg cukor árkiegészítésről esett szó. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXIV-1947. március 4., 13. pont, valamint ennek melléklete, az 1876/1947. sz. ügyirat.)

A minisztertanácsi előterjesztés mellett megtalálható a kormányrendelet, valamint a pénzügyminiszter végrehajtási rendeletének tervezete. Lásd a 3000/1947. ME sz. r.-et, valamint a 920/1947. X. a. PM sz. r.-et, MK március 9., 57. sz.

¹⁴ Előterjesztésében a miniszter a minisztertanács engedélyét kérte, hogy tárcája költségvetésének diákjóléti címénél előírányzott 215 főfoglalkozású tiszteletdíjas és 405 szegődményes állásból a minisztertanács által korábban engedélyezett (lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [57] és a [16] 165. sz. jkv. 36. napirendi pontját) 310 álláson felül, újabb 264 állást betölthessen. Külön kérte, hogy az 1946 szeptembere óta működő népi kollégiumok alkalmazottainak a járandóságait legalább 1946. december 1-jétől kezdődő hatállyal utalványozhassa, mivel mintegy 150 dolgozó, felfogadásuk óta, csekély előlegektől eltekintve, járandóságban nem részesült. Az előterjesztés név szerint felsorolja a 264 alkalmazásra javasolt személyt.

¹⁵ A 130 224/1946. VKM VI. sz. előterjesztés szerint dr. Ratkóczy Nándor (1891–1977) 1914-ben orvostudományi doktori oklevelet szerzett a Budapesti Tudományegyetemen, majd az I. sz. anatómiai intézetben, 1918-tól a II. sz. röntgenintézetben dolgozott, 1925-ben magántanárrá képesítették, s 1932-ben egyetemi rendkívüli tanári címet kapott. 1936-tól az I. sz. sebészeti klinika röntgenosztályának a vezetője volt. 1942-ben a röntgenológiai tanszék nyilvános rendes tanára lett. A miniszter javasolta a IV. fizetési osztályba való besorolását. Később, 1956-tól 1972-ig az Országos Röntgen- és Sugárfizikai Intézet igazgatója volt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

17.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát a szegedi és pécsi tudományegyetemek gazdasági hivatala[i] részére 1–1 tehergépkocsi beszerzése tárgyában.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára:* a kocsik eladására is felhatalmazást kell kérni, mert nincs joga azt felhasználni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* azzal kell hozzájárulni, hogy póthitelt nem igényel.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a kultusz-tárca erre a célra póthitelt nem igény[el], továbbá a meglévő kocsik eladását a közlekedésügyi miniszter közbenjöttével eszközli.

18.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Govrig Béla rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

19.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 6. sorszám alatt szereplő előterjesztését Szabó József rehabilitálása ügyében, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

20.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Bécsy István rehabilitálása tárgyában.

¹⁶ A 148 744/1946. VKM VI. sz. előterjesztés szerint *dr. Fejes Lajos* (1884–?) 1907-ben szerzett orvostudományi oklevelet a Budapesti Tudományegyetemen. Az egyetem gyógyszer-tani, majd a bakteorológiai intézetben, 1909-től 1920-ig a belgyógyászati klinika laboratóriumában dolgozott, 1920-ban politikai okok miatt kénytelen volt elhagyni az országot. 1933-ig Schwerinben a Forschungsgesellschaft igazgatója, ezt követően pedig a párizsi tudományegyetem higiénelaboratóriumának dolgozója volt. 1945 után hazatérve az Országos Közegészségügyi Intézet igazgatója lett. Lásd még a [22] 171. sz. jkv. 113. napirendi pontját.

¹⁷ A 16 506/1947. VKM VI. sz. előterjesztés szerint *Govrig Béla* (1877–?) 1897-ben tanítói, majd 1903-ban gyógypedagógiai oktatásra képesítő oklevelet szerzett. A Tanácsköztársaság idején tanúsított baloldali magatartása miatt 1920-ban állásvesztésre ítélték. Kérelmére 1930-ban a nyugdíj és lakáspénz teljes összegével felérő ellátást biztosítottak számára. A miniszter a VI. fizetési osztály 3. fokozata szerint járó nyugellátás engedélyezését javasolta.

¹⁸ A 29 696/1947. VKM IV. sz. előterjesztés *Szabó József*, a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1920-ban Romániába távozott tanító rehabilitálására vonatkozott.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

21.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát néhai András Albert özvegye részére nyugellátás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

22.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Bartók Béla özvegye részére kegydíj megállapítás tárgyában.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter:* csak a IV. fizetési osztálynak megfelelő nyugdíjat lehetne adni részére, azonban tekintettel egészen kivételes személyére, hozzájárul az előterjesztéshez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

23.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Gabriel Asztrik egy. tanár Belgiumba való kiküldetése tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* erre semmi szükség nincs, és nem kelt nagy bizalmat a kiküldetés. Belgiumban nincs még képviselőnk és ezért is aggályos.

Rákosi Máttyás államminiszter: kéri, hogy nézze ezt meg még egyszer a

¹⁹ A 31 833/1947. VKM IV. sz. előterjesztés szerint *Bécsy István* volt győri tanítót a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1920-ban állásából felfüggesztették. 1922-ben nyugdíjazták. A miniszter a VII. fizetési osztálynak megfelelő magasabb összegű nyugellátás engedélyezését kérte számára.

²⁰ A 33 131/1947. VKM IV. sz. előterjesztés szerint *András Albertet*, a debreceni iparos-tanonciskola tanítóját a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt elbocsátották, 1924-ben a bölcsi pusztai uradalmi iskolában kapott állást, de 1927-ben elhunyt. Özvegye csak kegydíjat kapott; a miniszter a VII. fizetési osztálynak megfelelő özvegyi nyugellátás engedélyezését javasolta.

²¹ A 22 289/1947. VKM VII. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy *Bartók Béla özvegye, Pásztory Ditta* (1903–1982) zongoraművész a korábbi súlyos megpróbáltatások következtében olyan beteg volt, hogy nem vállalhatott kenyérkereső foglalkozást, a törvényes előírások viszont nem nyújtottak arra lehetőséget, hogy részére nagyobb összegű kegydíj biztosíttassék, „azonban – olvasható az előterjesztésben – nemzete tartozik annyival az elhunyt nagy zeneszerző emlékének, hogy ne csak utcákat és tereket nevezzen el róla, hanem özvegyét is részesítse – a jelenleg járó havi 162 Ft törvényszerű özvegyi nyugdíj helyett méltóbb ellátásban.” A minisztérium javasolta, hogy Pásztory Ditta részére, életének tartamára szólóan a III. fizetési osztály után járó teljes nyugdíj mindenkori összegének megfelelő havi kegydíj engedélyeztessék. Ez az összeg akkor 672 Ft volt.

kultuszminiszter, és most vegye le a napirendről. Az az információja, hogy a demokráciával nem szimpatizál, ezért az ilyen ember nem alkalmas arra, hogy olyan országba kiküldjük, ahol nincs képviselőnk. A francia követ most itt járván Magyarországon, elmesélte, hogy hogyan agítálnak a kint lévő magyarok a demokrácia ellen.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²²

24.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Tóth Endre egy. ny. r. tanár kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Tóth Endre egy. r. tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.²³

25.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Varga Ottó egy. ny. rk. tanár kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

²² Előterjesztés nem található a jkv. mellett. Lásd még e kötet [18] 167. sz. jkv.-ének 18. napirendi pontját.

Gabriel Asztrik (1907–2005) premontrei szerzetes, történész. Egyetemi tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte. 1936-ban doktorált. 1938 és 1947 között a Rend gödöllői gimnáziumának francia kollégiumát vezette. 1941-től egyben a budapesti Tudományegyetem magántanára. 1947-ben az Egyesült Államokba távozott. Az 1950-es évektől az Indiana állambeli Notre Dame Egyetemen középkori történelmet tanított, de 1963–1964-ben a Harvard Egyetemnek is vendégtanára volt.

²³ A 39 470/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint *dr. Tóth Endre* (1899–1970) teológiai tanulmányainak elvégzése után két éven át az utrechti egyetemen folytatott tanulmányokat. 1924-től a pápai Református Teológiai Akadémia egyháztörténelmi tanára volt. 1942-ben a Debreceni Tudományegyetem Hittudományi Kara egyetemi magántanárrá készítette. 1943-tól a dunántúli református egyházkerület főjegyzője, tehát püspökhelyettes volt. Az előterjesztés megemlítette, hogy a Debreceni Tudományegyetem Hittudományi kara első helyen ugyan dr. Bodonhelyi József budapesti teológiai tanárt jelölte a karon megüresedett egyháztörténelmi tanszékre, de az Országos Köznevelési Tanács, valamint dr. Révész Imre debreceni református püspök egyaránt dr. Tóth Endre kinevezése mellett foglalt állást. Ennek megfelelően tett javaslatot a tárca.

²⁴ A 38 179/1947. VKM VI. a. sz. előterjesztés szerint *dr. Varga Ottó* (1909–1969) műegyetemi tanulmányait Bécsben, Prágában végezte. 1934-től 1936-ig a hamburgi egyetemen folytatott tanulmányokat. 1937-ben a prágai egyetem magántanárrá habilitálta. 1941-től a kolozsvári, 1942-től a debreceni egyetem intézeti tanára volt. 1944-ben a Debreceni Tudományegyetem meghívta a matematikai tanszékére. A minisztérium a Debreceni Tudományegyetem Bölcsé-

26.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Nagy Gyula egy. ny. rk. tanár kinevezése tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: Nagy Gyula egy. ny. rk. tanári kinevezése ellen tiltakozik, mert saját bevallása szerint Berlinben és Halléban, valamint Wittenbergben végezte tanulmányait egészen 1944. áprilisáig. Valaki, aki magába szívta a nemzeti szocialista eszméket, azt ne állítsuk most az ifjúság élére tanárnak.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: az egyetemi teológiák Hitler-ellenesek voltak.

[Rajk] Belügyminiszter: felteszi a kérdést, hogy dr. Nagy Gyula azonos-e azzal a Nagy Gyulával, akit a KIE kijelölt belügyminiszteri biztосként.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: nem hiszi, hogy azonos lenne vele, de majd utána néz.

[Ries] Igazságügyminiszter: javasolja a végleges elutasítást, mert azon már aligha lehet segíteni, hogy a hitlerizmus végső napjaiban is a német egyetemeken tanult.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: tekintettel arra, hogy nagyon nehéz helyzetben van a teológia, javasolja, hogy a harmadik helyre jelölt személy kinevezését [sic!], Vörös Imre [helyesen: Veöreös] lenne igen alkalmas személy erre a tanszékre.

Rákosi Mátyás államminiszter: az eredeti előterjesztést a minisztertanács elutasítja és a jövő minisztertanácsra hozzon új előterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.²⁵

27.

[Bán] Iparügyi miniszter: bejelenti, hogy előterjesztését a szénhiány miatt szünetelő ipari üzemek munkavállalóinak foglalkoztatása és javadalmazásuk tárgyában a napirendről leveszi.

szettudományi Karának matematikai tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezését javasolta.

²⁵ A 39 471/1947. VKM VI. sz. előterjesztés szerint *dr. Nagy Gyula* (1918–?) 1940-ben a Pécsi Tudományegyetem Sopronban elhelyezett evangélikus Hittudományi Karán végzett. Állami ösztöndíjjal a berlini Collegium Hungaricumban folytatta tanulmányait, filozófiai doktori fokozatot szerzett. 1944 áprilisáig Halléban és Wittenbergben teológiai tanulmányokat folytatott. 1945-ben a soproni Hittudományi Karon teológiai doktori fokozatot nyert. Az adott időben Pécsen teológiai tanár volt, s püspöki megbízatással egyben egyetemi lelkesítő munkakörben is dolgozott. (MOL XIX-I-1-h 83/3.-1947-94 302)

Veöreös Imre (1914–?) teológiai tanulmányait Sopronban végezte. Győrött mint egyházkerületi missziós lelkesítő teljesített szolgálatot. Tagja volt a Győr megyei szabadművelődési tanácsnak. (MOL XIX-I-1-h 83/1.-1947-43 217.)

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 11. napirendi pontját, valamint DL MT. jkv., a [17] 197. sz. jkv. 63. napirendi pontját.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁶

28.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szénbányászat államosításával kapcsolatos kártalanítási törvényjavaslat benyújtására megszabott határidő meghosszabbítása tárgyában. Kéri a minisztertanács hozzájárulását a Nemzetgyűléshez való benyújtáshoz.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez benne van a felhatalmazási törvény meghosszabbításában.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ha benne van, akkor nem nyújtja be, de emlékezete szerint nincs benne.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁷

29.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a 23 550/1946. ME sz. rendelet 11. §-ban megállapított határidő meghosszabbítása tárgyában, azaz, hogy a határidő április 15. legyen.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁸

²⁶ Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 24. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁷ Előzményéről lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [11] 94. sz. jkv. [71], valamint a [23] 106. sz. jkv. [2] napirendi pontját.

A jelen napirendi ponthoz tartozó iktatószám nélküli tervezet rámutatott arra, hogy a szénbányászat államosításáról szóló 1946: XIII. tc. – annak elvi kijelentésével, hogy az államosítás kártalanítás ellenében történt – négy hónapos határidőt tűzött ki a kártalanításról szóló törvényjavaslat benyújtására. Ezt a határidőt az 1946: XXVIII. tc. 1947. február 28-áig meghosszabbította. Kívánatosá vált azonban a határidő további módosítása, mivel a békeszerződés ratifikálása ekkor még nem történt meg és az abból származó gazdasági kötelezettségek pontos felmérése – ami az ország teherbíró képessége és így a kártalanítási törvényjavaslat realitása szempontjából is döntő fontosságú volt – még bizonyos időt vett igénybe.

A jkv. mellett található törvénytervezet 1947. június 30-áig javasolta meghosszabbítani a kárpótlási törvényjavaslat Nemzetgyűlés elé terjesztésének a határidejét.

Lásd az 1947: XV. tc.-t. A határidő további – 1947. december 31-éig történő – meghosszabbítását a kormány részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazásról szóló 1947: XVI. tc. 2. §-a tartalmazta.

²⁸ Előzményéről lásd e kötetben a [1] 150. sz. jkv. [46] napirendi pontját.

A 23 550/1946. ME sz. r. (MK november 28., 272. sz.) 11. §-a arról intézkedett, hogy a NIK igazgatótanácsa az állami kezelésbe vett vállalatoknál a kollektív szerződés alá nem tartozó munkavállalók szolgálati jogviszonyát három hónapon belül rendkívüli felmondással megszünteti. A NIK-re hárult nagy szervezési feladatok miatt e személyi kérdések rendezésére nem kerülhetett sor, ezért a 7621/1947. IpM V. sz. előterjesztés mellett található rendelettervezet eredetileg 1947. március 31-éig javasolta meghosszabbítani a határidőt.

Lásd a 3380/1947. ME sz. r.-et, MK 1947. március 29., 72. sz.

30.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozat 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁹

31.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Harangozó Antal időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

32.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Balogh Károly időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

33.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Máj Józsefnek az Egyesült Izzó igazgatójának a felfüggesztett Borbély Kálmán helyére MÁVAG vezérigazgatóvá leendő kinevezése tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: kéri egy héttel még elhalasztani ezt a kinevezést. A gyárigazgató kérdése is megoldást kell, hogy nyerjen, s egyszerűen történjék a kinevezés.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a junktimok junktimjai miatt nem tudja a vállalatok ügyeit intézni. Ez is hasonló esetté válik az Alkaloida vállalatvezető kirendelésével. Leállnak ezek a vállalatok, ő nem fogja tovább a felelősséget vállalni érte. Előterjesztését kivételesen a napirendről leveszi, de a jövő héten döntést kíván. Ez kifejezetten tárcacintézkedés.

²⁹ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 4. sorszám alatt az Alkaloida Vegyészeti Gyár Rt. vállalatvezetőjének a kirendelésére vonatkozó javaslat szerepel. Előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 19., és a [16] 165. sz. jkv. 47. napirendi pontját. Az előterjesztés, a korábban is szóba került dr. Faltin Ernő vállalatvezetővé való kinevezésére vonatkozott.

³⁰ A 812/1947. IpM eln. sz. előterjesztés szerint *Harangozó Antal* (1900–?) négy gimnáziumot végzett, 1917-től bizalmija volt a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesületének. A Tanácsköztársaság bukása után emigrált, s csak 1927-ben tért vissza Magyarországra. 1945 után Budapesten a Szociáldemokrata Párt V. kerületi szervezetének titkára volt. 1945. június 21-én kinevezték az iparügyi tárca miniszteri tanácsosává. Ekkor az ipari szociálpolitika és a munkaügyek szakcsoportjának a vezetője volt. A miniszter a szabadpályán töltött idejéből 15 évnek a nyugdíj-idejéhez való hozzászámítására tett javaslatot.

³¹ Nem érthető, hogy az iparügyi miniszter 663/1947. eln. sz. előterjesztésében miért tett javaslatot egy jórészt a postánál, illetve a honvédségnél szolgálatot teljesített nyugalmazott altiszt időbeszámítási ügyében.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³²

34.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

35.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését is leveszi a napirendről, mert a költségvetési tárgyalások miatt nem tud még időt szakítani a részletek letárgyalására.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁴

36.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági munkára készült traktorok közúti forgalomban való részvételének engedélyezése, valamint a már közúti forgalomban résztvevő mezőgazdasági, de eredetileg mezőgazdasági munkára készült traktoroknak mezőgazdasági munkára történő igénybevétele tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem vele egyetértésben történt az előterjesztés, mert még egy tanácskozást várt s legnagyobb meglepetésére a mai minisztertanácsba már behozta a földművelésügyi miniszter. Egyáltalán

³² A 8136/1947. IpM V. sz. előterjesztés bejelentette, hogy *Borbély Kálmánt*, a MÁVAG 1945. április 23-án kinevezett vezérigazgatóját (lásd DMB Mt. jkv., 23. sz. jkv. 26. napirendi pont) az Államrendőrség Államvédelmi Osztálya előzetes letartóztatásba helyezte, hivatalától és fizetésétől felfüggesztette. Az ország egyik legnagyobb állami üzemének zavartalan működése érdekében javasolta a vezérigazgatói állás mielőbbi betöltését: Máj Józsefnek a kinevezését.

Máj József (1901–?) a Műegyetem gépészmérnöki szakán tanult, de anyagi okoknál fogva nem szerzett oklevelet. 1917-től a MÁV-nál, majd az Acél Testvérek Bútorgyárában, 1920-tól a Teudloff Dietrich gyárban, 1921–22-ben az Albatros mechanikai vállalatnál, 1923–24-ben a Viktória Bútorgyárban dolgozott. 1924-ben belépett az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.-be, itt matematikusként a nemzetközi izzólámpa és rádiócső kartell irodai munkatársa lett. 1939-ben átvette az újpesti gyártelep üzemgazdasági osztályának vezetését, 1941-ben az anyagbeszerzési osztályt is. Az igazgatótestület tagjaként részt vett a vállalat vezetésében. 1942-ben a gyár katonai parancsnoka baloldali magatartása miatt internáltatta.

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 21. napirendi pontját.

³³ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt „A hegyközségek, valamint a szőlő- és gyümölcsgazdálkodásról szóló 1938: XXXI. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása” című tárgy szerepel. E cím mellé a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „A miniszter kéri levenni.” Előterjesztés nem található a jkv. mellett.

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 78., és a [22] 171. sz. jkv. 53. napirendi pontját.

³⁴ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt „A Katonai igazgatás céljait szolgáló erdőgazdaságok kezelése” című tárgy szerepel. Előterjesztés a jkv. mellett nem található. Előzményéről lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 49. napirendi pontját. Lásd még a DL Mt. jkv., az [5] 185. sz. jkv. 45. napirendi pontját.

nem tartja helyesnek, hogy a földművelésügyi miniszter állapítsa meg, hogy melyik a traktor, s melyik szolgál közúti forgalom lebonyolítására.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: értesülése szerint a tervezet már végleges letárgyalást nyert. A közlekedésügyi miniszter kívánta, hogy minden egyes traktor vizsgáztatásánál a földművelésügyi miniszter kiküldöttje is jelen legyen.

[Rajk] *Belügyminiszter*: vele sem volt egyetértésben a rendelet. A közlekedésügyi miniszterrel van egy megállapodásuk erre nézve.

[Nagy] *Miniszterelnök*: javasolja elvben elfogadni azzal, hogy a földművelésügyi miniszter tárgyalja le és egyezzen meg a közlekedésügyi és [a] belügyminiszterrel.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a rendelet a közlekedésügyi és [a] belügyminiszterrel való megegyezés után hatályba léptethető.³⁵

37.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

³⁵ A 90 815/1947. FM I. A. 3. sz. előterjesztésében előadta, hogy mintegy 5000 üzemképes, a mezőgazdasági termelés céljaira készült traktor volt ekkor az ország területén, amelyek igénybevételéről a 8130/1946. ME sz. r. (MK június 27., 168. sz.) alapján gondoskodott (lásd: NF MT. jkv. 1946, [38] 121. sz. jkv. [33] napirendi pont). Ezeknek a traktoroknak – típusuknak megfelelően – 1947 tavaszán 90–150 katasztrális hold területet kellett felszántani. Rámutatott azonban arra, hogy a tárca csak úgy képes a termelés érdekeit biztosítani, ha az említetteken túlmenően, a kormány felhatalmazást ad számára, hogy a közúti forgalomban lévő közlekedési rendszámmal ellátott, de mezőgazdasági munkákra alkalmas traktorokat kezelőszemélyzetükkel együtt ideiglenesen igénybe vegye. E traktorokkal kívánta megműveltetni az újonnan földhözjuttatottak parlagon lévő mintegy 120 000 katasztrális holdnyi területét. Jelezte, hogy ezeknek a traktoroknak az adómentes üzemanyaggal való ellátásáról gondoskodik.

A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Ezt a belügyminiszter és a közlekedésügyi miniszter igényeinek megfelelően némileg átalakították. Lásd a 3590/1947. ME sz. r.-et, MK március 21., 66. sz.

³⁶ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 4. sorszám alatt „A háborús események folytán gazdát cserélt egyes hasznos háziállatoknak marhalevéllal ellátása és az ország állatállományának fejlesztése tárgyában kibocsátott rendelkezések kiegészítése.” című tárgy szerepel. Korábban többször volt már e kérdés a minisztertanács előtt, lásd elsősorban e kötetben a [11] 160. sz. jkv. [33] napirendi pontját és jegyzetét.

A jelen jegyzőkönyvhöz tartozó 37 513/1947. FM II. 2. sz. előterjesztés ismertette a pénzügyminiszter, illetve az igazságügyminiszter által ezzel kapcsolatban felvetett észrevételek megbeszélésének eredményeit, ezeknek a rendelettervezet szövegén történt keresztlévezetését. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. A rendelet kiadására azonban csak a következő kormány idején került sor, lásd: DL MT. jkv., a [11] 191. sz. jkv. [49] sz. napirendi pontját és a 9040/1947. Korm. sz. r.-et, MK július 26., 168. sz.

38.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a lóversenyeken a kölcsönös fogadásokra feltett összegek felosztása tekintetében az 1913: XIII., az 1921: 11. és az 1922: XVII. törvénycikkekben foglalt egyes rendelkezések módosítása tárgyában.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: a minisztériumának 6% helyett a javaslat 5 %-ot állapított meg.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: a népi kollégiumok céljaira szolgáló $\frac{1}{2}$ % tárcájához folyósítandó, mert a népi kollégiumokat segéllyel támogatják.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy Miklós államtitkár]: viszont ez az ő hatáskörébe tartozik.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtárcára*: nem tudta, hogy itt hatásköri összeütközés lesz, s úgy tudja, hogy a népi kollégiumok ügye a kultusztárcá hatáskörébe tartozik.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: a Székesfővárosnak mindig volt 1% biztosítva s most csak $\frac{1}{2}$ százalékot kap. Indokolt meghagyni az eredeti 1 %-ot. Most amikor a fővárosi bevételeket minden oldalról csökkentettük, a fővárosnak szüksége lenne erre az összegre. A pénzügyminiszter lehetőleg ne csökkentse a fővárosi jövedelmeket.

[*Rácz*] *Pénzügyminiszter*: majd megpróbálja a fővárost más alapon kompenzálni, de most az eredeti felosztási terv elfogadását javasolja, mert újbóli letárgyalás késlelteti a véglegzést, és így is már hosszú ideje húzódik.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁷

39.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az állami mezőgazdasági birtokok személyzeti létszámába próbaszolgálatra felvett szerződéses alkalmazottak kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

³⁷ Előzményéről lásd e kötetben a [12] 161. sz. jkv. 96. napirendi pontját és jegyzetét.

A 38 120/1947. FM II/2. sz. előterjesztés tulajdonképpen a rendelettervezetnek az érdekelt tárcákkal és a GF-fel összeegyeztetett szövegének bemutatására szorítkozott. Nagy Miklós államtitkár a következő olimpiai játékokra tekintettel tulajdonképpen a sport támogatására előirányzott részesedés csökkentése ellen tiltakozott. (Lásd MOL XIX-I-1-s-12. Min. tan. 1947-455, és 1531.) A napirendi jegyzéknek a SZDP iratai között található példányán a következő megjegyzés szerepel: „Elfogadható azzal a kikötéssel, hogy kérjük a népi kollégiumok részesedését 0,5 %-ról 1 %-ra felemelni.” (PIL 283. f. 31. cs. 71. ó. e., 6.) Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelettervezet. Lásd a 3310/1947. ME sz. r.-et, MK március 15., 62. sz.

³⁸ A földművelésügyi miniszter 190 016/1947. XIII. 1. sz. előterjesztésében előadta, hogy a földreform végrehajtása során a tárcá az ország minden részében állami gazdaságokat létesített, amelyeknek vezetésére és kezelésére próbaszolgálatra olyan személyeket alkalmaztak, akik a gazdálkodásban hosszabb időt töltöttek. A próbaszolgálatos személyek eredményesen működtek, ezért rendszeres állásra való kinevezésüket javasolta. Gazdasági igazgatási és egészségügyi szakra tizenegy, gazdasági segédszemélyzeti szakra hét személy kinevezését javasolta.

40.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát állami érdekeltségű magtermelő vállalat alapításának engedélyezése tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: nem tartja helyesnek új hivatalok alapítását. A Földművelésügyi Minisztérium vegye át a Mauthner céget és így próbálja meg a megoldást.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjesztését a napirendről leveszi és megpróbálja a pénzügyminiszter által javasolt módozatot.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁹

41.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 8. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi, mert az már elintéztést nyert.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

Közülük egy jelölt, dr. Fleischmann Rudolf mérnök esetében engedélyt kért a VI. fizetési osztályba való kinevezéshez szükséges képesítési kellék megléte alóli felmentésre.

³⁹ A 60 703/1947. FM I. A. 1. sz. előterjesztés a belterjesebb termelés bevezetése érdekében kezdeményezte 51 %-os államkincstári tőkerészesedéssel egy magkereskedelemmel is foglalkozó magtermelőtől részvénytársaság létesítését. A vállalat céljává kívánta tenni a magtermelésen túl az újonnan földhözjuttatottak és általában a gazdatársadalom ellátását talajművelő eszközökkel, üzemanyaggal, vetőmagvakkal, nem utolsósorban pedig bekapcsolásukat a magtermelésbe. Jelezte, hogy a részvénytársaságnak az államkincstárra eső és 153 000 Ft-ot kitevő alaptőkéjét, valamint az alapítási költségeket a tárca rendelkezésére bocsátott 3 000 000 Ft hitelkeret megtakarításából képes biztosítani. Az alaptőke további 49 %-át az érdekelt termelő vállalatokkal, illetőleg kereskedelmi érdekeltségekkel kívánta jegyeztetni.

A Mauthner Ödön és Társa Magtermelő és Magkereskedelmi Vállalatot 1874-ben alapították. A részvénytársaságot 1925-ben hozták létre 1 440 000 pengő alaptőkével. Az ország legjelentősebb ilyen jellegű vállalkozása volt. Minthogy a Weiss Manfréd konzern érdekörébe tartozott, a nehézipari vállalatokkal együtt még 1947 első felében állami kezelésbe került, és ebben az időben a Nehézipari Központ felügyelete alá tartozott. 1948-ban felszámolták.

Lásd még e kötetben a [19] 168. sz. jkv. [57] és a [28] 177. sz. jkv. [56] napirendi pontját.

⁴⁰ A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapon 8. sorszám alatt az „állami mezőgazdasági birtokok” üzem, 3 millió Ft forgótőke-hitelének engedélyezésére vonatkozó tárgy szerepel. A 190 135/1947. FM XIII. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy az üzem, amely 70 000 katasztrális hold mezőgazdasági ingatlant, valamint 23 nagyobb és számos kisebb mezőgazdasági ipari üzemet kezelt, a stabilizáció bevezetése óta forgótőkehitelt nem kapott. Mivel a mezőgazdaság kiadásai főleg a tavaszi hónapokban merültek fel, míg bevételei a betakarítás után úgyszólván egy összegben jelentkeztek, a kiadások és a bevételek közötti űrt volt hivatva áthidalni a kért hitellel. A GF a forgótőke pontos megállapítása végett szakértő bizottságot küldött ki az üzemhez, ennek munkája azonban elhúzódott, s a teljes szükséges összeg megállapításáig kérte az előleg engedélyezését.

A GF ezt megelőzően – a tárca és az üzemek rendkívüli hiteligényeivel foglalkozva – az Állami Mezőgazdasági Birtokok március havi hiteligényének kielégítésére 1 900 000 Ft-ot javasolt biztosítani. (MOL XIX-A-10. Stab. XXXIV. 1947. március 4., 8. pont), ezen kívül egy következő ülésen e célra 6 millió Ft magánhitelkeretet állapított meg. Ebből a hitelkeretből 3 millió Ft-ot mezőgazdasági, további 3 millió Ft-ot konzervgyári hitelként engedélyezett. A GF intézkedett a hitel igénybevételekben időpontjáról, az állami gazdaságok racionális, költségki-

42.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közép és első fokú szakoktatási intézmények ellenőrzésére használandó gépkocsi beszerzése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

43.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát közép és első fokú szakoktatási intézmények tangazdaságai részére a Nehézipari Központ útján mezőgazdasági gépvásárlás tárgyában a jövő költségvetési év terhére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

44.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Teleki Pál OTBA főorvos svájci kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

45.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Érsek József min. tan. és dr. ifj. Vas Károly kísérletügyi segédvegyész külföldi tanulmányútjának engedélyezése tárgyában.

mielő szervezéséről, összevonásáról. Felszólította a földművelésügyi minisztert, hogy mielőbb intézkedjen az állami gazdaságoknak juttatott cselédlakások kiürítéséről – a földhözjuttatottak érdekeinek figyelembevételével. Szükségesnek találta mindazon terhek kiküszöbölését, amelyek nem folytak az állami gazdaságok sajátos feladataiból, így a kegyúri terheket, az iskolafenntartást, stb. Végül kérte hogy a belügyminiszter útján történjen intézkedés az állami gazdaságok vagyonának védelme, a rongálások és a lopások megakadályozása érdekében. (MOL XIX–A–10. Stab. XXXVI. 1947. március 11., 16. pont.)

⁴¹ A 217 405/1947. FM X. 2. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a háború befejezése előtt a tárca iskolai ügyosztályának rendelkezésére állt egy gépkocsi, hogy a vidéki közép és első fokú gazdasági szakoktatás intézményeit rendszeresen ellenőrizhesse. Ez a gépkocsi azonban a háborús események során elveszett. Ezzel szemben a vallás- és közoktatásügyi tárcától átvett oktatási intézményekkel az ügyosztály feladatai jelentősen megnöttek. Mindezekre tekintettel kérte egy gépkocsi beszerzésének az engedélyezését.

⁴² A 217 601/1947. FM X. 2. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a közép- és első fokú gazdasági szakoktatási intézmények 15 000 katasztrális hold terjedelmű tangazdaságait az oktatás, valamint a termelésük biztosítása érdekében mezőgazdasági gépekkel kell felszerelni. A NIK által biztosított gépek árának kiegyenlítésére – a következő évi költségvetés terhére – kért 1 500 000 Ft hitelt.

⁴³ Előzményéről lásd NF MT. jkv. 1946, a [41] 124. sz. jkv. 30. napirendi pontját.

A 181 356/1947. FM II. 1. sz. előterjesztés dr. Teleki Pál OTBA főorvost a búzacsiraolaj-gyártás gyakorlati megoldásával kapcsolatos kísérleteinek befejezése céljából javasolta három hónapra Svájcba kiküldeni. Jelezte, hogy a kísérletezéssel kapcsolatban a tárca terhére 1500 svájci frankot kér nevezett rendelkezésére bocsátani, és hogy az American Joint Distribution Committee szintén 1500 svájci frankot, s esetleg további támogatást helyezett kilátásba.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nagyon sokba kerül, és a személyek sem nagyon szimpatikusak a demokrácia szempontjából.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a mezőgazdaság szempontjából igen értékes kitűnő szakemberek.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a napidíjakat a rendeletnek megfelelően kell megállapítani. Felteszi a kérdést, hogy tudnak-e angolul, vagy franciául.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: Érsek tud angolul kitűnően, és Vas Károly is jól beszél franciául. Ezt ő is figyelemmel kísérte a kiküldetések alkalmával. A napidíjak természetesen a rendeletnek megfelelően lesznek megállapítva.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

[46] 47.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a földreform végrehajtása során állami tulajdonba jutott birtokokon szolgálatot teljesítő mezőgazdasági munkavállalók nem állami szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

[47] 48.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Matajzs Márton időbeszámítása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

⁴⁴ A 8622/1946. FM IV. 3. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a magyar mezőgazdasági termékek versenyképessége érdekében meg kell ismerni azokat az újabb feldolgozási, előállítási, gyártási, tartósítási, stb. eredményeket, amelyeket a fejlettebb mezőgazdasági iparral rendelkező államok alkalmaztak. Előadta, hogy az érintett iparágak több képviselője utazik Angliába, Kanadába és az Egyesült Államokba. Kívánatosnak találta, hogy e tekintetben a szakigazgatás is megfelelő tájékozódást szerezzen. Ezért javasolta az említett országokba kiküldeni dr. Érsek József miniszteri tanácsost, a tárca mezőgazdasági ipari ügyosztályának vezetőjét és ifj. dr. Vas Károly kísérletügyi segédvegyészt. Érsek József esetében két hónapos, dr. Vas Károly esetében hat hónapos tanulmányi időt javasolt megállapítani. Lásd még ezzel kapcsolatban a [20] 169. sz. jkv. 51. napirendi pontját.

⁴⁵ A 190 031/1947. FM XIII. 1. sz. előterjesztés visszautalt arra, hogy a földreform végrehajtása során állami tulajdonba átvett gazdaságokkal együtt az állam átvette azok állandó alkalmazottainak egy részét is, akik a 8650/1946. ME sz. r. (MK augusztus 8., 179. sz.) értelmében fizetési osztályokba sorolt közalkalmazottakká váltak. (Lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [37] 120. sz. jkv. 37. napirendi pontját.) Nem intézkedett azonban a jogszabály arról, hogy fizetésük megállapításánál az átvett gazdaságban töltött szolgálati idejük is beszámít. Az előterjesztés az egyenlő elbánás és szociális szempontból is indokoltnak találta ennek rendezését, viszont az esetek csekély számára tekintettel nem tartotta szükségesnek a jogszabályi intézkedést.

⁴⁶ A 190 055/1947. FM XIII. 1. sz. előterjesztés javasolta Matajzs Márton MÁV főmozdonyvezetőnek a mezőhegyesi állami ménesbirtoknál géplakatosi minőségben 1912-től 1919. december 31-éig eltöltött szolgálati idejének, valamint baloldali magartatása miatt történt elbocsátása következtében 1927 januárjáig szolgálaton kívül töltött idejének beszámítását.

[48] 49.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát lótenyésztési felügyelők kinevezése tárgyában. Petőczöt az előterjesztéstől eltérően javasolja a VI. fizetési osztályba, mert a legutolsó rehabilitálások és kinevezések alkalmával kihagyták őt. Perneczky kinevezésével kapcsolatban Donáth Ferenc államtitkár azt mondta, hogy nincs kifogás ellene és egyébként is megvizsgálta az egész előterjesztést. Azzal kéri elfogadni, hogy a kinevezéseket még három napig függőben tartja, addig valamennyi tárca megteheti észrevételeit.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁷

[49] 50.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: Szviridov altábornagytól a turjaremetei lovak tárgyában kapott egy felhívást. 416 db. ló volt Turjaremetén, amiből azonban csak 100 darabot tudott eddig előteremteni, a többivel nem rendelkezik. A lovakon mind eredeti bélyegző volt s ebben a 100 darabban bent is van. Hogy az eredeti létszám kijöjjön azt kérte, hogy a hucul⁴⁸ lovakat lipicai lovakkal egészíthesse ki. A megoldáshoz 1 millió forintra van szüksége. Kéri ezt engedélyezni.

Minisztertanács a turjaremetei ménes kiszolgáltatásával kapcsolatban 1 millió forint póthitel folyósításához hozzájárult.⁴⁹

⁴⁷ Előzményéről lásd: TZ MT. jkv., a [6] 73. sz. jkv. 25. napirendi pontját, illetve a 11 750/1945. ME sz. r.-et (MK december 18., 203. sz.), továbbá a 65 400/1946. FM sz. r.-et (MK július 16., 158. sz.).

A 38 263/1947. FM XI. 2. sz. előterjesztés szerint a volt méneskar helyett létesített lótenyésztési felügyelőséghez költségvetésileg 58 lótenyésztési felügyelői, 100 lótenyésztési ellenőri és 116 fedezettési állomásvezetői, összesen 274 állás volt engedélyezve. Az adott alkalommal 44 lótenyésztési felügyelői, 87 lótenyésztési ellenőri és 62 fedezettési állomásvezetői állás betöltésére tett javaslatot. Az előterjesztés melléklete név szerint felsorolta az egyes fizetési osztályokba véglegesen vagy ideiglenesen kinevezendő személyeket. Közülük Adomovich Károlyt, Anker Sándort, Bernád Endrét és Csizsár Dezsőt javasolta végleges minőségében lótenyésztési főfelügyelővé az V. fizetési osztályba kinevezni. Dr. Petőcz Zsigmond neve a javaslatban a VI. fizetési osztályba kinevezendő lótenyésztési főfelügyelők között, míg Perneczky Kálmán a VIII. fizetési osztályba kinevezendő lótenyésztési főellenőrök között szerepel.

⁴⁸ A jegyzőkönyvben tévesen „lucul” szó szerepel, a helyes hucul vagy huzul névalak helyett. Az elnevezés a Tisza forrásvidékén élő ukránok (a hucul népcsoport) által tartott igénytelen, edzett, alacsony termetű hegyi lófajtára utal. A minisztertanácsi jegyzőkönyvekben – nyilvánvaló félrehallás folytán – többször szerepel „lucul” formában. A Földművelésügyi Minisztérium által készített előterjesztéseken azonban mindig „huzul” névalak található.

⁴⁹ Előterjesztés nincs a jkv. mellett. Előzményéről lásd e kötetben a [14] 163. sz. jkv. 4. napirendi pontját. Lásd még e kötetben a [19] 168. sz. jkv. [52], valamint a [26] 175. sz. jkv. 15. napirendi pontját.

[50] 51.

[*Bárános*] *Földművelésügyi miniszter*: az árvízveszélyről kíván még rövid beszámolót adni. A jelenlegi helyzet kielégítő. 78 000 katasztrális hold van mindössze belvíz alatt, s ez nem több mint normális esztendőkbén. Ami a Duna helyzetét illeti, Hartán a legveszélyesebb, ahol 6–8 méteres vastagságú és 500–600 méter hosszú jégtorlasz van. Ezek szétrobbantása meglehetősen nehéz. Cseh és szovjet részről segítséget kaptak. A Tisza már teljesen jégmentes Tokajig, és szabályszerűen folyik. A Tisza mellékfolyói közül a Zagyván és a Sajón van még jég. Budapesten egyelőre semmiféle veszély nincs. Az időjárás kedvező, mert mérsékelt enyhülés várható.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁰

[51] 52.

Külgügyminiszter [képviselőtében Bolgár Elek rk. követ és megh. miniszter]: előterjeszti javaslatát Borsodi István II. o. követségi tanácsosnak a New York-i főkonzulátus vezetésével való megbízása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: a legerélyesebben tiltakozik az előterjesztés ellen. Fasiszta cikkeket írt és erősen jobboldali ember.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: amikor kint járt Csehszlovákiában Clementis azt mondta, hogyan tárgyaljunk Önökkel, amikor Magyarországon még Borsodi tollat vehet a kezébe.

Külgügyminiszter [képviselőtében Bolgár Elek rk. követ, megh. miniszter]: csehszlovák szempontból meglehetősen sovínisztikus.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: New Yorkból kapott levelet, melyben közlik, hogy a washingtoni követségen a legnagyobb magyarelles agitációt folytatják.

Külgügyminiszter [képviselőtében Bolgár Elek rk. követ, megh. miniszter]: nem védeni akarja Borsodi Istvánt, de meg kell mondania, hogy a Parasztpárt hivatalos lapjának volt a főszerkesztője kimenetele előtt. Előterjesztését most leveszi a napirendről és a következő minisztertanács elé újabb javaslattal fog jönni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵¹

⁵⁰ Közvetlen előzményéről lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 63. napirendi pontját és jegyzetét, az árvízhelyzet további ismertetéséről pedig a [19] 168. sz. jkv. 58. és a [22] 171. sz. jkv. 68. napirendi pontját.

⁵¹ A 751/1947. Küm 1. sz. előterjesztés bejelentette, hogy *Medgyesy Lászlónak*, a New York-i magyar főkonzulátus vezetőjének nyugdíjazása következtében Borsodi István washingtoni követségi tanácsost kívánja a főkonzulátus vezetésével megbízni. Medgyesy László nyugdíjazása 29 évi szolgálata után vált időszerűvé. A külgügyi szolgálatnak az Egyesült Államokban történő újjászervezése terén felmerült nehézségek miatt Szegedy-Maszák Aladár követ kérte az átmeneti visszatartását. MOL XIX–J–1–j 12. tétel 6/eln. res. 1947. (1. doboz.)

Borsodi István [Stephen Borsody] (1911–2000) Eperjesen született, egyetemi tanulmányait Prágában végezte, 1934-ben nyert jogtudományi doktori oklevelet. 1937-től 1944-ig a Prágai

[52] 53.

Külgügyminiszter [képviselőtében Bolgár Elek rk. követ, megh. miniszter]: előterjeszti javaslatát használhatatlan gépkocsiknak nyilvános árverésen való értékesítése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* ne árverésen, hanem a Közlekedésügyi Minisztérium közbenjöttével bonyolítsa le a gépkocsik értékesítését, a MOGÜRT bevonásával.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a gépkocsik értékesítése a MOGÜRT útján bonyolítható le.

[53] 54.

[Jócsik Lajos] *Áttelepítési Kormánybiztos:* a tegnapi Gazdasági Főtanács úgy döntött, hogy az Áttelepítési Kormánybiztosság háromezer család áttelepítésére március hóra 3 millió forint hitelt kap.⁵² A szóban forgó családok áttelepítését úgy kontemplálta, hogy havonta ezer családot fog áttelepíteni. Így jött létre, hogy a kormánybiztosság 3 millió forinttal kezdi meg az áttelepítések lebonyolítását. Erről értesítette Gyöngyösi külügyminisztert Prágában, melyre a külügyminisztertől a minisztérium politikai osztálya oly táviratot kapott, hogy a csehszlovák kormány az áttelepítéseket kevésnek és elfogadhatatlannak tartja. Az egész 3000 család áttelepítését egy hónap alatt akarja lebonyolítani. Tájékoztatóként közli, hogy a Csehszlovákiából áttelepülő családok nagy része földmunkás [helyesen: földműves], 10 %-a nincstelen, 270 [sic!] pedig 5–10 holdas gazda, akik összesen 30 000 hold földet hagynak hátra. Ugyancsak földművesek lennének a Csehszlovákiába áttelepülő családok is, akik kb. 20 000 hold földet hagynának hátra.⁵³ A 8.

Magyar Hírlap belső munkatársa volt. 1945–1946-ban részt vett a parasztpárti Szabad Szó és az Új Magyarország szerkesztésében. 1945. december 12-én került a Külügyminisztériumba, a washingtoni magyar követségen sajtóattaséként, illetve II. osztályú követségi tanácsosként dolgozott. 1947. június 2-án lemondott állásáról. A Pennsylvania College for Women, majd a pittsburgi női Chatham College tanára volt.

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 41. napirendi pontját.

⁵² Közvetlen előzményéről, a lakosságcsere-egyezmény végrehajtásával kapcsolatos tárgyalások felújításáról, Gyöngyösi János külügyminiszter pozsonyi utazásáról lásd a [16] 165. sz. jkv. 68. napirendi pontját és b) mellékletét.

A GF az áttelepítési kormánybiztosnak a lakosságcsere-egyezmény végrehajtásával, a március folyamán áttelepítendő 12 000 személy gondozásával, szállításával, elhelyezésével stb. kapcsolatos 9 041 445 Ft rendkívüli hiteligényét és 214 személy újabb alkalmazását találta indokoltnak. Ennek keretében március hónapra 3 millió Ft rendkívüli hitelt hagyott jóvá. A hitel felhasználásának és az új munkatársak alkalmazásának felügyeletére öttagú bizottság létrehozását kezdeményezte. (MOL XIX-A–10. Stab. XXXIV. 1947. március 4., 8/a. pont.)

⁵³ Az áttelepítési kormánybiztos felszólalásának eddig tartó és a következő része Gyöngyösi külügyminiszter táviratának nem teljesen pontos, éppen ezért nem is világos összefoglalása. Így nem 270, hanem 2700 olyan gazda áttelepítése került szóba, akiknek 5–10 hold földjük volt. A külügyminiszter táviratának egykorú másolata – mintegy előterjesztés – megtalálható a jegyzőkönyv mellett, ezért ezt b) mellékletként közöljük.

A két tárgyaló fél között tulajdonképpen az egyik ütközési pont az volt, hogy csehszlovák részről igyekeztek minél több jelentős földterülettel rendelkező magyar családot áttelepíteni,

számú véghatározatba ezek nincsenek bevéve, mert kétségtelen szlovákok, akiknek kitelepítését leállítottuk, mert az ő helyükre telepítették őket [sic!]⁵⁴. Azzal indokolják, hogy termelési okokból rendezni kell a helyzetet, azért javasolja a csehszlovák javaslat honorálását, és sürgős állásfoglalást kér. A magyar vagyoni kérdések ma kerülnek sorra, ennek megnyugtató rendezése nélkül még a 3000 család kitelepítéséről sem lehet szó. A magyar sérelmekre is sor kerül. Amennyiben a minisztertanács a háromezres quóta irányában dönt, elsősorban pénzügyi és szállítási feladatok várnak megoldásra. A tegnap adott rendkívüli hitel felemelését kéri.

[Nagy] *Miniszterelnök*: tehát itt most nem csak hitel, hanem szállítási kérdéstről is van szó.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: olyan választ kellene adni, hogy ezer család helyett 1500 család kitelepítését vállaljuk egy hónapban. Ha másképp nem megy 2000 család kitelepítését is lehet vállalni, ezt természetesen csak szállítási és nem pénzügyi szempontból érti. Az a megegyezés, amely a közlekedésügyi albizottságban létrejött, azt Csehszlovákiának el kell fogadnia. A csukott kocsikból 80 %-ot kell Csehszlovákiának és 20 %-ot Magyarországnak vállalni, a nyitott kocsikat pedig teljesen ők vállalták. A szerelvényeknek azonban haladéktalanul vissza kell fordulniok, nehogy hetekig ne rakják ki az embereket, vagy a rakományokat. Ezek alapulvételével 2000 családot tud vállalni maximálisan egy hónap alatt, és számításba vett másfél vagont családonként a magukkal vihető ingóságok elhelyezésére. Most mindenféle szállítás megkezdődik majd az országban is. Így pl. burgonyát kell szállítani és követ nagyobb mennyiségben. A sváb kitelepítések is rövidesen folytatódnak.⁵⁵ A tárgyalások az eddignél jobb légkörben folynak. A pénzügyi vonatkozásait nem ismeri a kérdésnek.

[Jócsik Lajos] *Áttelepítési Kormánybiztos*: mielőtt rátérnénk a pénzügyi

ezzel szemben a magyarországi szlovákok közül elsősorban a szerényebb birtokkal rendelkezők, illetve a vagyontalanok jelentkeztek a cserére. Így az áttelepülő magyarokat nem lehetett a kitelepülő szlovákok helyére költöztetni. A magyar fél a lakosságcsere-egyezmény szellemében arra törekedett, hogy a paritás elve ne csupán a kölcsönösen áttelepítendő lélekszámában, hanem társadalmi és vagyoni összetételében is érvényesüljön.

⁵⁴ A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény (1946: XV. tc.) végrehajtásával kapcsolatos kérdések egyeztetésére létesült Csehszlovák–Magyar Vegyesbizottság 1946. július 4-én hozott 8. sz. véghatározata, a csehszlovákiai munkaerőhiányra való tekintettel, lehetővé tette a vagyontan magyarországi szlovákok soron kívüli, egyoldalú áttelepülését Csehszlovákiába. Előírta, hogy a csehszlovák fél által elkészített névjegyzékeken a magyar félnek igazolnia kell, hogy az áttelepülők a magyar határt átlépik, és hogy a kvótába beszámítanak. (Lásd a Magyar Áttelepítési Kormánybiztos 3175/1946. sz. Hirdetményét, MK 1946. augusztus 25., 192. sz.) A véghatározat alapján a szlovákok egyes csoportjainak Csehszlovákiába történő átköltözése 1946 szeptemberében meg is kezdődött. A magyar kormány azonban a felvidéki magyarok Csehországba deportálására válaszul 1946 decemberében a 8. sz. véghatározat végrehajtását egyoldalúan felfüggesztette. Lásd a [9] 158. sz. jkv. 51. napirendi pontját, d) mellékletét és az ahhoz fűzött 95. jegyzetet.

A 3000 család kicserélésének végrehajtásáról lásd az Áttelepítési Kormánybiztoság jelentését: MOL XIX–A–1–j–1947–XXXIV–1822.

⁵⁵ Lásd e kötetben a [19] 168. sz. jkv. [67] napirendi pontját.

vonatkozásra, megemlíti, hogy a 16-os véghatározat⁵⁶ értelmében az élő és holt leltár kompenzációs szállítást nem igényel. Az egyezmény értelmében az áttelepítendők minden ingóságukat magukkal hozhatják. Ebben az esetben az eddig kikalkulált szállítási tér növekedni fog.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem igen fog növekedni, mert olyan kicsi a távolság, hogy az állatokat lábon is át lehet vinni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: a Gazdasági Főtanács javasolt egy ötös bizottságot, melynek rendelkezésére áll a 3 millió forint azzal, hogy amennyiben sürgős, anyagi vonatkozásban tovább is mehet. Javasol még 3 millió forintot rendelkezésre bocsátani. Az ötös bizottság tagjai lennének: a belügyminiszter, a közlekedésügyi miniszter, a pénzügyminiszter, az áttelepítési kormánybiztos és a Gazdasági Főtanács főtitkára. A pénzügyi intézkedéseket hármass bizottság tárgyalja, amely a pénzügyminiszter, áttelepítési kormánybiztos és Gazdasági Főtanács főtitkárából áll.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nagy összegeknek a felhasználásáról van szó s a miniszterek felelősek érte.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: a kérdés gyorsítása végett határozósnak a bizottságok.

Minisztertanács azt az elvi álláspontot foglalta el, hogy a háromezer család áttelepítése, havi kétezer fő alapulvételével hajtható végre és utasította az áttelepítési kormánybiztos, hogy a minisztertanács ezen határozata alapján küldjön táviratot a külügyminiszter vezetése alatt álló delegációnak. Minisztertanács az áttelepítés dologi és személyi kiadásaira 6 millió forint rendkívüli hitel folyósítását engedélyezte, akként, hogy a hitel felhasználása tekintetében sürgősség esetén a pénzügy-

⁵⁶ A Csehszlovák–Magyar Vegyesbizottság 1946. július 22-én tartott harmadik ülésén hozott 16. véghatározat az áttelepülők ingóságait három csoportra osztotta: szabad ingóságok, kötött gazdálkodás keretébe tartozó ingóságok és kompenzációs ingóságok. A szabad ingóságokat az áttelepülők minden megkötés nélkül magukkal viheték, de nem tartozott ide a készpénz, a betét, az értékpapír, a nemesfém, a drágakő, a valuta és a deviza. Arra vonatkozóan, hogy az utóbbiak átszállíthatók-e, a pénzügyi szakbizottságnak kellett javaslatot tennie. A kötött gazdálkodáshoz tartozó ingóságok azok voltak, amelyek az 1946. július 16. napján fennállott jogszabályok értelmében az érintett államban kötött gazdálkodás tárgyát képezték. A gazdasági szakbizottság előterjesztése alapján a vegyesbizottságnak kellett döntenie az élelmi cikkek, takarmányok magukkal vihető fejadagjáról. Kompenzáció keretébe – tehát a harmadik csoportba – tartoztak az élő állatok, a hajtógépek, a cséplők, prések, szivattyúk, sajtoló, traktorok, arató- és vetőgépek, a szállító gépek, szerszámok, a haszonfa, az istállótrágya. A két fél kormányának kellett gondoskodnia arról, hogy az áttelepülés után az érdekeltek természetben kapják meg a kártérítést a visszahagyott ingókért. (Lásd a Magyar Áttelepítési Kormánybiztos 3511/1946. sz. Hirdetményét, MK 1946. szeptember 8., 204. sz.)

A vegyesbizottság 16. sz. véghatározata ellentmondott az egyezmény VI cikkelyének, amely az ingóságok szabad átviteléről rendelkezett, és nyilvánvalóan hátrányos volt a magyar fél számára, miután a Felvidékről áttelepítendők lényegesen nagyobb élő és holt vagyonnal rendelkeztek, mint a Magyarországról áttelepülők. Ezért a magyar fél követelésére a 16. sz. véghatározatot 1947. április 1-jén semmisnek nyilvánították, és lehetővé tették az ingóságok szabad átvitelét.

miniszter, az áttelepítési kormánybiztos és a Gazdasági Főtanács főtitkárából álló bizottság dönt. Az áttelepítés előkészítésével kapcsolatos munkálatokat a belügyminiszter, a pénzügyminiszter, közlekedésügyi miniszter, az áttelepítési kormánybiztos és a Gazdasági Főtanács főtitkárából álló bizottság hatáskörébe utalta.⁵⁷

[54] 55.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában. A múltkori minisztertanács határozata szerint pártközi értekezlet elé kellett vinnie javaslatát. A módosításokat magáévé tette s most a módosított javaslatot ismerteti.⁵⁸ Ez a rendelet csak ideiglenes lenne és decemberében újra kéri megvizsgálni, ez ideig már kialakult álláspontot szerezhetnek a biztosítottokról. Dobi miniszter észrevételei későn érkeztek s azokat már nem tudta bedolgozni.

⁵⁷ A külügyminiszternek küldött távirat szövege megtalálható a jegyzőkönyv mellett, lásd a jelen jkv. b) mellékletének kommentárját.

A bizottságok alakításáról lásd a MOL XIX-A-1-j-1946-XXVII/b-8309 (115, 3602/1947.) sz. ügyiratot.

⁵⁸ Előzményéről lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 74. napirendi pontját és ennek jegyzetében a kérdés előtörténetére vonatkozóan felsorolt korábbi jegyzőkönyveket.

Az előterjesztést e jkv. c) mellékleteként közöljük.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint a korábbi minisztertanácsi ülés határozatának megfelelően 1947. március 1-jén Dobi és Bárányos miniszter, továbbá az érdektelt minisztériumok, a koalícióban résztvevő politikai pártok, valamint az érintett érdekképviseletek küldötteinek részvételével tartott értekezleten a rendeletervezettel kapcsolatban felvetett észrevételekről készített 71 839/1947. FM II. iktatószámú feljegyzés. Az értekezleten felmerült igényeket a népjóléti miniszter a rendelet végleges szövegének megfogalmazásánál jórészt figyelembe vette. Helyt adott a földművelésügyi miniszter azon kívánságnak is, hogy meghatározott időn belül felül kell vizsgálni, mennyire felel meg a mezőgazdasági lakosság érdekeinek a rendelet előírása.

Az SZDP iratai között e tárggyal kapcsolatban megtalálható a Magyarországi Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének a népjóléti miniszterhez intézett, 1947. március 3-án kelt 355. sz. levele, amely több vonatkozásban javasolta módosítani a mezőgazdasági munkavállalók társadalombiztosítása ügyében a népjóléti miniszternél folytatott tárgyaláson kialakított rendeletervezet szövegét. Elsősorban azonban azt fejtette ki és indokolta, hogy a társadalombiztosítási ügyvitel megkönnyítésére és ellenőrzésére új szervezet létesítésére nincs szükség, ezt a feladatot a FÉKOSZ által felállított gazdasági munkaközvetítő irodákra kell bízni. Jelezte, hogy ekkor mintegy 1000 ilyen iroda működött az országban, és folyamatban volt ezek további szervezése. Hangsúlyozta, hogy ez az egyetlen szerv, amely a munkában eltöltött időt igazolni tudja, mivel munkát vállalni, illetve munkást fogadni csak az irodán keresztül lehetett. Így valóban hatékonyan ellenőrizni tudta, hogy a munkaadók bélyeglerovási kötelezettségüknek eleget tesznek-e. Elfogadhatatlannak találta az OTI egyes vezetői által tett javaslatot, hogy ezt a feladatot a községi elöljáróságokra bízják, mivel – állítása szerint – ezek a legtöbb helyen egyáltalán nem képviselték a munkásérdekeket. A helyi munkásság által kézben tartott gazdasági munkaközvetítő irodáktól várta annak kiküszöbölését, hogy a munkaadók olyan törpebirtokosokat alkalmazzanak, akik nem estek biztosítási kötelezettség alá – és így a szociális szempontból legjobban rászorulók elessenek a munkaalkalmtól. (PIL 283. f. 31. cs. 71. ó. e., 93–95.) Szakassits Árpád jól érzékelhetően a FÉKOSZ javaslatainak megfelelően szólalt fel a minisztertanács ülésén.

Szakasits Árpád államminiszter: már a legutóbbi minisztertanácson kifejtette, hogy ez a javaslat rendkívül sürgős. Ma is megismétli ezen észrevételét. Azonban a 2. § 2. bekezdését kéri úgy módosítani, hogy az átmenetileg irányadó birtokhatár 800 négyszögölről egy kataszteri holdra emeltessék fel.

[*Molnár*] *Népjeléti miniszter:* ez megtörtént és már így szól a módosítás.⁵⁹

Szakasits Árpád államminiszter: továbbá kéri, hogy a 11. §-ban a községi közigazgatási ügyvitel bevonása helyett a FÉKOSZ által felállított gazdasági munkavállaló irodák lássák el ezeket a teendőket.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter:* itt csak az a nehézség, hogy a FÉKOSZ nincs kellő hitellel ellátva, s nehezen fogja tudni vállalni.

[*Molnár*] *Népjeléti miniszter:* munkaközvetítő irodái már megvannak.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter:* de csak papíron. Az a javaslata, hogy ahogyan a múltban volt, és az be is vált, a községi eljáróság végezze ezt a munkát, ez a legolcsóbb és a legegyszerűbb, s bevált módszer.⁶⁰ Ami pedig a politikát illeti, azt jelentheti, hogy ez a teher kb. 250–260 forintot jelent egy évre egy gazdára nézve.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* de kategóriánként ez nagyon különböző.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter:* átalányösszeg is van 180 forint cselédenként, és ez eldönti a kérdést. Napszámosok után pedig napi 70 fillért kell fizetni annak, aki napszámot foglalkoztat. Ez igen nagy összeg, mert különösen a kezdeti időszakban, fix árak lévén, a gabona vonalon nem is tudja áthárítani. 90–100 forint volt ez idő szerint a megterhelés egy–egy gazdának. A múltban is csak bolettákkal tudta tartani a termelési költséggel [f]elérő árakat. Igen nagy összeget tesz ki, még egyszer ki kell kalkulálni. 70 fillérrel emelkednek tulajdonképpen a napszámbeérek is. Ha 1 millióra terjeszti ki az általános biztosítást az 5 kataszteri holdon aluli gazdákra, akkor az egész OTI rendszert megváltoztatja a mezőgazdasági biztosítottak száma, s meg fogja haladni az ipari biztosítottak számát. Lényeges változás következne be. A mezőgazdasági munkásnak legalábbis a legkisebb lehetőséget kell adni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Csehszlovákiában egészen más a rendszer. A felét a munkáltató és felét a munkavállaló fizeti. Nem tudja a kategóriákat elfogadni.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter:* akkor is augusztus 1-től kezdve kell

⁵⁹ A rendelettervezet 2. §-ának (2) bekezdése azt mondta ki, hogy a gazdasági munkavállalók közül csak azok esnek biztosítási kötelezettség alá, akiknek nincs saját kezelésükben gazdaság, de rögzítette, hogy „nem lehet önálló gazdaságnak tekinteni a lakóház körül lévő konyhakertet és gyümölcskertet, ha annak területe a 800 négyszögölt nem haladja meg.” Szakasits Árpád kívánságát – miután a Parasztpárt a fentebb említett értekezleten ezt szintén kérte – a rendelet végleges szövegében figyelembe vették.

⁶⁰ A rendelettervezet 11. §-a a következőket tartalmazza: „A gazdasági munkavállalók társadalombiztosítási ügyvitelének megkönnyítésére a népjeléti miniszter községenként gazdasági társadalombiztosítási bizottságokat szervezhet. A bizottságok szervezetét és feladatkörét a népjeléti miniszter, ügyrendjét pedig az intézet önkormányzata állapítja meg.” A rendelet végleges szövegében a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének a bevonása is szerepel.

megoldani, nem lehet decemberben megcsinálni. Új teher hárul a mezőgazdaságra, minimum 200 millió, nem tudja, hogy megbírja-e.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: ami a helyi bizottságok kérdését illeti, el lehet fogadni egy olyan kompromisszumos megoldást, hogy addig a községi tisztviselők látják el ezeket a feladatokat, amíg a FÉKOSZ akcióba tud lépni. A 40 filléres kategóriánál 35 fillérré hajlandó leszállítást eszközölni. Ezen túlmenni nem lehet. Amennyiben a biztosítottak létszámában eltolódás következik be, az iparügyi és mezőgazdasági biztosítottak között az arány 2:1 lesz. A törpebirtokosok levonását csak később tudjuk értékelni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezek a számok a leggyengébb részei a javaslatnak. Ennek a másfél millió gazdasági egyednek mezőgazdasági napszamos munkát is kell vállalni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: javasolja, hogy a minisztertanács járuljon hozzá elvileg a javaslatához, a földművelésügyi és népjeléti miniszter tárgyalja le egymás között a részleteket.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ezt ők ketten nem tudják eldönteni, mert szerinte a mezőgazdaság 200 millió terhet nem tud elviselni.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: tekintettel arra, hogy a kötött gazdálkodásra nézve az 1948 évre is fenntartjuk a MSZK-nál a gabonát, néhány fillérral súlyosabban kell kikalkulálni.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a maga részéről hozzájárul.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: a korábbi előterjesztésben szerepelt az is, hogy az OTI-nak ezzel kapcsolatban pénzre van szüksége. Miután ő úgy az OTI-tól mint a MABI-tól különböző hiteleket kíván igénybe venni, kizártnak tartja, hogy az állam tudja az OTI-t segíteni és támogatni. Antos államtitkár már jelentette is, hogy az OTI-val sikerült havi 4 millió forintos kölcsönt kieszközölni, tehát ez lehetetlen lenne.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ha áttérünk a széleskörű biztosításra előre kell a feltételeket megteremteni és nem utólag. Tehát augusztus 1-jével feltétlenül fixálni kell.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: ehhez hozzájárul.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: tehát 180 forint évi megterhelést jelent cselédenként és 70 fillért napszamonként.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ez az egész bevétel külön kezeltetik majd az OTI-nál s fedezze saját maga a kiadásokat is.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: de a meginduláshoz feltétlenül pénzre van szüksége.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a mezőgazdaságban munkabér-megállapítás annyit jelent, hogy a mezőgazdasági munkabérekben 130 %-át, az iparban csak 70 %-át terheli, tehát ez súlyosabb teher. Meglehetősen nagy a százalék a 70 filléres napszámnál. Ugyanúgy magas az évi 180 forint családonként.⁶¹

⁶¹ Nem érthető a vita, mivel feltehetően nem is jegyezték pontosan a felszólalásokat.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: nehéz, mert az ellenszolgáltatás nagyon nagy.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: igyekezzék lecsökkenteni, és szorosabb kalkulációt végeztetni és jobban kihangsúlyozni, hogy augusztus 1-től kell lerögzíteni. Szimpatikussá kell tenni a rendeletet a mezőgazdaság előtt.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: meg fogja vizsgálni még ezeket a tételeket, kéri azonban elfogadni az előterjesztést, ettől függetlenül amit lehet helyesbít.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶²

[55] 56.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a gyógyszerészet, a gyógyszerkészítés és forgalomba hozatal egyes kérdéseinek szabályozása tárgyában.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: írásban megtette észrevételeit.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: az a kérése, hogy a gyógyszerészettel kapcsolatban allúzió kell hogy legyen az állatgyógyszerek terén is, hogy a javaslat komplett legyen.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: az 5. §. 1 bekezdés 2. pontjában a „gyógyszerkészítményt” szó után a következő szövegrészt fogja felvenni: „valamint a 49 000/1939. FM számú rendeletben meghatározott, az állatorvoslásban használatos gyógyszerkülönlegességet, tápport és fluidumot”.

Tulajdonképpen a rendelettervezet 4. §-ának előírásait találta súlyos megterhelésnek Bárányos miniszter. E paragrafus szerint a gazdasági munkavállalók társadalombiztosítási költségeinek fedezésére a földbirtokosok – feltéve, hogy egy-egy község területén lévő birtokok kataszteri tiszta jövedelme a 150 koronánál több, de az 500 koronát nem haladja meg, a kataszteri tiszta jövedelem minden koronája után 40 fillér, ha 500 koronánál több, de az 1000 koronát nem haladja meg, a kataszteri tisztajövedelem minden koronája után 50 fillér, ha a birtok kataszteri tiszta jövedelme az 1000 koronát meghaladja, a kataszteri tisztajövedelem minden koronája után 60 fillért tartozott fizetni. Javaslat az volt, hogy a kataszteri tisztajövedelem egy-egy koronájához viszonyítva 24, 36, illetve 48 fillérben állapítsák meg a hozzájárulást. A Parasztpárt pedig a tervezetben egységesen kezelt 150 koronától 500 koronáig terjedő kataszteri tisztajövedelmű birtokkategóriának a kettéosztását és az alacsonyabb jövedelmű birtokkategória terhének a leszállítását kérte. A rendelet végül részben honorálta ezeket a javaslatokat.

A Mezőgazdasági Szövetkezeti Központtól (MSZK) lásd: NF MT. JKV. 1946, a [4] 87. sz. jkv. 4., az [5] 88. sz. jkv. 70., valamint a [8] 91. sz. jkv. 60. napirendi pontját, illetve a 2330/1946. ME sz. r.-et, MK március 3., 52. sz.

Az Országos Társadalombiztosítási Intézetről (OTI) lásd, DMB MT. JKV., 11. sz. jkv. 19., a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetéről (MABI) uo. a 18. sz. jkv. 18. napirendi pontját és jegyzeteiket.

⁶² Lásd a 3050/1947. ME sz. r.-et, MK március 23., 67–68. sz.

A továbbiakban ismételten napirendre tűzték a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításának kérdését. Lásd: DL MT. JKV., az [5] 185. sz. jkv. 61., a [9] 189. sz. jkv. 52., illetve a későbbiekben a 240. sz. jkv. 73., a 242. sz. jkv. 107. és a 294. sz. jkv. 14. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶³

[56] 57.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a használhatatlan gépkocsik kiselejtezése és új gépkocsik vásárlása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[57] 58.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az Állami Hadigondozó Gyógyintézet orthopéd sebész főorvosi állásának, valamint az Állami Hadigondozó Gyógyintézet központi rendelőintézete hat tiszteletdíjas rendelő főorvosi állásának betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

[58] 59.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szabad pályán működő értelmiségi foglalkozásúak és a hatósági jogosítvánnyal rendelkezők igazolási eljárás alá vonásáról szóló rendelkezések újabb módosítása tárgyában.

⁶³ A 2588/1947. NM eln. sz. előterjesztés a közforgalmú gyógyszertárak gyógyszer-kiszolgáltatói kötelezettségét szabályozó 260 510/1934. BM sz. r. (MRT december 22., 371. sz., 344. old.) kiegészítését, pontosítását javasolta. Kitért arra, hogy a gyógyszertár legyen köteles beszerezni a készletében nem lévő, de az orvos által felírt gyógyszert, szigorítani javasolta a gyógyszertár által előállítható gyógyszerek elkészítését (így az alkotó elemek másokkal való helyettesítésének megtiltását illetően), az állatorvos által felírt gyógyszerek kiszolgáltatását, a gyógyszerek elkészítésének, illetve kiszolgáltatásának a társadalombiztosító intézetek részéről történő ellenőrzését. Szigorú büntetéseket javasolt érvényesíteni a bevezetendő rendelkezések megsértőivel szemben.

Az előterjesztés mellett megtalálható a népjóléti miniszternek a miniszterelnökhöz intézett 3026/1947. eln. sz. levele, amelyben a földművelésügyi miniszter által a 49 000/1939. FM sz. r.-ben meghatározott, állatorvoslásban használt gyógyszerekkel kapcsolatos kívánságát ismertette. A 49 000/1939. FM sz. r. (MRT augusztus 29. 426. sz.) az állategészségügyről szóló 1928: XIX. tc. végrehajtása tárgyában kiadott 100 000/1932. FM sz. rendeletnek az állatorvoslásban használatos gyógyszerkülönlegességekre, tápporokra és fluidumokra vonatkozó egyes rendelkezéseinek módosítására vonatkozó általános átmeneti intézkedéseket tartalmazta. Megtalálható az előterjesztés mellett a rendelet tervezete is.

Lásd a 3220/1947. ME sz. r.-et, MK március 14., 61. sz.

⁶⁴ A 201 610/1947. NM VIII. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az Állami Hadigondozó Gyógyintézet ortopéd sebész főorvosi állása ideiglenes helyetteséssel volt betöltve, míg a rendelőintézet orvosai 1946. augusztus 1. óta minden ellenszolgáltatás nélkül látták el teendőiket. Javasolta dr. Somogyi Bertalant ortopéd sebész főorvosnak, dr. Salter Jenőt sebész rendelő főorvosnak, dr. Schiff Antal belgyógyász rendelő főorvosnak, dr. Lévai Jenőt orr- fül- gége- rendelő főorvosnak, dr. Szabó Imrét ideggyógyász rendelő főorvosnak, dr. Hegedűs Miklóst bőrgyógyász és urológus rendelő főorvosnak, dr. Hegedűs Zoltánt fog- és szájsebész rendelő főorvosnak kinevezni, a VIII. fizetési osztályú illetmények 50 %-ának megfelelő tiszteletdíjjal.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a határidő túl rövid időben van megállapítva. Az iparrevíziós eljárások tengeri kígyóvá válnak majd.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthára*: le kell zárni már ezeket a dolgokat, mert ez már intézményes zaklatás is sok tekintetben.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁵

[59] 60.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar–szovjet árucsereforgalmi egyezménynek január és február hóra való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

[60] 61.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy előterjesztését az Országos Szövetkezeti Központ felállítására vonatkozólag pártközi értekezlet elé kívánja vinni. Előreláthatólag hamarosan megegyezés fog létrejönni, így a következő minisztertanács elé tudja hozni. Egyelőre elveszi a napirendről.

⁶⁵ Előzményéről lásd a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörébe tartozó iparigazolványok, illetve iparengedélyek politikai és szakmai szempontból való felülvizsgálatáról a 3300/1946. ME sz. r.-et (MK március 24., 69. sz.), továbbá a jelen kötetben a [7] 156. sz. jkv. 41., a [9] 158. sz. jkv. 27. és a [12] 161. sz. jkv. 11. napirendi pontját.

A 9750/1947. KSz M I/1. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy mintegy 28 000 kereskedő (iparos) nem ment keresztül az igazolási eljárásán. Ennek oka részben az volt, hogy többen nem az illetékes iparhatóságnál, hanem a kereskedelmi érdekképviselőnél, vagy ipartestületnél nyújtották be az igazolással kapcsolatos jelentésüket, e szervek pedig csak szórványosan továbbították e nyilatkozatokat az illetékes iparhatóságokhoz, s ezek egy része el is kallódott. Bizonytalanná vált tehát, hogy ténylegesen kiknek az igazolása nem történt meg. A rendelkezések értelmében viszont azokat, akik igazoló jelentésüket nem nyújtották be, vagy jelentésük nem volt megtalálható, úgy kellett tekinteni, mint akiket az igazolóbizottság iparjogosítványától megfosztott. Így az ipari és kereskedelmi forgalom zavartalan ellátása került veszélybe. Ezért a tárca azt javasolta, hogy harminc napon belül minden kereskedő (iparos) – függetlenül attól, hogy korábban tett-e már jelentést – üzlethelyisége (telephelye) fekvése szerint illetékes elsőfokú iparhatósághoz nyújtsa be igazolási kérelmét. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy e hatóság által kiállított okiratnak az igazolás szempontjából ugyanolyan hatálya lesz, mint az igazolóbizottság által a 1146/1945. ME sz. r. (MK május 4., 21. sz.) alapján hozott és az igazolás alá vont személyt igazoltnak kijelentő határozatnak. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 3070/1947. ME sz. r.-et, MK március 9., 57. sz.

⁶⁶ Közvetlen előzményéről lásd e kötetben a [9] 158. sz. jkv. 28. napirendi pontját.

A 7956/1947. KSz M II. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az 1945. augusztus 27-én a Szovjetunióval kötött árucserre-forgalmi egyezmény 1946. december 31-én lejárt – s mivel az új szerződés megkötése várhatóan 1947. április haváig eltolódott, szükségessé vált, hogy egyelőre január és február hónapra pótmegállapodást kössön a két állam. E megállapodás tervezete megtalálható az előterjesztés mellett, ezt e jkv. d) mellékleteként közöljük.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁷

[61] 62.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát áruhitel-közvetítő irodák tevékenységének szabályozása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: nem tud hozzájárulni, mert nem ismeri a rendeletet.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy amennyiben a pénzügy nem tesz észrevételt, hatályba léptethető.⁶⁸

[62] 63.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Pásztor József Svájcba való kiküldetése tárgyában a bázeli árumintavásárra.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

⁶⁷ A szövetkezeti törvény megalkotása, az egységes szövetkezeti központ létrehozása hosszas előkészítő munka eredménye volt. A korábbi tárgyalásokról lásd elsősorban NF MT. jkv. 1946, a [4] 87. sz. jkv. 4., az [5] 88. sz. jkv. [70], a [23] 106. sz. jkv. [20], a [41] 124. sz. jkv. 41. és az [52] 135. sz. jkv. 54. napirendi pontját és jegyzeteiket.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található.

A pártközi értekezlet március 6-án tárgyalta a törvényjavaslatról, ennek előkészítése céljából Rónai Sándor miniszter elnökletével a pártok, valamint a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium képviselői külön értekezleten tárgyalták meg a szövetkezeti törvény, elsősorban az Országos Szövetkezeti Központ létrehozásának a kérdését. Lásd: PÁRTKÖZI ÉRT., 122. dokumentum és a hozzá tartozó B) jegyzőkönyv.

Lásd még e kötetben a [18] 167. sz. jkv. 25. napirendi pontját.

⁶⁸ A 9570/1947. KSz M 1/2. sz. előterjesztése utalt arra, hogy a részletügyletek lebonyolítására korábban alakult áruhitel-irodákat, amelyek jutalékért a vevő felé közvetítették az árut, a kereskedő vagy iparos felé pedig kötelezettséget vállaltak a hitelezett összeg beszedésére, az a cél irányította, hogy minél több hitelt közvetítsenek és minél nagyobb jutalékokat érjenek el. Jelentősen hozzájárultak a dolgozó társadalom eladósodásához, ugyanakkor olyan magas jutalékokat igyekeztek elérni, hogy az eladósodott ügyfelektől be nem hajtható követeléseik is biztosítva legyenek. E visszasságok meggátolása érdekében tervezte a tárca az áruhitel-irodák működésének korlátozását.

Korábban e tevékenységet, mint szabadipart, iparigazolvány alapján lehetett folytatni, külön szabályozása nem volt. Javasolta előírni, hogy a továbbiakban csak a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter által kiadott iparendély alapján lehessen ilyen irodát működtetni. A hiteléletre gyakorolt hatásai miatt szükségesnek találta, a bank- és pénzváltó üzemekhez hasonlóan, biztosíték összegének megállapítását. A működési területüknek megfelelő város részére ipardíj befizetését, a miniszter által jóváhagyott üzletszabályzat kidolgozását és szigorú betartását kívánta előírni, ezen belül javasolta megállapítani a közvetíthető árucikkek körét, a jutalékokat, a vevők tájékoztatását az iroda működési elveiről. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 3060/1947. ME sz. r.-et, MK március 9., 57. sz.

⁶⁹ A 8775/1947. KSZ M II. sz. előterjesztés szerint a tárca Pásztor József Mihályt, a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság alelnökét a bázeli árumintavásáron való részvételen túl azzal kívánta megbízni, hogy tisztázza a Svájcban lévő, 1945 előtt megrendelt és teljes egészében kifizetett, magyar tulajdont képező nagymennyiségű áru hazaszállításának a kérdését.

[63] 64.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Korányi Jenő miniszteri tanácsosnak a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium személyzetének létszámába miniszteri osztályfőnökké való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

[64] 65.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a múltkori minisztertanácsi határozattal szemben is Vajda Imrének a londoni búzakereskedésre való kiküldetése tárgyában. Újabb megvizsgálta a helyzetet, és mert általános kereskedelem-politikai kérdések is felmerültek, szükséges, hogy a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium is képviseltesse magát a búzakereskedésben.

[*Bárányos*] *Földművelésügyi miniszter*: nem tesz észrevételt ellene.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

[65] 66.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Semperger Jakab rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

[66] 67.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magyar zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről szóló 1946. XXV. törvénycikk végrehajtási rendelete tárgyában. Felhívja a figyelmet a 3. §-ra, melyben az áll, hogy az Alapot hatóságokkal és magánosokkal szem-

⁷⁰ A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 1089/1947. Eln. sz. előterjesztésében kérte, hogy a közellátásügyi miniszter által szolgálattételre átengedett Korányi Jenő miniszteri tanácsost tárcájánál miniszteri osztályfőnökké a IV. fizetési osztályba kinevezhesse, ez ügyben a köztársasági elnökhöz a miniszterelnök útján előterjesztést tehesen.

Korányi Jenő (1902–?) a bécsi Világkereskedelmi Főiskolán szerzett diplomát, Németországban, Franciaországban, Angliában folytatott további tanulmányokat. 1927-ben hazatérve egy ipari vállalat export-osztályát szervezte meg, majd a Magyar Cobden Szövetség miskolci fiókjának az igazgatója lett. 1945 augusztusától dolgozott a Közellátásügyi Minisztériumban főosztályvezetőként. Jelentős szerepe volt Magyarország UNRRA-val való kapcsolatának a kialakításában, részt vett a FAO koppenhágai konferenciáján, tagja volt a béke delegáció gazdasági tagozatának.

⁷¹ Előzményére lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 61. napirendi pontját.

⁷² A 61 618/1946. IM VI. sz. előterjesztés szerint *Semperger Jakab* volt egri fogházórt a Tanácsköztársaság bukása után állásából baloldali magatartása miatt elbocsátották. A miniszter javasolta nevezett nyugdíjának olyan módon történő megállapítását, mintha folyamatosan állásban lett volna.

ben az elnök és az elnökhelyettes együttesen képviselik. Akadályoztatása, vagy távolléte alatt az elnököt az elnökhelyettes, az elnökhelyettest pedig ugyanezekben az esetekben, úgyszintén, ha az elnököt helyettesítő jogkörében jár el, az intézőbizottság által ezekkel megbízott intézőbizottsági tag helyettesíti. Az a jogi álláspontja, hogy képviseleti ügyekben csak egyet illet meg a képviseleti jog, ha akadályoztatva van, akkor helyettesítsék.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: itt is az a baj, mint az Elhagyott Javaknál, hogy 36 tagú testületre bízták az ügyek intézését. Javasolja ezt 12 tagra leszállítani.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez már nem lehetséges, mert az egyharmad részét a miniszterelnök nevezi ki.

Dr. Bojta Béla államtitkár: ügyrendileg intern kell meghatározni, hogy mily álláspontot képviseljen az elnök. Kifelé csak az elnök képviselheti az állapot, mert nem engedhető meg hogy esetleg eltérő álláspontot fejtsenek ki.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: akkor a 3. §-t úgy fogja átalakítani, hogy az „elnök képviseli és akadályoztatása esetén az elnökhelyettes.”

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: a 10. §-ba nyilván tévedésképp csúszott be a (2) bekezdésbe, hogy „az államtitkár képviseletére rendelt.”

[Ries] *Igazságügyminiszter*: igen ez csak gépelési hiba és így szól: „ha az alap képviseletére rendelt” stb.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷³

[67] 68.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát ifj. Eisele Bálint jugoszláv állampolgár, jugoszláv szempontból háborús bűnös Magyarországon fekvő ingatlanvagyonának a magyar állam javára történő kisajátítása és a kártalanítási összegnek a jugoszláv állam részére történő kifizetése tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ez általánosságban ne képezzen precedenst, csak erre az egy esetre vonatkoztatva, mert mi történik, ha pl. Albrecht vagyonát fogják kérni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ez a kérelem csakis a jugoszláv állampolgárookra vonatkozik és ezt is úgy kívánja megoldani, hogy az itteni vagyont kisajátítás útján értékesíteni kell és az árát fogja a jugoszlávoknak átadni. A követelésnek van egy pontja, mely szerint a jugoszláv megbízott figyelem-

⁷³ Előzményéről lásd a jelen kötetben a [10] 159. sz. jkv. 24. és a [11] 160. sz. jkv. 15. napirendi pontját.

A T. 826/1947. IM sz. előterjesztés az 1946: XXV. tc.-vel létesített Országos Zsidó Helyreállítási Alap harminchat tagú intézőbizottságának összetételére, elnökére, elnökhelyettesére, esetleges albizottságaira, az Alap feladataira, a segélyek megállapítására, vagyonára, a miniszterelnök által gyakorolt felügyeletére nézve tartalmaz javaslatokat. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

Lásd a 3200/1947. ME sz. r.-et, MK március 9., 57. sz.

mel kíséri a vagyon kezelését, és jogot nyer arra, hogy gondnokot nevezzen ki. Ezt határozottan visszautasította.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: félős, hogy egészen szokatlan precedenst fog képezni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: esetenként kell kielégíteni a kívánságokat a barátságos légkör megteremtésére ez szükséges.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárul azzal, hogy ez precedenst nem képez.⁷⁴

[68] 69.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát 6002/1947. sz. alatt külföldi kiküldetések bejelentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

[69] 70.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Szalontay Valér, Payer Béla és Siklósi Lajos németországi kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

⁷⁴ Előzményéről lásd e kötetben az [1] 150. sz. jkv. [10] napirendi pontját és b) mellékletét.

A 12 016/1947. IM VII. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a SZEB mellett működő jugoszláv delegáció kérte *ifj. Eisele Bálint* jugoszláv állampolgár, jugoszláv háborús bűnös Magyarországon fekvő ingatlanainak a jugoszláv állam javára történő elkobzását. Az előterjesztés szerint *ifj. Eisele Bálint*nak Budapesten három házhelyből, illetve épületből álló ingatlana volt.

Megemlítette az előterjesztés, hogy 1947. január 20-án a jugoszláv kormány szóbeli jegyzékben igényt jelentett be a jugoszláv állampolgár háborús bűnösök kisajátított ingatlan vagyónak teljes egészében a Jugoszláv Szövetséges Népköztársaság Kormányának kiadására, tekintet nélkül arra, hogy a magyar állam azt esetleg kisajátította (pl. földreform alkalmával), másrészt bejelentette, hogy a jugoszláv kormány a kisajátított ingatlan értékének teljes összegével rendelkezhet, végül pedig igényt jelentett be arra, hogy az ilyen kisajátítási eljárás figyelemmel kísérésére gondnokot nevezhessen ki.

Habsburg Albrecht (1897–1955) osztrák főherceg és magyar királyi herceg 1926-tól a magyar Országgyűlés Felsőházának tagja volt. Jobboldali, németbarát politikát folytatott, 1943-ban az újvidéki vérengzés tettesei az ő közreműködésével, és birtokán keresztül szöktek Németországba. 1945 tavaszán Ausztriába, majd Argentínába távozott.

⁷⁵ A miniszter bejelentette, hogy a SZEB és a MÁV Igazgatóságnál működő orosz katonai parancsnokság motoros vasúti kocsik vezetése céljából mozdonyvezetők kölcsönzését kérte. 1946. július és szeptembere között nyolc mozdonyvezetőt rendelt ki Prágába, Mödlingbe, Karlsbadba, Walbrzychbe motoros kocsik vezetésére.

⁷⁶ A 2626/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztés szerint *Szalontay Valér* MÁV műszaki tanácsost, *Payer Béla* MÁV főmérnököt, *Tihanyi József* főművezetőt és *Siklósi Lajos* mozdonyvezetőt a miniszter az amerikai hadianyagból a MÁV részére vásárolt 100 db mozdony bizottsági átvételére kívánta Németországba kiküldeni.

[70] 71.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Borbély Elek és dr. Csala Sándor prágai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

[71] 72.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kispéteri Jenő trieszti kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

[72] 73.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Jordán Imre romániai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

[73] 74.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Szoboszlay Jenő svédországi kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

[74] 75.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát magyar kormány-meghatalmazottak kiküldése tárgyában a madridi Távközlési Egyezmény és az ahhoz tartozó Rádiószabályzat felülvizsgálása céljából az Egyesült Államokban összehívott világértekezletre.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

⁷⁷ A 2539/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az osztrák államvasutak vezérigazgatóságának értesítése szerint az Olaszországgal való forgalom rendezetlen kérdéseinek szabályozására 1947. február 20-án az osztrák, a magyar, az olasz, a csehszlovák és a lengyel vasutak képviselői Bregenzben értekezletet tartanak, amelyen a fuvardíj, valamint az elszámolás szabályozását kívánják tisztázni. Erre az értekezletre küldte ki *Borbély Elek* MÁV főfelügyelőt és *dr. Csala Sándor* MÁV titkárt.

⁷⁸ A miniszter 2083/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy *Zvolinskij* alvezetés, az UNRRA szállítási osztályának vezetője a felmerült áruszállítási pénzügyi kérdések rendezése céljából utazik Triesztbe, s az ő kíséretében kívánta kiküldeni *Kispéteri Jenőt*.

⁷⁹ A 2145/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztés szerint a Romániába került vasúti gördülőanyag visszahozatalának meggyorsítása érdekében vált szükségessé *Jordán Imre* MÁV főfelügyelő kiküldetése.

⁸⁰ Az 1877/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztés vasúti egyenruhák előnyös beszerzése céljából javasolta *Szoboszlay Jenő* államvasúti felügyelő kiküldését Svédországba.

⁸¹ A 208 791/1947. KözlM IV. 7. sz. előterjesztés hozzájárulást kért ahhoz, hogy az 1932-ben

[75] 76.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Horváth Károly orvos szerződéses alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸²

[76] 77.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a gépkocsik elosztását szeretné itt most már véglegesen letárgyalni. Nagyon nehéz lesz az elosztás, mert rengeteg az igény és mindössze 137 db. gépkocsit tudott behozni. Ebből 9 db. gépkocsi nagy.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a Jeepek nem túl jók, s azok elosztásánál ígéretet kapott, hogy a Kisgazdapárt kárpótlást fog nyerni az újonnan behozott gépkocsikból.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: erről ugyan nem tud, de 28 gépkocsit hajlandó a pártok rendelkezésére bocsátani és ezen osztozzanak meg.

[Nagy] *Miniszterelnök*: sajnos a Jeepek fenntartása igen sokba kerül, és nem lehet hozzá alkatrészt kapni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 28 kocsi, amit magánosok hoztak be többre kerül, mint a 100. A MOGÜRT haszonkulcsa 15%, a magánosoké 30%. Javaslat a volna, hogy a haszonkulcsot egységesen 15%-ban kellene meg-

Madridban kötött Nemzetközi Távközlési Egyezmény felülvizsgálása, valamint az Egyezményhez tartozó Nemzetközi Rádiószabályzatnak, és ezzel kapcsolatban a rádiószolgáltatásban használt frekvenciák új – a változott követelményeknek megfelelő – szétosztása tárgyában az Egyesült Államok kormánya által összehívott, és 1947. évi május–június hónapokban Atlantic Cityben (New Jersey) megtartandó távközlési világrétekezletre dr. *Udvarhelyi Ödönt*, a Magyar Posta vezérigazgatóját, *Erdőss Gyula* postaműszaki igazgatót és *Balázs Barna* postatanácsost, mint a magyar kormány meghatalmazott képviselőjét, kiküldhesse. Hangsúlyozta, hogy a távközlés általános nemzetközi megszervezése óta ilyen világrétekezletet mindössze két ízben – 1875-ben Szentpétervárott és 1932-ben, Madridban – tartottak.

Feltétlenül szükségesnek találta, hogy az értekezleten a magyar kormány is kellő súllyal és felkészültséggel képviseltesse magát. Kívánatosnak mondta, hogy a magyar küldöttséget a Magyar Posta vezérigazgatója vezesse, mert a kormány-meghatalmazottak világrétekezlete által elfogadott megállapodást az illető tagállamoknak törvénybe kell majd iktatniuk.

Ezen túlmenően előadta, hogy az 1946. szeptember–október havában, Moszkvában összeült öthatalmi távközlési értekezleten tárgyalt javaslatok szerint, az Egyesült Államokban tartandó világrétekezlet hivatva lesz arra is, hogy a Távközlés Nemzetközi Egyesületének az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez (UNO) való viszonyát is rendezze. Ezzel kapcsolatban a moszkvai értekezleten többféle terv merült fel, a végleges döntést azonban csak az Egyesült Államokban tartandó értekezleten fogják meghozni. A magyar kormányt – mondta –, illetőleg a magyar postaigazgatást, mint a Távközlés Nemzetközi Egyesületének igazgatósági tagját ez a kérdés is közelről érinti, annál is inkább, mert a magyar postaigazgatás mind a Távközlés Nemzetközi Egyesületének újonnan megállapítandó szervezetére, mind az Egyesületnek az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez való viszonyára nézve többrendbeli javaslatot kívánt előterjeszteni.

⁸² A 258/1947. KözlM eln. sz. előterjesztésében kérte, hogy a MÁV csaknem kétévi kényszerű szünetelés után 1946 szeptemberében újra megnyílt kaposvári fiúnevelő intézetéhez dr. *Horváth Károlyt* különszerződéses intézeti orvosként kinevezhesse.

[17] 166. 1947. március 5.

állapítani és még plusz 6%-[o]t forgalmi adóra ráadnánk, ebből már ki tudnak jönni, ezt az információt egyes kereskedők is megerősítették.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: méltánytalannak tartja, hogy az igényelt kocsik közül alig kap.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem minisztertanácsi téma, intézzék el külön értekezleten.

Minisztertanács a behozott gépkocsik haszonkulcsát egységesen 15%-ban plusz 6%-ban állapította meg. 28 gépkocsi a pártok között osztandó meg. A 109 kocsi elosztásánál a közlekedésügyi miniszter a tárcák észrevételeit vegye figyelembe.⁸³

[77] 78.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: előterjeszti törvényjavaslatát „egyes külföldön tartózkodó személyeknek magyar állampolgárságuktól való megfosztása” tárgyában.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: kéri szövegezés miatt vele még letárgyalni.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: ehhez hozzájárul.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta és hozzájárult a Nemzetgyűlés elé való terjesztéshez.⁸⁴

[78] 79.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Pásztor József kisgazdapártinak [sic!] Zemplén vm. főispánjává és közellátási kormánybiztosává való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁵

Minisztertanács délután 1/23 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Béla

⁸³ Előterjesztés a jkv. mellett nem található. Előzményéről lásd e kötetben a [6] 155. sz. jkv. [77] és a [16] 165. sz. jkv. 11. napirendi pontját.

⁸⁴ A 84 081/1947. BM II/1. sz. előterjesztés az ún. köztársaságellenes összeesküvéssel (lásd e kötetben a [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját) kapcsolatos disszidálásokra utalva tett javaslatot az egyes külföldön tartózkodó, hazatérni nem kívánó személyek magyar állampolgárságtól való megfosztása tárgyában. Az előterjesztés mellett megtalálható a kiadni tervezett törvény szövege és ennek indoklása. Az indoklást e jegyzőkönyvhöz tartozó e) mellékletként közöljük. Lásd még az 1947. évi X. tc.-t.

⁸⁵ Előzményéről lásd e kötetben a [15] 164. sz. jkv. 7. napirendi pontját.

Pásztor József (1900–1980) 16 holdas pálházi kisgazda 1947. március 10-étől 1947. novemberéig volt Zemplén vármegye főispánja. (MOL XIX-A-1-j 1947-III. 3106.)

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Bolgár Elek, Ries István, Bognár József aláírása.

Vas Zoltán és Jócsik Lajos neve nem szerepel a felsorolásban, így aláírásuk sem található a jegyzőkönyvön, bár felszólaltak az ülésen.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellett az 1–6., a 9., a 13–22., a 24–33., a 36–45., [46]–[48], az [51]–[63], a [65]–[75], a [77] sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [17] 166. sz. jkv. a) melléklete a 11. napirendi ponthoz.

[A SZEB Gazdasági Osztálya által készített rendelettervezet
a magyar vállalatok német cégekkel szembeni
tartozásainak a Szovjetunió részére való átadásáról]

Fordítás

Tervezet

A Magyar Köztársasági Kormány rendelete a magyarországi volt német aktíváknak a Szovjetunió számára történő átadására vonatkozó 11 700/1945. ME számú rendelet⁸⁶ kiegészítésére.

Az 1946. évi VI. tc. 1. §. alapján nyert felhatalmazás birtokában a Minisztertanács az alábbi rendeletet hozza:

1. §

A Magyarország területén lévő összes volt német aktívák tulajdonjoga 1945. január 20-ától kezdődően a Szovjetunióra szállt.

2. §

A volt német aktíváknak a Szovjetunió javára történő átadását az 1500/1946. ME rendelettel⁸⁷ szervezett Magyar Jóvátételi Hivatal intézi, a Magyar Kormány nevében.

A volt német aktívák átvételét a Szovjet Kormány nevében a Torgpredsztvo⁸⁸ mellett működő Magyarországi Szovjet Vagyonok Kezelősege intézi. (Budapest, VI., Benczur-ucca 17.)

⁸⁶ A magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadása tárgyában kiadott 11 700/1945. ME sz. r.-ről (MK december 23., 208. sz.) lásd: TZ MT. JKV., [8] 75. sz. jkv. 14. napirendi pontját.

⁸⁷ Az 1500/1946. ME sz. r.-ről (MK február 12., 35. sz.) lásd: TZ MT. JKV., a [16] 83. sz. jkv. 18. napirendi pontját és b) mellékletét, valamint NF MT. JKV. 1946, az [1] 84. sz. jkv. [9] és a [4] 87. sz. jkv. 7. napirendi pontját.

⁸⁸ Kereskedelmi Kirendeltség.

3. §

A Szovjetunióknak a volt német javak feletti vitathatatlan tulajdonjogát bizonyító okmányként az átadási okmány szerepel, amelyet a Magyar Kormány nevében a Magyar Jóvátételi Hivatal ad ki és ír alá.

A Szovjet Kormány, vagy az általa meghatalmazott személy, az előző bekezdés szerinti átadási okmány alapján vitathatatlanul rendelkezik az ezen átadási okmányban szereplő összes volt német aktívákkal kapcsolatos összes jogok felett.

4. §

A volt német aktíváknak a Szovjetunió számára való tényleges átadását igazoló okmányként az átadás-átvételi okmány tekintendő, melyet a Magyar Köztársaság Kormánya nevében a Magyar Jóvátételi Hivatal képviselője, a Szovjet Kormány nevében a Magyarországon lévő Szovjet Vagyonok Kezelőségének képviselője állít ki és ír alá. E két személyen felül az átadási-átvételi okmányt alá kell írni azon személynek is, akinek birtokában vagy kezelésében az átadási-átvételi okmányban szereplő volt német aktíva volt.

5. §

Cégbíróságok, telekkönyvi hatóságok, szabadalmi bíróságok kereskedelmi kamarák, pénzügyintézetek, stb. a jelen rendelet 3 §-ában említett átadási okmány alapján ezen átadási okmányok másolatának vétele után haladéktalanul kötelesek az ezen okmányokban feltüntetett összes volt német aktívákat a Szovjetunió javára átkebeleztetni és a vonatkozó telekkönyvi lajstromok és könyvek kivonatait a Magyarországon lévő Szovjet Vagyonok Kezelőségének (Benzur-ucca 17.) megküldeni.

A volt német aktíváknak a Szovjetunió javára történő átkebelezésével kapcsolatban az előző bekezdésben rovatolt cégbíróságok, telekkönyvi hatóságok, szabadalmi bíróságok, kereskedelmi kamarák, pénzügyintézetek, stb. ne fogadjanak el, és ne bíráljanak el semmiféle igényt, tiltakozást vagy fellebbezést, melyek a volt német aktíváknak a Szovjetunió javára történő átkebelezésével kapcsolatosak.

6. §

A volt német aktíváknak a Szovjetunió javára történő átadásával kapcsolatban felmerülő minden igényt a Szovjet Kormány, a Magyar Kormány, illetőleg azon állam kormánya bírál felül és dönt el, melynek állampolgárai közé az igénytel fellepő személy tartozik.

7. §

Mindazok a kötések, megállapodások és szerződések a volt német aktívákkal kapcsolatban, melyek 1945. január hó 20-a után a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulása nélkül jöttek létre, érvénytelenek.

8. §

A volt német vállalatok ténykedéséért a Szovjetunió csak azon naptól kezdődőleg felel, amikor e vállalatok ténylegesen átadatnak a Szovjetunióknak és csak e vállalatok alapszabályainak és jellegének megfelelő határokon belül.

Az e vállalatoknál munkájukat tovább folytató munkásokra és tisztviselőkre vonatkozólag érvényben maradnak a magyar törvény által biztosított jogok és szolgálati viszonyok.

Ezen rendelet végrehajtása a Magyarországi Jótéteti Hivatalra hárul.

Budapest, 1946. december.

Miniszterelnök.

MOL XIX-A-1-j-1946-XXII-24 830.

A Jótéteti Hivatal nyomtatott fejlécével ellátott levélpapírosra gépelt tisztázat, a SZEB Gazdasági Osztálya által készített rendelettervezet magyar nyelvű fordításáról.

A [17] 166. sz. jkv. b) melléklete az [53] napirendi ponthoz.

[Gyöngyösi János külügyminiszter távirata
1947. március 4-i prágai tárgyalásairól]

Miniszterelnök Úr részére:

Csehszlovák delegáció havi 1000 család áttelepítését kevésnek és elfogadhatatlannak tartja.

Az egész 3000 család áttelepítését egy hónap alatt óhajtja lebonyolítani. Kérek kormány-állásfoglalást, mennyi a legnagyobb szám, amit vállalni tudunk.

Tájékoztatásul:

A Csehszlovákiából áttelepítendő 3000 magyar család kizárólag földmunkás [helyesen: földműves], 10%-ban nincstelen, 2700 pedig 5–15 holdas, akik kb. 30 000 hold földet hagynak hátra.

Csehszlovák terv szerint a Magyarországból átköltöző 3000 szlovák család ugyancsak, mint földművesek mennének, akik [az] ő adataik szerint 20 000 hold földet hagynak hátra Magyarországon.

A Magyarországból áttelepítendő 3000 családban nem volnának benne a 8. sz. Véghatározatban soron kívül kitelepítendő nincstelen szlovákok. Csehszlovákok [a] földművesek sürgős kitelepítését azzal indokolják, hogy tavaszi mezőgazdasági munkára, termelési okokból minél nagyobb mértékben rendezett helyzetet kell teremteni.

Javaslom a csehszlovák előterjesztés komoly mérlegelését és a maximális teljesítőképesség honorálását.

[17] 166. 1947. március 5.

A 3000-es csere után azonnal folytatandó a lakosságcsere lebonyolításának hasonlóan gyors tempója.

Azon előterjesztésem elől, hogy a földművesek átköltözését mezőgazdasági főmunkaidényre, azaz aratástól betakarításig felfüggeszünk, a csehszlovákok eddig elzárkóztak.

Összes fenti kérdésekben kérek sürgős állásfoglalást, hogy még mai – szerdai – napon utasítás alapján nyilatkozhatssam.

Magyar vagyoni jogi kérdések ma kerülnek sorra.⁸⁹ Álláspontomnak kifejezést adtam, hogy ennek megnyugtató rendezése nélkül még a 3000-es cseréről sem lehet szó.

Ugyancsak ma, vagy legkésőbb holnap sor kerül a szerződéssel összefüggő magyar sérelmekre.⁹⁰

Tárgyalások csütörtök este befejeződnek.

Ha szükséges lesz, Pozsonyban folytatják hó közepén.

Gyöngyösi

Táviratra szerda délelőtt választ várok⁹¹

Gyöngyösi

Vette: Áttelepítési Kormánybiztosság: Kertész 8 h 54'

Gévelt, másolópapírral készített, aláírás nélküli egykorú feljegyzés.

A feljegyzés mellett a következő válasz-távirat szövege található: „A minisztertanács 1947. március 5.-i ülésében ezt határozta: Az áttelepítendő családok számát fel lehet emelni 1500-ra. Legvégső esetben lehet csak hozzájárulni 2000 család átvételéhez havonta.

Ennek feltétele, hogy a közlekedési szakbizottságban letárgyalt közlekedési véghatározat hatályba lépjen és hogy a szerelvényeket Csehszlovákiából azonnal visszairányítsák és vagonlakások céljaira⁹² fel ne használják.

Budapest, 1947. évi március hó 5-én 13 óraker.”

⁸⁹ A magyar fél az áttelepülő személyek vagyonára kiírt nemzeti gondnokság megszüntetését, és az ingóságok áthozatalára vonatkozó korlátozások (Csehszlovák–Magyar Vegyesbiztosság 16. sz. véghatározata) törlését kívánta elérni.

⁹⁰ A tömegével háborús bűnösnek nyilvánított magyar személyektől történt vagyonelkobzásokra, a csehszlovákiai magyar köztisztviselőknek és közalkalmazottaknak járó nyugdíjak és szociális segélyek folyósításának megtagadására, és a felvidéki magyar lakosság Cseh- és Morvaországba való deportálására vonatkozott a mondat.

⁹¹ E mondat előtt ceruzával írt következő megjegyzés olvasható: „március 4-én.”

⁹² E szó után ceruzáirással a következő kiegészítés olvasható: „vagy egyéb célokra.”

A [17] 166. sz. jkv. c) melléklete az [54] 55. napirendi ponthoz.

[A mezőgazdasági munkavállalók betegségi biztosítása]

Magyar Népjóléti Miniszter
70624/1947. II. főoszt.

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

A kormány a stabilizációval kapcsolatban jelentkező gazdasági nehézségekre tekintettel a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításának átmeneti rendezéséről szóló 6180/1945. ME számú rendelet⁹³ betegségi biztosítási rendelkezéseinek végrehajtását szüneteltetni volt kénytelen. A 11 580/1946. ME számú rendelet⁹⁴ értelmében a szünetelés a folyó évi augusztus hó 31. napjáig tart. Időközben azonban a gazdasági helyzet megszilárdulása lehetővé tette, hogy ezt a szociális szempontból rendkívül nagy fontosságú kérdést már a jelzett időpont előtt is napirendre tűzzük. Erre egyébként a kormányt a koalícióban résztvevő pártok együttes határozata is kötelezi.⁹⁵

Az említett pártközi határozat lehetőséget ad arra, hogy a gazdasági munkavállalók betegségi biztosítása az ország gazdasági helyzetének megerősödésével párhuzamosan fokozatosan léptetessék hatályba akként, hogy az 1947. év első felében csak az önálló gazdasággal nem rendelkező gazdasági munkavállalók vonassanak be a biztosításba.

[...] ⁹⁶

A gazdasági munkavállalók létszámára vonatkozóan pontos statisztikai adatok nem állnak rendelkezésünkre. A legutolsó népszámlálás adatai ugyanis a nagybirtokrendszer megszüntetése és a földművesnép földhöz juttatása következtében már túlhaladottak. Nehezíti e téren a tájékozódást az a körülmény is, hogy a férfinépesség egy része a hadifogságból még nem tért vissza.

Az előbb mondottak figyelembevételével a gazdasági munkavállalók számát – abban az esetben, ha az öt holdig terjedő birtokkal rendelkező önálló törpebirtokosokat is figyelembe vesszük, kereken 400 000-re, abban az esetben pedig, ha csak az önálló gazdasággal nem rendelkező munkásokat vesszük figyelembe, kereken 300 000-re lehet becsülni. Ha egy-egy munkavál-

⁹³ Lásd: MK augusztus 14., 102. sz.

⁹⁴ A 11 580/1946. ME sz. r. (MK október 8., 229. sz.) a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szolt. Lásd: NF MT. JKV. 1946, az [59] 142. sz. jkv. [63] napirendi pontját és jegyzetét.

⁹⁵ Lásd: PÁRTKÖZI ÉRT., 282., 285–286.

⁹⁶ Az előterjesztés itt kihagyott négy bekezdése egyrészt a gazdasági munkavállalókból baleseti és öregségi járadékosokká vált személyek további biztosításával, másrészt az év csak egy részében, változó időtartamra foglalkoztatott mezőgazdasági munkavállalók évi biztosítási költségének beclésszerű megállapításával foglalkozott.

lalóra átlagosan két családtagot számítunk, az érdekeltek körébe az első esetben 1 200 000, a második esetben 900 000 személy tartoznék.

A mezőgazdasági munka természetével jár, hogy a gazdasági munkavállalók munkahelyüket igen gyakran változtatják és az egyes munkaviszonyok rövid ideig tartanak. Ez a körülmény a munkáltató gazdák túlnyomórészt kitevő kisbirtokosoknak az írásbeli munkától való idegenkedése mellett már eleve kilátástalanná teszi egy – az ipari társadalombiztosításban alkalmazott – bejelentési rendszernek a mezőgazdasági biztosításban való végrehajtását. Éppen ezért addig is, amíg a gazdasági helyzet a biztosítás szolgáltatásaira rászoruló teljes mezőgazdasági népességnek a biztosítás keretébe – népbiztosításszerűen történő – bekapcsolását lehetővé nem teszi, a biztosítás ügyvitelének megoldására olyan rendszert kellett keresnem, amely a mezőgazdasági munka természetéhez, és mind a gazdasági munkavállalók, mind pedig a munkáltató gazdák életviszonyaihoz a lehetőséghez képest alkalmazkodik. Ilyen ügyviteli megoldásként látom a több külföldi állam társadalombiztosításában már sikerrel alkalmazott bélyegrendszer alkalmazását.

A bélyegrendszer lényege abban van, hogy a munkáltató gazdának az általa alkalmazott munkavállalót a biztosítás céljából bejelentenie nem kell, hanem biztosítási kötelezettségének akként tesz eleget, hogy a bérfizetéssel együtt az esedékes biztosítási díjat megfelelő értékű bélyegjegynek (társadalombiztosítási bélyegnek) a munkavállaló bélyeglapjára való ragasztásával röjék le. E mellett a rendszer mellett a munkáltató gazdát semmiféle írásbeli munka nem terheli és a biztosítást ellátó intézet belső ügyviteli feladatai is aránylag kevés munkával megoldhatók. Előnye még ennek a rendszernek az is, hogy a biztosított munkavállaló a biztosítási viszony fennállását az állandóan magával hordott bélyeglap felmutatásával könnyen, minden utánjárás nélkül igazolni tudja és így a biztosítás szolgáltatásait nehézség nélkül igénybe veheti.

A bélyegrendszer alkalmazása mellett a biztosítás teljesítésének – a bélyeglerovásnak – ellenőrzését elősegítheti az érdekelt munkavállalóknak és a munkavállalók szabad érdekképviselőinek, a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének [a] közreműködése. A biztosításnak a munkavállaló által való ellenőrzésére a bélyegrendszer kiváló lehetőséget ad, mert ennél a rendszernél a munkavállaló minden bérfizetéskor látja azt, hogy a munkáltató eleget tett-e a biztosítási díj fizetésére vonatkozó kötelezettségének. A munkavállalók által teljesítendő ellenőrzésnek mindenestre előfeltétele az, hogy a munkavállalók körében a biztosítás jelentősége tudatos-sá váljék.

E mellett is számítani kell azonban arra, hogy a biztosítás gyakorlati végrehajtásának első évében nem minden biztosításra kötelezett fog valóságban bekapcsolódni a biztosításba.

Mínthogy így a betegségi biztosítás terén az első években mulasztásokkal is kell számolni, indokolt a balesetbiztosítást, amelynél a mulasztások kö-

vetkezményei egész életre szóló károsodással járhatnak, a betegségi biztosítástól különválasztva egészen általánossá tenni. A balesetbiztosításnak ez az általánossá tétele a költségeket csak mérsékelten emeli.

Annak következtében, hogy a biztosításra kötelezett munkavállalók egy része – legalábbis egyelőre – nem kapcsolódik be a biztosításba, a biztosítás költségeinek fedezésére az egységes gazdasági társadalombiztosítási díjon felül más fedezeti forrásokról is gondoskodni kell.

Ezek az egyéb fedezeti források lennének:

- a) a földadó alanyainak hozzájárulása,
- b) az ún. átalánydíjak,
- c) a kihágási büntetéspénzekből, valamint az elkobzott és gazdtalan jószágok értékesítéséből eredő bevételek egynegyed része,
- d) az állam hozzájárulása,
- e) szükség esetén az OTI által a családi munkabér tekintetében kimutatott megtakarításokból felhasználható összegek.

[...] ⁹⁷

A költségvetés egyes tételeihez az alábbi megjegyzéseket tartom szükségesnek hozzáfűzni:

Az egész évre járó egységes mezőgazdasági biztosítási díjra csak a gazdasági cselédek után lehet számítani, egyrészt, mert csak ezek vannak egész éven át foglalkoztatva, másrészt mert a lerovást csak ezeknél lehet hatékonyan ellenőrizni. A nem cselédi minőségű gazdasági munkavállalók legjobb esetben olyan mértékű járuléklerovásra fogják szorítani a munkáltatókat, amely részükre a szolgáltatásra vonatkozó jogosultságot a következő tavaszig biztosítja. Ez a 6180/1945. ME számú rendelet értelmében 13 hét, ami kereken 50 forint díjbevételnek felel meg. A betegségi biztosítás szempontjából legsúlyosabb terhet jelentő munkavállalói csoport a krónikus betegek csoportja. Ezek kétségtelenül törekedni fognak arra, hogy a biztosítási szolgáltatásokra vonatkozó jogosultságot megszerezzék, rá fogják tehát szorítani munkáltatóikat arra, hogy a biztosítás szolgáltatásainak minimális előfeltételeként megszabott 4 heti biztosítási díjat – esetleg ennél valami kevéssel többet is lerójanak abból a célból, hogy ennek alapján a biztosítás szolgáltatásait teljes mértékben igénybe vehessék. Olyan megszorító rendelkezés felvétele, amely ezeket a betegségi biztosításra leginkább rászoruló munkavállalókat a biztosítás szolgáltatásaitól elzárná, a biztosítás szociális értékét rendkívül erősen csökkentené. Az előadottak figyelembevételével a szóban lévő csoportba tartozó munkavállalók után várható évi díjbevételt legfeljebb 20 forintra lehet előírányozni.

⁹⁷ A mezőgazdasági munkavállalók biztosításával kapcsolatos bevételekről és kiadásokról szóló táblázatos összeállításokat külön lapokként ragasztották be az előterjesztésbe. Ezek szerint a bélyeglerovásokból és a fentebb a)–e) jelölésű fedezeti forrásokból 39 500 000 Ft bevétellel számolt; másrészt 16 500 000 Ft-ot irányzott elő betegségi, 14 000 000 Ft-ot öregségi, 3 000 000 Ft-ot baleseti és 6 000 000 Ft-ot ügyviteli költségekre. A kiadások összege így megegyezett a bevételek 39 500 000 Ft-os összegével.

A rendelettervezet 11. §-ába felvett rendelkezések egyébként azt a célt szolgálják, hogy a munkavállalókat a járuléklervás erélyes ellenőrzésére készítsék. E rendelkezések értelmében ugyanis a munkavállalónak közvetlen érdeke fűződik a járuléklervás pontos teljesítéséhez.

[...] ⁹⁸

Az állami hozzájárulást az 1947. március–július hónapokra havi 2 000 000 forintban, az 1947. augusztus–december hónapokra – tehát az 1947/48. költségvetési év első öt hónapjára havi 500 000 forintban irányoztam elő.

A biztosítás gyakorlati végrehajtásának első öt hónapjára a havi 2 000 000 forint állami hozzájárulásra a biztosítás zavartalan működése érdekében ⁹⁹ feltétlenül szükség van, mert a kezdeti időszakban az egyéb bevételi forrásokból származó bevételek csak lassú ütemben folynak be.

Figyelemmel azonban az államkincstár helyzetére, állami hozzájárulást csak az említett összegekben vettem számításba. Tisztelettel kérem azonban a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a biztosítás megindulásának első öt hónapjában az OTI 7 000 000 Ft kereten belül a szükséghez mérten állami kölcsönt vehessen igénybe, amelyet a folyó évi október 1. után lenne köteles bevételei arányában visszatörleszteni. ¹⁰⁰

A betegségi biztosítás költségeinek előirányzásánál figyelemmel kellett lennem arra, hogy az ún. passzív tagság alapján az időszaki munkások túlnyomó része is egész éven át jogosult lesz a biztosítás szolgáltatásaira, a biztosítás körébe feltétlenül bekapcsolódó krónikus betegek pedig a szolgáltatások igénybevételére nézve fennálló lehetőségeket nyilvánvalóan teljes mértékben igénybe fogják venni. Az öregségi járadékosok a betegségi biztosítás szolgáltatásait csak korlátozottan vehetik igénybe, ezért irányoztam elő ezek betegségi biztosításának költségeit mérsékelt összegben.

Az öregségi járadékok mértékét a folyó évi augusztus hó végéig havi 15 forintban, azután pedig havi 20 forintban tervezem megállapítani. Ezeket az összegeket nagyon alacsonynak tartom, és indokoltnak látnám, ha e járadékok összege legalább havi 30 forintban állapíttatnék meg. A fedezet megszerzésének nehézségei és a mezőgazdaság teherviselő képességének erősen korlátozott volta azonban arra kényszerítenek, hogy erre vonatkozó javaslatomat későbbi időre halasszam.

Az ügyviteli költségek előirányzásánál figyelemmel kellett lennem arra, hogy a bélyegrendszer bevezetésénél bizonyos megindulási költségek (nyomatványok, biztosítási igazolványok, stb.) elkerülhetetlenül jelentkeznek. Ezért az indulás évében az ügyviteli költséget a forgalom 15 %-ában kellett előirányozni, amely a későbbi években 12, esetleg 10 %-ra csökkenthető lesz.

Az előadottakból tehát kitűnik, hogy a mezőgazdasági biztosítás költségvetése állami hozzájárulás nélkül nem hozható egyensúlyba. Figyelemmel

⁹⁸ Az itt kihagyott három bekezdés a bevételi forrásokkal kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott.

⁹⁹ Az előző öt szó külön lapon, betoldásként szerepel az előterjesztésben.

¹⁰⁰ Ez a bekezdés külön lapon, betoldásként szerepel az előterjesztés szövegében.

voltam azonban az államkincstár teherbíró-képességére és ezért nagyobb mértékű állami hozzájárulást, mint arra fentebb már rámutattam csak a biztosítás első hónapjaira kérek, amikor is az egyéb bevételi forrásokból eredő bevételekre még nem lehet számítani:

Az állami hozzájárulás mellett szükség lesz arra is, hogy az ipari munkál-
tatók által fizetett járulékokból tartalékolás céljára megtakarítható összegek
egy része átmenetileg szintén igénybevételessék a mezőgazdasági társadalom-
biztosítás céljára.

Ezzel a mezőgazdaságot terhelő társadalombiztosítási költségek egy része
az iparra háríthatnák át. Ezt méltányosnak is látom, tekintettel azokra a
súlyos terhekre, amelyeket a mezőgazdaság az agrár-árolló következtében
visel.

A mezőgazdasági társadalombiztosítás 1947. évi költségelőirányzatának
ismertetésénél rá kell mutatnom arra is, hogy a múlt évi október 1-jétől a
folyó évi február végéig a mezőgazdasági öregségi és a baleseti járadékokat
folyósítani kellett annak ellenére, hogy ezeknek a biztosítási ágaknak az
említett időszakban semmiféle bevételük nem volt. Éppen ezért tisztelettel
kérem a minisztertanács határozatát arra nézve, hogy az államkincstár ál-
tal a járadékok folyósítására az OTI rendelkezésére bocsátott államkölcsön
(eddig 3 300 000 Ft) állami hozzájárulásként számoltassék el.¹⁰¹

A fenti költségszámításnál a földreform során nyugdíj nélkül maradt volt
gazdasági nyugdíjasok átmeneti segélyezésére szükséges összegeket figyel-
men kívül hagytam. Álláspontom szerint ugyanis ez a segélyezés nem tár-
sadalombiztosítási feladat és az Országos Társadalombiztosító Intézetnek a
segélyezés lebonyolításába való ideiglenes bekapcsolását csak gyakorlati
szempontok indokolták. Felfogásom szerint ennek a segélyezésnek, illetőleg
a volt gazdasági alkalmazottak nyugdíjügye rendezésének költségeit az Or-
szágos Földbirtokrendezési Alapnak¹⁰² kell viselnie. Bármiképpen rendez-
tessék is azonban ez a kérdés, nem kapcsolható össze a gazdasági munka-
vállalók társadalombiztosításának kérdésével.

A mezőgazdasági társadalombiztosítás rendezésével kapcsolatban új sza-
bályozásra vár a víztársulatoknál alkalmazott munkavállalók betegségi
biztosításának, illetőleg betegségi ellátásának kérdése is. A víztársulatoknál
dolgozó földmunkások (kubikusok) a 6180/1945. ME számú rendelet 3. §-ának
(3) bekezdése értelmében minden korlátozás nélkül az OTI-nál esnek bizto-
sítási kötelezettség alá. Ez a rendezés megfelel az érdekeltek óhajának is. A
víztársulatok állandó alkalmazottai tekintetében azonban mind a munkál-

¹⁰¹ Ez a bekezdés külön lapon, betoldásként szerepel az előterjesztés szövegében.

¹⁰² Az Országos Földbirtokrendező Alap a földbirtokreformról szóló 1945: VI. tc.-vel törvény-
erőre emelt 600/1945. ME sz. r. (MK március 18., 10. sz.) alapján létesült. Magában foglalta a
korábbi Telepítési Alapot is. Feladata volt a földbirtokreform lebonyolításával, az ingatlanok
igénybevételével és juttatásával kapcsolatos pénzügyi kérdések megoldása. Bevételei az állami
tulajdonba jutott ingatlanok és ingóságok felhasználásából, a Telepítési Alap bevételeiből és az
állami hozzájárulásból származtak.

tatói, mind pedig a munkavállalói érdekeltség azt a kívánságot fejezte ki, hogy ezek betegellátása a munkáltató vízitársulat házi kezelésében oldassék meg. A bemutatott kormány-rendelettervezet erre lehetőséget kíván adni, természetesen azzal a feltétellel, hogy a munkavállalók érdekei teljes mértékben megóvassanak.

Az állam kezelésében lévő mező- és erdőgazdasági üzemek munkavállalóinak szociális biztosításánál különleges ügyviteli egyszerűsítésekre van lehetőség. Ezeknek a lehetőségeknek kihasználása érdekében szükséges a tervezetben foglalt felhatalmazás, amellyel természetesen akként kívánok élni, hogy az érintett munkavállalók érdekei teljes mértékben megóvassanak.

Az előadottakra tekintettel, tisztelettel kérem a minisztertanácsot, szíveskedjék hozzájárulni ahhoz, hogy a mellékelten bemutatott rendelettervezetet, mint a Magyar Köztársaság kormányának rendeletét kihirdethessem.

Budapest, 1947. évi február¹⁰³ hó.

dr. Molnár Erik s. k.
magyar népjóléti miniszter

Gévelt fogalmazvány karbonpapírral készített, aláírás nélküli másolata. Az előterjesztés egyes részeit külön lapokról kivágott betoldásként illesztették a szövegbe. Egyes, a határozathozatal szempontjából csak egykorúlag fontos részletek közlésétől eltekintettünk. Mindezekre jegyzetben utaltunk.

A [17] 166. sz. jkv. d) melléklete az [59] napirendi ponthoz.

[Javaslat a magyar–szovjet árucsereforgalmi egyezmény átmeneti időre szóló meghosszabbítására – 1947. február 8.]

Jegyzőkönyv

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányja és a Szocialista Szovjetkötársaságok Szövetségének Kormányja közt 1945. évi augusztus hó 27-én kötött Kölcsönös Áruszállítási Egyezményhez.

Magyarország ideiglenes Nemzeti Kormányja és a Szocialista Szovjetkötársaságok Szövetségének Kormányja között 1945. évi augusztus hó 27-én kötött Kölcsönös Áruszállítási Egyezmény teljesítési eredményeinek elbírálása után a szerződő felek a következőkben állapodtak meg:

¹⁰³ Az eredetileg itt szereplő „január” szót tintával áthúzták, és kézírással februárra javították.

I. szakasz

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányja és a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségének Kormányja között 1945. évi augusztus hó 27-én létrejött egyezmény tartama alatt, azaz 1945. évi augusztus hó 27-től 1946. évi december hó 31-ig bezárólag a Magyarországra szállított szovjet áruk ellenértéke 13,6 millió USA dollárt, míg az ugyanezen idő alatt eszközölt magyar áruszállítások ellenértéke 11,4 millió USA dollárt tett ki.

II. szakasz

A kölcsönös áruszállítások egyenlőségének megbontásával kapcsolatban (lásd I. szakasz) a Magyar Köztársaság Kormányja a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségének 2 millió USA dollárt fizetett ki készpénzben és a kölcsönös áruszállítások kiegyenlítődése céljából biztosítja 200 000 USA dollár értékű pamutszövetek kiszállítását a Szovjetunióba 1947. évi január hó 1-je és 1947. évi március hó 1-je között, a vonatkozó magyar részvénytársaságok és a szovjet külkereskedelmi egyesülések közti megállapodások számlájára.

III. szakasz

A felek megállapodtak abban, hogy a szovjet fél a vonatkozó szovjet külkereskedelmi egyesülések és a magyar intézmények és egyének közti szerződések számlájára 1947. évi január hó 1-től kezdődőleg az új Magyar–Szovjet Kölcsönös Áruszállítási Egyezmény aláírásáig az 1. számú mellékletben megnevezett és mennyiségű, 1,6 millió USA dollár értéket képviselő árut fog Magyarországra szállítani.

Magyar részről ugyanezen időtartam alatt a 2. számú mellékletben megnevezett és mennyiségben feltüntetett, 1,6 millió USA dollár értéket képviselő árut fognak a Szovjetunióba kiszállíttatni.

A jelen szakaszban említett szállítások a jelen jegyzőkönyv I. szakaszában említett Egyezmény által előírt árakon és feltételek mellett fognak eszközöltetni.

Jelen jegyzőkönyv Budapesten, 1947. évi február hó 8-án két eredeti példányban, magyar és orosz nyelven vétetett fel azzal, hogy mindkét szöveg egyenlő jogerővel bír.

Magyar Kereskedelem- és
Szövetkezetiügyi Miniszter

A Szovjetunió Kereskedelmi
Képviselője Magyarországon

[17] 166. 1947. március 5.

Bizalmas!

1. számú melléklet

az 1947. évi február hó 8-i jegyzőkönyvhöz.

1. számú jegyzék

a Szovjetunióból Magyarországra szállítandó árukról.

Sorszám	Az áru megnevezése	Mértékegység	Mennyiség
1.	Vasérc	tonna	10 000
2.	Koksz	tonna	35 000
3.	Gyapot	tonna	1 300
4.	Só	tonna	12 000
5.	Ammónium nitrát	tonna	1 300
6.	Kalcinált szóda	tonna	500
Összesen USA dollár:			1 600 000

Bizalmas!

2. számú melléklet

az 1947. évi február hó 8-i jegyzőkönyvhöz.

2. számú jegyzék

a Magyarországról a Szovjetunióba szállítandó árukról.

Sorszám	Az áru megnevezése	Mértékegység	Mennyiség
1.	Kukorica	tonna	10 000
2.	Bab	tonna	1 000
3.	Lucerna	tonna	250
4.	Pamutszövedék	méter	2 000 000
5.	Olajtermék	tonna	15 000
Összesen USA dollár:			1 600 000

Megjegyzés: A 2 millió méter pamutszövedék kiszállítása azon mennyiségen felül fog történni, amely Magyarország részéről az 1947. évi január hó 1-vel mutatkozó szovjet többletszállítások kiegyenlítése céljából szállítandó (lásd II. szakaszt).

Gépelte, aláírás nélküli, sokszorosítási eljárással készített másolat.

A [17] 166. sz. jkv. e) melléklete a [77] napirendi ponthoz

[Törvénytervezet egyes külföldön tartózkodó személyeknek magyar állampolgárságuktól való megfosztásáról]

[Belügyminisztérium]

I n d o k o l á s

I. A közelmúltban leleplezett és a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946: VII. törvénycikkben¹⁰⁴ meghatározott tényálladékokat kimerítő szervezkedés felderítése során megállapítást nyert, hogy e mozgalomban olyan személyeknek is részük volt, akik jelenleg külföldön tartózkodnak. E személyek annak a felhívásnak, hogy térjenek haza és álljanak a nyomozó hatóságok rendelkezésére, eleget nem tettek. Miután azok, akik a magyar demokratikus államrend és köztársaság ellen külföldön aknamunkát folytatnak és egyben a hazatérési felhívásnak nem engedelmesskednek, nem méltók arra, hogy továbbra is a magyar állampolgári kötelekben maradjanak, szükségessé vált egy olyan jogszabály megalkotása, amely e személyeknek a magyar állampolgárságtól való megfosztását most és a jövőben is lehetővé teszi. Jelenlegi jogszabályaink, jelesen az 1939: XIII. tc. 8. §-ának 1–5. pontjai,¹⁰⁵ erre ugyanis lehetőséget nem adnak. Ezért a csatolt törvénytervezetet készítettem.

A törvénytervezet a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. tc. 30. §-ában foglalt jogelvet¹⁰⁶ fejleszti tovább, és egyben kiegészíti az 1939: XIII. tc. 8. §-ának első bekezdését az állampolgárságtól hatósági határozattal való megfosztás újabb esetével. A hatósági határozatot a minisztérium hozza meg, ha azt szükségesnek és indokoltnak találja, és ha a törvénytervezet 1. §-ában foglalt feltételek fennforognak.

¹⁰⁴ Lásd: NF Mt. jkv. 1946, a [9] 92. sz. jkv. 1. és a [10] 93. sz. jkv. 47. napirendi pontját, valamint jegyzeteiket.

¹⁰⁵ Az 1939: XIII. tc. a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. tc. kiegészítéséről és módosításáról intézkedett. A törvény 8. §-a a külföldön tartózkodó személyek állampolgárságtól való megfosztását szabályozta. Az (1) bekezdés 1. pontja szerint azt, akivel szemben a bíróság az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921: III. törvénycikkben meghatározott büntett vagy vétség miatt bűnösséget megállapító ítéletet hozott; a 2. pontja szerint azt, aki háború idején az ellenséghez pártol, azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal segíti vagy más módon ellenséges területre távozik; a 3. pontja szerint azt, aki idegen államtól vagy szervtől – a magyar kormány engedélye nélkül – bármilyen politikai jellegű tisztséget vagy más megbízást elfogad, vagy valamely külföldi politikai szervezet tagja lesz; a 4. pontja szerint azt, aki az ország területének elhagyására vonatkozó jogszabályok ellenére külföldre távozik; végül az 5. pontja szerint azt, aki külföldi politikai szervezet tevékenységében részt vesz, a minisztérium (a kormány) megfoszthatja magyar állampolgárságától.

¹⁰⁶ Az 1879: L. tc. 30. §-a arról szólt, hogy a belügyminiszter kimondhatta az állampolgárság elvesztését azon magyar állampolgárok esetében, akik az ország területén községi illetőséggel bírtak, ha azok engedélye nélkül más állam szolgálatába álltak, illetve ha felszólítására meghatározott idő alatt ezen szolgálatból ki nem léptek.

Megjegyzem, hogy a törvénytervezet nem kívánja sem a demokratikus szabadságjogokat, sem pedig az állampolgárságot, mint egyik legfontosabb alanyi közjogot érinteni, hiszen, ha a hazatérésre felhívott személy az ország területére visszatér és jelentkezik, az állampolgárságtól való megfosztás szankciója nem alkalmazható. Ugyancsak biztosítja a demokratikus szabadságjogokat és egyben az állampolgárság jogát az, hogy törvény, tehát a hazatérésre való felhívás és az ahhoz kapcsolódó szankció is, csak azokra a személyekre alkalmazható, akik a demokratikus államrendet és köztársaságot védő 1946: VII. törvénycikkben meghatározott büntett elkövetésének gyanúja alatt állanak. A hazahívás ténye ez esetben is csupán azt a célt szolgálja, hogy a tényállás teljes felderítése végett a hazahívott személy szükség esetén a hatóságok rendelkezésére álljon.

II. A törvénytervezet 1. §-a a hazahívás jogát általában a kormánynak, de közszolgálatban álló, – tehát többnyire hivatalos megbízásból külföldön tartózkodók – tekintetében a főfelügyeletet gyakorló illetékes miniszter részére is biztosítja. Magának az állampolgárságtól való megfosztás kimondásának a jogköre csak a minisztériumot illeti meg, amely jogával szabad belátása szerint él. E szakasz rendelkezései szerint a felhívottnak nem csupán a hazatérés, hanem a jelentkezés is kötelessége.

Az 1. § (3) bekezdése értelmében a felhívást a Magyar Közlönyben is közzé kell tenni. Erre egyrészt a nagyobb nyilvánosság biztosítása miatt, másrészt azért van szükség, hogy ha a kézbesítés nem volna lehetséges, a határidő ez esetben is a Magyar Közlönyben való közzététel utolsó napjától számítassék. E bekezdés egyébként biztosítja a törvény céljának elérését az esetben is, ha a hazahívott ismeretlen helyen tartózkodik, vagy részére a felhívás bármely okból kézbesíthető nem volt.

Az 1. § (4) bekezdése értelmében az 1939: XIII. tc. 7. §-ának (2)–(4) bekezdései¹⁰⁷ megfelelően alkalmazandók, vagyis a minisztérium határozata az állampolgárságtól megfosztott személy feleségére és kiskorú gyermekeire csak akkor terjed ki, ha ezt a határozat kimondja; a Magyar Közlönyben a megfosztó határozatot is közzé kell tenni és a határozat e közzététel napján válik hatályossá; végül a jelen törvény alapján magyar állampolgárságától megfosztott személyt csak a minisztérium hozzájárulásával lehet visszahonosítani.

¹⁰⁷ Feltehetőleg elírás történt, mivel az 1939: XIII. tc. 7. §-ának nincs (2)–(4) bekezdése. Minden bizonnyal a 8. § (2)–(4) bekezdésére kívánt utalni, amely a feleség és a kiskorú gyermek állampolgárságtól való megfosztását, a határozatnak a hivatalos lapban való közzétételét, illetve a visszahonosítást szabályozta. E kérdésekre vonatkozó intézkedési jogkört is a minisztérium (a kormány) részére tartotta fenn a törvény.

A 7. § egyébként a visszahonosításra vonatkozó kérelem előterjesztéséről szólt.

A törvénytervezet 2. §-a lehetővé teszi azt, hogy azok a személyek, akik a közelmúltban lelepleztek, és a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. törvénycikk büntetőrendelkezései alá eső szervezkedésben való részvétellel gyanúsíthatók,¹⁰⁸ és akiket a miniszter már a jelen tervezet törvényi hatálybalépését megelőzőleg a hazatérésre felhívott, nem jelentkezésük esetén állampolgárságuktól újabb felhívás kibocsátása és határidők bevárása nélkül megfoszthatók legyenek.

Gépett, keltezés és aláírás nélküli, sokszorosítási eljárással készült egykorú másolat.

¹⁰⁸ Az 1946:VII. tc. a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szól.

[18] 167.

JEGYZŐKÖNYV

az 1947. évi március hó 13. napján de. 11 órakor
Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Rajk László belügyminiszter
Dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter
Dr. Bárányos Károly földművelés-
ügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
A vallás- és közoktatásügyi tárca
részéről Nagy Miklós államtitkár
Dr. Ries István igazságügy-
miniszter

Bartha Albert honvédelmi miniszter
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Az építés- és közmunkaügyi tárca
részéről Bencsik Gyula
államtitkár
Dr. Erőss János közellátásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnök-
ségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Béla miniszterelnökségi
adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője.

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hivatalosan is, hogy a pártok között folyó tárgyalások arra az eredményre vezettek, hogy tegnapelőtt éjszaka megegyezés jött létre, amit a pártközi értekezlet elhatározásából már nyilvánosságra is hoztak.¹ Jól tudja, hogy ez

¹ Előzményéről lásd a [13] 162. sz. jkv. [1] napirendi pontját és jegyzeteit.

A Kisgazdapárt és a Baloldali Blokk pártjai közötti hatalmi harc következtében a koalíciós feszültség mintegy hat hónapja húzódtott. Ennek fontosabb kérdései a helyhatósági választások megtartása, a politikai rendőrség tevékenységének korlátozása, a jövőbeni gazdaságpolitika irányának meghatározása stb. volt. A válság az „összeesküvés” ügy kirobbanásával vált teljesé. A miniszterelnök arra utalt, hogy az 1947. március 11-én tartott pártközi értekezlet – legálábbis egyelőre – lezárta az addigi kielezett vitákat. A nyilvánosságra hozott közleményben a koalíció pártjai leszögezték, hogy kívánatosnak tartják az összeesküvés gyors felszámolását és az összeesküvők megbüntetését. A kormány jövőbeni munkaprogramját ismertette a közlemény utalt a hároméves gazdasági terv mielőbbi elfogadására, a szövetkezeti kérdés rendezésére, célul tűzte az agrárróló szűkítését, a szociális biztosításnak a parasztságra is kiterjedő továbbfejlesztését, a demokratikus köznevelési terv elkészítését. A nyilvánosságra hozott megállapodáshoz kapcsolódó „titkos” jegyzőkönyvben a pártok állást foglaltak az erőszakos tagtoborzás

a megegyezés, amely roppant kiélezett politikai helyzet és elmélyült válság közepette jött létre, az első pillanatban még a magyar közvélemény felé nem teszi meg azt a kívánatos hatást, hogy mindenki meg lenne győződve a megegyezés nagy eredményeiről és országépítő tényéről. Reánk hárul tehát az a feladat, hogy a megegyezés által megteremtett nyugodtabb és békésebb körben hozzuk az intézkedéseket és a kormányzati munkának azt a sorát, amely a magyar népet megnyugtatja és azzal az érzéssel tölti el, hogy az életében ez a megegyezés nagyon jelentős állomás, mert a fejlődés meg fog indulni, emelkedni fog a termelés és a békének és a nyugalomnak alkotó áldásai éreztetni fogják hatásukat. Arra kéri miniszter társait, hogy akinek elgondolásai, tervszetei vannak arra, hogy a magyar nép érdekét előbbre vigye, és akit visszatartott az a körülmény, hogy még a minisztertanács légkörében is érezte hatását ez a politikai feszültség, jöjjön tervével ide, hogy a pártközi megegyezés ne csak a magyar politikai életben jelentsen megkönnyebbülést, hanem népünk életében is. Kívánja, hogy ez a megegyezés általános legyen, eredményeket hozzon és kialakuljon az az őszinte és bizalomteljes jóviszony a kormány tagjai között is, amely feltétele annak, hogy együttesen egészséges munkát tudjunk végezni.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: ezt a megegyezést a tegnap esti rádió-leadásban úgy kommentálták, hogy a Kiszgazdapárt nem lehet a reakciósnak a búvóhelye, ennél fogva úgy határozott, hogy Bartha Albert, Rácz Jenő és Bognár József minisztereket visszahívja a kormány tagjai közül. Felháborítónak tartja a rádió részéről ezt a kommentálást, mert 60 esztendő szolgálata után nem érdemelte meg. Vagy elégtételt szolgáltatnak neki, vagy pedig ő maga vesz elégtételt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a megegyezés hivatalos szövegét a pártközi értekezlet által megfogalmazott hivatalos szövegben egyrészt a párt képviselő értekezletén, másrészt pedig a sajtóban megismerhette. Ebben még csak célzás sincs arra, minthogyha bárkit a kormány tagjai közül meg akarnának bélyegezni. Valószínű, hogy a rádiónál egy szerencsétlen fogalmazás történt, meg fogja vizsgálatni, hogy ki kommentálta a hivatalos szöveget és miniszter-társai visszahívását.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: kívánatos volna egy helyreigazítást a rádióban leadni.

ellen, ígéretet tettek sajtójuk koalíciós szellemének biztosítására, a baloldali pártok pedig vállalták az FKgP „jogos” követeléseinek támogatását a közigazgatási alkalmazottak pártok szerinti arányának megállapítását illetően, és egyéb területeken.

A létrejött megegyezésről – amint alább Bartha Albert honvédelmi miniszter hozzászólásából is kiderül –, a rádió is hírt adott, és a kiadott kommunikét a minisztertanács ülését követő napon több lap is közölte. (Lásd pl. a Szabad Nép és a Kis Újság 1947. március 14-i számát.) A miniszterelnök által említett pártközi értekezletről felvett jegyzőkönyvet és az azzal kapcsolatos dokumentumokat közli: PÁRTKÖZI ÉRT., 485–501. Lásd továbbá: VIDA, 1976, 234–295, illetve a jelen kötet Bezetésének Pártok, politikai erőviszonyok c. fejezetét.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a kivizsgálás folyamán esetleg majd erről is lehet szó.²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

2.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Vass Sándor köztársasági elnöki tanácsos IV. fizetési osztályba osztályfőnökké való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Vass Sándor miniszteri osztályfőnökké való kinevezéséhez hozzájárult.³

3.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a közhivatalok ügyrendjére vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: kéri észrevételeinek elfogadását, melyeket írásban megküldött.

[Rajk] *Belügyminiszter*: minisztériumának is vannak írásbeli észrevételei, kéri bedolgozni az előterjesztésbe.

Dr. Balogh István [államtitkár]: a Gazdasági Főtanács figyelembe fogja venni, és mielőtt megjelenik, a pénzügyminiszterrel és belügyminiszterrel megállapítják a pontos szöveget.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴

² A személycseréről a rádióban elhangzott és a honvédelmi miniszter által nehezményezett megegyezés valójában már megszületett, bár a pártközi értekezlet lezárásaként aláírt „Megállapodás” ezt még valóban nem tartalmazta. Az említett személycserét azonban már a Nagy Ferenc által két nappal korábban (március 11-én) készített megállapodás-tervezet is tartalmazta (PÁRTKÖZI ÉRT., 496–498.), s a végleges döntés is megszületett a minisztertanács ülése után néhány órával, tehát még március 13-án, a személyi kérdésekkel foglalkozó újabb pártközi értekezleten. Politikai minősítést, vagy megbélyegzést azonban egyik dokumentum sem tartalmazott.

³ A 3053/1947. ME sz., szükségzavú előterjesztés csak azt tartalmazza, hogy Vass Sándor kinevezése a Köztársasági Elnöki Hivatal státusába történt. *Dr. Vass Sándor* 1933-tól 1941 decemberéig a Miniszterelnökség sajtóosztályán dolgozott. 1946 februárjában részt vett a köztársasági elnök hivatalának megszervezésében, ahol kezdettől fogva az elnöki osztály vezetője volt, tehát bizalmi munkakört töltött be. (Az előterjesztésben a nevet két „s”-sel írták, míg a jegyzőkönyvben eggyel. Az előbbi írásmódnak megfelelően javítottuk a jegyzőkönyv szövegét.) Lásd még: MOL XIX-A-1-j-1947-III-3053.

⁴ Előzményéről lásd a [15] 164. sz. jkv. 10. napirendi pontját és jegyzetét, amely ismerteti a GF e tárgyban kiadott közleményeit és felhívásait. A GF által készített 1811/1947. számú előterjesztés utalt arra, hogy a minisztertanács korábban felhatalmazta a Gazdasági Főtanácsot, dolgozzon ki javaslatot az állami és önkormányzati hatóságok, intézmények, üzemek ügyintézésének racionalizálására. Az átfogó javaslat megszületéséig is sürgősnek minősítette az előterjesztés a közhivatalok és közintézmények ügyrendjéről szóló 5500/1929. ME sz. rendelet egyes, főként az ügyintézés alakai vonatkozásait érintő rendelkezéseinek módosítását, mégpedig a korábban közzétett GF-hirdetések és közlemények helyett kormányrendelet kiadása útján.

4.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát nemzetközi kötelezettségeink fedezetére 16 890 000 forint hiteltűllépés engedélyezése tárgyában. Azon feltételek mellett, ahogyan már a múltban is hozzájárult ezekhez a hitelekhez a minisztertanács, vagyis, hogy az összegszerűséget a Gazdasági Főtanács és a pénzügyminiszter vizsgálja felül.

Minisztertanács a nemzetközi kötelezettségeink fedezetére tizenhatmillió nyolcszázkilencvenezer forint hiteltűllépéshez hozzájárult.⁵

5.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát nemzetközi kötelezettségeinkkel kapcsolatban az átlagon felüli munkateljesítményt végző tisztviselők részére jutalom engedélyezése tárgyában. Meggondolásra ajánlja az előterjesztést, mert precedenst jelent.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: hallomásból tudja, hogy a hivatalnál rengeteget dolgoznak. Igen nagy megtakarításokat végeznek az államnak. Ők hozták rendbe azt a szörnyű nagy káoszt, ami ott teremtődött. Mindössze 10 000 forintról van szó. Ezek a Jóvátételi Hivatali emberek érintkeznek a NIK-kel, és magánvállalatok embereivel, akik náluknál többszöri fizetésekben részesülnek.

[Erőss] Közellátásügyi miniszter: az tény, hogy ebben a hivatalban nincs hivatalos óra. Este 8 óráig dolgoznak, üzemekhez, gyárakhoz vannak kirendelve, napi 14 órai munkateljesítményük van. Egyáltalán nem tartja soknak egyszeri jutalmazásképpen ezt az összeget megszavazni, javasolja a hozzájárulást.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: a minisztertanácsi felszólalásokból megállapítható, hogy nyilvánvalóan a jutalmazás mellett foglal állást. Javasolja azonban a tisztességes jutalmazást, amit azután meg is köszönhetnek.

(A pénzügyminiszternek és a belügyminiszternek a jegyzőkönyvben említett, írásban megküldött észrevétele az előterjesztés mellett nem található, az előterjesztéseket tartalmazó borítólappal kézzel, tintával írt megjegyzés szerint azonban csupán szövegezésbeli módosításokat javasoltak.) Az előterjesztés alapján kiadott 3630/1947. ME sz. r. (MK RT március 23., 67–68. sz.) előírta például, hogy a kiadmány bal felső sarkában fel kell tüntetni a hivatal elérhetőségét biztosító adatokat (cím, telefonszám, postafiók), továbbá az ügy előadójának a nevét is. Előírta továbbá, hogy a kiadmányozó tisztviselő csak kivételes esetekben írja alá saját kezűleg a kiadmányt, ehelyett a nevét „s. k.” jelzéssel kell feltüntetni, s a kiadmányt a hitelesítő irodakezelési alkalmazott írja alá a hitelesítési záradék mellett. E szabályozásokat illetően lásd még: MOL XIX–A–10. Stab. XXXIV. ülés, 1947. április 2., 16.; továbbá uo. Stab. XLI. ülés, 1947. április 23., 1.; és Stab. XLVII. ülés, 1947. május 7., 33. pontját.

⁵ Közvetlen előzményéről lásd a [14] 163. sz. jkv. 5. és a [16] 165. sz. jkv. 4. napirendi pontját. A 2707/1946. ME II. sz. előterjesztésben az igényelt összeg a következő tételek kiegyenlítését szolgálta: Csehszlovák mezőgazdasági jóvátétel – 1 400 000 Ft; a Vörös Hadsereg készpénzellátása – 8 000 000 Ft; a megszálló csapatok szállítása – 2 400 000 Ft; valamint a Szövetséges Ellenőrző Bizottság készpénzellátása és egyéb költségei – 5 090 000 Ft. Összesen tehát 16 890 000 Ft hiteltűllépés engedélyezését kérta a Jóvátételi Hivatal.

Be kell kérni a részletes kimutatásokat az összecszerúségre nézve. Javasolja, hogy a Gazdasági Főtanács vizsgálja meg az előterjesztést részleteiben.

[Erőss] *Közellátásügyi miniszter*: miután a Jóvátételi Hivatal a miniszterelnök hatásköre alá tartozik, javasolja, hogy a miniszterelnök vizsgálja felül a szétosztást.

[Nagy] *Miniszterelnök*: jobb lenne, ha a Gazdasági Főtanács tenne javaslatot.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes kivizsgálás és javaslatléttel véget a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁶

6.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát szovjet katonai csapatszállítások költségeinek megtérítésére 15 millió forint hiteltúllépés engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács szovjet katonai csapatszállítások költségeinek megtérítésére tizenötmillió forint hiteltúllépést engedélyezett.⁷

7.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Márky Tamás szabadpályán eltöltött idejéből 3 év beszámításának tárgyában a közszolgálatba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

8.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Bajza utca 31. szám alatti ingatlan eladása tárgyában.

⁶ A Jóvátételi Hivatal 72 513/1947. sz., a Miniszterelnökség iratanyagában található átirata a kérést azzal indokolta, hogy „A Jóvátételi Hivatalnál szolgálatot teljesítő tisztviselők az egyes minisztériumoktól kiküldött képviselőkkel karöltve nap-nap után vesznek részt olyan tárgyalásokon, amelyek sokszor reggeltől késő estig tartanak, és amely tárgyalások rendkívül felelős és megerőltető diplomáciai munkával járnak, nem beszélve arról, hogy az üléseken kívül is terhes és fontos előkészítő és végrehajtó munkát kívánnak meg.” (MOL XIX–A–1–j–1947–XXVII/a–3526.) Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a javaslattal kapcsolatban a Miniszterelnökség által tett következő megjegyzés olvasható: „Veszedelemes precedenst jelentene. Ezt a kérdést a különmunkadíjakkal kell megoldani, melyből a Jóvátételi Hivatal is kap a Miniszterelnökség útján. Elvileg elleneznünk kell.” A Gazdasági Főtanács 1947. március folyamán tartott üléseinek jegyzőkönyveiben nem található utalás arra, hogy a Jóvátételi Hivatal munkatársainak jutalmazásáról tárgyalt volna.

⁷ A 2905/1947. ME II. sz. előterjesztés szerint az összeg a MÁV költségeinek megtérítését szolgálta.

⁸ Az 1082/1947. ME sz. előterjesztés szerint *dr. Márky Tamás* 1945 augusztusa óta dolgozott a Miniszterelnökségen miniszteri segédtitkári beosztásban. Előtte három évig ügyvédjelöltként működött.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹

9.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szakasits Árpád államminiszter részére új gépkocsi vétele tárgyában. A gépkocsi a szokásos módon a közlekedésügyi miniszter közreműködésével szerzendő be.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

10.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Magyar Pál egy. magántanár, állami erdőtanácsos, az Erdészeti Kutatóintézet vezetőjének egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Magyar Pál egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰

11.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

⁹ A 3137/1947. ME számú előterjesztés *dr. Fraund István* „háborús távollévő” Bajza utca 31. sz. alatt levő, elhagyott vagyonként kezelt, egyemeletes villájának a Nemzeti Hitelintézet Rt. részére való eladására vonatkozott. A minisztertanács elé azért került az ügy, mert a hatályos rendelkezések értelmében az elhagyott javak kormánybiztosa az elhagyott javak tekintetében szándékolt elidegenítést, terhelést a Kormánybiztosság Elnöki Tanácsának jóváhagyása esetén is csak a minisztertanács hozzájárulásával hajthatta végre (lásd a [6] 155. sz. jkv. 5. napirendi pontját).

A Miniszterelnökség irataiból megállapítható, hogy a Bajza u. 31. sz. házat 1946. decembereig az orosz katonai hatóságok használták. Miután ők kiürítették és átadták a magyar hatóságoknak, a miniszterelnök úgy rendelkezett, hogy az épületben kell elhelyezni a Tájékoztatásügyi Minisztériumot. Helyreállítását azonban a hideg téli időjárás miatt nem tudták megkezdeni, így az épületbe többen önhatalmúlag beköltöztek, és tüzelésre az ablakkereteket és az épület egyéb farészeit használták, amivel igen nagy kárt okoztak. Ezt követően döntött úgy az elhagyott javak kormánybiztosa, hogy az épületet értékesítik. A minisztertanács által is jóváhagyott határozatot azonban rövidesen megtámadták Fraund István leszármazottainak képviselői, aminek eredményeként az illetékes gyámhatóság, majd 1947 áprilisában másodfokon Budapest Székesfőváros közigazgatási bizottsága a kormánybiztosságnak az épületre vonatkozó igényét elutasította. (MOL XIX-A-1-j-1947-XXIII-1667., 3137. és 4415.)

¹⁰ A 29 311/1947. VKM VI. sz. előterjesztés szerint a kinevezés a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karára, az Erdőművelés, vad- és halgazdaságtani tanszékre történt. *Dr. Magyar Pál* (1895–1969) erdőmérnöki oklevéllel, valamint bölcsészdoktori címmel rendelkezett. 1924–1927. között a Püspökladányi szik-kísérleti telep vezetője, 1927-től pedig a soproni Erdészeti Kutatóintézet munkatársa, majd vezetője volt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹¹

12.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Ferencsik János és Kadosa Pál zeneművészeti főiskolai tanárokká való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Ferencsik János és Kadosa Pál zeneművészeti főiskolai tanárokká való kinevezéséhez hozzájárult.¹²

13.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Komjáthy Aladár könyvtárigazgatónak a IV. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezése tárgyában. 1945-ben már rehabilitálták, s akkor az V. fizetési osztályba nyert kinevezést.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: elutasítandónak tartja a javaslatot. Kétszeres rehabilitálásnak nincs helye.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.¹³

¹¹ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a 2. sorszámu előterjesztés címe: „Az evangélikus teológiai tanszék betöltése”. Előzményére lásd a [17] 166. sz. jkv. 26. napirendi pontját. Akkor, és később, a Dinnyés-kormány idején (lásd DL MT. JKV., [17] 197. sz. jkv. 63. napirendi pont) a vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Nagy Gyula evangélikus teológus egyetemi tanári kinevezésére tett javaslatot, amit azonban a minisztertanács elutasított.

¹² A 36 218/1947. VKM VII. sz. előterjesztés *Ferencsik János* (1907–1984) karmesterrel kapcsolatban többek között a következőket tartalmazza: „A Nemzeti Zenede karnagyképző tanszakát 1926-ban végezte el, s ott azóta is e tanszak tanára. A Magyar Állami Operaház 1928-ban korrepetítorává, 1931-ben pedig karmesterévé szerződött. Operaházunk számos külföldi vendégzereplésének sikere fűződik karmesterségéhez, amelyek közül kiemelkedik a firenzei Maggio Musicale 1938-ban. Ugyancsak ő mutatta be a milánói Scalaban Bartók Csodálatos Mandarinját 1940-ben, és a helsinki operaházban Erkel Bánk Bánját. Mint zenekari karmester komoly sikereket ért el [több országban]. Bartók és Kodály művészetének kiváló zenekari tolmácsolója, és az új magyar zene lelkes terjesztője. A Zeneművészeti Főiskola karnagyképző tanszakának vezető-tanárul való megnyerése az egész magyar zenei élet érdeke, mert a tanszak eddigi szünetelése miatt karmesterjelöltjeink külföldön végezték be tanulmányaikat, s legtöbbször elveszték a magyar zeneélet számára.”

Az előterjesztés *Kadosa Pál* (1903–1983) zongoratanár, zeneszerző addigi pályafutásából a következőket emelte ki: „Pedagógiai célú zongoradarabokon kívül kamarazenei és zenekari műveket szerzett, amelyekben a romantikus irányzattól elfordult francia és orosz haladó irányzatnak markáns képviselője lett. A felszabadulás óta a magyar zenésztársadalom egyik élő-nalbeli alakja, akit a Magyar Művészeti Tanács is tagjai sorába választott. Fáradhatatlan aktivitásával zenekultúránk újjáépítésében jelentős szerepe van.”

¹³ A 32 309/1947. VKM VI. a. ü. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a közoktatásügyi népbiztos *Komjáthy Aladárt* (1894–1963) 1919-ben kinevezte a budapesti tudományegyetem könyvtárhoz a VIII. fizetési osztályba, de szolgálati jogviszonyát, mint általában az ilyen kinevezések esetén történt, később megszüntették. 1921-től azonban egészen 1946-ig a Miniszterelnökség alkalmazásában állt sajtóelőadói minőségben. Komjáthy Aladár rehabilitálása 1946-ban megtörtént (lásd: NF MT. JKV. 1946, [16] 99. sz. jkv. 58. napirendi pont), és a fokozatos előlépés

14.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát iskolai kezelőnk alkalmazása iránt a székesfővárosi iskolákban.

[Vas] Gazdasági Főtanács főtitkára: felhívja a figyelmet arra, hogy esetleg a Jegyhivataltól átvehető 18 kezelőnk, mert az a hivatal fokozatosan leépítésre kerül.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

15.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Rózsa Margit és Guelminó Ilona állami népiszkolai tanítói kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Rózsa Margit és Guelminó Ilona állami népiszkolai tanítói kinevezéséhez hozzájárult.¹⁴

16.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti 32.765/1947. számú javaslatát Páncél Imre és társai gyógypedagógiai intézeti tanároknak a közszolgálatban való visszatartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

17.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Bobula Ida tanárnő svájci meghívásával kapcsolatos költségeinek megtérítése tárgyában.

szabályait alkalmazva az V. fizetési osztály 1. fokozatába sorolták. Komjáthy Aladár ezt azért sérelmezte, mert a Miniszterelnökségen már a IV. fizetési osztálynak megfelelő illetményeket élvezett. A VKM a IV. fizetési osztály 1. fokozatába való átsorolását javasolta. Ezt azonban a minisztertanács ülésén felszólaló közlekedésügyi miniszter mellett a Miniszterelnökség és az igazságügyminiszter sem fogadta el, amit az előterjesztéshez kapcsolódóan előzőleg írásban is rögzítettek.

¹⁴ A 39 232/1947. VKM X.b. üo. sz. előterjesztés szerint a két tanítónőt az új délszláv tanítási nyelvű állami népiszkolához kívánták kinevezni. Mindketten rendelkeztek tanítói oklevéllel és délszláv nyelvű képzéssel. Kinevezésüket a Magyarországi Szlovákok Antifasiszta Frontja javasolta.

¹⁵ A 32 765/1947. VKM IV. üo. sz. előterjesztés Páncél Imre és Szentgyörgyi Gusztáv 41 év, illetve Pető Ferenc, Faragó Géza, Sturm József, Ürmösi Jenő, Zsonaty Dezső, Maár János és Hikkel István 40 év közszolgálatlaltal rendelkező gyógypedagógiai intézeti tanárnak a szolgálatban 1947. június 30-ig való visszatartását kérte, hivatkozva a nagyfokú gyógypedagógiai tanárhiányra.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

18.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: előterjeszti javaslatát Gabriel Asztrik Belgiumba való kiküldetése tárgyában. A meghívás megbecsülést jelent a magyar államra nézve is.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: javasolja, hogy utasítsák vissza az előterjesztést. A múltkor felmerült kifogásokat most is fenntartja, nem kívánatos, hogy bármilyen formában ilyen emberek képviseljék kint a demokráciát, akikkel szemben nincs meg a teljes bizalom.

Rákosi Máttyás államminiszter: szintén javasolja elutasítani.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.¹⁷

19.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: szeretné a Csehszlovákiából kiutasított felekezeti tanítók ügyét rendezni. A csehek a kiutazási engedélyt nem adják meg azzal az érveléssel, hogy ezek nem közalkalmazottak. De ha nem is adják meg a kiutazási engedélyt, legalább a létminimumot, amit közalkalmazottakra nézve kötelezően vállaltak, biztosítsák számukra. A külügyminiszterrel már letárgyalta a dolgot, s ha a belügyminiszter hozzájárulna, úgy nem is hozná minisztertanács elé, pedig az előterjesztést már elkészítette.

[Rajk] Belügyminiszter: itt nemcsak a felvetett szempontok merültek fel, hanem, ennek messzemenő megfontolásai is vannak. A szlovákiai magyar tanítóság ne rendezzen inváziót Magyarország felé, mert az ottani magyarságnak neveltetéséről is gondoskodni kell. Ha feltárjuk az ország határát előttük, kárpótlásról biztosítjuk, és azonnal állásba helyezzük őket, akkor magyar tanító nem fog Csehszlovákiában maradni. Javasolja, hogy minisztertanács döntsön ebben a kérdésben.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy Miklós államtitkár]: 1300 felekezeti tanító elhelyezésére már megvan a felhatalmazása a minisztertanácstól. Az előterjesztést a következő minisztertanács elé fogja hozni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

¹⁶ A 18 711/1947. VKM X. sz. előterjesztés szerint *dr. Bobula Ida* tanárnő 1946-ban az Egyetem Végzett Nők Nemzetközi Szövetségének meghívására utazott Svájcba.

¹⁷ Előzményéről lásd a [17] 166. sz. jkv. 23. napirendi pontját.

¹⁸ Előzményéről lásd a [15] 164. sz. jkv. 53. napirendi pontját és d) mellékletét. Lásd továbbá a [19] 168. sz. jkv. [60] napirendi pontját.

20.

Dr. Balogh István [államtitkár]: előterjeszti javaslatát Berény Róbert festőművésznek 60. életéve alkalmából 25 000 forinttal való jutalmazása iránt. Ez a kultusztárca terhére fog történni, külön póthitelt nem igényel.

Minisztertanács Berény Róbert festőművész részére 25 000 forint jutalom folyósításához hozzájárult.¹⁹

21.

[Bán] Iparügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

22.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Marton János miniszteri tanácsos és dr. Beck Pál okl. mérnök szakértő Jugoszláviába való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

23.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a dorogi bányaszerencsétlenség alkalmával áldozatul esettek hozzátartozói megsegítésére 50 000 forint utólagos engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a dorogi bányaszerencsétlenség áldozatai hozzátartozóinak megsegítésére ötvenezer forint rendkívüli hitelt engedélyezett.²²

¹⁹ A 3337/1947. ME sz. előterjesztésben *Berény Róbert* (1887–1953) festőművész, főiskolai tanár jutalmazásán túl a Miniszterelnökség ahhoz is kérte a minisztertanács hozzájárulását, hogy a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehessen Berény Róbertnek a Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztjével való kitüntetésére. A jegyzőkönyv szerint azonban a minisztertanács ezt az utóbbi javaslatot nem tárgyalta.

²⁰ Az iparügyi miniszter előterjesztései között az 1. sorszám alatt „Máj József szerződötése a MÁVAG vezérigazgatójává” tárgyú javaslat található. Előzményéről lásd a [17] 166. sz. jkv. 33. napirendi pontját.

²¹ A 8043/1947. IpM VI. sz. előterjesztés szerint a kiküldetés célja a magyar–jugoszláv aluminiumipari együttműködés tervének részletesebb kidolgozása volt.

²² A 438/1947. eln. IpM számú előterjesztés utalt arra, hogy a Dorogi Állami Szénbányában 1947. február 20-án bányatűz következtében 30 bányász meghalt, 27 súlyosan, egy pedig könynyebben megsérült.

24.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szénhiány miatt szünetelő ipari üzemek munkavállalóinak foglalkoztatása és javadalmazásuk fizetése tárgyában.²³

Miniszterelnök eltávozik, Szakasits államminiszter átveszi a minisztertanács vezetését.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: ebben a rendeletben arról van szó, hogy ha a vállalatok a kiutalt szént nem kapják meg, az üzem igazgatósága legfeljebb egy hónapon keresztül ugyanazon illetmény mellett köteles az alkalmazottait foglalkoztatni és fizetni. A különböző vállalatoknál ez nem lesz probléma, mert rendkívül sok munka adódik.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a rendeletben viszont az is benne van, hogy nem lehet megkövetelni a munkavállalóktól olyan munka elvégzését, amelyre esetleg testileg alkalmatlanok. A fizetést az utolsó két hét átlagában kell folyósítani.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: és mi történik két hét után?

[Bán] *Iparügyi miniszter*: utána az általános jogszabály az érvényes. Ha meghatározott munkaidőre szól a szerződés, vagyis az alkalmaztatás pont ebben az időben jár le, akkor nem köteles tovább alkalmazni a munkaadó [a] munkavállalókat, vagyis az utóbbiak kártérítésre nem tarthatnak igényt. Kérték a vállalatok, hogy ne csak a szénhiányra, hanem az áruhiányra is terjesztessék ki ez a rendelet, de ezt a kívánságot nem honorálta. Itt csak a munkásokat akarja megvédeni, viszont rá kell szorítani az üzemeket arra, hogy jól dolgozzanak, és hogy a szénhiány által előállt munkaszünet ne gyarapodjék.

Miniszterelnök [sic!]:²⁴ kétségtelenül szociális vonatkozású a rendelet, azonban egy osztálytanácsosnak a kezében roppant veszedelmes fegyver lehet

²³ Előzményéről lásd a [17] 166. sz. jkv. 27. napirendi pontját. Az ott található 2466/1946. IpM sz. előterjesztés tárgyalására azonban csak ekkor került sor.

Az előterjesztés felhívta a kormány figyelmét arra a gyakori jelenségre, hogy egyes ipari vállalatok a részükre kiutalt szént nem kapták meg idejében és ezért üzemszünetet kellett tartaniuk. Ilyen esetben nehézségek támadtak a dolgozók javadalmazása terén. Javasolta e kérdés rendelet útján való szabályozását. (A rendelet tervezete megtalálható mind a [17] 167. sz., mind a jelen jkv. mellett.) Az előterjesztő miniszter kívánatosnak találta, hogy a kényszerű üzemszünet tartama alatt a munkáltató lehetőleg más megfelelő munkát jelöljön ki a dolgozóknak, és e munkáért a korábbi munkakörnek megfelelő javadalmazásban részesítse őket. Ha azonban a munkáltató a munkavállalóit egyáltalán nem tudná foglalkoztatni, kötelezővé kívánta tenni, hogy a munkaszünet tartamára is fizessék ki az eredeti javadalmazás 75 %-át. Ezt a kötelezettséget viszont két hétnél hosszabb időre nem kívánta fenntartani, mivel ennyi idő alatt a kiutalt szénhez a vállalat feltétlenül hozzá juthatott. Kiemelte a javaslat, hogy a rendelkezést a tíznél kevesebb munkavállalót foglalkoztató üzemeknél nem kell alkalmazni, mivel ezek a javadalmazásnak az üzemszünet tartama alatti folyósítását a legtöbb esetben nem bírták volna ki.

²⁴ Értelemszerűen: Szakasits Árpád elnöklő államminiszter.

egy vállalattal szemben. Mert egy nem dolgozó üzem egy hónappal való ilyen arányú megterhelése könnyen a vállalat tönkretételét eredményezi. Ha van a vállalkozónak jogorvoslati lehetősége, akkor el lehet fogadni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: erre vonatkozólag a rendelet semmit nem tartalmaz, de gondoskodni fog az igazságügyminiszterrel egyetértésben ennek pótlásáról.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: valamilyen megkülönböztetést kell csinálni, mert egyik esetben tudják dolgoztatni a munkavállalókat, másik esetben egyáltalán nem tudják. Tehát százalékban ezt is ki lehetne fejezni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a rendelet hiányának első pótlására intézkedni fog és felvesz egy lehetőséget a fellebbezésre vonatkozólag, hogyha a munkáltató sérelmet lát a maga részéről fennforogni, fellebbezéssel tudjon élni. Másodszor abban az esetben, ha a vállalkozó nem tudja a munkásokat foglalkoztatni a szakmájukban, de más munkát tud nekik adni, teljes fizetés illesse meg. Harmadszor pedig, ha nem tud más munkát adni, legfeljebb két hétre, az utolsó hét átlagának 75%-át kell, hogy adja a munkásoknak.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: valamivel alacsonyabban kell ezt megállapítani és nyersanyaghiánnyal semmi esetre sem kötni össze a rendeletet, mert az sok panamára ad alkalmat.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: az eredeti javaslatban 75% volt megállapítva azokra nézve, akik dolgoznak, ezt felemelték 100%-ra.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ha dolgozik, akkor legyen 80%, s ha nem dolgozik, legyen 65%.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ezzel a módosítással tartja fenn javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést a jogorvoslati lehetőség biztosításával elfogadta.²⁵

²⁵ Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyminiszter 1947. március 4-én — tehát még az előző ülés előtt — keltezett levele, amelyben kifogásolta, hogy a tervezett rendelkezés eltér az általános munkajogi elvektől, mégpedig a munkavállalók rovására. Különösen helytelenítette, hogy a munkáltató két hét után megszüntethesse a munkaviszonyt, amennyiben más munkakörben sem tudja foglalkoztatni a munkavállalót, azaz, hogy „a munkáltató érdekkörében bekövetkezett eset következtében lehetetlenné vált munkáért a felelősséget részben a munkavállalóra hárítsa”. Ezt az érvelést — amint az Vas Zoltán, sőt Szakasits Árpád fenti hozzászólásából is kitűnik — a minisztertanács nem fogadhatta el, hiszen a rendelet éppen az üzemzavaroknak azokra az eseteire vonatkozott, amikor a vállalat az Anyag- és Árhivatal által kiutalt szénmennyiséget nem kapta meg, és így valójában az állam is felelős volt a termelés szüneteléséért.

A minisztertanács határozata alapján kiadott 3760/1947. ME sz. rendelet (MK április 11., 81. sz.) általában figyelembe vette az elhangzott észrevételeket, a vállalkozó jogorvoslati lehetőségére vonatkozó rendelkezést azonban nem tartalmazott.

25.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Szövetkezeti Központ felállítása tárgyában. Pártközi értekezlet is hozzájárult ehhez, javasolja, hogy mint törvényjavaslat a Ház elé kerülhessen.²⁶

Dr. Balogh István [államtitkár]: a miniszterelnök nevében azt kéri, hogy

²⁶ Előzményeiről lásd: NF MT. JKV. 1946, a [23] 106. sz. jkv. [20], a [41] 124. sz. jkv. 41., valamint az [52] 135. sz. jkv. 54. napirendi pontját, továbbá e kötetben a [13] 162. sz. jkv.-ben Rónai Sándor napirenden kívüli felszólalását és az ahhoz tartozó 25. sz. jegyzetet. A kérdés pártközi értekezleten való tárgyalására lásd: PÁRTKOZI ÉRT. 234., 361–365., 465–466. A Kiszgazdapárt szövetkezeti koncepciójáról és ennek a baloldali részéről történt ellehetetlenítéséről lásd: KISS, 1983, 74–76.

A szövetkezeti törvény tervezetét 1946. szeptember 6-án fogadta el a minisztertanács, és döntött arról, hogy Nemzetgyűlés elé terjeszthető. A pártok által elfogadott tervezetet azonban 1946. december 13-án a parlament kiszgazdapárti többsége – képviselői indítvány nyomán – módosított szöveggel fogadta el. A módosítás a szövetkezetek jogállására, illetve a Hangyavagyon sorsára vonatkozó paragrafusokat érintette. Az MKP és szövetségesei azonban parlamenti vereségükbe nem nyugodtak bele, és rábírták Tildy Zoltán köztársasági elnököt, hogy törvény-adta jogával élve tagadja meg a törvény aláírását, és azt kihirdetés előtt küldje vissza a Nemzetgyűlésnek, újratárgyalás céljából. (FÖGLEIN, 1993, 109–110.) Közben — amint az alább ismertetendő előterjesztésekből, illetve a vita során elhangzott hozzászólásokból kiderül —, a köztársasági elnök által kifogásoltakon túl is lényeges módosító és kiegészítő javaslatok merültek fel. Ezek legfontosabbika a Magyar Országos Szövetkezeti Központ (MOSZK) létrehozására vonatkozó – a baloldali pártok centralizáló törekvéseit tükröző – javaslat volt.

A jegyzőkönyv mellett a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon e napirendi ponthoz három dokumentum kapcsolódik. Az első, a stencil eljárással sokszorosított, keltezés és aláírás, illetve hitelesítés nélküli 10 614/1947. KSZM sz. miniszteri indoklás volt az Országos Szövetkezeti Központ felállítása tárgyában készített törvénytervezet. (Maga a törvénytervezet azonban itt hiányzik, megtalálható viszont a miniszteri indoklással együtt a VKM iratanyagában: MOL XIX–I–1–s Min tan. 1622/1947. eln sz. alatt) Az indoklás a szövetkezeti kérdés 1945 utáni alakulásának, illetve a szövetkezetek szervezeti és irányítási problémáinak áttekintése után arra a következtetésre jutott, hogy a szövetkezeteket egy központból kell irányítani, illetve működésüket felügyelni. Ennek az „egy központ”-nak a létrehozását, valamint az előterjesztés idején működő különböző szövetkezeti központok beolvasztásával kapcsolatos bonyolult vagyoni jogi, szervezeti és politikai kérdéskomplexum rendezését a miniszter egy öt §-ból álló, önálló törvénnyel is megoldhatónak vélte. A dokumentum a tervezett törvény egyes §-ainak részletes indoklását is tartalmazta.

A jegyzőkönyv mellett található, e napirendi ponthoz kapcsolódó, másik irat a 11 765/1947. KSZM számú minisztertanácsi előterjesztés. Ebben a miniszter arra kért felhatalmazást, hogy a szövetkezetekről szóló törvényjavaslat további nemzetgyűlési tárgyalására, az 1947. március 6-ai pártközi értekezlet által elfogadott állásfoglalásnak megfelelően, olyan értelmű tervezetet terjeszthessen be, amely az egyébként is újratárgyalandó szövetkezeti törvénybe építené be a Magyar Országos Szövetkezeti Központ létrehozására vonatkozó előírásokat is. Az előterjesztés az általános kérdéseket ismertető bevezető rész után tartalmazza a szövetkezeti törvény korábbi szövegének módosításaként, illetve kiegészítéseként beiktatandó szövegrészeket és önálló §-okat, a hozzájuk fűzött magyarázattal és indoklással. – A minisztertanács erről az előterjesztésről tárgyalt a továbbiakban.

Végül a miniszter – mivel e képezte a minisztertanácsi előterjesztés elvi alapját – mellékelte ehhez az előterjesztéshez az 1947. március 4-ei pártközi értekezlet által kiküldött szövetkezeti albizottság március 5-ei értekezletéről felvett jegyzőkönyvet, miután a benne foglalt javaslatokat a következő napon tartott pártközi értekezlet jóváhagyta. (Ez utóbbi dokumentumot közli: PÁRTKOZI ÉRT. 479–481.)

míg a törvény benyújtásra kerül, ezen idő alatt a pártok a személyi problémákat intézzék el.²⁷

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: addig nem lehet megoldani a személyi kérdéseket, amíg el nincs fogadva, mert ennek az alapján kell felépíteni az egész konstrukciót. Amíg ezt ki nem dolgozza, nem tudja, hogy hány vezetőre, stb. lesz szükség. Magát a törvényt nem kell junktimba hozni a végrehajtással.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: változtatásokat kell még eszközölni a törvényjavaslaton, amiket a tárgyalások során felbukkanó nehézségek fognak okozni. Hogy ez az elvi megállapodás létrejött, ebben jelentős része van. Rá kell azonban mutatnia arra, hogy nincs kellőképpen kidolgozva, és még igen sok minden hiányzik belőle. A különböző szövetkezeteknél komplikációk fognak adódni, s még sokféle intézkedést kell belevenni. Az értékesítéseket ugyan a szövetkezetek végzik, de a termelés szempontjából a földművelésügyi miniszternek is kell, hogy beleszólása legyen a szövetkezetekbe. Be kell dolgozni azokat a módosításokat, amelyek az egyes összefüggő törvényekből adódnak, mert ezeket a kérdéseket nem lehet végrehajtási rendelettel szabályozni. Egyes törvényi intézkedések megváltoztatásáról is szó van, ami rendelettel nem eszközölhető.

Szakasits Árpád államminiszter: a törvény megállapítja a kereteket. Végrehajtási utasításban lehet szabályozni a részleteket.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: a tejszövetkezetek kérdését pl. a törvény nem szabályozza. Igen sok olyan probléma van, mint pl. a tej, a paprikák minősége, stb. Ezeket és a földbirtokreformmal kapcsolatos rendeleteket nem lehet egyszerűen megszüntetni. Az állattenyésztés vonalán több nehézség is van még. Tehát a földművelésügyi miniszternek is kell biztosítani a részvételt.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: felhívja a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter figyelmét, hogy igen jelentős vagyoni jogi kérdések is vannak, amikről intézkedni kell. Ezeket le kell még a pénzügyminisztériummal is tárgyalni. A szövetkezetekben lévő állami vagyonról is gondoskodásnak kell történnie. Nem tudja, hogy ezeket teljesen ellenszolgáltatás nélkül engedték-e át annakidején a szövetkezeteknek?

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: a felvetett kifogások azt jelentenék, hogy a javaslatot le kell venni a napirendről.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nem kell levenni, mert még 60 nap alatt módosításokat lehet eszközölni. Pl. a tejszövetkezetekre nézve még egyetlen egy tárgyalás nem volt vele. Nem hinné, hogy szerencsés lenne, ha a törvényjavaslat benyújtása és elfogadása után nemsokára egy módosító törvényjavaslatot kellene benyújtani, ez nem szimpatikus.

²⁷ A Kisgazdapárt részéről korábban leszögezték, hogy csak akkor járulnak hozzá a szövetkezetek irányításának és felügyeletének ilyen mérvű koncentrálásához, az évtizedek alatt kialakult vagyoni viszonyok megbolygatásához, ha az új szervezet két első számú vezetőjét, valamint az igazgatósági tagok 50%-át a Független Kisgazdapárt adja.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: magában a törvényjavaslatban benne van a földművelésügyi miniszter által említett Tejszövetkezeti Központ is. Kimondja, hogy a Tejszövetkezeti Központ helyzetét rendelettel szabályozza.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: hiába van benne, mert rendelettel nem lehet megváltoztatni a törvényt.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ha lehetne is formákat találni és felhatalmazást adni, mindenesetre visszas, hogy most készült a törvény és nem ez szabályozza az összes kérdéseket [sic!].

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: szakközegei részéről kapott egy feljegyzést, amely szerint a tárcaközi megállapodásban nem 90, hanem 60 nap volt.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: csak a Tejszövetkezeti Központra vonatkozik a 90 nap.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: továbbá, hogy az MOSZK létesítését az általános szövetkezeti²⁸ törvénybe kell beilleszteni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ő is azt kérdezte, hogy vajon külön iktassa-e be, vagy a már meglévő szövetkezeti törvénybe beillesztheti.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: semmi akadályát nem látja annak, hogy a már meglévő törvény keretén belül történjék. Az igazgatóságot és felügyelő-bizottságot rendeleti úton lehet életre hívni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: a törvény intézkedéseinek megfelelően felül kívánja bírálni abból a szempontból, hogy megfelelnek-e a szövetkezetek a törvény intézkedéseinek. Ezeket a vizsgálatokat végre kell hajtani, akkor is kell egy vezető szervnek lenni. Erre vonatkozik a törvényjavaslat azon része, amely rendeletileg fogja szabályozni a felügyelő bizottság létszámát.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: itt vannak aggályai, mert az agrárérdekeltségeket is kellő mértékben figyelembe kell venni. Ez nem tárgyalható le a mai minisztertanácson.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: mindaddig azonban, amíg nem ismerjük az egész ügykört, addig nem tudjuk azt sem, hogy az igazgatóságot hány tagból és milyen formában állítsuk össze. Csak ha elfogadott, akkor lesz erre lehetőség. Felhatalmazást kér arra, hogy a házelnökkel megbeszélést folytathasson a javaslat letárgyalásának technikai részeit illetően. A pénzügyi kérdést is le fogja még tárgyalni. Különben tiszta és világos az egész kérdés és kéri a minisztertanács hozzájárulását.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: nincs kifogása, csak kötelességszerűen felhívta a figyelmet. Egészen biztos, hogy további törvénykezési intézkedésre is lesz szükség. A kérdések nincsenek kimerítve.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: meg lehet csinálni a rendelettel való szabá-

²⁸ A jegyzőkönyvben e helyen „*tejszövetkezeti*” szó áll, ami nyilvánvaló elírás.

lyozást is, de nem tartja helyesnek, hogy egy most meghozott törvényt azzal hozzanak meg, hogy két hét múlva rendeleti úton még kiegészítik.

Szakasits Árpád államminiszter: ha így van, akkor el kell készíteni azokat a törvényszakaszokat, amelyeket a tejszövetkezettel kapcsolatban még meg kell szövegezni. Ezzel egyidejűleg meg lehet oldani a miniszterelnök kívánóságát is a személyi kérdések tekintetében.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: a maga részéről a 134, 137, 138, 139 és 143. §-oknak módosítását kéri.²⁹ A termeléssel együttműködő szövetkezeteknél a földművelésügyi minisztériumot kikapcsolni nem lehet. Itt azonban csak arról van szó, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter intézkedik. Egy tejkérdésnél nem tudja kiengedni a kezéből a jogot, mert nyilvánvaló, hogy rossz vágányon fog tovább fejlődni. A tejszövetkezet nem üzlet, az egy termelő szövetkezet, amit az állattenyésztéssel a legszorosabban összhangba kell hozni és termelési része a fontos.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: akkor az ipari szövetkezeteket is ki kell venni, mert van iparügyi miniszter is.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: itt csak arról van szó, hogy intézményesen legyen biztosítva. A felügyeletet természetesen mindenütt a szövetkezetügyi miniszter látja el, ő csak beleszólást kér.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: ez már a bizalmatlanság jele, mert a törvény pontosan meghatározza, hogy mit tekintünk szövetkezetnek. Elvégre van miniszteri felelősség is.

[Bárányos] Földművelésügyi miniszter: itt csak arról van szó, hogy ha ezeket a szövetkezeteket valami sérelem érné, akkor a földművelésügyi miniszternek legyen módja megvédeni őket.

Miniszterelnök visszatért és átvette a minisztertanács elnöklését.

[Nagy] Miniszterelnök: a tejszövetkezetnek nemcsak az a dolga, hogy a kifejt tejet értékesítse, hanem vannak olyan vonatkozásai is, hogy pl. a szövetkezeti törvény szerint tömörült gazdákat megfelelő tenyészállattal, takarmánnyal lássa el, stb., stb., stb. Itt érzi a földművelésügyi miniszter azt, hogy az új szövetkezeti törvénnyel kapcsolatban minden ilyen vonatkozása megszűnne a szövetkezetek felé. Nem a felügyeleti kérdést vitatja, hanem valami közös megállapodás kell, hogy létrejöjjön.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: csodálkozik, hogy a földművelésügyi miniszter, aki szövetkezeti szakember hírében áll, ilyen problémákat vet fel, vagy nem foglalkozott a kérdéssel eléggé. A földművelésügyi miniszter feladata a termelés előmozdítása, amibe ő nem szól bele és

²⁹ A miniszter az előterjesztés értelmében a törvénybe újonnan beiktatandó szövegekre utalt. A 134. § a MOSZK-ba való belépésről, a 137. § a Központ ellenőrzési jogáról, a 138. § a tagszövetkezetek alapszabályának módosításáról, a 139. § a tagszövetkezetekkel való üzleti összeköttetésről, a 143. § pedig a MOSZK alapszabályáról rendelkezett.

így nem értelmezhető a javaslat, de viszont ő a szövetkezetek egészséges fejlődését akarja, és ezt célozzák módosításai.

Dr. Balogh István [államtitkár]: de minél többet fog tudni termelni a földművelésügy, annál többet fog tudni értékesíteni a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: be kell látnia a földművelésügyi miniszternek, hogy nem az ő egyéni gusztusától függ a szövetkezetek sorsa, mert azt a törvény pontosan meghatározza, és ő csak azt fogja végrehajtani, önkényes nem lehet.

[Báránys] Földművelésügyi miniszter: csak egy példát vet fel. Ha a gazda nem kellő mértékben tett eleget a tejbeszolgáltatásnak, akkor a kereskedelemügyi miniszter kizárja a szövetkezetből, s neki semmi beleszólása nincs, s nem mondhatja, hogy volt aszály, vagy egyéb kár, stb.

Dr. Balogh István [államtitkár]: az ország érdeke is, hogy közösen működjenek a miniszterek. A tejszövetkezetekbe tömörült gazdák jogait a földművelésügyi miniszter is jogosult megvédeni a termelés érdekében.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: a szövetkezetek autonómiája azonban ezt nem tűri el.

Szakasits Árpád államminiszter: nincs benne, hogy az államnak nincs beleszólása abba, hogy mit termelnek. Nem közömbös, hogy olyat termel a termelő, ami a szövetkezetek szempontjából hasznos, vagy haszontalan. A termelésnél elkövetett hibákat a földművelésügyi miniszternek korigálni kell, és ezért hozzászólási jog[a] elől nem lehet elzárkózni.

Dobi István államminiszter: a szövetkezetek érdeke is, hogy pl. minél több tejet termeljenek a gazdák.

Szakasits Árpád államminiszter: elvben elfogadható a javaslat, azzal, hogy a szükségessé váló törvényes szabályozás megszövegezése ügyében állapodjon meg a kereskedelem- [és szövetkezetügyi], földművelésügyi, pénzügy-, iparügy[i] és igazságügyminiszter.

[Eröss] Közellátásügyi miniszter: kéri levenni a napirendről, mert tegnap délután kapta csak kézhez. A gyorsaság nem mehet az alaposág rovására. A jogvitáknak és a pereknek százait fogja maga után vonni. Itt van még az egységes szövetkezeti kérdés is.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: nem lehet már tovább húzni a rendeletet és tengeri kígyóvá fog dagadni. A Kisgazdapárt szövetkezeti szakemberei is részt vettek ennek a pártközi tárgyalásánál.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter tárgyalja le még[egyszer], és szövegezza át a rendeletet a földművelésügyi, pénzügy-, iparügyi és igazságügyminiszterrel. A tárgyalás ideje alatt a személyi kérdésekben is meg kell állapodni.³⁰

³⁰ A minisztertanács határozatának megfelelően az átdolgozott törvényjavaslatot, amely az

26.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a március hó végén tartandó magyar-szovjet kereskedelmi tárgyalásokon való személyes részvétele és a kijelölendő személyek részvétele tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: kifogásolja a küldöttség nagy számát.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: tárcája részéről kéri bevenni Szöcs Gyula személyét.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: hozzájárul.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: teljesen felesleges a Jóvátételi Hivatal és a Külkereskedelmi Hivatal, valamint az IBUSZ kiküldetése. Legalábbis elég lenne a Külkereskedelmiből egy személy is.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: ez olyan fontos tárgyalás, hogy nem kell sajnálni a költségeket.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: ha konkrét javaslattal jön valamelyik miniszter, ő szívesen honorálja azt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a bizottság résztvevőit vegye újbóli felülvizsgálat alá és a lehetőség szerint csökkentse a létszámot.³¹

27.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti 11 643/1947. számú javaslatát Somogyi Gedeon miniszteri fogalmazó kiküldetése tárgyában a bécsi tavaszi vásárra.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

itt tárgyalt előterjesztésben javasolt §-okat is tartalmazta, 1947. április 9-én nyújtotta be a miniszter a Nemzetgyűléshez, amely azt az 1947. április 9–10-ei ülésén tárgyalta, és 1947. évi XI. törvényként fogadta el. (NN 1945–1947, VII. kötet, 119–120. ülés 390–391., illetve 458–480. oldal.) A köztársasági elnök jóváhagyásával 1947. április 26-án hirdették ki.

A Magyar Országos Szövetkezeti Központ létesítésével kapcsolatos személyi és egyéb kérdéseket a 7800/1947. ME sz. r. (MK július 1., 146/a. sz.) szabályozta. (Lásd: DL МТ. жкв., az [5] 185. sz. жкв. 84. napirendi pontját.)

³¹ Az 5049/1947. KSZM II. számú előterjesztésben a miniszter emlékeztetett arra, hogy az 1945 augusztusában kötött magyar–szovjet árucserre-egyezmény 1946. december 31-én lejárt. Ezzel összefüggésben a Szovjetunió Magyarországi Kereskedelmi Képviselőlete — a moszkvai kormány utasítására — az új szerződés megkötése céljából Moszkvában folytatandó tárgyalások megtartását indítványozta. Az előterjesztés a továbbiakban rámutatott arra, hogy a Szovjetunióval kötendő árucserre-egyezmény igen nagy jelentőségű, mert a Szovjetunióból importálandó nyersanyagok a magyar ipar foglalkoztatása és fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlenek, másrészt az árucserre-egyezmény alapján Magyarországról a Szovjetunióba irányuló kivitel is mind külkereskedelmi, mind általános közgazdasági szempontból igen nagyfontosságú. Minderre tekintettel az érdekelt tárcák és gazdasági intézmények képviselőiből álló 18 tagú küldöttséggel kívánt kiutazni Moszkvába. Lásd még a [24] 173. sz. жкв. [71] napirendi pontját.

³² A 11 643/1947. KSZM sz. előterjesztés Somogyi Gedeon miniszteri tikár mellett Tardi Nándornak, az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal igazgatójának kiküldetését is javasolta. A jegyzőkönyvből nem derül ki, hogy ehhez is hozzájárult-e a minisztertanács.

28.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozat 3. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

29.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Szarka Gábor külkereskedelmi alelnök skandináviai kiutazása tárgyában.³⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

30.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozat 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁵

31.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Kenessey Aurél kincstári főügyésszé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Kenessey Aurél kincstári főügyésszé való kinevezéséhez hozzájárult.³⁶

³³ Az 5500/1946. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés, amelyet a tárca előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a 3. sorszám alatt regisztráltak, *Vajda Albert* (1917–?) szerződéses sajtóelőadónak a képzési kellekek egyidejű elengedésével a VII. fizetési osztályba, miniszteri titkárrá való kinevezéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását. Ismereteink szerint a javaslatról később sem tárgyalt a kormány, a kinevezés azonban megtörtént, mert nem egészen egy évvel később, 1948. január 16-án már Vajda Albert miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezéséről tárgyalt a kormány. Lásd a 220. sz. jkv. 51. napirendi pontját.

³⁴ A 9863/1947/306. KSZM II. számú előterjesztés utalt arra, hogy a Svédországgal, Norvégiával és Dániával kötött árucserereformalmi megállapodások alapján megindult ugyan a külkereskedelmi kapcsolatok fejlődése, de a megállapodásokban rögzített kontingenseket — különösen a behozatal vonatkozásában — még nem sikerült kihasználni, holott a magyar gazdaságnak nagy szüksége lett volna főként a nyersanyagokra. A kiküldetés célja tehát a szerződéses lehetőségek kihasználásának elősegítése volt.

³⁵ Az igazságügyminiszter 1. sorszám alatt felvett előterjesztése az előterjesztéseket összefoglaló borítólapon rögzített lista szerint: „Dr. Faragó György kinevezése az állami rendszerű III. fizetési osztályba.” Előzményéről lásd a [16] 165. sz. jkv. 83. napirendi pontjához fűzött jegyzetet. A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, és a javaslatról Nagy Ferenc kormánya később sem tárgyalt. *Dr. Faragó György* (1901–1985) jogászt a Dinnyés-kormány idején nevezték ki a Belügyminisztérium politikai államtitkárává a III. fizetési osztályba. Lásd: DL MT. JKV., a [3] 183. sz. jkv. [1] napirendi pontját.

³⁶ *Dr. Kenessey Aurél* (1895–?) jogtudományi doktorátussal rendelkezett, s letette az egység-bírói és ügyvédi vizsgát. 1922. óta dolgozott a Kincstári Jogügyi Igazgatóságnál, 1939-ben nevezték ki kincstári főügyész-helyettesé. A kereskedelem-, a közlekedés- és az iparügyi tárca,

32.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Pártos Imre, szolgálatléttelre a népfőügyészre berendelt, budapesti állam- és népügyésznek népfőügyész-helyettségébe való kinevezése tárgyában.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: kéri függőben tartani a kinevezést, míg észrevételeit megteszi.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta. A közellátásügyi miniszter esetleges észrevételei figyelembeveendőek.³⁷

33.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Kincstári Jogügyi Igazgatóság fogalmazási tisztviselői létszámának 6 kincstári ügyészi állással való felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

34.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát özv. Gopcsa³⁹ Péterné kegydíj iránti kérelme tárgyában.

valamint az utóbbi főfelügyelete alá tartozó állami üzemek jogi ügyeit intéző ügyosztály vezetője volt. Kincstári főügyészébe való kinevezése a köztársasági elnök hatáskörébe tartozott.

³⁷ A 6893/1947. IM X. sz. előterjesztés szerint dr. Pártos Imre (?-?) államügyész 1945. május 12. óta teljesített szolgálatot a budapesti népügyészségen. Kiváló jogi felkészültsége elismerésül – folytatódott az indoklás – 1946. december 27-én a Népfőügyészre rendelték be szolgálatléttelre. Az ekkor újonnan létesített népfőügyész-helyettesi állás betöltését az ott elrendelt revíziós munkálatokkal, valamint az állandóan növekvő ügyforgalommal indokolták. Eröss János közellátásügyi miniszternek egy nyíregyházi azonos nevű személy ellen voltak észrevételei, de később tisztázták, hogy a két személy nem ugyanaz, így a március 27-i ülésen a kinevezést jóváhagyták. Lásd a [20] 169. sz. jkv. 29. napirendi pontját.

³⁸ Figyelemre méltó, hogy a kormányzat hosszabb idő óta hangoztatott takarékosági és ezen belül létszámcsökkentési törekvései közepette az igazságügyminiszter a Kincstári Jogügyi Igazgatóság költségvetésben engedélyezett 44 főnyi fogalmazói létszám hat új álláshellyel való felemelését javasolta, és a javaslatot a minisztertanács ellenvetés nélkül elfogadta. A 3984/1947. IM E. számú előterjesztés többek között a következő indoklást tartalmazta: „A Kincstári Jogügyi Igazgatóság feladatköre a legutóbbi kormányzati rendelkezések következtében igen jelentősen bővült egyrészt azáltal, hogy az újabb kormányzati feladatok helyes és gazdaságos ellátásának biztosítása céljából egyes tárcák ügyköre megosztott, és újabb minisztériumok szerveztettek, másrészt azáltal, hogy a volt kormányzati rendszerek működésének felszámolásával kapcsolatos ügykörök ellátására újabb hatóságok és intézmények létesültek. További jelentős megterhelést eredményez a Kincstári Jogügyi Igazgatóság feladatkerében az a munkatöbblet, amely egyes vállalatok államosításával, illetve ezek jogi képviselésével jár.” Sajátos érvként említette az előterjesztés továbbá azt is, hogy a 44 fős létszámból – elméleti és gyakorlati felkészültségénél fogva – valójában csupán 28 személy volt alkalmas önállóan is a Kincstári Jogügyi Igazgatóság ügykörébe tartozó tennivalók ellátására.

Az előterjesztés javaslatot tett az alábbi személyek kincstári ügyészébe, a VII. fizetési osztályba való kinevezésére: dr. Zoltán Ödön (1915-?), dr. Takácsy Pál (1913-?), dr. Várady Béla (1919-?), dr. Simalcsik Miklós (1919-?), dr. Sárosi Dezső (1917-?) és dr. Nagy Tibor (1916-?).

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

35.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Kovács István nyugdíjának 100%-ra való felemelése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

36.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Schreiner Lajosné Ocskay Flóra rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

37.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Károlyi Mihály érdemeinek törvénybeiktatásáról szóló 1946: II. törvénycikk végrehajtásával kapcsolatos intézkedések tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.⁴¹

38.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Müller Józsefné kegydíja tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

³⁹ A jegyzőkönyvben „Kopcsa” névalak szerepel, amit az előterjesztésben használt formára javítottunk.

⁴⁰ Schreiner Lajosné Ocskay Flóra 1903-tól 1919-ig különböző igazságügyi hatóságoknál teljesített szolgálatot, mint irodatiszt. Férje, Schreiner Lajos 1919-ben a Forradalmi Törvényszék vádbiztosa volt. Az előterjesztés szerint a megtorlástól való félelem miatt menekültek mindketten előbb vidékre, majd külföldre.

⁴¹ Az 1946. évi II. tc. egyrészt törvénybe iktatta Károlyi Mihály kimagasló érdemeit, másrészt semmisnek nyilvánította mindazokat a bírói ítéleteket, amelyek Károlyi Mihályt megbélyegezték, harmadrészt pedig az említett ítéletek által okozott vagyoni sérelmet oly módon rendelte jóvátenni, hogy „az államháztartás helyzetéhez képest visszajuttatja azt a vagyont, amelytől méltatlanul megfosztották”. A földreform által érintett birtokokból azonban a törvény csak annyinak a visszaadását rendelte el, amennyinek mentesítését a földreformról szóló rendeletek kimagasló hazafias érdemek címén megengedték. A vagyoni kárpótlás végrehajtását, és annak meghatározását, hogy végül is mit kell számára visszajuttatni, a törvény a miniszttertanács hatáskörébe utalta.

A T. 946/1947. IM számú előterjesztés emlékeztetett arra, hogy a hivatkozott törvénycikk kihirdetése óta már egy év telt el, ezért „annak minden késedelem nélkül való haladéktalan végrehajtása teljes mértékben indokoltnak látszik.” Részletesen felsorolta azokat az ingatlanokat, amelyeknek haladéktalan visszajuttatása lehetséges, továbbá azokat az ingatlanokat, amelyeknek további megvizsgálása és mérlegelése szükséges volt. A hosszan elhúzódó, majd Károlyi Mihály második emigrációja után lényegében elintézetlenül lezárt ügyre vonatkozóan lásd: HADÚ, 1978, 494–499., 529.

39.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Dobos István, Szakasits miniszterelnök-helyettes titkáranak a VII. fizetési osztályba miniszteri titkárrá való kinevezése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: meg kell állapítania, hogy az előterjesztés készítője nagyon különös kifejezéseket használ. Kéri, hogy ellene erős vizsgálatot indítson a külügyminiszter. Meg kell, hogy mondja, hogy úgy a pártjában, mint benne, erős felháborodást okozott ez az előterjesztés, mert úgy néz ki teljesen, hogy Szakasits miniszterelnök-helyettes terrorjára kénytelen az előterjesztést megtenni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: az előterjesztésért ő a felelős és vállalja is a felelősséget. Azért tartotta szükségesnek belevenni, hogy Szakasits miniszterelnök-helyettes kifejezett kívánságára történik, mert erős ostromnak van kitéve a kinevezéseknél. A pénzügyminiszter a legnagyobb nehézségeket csinálja, visszautasítja javaslatait, s ő nem tud hivatalában senkit se előléptetni. Szakasits miniszterelnök-helyettesnek van ahhoz is joga, hogy ezt kifejezetten kívánja.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: mindenesetre nem szokásos az ilyen hangú előterjesztés.

[Nagy] *Miniszterelnök*: nem szokta meg a minisztertanácson az ilyen erős hangot és kéri a vita befejezését.

Minisztertanács Dobos Istvánnak a VII. fizetési osztályba miniszteri titkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴²

40.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a CASBI ügyben Romániába utazó tárgyaló bizottság összeállítása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a Miniszterelnökség is kéri megbízottjának bevonását, mivel a CASBI ügyeket a III. ügyosztály intézte, hogy a jogfolytonosság meglegyen, erre szükség van.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ez nem kisebbségi ügy. Sokszor látszott az, hogy hajlamosak egyesek ezt egy kisebbségi kérdésnek is kezelni, de ezzel eleve eltemetjük a magunk kívánságait. Felhívja még a figyelmet arra is, hogy a kiutazást Szviridov altábornaggyal is közölni kell, mert megígérte a segít-

⁴² A külügyminiszter 1278/1/1947. számú előterjesztése szerint *Dobos István* (1917–?) mindössze érettségivel rendelkezett, és így a külügyi szolgálat fogalmazási szakában való alkalmazáshoz előírt képesítési követelményeknek nem felelt meg. 1945 előtt hat éven át magánalkalmazottként dolgozott, továbbá egy év katonai szolgálatot teljesített. 1945-től a szociáldemokrata pártközpont külügyi osztályának munkatársa, majd 1946. május 1. óta Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes titkára volt. A javaslat indoklása – benne az igazságügyminiszter által kifogásolt mondat – így hangzott: „...a külföldi külképviseltekhez történt kihelyezések következtében a központban szolgálatot teljesítők létszáma erősen megcsappant. Egyébként Dobos István felvétele a külügyi szolgálatba Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes kifejezett kívánsága.”

séget, és a romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál támogatást eszközölné ki.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: kívánatos lenne, ha tárcája részéről is menne ki valaki, vagy pedig valaki vegye át az ő képviselőtét is.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az Igazságügyminisztérium részéről is fontos lenne egy kiküldött bevonása. Csánk Béla osztályfőnök személyét javasolja.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: ő is kéri egy kiküldött bevonását.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ezeket a kívánalmakat mind honorálja.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

41.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a múltkori minisztertanács programjáról levett előterjesztését újból minisztertanács elé hozza, Borsodi István II. o. követségi tanácsosnak a New York-i főkonzulátus vezetésével való megbízatása tárgyában.⁴⁴ Demokratikus felfogásáról nincsenek kétségei, ezért kívánja és szeretné a New York-i főkonzulátus élére tenni, hogy az Amerikában lévő magyarság körében megfelelő tapintattal fejtsen ki olyan működést, amely a magyar álláspontnak megfelelően ismerteti és tájékoztatja az ottani magyar és szlovák közönséget. Az amerikai sajtó így kellő tájékoztatottságot fog nyerni. Nem szolgálati, hanem fontos politikai okokból szeretné az áthelyezést eszközölni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: megismétli azon kifogásait, amit a múltkori minisztertanácson már elmondott. Az amerikai magyarság hiába megy a magyar követségre a demokrácia megvédéséért, ott elutasító választ kapnak. A magyar követség a világon semmit sem tesz, hogy a magyar demokrácia ellen megjelenő támadó cikkeket visszautasítsa, s ezért elsősorban Borsodi István, mint sajtóelőadó a felelős. Egészen elutasítandónak tartja a javaslatot. A Külügyminisztérium apparátusa különben is nagyon reakciós társaságból van összeállítva.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: azt hiszi, nem megszokott tény az, hogy a minisztertanács a külügyminiszter rezort-ügyeibe beleavatkozik. Most az a helyzet, hogy egy nem olyan jelentős helynek a betöltésénél nem az ő álláspontja érvényesül, hanem más személyiségeknek az állásfoglalása az ő álláspontjával szemben. Próbálna csak ő pl. a közlekedésügyi miniszter személyi ügyeibe beleavatkozni.

⁴³ A minisztertanács az 1946. december 13-ai ülésén határozott arról, hogy a Romániában a CASBI által zár alá vett magyar javak kérdésének tisztázása és rendezése céljából tárgyaló bizottságot küld ki. Lásd a [6] 155. sz. jkv. 18. napirendi pontját és jegyzetét.

A minisztertanács 1946. szeptember 13-án hozott határozata alapján létesült Romániai Magyar Javak Bizottsága kezdetben a Miniszterelnökségen működött, a vele kapcsolatos ügyeket a III., Kisebbségi és nemzetiségi ügyosztály intézte. Részletesebben lásd: NF Mt. jkv. 1946, [55] 138. sz. jkv. [6] napirendi pont, illetve e kötetben a [6] 155. sz. jkv. 2. napirendi pontjához tartozó a) mellékletet, illetve annak kommentárját.

⁴⁴ Lásd a [17] 166. sz. jkv. [51] napirendi pontját és jegyzetét.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: az ő személyi ügyeibe is sokszor beavatkozik és kénytelen előterjesztését a napirendről levenni.

Szakasits Árpád államminiszter: ez a koalíciós kormányzat.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a miniszterelnök-helyettesnek ebben igaza van. Azonban a csehszlovákok rosszindulatú megjegyzéseit nem venné figyelembe a kinevezések, vagy áthelyezések alkalmával, mert a csehek erősen bírálták a magyar parlamentben elhangzott beszédeket és az ő személyét is. Órála azt írták, hogy revizionista. Amikor a párizsi béketárgyalásokon elhangzott az a kijelentés, hogy „csak civilizált állammal lehet szerződést kötni”, akkor ő kiadta az utasítást, hogy lábhoz tett fegyverrel szótlanul túrni, s meg is lett az eredménye. Borsodinak komoly értékes tanulmányai voltak. Hogy milyen a helyzet a csehekkel, az most nem egészen ide tartozik. Távolléte alatt hallotta, hogy Koós Ádám brazíliai útját is le akarták állítani. Nem tudja, hogy mi kifogások lehetnek ellene.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Koós fasiszta, végig szolgálta az egész Horty-rezsimet és legutóbb Saláta tiszteletére vacsorát rendezett. Párizsban zsidótörvény alá eső rendelkezéseket hajtott végre.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: téves információk alapján vetődtek fel ezek a vádak. Már nagyon régen nem is volt Párizsban. A központban teljesített szolgálatot. Ami a Saláta tiszteletére adott vacsorát illeti, az még akkor volt, amikor sok más baloldali vezetővel együtt többen megjelentek ezen a vacsorán. Sőt, utána még egy hónappal ő is adott egy vacsorát, ahol szintén jelen volt Saláta Kálmán a többi külügyi bizottsági tagokkal együtt, mert alkotmányos kötelessége volt a külügyi bizottság tagjait informálni. Ha a párizsi működése igaz is volna, akkor sem találna benne semmit, mert abban az időben maguk a zsidók is végrehajtották a rendeleteket, hogy a saját bőrüket mentsék. A tisztviselőket azzal a tudattal vettük át, hogy a Horthy-kormány rendeleteit annakidején végrehajtották. A riói követség dolgát a svédekkel már le kell tárgyalni, át kell venni a dolgokat, s ha majd ennek az előkészítése rendben lesz, akkor fog a követ megbízásával foglalkozni. Ismeri a politikai felelősséget, s ha akarátát nem tudja keresztülvinni, akkor inkább lemond, s ha egyszer valamit elhatároz, azt végre is fogja hajtani.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem helyes az ilyen felvetése a kérdésnek. Minden miniszter még szakmegbízásokat is behoz a minisztertanácsba, mert nyilván nem csak formálisan, hanem feltételezik azt is, hogy az illető ellen esetleg kifogás merülhet fel. Még inkább fennáll az olyan megbízásoknál, amelyek külföldön készülnek és kifejezetten politikai jellegűek. Felmerült az igazságügyminiszter részéről is több kifogás, s ha nem látjuk ezt az embert megfelelőnek, ne forszírozza a külügyminiszter. Ez nem bizalmatlanság a külügyminiszterrel szemben, hanem csak figyelmeztetés, hogy nem megfelelő a kijelölt személy. A külügyi apparátus tényleg nem felel meg a magyar demokratikus feltételeknek és sokszor nem azt csinálják külügyi képviselőink, amit az érdekeink megkívánnának. A csehekkel nekünk előbb vagy utóbb meg kell egyeznünk, s akkor, nyilvánvaló, hogy ebből a szem-

pontból egy ilyen lehetőséget adni a cseheknek aligha célszerű. Nem szeretné, ha az egész kérdést presztízskének szempontjából ítélné meg a külügyminiszter.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: az igazságügyminiszter felvetette az egész külügyi apparátus kérdését. Erre vonatkozólag tudja, hogy nem egy könnyű kérdés, azonban őszinte büszkeséggel és örömmel állapíthatja meg, hogy nagyon derekas, az összes hatalmak által igen respektált munkát végzett ez az apparátus. Erről a munkáról a közlekedésügyi miniszter is nagyon jól tud, azt hiszi, tapasztalhatta ezt, az országot érintő vitális kérdésben valóban mindegyik megfeszített munkával dolgozott. Örömmel állapíthatja meg, hogy Csehszlovákiában különböző irányok vannak és különböző megítélések, s a külügyi apparátusra bizonyos respektussal tekintenek. Végignézhetjük majd azt az ötkötetes munkát, amely nemsokára megjelenik, és a Csehszlovákiával folytatott folyamatos tárgyalásokat és eredményeit is tartalmazza.⁴⁵ Ezen apparátus sok tisztviselője szívvel, lélekkel és becsülettel úgy teljesítette sokszor kötelességét, hogy télikabátjával takarózott és feje felett becsurgott az eső. A parlament előtt is fel akarja ezt a kérdést még vetni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: elég nagy hiba lesz. Horthy-diplomatákkal nem lehet irányítani a külpolitikát.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: komoly felkészültségre és tudásra itt feltétlenül szükség van.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: inkább ne legyenek olyan felkészültek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: olyan széleskörű vitát váltott ki ez a megbízatás, amelyre eddig nem volt példa a minisztertanácson, de nem tudta megakadályozni, mert ha valamelyik miniszternek valamilyen mondanivalója van, mondja el. Szavazás is szokásos, de mégsem fordult elő a legutóbbi válság alatt sem, hogy szavazásra került volna a sor, bár ez is egy alkotmányos mód. A külügyminiszternek leginkább volt módja figyelemmel kísérni tisztviselői működését, s valószínűleg nem a minisztertanács provokálására hozta ide.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: valóban ebben a nehéz helyzetben most, amikor a koalíció ismét megindult, nem akar nehézségeket támasztani, s nem szeretné, ha presztízskérdés lenne belőle. Nem olyan életbevágóan lényeges, hogy Borsodi főkonzul legyen. Javaslatát visszavonja és leveszi a napirendről.⁴⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

⁴⁵ A Párizsi Békekonferenciával kapcsolatban a Külügyminisztérium által kiadott okmánygyűjteménynek végül csak három kötete jelent meg angol, francia és orosz nyelven. A francia kiadás sorozatcíme: "La Hongrie et la Conférence de Paris" sorozatcím alatt. Két kötet a magyar-csehszlovák viszony 1945–1947 közötti alakulását tükröző hivatalos dokumentumokat, a harmadik pedig az Erdély és a magyar-román viszony tárgyában keletkezett magyar külügyi iratokat tartalmaz. Tervezték a sorozat magyar nyelvű kiadását is, az azonban nem jelent meg.

⁴⁶ Borsody István 1947. június 2-án történt lemondásáig maradt a washingtoni magyar követség munkatársa.

42.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Károlyi Mihály járt nála és felvetette azt a problémát, hogy ha nem tudja érvényesíteni megfelelően összeköttetéseit, akkor rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri címéről lemond. Lemondásának elhalasztására rábírta, de ezt a problémát meg kell oldani. Károlyi elmondotta, hogy mi az ő elgondolása. Egy kis apparátust kíván, személyi titkárt, három szakembert és sajtómegbízottat. A munkáját abban határozta meg, hogy a szomszéd államokkal való politikai és gazdasági kapcsolatait megfelelő módon kihasználja az ország számára. Nem mondhatott mást, mint hogy csak kétféle megoldás képzelhető el, vagy a Külügyminisztérium kebelében működne, de akkor a miniszter alá rendelve, vagy pedig mint rendkívüli követ az államfőtől kapjon megbízatást. Azt kérte, hogy terjessze minisztertanács elé ezt a problémát. Ha ez az ügykeret nincs precizírozva, akkor már nem csak a külügyminiszter felelősségét érinti bizonyos mértékben, hanem a gazdasági tárcáknak a felelősségét is. Károlyi Mihály értékeit szeretné a magyar külpolitika szolgálatába állítani, pl. megtudhatná, hogy Prágában jelenleg mi az álláspont és próbálhatná a megszakadt tárgyalásokat újra felvetetni. Azt a jelentést kapta, hogy Jugoszláviában melegen érdeklődnek a csehszlovák-magyar viszony iránt és felajánlották közvetítő segítségüket.⁴⁷ Miután ezt a jóakarató érdeklődést tanúsítja Jugoszlávia, Károlyi Mihály interveniálására meg kellene kérni a jugoszláv kormányt, tegyen újabb lépéseket, hogy megállapodásra jussunk. Természetesen nagy kérdés, hogy hogy bizassék meg Károlyi Mihály ezekkel a konkrét feladatokkal. A politikai felelősséget csak úgy tudná vállalni, ha ő alá rendelnék, mert egy mellérendelés formájához nem járulhat hozzá, viszont ezt így Károlyi esetleg nem vállalná.

Szakasits Árpád államminiszter: amikor Károlyi Mihály rendkívüli követé és meghatalmazott miniszterré való kinevezéséről volt szó, a miniszterelnök ezt követően Angliába utazott. Ekkor felkereste őt Károlyi Mihály és kérte, hogy tartsuk függőben egyelőre a kinevezésével járó feltételek meghatározását. Az ő elgondolása szerint csak úgy lehetséges bármilyen megbízatása, ha van neki egy kis apparátusa a szokásos felszereléssel, hogy ő azután kapcsolatai segítségével egyengesse a szomszédokkal való jóviszony megteremtését. Arról nem esett szó, hogy mellérendelt hivatala legyen a külügynek, mert ez egy lehetetlen dolog a külügyminiszter kizárólagos felelőssége miatt. Azóta sem forszírozták a megbízatást, de ezt most már feltétlenül tisztázni kell.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: nagyon nehéz kérdés. Formailag hiába akarjuk megoldani, mert a politikai felelősség csak a külügyminisztert terheli. Ha a minisztérium sajtóellenőrzése nélkül bocsát ki híreket, közöl információkat, komplikációk fognak beállni. Ő a maga részéről nem tud ma sem mást

⁴⁷ Ezzel kapcsolatban lásd e kötetben a [19] 168. sz. jkv. 68. napirendi pontját és a) mellékletét.

elképzelni, mint hogy meghatározott feladatokra kapjon megbízatást, ezeknél ő vállalja a felelősséget a vele való konszenzussal és az ő apparátusának a támogatásával.

[Nagy] *Miniszterelnök*: a konkrét feladatokat úgy csoportosítanák, hogy egy hosszabb időre szóló megbízatást kapjon.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: itt van pl. a bukaresti tárgyalások vezetése, amely azonban gazdasági komplexum, sok politikus is játszik közre, s hetek munkáját veszi igénybe, míg megismeri.

[Nagy] *Miniszterelnök*: külön hivatal felállítása nem lehetséges. Most levesszük ezt a kérdést a napirendről. Megkísérli, hogy a miniszterelnök-helyettesekkel, a külügyminiszter bevonásával üljenek össze Károlyi Mihállyal, és ezen értekezleten megbeszéljük majd ezt a kérdést.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

Szakasits Árpád államminiszter eltávozik.

43.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az Országos [Lakás]Építési Hitelszövetkezet által nyújtott kölcsönök után fizetendő kezelési díj tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: úgy véli, hogy ez odiozus rendszabály, nem is jogos és ezzel nem törlesztenek semmit.

[Rácz] *Pénzügyminiszter*: miután rengeteg apró kis kölcsönről van szó, maga is javasolja Gazdasági Főtanács elé vinni a kérdést.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: a Gazdasági Főtanácsra kéri meghívni az OTI-t és a MABI-t is, amelyek erősen érdekeltek.

[Rajk] *Belügyminiszter*: egy ügyosztályát eléggé erősen érinti a javaslat. Kéri, hogy a pénzügyminiszter megbízzottja a közigazgatási osztályának vezetőjével tárgyalja le a kérdést.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás és véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta, az OTI és a MABI képviselői a GF ülésére meghívandók.⁴⁹

⁴⁸ Károlyi Mihályt 1946. augusztus 7-én nevezték ki rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré, érdemi diplomáciai feladatot azonban nem kapott. „Utazó” követként részt vett a párizsi békekonferencián, de a magyar béke delegációnak nem volt tagja. Tényleges diplomáciai feladattal csak Nagy Ferenc külföldre távozása és Auer Pál párizsi követ ezzel kapcsolatos lemondása után bízta meg a magyar kormány. 1947. augusztus 21-étől 1949. június 2-áig vezette a Magyar Köztársaság párizsi követségét. Lásd: NF MT. JKV. 1946, [34] 117. sz. jkv. 6. napirendi pont., BÖLÖNY, 1987, 314–315, BALOGH, 1975, 300 és 569, HAJDÚ, 1978, 503–504.

⁴⁹ A pénzügyminiszter itt tárgyalt 80 713/1947. IV.a. sz., 1947. március 8-án kelt előterjesztése a [19] 168. sz. jegyzőkönyv mellett [19] napirendi pont) található. Az előterjesztés szerint az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezetet (OLH) a két világháború között jelzálogüzlettel foglalkozó budapesti pénzintézetek alapították. Működését és a részére nyújtott állami kedvez-

44.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a fiumei kikötőre vonatkozó szerződés felújítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

45.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Pataky Béla könyvszakértőnek pénzügyi főtanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Pataky Bélának pénzügyi főtanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵¹

46.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Platthy Zsigmondnak a Galyatető Nagyszálló vezetésére való szerződtetése tárgyában.

ményeket az 1930. évi XLI. tc. szabályozta. Az általa nyújtott kölcsönök alapján kötvényeket bocsátottak ki, a kötvények tőke- és kamatszolgálatáért pedig az államkincstár szavatosságot vállalt. A tárgyalt időszakban a szövetkezetnek 1273 adósa volt (főként köz- és magánalkalmazottak, továbbá ipari, kereskedelmi és bányavállalati munkások), akikkel szemben 8,5 millió P követelése állt fenn. Működése azonban a stabilizáció után ellehetetlenült, mert nem született meg a forintértékben történő fizetést szabályozó rendelkezés.

A javaslatot a következő ülés napirendjére ismét felvették ([19] 168. sz. jkv. [19] napirendi pont), de a minisztertanács sem akkor, sem később nem tárgyalt róla. A Gazdasági Főtanács 1947. április 2-án tárgyalt a javaslatról, amelyet lényegében elutasított. Határozatában kimondta, hogy „Az OLH-tól nyújtott kölcsönök visszafizetését, törlesztését és e kölcsönök kamatainak fizetését az 1946. augusztus hó 1. napjától további rendelkezésig függőben kell tartani.” A határozat kimondta továbbá, hogy az OLH adminisztrációját további intézkedésig a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete veszi át. (MOL XIX-A-10-Stab. XXXIX. ülés 1947. április 2.)

Az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet a 8100/1947. ME sz. rendelet (MK RT július 3., 148. sz.) értelmében megszűnt. Tartozásait, illetve követeléseit, valamint alkalmazottait az ugyanezen jogszabállyal létesített Országos Házépítő Szövetkezet vette át. (Lásd még: DL MT. JKV., az [5] 185. sz. jkv. 109. napirendi pontját.)

⁵⁰ A 105 801/1947. PM XII. sz. előterjesztés emlékeztetett arra, hogy az I. világháború után Magyarország egyezményt kötött Olaszországgal a fiumei kikötő magyar kiviteli forgalmának fejlesztése céljából. Az egyezmény alapján a Fiumén átmenő forgalomnak vámügyi szempontból való ellátására a városban magyar fővámvivatalt létesítettek, amely a Magyarországra rendelt, illetve onnan származó és kivitelre váró áruk vámkezelését végezte. A fiumei magyar fővámvivatalt, bár a háború utolsó éve óta nem működhetett és a város a háború utáni békeszerződések értelmében Jugoszláviához került, fenntartották. Az 1946. december 23-án aláírt magyar-jugoszláv kereskedelmi egyezményben kifejezésre jutott a két fél szándéka a magyar külkereskedelmi forgalomnak Fiumén keresztül való lehetővé tételére, illetve fejlesztésére. Az e kérdést szabályozó külön egyezmény előkészítésére kívánt a pénzügyminiszter két szakértőt kiküldetni.

⁵¹ A 112 877/1947. PM VI. sz. előterjesztés szerint *Pataky Bélát*, aki felsőkereskedelmi érettségivel, államszámviteltani államvizsgával és hites könyvvizsgálói oklevéllel, továbbá húsz éves szakmai gyakorlattal rendelkezett, a VI. fizetési osztályba kívánták kinevezni. Az ehhez előírt főiskolai végzettség elengedését kérte a miniszter.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

47.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Vakokat Gyámoló Országos Egyesület svájci gyökérananyagok behozatalára szükséges 25 000 forint összegű folyószámlahitelével kapcsolatos állami kezességvállalás tárgyában.

Minisztertanács a Vakokat Gyámoló Országos Egyesület huszonötezer forintos folyószámlahitelével kapcsolatos állami kezességvállaláshoz hozzájárult.⁵³

48.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az Iparosok Országos Központi Szövetkezetének fenntartási költségeire 355 000 forint póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az Iparosok Országos Központi Szövetkezetének fenntartási költségeire háromszázötvenötezer forint póthitel folyósítását engedélyezte.⁵⁴

49.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a kincstári sókutató szára beszerzendő gépkocsi tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

⁵² A 4382/1946. PM Eln. o. sz. előterjesztés szerint a Galyatető Nagyszálló a Pénzügyminisztérium által kezelt Nyugdíjjárulék Alap tulajdona volt. A Nagyszállót 1947 tavaszán helyezték ismét üzembe.

⁵³ A 80 748/1947. PM IV. a. sz. előterjesztés többek között azzal érvelt, hogy az Egyesület több mint 200 vak embert foglalkoztat háziipari üzemekben. Ezek folyamatos működése érdekében volt szükség a kefégyártáshoz használt gyökér behozatalára.

⁵⁴ Az Iparosok Országos Központi Szövetkezete (IOKSZ) az 1924. évi XVIII. tc. alapján létesült, és tulajdonképpen állami intézménynek minősült, miután üzletrésztőkéjének 98,06%-át az államkincstár jegyezte. Az 1940-es években mintegy 250 000 lelket számláló hazai kis- és kézműiparosság egyetlen országos közérdekű gazdasági és hitelintézménye volt. Feladata volt egyrészt az ipari anyagbeszerző, termelő és értékesítő szövetkezetek (ún. szakipari szövetkezetek) alakítása, irányítása, ellenőrzése, hiteligényeik kielégítése, másrészt általában a kisiparosok gazdasági érdekeinek felkarolása, hitelben részesítése. — Az Iparosok Országos Központi Szövetkezetét 1948 júliusában a 7830/1948. ME sz. rendelet megszüntette.

⁵⁵ A 43 470/1947. PM XIII. sz. előterjesztés szerint a kincstári sókutató és sósvízfeltáró munkálatok az ország több, egymástól távol eső pontján tettek szükségessé mélyfúrásokat. A beszerzendő pótkocsis tehergépkocsira a fűrógarnitúráknak egyik fűrópontról a másikra való szállításához volt szükség.

50.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Verő Tibor vámszaki felügyelő 1945. évi kinevezésének a 9590/1945. ME. sz. rendelet hatályával való felruházása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: már egyszer soron kívül a X. fizetési osztályból a VIII-ba neveztetett ki. Jóvátételi igény iránt külön kérelmet nem terjesztett elő, nincs a javaslatnak jogalapja.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁶

51.

[Rácz] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 9. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a napirendről és a következő minisztertanácson fogja előterjeszteni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁷

52.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Kövendy Lajos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

53.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 83 290/1947. számú javaslatát a Svédországgal szemben fennálló tartozások rendezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

⁵⁶ A 112 047/1947. PM XVI. sz. előterjesztéssel a tárca Verő Tibor esetében azt kívánta elismertetni, hogy ő 1945 előtt „állandóan és nyíltan hangoztatott német- és fasisztaellenes politikai felfogása” miatt nem nyerte el a szakképzettségének megfelelő kinevezést.

⁵⁷ Az előzetes napirendi jegyzékben a 9. sorszám alatt szereplő 182 459/1946. PM VIII. sz. előterjesztés tárgya: „Dr. Piler Nándor volt pénzügyőri felvigyázó rehabilitálása, és a VII. fizetési osztály I. fokozatába törzsbiztosi rendfokozatba, a tényleges pénzügyőri szolgálatba való visszavétele.” Az indoklásból kiderül, hogy a kérelmező 1911-től 1919-ig szolgált a Pénzügyőrségnél. 1919-ben — központi rendelkezés alapján átvették a Vörös Őrség állományába, ezért a Tanácsköztársaság bukása után nem vették vissza a Pénzügyőrséghez. A pénzügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről is azt a véleményt rögzítették, hogy „Az előterjesztés indokolatlan. 1937-ben önként ment nyugdíjba, és már 1921-ben községi szolgálatba lépett...”

⁵⁸ A 11 811/1947. PM XVI. sz. előterjesztés szerint dr. Kövendy Lajos 1908-tól 1919-ig a debreceni dohánybeváltónál dolgozott, ahonnan 1920-ban elbocsátották. 1945 után a rendőrségnél alkalmazták rendőr-alezredesi besorolással. Kérelme, és ennek nyomán az előterjesztés arra irányult, hogy szolgálaton kívül eltöltött idejét a közszolgálatba számítsák be.

⁵⁹ Előzményéről lásd a [17] 166. sz. jkv. 8. napirendi pontját. A 83 290/1947. PM IV.b. sz. előterjesztés utalt arra, hogy „A Magyarország és Svédország között 1946. július 26-án kötött

54.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 81 160/1947. számú javaslatát a német megszállítás megszűnése és az 1946. évi július hó 28. napja között áru- szállításból és munkateljesítésből keletkezett egyes állami tartozások és követelések bejelentéséről szóló 1910/1947. ME. sz. rendeletben megállapított határidők meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁰

55.

[Rácz] Pénzügyminiszter: előterjeszti 87 323/1947. sz. javaslatát a Közérdekeltségek Felügyelő Hatóságánál megüresedett állások betöltése céljából a 8100/1946. ME. sz. rendeletben foglalt tilalom alóli felmentés tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶¹

56.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Hajózási Tárca- közöi Bizottság kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶²

kereskedelmi megállapodásban kötelezettséget vállaltunk arra, hogy a Svédországgal szemben fennálló tartozásaink tárgyában legkésőbb 1947. április 1-ig tárgyalásokat fogunk kezdeményezni.” A miniszter javasolta, hogy a tárgyalásokat ugyanaz a tárgyaló delegáció folytassa le, amelyet a minisztertanács korábban a Svájccal hasonló tárgyban folytatandó tárgyalásokra is kijelölt. A delegáció tagjai voltak: a PM részéről dr. Vásárhelyi István államtitkár (a delegáció vezetője) és dr. Trajánovits Lajos miniszteri osztálytanácsos, az MNB részéről Háy László igazgató és Jármay Elemér igazgatóhelyettes, végül a PK részéről Faragó László vezérigazgató. A tárgyalódelegációval kapcsolatban lásd még a [22] 171. sz. jkv. 34., valamint a [28] 177. sz. jkv. [34] napirendi pontját és jegyzetét.

A tárgyalások 1947. augusztusában Svédországban kezdődtek el (DL MT. JKV., [15] 195. sz. jkv. 73. napirendi pont). A magyar–svéd pénzügyi megállapodások azonban csak 1948. elején jöttek létre. Jóváhagyásukról a kormány az 1948. február 6-ai ülésén döntött (222. sz. jkv. 45. napirendi pont).

⁶⁰ Előzményéről lásd a [14] 163. sz. jkv. 63. napirendi pontját. Az akkori határozat alapján kiadott és a jegyzőkönyvben hivatkozott 1910/1947. ME sz. rendeletben megállapított határidőket egy-egy hónappal, azaz 1947. április 15-ig, illetve április 30-ig hosszabbították meg. Lásd a 3400/1947. ME sz. rendeletet, MK március 15., 62. sz.

⁶¹ Az előterjesztés két VI. fizetési osztályba sorolt revizor és egy V. fizetési osztályba sorolt, ügyvédi és bírói képesítéssel és megfelelő gyakorlattal rendelkező jogász alkalmazásának engedélyezésére vonatkozott.

⁶² A Hajózási Tárca közöi Bizottság a 9160/1945. ME sz. rendelet alapján létesült, abból a célból, hogy az elsüllyedt hajók, úszómunkagépek és úszóművek kiemelését és kijavítását irányítsa, illetve, hogy az ilyen eszközökről nyilvántartást vezessen (DMB MT. JKV., 58. sz. jkv. [18] napirendi pont). A 4101/1947. KözLM II. főo. sz. előterjesztés arra irányult, hogy a belügyminiszter is képviseltesse magát egy taggal a bizottságban. Lásd a 3810/1947. ME sz. rendeletet, MK április 1., 74. sz.

57.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Gellért-hegyi orosz emlékmű közlekedésügyi tárcára eső költségeinek csökkentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

58.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Siess! Adj! Segíts! mozgalom céljaira 50 000 forint értékű bélyeg kibocsátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

59.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a külföldről behozott új gépkocsik elidegenítésének engedélyhez kötése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁵

60.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Sipos Imre alkalmazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

⁶³ Az ügy előzményéről lásd: NF МТ. жкв. 1946, az [57] 140. sz. жкв. 9., valamint e kötetben a [10] 159. sz. жкв. 25. napirendi pontját és jegyzetét. A miniszter az 1485/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztésében kérte, hogy a minisztertanács 1946. szeptember 20-ai ülésén jóváhagyott, és a határozat szerint a tárcák által közösen viselt 2 800 000 forint építési költségből a közlekedésügyi tárcának ne 1 098 615 forintot, hanem csak 349 307 forintot kelljen viselni. A közlekedésügyi miniszter kérésének indoka nem egészen világos, hiszen a Gazdasági Főtanács a január 21-ei ülésén már hozzájárult ahhoz, hogy az említett összeg felét az építés- és közmunkaügyi miniszter által felügyelt Közmunkaváltság Alap terhére fedezzék.

A Gellért-hegyi emlékmű építésének befejezésére és felavatására lásd a [19] 168. sz. жкв. [8] napirendi pontját.

⁶⁴ A 210 796/1947. KözlM IV. fő. o. sz. előterjesztés szerint a bélyegek előállítási költségeit a Magyar Posta terhére kívánták elszámolni (ehhez kellett a minisztertanács hozzájárulása) a bélyegeket pedig 200%-os felárral tervezték árusítani. Így a felárból 100 000 forint többletvételre számítottak. Ennek 80%-át, azaz 80 000 forintot kívántak a mozgalom támogatására fordítani.

⁶⁵ A 4933/1947. KözlM VI.1. sz. előterjesztés szerint a kiadandó rendelkezésnek, amely a külföldről behozott új gépkocsik elidegenítését a közlekedésügyi miniszter előzetes engedélyéhez kötötte, kettős célja volt: egyrészt megakadályozni az árkorlátozó rendelkezések kijátszását, másrészt a gazdaságilag fontos vállalatoknak juttatni az újonnan behozott közlekedési eszközöket. Lásd a 3500/1947. ME sz. rendeletet, MK április 9., 79. sz.

⁶⁶ A 2683/1947. KözlM Eln. sz. előterjesztés szerint a miniszter *Sipos Imrét* határozott időre szóló különszerződéses minőségben a MÁV Igazgatóság Anyagbeszerzési osztályán létesített talpfa-csoport vezetésével kívánta megbízni.

61.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Szabó Aladár műszaki segédtszót Tullnba történt kiküldetéséhez az utólagos hozzájárulás kieszközlése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

62.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Major Ferenc MÁV titkár és Kocsis Rudolf MÁV főintéző Franciaországba való kiküldetésére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

63.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát özv. Szakál József-nek kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

64.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 3582/1947. számú javaslatát Bebrits Lajos Bukarestbe való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

65.

[Molnár] *Népjelölti miniszter*: előterjeszti javaslatát az 5000/1946. ME. sz. rendeletnek a tárca felügyelete alá tartozó közjelölti szövetkezetek alkalmazottaira való kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁰

⁶⁷ Szabó Aladár vezette 1946. augusztus 21-én azt a vasúti motorkocsit, amellyel Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter a béketárgyalásokra kiutazott.

⁶⁸ A 7884/1947. KözlM sz. előterjesztés szerint a kiküldetés célja a Nemzetközi Vasúti Teheronati Menetrendi Értekezlet Párizsban tartott tavaszi egyeztető ülésén való részvétel volt.

⁶⁹ A 3582/1947. KözlM eln. számú előterjesztés a következő indoklást tartalmazta: „A múlt évben történt szovjet katonai és egyéb szállítmányokkal több ezer MÁV-kocsi lépett ki Romániába, amelyeknek visszaküldése igen vontatottan történik. A kocsiknak a CFR-től való visszaszerzése végett Bebrits Lajos államtitkárt kívánom Bukarestbe kiküldeni, akit a tárgyalásokon való részvétel céljából elkísérne Gorjainov, a Vörös Hadsereg tábornoka is.”

⁷⁰ Az 5000/1946. ME sz. rendelet a közalkalmazottak létszámának az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében való csökkentéséről (B-listázás) szól (NF Mt. jkv. 1946, [25] 108. sz. jkv. [1] napirendi pont). A 3025/1947. NM eln. sz. előterjesztés alapján kiadott 3700/1947. ME sz. rendelet (MK március 25., 69. sz.) visszamenőleges hatállyal rendelkezett arról, hogy a

66.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a mátraházi állami tüdőbeteg-gyógyintézet tüdőgyógyász főorvosi állásának végleges betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

67.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az egészségvédelmi intézményeknél megüresedett orvosi és személyzeti állások ideiglenes betöltése tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: dr. Király Dezső a Rókus kórház nyilas szervezője volt, Molnár István pedig nincs igazolva.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: ezeket kiveszi az előterjesztéséből és javaslatát csak a többire tartja fenn.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

68.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Gyenes Vilmos volt mohorai körorvos nyugdíj jogosultságának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

69.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 23 671/1947. számú javaslatát dr. Hazai Géza miniszteri titkár és dr. Rostás Ilona előadó szociális főfelügyelővé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Hazai Géza miniszteri titkár és dr. Rostás Ilona előadó szociális főfelügyelői kinevezéséhez hozzájárult.⁷⁴

létszámcsoökkentést (B-listázást) a közjóléti szövetkezetek alkalmazottai esetében is végre kell hajtani.

⁷¹ A 201 695/1947. sz. előterjesztés értelmében a főorvosi állásra a B-listázás során ugyanonnan elbocsátott *dr. Györffy Boldizsár* tüdőgyógyász szakorvost neveztek ki.

⁷² A 191 246/1947. NM VII. sz. előterjesztés a zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálatnál, a tüdőbeteg- és nemibeteg-gondozó intézeteknél és más közegészségügyi intézményeknél 24 orvos és 10 asszisztens, illetve egészségőr kinevezését irányozta elő.

⁷³ A 187 445/1947. NM V. sz. előterjesztés szerint *dr. Gyenes Vilmost* (1880–?) a Tanácsköztársaság alatti tevékenysége miatt ítélték 1920-ban börtönbüntetésre, majd bocsátották el állásából.

⁷⁴ A 23 671/1947. NM I/1. sz. előterjesztés szerint *dr. Hazai Géza* (1908–?) a szociálpolitika doktora volt. Korábban többek között az Országos Szociálpolitikai Intézetnél, majd különböző ipari szakmai lapoknál dolgozott, és számos szakeikket publikált. 1945-ben lépett közszolgálatba. *Dr. Rostás Ilona* (1904–?) a Közgazdasági Egyetemen szerzett doktori oklevelet. Évekig dolgozott textilipari üzemekben, mint gyárgondozónő. Elsősorban szociálpolitikai kérdésekkel

70.

[Bartha] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Tormási Gyula nyugállományú századossá való rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

71.

[A távol levő] *Tájékoztatásügyi miniszter [helyett]*: dr. Bojta Béla a tárgysorozatra felvett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁶

72.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Államrendőrség budapesti főkapitánysága vezetője illetékességi területének Cinkota nagyközségre való kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

73.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a kaposvári közkórháznál kórházigazgatói állásnak behelyettesítés útján való ideiglenes betöltése tárgyában.

foglalkozott. 1945-től a Népjóléti Minisztérium Általános igazgatási főosztályán a szociális szakképzés előadója volt. Mindkettőjüket a VI. fizetési osztályba nevezték ki.

⁷⁵ A 28 798/1946. HM Eln. sz. számú kísérőlevéllel megküldött előterjesztés *Tormási Gyula* személyes adatait és életrajzát nem tartalmazza. Rehabilitálását a miniszter azzal indokolta, hogy 1919-ben önként belépett a Vörös Hadseregbe, részt vett a harcokban, ami miatt később becsületügyi eljárás indult ellene, és rendfokozata elvesztésére ítélték. A honvédelmi miniszter előterjesztését tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről — nyilván a minisztertanács ülése után — a következőket rögzítették: „Nincs adat arra, hogy hogyan viselkedett 1919. óta, holott ez is mindenkor vizsgálat tárgyává teendő. Felhívandó a honvédelmi miniszter úr, hogy bár a minisztertanács elvileg hozzájárult a rehabilitációhoz, utólag vizsgálja meg az időközi viselkedését, és attól függően hajtsa végre a rehabilitációt.”

⁷⁶ A 484/1947. TM sz. előterjesztés három személyt javasolt kiküldeni Bukarestbe az „Egyesülés a Dunai Országok Jogászainak Együttműködésére” című egyesület tagjai látogatásának előkészítése céljából. Az előterjesztést tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről ezt indokolatlannak minősítették, s egy személy kiküldését támogatták.

⁷⁷ A 191 195/1947. BM IV/b. sz. előterjesztés indoklása a következő: „Cinkota nagyközség területén, mely közigazgatásilag Pest–Pilis–Solt–Kiskun vármegye központi járásához tartozik, jelenleg a rendőrhatalom teendőket a Magyar Államrendőrség vidéki főkapitányságának gödöllői járási kapitánysága látja el. Cinkota Mátyásfölddel teljesen összeépült nagyközség. Mátyásföldet a 8490/1945. ME sz. rendelet a Magyar Államrendőrség budapesti főkapitánysága működési területéhez csatolta. Minthogy Mátyásföldön rendőrkapitányság székel, ezért Cinkota területe Mátyásföldről fokozottabb rendőri ellenőrzés alatt tartható”, mint a 20 km-re levő gödöllői járási rendőrkapitányságról. Lásd a 3454/1947. ME sz. rendeletet, MK március 25. 69. sz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

74.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Gáspár Béla fővárosi főjegyző képesítésének elengedése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárul.⁷⁹

75.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Rózsa András rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

76.

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Siraky-Waltner Jenő nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

77.

Építési és közmunkaügyi miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸²

⁷⁸ A 169 354/1946. BM III/1 sz. előterjesztésből kitűnik, hogy Somogy vármegye főispánja a kaposvári közkórház igazgatója és gondnoka ellen fegyelmi eljárást rendelt el, és állásukból felfüggesztette őket. A kórház folyamatos működését csak úgy lehetett biztosítani, ha a minisztertanács ez esetben feloldja az új alkalmazások tilalmazására vonatkozó korábbi rendelkezését.

⁷⁹ A 175 353/1947. BM III/3. sz. előterjesztés szerint *Gáspár Béla* (1892–?) Budapest fővárosnál II. osztályú jegyzői állást töltött be, és főként szociálpolitikai kérdésekkel foglalkozott. Érettségivel, valamint katolikus, illetve református lelkészi oklevéllel, és hitoktatói gyakorlati rendelkezett, de nem volt meg a besorolásához előírt főiskolai végzettsége.

⁸⁰ A 63 405/1947. BM III/3. sz. előterjesztés szerint *dr. Rózsa András* Budapest Székesfőváros Elektromos Művei alkalmazottja, 1946 januárja óta műszaki főtanácsosa volt. Az előző rendszerben szociális felfogása, demokratikus magatartása és zsidó származása miatt a hivatali előmenetelben hátrányokat szenvedett, majd 1944-ben elbocsátották.

⁸¹ A 6690/1947. BM eln. sz. előterjesztés szerint *dr. Siraky-Waltner Jenő* 1898-tól 1938-ban történő nyugdíjazásáig folyamatosan a Belügyminisztérium szolgálatában állt. A Károlyi-kormány idején osztálytanácsossá léptették elő, de ezt követő tevékenysége miatt 1920-ban fegyelmi eljárást indítottak ellene, és az előmenetelből hosszabb időre kizárták.

⁸² A napirendi jegyzékben szereplő 7018/1947. ÉKM sz. előterjesztés a tető-helyreállítási kötelezettség szabályozása tárgyában kiadott 23 320/1946. ME sz. rendelet (NF Mt. Jkv. 1946, [65] 148. sz. jkv. 43. napirendi pont) módosítására vonatkozott.

78.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸³

79.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az állami állattenyésztési gazdaságok gép- és eszközszükségletének az 1947/48. költségvetési év hitele terhére való beszerzése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁴

80.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közellátás biztosítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ez egy messzemenő felhatalmazás. Úgyis be kell szolgáltatni, amit már meghatároztak, nem minisztertanácsi kérdés, inkább Gazdasági Főtanács elé kell vinni. Ezekre nézve eddig is megvolt a felhatalmazás.

[Bárányos] *Földművelésügyi miniszter*: ez csak egy keret-felhatalmazás. Olyan rendelkezést, amely lényeges, úgyis külön behoz a minisztertanácsba a közellátásügyi miniszter.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: a gazdálkodó beszolgáltatásánál a kataszteri tiszta jövedelmet is figyelembe kell venni.

[Eröss] *Közellátásügyi miniszter*: a gyakorlatban ezt amúgy is figyelembe vették.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁵

⁸³ A napirendről levett 61 350/1947.FM I.B 1. üo. sz. előterjesztés a hegyközségekről, valamint a szőlő- és gyümölcsgazdálkodásról szóló 1938. évi XXXI. tc. egyes rendelkezéseinek módosítására vonatkozott. Az előterjesztés már a [17] 166. sz. jkv. 34. napirendi pontjában is szerepelt, azonban akkor is vita nélkül vették le a napirendről. Az átdolgozott javaslatot végül az április 10-ei ülésen fogadták el. Lásd a [22] 171. sz. jkv. 53. napirendi pontját.

⁸⁴ A 31 117/1947. FM II. 1. sz. előterjesztés a pótlólagosan benyújtott 700 000 forint összegű hiteligényt azzal indokolta, hogy az éves költségvetés összeállításakor a Földművelésügyi Minisztérium Állattenyésztési főosztálya kezelésében még csak 4420 kat. hold mezőgazdasági terület volt, ami juttatás útján az 1946. folyamán 12 117 kat. holdra növekedett.

⁸⁵ Előzményéről lásd e kötetben a [16] 165. sz. jkv. 64. napirendi pontját és jegyzetét.

Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található, az előzetes napirendi jegyzékben e tárgy nem szerepelt. A közellátásügyi miniszter azonban már március 7-én megküldte az egyes tárcáknak a belügyminiszterrel, az igazságügyminiszterrel, a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszterrel, illetve a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben átdolgozott rendelettervezetet. Az átdolgozott, 100 275/1947. KM I. 1. számú minisztertanácsi előterjesztés megtalálható a VKM iratai között: MOL XIX-I-1-s-1774/1947. Eln. sz.

A korábban tárgyalt rendelettervezettől az átdolgozott javaslat alapján kiadott rendelet egyrészt abban tért el, hogy a felsorolt miniszterek egyes intézkedésekkel kapcsolatban egyetér-

Minisztertanács délután 3 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Gépelte tisztázata, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc miniszterelnök nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet, de nem szerepel ezek között Rác Jenő, Rónai Sándor, Nagy Miklós, Ries István, Bartha Albert és Balogh István aláírása.

Nem szerepel a jelen voltak felsorolásában Bognár József tájékoztatásügyi miniszter neve és az ülésen nem is vett részt. Vas Zoltán neve szintén nem szerepel a felsorolásban, így aláírása sem található a jegyzőkönyvön, bár felszólalt az ülésen.

Megtalálható a jegyzőkönyv mellett a 2–10., a 12–17., a 20–29., a 31–38., a 40–41., a 44–79. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

tési jogát részletesen rögzítette. Lényeges eltérés volt továbbá, hogy szigorította a kiszabható büntetést azzal a gazdálkodóval szemben, aki beszolgáltatási kötelezettségének saját hibájából nem tett eleget. Lásd a 3440/1947. ME sz. r.-t, MK március 18., 63. sz.

